

TIGHT BINDING BOOK

**TEXT LIGHT
WITHIN THE BOOK
ONLY**

శ్రీరస్తు.

కంబరామాయణము.

పూతలపట్టు శ్రీరాములు రెడ్డి.

కంఠకవి
కరణరామాయణము

OUP—390—29-4-72—10,000.

OSMANIA UNIVERSITY LIBRARY

Call No. 7894 '8111

Accession No. PR

Author

K15R

Title

కంబుకవి.
రామాయణము . 1950

This book should be returned on or before the date last marked below.

శ్రీరామ.

కంబరామాయణము

(ఆంధ్రానువాదము.)

Post Graduate Library
College of Arts & Commerce, O. U.

ప్రథమ సంపుటము

(బాలకాండమునుండి కిష్కింధాకాండమువఱకు)

గ్రంథకర్త:

పూతలపట్టు శ్రీరామలరెడ్డి

చిహ్నము

శ్రీ వేదవ్యాస ముద్రాక్షరశాలయందు ముద్రితము.

1950.

మూల్యము 12-8-0.

శ్రీమద్విజయ

కంబకవిచరిత్రాదికము.

కంబకవి రాజనరేంద్రుని మునిమనుమడగు మూడవ కులోత్తుంగుని యాస్థానమున నుండినతఁడు. (ఈ కులోత్తుంగుఁడు విక్రమచోళునికొడుకు, విక్రమచోళుఁడు రాజనరేంద్రుని కొడుకగు రెండవ కులోత్తుంగుని కుమారుఁడు.) కులోత్తుంగుఁడు కంబకవి పాండిత్యమును కవితాచాతుర్యమునువిని యతనిం దనయాస్థానమునకుఁ బిలిపించి కవిచక్రవర్తి బిరుద మొనంగి గౌరవించి విద్యాధికారిగా నుంచుకొనియెను. వీరిది శ్రీ. పండ్రెండవ శతాబ్ది నవరభాగము. మొదటి కులోత్తుంగుని కాలమున — అనగా ౯ శతాబ్ది తుదిని ౧౦ శతాబ్ది మొదటను ఉండెనని కొందఱందురు. రాజానుగూర్చి కవి గ్రంథములందెచ్చటను ఒకవాక్యమైన కానరాకుండుట మిక్కిలి చిత్రము.

కంబకవి తిరువళుందూరున పూజారి (ఉవచ్చ) పనిచేయుచుండిన అనంతరుఁడను పుణ్యపురుషునకు జనించెను. వీరిది వేలాళ (కృషికజీవి) కులము. కాళిదాసాది మహాకవుల చరిత్రముల వలనే కంబకవి చరిత్రమును విస్తృతముగాఁ దెలియరాదు. పిన్ననాడే తలిదండ్రులు గతింబుటచే తిరువెణ్ణాయనల్లూర నుండిన శడైయప్పక (జటప్ప) అను నతఁడితనింబెంచి పెద్దఁజేసి విద్యాబుద్ధులునేర్పి గొప్పపండితునిగా కవిగా నొనరించెను కావునఁ దనపోషకుని నామము చిరస్థాయియగునట్లు లితఁడు తనరామాయణ మహాకావ్యము నందచ్చటచ్చటఁ జొప్పించెను. ఇతనికుమారుడగు అంబికాపతియు మహాకవి.

కంబకవి వాల్మీకి ననుసరించి తనరామాయణమును వ్రాసెను. అది కథానుసరణము మాత్రమేకాని భాషాంతరీకరణము కాదు. వర్ణనలు సంభాషణములు కథ పోకడలు సాంతములు. ఇతఁ డుపమలలోను వర్ణనా పద్ధతియందును కాళిదాసుని, శైలిని భక్తిని పోతనను తలపించును. సంస్కృతాంధ్రములందు వాడుకలోలేని యత్యద్భుతోపమలుప్రాపంచిక నిత్యవ్యవహారమున కానవచ్చునవి యిందు లెక్కకు మీఱి కలవు. ద్విగతి చతుష్ప్రాసము లితనికి మిక్కిలి యిష్టములు. దశరథుని మిథిలాప్రమాణమును మూడు పందల వృత్తములతోఁబెంచి నాయుకా నాయకుల విహారలీలు పుష్పాపచయము జలక్రీడ మధుసానము మున్నగు విషయముల కవకాశము గల్పించికొని వర్ణించెను. దీనింబట్టియే కాఁజాలు! కంబరామాయణమున నడతెగని వర్ణనములతో దీర్ఘాతి దీర్ఘమైన దను లోకవ్యవహారము సిద్ధించి యుండనోవు.

ఇంద్రుడు భాగమితఁడు తిరువెణ్ణాయనల్లారను కొంతభాగము తిరువట్టి యూరను వ్రాసెను. కంబకవివ్రాసిన దాటు కాండములే. ఉత్తరకాండమును సాలె కులమునఁ బుట్టిన వాణిదాసుఁడను కవి రచించెను. కంబకవి రామాయణమును పూర్తి గావించిన పిదప శ్రీరంగమునకేగి ఓంకారవిమానమున యోగనిద్రవహించు శ్రీరంగ నాథస్వామిని దర్శించి సమ్యాఖ్యలపై నొకగ్రంథమువ్రాసి యటఁగల మహాపండిత సభలోఁ దన రామాయణమును వినిపించి సభవారి మెప్పువడసెను. అందలి పండిత సభకు రంగమనిపేరు. దానింబట్టియే లోకమున 'రంగమున కెక్కునా?' అను సామెత రూఢియైనది. సరస్వతి అంతాది (ముక్తపదగ్రస్తము) ఏరెఱుపదు (కృషిపై జెబ్బది) అనుగ్రంథములు కూడ నితనివే యందురు.

ఇతని కవిత్వము సరసము లలితపదాలంకార యుక్తము అర్థగంభీరము పండిత పామరరంజకము భక్తిప్రబోధకము నైనది. శైలి గంగాప్రవాహము ననుకరించును. రసస్ఫూరకముగా వర్ణించుటలో సీతఁ డద్వితీయుఁడు. అందులకుం దగిన ఘట్టములు కొన్నింటి నితఁడు కథ పోకడకు ననువుగా క్రమవిరుద్ధము విసుగులేకుండు తీరునఁ గల్పించుకొని యున్నాఁడు. చూడుఁడు. రామలక్ష్మణులు కౌశికుని వెంబడించిపోవుచుఁ గాంచినట్లు మిథిలాపురము వర్ణింపఁబడినది. అరణ్యగమనశ్రమము సీతకుఁ దోఁపకుండు నట్లుగా వృక్షపక్షిమృగ నదీనదములు మనోహరముగా రామునిచే వర్ణింపఁబడినవి. హనుమంతుని సీతాన్వేషణ నెపమునను రాముఁడు లక్ష్మణునకుం జూపు నెపమునను లంక వర్ణింపఁబడినది. ఇట్టివే అటనట గొన్నికొన్నికలవు.

ముఖ్యము లగు మార్పులు .

శ్రీరాముఁడు మిథిలా రాజవీధిలో తమ్మునితో మునితో నేగుచు మేడ మీఁద నుండిన సీతఁగాంచుట, సీతయు రాముఁగాంచుట, అందుపై వారి యనంగ దశావర్ణనము, దశరథుఁడు దుఃఖావస్థయందు తనకొద్దరాహితములు భరతుఁడు చేయ రాదనుటచేఁ బదపడి వసియ్యుండు శత్రుఘ్నుచేఁ జేయించుట, సీతారామలక్ష్మణుల గన్తా శ్రమమునుండి పంచపటికేగుచు మార్గమధ్యమున జటాయువుఁగాంచి సంభాషించుట, రావణుఁడు సీతను పర్ణ శాలతోడ భూమిని కెల్ల గించుకొని పోవుట, సుగ్రీవుఁడు తారను తల్లిగా భావించి గౌరవించుట, విభీషణుఁడు రావణునకు హిరణ్యకశిపు వధముఁదలు పుట, యుద్ధరంగమున విభీషణ కుంభకర్ణుల సంభాషణము, రావణుఁడు రామ లక్ష్మణ రోధనువులు గల్పించి చూపి సీతను బెడరించి లోఁగొన యత్నించుటకు మూఱుగా మాయజనుకుని గల్పించి వానిచే భూజాతకు దుర్నితులుచెప్పించుట లోనగునవి. ఈ కవి సుగ్రీవ విభీషణులకుం బె వారిని రావణుని కుంభకర్ణుని లక్ష్మణుగా గౌరవించెను.

తెనెగింపు.

సంస్కృతకావ్యముల నారంభించుట సులభకార్యము. అందలి పదములు సమానములు అట్లుట తుదిప్రత్యయములు చేర్చి యుపయోగించుకొనవచ్చును. అఱవ మునుండి యట్లుచేయుటకు వీలులేదు. తెనుగు సంస్కృతానుసారియైనది. అఱవ మట్లుగాక స్వతంత్రించియే యున్నది. రెండును ఒక మాతృకగల ద్రవిడభాషలేయెనను నిత్యవ్యవహారమందుగల పెక్కుపదము ధర్మభాష భేదములులేక యున్నను ప్రకృతి ప్రత్యయ సంబంధమం దఱవమున స్వాతంత్ర్యమున్నది. మఱియు భాషాభివృద్ధి కవకాశ మెక్కువగానున్నది. పదముల నిచ్చవచ్చినట్లనుకూలముగా సృష్టించుకొనవచ్చును. తెనుగున నట్టి పద్ధతులు విరివిగాలేవు. అఱవముందలి విశేషణ పద్ధతి వింతగాఁ గాన వచ్చును. అపద్యతి నా సహజశైలినిగూడఁ జాలవోట్ల మార్చివై చినది.

‘కంబకవియే పండితుఁడు; కంబకవి యింటి కట్టుకంబముగూడ కవిత్వము చెప్పును; అను నా నుడులకుఁ గారకుఁడైన యిమ్ముహాకవి కవిత్వమందలి గొప్పతనమును కొంతవఱకైన నాంధ్రులు గ్రహింపఁగలిగినచో నాపరిశ్రమము నఫలము కాఁగలదు. గ్రంథము గొప్పదిగావునఁ దెలిసియుఁ దెలియకయు దొసఁగులు దొరలియుండవచ్చు. అట్టివె తెలిసి తెలిపినవారికి వినయపూర్వక వందనము లర్పింతును.

ఒక క్రొత్త మార్పు.

ద్రుతము స్వత్వరూపము వహించినపుడు దానిపై వచ్చు పరుషము సరళము కారాదు. వీలయన స్వత్వమజంతము. దానికి ద్రుతకార్యముంచుట యెట్లు పొసఁగును? కావున నట్టిచోటులను సముచ్చయమగు నువర్ణము మీఁదను సరళాదేశము మానితి.

సహాయులు.

తెనెగించునపు డారణ్యకాండమున ఉభయభాషాప్రవీణ శ్రీ అయ్యాదొర చార్యకవిగారును కిష్కింధాకాండమున విద్వాత్ శ్రీ మునిరత్నసింహగారును నాకెక్కు డుగఁ దోడ్పడిరి. శ్రీ. జి. వెంకటస్వామి నాయుడుగారును విద్వాత్ శ్రీ సాంబశివ సింహగారును శుద్ధప్రతిప్రాసయిచ్చిరి. మిత్రుల ప్రేరణముచే ‘దక్షిణ’ యనుపేర కృతి కర్తృ (నా) జన్మాదికమును శ్రీ నాగనరసింహులు నాయునింపారు వ్రాసిరి. మైసూరు యూనివర్సిటీ ప్రొచాన్సలరుగానున్న డాక్టరు కట్టమంచి రామలింగారెడ్డిగారు నాయందు గల యధిక వాత్సల్యముచే దీనికి అమూల్యమగు వీతక వ్రాయుచున్నారు. అది రెండవనంపుటముతోఁజేర్చి పాఠశాలకు సమర్పింతును. ఇట్లు నాకన్నివిధముల ప్రోత్సాహ మొసంగిన వీరిమేలు నా జీవితాంతమువఱకు మొఱవఁజాలను.

ముద్రణము.

ముద్రణకార్యము పెక్కుచిక్కులకు లోనై ఆజేంద్య కడచినవి. కాగితములు దొరకక కొంతకాలము, మితిమీరిన వెలలై కొంతకాలము, అనుకూలనూచనలు తోచినపు డార్థిక దుస్థితి, ఇట్లుకాలము, కడచిపోవుచుంట గాంచి నాబాల్య మిత్రులు భాషాప్రియులునగు శ్రీ బొమ్మయపల్లి అప్పాసామిపిళ్లగారు నాకంటె నధిక శ్రద్ధగైకొని శ్రమకోర్చి తిరిగి తమ పలుకుబడిని పూర్తిగా నుపయోగించి రాజపోషకులను పోషకులను ప్రోత్సాహకులను చందాదారులను చేర్చి ధనము ప్రోవుచేసి ముద్రణ వ్యయమునకొనఁగి ముద్రితగ్రంథమును కన్నులఁగాంచ దీక్షిగొని ప్రథమ సంపుటము పూర్తిగావించి యొక మహాయజ్ఞము నెఱవేర్చిన ట్లానందమందినారు. అట్టి సుహృద్దత్తమగు శ్రీఅప్పాసామిపిళ్లగారికిని వారికితోడ పాటుగా కార్యకేళమునహించి ముద్రిత గ్రంథమును కన్నులఁజూడఁగోరిన భారతపౌరాణికులు శ్రీ తిరువేంగడ పిళ్లగారికిని ఆనందా శ్రమసాధకులగు శ్రీ శాంతానంద స్వాములవారికిని గాండ్రపల్లి రామకృష్ణారెడ్డిగారికిని ఎత్తేపల్లి గ్రామస్థులు శ్రీపుల్లూరి నారాయణసామిరెడ్డిగారికిని కాశిపాకుపట్నం శ్రీ లోకనాథపిళ్ల B. A. గారికిని తక్కినమిత్రులకును రాజపోషకులకు, పోషకులకు, ప్రోత్సాహకులకు నేతత్కథానాయకుఁడు నిష్ప్రదైవమునగు శ్రీ కోదండరామచంద్రుం డితోధికాయ రావోగ్య భోగభాగ్యము లొసంగుఁగాక.

ముద్రణభారము నాకోలఁదికి మీరినదని యెఱిఁగి తమ యాదార్యము ప్రేమతోఁజూపి ధనసాహాయ్యము చేసిన గణ్యులు.

మ హా రా జ పో ష కు లు.

శ్రీ శ్రీ ముద్దుబంగారి శేషచలపతిరాజులుంగారు, జమిందారు,
బంగారిపాళెం. ... 216-0-0

శ్రీ శ్రీ రాజా సుగుటూరు ఇమ్మడి వీరబనవ చిక్కరావు
యశోవంత బహద్దరు జమిందారువారు, పుంగనూరు ... 250-0-0

116 రూ. ఒసఁగిన రాజపోషకులు.

- శ్రీ T. మునిస్వామినాయఁడుగారు, మోటకాంపల్లి, కొత్తకోట.
,, N. చెంగల్ రెడ్డిగారు, మండీ, పాకాల.
,, P. వెంకటరెడ్డిగారు, తుంబకుప్పం.
,, G. వెంగమనాయఁడుగారు, నలవెంగనపల్లి.
,, మద్దూరి వెంకటరామయ్యగారు, పురోహితులు, పుల్లూరు.
,, రామస్వామిరెడ్డిగారు, కొత్తకోట.

- శ్రీ N. P. వెంకటకృష్ణయ్యనాయఁడుగారు, చిత్తూరు.
 ,, N. P. చెంగల్రాయనాయఁడుగారు, డిప్టి కృష్ణబోర్డు ప్రెసిడెంటు, చిత్తూరు.
 ,, మణియం శ్రీనివాసులు నాయఁడుగారు, నల్గొండపల్లి.
 ,, మునిస్వామి రెడ్డిగారు, మొట్టుకూరు.
 ,, K. గోవిందరెడ్డిగారు, కల్లూరుపల్లి.
 ,, మణియం గోవిందరెడ్డిగారు, నల్లంగాడు.
 ,, V. శేషచలమునాయఁడుగారు, కొండ్రాజుకాల్వ.
 ,, మణియం చెంగల్ రెడ్డిగారు, గుండ్లకట్టమంచి.

ఏబది రూపిక లొసఁగిన పోషకులు.

- శ్రీ B. L. సరసింహులు నాయఁడుగారు, బొమ్మయపల్లి.
 ,, Y, మొగిలిరెడ్డిగారు, దండువారిపల్లి.
 ,, మునిమాదిరెడ్డిగారు, నల్లంగాడు.
 ,, B. గోవిందరెడ్డిగారు, బుడితిరెడ్డిపల్లి.
 ,, B. వరదారెడ్డిగారు, మత్త్యం.
 ,, B. C. మునిస్వామిరెడ్డిగారు, మత్త్యం.
 ,, K. వెంకటమునిస్వామినాయఁడుగారు, మండీ, చిత్తూరు.
 ,, P. చిన్నమరెడ్డిగారు, పెరియంబాడి.
 ,, P. రామకృష్ణారెడ్డిగారు, గాండ్లపల్లి.
 ,, P. మునిరెడ్డిగారు, కాళేపల్లి.
 ,, T. మునిరత్నంరెడ్డిగారు, తుంబలవారిపల్లి.
 ,, T. చిన్నికృష్ణారెడ్డిగారు, తుంబలవారిపల్లి.
 ,, M. గురుమూర్తిరెడ్డిగారు, ఎత్తేపల్లి.
 ,, P. రామారెడ్డిగారు, ఎత్తేపల్లి.
 ,, P. వెంకటరెడ్డిగారు, ఎత్తేపల్లి.
 ,, P. రాఘవరెడ్డిగారు, ఎత్తేపల్లి.
 శ్రీ ఆనందాశ్రమ భక్తులు, ఎత్తేపల్లి.
 ,, V. సుబ్బానాయఁడుగారు, కొండ్రాజుకాల్వ.
 ,, చ. సుబ్బానాయఁడుగారు, కొండ్రాజుకాల్వ.
 ,, P. నారాయణరెడ్డిగారు, పల్లెచెఱువు.
 ,, P. శంకరరెడ్డిగారు, పల్లెచెఱువు.

ఇరువదియైదు రూపకాల మున్నగు నొసగిన ప్రాశస్త్యములు

- శ్రీ. మునసామిరెడ్డిగారు, కల్లూరుపల్లి.
 ,, K. సుబ్బారెడ్డిగారు, కల్లూరుపల్లి.
 ,, P. సుబ్బారెడ్డిగారు, మహానముద్రం.
 ,, మణియం. కుప్పిరెడ్డిగారు, మహానముద్రం.
 ,, B. పాపనాయకుడుగారు, బొమ్మయపల్లి.
 ,, B. కస్తూరినాయకుడుగారు, బొమ్మయపల్లి.
 ,, M. K. రామిరెడ్డిగారు, తుంబకుప్పం.
 ,, K. బాలకృష్ణపిళ్లగారు, గాజులపల్లి.
 ,, V. నాగమనాయకుడుగారు, కొండ్రాజుకొల్వ.
 ,, V. చిన్న జోడయ్యనాయకుడుగారు, కొండ్రాజుకొల్వ.
 ,, V. సీతయ్యనాయకుడుగారు, కొండ్రాజుకొల్వ.
 ,, K. నల్లయ్యనాయకుడుగారు, కొండ్రాజుకొల్వ.
 ,, మణియం. గోవిందరెడ్డిగారు, అరగొండ.
 ,, B. మునిరత్నంరెడ్డిగారు, ఎగువమత్తం.
 ,, కొ. వెంకటపెరుమాళ్లరెడ్డిగారు, ఎగువమత్తం.
 ,, K. దొరసామిరెడ్డిగారు, ఎగువమత్తం.
 ,, భాస్కరరెడ్డిగారు, ఎగువమత్తం.
 ,, గ. దొరసామిరెడ్డిగారు, ఎగువమత్తం.
 ,, వ. లింగమనాయకుడుగారు, ముట్టుకూరు.
 ,, B. చెంగల్ రెడ్డిగారు, మత్తం.
 ,, M. సుబ్బారెడ్డిగారు, మత్తం.
 ,, B. చిన్నవరదారెడ్డిగారు, మత్తం.
 ,, A. రామచంద్రారెడ్డిగారు, మత్తం.
 ,, K. మురుగేశముదలిగారు, మురుకంబట్ట.
 ,, మునిరెడ్డిగారు, వావిల్ తోట.
 ,, V. బాలకృష్ణారెడ్డిగారు, V. M. వావిల్ తోట.
 ,, P. శ్రీరాములురెడ్డిగారు, వావిల్ తోట.
 ,, T. రామకృష్ణారెడ్డిగారు, తలుపులపల్లి.
 ,, T. రామచంద్రారెడ్డిగారు, తలుపులపల్లి.
 ,, P. రామలింగారెడ్డిగారు, కాశేపల్లి.
 ,, K. S. అల్లామలెపిళ్లగారు, గోరెడ్డపల్లి.

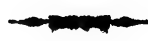

- శ్రీ P. చిత్తనాథరెడ్డిగారు, ఎజ్జెపల్లి.
- ,, మారం. చిన్నమునసామిరెడ్డిగారు, పుల్లూరు.
- ,, ముప్పురి మునసామిగారు, పుల్లూరు.
- ,, సుబ్బరాజుగారు, డ్రిల్ మాస్టరు, అరగొండ.
- ,, K. సత్యనారాయణమూర్తిగారు, B.A., B.Ed., హెడ్మాస్టరు,
B. H. School, Puttur.
- ,, S. రాజగోపాలనాయుడుగారు, పాకాల.
- ,, M. లక్ష్మయ్యనాయుడుగారు, పాకాల.
- ,, N. రంగయ్యనాయుడుగారు, పాకాల.
- ,, R. కృష్ణయ్యనాయుడుగారు, పాకాల.
- ,, M. రంగయ్యనాయుడుగారు, పాకాల.
- ,, కరణం మునిరత్నపిళ్లగారు, మొగిలివెంకటగిరి.
- ,, అరుణామలై రెడ్డిగారు, చెల్లోపల్లి.
- ,, మణియం మునిరెడ్డిగారు, తొడతర.
- ,, మణియం వెంకట్రామా రెడ్డిగారు, మల్లకుంట.
- ,, K. మునసామిరెడ్డిగారు, కట్టకిందపల్లి.
- ,, రంగారెడ్డిగారు, కట్టకిందపల్లి.
- ,, కరణం సుబ్రహ్మణ్యపిళ్లగారు, పట్రపల్లి.
- ,, కరణం నాగరత్నపిళ్లగారు, పట్రపల్లి.
- ,, కరణం నాగరత్నపిళ్లగారు, పుత్తూరు.
- ,, పెద్దబ్బనాయుడుగారు, మోదుగులపల్లి.
- ,, మణియం రామలింగారెడ్డిగారు, పాటూరు.
- ,, డాక్టరు రామస్వామిరెడ్డిగారు, చిత్తూరు.

మణియం వాగ్దానము చేసినవారు కొందఱు గలరు. వారిపేరులు రెండవసంపుటమున ప్రకటింతును. వీరికెల్లరకును కృతజ్ఞతాపూర్వక వందనములతో శ్రీప్రభు సంపుటము సమర్పించుచు త్వరలోనే తక్కిన రెండవసంపుటమును అందజేయుదుమని విన్నవించుచున్నాడను.

ఇట్లు,
సుజన విధేయుడు,

శ్రీ రా ము లు రె డ్డి .

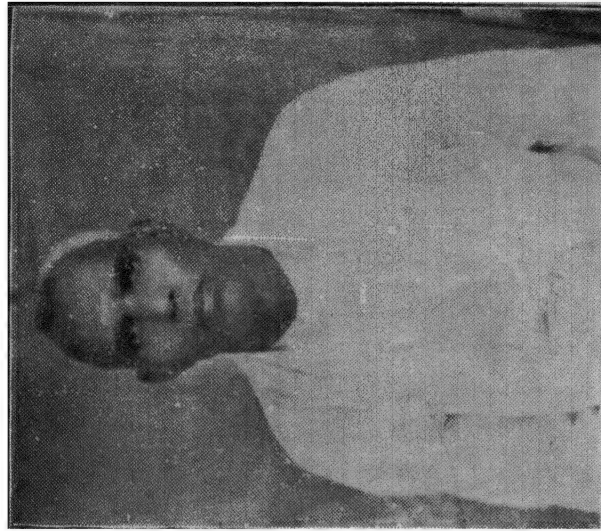

క్రింది సవరణలను మున్నగు గ్రంథమందు గావించుకొని
మఱి చదువఁ జదువరులు ప్రార్థితులు.

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.	పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
౧౪	౨౯	వచించు	వసించు	౧౯౪	౩	శమకు	దండి
౨౪	౨౩	గ్రవాద్య	గ్రవాద	౨౧౬	౧	౨	౭
౨౫	౧౫	రాజ్యలు	రాజ్యంబు	౨౪౨	౧౬	ణవి	ణిని
౨౭	౨౨	వజలంబు	వజలజాబు	౨౪౫	౨	నొసగ	నొసగ
౩౦	౧	పోవ	పోవ	౨౯౪	౨౫	మంజిలి	మంజిలి
౩౪	౧౫	౨౬	౭౬	౩౦౨	౧౩	నీరుగ	నీరుగ
౪౦	౩౦	సత్పురుష!	సత్పురుష	౩౦౩	౮	రండనును	రండనును
౪౯	౧౪	డయ్యె	డయ్యె	౩౦౭	౯	బందువ	బందువ
౬౩	౮	యశ్యల	యశ్యల	౩౧౬	౧౪	కుండునే	కుండునే
౬౬	౩	వస్త్రముల	వస్త్రములు	౩౨౬	౨౨	పూర్వ	దార్శ
౬౮	౨౮	నీతి	నీతి	౩౨౭	౫	దోర్బల	దోర్బల
౬౯	౨౧	క్రొందిరి	క్రొవ్విరి	౩౩౦	౨౭	వామ	హేమ
౭౯	౨౩	మొగమ్మను	మొగమ్మలు	౩౩౭	౨	నాతెడు	నాతెడు
౮౭	౫	బొంద	బొంద	౩౩౮	౧౨	మదంబున	మదంబున
౯౩	౧౯	రురు	రురు	౩౪౫	౫	యెని	యెని
౯౪	౬	యెద	యెద	౩౪౬	౩	దండము	దండము
౯౬	౨౭	నిరర	నిరర	,,	౧౯	ప్రతివ్రత	ప్రతివ్రత
౧౦౨	౧౨	నిరరిణి	నిరరిణి	౩౫౪	౨౭	రమ్మ	రమ్మ
౧౧౩	౨౮	గడ్డలి	గడ్డలి	౩౫౭	౧౮	కోణలు	కోణలు
౧౧౭	౧౬	నొంద	నొంద	౩౬౪	౨	లక్షణు	లక్షణు
౧౧౯	౧౪	బెనవెచి	బెనవెచి	౩౮౯	౨౮	దెల్పుడు	దెల్పుడు
,,	౨౨	త్రోవలలో	త్రోవల	౪౦౦	౯	నవధామతిని	నవధానమతి!
౧౨౭	౨	రామనందు	యశమునందు	౪౧౯	౧౧	బట్టుమఁ బట్టు	దూటుచును
౧౩౦	౪	నజ్జ	నజ్జ	,,	,,	నీడుమఁ	పీపోటులు
,,	౨౨	పూరిగ	పూరిగా	౪౩౨	౩౦	కెగి	కెగి
౧౩౬	౨౭	నరుణు	అరుణు	౪౩౪	౮	ధరజూచు	ధరజూచు
౧౪౨	౧౩	ఇరువులు	ఇరువురు	౪౩౯	౩౦	వనుధ	వనుధ
౧౪౯	౨౯	జానితో	జానితో	౪౫౧	౮	జాకురి	జాంకురి
౧౫౭	౨౫	మణులతో	మణులతో	౪౭౮	౧౩	జెన్న	జెన్న
౧౫౯	౨౭	మేలల్గుపు	మేలల్గుపు	౪౮౧	౨౬	నిరరంబు	నిరరంబు
౧౬౨	౨౭	గోరెద	గోరెద	౪౮౨	౩౦	మేరు	మేరు

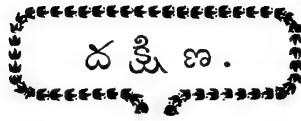

శ్రీరాజమౌళి
శ్రీరాజమౌళి

క. అప్పారామిపెళ్ళ,
బొమ్మయవల్లి.

శ్రీ

ఉ॥ శ్రీమ దనంత కోటి గుణ ♦ నేవితఁ డర్యమ వంశ సింధు పూ
ర్ణామృత ధాముఁ డుజ్జ్వల శ ♦ రాసన ధారుఁడు ప్రావృ డంబుద
శ్యాముఁడు జానకీ రమణుఁ ♦ డౌ రఘురామ నృపుండు మద్గురు
స్వామి కభీష్ట సంపద లా ♦ సంగి కృపామతిఁ బ్రోచుఁ గావుతన్.

౨

తే॥ ప్రకృతి కల్యాణ మంటప ♦ ప్రాకృ వాట, మందు పవడాలు పండు పు ♦ ణ్యంపువేళఁ
జలిసిచిలుకలుగానము ♦ లేయునాదు, తెలుఁగువనమునఁగ్రొంగ్రొత్త ♦ వెలుఁగులేము?

౩

చ॥ మలయ సమీర డింభములు ♦ మాటికి మాటికి రాలు మంచు చు
క్కల సుర పొన్న పూ లరుణ ♦ కాంతుల సానలు దీరి నెత్తిపై
జలజల రాలుచుండ నటఁ ♦ జలద శిలోపరిభాగ నిష్ఠయై
కలుముల కన్నె చందమునఁ ♦ గన్పడు నాయమ యెవ్వరో కదా!

౪

ఉ॥ నీలమణి ప్రభల్ విరియు ♦ నిర్మల నేత్ర సరోజముల్ జరీ
మేలు ముసుంగు నీడల ని ♦ మీలనముం బొనరించి భావ సా
ధాలఁ జరించు నో సుచరి ♦ తా! ఎవరమ్మ! నమస్త విశ్వమున్
బాలన సల్పు తీవి కను ♦ పట్టు భవ న్ముఖ మండలంబునన్.

౫

తే॥ ఓ యపూర్వ వర్చస్వినీ! ♦ ఒక్క మాట, చెప్పు మెవరవో నిన్ను చూచినదిమొదలు
నీదు చరణాలకడఁ జన్ని ♦ నినుఁగు పోల్కి, నాటలాడఁగ భ్రమ పుట్టె ♦ నాత్మలోన

౬

తే॥ ఓసి! అమృత శకుంతమా! - ఒక్క ఊణము, నీమనోహరగానమ్ము ♦ నిలుపు మింక
జాలు జాలుగఁ బుండరీ ♦ కాలు విరియ, నాణి ముత్యాలు పండించు ♦ నమ్మ యిపుడు

౭

తే॥ ఏమిటే తల్లి! ఎచ్చటి ♦ దీ యపూర్వ, కాంతి వికసితై విద్యుత్ప్రీ ♦ కాశమట్లు
తెలుగుఁడల్లివా! ధన్యస్మి! ♦ తెలియ నైతి, సైఁపుమపచారములచమ్మస్కారశతము

తే॥ అన్న దాంధ్ర భాషా ప్రపం • చాధినేత్రి, మంచు టిరు లిన కరముల • మాయోవేళ
నాడఁబోవు తీర్థం బెదు • రయిన యట్లు, కానఁబడితివి కన్నుల • కటవు దీఱ

ఉ॥ భావ పథాంబర స్థికి • బందిరు లొడ్డిన సన్న జాజి పూఁ
దీవెల నీడలం దరుగు • దెంచి భవ త్సముఖమ్ముఁ జేరితిన్
బోవుద మన్నదీయ గురు • మూర్తి గృహంబున కింక రమ్ము నీ
కా విమలాత్ముఁ డీయఁగలఁ • డచ్చపుఁ గప్రపు మంగళారతుల్

౧౦

చ॥ తెలియదె నీకు నాదు గురు • దేవుఁ డనంగ నలంతివాఁడె లాం
గలమున నుర్విఁ జీల్చి కన • కంపుఁ గరుల్లను పెల్లగించు కాఁ
పుల యెకిమీఁడు కాడి పలు • పుల్ ననలెత్తి సుమింప విశ్వ మం
గళముగఁ బాడు నత్కవి పి • క ప్రవరుండు త్రివిజ భారతీ!

౧౧

ఉ॥ మామిడి పూల చెల్వలకు • మాక్తిక సంతతు లిచ్చు కాముదీ
కామిని పాదమాన మృష • గాదిది పూతలపట్టు రెడ్డి శ్రీ
రాములనంగ నొక్క కవి • రాజు సుమా! విరియించె నెన్నియో
కోమల నవ్య కావ్య సుమ • గుచ్ఛములన్ భవ దంఘ్రి పూజకై.

౧౨

తే॥ అతఁడు కమ్మని కై తల • నల్లకొనుచు, సభ్ర సంచర దమృత వి • హంగమట్లు
పరమ పావన కవితా ప్ర • పంచమందు, స్వేచ్ఛగా విహరించు వి • శృంఖలుండు.

౧౩

తే॥ పతిత సంఘము నుద్ధరిం • పఁగ నతండు, మహిష శతక మిప్పటికలి • మందలింపు
వ్రాసి సంస్కర్త యని పేరు • వడసె నంత, నార్యు లభినవ వేమన • యని పిలిచిరి

౧౪

తే॥ లాక్షణిక లోకమునకుఁ బ • రీక్ష పెట్టి, వెట్టి మొట్టి వ్రాతల వెలి • వేసి యతఁడు
తెనుఁగునకు రూపు రేకలు • దిద్ది తీర్చి, ఆంధ్ర పాణిని యను బిరు • దందినాఁడు.

౧౫

తే॥ కవిత కొకనాఁడు కల్యాణ • భవన మయిన, చంద్రగిరిలో నిటీవల • జరిగినట్టి
పండితుల సభలోన “వి • ద్వత్కవికుల, తిలక” మను బిరు దీతండు • తీసినాఁడు.

౧౬

మ॥ కవియై పండితుఁడై విమర్శకుఁడునై • గాంధర్వ విద్యా రహ
స్య విదుండు మఱి గొప్ప లాక్షణికుఁడై • సంస్కర్తయై మైథిలీ

ధవ భక్తుండయి తెలునాటఁ గల పె ధర్మ తన్ను మన్నించి గా
రవ భావంబునఁ జూడఁ గర్వక కవీం ధ్ర బ్రహ్మ రాణించెడిన్.

౧౩

తే॥ కవులు పండితు లెందఱోగలరు కాని, తెలుఁగు మిన్నునవెలుఁగు రిక్కలకు నడుమఁ
బాల్కడలిబిడ్డ పూతల ధ పట్టు రెడ్డి, అతని చరితము శ్రవణీయ ధ మద్భుతంబు.

౧౪

తే॥ శిష్య వత్సలుఁ డాతఁ డా ధ శీసుని లిడఁగ, నతని శిష్యు లనేకు ల ధ హర్షిశములు
తెలుఁగుఁ దోటలో వలపుల ధ చిలుకలట్లు, పాడుచున్నారు మ్రోడులు ధ పల్లవింప.

౧౫

తే॥ కమలినీస్వామి కరుణ న ధ త్పత్ర సమితి, నీల వియ దంగణంబునఁ ధ బూల తోట
నాటునట్టులఁ దచ్చిష్య ధ కోటి యతని, కీర్తి కాముదులను వెలిఁ ధ గించుచుండు.

౧౬

తే॥ వారి నడుమను చిన్నారి ధ తార నేను, ద్రోణు డర్జునునట్లు మ ధ ద్గురుండు నన్ను
ప్రేమ దై వాఱఁ జూచి దీఁపించుచుండు, నాగనరసింహు లనియంద్రుఁడనన్ను జనులు.

౧౭

తే॥ నాదు గురుదేవుఁ డిచటికి ధ నన్ను పంపె, బోవుదము రమ్మ తద్దేహ ధ మునకు, దారి
నడుమ నాతని చరితము ధ నుడువువాడ, నాలకింపు మధ్యశ్రమ ధ మడఁగునమ్మ.

౧౮

తే॥ చిలిపి చిలిపివి వన్నెల ధ చిన్నెలవియుఁ, జిత్రమయినవి క్రొత్తని ధ చెడనివియును
కావ్య భూషణముల ననే ధ కముల నీకుఁ, గాన్కలిడె నిడుచున్నాఁడు ధ కదలిరమ్ము.

౧౯

తే॥ కోహినూరును దలదన్న ధ క్రొత్త క్రొత్త, మణులు పొదిగిన సౌవర్ణ ధ మకుట మొండు
కంబరామాయణంబనఁ గ్రాలు దానిఁ, గడఁక నిర్మించియున్నాఁడు ధ కాంతు రమ్ము

౨౦

ఉ॥ కంబములే కవిత్వమును ధ గానము నేయఁ బానర్చిపట్టి శ్రీ
కంబుని కబ్బమున్ డెలుఁగు ధ గా నొనరించుట నోటిమాటలే!
అంబరవీధి దారకలు ధ సర్వముఁడున్ శశి వెలు దాఁచి
త్యంబయి తెల్గు నాఁటి చరి ధ తంబున నాతని కీర్తి వెల్గదే!

౨౧

తే॥ లలితములుఁగోమలములునా, తలఁపుటలలఁ, బూలపడవెక్కిరావమ్మ! ధ పోవుదమిఁకఁ
దెడ్లు వేయుచు మద్గురు ధ దేవు చరిత, కప్రమగతిఁ బాడుచుఁగలంబుఁ ధ గడపువాడ

౨౨

ఉ॥ చూత వనంబులున్ శకున ధ నూక్తులు శ్యామల సన్యముల్ సరో
జాత లన త్త్రూకములు ధ శాద్వల సీమలు మింటిఁ జూచు నాఁ

బోతుల అంకెలుగ గలిగి ♦ ముచ్చటఁ గొల్పుచునుండు నెంతయున్
బూతులవ ట్టనంగ నొక ♦ ప్రోలల చితుర మండలంబునన్.

౨౭

సీ॥ హలముచే వసుమతీ ♦ తలము వ్రయ్యలు సల్పి, వేదల కన్నంబు ♦ పెట్టువారు
గలముచే గమ్మని ♦ కావ్యముల్ రచించి, కవితకుఁ గంకణా ♦ లట్టువారు
కత్తిచే బగవారి ♦ కంఠమ్ములను ద్రుంచి, మాతృదేశము కీర్తి ♦ మనుచువారు
కలిమిచే బెద్దమ్మ ♦ కథఁ గట్టువడఁ జేసి, శిబి కర్ణులను దీలు ♦ నేయువారు

తే॥ రెడ్డి బిరుదాంకితులు గడు ♦ దొడ్లవారు, నదమల చరిత్రు లనములు, నదయమతులు
మేటి కాపులు నగు పాకనాటివారు, ప్రథమ గణ్యులు పూతల ♦ పట్టునందు.

౨౮

తే॥ చదల రిక్కలఁ గైరవ ♦ స్వామివోలె, బాకనాటి తేడలలోనఁ ♦ బ్రణతి కెక్కె
శ్రీనివాస పదాంబుజ ♦ ధ్యాన రతుఁడు, పూత చరితుఁడు శ్రీ పెద్ద ♦ బుచ్చిరెడ్డి.

౨౯

తే॥ అతని సహధర్మచారిణి ♦ యనుపమాంగి, భర్తృ సేవానురక్తయా ♦ పరమ్మసాధ్వీ
దీన జన హిత చింతనా ♦ ధీన హృదయ, అమలిన గుణాలవాలల ♦ క్షృమ్మ యనఁగ

౩౦

తే॥ ఆయమకు నాతఁ డాతని ♦ కాయమయును, దగుదురని పిన్న పెద్దలు ♦ పొగడుచుండఁ
బరిమళ ప్రసవంబుల ♦ పగిది వారు, హాయిగాఁ గాపురమ్మును ♦ చేయుచుండి.

౩౧

తే॥ కూటికిం గుడ్డ కింతయుఁ ♦ గొడువలేదు, కాని వారిని బిడ్డలు ♦ లేసి కొఱత
యొకటి మాత్రము వేధించు ♦ చుండె నకట, నోచరాని నోముల నెల్ల ♦ నోచినారు.

౩౨

తే॥ అతఁడు పెదబుచ్చిరెడ్డి మ ♦ హతపస్వీ, పుడమి తల్లిని పూజించు ♦ పుణ్యమూర్తి
సంతు లేదని దుఃఖిత ♦ స్వాంతః డయ్యె, సుతులు లేనట్టి వారికి ♦ గతులు గలవె?

౩౩

చ॥ కలిగిరి మీఁద మేటి కన ♦ కంపుఁ గిరీటము నుంచినట్లు దే
వళము నొకండు గట్టి కడు ♦ భక్తిని వేంకట శైల నాయకున్
నిలిపి తదాలయంబుననె ♦ నిష్ఠమెయిన్ దప మాచరించె న
య్యలఘుఁడు రెడ్డి వంశ కల ♦ శాంబుధి చంద్రుఁడు సంతుకోసమై

౩౪

తే॥ బుచ్చిరెడ్డిసల్పిన తపం - బునకు మెచ్చి, మంగళప్రదుఁ డలమేలు - మంగభర్త
ధయ నొసంగిన యట్టి పొం - ధమ్ములనఁగ, నతనికి జనించి వంశట - సుత లిరువురు,

3౫

తే॥ కొమరితలు పుట్టిరే కాని కొడు కొకండు, కలుగఁగారాదె యనుచువ్యాకులతనొంది
రామచంద్రున కంత స్వః గ్రామముననె, యతఁడు గట్టించె నొక్క దే వాలయంబు

3౬

శా॥ ఆ దేవాలయమందు బుచ్చివృక్షం డా - హా! రామదానట్లు సీ
తాదేవీవ్రభు పాద పంకజ యుగః ధ్యానామృతాస్వాదనో
న్మాదుండై మఱచెన్ బ్రపంచమును రాః మస్వామి తాబామ్మ కా
పాదిల్లెన్ నవ జీవన ప్రభలు తః ధృక్తి ప్రభావంబునన్.

3౭

మ॥ కడలిం బుట్టిన వన్నెలొ డిరులలోఁ ధి గాల్గొప్పి చేనున్న పా
ల్కడవన్ బ్రద్దలు గొట్ట వెల్వడు సుధాః కాంతుల్ వడిన్ గల్వన్
విడుగన్ జేసిన యట్లు రామ భజనాః వేశము తేనెల్ స్రవిం
చెడు కావ్య ప్రసవాల విక్కవీరియిం ధి చెన్ బుచ్చిరాట్ హృల్లత్.

3౮

మ॥ శరదించూదయ నిర్మల స్మితముతోఁ ధి సర్వసహా మంగళం
కర దృష్టిలమణి ప్రకాశములతోఁ ధి గైవేయ హారాభో
ధరణీనందనతో రఘూత్తముఁ డెడం ధి దన్ నిల్చి కేల్సంచఁ ద
త్పరుడై కావ్యము లిచ్చె రెండుపదు లాః తం డెంత ధన్యాత్ముడో!

3౯

తే॥ తమన యొడ్డునఁ దృణ కుటీఁ రమున మున్ను, రామకథలు పాడిన కవి ధి రాజు లీల
రామ మందిర ప్రాంగణ ధి సీమ నితఁడు, గాన మొనరించె దన హరి ధి కథల నెల్ల

౪౦

తే॥ అనుదినం బాతఁడు వచించు ధి హరికథలను, వినుటకై వచ్చుచుండిన ధి వేలకొలది
జనులు భాగవత శ్రేష్ఠఁ ధి డనుచు నతని, విలుచుచుండిరి గౌరవ ధి విలసనముగ.

౪౧

తే॥ గాజు బలుబుల విద్యు త్రు ధి కాశమట్లు, వలపు రసగుండలలో దీప ధి కళిక లీల
జానపదుల నిర్మల మాన ధి నముల జ్ఞాన, కళలు విరియించె బుచ్చయ్య ధి కలితక్తి

౪౨

ఉ॥ అన్యముల్ స్మరించక య - హర్షిశ మిట్టులు పెద్దబుచ్చిరా
జన్యుడు జానకీ హృదయ - సారవ బాల వికర్తనున్ జగ
న్మాన్యుని రావణాద్యసుర - మర్దను మానసమందు నిల్చి సా
జన్యముతో భజించె దివ - సంబులు కొన్ని గలిప వయ్యడన్.

౪౩

ఉ॥ ఓ విమలామృతాక్షర మ + హోజ్జ్వల మూర్తి! త్రిలింగ లోక మా
తా! వినవమ్మ! ఇట్లు నిర + తమ్మును తన్ను భజించు భక్తునికా
బ్రోవగ నెంచెనో రఘువ + రుం డన బుచ్చయ ధర్మసత్ని స
భావిత పుణ్యశీల శ్రీత + వత్సల యంతటఁ దాల్చె గర్భముకా.

౪౪

తే॥ పాదుశాహికి సామ్మును + పాటవై చి, దాసు చెఱ విడిపించిన + ధర్మమూర్తి
బుచ్చిరెడ్డి కాంక్షలు దీర్చి - ప్రోవలేడె? నిష్కళముగ లక్ష్మమ్మకు + నెలలు నిండె.

౪౫

మ॥ పరగళ వేయియు నూలు లెన్నిదియుఁ దొం + బై రెంట నేపేలుకుకా
సరియూ నందన చైత్ర శుద్ధ నవమికా + నర్వంసహా పుత్రి వా
సరమం దద్దమరేయి బువ్వమిని ప్రాం + చ చ్చాప లగ్నంబునం
దు రఘూత్తంసు దయాకా జనించెను నుపు + త్రిం డంత లక్ష్మమ్మకుకా.

౪౬

తే॥ పెన్నిధిని హతాత్తుగఁ జూచు + వేదలీల, బుచ్చిరెడ్డి మహానంద + మున మునింగి
నహజగుణమగు తన కృత, జ్ఞత రహింపఁ, బరవశుండయ్యు రఘురామ + భజనవలన.

౪౭

ఉ॥ రాము వరప్రసాదమున + రాముఁడు పుట్టిన పుణ్యవేళ నా
రాముని దేవతాలఁ గపు + రంపుఁ బ్రభల్ వికసించునప్పు డా
రాముని భక్తుఁ డుల్లమున + రంజిలఁ బుట్టిన కారణాన శ్రీ
రాములురెడ్డి యుంచు నను + రాగపుఁ బేరిడె నంత బిడ్డకుకా.

౪౮

క॥ తదనంతర మిరువురు సుతు, లుదయించిరి వారి వెనుక + నొక సుత కలిగెకా
ముదితాశ్రుకణము లొల్కఁగఁ, బెదబుచ్చయ రామచంద్ర + విభుని నుతింపకా.

౪౯

అ॥ వారలందు దొలి కు + మారుండు మన్మథా, బ్రమున శ్రావణమున + బహుళమందు
అష్టమిని జనింప + నతనిఁ గృష్ణారెడ్డి, యనిరి తల్లిదండ్రు + లతి ముదమున.

౫౦

సీ॥ బాలకృష్ణుం డాంధ్రః + భాషలోననె కాదు, సంస్కృతాంగంబులఁ + జదువులయ్యు
లరయ నుద్యోగమే + పురుష లక్షణ మమ, నార్యోక్తి కి బాటించి + యన్న యట్లు
తానును చిత్పిర + స్థానికోన్నత పాఠ, శాలాంధ్రపండిత + స్థాన మంనె
విద్వాంసుఁడయ్యును + విద్వాక పరీక్షలో, ను త్తీర్ణుఁ డయ్యె ను + ద్యోగమునకు

తే॥ అతఁడు కవిత్వాప్రపంచ వి + హాయనమున, రంగురంగుల భావ తు + రంగమెక్కి
చివురు మోడాల మేడల + చెజుగులందు, కదము ద్రొక్కించు నేడుపు + గలుగుదిట్ట.

తే॥ అతని తమ్ముడు మునిరత్న ధనుకలుషితండు, కల్ల కపటము లెఱుగని ధనుకర్యమోగి
పుడమి తల్లికి ముద్దుల ధనుక్రమ డగుచు, నాత్మ కర్పూర మంటించి ధనుకతెల్ల

౫౨

తే॥ పుణ్యపురుషుడు శ్రీపెద ధనుచ్చిరెడ్డి, కడుపుచల్లగ బిడ్డల ధనుగించియటుల
వారిఁ జదివెవలయు నే ధనుట చేసె, విద్యయే కద యుత్తమ ధనుత్త మరయ.

౫౩

ఉ॥ వారలలోన జ్యేష్ఠుఁ డన ధను వద్య చరిత్రుండు నీతిమార్గ సం
చారుండు శేషయార్థ గురు ధనుస్నిధి నొచ్చెములేని శిష్యుడై
నేరిచెఁ దేన తెల్లు తవ ధనుఁజింపుల నింపుగఁ బుట్టినంతనే
సారథ సంపదల్ నెరయఁ ధనుజల్ల వె కొన్ని రకాల కోరకాల్.

౫౪

తే॥ అతఁ డెద్దనపూడి వం ధనుశామ్యతాబ్ధి, హల్లకపతి శేషాచార్యుఁ ధనుడలతివాడె
పరమ వేదాంతవేత్త న ధనుత్పండితుండు, శిష్యుని దనంత వానిగఁ ధనుజేయఁ గలిగె.

౫౫

తే॥ పూవువలన నెత్తావి నె ధనుత్తావివలన, బూవునుం గౌరవంబును ధనుపొందునటుల
శిష్యువలన దేశికుండు దే ధనుశికునివలన, శిష్యుండును కీర్తిచే బ్రకా ధనుశించినారు.

౫౬

తే॥ ఎన్న వయసున బిన్నల ధనుబిన్నవాడు, విజ్ఞ తం జూడఁ బెద్దల ధనుబెద్దవాడు
తండ్రి హరికథలెల్ల శు ధనుద్ధ ప్రతులుగ, వ్రాయునంత రాములమది ధనుబాయవవియు

౫౭

క॥ మంగళకరుఁ డగు రాముని, సంగీతముచే నుతింపఁ ధనుజను నని కొడుకుఁ
చెంగయెను గురునికడఁ, సంగీతము నభ్యసించ ధనుజనుకుండు పనిచెఁ.

౫౮

తే॥ గానకళమీఁద ననురక్తుఁ ధనుడైన బుచ్చి, రాటుతుండును నాల్గు వ ధనుర్షముల కాల
మభ్యసించిన సంగీత ముట్లు నిలువ, గురుండు చెంగయ్య చేరెను ధనుపరమపదము

౫౯

తే॥ పట్టుఁగొమ్మ తప్పిన తీవె ధనుపగిది నుండు, కొడుకుఁ గని బుచ్చిరెడ్డి వ్యా ధనుకులతనొరది
విమల గాంధర్వ విజ్ఞాన ధనువిదుండగు మఱి, యొక్క గురువు నన్వేషించు ధనుచుండనంత

౬౦

క॥ శ్రీరఘరాముండు పిలిచిన, కారణమున బుచ్చిరెడ్డి ధనుకై వల్లంబుఁ
జేరెను భగవంతుండఁ తా, నై రమ్మనఁ బోక తప్పు ధనునా యెవ్వరికే?

౬౧

తే॥ పితృ వియోగ దుఃఖము వీల్చి ♦ పిష్టి జేసె, మేటి సంసార భారము ♦ మీఁద వ్రాలె
సరవి సంగీత విద్యకు ♦ స్వస్తి గలిగె, గి శిత మయ్యెను రాముల ♦ లేత యెడఁద.

౬౨

ము॥ పదునేడేడులు పూర్తిగాక మునుపే ♦ ప్రాప్తించునే యిట్టి యా
పద లాహా! యిది దె వచ్చిత మయినా ♦ బంగార మంగారిణిం
బదునా ర్వన్నెలతోడ వెల్వడు క్రియా ♦ బాలుండు శ్రీరాములా
పదలక గ్రుంగియు రామ మంత్ర మహిమ ♦ భాసిల్లె దేజస్వియై.

౬౩

తే॥ ప్రకృతి శక్తులకెదుర్కొన్న ప్రాయముండె, మఱియుచిత్తృద త్తమా రామ, మంత్రముండె
కొంచెమో సంచెమా భూమి ♦ కూడనుండె, గళవళము పడ నేటికీ ♦ కాపుబిడ్డ.

౬౪

ము॥ సురలోకేంద్ర హరి న్నగ్న తటినిక ♦ శోణాబ్జము ల్విచ్చు బం
గరు వేళక వడి నెడ్లు మున్నుచనఁ బ ♦ గ్గాల్ నీరముక దోత్రముక
బరమానందమునక ధరించి వెనుక ♦ బర్వెత్తి ధాత్రీ శుభం
కరమా కర్ణక సార్వభౌమ పదవిక ♦ గై నేసె నెంతేనియొక.

౬౫

ము॥ లలికా ముగ్ధ సువాసినీ మణులు మొ ♦ ల్క న్నవ్వులక మంగళా
రతు లీయక దరుశాఖలక బులుఁగుఁ బే ♦ రంటాండ్రు మేల్కొల్పు ల
ప్రతిమానంబుగఁ బాడఁగాఁ బ్రకృతి నా ♦ రాధించె దత్పావనా
మృతమూర్తిక హృదయాన నిల్పుకొని నె ♦ మ్మిక గర్వకో త్తంసుండె.

౬౬

ఉ॥ వెన్నెల వెల్లులక సగము ♦ విచ్చిన గడ్డి సుమాల నీడలక
గన్నులు మూసి ఝల్లికలు ♦ కంఠము లెత్తి మనోహర శ్రుతుల్
పన్నుగ నెడ్ల నీడ్చుకొని ♦ బాస గుభిల్లు మున్నువేసి రా
మన్న పదాలతోఁ గపిలె ♦ నాతఁడు తోలె నిశీధ వేళలక.

౬౭

తే॥ ఎండ కెండి గాలికి సహి ♦ యించినాఁడు, వానలకుఁ దడిసి చలికి ♦ వణఁగినాఁడు
మఱియు రాత్రుల నిద్దర ♦ మఱచినాఁడు, కర్నకునకు విరామంబు ♦ కలదె చూడ?

౬౮

సీ॥ ముంగారు ముత్యాలమురువు చిన్నులు గాలె, బుడమి పచ్చిక చేలమును ధరించె
బనువు పూసినొసన ♦ పగిది తేలలు పూచె, జంతుమ్మ బంగారు ♦ చివురులెత్తె

వాఁగుల విరి తలఁ ♦ బ్రాలు కాన్లు వోసె, మట్టికాయలఁ గుంకు ♦ మము రహించె
శుకము లేడకుల ♦ జొన్నపై దండెత్తె, జేండ్రపుల్లులు గొంతు ♦ చించుకొనియె
తే॥ జంద్రకల నాటలాడిరి ♦ జానపదులు, మొలక వోసిరి కుంపల్ల ♦ ముద్దరాండ్రు
మాధవమున ద్వితీయార్థ ♦ మధ్యమందు, పూజ్యమయి వచ్చె మొలకల ♦ పున్నమంత

౧౯

క॥ ఆ మొలకల పున్నమ నెల, రాము లొకానొక దినంబు ♦ రాముని మదిలో
నేమఱక స్మరించుచుఁ దన, భూమికడఁ బను లొనర్పఁ ♦ బోయిన వేళకా.

౨౦

తే॥ కలకలారవములు నల్పు ♦ ఖగ కులంబు, జొన్నచేల గువ్వలఁ దోలు ♦ కన్నియలును
లేత యెద నెట్టి యూహల ♦ కూత లిడిరో, గనిమపైఁ గూరుచుండె నాకాకాపుబిడ్డ

౨౧

తే॥ అపరదిక్కాంత యలఁదిన ♦ యట్టి పసుపు, డాలుచే సితమేఘ ఖం ♦ డాలు విమల
కాంచన సుమాల విరిసె వృ ♦ ఊముల నీడ, లంతకంతకు దీర్ఘంబు ♦ లగుచునుండె.

౨౨

తే॥ అంబరంకషమగు నశో ♦ కంబుమీఁదఁ, గూరుచుండి బూడిద బెళ ♦ గువ్వ యొకటి
రుచిర కంఠ వివంచి తంఁత్రుల బిగించి, యపుడు 'శ్రీకృష్ణ! శ్రీకృష్ణ!' యనుచుఁ బాడె

౨౩

తే॥ అటకు దూరాన నెచటనో హలికుఁ డొకడు, కనవుమోపెత్తుకొని యింటిఁ దెనకుమరలి
పోవుచుండెను దేహము ♦ పులకరింపఁ 'బదవె భద్రాద్రి' కనుపాట ♦ పాడుకొనుచు

౨౪

తే॥ గాలి కల్లాడు కానుఁగు ♦ పూలగొమ్మ, పైని వ్రాలి పూనల బెళ ♦ వాయి యొకటి
కొనరి ముత్యాల నెట్టిని ♦ కొట్ట లడిగె, నెచట విత్తుటకో యేమొ ♦ యెఱుంగరాదు

౨౫

సీ॥ బంగారు పిచ్చిక ♦ మంగళాచరణాన, బులుబులు తారలు ♦ పొదలి మ్రోసె
కొండకోడి సిపాయి ♦ కూజితంబులలోన, వీణానినాదంబు ♦ ప్రిదిలి చిందె
పికిలిపిట్ట నెలంత ♦ పిక్కిలిక్కులలోనఁ. గంచు పిల్లనఁగ్రోవి ♦ కదలి పలికె
కొంజు కన్నయ మిన్న ♦ కప్రం కంఠములోనఁ, గిన్నెర రవములు ♦ మిన్న ముట్టె

తే॥ పసుల పోలయ్య రివ్వనఁ ♦ బయికి లేచి, పల్లటిల్లాట్టి యొక యీల ♦ వై చినాఁడు
తరణి యస్తాద్రి కేగు నా ♦ తరుణమందు, రాగ రంజిత మద్యుం గ ♦ ర్న కుని మనసు.

౨౬

తే॥ చివురు టాకుల మెసవిన ♦ చెలువయొకతె, ప్రకృతి పులకింప నొక చిన్ని ♦ పాటపాడె
పరిమళము లూరు బంగారు ♦ విరులవేళఁ, గర్ల క కుమారు నెద నెవో ♦ కళలు విరిసె

౨౭

తే॥ శ్యామలములగు నమృత సఃస్యముల నడుమ, వికసితములగు గోరంటవిరులనడుమ
నభి కుమారుని సంగీత ♦ మాలకించి, హాలికుని కంఠమునఁ ఘట్ట ♦ నేలపాట.

తే॥ క్రొంచ మిథునము దుర్గతింగాంచి నాడు, పుట్టబుట్టువు హృదయానఁబుట్టెఁగవిత
కరము ప్రకృతి సౌందర్యమ్ము • గాంచి నేడు, కర్షకు సుమనః జ్ఞేత్రానఁగలిగెఁగవిత

తే॥ రాఁ! రామన్న! యనుట నాఁరంభమయ్యె, రామ! రఘురామ! యనుటతోఁర క్రిగట్ట
చిలుక విరిఁజోడి యొక కొంతఁచేయొనంగ, రామ! రాఘవ! రఘువీర! రామ! యనియె.

నీ॥ గౌరవంక దొరసాని • గొనబు పల్కులనుండి, నీనంపు గుంఫనల్ • చెంగలింప
నెమ్మి వేలుపు చాన • నీటు పాటలనుండి, యాటవెలఁది సొంపు • లతిశయింప
తేనె దొంగల జేసి • కూని రాగమునుండి, యుత్పలంబుల మధు • పుత్త్రవినప
మలయానిల కుమారు • మందగతులనుండి, మత్తేభ గమనంబు • మల్లడింప

తే॥ మంజరులు నవ్వు వలపుల • సంజవేళఁ, జంపకంబుల నెత్తావి • చౌకళింప
భావ సుమ హారమును కవి • తా వధూటి, బాల హాళికు మెడలోనఁ • గీలుకొల్పె.

తే॥ ప్రవిమలంబగు రామమంత్రము జపించి, హాళికుఁడు పోతన కవీంద్రుఁడయ్యె నాఁడు
హాళికుఁడురాములుఁగవీంద్రుఁడయ్యెనేడు, హయరే! రామమంత్రముఁమహిమయెంతో!

ఉ॥ ఓ మధురాంద్ర వాఙ్మయ మ • హాజ్జ్వల సుందర దివ్య రూపిణీ!
ఏమని పల్కుదున్ రఘుకు • తేంద్రుడయన్ గవితా లతాంగి శ్రీ
రాములురెడ్డి నట్టులను • రాగమునన్ వరియింప నాతఁ డె
తో ముదమంది మైమఱపు • తోఁ గయితన్ వినుతించె రాఘవున్.

ళా॥ ఆడెన్ గజెలు గట్టి తై యనుచు నా • హృదంబు నిండారగన్
బాడెన్ దంబుర గోట మీటుచు శ్రుతు • ల్పాటించి శ్రౌవ్యంబుగన్
వేడెన్ గండశిల ల్లింపింపునటులన్ • వెన్నున్ బ్రభున్ రాఘవున్
వీడె బాల కవీంద్ర చంద్రుఁ డనఁ గ • ల్పించెన్ బ్రబంధంబులన్

తే॥ అమ్మ ముచ్చటవడి కోరి • సందువలన, బుచ్చిరెడ్డి గతించిన • మూఁడు ప్ప
ములకెపెండ్లి యెయుండె రాఁములకుఁగాన, వ్యయమురాబడికన్న హెచ్చగుచువచ్చె

తే॥ అతని యర్ధాంగి నారాయ • ణమ్మ సాధ్య, సంప్రదాయ కుటుంబ సంజాత మణియు
నత్త కుపచారములు సేయునమల శీల, మఱుదులను చాల మన్నించు మధురవాణి

తే॥ రాము లాయమాణో నను • రాగ మొదవఁ, జల్లఁగాఁ గాపురంబును • నల్పుచుండ
దినము లొకకొన్ని యిటుల గఁతించె నంత, గ్రహగతులు మాటి రోజులుగడ్డలయె

తే॥ కవిత వరియించినట్టి ల ♦ గ్నం బడేము, కష్టములమీఁదఁ గష్టాలు ♦ గలుగసాగ
ద్యంధ్యముల కిక్కయైన ప్ర ♦ పంచమందు, వెన్నెలలే యెల్ల కాలము ♦ వెలుంగఁగలవె?

తే॥ చెల్లెలికిఁ బెండ్లి యొక్కటి ♦ చేయవలసె, దమ్ములకును వివాహము ♦ ల్లప్తవయ్యె
నడిమి రకపుఁ గుటుంబాలు ♦ నడపువారి, సిలుంగు లవి శత్రులకునై న ♦ వలదువలదు.

తే॥ తాను కవిచంద్రుఁ డయ్యెనే ♦ కాని యాంధ్ర, భారతికి భారవికి పొత్తు ♦ పడఁగలేదు
పంటవలతి సౌభాగ్యము ♦ కుంటువడియె, బెద్దతల్లి కపింద్రుని ♦ ముద్దులాడె.

తే॥ ఆంధ్రకవుల చరిత్రము ♦ నందుఁ గంచు, కాగడా వేసి వెదకినఁ ♦ గానఁబడఁడు
కవిన దార్భాగ్య పతితుఁడు ♦ కాని నుకవి, కవితకును లచ్చి కెందుకీ ♦ కానితనము?

సీ॥ తిక్కన్న మెడఁబట్టి ♦ తిండికై మనుమ సి, ద్ధి హజారమందు మం - త్రిగ నొనర్చె
శ్రీనాథు నింటిలోఁ ♦ జేరి యిల్లాలుగా, నల్లగుం డెత్తుకొ ♦ నంగఁ జేసె
సూరన్న దాపునఁ ♦ జొచ్చి నంద్యాల కృ,ష్ణునకు విద్దియ నమ్ము ♦ కొనఁగఁజేసె
కవిరాజ రాజశే ♦ ఖరుడైన వేంకట, కవి రఘునాథు చెం ♦ గటికిఁ దార్చె.

తే॥ చతురు లగువారికే యిట్టి ♦ గతులు గూర్చు, పెద్దతల్లి రాముల నెట్లు విడువఁగలదు? ♦
గుడులనే మ్రొంగుదానికి ♦ గోపురములు, లక్ష్యమే యెంచిచూడ ని ♦ లాతలమున?

తే॥ పేదటిక మెంత యోర్పు నే? ర్మినదొ కాని, కలఁతఁ జెందఁడు సుంతయు ♦ నులికిపడఁడు
మహితమగురామమంత్రము ♦ మఱవఁబోఁడు, మఱియుఁగవితాక శాసేవ మానఁబోఁడు

తే॥ పదియుఁ టొమ్మిది వందల ♦ పైఁ బదియును, తొమ్మిదగు కై స్తవశకవర్ణమునందు
ఘరఁగఁ బాఠ ల మధ్యమ ♦ పాఠశాల, నాంధ్ర పండితుఁడుగఁ జేరె ♦ నాతఁ డంత.

ఉ॥ మేలును గోరి చెప్పు తన ♦ మిత్రులతో బదు లాడలేక నాఁ
గేలిని మూలవై చి యరి ♦ గెల్ బారుగూరికిఁగాని యక్కటా!
కాలము చాలిరానపుడు ♦ గాజుల బేరము భోజనానికే
చాల దటన్న సామెత ని ♦ జంబయి తోఁచె గవీంద్ర మాళికికె.

ఉ॥ ఏనుఁగు నెక్కలేదు ధర ♦ ణీశులు మ్రొక్కఁగ నిక్కలేదు న
న్మానము లందలేదు గరి ♦ మల్ నభలన్ గనకాభిషేకముల్
గానఁడు కాని యేమిటికిఁ ♦ గాఁ గవితా లలితాంగి యీతనిన్
బూని వరించెనో నిముస ♦ ముల్ బెడఁబాయ దడెట్టి సాధ్వీయో!

ఉ॥ ప్రేమముమీఱగా హృదయ • పీఠమునం దిలువేల్పు శ్రీరఘు
సావ్వి పదంబులన్ నిలిపి • సల్పఁదొడంగెఁ ద్రిలిజ్జ వాఙ్మయా
రామములోని మ్రోడు లపు • రా! ననలెత్తి సుమించునట్లు శ్రీ
రాములురెడ్డి కోకిల తె • అంగునఁ గ్రమ కవిత్వ గానమున్

౯౭

క॥ జనకస్మృతి యనుకావ్యం, బును మఱి విజయాపజయము • బుచ్చయ కర్పిం
చెను తదనంతరము రచిం, చిన కబ్బంబుల నొనంగ • శ్రీరామనకున్

౯౮

తే॥ తేనెలోలుకు పల్కులచే ను • ధీమణి యను, నవలయును కీరవాణి య • నంగఁ బద్య
కావ్యము నొకండు మఱి వన • కన్య నాఁగ, నాటకంబును రచియించి • నాఁడతండు

౯౯

తే॥ కష్టపడి వ్రాసెనే కాని • కావ్యములను, లేమిచేత సచ్చొత్తించ • లేకపోయె
స్నేహితుల బల్మి లక్షణ • శిక్షణమను, వ్యాకరణము మాత్ర మృచ్చు • పడియె నెట్లా

౧౦౦

తే॥ వనధి గంధీర గర్భస్థ • వజ్ర మలల, వలనఁ దీరంబునకు నెట్లఁ • బడినయట్లు
గ్రామమున మాటుపడియున్న • కవియశస్సు, పండితులనాల్కొనలెక్కి • వ్రాఁక సాగె

౧౦౧

తే॥ పల్లె పాకాలలోనుండి • పట్టణంబు, చిత్తురమునకు మాటుపు • చేయఁబడియె
దావి కలిగిన విరజాజి • పూవుగాన, కవి యశోజ్యోత్స్న దిక్కులఁ • గడలుకొనియె.

౧౦౨

తే॥ బాలవిజ్ఞాన మభివృద్ధి • పఱచునట్టి, వి యగు సుజ్ఞానబోధిని • విజయ వాచ
కములు బాల వినోదిని • గడఁక వ్రాసి, యచ్చువేయించె ననుభవ • మచ్చుపడఁగ

౧౦౩

తే॥ అరయ సౌభ్రాత్ర రాఘవం • బభయ రాఘు, వంబు మఱియు విక్రమ రాఘు • వంబనంగ
రామకథ వచనంబున • వ్రాసి యవలఁ, బ్రౌఢ శై లి విశ్వామిత్ర • వ్రాసినాఁడు.

౧౦౪

తే॥ నూత్న పద జాలములతో వి • నూతనముగఁ, గల్పవృక్షముఁబోలు ని • ఘంటువొండు
సంఘటించుట సార్థక • జన్మఁ డయ్యె, సరయ శబ్దార్థ కల్పకం • బనఁబడు నది.

౧౦౫

మంజరి॥ భారత కథ నైదు • భాగంబులుగను, పాండవంబు లనంగ • వచన కావ్యములు
శ్రీకృష్ణుఁ డనుపేరఁ • జెన్నారు గద్య, కావ్యంబును రచించె • గమనీయగతుల
రమణఁ బ్రశోత్తర • రత్నావళియును, గుణమణి శతకంబుఁ • గూర్చి విద్యార్థి
శతకంబు మహిష వం • చాశతి మంద, లింపు నిప్పటి కలి • నింపుగా వ్రాసె
సరవి సాహిత్య ప్రచారాణి గ్రంథ, మాలలో నవి కును, మంబులై విరిసె.

౧౦౬

తే॥ నలలితముగఁ బురాణ గా ధలు రచించె, నఱవలకు వేదముంబోలు కుఱుకుఁడెనుఁగు
బాసలోన రచించెఁ ద్రి ధర్మ మనఁగ, ద్విపద కావ్యమ్ముగాఁ దేట తెనుఁగు నుడుల

౧౦౭

తే॥ కవికుల గురుండు మాన్యుండు కాళిదాసు, వ్రాసినట్టి కుమారసంభవముఁబదియు
నేడు సర్గలు తెనిగించె నిందు గొంత, భాగ మల తెన్నుతల్లిలోఁ బ్రకటితంబు

౧౦౮

తే॥ తగఁ జతుష్పది యభిధాన దర్పణమును, ప్రీతిమై సూక్తిసుధయును నీతి గుచ్ఛ
మును సుభాషిత భండార మును కలిగిరి, వేంకటేశ మాహాత్మ్యము వేడ్క వ్రాసె

౧౦౯

తే॥ కాఱు కూఁతల కై తలు గట్టువడఁగ, భావ కవితా ప్రదీప్తులు పరిధవిల్ల
త్వత్సదంచిత శుభచరి త్రమును వాసె, డెనుఁగు సందేశ మనుపేరఁ డెనుఁగుతల్లి!

౧౧౦

తే॥ క్షేత్రముల దున్ని పండించు నేవ్యగుణుండు, రాము లీనాఁడు సత్కవి రాజు తల్లి!
కవుల బోషించు తేఁడులు గలిగిరేని, పగులవే కంచుధక్కలు బ్రద్దలుగను.

౧౧౧

తే॥ అతని కావ్యగుచ్ఛములెల్ల నచ్చువేయఁ, బ్రేమఁజేయూతయొనఁగిన శ్రీయుతుండు
కొత్తకోట రామస్వామి కొలదివాఁడే? బంధువుం డౌట మన కవి భాగ్యముకద!

౧౧౨

తే॥ తిట్టినం దిగ్గి తానును తిట్టఁబోఁడు, కొట్టినం దిగ్గి తానును గొట్టఁబోఁడు
నిర్మలాత్ముండు తొనఁకని నిండుకుండ, రెడ్లలోన నపూర్వుడీ రెడ్డిమాడ.

౧౧౩

చ॥ అతని కుమారుండు జనకు నంతటి వాఁడనిపించుకొన్న ధీ
యుతుండు నిగర్వి శాంతుండు బు ధోత్తముఁ డంచిత సత్యవాది శ్రీ
పతి పద భక్తుఁ డరిజన బంధుండు వేంకట రామరెడ్డి స
తతముఁ గవీంద్రుఁ డంద్రిగతిఁ దానును ప్రేముడిఁ జూచు నెంతయు

౧౧౪

క॥ ఆ తండ్రి కొడుకు లిరువురు, నాతతముగఁ దన్ను ప్రేమ నవలోకింప
బూతలపట్టు కవీంద్రుండు, చేతో మోదమున వ్రాయఁ జెలఁగుచునుండు

౧౧౫

మంజరి॥ కూర్మి నెచ్చెలి యగు నార్మగ పిళ్ల, యొకనాఁడు నాకడ కొగి నేగుడెంచి
మన గురుదేవుండు మాన్యశీలుండు, నిను దోడితెమ్మని నను పంపినాడు
కదలి రమ్మని పిల్వఁ గానిమ్మటంచు, నిరువురు మాయన యింటి కేగితిమి

మాగురుదేవుండు ♦ మము సాదరమునఁ, గూర్చుండుఁ డని పల్కి ♦ కుశలంబులడిగి
కంబ కవీంద్రుని ♦ కావ్యంబుఁ జూపి, యీ పవిత్ర చరిత్ర ♦ నెవ్వారు గాని
తెలుఁగు నేయరు కాన ♦ దీనిని మనము, తెలిఁగింపఁ దలపోసి ♦ పిలిచితి మిమ్ము
మీ శక్తు లకొలంది ♦ మీరు నీకార్య, మందు పాల్గొనుఁ డంచు ♦ బొందుగాఁబల్కె

౧౧౬

తే॥ అప్పటికిఁ దల లూఁచితి ♦ మంతె కాని, పిదప నామాటయే తల ♦ పెట్టలేదు
తుదకు మద్దురువర్చుడే ♦ మొదలు పెట్టి, కంబరామాయణముఁ బూర్తి ♦ గా రచించె

౧౧౭

క॥ భారత భాగవతముల వ్ర, కారము పలు విధములైన ♦ కైతలతో నిం
డారక కంబుని కబ్బము, శ్రీరామ కవీంద్రుఁ డొకని ♦ చే నిలసిల్లె

౧౧౮

మ॥ కవులుం బండితులున్ విమర్శకులుఁ బె ♦ క్కండుండ నీ యాంధ్ర కా
వ్య విశాలావని నన్ను పోలు నొక య ♦ ల్పజ్ఞుండు శ్రీరామ రా
ట్కవితా సంపదలన్ సమీక్ష సలుపం ♦ గాఁ బూనుటల్ ఊర్ సిం
ధువుఁ గవ్వంబునఁ జిల్లు పోల్కి యగుఁగా ♦ దో! దివ్య తేజస్విని!

౧౧౯

తే॥ కావ్య పుత్రికలే కాక ♦ కలిగి రతని, యాత్మసతికి సుధీమణి ♦ మాదిగాఁగఁ
గ్రమతఁ గోమలవల్లి సఠరస్వతియును, గుక్మిణియు నాఁగఁ గూతు లాఠూఢమతులు.

౧౨౦

క॥ మనమును గవ్యసానం, బును చేరితి మక్షి పర్వ ♦ ముగ గాంచుము రా
మునిభజనఁ బునీతంబై, తనరెడు మద్దురు గృహంబుఁ ♦ దల్లి! యింకె.

౧౨౧

క॥ లోనికి దయచేయుము స, న్మానములన్ గొను మతండు ♦ నమిత హృదయుడై
నానావిధ కృతి భూషల, చే నిను నై నేసి రుచిర ♦ నేవ లేయున్

౧౨౨

మ॥ వర నారాయణ పాద పంకరుహ నే వా ♦ లబ్ధమై త్వత్కృపా
భర దృగ్దోహదమై శుభంకరమునై ♦ వర్ధిల్లి యస్మత్కృపి
త్వ రసాలం బూసఁగెన్ ఫలం బొకఁడు శ ♦ శ్వశ్రీర్తి దీపింప నో
గురుదేవా! కొనుమయ్య! దక్షిణగ నా ♦ కున్ జాలు మీ దీవెనల్.

శ్రీ కృష్ణ!

రంగమనాయని నాగనరసింహులు,

తుం బ కు షు ము.

శ్రీరామ.

కంబరామాయణము.

ప్రీతిక.

శా॥ శ్రీ కల్యాణ గుణాకరుండు రఘు వం ♦ శీయుండు సీతాతమా
లోక ప్రాభవహృష్టచిత్తుండు కృపా ♦ లోలుండు ధర్మక్రియా
లోకాదర్శ విశిష్టమూర్తి గుణపా ♦ లుం డిష్టదైవంబు ది
వ్యాకారుండిడు నిత్యభక్తియు నభీష్టార్థంబు లెల్లప్పుడుకా.

౧

మ॥ జగతీశ్వరము కోసమై విపుల క ♦ వ్యవ్రాతముల్ సైచి లో
కగణేయంబుగ సాధ్వమిన్నయను వి ♦ ఖ్యాతిం బుర్రాణించి భ
ర్తృ గుణశ్రేణికి వన్నెగూర్చిన ధరి ♦ త్రీపుత్రి శ్రీరామ హృ
త్సగుణధ్యేయ త్రిలోక మాత యిడుంగా ♦ తకా మాకు నిష్టార్థముల్

౨

తే॥ ధరణి జాతా హృదానంద ♦ చాత దైత్య, వంశ నూతన శమనుండు ♦ భక్తవరుండు
సాంద్ర సుశ్లోక యుతుండు జితేంద్రియుండు, పావని యొసంగుఁ గాపుతంబట్టుదలను

తే॥ భిక్షుకుండయ్య సర్వదా ♦ భీష్టదాత, ప్రేత భూనాసి యయ్యుఁ బ ♦ విత్రమూర్తి
భూతమిత్రుండయ్యను భయఃత్రాతయైన, శివుఁ డొనంగుల మాకునఁచివములెపుడు

తే॥ శూలి హాలాహలము గ్రోల - జాలి నొంది, సర్వదోషంబులకా మాన్చి ♦ శంకరత్వ
మొనర నిల్చు నపర్యాప - ధిని సతంబు, ధ్యాన మొనరింతు నారోగ్య - దానమునకు

చ॥ జగముల సృష్టితో భవము - సార్థము గాదని సద్గుణాళి బాం
దుగఁగలిగించి వాని నెడ - ద్రోచి చరించు జనంబుఁగాంచి యి
మ్మగు మదియిచ్చి దానికి మ - హించిత విజ్ఞత తోడునేయు న
త్యగణిత చిత్రయంత్రవిదుఁ - డబ్బ భవుండు ప్రసన్నుడయ్యెడుకా.

౩

చ॥ జగమునఁ బ్రాణి కోట్లు పలు - చందములై యలరార వానికికా
మొగముల నొక్కటొక్కటికి - బోలికలందు విభేదపద్ధతుల్
తగవుగఁ జూచితేయను వి - ధాతకు నాదవిభేద లీల వ
ల్వగలయియుంటఁ జూడుమను - భారతి యిచ్చుత మాకు వాగ్విధుల్.

౪

ఉ॥ నిర్మల వేడ్కఁ దొండమున - నీరధి తోయముఁ బీల్చి చిత్తునకా
మక్కువతోడఁ జిమ్మఁగ న - మర్దులు భీతినికాంచి యయ్యెరో!
యెక్కడిసీర మేడజగ - మేడ చరాచర కోటి? నిల్పవే
గ్రక్కున నన్న నంతలిలు - గంధ గజాస్యుఁడొనంగు భద్రముల్.

౫

తే॥ అరిది విలుకాని యుజ్జ్వల - శరము వోలె, బరహృదయ లగ్నమై తలదిరుగఁజేయు
కావ్య రణ విహారులను సత్కవులదలఁతు, రసముచిప్పిలుత్రోవపెం - పెనఁగుకొఱకు.

తే॥ అప్రగల్భులు చరణ వి, న్యాసమందు, కానఁగా జన నీరాగ - కారకులును
విప్రలాపులు బాలక - విధము గొన్న, కవుల వాక్కుల మోదంబు - దవుల కున్నె? గం

మ॥ అని చిత్తంబున నెప్పుడుం దలఁచు నే - నామోదముంజెంది పా
వన చారితుఁడు రాముఁడిచ్చు తెలివి - బాగోగులంగాంచి యీ
తనువుఁ దేవుఁ డొనంగి నందులకు ని - త్యం బైన లోకార్చనం
బానరింపందగు త్రోవయేదియనుచు - యోచించి నిర్ణీతిమై.

చ॥ హరికథ లెవ్వరెందడుగ - నప్పుడ ప్రీతిగఁ జేయుచుంటి బా
మర జన రంజకంబుగ ను - మారొక యిర్వది వత్సరంబు లా
నరణియు మానవాళికి శ్రీ - శాన విరాగిత చందహాటచే
మఱియొక త్రోవఁబోవ మది - మార్చితి బాలురకై శ్రమించితిఁ

ఉ॥ బాలక పాళికిం దగిన - భావములం బహువు న్నకంబులం
బోలఁగ వ్రాసేతిం దెలివి - వుట్టఁగ నక్షరరాజి నుండి ని
ర్వేలగ మంచిపాండితి వ - రించెడు దాఁక నవీన పద్ధతుల్
గ్రాలఁగ వాచకంబులు పు - రాణకథల్ తగు శబ్ద శాస్త్రముల్ ౧౩

ఉ॥ పట్టుగ శబ్దకోశమును - వ్రాసేతి నొక్కటఁ గొన్నియేండ్లు నా
కట్టయెడఁ జనించి విశ - యంబాకఁ డచ్చు పడంగ నేదియుం
బట్టక యింతలేదను నె - పంబున నాఁపితిఁ జిన్నకోశముఁ
నెట్టన వ్రాసి యచ్చిడఁగ - నేర్చితి నెట్టులొ వెల్పరించితిఁ. ౧౪

చ॥ అరుదగు శబ్దజాలముల ♦ నారసి కూర్చిన గొప్పకోశ మ
ట్లఱగొఱలేని పద్ధతుల ♦ నందిన దయ్యది యట్టులుండియుఁ
గరగరికై పవిత్రమగు ♦ కావ్యములకై రచించి తత్ఫలం
బరయమ యంచనుత్సకుడ ♦ నైతిని మానితిఁ గొంతకాలముఁ. ౧౫

చ॥ అయినను వ్రాయుచేయును ♦ దారునిచేయును నూరకుండవక
వయినము క్రొత్తకాదు పని ♦ పద్ధతి చర్చిత చర్వణంబుగా
ని యనువు దోఁప నెయ్యది గ ♦ ణించి రచింపఁగ నొనటంచు ని
శ్చయ మొనరింపఁగాక కడ ♦ చన్నవి కొన్ని దినంబు లిట్టులే. ౧౬

చ॥ అఱవమునందు కొన్ని మహి ♦ మాయత కావ్యము లున్నవంచు నే
నఱగొఱ లేక వింటి నపు ♦ డప్పుడు ద్రావిడ పద్యజాలముల్

తెఱగువడంగఁ గంటిఁ బరి ♦ తృప్తివహించి తదర్థపుష్టికై
తెఱఁకువ తోడ నించుక త ♦ దీయ సరస్వతి సేవ సేసితిన్.

౧౭

ఉ॥ ద్రావిడ భాషయందుగల ♦ ధర్మనిధానము వేదతుల్యమున్
ధీవర వాక్కులన్ సతము ♦ తేజలు నానుడి గాఁగ నాకుఱన్
శ్రీవరు సత్కృపన్ దెనుఁగు ♦ సేసితి నీతికిఁ దావలంబునై
పావన మాట దానికిఁ ద్రి ♦ వర్గము నా సభిధానముంచితిన్.

౧౮

ఉ॥ కంబని యింటి కంబమును ♦ కమ్రకవిత్వము చెప్పనేర్చునన్
పంబిన నానుడిం బరఁగు ♦ ప్రాక్తన సత్కవి చక్రవర్తి యా
కంబని రామ సత్కథను ♦ గాంచి మనంబున నెక్కుడుత్సుప్
త్వంబు వహించితిం దెనుఁగు ♦ బాసను తచ్చరితన్ రచింపఁగన్.

౧౯

చిటిపాటి పద్దియంబుల ర ♦ చించుచు నుంటినిగాని యొక్కటన్
బటుతర కావ్య మొక్కటియు ♦ బంధురరీతి రచింపనైతి నా
కెటులు లభించు రామ ధర ♦ జీశ్వరు సత్కథ వ్రాయు శక్తియం
చటమట నొందుచుంటి మది ♦ యంతగ ధైర్యము నూనకుండుటన్.

౨౦

చ॥ తెనుఁగునఁ బోతరాజకవి ♦ ధీరున కెంతటి దొడ్డకీర్తి గ
ల్గినదొ తలంప నట్టి గురు ♦ కీర్తియెనంగును ద్రావిడంబునన్
ఘన కవిచక్రవర్తి యగు ♦ కంబున కట్టి మహానుభావు ప్రే
కనయగు భావ విస్ఫురిత ♦ కావ్యము తెన్నొనరింప శక్యమే?

౨౧

చ॥ వననిధి కేతమెత్తుక్రియ ♦ వర్తిలు నిప్పని పూనుకొంట యొ
ప్పని తగవంచు మీఁద నగు ♦ బాటగునంచును జంకి యూరఁగుం
టను విని యొక్కలేఖను స్ఫు ♦ టంబుగ వ్రాసెను రెడ్డివంశ పా
వనుఁడు మహాన్న తాశయుఁడు ♦ వారక వ్రాయఁగఁ బ్రోత్సహించుచున్.

ఉ॥ దవ్వలనున్న పట్నదము ♦ తామరనంబు రసం బెఱింగెడిన్
దవ్వలనున్న భాస్కరుఁడు ♦ తమ్మివికాసముగూర్చు నల్ల దా
దవ్వలనున్న యొక్క సదు ♦ దారుఁడు వ్రాయుము రెండుభాషలం
దెవ్వఁడు నేర్పుగల్గు సతి ♦ డియ్యెడ నంచు లిఖించె లేఖకన్.

౨౩

ఉ॥ కోరకయున్న జీవనము ♦ గూరిమి మీఱఁగ జీవకోటికిన్
వారిదమిచ్చునట్లు గుణ ♦ వంతులు కోరక యెల్లవారికిన్
గోరికలం గ్రహించి యొసఁ ♦ గూర్చుట నైజము నన్నుగూర్చి యా
ధీరవరుండెఱింగి పరి ♦ తృప్తిమెయిన్ లిఖియించె లేఖకన్.

౨౪

చీ॥ అతని మహాన్నతాశయము ♦ లారసివల్కలగ నాతరంబె? యూ
యత బెజవాడ వంశ కల ♦ శాంబుధి సోముని రామచంద్ర సం
స్తుత మహాసీయనామమును ♦ నూరులెఱుంగనివారులేరు సం
తత గుణదానశూరుల యు ♦ దాత్తయశంబు ముడింగి యుండునే? ౨౫

సీ॥ మావంశ తిలకుండు ♦ మహితకీర్తివిశాలుఁ, డతులితభోగంబు ♦ లంది నతఁడు
అంగ్లాంధభాషల ♦ నారితేతిన దిట్ట, నద్వక్త నీతి వి ♦ శారదుండు
జన సౌఖ్యమే తన, సౌఖ్యంబుగాఁ జూచు, కరుణాయతుండు శాంత, క్రమగుణుండు
రసికుఁ డుదారుండు ♦ రాజకీయంబుల, సమహితత్వంబున ♦ సాగుమేటి

అ॥ పండితాళి కుటిది ♦ పట్టుగొమ్మ ప్రథిత, కవుల పాలి పెరిటి ♦ కల్పశాఖ
బుచ్చిరెడ్డి పా శె ♦ మున నుండు బెజవాడ, రామచంద్రరెడ్డి ♦ రాజనుతుండు. ౨౬

తే॥ జాబుఁ జూచిన యంతన ♦ నంతసించి, పట్టుదలఁ జిల్రభాను సం ♦ వత్సరంబు
చైత్రశుద్ధనవమి బృహ, న్నతిదినమునఁ, గంబరామాయణమువ్రాయఁగడఁగినాడ.

తే॥ రామచంద్రక్షీతీంద్రుని ♦ రమ్యచరిత, రామచంద్రక్షీతీంద్రుప్రే ♦ రణమెయగుట
రామచంద్ర లనత్కృపా ♦ రభకవిత, యీపు శ్రీరామకవి విక ♦ నేదికొఱత?

క॥ అని హితులు ప్రోత్సహింపఁగ, ననుమానము మాని వీడ ♦ కల్లనవ్రాయఁ
మొనసితిఁ దిరుపతి కొకపరి, చనుదెంచెం బనిగ రామ ♦ చంద్రనిభుండున్. ౨౭

ఉ॥ అత్తతీ నేను నేగి ప్రియ ♦ మారఁగఁ దన్ముఖ దర్శనంబు నా
చిత్తముమీఱి రంజిలఁగఁ ♦ జేసితిఁ జూపితిఁ గావ్యమున్ మహా
సత్తముఁ డాతఁ డోషికను ♦ శాంతముతోఁ బలియించి తృప్తి లో
నొత్తిన ప్రేమతో మిగుల ♦ బ్రోత్సహనం బొనరించె బూర్తిగాన్. ౩౦

తే॥ కుతుక మొప్పారనతని వీ ♦ డొంటిఁబూర్తి, చేసితి సగభాను సమమార్గ ♦ శీరశుద్ధ
పంచమిని దీనిదృష్టి న ♦ ర్పించినాడ, నింటివేలుపు శ్రీ జాన ♦ కీశ్వరునకె. ౩౧

క॥ నీరామచరిత గావున, నీరామకు నీకు వేడ్క ♦ నెలకొనియెడు నా
శ్రీరామ చరిత్రంబును, శ్రీరామా! ప్రేమమీఱఁ ♦ జేకొనుమయ్యా! ౩౨

శ్రీ
విషయసూచిక.
బాలకాండము.

అవతారిక.	...	౧
౧. నదీపటలము	...	౨
సరయూ మహిమము	...	౪
౨. దేశపటలము.	...	౫
౩. నగరపటలము	...	౧౨
కోట గోడలు	...	౧౩
గోపుర ద్వారములు	...	౧౫
మేడలు	...	"
ధ్వజములు	...	౧౬
సంకీర్ణము	...	"
౪. పరిపాలన పటలము	...	౨౧
౫. అవతార పటలము	...	౨౨
వేల్పులు రాక్షసబాధల విష్ణువునకు విన్నవించుట	...	౨౩
పుత్రకామేష్ఠి	...	౨౪
శ్రీ రామారుల జననము	...	౩౧
నామకరణము	...	౩౩
౬. అర్చనా పటలము	...	౩౫
కాశికందు దశరథుఁ గానవచ్చుట	...	"
కాశికందు యజ్ఞరక్షణార్థము రామనిగోరుట	...	౩౬
రామలక్ష్మణులు కాశికవెంటఁ జనుట	...	౩౭
౭. తాటకవధపటలము	...	౩౮
మరుధూమి వర్ణనము	...	౩౯
తాటకవృత్తాంతము	...	౪౦
తాటకవధ	...	౪౩
౮. యాగపటలము	...	౪౭
కాశీనదీ వృత్తాంతము	...	"
నామనచరిత్రము	...	౪౮
యాగరక్షణము	...	౫౧
అహల్యాపటలము	...	౫౩
ఇంద్రునకు దుర్యోన కావము	...	౫౪

(ii)

క్షీరసాగర మథనము	...	౫౬
గంగావృత్తాంతము	...	౫౭
విదేహదేశవర్ణనము	...	౬౦
అహల్యాశాపముక్తి	...	౬౧
౧౦. మిథిలాదర్శనపటలము	...	౬౩
సీతారామాల పరస్పర వీక్షణము	...	౬౭
సీతాసంతాపము	...	౬౮
కూర్మస్తమయము	...	౭౦
చంద్రోదయము	...	౭౨
విశ్వమిత్ర చరిత్రము	...	౭౩
కునశ్యేపుని వృత్తాంతము	...	౭౭
౧౧. వంశమహిమానునర్ణనపటలము	...	౮౦
౧౨. కార్మకపటలము	...	౮
శివధనువునిగని పలువురు సలువిధములుగఁ దలంచుట	...	,
సీతావృత్తాంతము	...	౮౫
రాముఁడని శివధనువుకడ కేగుట	...	౮౬
సీతచింతనము	...	౮౮
మాలినియను సఖి సీతకు హరధనుర్భంగ వృత్తాంతము తెలుపుట	...	౯౦
౧౩. ప్రయాణపటలము	...	౯౧
రాజపత్నుల ప్రయాణము	...	౯౭
౧౪. చంద్రశైల పటలము	...	౯౯
తరుణీ తరుణుల విహారము	...	౧౦౧
౧౫. వుష్ణావచయ పటలము	...	౧౦౭
౧౬. జలక్రీడా పటలము	...	౧౧౧
౧౭. మధుపానపటలము	...	౧౧౪
౧౮. ఎదురుకోలు పటలము	...	౧౧౯
౧౯. విహార పటలము	...	౧౨౨
౨౦. అలంకార పటలము	...	౧౨౭
౨౧. కల్యాణ పటలము	...	౧౩౧
సీత తహ తహ	...	”
రాముని యుక్తత	...	౧౩౨
పురాలంకరణము	...	”
దశరథాదులు వివాహ మంత్రణము చేరుట	...	౧౩౪
రాముఁడలంకరించుకొనుట	...	”
౨౨. పశుసేవ పటలము	...	౧౩౯

అ యో ధ్యా కాం డ ము.

౧. మంత్రపటలము	...	౧౪౫
౨. మంథరబోధన పటలము	...	౧౫౪
౩. కై కేయీ పటలము	...	౧౬౨
౪. నగర విముక్తిపటలము	...	౧౭౩
దశరథుడు కాసల్యకు దనపూర్వకాపమం దెలుపుట	...	౧౮౧
లక్ష్మణునికోపము	...	౧౮౫
పురజనుల దుఃఖము	...	౧౯౧
రాముడు సీతయున్న మందిరమున కరుగుట	...	౧౯౬
౫. తైల గుప్తి పటలము	...	౧౯౮
౬. గంగాపటలము	...	౨౦౭
గుహుడు రాముని గానవచ్చుట	...	౨౧౦
౭. వనప్రవేశ పటలము	...	౨౧౬
రాముడు భరద్వాజ నాశ్రమముచేరుట	...	౨౧౮
౮. చిత్రకూట పటలము	...	౨౨౧
లక్ష్మణుడు ధర్మకాల నిర్మించుట	...	౨౨౫
౯. దహన పటలము	...	౨౨౬
భరతుడు కోసలముజేరుట	...	౨౨౭
" కైక గృహమునకేగుట	...	౨౨౯
" కైకను దూషించుట	...	౨౩౧
" కాసల్య గృహమునకేగుట	...	౨౩౪
" శవధములు నేయుట	...	౨౩౫
దశరథునకు శత్రుఘ్నుండు దహన సంస్కారములు నేయుట...	...	౨౩౬
౧౦. ప్రయాణపటలము	...	౨౩౮
౧౧. గుహ పటలము	...	౨౪౪
౧౨. పాదుకాపటలము	...	౨౫౧
భరతుని వైద్యముంగని లక్ష్మణుడు కోపించుట	...	౨౫౩
భరతుడు రాముని డాయవచ్చుట	...	౨౫౬
" రాముం బ్రార్థించుట	...	౨౬౦
నసిఘ్నుడు రాము నయోధ్యకు రమ్మనికోరుట	...	౨౬౨

ఆ ర ణ్య కాం డ ము .

౧. విరాధ వధ పటలము	—	౨౬౫
విరాధ యుద్ధము	—	౨౬౬
విరాధుడు రాముని వినుతించుట	—	౨౬౭
౨. శరభంగ ము క్తి పటలము	—	౨౭౨
రామలక్ష్మణులు శరభంగుని చూడవచ్చుట	—	౨౭౩
ఇంద్రుడు శ్రీరాముని స్తుతించుట	—	౨౭౪
శరభంగు డగ్నిం బ్రవేశించి కాశ్యప చంద్రుని నొందుట	—	౨౭౫
౩. అగస్త్య పటలము	—	౨౭౬
శ్రీరాముడు మనుల కథయి మిచ్చుట	—	౨౭౭
సీతా రామలక్ష్మణులు సుతీర్ణం గాంచుట	—	౨౭౮
శ్రీరామున కగస్త్యుఁ డెదురువచ్చుట	—	౨౭౯
అగస్త్యుడు రామునకు వైష్ణవ ధనువు నొసంగుట	—	౨౮౦
౪. జటాయు దర్శన పటలము	—	౨౮౧
జటాయువు దశరథ మరణము విని కోకించుట	—	౨౮౨
౫. శూర్పణఖా పటలము	—	౨౮౩
సీతారాముల గౌతమీ తీర విహారము	—	౨౮౪
శూర్పణఖ రాము నందము గాంచుట	—	౨౮౫
శూర్పణఖ కామరూపిణియై రాముకడ కరుగుట	—	౨౮౬
శూర్పణఖ సీతను కాంచుట	—	౨౮౭
శూర్పణఖ సంతాపము	—	౨౮౮
శూర్పణఖ సీతను పట్టబోవ లక్ష్మణుండు దాని ముక్కు నెవులు కోయుట	—	౨౮౯
చుప్పనాతి మరల రాముని బలిమారుట	—	౨౯౦
౬. ఖరవధ పటలము	—	౩౦౧
ఖరసేనాపతులు చదునల్వరు రాముచే కుడియుట	—	౩౦౨
శ్రీరాముడు యుద్ధ సన్నద్ధుడగుట	—	౩౦౩
అకంపనుడు ఖరునకు దుర్నిమి తములు తెలుపుట	—	౩౦౪
తిశిరుని సంగరము	—	౩౦౫
దూషణుడు దురమునఁబాటు నేనలఁ బ్రేరేచుట	—	౩౦౬
రాముడు దూషణుని వధించుట	—	౩౦౭
ఖరునియుద్ధము	—	౩౦౮
౭. మూరీచవధ పటలము.	—	౩౧౦
శూర్పణఖంగాంచి రక్కసులు వాపోవుట	—	౩౧౧
పారశ్రులు చుప్పనాకంగాంచి పలవించుట	—	౩౧౨
శూర్పణఖ రావణుతో మొఱియిడుట	—	౩౧౩
శూర్పణఖ సీత చెలువముం బ్రకంపించుట	—	౩౧౪
రావణుండు సీత చందము విని విరాళిచే బలితపించుట	—	౩౧౫
రావణుని విరహ తాపము	—	౩౧౬

రావణుడు శశికాంత శిలామంటపంబు చేరట	—	336
రావణుడు మారీచుఁ గాన నేగుట	—	337
మారీచుడు రావణునకు నీతి కఱపుట	—	340
మారీచుడు మాయాకురంగమై చనుట	—	341
లక్ష్మణుఁడది రాక్షసమాయ యజుట	—	343
రాముఁడు మాయాహరిణము వెంటనంటుట	—	344
౮. జటాయు మోక్షణ పటలము	—	342
లక్ష్మణుఁడు నీతకు ధైర్యవాక్కులాడుట	—	”
” రామునికడ నేగుట	—	345
రావణుఁడు తాపసియై నీతకడకు వచ్చుట	—	347
” కోపముతో నిజరూపము తాల్పుట	—	348
నీత రావణుం బదరుట	—	”
రావణుఁడు నీతం గొనిపోవుట	—	349
జటాయువు రావణు నడగించుట	—	350
లక్ష్మణుఁడు రాముఁ గానబోవుట	—	350
శ్రీరాముఁడు నీత లేమికిఁ జింతిలుట	—	351
రామలక్ష్మణులు నీతను వెదకుచుఁ బోవుట	—	353
జటాయువుంగాంచి రాముఁడు చింతిలుట	—	354
జటాయువు రామలక్ష్మణులకు కర్మ ప్రభావము తెలుపుట	—	355
శ్రీరాముఁడు దివిజులపైఁ గినుకగొనుట	—	358
జటాయువు శ్రీరామునకుఁ గర్తవ్యము తెలిపి ముక్తఁడగుట	—	359
౯. అయోముఖి పటలము	—	320
రాముఁడు నీతం దిలంచికొని పరితపించుట	—	”
నీరు దేఁబోయిన లక్ష్మణుం గాంచి అయోముఖి కఁపించుట	—	323
లక్ష్మణుఁడు రామికిఁ జింతిలి రాముఁడు వెదకఁబోవుట	—	324
౧౦. కబంధ పటలము	—	325
కబంధుచేఁ జిక్కిన రామునకు లక్ష్మణుఁడు ధైర్య వాక్కులు పలుకుట	—	326
కబంధుఁడు శాపముకుఁడై రాముని వినుతించుట	—	327
” కర్తవ్యము తెలుపుట	—	328
౧౧. శబరీమోక్షణ పటలము	—	329

కి స్క్రిం ధా కాం డ ము .

౧. పంపా పటలము	—	332
శ్రీరాముఁడు జలపక్షుల తీరుగని నీతం దిలంచికొని చింతిలుట	—	334
” సాయం సమయ కృత్యముల నిర్వర్తించుట	—	336
౨. సాలభేదన పటలము	—	337
మగ్గివుఁడు రావణలక్ష్మణులఁగని భీతిలుట	—	”
హనుమ రామలక్ష్మణుల తీరు లారయట	—	”

హనుమ రామలక్ష్మణులకుఁ దను వృత్తాంతము తెలుపుట	3౯౪
హనుమంతుఁడు సుగ్రీవునకు శ్రీరామ వృత్తాంతము తెలుపుట	3౯౬
రామ సుగ్రీవులు మైత్రిశేయుట	3౯౮
హనుమ శ్రీరామునకు వాలి వృత్తాంతము తెలుపుట	౪౦౦
హనుమ సుగ్రీవుని సంశయము దీర్చుట	౪౦౪
స పసాల వర్ణనము	౪౦౫
సాల వేధనము	౪౦౬
3. దుందుభి పటలము	౪౦౭
౪. ఆభరణ దర్శన పటలము	౪౦౯
సుగ్రీవుఁడు రాముని సిరికి సంతాపించుట	౪౧౧
శ్రీరాముని నిర్వేదము	౪౧౨
హనుమంతుఁడు కర్తవ్యముం దెపులుట	౪౧౩
౫. వాలివధ పటలము	౪౧౫
తార వాలికి హితోక్తులు వలుపుట	౪౧౬
వాలి తారకు శ్రీరామగుణము లభిష్టించుట	౪౧౭
వాలి సుగ్రీవుల సమరము	౪౧౮
రామ బాణముచే వాలి నేలఁగూలుట	౪౨౧
వాలి శ్రీరాముని నిందించుట	౪౨౩
శ్రీరాముఁడు వాలి కు త్తరమిచ్చుట	౪౨౫
వాలి శ్రీరాముని క్షమింప వేడుట	౪౨౮
అంగద విలాపము	౪౩౦
౬. పట్టాభిషేక పటలము	౪౩౨
శ్రీరాముఁడు సుగ్రీవునకు రాజధర్మములు తెలుపుట	౪౩౫
౭. వర్షార్థ పటలము	౪౩౮
శ్రీరాముని విరహ సంతాపము	౪౪౪
శరత్కాల వర్ణనము	౪౫౧
౮. కిష్కింధా పటలము	౪౫౩
తార లక్ష్మణుని సమాధాన పఠము	౪౫౯
సుగ్రీవుఁడు సురాపానమును దూషించుట	౪౬౩
౯. కపిసేనా సందర్శన పటలము	౪౬౯
౧౦. అన్వేషణ ప్రవేశణ పటలము	౪౭౩
సీతా సౌందర్య వర్ణనము	౪౭౬
౧౧. బిల నిర్గమన పటలము	౪౮౧
కవులు స్వయంప్రభ మేడిను కాంచుట	౪౮౪
౧౨. మార్గాన్వేషణ పటలము	౪౮౯
౧౩. సంపాతి పటలము	౪౯౫
౧౪. మహేంద్రక్షేత్ర పటలము	౫౦౨

శ్రీ రామ.

కంబరావూయణము.

పా ల కాం డ ము

శ్రీ రామాయణకావ్య సిద్ధి విధయే సంభావయేయం ముదా
వల్మీకోద్భవ కంబముఖ్య కవి వాక్కునార్చితాంఘ్రిద్యయమ్
మానుష్యాతిగ వీరకార్యఘటనా సంజ్ఞాపిత శ్రీపతిమ్
రామం శ్యామల కోమలాంగ సుభగం సీతామనోవల్లభమ్.

అ వ తా రి క .

మ॥ అరుదై యూహల కందరానిక్రియ లో ♦ కాళ్ళల్ విస్పృష్టించి యో
గిరముంగూర్చి తుదికొ హరించుట మహా ♦ క్రీడా వినోదంబుగాఁ
బరఁగు నై జముగాఁగ నెవ్వనికి నా ♦ బ్రహ్మాండ భాండోదరం
బరమేశుం గరుణామయుకొ మది సదా ♦ ప్రార్థింతు నిమారినై.

౨

ఉ॥ జ్ఞానులు సైతమెవ్వని వి ♦ శాల మహామహిమంబు సుంతయుం
గానఁగలేర యట్టి కరు ♦ నామయు సద్గుణరాశి వర్ణనల్
పూనియెనర్ప నాతరమె? ♦ పూరిచరిత్రుని సర్వమంగళా
నూన గుణాబ్ధిలో మునిఁగి ♦ యోలలోన రత్నము రండు భక్తిమై.

౩

మ॥ హరి ఓమ్మంచుఁదొలందుడిం బలుకుచుకొ ♦ సాంగంబుగా వేదముల్
సరవికొనేర్చిన పెద్దలుం, బ్రథిత భా ♦ స్వదోభిగ భాగ్యంబులకొ
ధరణిం గ్రక్కిన కూడుగాఁ చలఁచు వి ♦ ద్వాంసుల్, సదా నిత్యమో.
క్షరమాదాయక దివ్యపాదములఁ ద ♦ క్కం జూడరన్యంబులకొ.

౪

ఉ॥ బేల గుణంబుగల్గు నొక ♦ పిల్లి ప్రయత్నముతోడ వేడ్కమైఁ
బాల సముద్రముం దఱిసి ♦ పట్టుగ నిందలి పాలుమొత్తముం
గ్రోలెదఁగాక యంచుఁబని ♦ గొన్నెతెంబున రామచంద్ర లీ
లా లలిత ప్రభావ విపు ♦ లంబగు దీనిని వ్రాయఁబూనితిన్.

౫

ఉ॥ శాపముచేతఁబోలెఁ దరు ♦ సప్తకముం దొల చేసిసెట్టి యా
పాపవిదూరు సత్కథ న ♦ పార మనోహరలీల చూపెముకొ

దాపసి తద్యచోఽమృతముఁ ♦ ద్రావిన యీ మనవారి కిష్టునా
చాపల బుద్ధిచే నదియ ♦ చప్పిడి మాటలఁ జెప్పఁబూనితిన్. ౭

|| అపయశం బందఁగా లోకు ♦ అపహసింపఁ, గడఁక దీని వాయఁ గతంబు ♦ గలదె వేటు
తపసి వాల్మీకి వాఙ్మహ ♦ త్వమున పేర్చి, యందఁజెఱుంగంగ సగుసను ♦ నానగాక.

|| బహుచతుర గతుల్ వాల్మీకి ♦ పద్యతతులు, వినిన చెవుల నొప్పించు నా ♦ వెఱుకై త
వీణనాదంబు విని చాల ♦ వేడ్కఁజెందు *సశునపక్షి నవస్వర ♦ మలఁచినట్లు. ౮

|| ‡త్రివిధ భాషానిశేషముల్ ♦ తెలియు విబుధ, వరుల కొకమాటచెప్పెద ♦ వసుధయందు
భక్తులును మూర్ఖులును పిచ్చి ♦ వాంఁడ్రు పలుకు, పలుకులెల్ల విమర్శింప ♦ భావ్యమగునె?

|| గదులుగా నాటపట్టులు ♦ గాఁగ గీచు, పడుచు గీతలఁగని కోప ♦ పడునె శిల్పి?
శాస్త్రవిజ్ఞాన మావంత ♦ జాడలేని, నాకవితఁగని విబుధులు ♦ నవ్వవారె? ౧౦

|| సంస్కృతమ్మున నీరామ ♦ చరితఁదొలుత, వ్రాసినట్టి గ్రామువ్యురయందు ♦ ప్రణతిగన్న
చతుర వాక్యఁడౌ వాల్మీకి ♦ సరణిఁబూని వ్రాయఁదొడఁగితి దీనిని ♦ ద్రవిడభాష. ౧౧

|| దశవిధావతారముల ను ♦ త్తమ పదంబు, నయచరిత్రంబు నుత్తమ ♦ నాయకు కథ
నతనిదయచేత నుత్సాహ ♦ యుతుండనగుచు, వ్రాయఁదొడఁగితిఁ †బూతలఁపట్టనందు

|| భూరిరాక్షససేన ♦ బూదిగాఁ గావించి, విజయమాలను దాల్చి ♦ వెలయునట్టి
కొందండమను విల్లు ♦ గొనబుగాఁ గరమున, విలసిల్లు శ్రీరాము ♦ విక్రమములు
వినుతించు వారికి ♦ విరివిగా వలసిన, కోరికలెల్లఁ జే ♦ కూరుచుండు
విజ్ఞాన కీర్తలు ♦ విస్తరిల్లుచు నుండు, భుక్తియు భక్తియు ♦ ముక్తి దొరకు.

|| నతని యర్ధాంగి వికచ ప ♦ ద్మాసనస్థ, నిఖిల జగదేకమాత ప ♦ హ్నిప్రపూత
నీత కరుణాకటాక్ష వి ♦ శేషదృష్టి, వారిపైఁ బ్రసరించు న ♦ నారతమ్ము. ౧౩

౧ నదీపటలము. (౨౦)

|| అతికలుష స్వభావ చప ♦ లాంతములై చను నింద్రియాభియన్
శితవిశిఖంబులున్, మణి వి ♦ శేష విఘ్నరణ నాదమేదురాం
చిత కుచకుట్మలీక్షణ వి ♦ చిత్రశరాభియు ధర్మమార్గనం
గతిని చరించు కోసలము ♦ నన్ సరయునదిఁగూర్చి పల్కెదన్. ౧౪

* అపస్వరము పన్నెంటేనే వెలవెలపోయి ప్రాణముల విడుచునది అశునపక్షి.

‡ ఇయల్ (సాహిత్యము), ఇత్తై (సంగీతము), నాటకము.

¶ వాల్మీకి, వసిష్ఠుఁడు, బోధాయనుఁడు అని అఱవవ్యాఖ్య.

† జుబ్బు పంపించు తిగువెణ్ణయ్ నెల్లూరున కంటకవి వ్రాయఁముదలిఁజెను.

చ॥ పరగ విభూతిధారియగు ♦ భర్తనిదేహముఁబోలి మేఘమం
బరముననేగి యంబుధిని ♦ మానుగఁదోయముఁ ద్రావి చంక్షనా
కరకుచయైన లక్ష్మీనెడ ♦ గాటపుఁబ్రేమను మచ్చయుంబలె
మురుపుగఁదాల్చు విష్ణువును ♦ పోలి చరించును తత్పురోపరిక. ౧౫

చ॥ కలఁచి తపింపఁజేసెఁ దన ♦ గాదిలిమామను సూర్యుఁడొకనే
జలకము లార్చి తాప ముప ♦ శాంతి వహింప నొనర్తునంచునా
జలధి తలంచియత్నమున ♦ సాంద్రతరంబుగ నావరించె నీ
లలిసనకొప్పి యవ్వలిను ♦ లక్ జలదంబులు గప్పు నిచ్చులుక. ౧౬

ఉ॥ వారనిపేర్ని స్వర్ణమయ ♦ భాసురకాంతి హిమాద్రియొప్పఁగా
నీరసమాని త్రవ్వటకు ♦ నెత్తిన రావ్యపు గడ్డపాఱి లక్
తీరునఁ, జుచలార్థతతిఁ ♦ దృష్టిని దానమునేయు గారవో
దారుని పోల్కి మేఘములు ♦ ధారలవీడుచునుండు నచ్చటక. ౧౭

ఉ॥ మానమునొంది ధర్మమును ♦ మన్ననచేయుచు నీతిమార్గముం
బూనిన రాజకీర్తివలెఁ, ♦ బొల్పుగు జ్ఞాన పథానుసారులై
మానుగవేదముల్ చదువు ♦ మాన్యుల కిచ్చిన యాగివోలెఁజెం
పూనుచునుండు వెల్లువల ♦ యోధ్యకుఁజేరిన దేశమంతటక. ౧౮

క॥ తల నడుము కాళ్ళు దడవును, నిలుకడ లేకించుకంత ♦ నిలుచుచు భూభృ
త్కుల సంపదఁగొల్ల గొనుచు, మొచ్చెలువలఁబోలి నడచు ♦ వెల్లువ లచటక. ౧౯

తే॥ కనక మగురువు నెమిలి యాఁ ♦ కలునుమణులు, గందపుంజెక్కలునుగంధఁ గజరదాధిఁ
గొంచుఁబోయెడి వెల్లువఁ, లెంచిచూడ, వర్తకులఁబోలె నడచు నఁ వ్వసుధయందు ౨౦

తే॥ పూలగుత్తులు పుప్పొడుల్ ♦ పుష్పరసము, కరుల మదజలమును హాట ♦ కంబుఁగతిని
వడిగఁబాఱెడు గొప్పప్రవాహవితతి, యింద్ర ధనువులఁబోలి యొ ♦ ప్పెనఁగుఁజుండు

చ॥ తరువులఁగూల్చుచుక గిరులఁ ♦ దార్కొని చీల్చుచు నాకుఁగొమ్ములక
బరువడిగాఁగ వారుకొని ♦ పర్వులువాతెడు వెల్లువల్ గనక
గరడులు వాఱు సంద్రమును ♦ గట్టఁదొడంగిర నాటి మేటి వా
నరుల కడింది వెల్లువల ♦ నానెపుఁబద్ధతి తోచు, నయ్యెడక. ౨౧

తే॥ ఈఁగలును తేట్లు ముసరగా ♦ నెల మీఱి, పొంగి నరుగులతో లోనఁ, ముఱికిపాటి
పడుచు లేచుచుఁ దీయని ♦ వారిలోడ, దొరలు వెల్లువల్ త్రాగుఁజొ తులనుపోలు

తే॥ తిఁగవడగలతోమద ♦ నాగచయము, తోడఁ బలుకాల్నడలతోడఁ, దొలఁకు దొనుల
తోడఁ బలుకెంచు వెల్లువల్ ♦ దుడుకు తోడఁ, గడలితోడ టికినవచ్చు, కరణిఁదోచు

సరయూ మహిమము.

మ॥ ఇనవంశోద్భవులైన రాజతతిచే ♦ నెల్లప్పుడుకొ మేటిపా
లనమం దెచ్చిరి ధర్మపద్ధతుల లీ ♦ లంబూని వరిల్లి పం
బిన యావాహిని తల్లి పాలవలె నొ ♦ పెళ్ళా సర్వదా సర్వదా
వజ్రాతానన సృష్టియందమరు జీ ♦ వశ్రేణి కన్నింటికొ. ౨౫

తే॥ కుంకుమము గండవొడి కొప్పు ♦ గోగువేగి, పొన్న చందన మేలకుల్ ♦ పునుగు వట్టి
వేరు చెంద మగురు కురు ♦ వేరు తేనె, గలుగుటంజేసి నది యింపు ♦ గాలివీచు. ౨౬

చ॥ నిలుకడసీగి వర్షమున ♦ నెవ్వడి బోయతల్లెఁగేలఁ గ
డ్పులనెద బాఁదుకొంచుఁ బరు ♦ వుల్లొసపాటుచు విండ్ల నమ్ములకొ
బిలపిలమూఁగి వారుకొను ♦ వెంటల నారయ వెల్వలొప్ప మేల్
గలుపును గొన్నయబ్బునఁ ద ♦ లిచ్చెడి భూవిభు వెల్వలొయనకొ ౨౭

డి॥ పాలుపెరుంగునేయి కడ ♦ వల్లల యుట్లను వారిమ్రొంగి వ్రే
గోలల వల్వలం జవిరి ♦ కొంచును మద్దులఁగూల్చుచేగు నా
లీలఁగన్నఁగాలియ బ ♦ లిష్టఘణావళి నాడినట్టి గో
పాలుని లీలలంబలెనె ♦ భాసిలుఁ దత్సరయూ ప్రవాహముల్. ౨౮

చ॥ కలకలమంచుఁ గాఁపులు క ♦ కావికలై పరువెత్తుచుండ ము
న్వలన జలంబు నించి తల ♦ వాకిభులం బడఁద్రోచి పైరులం
గలఁచుచుఁ దుమ్మెదల్తోలుచు ♦ గంట్ల మఱితిరాలుచుండఁ గ్రే
వల నెనరేగుచుం గరము ♦ పాటు గజంబులఁబోలి వెల్లువల్. ౨౯

తే॥ పల్లమును మిట్టగా మిట్ట ♦ పల్లమునుగ, సమము వాఁగుగా వాఁగును ♦ సమముగాఁగ
భకలమును తారుమాటుగా ♦ సలుపుచుంచు, వెల్లువలు కర్మఫలముల ♦ వీడఁదోచు

డి॥ కాల్వలయందు వెల్లువల ♦ గర్జనినం బరువెత్తు కాఁపులా
కాల్వలఁజూడఁగా నెనఁగుఁ ♦ గంబుకణంబులు పొన్నముతైముల్
వెల్వడి వీచికావితతి ♦ వీఁగఁగ నొక్కటి పెక్కుతొచుఁబా
యల్వడి పాటు వంశము మ ♦ హాద్భుతవృద్ధి వహించు పోలికకొ ౩౦

మ॥ హిమవంతంబునఁ బుట్టి వెల్వడి సము ♦ ద్రేశానుతోబ్రేమ సం
గమముండేయు ప్రవాహమెన్నఁగ మహా ♦ గణ్యంబులై నట్టి వే
దములుం దెల్పఁగలేనిబహ్మమనఁ దొ ♦ ల్లకొ మూలమందొక్కటై
భ్రమచే బెక్కుమలంబు లందివ బుధ ♦ ప్రామాణ్యముం బోలెడికొ ౩౧

మ॥ మకరందంబులు చిందు సద్వనములం బబ్బాకరశ్రేణిఁ జం
పక సౌగంధిక పుష్పవాటికల ర ధన్యంబైన గుంజాలతా
దిక వేలాయుల పూగ పుంజములఁబొం దెక్ వెల్లువల్ జీవుఁడై
హిక కర్మాచరణంబునం చనువులె ధన్వజెందు చందంబునన్.

53

౨ దేశపటలము. (౬౦)

మ॥ సరసోక్తుల్ విరివారుచుండ బిబుధుల్ సమ్మోదముంబొంద మున్
వర మాధుర్య కవిత్వరీతిఁజెల్పెన్ పాల్మీకి యెద్దాని స
ప్సరమోదాఠముఁ గోసలగుని సపుడే వర్ణింప మేకొంటిఁబ్రే
మ రసంబున్ మధువాని మూఁగ కడకన్ మాటాడు చందంబునన్. 34

సీ॥ పొలముల గనిమలం బాలుపారు ముత్యాలు, కాలువలందు శం ఖములరాశి
కాలువ దరుల బం గారు గడ్డలు నెను, ములు పొద్దు పల్లులఁ గలువ వనులు
చదునై సచోట్లఁ బుం జములైన పగడమల్, వరిమళ్లలో హంస, వరచయంబు
బీటినేలలఁదేసె పెరిల సమూహముల్, తోటల యందెల్లఁ దేటి గములు

తే॥ ఇంపు సొంపార నారీతి నెసఁగుచుండ, సంపదలపెంపు నిడనిట్టి సరణిదంబు
వర్ణనమునేయ సరుదని వాసికెక్కె, భాసురంబగు సమ్మహా కోసలంబు. 35

సీ॥ పల్లంపునేలల యెల్లలలో నేటి, వెల్లువల్ గాఁచు పెనుర వంబు
కాపులు చెఱకుల గానుఁగ లాడంగ, సగు కిక్కి రొద లెడ్ల యదలుపులును
అగానుఁగలనుండి యధికంబుగా వెలు, వడికడవలంబడు పాలరవము
నీటిదరులఁజేరి నెఱయుచుఁదిరుగాడు, సంకు పుర్వల కీచు నందడియును

తే॥ నీటుగాఁ గోడె లటనటఁ బోటులాడు, ధ్వనులు టంకెల బెడిదంపు నివదములును
జలములందెనుములు పడు నులివుఁగలిసి, వింతిఘోషంబునెగడు న వ్వీటియందు

సీ॥ నందనంబును పోలు సుందర వనముల, నమసలు పురివిచ్చి నాట్యమాడ
జలము సమ్మద్ధిగా వెలయు కొలంకుల, వెలిదమ్మి దివ్వెలు వెలుఁగుచుండ
నీల ఘనాఘన నికరంబు నిరుపమ, శ్రావ్యమృదంగ ని న్వనమునేయ
విరివిగా నెడయక తెరలుచు నుండెడి, తెరటాలు రంగుల తెరలు దింప

తే॥ మకర వీణా నినాదంబు మాడ్చిదేటు, లింబుగా సచ్చటచట గా నంబునేయ
మెచ్చి నల్లకల్వలు కను ల్విచ్చిచూడఁ దనిసి నిండు కొల్వండుఁ గే దారవిభుఁడు

సీ॥ ఇందిరిరంబులు నింపు పెంపొందించు, నిందిరయును లమ్ము లందు నిలుచు
వెలయాండచూపులు విరివింటిఁకూపులు, కవన యువకుల వ యముల నిలుచు

వారాశి దొరుకు ప్ర • వాళనకాత్తికములు, మొగుళ్ళులయందును • మొససినిలుచు
సత్యవాక్యంబును • శాస్త్రధర్మములును, జనముల నాల్కల • కొనల నిలుచు
తే॥ శాస్త్రపులయందు స్రియులందు, నంచరించు, గోపమనియెడియొకదొడ్డు, కొడిమెగుణము
బా॥ ఎవరికే వర్ణింప • సలవి యగునె? కొనలంబందు చెలువంది • కొఱులుతీరు

చ॥ జలముల శంఖముల్, తరుల • చాయల బత్తెలు, మూలందు తే॥
టులు, జలజమ్ములకొనిరి, కు • డుంగములం గమతమ్ము, లిండ్ల వా
ములఁ దెలిపిట్టలు, దరుల • ముత్తయముల్, వనుల మయూరముల్
పాలుపుగ గుంపుగుంపులయి • పొల్చును కొనల భూమి నెల్లెడఁ. 3

సీ॥ మడకలు దున్నఁగా • నెడనెడలేచు బం, గారుపెళ్లలును శం • ఖములు విడుచు
ముత్యాలరాసులు • మునునుడి చదునై న, పొలముల రత్నరా • నులును వడ్లు
నిండఁగాఁ బచ్చనై • నెఱయు వెన్నులు మీలు, మానుగా రొదసేయు • మధువవితతి
మృదుల పత్తిములతో • మెఱయుచెఱకుతోట, లల్లి తామరలును • నల్ల గలువ

తే॥ లెల్ల విలసిల్లి యెచ్చట • నేని చూడఁ, గాఁపు పడుచుల మొగముల • కాంతితోడఁ
గలిసి కనులకుఁ బండుపు • గలుగఁజేయు, సర్వజననతమైన కో • సలమునందు రం

సీ॥ వివఁగ వీనుల కింపు • నెనయించు కుఱుచ వీ, ణియల వాయించు వై • ణికులు, లేట
కలుద్రావి మెట్టుల • కడనొక్కియింపుగా, వాయించుపాటలు • ప్రతిదినంబు
వెండినాఁడెల్ల నై • తెలయు సాధముల లే, యెండలుగాయు ప • సిండి చప్ర
మంచములందు ర • మాకుమారుని నంగ, రంబునఁజెనఁగి వి • శ్రాంతి గొన్న

తే॥ నీలనయనముల్ మెఱుంగారు, నెమలిచాయ, కుందరదనముల్ పాలుచున, క్రొమరు నెలత
లింపుగాఁగొన్న నిద్దర • యెడయలేపు, చుండును ప్రభాత మారత • మొలయువేళ

సీ॥ చెఱకుగానుఁగ నోటఁ • జెడరి బయల్బడు, తేనియవంటి తీ • పై న రనము
ఁబంకాయ పాళలఁ • బొంకంబుగాఁగాఱి, వెల్లువలై బయ • లెడ్డలు రసము
ఉన్నతవనముల • నొప్పారుతరువుల, ఫలములు వ్రయ్యఁగాఁ • గాఱురసము
మానుగాఁబొడవకు • తేనెపెరలనుండి, మదిచవి గొనఁ బాఱు • కుద్ధురసంబు

తే॥ యువతులుచుయువకులుకాంత, లూరఁదాల్చు, పూలసరములనుండియు, బొలుచురసము
మేరమీఱి వెల్లువలయి • వారిరాశి, జొరఁగద్రావియందలి మీలు, చొక్కుచుండు.

సీ॥ కలుద్రావుచోఁగాఱి • కానంగనకు చొంగ, పొక్కులు వెలయుకాఁ • పులు కడంక
నఁగితముంబోలి • చవులూరఁజేయు ప, ల్కులువల్కు తమ వెలం • దుల విశాల
నడవన వదన చర • బకరాది శంబుల, కుపమలై జగమున • నున్నతిగొని
ఁబొప్పాడు మమ్ములు • నుత్పలాదికమ్ములు, చిక్కెఱికినల్పు • తనకేగుంట

తే॥ యెఱిగి తీసివై వంగవారి • యెడదయిప్ప, కట్టులిట్టు బూరక తిరు • గాడుచుండు
యమకులొకయపుయువతులయొప్పువేము, బడసిరేనియుమతిత్రోయవిడువంగలరె?

చ॥ కడలియుఁ గ్రొత్తనీట జల • కంబులుసేయు పడంతు లొప్పుగా
జడలధరించు పూ లగురు • చందనగంధమే వీచునన్న న
క్కడి వలకాండు వాలు కడ • కన్నులఁజూడంగరేపు తేనె ప
ల్కడరు మెఱుంగుబోండ్ల పాలు • పారెడి తీరుల నెన్న శక్యమే? ౮౮

ఉ॥ ఆమని గామినుల్ జలక • మూడిన నీటి మహాత్వమెన్నఁగో
నేమగుఁ? దోటలుకో బోలము • లెచ్చటఁజూచిన జిడ్డువాటియా
చామ లలందినట్టి మృదు • చందన పంకము పేరినట్టి త
దూభిమిని తేంట్లు గుంపులయి • మూఁగును తేనియ నానునానమై. ౮౯

చ॥ పొలముల వాలుగంటులను • పోలి చరించెడి రాజహంసులి
ముల జలజంపుఁబానుపులఁ • బొల్పుగ నుంచిన పోతకమ్మ, లం
దులఁ జరియించు బట్టియలు • దూడల నెడ్డదలంచి చేవఁ జా
ళులు గొను పాలద్రావి వెల • లుకో మఱివైచుచు గప్పగంతులన్. ౯౦

చ॥ పికవితుల్ వినోదముగఁ • బెండిలిసేయఁగఁ, గన్నుద్రిప్పుపొం
దిక గలస్త్రీల నర్తఁపు • తీరులకంటె మయూరనంఘముల్
రకముగఁగొమ్మలం దలర • రాజ మరాళము లబ్జయ్యఁ గూ
రికివిడ, మేలుకొల్పులు ద్వి • రేఫతతుల్ దగఁబాడుచుండెడున్. ౯౧

సీ॥ కులధర్మముల కను • గలమగు పడుచుల, పెడకి పెండిలి నెఱి • వేర్పువారు
గ్రద్దతో న్వచ్చాయ • గదలు కరణివచ్చు, పాటల సుఖములు • పడయువారు
దేవామృతము కంటఁ • దీయనొ సద్ధర్మ, విషయంబు లడుగుచు • వినెడువారు
అతిథుల మోముల • సరసి యన్నంబిడి, యత్యధికానంద • మందు వారు

తే॥ కినుకయారక మదిగొని • కనులకంటె, దామ్రమగు జుట్లఁజూపి యు • త్సాహమొనస
వీరగుణగుప్తి నునుతని • విడుకోళ్ళ, బోరరేచుచు శిలివిమై • బొదలు వాడు.

చ॥ పరువపుదున్నలొండొకటి • భగ్గరంగోపము గొన్నపిథులన్
వెరవునఁ దాకుచున్ బగయుఁ • బెచ్చుపెరుంగఁ నెల్లచోటలన్
విరిసిన మబ్బు రెండగుచు • వింతగఁ బోరినయట్లు పోరు పో
రరసి ద్విరేఫముల్ నెగసి • యార్వ, ముడవోవిడ నాట్పువారలున్. ౯౨

చ॥ మొలచుచు నున్న తామరల • మొల్కలు నల్ల బసిండి ముత్తెముల్
తొలగఁగల్గదోచి రత్నవిత • తుల్ చాదరం జలినయపువ్వులు

బలవరమొందఁగాఁ గమత * వర్గము మోడ్పుగొనంగఁ జాళ్లఁజేఁ
పలు కడుఁద్రుళ్ల దున్నలను * వార కదల్తురు కాఁపు లచ్చటన్. ౫౦

ఉ॥ పాడియెఱింగి యానవిడి * పద్ధతికోపమునూని కోరఁగాఁ
గూడిన వానిబొంది జన * కోటికి మేలొనరించి కీర్తి ప
ర్వాడెడు తేఁడు కావ బరు * వంతయు నీఁగుచు నూర్పుభూమినా
నోడలు వస్తువుల్ విడిచి * యొందు విరామము నుప్పళంబులన్ ౫౧

ఉ॥ కోసినయోదె లాశనముఁ * గూడఁగ వాములనేసి పెద్దవా
ర్చేసిన బోధతో నుఱిచి * చేరిచి కళ్లపు బిచ్చగాండ్రకున్
వేసియుఁ దక్కువానిఁ దమ * విందుల తోడ భుజింప బండ్లకుం
బోసి ధరిత్రికుంగఁ గొని * పోదురు కాఁపులు ధాన్య మిండ్లకున్. ౫౨

ఉ॥ తీఁగలఁగాచు కాయలును * తీయని వానశగ్రమ్ము తోఁటలన్
గాఁగల పండ్లు కందములు * కాయల ధాన్యము మళ్ల నుండియున్
రాఁగల ధాన్యముల్ నిలువ * రంబుగఁ బూవుల నిల్చి తుమ్మెదల్
తేఁగల తేనెపోల్కిఁదగఁ దెత్తురు * మెత్తఁగఁ కాఁపు లిండ్లకున్ ౫౩

బ॥ ఎచ్చోటఁగాంచిన * నింపుసాంపారంగ, ఏపులు తమయిండ్ల * విందులుగను
బంధువులును గాఁగ * వచ్చినవారితో ముత్తెఱంగుల పండ్లు * ముందు గొనుచు
బలువగలై నట్టి * పప్పులతోవాని, నింపి వెల్లువ వోవు * నేతితోడ
గడ్డపెరుంగుతో * గండచక్కెరతోడ, నడుమ పడంగు న * న్నంబుతోడ

తే॥ మృదులప్రియవాక్యములతోడ * మువముతోడ, దనిదీఱనిదేవామృ * తంబుబోలె
భోజనము చేయుచుప్పు * పూర్ణమగుచు, నెప్పు డొప్పురు నప్పురి * చొప్పు గొప్పు.

తే॥ కాఁపు చెలువల వదన పం * కజములందు, నెలయు కాటుకకన్నుల * లలితరీతి
నొప్పు నాఁడుఁదేట్లనిభ్రమ * గప్పు వలచి, కడఁక మాగాణిఁ దిరుగాడు * గండుఁదేట్లు.

తే॥ కెరలు చూపుల మారని * గెలిచినట్టి, పంట పడఁతుల గప్పిగు * బ్బలు కడింది
మగలఁగినిసి లోఁగొను; నట్టిమళ్ల ప్రక్కఁ, బాళకలుద్రాని మదియించు * వాలుమీలు

తే॥ నేలవ్రాలిన మేఘంపు * నికరమనఁగఁ, జల్లనీటను దిరుగాడు * నల్ల యెనుము
లెదలఁగ్రేపులఁదలఁపఁగాఁ * బొదుఁగుచేటి, పాలుగాఱ గోముగ వరి * పైరు పెరుగు.

౨॥ నిండుబాసనములు * నినదంప వార్చిన, కడుగుఁటిచాళ్లు * క్రముక వనము
లందు చొచ్చియచట * సమరంగ నాటిన, యెట్లవడ్లపైరు * నెలమిఁబెంచు. ౫౪

౩॥ తామ్రమాడములు ప * దంబులఁ జిదిగిత్తో, యంగనై న కుప్ప * లందు మెఱయు

మణుల జీనువాలు * మిణుగులుబుర్బులం, చెంచి గూండ్లలోన * నించుచుండు. ౧౯

ఉ॥ చేతుల సంకుగాజులును * చేరిక గవ్వములాడు సవ్వడుల్
చేతముఁ జల్లజేయఁగను * చెన్నగుకొనులు వీరియాడఁగా
వ్రేతలు పెద్ద చిల్లుదురు * వేసలు లూడఁగ మైచెమర్వగఁ
బ్రీతమనన్ముత్తై న తమ * పిల్లలు నిద్దుర వీడి లేవగఁ. ౨౦

చ॥ చిలుకల పిల్లలుం బలుకుఁ * జెన్నగఁ బండిన కొట్టచేలలోఁ
బులుగుల పిల్లలుం బలుకు * భూజ నికుంజములకొ మనోజ తక
గొలతుల తేటులుం బలుకు * గుమ్మని వాసన వీచు తమ్ములకొ
గలకల నువ్విపాట లెన * కంబుగ దాతలయిండ్ల నిండువకొ. ౨౧

క॥ కోసిన వక్కలనేరిచి, త్రోసినయని దొంగ చూపు * తూఱని పడుచుల్
చేసిన యిండ్లకు మం తెలఁ, బోసిన తఱి జిందినవియు * ముత్తైములె చుడి! ౨౨

తే॥ కొదమ గొట్టలు గాంచిన * బెదరులేని, గుండ్ర మెలికల కొమ్ములఁ * గొఱలులేగరు
లుఱుము కరఁగిని పిడుగుల * సరఁజిదాఱు, ధ్వనులకంజి గిరుల నీర * దములుమెఱయు

ఉ॥ పిల్లలఁగన్న యేనుగుల * వీడి మదావళ రాజిఁ బట్టఁగాఁ
బల్లులు ద్రప్పినట్టి వన * భాగములకొ మలక్రిందినేలలం
దుల్లసిలంగ నున్న జను * లొక్కటఁజేయు మహానినాదముల్
మెల్లఁ గొలంకులం దిరుగు * మేటి మరాళములం గలంచెడుకొ. ౨౩

చ॥ గెససులు త్రవ్వచో నడుమఁ * కేలికిదాలు మణుల్ విదుర్వగా
మునుకొని వ్రేలు మావులను * ముట్టుచు సందలి తేనె తుంపురుల్
చినుకును బిందురూపమునఁ * జెన్నరు పుప్పొడి పైఁడిపోల్కిఁబై
నెససిన పొన్నమంజరుల * నీంపుగఁ గూరుకు సంచగుంపుపై ౨౪

ఉ॥ కాపుచెలుల్ కరంబుల ర * కంబుగఁగూర్చి వినోద లీలలకొ
జూపుమఁ బాడు పాటలు వి * శుద్ధిగ*రెండువిధాలవేణువుల్
చాఁపుఁచుఁబట్టు గొల్లమొగ * సాలల గట్టిన యాలదూడలకొ
జోపుచు లాలిపాటలలిఁ * జొప్పుగ నిద్దురపుచ్చు హాయిగాకొ ౨౫

తే॥ కొండక్రింది నేలల నుండు * కోమలులు వి, నోడ రీతిని పాడు వి * నూర్న గాన
మలరఁ జిఱు ధాన్యములు పండు * నట్టి పాలము, గాచు నక్కఱలేకుండఁగా ధ్వనిండు

ఉ॥ గాలికి వంశముల్ గదలి * గాఁడఁగఁ గొండలనుండి పెకొ ఘణుల్
వ్రేలిన రీతిఁ గ్రొమ్మధువు * వెల్లువ ధారలు పాచి చెందొవల్

* కట్టలతోఁజేయఁబడినవి, పెదురుతోఁజేయఁబడినవి.

గ్రాలు కొలంకుల న్నెఱసి ♦ కాలువ తూములఁ జొచ్చి బైట రాఁ
గ్రోలి మొగమ్ము ముడ్చుకొని ♦ స్రుక్కును శంఖపుఁబుద్ధ్య లయ్యెడన్

తే॥ నిడుద నల్లని కనులక్రొ ♦ న్నెల నొనళ్ల, కలుకులకు విద్యయుఁజెడని ♦ కలిమిగలుగ
నొచ్చి వచ్చువారల కోర్కు, లిచ్చుటయును, అతిథిపూజయుఁబనిగాక ♦ యస్యమేది?

తే॥ వంచనములేని సత్రముల్ ♦ వఱలుచోట్లఁ, గ్రొన్నెలంబోలు కొడవండ్లఁ ♦ గోసి కుప్ప
గూర్చుకూరగాయలు పప్పు, కుప్పలు నెలి, ముత్తెముల వంటి బియ్యపు-మూటలమరు

తే॥ కలము లొనఁగుఁగాఁపులకుఁగా, వలయుధనము, భూమిదేవీ యొసంగును, పూర్తిపంట
గనులొసంగును మేటిమూ ♦ మణులసమితి, కులమొసంగును మేలైన గొప్పనడత. 2౧

తే॥ దొనఁగులేమి సకాలమృ-త్యువులులేవు, మదిని మదిమదియుంటఁ జే ♦ రదు చిరాకు
పూని చేయు ధర్మేతర ♦ ములును లేమిఁ, గడకు దుర్గతి యన్న శం ♦ కయును లేదు

తే॥ క్రమముదప్పివెల్లువలె య♦ క్కడఁజరించుఁ, గుంతుమాంకభుజంబులే ♦ గుఱుతుదప్పుఁ
జెలుల నడుములె యట నన్న ♦ గిలుచునుండు, వాసనలు గలయవి కేశ, పాశతతుల.

౨॥ అగురుపొగ బాసనంబుల, పొగయుఁ జెఱకు పాలు కాఁగు ♦ పొగయును వేల్చిం
బొగతోఁగలియుచుఁదత్పురి, మొగుభులవలె నెల్లయెడల ♦ ముసరుచునుండున్. 2౪

తే॥ కలికిమైచాయఁబోలి కే ♦ కులు చరించు, కలికి సనహరిరుచివోలె ♦ గాయునెండ
కలికి నెఱివేణి వోలె మే ♦ ఘములు క్రమ్ము, కలికి చూపులవలె వాలు, గలునువెలయు

మ॥ కలఁగంబాటి జలంబు పొంగ నులియం ♦ గం గొను, లీఁదాడు కాఁ
పుల పూఁబోఁడుల యెఱునొపెదవులం ♦ బోలెన్ విరాజిల్లు చెం
గలువల్ విచ్చును మళ్లలో; మడవలం గంజాక్షులంబోలి హం
సలు మెల్లన్నడతెంచు; వారిమొగమా ♦ సన్-విచ్చు నీరేజముల్ 2౬

శా॥ కేరున్నారల యోరచూపు వ్రతులన్ ♦ క్రేడించి యాడించుచున్
గేరున్ వారిసడల్ కరేఁబవుల చ ♦ క్కింగాంచి యెంతేనియున్
గేరున్ నీరజకుట్టలంబుల పసం, గేల్సాచి వక్షోజముల్
కేరుం బూర్ణ శశాంకు నొప్పిదపు భం ♦ గిఁవారి ముగ్ధాన్యముల్ 2౭

౨॥ చెదరియున్నమణులు ♦ బెదరించునినుకాంతిఁ, గొబ్బెరలను గెలుచుఁ, గొమల చనులు
వారి వలువలెల్ల ♦ బాలనురువు గెల్పు, వాద్యములు మొగుల్ల ♦ ధ్వనుల నోర్పు.

కీ॥ జలదములుపెద్దతోటల ♦ చాయఁబోలుఁ, బొన్నుమల యటఁగనవువా, ములనుపోలు
జలధు లచ్చటిపనుకొలఁ ♦ కులనుపోలు, న్నర్గపురి పలునిధుల కో ♦ నలముఁబోలు. ౨౮

ఉ॥ రానుల వడ్లు లేనియెడ ♦ రాజులు నచ్చపుటాణి ముత్తెపు
నానులు లేనిచో నుదక ♦ రాశిని కూర్చిన తెల్లయుప్పుపె

నానులు, లేనిచో నదులు, రాయచుద్రోయచుజేర్చుపెన్నిధు

ల్వాసిగ నవ్వ లేనియెడ - భాసిలు మాక్తిక పై కతంబులున్

౮౦

ఉ॥ చందనపున్ ననంబులొకొ? సందెగతోటలొ? చెప్పనొనొకో?

కందుక కేళినల్పుకుల కనన్యలు కానంగవచ్చు నిక్కువల్

సుందర నందనంబులొకొ? చొక్కపుంగుండవనంబులొకొ?యా

స్కందునిపోలు వారలెల కనంబున విద్దెల నేర్చు తానముల్

౮౧

ఉ॥ చక్కెరఁబోలెడియనయి - జానగుబాలల తొక్కుపల్కులం

జొక్కిపికాళినేర్చు బలు - సూటిగ; వారలన రనంబు లిం

పెక్కినెమిళ్ళునేర్చు; నల - యింతుల సొంపు రదాళిఁబోలు మేల్

చొక్కపు ముత్తియాలు విడు - చుక్కరహిఁబర్వపు టాడుశంఖముల్. ౮౨

తే॥ కల్లుగీతురమ్మెడివారి - పిల్ల వాండ్రు, సేద్యమొనరింతు కాఁపుల - చిన్నవాండ్రు

వైణికుల పిల్లలును వీణఁ - బాడుచుండ్రు, వాదకుల సుతుల్ భద్రర - వంబు నింతు

తే॥ మలయుహరముల్ సోనగా - మధువునొసంగు, వలయుమణికనకంబులఁగలము లొసంగు

బొలయుమలయానిలంబె తుంపురుల నొసంగు, గలయఁ జెవిచవు లచ్చటి-గాధలొసంగు

చ॥ వనములయందు వేడుకగ - వారిజనేత్రలు లోలవేణులున్

ఘనకుచ బంధుల్ నడవఁ - గాఁ దమి వారల పోల్కిగాంచి యిం

పెనయఁ గలాపిపాళి తమ - యింతులెకా! యని కోడకాండ్రన

మృగములఁబోలె గంధసుమ - మండనయుక్తల వెంబడించెడిన్. ౮౩

తే॥ ఎఱుగఁరా దీవిమహిమ పేదటిమిలేమి, నరయరాదు శౌర్యమహిమ - యరులులేమిఁ

గనఁగరాదు సత్యమహిమ - కల్లలేమి, వెడఁగులేదు పెద్దలయొద్ద - వినమిలేమి. ౮౪

తే॥ కొఱ్ఱ లుద్దులు పెనలు నూగులును జొన్న, లులవలును తవిదలు చామ-లున్న బండ్లు

బురదనేలల నుప్పును - మోయు బండ్లు, త్వరితగతిసేగ నొండొంటి - నొరయఁచుండు

తే॥ నద్గతులనొంద సత్కర్మ - జరుపకుండు, నరులు వొందు పల్లతుల జన్మ-ములమాడ్కి

బెల్లమును తేనెచక్కెర - పెరుగు కల్లు, వినిమయంబుగ జరుగు న-వీటియందు. ౮౫

తే॥ వేణువులుపాటలు ధ్వనించు - వీధులందు, నదులు నదులును డీకొన్న - పదురుడోచ

యజ్ఞముల కుత్సవములకు - నరుగుజనము, గుంపుగుంపులై యొండొంటి-గూడుచుండు

తే॥ ఊడునట్టి శంఖాదుల-యులివు మఱియు, దట్టి వాయించు చర్మవా-ద్యములధ్వనులు

కట్టలంగొట్టు భేర్యాది-కముల రవము, నట్టల నదల్చు కాఁపు సం - దడుల నడఁగు. ౯౦

తే॥ రక్షగల తొమ్ములంజొల్లు - రమణఁగాఱు, పిల్లలకు నన్నముఁగుడుపు - తల్లులమర

ముడుచుకెంగేలు వెన్నెలన్ - ముడిఁగినట్టి, యెట్టుదామరలంబోలి - యెనకమెనఁగు.

- తే॥ కుదిరెనోదంబు తమమంచి - గుణము వలన, అమలమగునీతినిలిచె స-త్యంబు వలన
వెలసె ధర్మంబు మగువల - ప్రేమవలన, దనరెదటివాన క్రొత్తడి - తనమువలన. ౯౨
- తే॥ పెక్కు-వనములు చుట్టిన - పెద్దదేశ, మెఱిగియెల్లలగని పల్క - నెవరి తరము?
ఓత్తువెల్లవల్ల నర - యూనది పలు, దాడులం దారియుం గన - నేరదయ్యు.
- తే॥ ప్రళయకాల వాయుపులచే-వనధీరేగి, పొంగి వచ్చిన నాశంబు - బొందనట్టి
కోసలంబుమహిమ యిట్లు - కొఱలు నింక, నరయుదము నగరంబు తీ - రబ్బు వఱకు.

కి.నగర పటలము. ౯౫

ము॥ లలి మాధుర్యము నర్థపుష్టి సరసా-లంకారరీతుల్ ధ్వనుల్
గలయంబల్కు మహాకవీంద్రులకు శ్లా - ఘ్యంబై యజాంధస్థ జీ
వులు దుస్సాధ తపఃఫలాదికముచే - బొందంగనై దివ్యులం
దలి జన్మంబున కాన నేయగ నయో - ధ్యాపట్టణంబొప్పడి ౯౫

ము॥ ధరణీదేవి ముఖాబ్జమో? తిలకమో? తన్నేత్రమో? దివ్యసుం
దర భద్రాయత సూత్రమో? కుచతటో - దంచస్మణీ హారమో?
వర జీవస్థలమో? రమావసతి యా - పద్మంబో? శ్రీనిష్ఠుపే
రురమో? కాస్తుభ హేమ వేటికయో? దే - వాకంబుపైలోకమో? ౯౬

ము॥ ఉపమానం బొకటేని నెమ్మనములం - దూహించి యిన్నాల్లుగా
త్రిపురద్వేషియు బ్రహ్మయు హరియు సా - ధింపంగలేరై య
య్యుపమంగాంచ నడంపరాని తమితో - నుల్లంబు ప్రేరేపగా
నిపుడు తొప్పలు వాల్చు కంతరమునం - దీక్షింతు చంద్రార్యముల్. ౯౭

ము॥ అమరాధీశ ధనేశ పత్తనము ల - భ్యాసంబుచే నై న య
ట్లమరం జేసిన బ్రహ్మ యావలనెయ - త్యంతంబు వైశాల్య మం
దము పెంపారగ సృష్టిచేసిన యయో - ధ్యంగాంచి నంకల్ప శి
ల్పము దేవాసుర కారువుల్ మఱచుచో - వర్ణింపగా శక్యమే? ౯౮

ద్వీపద॥ పుణ్యాత్మలకు స్వర్గ-మున సుఖంబనుట, గణ్యమాశ్రుతుల వా - క్యంబద్ధి నిజమ
తపము ధర్మంబును - ధరణి ఫలింప, నుపకరించిన ప్రభుం - డొక్కరాముండు
తక్క మతెవ్వరా - తామరసాక్షు, డిక్కగాఁ గొనియేలె - నెల్లలోకముల
నన దీనికంటె శు - ఖానుభవమునఁ, దనుపు తలంబు భూ - తలమునఁగలదే? ౯౯

ఉ॥ తోరపు ధర్మము గరుణ - తోడి జితేంద్రియతఁ భజించి పెం
పారు తపంబుచే నెఱుక - యబ్బిన వారలకు శరణ్యమా

శ్రీరమణుండు పుట్టి యటఁ - జెల్వగ నొప్పేను నీతతోడ నూ
తాటుల యేండ్లనంగ దివి - నైనను దాని నమంబు గల్గునే? ౧౦౦

చ॥ కలరట రాజులు న్నగలు - గల్గును గల్గు నమూల్యరత్నముల్
కలవు మదేభముల్ హరులు - కాంచనమున్ భువి గల్గు నన్నియుం
గలవు ముసీంద్రయక్షసుర - కాండము వచ్చుచు సంస్తుతించు న
న్నెలవున కోక్క- మేలుపము - నేర్పునఁ జెల్వగ నుండిన గదా? ౧౦౧

కోట గోడలు.

చ॥ చదరము శాస్త్రసమ్మతియు - జక్కఁదనంబును పెద్దకోడలం
గుదురవు గాన నాపసిడి - కోటలకున్ సరిరావు శాస్త్రముల్
చదివి ప్రయోజనంబుగల - చాడ్పున గట్టిన వానిచెల్వ మే
పొదవు మహోన్నతంబుల మ - హోన్నతమై పెనుతెల్వై కై వడి. ౧౦౨

సీ॥ శిల్ప విజ్ఞానంబు - చేఁ దుదిఁ గాంచఁబు, వేదమ్ములంబోలె - వి పరిల్లు
భువిమీఁటి దివిజేరి - పాలుపారు చుంటచే, దేవతలంబోలె - దేజరిల్లు
నతి బలివృంబులై - యడరు నిందియముల, నడఁచుటచే ముసీం - ద్రాళిజోలు
నెల్లప్పు డేమట - కెసఁగి కావలి గాచు, కర్జంబుచే దుర్గ - కరణి వెలయు

చ॥ శూలమును ధరించి - శోభిల్లు చుంటచే, గాళిజోలి భీతి - గానిపించు
నమిత శౌరవమున నన్నింటిఁ బోలు దు, ప్రాప్తపమగుట దేవు-భాతిజోలు ౧౦౩

సీ॥ నెలవంకలంబోలి - పాలుపారు నఖములు, చెందామరలఁ బోలి-చెలఁగుక్కాళ్లు
అలరుఁ దీవియఁ బోలి-యసియాడు మధ్యంబు, లెడనీటి కాయల-నెనయు చనులు
వంచిన వంగు లే - మించు వెదురు వోలె, లావులై మృదువులో-లలితభుజము
లింపుసొంపుగ రుచి - యించుతేనియఁబోలు, సరస సుశ్రావ్య వ-చస్సులమరు

తే॥ యువతులెల్లడఁ గాంచిన - నొప్పుమిగిలి, సిండియున్న ప్రాకారంపు - నెలవుగలుగు
నయ్యయోధ్యకంటెను సాగ-నరయఁ గలదే? అమృతభుక్తులు వసియించు-నమరపురెని

సీ॥ ప్రజలచేఁ గొలువంగఁ - బడుటచే శత్రురా - ణ్మకుటంబు లురలించు - మహిమచేత
శాస్త్రపద్ధతిఁ జను - చక్కందనముచేత, దేటి చూడఁగరాని - దిటవుచేత
సడిక బలంబు పె - పారుచుండుటచేత, నాయుధాభ్యసన వి - ఖ్యాతిచేత
గురు తంత్ర యంత్రముల్ - కుదిరియుండుటచేత, జయవతాకా విలా-నములచేత

తే॥ అమిత మహితోన్నతాతిశ - యంబుచేత, రాజచక్రంబు నడపు న-త్కమముచేత
రాజరాజులకై వడి - దేజరిల్లు, గరిమ గల్గిన యచటి ప్రా-కాతవయము. ౧౦౪

చ॥ అతి శీత ఖడ్గ తోమర శ - రాసన శూల గదాది సాధన

ప్రతీతులు గల్గి తార్పుని ప్ర-భంజను దోమల మానసంబు నే

విలమునఁ జెంగనీయక విభేద మొనర్పఁగఁ జాలు యంత్రముల్
మితమును మించియుండునన - మిక్కిలి చెప్ప నిఁకేమి యుండెడు? ౧౦౬

చ॥ తొడవులకంటఁ గీరితియె - దొడ్డ గుణంబనియెంచి జీవో
త్తెడరుల నొందనీక జగ - తీశుల దండము నాధికార్యమున్
దడయక స్వర్గమున్ దిశల - దాటియుఁ గాచుచు నుండఁ గోటలా
పుడమికి సౌరుగావెలయు - భూషణమాత్ర మనం దొనంగొకో? ౧౦౭

॥ బంగారువెలగాఁగఁ బడయువేళ్ళలమది, విలములోఁతయి నీచ • వృత్తి యడరి
యల్పకవిత్వ మ • ట్లమరి స్పష్టతలేక, లోని యర్థము దురా • లోకమగుచుఁ
గులకన్యకల వలె • గోరి యెవ్వరి కంట, రాని యత్యధికమా • రక్షి గలిగి
చక్రవాళము ప్రక్క - నంద్రంబు మాడ్కిఁ బ్రా, కారంబుఁ జాట్టి య - గడ్డయ్యుప్పు.

॥ మంచిత్రోవలఁ బోనీక - మార్చిచెడుగు, దారులం దోర్పు నింద్రియ - తతిని పోలి
యెడఁద కడలును గూర్చెడు - బెడిదములగు, క్రూరమకరముల్ మిక్కిలి - కొఱలునందు

చ॥ తరలెడు గుంపుగల్గిన ప్ర - ధాన పయోధము మేరమీటి య
య్యరగ జగంబు లోఁతు విరి - వొప్పు నగడ్డను పోలఁ గాంచి భీ
కరమగు నబ్ధియంచుఁ గడఁ - కన్ జలమానుచులేచి యుప్పురం
బొరసిన కోటఁగాంచి గిరి - యూహను వర్షమునించు దానిపై. ౧౦౯

॥ పరిఖయందున జనియించి - విరిసి పరిమ, శంబు వీచు వంకీజ వ - నంబుచూడ
మున్ను మగువలసాగనుమో - ములకు నోడి, బలముచేర ముట్టడిగొన్న - వలను దోచు

డి॥ అరసిచేసినట్టి పలు • యంత్రచయంబుల తోడ నొప్పు ప్రా
కారముఁజాట్టి నిండిన య • గడ్డ మునుంగుచు లేచుచున్ మహా
కారతనొప్పు సక్రములు • కంధిని మత్తగజేంద్ర సంఘముల్
కోరిక మీఱ వేడుకలఁ • గూడి చరించు విధానఁ దోఁచెడున్. ౧౧౦

చ॥ క్రకచముఁబోలు వాలమును • ప్రక్కలకార్చుచు లేతచందురున్
వికటమునేయు కొఱగవ • వెల్వడి భాసల నోరువిప్పి ని
ప్పుక లేనఁ గన్నులం దురలఁ • బోరొనరించు మొనర్లు కిన్న - మై
జకచక రక్కసుల్ కసిమ • సంగి పెనంగెడు భంగి నొప్పెడున్. ౧౧౧

॥ ఈవల కావల • కీదుచు విహరించు, రాయంచ లాతప • త్రములుగాఁ గ
మింతలా మొనఁగుట • వినువిధి గ్రహములు, తిరుగు మేరువుఁబోలు • కరులుగాఁగి
చలిత నాళములతో • వెలయు తమ్ములతోడి, తరఁగల్గుంపులు • తురగములుగఁ
గరులుచుఁద్రుట్లు • మెఱయు మత్స్యంబులు, ఖడ్గాది బహువిధ • కరణములుగఁ

తే॥ జూడఁజూడ గంభీరమై ♦ చూడ్కికడలు, నించి తుదిమొదల్ నడుము గాన్పింపకుండ
 నల్లనల్లనఁ గదలు పై న్యంబో యనఁగ, నప్పురము చుట్టి యొప్పారు ♦ గొప్ప పరిఖ.
 తే॥ ఓరదిన్నెలు వెండిచే ♦ నొప్పిలోని, పైడి తోకుల ప్రక్కనఁ ♦ బడిక తాలు
 పొదుగఁబడఁగ నగడ్డ సీరిది యటంచుఁ, దెలియఁ జూపుదు మనుట ఏవ్యవలకు సరిది
 తే॥ పరవి లోఁతైన పరిఖయన్ ♦ వనధిచుట్టు, బలసి బలిసిన యడవినాఁబరఁగు వనము
 కదలకుండు నిరులగుంపు ♦ పొదలె ననుచుఁ, గోటకొక నల్లనగ యంచుఁ ♦ జాటవచ్చు

గోపుర ద్వారములు

ము॥ నలుదిగ్విధుల నిల్కడన్నిలిచి యుం ♦ టంజేసి నల్లిగజం
 బులఁబోలున్ హరి స్వర్గముం గొలుచుచోఁ ♦ బొల్పారు పాదంబు క
 న్నలలిన్ వర్ధిలి సర్వజపులకు న ♦ న్నార్గంబు తాఁజూపుటన్
 నలువేదంబుల మాడ్కినొప్ప నగరిం ♦ దద్దోపుర ద్వారముల్. ౧౧౬

తే॥ పొలఁతఁబిల్చియు రామి గోపురము మీఁది, పెంటిచిత్రముఁజేర నాప్రియయుఁ గినుక
 గూకిపై బూని తపసులు ♦ కోరిచేరు, నమరపురిలోని సందన ♦ మందు డాగు

సీ॥ మలిచినతాల న ♦ మర్చి ముందర స్ఫటి, కపురాలఁగట్టి పైఁ ♦ గాంతిగల్గు
 బంగారు దూలముల్ ♦ రంగారఁగా నిల్పి, పై వెండిదంతెలు ♦ పరపి వాని
 పైని వజ్రాల కం ♦ బంబులు నవరించి, పచ్చలబోదెలు ♦ వరఁగ నునిచి
 రీతిమా రత్నచి ♦ త్రిత సింహముల మీఁదఁ, బనుపు రాల్కయ్యలఁ ♦ బాదుకొలిపి

తే॥ యేడుజగముల వార్షిల్వ ♦ నెంచినట్లు, పెద్దయంతస్తులేడు క ♦ ల్పించు గోపు
 రములు శిఖరాల నొప్పారు ♦ రత్నకలశ, ములు ధరాదేవి శీర్షక ♦ ములను పోలు

మేడలు .

క॥ నల్లనిదె నెలయు ననఁదగి, వెల్లదనమునొంది నంకు ♦ వెల్లయడరు నా
 తెల్లనిమేడలు గాలిం, దల్లడపడు పాలవెల్లి ♦ తరఁగలఁబోలున్. ౧౧౭

క॥ సాగనగు పనిగల బంగరు, తగటి కొణిగలన్ విటంక ♦ తండుములు కడున్
 నగడినమేడలు కైలా, సగిరిన్ లేయెండఁగాయు ♦ సరణి వెలుంగున్. ౧౧౮

క॥ వెలి మణి కంబంబులఁ బ, చ్చల బోదెలపై న శిల్పి ♦ చతురిమ వెలయం
 గలమేడలఁ గని తమరథ, ములె యని యమరులును బ్రమలఁ ♦ బొందుదురచటన్

తే॥ పఱపుగా నెలతాలను ♦ పఱపిపై న, చందన స్తంభములు వరు ♦ నలుగ నిలిపి
 పగడపుం బోదెలుంచి శి ♦ ల్పంబమర్చు, మణుల బొమ్మలమేడలు ♦ మలయుఁగోట్టు.

తే॥ బెడఁగుపనినేర్పుగలతూండ ♦ యడుగు తమ్మి, రూపు పున్నాగయు క్తి ను ♦ రూపగరిమ
 దర్శనీయ శిల్పంబు మధ్యంబు బయలు, పై తథుకుల మేడలు పోలు ♦ బణ్ణనతుల

ఉ॥ భోపలఞ్చువారు తమ * లోచనముల్ దగనార్పకుండి నం
దీపితదేహులై నురల * తీరువహింపంగ, దివ్యలక్ష్మి-మేల్
తోడికతో విహారములఁ * దోచు విమానచయంబుఁబోలి యె

త్తై పరపై నమేడలు వి * యచ్చరలోకమునంటి భాసిలున్.

౧౨౮

తే॥ కుంభరథసలా చెలులు న * రిందములగు, వీరవరులు యూత్రలుచేయ * వెడలియున్నఁ
గనక రత్న గేహమ్ములఁ * గ్రమము చెడక, ప్రాతధర్మపద్ధతు లెడ * పడక నడచు

తే॥ మింజింబంటెబెరిగి మితి * మీఱుకలిమి, కలిగి యున్నతి కాంతియు * నలరుమేడ
లందనింద్య ధర్మప్రభు * లట్లువిభవ, యుక్తులగుచు నుదారులై * యుండ్రుజనులు

చ॥ ధురములఁబోలి ముత్తైముల * జాలరు లొప్ప మొగుళ్ల గుంపులన్
దొరసి ధ్వజాళియున్, మణుల * తోరపుగానులు, హేమరాసులుం
బెరసి మయూరసంఘమన * మెల్లలు రాజిలుమేడ లారయన్

గిరివర సంప్రయంబనగఁ * గిరితికెక్కు మహోన్నతంబులై.

౧౨౯

ధ్వజములు.

తే॥ అగురుచే బాగచూరి పై * మొగుఱులందు, గలిసిపోయిన కేతనా * గ్రములనున్న
శాలవంతి కాంతుల * జాలుకొనుచు, బగటిపూటనె మెఱుపుల * పగిదిమెఱయు

ము॥ స్తనభారంబును మోవలేనిపగిదిన్ - జవ్వాడు లేఁగొనుతో
వనితల్ కాళులయందియల్ మొరయఁగా - వ రించు తద్దేహకే
తనవస్త్రాంచల వాయు ఘర్షణ పత - త్కల్పప్రసూప్తవజం
బనువందం గయినేయు తోరణ విధం - బై యందు రాజ్యలెడిన్.

౧౩౦

తే॥ గిరులఁ గనవచ్చు కదళికా * కీర్ణ వనము, పగిది గ్రహమండలమునంటు - ధ్వజపటంబు
లొరయటంజేసి ఖన్నత్వ - మొందిక్రూగి, ప్రతిదినంబును శశి కృత - త్వంబుఁగొనెడి

సంకీర్ణము.

చ॥ కలవటంబై డి చ్చపములై * కాక సుమంబుల మండపంబులున్
గలవటఁ గొల్పుకూటములై * కాక మహోన్నత మందిరంబులున్
గలవటఁ గృత్రిమాది తతి * గాక మణిమయ కుట్టిమంబులున్.
గలవట వట్టి ముంగిళులై * కాక సుహృత్తిక కాయమానముల్.

౧౩౧

తే॥ వన్నెమీఱిన బంగారు * పనితనంబు, లభికముగఁ గల్గి పే రొందు * న య్యయోధ్య
కాఱుపనగ దీపమన సూర్య * కిరణమునగ, జోకవెలుగ స్వర్గము హేమలోకమయ్యె
ను. హరికాంతుల్ తొలివేళఁ దక్కు - వయి మ * ధ్యాహ్నంబునందెక్కువై
చర మాహ్నంబునఁ గ్రుంగఁబాటుటకు నా * చాంపేయ మాణిక్యనం

భరిత శ్రీ పుర మోహనాంగి తను శో • భం బొందు భేదంబులే
తిరహా కారణ మయ్యెనంచుడగ ను • తేప్రిక్షింతు విద్యత్కపుల్.

ఉ॥ అందపు ఘేఖలల్ సడుము • లందు ధరించిన స్త్రీలు మేడలం
దొందగవేయు ధూపముల • నొడ్డుగ లోగొను మేఘుపంక్తి యొ
య్యందిగినట్టి యబ్ధియె మ • హాద్యుత వాసన గుప్పు నన్నచో
దండడి నచ్చటం గురియు • భారల గంధము నేల చెప్పగన్? ౧౩౪

ఉ॥ వేణురవంబుబోలు ముడి • వేయని కన్నెల తోక్కుపల్కులున్
వీణరవంబుబోలు నలి • వేణుల యింపగు ముగ్ధవాక్కులున్
జాణల ప్రాధ వాక్కులు ప • నందుగ మద్యము సమ్ము వాడలన్
గాణల నృత్యగీతయుత • క్షమ రవంబును పోలు నెల్లడన్. ౧౩౫

తే॥ కనుల మిథుఁగుఱుల్ రాల్చెడు • కలభనమితి, నేలద్రవ్యంగా ననువుగా, బాలురాడు
వ్రంతలగుచుండు నటులాడు, వానియందు, వారియొడలి గండపుబొడి, పడుచు నిండు

తే॥ తరుణు లొక్కటఁజెండ్లాట • తవిలి యాడ, రాలి ముత్యాలు చెదర వారలనుప్రోత్స
హించు చెలు లవ్వలికఁ ద్రోయఁనించుకాంతి, చల్లనై వెన్నెలలు మీఠి, వెల్లివిరియు

చ॥ తరుణులు నృత్యశాలల ము • దంబున నాడుచు నుండు వారి నుం
దర విచల త్కూతుశర • భాటివీటాలి యెదం గరంచు నా.
నరనుల ప్రాణముల్ చెలుల • నన్నని కానువలెం గృశించుఁ బై
బెరిగెడి బాధి మాత్రమది • వీడదు వారి యురోజపద్ధతిన్. ౧౩౬

తే॥ కొన్ని వనములఁగ్రొందేనెఁగురియుచుండు, మలయపవనంబునఘటొప్పు • మందగతుల
నందు విహరింప విరహ తా • పాగ్నినుడుకు, వారి మైదీవలు కృశించి, వాడు వాఱు

అ॥ మకర వీణరవము • మద్దెల నాదంబు, చెలుల గీతికలకుఁ • జెలువు నించు
జెలుల తోడ నించు • పలుకాడు చిలుకలు, వినుచుఁ గనులు మూసి, కునుకుచుండు

తే॥ అరయ గనయంపునొసలు బిం • బాధరంబు, గలుగు కలుకులు ప్రణయంపు, టలుకనోంది
మృదుపదంబులఁ దన్నఁగా • మేటి వీర, వరుల భుజపదములు జాజు, వాఱుచుండు.

చ॥ పగలునురేయి వేఱుపడు • పద్ధతి గానమి పాటిలేని యా
నగరమునందు దీపము ల • నం దగి వెల్లడి పూజ్యరాండ్ర కాం
తిగల శరీరదీధితులఁ • ద్రిప్పునిచూడులఁ జూడనేమి? వ్రా
యఁగఁబడు కుడ్య చిత్రములు • నయ్యర! వ్రాల్చు కంటిరెప్పలన్. ౧౩౭

చ॥ జలజ గృహంతరస్థయు న • చంచల లీల వచించుమేడలం
జెలఁగుచుఁ గాంతు లీనుచును • చీకటులం దొలఁగించునట్టి పం

దుల గల నేతి దీపముల * తోరపుఁగాఁతులు గావు రత్నదీ
పుల నికరంబు; కానియెడఁ * బాలుల మేని మెఱుంగు వన్నియెల్. ౧౪౩

చ॥ తాళ మృదంగ కీర్తన వి. * తానముతోఁదగు శాస్త్రపద్ధతిఁ
గాల జతు ల్లదించి నట * నం బొనరింతురు నూర్చియావనల్
శీలన చేసి యాజతులఁ * జెల్లుగఁజూపుచు నుండునట్టి వ
క్కాళుల మువ్వలందియల్ * కావు హయంబుల కాళ్ల గజ్జెలు ౧౪౪

చ॥ చిటు నగ వంకురించు నది * చెచ్చెర మిక్కిలి కామవేదనం
బఱపును కాముకావళికఁ * బాటలగంధుల కానులెప్పుడుం
దఱుఁగుచు నుండఁగాఁ దఱిగి * తాఱ నురోజము లుబ్బరించుచున్
మఱిమఱి హేమ తార మఱి * మాలికలన్ ధరియించు బర్వుగన్. ౧౪౫

చ॥ నడ బెడఁగై న లేవయను * నల్వ గుఱాలును వాలు మీలు నం
గదులగు గండుఁదేటులును * గంధ గజంబులె కావు తానమా
డెడు పువుఁబొండ్ల నేత్రముల * టెక్కగు చూడ్కులు నొత్తరించి
పడర వెలుంగఁజేయు * జలజాకర సంతతులన్ రకంబుగన్. ౧౪౬

చ॥ కనలున నెఱ్ఱనొకనులు * గల్గు మృగేంద్రము లొప్పు కందరల్
వనపడ నున్న శైలముల * వంటి మదేధనికాయముల్ బయల్
గొను మదధారలం గురియఁ * లోఁతుగ భూమిని పంకమేర్పడున్
గొనకొని వానిలోన ధ్వజ * కూటము రాజులు తేర్లు పూఁడెడున్. ౧౪౭

చ॥ పడఁతులు క్రొవ్విరుల్ ముడువఁ * బొఱంగ నూడిచి నైచు ప్రాతపూ
వడములు వీధులం గునిసి * పాఱెడు మావుల కాళ్ల గట్టి యా
పెడిని; పునారతంబుఁ దలఁపెట్టు నెలందులు గబ్బిగుబ్బలం
దుడిచి విదుర్చు పంకములు * త్రోవను పొయెడి వారి జార్చెడున్. ౧౪౮

తే॥ అశ్వములు గిట్ట లఱుగంగ * నవనిఁ ద్రవ్వ, వెడలు ధూళిలో రత్నముల్ * వెలుంగకుండి
ధాళిశ్వర పుత్త్రులు * తాల్చుమేటి, కరిసరులతేనె చిందఁగా * వెలయు నపుడు. ౧౪౯

చ॥ వీచును వేఁగిగండ మెడ * వీడక దంతి మద ప్రవాహముల్
వీచును కల్వగండ మెడ * వీడక చామల వక్త్రబింబముల్
వీచును మేటికాంతులెడ * వీడక బంగరు భూషణావళుల్
వీచును పూలగండ మెడ * వీడక క్రొవ్విరింబొండ్ల క్రొమ్ముడుల్. ౧౫౦

చ॥ మునుపె మునీశ్వరుల్ తొడఁగి * మోక్షద పట్టన సప్తకంబునం
గొనని మహేంద్రపట్టణముఁ * గూర్చి వచింపఁ బనేమి యిచ్చుటన్?

మొనరి సమ సవస్తువులఁ బూర్తిగఁ గలు నయోధ్యవీధులం
గనిన యసంరంభ యలఁ కాపురి యోటమిన్ పూర్తిగఁ . ౧౫౧

ఉ॥ ధాన్యమార మండలులఁ రంజిల మ్రోగును వీరమద్దియల్
తేజముమీఱు ఖడ్గముఖ దీధితు లెండలు గాయు సర్వదా
భ్రాజిలు రత్నభూషణును వాసీలుఁ గస్తురి, తారహారముల్
రాజిలు, మాలలక మధుకఁ రంబుల గాన మనూనమై చనుక . ౧౫౨

తే॥ శంఖకాహళ కిన్నరీఁ స్వసము తోడ, సుషిర వీణా మృదంగ విస్ఫురిత రవము
మఱియుఁ జహవిధపాద్యముల్ మట్టుమీఱి, దంబుమై సభి ఘోషమృదంచుచుండు

సీ॥ మెప్పుగాఁ బరరాజుఁ బొప్పించు కప్పముల్, కానకల్ తెక్కింపఁ గడఁగు చోట్లు
హంసయానలు విలాసార్థమై సృత్యంబు, లలవాటు లొనరింపఁ గలుగు చోట్లు
రాజ కుమారకులోజ నాయుధ విద్యఁ, దెఱఁగుగా నభ్యాసఁ పఱచు చోట్లు
వేదముల్ నాలుగు వేదముల నల్లించు, పిపులచేఁ జాల వెలయు చోట్లు.

తే॥ చదివి తర్కించి మఱి విమర్శముచేసి, యెఱుంగఁదగిన శాస్త్రంబుల నెఱుంగుకొఱకు
ననువుగాఁగ విద్వద్గోష్ఠ్యంబులనుచోట్లు, దండిగాఁ గలు నాయయో ధ్యాపురమున

చ॥ పోలుచు జగామణుల్ తరణిఁ బోలిప్రకాశము నొందు తోరణం
బులుగల రాజవీధులను పొందికఁ బాఱఁగఁజూడ దిక్కులే
యలుపములై కనంబడును హస్త మదాంబుర్గురుల్ గనఁగ్గురుల్
కొలఁదిగఁ దోచు గుట్టముల గుంపులకుఁ జలధుల్ కొలందుతా . ౧౫౩

చ॥ తమ శిఖరాలిచే మొగులు దాకెడు తోరణ పాదవీధులక
రమణుల యాస్యబింబములు రాజుల దోచు వెలుంగు లీనుచా
సుమహితనేత్రపద్మములఁ జూపుల తూపులు దోచు నప్పి సిం
హములను పోలు వీరుల హృదంతరమందునఁ గ్రుచ్చిచొచ్చెడుక . ౧౫౪

ఉ॥ బంగరుతేరి నిన్వసము వాజులగంటలు కింకిణీధ్వనుల్
రంగరు వీరమద్దియల రావముతో నెదురొడ్డిమ్రోగు; హే
మాంగుల పాదనూపురము లల్లన మ్రోయఁగఁ గన్యకాభిప్రే
మం గలఁగించు డిగ్గియల మానుగ హంసలు మాఱు కూసెడుక . ౧౫౫

మ॥ నరసోక్తుల్ పవరించుటఁ గినియుటఁ సాంగత్యముల్ సేయుటఁ
బరిశుద్ధంబుగఁ బాడుటఁ వినుట మే ల్పన్నీట సీరాడుటఁ
తరువల్లి ఫలపుష్పవాటికల మోదంబొప్పఁ గ్రీడించుటఁ
విఫలంగోయుటఁ ధాల్చుటఁ దివములఁ వెల్లింతు శ్రీలక్ష్మణుట . ౧౫౬

తే॥ గిరులఁ బోలిన కరులపై * హరులపైన, వ్యందనములపైఁ గ్రీడలు * నలుపుటందు
యూచకుల కప్పములు తీఱునరయుటందు, ప్రొద్దువోవుఁ గొందఱకు నాపురమునందు

తే॥ కరులఁ గరులఁ బోరించుట * గార్మకంబు, లభ్యసించుటఁ గ్రొత్తబో, యమ్ములెక్కి
తిరుగుట * బంతియాట మొగ్గరముఁగూర్చి, చర్చచేఁ గొందఱకుఁబ్రోద్దు, జరగునచట.

తే॥ విరులఁగోయుట హరిణుల * కరణిజేరి, ప్రియులతో నీడులూడుటఁ బెదవియెఱుపు
వదల మధువుసేచుటఁ బగడసాలఁ, దరుణులకుఁ బ్రొద్దువోవుఁ బ * త్తనమునందు.

క॥ పరవిన మొగులు కడలిని, తఱుచుగ జలమానుక్రియ ను * ధాహార్థ్యములక
రిన ధ్వజపటములు తని, వఱ న్వర్ణంగాజలంబు * నలులుఱఁ ద్రావుక. ౧౬౨

చ॥ గొనబగు తోరణాలగలుగు * గోపురముల్ మఱి పైఁడికోటలుక
బొనుపుగ న్వర్ణముం గడచి * పోవఁగఁ జోటటలేక నిల్చెనా
నెనసి మహావనీపతుల * యీఱమివాఱిన త్తిరిరాశిఁ బో
లినవయి నిర్జరావళుల * లీలఁగ నీగిలఁజేయుచుండెడుక. ౧౬౩

చ॥ దొరువులు సానువుల్ దొనలు * తోటలు కొండలవాఁగు లంబుజా
కరములు శాద్వలంబులు న * గడ్డలు పంటలచేలు గొప్పయు
ప్పరిగలు మేటిముత్తెముల * పందిరు లొందికగల్గు తావులం
దరవిరి సానువుల్ తలిరు * టాకుల తల్పము లొప్పు మెప్పుగక. ౧౬౪

చ॥ కడలియుఁ దేటనీరుగల * కారుమొగుల్ దిగులొండ దుందుభుల్
జడియుచునుండు వీధుల ని * జంబుగ దొంగిలువారు లేమి నం
దడరిన ద్రవ్యరాసులకు * నదికమే కనరాదు దానలు
గడ్డువుగఁ గీర్తికెక్కరొనఁ * గం గొనువారలు లేకయుండుటక ౧౬౫

చ॥ చదువనివారు లేమి మఱి * చక్కఁగనేర్పితిమన్న వారలుం
బాదలరు చూడఁ బొండితిని * పొందనివారునులేరు సంపదల్
పొదుపుగ నన్ని మార్గములఁ * బొల్చుటచేతను బీదవారలుక
వెదకినఁ గానరారు పెను * విత్తముగల్గినవారు లేరటక. ౧౬౬

చ॥ చదువను విత్తు మొక్కగొని * శాస్త్రుచయశ్రుతిపేరి శాఖలు
గదిరి తపాబులక ననలు * క్రమ్మి తలిర్చుచుఁ బ్రేమ మొగ్గలం
బాదలి యపారధర్మమను * పూవులుపూచి సుమాళిమక ఫలం
బాదవఁగఁ గొన్న యానగరియొప్పిన వైభవ మేమి చెప్పుదుక. ౧౬౭

౪. పరిపాలన పటలము. (౧౨)

ఉ॥ తన్నగరేశ్వరుండు కడు ♦ ధర్మముతోఁ బరిపాలనంబు ను
ద్యన్నవలోక భూముల మ ♦ హామహిమంబుగఁ జేసినాఁడు పె
స్మన్నన గొన్న యీశభకు ♦ నాయక వీరుని గన్నతండ్రి బృ
ద్ధిన్నరనాథ నాథుండు వి ♦ తీర్ణ మరాతి చమూ నముద్రుండున్. ౧౬౮

ఉ॥ సత్యము ధర్మమున్ దయయు, శాంతము తెల్వి పరాక్రమంబు నం
స్తుత్యబలంబు దానమును ♦ తోరపు నీతియు నెంచ మంచి సాం
గత్యముతోమిఁ బొచ్చెమయి ♦ కానఁగనొఁ బెరరాజులందఱో
నిత్యపథానువర్తులయి ♦ నిల్పును తన్నగరాధినేతకున్. ౧౬౯

మ॥ చతురంభోధి పరీత భూతలమునన్ ♦ సత్కీర్తిపాత్రంబుగా
నతులొదారుని న్వచ్చదాన నలీల ♦ వ్యాపంబు గాకుండు హ
స్తలంబే నహి వేదచోదితమహా ♦ ధాత్రీంద్ర దుస్సాధన
త్కీర్తి సంతానములెల్ల నావిభుండు మున్ ♦ గావించి యున్నట్టివే. ౧౭౦

ఉ॥ ఆవిభుఁ డెల్ల వారియెడ ♦ నర్మిలిఁ బూనుటఁ దలిఁబోలు మే
లే విలసిల్లఁ జేయుటను ♦ హెచ్చుతపంబునుపోలు ముఖ్యుడై
భావుక సద్గతులగులుగఁ ♦ బాల్పడుచుండుటఁబుత్తుఁబోలు శి
క్షావిధి నొవధంబును ♦ జ్ఞానముఁబోలును ధర్మవిజ్ఞతన్. ౧౭౧

సీ॥ లభికమై యుప్పొంగు ♦ సరివారాశిని, దానమన్ తెప్పచే ♦ దాఁటినాఁడు
చూడనలవికాని ♦ సూక్ష్మధర్మాంబుధి, నెఱుకయన్ నొకచే ♦ నీఁదినాఁడు
వీరశత్రూద్యైగ ♦ భీకరాంభోరాశి, ఖడ్గమన్ నావచే ♦ గడచినాఁడు
నంవల సిత మహా ♦ సౌఖ్యనముద్రంబు, తనివియన్ శలముచే ♦ దఱిసినాఁడు

తే॥ వెల్లువల మృగములఁబఱి ♦ వితతిఁ బణ్యు, సతుల మనముల నొకరితిఁజక్కనడఁ
జతురుదధివేష్టితావనీ ♦ చక్రమండు, స్థిర యశుండగు దళరథ ♦ కీర్తిపరుండు. ౧౭౨

తే॥ చక్రవాళగిరిశ్రేణిఁ సాలములుగఁ, గడలి గంభీరమైన య ♦ గడ్డ గాఁగ
శైలములు రత్నరాసుల ♦ సౌధములుగ, నొప్పు మేదిని యతనిక ♦ యోధ్యుఁబోలు

తే॥ రాజుచేతి ఖడ్గము త్రుప్పు ♦ రాలిపోవ, వాడిగా సానఁబట్టుటఁవలన నెఱుగ
విభుల రత్నకీరీటాగ్ర ♦ వితతి పడుట, మాత్ర సతని బంగరు వీరమదై లబుగు ౧౭౩

తే॥ వృథివి సర్వములఱి జీవ ♦ వితతికెల్ల, జల్లనీడ నొనగ నిరుల్ ♦ సాగఁదోలఁ
జక్రి గొడుగును జాబిల్లి - చాలియుండ, నాకనంబున శశియుండు ♦ టభిక మోగును.

తే॥ వక్త్రకవచి సింహబలుండు ♦ ప్రభుండు ప్రేము, బ్రాణముంబోలె శత్రుల ♦ నొకరికాశే

భువిఁ జారాచరకోటిఁ భూవిభుండు, ప్రాణములకు నిమ్మైన దేహంబుఁబోలు. ౧౭౬

చ॥ గిరినిభ పీఠ దీర్ఘభుజా • గెల్పునె పొందెడి యాజ్ఞచక్ర ము
గ్రగురుల భానుమండలము • కై వడిఁ గ్రాలుచు నున్నతస్థలిం
బారయుచు నిల్చి నిల్చి యెన • వొందనిజై భవనంబులెల్ల పం
చరణముచేసి జీవులను • చల్లఁగఁ గాచు విశేషపద్ధతిఁ. ౧౭౭

ఉ॥ లెమ్మని బీరముల్ పలికి • లీలగ యుద్ధముచేయు శాత్రువుల్
కిమ్మునలేమిఁ దీట యడఁ • గింపఁగరాక యెలర్చుచున్ మృదం
గమ్మును పోలు బాహువులు • గ్రాలుప్రభుండు సమస్తభూతలం
బిమ్ముగఁగాచె జన్నపాల • మేర్పడఁ గాచెడు బీదపాలికఁ. ౧౭౮

౫. అవతార పటలము. (౧౩౮)

ఉ॥ భూవరుఁ డొక్కనాఁ డజని • పోలు వసిష్ఠుని గాంచి మ్రొక్కియో
దేవ! మదీయ సూర్యకుల • దీపకుతా తొలివార లెల్లరుఁ
భావనచేసి మీచరణ • పంకజముల్ భజించుచుండ్రు మా
దైవము మోక్షసాధన వి • ధానము ధర్మనిధాన మీరెకా! ౧౭౯

తే॥ తెలియ మాపూర్వలీనకంటెఁ గులము మిగుల, వెలుఁగ దుష్కిరి లేకపుంధ్వని భరించి
రిపుడు మేరలేని ధరణి • నే భరించు, లెల్ల మీశరుణామృత • వృష్టిగాడె? ౧౮౦

తే॥ వెడలె నింతకు సఱువది • వేలయేండ్లు, శత్రుల నడంచి యేలితి • జగతిన్లెల్ల
నాకు మౌనరాజక • మైకలంగు, నేమొ? యనుచింత యొండెనా • యెడఁదఁగలిగె.

తే॥ వరతపోధనులును భూమి • సురులు దుఃఖ, మనుటయేలేక యిన్నాళ్లు • మనినవారు
నావెనుకఁగట్టములు వారి • నలఁచునేమొ? యనెడి యొక చింతయేచాల • నలఁచునన్ను.

సీ॥ భేరుత్తెల్లపూడు • విన్నంట్రమోగెడు, నగరి వాకిలియుర • తొల్లనరుల
పెనుకీరిటమ్మును • విలసిల్లు రాజట్లు, పలికిన యంత నా • బ్రహ్మసుతుఁడు
క్షీరాబ్ధి నద్భుమను • శేషశయ్యపయిని, యోగ నిద్ర వహించు • యోగిసుతుఁడు
హింపయే వృత్తిగా • నెనఁగు రక్కసుల యు, పద్రవంబులు నశిం • పఁగ నొనర్తు.

తే॥ ననుచు మితిమీఱి వెలగూర • నలఁగి దీన, వదను లెయున్న నిర్జర • వరుల కమి
పలుకు లపు డాను పూర్విగాఁదలఁపునందు, దెచ్చుకొనియెను తన దివ్య • దృష్టివలన.

తే॥ అమరులనురులవలనఁ గ • ట్టముల నొంది, యభవు పాదపద్మంబుల • నాశ్రయించి
తెలుప వారలఁజంప నా • వలన వీలు, కాదనుచు వారితో • దానుఁగడచి నడచి.

తే॥ ఘోరశిఖరి నడుమఁ దేట • మోటుఁగులీను, రత్నమయ మండపముచేరి • బ్రహ్మకపుడు

వందనముచేసి దానవ - ప్రతతి సేయు, విడుగు వంటిదు శ్చేష్టల వినిచినారు. ౧౮౫

అ॥ ఇంద్రుఁ గొనుచు లంక - కిందజత్తేగిన, నాఁడు తాన యతని - విడుచు కథ
పద్యజాండు చెప్పెఁ * బాఠ్యతీర్థరునకు, మొదటినుండి యాను * పూర్వీగాఁగ.

క॥ తలలు పది చేతు లిరువది, గలిగి తెలివించెడిన పంక్తి - కంఠం జంపం

గల నేర్పు మన యెడను లే, దల విష్ణుఁడ వానిఁ దునుము . నని వారలతో. ౧౮౬

తే॥ పాలకడలిఁ బరుండి దే - వత్సమొందు, మరకతాగ్నిని పోలిన - మాధవునకు
గేలుమోడ్చి వినతిచేసి - కీర్తనంబు, నలుప, ముక్తి జ్ఞానులకిచ్చు - కలుషహారి.

చ॥ కమలవనంబు పూచి శశి * కంజవినోదుల రెండుప్రక్కలం

దమరికఁ జేర్చుకొంచు జిగి * యారిన బంగరు కోడనెక్కిన

ల్లమొగులు వచ్చుపోలిక వి * లానముతో సిరితోడఁ దార్జ్యన

క్కిమధువిరోధి ప్రేమ తుల * కింపఁగవచ్చెఁ బ్రసన్నమూర్తియై. ౧౮౭

అ॥ గరళకంధధండుఁ - గమలాసనుండు నిం, ద్రాదులెల్ల సంత్ర - మాదరముల

నిలిచి పొగడి పొగడి - నెగడుస్తానందాశ్రు, పూర్ణులగుచు హరికి - మ్రొక్కిరపుడు.

తే॥ తులసిమాలలుగల పాద - జలజములకు, మ్రొక్కి రక్క-సు లప్పుడె-ముగిసి రనుచుఁ
గడఁక ప్రేమ మధువునాని - యెడలు మఱచి, పాడిరాడి రిట్టట్టులు - పరుగులిడిరి.

ఉ॥ బంగరు కొండనుండి దిగఁ - బాటు పయోదమువోలె లోకమా

యంగడఁబాపువాఁడు వెల - య౯ మముగాచెడు తార్జ్యనుండి మిం

టం గొనదాఁకు మండపము - నాయుచు డిగ్గి మనోహరాకృతిఁ

సింగపుఁ బైడి గడ్డెపయి - చెన్నలరార వసించి సంతటఁ. ౧౮౮

అ॥ రాజహళి యబ్బు-రంబంది యుండ బ్ర, హ్మయు మునీంద్రు లమరు -లంతఁ గదిసి

పాపదై త్యులెల్లఁ - బనివడిగావించు నెడరులెల్లఁ దెలుపఁ - దొడఁగినారు ౧౮౯

వేల్పులు రాక్షసబాధల విష్ణువునకు విన్నవించుట.

తే॥ అధిప! రావణుండును వాని * తమ్ములాది, గలుగు బలియురచేత స్వ-ర్గమును భవీయుఁ
జలుపఁదగు తపంబులు చేయఁ - జాలకుండె, బ్రదుకు దెరువులేదని యూర్పు-వడలినారు

అ॥ అమరు లట్లు పలుక-నప్పుడు జాచిల్లి, రేలపూలు జడధ * రించు భవుఁడు

సంజ్ఞ చేసి వారిఁ - జాలింపుఁడని విష్ణు, వదన మట్టచూచి * పలుకఁదొడఁగె. ౧౯౦

తే॥ పద్మనేత్ర! రక్క-సులు మా - వరబలమున, మూఁడుజగముల హింసించి, ముంచినారు

ఇంక నైన వారల వధి * యింపకున్న, జుర్రలో జగద్ధ్వంసంబు - చేయఁగలరు. ౧౯౧

కే॥ అనిహారుడు విన్నవింపగ, వివతులగుచు నమరు లెల్ల - వినుతింపగ న
వ్వనమాలి చింతపడకుం, డని వారల తలలఁద్రుంతు - నడలకుఁ డింక. ౧౯౭

తే॥ అయిన నొకమాట చెప్పెదనవధరింపుఁ, డమరులెల్లఁ గ్రోతులు గాఁగఁనడవులందు
గొండలందునఁ బుట్టుడు - కూటములుగ, నన్నుఁ గరుణమో మలరంగ - ననియెనిట్లు.

తే॥ దానవుల వరముల జీవితముల తోడ, మాటులేని యస్త్రములచే * నీటుచేయ
జలధిఁ బోలిన చతురంగ * బలము గలుగు, నాజిం గుమారుఁడనయి * యవతరింతు.

తే॥ వలమురియుఁ జక్రమును బడఁబాగ్ని నేని, మాడ్చువినముతో విరివియ్యామస్తకములు
గలుగు శేషుఁడు నాకుఁ ద - ముట్టులుగఁబుట్టు, వారలాయయోధ్యాపుర - వరమునందు.

క॥ అతఁడెట్లు పలుకఁగా వా, సిత తులసీమాలఁ ధాల్చు - శ్రీవరుఁ డిపుడే
హితముగ ముము గాచె ననుచు, గుతుకంబున నాడిపాడి * కునిసిరి వేల్పుల్. ౨౦౧

ఉ॥ కష్టము వీడనంచు సుర - కాంతుఁడు మిక్కిలి సంతసించె నా
నప్తయు శ్రీగభుండు నమ - ర ప్రకరంబు ముదంబుమీఱ మా
యిష్టముకూడె హీనదశ - లెలను నేడె తొలఁగె నంచు సంత
తుప్పిని పొందె దాద్యవడి * తో భవనోదరుఁడెక్క - లీలమై. ౨౦౨

తే॥ మాప్రభుండెట్లు వరమిచ్చి మరలు పిదప, జాంబవంతుఁడు భల్లుక * జంభ భేది
పుట్టె నాయంశమున నల్లఁపాలుపుతోడఁ, బుట్టుఁ డనియె నిర్జరులకు - మొదటివేల్పు.

తే॥ అంగడుఁడు వాలి నావార - లనుచు వేల్పు, తేడనంగ నావాఁడు సుగ్రీవుఁడనుచు
నర్కుఁడు వచించెనగ్నినా - యంశమనుచు, నీలుఁబేర్కొన నమ్మహా - నిలుఁడుచూచి.

తే॥ అంజనేయుఁడునాయంశ - మన్నయంత, హరుఁడు నాయంశమాతఁడే - యనియెఁబిదవఁ
దక్కు - వారలు భువిఁబుట్టఁ - దలఁచినారు, వారిలెక్క - యింతని యిడ - మేర కలదే?

మ॥ కరుణావారిధి పంకజోదరుని వా - క్యంబుల్ దలం దాల్చి య
య్యరవిందాసన శంకరాదులు న్వకో * యాంశంబులందెల్పు భీ
కర కాంతార గిరీంద్ర కందరములం - గ్రవాద్య నాశాఠమై
సురవర్గంబు జనింప నిచ్చగొనుచుం * జొచ్చెన్ వెనక్ నాకమున్. ౨౦౩

తే॥ మునుపె నడచిన దీయంశ - మని వసిష్ఠ, ముని మనంబునఁ దలఁచి, భూ - పునకుఁబలికె
లోకములఁగాచు పుత్రుల నీకీనంగు, జన్మ మొసరింప మదిని కష్టంబు తొలఁగు.

తే॥ అని వసిష్ఠుఁడు పలుకఁగా * నవని విభుఁడు, కేలుమోడ్చి మునీంద్ర మీఁపాలఁబడిన
నాకు దుఃఖముల్లవె? జ * న్నమునకింక, వలయువానిఁడెల్లంబుగఁ - డెలుపుఁడనుడు.

సీ॥ శితికంఠుచేతను - న్తులియింపదగువాఁడు, వేదశాస్త్రములందు - వినుతిగాన్న
జ్ఞానంబు శాంతంబు - నచ్చర్చిత్రము విన, యంబు మున్నగువాని - యందు విబుధ

- విఖ్యాతుడగు తండ్రి - నిధమునఁజనువాడు, పరిశుద్ధులైన దే - వలతోడ
 దనుజుడై త్యులంగన్న - తండ్రికాశ్యపురకు, కొడుకు విభండ కా - భ్యుండు లనకు
తే॥ నలని దయనొంది పెరిగినయమలగుణుడు, సర్వశాస్త్రార్థవేత్త నిశ్చలుడు బ్రహ్మ
 సముడు లోక విజ్ఞానలే - శంబు లేని, వాడు హరిణ శృంగము తలఁ - వఱలువాడు.
- సీ॥** శేషుని పడగల - జెలువారు భూమిపై మెలగు మనుష్యులు మృగములెయను
 బుద్ధిగలాడు త - పోధనుం డారయ నబ్జానన త్రిపు - రారి వినుత
 శాంతాదినద్గణ - సంయుతుండగు ఋశ్య, శృంగునిచే వేల్చి - యెనకమెసఁగఁ
 బూర్తి గావించినం ♦ బుత్తులు సీకుఁ గ, ల్గుదురని యమ్ముని ♦ సదయుండగుచుఁ
- అ॥** బలుక నలని పాద ♦ పద్మంబుల కెఱంగి, యాతఁడిప్పుడెచట ♦ నలరు? నిటకు
 నెట్లువచ్చుఁ గృత్య ♦ మెయ్యది? యనిప్రభుఁ, డడుగ మానివర్యుఁ ♦ డనియె నిట్లు.
- ఉ॥ పూని ధరం భరింపఁదగు ♦ పూజిత నత్త్వండు ప్రేమ సత్కృపా
 నూన పదాన్నదుండు నమ ♦ యొచిత బుద్ధిగలాఁ డజయ్యుండు
 త్తనపదాఖ్యుఁ డొప్పు మను ♦ ధారణినాథు కులంబువాడు తా
 మానిత రీతి రోమసదుఁమాన్యు వదాన్యుని గాంచె బుత్తుఁగఱా. ౨౧౧
- తే॥** అతఁడు పాలించు నంగరా ♦ జ్యబునందు, చాలకాలము గాఁగ వ ♦ ర్ణంబులేమి
 జనులు పలుకష్టముల నొందఁమనుజవరుడు, మునులఁబిలిచి కర్తవ్యంబుఁవినఁగఁగోరె
- ఉ॥ వారలు ఋశ్యశృంగముని ♦ వర్యుని దెచ్చితివేని వర్ణముల్
 మేరకు మీఱివచ్చుచన ♦ మేదినినాథుండు చింతనొంది యీ
 ధారణి మానవావళి నె ♦ దకొ మృగజన్మము లంచునెంచు పెం
 పారు తపోధనాఘ్యు నిట ♦ కక్కట యెవ్వరు తెచ్చువారనె ౨౧౩
- సీ॥** అర్ధచంద్రాకృతి ♦ నలరారు నొసఁగులు, నీలంబులొ దీర్ఘ ♦ నేత్రములును
 అరుణాధరములు చం ♦ ద్రాభమా వదనంబు, లాణి ముత్తైములపాం ♦ దమరుపండ్లు
 బలిసిన బట్టనై సవక్షోజ యుగళంబు, తనరు రోచెలులఁ గొం ♦ దఱటలేచి
 భూమి! మేమా త ♦ పోధనాఘ్యుని దెత్తు, మనిన వారల పల్కు ♦ లాలకించి
- తే॥** అంత కీరు తగరె? హరి - ణాక్షులార! యంచు వస్త్ర భూషల వారి, నాదరించి
 పొండు కృతకృత్యలై వేగ ♦ రండటంచు, బంప వారలు తేరెక్కె ♦ బయలుదేఱి.
- తే॥** వగల జిగులుల్ వెలయాడొమిగులదూర, మేగి ఋశ్యశృంగుండునసిఁయించు నెలవు
 యోజనం బున్నదని యెంచి యొక్కచోట, బర్ణశాల యందుఁగ్రడి తా - పసులఁబోలె
- తే॥** ఆవల విభండకుడు లేని - యదను చూచి, ఋశ్యశృంగంజేరంగ నా, ఋషివరుండు
 తన్నుపోలు మెకములంచు - దలంచి వారి, కుచితరీతిఁ బ్రియముమీఱి, నుపచరించె
- తే॥** అష్టపాద్యాదు లర్పించి యాననమిడి, విశ్రమింపు డనఁగ వారు ♦ శ్రమించి

కప్రమృదులోపచార వాఃకృములు పలికి, వడిగఁ దమ యాశ్రమమునకుఁ జెడలినార.

తే॥ అవలఁ గొన్నినాళ్లగఁగాఁ, పరుగుఁ జెంచి, భువన మోహినులౌ వెలఁపూవుఁబోలు
లమృత రుచికంటఁ దీపైఁ పయరఁటి పసన, మావిషుడ్లను దిననిచ్చి • మనసు గూర్చి.

క॥ మాయాశ్రమంబునకు ని, చేయించుండని ప్రార్థనంబు • నేయఁగ నతఁడుఁ
వాయెత్తి మాటుపలుకక, రోయాంధ్రుర వెంటడికొ మ • రుక్మాని చనియెక.

చ॥ తమ మదిలోఁ త నిభ్రమము • తద్దఁచుఁగూర్చు సమర్థురాంధ్రు మో
దమున నిదేయిదేయనుచు • దారిని చూచుచు నేగుచుండ మే
లముకము తోడ నున్నాని న • బాన్యుడు వెంటడిఁబోయి యంగదే
శము నట డాయమున్నె పడె • జాలిన నర్దుము భూమి శాంతిలక. ౨౨౦

చ॥ వరవలు పెక్కులై నఱలు • పట్టులు గల్గు కొలంకు లేరులుక
శరధులఁబోలె నిండ గిరి • చాపుని కంఠమునంటి మేఘముల్
కురిసెను కుంభవృష్టిఁ చూచ • ఘుండగు రాజివయేను యంచు
చెరువునఁ జింతచేసి తెలి • సెకదగు హేతువు నెమ్రునఁబునక. ౨౨౧

సీ॥ పంకజాస్యములు బింబస్థలోస్తములు ముత్తై, ములనంటి రదసముల్, పొగను పోలు
నీలంపు నెఱికురుల్ • నెగదారు తిగియేలు, నలచెలు లనువైన • నెరవుచూచి
మరలించి తేరఁ గా • మక్రోధమోహర, హితుడై ప యాబుశ్య • శృంగచూచి
నెఁగున వచ్చెగా • యని యెంచి యెండలు పూ, రింపఁగా నయ్యంగ • శృపవరుండు.

ఆ॥ కేదవే త్తలై న • విపులతోఁ బరి, వారసమితి తన్ను • బలసిరాఁగ
వాద్యవితితి మ్రొంగ • వైభవోపేతుడై, పడచె రెండు యోజనములు మున్ను ౨౨౨

ఆ॥ ఇట్టులేగి తావియించు వేలుగులు, వారసకుల నడుచు • బుల తపంబు
రూపుగాన్న కొండ • రూపున నేతెంచు, బుశ్యశృంగ మునిని, నృపుఁడు గాంచె. ౨౨౩

మ॥ అమితానందము నొంగి డెందమున నే • త్రాన్యుబులకొ మార బా
ష్టము లొక్కుమ్మడి వెల్లివాట మునికొ • స్థాప్తాంగ దండప్రణా
మము లర్పించి; మహాశ్మ జీనములతో • మన్నారమంచుకొ నుదుః
ఖములం దీర్చితి రంచు రోనొందులకొ • త్కొనాధుఁ డగ్గంపంగకొ. ౨౨౪

మ॥ పనివారల్ మునినర్దులుకొ బహుజనుల్ • కర్తివ్యుతోఁ జేరఁ గాం
చినచూతఁడిది వంచఁబునచు యో • చింపకొ సుపద్యాలుకొ
ముని కోపంబున కంజ, నొప్పు నలెడ • బూర్ణమీశు సంగప్రార్థనకొ
ఘనమర్యాద సతిక్రమింపసి తగం • గ శ్రీయుతాంభోధి నాకొ. ౨౨౫

ఉ॥ తోలోఁబయండు వ్రజనిభ • దుర్దమ ఖడ్గముఁదాల్చిఁటి భూ
పాలుఁ డనిద్య శీలుడగు • బ్రహ్మ సముకొ దగఁబెక్కుసార్లుగా

గేలు మొగిడ్చి వేడి లేమ ధీడు తొలంగిన తీరు తెల్పగా

జాలి మసంబునం దవులఁ జయ్యన నమ్ముని శాంతుఁ డౌటయున్. ౨౨౬

తే॥ మోహమడచిన సుజ్ఞానిఁమునివరుండు, ఋశ్యశృంగుండు వేడ్క-మై ధీమవదోబ్ధుఁ
గరుణ దీపించి యుపదేశ ధీర్మలైన, మునులతో రథమెక్కి య - పురికి నేగె. ౨౨౭

క॥ సగరము కయినేసి జనులు, మొగి నెమరు కొనంగ రాజ ధీముఖ్యుండు మునితో
నగరిం జేరి హిరణ్మయ, మగు సింహాసనమా మీద ధీ నాతని సునిచెన్. ౨౨౮

తే॥ చెప్పందగిన దేదియు పేట ధీచెలువు లేని, యట్లు తోడంగ సర్వపా ధీ ద్యాదివిధుల
సర్వముచేసి తనకూతులనతుల శాంత, శాంత నొనగి వివాహంబు ధీ సలిపినెచె.

అ॥ వజ్రపు దీట మేఘ ధీ పుక్తి వర్షంపగా, నంగదేశ కష్ట ధీ మంతరించె
శాంత యుపచరింప ధీ సన్మని తృప్తుండై, యొప్పుమీట నచటఁ నన్నవాడు. ౨౩౦

సీ॥ నావుడు మునివరు ధీ నకు వందనంబాచ, రించి నేడే వెల్చి ధీ ఋశ్యశృంగుఁ
దోడితెన్ను ననుచు ధీ మరకొని సామంత, వృషలు సుమంత్రుడు ధీ లిప్తజనము
లైన నండిలి వరుల్ ధీ మానుగఁ గొలిచిరా, దశరథేశ్వరుండు రధ ధీ ధంబునెక్కి
దుఃఖినంతలి నేడే ధీ తుమ్మనై నొసరు, వరులు పూవులవాన ధీ కురియ నడచి

తే॥ కాహళాదిక రావణుని కడకొంతు, జెలగి ఘోషించె దెద్దలా ధీ శీర్షదంప
దలిరు బోడులు నెయగి ధీ తములు చాడ, పరుగుదెంచి లా నంగరా ధీ జ్యంబుచేరె.

చ॥ సుతియతుండై ధీ యాదశర ధీ ధుం డరుదెంచు తెటింగి యంగభూ
పతి మది నెత్తునండనుచు ధీ భ్రాజుభూషణులు వంది మాగధుల్
నుతులొనరింప బొంధవ జ ధీ సుల్ పరివారము గొల్చిరా, మహా
తత నిభవాధికుండగుచు ధీ దవ్వగ నేగెను తా నెమర్కొనన్. ౨౩౨

డి॥ వచ్చిన రోమపామఁగని - వారనిప్రేమను కోసలేశ్వరుం
డచ్చుగ న్యందనంబు డిగ - నాతండు పజ్జలంబుపై బుడన్
హెచ్చుగఁ గొంగిలించుకొని - యింపగు మాటల నాడుచుండఁ బె
నృచ్చితోడ న గపతి - ఘానుగఁ జేతులు మోడ్చి యిట్లనున్. ౨౩౩

చ॥ నిలుకడగాఁగ న్నర్థమాను - నిల్చి యశంబును గాంచు మిత్రమా !
తలవని యట్లు మీరిటక - దాటున వచ్చట చూడ నాతపః
ఫల మొకొ? మాంజన్ సలుపు - భవ్య లిపఃఫలమో? మతేదియో?
తెలియఁగదయ్య యంచుఁ దన - తేరునఁ దోడ్కొనిపోయె నింటిన్. ౨౩౪

డి॥ అంగవిభుండు హాటక మ - యంబగు సంతిపురంబు లోపలన్
రంగరు రత్నమండప వ-రంబున రాజులు సింహపీఠపై

నంగతి నుంచి మన్ననలు - నల్పుచు విందులుపెట్టి ప్రేమను

ప్పొంగుచు వచ్చు హేతువును - మోదముతోఁ దెలుపంగఁ గోరినన్. ౨౩౫

తే॥ తానువచ్చిన కార్యంబు - తగినరీతి, దశరథుండు దెల్పు, రోమ పాద ప్రభండు

వినుత శలుని ఋశ్యశృంగుని యచటికె, పిలుచుకొని వత్తునన రాజు-వెడలె మరలి

తే॥ వేదములు మూర్తిమంతమై-వెలసెననంగ, నొప్పు మునిఁజేరి యంగరాజుక్క-వరము
వేడ, నతఁడేదియో తెల్పు-తేడ! యనంగ, నాతఁ డిట్లని పలికె న-యంబు మీఱ.

ఉ॥ పావుర పిట్టకై కరుణ - పారము ముట్టగఁ ద్రాసునెక్కెనే

భూవరుఁ డట్టి సత్కుల వి - భూషణుఁ డంచిత ధర్మమూర్తి డై

త్యావళి నాజిఁ దున్నె దివి - జాలయ మెప్పటి నిల్చె నా యయో

ధ్యావని నాథుఁ డేలు పురి - కర్మలి మీఱఁగఁ బోయి రండనన్. ౨౩౬

ఉ॥ మంచిది తేరు తె మృతంగ - మానవనాథుండు మిత్రు గోరికల్

మించి ఫలించె నంచు నెన - మీఱిన నంతనమంది తేరు తె

ప్పించితి బాలచంద్రసమ - విస్తృత భాల రమాసమాస ప్రే

మాంచితమూర్తి శాంత యరు + దారఁగఁ దో నరుదేర లండనన్. ౨౩౭

తే॥ మనుజుపతి కేలుమోడ్చి న-మస్కరింప, మునులు వెక్కండ్రు తనచుట్టు-మొనసి రాఁగ

శాంతతో ఋశ్యశృంగుండు-సంతసమున, రథమునెక్కి యయోధ్యకు-రాణనేగె-అరం

తే॥ తమ్ముగాల్చి హింసించెడు-దనుజవరుల, నడఁప విష్ణుండు భూమిపై-నవతరించు

ననుచు ధర్మదేవతయు నిం-ద్రాది సురలు, వాద్యములు మ్రోగ మంచిపూ-లై వచినారు

క॥ దూత లయోధ్యాపురమున, కేతెంచి ముసీంద్రరాజు-యెఱిఁగించిన నా

భూతల గాథుండు మీఱిన, కౌతుకమను సాగరమ్ము-కడలులఁ దేలెన్. ౨౩౮

క॥ అరదము చొర విరిసోనలు, గురిసెను; దుందుభులు పెల్ల-ఘోషించె; మునుల్

విరివిగ దీవన లొసఁగిరి; విరిసెను మొదలంటఁ బాప-వితతులు భూమిన్. ౨౪౩

సీ॥ పుడమి యదరువుట్ట-బడిదంపు భేరుల, మ్రోఁతతో దశరథ - భూమివరుండు

తన మదింగల దుఃఖ-మను షరవృతంబు ను, గై నది యనియుచ్చి - మానితముగ

గొప్ప తపములెల్ల - గూటువలై యక, లంకరూపము చాల్చు - లలివేలింగి

జయతో లును నార - చీరయు ధరియించి, దివ్యుల కప్తముల్ - దీటయజ్ఞ

తే॥ కర్మము లొనర్చు నేర్పథి - కముగ వెలయు, వానిబ్రహ్మాదండం బాత-వత్త్రిమును క

మండలువు గలవానిని - పండుతపము, గలుగువానిని కన్నుల-గాంచె విభుండు. ౨౪౪

తే॥ రథము దిగి విభుఁ డతని చ-రణ నరోజు, ములకు మ్రొక్క-గఁ బ్రాజడు-వులను తీఁగ

లెలమి బ్రాత మాతాకు నా-వెలయునతఁడు, చెలఁగి యర్థపద్యాక్కుభా-శీస్సులొనఁగ

ఉ॥ ఆ ఋషితోడ వచ్చిన మహర్షులు దీవన సేయఁ దోయము

గౌరవఁ బోలు దానజల - ధారలఁదోగు కరంబుల న్నమ

స్కారముచేసి భూపుడు ఏ శాల మనోహర సేత్రయుగ్మ మొ

ప్పారెడు శాంతతోడ రథ - మందునఁ దోడ్కొనివచ్చె నాతనికా. ౨౪౨

తే॥ రత్నమకుట విరాజచ్చి . రన్ముండంతఁ, గమలవదనలు విజయగీతములు చదువఁ
జెప్పులు వాద్యఘోషములచే - జిల్లులువడు, నగరముం జేరెఁ దా ముని - నాథుతోడ

తే॥ పాపమూలంబులొ చెడు - పనులుచేయు, దొంగలై దుగురం దుంపఁదూర్చినట్టి
మునివరుఁడు వసిష్ఠుఁడువేద-మూర్తి ఋశ్యశృంగుఁడును రాట్నభవెలుంగఁజేరినారు

క॥ ఇహమునఁ బ్రాజదువులవలె, మహిమగలుగు ఋశ్యశృంగ-మహానివరుని దా
బహుమాన పూర్వకంబుగ, మహిపతి యుపచారముల గ్ర - మంబుగఁ దేర్చెకా.

తే॥ ధర్మమును తపస్సును మేనుఁదూర్చినట్లు, వెలయు పరిశుద్ధమూర్తి! మీఁలలితకరుణ
వలనఁ దరతర మెడలేక * వచ్చు రాజ్య, పాలనము నెఱిగె నాతఁపము ఫలించె.

తే॥ అనుడు మునివరుఁ డిట్లను * ననఘ! నీవు, వరతపోధను సాయంబు * వడసినాడ
వమల కార్యంబులే చేయ * నరయువాడ, విట్టి నిను పోలుదురె రాజులందఱేని?

క॥ గిరి నిభ చాప భుజా! నను, కరమరుదుగఁ బిలువనంపుఁకార్యము శ్రేయ
స్కరమగు హరిమేధమునకొ, మఱి దేనికొ చెప్పవయ్య * మనుజేంద్ర! యనకా.

క॥ కడగానని పెక్కేడులు, పుడమిని పాలించి వినుగుఁ * బొందితి నుతులకా.
బడయనయితి రాచతగవు, తడవి నడపు తనయు నాకుఁదయచేయుము నాకా. ౨౪౩

క॥ భవిమాత్రమే? పదునాలుగు, భవనంబుల నేలఁజాలు * పుత్తుల నొనఁగం
దవు మఖము నిప్పుడే యిటఁ, దవలి నడపు మనుచు ముని ముదంబునఁ బలికెకా.

పుత్రకామేష్టి.

అ॥ జన్మమునకు వలయు సామగ్రు లన్నిటి, నిరివిగాఁగ దెచ్చి * వేర్చినారు
చక్రవర్తి శుద్ధ జలమున నీరాడి, శాస్త్రయుక్తి నమరు * సాలఁజేరె. ౨౪౪

తే॥ విధియుతముగమూఁడగ్నలుఁవేల్చియాహుఁ,తులనొనంగుచుఁబండెందుఁనెలుఱరప
దేవదుండుభుల్ మ్రోసెనుఁదివిజలెల్లఁ, బై నిలిచి తృప్తుల మనుచుఁబలికినారు. ౨౪౫

తే॥ వదనములు వికసింప దేవతలు కల్ప, పుష్పముల దూసిచల్ల న- మ్ముని వరుండు
నుతుల నొనఁగంగఁ దగిన యాఁహుతులవేల్చె, నగ్నికుండంబునందు శాస్త్రానుసరణి

తే॥ అంతఃజుట్టి మండెడు వహ్ని, యనఁగనొప్పు, వెండుకలు నెట్టనికనులుఁవెలయు భూత
మొండు సుధఁబోలు నన్నంబుఁనిండుగఁ గల, స్వర్ణపాత్రముతో నట * బైకి లేచె.

తే॥ లేచి యాపాత్రములు నుంచి • లీలతోడ, నందె మఱుగయి పోనన • య్యతివరుండు
దశరథుంగాంచి యీయమ్మ! తంబు నీదు, భార్యలకుఁ దగు రీతిగాఁబంచు మనియె.

తే॥ అతని యాజ్ఞానకారమా • యవనివిభుండు, వేశల విసిల గురుకేశ! పాశమును వె
లుంగు మోము బింబాధర! బంగుమీఱు, చుండు కొనల్య కొకభాగ! మొసఁగినాఁడు

తే॥ కొలఁకులును నదులును వనములును హంస, పిండుఁగల కోనలమునకు విభుండు పిదప
మొదటి సద్ధతినే చేత మొయు దాన, నగము కై కేయి కొనఁగెని - ర్జరులు పొగడ.

తే॥ శత్రు భీకర బలయుత - చక్రవర్తి, నగమొసఁగె నుమిత్రకుఁ దొంటి - చందమునను
శత్రువులు సజించిర యంచు శచివిభుండు, తన్ను పోలు దివ్యులతోడఁదనిలి యార్వ.

క॥ ఎడమ దెన శత్రువిత్తతికి, గుడిభాగము తక్కు జీవ - కోటికి నదరఁ
గడమయు నుమిత్రకే పద, పడి యొనఁగెఁ బ్రభుండు ప్రజయుఁ - బరితోపింపఁ.

తే॥ తుంగమేధ యజ్ఞంబుఁ బు-త్రులకుఁ జేయు, జన్నమును సక్రమంబుగా జరగు పిదప
జగములం గాచు బలశాలి - చక్రవర్తి, జనము స్తుతియింప నయ్యాగ-శాల పడిచె.

చ॥ క్రమముగి శాస్త్రపద్ధతిని - కార్యకలాపము పూర్తి కాఁగఁ గ
ప్రములఁ గలంగు ప్రాణులును - సంతనమందెను వాద్యఘోషముల్
తుములముగాఁ జెలంగె గుణ - ధుర్యుండు కోనల భూవిభుం డపా
రముగఁ గృపాతరంగములు - రాజుల నిల్చెడు కొల్వు చేరఁగఁ. ౨౬౫

ఉ॥ చేయఁగఁ దగ్గ పద్ధతులు - చెప్పెడు శాస్త్రవిధి౯ విరుద్ధముల్
దాయనిరీతిఁ జేయఁగఁ గ - డంగి రమాపతికి౯ సురాభికి౯
దేయముతా హాసిస్సుల ను - దీర్ణత నిచ్చి మహీసురాభికి౯
పాయక హేమవర్షము న - పారముగాఁ గురియించె నిమ్ముగఁ. ౨౬౬

తే॥ రాజులకు బాలనము తోడ - రథ గజాశ్వ, ధనవిభూషణాంబరములు - తగినరీతి
నిచ్చి వాద్యంపు మ్రోఁతతోనేగి సరయు, వందు పెంపార నవభృథ - మాచరించె.

సీ॥ భేరులు శ్రేణులై - విన్నంట మునుమ్రోఁగ, బహువిధ వాద్య రావములు చెలఁగ
మత్త్యాల గొడుగులు - ముదమొప్ప బై నిల్చి, నినుపారఁ జల్లని • నీడ నొనఁగ
వలుపురు రాజులు - బలసి నల్వంకలఁ, గొలువ వెలిలి రాచ - కొలువుచేరి
బ్రహ్మాయ సిగిలు - ప్రాజమవులగని, యగు గురుపదములు - తగ భజించి

తే॥ దీవనలుగొని గొప్పకీ - ర్తిని వహించు, మునికి ఋశ్యశృంగునకుఁగేల్పొగించి దేవ!
యే గృతార్థుడఁ నింక నా! కేమి వలయు? నంచు నింపుమాటల గౌర-వించి మఱియు.

చ॥ పరమ తపోనిధీ! భవద - పారశ్చపా మహిమంబుచేత దు
స్తర గురు దుఃఖరాశి కడు - దవ్వలకేగఁ గృతార్థుడైతి నం

చరమరలేక పల్కిన ధ - రాధ్యున కప్పు వికాసమాసము

దురు గుణుడౌ మునిప్రవరు - డొప్పుగ దీవన లిచ్చె బ్రీతిమై. ౨౬౯

ఉ॥ తక్కుమునీంద్ర సంతతి యు - దారగుణుండగు రాజ భ క్తిమై
మొక్కగ దీవనల్ సలిపి - మోదమునొందిన ఋశ్యశృంగుతో
నొక్కటఁ గూడి పై నమయి - రొప్పుగ భూపతి చాలదవ్వు పెం
వెక్కగఁ బోయి వీడ్కొలుప - నేగ న్వదేశము ఋశ్యశృంగుడున్. ౨౭౦

తే॥ అవలఁ గొన్నినాల్గరుగంగ. చలని సతులు, గర్భములు ధరియించి విక్ల మము నొంద
మోములేకాక తక్కుగఁ-ములును సొంపు, నూనఁ జంద్రసమానలై - కాఁబడిరి. ౨౭౧

శ్రీ రామ జననము .

సీ॥ ఉర్వికి రోమాంచ - మొదవఁ బునర్వసు, కటకముల్ మిచ్చుంది - గఁతు లిడఁగ
మాసరాజము చైత్ర - మాసంబుగాఁగ న, వమి తిథులకై గౌర-వంబు నొంద
సౌమ్యవారము చాల - సార్థక్య మొందంగ, శుక్ల పక్షము మఱి - శుద్ధిగాంచ
గరుడ పన్నగ సిద్ధ - గంధర్వ కిన్నర - సాధ్య విద్యాధర - సముదయములు

తే॥ నిత్యసూరులు శ్రేణులై - నిలిచి యత్స, హించి కోలాహలమునేయ - నెడఁదలోని
కలఁకవిడి ధర్మదేవత - యలరు చుండ, జీవోటి సంతసమునఁ-జెలఁగుచుండ. ౨౭౨

సీ॥ సకల సద్గుణాని - సన్నుతి చారిత్ర, జనముల మేటి కా - నల్యగనియె
నొకకాలమునఁ దన - యుదరంబునందు భు, నసముల నణఁగించి * కొనెడివాని
నాల్గువేదములకు - నలువకు మునులకు, మానుగా నెఱుఁగంగ - రానివానిఁ
గాటుక క్రొమ్మెగుల్ - నీటు చూపుచును తే,జోరూపుడై వెల్గు - సాగసుకాని

తే॥ అఖల శుభలక్షణంబుల - కాలవాలు, నుదిమొదలు లేక యెఱుకకుఁ - దోచుశీలు
రాక్షస కులాంతకుని భక్త-రక్షణాఘ్య, ధర్మసంస్థాపకుని మహా-దార గుణుని ౨౭౩

ఉ॥ మోదముతోడ నార్వసుర - ముఖ్యులు చిక్కిల మింటనిల్చి యిం
ద్రాది దిగ్గిశులున్నమిత - లై యొగి దీవనలీయ వాయువా
మోదముతోడ వీవఁ బొర - పొచ్చెముగాంచని కైకపుష్పమిన్.
గాదిలీనూను నొక్కరుని - గాంచెను లగ్నము మిశ్రమొప్పఁగన్. ౨౭౪

మ॥ ఋతుధర్మోత్థిత వృక్షరాజయత భూ-భృద్వార దుర్వార ప
క్షతులృదించిన యింద్ర ముఖ్యుడివిజిత్ - కై వారముల్ సేయ భూ
పతి ప్రేమంపుఁ గనిష్ఠదేవి సుతు నొ - ప్పంగాంచె నాశ్లేషతో
జత యయ్యెం గటకంబు పావనముగా - సంపూజ్యమానంబుగన్. ౨౭౫

చ॥ పలుపడగల్ ధరించిన కృ - పాశుండు శేషుండు మోచు భూమియున్
చెలగి నటింప వేదములు - చెచ్చెర నాటకమాండ గీర్తి రా
జుల హరిరాశికి మఖకు - శీలగుణాన్నిత నీలనేత్ర పె
వలరు సుమిత్రగాంచె సుగు - నాకరుడౌ మఱియొక్కపుత్రుక్కున్. ౨౭౬

ఉ॥ అడిరి మేనకాదు లను - రావళి నీలై నటంచు నుబ్బుచున్
బాడిరి కిన్నరుల్ మధుర - భావములన్ సుధబోలు పల్కులన్
దీడిరి పెక్కువాద్యములు - ది వ్యలు వ్యోమము బూరటిల్లగా
వేడిరి దైవమున్ భయము - వీడి చరించిరి దేవమానవుల్ ౨౭౭

చ॥ చెలువలు సాటివచ్చి ప్రభు - శేఖరుతో సుతజన్మ వృత్తముల్
పలికిరి సంతసంబునను - పాడిరి యాడిరి బ్రాహ్మణోత్తముల్
దెలిసిరి జన్మలగ్నములు - దేరిన సత్ఫలముల్ జగంబునన్
గలిగిన కష్టసంతతులు - కష్టములొందెడి నంచు నుబ్బుచున్

తే॥ ధర్మ భాల పట్టముగల - దంతిబోలు, రాముజన్మంబు మేవ్నచె - త్రంబు శుద్ధ
నవమితిథి పునర్వసుపుల - గ్నంబు కటక, ముచ్చగతులు నల్వరు పడు - నొకటవారు

తే॥ తగిన పద్ధతిఁబరికించి - తక్కుముగుర, రీతి జాతకములు పైడి - తేకులపము
వ్రాసి దేవగురుండును - ప్రస్తుతింపఁ, జదివినారు తత్సభా - స్థానమందు. ౨౮౦

తే॥ చక్రవర్తి సంతనమున , నరయువునకు, నరిగి స్నానంబుచేసి ధాన్యంబు ధనము
నమితముగనిచ్చి భవ్యవాద్యములతోడ, గురునితోనేగి కొమరులకొమరుగాంచె.

సీ॥ కాంచీయిప్పొంగి రోమాంచుడై యేడెడు, లుగ్వికిఁబన్ను లే కుండుఁగాక!
బొక్కసంబుల తలుపులు తీసివేయుండు, యుద్ధంబు లింక లే కుండుఁ గాక
భూవిభుల్ తమదేశముల కేగుదురుగాక! ధర్మక్రియావృద్ధి, తనరుఁగాక!
తిరునాళ్లచే దేవతృప్తి యొప్పెడుఁగాక!, మూడువేళల పూజ మొనయుఁగాక!

తే॥ అగ్రహారముల్ చదుకములాలయములు, వేడ్కవనములు క్రొత్తవి వెలయుఁగాక!
అనుచు జాటింప జారులకాజ్ఞయింపఁగె, నెల్లమీఱిన యెలమి నిలేశ్వరుండు. ౨౮౨

తే॥ ప్రభువునాజ్ఞను గొని తల , వరులు మంచి, యేనుగులనెక్కి తుడుముల, నీడ్చికొట్టి
దేశమందెల్ల జాటించి, తెలిపినారు, పురుషులును స్త్రీలు సంతోషశరధి మునుగ.

చ॥ శ్రమముగఁ బ్రేమ మీఱఁగఁ బ , రంజరలై చెలరేగఁ గేక లొ
క్కమొగిఁ జెమర్చి మేలు పుల , కంబులకుం గులకంబులయ్యె వృ
త్తము వినునెల్లవా రెదురు , దార్కొను వారి కొసంగిరెచ్చుద్ర
న్యము; భగవంతుడే జనన , మందుట వారియెడగ గ్రహించెనో? ౨౮౪

చ॥ విరివిగ వీధులొప్పు నల * వీట వెలందులు చేటికల్ చెలుల్
తరుణులు పౌరులుం దమియె * లర్హగ నూనెయుఁ జందసంబుఁ గ
సురియును నేయి గండవొడి * చొప్పడ వీధులఁ జల్లి మ్రుగ్గులన్
మురువుగఁ దీర్చి పండుగలు * మోదముతోఁ గొనియాడి రత్తటిన్. ౨౫౫

తే॥ ఇట్లు పౌరులు మదినిండియెల్లమీఱి, వెల్లివిరియు మోదముతోడఁవీఁగి యుబ్బి
తనువు తెలుగక పండ్రెండుఁదినములుండ, శిశువులకుఁ బేరువెట్ట వసిష్ఠుఁ డెంచె.

నామకరణము.

తే॥ మొసలి పౌరుటచే డస్సిపూర్వ జన్మ, పుణ్యమునఁ గజేంద్రుం డాదిఁమూల! యనఁగ
వచ్చి యపుడె కాచిన నిత్యవస్తువునకు, రాముండను పేరువెట్టె దూఁరంబు చూచి.

తే॥ వ్రతములందెల్పు వేదశాస్త్రములయందు, నిత్యవస్తువు నఱచేటి * నెల్లఁ బోలె
నెఱిఁగిన ముసింద్రుఁ డవ్వలిచిటుతవాని, కిడియె భరతుఁడన్ నామంబు నెడఁదనెంచి.

తే॥ పుట్టినప్పుడె వంచకుల్ పాలిసినారు, సురలు బ్రదికిరి దుఃఖంబు * ధరణి నీఁగె
ననుచుఁ గాంతి సొగసు బలమమరు బుడుతకమరిచెను లక్ష్మణాఖ్య సార్థముగవెలయ

తే॥ ముతైములె యొకబిడ్డ హాపును వహించు, సందు చెందామరలు విరి యంగ నొప్పు
సాబగు గల్గు నీజ్యోతిచ్ఛేనుక్కునెల్ల, పగ లటంచు శత్రుఘ్నుడన్ ప్రఖ్యయుంచె.

ఉ॥ పొల్లగు మార్గ మింతయును * పొందని పుణ్యుడు వేదపద్ధతిన్
బిల్లల పెరువెట్టఁ బృథి * వీఁటి చేతులనుండి దానమన్
నెల్లువలుపుత్తిలి తగ * నిర్మల నిర్గుణ నిత్య తత్త్వముం
జల్గఁ గాంచు మానస వి * శాల తరాబుల నించె సత్తటిన్. ౨౬౦

ఉ॥ సల్లని కల్వ లెఱు నలి * నంబులు నోజ లిఖించు తీరుసం
జెల్లు మనోజ్ఞతం దచరు * జ్యేష్ఠనియందె మహిశ్వరోశ్వరుం
డెల్లకు మీఱుప్రేమము వ * హించె శరీరము ప్రాణ మెప్పుడే
నొల్లపు వేటువేటుగ నొ * కొక్కటి నిల్వఁగ నన్న చెన్నునన్. ౨౬౨

ప॥ అమృతం బొల్కెడు తొక్కువల్కులు బెడం - గొ తప్పటడుల్ క్రమం
బమరంగా నలవాటు గొంచుఁ దమి వా * యం బుట్టు నాదిత్తు చం
దమునన్ శబ్దముచేతనే యెదుఁగు వే - దప్రక్రియన్ భూమి దే
ని మనస్సంకటముల్ నశింపఁగ వెనం - బెంపొంది రప్పత్రికుల్. ౨౬౩

క॥ నెలతాల్పుఁ బోల్వసిష్ఠుం, డలరుచుఁ జొలంబు నుపన - యశము జరపి యీ
కొలఁది యనరాని నిలుకడ, గలుగు శ్రుతులు శాస్త్రములును-క్రమముగ నేర్పెన్.

సీ॥ హతుల నెక్కుటయును - కరుల నెక్కుటయును, తేదెల్ల నెక్కుట - నారనేర్పి

తక్కిన విద్యల - దగు పద్ధతుల నేర్పి, పగఱ జయింప వీ - లగు శరాస
నాది వివిధ సాధ - నాళిఁ బ్రయోగించు, పద్ధతు లలవాటు - పఱచుచుండ
నాదిదేవుని యంత - మగు రాముఁ డనుజుల, తోడ నర్థిలుచుండఁ - దొడరి మునులు.

అ॥ భూమిదేవి సురలు ♦ పురవాసులును తమ, వృథలు దొలఁగెఁ బుణ్య ♦ పాపరూప
కర్మమెల్ల బాలిసెఁ ♦ గడఁకతో నీ - చోటు, వదల మనుచు నటకు ♦ వచ్చుచుండు

సీ॥ భూదేవి నోచిన ♦ పుణ్య ఫలంబుల, నెల్ల వారలు కాంచి ♦ యెఱుఁగుచు
శ్రీరామలక్ష్మణుల్ ♦ చిత్తముల్ రంజిల్లఁ, గ్రోవి తంతువువోలెఁ ♦ గూడిమాడి
నదులందు మేఘముల్ ♦ నడచుడు వనముల, విహరించుచుందురు ♦ వేడ్య - మెయిని
భరతి శత్రుఘ్నులు ♦ వరమైత్రి జరి గూడి, కడలేని విద్యలఁ ♦ గఱచుచుండు

తే॥ స్వందనాశ్వగజారోహ ♦ కాదులందు, విహరణాదులందు భుజించు ♦ వేళలందు
నొక్కక్షణమైన నెడఁబాయ ♦ కూడువారు, కడఁక మమ్మేలు రామలక్ష్మణులఁబోలె

చ॥ పరిమళవాయువుల్ సరవు ♦ ప్రాంతి వనంబులకేగి చల్లనౌ
కరుణాపించు సన్మృతులఁ ♦ గాంచి ప్రమోదమెసంగ నంజలక
మరలుదు రాయయోధ్యకుఁ గు ♦ మారులు నల్వరు వారిఁగాంచి త
త్పరజను లుల్లసిల్లుదురు ♦ సొంగుదు వాచను గాంచు పైరునాక. ౨౯౭

చ॥ అబలలు వారి దొడ్ల చను ♦ ల్లు వెలుంగు బలంబుగల్గు వీ
ర బలులు, వారిచుట్టములు ♦ రంజిలి వారి యెడఁదలందు ప్ర
మ బలియనుండు దైవముల - మాటికి వేడుచునుండు రాఘవుల్
ప్రబల చిరాయు రున్నతుల ♦ వర్ధిలఁగాఁ దలిదండ్రులంబలెక. ౨౯౮

చ॥ శ్రుతి నికరంబుచే నయినఁ ♦ జూడఁగి దుర్బుధుండైన రాఘవ్రం
డతినిని వెంట నంటి తిరు ♦ గాడెడు లక్ష్మణుండుకొ చరించుచో
రతనపుఁ డెంకియొక మొగులు ♦ రక్తి కుశేళయ నొ క్కీబూచి దే
వతల నగంబుతో సరుగు ♦ నైనమ యచ్చముగాఁ గనంబడుకొ. ౨౯౯

చ॥ సోరుర మమ్ముగాచు నెవ ♦ నీవతి రాముండు చప్పుమోముతోఁ
దచకెద్దొక సౌరుర ము ♦ దంబునఁ గాంచుచు గృత్యమేది? యె
ప్పి చెడుగేదియొక మఱిని ♦ బాధ యెనర్చునగా? సశీమఁబల్
నెనయ గుణాభ్యుక్త సుతులు ♦ వేడ్యమెయిలొ సుఖులే కదా యనకొ.

ఉ॥ మామక పుణ్యరూప! నిను ♦ మాన్రసభుగాఁ బశయం గొఱింత యెం
డేమియులేక యుండు టరు ♦ దే? వచియించగ నేల? మా యసు
స్తామము నేడు దీవులుగఁ ♦ జొప్పడు భూతలమెల్ల నేలు మా
స్వామిని సౌఖ్యదాయివయి ♦ నమ్మతిఁజెక్కగు బ్రహ్మకల్పముల్. 300.

చ॥ అని యిటు తత్పురీజనము ♦ లర్మిలి నాతని ప్రియినిండఁ గీ
 ర్తనములు నల్పఁ దమ్ములు వ ♦ దమ్ముల చాయ వసించి సంస్తుతుల్
 పురుష సర్వలోకులకు ♦ బూజ్యులు నాయకులౌ త్రిమూర్తులౌ
 దనదగు నాజ్ఞానప్పుగుణ ♦ ధాముఁడు రాముఁడు భూమి వర్ధిలౌ. 309

తే॥ రాజరాజగు దశరథ ♦ రాజహాలి, ధరణియెల్ల నేకాతప ♦ త్త్రింబు నీడఁ
 దనర జయభేరిస్సాత రో ♦ దసియునిండ, మునులు పొగడ నానందాబ్ధి, మునుఁగుచుండ

౬. అర్పణ పటలము. (౨౪)

చ॥ ననలుతలిర్చు కల్పక వ ♦ న ప్రభ మించెడు స్వర్గ పత్తినం
 బున వసియించు నెల్లరును - పొందికఁ జేరెడు శంక గొల్పి నె
 మ్మనమున కూహకందక య - మర్త్య జగంబునకంటె నున్నతిం
 నానరన రత్నమండపము ♦ పొల్పు వహింప నరేంద్రుఁ డుండఁగౌ. 308

తే॥ అమల మార్దవ భూరి సిం ♦ హాసనమున, రమణ నుండు భూపతిని చా, రణులుగాంచి
 యిందుఁడని తొట్టతొలి సంశ ♦ యించి పిదప, వేయికనులు లేవని శంక, వీడినాడు

కౌశికుఁడు దశరథుని గాన వచ్చుట.

చ॥ జగములఁ బ్రాణులౌ సురల ♦ సారసగర్భునితోడ వేటుగా
 నెగడ సృజించి నెమ్మదిని ♦ నిట్టలుకౌ మొనకట్టినట్టి ప
 ద్మగలుగువాఁడు బ్రహ్మబుషి ♦ దుర్దమ సింహపరాక్రమాఘ్నః బు
 ణ్యగుణ విభాషణుౌ దశర ♦ థావని నాథుని గాన వచ్చినౌ. 307

చ॥ గురుమతిఁ బద్మసంభవుని ♦ కూర్మి నెదుర్కొను నింద్రుపోల్కి, భూ
 వరుఁడురమందు దాల్చిన ప్ర ♦ భా మణి హరము సూర్యబోలె నం
 బరమును కాంతిమంతముగ ♦ మార్వఁగ వై శమలేచి, యమ్మునీ
 శ్వరు పద పంకజంబులకు ♦ జాఁగిలి మ్రొక్కె సభక్తికంబుగౌ. 306

ఉ॥ మ్రొక్కె- యనామయం బడిగి ♦ భూరిమణిమయ సింహాపీఠం బెం
 పెక్కఁగ నుంచి పాదముల ♦ నిచ్చ భజించుచుఁ గేలుమోడ్పుతో
 స్రుక్కె- మదీయ పాపములు ♦ శుద్ధ చరిత్రులు మీరు వచ్చుటౌ
 నిక్కము నేను ధన్యుడ ము ♦ నిప్రవరా! సరివారిలోపలౌ. 305

ఉ॥ మోదముతోడ నే వలచి ♦ మ్రొక్కుటకుఁ దగునట్లు మీర లెం
 ణో దయనిట్లు రాఁగతము ♦ యోచనచేసిన దేశభాగ్యమా ?
 కాదు; మదీయసత్కృతిలు ♦ కారణమా? యవగాదు నాదు; పం
 శోదిత పూర్వభావరుల ♦ యుత్కట పుణ్యఫలంబె యయ్యెడుౌ. 304

సీ॥ అనుచు భూవరుడు ప్రి యంబు లాడిన గాధి, నందనుం డిట్లను యము మీఱ శత్రు విమర్దన యాత కృపాణ ద, తీణహస్త! ననుబోలు మునివరులును త్రిదివవాసులు నొక దెప్పరంబును పొంది, రేని నిక్కము వచి యింతు వినుము హసిత సమస్త మ హాద్రి విలాసంబు, వెల్లని చల్లని వెండి కొండ

తే॥ పాల సంద్రంబు పద్మజ పట్టణంబు, కల్పక వికాస భాసి స్వ ర్గపు నగరి యింపు గులుకు మేడలుగల యాయోధ్య, తక్కు వారికి నేనొక్కదిక్కు గలదె?

సీ॥ రాజ శిరోమణీ! రమణీయ కిసలయ, ప్రచయ సుందర సుర పారిజాత వృక్షంబు గందంబు వీచుచు మధుకణం, బులు బొట్టు బొట్టుగా నొలుకుచుండ జల్లనా నీడ విశ్రాంతి జెందుట వీడి, నీ యెక్కటి గొడుగు నీడజేరి తమ కొఱంతలఁదెల్పి తగు సాయ మర్థింపఁ, గులగిరి నిభభుజా గ్రూరచరితు

తే॥ శంబరాసురుఁ గులముతోఁ జావఁ బొడిచి, వశము గావించికొని నాడు వాసవనకు నీ వానంగినదే కాదె నేడుగూడ, నతఁడు సాలించుచున్నట్టి యమరజగము.

కౌశికుఁడు యజ్ఞరక్షణార్థము రాముని గోరుట

చ॥ నలువుగ భేరి వాద్యము ల నారతముం జగడించుచుండు మో సల గల భూవిభుండు ముని చంద్రుని వాక్యము లాలకించి ము జ్జలధి మునింగి పొంగి ఋషి సత్తమ! రాజగనుండి పొందు న త్ఫలమును గంటి నింక జలు పందగు దాని విధింపుఁ డర్మిలిక 3౧౨

చ॥ అనవుడు మాని యిట్లు జ నాధిప! నేనొసరించు జన్మముఁ బనివడి యోగి వర్మల త పంబున క య్యరిషట్కముంబలెఁ దనుజులు విఘ్నముల్ చలుపఁ దార్కొను వారలు, దాని మాప్స నీ తనయులలోన జ్యేష్ఠుని ము దంబున నా వెనువెంటఁ బంపుమా. 3౧౩

సీ॥ అని ప్రాణమర్థించు యమునికై వడి వేడి, తపియింపజేసిన తపసి పలుకు నెఱుకు నాటంగ నీటె నెఱవిన పుంటిలోఁ గొఱవిదూర్చిన యట్లు గ్రుచ్చి చెవులఁ గాడినయంతన కాలదండముఁ బోలు, నాయుధపాణియూ నవనిభర్త మనసునఁ బొడమిన పెనుచింత పట్టి వె, ల్పలికిఁద్రొబ్బంగ ప్రియ ప్రాణ వితరి

అ॥ ఉదరి యోల కరణి నూగగఁ జనుపాంధుఁ డెడను నేత్రములను పడసి మరల నవియ నవనీ కుములు ననువున మిగుల నం, తాపమొంది కుండె దల్లడిల్లె. 3౧౪

సీ॥ పెర యూరుక్రియఁదేసె కురియు సుగంధ మా, లిక ధరించిన ప్రభుఁడొక విధముగఁ జింతను మది నడం చి కొని కౌశికుఁ గాంచి, యిట్లను మునివర్య! యితఁడు బాలుఁ డకృతాన్తుఁ డిదియ మీ యాజ్ఞ యేని వినుండు, గంగాధరుండును కమలభవుండు నిర్భరేశ్వరుండును నిలిచి యొక్కొక్కరై, గుమి గూడియేనియు, గూర్చునట్టి

- అ॥ విఘ్నతతికి మాటు విఘ్నంబుచేసి ని, ర్విఘ్నముగ నొనర్తు * వేల్చి మీకు
బాలు మాట మాని * బయలుదేలుండు మీ, వెంట నిపుడ సేస * వెడల వత్తు. 30గి
సీ॥ పరమేష్ఠి సృష్టికి * ప్రతిసృష్టి చేసిన, కాళికుఁ డతని వా * కృష్ణునినుచుఁ
బెను కిన్నెతోలేవ * విబుధులు ప్రభయ మం, చును కాదనుచు శంక * జొచ్చినారు
రవి మండలం బంబ * రంబున మఱుంగయ్యె, గలతనొందినది జ * గంబులెల్ల
దిక్కులఁ దిమిరంబు * నిక్కి-కావులు గప్పె, గుల పర్వతంబులు * చలనమొందె.
తే॥ మునికిఁ గనుబొమల్ నొనటిపై * ముడులునడియె, బెదవు లదరెను జేగుఱు * బెరసి కనుల
నిప్పుకలు రాలె సభయెల్ల * నిలుకడ చెడె, తోడనే సవ్య సైతము * దోచెనంత.
తే॥ ఇంతయును వసిష్ఠుఁడుగాంచి * శాంతిఁబొందుఁ, డనుచు గాధేయవేడి జ * నాథ్యతోడఁ
బలుకు నుతుఁడుఁ బొందింప * సలహాకాసి, మేల్గు నచ్చుకాలము నాచ * మేరయగునె?
తే॥ వానకురియంగ వెల్లువల్ * పరువులెత్తి, యంబునిధి జేరుచందాన * సలవిలేని
యఖిలవిద్యలు తమయంతి * నరుగుడెంచి, నీకుమారుఁ జేరెడి వేళ * నేడు కలిగె.
తే॥ అనుడు కులగురు వాక్యంబు * లాలకించి యాజి నిజయశీలుం డాజి, యిరిగి రాముఁ
బిలుపుడన భటు లేతెంచి పిలుచునంత, బుద్ధిమద్వర్యుఁ డరుడెంచి * పొంత నిలిచె.

రామలక్ష్మణులు కౌశికువెంటఁ జనుట.

- ఉ॥ తమ్ముని తోడ వచ్చుగుణ * ధాముని రాముని చూపి మాని ర
త్నమ్మ! మదీయ పుత్తులకుఁ * దండ్రుని మేలగు తల్లివీవే ప్రే
మమ్మున నొప్పగించితిని * మానుగఁ గావుఁడు వీరిచేత మీ
కెమ్మెయి కార్యముల్ నలయు * నెల్లను గైకొనుఁ డంచు నిచ్చినె. 31ం
చ॥ విమలచరిత్రుడైన ముని * వీరుఁడు భూవరుఁ డొప్పగించు నా
సుమతులఁ గాంచి మున్ను మది * జొన్నిన కోపము వీడి ప్రేమతోఁ
దమిఁగొని దీవనల్ సలిపి * దగ్గఱి పుత్త్రకులార! వేటి జ
న్నము మన మూని పూరితి యొ * నర్తమ? యంచు జపం దొడంగినె.
చ॥ జగములఁ గాచు రాముఁడు ని * శాత కృపాణము సవ్యపార్శ్వమం
దు గడఁగదాల్చి గొప్ప మల * దోయిని పోలిన యున్నతంపు దో
ర్యగమున సత్యధర్మముల * యొప్పు వహించి కొఱంతకాని యా
శుగ యుత తూణముల్ చెరివి * నూటిగఁ దాల్చె జయిష్ణు చాపము.
తే॥ తన్ను పోలిన తమ్ముఁడు * దాను జనకు, తీర్తిప్రాణముల్ వెలి బైలు * దేలు కరణి
నియతు గాధేయ వెన్నంటు * నీడ వోలె, గాంచనమయ దుర్గంబులఁ గడచి చనియె.

చ॥ వరములు వెల్లివోవక త ♦ పం బాసరించెడు వారు చేరు ని

ర్జర సగరంబులు సవతు ♦ రాని పురంబును దాటి నృత్య మం
దిర పట దంగనా పద వ ♦ నేజ రట ద్వర కింకిణీ సమా

భ్యరు రుత హంసయుక్త సర ♦ యూనది జేరి వార లంతటా. 328

సీ॥ చెఱకులు గాలికి ♦ నొరయఁ దగిలి పోక, ప్రాకులఁ గాఱిన ♦ మధురసంబు

గనిమలఁ బారలు మా ♦ గానులఁ దిరుగాడు, హరిణాక్షులునుః కృశో ♦ దరలునైన
పొలఁతులు పొలుచుఁగఁముడిచి యల్లిన దీర్ఘ, కుంతల ములఁ బోలుకొమరుఁ దేల్పు
పసియింప నిరవైన ♦ వనమొండు గని యందు, శడసి యారాతిరి, విడిసి యవల.

తే॥ బెనుమొగుల్ల తండములు కొమ్ముననుగలిగి, ముఖపటముగల దంతినా, మొనయు నుదయ
శిఖరి శిఖరంబు మీఁదికి ♦ జిలుకరంగు, వాజు లేడెక్కఁ నది దాటి ♦ పయనమైరి.

చ॥ క్రతుభుజులెప్పు నాలుకలఁ - కైకొను నాహుతిసేయ నిమ్ముగాఁ

గ్రతుముఖమందు లేచు పొగ - క్రమ్మి పయొక్కవనంబుఁ గాంచిన

మృతిఁ బురుషోత్తమోత్తముఁడు - త్కౌపతి పుత్తుఁడు రామచంద్రుఁడో
యతివర! యీవనం బెవరి - దర్శిలి నాకు నెఱుంగఁ జెప్పవే. 329

2. తాటకవధ పటలము. (24)

కవిరాజు విరాజితము.

అసవుడుఁ గౌశికుఁ డిట్లను మారుఁడొ - కష్టప మోహనబాణమునీ

శుని పయి నేయఁగ నాతని నివ్వులు - జొబ్బిలు నేత్రమునుండి మహా

శనిక్రియ లేచి యగ్నిదహింపఁగ - సారగు వాని శరీరము మం

డిస యదికోలె నసంగుడె యయ్యెఁగ - డింది మగండుగు కంతుఁ డిటా. 330

తే॥ భవుఁడు మదనుని దహియింపఁవానియొడలు, బూదియై యిటఁ జిందుటఁబొలిచె నిద్ది
యంగదేశంబనెడివేర ♦ సార్థకముగ, విశ్వవినుత సుగుణచయ! ♦ వేదనిలయ! 331

ఉ॥ ఆశయుఁ బాశమున్ మొదలి - కంట నశింపఁగ జన్మముఖముల్

నాశమునొంద యత్త్వముచ - నారత చింతనసేయు జ్ఞానలే

యీశు భజింతు రట్టి యగ - జేతుడె యిందు తనించె నన్న నీ

దేశ మహత్త్వసంపదను - తింపఁగ నెవ్వరికేని శక్యమే? 332

చ॥ అని ముని పల్క నచ్చటికి ♦ నచ్చెరువందుచు నేగి సంతసం

బున నెదురైన నచ్చరిత ♦ ముఖ్యధనంబుగఁ గల్గు మానులన్

గని మది సంతసించి గుణ ♦ గణ్యులతో నట నాడు వుచ్చి వే

యినుఁ డుదయాద్రి నెక్కుతటి ♦ నేగి మరుసలిఁ జేరి రొక్కటా. 333

మరుభూమి వర్ణనము.

మానిని॥ భానుడు మేదిని సారము పూర్తిగ - బాగుగ లాగఁ దలంచి పనిం
బూని జయధ్వజమెత్తి చరించెడు ♦ పోడిమి గ్రీష్మమె కాక మతే
దేని ఋతుస్థితి లేమి నిటక జ్వలి ♦ యించు హుతాశనుడే మొగి నా
హీన పరిస్థితిగాంచ నెదం దపి - యించును నీర్విడుచుం గనులక. ౩౩౦

కవిరాజ॥ ఉడుకును జహ్వయు నచ్చటి వేడిమి ♦ నొయ్యనఁ బూర్తిగఁ జెప్పినచో
నుడుకును పర్విన చీకటి, యండము - లుప్పర మారట మొందును నే
యుడుకును సూర్యుడు పుట్టినచో మఱి - యుక్కును మించులు పిడ్గులు పై
నుడుకు సమస్తము నన్న మతెయ్యది ♦ యుల్ల మందక యుండు మహి?

చ॥ కదనమునందు శౌర్యమును - ఖడ్గ శరాదిక సాధనంబులం
బొదలుచు బాణ వర్షమునఁ - బోరెడి నేరుపు లేని వంచుల
గనురుచు కుటచే బరువు ♦ గర్వముఁ గోల్పడు నీరవర్యు నె
మ్మది బలె దాప మాటకయె ♦ మండుచునుండు నంబు నచ్చటక 333

ఉ॥ అవ్వన భాగమం దరయ ♦ నాకులు రాని మొదట్ల, భూతముల్
సవ్వడి నోరు విప్పకొను ♦ చాడ్చునఁ జీలిన వృక్షరాజముల్
చివ్వన వంశముల్ ప్రిచులఁ - జిందిన ముత్తములున్ శశిస్థలల్
నెవ్వడి వీల నివ్వటిలి ♦ నిండిన కెంపులు నుండు దండిగక 334

మ॥ ధరణీదేవియుఁ బోవఁజాల డెటులుక ♦ దత్తాత్రయముక వీడుచుం
బరువుల్ వాఱ దరణ్యదేవతయు నా - భంగంబులంబొందు నం
ర వీధిక రనితేరు పాఱ దటఁ బ - ర్వం జాలవుక సేఘముక
నెరయంజాలదు చల్లగాలియు ననం ♦ జ్వలంబు కాదయ్యెడక 335

ఉ॥ ధారణి బీటవోఁ గనుల - చంద్రులనుండి విపొగ్గిఁ గ్రక్కనే
పొరగ శీర్ష రత్న కలి - క్తోత్కర కాంతులు బీటనుండి తొ
ల్కారు మెఱుంగు లట్లు నెడ - లం గనుపట్టె ధృత్రి దేవికిం
దీక్షని మేనిపుండ్ల వెలి - దేవడి యెట్టిని నీచుకై వడిక 336

చ॥ అడఁపఁగరాని యాకట మ - హవ్యధనోదెడు పెద్దపాము తా
నెడముగ నోరువిప్పఁగ, ది - నేశుని తీక్ష మయాభిపాళిచే
నుడికిన దంతియొండు తల - నొక్కట దాచుకొనం దలంచి పే
రడలున గీత వెట్టుచుఁ ద - నంత జొరంబడు నీడ య న్యతిక 337

చ॥ అనుపమ తీక్ష మూర్తియగు - నగ్ని మహాశయుడేలు నయ్యెడ
రిని గల కాకముక కరులు - వ్రేలుచు నాశిలి పల్లబొద్దులె

పొనుపడి యుండుటక గనగఁ - బోలు సభస్థల మెల్లఁ బర్వయే
ర్చిన బడబాగ్గిఁ గాలి యిలఁ - ద్రెల్లిన మబ్బుల తున్నలో యనన్ 33౮

ఉ॥ అమ్మరుభూమి సంచరిలు - సట్టి మరీచిక గుంపు లారయన్
గ్రమ్మిన వేడి యందడరి - క్రాసి సభస్థల మయినేని స్వ
ర్గమ్మును మాడునంచు నను - కగవ సురావళిపైఁ గదించి తా
నిమ్ముగఁ బశ్చిమాధిపతి - యేపున డిగ్గిన రీతిగన్నడున్ 3౩౯

ఉ॥ వేడిమి నుండి తోచి పెను - వీరను సర్విన యెండమావు లా
పాడరి మండుచున్న వన - పాలుండు వేసఁగిఁ గూరుచుంటకై
పోడిమిఁ జర్చచేసి వడి - బూన్చిచు బంగరు కోడు లెత్తుగాఁ
గూడిన స్ఫాటికాసనము - కోరిక నిల్పిన శేవ దోచెడున్. 3౪౦

చ॥ కడు వగ నింప సేతువగు - కర్మములం దిగఁద్రోచి యవ్వలం
గడవఁగరాని ముప్పుగఱ - గండగు కోటలదాటి మోక్షముం
బడయఁగ నెంచువాని మది - భాతిఁ బసిండి పణంబు గోరు రో
పడతుల శూన్య మానసము - వైఖరి ధారణి సారహీనమా. 3౪౧

ఉ॥ ప్రేలిన పక్కుతా శ్లేసని - బీటలు వాతిన యాయెడారి పా
తాళము దాడ త్రోవవడి - తక్కక పెద్దగఁ గానవచ్చుటన్
వాళిన యెండఁ దాళుకొన - భారము దోవఁగ రాగరత్న భో
గాలి చెలంగు శేషు నిల - యంబు చొరం దగియుండు నెప్పుడున్. 3౪౨

అ॥ ఇట్లు సెగలులేచి - యెడరిచ్చు మరుభూమిఁ, జేరినంతి మహాని - వీరు గొప్ప
శక్తిమంతు లయ్యు - సౌసుమార్యము గల, వారు గానఁ గప్పఁపడుదు రనుచు.

అ॥ ఎంచి వారిఁ గాంచ - నింగితజ్ఞులు ముని, యంధ్రా పంకజముల - నాశ్రయింప
బ్రహ్మసృష్టియె - పరమనిద్యలరెంటి, వారి కపుడు నేర్పె - వాంఛతోడ. 3౪౩

క॥ మసమున వానిని వారలు, మనసం బొనరించు నంత - మరుభూమియుఁ జ
ల్లని తేటసేట సడచిన, యనువయ్యెను రాముఁడట్లు - లను నన్నునితోన్. 3౪౪

ఉ॥ కౌశిక మానిచంద్రమ! త్రి - కాల నిదుండవు తెల్పుమయ్య యీ
దేశము రేలపూవులను - దివ్యనదిన్ జటఁ జుట్టినట్టి గౌ
రీశుని యగ్ని నేత్రమున - నిట్టులు పాడగునేమి? దుష్ట భూ
మీశుని నేల కన్న నిది - యెక్కువ నాశిల హేతువేదొ కో? 3౪౫

తాటక వృత్తాంతము.

ఉ॥ నావుడుఁ గౌశికుండు రఘు - నాభుని ప్రేమను గాంచి యిట్లనున్
భూవరపుత్త్ర! సత్పురుష! - ముఖ్యులఁ జంపి భుజించి వేయి నా

గావళి చేవగల్గి జము * కంట భయంతర రూపమొంది దు
ర్భావముతో జరించు నొక పాపపు టింతి చరిత్ర చెప్పడక.

3౪౨

చ॥ జగములు వింతనొందు బల * శాలి కుబేరు పలంబువాడు మ
త్తు గలుగ కండువాడు గజ * దోర్బల యుక్తుడు వహ్నివంటి కి
స్కంధుగలుగువాడు జంకు వయి * నం బనుకంప యుకింతయేని లో
నగపడకుండువాడు భువి - యందు సుకేతుడనం బ్రసిద్ధుడౌ.

3౪౩

ఆ॥ సంతలేని చింత * మంతనమున సుకే, తునకు నలము కోసంగ మొనసి మూడు
మూర్తులందు మొదటిమూర్తి బద్మాసను, గూర్చి చేసె దపముకోరి తడవు

తే॥ శాస్త్రవిశ్రుతి సంపన్న! నజ్ఞనాభి, రామ! ప్రాజదువులగని * బ్రహ్మ యతని
యెదుటి కేతెంచి సోక్కియేది యనిన, బుత్తహీన దుఃఖమును దీర్చుమని వేడె.

చ॥ కొమరులు నీకు గల్గి రొక * కూతురు గల్గును లేతనెమ్మి మై
కొమరు వహించి లక్ష్మీవలె * గోమున నొప్పుచు వేయి మత్త నా
గముల బలంబుగల్గి త్రిజంగంబుల బేరువహించు పంచ నా
కమలభవుం డొసంగి మఱు - గం జనియెడన యిమ్ము చేరగక. 3౪౪

చ॥ పనజభవ ప్రసాదమున - వానికి గల్గిన పుత్రి లక్ష్మీదే
వను క్రమరీతి గోముగను - వర్ధిలి పెండిలి యీడు నొంద నొ
ప్పిన వరుడెవ్వ డబ్బునని - పరిమి నారసి తండ్రి, సుందుడక
తనకులమందు మేటి గణ - ధన్యున కచ్చెల్లి పెండ్లిసేసినక.

3౪౫

తే॥ మేటి రతి మన్మథుల బోలు. విధుల మద్ది, యనంగ సుందుడు మోహిని. నెనయున్మదతి
తాటకయు రేయు బవలు మొదలు తుదియును, లేదనంగ గూడి తేలిరి. మోద జలధి.

తే॥ చాల దినములు గడవ నా. చామయంత, గాంచె మారీచు బలుమాయ. కాని న్మదతి
బడసె గిరి నిధి బాహు సు. బాహు మల్ల, వీరు జగముల ప్రాణులు - భీతి నొడవ.

ఉ॥ వారలు మేటి మాయయును - పంచయుం దులలేని యుద్ధ పా
చార చణత్వముక గల్గి - చాతురి దల్లికి దొమ్మిదంతలై
మీఱినవారికే నెఱుంగ - మేవడి చాలనిరీతి వర్ధిలక
దేఱిన మేటి సుందుడు మ - పించెను సంతసమంది యుబ్బుచుక. 3౪౬

చ॥ చెడుగులు మేరమీఱి వెనక - జేయు సురారుల యోర్వరాని దుం
దుడుకులు మూలముట్టుగను - దోరంగ నంబుధి తోయమంతయుం
బుడిసిట బట్టి త్రావిన త - పోధను నాశ్రమవాటిక జేరి య
క్కడి గరుజాలము లెప్పటికీ - కానట బీనట చేసి యంతటక.

మ॥ రమణీయ స్థితిఁగూర్చి 'వాటికి ముసేం - ద్ర ప్రేమకుం బూర్ణ పా
త్రములై యొప్పెడు కృష్ణసార రురు నా - రంగాదులకొ' సాధు జీ
వములం జంపి భుజించి సుందర తరు - వ్రాతంబు భంజంపఁ గో
పమునం గుంభజాడలై చూడ నతఁడుకొ - భస్మంబయై నాకోలకొ. ౩౫౩

తే॥ సుందుఁ డీలుట కూలని- సుదతియైన, తాటక యెఱింగి యగ్ని వి - ధాన మండి
యమ్ముని వినాశమొనరింతు- ననుచునుతుల, లుచుకొంచుఁదదాశ్రమ-స్థలికిఁడనియె

చ॥ పిడుగుల తో లయాగ్నియును - భీకర వాయువు బెగడిలఁగా
వడికి సురాళి మోములును - వాడ రవీందులు త్రోవఁదప్ప ముం
చడను మొగుల్లు సంచలన - మంద ధిమా యని యండగోళముల
బెడియుచు బీటలై త్ర వడి - బేర్చుచు నార్చుచు డాయనంతటకొ. ౩౫౪

ఉ॥ ద్రావిడమకొ నమ్మద్రమును ♦ దారమతిం దయచేసి నాతఁడా
పావక నన్నిభుండు నిడు - పాటు క్రుధాగ్ని మిడుంగుటల్ వెనక
గ్రోవుల పోల్కి వెల్వతచి - క్రూరులు మీరలు దైత్యులై చెడం
జాపుఁ డటంచు వజ్రనిభ - శాప వచస్సుల నాడి నంతటకొ. ౩౫౫

ఉ॥ రాగి కరంగి వెల్వడి - రాణ బయల్పడు కోపవహ్నితో
నేగి జగంబులం గలచి - యేర్చి నరాసురకోటిఁ గూల్చుచుకొ
సాగి నమస్తజ్జ్వలను - చంపి భంజించుచుఁ గ్రూరకర్ములై
క్రాంగి చరించు సీచులగు ♦ రక్క-సులైరి రయిన మువ్వరుకొ. ౩౫౬

తే॥ అట్లు లమ్మునిశాపంబు ♦ ధగమించి, క్రియకుం బ్రతియొనరించు శ - క్తియును లేమి
నేగి వారు సుమాలితో - నెము సీకుం, జెల్లు క'డుకె లును వాన ♦ చేసికొనిరి.

ఉ॥ తప్పుడు చెయ్యలం జలుపు ♦ తాటకళ్ళత్తులు పాసితోడఁ బా
పొప్పు రసాతలంబునన ♦ యుండి, దశాస్యుడు గాంచి కూరిమిం
గుప్పుచు మామ లంచుఁ దము - గొప్పగ మిక్కిలి గారవింప, వా
రెప్పటి హింసతోడ భ్రమ - యించిరి పెక సుడిగాలి పోలికకొ. ౩౫౭

తే॥ గొప్ప బలవంతులగు కొడు - కులను పీడి, ముని కినుక నెంచి మండెడు ♦ మునుగలిగి
త్రోవలెల్ల జ్వాలాగ్నికి - తావులై న, యివ్వసముఁజేరె దాటక ♦ యేవుతోడ. ౩౫౮

అ॥ ఇలయెల్లఁగినుకతో ♦ నేర్తంగ వలసిన, బలధి నీటిని చల్ల - వలసిన యెడఁ
గోరి స్వర్గముఁ జీల ♦ గొట్టంగవలసిన, జేసి ముగించు నా - చెడుగు జోట
ఎన్న నలనికాని - హింసలు చూడయై, యుడఁగొండె నన నొ - నుదహమను
రెండుకొండల తోడ ♦ మండెడు విషముతోడ, ఎడుగుల విలచు ప - ల్కుడులతోడఁ

తే॥ బ్రహ్మయ వహ్నితో సర్థ చంద్ర ద్వియంబు, నొంది నడతెంచు కడలి యొండుండునని
బెడిదముంగూర్చు సద్దాని యొడలితీరు, కొంత యూహింపఁబోలు నీకువలయుమున

సీ॥ కాంచిన పురుషులుం - గామినీత్వముఁగోరు, భుజ సుందరత్వంబు. పొసఁగు రామ!
బెడిదంపు శూలంబు - పెనుపాచ కడియంబు, చేబాల్చియుండు నా - చెడుగుజోటి
యివ్వసంబున వసి - యించుచు నుండు నా, టకటాంకునేరు తా - టక యటండు
మనసున బంధ మీఁగని లోభ మొక్కటి, మాత్రముండిన లెక్క - మాలినట్టి

తే॥ సద్గుణావళి నాశంబు - నలుపుకరణి, నలచి యిడరాని కొడిమ బు • ధృల బలంతి
చెడని పంటలుగలుగు నీ • క్షేత్రభూమి, వట్టి మరుభూమిగా మార్చి • పాడుచేసె

తే॥ నీలమేఘ సుందరదేహ! నీరహా! రావణాజ్ఞ చే గాచేయు - క్రతువు నెపుడు
పర్వత బలంబుతోవచ్చి - పాడుచేయు, నంగదేశ వంశంబు ల - డంగఁ దిరుగు. ౩౬౭

చ॥ జగములఁగాచి ధర్మమున - జాగెడి జీవులదన్న పోలఁ బెం
పుగఁ దలపోయు భూపనుతి! - బూటక తాటకఁ గూర్చి నీకుఁ బె
క్కుగఁ బటుకంగనేల? యిటు - కొన్ని దినంబులు సాగెనేని యీ
జగతి సమస్త జీవులను - చంపును నింపును పొట్టలోపలక.

౩౬౮

తాటకవధ.

తే॥ ముని యిటులు నల్క - నినిశంఖముఁ ధరించు, చేత నిల్లుదాల్చినవాఁడు - చిందులేనె
గండ మలరు మాలిక సిగఁగదలుచుండ, నెట వనించు నయ్యది వచి.యింపుఁ డనియె

చ॥ అనవుడు నాని మాళి విజి - తాశముఁ డెట్లను హస్తయుగ్మముం
గొనిన గిరిందముఁ వచును - కోడెను పోలిన రాముఁగాంచి యీ
వంశమగు దానికెల్లయని - పక్కియఁ బల్కక మున్నె మండుచుకొ
ననుజయు నంజనాచల వి • ధంబున వచ్చె ధరితి దద్దటక.

౩౭౦

చ॥ కొండలు గజైలం బొనిపి • కూర్చిన కౌళ్య ధర్మ దిగంబడక
గండుగఁ ద్రొక్కి లొక్కినవడు • గాతములందు పయోధి లోయముల్
సండుగ నిప్పుకల్ చెరుగు - నేత్రము పు జముండు భీతిమై
గొండ గుహల్ చొరక గిరులు - కూటమి తన్నెయడక గడుక వడిక.

చ॥ ఎలయుచు నిక్కి కొంత చలి • యించు బొమల్ నెలవంకబోలు దం
ప్త్రులు పెనుమూతగల్గు గుహ • చాడ్చున నొప్పిన బాకి నోటితోఁ
బొలఁతుక నిండు సంద్రమున • బొల్చిన వార్షపుటగ్గి రెండు పా
యలు గొని నిర్గమించు క్రియ • నగ్గి బయల్పడ విచ్చెగన్నులకొ.

౩౭౨

ఉ॥ తోరపు మత్త దంతులను • తొండము తొండముతో ముడించి మేల్
వేడుగఁ దాల్చుటం గదలు • పెన్నడుముం గల దైత్య గట్టిగా
నాణిచె నన్ని లోకములు • నన్ని దిశల మఱి యన్నిచోట్లు దా
ర్శాటయి కాడ్పడఁ నిడుగు • రావమునైతము పుల్లగిల్లఁగె. 323

తే॥ విడుగు వానలఁ బోలిన • బెడిదురాలు, గర్జనముచేసి వారిని • గాంచి నగుచు
వాడి శూలము కాలుని • పాటఁజూచి, పండ్లు గీటుచు గుహాబోలు వాయిదెఱచి.

చ॥ కడిమి నజేయమా బలము • గల్గిన నా యరు రక్షణ సలిఁ
గడఁగ నమస్త జీవులను • గ్రచ్చుటఁ జంపితి నొర! మీరలే
కడుకొని వచ్చినార లిటఁ • గమ్మని మాంసము నాకు లేమినో?
చెడువిధి త్రోవఁ జావనొకొ? • చెచ్చెర నం చదలించి నవ్వచున్. 324

ఉ॥ అంబుద సంఘముల్ నులుము • లై పడఁ గన్నులు పెచ్చి చూచి యు
ల్లంబును మండ గొప్పమల • లం బొడియె పడఁ గాలఁ దన్నుచున్
డంబగు బాలచంద్ర మొన • డాల్లల కోటలగీటు చార్చుచున్
బంబిన కిన్న తొమ్ములను • వ్రచ్చెద నంచుఁ ద్రిశూలముం గొనన్. 325

చ॥ అరిది తపోధికుండు ముని • కడ్డి యభీష్టమయ్యు నద్గణా
కరుడగు రాముడౌ వనిత • కంఠము ద్రుంచెదనంచు వింటవే
శరమును పూన్పడయ్యెఁ దము • చంపుటకే బెడిదంపుఁ జెయ్యుటన్
జరపుచునున్న దయ్య నది - చానగదా యని యెంచె జాలిమై. 326

ఉ॥ వెల్లని పండ్లు నెట్టనగు • వెండ్రుకలుంగల తాటకాఖ్య త
న్నెల్ల విధంబులం బొడువ • నెంచి త్రిశూలము గొన్నఁ జంపగా
నొల్లకయున్న రాఘవుని • యుల్లము దిట్టమెఱింగి వేదవి
త్తల్లజుఁ డిట్లనుకొ మదిని • తత్తట మండుచు రామచంద్రుతోన్. 327

చ॥ ఇలగల పాప సంఘముల • నెల్ల నొనర్చి రసంబులేని ప్రా
ణుల మని నిశ్చయించి మము • నుగ్గుల నూచముచేసి మ్రొంగఁగా
దలకొన కుండ వీడినది • తా నొనరింపక వెలియె యిదే
కల దిఁక నేమనం గలదు • కామిని యే యన దీనిఁజెల్లనే? 328

మ॥ త్రవయే ముఖ్య గుణంబుగాఁగలుగు కాం • తా మాత్రముం జంపగా
నపహాన్యంబగుగాని వీర్యబల శౌ • ర్య సైర్య తేజోయుతుల్
వివరీతస్థితి నొందువా రతివ పే • ర్విన్నంతనే భీతులై
సామ్రామా యెచ్చుటఁ జారువంబు నిలువం • జేగూడు నీమోదటన్? 329

తే॥ ముఘవుడోడె సైస్యంబులు, మడియ దేవ, దైత్యులోడిరి దీనిదో, ర్దండయుగము
మందరముఁ బోలునన నీతఁ, మగతనమున, మగలయందు దీనికి భేద, మగునయేమి?

క॥ ఇతఁ నీకుఁ జెప్పవలసిన, పొకటిగలదు వినుము, రఘుకు, లోతనము! ము
న్నక కాలంబున నడచిన, ప్రకటక్రమ మిద్దయనుమఁ, బలికె మరలక. ౩౮౨

చ॥ భృగుముని భార్య ఖ్యాతియును, పేర్లల వాసుగకంటి మానసం
బుఁ గరఁచు ప్రేమనూని చితి, పుత్రుల కొక్కెడ గొప్పసాయ మొ
ప్పుగ నొకరింపఁగా నెఱిగి, పూర్ణమతిం దన చక్రధారచే
దెగఁ గొనె నామె ప్రాణములు, తెంపున దైత్య విరోధి యయ్యెడక. ౩౮౩

తే॥ దేవ భూలోకములఁగల, జీవనమితి, యెల్లదనకు నోరెంబని, యెంచు కుమతి
కుమతియనుపేరిదానిన, య్యమరవిభుఁడు, కులిశధారచేదలఁచెంచి, కూలఁద్రోచె.

తే॥ అఖల జగదభిరామ! క, ల్యాకాధామ!, రామ! విష్ణువునకు దేవ, రాజునకును
వర్ణనీయమా కీరితి, వచ్చెఁగాక, దాన నొకనింద గలిగెనే, తలఁచిచూడు. ౩౮౪

ఉ॥ నీరజలోచనా! విమల, నీరజమిత్ర కులాబిచంద్రమా!
సారమతిక నిజంబుగ నీ, చారణసేయ బుధాల్లితో మహా
వైరమునూని ప్రాణివధ, పాటిగఁ జేయుచు ధర్మనాశము
దారుచు దానికి మగత, నంబును గానలెనే వచింపుమా? ౩౮౫

చ॥ అరులకుఁ గాలుఁబోలు నసి - హస్తమునం గల వీర! బ్రహ్మ యే
ర్పించిన యాయువుం దెలిసి - పాడి యెఱింగి సమీక్షలోఁ గృతం
బరయుచు జీవనంతతుల - నావలి లోకము చేర్చువాఁడు గా
కెఱచికి దీనిఁబోలఁ బసి - యెద్దిసఁ జంపెడు కాలుఁడుండునే? ౩౮౬

తే॥ పెక్కుప్రాణులదనపొట్ట - జెట్టుకొనెడి, దుర్గుణముకంటెఁబెడుగేది - దొరయఁగలదు
జడగలది మీనలేనిది - మడఁతి యనుచు, దీని దలఁచుట యనివేక - మే నిజంబు.

ఉ॥ న్యూనత నాశముం గనని - యుద్ధృత ధర్మము చెప్పినాడ నే
దీని పయిం జలంబుగొని - తీరుగఁ జెప్పెడివాడఁగాను నీ
మానసమందు జాలిపని - మానుము చక్కటికాదు రక్కసిక
మానిని నాక యింకఁ బరి - మార్పును యంచు మునీశ్వరుం డనక. ౩౮౭

చ॥ మునివచనంబు విన్న రఘు. ముఖ్యుఁడు వాకొను సత్యరూప! మీ
మనమున సందియంబు లీత - మానుఁడు ధర్మ విరుద్ధ కృత్యమై
నను తగఁజేయ నాజ్ఞయిడ - నర్మిలి మీ నుడి వేదమంచు మే
ల్మిని పొనరించుటేదద చ - లింపని ధర్మపథంబు మాశకుక. ౩౮౮

ఉ॥ భామిని కూపుదాల్చి దవ - వహ్నిని పోలిన తాటకాఖ్య గం
గా మధురాలబు పావన జ - గంబగు కోసలదేశమేలు రాట్
సోముని పుత్త్రులయత్నిము క - డుక మడంగైకొని కిక్కుర గన్నులక
బ్రామిడి దూకు మంటలును - రాజంగ శూలము ద్రిప్పివైచినక. ౩౯౧

ఉ॥ క్రొత్త యముండసం దగిన • కొమ్మ మనం బెరియంగ వైవరా
నెత్తిన శూల నామక ల • యాగ్ని కడంత మునిందు నాజ్ఞచే
జిత్రము నిశ్చలత్వమున • జెందంగ సేల్చిన రామచంద్రుడై
కెత్తున నిడు చంద్రువయి • కేగెడు రాజుపు పోల్కి నేగెగక. ౩౯౨

చ॥ ఇకలపిరుడ యదన - నే శరమెత్తుట కూర్చుటల్ శరా
ననమున నారి లాగుటయు - జయ్యనగాంచి వారులేరు కా
లుని కడనుండి లాగికొని - లోగక తాటక యేసిట్టి ము
మొగులు గలట్టి వాలు పలు - ముక్కలఁ నూచిరి నేలపైఁబడక. ౩౯౩

తే॥ ఇరులు మొగులును గలరంగుఁ పరంగు పడఁతి, యొక్క పలుక డు సంతలో - నుదధినిండఁ
జేయు పెనురాలవాన వర్షించె సదియు, రామ కొండఁజూక్త వర్షమున నడఁగె. ౩౯౪

శా॥ సీలాంభోదనిభంబు రాముఁడు వడి - నిర్మిల్లిద్రోక ఘోర శా
పాలాపంబును పోలు శాతశర మే - యక వజ్రజైలాంతర
సూల ప్రస్తరీతి నొప్పు నెలి వ - యోదేశముం జూచ్చి కె
పేలాల్లెను డున్న మూలకు జ్ఞా - నింద్రోపదేశక్రియక. ౩౯౫

చ॥ కంక నగేంద్ర ధీరుడగు - కార్మకపేరు నిశాతనాయకం
బుసఁబడి తాటకాఖ్య భువి - బ్రుంగుట దోచె యుగాంతకాల సం
జనిత మరు శత్రుల్ నిసర - జాతు లయంబుగ నాకసంబు గ్ర
మిల్ల పెనుమేఘముల్ విడుగు - చించులతో భంగ బడ్డకై వడిక. ౩౯౬

సీ॥ దుమ్మునిండిన యవ్వ - నమౌల్లర క్తప్ర, వాహమ్ము లతిశయం - సంగఁ బడిన
మెఱుపులకై వడి - మెఱిగిడి కోటలు, బోట నోరుచు గల - తాటకాఖ్య
భువన విజయుడయి - పోలుపొందు రాజునే, శ్వరునకు మొదటి దు - శ్శకున మగుచు
నా దినంబున భూమిపైఁ బెరిపడ్డ పరి, పైన జయధ్వజ - మునగ నొప్ప

తే॥ అడవి మార్పడి కడలియకా - నట్లరమున, శరముగాడి దూసిన త్రోవ - జాటి నల్ల
సంజనెఱునా మిన్నూత - జాటి యవనిఁ, బడినదియుఁ బోలె వనమెల్లఁ బర్యవపుడు.

సీ॥ కలికి క్రొవ్విరిదమ్మ - గద్దెనెక్కిన వానిఁ, బోలు కౌశికునాజ్ఞ - బూని నడపు
రత్నకాంచన భూమి - రాముని కన్నె క, య్యమున సాయుధహస్తు - లైన దనుజ

కులమువారల యనుఱుల నానభయపడి, సిగ్గిలి మఱి యాన - చిగురులెత్త
బ్రమయుచు నుండిన జముఁడును నాఁడొక, మాత్ర చొక్కపు రుచి మరఁగినాఁడు
తే॥ మా నివాసంబులు మఠల - మాకుఁడక్కె, క్రతువు నీకగు దివ్యాస్త్ర - విత్తు లితని
కిమ్మునుచు మునితో నచి - యించి సురలు, దండి గురిసిరి విరులు కో - దండిపెని.

౮. యాగపటలము. (౫౯)

ఉ॥ తీరిగు వీవల్ సలిశి - దేవత లేగఁగఁ బుష్పవృష్టిచే
మీఱి ప్రశాంతమై మరు - మేదిని దాటుచు లేమి మందనం
నేరు వహించు*దానగుణ - నీరు సమోఘ మహార్థయుక్త వా
ద్దారకు డీటుగల్గు విశి - ఖంబు లొసంగెను మాని వారికిఁ 3౯౯

ఉ॥ శాంతుఁడు జూని కౌశికుఁడు - సన్మతినిచ్చి దివ్యబాణముల్
సంతత శుద్ధ మానసుఁడు - చక్కటిజేసి సత్కృతంబు జ
న్మాంతరమందు రోసి తన - యంతట వానిని చేరునట్లు ను
స్వాంతుని రాఘవుంగడిసె - జయ్యన వేడ్కమదిచి పైకొనెన్. ౪౦౦

శా॥ వీరాశ్రేసర! నిన్ను చేరితిమి ని - స్వీడంగలే మెప్పుడున్
గారామార విధించు కార్యములు చ - క్కంజేసి నీయొద్దకే
చేరక వచ్చెడు నీదు తిమ్ముని క్రియన్ - జేయంగ నూల్కొందు మం
చారం బల్లు - మహాస్త్రిసంతతుల శ్యామాంగుండు నెమ్మింగొనెన్. ౪౦౧

తే॥ అంతరేంద్రామఱుల వార - లరుగ నచట, గొప్పశబ్దంబు వినబడ - గురు గుణుండు
రాముఁడిది యేమి యనఁగఁ గర్మములు నీఁగఁదన మునర్చిన మునివల్లు-దానిగూర్చి

తే॥ మానసమునఁ బొడమి సర-యూఁద యన, నొప్పి నిర్జరమినుతుల - నొందు దానఁ
గలియు గోమతి రవమని-లీకి యవల, పడచి భవహరియగు నొక - నదిని చేర. ౪౦౨

—:కౌశికీనది వృత్తాంతము:—

సీ॥ దేవతాస్తుత్యమై - తెలివొందు నచడ, వృత్తమేమని రఘు - పిరుఁ డడుగఁ
గౌశికం డిట్లనుఁ - గమలగర్భుఁడు తల్లి, పొందిన గౌరవం - బును జయంబు
గొనిన రారాజగు-కుశుఁడు స్వపత్నియం, దమరంగ సల్వరు - కౌమరులఁగెనె
వారు కుశాంబుఁడు - ప్రథితుడొ కుశనాభుఁ, నాధూర్తజుఁడు వసు - వనెడువారు

తే॥ అందుకాశాంబయందుకు-శాంబుఁడుండెనుమరెగుశాభుండుమహోద-యంబునందు
అలరె నాధూర్తజుండు ధ - ర్మాటనిని గి, రివ్రజంబును వసువు కో - రికను నిలిచె

సీ॥ ఆ భూపతులఁ గుశ - నాభునకుంగల్లి, రలరెడు లలితవా - క్కులు ప్రవాళ
సుందరాధరములు - పొందిన సద్వీణ, వతులు నూర్దురు ప్రియ - సుతలవారు

* తిరువెళ్ళెయ్ నల్లారి శడైయప్ప వాక్యములను పోలిన యాస్త్రములను - అని మూలము.

గోముగా వరిలి - కొమరు ప్రాయమునొంది, యొకనాడు విహరించు - సత్కుశలను
చెలులలోడ వనంబు - జేరి క్రీడింప వా, యువు వారిగని మోహ - మొంది కుంది
తే॥ మావి పిండె బోల్కన్నుల - మగువలారా!, మరని గుడుసుపడిన నింటి * మార్గణంబు
మదిని గాడి నొప్పించె నేమటుగు చుంటి, బెండ్లి యాడుడి మిమ్ము నేవేడుచుంటి
సీ॥ అని వేడెగా వార * లా సమీరణుగాంచి, మాతృద్రీ వేడుము * మమ్ముతాను
దానపూర్వకముగా * దయచేసినేని నీ, కోరిక యపుడొందు * బార మనగ
గంధవహుండంత * గడతలో వారి వీ, పుల గూను గావించి * పోవుటయును
కర కంకణ స్ఫుట * కాంతులొలయ నడ, వంగలేక వారలు * పడుచులేచి
తే॥ తొండ్రకడకేగి యమృతంబు * దన్నునట్టి, గొనబు పలుకులతో నోరు, కొతుకువడగ
బోలజెప్పగ నోదార్చి * చూళి కోడుకు, బ్రహ్మదత్తున కతడు వారల నొసంగె.

ము॥ చెలుల * వేదిక బ్రహ్మదత్తుడెలమిం * జేపట్ట నక్కన్నకల్
లలితాకారము చాల్చి రావని తపో * లాభప్రభావంబున
జెలుగ * నూనుడు లేమికి స్తువుడెదం * జింతించి పుత్రేష్టి మా
నులచే వేల్వంగ నందు గాధి కలిగె * బ్రోద్యత్తురంగాలితో. ౪౦౭

చ॥ సలువుగ రాజ్యమెల్ల * గుళ * నాభుడు గాధికి నప్పగించి య
కుల నిధి నాకలోకమున * కుం జన గాధి మహాదయంబు న
దృలయతుండై ప్రపాలన ము * దారమతి జరుపంగ గాధికిం
గలిగితి మంతి గౌశికియు * గాదిల పుత్రుడు నే గ్రమంబున. ౪౦౮

తే॥ అవలమాతృగ్రీ భృగుపుత్రుడై స ఋచికు, నకు బాసంగ గుమారిగ * శిశి నొసంగ
గొన్నియేండ్లు త్రివర్ణము * గోరి తినిసి, తపముచే నత్యలోకం * ండు చేరె. ౪౦౯

చ॥ పతి గగనంబు త్రోవ నడు * వత్ విరహంబు సహింపలేక త
త్పతి నదిరూపుగొంచు భు * దారిని వేదవులంగ గాంచి త
త్పతి ఋచికుండు భూ జనుల * బాధల దోలుచునుండు మాపగా
కృతిగొని యంచు నాజ్ఞయిడి * యేగ విరించివదలు చేరగె. ౪౧౦

ఉ॥ సోదరి నిమ్మ గాకృతి వ * సుంధరయందె వసించె నంచు *
త్యాదర మొప్ప గౌశిక మ * హాముని పల్కంగ దిస్మయంబు న
మోదము సెంది రాఘవులు * ముచ్చట గొంత పథంబునోయి యం
భోదముగ్రమ్మియుండు వ * ముం గని యెవ్వరి దంచు వారనె. ౪౧౧

వా మ న చ రి త్ర ము .

సీ॥ మాని యిట్లను భువి * లోన మానినులకు, బతికంటె గొప్ప దై * వంబు లేద
యనెడు పత్రినత * మనసుబోలి పరి, శుద్ధ విషయమిది * శ్రద్ధవినుము

వేద సంతతికిని • విభుధుల బుద్ధికి దక్కినవారి కం • దశయె యుండు

గమల నాభుడు కొంత • కాలంబు దుష్కర, లప మొసరించిన • తానమిది

తే॥ అమరులునుభూజనములుబంధములనీగ, వాని శ్రీనామమే నోటఃబలుకుచుగ్రదు
వాని కపటనాటక మెన్న • వశముగాదు, అలని నుతియించు ఫలము శక్త్యంబెతెలియ.

తే॥ కడకఁ దపియించె నూలు యు • గింబు లిచట, నాదినంబుల భూగోళమమరు దంత
ములనుగల పోత్రిబోలిన • బలియుండైన, బల్కివశము చేసికొనియె దింపంబు భవము

తే॥ శంక యొక్కింత మదిలేక • జరగు చాత, యరు తపశ్శాలి సురలకు • సరిది యైన
మఖము నెఱవేర్చబూని సమస్త భూమి, నేల వేలుపులకు నీయ • నిశ్చయించె.౪౪౪

తే॥ జరుగుచున్నది యెఱిగి నిర్జరలు హరిని, గలిసికే లోక్తిచ్చి ప్రార్థించిబలి యొనర్చు
కొడిమెలం దొలగించి చేకూర్చు సుఖము, శాంతి యన నతఁడటుచేయ, నమ్మితిం చె.

ఉ॥ శ్యామల వర్ణుడు మహిత - సాత్త్వికుండైన రమేశుఁ డంతఁ ద

త్యామలవేది మూడు సమ - యంబుల చర్య తెఱుంగువాడు దై

త్యామర తాత కశ్యపున - కర్మలి పుత్రికుండై జూచి తా

వామనుఁ డయ్యెన్ విం దలంపన్ వలబీజము న్యాయ మొప్పుగన్.౪౪౬

సీ॥ ఒప్పారుచేష్టలు - ముప్పురి జంఁదెంబు, మొలయందు మాండుయఁ - గలుగువాడు
వేదముక విన్నప్ట - విధి బల్కు నాల్కాయఁ, గరమునం దగ్నియఁ - గలుగువాడు
జ్ఞానులకే యెఱు - గం దగ్గ అసమ చి, ద్రూపాధిమా నొక - రూపుదాల్చి
యరుదెంచు వామను - నాగమనంబును, త్రిభువన జేరియ - ధీరుడు బలి

తే॥ యెఱిగి యచ్చెరువంది మున్నెదురువచ్చి, కొంచు బోగు పూజించి నద్గుణగరిష్ఠ!
నిన్ను పోల్చిప్రలును లేరు - నన్ను పోలు, ధన్యులును భుజిలేరని - తనియఁ బలికె.

తే॥ అంత సమిత వివేకియై - యలరు గుఱ్ఱ, చూచకులు కోరుకంట న - త్యధిక మొనగు
దీర్ఘభుజ! సకడకు నేగు - డెంచునట్టి, వారె భాగ్యయుక్తులు; రాని - వారు కారు.

తే॥ అనుచు పచియింప సలరి యాచనమజరాజు, వలసినది యేది తెలియఁగఁబలుకుఁడనిన
నెనరు కలదేని ముయ్యడు - నేల వలయు, సనినయంత నిచ్చితి నని - యనుట తోడ

చ॥ కవి కొడు కిట్లు పల్కునది • కైతవవేషము నమ్మబోకు దా

నవ కుల చంద్ర! భూసురుడు - నల్లని మేఘముఁ బోలు నొక్క మా

సప్రదని గుఱ్ఱరూపని య - నం జన డెల్ల యజాంష గోళముల్

తవిలి యొకప్పుతుందము - దాల్చిన యాతఁ డెఱుంగుమా యనన్. ౪౫౦

తరల॥ దనుజదేశిక! మత్కరంబది - తద్దయుం బయి గ్రాలఁగా

దనకు నొప్పనిరీతి విక్కిలి • తాటి యుండున దెన్నఁగా

నన యెటుంగని నీలవర్ణుని ♦ యిందిరేశుని శ్రీకరం

బనగ నాకిత సంతకంబై మ - హాత్మ! మేలెది చూడుమా! ౪౨౦

తే॥ వలయువారలు వలవని - వారటంచు, గనక నిర్ణయించిన యీవి. ఘనుల కొనగఁ
దగినదని ధర్మ తత్వవే - త్తలు వచింతు, రితనికి సమాను లధికు లెం - దేని గలరె?

ఉ॥ ఒత్తుగ మేన వెల్లెదన - మొందిన వాడవు గాన నంటి వి
ట్టుత్తములైన దాటిలకు - నొప్పుగ నీయఁగరాని వంచునే
పొత్తమునందు గల్గు నెవి! . బొందిని తీయని ప్రాణమైన దా
నెత్తిడి వేడుకు లెగు మఱి - యిచ్చుట లగు తలంచి చూడుమా! ౪౨౩

ఉ॥ చచ్చినవారు లోకమున - జచ్చిన వారలుకారు ప్రాణముల్
నొచ్చి సగంబు చచ్చి కయి - నూర్చొనఁ జూచుచు వేడువారలే
చచ్చినవారు నిక్కముగఁ - జచ్చినవారలు లేచిరారు పై
నిచ్చినవారు గాక యిల - నెవ్వరు సుస్థిరులో నచింపుమా. ౪౨౪

ఉ॥ పెచ్చు నిరాపనిందలను ♦ పెంచెడువారలు కారు శాస్త్రపుల్
ఇచ్చెడు వారిఁజేరి తగ ♦ నీయకుడి యను వారె శాస్త్రపుల్
నిచ్చలునట్టిరే తమకె ♦ నిక్కము చేసొనరించు కొన్న వా
రిచ్చుట మాపుకంటె మఱి ♦ పెచ్చగు పాపములేదు ధారణికి. ౪౨౫

ఉ॥ పద్దల వాక్యముం దలంచి ♦ పెచ్చుగ ద్రవ్యము చేత నుండఁగా
నెద్దిడి నొచ్చువారలకు ♦ నిచ్చియశంబు గడించి ధర్మముం
దద్దయు నాచరించి భవ ♦ ధన్యతఁగాంచెడు వారిఁ జేరి పె
రొడ్డిక లోభముక విడకుం ♦ డో యను నుష్టాల దొడ్డశాస్త్రపుల్ ౪౨౬

తే॥ నయములేని యాచార్య! దానమును చెఱచు, కృపణ! యొక్క రొకరికె త్తియిచ్చుచుండ
భంగపఱచుట దగునె? నీ బంధు సమితి, కూడు గుడ్డయులేక య ♦ ల్లాడుఁగాక! ౪౨౭

తే॥ అని పలికి మంత్రిదుర్గణుఁడనుచు నెంచి, యాతనిని లెక్కఁగొనక మూఁడడుగులినను
నీవె కొలుచుకొమ్మని చెప్పి ♦ నీటిధార, బలి త్రివిక్రము చిన్ని చే ♦ తులను విడిచె.

చ॥ విమల సరోజలంబు బలి ♦ వీడిన ధార బిరాన చిన్నిహ
స్తములను పడ్డమాత్రం దలి ♦ దండులె వ్వగఁదగ్గ గుఱ్ఱ త
న్నమరగఁ జూచువారలు భ ♦ యంబును విస్మయముక భజింప ను
త్తములకుఁ బ్రేమతో నొనఁగు ♦ దాన ఫలంబు నిధాన వర్ధిలెక. ౪౨౮

ఉ॥ ఊనిన పాదమొందు విపు ♦ లోర్విని నిడుచుఁ బిన్నదిద్దియం
చే నిజ మవ్వలం గడచి ♦ యేగదు; మిన్న సమస్త మొక్కట

బూని యడంచి స్వర్గ పద • ముం గొని దానిని దాటి యవ్వలక
మానిత రీతి నేగుటలు • మానెను సుంతయుఁ జోటు లేమిచేక. ౪౩౦

ఉ॥ కెండు పదమ్ములక నెలువ • రించి సచుస్త జగమ్ముఁ గొల్చి బ్ర
హ్మాండమునందు మూడవ ప • దాశ్రయ మెచ్చట లేమి దానికే
నిండు ప్రియంబు గల్గు బలి • నెత్తియె తావలమయ్యె వింతు కో
దండ ధరాగ్రణీ! ప్రథిత • జైత్యవిరోధియుఁ బిన్నవాడెకా! ౪౩౧

ఉ॥ నల్ల నిసామి యింద్రునకు • నల్వగుఁ గా కని యీ జగత్త్రయి
జల్లఁగ నేటి యేబడి • నల్ప నొసంగి జగంబుఁగొల్చి రా
జ్యి శ్రమించు పాదములు • చేత రమాసతి తాకు ర క్షిమక
జెల్ల మహా గళిరిమము • చెందిన పాల్కడలిక బరుండెదాక. ౪౩౨

చ॥ అరుదగు కర్మపాల్ మొద • లంట పశింపఁగఁజేయు రామ! యీ
పరమ సవిద్రుహ వనము • బాధ రతిం గను వారు జన్మదుః
ఖ రహితులై చెలంగుదురు • కాంచును వేద వచోనుయుక్తి నా
కిరవుగ నుగాముం జలుప • నిద్రియె యిమ్ము మఱొండు లేదికక. ౪౩౩

శా॥ ప్రారంభించెద జన్మ మివ్వనమునక • రండంచు సిద్ధాశ్రమం
బారం జేరుచు విఘ్నముల్ దొలఁచి తి • ద్యజ్ఞంబుఁ గాపాడఁగా
మారాకారుల రామలక్ష్మణులఁ బ్రే • మ న్నిల్చి యజ్ఞీయ సం
భారంబుల్ సమకూర్చి కొంచుఁ దొడఁగెక • మాసింద్రుఁ డుదూభిమై

యాగరక్షణము.

అ॥ మన్నుమిన్నుఁగాచు • మన్నీని కొమరులు, ఎన్నువారిఁగూర్చి • మెన్నఁజేయ
నరిదియై పేల్చి • నాటు నాళ్ల రసిరి, గన్నుగాచు తెప్ప • కరణి గాచి. ౪౩౪

తే॥ తిరుగుచున్న నగంబుల • తెఱఁగుఁదెలుపు, రాఘవులలోనఁ జెద్ద, న • ర్వజ్జుడైన
గాధిజం గాంచి యావిఘ్న • కారులైన, యసుర లెప్పు డిటను వత్తు • రనుచు నడిగె.

తే॥ మానియె జటి మాతాడఁబూనడయ్యె, వీరవరుఁడురాముఁడు మ్రొక్కి • విసతితోడ
వెనుదిరిగి మిన్ను చూడంగ • బిడుగు మ్రోత, బిడియపడ వనవచ్చెను వికటరవము.

తే॥ గుప్పిరేసిరి విసరి • నిప్పునీరు, గురిసి రద్రులఁజెలించి • దొరలవైచి
రఱచి రదలించి తిట్టిరి • మొఱుకులపుడు, పరశువులవైచి మాయలు • పఱచినారు.

తే॥ ఏచి కోపించి యేయఁగా • నెఱచి కఱచు, కొనినయూధములుకాగ్నిగుఱ్ఱగురియు
కరణి వనమెల్ల విరియరా • కాసు లంతఁ, గడలి మిఱిగింపై ననఁగ • గ్రమ్మినారు.

చ॥ మొసడి కత్తులుం గదలు - మిక్కిలి వైచుచు బెక్కువాద్యముల్
మొరయగఁ జేయుచుక బిడుగు - మొత్తములంబలె గంటగింపుగా
నటచుచు దైత్యులేమట యు - గాంతమునక మహి మంచ నెంచి మి
న్నొరసి పగిల్చి కొంచు దగు - నుద్ధతివచ్చు మొగుట్లు నాఁదగెన్. ౪౪౦

ఉ॥ కోటల జంటలొప్ప మిడి - గ్రుడ్లను ద్రిప్పుచు రక్తోమముల్
మీటి వెలుంగ నొడు విగి - మేకోన నిప్పులు గ్రక్కజూచుచుక
బాటుచు వచ్చువారు ముని - వంద్యుడౌ పల్కిన వారె యంచు నా
మోటుకులక రఘూత్తముడు - మన్నోని తమ్మున కొండ జూపగెన్.

ఉ॥ కాంచిన లక్ష్మణుండు కడ - కన్నుల నిప్పులు రాల మింట ను
గ్రాంచిత రీతిజూచి తన - హస్త శరాసము గాంచి రాఘవా!
మించిన క్రూరరాక్షసుల - మేనుల కండల తుండ్లు గండ్లు గా
న్పించగఁ గొండలై పడుట - నిక్కము చూచెడుగాక యియ్యెడన్. ౪౪౧

తే॥ అనుడు నీటల బట్టె - యసురవరులు, వైచు రక్తమాంసములు - పడఁగినక
కాండముల నేసి పైకప్పు - గప్పివైచె, నిండుగా హముడౌ హోమ - కుండమునకు.

ఉ॥ హలహలంబు పొంగి జగ - మంతట మాఁగ రేగునంతలోఁ
జాల వడంకి నిర్జరులు - చంద్రధరుల్ శరణంబు నొందు నా
బోలిక మానులెల్ల భయ - ముం గొని నద్గణధాముఁడేరి యో
నీలశరీర! యెట్టులును - నీవె శరణ్యము వేటు లేదనెన్. ౪౪౨

చ॥ మదిని కలంక నొందకుండు - మానిజనోత్తమలార! యిష్టె యి
య్యది తొలఁగింతు నంచభయ - హస్త మొనంగి గుణంబు కర్ణమున్
గదియగ లాగి రక్తమయ - కంధిగ భూమి నొనర్చి వీరలక
గుడులుగఁ గూర్చి రాఘవుడు - కూర్చె నిశాచర మూర్ధ శైలముల్. ౪౪౩

తే॥ కమలనేత్రు దివ్యాస్త్రంబు - కలుకు నెడిను, రాలు తాటకగన్న పుత్రకులలోన
నొకని సంభోధిలోవైచె - నొకనిబట్టి, విందుగాగఁ గాలాంతకు - వీటి కనిపె. ౪౪౪

ము॥ వనమాలా ధరుడైన రాముడు వడిక - బాణావలిక దక్కియు
న్న నరాళి ప్రకరంబుపై విడువ నా - నారాచముల్ మిన్నుగ
ప్పిన గాకుత్స్థులు పీను కొండలపయి - వేయెక్కి చంపం గలా
రని చెల్లచెదరయ్యె దైత్యబలముల్ - ప్రాణంబుల గాచుకోన్. ౪౪౫

తే॥ పిడుగుల వలె బెడిదములై, విడువక రామాస్త్రవితిలి - వెన్నంటంగ
మిడియుచు మొండెము లాడెను, గడవొనె గ్రద్దలు పిశాచ - గణము నుతించెన్.

ఉ॥ ప్రబ్ధిన పుష్పవృష్టియట - గ్రద్దల పందిరిఁ జీల్చు కొంచు బు
ల్లొబ్బిన రాలెనంబునిధి - ఘోషణముంబలె దూర్యరావముల్
మబ్బులు మోఁగెఁ బెకబల - మర్దన ముఖ్యులు గుంపుగూడి పే
రుబ్బిన వచ్చి రామునకు - నున్నతి నిచ్చిరి మేటి దీవనల్. ౪౪౯

చ॥ పరమ పునీతులైన ముని ధ వర్యులు గంధ సుమాశతంబులక
శిరములఁ జల్లి దీవనలు ధ చేసిరి తద్వన వృక్షజాలముల్
విరులను రాల్చె నూని జన ధ వీరుఁడు కాశీకుఁ డంత యజ్ఞమున్
గురుతర శాస్త్రుపద్ధతిని ధ గోరిన దీర ముగించి యిట్లునుల్. ౪౫౦

చ॥ అఖిల జగంబులక మొదట ధ నాదరమొప్ప నృజించి సిమ్మటక
నిఖిలము కడ్పులోఁగలనె ధ నిండుచుఁ బెంచెడు నీవు పూని యీ
నఖమును గాచుటెచ్చగునె ధ మచ్చనలో నిటకేగు దేర నా
సుఖతర భాగధేయ మది ధ చొక్కము గొప్పది యంచు నెంచితిక. ౪౫౧

చ॥ అనవుడుఁ బుష్పముల్ శలమా ధ లందము గూర్పంగ వృద్ధి బొందు వృ
క్ష నికరముల్ చెలంగి కడుఁ ధ జల్లనయ్యెన వందలునక మహా
మునులను గూడియున్న గుణ ధ పూర్ణుఁడు రాముఁడు మాని కాశీకుం
గని యింకఁ జేయఁగాఁ దగిన ధ కర్జము మాకెది తెల్పుడి యనక. ౪౫౨

ఉ॥ నేనరుదన్నెనే యయిన ధ నీ కరుడైనది యెంచు భూమి లే
దైనను గొన్నియున్న యవి ధ యావలఁ జాలము నీటియేర్వ మా
గానియె చూడ నెల్లడలఁ ధ గ్రమ్మిన యమ్మిథిలా పురావసీ
జాని యజించువాఁడతని ధ జన్మము చూతము రండు తెండనక. ౪౫౩

౯. అహల్యా పటలము. (౮౬)

సీ॥ మంచి దనఁగో వార ధ లంచిత గతి మువ్వు, రును మిథిలాపురి ధ శ్రోవఁ జనుచు
సమల రత్నశ్రేణి ధ యగురు చందనము గం, దంబొప్పు పులిన త ధ లంబు లనెడి
వక్షోజములును లేఁ ధ బ్రబ్బలి తీగలక, మధ్యంబు నూత్న ను ధ మప్రతాన
మనుమేఖలయు గొనఁ ధ బగునల్ల యిసుకయక, కొమ్మడి శైలంబుఁబ్రమ్మివచ్చు

తే॥ కాల్వలను గజైల రొదలు ధ గలుగు కాళ్ళు, చెలంగి చెలువంబుచేత నఁచెరువు గొలుపు
శోణనదియను తెలివను ధ చూచివారు, మేరమీఱిన రహి దరి ధ జేరినారు; ౪౫౪

సీ॥ అంత భాస్కరుఁడుద ధ యూస నిచ్చిన చల్లఁ, దనము జగతి కిచ్చు ధ తలపు గలిగి
జీవుల దపియింపఁ ధ జేసెడి తనమేని, వేడిమి తగ్గించు ధ వాడహలె
నరుణుని నయనంబు ధ లరుగుట కంటెను, ముందంజ వైచుచుఁ బోవు హరులఁ
గట్టిన యెంటి చ ధ క్రుక్కు ధేరితో నేసి, పడమటి కడలిలోఁపల మునింజె.

తే॥ జల్లనగు నీటిపట్టుల ♦ జలజగృహము, దళములను తలుపులు మూయఁదలరి గండుఁ
దేంట్లు పెంట్లతోఁగూడి నేు ♦ తేర ననువు, వెలయు నొక తాని నరమును విడిసినారు

ఇంద్రునకు మర్వాన శాపము

తే॥ ఈ వనం బేరిదని కాము ♦ డలను నడుగఁ, గడఁగి గురు తపోఁగల న్దగ్ధకర్ముడనియె
మున్న దితియను కశ్యపు ♦ ముదిత గుచటఁ, దన కుమారులకై కుంఠి ♦ తనమొరై

శా॥ ఈ లోకంబుల కావలక వెలసి మ ♦ మ్మంపారఁగా నేలు మా
లోలుం డున్నెడఁ జేరి నన్నియతిమై ♦ లోలాక్షి నిద్యాధర
ప్రీతిల దొర్తు భజంపఁగా నెలరుచుక ♦ శ్రీలక్ష్మ ప్రత్యక్షమై
రోలంబ ధ్వని యొప్పు పుష్పసరమా ♦ ప్రోహులి కెచ్చెక రహిత. ౪౫౭

ఉ॥ ఆ సుమమాల విణియకు ♦ నాదటఁ జుట్టి నిరించి లోకముం
పాసెఁ గాంచి కట్టెదుట ♦ పయ్యని కిన్మకఁ దావలంబు ను
ర్వాసుఁడు లక్ష్మి నన్నిధిని ♦ శ్రావ్యసుగీతము లాలించు నం
చా సకి కంజలి జలిపి ♦ హర్షముతో నినుతిం నామెయుక. ౪౫౮

ఉ॥ లోకములక సృజించి కృప ♦ లోఁ గొని కాచుచు వెల్వరించు నా
శ్రీకరు వక్షమండున న ♦ సింది సమ స్తముఁ గాంచు తల్లి య
స్తోక ముదంబునక డడను ♦ చుట్టిన మాలిక నా లతాంగి నే
కై కొనఁముచు నానునికి ♦ గారవ మార నొసంగి నంతటక. ౪౫౯

ఉ॥ వేడుక లోకమాల తన ♦ వేడిని దాల్చిన మాలఁగాంచి నా
పోడిఁని దొడ్డదంచుఁ గొని ♦ మోదముచే గరుపాటు మేనితో
బోడ జటక ధరించి భవ ♦ ముల్ సొనుఁగొంది విముక్తిగాంచు మే
ల్లాడ యిదంచు వేడ్కమెయి ♦ స్వర్గపురంబును డాయబోవుచో. ౪౬౦

సీ॥ రజతమయంబయి ♦ రాజులు సుందర, నగముపైఁ గురియు కా ♦ ర్మొగులు వెలసి
చెందామరలు వేయి ♦ చెలువుగా నికసింప, నెఱుని వెలుఁగుల ♦ నెఱయు నినుని
కాంతి నొందినరీతిఁ ♦ గ్రాలుచుఁ బాలురారు, తనువుతో నై రావ ♦ తంబు నెక్కి
చెఱుకు రుచినినేని ♦ చేడుగా నొసరించు, లలితవాక్కులుగల ♦ లలనలై న

తే॥ రంభ మేనక మున్నగు ♦ కుంభకుచలు, చిత్తజని శరావళుల న ♦ రించు తూణ
ముల నెఱయు పడకిసల నూ ♦ పురము లులియ, నాడుచును పాడుచును ప్రమోలఁగరుగుచుండ

సీ॥ బలు నీలగిరి కిరు ♦ వలకుల నిలసిల్లు, జ్యోత్స్నానా నొప్పారు ♦ సురటు లొలయ
జాబిలి దిగివచ్చి ♦ జానొందె ననఁజెల్లు, భవ శాతపత్త్రంబు ♦ తనరుచుండ

పటహకాహళ శంఖ, పణవాది రవములు, తిలచయి వందిగీ, తముల ముంప
వేద చతుష్టయ, నాద ముప్పొంగెడి, యంబుధి ఘోషంబు, సనకరింప.

తే॥ జగములను మ్రింగ వచ్చెడు, పగిదిదోచు, నుత్పన్న ప్రభవముగాంచి, యుబ్బి యబ్బు
రంబు గొని తానుదెచ్చిన, ప్రసవమాల, కేలగొని హరికియ నుంకించునంత. ౪౬౦

తే॥ దానిదోటితో, గొనుచు జోదంతి మెడను, సగవిభేద్య వైదుమను పున్నాగమంతః
దాడి బోలిన కరముతో, దాని లాగి, కాలితో, ద్రోక్కి పేడయా, కరణి నలచె.

ఉ॥ మున్నె కటూగ్రకోపి తను, ముందటనే యటు తొటఁ గాంచి తాఁ
గన్నుల నిప్పుకల్ వెడలఁ గ్రక్క సజాండచయంబు బూదియై
చెన్నులు నంచు నిచ్చి పట, చెక్ సురసంఘము సూర్య చంద్రులుం
దెన్నులు దప్పు గప్పు దమి, చిక్కులఁ దల్లడ మందె లోకముల్. ౪౬౪

ఉ॥ ఊరుపులాదునుండి పొగ, లొక్కట లేవఁ బురారి యట్ట హా
సారవ నీల నార్చి కెగె, యాచనమందు బామ ల్ముడు ల్విడక
బారలుగాఁగ నాలుకలు, పర్యేడి యుజ్జ్వలితాగ్నిగ్రక్కు ను
ద్దోసి కళిం నేత్రముల, తోఁ బురుహూతుని గాంచి యిట్లనెన్. ౪౬౫

శా॥ ఓరీ ప్రూర! సురాధమా! తులువ! నీ, యుద్వైభవం బెంత? లో
కారాధ్యుండును లోకనాయకుడు లో, కాధారుడొ విష్ణు వ
త్సోరంగంబుననుండు లక్ష్మీ జడలో, సాంపాదు నిమ్మాల నే
నారం బందితిఁ బూర్వ జన్మ గుర పు, త్యాప్రాప్తి గర్వాంధుడా! ౪౬౬

ఉ॥ నీ యరు వైభవంబు గన, నీకెది తగ్గది యంచు నేడు మో
దాయతి బుడిచె రుచనఁగ, నంత యలప్రేమ చుసినాడవే
మాయుర! నీదు పన్నిధులు, మంగళ సంపద లెల్ల నంబుధి
మాయును గాతఁ గుంది యిడు, మల్లడు నొందుదు గాకి దుర్మతి! ౪౬౭

మ॥ అని దుర్వాసుడు శాప మిచ్చుడును రం, భాద్యప్పరోవర్గమున్
బెను లిబ్బుల్ వెలి మాపు కామగనియున్, వేగంటి చొదంతి స్వ
ర్వస భూజాదికిముల్ సమ సమును నం, రంభంబుతోఁ జేరె బో
ఘు విస్తార తరంగ ఘోష యుతమా, గంభీర వారాన్నిధిన్. ౪౬౮

మ॥ కడు కిక్కుఁ గల హానిశాపమున స్వ, రంబాది లోకంబు ల
ట్లుడికెన్ లేవడి చీడ పట్టినటులై, యుగ్రత్వముం జూప న
ప్పుడు నాకొకసు లద్రిజారమణు నం, భోజనసం గూడి పా
ల్కడలిం జేరి మాధవుం గని మొఱు, ల్లావింప దైన్యంబుతో. ౪౬౯

తే॥ కమలజంధును త్రిదశులు • కఠినుఁడైన, మునివలస నై న కష్టముల్ • వినిచి మాకు
నీచరణము లే శరణముల్ • నీరజాక్షి, యనుచు వేడఁ ద్రివిక్రముఁ • డనియే నిట్లు.

క్షీ ర సా గ ర మ థ న ము.

చ॥ కలఁగక మందరంబు తగు • కవ్వము వాసుకి త్రాడు నిండు బా
బిలి తరిగంబమై తనర • వేటుగ వేటుగ దేవ దాసవా
వలి యిరు ప్రక్కల న్నిలిచి • పాల్కడలిఁ జిలుకుండి యోషధుల్
దళముగ వైచి వెన్నపడు • దాఁచను పూనిక విడకుండఁగల్గె. ౪౭౦

ఉ॥ మేమును వత్తు మచ్చటికి • మీరు బిరానఁ బదండి యంచు ల
క్షీ మహిళా మనోహరుండు • మేకొని పల్కఁగ సింక నెవ్వ వే
యామడ లోడి పాతెనని • యానిన సమ్మికచే ముదంబు నె
మ్మొములఁ దోచ వేలుపులు, పోయిరి పాడుచు నాడుచుఁ రహిఁ. ౪౭౧

ఉ॥ లీలగ మందరంబుఁ బెడి • లించిరి వాసుకిఁ జాట్టినారు జే
జేల పసాదము న్నిలువఁ • జేసిరి కింబముగా మహాషధుల్
కేలను గల్గింబ కడ • లిం బడవైచిరి చిల్కి రంబుధిఁ
నేల చలించె శేషుండును • నెమ్మొయిఁ గుంచె నహంచలేమిచే. ౪౭౨

చ॥ అరయగ ధర్మ హీన హృద • యంబులఁ జేరిని కేశపుండు మం
దరమును వీపుపైఁ దిరుగఁ • బాల్చి బలిష్ఠ ధుల్లిం ద్ర రూపుఁడై
గరి నిలువంగ మోచి వెయి • కేలు గడల్కొనఁ జేసి మాని యెం
టరమునఁ బోయిఁబట్టివి కి • డంక ఫలింపఁగఁ జేసె నత్తఱఁ ౪౭౩

చ॥ మఃకీగన సంపదల్ మరల • మమ్ము కృపామతి నేలువానిచే
హొరకెఁ బరస్పరంబు పగ • దోచె సురాసురకోటి కంత శ్రీ
వరుఁ డొక మోహిని రమణి • వాలక మూని సురారులఁ భ్రమం
పటుపుచు మోసపుచ్చె సుధ • వారక మెక్కిరి వేల్పు లంతటఁ. ౪౭౪

చ॥ బెడిదపు టాలముఁ శశిని • భీమునకుఁ సురభూరుహంబుతో
బడఁగగు వస్తువుల్ శిఖరి • భేదికే దక్కిన సంపదల్ ప్రియం
బడర సురాళి కిచ్చి కమ • లాలయ లక్ష్మిని కౌస్తుభంబు మె
వడిఁ గయింొచు మాధవుండు • పైనము చేసెను వై నతేయుపై. ౪౭౫

ఉ॥ అంత దురంత చింత దిలి • యందుఁ నెమ్మది లేక భర్తనే
కాంతమునందు గాంచి తన • హస్తముతో ముకుళించి నా నుతుల్

వంతుల నొంది కుంది వసి • వాడి సశించిరి దేవవంచన
బంతుముతోడ వారిఁ జెలు • పం దగు పుత్తుని నాకొసంగవే. ౪౩౭

చ॥ అనవుడు కశ్యపుం డను ద • యూమతి నీకొక సూనునిచ్చితి
బనిగొని భూమి కేగి వెయి • వత్సరముల్ తపమాచరింపు మ
ట్రానరిచితేని నీదు వర • ముత్కటరీతి ఫలించునన్నఁ బ
త్యసుమతి నామె భూమిని మ • హా తపముం బొనరించె నిష్కమె. ౪౩౮

చ॥ అది విని వానవుం డడలి • యూమెకు సేవ యొప్పు నేగి వే
కుదిరి తదీయకార్యమునఁ • గొండొక దోసమఁ గాంచి మెల్లఁగా
నుదరము చొచ్చి యాకరువు • హోయన 'మారుడ' యంచు నేడు తుం
డ్లదయతఁ ద్రుంచి తున్నలకు • నౌల మరుత్తు లనంగఁ జేరిడె. ౪౩౯

తే॥ ఈ స్థలం బిట్టి దచట మ • హేశ్వరునకుఁ, భార్యతికఁ గల్గి వాయువు • వలన గంగ
వలన భరియింపఁగా రాని•బలియుండు గుహుఁ,డడరు శరవణ మది యని•నుడువుచుండ

చ॥ యమ తను కాంతులఁ జెగడు - నచ్చపుఁజీకటలులం దొలంచి లో
కములను గాచు వేనెలుఁగు - కాంచనచేలుని నాభియందు మొ
ట్టమొడట బ్రహ్మ యుప్పుతొల - డంబుగఁ బుట్టిన తమ్మివోలె నం
దము గల తేరితో విలస - నంబుగఁ బుట్టెను నిల సీరధి. ౪౪౦

సీ॥ పానఁగఁ ద్రిమూర్తులఁ - బోలెన గాధబ, రామలక్ష్మణులంత - రయము మీఱఁ
గడలి యెఱ్ఱని కనుల్ - గల స్వపభవ్యులు, నెక్కిరింతగఁ మఱి - తెక్కెముగను
పడసిన శలభు క - పర్దంబునుండి నెం, డిం మకరందంబు - చినుకు రేల
పూల నీడ్చుకొనుచు - మోముచు నిరుడరుల్, వృద్ధి నుగా కతనఁ గా - వేరిఁ జూలి

తే॥ విమల జలపూర్ణ మైన యా - న్నివాహణఁ, గాంచి దీని పరిత్ర సా - కల్యముగను
దెప్పవే యని రాముఁ డ - త్తంచినఁ, నిట్టులనియు వేశ్యామిత్రుఁ - డింపు నింప. ౪౪౧

గంగా వృత్తాంతము.

సీ॥ మీనంశమునఁ బుట్టి - మేదినిఁ బాలించి, తగ నయోధ్యా మహా - సగరమందు
నెగడు విజయశీలుఁ - డగు సగరునకు నై, దర్శియూ తోలి కప - త్రంబునందు
జనియించు ససమంజ - సున కంశుమంతుండు, కలిగె రౌఢిపభార్య - ఖగ కులైంద్ర
సోదరి సుమతి య౯ - సుదతికి నుదయించి, రఱువది వేపుర - త్యధిక బలులు .

తే॥ తండ్రి కొడుకుల కడిమికఁ - దనిసి పూని, గొప్ప యశ్వ సుధంబు బా - గొప్పఁ జేయఁ
గినిసి సుమనసుల్ దాని జిహ్వుకుఁడెలుపఁ, గపిలు వెనుక యాగాశ్వంబుఁ - గట్టెనతఁడు

తే॥ హయము వెంటఁ బోవుచు నున్న - యంశుమంతుఁ,

డెడఁ గలఁగి యింద్రు మోపంబు - నెఱుంగలేక

వెదకి భువి యెల్ల గాలించి - విసిగి మరలి

తాత కా నంభవము నిశ - దముగఁ జెలిపె.

౪౦౪

తే॥ అతఁడు కొడుకులతోఁజెప్పి - కుతిలపడఁగ, బాడబము చాడుపున మండి పడుచువారు
తడయ కిలయెల్లఁ దడవి పా - తాళ జగము, కానఁబడు దాఁకఁ ద్రవ్విరి-కడఁక విడక.

చ॥ పొడవు వెడల్పు లోఁతు పరి - పూర్తిగ నామడ లొక్క నూలు పె

పెడలక త్రవ్వి యీశు దెస - నేగి రసాతలమందు మానముం

దొడరి తపించు కర్దమ ను - తుం గని చెంగటఁ దేజి యుండుటన్

మిడుఁగులు లుర్గఁ జూచి కడు - మిట్టిరి తిట్టిరి చుట్టి రాతనిన్. ౪౦౫

చ॥ తఱుంగని కిన్నతోడ ముని - తల్ల జాఁ డుగ్రతరేక్షణంబులన్

జాఱచుటఁ జూడ మున్ను శశి - జూటుని క్రొంజిలుచువ్వచేతన్

పురములు బూదియైన క్రియ - భూప కుమారులు బూదియై ధరం

దెరలిరి వేగు లంతఁ జను - దెంచి వచించిరి చక్రవర్తికిన్

క॥ విని కుమలి చింతి కంఠము, గజక పృష్ఠి యంశుమంతుఁ - గని జన్మంబున్

బాచరుచుటా? నిలుపుటమా?, యన నాతఁడఁ జనియె యజ్ఞ-హయమును వెదకన్.

క॥ చని కపిలు నాశ్రమమునకుఁ, గని జనకులు బూదియైన - గతికిఁ దలరి య

మ్ము వేడ వారివృత్తము, వినిచి యతఁడు హయముఁ గొనుచు-నే పొమ్మనియెన్.

చ॥ అమలిన లేఖ్యుని కిర! - యట్లు లకల్మష చిత్తుఁడౌ ముని

ప్రముఖుఁడు దెప్ప ప్రైక్కి-సగ - ర ప్రభు పౌత్తుఁడు వారునంబుఁ దే

ర ముఖము పూర్తి చేసి యమ - ర ప్రవరంబులకున్ హవి స్నానం

గి మనుజ శేఖరుండు ధరి - యిది మహాత్ముని కిచ్చి యవ్వలన్. ౪౦౬

తే॥ సగర సార్వభౌముఁ డేగ - న్వర్గమునకు, సాగిరులు త్రవ్వటంజేసి - సాగర మను

వేర సీరధ మహిమతో - వెలసె నంశు, మంతుఁ డేలుచునుండెన - మృహి లలంబు.

చ॥ అతని కులంబునందె నెమ - లాయతొర్తి భగీరథుండు నం

స్తుతమతి పుట్టి రాజ్యమును - శోభిలు రీతుల నేలుచుండఁగా

గతము నసిష్ఠుఁడని నెలు - కన్ విని కొందలమంది మేదిని

పతి తిలకంబు చాఁగి గురు + వర్యునితో నొకమాట యిట్లనెన్. ౪౦౭

చ॥ వర్యునితో నొక తా నెనుం - గ్రాఁగిన మమ్ములు ప్రార్థు లై యెరుగన్

విపులతరార్తిమె నరక - వేదన నొందుచు నున్నవారె? వా

రు పడిన దుర్గతుల్ తొలగ - రూఢ యశః స్థితి నాకుఁదక్కఁగాఁ

గృహ నొక మార్గముం దెలుపు - డీ యని వేడిర మాని యంతటన్. ౪౦౮

తే॥ ధరణివర! వార లొక్క స ధర్మిని పొంద, నీవు కమలాననుని గూర్చి నిష్ఠ మెయిని
గొప్ప తపము కావింపు చే - కుటు ఫలంబు, చింత వలదని యకలంక శీలు ఉనియె.

తే॥ ఉర్వి యెల్ల సుమంత్రున - కొప్పుగించి, తలపునకు సనువగు హిమ - ధరణిధరముఁ
జేరి పదివేలయేడ్లు భ - గీరఘండు, తపము సేయ విరించి ప్ర త్యక్షి మగుచు. ౪౯ గ

చ॥ అరుదగు నీతిపంబునకు - నందితీ సంతస మింక నన్నుని

శ్వరు కినుకె గడించి చెడు - చావును పొందిన ని పితామహుల

సరసిము దాటి నదల్లి గ - సక దలఁపొందిన వారి యస్థుల

ధీరఁ బ్రవహించు దేవదండ - దప్పక గల్పుము కోర్కె - యయ్యెడుకె ౪౯౭

చ॥ సుర తిటిసి ప్రవాహము వ - సుంధరపైఁ బడ దాని వేగము

గిరిశుఁ డొకింకె నైఁచు నిజ - గేకి మెడం గల చాయ నొప్పు భూ .

ధరసుతి స్థదేహమున - దాల్చిన యంధక వైరిఁ గూర్చి నీ

పురు తన మాచరింపు - మని యొప్పుగఁ జెప్పి ధాత యేగింకె. ౪౯౭

తే॥ ఏవునె పదవేలయేడ్లు సు - స్థిర తపంబు, నల్పి మెప్పించు కలెడు ప్ర - సన్నుఁ డగుచు
నిష్ఠముం నీర్తు నని పల్క - నృపుఁడు పిదప, గడపె నైదు వేలేండ్లు గం - గను నుతింప

ఉ॥ గంగ లతాంగి రూపముఁ - గాఢగ వచ్చి మహింద్ర ! యీ తపం

బుం గయికొంటి వేల? నడి - బొంగెడు గంగ ధరం దిగంబడ

గ్రుంగని పైఁచువాడెవరు? - రుద్రుఁడు పల్కిన దెక్కనక్కెమ్మా

జెంగక ఘోరమూ తపము - సేయుము నివరముల ఫలించెడుకె. ౪౯౯

నీ॥ అని పల్కి యరుగఁగా - నా కరపాలుండు, చింతించి తనపట్టు - చెదరనిక

రేల జిల్లేడు మా - రేడు సుమ్మెత్తయు, నిండి పసిండి వ - న్నియ మెఱుంగు

జడ గల్గి నిర్మల జాతివేదో వుల, జ్వాలాకృతుడైన - శంభుగూర్చి

ధ్యానించి రెండువే - లైదు వందల యేడ్లు, కడు సుగ్ర తపము పెం - పడర జేయ

తే॥ మెచ్చి కైలాసవాసుండు - వచ్చి యిచ్చు, యేది యర విశతుండయి నృపవరుండు

గంగ పొంగుచు బల్కు వాఁకిన్ముల నుడువ, నగుచు నగధన్వియిటులనె నరవరునకు

నీ॥ ఇననంశ్య! యొకచుక్క - యేని చిందగనిసి, పట్టి కాచెద శం - వలదు నీకు

నని కోరాక్షించి తా - నరుగఁగ రెండు వే, లైదు వందల యేడు - లధిక ఘోర

తపము గావించి యం - తిట బ్రహ్మలును పు, ప్పొడి యోడిగిలు నీరు - కడకు గాలి

దివ్వరు కిరణముల్ - తిండిగాఁ దుడకది, వీడియు ముప్పది - వేల యేడ్లు

తే॥ కరుణచేత జగంబులు • కరంగి సురుంగ, గాఢ తప మొసరించె గం - గయును దిగియె

పశ్యలోకంబు వర్ణంబు, సంభలింప, మొరయుచు ధర్మి తల్లడం • బను పహింప

చ॥ హరుడును గాంచి మేటి జట • యందునఁ జిందగనీక చుట్టె న
వ్వర నది తచ్చిక్కోగమున, వర్తిలె నొక్క తృణాగ్రమందునకా
మొసెడు వాఃకణంబు క్రియ • విక్కిలి దిగ్భ్రమ నొంద జేడు, శం
కరుఁ డడలంగ నేల యని • కాటంగ జాతీయె నల్ప భాగమున. ౫౦౨

సీ॥ గంగ యయ్యంగంబు • రంగార భూరంగ, మునుకు దిగుడు రాజు ముందు నడచె
సమసివ సాగరుల్ • నద్వితీ వడయుదు, రను సంతసంబున • నతి రయమున
నట భ్యాస మగ్నుడై • యమరు జహ్నుని యుగ, శాల సవ్వంక ముంఁచంగఁ గాంచి
నాల్కలు చాచుచు • నూల్కొను కోపాగ్ని, చెంది యాతం డట • చేరి వారి

తే॥ త్రావివై చె గంగను శిష్య త్రతులు చెలంగ, రాఁ బ్రణతుడై యాతని • బ్రస్తుతించి
జరుగువృత్తంబువివరింపఁగరుణతోడఁగొనుచుఁ బూన్మునిచెప్పినఁడి - మునియువదల.

చ॥ సురనది దూకుచుం గదలి • చూడెను సాగర భూతిరాశిపైఁ
బరవఁగ దుర్గతుల్ దొలంగె • వారికి, దివ్యలు భద్రరావముల్
మొరయఁగ నన్నుతించి లలి • ంబువ్వల సోనలు రాల్చి రమ్మహీ
నరుడు కృతార్థుడై మరలఁ • బ్రబ్బిన మోదముతో నయోధ్యకుఁ

చ॥ అలమిన యండగోళముల • కావలిదై కమలాక్షు లోకముల్
గొలిచిన కాలఁ బద్మజుడు • గొన్న శుభంకర పాదతీర్థమై
తెలిసి భగీరథుండు గొని • తేర హరుండు శిరంబునం గొనకా
బొలసి యిలాతలంబుఁ బరి • పూత మొనర్చెను గంగ యివ్వధి. ౫౦౩

తే॥ కడగి సాగరులకు మేలి • గతులు గూర్చు, దపమునేసి భగీరథ • నృపుఁడు దేర
గంగ భాగీరథి యను నా • ఖ్యం దనర్చె, జహ్ను చెప్పినుండి రాఁ జనఁజాహ్నువియన

చ॥ అని ముని పల్క నచ్చెరువు - నందుచు వందన మాచరించి గం
గను తరియించి యవ్వలఁ ద • గం జనుచుండ విశాల పట్టనం
బున వసియించు ధర్మ పరి - పూత చరిత్రుడు వార్ధివుండు క
న్గొని శుభ వార్త లాడి తమ - కుం గురుపూజ లొనర్చి పంపంగకా. ౫౦౪

విదేహదేశవర్ణనము.

సీ॥ నిర్దుక వీడిన • నీరజంబులు గ్రాలు, పొలముల నారణ • పులుఁగు లలరి
కలుపులుదీసెడి • కలుకుల తేరుకుల, బెరుకుల కనుల నీ • డలను గాంచి
బేడివ విలంబు • వేగ వచ్చి పొడిచి, బ్రమ పాటునకు బిడ • పడుచు నుండు
నురుఁకళాల తేట • పరివేషితంబయి. యింభా విదేహదేశ, శంబు చేరి

తే॥ కలుపుగా నూడ్చు కలువలు, కంజములును, కన్నులం బోలెఁ గానరాఁగలుకు లుదరి
చూపులం ద్రిప్పికొనఁబ్రియుల్, నూచి నిసుగు, చుండు పొలములుచెలసిల్లు, చుంటగాంచి

సీ॥ అందలి తోటలం • దనకట్ట తూముల, ధ్వనులు మృదంగ ని • స్వము గాఁగ
నరవిరి కంకేళి • విరులంద మొప్పారు, ప్రసమల లసిత దీ • పములు గాఁగ
నరములఁ బోలి సో • నలు కాలు తేనియ, పరఁగు పుష్పములై వి • పంచిగాఁగ
విరి దమ్ములం జెవి • విందులుగా మధు, పము నొనర్చు రొదత • పాట గాఁగ

తే॥ సతత ఝిల్లీ రవంబులు • శ్రుతులు గాఁగ, నకల పక్షులు గను సభా • నదులు గాఁగ
నెగడఁ బరిసీప్తి నెమఱులు, నృత్యలీల, నలుపుచుండుట గాంచి యవ్వలికిఁ జనుచు

సీ॥ కొలఁకల యందు ని • క్కిలి మన మలరించు, పంచయాళ నడ • యందము గని
తమ చుట్ట లనుచు హం • పములు వెంబడి రాఁగఁ, గలకంఠకంఠులు • జలములందు
పొంకంబుగా నాడఁ • గుంకుమ పంకంబు, రహి యుడల్లంటఁ బ • రస్పరంబు
కలహించు ఖగములఁగాంచి నడులయందు, నెనుముల పొదుంగుల సెనయు రసము

తే॥ తరువుల మాపిఁఫలములు, గురియు రసము, చెఱకు గానుగలందుండి, తొరఁగురసము
తేనె వెరలఁ గాఁజడి టాప • సోరసము, తొక్కఁ దెలిసీరు వేకుంట • చొక్కికనుచు.

సీ॥ కొండ కొమ్ముల బోలు • గురు కుచమ్ముల ప్రేగు, మోవఁజాలక నూలి, పోగుకంటె
నన్ననా నడుములు • చలియింప వరంబు, వంటి చూపు లొలయఁబడఁతులాడు
నాట్యశాలల మృదం • గ ధ్వని కులికి తే, బజ్జెలు మడుగులఁ • జాటి కలఁప
వాలుగల్ దరి బోక • పాళల కులుకుట, కఱకు చూపు కటారు • లొఱల నడఁగ

తే॥ మునిగి తీరాబ్ధి దోచు ల • క్కిని నలంపఁ, జేసి నీటి పిట్టలతోడఁ • జేరి బిగువు
తెల్లగాజులు మొరయ మ • దించి నీట, నాడు తలిరుబోడుల జల • క్రీడఁ గాంచి.

అహల్యా శాపము క్తి.

సీ॥ హర మొందుచు విడే • హారామములఁ జూచి, వెలలి ప్రాకార సం • వేషితమగు
మిథిలా నగరి కొక్క • మేటి యలంకార, మై పొడవైన ధ్వ • జాళి వెలయు
బయటి ప్రహారికి వె • ల్లుల వచ్చి నిల్వ గా, ర్హస్యచితము పతి • వ్రత గుణంబు
పదరి పాడొనరించి • భర్తృ శాసంబున, రాయియై పడియున్న • రామ యపుడు

తే॥ రాము పద ధూళి సోకఁ బూర్వంబు మనసు, నలము నజ్ఞున మత్తల • దొలగ నెఱుక
తేజ రూపాంతరం బొంది • దేవు నెదుటఁ బాలుచు జని పోల్కి • దొలి రూపుతోలక నిలిచె

ఉ॥ క్రిందికి గంగఁ దెచ్చిన భ - గీరకు వంశమునం జనించు నో

నుండఁ తృప్తి మొలుపు • చొప్పున గ్రేవ నొదింగి నిల్చు నీ

చెందొవ కంటి యిప్పవడి - చెడ్డ యొనర్చిన పాపవైరికి
గ్రండుగ వేయి కన్ను లడు - గౌతమ వత్ని యహల్య నాఁ జనుక. ౫౧౩

ఉ॥ కంజడ లుల్ల సిల్లు నుని - కేసరి యట్టులు నల్లు విన్న (శ్రీ)
కంజనివాసినీపతి పతి - స్వర సదృ దళాక్షుఁ డిట్లనుక
సంజలి యిట్టులొట తన - నెక్కొను పుచ్చ కృతా రాధమం?
యంజన యప్పు డొప్పిన్ స్వ - యంకితమా? మెలుగు గాఁ బల్కువే

చ॥ అన విని భూరి పజ్జాడగు - నమ్ముని యిట్లును సద్గుణాలయా!
నీను మును వజ్ర యూర్ధ్వగతి - సీర్యుడు గౌతముఁ డిట్ల లేని నే
భను హరిణాక్షి చంద్రముఖ - లాంఛన లక్షణ లక్షణి గి గణా
వనిత యహల్యతోఁ గలయ - వాంఛ వహించె ముం. లలోపలక. ౫౧౪

చ॥ తొలగె నహల్య మూపులను - తూపులు మార నీశాతి సాయకం
బులు మది గాఁడ పజ్జతయుం - బోవ మదిం గల యారటంబుచే
వలయుచున్న మంద్రుఁ డొక - యప్పుడు సాహసవృత్తి నాగృహ
స్థులకు వియోగముం గొలిసి - చొచ్చెను గౌతమవేషియై యటక. ౫౧౫

చ॥ ఇరువురు చేరి కామ మను - నింపగ నానవ మానుమండు నా
తాటి నితఁ డింద్రుఁ డంచెటింగి - ధర్మ మధర్మము మానసంబునం
దరయక నమ్మతింబి చెలి - యంగజ సౌఖ్యములంబు దేలె న
త్తరుణమునక మునశ్వరుండు - తత్తల వచ్చె గృహంబు చేరంగక. ౫౧౬

చ॥ విలు పని లే కమోఘముగఁ - బెంఱు దిట్ట వరంబు లిచ్చి వే
ల్వుల యెకిమీనిఁ జేయఁగల - ప్రోడఁడు గౌతమ మాని జాయ రాఁ
దలఁగతి లోక మెల్లడ స - దా చెడకుండెడు నింద గొన్న య
వ్వలది వడంకి నిల్చి బల - భేది చనం దొడఁగెక బిడాలమై. ౫౧౭

చ॥ అనుపమ నీతిశాలి యగు - నమ్ముని కన్నల నిప్పు లుల్ల గాఁ
గని కత యంతయుం దెలిసి - కార్మకపీఠ! భవ త్కంచ్యుతో
గ్ర నిశిత కాండముం జెనయు - ఖండిత వాక్కులతో శిపించె వ
జ్జని పది నూర్ల యోనుల - రీరము నొందుమ యంచు సత్తతిక.

తే॥ క్షణములో శాప ఫల మొంది - జంభభేది, యెల్లిదంబగు లజ్జతో - నేగు పిదపఁ
జెలువఁ గని వెలవలది చే - వ్బలను పొంది, నట్టి నీవును శీలవగు - మని శపించె ౫౧౮

సీ॥ మాని కాళ్లం బడి - మడఁతి యో మునినాథ!, మన్నింపు మీ తప్పు - నన్ను గావు
పిచ్చుల తప్పుల - బెద్దలు పైఁచుట, తగునని నీతివే - తలు వదిలు

రని వేడఁ జ్వాలల - నార్పు రుద్రుని - పోతఁ, గ్రుడ్డుండై కనుమునీ - ద్రుండు నంత
 సతియెడ దయతోఁబ్ర - సన్నుండై వనమాలి, రాముని శ్రీపాద - రజము సోకఁ
 తే॥ నీయథాయాపమొందుదో - నెలతయనియె, నింగ్రుంగొని నిలింపులుముని - యెడకువచ్చి
 వేడ నతని యోనుల మాన్చి - వేయ కనుల, నిచ్చి పంపె నహల్య రా - యుగను పడియె
 నీ॥ ఇది గత వృత్తాంత - మిక లోకమున నెల్ల, ప్రాణులు సుఖముగా - బ్రతుకుఁ గాక
 దుఃఖ కారణమును - దొరయునే? జగములు, నీవు చే నిల్లాని - నిలిచి యుండ
 కర మహిమంబును - గంటి నచ్చట నంజ, నాద్రిభోల్ తాటక - నడచి నపుడు
 శిల యాచు దిక్కుఁజే - కిలఁ బడిన యహ్యల, మనుప నిచ్చట నంశ్రి - మహిమ గంటి
 తే॥ అనుచు నిర్మల గుణుండు ఓ ♦ ల్కనది వినుచు, దల్లి! పతి కిరుణింప నా ♦ తని భజింపు
 గతముదలఁచిచింతింపక, బ్రతుకుమనుచు, నామెకెఱఁగెరాముండు, వార ♦ లవలఁదరలి.
 నీ॥ ఘన తపోధనుఁడగు - గౌరము నాశ్రమ, స్థలి జేరఁ దత్త్వ - జ్ఞాని యంత
 సతిభులఁ గని పో - సతి మనస్సుండయి, యెదురేగి తెచ్చి స - మ్మదముతోడఁ
 గావింపఁ దగిన స - త్కారమ్ము లొనరింప, గాధేయుఁ జాతని - గాంచి పలికె
 నంజనాచల లీల - రంజిల్లు మైగల, శ్రీరాము పద రజ - శ్రీ వహించి
 తే॥ మాలతీ లుంగ బోలి - మధ్య మొప్పు, నా యహల్య పూర్వాకృతి - సంపె నీవు
 నెద దొనఁగె తెన సతిని గ్ర - హింపు మనఁగ, బమ్మఁ బోలిన యమ్ముని - నమ్ముతించె.

చ॥ తమి గోను సద్గుణాల్లియును - వారతయుం గల రాముఁ డంత గౌ
 తమును సదాబ్రముల్ శీరము - దాడఁగఁ మొక్క - ప్రదక్షిణించి యు
 త్తమసతి నా యహల్య మున - తల్లజ కై వనముం బొనర్చి మో
 దము - యత్నింపఁబోడఁ ను - తమ్మునిపో నటనుండి పోవఁగె. ౫౨౪

౧౦. మిథిలాదర్శన పటలము. (౧౫౭)

ఉ॥ లక్ష్మణ లక్ష్మ్య యైన నమ ♦ లాసతి నంజము పడి నా తఁగ
 బక్షయమై సలింగ నట ♦ కిర్రల పచ్చి జనించె గాంచు మో
 రాక్షసవైరి! చేకొనఁగ రమ్మని య మిథిలా పురంధ్ర సం
 క్షిప్త రీతి జూచు నను చేతులం జలియించె డెక్క-ముల్ ౫౨౫

చ॥ ఇతరు లనర్హు లగుచు దగి ♦ నే తిగ బాల్కము నేయ లోక సం
 స్థితి సుగుణాకరక భవన ♦ ను దరి జానకీ బెండ్లియాడ నం
 చొ సన్నిధి న రాముఁ డిట ♦ నచ్చెర వచ్చెడి నంచు నచ్చరల్
 జితవడుచు నటించుక్రియ, సౌధములందు ధ్వజంబు లాడెడి. ౫౨౬

చ॥ హరి కిరణంబులు మణుఁగు - లై గగనంబును ధీరవార్ధి యె
 పరునున గానరా నుపరి ♦ భాగములందు పలుంబు లొత్తుగా

గొఱలుచుఁ దెల్లనై మొగులు * గుంపులఁ దాఱుచు నాని తేమయై
హరువగు ధూప సంతతుల * నాఱుట వారలు గాంచి రయ్యెడన్. ౫౨౭

చ॥ అమృతముఁ గుంచె సద్దుకొని * యంగఱుఁ డంగములన్ లిఖించు నే
ర్వమరక చూచి చూచి భ్రమ * మందుట డక్కగ నెగ్గలేని సౌ
రమరిన జానకిం బడసి * నందున లక్ష్మీ వసించు తమ్మి చం
దమున వెలుంగు న మ్మిథిల * దాసిరి లోనికీ జొచ్చి రంతటన్. ౫౨౮

చ॥ నుడువుల తీ రెఱింగిన ఘ - నుండగు కుంభజాచేతఁ ద్రావఁగాఁ
బడిన మహాబ్ధి చందమున - భంబులు పర్వ సభంబు చాడ్చునన్
బెడఁగు శశాంకఫాలలును - వీరులు వేసటఁ బొఱవై వెఁగాఁ
గెడసిస భూషణాళి గల - గీముల వీదులఁ బోయి రంతటన్. ౫౨౯

చ॥ నడచిరి యంకుశంబున క * ణంగని కొండలఁ బోలు నేనుఁగుల్
విడుచు మదాంబుధార లొక * వెల్లువయై తురగాల నుద్వృచే
వడి నొక మార్పు చెంది రథ * వర్గము లెప్పుడు సంచరింపఁగా
సడునయి దుక్కియై బహు ద * శాంతరము ల్గొను రాజవీధులన్. ౫౩౦

చ॥ నడచిరి రెండు ప్రక్కల ఘ * నంబగు ప్రేమ మొకింత త్రెంపు లే
కడరి యంగనంగరము * నందు వెనంగి యలంగు బోట కై
వడిన పియోగ బాధ గల * పల్లవపాలులు కిన్నెఁ ద్రెంచు పూ
వడములఁ దేసె యోడిగిల * పంకము నొందిన రాచవీదులన్. ౫౩౧

సీ॥ కర పల్లవాంగుఘ - లొరయ జనించిన, పీఠారవముచేవి - విందు నేయ
శ్రావ్యంబుగాఁ బాడు - సరసిజాతుల గీతి, కా భావములు మది - గరఁచు చుండ
గంభీరమగు మృదం - గ ధ్వనుత పొందికఁ, జెలఁగి మిక్కిలిగ ఘోషించుచుండ
హస్తాభిసయమున - కనువుగా నయనాభి, నయము నయంబుగ - నడచుచుండ

తే॥ సయన నటన కుద్దిగను మ * నంబు పోవ, భావ గతులును వెన్వెంటఁ * బరుగులాడ
నున్నవో లేవో యను కౌనుఁబూఁగి యాడ, లలన లాడెడు నాట్యశాఁలలను గనిరి.

సీ॥ పగడాల బోలిన - జగడాలు గెలును, మరకతి చ్చాయల - వఱులు బోడె
లలరిన పోడి మాఁ - కులలోన బాడవుగా, ప్రేలాడుచుండు ను - య్యాలలందు
పాపజన్మము బోలి - పచ్చుట పోవుట, యెడలెగ కుండఁగా - నడరు చుండ
బడతుల నన్నని - నడుములకో యస, భ్రమరముల్ ముసరుచుఁ - బరితపింప

తే॥ యువకుల మనస్సు లట్లె యు - ఘ్రాత లూఁగ, నాకవనితల గాల్చివ్వు - నయముదోప
మింటికిం గాల్చు చాఁచుచు - మీఱి యెగసి, యూఁగు వారల బాగోగు - లోలి గనిరి

ఉ॥ మేరకు మీఱు రత్నములు - మేలికడానియు నాణి ముత్తైముల్
వారణ దంతముల్ చమర - వాలము వీలియుఁ దాని క్షులుక్
వారి కృషీవలుల్ గనిమ - వారక పోయు దరుల్ గలట్టి కా .
వేరిని పోలు నంగఘటలు - పెక్కులు గాంచిరి వారు ముందరన్. ౫౩౪

ఉ॥ కామశరంబు కవ్వము ర - కంబునఁ గాఁడ నసూక్ష్మరంబుఁ బోల్
ప్రేమ గలట్టి కాముకుల - రీతిని భూమిధర ద్వయం బనన్
సామజముల్ పరస్పరము - సంధిలి తొండము లెత్తి కిన్క-తో
దీనున మొప్పు బోరుటలు - తేకువఁ గాంచిరి వార లంతటన్. ౫౩౫

సీ॥ పడుచులు వాడి గో - శ్లఘన చిగురుఁ గేలు, నొప్పులఁగ వీణియ - చెవులఁ బట్టి
యొడిసిక నెల్ల నా - నొప్పు నరమ్ములు, చాఁగఁ దంత్రుల శ్రుతి - చక్కఁ గూర్చి
హస్తాంగుల త్రోవ - నక్షులు హావంగ, నక్షుల దరి హృద - యంబు చనఁగ
వేలిదంతముల కాంతి - వెలువడ శ్రవణపే, యంబుగఁ దేట భా - వంబుతోడ

తే॥ జిలికి గానామృతంబు వ ధ్నించుచుండ, వశము దప్పి యెదలు పర ధ్నవశత నొంద
గర్జ పుటముల సంతృప్తి ధ్నక త్రాని, నడచి ర మ్మువ్వరును రాచ ధ్నగరి వీధి

సీ॥ కుమ్మరిచే వడి ధ్నముగాఁ దిరుగు చ, త్రిము హాత గుండ్రన ధ్నగాఁగఁ దిరిగి
పెద్దలతోఁ జేయు ధ్నపరిమి చెలిమి నా, నడువంతరంబునఁ ధ్నగడక విడక
జ్ఞానుల తలఁపుల - చందమ్ముగా గురు, మతి నిశ్చలత్వ మే ధ్నమఱక గలిగి
బ్రహ్మబుధాతిక జ - ర్మంపుఁ బుష్పలకు, నిట్టిటిదని నుంత ధ్నయెఱుంగ రాక

తే॥ పైడి కల్లైముల్ ముగముల్లు - ప్పుజీను, పిగిలి కుచ్చులుమున్నగు - సాగనులొప్పు
నురుగులు యెచ్చుచు నేడ్చెఱు ధ్నబరుగువాఱు, మేటివారువములఁగాంచిఁమించిననుచు

ఉ॥ కొంచిన యాఁతులుక్ వలపు - రాయని విండ్లు శీలీముఖ ధ్వనుల్
మోచిన సీల కుంజలము - లుక్ నులి కౌనులు దాల్చి యెప్పుడుక్
సైచిన కందు నీఁగి మణి - సాధ గవాక్షములందు సొంపుగాఁ
దోచిన చంద్ర బింబముల - దూకొని కాంచిరి వార లత్తటిన్. ౫౩౬

కవిరాజ॥ పటికపు గిన్నెలఁ బోసిన క్రొత్త ను - వాసం వీచెడు తేట కలుక్
దిటసుగఁ ద్రావి బయల్పడు నవ్వునఁదీరు తడంబడు పల్కులతో
స్ఫుటమయి డాగిని నెయ్యపు టల్గును - పొల్గుగఁ దెల్పెడి చూడ్కి వగత
పలువగు క్తపు వెలార్పు జడంగగు - పద్మ నికాయముఁ గాంచి కొగిన్.

మానిని॥ కాయ నుఖంబు సమంబుగఁ జెందియుఁ ధ్నగాముక పాళి విమోహితులక్
జేయుచుఁ బై వెలయుం గొను వేశ్యల ధ్నచిత్త మరక్ సృటికం బనఁగా

నా యెలనాగల కాటుక చూపుల ♦ నచ్చము నల్లనివై కయిల గెం
జాయఁ దనర్చుచు రంగుల మార్పుల ♦ జానకు బంతులఁ గాంచి రోగిన్.

కవిరాజ॥ కడియము లుంగరముల్ మణి చేరులు ♦ కమ్మలు వీణలు వస్త్రముల్
బడలుగఁ బందెము లుంచి సువాసితి ♦ పాశము లూగఁగఁ గుక్కి-మొగం
బడరెడు స్ఫటిక శారులు రక్తిమ ♦ నందఁ గరంబులఁ బట్టుచు ను
క్కడమగు నీలైలఁ బోలిన కన్నుల ♦ కన్నెక లాడుట గాంచి రోగిన్.

చ॥ నలినము లుత్పలంబులును ♦ నాచును తీవియ లాకు లెఱ్ఱనౌ
ఫలములు సైకతంబులును ♦ వాలుగ బేడిన మీలుఁ గోకిముల్
వెలవెల పోవఁగా దమకు ♦ వేఱుపముల్ తగ లేని యంగముల్
గల చెలు లీందు డిగ్గియలఁ ♦ గాంచిరి పెక్కులు వార లత్తటిన్ ౫౪౨

చ॥ అతి చవల స్వభావమయి ♦ యచ్చటి కిచ్చటి కిడ్చు నింద్రియ
ప్రసృతికి లోఁగి పర్వలిడు ♦ భావము భాతిఁ జలించి వింతటా
గతులఁ జరించి మై సలఁదు ♦ గందపుఁ బూరిత రవంతయేని నం
చ్యుతి గనసేక కత్తు లను ♦ వందఁగఁ ద్రిప్పెడి వారిఁ గాంచుచున్. ౫౪౩

చ॥ ఇన సమ హేజులన్ గొతుక ♦ కిచ్చెడి వారల భర్త నింటి ని
ప్పుగఁ బడి లక్ష్మియై కరఁగి ♦ పోవని మారుల నిల్లు దాల్చు నె
ఱ్ఱని కరముల్ గలారి నుడు ♦ రాని నిభాస్యల యల్కుఁ దీర్చు స
త్తులఁ గడు నెఱ్ఱనౌ తలము ♦ దుల్ గల వారలఁ గాంచి రంతటన్ ౫౪౪

ఉ॥ చక్కెర పాగుఁ బోలిన వ ♦ చమ్మలు చిల్క-అల్లిక బాల్క-చున్
బుక్కిలి సిగ్గు నొంది దిల ♦ మెల్లలు పెన్నెలఁ బోని సూనముల్
చక్కటిఁ గోయుఁ కేకి మయి ♦ చాచు లఱంగుల నెంచ లోడి లో
స్రుక్కఁగఁ జూచి తేలు గమి ♦ క్రోల్చు ననంబులఁ గాంచి రోగిన్ ౫౪౫

చ॥ అమరులకున్ నసింప దగు ♦ హరి హరార్చన సాధనాచార
చ్చమరిచ నడలో దివము ♦ పందిము నచ్చటఁ నూపి గంగ చం
దమున గర్భరమై యరి ని ♦ దారుని యంతిపురంబు చుట్టఁ గు
డ్యముఁ బరి గొన్న కంఠకము ♦ నంతటఁ గాంచిరి వారు డాయుచున్ ౫౪౬

ఉ॥ పూవుల తావి పోల్ నవురు ♦ పొన్ను మెఱుంగును తేనె తీప సం
భావిత సత్కవిత్వ పరి ♦ పక్షి రసం బుపమిల్లు రాజక
న్యావలి యున్న యోవరుల ♦ హంసలు గుంపులుగా పరిసం సాగ
పె విలసిల్లు ముంగిళ్లు ♦ నంతటఁ గాంచిరి వారు డాయుచున్ ౫౪౭

సీతారాముల పరస్పర విక్షణము

చ॥ పొగడఁ దొడంగుచో బలుకు ♦ బోటి మగండగు బ్రహ్మయాదిగా
 చిగిలిన సత్తా వీంద్రులుప ♦ మించి వచించెడు లక్ష్మీయే స్వయం
 బుగ విజయంబు చేయఁ దన ♦ పోణిమిఁ బల్కఁగ నామె దక్క వే
 యుగ నువమాన మారసి యె ♦ యుంగఁ దరంజె? నుతంప సాధ్యమే? ౫౪౨

మ॥ గిరిజాద్యుత్తమ సాధువులు దలలు కే ♦ లీలించి మొక్కంగఁ ద
 గ్గ రహిన్ సద్గుణరాశియౌ జనక రా ♦ ట్కన్యా యిలాసంబు ని
 రర వర్చ్యులైకించి సారు పాలిమే ♦ రం గాంచఁ గాంక్షించియే
 తేజగంజైతిమి రెండు కన్నులును బ్రాఁ ♦ తిం గానలేవండు నూ ౫౪౩

సీ॥ మారిణంబుఁ గూర్చి పే ♦ రందిన కుంతంబు, కొల యలవాటైన ♦ యలుగు వాలు
 వెనుదీయఁ నాలుగల్ ♦ నెఱిగొందఁ జలియించు, కను గొందు జానకీ ♦ కవ్వపు మల
 తిరుగఁ గో యని యూర్పు ♦ వర ముగ్ధ వార్ధిలోఁ, గాక యా శుద్ధాంత, కాంత లవటఁ
 గాంచిన యమృతంబు ♦ కరణి నొప్పినయది, యిక్కన్యఁ బోలు వే ♦ తొక్క కన్య

తే॥ నొనరుపు మటంచు సురలు వేఁడినను బ్రహ్మ, వలన నిఁకన్త న సృష్టింప, వలనుపడునో?
 అమృతభక్తులు జతిమాల, సుబ్ధియేని, యిచ్చు సుధ దక్క వేతెద్ది, యాయజ్ఞాలు?

తే॥ వలచి వేల్పులు తడవు చ, వనరన లెల్ల, సీత మేనియందము గాంచి ♦ సిగ్గుపడుచుఁ
 కంది కుందిరి వారి మొగింబు లనెడి, యజ్జ మండలములకు నె ♦ ల్ల పుడు పగలె ౫౪౪

తే॥ ఇమ్మగువ సంతజమునుండి ♦ యిలకు రాఁగ, ఘోర తపమాచరించిన, వారు సురలో?
 జగము? విప్రులో? స్వర్గమో? భగవో? యెదియొ? దీనినిజము నిజంబుగ, దెలియలేము

చ॥ అరయఁగ వేటు వేటు పను ♦ లందని సుందరు లండ నిల్చి యో
 వర మృగనేత్ర! తల్లి! మధు ♦ వా! యరుదా సమృతంబ! యంచు నం
 బరమున దూరపుం బువులఁ ♦ జన్మను హర్షుగఁ జల్లి నిల్వ న
 వ్యరులపయిన్ గమించు నలి ♦ వేణి సుఖంబుగ మెల్ల మెల్ల నన్ ౫౪౫

చ॥ మృదులపదంబులన్ బసిఁడి ♦ మించులు గజ్జలు దాల్చి కానునన్
 వదులుగ మేఖలన్ మెడను ♦ నాఁడెపుఁజేరులు పూల మాలలున్
 ముదితలు కూర్చి కాంచ మెటు ♦ ముల్ శతకోటులు సేవ సేయ నొ
 ప్పిదముగ మించు రాణి ప్రభ ♦ నించె సుం దగి సీత యొప్పెడున్ ౫౪౬

ఉ॥ చంపెడి కుంతమున్ శమనుఁ ♦ జక్కఁగఁ గెల్పును గెల్పునంచు బీ
 రంపు నుడుల్ వచింపఁ దగు ♦ రాణ వెలింగెడి కన్నులొండె వ
 ర్ణింపఁగ వీలు కాని నవి ♦ నిల్వనఁ గాంచిన పరవ్రతంబులున్
 జెంపగు గుండ్లు గోడలును ♦ పిల్లుఁ గరంగి ద్రవంబుగా నగున్ ౫౪౭

శా॥ ప్రేమానందము గూర్చు నేత్రములకుఁ • వీక్షింపఁగాఁ బండువై
యామోదంబును పెంప నెల్లరు భలే • జాతుల్ గనం గొతుకం
బీమాడ్కిం గలిగించుటఁ జెలులకే • యింపే సుధం బోలు కాం
తా మత్తలిక నీత రామునకు • నే తాత్పర్యముం గూర్చునో? ౫౫౬

ఉ॥ భూషలు కుండలాదు లని - మున్నె సువరముఁ బోలి శైత్రముం
బోషణ చేయు చూపు గల - పొల్లులతో నలవడ్డ వై ననీ
యోషలమిన్న భాత్రసుత - యుష్పతిలఁ భువి సేమరత్నయు
గూఢపలు మేటి భూషణముఁ • బొందినవై విలసిల్ల నెంతయు ౫౫౭

తే॥ ఊహ కరుడైన సాందర్య-మొందు నీత, యిట్లు నిలున నిర్దుర కన్ను-తెనసి యొకటఁ
గలిసి యిర్దుర తెలుపులు - కలఁకవాఁజి, గాంచె రాముఁడు నీతయుఁ - గాంచె నతిని

చ॥ జనకజ చూచు చూపులను - శౌణ విఘ్నరణ కుంభ యుగ్మమా
ఘన బలుడైన రాము భుజ - కాండములక దగ వ్రాలె ఘల్లనక
ధ్వనిగాను వీర మద్దియలు - దాల్చిన రాముని చూపుఁడేంట్లు వ్రా
తెను జలజాత నద్మ లవ - లీ లలితాంగి ముఖాంబుజంబుపై ౫౫౮

చ॥ వలపు వహించు చూపు లను - పాశముచే నిరు మానఘ్నబులుక
బలముగ లోఁగి లాగఁబడ - భాను కులాంబుధి సోము మాననం
బల జనకాత్మజాత యెద - యందు వసించెను నీత మాననం
బల రఘురామచంద్రు నెద - యందు దగుల్కొనెఁ జిత్రవైఖరిక ౫౬౦

చ॥ కన నడు మింత లేని జన - కప్రభు పుత్రియు శుద్ధ మానసుం
డనఘుఁడు రాముఁడుం గలిసి - యంచితమైన తను ద్వయంబునం
దునిచిన యొక్క ప్రాణమన - నొప్పిరి; మున్ను సుధాబ్ధి శేష శ
య్యను జత వీడి యిప్పు డరు - దందఁగఁ జేరుటఁ దెల్పి శక్యమే? ౫౬౧

ఉ॥ అంతము లేని సుందరత - నందిన రాముని గూడలేని హృ
చ్చింతను గుండి నీత యొక - చిత్రపటంబును పోలి యుండఁ బే
ర్వంతఁ దలంపు బెట్లు చెలు - వంబును దార్ధ్యము వెన్నడక మహీ
కాంతుని పుత్తుఁడుక దపసి - కాశకు వెంటఁ జనెక మఱుంగుగా ౫౬౨

సీ తా సంతా పము.

తే॥ అట్లు వనమాలి కనుమఱుఁగై నయంత, నెడఁదయను మదదిర్పరదంబు-దృఢత యనెడి
యంకు శముఁద్రోచివై చె న్నే-చ్చాఞ్చునవృత్తి, నీత యాఁడుఁదనం బెట్టి-స్థితి భజించె?

చ॥ తనకు రఘూత్తముం డెదురు - దార్కొన నీత మనంబు మేను ప
ల్చనిదగు పోగు వంటి తన - జానగు కానును పోలె నూఁగఁగాఁ

దనుకుచుఁ గాల్వవంటి కను - దమ్ములఁ త్రోవను లోనికేగి ప
ర్యేను మరుశాధ దుగ్ధమున - వీడిన చేమిరి పర్వ కై వడి

౫౬౪

ఉ॥ నొచ్చును రానురాను గడు - నూల్కొని వర్ణలు కామవేదం
బచ్చుగఁ జెప్పులేక యెద - యండ తలంచి కలంగ, మారుడు
హెచ్చుగ మండు కుండమున - నింధనముల్ మఱి వైచు పోలిక
బుచ్చెను వాడి పుం ములికి - పూర్తిగ నామె మనంబు గాండగ

౫౬౫

తే॥ నేయి పూయక నిప్పున - నేయకుండు, వాడి యీయెను పోలి శ్ర - నములఁ దాఁగు
కనులు గల నీత వలువతో - మనసు నలగ, ఎన్నఁ బడిన పూలతహోల - వాడి పోయె
తే॥ ఉలియు మేఖలను ధృతిని - వలయమును, నాడు మనసును తెలిపిని - పపువనన్నె
దొరఁగి జానకి, వేల్పులు - తరవ నెల్ల, విడిచినట్టి కడలిఁ బోలి - పేద యయ్యె

౫౬౬

చ॥ నగలునుపేద నా - మగు - నానయునూడ నొయార మందముం
దొగడుగఁ బూడ మారు విరి - శూన్య స్థనాంతర మందుగ్గాడఁ దీ
పగు ననువులే తలించి యుగి - చూడ మొగంబును వాడఁ గాంచి వే
మగువలు జానకి గొని శ్ర - మాడి లోనికి నేగి రంతట

౫౬౭

ఉ॥ కమ్మలఁ బట్టి మ్రింగు గమ - కంబున వచ్చిన మీలఁ బోలు నే
త్రమ్ములు గలు జానకి ప - దమ్ములఁ గలను పోల్చివుళ్ళ మొ
త్తమ్ముల నొత్తుగాఁ బఱసి - దండిగ గొజ్జఁగి నీరు చల్లి శై
త్య మ్రోకింట్లు పానువున - పల్లఁజేరిచి రంత మైథిలి

౫౬౮

౩॥ గిరిసేనఁ బోలి మంచునుకు - గీడ్పడు తూంపు గలట్టి క్రొత్త తా
మర కొలఁకుక, గటారి కెన - మాటని రాహువు మ్రింగినట్టి చం
దురు సరి పోల్చుగాఁ దగిన - తోయలి మైథిలి తాని విచ్చు క్రొం
వ్వొరి తలిమంబునఁ దొడలు - వేసటఁ జేర్చెను నెచ్చ నూర్చుచు

౫౬౯

౪॥ చినుకులు పర్వతాగమనఁ - జిందిన సంచనఁ జూచుకద్యయి
గనుఁగవనుండి ముత్తెముల - కై వడి బొట్టుగ న్నశు బిందువుల్
చినికెను, వింటి కోపు లలిఁ - జెన్నగు నెన్నుదుటఁ జెమర్చి క్రా
గు నెనటినుండి లేచు పొగ - కోపగు నూర్చుల మాసెఁ బిమ్మట

౫౭౦

౫॥ నిలుకడయై బలిష్ఠమగు - నెన్నుది గల్గియు వేటకాని తూ
పుల నిలఁ గూలు నమ్మిలిని - పోలిన యాయమ క్రాగుచున్న లో
పలి మదనాన్నిమండి పొగ - వాఱగ మిక్కిలి వాడి నత్తలై
మలఁగెడు పూ లతంబలె శ్ర - మంబున గ్రుంగి యొఱంగెఁ బాన్పుపై

౫౭౧

చ॥ పొటుకునఁ బాన్పు క్రొవ్విరులు - బొందిని గ్రుచ్చుకొనెం జాటుక్కునఁ
జిటపటఁ దక్కులాపమును - చిట్టి మిడుంగులు లట్లు రాతెను
త్తుట మదనాగ్నిచే నరుల - దారము తాటి తెగెం బటాలునఁ
బొటపొట నశ్రువుల్ చెదర - బొగ్గుతె యయ్యెఁ బ్రసూన దామముల్.

తే॥ దాదులును తల్లులును చెబుల్ సోనరులును, మిగుల జింతించి మనసులు నొగులనేరు
వేడ్ర మిది యని తెలియఁ - విరి వనంత, ముగను వృష్టి తీసిరి మీఁడు. మొనసి కట్టి.

క॥ అలావర్తమున వినరు, గాలియుఁ గామాగ్ని వృద్ధి - గాదింపఁగ భూ
మాలి విరిసరులు మాండఁగ, బాలికయుం గరగుఁ పైఁడి - ప్రతిమం బోతఁగ. ౫౭౫

చ॥ విరివడమున్ ధరించి విరి ♦ మీ గొను చీడటి కాన యొక్కొ? సుం
దరతర మైన స్తంభములొ? తద్భుజ యుగ్మమొ? కాకయున్న పె
మరకన్ పర్వతంబొక్కొ? మంజుల సద్భయగంబొ? కన్నులో?
యరువు వహించి పల్లు గొని ♦ యర్వికి డిగ్గిన మేఘమొ? యనున్ ౫౭౬

ఆ॥ మదిని చొచ్చి చిటపు ♦ మానిసీత్సంబును, కరచి జీవములను ♦ గలఁచు వాని
మలల మాటు మనలఁ గల ♦ భుజంబున నొప్పు, పిల్లు చూడఁ జెఱకు ♦ పిల్లుకాదు

ఆ॥ స్త్రీన్వభావమైన ♦ సిగ్గు నొదంబు నా, మనసులోని తెలివి - మఱిగి పోయె
గాల్లు నొవ్వ నేలఁ ♦ గదలి యాతఁడు, కనుల త్రోవఁ కొచ్చు ♦ కన్నగాఁడుగి ౫౭౭

తే॥ ఇంద్రసింబులంబోలి, యిరులు గ్రమ్ము, కురులు నాజానుబాహువుల్ కొమరుమోము
కప్పు ట్టాల భుజమ్మలే ♦ కాపు; స్థితము, మొనసి నాజీవముల లాగి ♦ కొనుచుఁబోయె

తే॥ చూచు వారల యనులులఁ ♦ జూఱలాడు, సరపునత్తమ్ము డుగింఁదా ♦ మరలకాపు
మదపు పేన్దు వోతఁ జనిన ♦ మంద గతులె, నాయెడఁదఁచొచ్చి నెలవుకొ ♦ ప్పని నిజంబు

తే॥ అరసి పలుకుచో ననిమేషుఁ ♦ డతఁడు కాఁడు, విరియచెందమ్మికిన్నులు ♦ కిటుకువాఁడు
కట్లు గల పిల్లు దాల్చిన ♦ ఘన భుజండు, జన్మిదమ్ముండె నిజము రా ♦ జన్మనతుండె.

తే॥ సహజసద్గుణములుదీను ♦ సంబుద్ధతల, యంత్రములుగాఁగఁదిరుగుక ♦ న్యాత్వమనెడి
ప్రహరింబఁగూల్చునుందర, బాహువులను, మరలజీవముల్ విడుమున్నె - యరయఁగలనఁ

సూర్యాస్తమయము.

తే॥ అనుచునిటువంటివే పెక్కు - లనుచునిదిగొ, యెదుటఁదో తెంచెనదిగొ పోయెనెయట - చు
ఉడుకు మదిని నలపుచేత - నొకటిగాక, పెక్కు - డలఁచుచు మలయుచు - వేగఁచుండ.

ఆ॥ హంసయాన కైన - యంగజ తాపాగ్ని, తన్ను గాల్చు నోర్వఁ - దలఁకు కరణ
పొడవు కరము లడఁగ - ముడిచి వేడి వెలుంగు, పరుగు వాటి మునిగె - బల్చిమాడ్కి

చ॥ విరిసిన పూలపైఁ బడుచు - వీచెడు పయ్యరత్రాడు, సంజయు
పురమను నెట్లు వెండ్రుకలు - మైకము చేసి స్మరాగ్నిలోపలక
బెరుగఁగఁ జేయు మబ్బునెడి - పేరిన నల్పుమెయిల వహించియు
ధ్వరగతి రాత్రియక జముడు - తోచె విదేహ స్వపాల కన్యకుక. ౫౫౫

ఉ॥ పైఁ ప ధ్వనించు పక్షుల ర - వంబులు వాద్యముగాఁగ ఘోషముం
బూనిన యబ్ధియే యడుగు - మువ్వలుగా నెఱ మిన్నె రక్తపుం
బొనముగాఁగఁ జీకటియె - ప్రబ్బిన కంచెలగాఁగ నంజ యక
చాను మహోద్ధతిం బరంగు - శాకిని భూతము వోలె వర్ధిలక. ౫౫౬

సీ॥ కొలఁకుల నెడి యగ్ని - కుండంబులంబడి, విరియు పువ్వులనుండి - వినము గొనుచుఁ
బచరించు దక్షిణ - పవనుండు మారుండు, ప్రయ్యనేయఁగ నైన - ప్రణములందు
మాఱి లో నేగఁగా - దూశిల్లు తెలివియు, మేలైన స్త్రీత్వంబు - నేలఁ గలియ
సంభ్రమించెడు నీత - సంజను గని యిది యా? మన్నిగొన వచ్చు - యముని రూపు!

తే॥ కడలియో! కాలమేఘమో! కప్పు మలరెఱు! యెడరు గలిగించి కన్నెల - నేడిపించి
యాగిరీయు మతేదియో - యనుచునామె, మలయ ససురవన్నెయ ముని-మాపువచ్చె

స॥ గగన సీలిమయు బుఁ టిములను విడి వంట్ల, లును తెమ్మెరను మార్పు, లును విశాల
మగు జేపు తాకన • మను నిషధ్యతి యొప్పు, ఒగ నోరు గలిగిన • సంజ పామ!
నాలుకతో లాగి • జాలి బూన్పుటయేల? లో న్నెయి నిమిషిల్ల మరువాడు
కొంచెమైనను చేయి • క్రిందికి దింపవల, ఉన్నది నా కొక్క • యనుచు నుమ్ము

తే॥ పిప్పి బ్రదుకఁగ నేనుండ • గొప్పరట్టు, పూన్చి యిట్టుల నన్నాడి • పోసికొనఁగ
నేమి యపరాధ మొనన నా • యెడ? నిదేల, మైర భావంబు నువ్వలవంత పలువ?

ఉ॥ క్రిమ్మి మబ్బురూపు నిటు • గైకొని హలహలంబు పొంగెనో?
యిమ్మెయి నబ్ధిపొంగెనో? ర • మత్వరు మేని హారంగు నెల్లవా
రిమ్ముగ నెంచుచుంట నది • యే యిటువలెనో? కాలునల్పు తో
రమ్ముగఁ గాటుక మెదిసి • రాచిరొ మింటికి మంటి కెవ్వరేక. ౫౫౭

చ॥ అరుదుగఁ గానవచ్చి సతం • జా మఱుంగె చనె పడు పెట్ట నొ
క్కిరును గినంగ లేర యొక • కన్నెకి యెల్లద మైన వంచు లో
నరయక మబ్బుని న్నిలిచి • యమ్ములనేయు నరంగు డిట్లు నీ
కిరవుగ నేర్పెనో? యిదియు • నే నొనరించిన పాప రూపమో? ౫౫౮

ఉ॥ లంకిలి నొంది నీత యిటు • లంగడఁ గ్రుంగుచు నెమ్మఁ గాంచ న
భ్రాంతి పు సాధమందు నెల • తా జగ తిన్నియ చుట్టు నాజ్య దీ

పాంకురముల్ మహాష్మ మని యవ్వల ద్రోయుచు రత్న దీపముల్
పొంకముగా నిసిం బవలు పోలికగా నొనరించి రా సఖల్. ౧౯౦

చంద్రోదయము.

చ॥ వలమగు మందరంబు ఘటి పాశమునక విగియించి సంద్రమున్
జలుకఁగ లేచు రత్నములు చిన్నులు రిక్క-లకంటె మిక్కిలిన్
వెలుగ సురాసురుల్ తరచు వేళ సుధామయ హేమ పాత్ర వే
వెలిన లీలఁ దోచెఁ గడు వెల్లని జాబిలి సల్లయంబుధిన్ ౧౯౧

చ॥ అజఁ డొక తేటియై చదువు లంగముతోఁ బరియింప విచ్చె సం
బుజ మొకఁ డద్ది మున్ను వట భూజ దళంబున బండి యాఁకటన్
గజబిజి గొన్న కై వడి జ గంబుల లోఁగొను వాని నాభియం
దు జన మందె నంచు బగఁ గోయధి యబ్బని గాంచె నాఁదగెన్

ఉ॥ చుక్కల గుర్తు లుంచు క్రియఁ జూచులు మిక్కిలి పిక్కటిల్లె న
ల్లిక్కులఁ గ్రమ్ము నిర్లఁ గబ లించిన వెన్నెల గుంపు లప్పు తొ
ల్చుకొ నెనంగు వెండి కల శంబున ప్రక్కను పోక పాశ నా
నిక్కెను నీతి కియ్యదియు నెఱజలి నెంతగఁ గూర్చునో కదా? ౧౯౨

తే॥ రక్తి గల సంజ యను చేయి పరమణ జూచి, యిరులమ్రుంగివెన్నెలలల్లె యెడలఁబర్చె
*దళిత పాపుడై నిరతాన్ను బాత యెర, విభుని విలసిత సత్కీర్తి విధము నంది ౧౯౩

చ॥ కడలి తరంగలం బాడము కల్వల తేడ ను శిల్పి వెలులక
పాడవగు కేలు సాచి మును పోషణ చేసెడు వెన్నునాభిలోఁ
బాడమిన యండగోపమాలు పోయెను ప్రాతఁగ నంచు జ్యోత్స్న యన్
దడమగు వెల్ల వేయు క్రియఁ దానొనె నెల్లడఁ గొముదీ తతుల్ ౧౯౪

చ॥ విడక వసించు లక్ష్మీమును పే రులిప్తం గల తేట్లు వీడఁగా
ముడిఁగెను వాడి కేకులును మూత్ర వడంగ సరోజ పండముల్
విడిగెఁ దొగల్ మహా ప్రభువు పృథ్వి సయంబుగ నేలి స్వర్గముం
బడసిన యంత నల్ప నర పాలకు లొదల లెత్తు కై వడిన్. ౧౯౫

తే॥ ఇరులుగా వచ్చి లోకంబు లెల్ల మ్రుంగి, వఱలు సల్ల నివ్వున లేచు బాడబంబ !
మాయయగు వనమాలి మై చాయ కోడి, యడలు కడలికి నాకును చెడుగవై తె?

తే॥ కడలిలోఁ బుట్టితిని చెడు గరివి కావ, అంబుజాలయతో నమ్మ తంబు తోడ
జనన మొందితి వెవరిని చంపకుండి, నన్ను కాల్తువే యని సోలె నలిసనేత్ర. ౧౯౬

తే॥ వెన్నెలనెడి నమ్మెట నీల * వేళిచనుల, పైబడంగ వేడి నిప్పున * బడివ హాసో
వోలె నోర్వక చెందమ్మిపూల పాన్పు, మీఁదఁ బడి పొరలుచు నుండఁమోదము చెడి

తే॥ దొండడిగఁ గ్రమ్ము వెన్నెలలో తూటి తాఁకఁ, దల్లడిల్లి యుడికి సామ్మిసీల్లె బొమ్మ
వాడి చెందమ్మి తోకులు * మాఁడిపోయె, గీరవాణి దేహము చాల * మాటిపోయె.

తే॥ చెలులు చలి కలపంబు పై శీతార్చనంత, సీత మటి యింత యుడుకుచుఁ జేదఱ గొనె
వీవ వీవఁ గుచంబుల వేడి యెక్కె; మదిని మదన వేదన కేడిమందు మహిని? ౬౦౨

తే॥ ఒడలి నుడికించి కామాగ్ని - యుబుకుచుండఁ, గిసలయములు పుప్పొడి చిందు -
వేసివాడఁగా వానిని దీసివైచి, మార్పుచుండిరి తల్లి ప్రేమంపుఁ జెలులు. ప్రసవములును

తే॥ సుందరంబైన శుద్ధాంత * మందు విరుల, శయ్యపై సీత యీరీతి * శ్రమల నొండఁ
గలికి మించు మెనంచును * గాంచినట్టి, రాముఁ డెటులుండఁజాలము * రంధ్రపాదము

తే॥ అట్లువారుమువ్వురుచని, యధిపుఁగాంచ, నతఁడు సత్కృత లొవరించి, యమరనాథు
నదనముం భోలు చాంపేయ * సాధమందు, విడిది చూపఁగ ముదముతో, విడిసిరచట

తే॥ అచటి కేతెంచె నతి బలుఁ * డైన రాము, పాదధూళిచేఁ దొలిరూపు * వడసె నట్టి
మడఁతుక యహల్యకొడుకున * మస్త శపము, లొక్కరూపొందెననిచెప్ప, నొప్పువాఁడు

అ॥ కానిపించు మునిని * గని మహోదారుండు, మొక్కనుగుణధనుఁడు * పెక్కుశుభము
లొనర దీవనలు న * మున్నతి గావించి, గాధిజనకు నెఱిగి * గారవమున. ౬౦౩

క॥ గౌతమ పుత్రుఁడు కౌశికుఁ, గౌతుకమునఁ గాంచి మీరు - కడఁక నిటకు రా
నేతపము చేసె నీపురి, నా తరమా తెలుప మాని - నాథా! యనగఁ. ౬౦౪

క॥ చల్లని పద్మాననమున, నుల్ల నీలు పితామహుండ - యుపమకుఁ దగి రా
జులు శతానందుని ముని, తల్లజఁడగు కౌశికుఁడు ము - దంబున బలికె. ౬౦౫

క॥ ధీరచరిత! వినుము - మహో, దారుండి దారకుండ - తాటక యునుఱుల్
పేరుగ నా యాగము పెం, పారఁగ నీతల్లి శాప - మరిదిగఁ దీర్చె. ౬౦౬

క॥ అరసి యిటు పల్కు కౌశికు, నరసి శతానందుఁ డట్టు * లను మునిచంద్రా!
అరుదగు నీ దయ గలుగఁగ, నరు దెయ్యది విజయ శీలు - డగు రామునకుఁ. ౬౦౭

తే॥ కడలి నీలంబు మబ్బుల - గమియు నల్ల, గలువ లుపమగా నొప్పిన - కష్టటాడలు
గలుగు రాముని వదన మండలముఁగాంచి, యిట్టులను నహల్య పుత్రుఁడింపునింప.

విశ్వామిత్ర చరిత్రము.

క॥ వనమాలీ! యిమ్ముని మును, జనపాలుం డగుచు పెక్కు - నంవత్సరముల్
మను నీతి దప్ప కేలెను, దన కెదు రెద్దియును లేని - తాత్పర్యమునక. ౬౦౮

తే॥ ధర్మమార్గానుసారియై - ధరణి నేలు, చుండి యొకనాఁడు వేటాడ - నుల్ల మందు,
కడళ జనియింప దట్టంపు - టడవి కేగి, పూజ్యమగు వసిష్ఠాశ్రమ - మునకుఁ జనియె

సీ॥ అమ్ముని యంతన - తృధికాదరంబున, నాతిథ్య మొనఁగి జ - నాధినాథ!
ఇవట నేటికి వసి - యింపు మనఁగ నీతఁ, డట్లే యనుడు నాతఁ - డలరి సుకళిఁ
బిలిచి యిప్పుడు రాచ - వీరుల కింపైన, యమృతముం బోలు నా - హార వస్తు
నిచయంబు బిడుకుము - నీవని నియమింప, నదియు నవ్వారిగా - నపుడ కురిసె.

సీ॥ పడుచులతోడి యొరెంబు - సైన్య సమితి
తోడఁ దృప్తిమొఁ గొనుము మ - స్నీడ! యనిన
నందఱు భుజించి విరిసరుల్ - చందనంబు
తమ్ములము గొని శ్రమదీటి - తనిసి యుండ.

సీ॥ కాశీకుండు వసిష్ఠఁ - గాంచి యిట్ల ను ముని, జనగణ్య! నీవు లే - చినది లేద
యూ ధేనువే మాకు - నెల్ల సైన్యములకు, నిష్ట మృష్టాన్నంబు - లిచ్చు కతన
కలువ దూరులు శాస్త్ర - కర్తలు మును 'రత్న, హారిత పార్థివ' - యనుట కతన
నీ శామధేనువు - నీకుఁ దగ్గది కాదు, నా కిమ్మనవుడు మా - నంబు గొనుచు

తే॥ డామో సేపుండి యమ్ముని, చంద్రుఁడనియె, దారుణ కృపాణ దీర్ఘ హస్తా! తపస్వి
వల్కులిని పేద నే నీయ, వలఁతఁ గాను, ఈవ కొనిపొమ్ము వచ్చు నట్లని దీని.

తే॥ అనినఁ శాశికఁ డట్టులే - యనుచు లేచి, వసిని బంధించి యాడ్వ సప్తశువు కట్లు
త్రైచిహిని మునిఁ జేరి సన్నపవరునకు, నిచ్చినాఁడవే యన నతఁ డట్లు లనియె.

సీ॥ నేన యొనంగలే - డీ నరపతి జయ, చ్చత్రంబు గలవాఁడు - నరభసమున
బలిమిమొఁ గొనిపోవు - వాఁడన నందిని, యితని బలంబు నే - నిపుడ చెఱతు
నని కోపమున దేహ - మల్లార్ప రోమ కూ, పంబుల బోయలు - బర్బరులును
చీనులు జోసకుల్ - వేసవేలుగఁ బుట్టి, జననాథు బలమునా, శంబు సేయ

తే॥ రాజపుత్రులు మునిరాజుఁ - గ్రమ్మి కినుకఁ, బశుబలన్ము గాదిది వీని, వంచనమ్మె
పొడువుఁడనియార్వనాముషి, పుంగవుండు, నుజిమిఘాడ వారలు మండియర్విబడిరి

మ॥ తన పుత్రుల్ మడియంగఁ గౌశికుఁడు క్రుద్ధస్ఫూర్తి దుర్వీర్యుండై
ధనువుం గొంచు గుణంబుఁ గూర్చి శరముల్ - దంభాళి దోస్సారితఁ
మునిపై నేయ, వసిష్ఠునియును వే - భూపాలుపై వైచ౯ జే
తను దాఁ దాల్చిన బ్రహ్మదండమును త - ధ్ధాతీశుఁడు న్నవ్వంగ.

మ॥ వర దివ్యాస్త్రుచయంబుఁ దొట్టి తన య - భ్యాస ప్రపుష్టంబు తొ
శరముల్ విడుచునుండ దండము మహా - శ్చర్మకీయఁ మ్రుంగ భూ.

వరుడంతం గనకాద్రి ధన్విని మదిం • సార్థింపఁగా మెచ్చి యా
శ్మశ్రత్రుం దొసఁగెన్ సరేంద్రున కసా • మాన్యంబుతో నశ్రుముల్.

చ॥ అతఁ డవి యేసె నప్పు డమ్మ • తాంధను లవ్వడి సూచి లోకముల్
హుతవహు నోటఁ బడ్డవని • యుత్తలమంది వడంకి రెప్పటికే
యతిపతి హుమ్మటం చితని • యశ్రుము లెల్లను మ్రుంగి యుగ్ర తే
జిత తనుడెఱ్ఱు నిట్లు శశి • శేఖరు నశ్రుము లెల్ల వమ్ముగాన్.

చ॥ కుశికసుతుండు కాంచుచు న • కుంతితేజము సత్తవస్వికే
వశమగుఁగాని తక్కుఁగల • వారికి నుండుట కల్ల; లోకముల్
యశమున నేలు శక్తి యది • యచ్చపు సత్త్వము గాద యంచు దొ
ర్లిశకుఁ జనెన్ మహా తపము • తేఱువఁ జల్ప వినిశ్చితాత్ముడై. ౧౨౨

ఉ॥ రాజగు కౌశికుండు ముని • రాజు వసిష్ఠు జయంబు తీరు తా
నోజఁ దలంచి యంతఁ గడు • సుగ్రముగాఁ దపియించి నిష్ఠమై
రాజిత శక్తి నొంద నమ • రావతి గాఢుఁ డెడన్ భయంబునన్
దేజు దొఱంగి యచ్చరలఁ • దేలు తిలోత్తమ నంపె బెంపునన్. ౧౨౩

చ॥ నృపతి తిలోత్తమా తను వి • నిర్మల సౌష్ఠవ మొప్పుఁ గాంచి తాఁ
జపల మనస్కుడై మరుని • సాయకముల్ హృదయానఁ గాడఁగాఁ
దపము కృశింప నాచెలికఁ • దద్ద వశుండయి చాలకాల మ
ట్లు పఱవ మేలెఱింగి వెగ • టుం గొని నన్వే మనంబులోపలన్. ౧౨౪

తే॥ ఇంద్రు వంచన మిదియని • యెఱిగి కినుక, నవని మానిసివై పుట్టు • మనుచు దానిఁ
దిట్టి యచ్చోట్లు వీడుచు • ది గధిపతుల, సత్త్వవంతుఁడౌ జముదెన • సరగఁజేరె.

తే॥ ఇచ్చమెయి సటఁ దపము వహించుచుండ, శక్తిమ దయోధ్యయందు త్రిశంకువనెడు
ప్రభువు పాలించుచుండి తద్వంశ గురుని, ముని వసిష్ఠుని గాంచి యు • ట్లనుచు నడిగె.

మ॥ మయితో స్వర్గముఁజేరఁ గాంక్ష వొడమెన్ • మన్నించి యిక్కార్థమై
మొయి నై సం బాసరింపుఁ డన్ననతఁడున్ • మేకోమియుం గాంచి యా
షయి నేనెవ్వరిచేతనై న నొనరిం • పం జాతు నన్నంతనే
సయిరా! నాకపచారముం దలఁచి యా • చార్యుం బరుం దెత్తువే? ౧౨౫

ఉ॥ ఆలము చేసియిట్లు మరి • మాద దొఱంగితి గాన నీవు చం
డాలుండ వాదు వంచు ముని • నాథుండు తిట్టుడు సూర్యుండుం బ్రకా
శాలి రహింప హేతువగు • సట్టి నృపాలక తేజ మాటఁగా
శలి యొవర్పఁగాఁ దగిన • కీడ్పడు రూపము తెనికేర్పడెన్. ౧౨౬

ఉ॥ హరిములుం గిరీటమును • హరి విభూషలు లోహభూషలై
జారు పటంబులు మెడను • జండెము లోళ్లుగ మాటి దేహమున్
పేరిన నల్లనై చెడఁగ • వీదని చింత నృపాలుఁ డింటికొ
జేరఁగ నెల్లవారచట • నీయని రోయఁగఁ బోయెఁ గానకున్. E 29

తే॥ ఒక్కనాఁడు విశ్వామిత్రుఁ • డురు తపంబొ, నర్చు వనమున కేగఁ జం • డాలుడవగు
నీవెవండ విటకువచ్చి • తేలయన్న, మునికీ దన వృత్తమెల్ల భూ • పుండు వచించె.

చ॥ అదివిని గాధిపుత్తుఁ డిది • యాకథ! యంచు హసించి యజ్ఞమున్
వదలక చేసి పంపెదను • స్వర్గువికంచు వచించి హానులన్
ముదమునఁ బిల్వనంప భయ • ముంగొని వచ్చిరి వారలెల్లరున్
బదరి వసిష్ఠ నూను లిటు • పల్కిరి గర్వము కందభింపఁగన్.

ఉ॥ మాలాఁడు యజ్ఞయంట! మఱి • మాల పురోహితుఁ డంట రాజు! చా
ల్చాలును నమ్మతింప మన • సన్నుని కాశికుఁ డంత నుగ్రుండై
యాలముచేయు కట్టిడి దు • రాత్ములు నీచపథానువర్తులై
మాలుదు రంచు శాపమిడి • మానక యాగము పూర్తి చేయుచున్. E 30

ఉ॥ వేలుపు లార! రండనుచు • బిల్వఁగ వారలు మింట నిల్చి యీ
మాలని కగ్ని కార్యము క్ర • మంబుగఁజేయుచు మమ్ము పిల్చు నీ
శీలము వోలదంచుఁ బ్రహ • సింపఁగ నిమ్ముని కిన్మనూని దా
మేలితపంబుచే నమర • మేదిని జేరుమ యంచుఁ బంపఁగన్. E 31

చ॥ మనుజవిభుండు వే చని వి • మానమునన్ దివిజేర నిర్జరల్
చను మిటరాకు మాలాడవు • చక్కటియే యిది యంచుఁద్రోవ, నో
మునివర! కావుకావు మని • భూపుఁ డథోముఖుండై పడంగ రా
ముని నిలునిల్వమం చళని • బోలె నొనర్చె మహాబ్రహ్మసమున్. E 32

సీ॥ నన్ను లెక్కింప కి • ట్లున్నత గర్వలై, యవమతి గావించు • నమరవరుల
పెను వై భవముకంటె • బేరిమిగాఁగ రెం, డవ త్రిదివంబు క • డంగి యిపుడ
కావించుఁ గమలాస్త • కమలారులును ఋక్ష, తతియును గ్రహములుతవిలి పొడుపు
వలదెన యందును • వడకడఁ గ్రుంకును, గలిగి సంచారంబుఁగాంచుఁగాక

తే॥ అనుచు నానతి యొనఁగి తా • నంతఃబోక, సురల దిక్పతులను చరా • చర వితాన
ములను నృప్తింపఁ బూనె ని • మ్మునివరుండు, భువన నముదయములు భీతిఁబొందివడక

సీ॥ కల్పకవనమునఁ • గాంక్షమై విహరించు, నెఱదంట నలువయు • నీలగర్భండు
తక్కునిలింపులు • తండంబులై వచ్చి, శాంతింపు మునివరా! సై • పు మిపుడు

శరణ మందినవాని ♦ కరము వీడక కాచు, తగవు నీకమరుట ♦ మిగులలెన్న
 ఈత్రశంకుండు న ♦ తుత్రసంఘము తోడ, నుప్పరంబునఁగూడి ♦ యుండుఁగాక
 తే॥ ఐదురిక్కలు నలదెన - యందునిలిచి, నీమహా మహిమను చాటి - నెగడుచుండు
 నీప్రాజ్ఞరి వై యొప్పు -దిది మొదలుగ, ననుచు వారలు నెలవుల - కరుగు నంత. ౨౩౬

కు న శ్చే పు ని వృ త్తాంతము .

నీ॥ కడలి రాయనిదెన - నడరు నడవికేగి, కాశికముని నల్పై - ఘనతపంబు
 ఆకాలమునఁ జతు - రంగ బలాధిపుఁ, డంబరీషుండను - నవని విభండు
 ప్రాణివర్గములకుఁ - బ్రాణనమానుండు, నుధఁబోలు పలుకుల - చొప్పువాఁడు
 కొలచేసి జన్మంబు - నలిపెడు నరమేధ, మొనరింపఁ బిన్నవాఁ - డొనరకునికి
 తే॥నరయుచుంబోయి ఋచికుని-యాశ్రమంబు,చొచ్చి యడుగంగ మువ్వరు-సుతులలోనఁ
 బిన్న నీజాల ననియెను - కన్నతల్లి, తనకు జ్యేష్ఠుండు కూర్చువాఁ - డనియొందండ్రీ.
 తే॥ మధ్యముండు నవ్వి విభుఁగాంచి-మానవేంద్ర!,ప్రేమఁ గని యెత్తిపెంచిన-పితరులొందు
 పేదటిమివోవ ద్రవ్యమ్ము - వేడినంత, యిమ్మునుచు వారలకుఁమ్రొక్కి-యొక్కెడేరు.
 తే॥ ఇనుఁడునడుమింటిక్కంగ-మనుజనాథుఁ, డొక్కచోటమాధ్యాపిక్ష-మొనరుపంగ
 నిలువ నాశునశ్చేపుడు - నియత కృత్య, ములను దీర్చగ మఱియొక - కెలని కరిగి. ౨౩౭

ఉ॥ అచ్చట సన్మనీంద్రుఁ గుశి - కాత్మజుఁ గాంచి యడల్ గడల్కొనన్
 జెచ్చెర పాదపద్మముల - శీర్షముఁ జేరిచి మ్రొక్కి యేడ్వఁగా
 ముచ్చట నక్కు-మారుఁగని - మూడిన యాపద చెప్పుమన్న వాఁ
 డచ్చముగాఁగఁ దెల్పెఁ దన -యమ్మయు నయ్యయుఁ జేయుకార్యమున్. ౨౪౦

తే॥అక్కయును బావయును సుతు-నమ్మికోనుట, దెలిసి చింతించియతఁడు చిం-తింపవలదు
 నీదుప్రాణముల్ గాచెద - నేనటంచు, దనకుమారుల నతనికై చనఁగఁ బనుప. ౨౪౦

చ॥ కొడుకులు సమ్మతింపమీఁ - గోపమునం గను లెట్టఁజేసి దుం
 దుడుకున డోమకూపముల - దూఱఁగఁ బ్రస్తుట విస్ఫులింగముల్
 వెడమతులార! నాపలుకు - వెడ్డటికంబున మీఱినారు మీ
 రడవులలోఁ బులిందులయి - యూరట మందుడి యంచుఁ దిట్టుచున్. ౨౪౨

చ॥ మునుపు వసిష్ఠుఁడొపమున - బ్రుంగని నల్వరు శాపయుక్తులై
 చనఁ దనయల్లునే పిలిచి - చక్కన నేరిపి రెండు మంత్రముల్
 మొనసి పఠించితేనియుఁ ద్రి - మూర్తులు వేల్పులు వచ్చి జన్మమున్
 ఘనుఁడురు నిన్ను గాతురని - మన్ననతోఁడగ సంపె నాతనిన్. ౨౪౩

చ॥ ముని వచియించినట్లతడు - మున్నోని మంత్రములం బరింపగా
వనజజ విష్ణుశంభులు సు - పర్వులతో నటకేగి యక్కుమా
రుని యనువుల్, విధిక్రమత - రూఢిగజల్పిన రాజవేలిమి,
గొనకొనఁ గాచి రంతఁ జనె - గోరిక గాధినుతుం డుదీచికిఁ. ౬౪౪

సీ॥ అచట విశ్వామిత్రుఁ డధిక నిష్ఠను హస్త, పద్మాంగుభుల ముక్కు - పైన నునిచి
ఇడను పింగళతోడ - నెఱుఁచి మనమునఁ, బ్రణవజపము బహు - వత్సరములు
నియతిమై నొనరించి - నిశ్చలుడై నిల్వ, మూలాగ్నివలనఁ గ - పాల మంత
భేదిల్లి తమనంబు - విరిసిర యనువున, ధూమంబు లోకముల్ - తూలునట్లు
తే॥ త్రిపురదహనుండు గజము వధించితోలు, గప్పుకొన్న చెన్నున మొగుల్ - కమ్మూరహిని
జగములం బర్వ భానుతే - జంబు మాసె, దిగిభ దిక్పాల నేత్రముల్ - మొగిచిగొనియె

తే॥ మొగులు నిండు గగనమెల్లఁ బొగలునిండ, జంగమ సావరంబులు - సంచలించె
దిక్కు లెల్లడఁ గావులు - తివిరి కప్పె, దివ్యులును వెఱగందిరి - తేటిచూడ. ౬౪౬

తే॥ పద్మజుండు పద్మనేత్రుండు - పద్మబాణ, వైరి కులిశియుఁ దక్కు గీ - ర్వాణసమితి
యచ్చటికి వేటువేటుగా - వచ్చిచేరి, ఘన తపోధనుఁ గౌశికుఁ - గలిసికొనిరి.

తే॥ చంద్రమాళియు వనమాలి - జలజభవుండు, గాధిజం గాంచి పరమ త - పోధనాధ్య!
వేదపారగుల్ నిను మించి - వేటులేర, అని వచించిరి యెద నంది - యమ్ము లేక.

తే॥ అన్నడువుల పీనులువిచ్చి - విన్నయతడు, శిరమువంచికేల్ మొగిచివాం - ఛితఫలమ్ము
లూనర నేటికి నేను ధ - న్వుండ నైతిఁ, ననుడు వారు స్వస్థలముల - కరిగినారు. ౬౪౮

క॥ గతమైన చరిత్రంబిది, యితనికి నములైన తపసు - లిలలేరు మహా
న్నత నియతుఁ డితని కనికర, మతులితముగఁ బడయు మీకు - నరిదియుఁ గలదే?

క॥ అని గౌతమ పుత్రుండు చె, ప్పిన రాఘవు లచ్చెరువును - వేడ్కయుఁ గొని య
మ్మునికిం బ్రణమిల్లఁగ దీ, వనలిడి మరలెక స్వకీయ - భవమంబునకున్. ౬౪౯

క॥ మునియుం దమ్ముండుఁ దమతమ, కనువగు సెజ్జలఁ బరుండి - రంత నిరులు పం
డును పోలు రాముఁ డును తే, యును శశియును దాను సీతయునుగా నొప్పెన్ ౬౫౦

క॥ జీమూతంబును వీడిన, యామెఱవే యిట్లు నెలఁత - యంగముఁ గొనెనో?
యేమో? యెఱుంగఁగ రాదిది, నామదిఁ గన్నులనుదాని - నపురే తోచెన్. ౬౫౧

క॥ విమలాదార్య కరాబ్జము, లమరిన వెన్నుండు పరుండు - నభి నెనయు నే
త్రములు గల రమణి నాహృ, త్కమలంబున నిలిచెగానఁ - గమలయె తుగునో ౬౫౨

చ॥ నెరెద లేని దయ్యుఁ దమి - న్నొనఁగఁగ గడుబేడిదంపు వే
దన మిడు సంజగల్గు కను - చమ్ములచే నను లోఁగొనంగ నొ

కనులకు గానవచ్చెడు జ. గంబున గల్గు చరాచరంబు లె
ల్లను వనితా సువర్ణమయ ధ లాలిత సుందర రూపమే గొనెన్
చ॥ పరవి నగల్ చలంపదగు ధ జంగరుకుండలు పేర్చిలేని నా
యరమున నాటకుండినను ధ జ్యోత్స్ననుపోలిన మందహాసమున్
బారఫలు మోవి దొండయును ధ భూషలుగాఁ బెనుపొందు నా మనో
హరి ముఖచంద్రమండలము ధ నారయ నింకొకసారి గల్గునే? ౬౫౬

ఉ॥ అంచిత మేఖలంగలుగు ధ న్యందనమొక్కటి వాలుఁబోలు నే
త్రాంచల యుగ్మమున్ గనుల ధ కబ్బని పీనకుచద్వయంబు లోఁ
గ్రుంచెడు మందహాసము న ధ కుంతితరీతి వహించుచుండు లె
క్కించగ నిన్ని కావలయు ధ నే సమవ ర్తికి నాయుధావళుల్?

తే॥ తాపిగల పైడిబొమ్మయా-తలిరుఁబోడిఁదలఁచు మాత్ర న్నాపై నించు-విలుతుఁడిట్లు
బాణవర్ణంబు గురియించి - పటిచె ననఁగ, బలమనెడి యాగుణంబేరి - వలన నిలుచు?

తే॥ పుడమిఁ గొల్ల మెట్టుటకయి-పొంగిలేచు, పాలకడలి వెల్లువవోలె - బరపు చంద్ర
కాంతి నాయుసులుఁ దీయఁ - గడఁగు కతనఁ, దెలి ఏసంబొందు కలదను-తీరుదోఁచు.

౪॥ చరియింపదగని త్రోవను, జరుగదు నామనము నిజము - చక్కెర పలుకుల్
పఁగునది పడుచెయగునని, పరితాపం బగ్గలముగఁ - బడుచుండు నెడన్

తే॥ చెల్లఁ గాలంబు రేతేని - తెల్ల గొడుగు, పడుటఁబోలె బల్చిమ దిశా - వనిత నొనల
నడరు గుండ్రని పతకంబు - వడిన లీలఁ, జంద్రమండల మంత న - స్తమయ మందె

తే॥ ప్రేమపతి చంద్రుడేగ నా - శామృగాక్షు, లెల్ల వల్ల భుఁ డలఁదిన - తెల్ల కలవ
మునుమనోవ్యథఁదుడిచిరో-యనగ మున్ను, పరవియండినవెన్నెలల్-మఱుగుపడియె

౫॥ పొడవై స తోమాల - పొలుపుగాఁ దాల్చిన, రాముఁ డివ్విధమునఁ - గాముబాధ
నివ్వటిలఁగ నొచ్చి - నిద్దర లేకయె, సంతాప మొందుచు - జరపె రాత్రి
చెదరిన మదిలోనఁ - జింతించు చెందామ, రలను చెల్వల మొగ - మున్ను చెలంగ
విరివిగాఁ దఱుచుగాఁ - బరవిన యిరులును, గుహలకుఁ జేరి మై - కుదుచు కొనఁగ

తే॥ ఎఱ్ఱచుక్కల మొగ మొప్పు - నేన్దు చర్మ, మొనఁగిప్పినయదయాద్రి-యనెడురుదు
నొనటిపై నెగ్గిమయమయి-యెనక మెనఁగు, మూఁడవదియగుకన్నునా-మొలచె నినుఁడు

సీ॥ వడియు స త్త్వముగల్గు-పచ్చనిగుఱ్ఱాల, గిట్టల తాఁకునఁ-గెరలుధూళి
విప్రుల యర్ఘ్యంపు-విరులఁగూడిన నీటి, చేదెమ్మగాఁ బూర్వ-శిఖిర మీఁదఁ
బూర్వదిగ్గంతి మో - మున నుంచు సిందూర, తిలకంబు నా నొప్పు - జలజహితోఁడు

తే॥ తహతహంగలు క్రొత్తడి-తరుణుల ముఖ, కమలములు విచ్చుక్రియను వి-కాసమందె
నరసిజాకర ముఖనరో-జంబులెల్ల, నూర్యకీరణంబు లెల్లడం-జొచ్చినిండ. ౬౬౮

సీ॥ కిన్నరుల్ గానంబు - తిన్నగాఁ గావింప, జనములు భక్తిమై - సంస్తుతింప
మునులు విపులువేలు-పులు కరములు మోడ్చు, గడలియు మద్దెల - గా ధ్వనింప
గగనరంగమ్మున-దగిలి నర్తించు భా, న్మరుడను రుద్రు బం - గారు జడలు
విరిసి భూతలమున - బరనిన యనిపోలె, కిరణ జాలంబు క్రి-క్కిటిసి పరవ

తే॥ విల్లుపూని చక్రంబు చే- విడిచి నతఁడా, పాలకడలి వీడి విచార - వనధి మునిఁగి
తరణి లేగరంబులఁ బాద-తలము లొత్త, రాత్రియను వార్ధితీరంబు-రమణనొందె.

ఉ॥ కల్పము దోరినట్లు లోక - కై వడి రాతిరి యేగ దంతి నాఁ
దల్పము వీడి ప్రాత రుచి - తక్రియల న్నెఱవేర్చి మేటి సం
కల్పముతో మునీంద్రునకు - గై ముకుళించి యనుంగుడమ్ముతోఁ
బొల్పుగఁజేర నాజనకు - పుణ్యసువేటికి యజ్ఞ వాటికి. ౬౬౯

ఉ॥ అమ్మిథిలాధినాథుఁ డట - యజ్ఞము సాంగముగా ముగించి క
ర్ణమ్ములు దిమ్ములెత్తు శుభ - రావములొప్పుగ రత్నమంటప
మ్మిమ్ముగఁజేరి యింద్రుని వ - హిం మునితో ననుజన్ముతోడ వి
ల్లమ్ములుదాల్చుమేటి సుగు - ణాకరుడున్ వసియింప నొప్పుచున్. ౬౭౦

మత్త॥ కూరుచుండిన రాకుమారుల - గూర్మిమోముల యంద మిం
పారఁగ్రోలెడు పోల్కిఁగాంచి మ - హాత్మ! యెవ్వరు వీరనన్
వీరు నీమఖమున్ గిరీశు న - భేద్య చాపముఁ జూడఁగాఁ
గోరి వచ్చిరి మేరుధీరులు - కోసలేంద్రు కుమారకుల్. ౬౭౧

౧౧. వంశమహిమాను వర్ణన పటలము. (౨౯)

సీ॥ జలజాప్త కులజుండు - తొలి చక్రవర్తి యా, మనువు నెఱుంగని - జనులు ఘనులె?
ప్రాణివర్గము గొడ - వడి చెడకుండఁ బృ, థ్విం బిడికన పృథు - వినవె నీవు?
వ్యాధులూడఁగ శత్రు - బాధలు మాడఁగఁ, బెద్దకాలంబు త - పించి శేష
శయను వెలుగు రూపు - జనులెల్లఁ గాంచ శ్రీ, రంగవిమానము - ర్వరకుడెచ్చు

తే॥ ప్రభువు ని త్వాకు నెఱుంగని - వారలెవరు? ఇంద్రుడెద్దయి తనుమోవ - నేగి యనుర
వరుని తలఁద్రుంచి న్నర్గంబు - బలవిరోధి, కొనఁగినకకుత్స్థుడెలియని-యొకఁడుగలఁడె?

తే॥ నరపు ముడుతలు వృద్ధత్వ - మరణములును, వఱలకుండ క్షీరాబ్ధిని - తరచి సుధను
వేల్పుల కొనంగి తనకీర్తి - విశ్రుతముగఁ, బరపి నాతడి వంశసం - భవ్రణ్డొకండు.

- చ॥ కదనమునందు గెచ్చి యొట - గాంచెడి ఖడ్గము చాల్చుభూప! యొ
ప్పిదముగ మూడులోకములు - వీరత నేలిన నద్భుతాకరుల్.
పాదలిన వీరివంశమున - భూపుండ్ర జింకలు బెబ్బులుల్ పగల్
వదలుచు నొక్కరేపునె - పానము సేయఁగ నేలె నొక్కటన్ ౬౭౧
- చ॥ అరి నరపాల పూజిత ప ధాబ్జ! సురాసురు లొక్కయపు సం
గర మొనరింప నాకులకు ధ ఖడ్గము విల్లును చాల్చి పాడి డే
వరవలె బానమై నిలిచి ధ పట్టుగ రక్కసులన్ జయించి యా
సురపురిఁ గాచినాఁ డతఁడే ధ సూ ముచికుండుఁడు వీరివంశస్యఁడే. ౬౭౨
- చ॥ మొఱపును నవ్వు కాంతిగల ధ మేటి నరాజుని చాల్చురాజు! కా
ల్లొటసెడు వీరమద్దియల ధ నూనిన సూర్యకులంబువారు పెన్
డెఱకువ జీవరాసులకుఁ ధ దియ్యని జీవమువోలె నేలి ర
త్తెఱఁగు శిబీంద్రుఁ డంజజముఁ ధ దేకువఁ గావ శరీర మీయఁడే? ౬౭౩
- చ॥ రిపుల శరీరముల్ దొలువ ధ రేగు కరాసి ధరించుభూప! యీ
విపులకులంబువారు వృధి ధ వీధరముల్ కొనకాలద్రవ్యో చి
ప్పవగిది దొర్లఁజేసి మఖ ధ వాజికినై జలరాశిఁద్రవ్వె ర
న్నపు డింకఁ జెప్పఁగావలెనె ధ యూనృపవర్యుల వీర్యసంపదల్. ౬౭౪
- చ॥ పగఱ దశల్ గ్రహించు కర ధ వాలము గల్గినతేడ! శేషుఁడే
తగ వివరింపలేడనఁ బ ధ దంపడి నేఁ బలుకన్ వలంతినే?
సిగముడి రేలపూల నెలఁ ధ జేర్చిన శంభునిపొందు నిర్జరా
పగ నిల కానయించిన వృ ధ పాలుఁడు వీరల వంశజుండెకా! ౬౭౫
- ఉ॥ కుండెటి మచ్చలేని నెల ధ కున్ సరివచ్చెడి యెల్లి గల్గు రా
జేందుఁడ! వీరిపూర్వుఁడొకఁ ధ జేడ్తెఱ వార్ధిపరీత భూతలం
బంది జయేందరన్ గరత - లామలకంబుగఁ జేసికొంచుఁ బే
రొండఁగ నశ్వమేధ శత - మూని యొనర్చె సురేంద్రుఁ డంజంగన్. ౬౭౬
- ఉ॥ చందురు గెల్చి నాతఁడును - శర్వు జయించినవాఁడు దూపుచే
దుందువుఁ గూల్చి నాతఁడును - తోఁచిన భాస్కర వంశమందె పు
ట్టొంది రఘుండు దేవభి - నోరించి యెన్నిది దిక్కులన్ జయం
బంది యనగ్రంథంబుగ ప - రాక్రమ మొప్పఁగ నేలె లోకమున్. ౬౭౭
- చ॥ ధనువను మందరంబు గొని - దర్పిత శాత్రవ రాజులన్ సుధా
వననిధిఁ ద్రచ్చి జ్యోతి మయ - బంధుర సుందర మందహాసముల్

ననుచును నుండు నిండుమతి - నాజను నిందిరఁగాంచి పద్మనా
భునిబలెఁ దద్బుజాళి నజ - భూపతి భూషణఁ దాల్చెఁ బెంపుమె. ౬౨౮

చ॥ మంగళ రావముల్ సతము - మానుగ మ్రోఁగు నజారమొప్పు భూ
పాంగ! జగంబునకొ దశర - భావని నాథు నెఱుంగకుండు వా
రుంగలరేమి? వారి కొమ - రుల్ గుణవీరులు వీరి నేరు పా
రంగ వచింప నల్వకుఁ ద - రంబె? యెఱింగిన యంత పల్కెదన్. ౬౨౯

చ॥ సిలుగులు లేక ప్రాణి తతి - శ్రేయము లొంది భువికొ నుఖంప వే
వెలుఁ గివముంబలెన్ నిమత - వీరుల దూల్చి జగంబుఁ గాచు వాఁ
డిల మనువు న్నయంబున జ - యించినవాఁడు ధనుస్సహాయుఁడు
జ్వలిత సుధర్మవర్ముఁ డజ - పట్టి కుమారులు లేని చింతచే. ౬౩౦

సీ॥ విఱికోపుల వంటి - వెడఁద నొనభల్లను, తొక్కుపల్కులఁ బోలి - నిక్కునుడులు
నింబై న బింబాధ - రంబులు నీలవి, శాల నేత్రంబులు - సంకుమెడలు
నులియు మధ్యంబులు - వెలకిచ్చు భోగంబు, లలరు పణ్యస్త్రీల - సరసి కుచము
లను కొమ్ములను గల్గు - నడవిమెకంబులు, గానెంచి వారితో - గదలివచ్చు

తే॥ ఋశ్యశృంగునిచే చింత ♦ లీఁగఁదలచి, దుర్బుగుండ నాకుఁగొమరులు ♦ దోషరైరి
నేలమొత్తము నామెన్ - నీలఁదగిన, తనయుల నొసంగునుచు నా ♦ తనికీమొక్కె.

తే॥ మొక్కనమ్ముని యుత్సాహమున వచించె, భూమిమాత్రమే యననేల - భువనమెల్ల
నేలుపుత్రుల నీకిత్తు - వేలిమికిని, నలయు వానిని సమకూర్పు - పార్థివేంద్ర! ౬౩౧

తే॥ అనుడు వస్తువుల్ సమకూర్పు ♦ ననఘండంత, బుత్తుకామేష్టి సాగించి ♦ పూర్తిచేసెఁ
గనక కలశంబునకొ సుధా ♦ కల్పమైన, యన్నముంగొని భూతమొం ♦ డందు వెడలె

తే॥ అన్నముం గొని మునివరు ♦ ననుమతమున, తన్నుతాఁబోలు దశరథ ♦ ధరఃపిధవుఁడు
మువ్వు రధేందు నిటలల ♦ ముదముతోడఁ, బిలిచి నాలుగుపాళ్లు గా ♦ వించి యిచ్చె.

శా॥ పండంబాటి పగుల్లు పుట్టిన మహా ♦ పాపక్రియాసిద్ధిచే
నిండంబాఁన వేదచోదిత లన ♦ న్నిత్యక్రియాసిద్ధిచే
దొండంబోలిన నోరుగల్గిన సదా ♦ తుష్టాత్మకౌసల్య యీ
దండ న్నిల్చు సతేఖ్యసుందరు జగ ♦ త్కల్యాణ దాయిం గనెన్. ౬౩౨

చ॥ త్రోయఁగరాని నీతులను ♦ తోరపు తేఱులు వచ్చిచేర లోఁ
తై యలరారు సద్గుణచ ♦ యంబను నబ్ధి ననిద్య సద్గుణా
మేయ మనోహరత్వముల ♦ మేలుగ నీలనిబోలు పుత్తుఁగై
కేయి గనెన్ మహావృదుల ♦ కీర్తిరతు భరతు సుధీరతు. ౬౩౩

చ॥ అరుదగు చేవచే గెలుపు ♦ నందుచు ధర్మము పాడొనర్చు నే
ర్పరులగు దానవేంద్రుల భ ♦ రంబగు భీతిని ముంచు శూరులక
వరధనువుల్ ధరించి నిలు ♦ వం గనకాద్రిని రావ్యశైలముక
స్ఫురణకుఁదెచ్చువారి నిరు ♦ బాట్టెలఁగాంచె దగక సుమిత్రయు. ౬౮౭

మానిని॥ నాలుగువేదములంబలె నొప్పిన ♦ సల్వరుపుత్రులు సూక్ష్మమర్తి
జాలి సరస్వతికిం బయివారయి ♦ చక్కటి నాలవ వేదమొగి
దాళక లొంగిన శాత్రువుకై వడి ♦ దాన్యమునేయఁగఁ బూర్ణ నిశా
పాలుఁడుపుట్ట ధ్వనించుచుఁ బొంగెడు ♦ వార్ధులకై వడి వర్ధిల్లుగాక

॥ ఒఱలోనెనిదించు ♦ చుండెడు ఖడ్గంబు, గల మిథిలాధీశ! ♦ తెలియ వినుము
కాన్కలతోఁ గూడఁ ♦ కడఁగి రాజన్యులు, వచ్చిమొక్కులిడఁగఁ ♦ బాత్రమగుచు
వీరమద్దియలచే ♦ వెలుగొందు పాద ప, ద్మంబు లొప్పారిన ♦ దశరథేశు
కొడుకు లనెడు పేరొ ♦ కొండు మాత్రమె యుప, నయనంబుగాంచి ♦ నయమునేర్పి

॥ శ్రుతులు చదివించి శాస్త్రునం ♦ తతులఁదెలిసి, యెల్ల కర్మంబులెల్లపుడెల్లవిధుల
జరపిపోవించి నాతఁడు ♦ గురుతపస్వి, చూళిబ్రహ్మనిభుఁడు వసిష్ఠుండె చుమ్ము.

ఉ॥ ఏనొనరించు జన్మమున ♦ హింపక పాడొనరించు క్రూరులక
బూనికతో వధించు తలఁ ♦ పుం గొని యీసుకుమారపాదులక
దోనడపించుకొంచు గుణ ♦ తోయధి! నావనమందు చేరితిక
బూనితిఁ బూనిపూజయె ♦ ముందుగఁ దాటక మమ్ము దార్శ్వానక

చ॥ జడనిధిఁబోలు రాఘవుని ♦ శౌర్యము సుస్థిర శీల మందమై
పొడవగు దోర్మగంబు బల ♦ ముగనఁ జాలెదుగాకఁ యమ్మొకం.
డడరుచు మండుకన్నగవ ♦ నారైడు తాటకతామ్మఁదొల్చి వెక
దొడరి మహీధ్రముల్ తరులు ♦ దొల్చుచుఁ దూతెను భూమిలోపలక.

చ॥ ఎఱుపగు మిన్న వన్నెయయి ♦ యేరువుఁబోలిన కేశమూర్ధముల్
గుఱికిని గుప్పలిప్పలుగఁ ♦ గూలె నొకమ్మనఁ గాలుప్రోలికిక
బఱచె సుబాహు, విఁకోకఁడు ♦ పడ్డనలం బె యెఱుంగ వేలిమిం
గొఱతలులేక చేసికొని ♦ కూరిమితో నిటకేగుదెంచితిక. ౬౯౨

చ॥ నృపవర! బ్రహ్మయేనెఱుంగ ♦ నేరని రాము మహాత్మ్య నత్త్వమీ
విపుడె గ్రహింతుగాక! జగ ♦ మెల్లను కాలించి బూదినేయు నే
రువుగల తూపులక మునుపు ♦ చూడతపంబునఁ బొందియిచ్చు నే
ద్రవగొన నయ్యవీతనికి ♦ దాన్యముచేయుచునుండె నిచ్చలుక. ౬౯౩

ఉ॥ ఈతని వీరమదైలు వ ♦ హించిన పాదసరోజ ధూళియే
గౌతముపత్నికీ మొదలి ♦ కాంతిని రూపము నిచ్చుచేమనం
గౌతము మెండు ప్రాణముల ♦ కంటెను రామునియందు నాకును
రీతిలనాథ! యంచతని ♦ వృత్తము వీనుల విందుచేయఁగన్. ౬౯౪

౧౨ కార్ముకపటలము. (౬౬)

చ॥ ఉరుతర చిత్ర కార్ముకము ♦ నుంకువ చేయుటచే దలంపు. పెం
పొరయ ఫలింప కుండఁగ మ ♦ తొండు వచింపఁగ నేమి యుండు? నీ
వరగుణుఁ డీశు చాపమును ♦ వారక యెక్కిడి లాగెనేని నా
వరము ఫలించు జానకి త ♦ పంబు ఫలంబు కరంబు నింబగున్. ౬౯౫

శివధనువును గని పలువురు పలువిధములఁ దలఁచుట

క॥ అనివలికి మునియు సీకొన ♦ జనకుండు తన భటులఁ గాంచి ♦ శంకరు ధనువున్
గాని తెండు వేగ పొండున ♦ ధనుర్గ్రహము చొచ్చి వారు ♦ దానిం గనుచున్. ౬౯౬

చ॥ కలభముఁ బోలు దొడ్డ దృఢ ♦ కాయులు కొండలఁ బోలు బాహువుల్
వేలి మెలి వడ్డ వా రయిదు ♦ వేల జనంబులు మధ్య మధ్య దం
డెల నెలకొల్పి క్రిందుగ వ ♦ డిక్ భుజ మూర్ధము లాన్ని మోచి పా
టల గతి తప్ప కడ్డులు త ♦ డంబడకండఁగఁ దెచ్చుచుండఁగన్. ౬౯౭

సీ॥ విపులయా ధర తన ♦ వీఁపు నొప్పిని మాన, మేరువు లజ్జను ♦ మించి పూన
వచ్చుచుండఁగ వార్ధి ♦ వంటి విశాలమా, పురమున జనులు గుం ♦ పులుగఁ గూడి
కలకలమంచు లోకంబునం దెల్లడఁ, జోటు లేదన వచ్చి ♦ చొచ్చి చూచి
శంఖ చక్రమ్ములు ♦ జానుగఁ దాలించి, మగ సింగముం బోలు ♦ మాధవుండు

తే॥ గాక వేటెవ్వరీ వింటిఁ ♦ దాఁకు వారు!, నేడు రాముఁ డీ ధనువు గు ♦ ణీకృతంబు
చేసెనేని శుభాంతమై ♦ సీతపెండ్లి, పాసరు నని యొక రొకరితో ♦ ననెడివారు.

సీ॥ కార్ముకం బనుటెల్లఁ ♦ గై తవమే యగుఁ, గనకపర్వత మిది ♦ యనెడివారు
ధాత చేతుల తోడఁ ♦ దాఁకి చేయఁగలేదు, ఘన తపోబలముచే ♦ ననెడివారు
మును దీని నెక్కిడి ♦ తన కుపయోగించు, కొనినవాఁ డెట్టిఁడో ♦ యనెడువారు
మేరువునే యిట్లు ♦ మెదిపి చేసేరొ వార్ధి, మునుచిల్కొ కొండయో ♦ యనెడువారు.

తే॥ చిలువఁడే డిది యంచు వ ♦ చించువారు, వారిదముసుండి యింద్ర చా ♦ పంబు జాణి
పడెనా మేని నయి ననిపలుకువారు, పడుచు చూచెనే యిదియనినొడువువారు.

సీ॥ పెను వింటి నిటకుఁ దె ♦ ప్పింపుఁ డనుచుఁ బ్రభుఁ, డాజ్ఞ యెందులకిచ్చె ♦ ననెడివారు
భుళి యెడి వచ్చిన ♦ మన్నీర్ ప్రవృత్తిని, కలరె యిందని వగఁ ♦ బలుకు వారు

పూర్వ తపఃఫలం ♦ బున నైన నొకవేళ, కూడదో? యనుచు వా ♦ క్రుచ్చువారు
ఏత ధనుర్విము ♦ క్షేమపునకు లక్ష్మ్య, మై యమరున దేదో ♦ యనెడువారు

తే॥ సీత పెండ్లికె దీనిని ♦ చేసిరనుచు, జక్రిక బోలిన రాముండు ♦ చారు తనుండు
వీగ కెక్కిడునే యని ♦ విధివిధించు, చెడుగులిట్టివే యని జనుల్ ♦ నొడువుచుండ

తే॥ భటులుహరువిల్లుగొనిపోయి ♦ ప్రభునియెదుట, బుడమి వీచునెటుక్కున ♦ నడగి పల్ల
మడర నుంచి రా చాపంబు ♦ నరసి సృపులు, తెచ్చిరే యని కేలువి ♦ దిర్చి కొనిరి.

చ॥ కలభముఁ బోలు రాఘవుని ♦ కాయము నందము గాంచి వేదన
గొలిపెడు వింటికె గాంచి తన ♦ కూతు నదృష్ట మెడందఁ గాంచు రా
ట్టిలకునిగాంచి గౌతమ జ ♦ టిప్రభు పుత్తుండ మండపంబునం
గల సృపరాజి గాంచి నయ ♦ గారపుఁ బల్కుల మించి యిట్లున్. ౭౦౨

సీ॥ మేరువు విల్లుగా ♦ మెఱయు శంభుండు తన, సామేన నసియించు ♦ సతికే దండ్ర
యవమతి యొనరించె ♦ నను కారణమున ను, పొంగి లేచెడు కిన్కఁ ♦ బూని యప్పు
డి విల్లు గొని వెన ♦ నేగి దత్తుని యాగ, శాలఁ జేరంగ న ♦ చ్చటః గలట్టి
కొందఱ పండ్లాడె ♦ గొందఱ కరములు, విజిగ వేలుపులును ♦ విచ్చి పాటి

తే॥ పోవరానిచోటుల కెల్లఁ ♦ బోయి డాగి, రగ్గులునశించెముక్కంటి ♦ యలుకతోలఁగఁ
దనదు విల్లిచ్చె సీవంశ ♦ మున జనించు, దేవరాతున కమ్మహా ♦ దేవుఁ డపుడు ౭౦౩

తే॥ నేను శివ ధనుర్బలము వ ♦ ర్ణింప వలెనె? చంద్రమాళిక బోలిన ముని ♦ చంద్ర! నీవ
తెలియఁ దగు వాడ వింక నీ ♦ కలికి సీత, జనన వృత్తాంతమును విను ♦ సాంగముగను

సీత వృత్తాంతము.

సీ॥ ఇనుముఁ బోలిన దీర్ఘ ♦ శృంగముల్ బలితంపు, టట్టులు గలకొడె ♦ లమరఁ బూన్చి
బంగారు మడకకు ♦ వజ్రంపు గట్టును, రత్నాల నొగయును ♦ రంజిలంగ
స్ఫటికంపుఁ గాండి యొ ♦ వ్వఁగఁ గూర్చి జన్నంబు, నకు నమఃపఱుపంగ ♦ నొకపొలంబు
మును దున్నఁగాఁ గట్టు ♦ మొననుండి బాలభా, స్కరుఁ బోలు కాంతులు ♦ గలిగిభూమి

తే॥ దేవి వెలువడె నన నొప్పి ♦ తేజరిల్లి, పాల కడలిలో సుధతోడఁ ♦ దేలినట్టి
సిరియు దీనయై యొరుండు ♦ మేల్చెలుపు గలుగు, కలుకులకు రాణి యీ సీతఁగానిపించె

సీ॥ రమణి గుణంబుల ♦ రమణ యేమన శకు!, నవియ తమంతఁ ద ♦ న్వంగి జేరి
మేలుపడఁగఁగోరి ♦ మీఁదుమీఁదుగఁద్రోచి, కొనివచ్చియొండొండు ♦ వెనఁగుచుండుఁ
జెలుపు నెలపు గోరి ♦ బంగ తపంబొనరించి, పూజోడి నెమ్మేని ♦ బొందినయది
బలుపు కమ్మల కొమ్మ ♦ ప్రభవించినది మౌదల్, మిగిలిన మగువలుఁమేల్చి తఱిగి

తే॥ వేల్పుటే టుప్పరమునుండి ♦ పృథివిజేరఁ, దక్కు నదులెల్లఁ బెంపునఁ ♦ దఱిగినట్టు
లై రనఁగఁ జాలదే యెక్కు ♦ వైతి యగునె? మాని నక్షత్రగణరాజ! మహిత తేజ!

తే॥ విమల కర్తవ్య విజ్ఞత ♦ విధి కృతంబు, వేళుగా నుండ లక్ష్మీని ♦ వేల్పులెల్లఁ
గోరినట్లు సీతను నృపుల్ ♦ గోరినారు, దీనిఁ బోలిన చిత్రమెం ♦ దేని గలదె? ౭౦౭

చ॥ గురు మద దంతిబోల్పులు ♦ ఘోషము గొల్పు చమూ సముద్రులై
యరవడి వచ్చి పెండ్లి పలు ♦ కొప్పుగఁ బల్కిన యెల్ల వారికి
నరణి వచించి నార మల ♦ శర్వుడు పోరున నెత్తు వింటి నే
పురుషుడు వంచువాఁ డతఁడ ♦ పో వరుఁ డయ్యెడు సీత కియ్యెడఁ. ౭౦౮

ఉ॥ శాప శరంబుచే జగముఁ ♦ జక్కుగఁ జేయ వలంతి యెన యో
తాపనవర్య! యీధనువుఁ ♦ దాఁకఁగ లేక ప్రసూన సాయకం
బోపఁగలేక పర్వత స ♦ మున్నత చాపముతోడ వచ్చు సీ
తా పరిశుద్ధమూర్తి గని ♦ తత్పరతఁ నృపరాజ పోరఁగఁ. ౭౦౯

తే॥ అలరుకీ ర్తిగోరునుదారు ♦ కలిమి పోల్కి, జనకుసైన్యంబు తఱిగియుఁ ♦ బెనుపుమిగిలె
భ్రమరయతనుమహేళిపై ♦ భ్రమవహించు, ప్రభులసైన్యంబుతమయాన ♦ వలనెవటిగ

చ॥ విమల పథాను వర్తులగు ♦ వేల్పులు సత్వవరిష్ఠుఁ డుగ్ర చా
పము తన పట్టి కుంకువగఁ ♦ బల్కుటచే నగు పోరఁ గ్రుంగుచుం
ట మదిఁ దలంచి సేనల ను ♦ టంబుగ నంపుట గాంచి రేయి ఘూ
కముఁ గని పాటు కాకముల ♦ కై వడిఁ బాటిరి సేనతో నరుల్. ౭౧౦

ఉ॥ అప్పటినుండి నేటివఱ ♦ కప్పుడు పాటిన వారలేని వే
తెప్పడమీశులేనియు ను ♦ మేశుని చాపము డాసినారు కా
రెప్పటికేని పెండ్లియగు ♦ తేర్పడదా? యని యుంటి మీతఁ డిం
పొప్పుగ నెక్కు వెట్టిన న ♦ హో విత చెందదు సీత యందముఁ. ౭౧౧

ఉ॥ అమ్మని పల్కువార్తఁ దగ ♦ నారసి కెంజడ లాడఁ గౌశికుం
డిమ్ముగ మూర్ధ మూచి యసి ♦ కే డెఱఁ బూనెడు కోడె మాడ్కి బీ
రమ్మునఁ గానవచ్చు రఘు ♦ రాముని మోమును గాంచె జిత్ర రూ
పమ్మును పోలు మేను గల ♦ పార్థివ పుత్తుఁడు గాంచె సింగిణిఁ. ౭౧౨

రాముఁడు శివధనువు కడ కేగుట.

తే॥ నేయి పోయఁగ నట నుండినింగి నంటఁ, బొంగి లేచెడు జ్వలితాగ్నిఁ ♦ బోలె లేచె
నిజిగ వార ధను వని వేల్పులఱచినారు, విజితకామూది రిపులు దీనించినారు. ౭౧౩

తే॥ విమల సత్తపోధనునిచేఁ ♦ బ్రేరతుఁ డగు, రాముఁ డా వింటినారి గూ ♦ ర్పంగమున్నె
నుందరుల మనముల నేయఁసూచ బాణుఁ, డెక్కు వైట్టచు పూన్కిమైఁ బెక్కువిండ్లు

సీ॥ కనఁబడు పెనువిల్లు ♦ కాలి బలిమిఁ బోలు, సని యగ్గ లికఁ బల్కు ♦ లాడువారు
సిగ్గరియూ సీత ♦ చెలువంపుఁ గెంగేలు, రాము కెంగేలు గూ ♦ ర్పఁబడదేని
పుట్టువుల సఫలతఁ ♦ బొందె వనెడివారు, నిశకులుఁ డిప్పు డె ♦ క్కిడఁడయేని
అలివేణి సీతతో ♦ నలఁతలేక మనము, నగ్నిఁ బ్రవేశింతు ♦ మనెడివారు

తే॥ దాతయా మిథిలేశుండు ♦ సీత పెండ్లి, చేయఁ గోరుచోఁ గొను మని ♦ యీయకుండ
భవుని విలు దెచ్చి యీపిన్న ♦ వానిముందు, నునుచు తెంతయు నవివేక, మనెడివారు

తే॥ మునిగి లజ్జ లేదనువారు ♦ జనకుకం తెఱ, గ్రూరుఁ డొక్కఁడు లేడను ♦ వారు రాముఁ
డీ ధనువు వంప లేడేని ♦ యింతి జీవి, తంబు ధరణిపైఁ జాలవ్య ♦ ర్థ మనువారు.

తే॥ నెమలి మైచాయ మగువ లీఁరమణఁ బలుక, సాధువులు వొంగ విబుధులు, సంతసింపఁ
బైఁడికొండ యేనుఁగు పెను ♦ కోడె సిగ్గు, వడఁగ రామచంద్రుఁడు వింటికడకు నడచె.

తే॥ కనక కంఠములు నంకు ♦ గాజు లొప్పి, పొంద నరుదైన రత్నంబుఁ ♦ బోని సీత
మెడను వైవ నెత్తిన విరి ♦ వడ మనంగ, నెత్తె రాముఁడు మేరువు ♦ నెయు విల్లు.

ఉ॥ తోరపు విఘ్నముల్ నలుపు ♦ తొంగలి తెప్పల వాల్చకే సభా
స్తారులు చూచుచుండినను ♦ సభ్యుల నొక్కఁడునేని చాపము
వారక కాలఁద్రొక్కుటయు ♦ నారి తగుల్పుట గానరైరి చే
నారఁగఁ జూచి రంత విని ♦ రారవ మా విలు తున్ని కూలుటల్. ౭౦

చ॥ అమరు లజాండ గోళమె ర ♦ యంబున వ్రీలె నికేరి మర్దు చొ
త్త మని వడంకినా రనఁగ ♦ ధారణి వాసుల బీతు చెప్ప వ్య
రమ యగుఁ దల్లివేరువలె ♦ ధాత్రిని మోయుచునున్న శేష నా
గము తన నెత్తిపైఁ బిడుగు ♦ గాటముగాఁ బడె నంచుఁ బెల్కుతె. ౭౧

చ॥ గురు భయ దాసిచే జయము ♦ గొన్న పిదేహ మహీశు పుణ్య మి
ప్పురుసునఁ బండె నంచు విరి ♦ వాన సురల్ గురియించి రంబుధుల్
గురిసెను రత్నముల్ మిగుల ఘోషము, నేయుచు నంబుదంబులు
గురిసెఁ బసిండి వాన ముని ♦ టము దీవన లిచ్చెఁ బ్రేమమై. ౭౨

సీ॥ అమృతంబుకంటె నిం ♦ పైన వివిధ వాద్య, ములునిండి యెల్లడ ♦ మ్రోగుచుండ
విరుల సరంబు లా ♦ భరణముల్ చందన, మును గండవొడియును ♦ పునుగు కడలి
ముత్తైముల్ రత్నముల్ ♦ పొన్నును నన్నని, వలువ లొండొరులపై ♦ వైచికోనఁగ
నగరంబు పరంబు ♦ నక వారిరాజి ఘో, పించుట వోలె ఘో ♦ పించు చుండె

తే॥ మేఘములఁ గని పొంగు నె ధిమిల్ల మాడ్కి, నలరి తరుణులు మకర వీ ధిణులనుపూని
యలిపు తేనెలు గురియఁ గుం ధిడలము లాడ, నగలుతళతళమెఱయంగ ధినిగడిరపుడు

ఉ॥ బమ్మెర గొల్పు నానవము ధిపానము చేసినవారిఁ బోలె నే
త్రమ్ముల కెంపు గల్గు వని ధితామణు లంగద నీఁగి భర్తలం
గ్రమ్మి కవుంగిలించి రల ధికంధి జలంబును ద్రావు మబ్బు నా
నిమ్ముగ వారుకొంచుఁ జని రెద్దడి ధిబీదలు రాజు ద్రవ్యమున్.

తే॥ వైణికులయు సటకులయు ధివైణుకులయు, మధుర గీతంబులను చెవి ధిమాఁగ వినిన
దేవ మనుజ దేహము లొక్క ధితీరుఁగాఁగఁ, జిత్ర సముముగ నిలిచె వి ధిచిత్ర గతిని.

ఉ॥ రామ ధను ర్విఖండన వి ధిరావము విన్న సుపర్య భామినుల్
ప్రేమను తద్భుజంబులను ధివీక్షణ సేయఁగఁ గోరి వచ్చి భూ
భామల రూప చేష్టలను ధిపాటల నాటల భిన్నతల్ గనం
గామిని కౌగిలించుకొని ధికన్నుల నార్ప భ్రమించి రవ్వలన్. 2౨౬

సీ॥ దశరథ పుత్రుఁ డి ధితం డనఁ వారును, కమలాక్షుఁ డనువారు ధికారు మేఘ
మనువారు పువ్రవంటి ధితను వను వారును, మనుజుఁ డీతండు కాఁ ధిడనెడువారు
చౌఱమీలు దిరుగాడు ధివర కలశాబ్ధిలో, బండు విష్ణుండని ధిపలుకు వారు
మనుజ దేహం డంట ధిమరులెపో యనువారు, నవని తపము చేసె ధిననెడువారు

తే॥ మేని యుండము గనుగొన ధిమెలఁత కింక, వేయి గన్నులు వలయు న ధిబ్రాయతాక్షి
సోరు గన నాతనికి నల్ల ధివీరి నిటకుఁ, దెచ్చు మునికి మ్రెమ్ముండని ధితెలుపువారు.

తే॥ అతనిఁ గన్న టెయ్యతనియనుజుఁ గాంచు, డనుచు నుండ సచ్చట సీతయవలఁజూడఁ
గోరు నానచే నునుఱులుకొంత నిలువఁ, బోరులుచుండెను పరితాపమునఁ బగంట.

స్తోత్ర చింతనము.

సీ॥ ఉట్టుఁత లూఁగెడు ధిసునుఱులతో వసి, వాడిస పానుపు ధివీడి చెలులు
ప్రమ్మిరాఁ బద్మాక ధిరము దరి స్ఫటిక హ, ర్మ్యంబున నెలతాల ధియరుగుమీఁదఁ
బన్నీరు చల్లిన ధిపానుపుఁ జేరి యీ, తెఱఁగున సనుఁ దమ్మి ధితీగలార!
అబల కిటులు గల్గె ధినని యెంచి దయయుంచి, తన మేనివన్నె ప త్రములఁ జూప

తే॥ మ్లానతను వీడు చుంటిఁ బల్ల వముఁ బోలు, నాయెడలి రంగు గొనిపోవునంటుకాని
కనుల రంగు మీ విరులచేఁగొనఁ జేసి, నాదు ప్రాణముల్ దీయఁ బూ ధినంగదగునె?

సీ॥ తన భుజంబులఁ గాంచి ధితాళి సిగ్గిలు మేరు, వ్రను పోలు విలుదాల్చి ధిగొనముతడవు
దోస్త్రంభ యుగ్మంబు ధితూణంబు వెన్నెల, పగిది జన్నిదమును ధివై జయంతి

పొరలెడు వక్షంబు ♦ మరలఁ గాంతున యేని, కాన నోపుదు నాదు ♦ ప్రాణములను
గగన సంచారి యా ♦ తొగల రాయని తోడ, మధుపముల్ రొదనేయు ♦ మూలలుగల

తే॥ క్రొమ్ముడియుఁ గల్గి పెనునిల్లు గూడఁ దాల్చి, రెండుకన్నులుగలమబ్బా ♦ కండునాదు
ప్రాణ జీవనముల ముంచి ♦ త్రొవ్వె చె, నది యెడఁద నిపు డున్న దెల్లపుడు నుండు

ఉ॥ తుంటరి మృగుండు సను ♦ దూదిని గాల్చెడు నగ్నివోలె తొ
మ్మంటగ వేడి తూపుల ర ♦ యంబునఁ గాల్పుఁగఁ జంచలించు నా
వంటి సుకాసికిఁ బ్రదుకు ♦ పద్ధతి వచ్చి “భయంబు మాను నే
నుంటి” నటంచు దాపు గన ♦ నొప్పని దెప్పిని పొరువంబాకో? 23౧

ము॥ అడఁగంబాఱుని యో పయోధరము లా ♦ రా! పైపయిం బొంగి యి
వ్వడువై యేమి యొనర్చి నార లిఁకనే ♦ పాటెన వే పొంది యె
క్కిడఁగా రాని ధనుస్సుఁ దాలించిన ధా ♦ శ్రీశాను వక్షంబు నే
ర్పడ నాటం గయికూడునేని తప మొ ♦ ప్పం జేయుడి వేడెడక 23౨

చ॥ అడరుచు నామదిం గల య ♦ సంగుండు నై చిన సాయకంబుచేఁ
బొడమఁ చింత వర్ధిలుచుఁ ♦ బోసె నురోజ యుగంబుపై వినం
బెడపక యీతఁ డెవ్వఁ డిటులేచెడు రాత్రులఁ బీడ నేయు చం
ద్రుఁడో? నడుమం గలంకమును ♦ తోఁపదు వీఁ డెట నుండి వచ్చెనో? 23౩

ము॥ మనమా! భావజఁ డెత్తి వచ్చి యెడఁదక ♦ మాఁడించి నాటించు తూ
పను సంజెంఱొ కలంపఁ గ్రాఁగక యెటో ♦ యూపై బయల్దేటి న
ల్ల ని మత్తేభముఁ బోలు వాని పదముల్ ♦ పట్టింపుగాఁ బట్టి యూ
తని వెన్నాడిన ప్రాణముల్ మరలి వం ♦ తం గుండ రా నేలొకో? 23౪

ఉ॥ మింటను తోఁచు పెన్నొగులు ♦ మించులతో దిగి వచ్చెనన్న తీ
రొంటిని తొమ్మునకొ మెఱయ ♦ నొప్పెడు ముప్పిరి నూలితోడ మా
యింటిని డాయు రాకొమరుఁ ♦ డెవ్వఁ డటం చెఱుంగఁగనై తి నా
కంటఁ జరించు సప్పుడును ♦ కారణ మేమొ యెఱుంగనయ్యదకొ 23౫

ఉ॥ పెక్కు లొనంగి దాత యని ♦ పేరు వహించిన పాలవెల్లిలోఁ
బొక్కముగాఁజనించి యొక ♦ చో మఱి పుట్టని మందు పొందికకొ
జిక్కిన హేమకుంభమును ♦ చేకొనకుండెడు మూఢభంగినా
చక్కనివానిఁ జేవిడిది ♦ జాలిని బొందెద మూల లేటికికొ! 23౬

చ॥ మనసునఁ దూలి తూలి యిటు ♦ మానిని కండుచు వెచ్చ నూర్చుచుకొ
వనరుచు నుండఁ జల్లని న్వ ♦ భావము నల్లని కన్ను లొప్పు భా

మిని యొక చేటి రాట్నభను ♦ మేరు నిభంబగు విల్లు తున్నటల్
గని తనలోని వేడ్కనడ ♦ కంబుగ నుంచగలేక చెచ్చెరన్

232

—మూలని యను సఖి సీతకు హర ధనుర్బంగ వృత్తాంతము తెలుపుట:—

తే॥ కలువకంటి మూలని యను ♦ కాంత తనడు, హాఠములు కుండలంబు లిం ♦ ద్రాయుధంబు
వోలె వెలుంగంగ ♦ వస్త్రముల్ మాళికలును, చెదర మెఱుపుతీగియ వలె ♦ బదరిపాతె

తే॥ మొగసి వచ్చి మైథిలి కట ♦ మ్రొక్కకుండ, నలవి మీఱిన కుతుకాన ♦ నాడుచుండ
నేమి హేతువే దీనికి ♦ నెఱుంగఁ బలుకు, మనిన సీతకుఁ జెలి యిట్టు ♦ లనియొ దుదకు23౩

సీ॥ చతురంగ బలములు ♦ చాలఁ గలుగువాఁడు, సర్వ విద్యావేది ♦ చతుర గుణుఁడు
మొగులు నాఁ గురినెడు ♦ పొడవు చేతులవాఁడు, దశరథుఁ డనెడు భూ ♦ దారవరుఁడు
త తనయుండు మ ♦ దను కంటె సుభగుండు, సాలంబులను పోలు ♦ కేలువాఁడు
వైకుంఠుఁ డనుశంక వడలనియనివాఁడు, శ్రీరాముఁ డనువేర ♦ జెలగువాఁడు

తే॥ తమ్ముతోడఁ గౌశికుఁడను ♦ తపసితోడ, మనపురికి శివ ధనువును ♦ గనఁగ వచ్చి
యమ్మునింద్ర నానతిని చా ♦ పమ్ముడాని, తేలికగ నెత్తె నాతఁడు ♦ లీల మెయిని.

చ॥ శ్రుణమున వింటి నొక్కకొనఁ ♦ గాలను ద్రొక్కఁ జివుక్కుమంచు సిం
గిణి యటు లేవఁ బట్టికొని ♦ కేలను ము న్నలవాటుపడ్డ దీ
త్రిణయను చాప మం చచటి ♦ ప్రేక్షకు లాడఁగ నెక్కు వెట్టి త
ద్గుణమును లాగుడున్ విటిగఁ ♦ దోరపుఁ జాపము ధాత్రి దద్దటన్. 2౪౦

చ॥ అనిమిషు లెల్ల రుం బొగడి ♦ రాజిరి పూవులు చల్లినార లో
జనకజ! యంచుఁ బల్క విని ♦ సన్నుని వెంబడు మేఘమంచుఁ దొ
ల్ల నవలఁ బంకజాక్షుఁ డనఁ ♦ దాపముఁ గూర్చిన వాడె యంచుఁ గా
మిని మది శంక వీడెఁ దెగె ♦ మేఖలయున్ జఘంబు లుబ్బఁగన్. 2౪౧

చ॥ కలదని లేడటంచుఁ బలు ♦ కం దగు కౌనును గోమలంబులై
బలియు పిఱుందులుం గలుగు ♦ బంధుర దేహము బూరటిల్ల నా
లనయుఁ జేటి చెప్పినవి ♦ లక్షణముల్ గమనించి నిక్కమా
లలితుడె, కానిచో ననువు ♦ లం దొలగించెద నంచు నెంచుచున్. 2౪2

తే॥ జానకి తపించుచుండ నా ♦ జనకరాజు, వేల్పు శిల్పి నిర్మించిన ♦ విల్లు విఱుగు.
నులివు విని మేర మీఱిన ♦ యుబ్బు గలిగి, కాశికునితోడ నొక్కవా ♦ క్యంబు పలికె.

చ॥ ఓమునివర్య! ప్రేమ చిగు ♦ రొత్తఁగ నీ వెనువెంట వచ్చు శ్రీ
రాముని పెండ్లి యిప్పుడె త్వ ♦ రన్ నెఱవేర్చుట మీకు నిష్ప్రమా?

యీ మహిఁ జాటి యా దశర ధేశునకుఁ వినిపించి యుండఱున్

ప్రేమను గూడి చేయుదమివే వివరింపవె యన్న నాతఁడున్. 2౮౫

తే॥ దశరథుఁడు వచ్చి చేరుట ధివలంబు, దెలుప జనకుండు నానందజలధి మునిఁగి
నడచు వృత్తాంత మెల్లఁదెల్పుడి యటంచు, దూతలం బంపె శుభలేఖతోడనపుడు

౧౩. ప్రయాణపటలము. (౮-౨)

చ॥ వడిఁ జనఁజాలు దూతలును ధివలంబున గాలి పోలికన్
నడచి మృదంగ కాహళ ని నాదము రెచ్చు నయోధ్యఁ జేరి య.
పుడమి నృపాలు దర్శనము ధివలంబు రాణ్యకుటంబు లెల్ల రా
పిడి వడుచుండు తన్నగరి ధివలంబు గాంచుచుఁ బోయి యయ్యెడన్ 2౮౬

చ॥ ధరణిపు నాజ్ఞ నొంది యుచి ధివలంబు రీతిని లోనఁ జొచ్చి భూ
వరు పద వారిజంబులకు ధివలంబు భక్తిని మ్రొక్కి రాజశే
ఖర! భవదీయ పుత్రకులు ధివలంబు వెంటను పోవు టాదిగా
జరిగిన వృత్త మిద్ది యని ధివలంబు మారఁగఁ బల్కి యవ్వలన్. 2౮౭

తే॥ అమిత సుగుణ భూషణ! యిదియదియ యనుచుఁ
జదువ నియమింపఁబడిన వి ధివలంబు
చేతి కొనఁగంగ లేఖఁ బు ధివలంబు యతఁడు
చదివె నెల్లరు విన రాజు ధివలంబు నొంది.

ఉ॥ వీనుల సగ్ర పుత్రు విలు ధివలంబు సమరత యన్ సుధారసం
బాసిన యంత రాజునకు ధివలంబు సంగదముల్ వదనంబు విచ్చి బీ
టూని ధరిత్రి వ్రాలు క్రియ ధివలంబు వజ్ర భుజంబు లుబ్బెము
నూనిన యాగ సత్ఫలము ధివలంబు భుజించు తెఱంగు దోఁపఁగన్. 2౮౮

తే॥ ఖండవరశువు దక్షయూ ధివలంబు వేళ, నేడు లోకాల వారి జ ధివలంబు
బలితపు న్విల్లు రాముచేభగ్నమైన, ధ్వనియకా నెంత మన మప్థుఁనిన రవము. 2౮౯

తే॥ ఎప్పు డెప్పు డెట్టెట్టుల ధివలంబు ననుచు, నడుగుచుండు వసిష్ఠాదు ధివలంబు బలుకు
దూతలకుఁ గయింపఁడనిదోర్బలుండు, నగలు నుడుపులు మఱి మఱితగ నొనంగె.

చ॥ మునుపటి సూర్య వంశజుల ధివలంబు పుణ్యఫలంబునఁ బుట్టినట్టి య
మృతసంజమూర్తి యన్న పుర ధివలంబు బట్టి దళంబు రాజులన్
మును నడపుండు బంధు హిత ధివలంబు మఱియు రండుని యేను లెక్కి ప
తనమునఁ జాటఁ జేయుఁడని ధివలంబు నాథుఁ డనుజ్ఞ చేయఁగన్. 2౯౦

చ॥ జగముల నెల్లఁ గొల్వ మును ♦ చక్రీ త్రివిక్రముఁ డైనవేళ నీ
జగతికిఁ దద్విధం బరయ ♦ శంభుఁడు దెల్పిన యట్లు వారువం
పు గమి కడల్లు గల్లు పుర ♦ భూమి సుధాంబుధి చుట్టి వార లే

నుఁగుల పయి స్నగారుల ధ్వజుల్ చెలఁగె వడిఁ జాటి రంతట. ౭౫౪

క॥ చాటించు వినక మున్నే, పాటించి కుమారతతి, ప్ర ♦ భంజనుఁడు వడిఁ
దాటించిన జలనిధిపిట, తాటం బగునట్లు పురము ♦ తడఁబడఁ దిరిగె. ౭౫౫

తే॥ అవనిఁ జోటు రవంతలేదనగఁ నిండి, వృషభ గంభీర యానుని ♦ వీర సమితి
విలయ వాయువు వీవఁగా ♦ జలధికలఁగి, పొంగి పొరలిన చందాసఁబోలిచి నడచె

తే॥ జగము చిన్నదె యనఁదగి ♦ స్వందనములు, వెలిఁగెఁ బ్రభులచే భానులఁగలవి పోలె
రత్నముఖ పట క్రాంతి ద్విధిరద చయంబు, వెలసె నింద్ర ధనుర్వృత్తజలద భాతి. ౭౫౬

ఉ॥ అంచలు పాలవంటి తమ ♦ యచ్చపు జెక్కల విచ్చి విన్నుపై
నించిన చందమై విరిసి ♦ నిండెను కాండలతోడి చుట్టువుల్
మించిన కేతనావళియు ♦ మిన్న సమస్తము చర్మ మెల్లఁ గా
న్పించిన సంచునక వెలసి ♦ నిండెనభస్మల మెల్లఁ బర్వచు. ౭౫౭

తే॥ దానధారలు గాటు మాతంగములను, కడలి యని యెంచి యెల్లడఁ ♦ గప్పి నీరు
త్రావ దిగు శరన్నేఘ సంఘతతులఁ బోలె, బరవి చలియించె దెల్లనిధ్వజపటములు.

చ॥ తొడుగులు దాల్చియుండునెడ ♦ దోరని వెన్నెల గాయు వెన్నెలల్
గొడుగుల నీడలం జెఱచి ♦ గుబ్బతిలుక మఱి యవ్వ మేఘపుం
బెడఁగు చెడంగఁ బై విరిసి ♦ పేరిమి నెల్లడ నిండు, మబ్బులుక
విడివడి వోవ దుందుభుల ♦ భీకర రావము మీఱి మ్రోగెడు. ౭౬౦

చ॥ గరితల మోచికొంచు జను ♦ గజైల గుఱ్ఱము లంచపిండులక
వెరవున మోచు నావగల ♦ విన్ననువొందుఁ; బసిండి సొమ్ములుక
బిరుసు కుచంబు లల్లికల ♦ వేణులు గల్గిన స్త్రీలు మించన
వఱలగ వారి మోచు మద ♦ వారణముల్ జలదాళి నాఁ జను. ౭౬౧

తే॥ పడుచు లేచుచు నిలుకుట ♦ వలన రాలు, నఖుల వక్షోజ కుంకుమ ♦ సంకుమదము
యువకు లలఁదిన చందన ♦ మొరసి రాలి, నడచు త్రోవయు మెత్తని ♦ పడకఁ బోలె.

చ॥ మృదు మధుర్లోక్తు లొప్పెనఁగు ♦ మెల్లల పైఁటలలో మఱింగి క్రొ
ద్విదమయి మిత్తిఁ బోలె జెడు ♦ వేదన గూర్చెడు చన్నదోయిపైఁ
బొదలెడు తారహారములు ♦ పొల్పుగ వెన్నెల గాయు, రత్నముల్
పొదిగిన భూషణంబులు న ♦ మున్నతి వీఘను లేత యెండల. ౭౬౩

ఉ॥ దోసములేని మానిసులు ♦ దొడ్డ భుజంబులు గలువారు సం
వాసిలు క్రొమ్ముడుల్ గలుగు ♦ వారలు ధన్యులు ఖడ్గధారులై
భాసిలు రాట్టుమారకులు ♦ భార్యల వెంబడి బోవుచుండ్రీ సం
తోసము తోడుతం బిడుల ♦ తోఁ జను గంధ గజాళి కై వడిక. ౭౬౮

చ॥ మలసిన తావి క్రొవ్విరులు ♦ మబ్బులలో ధరియించినట్లు కొ
ప్పలఁ దగిలించు కామినుల ♦ ముద్దుల మోములు కానవచ్చుటఁ
బెలుచనఁ బూర్ణచంద్రములు ♦ పెక్కురు పోవు విమానసంఘముం
బలెఁ జేలు లెక్కు పల్లకులు ♦ భాసిలుచుఁ దగఁ బోయె నత్తటిక. ౭౬౯

చ॥ పరలి మదంబు కాఱ నగు ♦ పంకమునం గయినేత గల్గు పెఁ
ద్విరదము లంబుధిం బలె రు ♦ తిం బొనరించెడు నాసికాగ్రముల్
పరఁగు కరంబు లెత్తికొని ♦ పట్టుగఁ బోవుట చూడ నొప్పెది
క్కరుల మదంబుచే నెదురఁ ♦ గా జితనంబునఁ బోవు కై వడిక. ౭౭౦

ఉ॥ పంబెడి కింకిణీ రుతికిఁ ♦ బ్రావ పడక లయ దప్పకుండఁ బా
దంబులు వైచుచుఁ ధరణిఁ ♦ దాడియుఁ దాడక రోవెలంది చి
త్తంబు గతిక సుపర్వల వి ♦ ధంబున మింటన పోవుచుండె వా
ర్వంబులు గ్రద్దనక గనిన ♦ వారలు దేవ హయంబులో యనక. ౭౭౧

తే॥ ప్రణయకోపంబుగల ప్రియఃపరమణు లొకటఁ, జూచిచూడక బొమముడిఁచూపువిడక
యూర్చుచలరులుక్రొవ్వెదఁసంచుకొనక, ప్రియులయునులులెయనడాసిఁవెలలుచుండ్రీ

మ॥ ఝర సంకాశ మదప్రవాహ తటముల్ ♦ నద్య త్స్పృశీ శామ సం
స్మరణామర్షకముల్ మదావళ తతుల్ ♦ స్పర్ధిత్వ చింతారతిక
దరులక మోది మహా తరూత్కరములక ♦ దాటించుచుక గూల్చుచుక
విలుగం ద్రోయుచుఁ బోవుచుండె దటినీ ♦ వేగోద్ధర ప్రక్రియక

చ॥ అనదట కూతఁయూ నినకు ♦ లాఘ్యండు కాటు గదల్చు డంతలో
నన నువుగింజ వైవ భువ ♦ నంబునఁ జోటు గనంగ లేదహా
మునుచను సైన్యమందు గల ♦ ముందటి భాగము పోయి చేరె నా
జనకుని కేతనాంచిత వి ♦ శాల విదేహ పురంబు చేరువక. ౭౭౦

తే॥ పలు వగల నలంకృతములై ♦ వెలలు బండ్లు, చూచు వారల మనములఁజూఱలాడు
నీలవేణుల ముఖముల ♦ లీలచేత, నడచు చెందమ్మి కొలఁకులు ♦ నాఁగ నొప్పె. ౭౭౧

తే॥ శకట మెక్కిన యొక బోటి ♦ చనవు వలన, వెంటఁబడు నంటుకానిఁ గ్రీఁగంటఁ జూడ
గా కటాక్షంబునందలి ♦ యంజనంబె, యతని కమ్మతంబు వోలె సౌఖ్యంబుఁ గూర్చె

- క॥ హరిణాక్షిం బెడఁబాసిన, తరుణుం డొకఁ డేగుచుండు ♦ దారిం బద్దా
కరమున వేడ్కఁ దిరిగెడి, వరటా మిధునమ్ము గాంచి ♦ వనటం బడియెన్. 223
- క॥ చిందములు భేరు లబ్దము, చందమ్మున నులియ బెరయు ♦ చామరములచే
తం దెలి గొడుగులచేతన్, మందాకిని బోలె దండు ♦ మలసిన తలముల్. 224
- క॥ ఇంపు పలు కాడు వారు ని, లింప సతులఁ బోలు వారు ♦ లికుచ కుచలు చూ
పంపఱు బురుషుల యొద నొ, ప్పింపఁగ నది నమరభూమి ♦ విధమై తోఁచెన్. 225
- తే॥ నెర సె న్తంభంబులంబోలు, నెఱి భుజములు, మెఱ సె నాయుధ కాంతులు ♦ మెఱపులట్లు
విరిసెఁ బాద సంతతులు తా ♦ మరల కరణి, బెర సెఁ గాబ్బల మచటఁ గేసరులనరణి
- క॥ చెలువ పయోధరములపైఁ, గొలిపిన కను లల్లె యుండ ♦ గ్రుడ్డియ పోలెన్
జెలువుఁ డొకఁడు చని చని యొక, కలభము డిక్కినియె జనులు ♦ కలకల నవ్వెన్. 226
- క॥ వర జాతి తురంగ మొకటఁ, గెరలి పఱవ నిలువలేక ♦ క్రిందఁ బడెడు తా
మరసాక్షి నొకఁడు చేతుల, ధర దింపక బెడర కనుచుఁ ♦ నడవుచు నిలిచెన్. 227
- తే॥ పద్మ యుగళంబు నొవ్వ వెం ♦ బడిన వచ్చి, కంటి తూపుల నొప్పించు ♦ కలువకంటిఁ
గూర్చి పీన నుండర కుచ ♦ కుంభిఁ గట్టఁ, దనకుఁ దగిన స్థలంబు లే ♦ దనియె నొకఁడు
- తే॥ తుఱుముక్తొమ్ముడిమధుపంబు ♦ లఱచుచుండ, సడక మదపు లేనుఁగఁబోలు ♦ నంటొకండు
వనితకన్నులఁగనిచాల ♦ వాఁడిగలవి, యనుచుఁ దన యీకంటఁ గనుచ్చునుండె.
- చ॥ అలలను పోలు వంకరలు ♦ నందము దీర్ఘము లైన కేశముల్
జలజముఁ బోలు పాదములు ♦ జానుగఁగుంతముఁ బోలు చూపులున్
గల చెలిఁ గాంచి యొక్కరుఁడు ♦ కప్ర పయోధరలార! మీరు మీ
యులిసెడు కానులన్ మఱచి ♦ యుంచితి రెచ్చటఁ జెప్పరే యనెన్. 228
- తే॥ తీక్ష్ణ దృష్టులఁ దక్క వా ♦ తెఱు గదల్చి. పలుక కేగడి పడఁతితోఁ ♦ బలుకు నొకరుఁ
డింటి! బిగి యింత యున్న ని ♦ న్నేటి నీటఁ, జేతులం బట్టి దాఁటించు ♦ శీలి యెవఁడో?
- తే॥ దింపఁగా రాని బరువు నె ♦ త్రికొని పోవు, నొంటె యింపగు చివుళ్ళులఁ ♦ దింట వీడి
వేప మున్నగు వానిని ♦ వెడక సాగె, బాలు విడిచి కల్దొవున ♦ ప్రాజ్ఞు నట్లు. 229
- తే॥ ఎఱ్ఱని కనులు నల్లని ♦ యిరులఁ బోలు, మేను బొప్పు బర్బరులు న ♦ మ్రోటలు పాఱ
లూనిత్రోవలునమముచే యుచునుమూఁపు, లందుగావల్ల మోయుచు ♦ నరుగుచుండి.
- తే॥ పిచ్చి పట్టిన యేనుఁగు ♦ పెనఁగి కరిణి, పైనఁ దుండ మూనఁగ దాని ♦ పైని తరుణు
లదరి కను మూయుఁ జేతుల ♦ కణఁగకుంట, మనసు క్రుంగ దుఃఖంబున ♦ మఱిఁగిరపుడు
- తే॥ రత్న మేఖలా యుత లైన ♦ రమణులకెడఁ, జారునద్య దుత్ఫుల్లకం ♦ జవనమందు
కమఠముల ఖిఁది గోఁదురు ♦ కప్ప లనఁగ, హస్తినులపై న కుఱుచవాం ♦ డెరిగినారు

- తే॥ మద గజము వెంబడింపంగ ♦ మావొకండు, పాదములు వంచి పవన జంబుతోడఁ
బాటుచుంటఁ జూడఁగ నీమె ♦ పాకవైరి, కర్ణురాలని కొనిపోవు ♦ నట్లు దోచె. ౭౫౭
- తే॥ తండ్రి శ్రీరాముచే శివ ♦ ధనువుదునిగె, ననుచుజనులాడవినినతో ♦ యలులుపరుగు
లిడిరి జడల విరులురాల ♦ ముడుచుకొనక, తెగిన మొలనూలుచిందఁగాఁ ♦ దెలిసికొనక
- తే॥ కుండికలు గొడుగులు చేతఁ ♦ గూర్చి పట్టి, ముక్కుమూసి నప్రేళ్ల టై ♦ మొగిడియుండఁ
గరులతోఁ గామినులతోడ ♦ జరుగ నిష్ట, పడని మునివరుల మెల్లన ♦ నడచినారు
- తే॥ తావిపూవులు తుఱిమిచ ♦ తరుణులు తమ, కనుల నశ్రువు లురలన ♦ ల్క గొనిచన్న
ప్రియులు గానరా వచ్చుట ♦ వేడ్కయేని, వచ్చి తేరెక్కడఁ డని నన్న ♦ లిచ్చువారు
- తే॥ అంగమైన శతాంగమా ♦ తంగముల తు, రంగముల మురజాదుల ♦ రావ మెల్ల
యెడల నిండి సర్వంగ సట ♦ నెవ్వరోది, నుడువ వినలేక మూఁకయై ♦ నడచె జనము.
- తే॥ సాలె పురుగులు నేసిన ♦ నూలు నేత, వంటి నన్నని వలువలఁ ♦ బడతే లుడిచి
యందుకారావములతోడ ♦ నరుగుతుటుము, కలకలం గూయపులుఁగుల ♦ కొలఁకుఁబోలె
- క॥ కెరటములు తెరలు కలశాం, బురాశిఁ జనియించు లక్ష్మిఁ ♦ బోలు మృగాక్షుల్
తెరచీరనుండి చూడఁగఁ, బురుషుల కను లుల్లసిల్లి ♦ పొలుపుగ నార్చున్. ౭౯౩
- క॥ నెఱుకులఁ దాఁకఁగ నాటెడు, కఱికన్నల సకుల యందు ♦ కంబులు మంద్ర
స్వరము ధ్వనించు దోడుగ, ఖరువుల సకిలింత లొప్పు ♦ ఘన గర్జలలిన్. ౭౯౪
- క॥ ధర పులకరింప నరిగెడు, తరుణుల కాంతి గల మోము ♦ దమ్ముల నిందిం
దిరము లనఁ బ్రియుల చూడుకు, లిరవుకొనియెఁ గాంచి మరుఁడు ♦ నెడ ముదమందన్
- తే॥ అగపడని కాను పగడంబు ♦ పగిది నోరు, ఫలరసము వంటి పలుకులు ♦ గలుగుచెలుల
కోల యెలసీటికాయలఁ ♦ బోలు చనుల, నుండి రాలు గందవొడియె ♦ యర్వి నెఱసె.
- క॥ తలఁప నరుడైన చిత్రం, బులు గల యరదముల నెక్కి ♦ పురుషులు స్త్రీలున్
బలువురు దారి నెరసి పే, రులివునఁ జనుడెంచుచుండి ♦ రొప్పారంగన్. ౭౯౭
- తే॥ వారువంబులు తేరులు ♦ వీరవరులు, నేల నడవఁగ నెగసిన ♦ ధూళి నెరిసి
మొగులునీరు వెల్పడు ద్వార ♦ ములనుగప్పె, గప్పె దిగ్గజ దాన మాఁగ్గములఁగూడ
- నీ॥ కాలియందెలు ఘల్లు ♦ ఘల్లున నడ తెంచు, చిలుకల కొలుకులఁ ♦ జెలువు గనుచు
డాలు దాలిచియున్న ♦ డాకేల వాడియై, తళ తళ లాడు ♦ కత్తుల ధరించి
రత్న కంకణములు ♦ రాజులు వలకేలఁ, దరుణుల మృదువుగాఁ ♦ దవీలిపట్టి
మదగజ ధారల ♦ పడనుచే దడిసి పం, కంబైన యాత్రోవఁ ♦ గడవలేక

తే॥ చోల యొక్కింత పైకొనఁ • గేలఁబట్టి, నడచు తమవారి మెల్లన • నడపు కొనుచుఁ
బెండ్లి నడకల నప్పుడే • వేడ్కఁజూపు, కరణి జలలుగాఁ బురుషులు • కదలు చుండ్రీ.

తే॥ పొలములందు మడుగులందు • కొలఁకులందుమిరియు రకరకములగు తా • మరలు
వదన కర నయనాదులఁపదురు చూపఁ, గోసి యిండ్లని కొందఱుఁకొరినారు. [తొవలు

ఉ॥ చూపుల కొప్పు గుఱ్ఱముల • జోటులు దిగుచునుండి కుంజరం
బేపున డాసెనంచు నగ • లెల్లడ రాలఁగఁ గేళపాశముల్
వీపునవ్రేల వస్త్రములు • ప్రీలఁగఁ బ్రాణము మానమేఁచఁగా,
దాపలి కేలఁ బట్టికొని • తాటిరి పాటిరి కేకులంబలెక. ౮౦౧

చ॥ గొడుగులు నేనుఁగుల్ పికిలి • కుచ్చులుఁ డెక్కెపు గుంపు లొత్తుగం
దొడరికఁ బర్వి యెల్లయెడఁ • దోరపుఁ జీఁకటి నిండఁజేయఁగాఁ
దొడవుల నాయుధంబులను • దోఁచిన యీజపుఁటెండ గాయ ని
య్యెడ నొకవేళ యందొకట • నేర్పడె వింతగ రేయియుం బవల్. ౮౦౨

తే॥ వదన కంజంబులందున్న • వాడియలుఁగులెడఁదఁజొచ్చి యుచ్చుదొలంగుఁడెడగనను
దొలఁగకేతెంచు కుంభస్తంబులకుఁదొలఁగి, తాఱుదురుసూర్యతేజతాశూరవరులె. [చుఁ

సీ॥ తొలఁగ శక్యముకాని • త్రోవలో నిఱుకుచేఁ, జిక్కితునిఁగి ప్రకా • శించుచుండు
రత్నముల్ ముతైముల్ • రాల్గిగుచ్చుకొని చా, లఁగ బాధవెట్టుఁ గఁలాపములను
దాలిచి నట్టి నుం • దరల పాదంబుల, యందెలు దురపిల్లు • నట్టు లులియఁ
దడఁబడి కోమలు • లడుగిడలేక యం, దంద నిలుచుచుండి • రవలఁబోక

తే॥ ఉత్కటంబుగ వాద్యంబులులియ నులికి, బండ్లయెడ్లు చానలుపాఱఁ, బరుగులిడుచు
భారములు పాశములు వీడి • పడుచునుండ, మానులంబోలె నవియు శ్రీమంబు నీఁగె.

చ॥ కొలఁకులగన్న యేనుగులు • కూరిమితో దిగి మావట్టిండ్ర యుం
డల గణియింప కంగపల • డంబగు గుబ్బులఁబోలు కుంభముల్
బలుపు రదంబులుండెలియఁ • బాల సముద్రమునం జనించు నా
వెలిగవురుంబలె న్నిలిచె • వేతట మెక్కక నీటిలోపలక. ౮౦౩

తే॥ సారుమిఱిన గాయనీ • జనముతోడ, వైణికులు మాపులెక్కి శ్రా • వ్యముగ మేఘు
రంజితంబు పాడుచు నను • రాగమెనఁగఁ, దరలి నారలు కిన్నర • దంపతు లన. ౮౦౪

చ॥ నిమిరిన యంకుశంబునకు • నిర్భరశైలముఁబోలు నేనుఁగుల్
క్రమముతోలంగి పర్విడఁగఁ • గాతరులై జనముల్ తొలంగ నీ
లిమగల తెక్కలొప్పు మధు • లిట్టులు తత్ఫలినుండిలేచి స్త్రీ
లముడులఁ జేరి యాలఁ బిడు • లంబడి పోవుచునుండె వింతగక. ౮౦౫

రాజవత్సుల ప్రయాణము.

ఉ॥ పున్నమ చందమామ తగఁ ♦ బుట్టఁగ మ్రోగ సముద్రమట్టులు
ద్య న్నయవాద్యముల్ మొరయ ♦ దారి శతాంగ తురంగముల్ కరల్
మున్నుగ నేగ రక్తకణ ♦ ముల్ గల కుంతముఁ బోలు కన్నులొ
పున్నవల్ చనంగ గరు ♦ వంబున లేచిరి రాట్కళత్రముల్. ౮౦౮

తే॥ అరయ విరిదమ్మికోలఁకునఁహంసి యనఁగఁగై క వేపురు వెలయాండ్రుఁగలిసికొలువ
వేల్పుటిల్లాండ్రు సిగ్గిలఁవెడలనాగె, చెన్నమీడిన రత్నాల ♦ శిబిక నేక్కి. ౮౦౯

సీ॥ కారణ రహితమై ♦ కనులెఱ్ఱగలచెలుల్, కంచుకులును వేత్ర ♦ కరులు గూడి
యాశ్వికులై నేలఁ నరుగువారయి తడఁ, బడు నొడుపులుగల ♦ వారలగుఁచుఁ
బట్టంపుదేవుల ♦ పాదముల్గొలుచుచు, వినయ ముట్టిపడఁగ ♦ వెడలుచుండ
వేసడంబుల నెక్కి ♦ విరిబోండ్లు పలువురు, కొలిచిరాఁగవల పి ♦ ల్లలను గన్న

తే॥ యలనుమిత్ర కాశ్యాయిలున ♦ వెలయు మెఱుపు, నాఁగ నీలముల్ చెక్కినఁనాణెమైన
శిబికయందు గూర్చుండి విశిష్టమైన, వీణగానంబు చెవులారఁవినుచు వెడలె. ౮౧౦

తే॥ సప్త సాగర వేష్టిత ♦ జగతియందు, నవల లిఁకలే రనఁగఁజెలుల్ ♦ నమలి హంస
చిలుక గొరవంక ప్రతిమలుఁచేధరించి, చామరలు వీచు చంచలఁజరుగుచుండె. ౮౧౧

చ॥ తెలి రదనాభితోఁ గళలఁ ♦ దేతిన మోమును గాంచి చంద్రుండం
చెలమిని ఋక్షసంఘములు ♦ నేవలు నేయఁగఁ జేరెన్న చె
న్నలరిన రత్నసంఘటిత ♦ మా శిబిక రఘురాముతల్లి వే
ల్పులు నుతియింపఁగా వెడలెఁ ♦ బొల్పుగ గాణలు పాడుచుం జనక. ౮౧౨

తే॥ గూనుముట్టి కాళులవారు ♦ కుఱుచవారు, మగువలెక్కిన తెల్లని ♦ మాపు లపుడు
హంసలం బోలి నడవఁగ ♦ నలరుఁబోఁబు, లోలి నిరుడెనఁ బడినడఁబోలి చనిరి. ౮౧౩

తే॥ మొగ్గ చనుగుబ్బ లడరిన ♦ ముగుడ లబ్బ, నిలయకం టెను సుందరుల్ ♦ నీటుగాఁగ
పలు వగల మఱుల్ పొదిఁగిన, బండ్ల నెక్కి, ప్రతిమలం బోలి కాసల్యఁబలసి చనిరి. ౮౧౪

సీ॥ బ్రహ్మకే నొచ్చెంబు ♦ పలుకఁజాలిన వారు, బహుళ శాస్త్రామృత ♦ పాయలైన
వారు త్రివిష్టప ♦ వాసులు జిహ్వల, తోఁ గొను హవ్యముల్ ♦ తుష్టిగాఁగఁ
జేతులతో మంత్ర ♦ పూతంబుగా నిచ్చు, విప్రోత్తములు కొన్ని ♦ వేలమంది
తనచుట్టుఁ గొలిచిరా ♦ ముని పరివేష్టిత, బ్రహ్మ గౌరవమునఁ ♦ బరిధవీల్లి

తే॥ నెలవెలుగుగాయుగొడుగులఁనీడలోనఁ, గొఱలు ముత్యాల శిబికలోఁగూరుచుండి
వేదపాఠ రవంబులు ♦ వేడ్కవినుచు, నతి యరుంధతితో వసి ♦ వ్యముని కదలె ౮౧౫

సీ మెండ్లాడ్డి పోరాడు, శుండాల యూధముల్, వాయువేగంబొప్పు, వారువములు
దేవవిమాన దీ, ధితులొప్పు తేరులు, వీరమదైలు దాల్చు, వీరవరులు
సాగరం బొకమహా, శైలంబుజుట్టిన, వడువునఁ దము చుట్టి, వచ్చుచుండ
జయలక్ష్మి నిలుచు వ, టంబులు గలనారు, దివ్యాంబకంబులు, దివ్యధనువు

తే॥ లమరు కరములుగలవార, లతిరథులుగు, భరత శత్రుఘ్ను లమ్ముని, వరు వసిష్ఠు
వెంటఁజనిరి విశ్వామిత్రు, వెంటఁజన్న, రామలక్ష్మణులంబోలు, రాణయొప్ప. ౮౧౬

సీ ముత్యాల రత్నాల, భూషణాన్నిన రాజు, నిత్యకృత్యంబులు, నియతిఁదీర్చి
నారాయణునిపాద, నలినంబులకు మ్రొక్కి, విప్రప్రేతములకు నం, ప్రీతితోడ
భూరి హిరణ్య గో, భూ రత్న దానమ్ము, లొనరించి భవ్యము, హూ రమందు
బ్రాహ్మణుల్ రత్నకుం, భములఁజేదాల్చి ప్రాణ, బలుకులు చదివి దీ, వన లొనర్చి

తే॥ గణికతో నీరుప్రోక్షింప, గరిమ మ్రొక్కి, రత్న మేఖలల్ దాల్చిన, రమణులంపు
పల్కులను వంశగీతముల్, పాడుచుండఁ, ప్రభుఁడు దశరథస్థపశ్చాత్తి, బయలుదేతె

సీ మురజ శంఖాదులు, మ్రోఁగుచుండెడినంచు, బ్రహ్మ ధేరీ ర, వంబటంచు
భూజానివెడలఁ గాఁ, బోలు నవారలై, బలసిక రాజులు, ప్రబ్బినచ్చి
మముచూడలేదని, మముగాంచె నంచును, కుండలంబులు జాణి, క్రుంగె ననుచు
నికరాజుడాయట, యెట్లాకోయనుచు నొం, డొరుఁ ద్రోసికొనుచు ముం, దరకు జరిగి

తే॥ గెలుపు నొందిన ఖడ్గముల్, వెలయుచుండు, భూపకరములకొ కెందమ్మి, మొగ్గలై ల
మొగుడ మణుల తేరెక్కిమా, భూవిభండు, ప్రభల రెండవయునుడునా, బయలువెడల

తే॥ పైఁడిగజల చెలు లెక్కు, పసిఁడిగజై, లులియు తేజులు చుట్టును, బలసికదల
జలజములు వికసించిన, జలధియల, తోడఁగదలిన చందంబు, దోచెనపుడు. ౮౧౭

తే॥ దుమ్ము మినుదాఁకె దిక్కులఁ, దూఱిమూసె, గన్నులగపడకుండఁగఁ, గ్రమ్మె సంతఁ
బోక సాగరవైరంబు, పూనె ననఁగ, కడలిలోజొచ్చి జలముల, నడుసుచేసె. ౮౧౮

సీ పణవ కాహళ శంఖ, పటహ ధేరీ మహా, రావంబు లశని వ, ర్ష ముల నడఁప
నాలనట్టంబులు, వీలి జాలరులు ఛ, త్రంబు లాదితుని, ప్రభలఁ గప్ప
ధవళాతప త్రింబు, తపరుటఁగాంచి జ, క్కవగొంగ సిగ్గిలి, యవలికరుగ
సమరుల యెదలు ది, గృహిమనొంద దేవేంద్ర, విభవుండు దశరథ, విభుఁడు విప్ర

తే॥ సామ గానంబు లాశీర్వ, చరవంబు, వంది మాగధ కీర్తనన్, వరుస మీఱ
వేత్రహస్తల సందహుల్, విరియ గీత, హేషలును దెనల్పిండఁగా, నేగుదెంచె. ౮౧౯

తే॥ తాను గాంచు దిక్కులనెల్ల, దన్నె కాంచు, నరవరులు విరికేలు దా, మరలుమోడ్పు
బొంగి యెండ్లొండొరయు చతురంగబలము, నెగచురజమున మిన్నుమ, న్నుగనొనర్చె

ఉ॥ తేరులు వీరులుం గరులు ♦ తేజాలు నిండిన సేన నిల్వఁగాఁ
దీరగు చోటులేద మఱి ♦ తెల్పుగ వేతొక భూమియున్నదే?
ధారిణి వీరపువారిదిట ♦ దప్పి నెటుక్కుమనెన్ నృపాలు చే
ధారణి భారమిఁగెనని ♦ తథ్యముగా వచియింప నెట్లగున్? ౮౨౩

చ॥ ఇనుఁ డటు రెండుయోజనము ♦ లేగి పథమ్మనఁ జంద్రశైలమున్
గని గిరిక్రిందఁ దా విడిసెఁ ♦ గంతుని దంతియుఁ బూలతూపులున్
వనితల గొప్పగుబ్బలును ♦ బాలసమీరము చందసంబు భూ
పుని పెనుసేరయుం దిగియెఁ ♦ బ్రాద్ధను పోయెను పశ్చిమాదిక్కి. ౮౨౪

౧౪ చంద్రశైలపటలము. (౭౭)

సీ॥ మేరువు నోడంగ ♦ మెండ్లాడ్డి నిలుచున, పునుఱులఁ దీయంగ ♦ సుసలు నవియు
మరునకు నిరవుగా ♦ నెరయునవియు ముతై, ముల సరుల్ గలవిచూకా ♦ మొగ్గచనులు
గొరవంక పల్కులు ♦ కొమరొందు నబలలు, ప్రియుల భుజంబులఁ ♦ బెనఁగవై వ
నుప్పరం బందుచు ♦ నుండెడు వటశాఖ, లిలను విజిగికూల ♦ నిలుచునవియు
తే॥ సరసులం గోరు ననియు మేల్ ♦ చాప ధరులఁ, గంతుఁ గేరడు వీరులఁ ♦ గలవియైన
దంతు లట దేవదారు చం ♦ దన మహిజ, ములకుఁ గట్టంగఁబడియె శృం ♦ ఖలల తోడ

ఉ॥ పేర్చి యడంపరాని యరి ♦ వీరుని సీతిబలంబుచేతఁ బెం
పార్చి జయింప నొసను న ♦ రాధపు యోచన వోలె నేనుఁగొం
డాపుచు మేఘమండలము ♦ నంటిన రెమ్మలతోడ సాలముం
జేర్చి యగల్పి కొంచు నడ ♦ చెన్ వడి నొక్క గిరింద్రముంబలెన్.

చ॥ బటువగు కాండముల్ బలుపు ♦ వాఱిన కొమ్మలుగల్గు మద్దు లొ
క్కట మొదలంటఁ గూల వెను ♦ కం బడి దొర్లుచు వచ్చు తోటితోఁ
దటపటఁదోఁగు కృష్ణాక్రియ ♦ దంతి యొకం డిరు దేవ దారువుల్
కటపెటఁ గూల మధ్యఁజనెఁ ♦ గట్టిన గూటము వ్రీలి వెంటరాన్. ౮౨౭

తే॥ కినుక యడంగ మచ్చిక బుజ్జ ♦ గించివశము, నఱుచుకొనఁజూచుపరికాఁడు, ప్రగడఁబోలె
మౌత్రి హితముపదేశింప ♦ మదినిగొనక, స్వేచ్ఛవర్తించు నృపుఁబోలె ♦ నిభమొకండు

చ॥ పగఁగని నట్లు గొప్ప విర ♦ వం బానరించుచు మేఘముం బలెన్
నెగడు మదేధ మొక్కఁడు సృ ♦ ణిం గణియింప కరణ్య హస్త ముం
దుగఁజను త్రోవ వెంబడివి ♦ దొమ్మిగ గ్రద్దలు వో మరుద్గతిన్
దెగటునఁబోయె మున్నుచను ♦ తెన్నున వెలువ వోవుకై వడిన్

చ॥ కరికుట లొక్క చోటుననె ♦ గట్టఁగ లేచు మదంపు వానసల్
పొరయఁగ నొక్క దంతి సిడి ♦ పో టసి వంపఁగ మీఱిఁబోగి యూ

రుప్రసాదాఁజ్ఞా యొక్క వడిఁ ♦ ద్రెంచుచు ముందటి కాళ్ల రాచుచుఁ
సురుముగఁజేసి వైచె నొక ♦ సుందరసాలము పాల వృక్షముఁ ౮౩౦

ఉ॥ లెక్క యిడంగరాక యవ ♦ లేపము నొందిన వారణంబులుఁ
జ్జీని చెంద్రము న్నుదుటఁ ♦ జేరిచి దిద్దిన హస్తినీ తతుల్
మిక్కిలి గున్నలుఁ గలిగి ♦ మీఁన తద్వనయాధమట్లు పెం
పెక్క దదీయ చంద్రగిరి ♦ యేపగు యాధపుబ్బాలె నయ్యెడఁ.

తే॥ పెద్దలగువారు పిన్నల యొద్దఁజేర, వారి చెడుపద్ధతులు మార్పు ♦ వారలనుట
నిజము రథముల బంగారు ♦ నేమి దొరలి, నల్ల తొళ్లకు తనదు వర్ణంబు నొనఁగె

తే॥ ఇంద్ర గోపంబులనుకన్వీయలయ ననుచు, దొండపండుఁబోల్ నోళ్ల ను ♦ తొడరిచూచి
హరిణ నేత్రల మైయంద ♦ మరయు పూన్ని, బ్రమయుచందానఁదిరిగెనుఁ నెమఱులచట

తే॥ అశ్వముల నుండి దిగి చెలుల్ ♦ హంస లట్లు, నడచి లేజెట్ల నీడకు ♦ బడలి చేర
వారిసగలపు తళతళ ♦ ల్వాటుచుండ, పూచి యున్న లతలఁబోలి ♦ పొలిచి రచట

తే॥ మాలికల నున్న తేంట్లు తా ♦ మరలటంచు, కలికిపడములమొగములఁ గ్రమ్ముకొనఁగ
నఖులు నిక్కంపు టొడలికై ♦ శంక నొంద, పటిక బండలపై వారు ♦ పండినారు ౮౩౧

చ॥ మెఱుములతోడి మేఘములు - మేదిని జేరఁగ నున్న వంచుఁ జూ
పటు దలఁపంగ హస్తినుల - పైఁగల రామలు డిగ్గి ధక్కనా
నిటు కగు మధ్య మొప్పెనఁగ - నిందిర తామర వీడి భూమిపై
వఱిస మాడ్చి నూపుర ర - వంబు చెలంగఁగఁ గూడి రచ్చటఁ. ౮౩౨

చ॥ పలు విషయంబులందు గొనఁ - బడ్డవి వన్నెలు చిన్నెలొప్పి వే
రలుకును గూర్చు హేషలు గ - లట్టివియుఁ గయ నేతయుఁ మహా
బలము జవంబు పొల్పెనఁగు - వార్వములం దగు మేతవెట్టి భూ
లలన యురః కలాపమన - లాయము గట్టిరి పంక్తి పంక్తిగాఁ ౮౩౩

చ॥ తరఁగల నిల్పు పొల్పునను ♦ దండడిగాఁ దెరలత్తి కట్టి రా
శరధులఁ గూర్చు మచ్చునఁ బ ♦ సారపు వీడు లమర్చి నారు పెఁ
శరద చయంబు చేర్చులలి ♦ సామజ పంక్తులఁ దీర్చినార ల
క్కరువలి బారు నిల్పు వహిఁ ♦ గత్త ఫలఁ దగ నిల్పి రత్తఱి ౮౩౪

తే॥ నటన మొనరుచు నెమిఱు ల ♦ నంగఁ దగిన, హరిణ నేత్రలు వీరులు ♦ నట్లు నిట్లు
లరసి ధ్వజములవలన భ ♦ ద్రారవముల, వలన నెఱిఁగి డాసిరి తమ ♦ ప్రభుల విడిది.

తే॥ పాలనురుగుబోలిననన్ను ♦ వలువలఁగొని, యువకులొడలినంటినదుమ్ముఁ నూడ్చితుడువఁ
జిత్రకారుండు చిత్రముల్ ♦ చికిలిచేసి, యుంచుక్రియ నుల్లసిల్లి ♦ యువకు లచట,

తే॥ రాకుమారులున్నత శిఖి ♦ రసహరులు, మొగిని దిగినట్లు దంతుల ♦ దిగి విరిసిన
పాళలంబోలు చామరల్ ♦ పరవ నేగి, ఛేరి రందమై వెలసిన ♦ శిఖిరములను. ౮౮౧

తే॥ అక్కెములుగలతెల్ల కు ♦ టీరములను, పద్మగంధుల మొగములు ♦ పరిధవితై
విమల చంద్ర బింబములల ♦ లలరు తేట, నీటదోచిన కై వడి ♦ నీటుగాంగ. ౮౮౨

తే॥ పొరలి లేచి నల్లని ధూళి ♦ యురల దులిపి, తెల్ల తావిరజం బొక్క ♦ దెనను దాల్చి
కాళి సామేన ధరియించు ♦ కాలకంఠు, మాడ్కి నొప్పారెనటనొక ♦ మదగజంబు

తే॥ దుష్ట జనులతో స్నేహించు ♦ శిష్ట జనులు, వారి స్థితిగాంచి పిమ్మట ♦ వదలు నట్లు
తురగములు నన్న దుమ్ముగ ♦ బొరలిలేచి, చెదర విడలించి కొనుచు నిల్చినవి పిదప

తరుణీతరుణులవిహారము .

సీ॥ అన్నాస మన్నాస ♦ పొన్నాస, యనియెడు, ముప్పురి త్రాటిని ♦ మొదలఁద్రెంచి
ధ్యానబలంబుచే ♦ దమ్ము తామెఱిగి యి, య్యలగాంచి కర్తవ్యమెఱుకపడంగ
నత్పథంబున జను ♦ సాధుల చందాస, దత్తడల్ ముప్పురి ♦ త్రాటిఁద్రెంచి
చేష్టాబలంబుచే ♦ జేతలఁదెలిసి య, నంతర మిలగాంచి ♦ యడంగి మరలె

తే॥ కలదిదాఁచక యొసంగు దా ♦ తలనుపోలి, నదులు వెల్లువ లడంగియు ♦ వదలకొసంగె
దోడఁగాఁ దోడఁగా లోన ♦ దోచుతేట, నీరు కొంచెకొంచెమ్ముగ ♦ వారికొదవ.

తే॥ మంచుఁబోలిన తెరలు చ - లించునపుడు, లోన నచ్చనగండ్లాడు - చానల కను
లరయ సరసుల యలలలోఁబొరలు వాలు, మీలనంగ నొప్పి మినమిన. మినుకుచుండు

చ॥ నెఱయు శిరోజముల్ నిరిసి - నిప్పులతో మెఱపుల్ చరించు న

ట్లురమున రత్నహారముల - నొప్పిన వీరులు క్రొత్తవాననల్

పరపు గుడారులందు చొర - బాజీరి ధీరత సింగముల్ గుహం

తరమున జొచ్చులీల నము - దగ్రభుజోన్నతి వెల్లడించుచు. ౨౮౩

సీ॥ మత్తసారంగముల్ - మావటిండ్లు తెలుపు, సూచనల్ గ్రహించు - చొప్పువీడి
చుట్టుపట్టులనున్న - చుట్టంపు టెనుగుల్, చేరంగ దీరంబు - చేరజోక
పెద్దలు చెప్పిన - బుద్ధివిక చుట్ట, పక్కంబు లడలంప - లెక్కగొనక
వెలయాండ్ర కలయిక - కలవాటుపడిన ముం, డల మార్ల బోలెవి - డంబనమున

తే॥ నెఱి వెండ్రుకల్ కోటలు - నెఱి నొనలు, నీఁటెలును గంటరొదలొప్పు - నిభచయంబు
వెల్లువల గాడుపఱిచె ముక్ - విడక కలశ, జలధి గలఁచిన మధుకైట - భులను పోలి.

తే॥ స్త్రీలు పురుషులు రవికాంతి, తెలియరాక, ప్రాప్తల నుంచు నగురుకట్ట, పొగలుగ్రమ్మ
గరగములేని మొగులు ♦ కడఁగిదిగన, పఱపుకడలిని పోలె నా ♦ ప్రాతఁచోటు. ౮౮౪

ఉ॥ భూధర కందరంబులకు ♦ భూషణ లీల వసించుచున్న వి
ద్యాధరులై డమ్ముడను ♦ యక్కము పక్కము విస్మరించి ఖో
ణీధపు వర్గముంగనుచు ♦ నిశ్చలులై రది దేవలోకమే
యీధరఁ దప్పిచారి వసి ♦ యించె ననందగ వైభవోన్నతిఁ. ౮౫౦

చ॥ రమణులు మున్నగానె దిగి ♦ రంజిలు తత్త్వియపాళియొద్ద బిం
కము నపు రింపు నింపు నలు ♦ కణ్ బికముంగని ముచ్చటించుచున్
బ్రమదముతోఁ బ్రతిధ్వనులు ♦ వల్కెడి కొండలతోడఁ బల్కుచున్
నెమిఱుల లీలఁగ్రమ్మరిరి ♦ నెమ్మొయి చాయల నెల్లఁ గప్పుచున్. ౮౫౧

చ॥ పురుషులు, పీఠమద్దియలు ♦ మ్రోయఁగ మాలికలందు తుమ్మెదల్
విరుత మొనర్ప ఖడ్గరుచి ♦ వింతగఁజ్రేవవెలుంగ నంగద
స్ఫుర దురురత్న కాంతి మెఱు ♦ పుల్ మెఱుయన్ దను కేలవంటి య
గ్గిరిఁగల యొప్పిదంబుఁ బరి ♦ కించిరి సింగములట్టులేగుచున్. ౮౫౨

తే॥ వనధి మేరువుఁగవియఁ జ ♦ ట్టినవిధమున, ఖోణీధపునేన తైలంబుఁ ♦ జుట్టివిడిసె
భూపులును రాణులునుచారి ♦ పుత్ర కులును, నెఱయఁజుండ శైలముదర్శనీయుమయ్యె

తే॥ తేట్లుగ్రమ్మిన కల్పక ♦ దీర్ఘ శౌఖి, కలను తాటిమ్రోయఁబోలు ♦ కరమ సాచి
చివుఱులందుంచి ప్రాణంబుఁ పవిదినుండు, కరిణులకు నందియచ్చెనుఁకరిచయంబు.

తే॥ కొమరు గల్గిన యచ్చటి ♦ కొఱవతలకుఁ, చెలువుగాఁ బురోహితవృత్తిఁ చేయువేగి
పూల వినుగొందు భ్రమరముల్ ♦ పొన్న గుత్తు, లనుచు రిక్కలపై వ్రాలునప్పడపుడు.

సీ॥ ఋక్షంబు లనెడి క ♦ రేణువులం గూడి, వఱలు రేరా జను ♦ వారణంబు
వంపైన క్రొన్నెల ♦ వంకయన్ దంతాగ్ర, మున మిన్ను గ్రమ్మగాఁ పొదలిపాటు
తేనియ మడవలఁ ♦ ద్రిప్పి మాణిచికట్టి, కొఱచేల్గొచెడు ♦ కొఱవ లపుడు
చదలేటి నీరు వి ♦ చ్చలవిడి పాటించి, వరిపై రు పెంతు ర ♦ వ్వారిగాఁగ

ఆ॥ తొలఁగి పోవలేక ♦ నిలిచిన చందురు, నొక్కప్రక్క నచటి ♦ యువతులు గని
తను యలంకృతులను ♦ దగదిద్దికొండు రం, భాదు లవలిప్రక్క ♦ నట్లెకాంతం.

తే॥ కొలిమిఁబడక నేయి చిలుముఁగొనకయునుఱు, లూడ్చు బల్లెంబనెడికనుఁ లొప్పుచెలుల
నొసఁగలంగాంచి యర్థేందుఁ, బానఁగఁగొలిచి, పోలికలఁగనుగొందురు ♦ పురుషులచట.

తే॥ సింగపుండ్ల లేన్గు ని ♦ సుంగు లచటి, ముంగిఁగల జెఱలాడును ♦ ముదముమీఱ
వంకగలిగిన లేనెల ♦ వాంఛతోడఁ, గొఱవ పిల్లలతోఁగూడిఁతిరుగులాడు. ౮౫౪

మ॥ వర నీలద్యుతులుల్లసిల్లు శిఖర ♦ ప్రాంతంబులన్ గిన్నరే
శ్వర విద్యాధర నీలకేళ విలసత్ ♦ ప్రాగ్భర మూర్ధంబులన్

గరియాధంబులఁ జంపు సింహవిఠతుల్ ♦ గాఢ్లంచు నంకంబులున్
దరుణ లక్షక యుక్త సిక్త పదచి ♦ హ్నంబుల్ ప్రకాశించెడున్. ౧౫౯

సీ॥ వాలుగలంబోలు ♦ వాలిక కన్నులు, చెవులవఱకునేగి ♦ చిందుగొనక
వెలిదంత కాంతులు ♦ వెన్నెలకాయక, గ్రొమ్ముడుల్ విడియెడల్ ♦ గ్రమ్ముకొనక
రంగారు కనుబొమల్ ♦ రాణించి నిక్కక, కరరవమును కంఠ ♦ వర రవంబు
పరఁగనొక్కటిచేసి ♦ సరములమీటియ, మృతమూర రమణులు ♦ కృతులుపాడ

తే॥ వినిన కిన్నర పక్షులే ♦ వెఱఁగుపడును, వారికుంకుమ పంకమొ ♦ ప్పారు పటిక
దోనలు కల్లుంచిన కెంపు ♦ మణులగిన్నె, లట్లు విలసిల్లుచుండు నం ♦ దన్నియెడల

చ॥ పొలయులుకన్ వహించు పువ్వు ♦ బోణులు కాటుకతోడికన్నులన్
నులుముచు నంటుకొండురు మ ♦ నోవ్యథ హచ్చుగఁ దత్తఱింపఁగన్
వెలుచుఁ గ్రొవ్వెదల్ తిగిచి ♦ విచ్చి చెదర్చఁగ రాలినట్టి పూ
వులు వసివాడకుండ మధు ♦ వ్రువిడకొప్పెడి నచ్చటచ్చటన్. ౧౬౦

ఉ॥ మావిచివుల్ల రంగడరి ♦ మై మెఱుఁగెక్కిన చెంచుకన్నెకల్
పూవడముల్ ధరించి తమ ♦ పోలికచూతురు వేల్పుకొండో
దేవనఖమణుల్ మణుల ♦ దీధితు లొప్పిన గాజులూడ్చి మేల్
తావులుగల్గు మాలికలఁ ♦ దాలిచి పోలికగాఁత్రు వారిలో. ౧౬౧

ఉ॥ అమ్ముగలట్టి వింటి నెన ♦ యంగల కంటిబొమల్ నటింప గా
నమ్ములు వీణతోఁజలిపి ♦ నమ్ములతోఁ దగ నాట్యమాడి న్వ
ర్గమ్మున మేనకాదు లటఁ ♦ గ్లాంతిని వీడిన హరనంచయం
విమ్ముగ వానరాలి ధరి ♦ యింప ముదంపడు నాడుకోతులున్. ౧౬౨

ఉ॥ చందనవృక్షముల్ పెరుఁగు ♦ సానువులం గల కావితాల రా
పుం దగఁగొన్న హస్తములు ♦ పోలును కుంకుమ లిప్తదేహలన్
పొందికఁ బడమరాగ రుచి ♦ పూరము గప్పఁగ నాకనంబు కెం
పుందనమంది సంజయను ♦ పొందిక నొప్పును సర్వకాలమున్ ౧౬౩

తే॥ భూమిదేనికి చొడనగుఁము త్రియములు, చెదరి హరుమీదఁ బడు నియఁన్నదిని పోల
హేమముంజేరి పడు సెలఁయెల్ల వరుస, యలత్రివిక్రము ను త్తరి ♦ యంబుఁబోలు ౧౬౪

ఉ॥ పొన్న లవంగ పూవుల న ♦ మున్నతిఁగూరిచి తాల్పువారలుం
గ్రన్నన దేట్లఁదోలి మక ♦ రందము పొందికఁద్రావు వారలై
కిన్నరపక్షులందు దిగి ♦ కిన్నరవోలె రహించి పాడఁగాఁ
గిన్నరు లల్కదీక్షి తమ ♦ కించి చరించుట గాంచిరయ్యెడన్ ౧౬౫

చ॥ యువకుల తొమ్ముతాంకెడు ప ♦ యోధర యుగ్మముఃబోలు కర్ణికా
ర వితతి చెంతఁ గొనుల తె ♦ అంగున నూఁగెడు కొమ్మలందునం
దవిలి వసించుపెట్లు తమ ♦ దట్టపుఁ గ్రొమ్ముడిఁ గండుఁడేలులు
గవనాని క్రొత్తపెండ్లి పనిఁగాంచుట గాంచిరి వార లయ్యెడన్

చ॥ పటిక దొనల్ గనంబడఁగ ♦ బండలె యంచు భ్రమించి సుందరుల్
తలుకునఁ బోవ వస్త్రములు ♦ దావణులుం దడియంగ రత్నయు
క్కటకములొప్పు హస్తముల ♦ గట్టిగఁదట్టుచు వీరమద్దియల్
బలుపుగ గాళ్ళదాల్చు నెఱ ♦ బంటులు నన్నిరి కేకవెట్టుచున్. ౫౬౮

సీ॥ చూచిరి పెక్కింటి ♦ సొంపుపూఁబాన్పుల, బంగరు నరుల నా ♦ రంగఁగనిరి
గాంచిరి విరహగ్నిఁ ♦ గ్రాఁగి మాఁడిన కీన, లయములు గలుగు త ♦ ల్పములుకొన్ని
కని రింద్రగోపంబు ♦ లనుపోలు తంబలఁ, బౌరాణి యంటిన ♦ పటికతాలఁ
జిదిమి నరులుగూర్చి ♦ చెదరవై చిన వాని, నొరపిడిచేఁ దావి ♦ పొరయు తరులఁ

తే॥ బనయె లేదనివెలయాండ్రు ♦ వడలువిటులఁ, బోలె సుందరుల్ మితిమీఱిఁపుష్పరసము
త్రావి పాఱవై వఁగఁ బడిఁక్రాలుచుండు, కప్ర మధుసాత్రములు పెక్కుఁగాంచిరచట

సీ॥ కలువలఁబోలు క ♦ న్నులు మిక్కిలిచలింపఁ, బగడంపు నోటఁ జి ♦ ర్నగవు తొలఁక
కనుదోయి కింపై న ♦ చనుదోయిపైఁ దార, హరిముల్ లేచుచుఁ ♦ దారుచుండ
ముఖచంద్రుఁ గబళింప ♦ మొసయు రాహువనంగ, వేణియు వెన్నంటి ♦ వీఁగియాడఁ
గుండల యుగళముల్ ♦ గునిసియాడఁగ వేల్పు, గరిత లుయ్యాల లూఁ ♦ గంగఁగనిరి

తే॥ నిమిలు పగలుగ మార్చెడి ♦ నేర్పుగలుగు, పటికబండలపై మరు ♦ పనులుపూని
బడలి నిర్జరకాంతలు ♦ నిడిచివట్టి, కల్పమాలికల్ తొడవులు ♦ గాంచి రచట. ౫౭౦

సీ॥ కరతలంబు వలె వి ♦ కాసమొందెడు కుట్టు, లాంగ మలరు నాగ ♦ లింగముఁగని
పడగపామని బ్రమ ♦ పడి శూలములఁబోలు, కనులనుముకుళించు ♦ కొనెడువారు
మగతాలలో నీడ ♦ దఁగఁగానగు పూలఁ, గోసియిండ్లి ప్రేమఁ ♦ గొనరువారు
కంగేలి చిగురులఁ ♦ గెంగేల గోళులఁ, జిదిమి వక్షముల నుంఁచికొనువారు

తే॥ విరులఁ దమకించి కోయంగఁ ♦ బఱచువారు, వివిధ వర్ణముల్ నవరత్న ♦ వితతి వలన
నడరు మలయందు మలయుచు ♦ నంచలట్లు, మొనసిదొడ్డదొనలలోన ♦ మునుఁగువారు

ఉ॥ కాంత!చలింపవెల్లు నహా ♦ కార సువర్ణదళంబు లన్నియుం
గాంతిచలింపవెల్లు నహా ♦ కార సువర్ణదళంబులే యగున్
సంతత మంజులప్రసవ ♦ సౌరభ నీమలె కొమ్మలయ్యెడన్
సంతత మంజులప్రసవ ♦ సౌరభ నీమలె కొమ్మ లయ్యెడన్

క॥ శుకవాణీ కలకంఠీ, నికరధ్వని విని భుజంగ • నివహము లేవక
శుకవాణీ కలకంఠీ, నికరధ్వని విని భుజంగ • నివహము లేదుక ౮౭౩

క॥ తావుల గోరంట కొములు, తావుల గోరంట కొములు • తనివి చెలంగక
మావుల మురువైన పరువు, మావుల మురువైన పరువు • మన్నించి రొగిగి. ౮౭౪

తే॥ రాజ ముఖ దర్శనంబునఁ • దేజు మాసి, పుండరీక చయంబుల • పొలుపు లడఁగ
రాజముఖ దర్శనంబునఁ దేజు మాసి, పుండరీక చయంబుల • పొలుపు లడఁగ

క॥ తిన్నని యామోద మలరఁ, బున్నాగ చయంబు లచటఁ • బొలుపుగ వెలయక.
డిన్నని యామోద మలరఁ, బున్నాగ చయంబు లచటఁ • పొలుపుగ వెలసెక. ౮౭౬

ఉ॥ శ్రీరమణీయ నీతి మహి • షీయుతి న్యందన వాహి నీంద్ర భూ
దార విహార భాసుర ము • దసీతి చామర ఖడ్గభాతి వం
శీరుతి యూధ సంహతి వి • శేషక ధాతు పరాగర క్తి సాం
పారు ద్విజనమీతి గన • నవ్వని పొల్చె నృపాలు వీడు నాక. ౮౭౭

క॥ విలసిత గణికాతతి సర, సుల సుమనో మోద గరిమ • సురుచిర మయ్యెక
విలసిత గణికాతతి సర, సులసుమనోమోద గరిమ • సురుచిర మయ్యెక. ౮౭౮

క॥ భోగి హరి నాగ నద్విజ, పూగమ్ముల నొప్ప రాజ • భూభృద్వరుడుక
భోగి హరి నాగ నద్విజ, పూగమ్ముల నొప్ప రాజ • భూభృద్వరముక. ౮౭౯

తే॥ భవ్యసురసాలములు వర • ఫలములొనఁగు, కతన నందన సరణిఁ బ • ర్వతమువెలయు
శీత లాంబుశీకర ఝరి • శీర్షకంబు, నగుచు హరకపర్దమువోలె • నంద మొందు. ౮౮౦

తే॥ పొంగుచున్న తేనెనుద్రావఁ • బువులలోన, మునరు మధుపంబులంబోలి • మూఁగిస్త్రీలు
పురుషులుంగూడి యూ గిరి • చరియలందు, వీడ మదిరాక క్రీడించి • రాడిసాడి. ౮౮౧

తే॥ డిగుట దలఁచిన గొప్ప పీఠగను దోఁప, దాని మాని యూ గిరి వీడి • తరలరైరి
స్వర్గ సుఖమును గోరు న • జనులవలెఁ ద, దేశ మానసులై వీడి • రితర చింత. ౮౮౨

తే॥ మొగుభులొప్పనస్తాది యే • నుఁగునుపోలె, గమలమిత్రుండుదుముకునిం • గమునుపోలె
గజవిరోధ క్రుమ్ముచేతఁ గాటునెత్తు, కరణి నాకన మెట్టునె • కానిపించె. ౮౮౩

తే॥ మావి ప్రూఁకుతెట్టిని కాంతి • మలయనొప్పె, గొఱతలెకక్రొంజగుభులు, కొఱులుసరణి
తన యెడలు మొత్తమా కాంతి • తనరుకతన, రత్నఖచితహారహినిప • ర్వతముమెఱసె

తే॥ కనుల పండువౌ తద్రృశ్య • కాంతివలన, వెలుఁగు శిఖరముల్ పెక్కు • లుకలిగియుంటఁ
జందనం బురంబు పయి న • లంది నట్టి, వెన్ను చందాన నమ్మల • వెలసె నపుడు. ౮౮౪

‘కాంతి! చలింప’ అను పద్యమునంది ఎనిమిది పద్యములు మూమునను శేష శబ్దాలంకార
సాధనములైయుండుట, శీఘ్రమువడిన పదబద్ధ స్వకంఠింపవలె.

తే॥ ఒడలు ప్రాణంబులట్టు లొం ♦ జొరుల్లు ప్రేమ, గలుగువారలుసింగముల్ ♦ గజములేణ
ములును తమతమ పెంటులఁగలిసి వెడలు, విధమునక వచ్చి మలక్రింద ♦ విడిసిరంత.

ఉ॥ వేడి మయాఖ జాలమును ♦ విస్తృత కేసరముల్ జ్వలింపఁగాఁ
బోడిమి నొప్పు క్రుద్ధ హరి ♦ ముఖ్యుఁడు నాఁ జను నొంటికల్లు తే
రేడు గుఱాల జోదు పగ ♦ లేలిక క్రుంకుడుగట్టు చేర నా
జాడ యెఱింగి దంతులన ♦ సాగి బయల్పడె మబ్బు తెట్టువల్. ౮౮౭

నీ॥ మందారమును మించు మకరంద గంధంబు, పరవు దామము చాల్చు ♦ ప్రభువరేణ్య
వాహిని యను పెను ♦ వారాశి యందెల్లఁ, జెండామరలు పూచు ♦ చంద మొంది
దీపముల్ వెలిగె నిం ♦ పే సార జనముల, మనముల రంజించు ♦ గొనము తోడ
యచ్చంపు టినుకలో ♦ నాణిముతై ములీని, శంఖంబు చరియించు ♦ సరణి నమరి

తే॥ శీతలాబ్ధిలో బిందువుల్ ♦ చెదరఁజేయు, నలల సడుమను వెలువడి ♦ చలువజోతి
వేల్పుమూఁకల విందు విన్వీడిఁదోఁచె, జుక్కతెల్లను గొలుచుచుఁజట్టియుండ.

తే॥ పొలసునీచు వీచెడిసల్ల ♦ జలధి తెల్ల, చంద్రుఁ గాంచఁగ నది యోర్వఁ ♦ జాలనట్టు
భూపవాహిని మాససి, ముఖములనెడి, విమల చంద్రులఁ గాంచెను ♦ వేలకొలది. ౮౮౯

చ॥ వెడలిచి రత్న హరిముల ♦ వేడుకఁదాలిచి తారహరిముల్
నడలిచి కేశపాశములు ♦ చక్కనితావి పొగల్ దగిల్చి ముక
ముడిచిన చల్లఁదేనెగల ♦ మొల్లసరంబుల నిచ్చలేమిచే
విడిచి మృగాక్షులంతఁ దమ ♦ వేణులఁ దాల్చిరి జాజిమాలికల్. ౮౯౦

నీ॥ నటకులు నటియించు ♦ సర్తన స్థలముల, వెలులు మృదంగ గుంజిల రవమ్ము
నతివల పాటల ♦ సలరు స్వరంబును, బిగినరంబులఁ దోచు ♦ మల రవము
లయవై చు కరతాళ ♦ లలితనినాదమ్ము, పిల్లనగ్రోవి పాం ♦ పిరి రుతమ్ము
క్రొత్తగాఁ బదములు ♦ గూర్చి పాడెడుధ్వను, లమరులు వెఱుంగంద ♦ సతిశయిల్లె

తే॥ త్రావు వారల తొట్రు శబ్దములు సతుల, కమరు రొదలును కరులగీఁకలును హరుల
హేమలును గూడి యేదియు ♦ నెఱుంగరాక, కలకలంబు లా గుంపులఁ ♦ గలయఁ బర్యె.

నీ॥ పాలుపుగాఁ బూర్వంబు భుజియింపఁబడనిను, ధంబోలు మదనశా ♦ స్త్రోషయంబు
లనుభవ విజ్ఞాన ♦ మొనరుట చేతను, దొరకక దొరకక ♦ దొరకనట్టి
యమృతంబుఁబోలు ల ♦ తాంగుల హృదయంబు, సం బుట్టు ప్రణయతో ♦ పంబు వోవఁ
బలు పాల్గువడి యూట ♦ డిలఁజేయు చేతలక, గ్రొత్తమట్టులఁగొని ♦ కూర్చుపదము

తే॥ పాడుఁ డనుచు వెలందుల ♦ వేడికొనుచు, వారు పాడఁగఁ జెవి చవు ♦ లార వినుచుఁ
దత్తుము గ్రహించి కనుల న ♦ ర్తనముచేసి, రంజిలుటచేతఁ దెలియక, రాత్రి కడచె.

౧౫. పుష్పాపచయ పటలము. (3౯)

చ॥ రిక్కలు పండ్లుగాఁజెలఁగు ♦ రేయను రాక్షసరాజుఁగూల్పుగా
నెక్కనమైన వెల్లులను ♦ వేయికరంబులు మీఱఁజూచి ప్రా
గ్గిక్కుధరం బనం జను ను ♦ దీర్ఘ కహారమునందు దోచెఁ బెం
పెక్కఁగ భానుడక్షర మ్మ ♦ కేంద్రుఁడు సర్వజగంబు మేల్కనన్ ౮౯౩

మ॥ ఇన రాజస్య విశిష్టుడో దశరథుం ♦ డింపారఁ గాల్పంబులన్
బాసరం దీరిచి తన్ను చుట్టి జనముల్ ♦ భూపాలురుం గొల్పి వ్యం
దనమందెక్కి వసంబులుం దొరుపులుం ♦ దన్వొందగా నొప్పుశో
ణనదిం జేరె దినేశ్వరుండు నడు మిం ♦ టన్ జేరె నవ్వేళకున్ ౮౯౪

తే॥ రాజులును రాకుమారులు ♦ రాణువయును, తమ వరాంగులతోఁ గూడిఁతనియఁదిరిగి
సుమములం గోయ మసములుఁతున్నకత నొంద, సాంపుపెంపారునఁములఁజూచ్చిరంత

చ॥ బామలు శరాసనంబులుగఁ ♦ బూనిచి చూపుల తూపు లేసి గా
యము లొనరింతు రంచుఁ జను ♦ నంగమనం ♦ జన బహ్ని సంఘముల్
ప్రమదల పల్కులన్ విని త్ర ♦ పం గొని చిల్క లొదింగెఁ గాల్నడన్
బ్రమసి బిడెంబు నొందు క్రియఁ ♦ బాటుచు నుండె మరాళ సంఘముల్.

తే॥ కుండలంబులు మెఱయంగ ♦ నిండ ముసరు, తుమ్మెదలుగొదనేయ సీఁదుటలుచూచి
హితులు పతులు లతాంగుల ♦ లతలనుండి, యెఱుంగలేక మిణకరించి ♦ రెంతో సేపు.

ఉ॥ కోయిల లయ్యెడన్ మణులు ♦ గూర్చిన భూషణముల్ ధరించి రా
గాయిత వాచ్చమత్కృతుల ♦ నందిన యక్కలకంఠు లుబ్బుచున్
కోయని చూర్వ జెగ్గడిలి ♦ కూయక యుండగ లేదు సిగ్గుచే
వాయి గదల్చ వల్పులు ను ♦ వక్తల సన్నిధి వా మెదల్తురే? ౮౯౫

తరువోజ॥ విసముకంఠెను మించుఁ వెడఁద కన్దవల, నేడ్క సమృతమనఁబ్రేమించిచూచి
యొనపరుల్ కేల్దిష్టి ♦ నొండఁగ నంప, నున్నతంబులయి పూఁలొప్పిన లతలు
కుసుమ కోమలములొ ♦ కోమల పాదములఁ, గూరిమిఁ బువ్వులుఁ గురిసియడంగె
గొసరక సుమలతాం గులకడ నుఱిది, క్రుంగ నమ్రముగాకఁ కోఱలువారెవరో

ఉ॥ ఇందర బోలు నిందుముఖు ♦ లిమ్ముగఁ దాఁడఁగఁ గేలు దమ్ములన్
సుందర వీస వక్షములు ♦ శోభిలు విక్రమ సింహ దోర్గిరుల్
చెందిన యున్నతిం గుదిసి ♦ చిక్కి విసమ్రము లొచు నుండ న
న్నందన మొందు పూలతలు ♦ సమ్రము లొటఁ దలంప నబ్రమే? ౯౦౦

చ॥ సరసులలోనఁ బూవని ప్రశస్తి వనేజ కువాలయంబులన్
దిరపడఁ జంద్రవడ గల ♦ తీవలు పూవఁగఁ గాంచి తుమ్మెదల్

వెరపున వచ్చి మూఁగి మఱి ♦ వేసరి లోలినఁ బోవకుండఁ గ్రా
త్త రుచులఁ గోరువా రొకట ♦ దక్కిన వానిని వీడువారలే? ౯౦౦

చ॥ శిలనఁజెల్లి చేవమెయిఁ ♦ జెన్నలరారు భుజంబు లొప్పు పీ
రుల కడఁ జేరు కేకి నపు ♦ రుం గల చామలబోలఁ గొన్ని పు
ష్పలతలు కోమలంబులయి ♦ వంగి యడంకువ నొప్పెఁ గొన్ని తీ
వలు మఱి చేతికందపును ♦ వంగపు కిన్నడు వారికై వడిన్. ౯౦౧

ఉ॥ పూవులు కోయఁగా లతలు ♦ పోడిమి మాయుటఁ గాంచి బొమ్మలన్
కై వడి నొప్పు కప్పురపు ♦ గందులు కాంతుల కివ్వె యెవ్విధిన్
మైవడి గూర్చునంచు మఱి ♦ మండనముల్ కయినేసి నన్ననా
తీవలఁ గాంచుచుండి రటఁ ♦ దేకువఁ జల్లని తూపు చూపులన్. ౯౦౨

ఉత్సాహ॥ అలరు విరులఁ దేనె ద్రావు ♦ నభులు వికచ పుష్ప మా
లలను వదలి వట్టి వగు వె ♦ లందుల జడఁ జేరి మున్
వలచు పువులఁ దలఁప ♦ వయ్యఁ బ్రాజ్ఞ వరులు సంగడం
బులు పొసంగు చోట సుఖము ♦ పొందువారలే గదా? ౯౦౩

ఉ॥ అందముచేత నిందిరకు ♦ నాభరణం బని చెప్ప నొప్పు రా
కేందు నిభాన్య కంజము క ♦ యిం గదియించి పలుంగు బండ నీ
డం దన బింబముం గని యె ♦ డంద తడంబడ నీరు గార్చె నీ
చందనగంధి నాప్రియు ని ♦ జంబుగ లోఁగొనె నంచు నెంచుచున్ ౯౦౪

చ॥ పాలుపుగఁ దాల్చియున్న విరి ♦ పూసరముం గొని యొక్క భూపుఁ డి
మ్ములఁ బ్రియూరాలి కంఠమునఁ ♦ పూన్పగఁ గాంచిన చెల్వ యోర్తు పే
రలుకను మోము వాడ్చె నయ ♦ నాశ్రులు ముత్తైము లట్లు గబ్బి గు
బ్బల పయిఁ జింద నేడ్చెను; న ♦ పత్నుల మేలిమి నోర్తురే చెలుల్? ౯౦౫

చ॥ ప్రియుడగు నొక్క రాజు తన ♦ ప్రేముడి కాంత మయూర లీలలన్
గయికోని రాఁగ నామె మది ♦ గానఁగ నొక్క లతా నికుంజముం
బయికోని డాఁగ రామ చొరఁ ♦ బాటి మనోహరుఁ గానలేమికిన్
మయి తన ప్రాణమున్ వెదకు ♦ మాడ్కి మఱింగె సురింగెఁ జెంగటన్. ౯౦౬

ఉత్సాహ॥ కాటక గల కట్టి కనులఁ ♦ గావి రంగు గానరా
మీటి యీఁటఁ దాల్చి యున్న ♦ మేటి పైని యీసునన్
జోటి యొకతె యందకుండు ♦ సుమముఁ గాంచి కోయుమా
మాటి కొందు ననుచుఁ గేలు ♦ ఘడిచి వేఁడఁ గోకిల్, ౯౦౭

తే॥ పెద్ద యెడ నీటి కాయను ♦ ప్రియుండు గాంచి, పడతి గుబ్బలఁ బోలునీ ♦ ఫల మనంగ నే పడతి గుబ్బలని మది ♦ యెరియ నేడ్చె, వెక్కె వెలవెల పోయెను ♦ వెలది యొకతే.

తే॥ ఆల మన్నంతఁ బెల్లుబ్బు ♦ నద్ర భజని, పుష్పములఁగోయు స్మరనిభుఁ ♦ బూవుబోణి నీలవేణి కోకిలవాణి ♦ కేలఁగనులు, మూసి, యెవరన నిట్టూర్చె ♦ మోము వాడ్చి.

తే॥ బురదఁ బుట్టని తమ్ములఁ ♦ బోలు కేలు, చాచి పూలు గోరిన తన ♦ నకులఁ గాంచి ననల నొనఁగక యొక్కండు ♦ నడుమ నిలిచె, దాచ కీయకుండెడు లోభి ♦ దంభియట్లు.

తే॥ ప్రియుండు పొరపడి వేటాక ♦ పేర బిలువ, నూడఁ దీసిన చురియ నా ♦ నుటిమిచూచి పరువు తలవంపఁ బూవుతో ♦ వై చెనొకతి, అదియు నిట్టూర్పుచే నల్ల ♦ నయ్యె మాడి.

తే॥ కులనతులువిరిదమ్మిమో ♦ ములవెలుంగు, కఱికనులఁజూచి కాంక్షతో ♦ గలయఁదిరుగ మదజలముద్రావమధుపముల్ ♦ మలయఁదిరుగుమదపుటేనుగఁబోలెను ♦ మన్నెఁజొకఁడ

ఉ॥ పొచ్చెము లేని హాసు గల ♦ భూవరుఁ డొక్కండు నంజఁ దోచు రే
నెచ్చెలి వంక వంటి నయ ♦ నెన్నుదు రొప్పు లతొంగికిఁ మదిఁ
మెచ్చినరించు వేటు చెలి ♦ మిన్నకు సాముగఁ బంచు పువ్వులఁ
జెచ్చెరఁ జిమ్మి పోయి రటఁ ♦ జేదఱతోడఁ గలాపపాభితో. ౯౧౪

సీ॥ నై జ గంధమునొంది ♦ నలువుగా విరిసిన, తులుము నెప్పటి యట్ల ♦ తులుముకొనక జాతిన పయ్యంబు ♦ నవదరింపక త్రోవఁ, జెదరిన ముత్యాల ♦ చింత గొనక తాను వెదకునది ♦ తనలోని ప్రాణమో?, యేదో? యనఁగ నెల్ల ♦ యెడలఁ దిరిగి మకరంద బిందువుల్ ♦ రకముగఁ జిందు క్రొం, దలిరుల నెదకె సుం ♦ దరి యొక్కర్తు

తే॥ ప్రియుండు ముదమున వచ్చుచో ♦ బిట్ట బిగిసి, పలుక కాతండు వేసరి ♦ తొలఁగు పిదపఁ దహతహంపడి దయితుని ♦ దారి నిలుపఁ, జిలుక నంపి తానను వెంట ♦ వెలె నోర్తు

తే॥ విరుల సరములుదాల్చిన ♦ పేరురమున, విరుల శరములు విరివిగా ♦ విచ్చి తూటఁ గృత్యమెఱుంగక మాధవీ! యాయఁగలవె?, మంచిమందారసుమమని ♦ మనలుకొకఁడ

తే॥ అగడు కల్పించుకొని కోప ♦ మాట కేడ్చి, వెదకి చేర్చి కూర్చిన తావి ♦ విరి సరంబుఁ దాల్చి యద్దంబు గని భర్త ♦ తడసి యున్ని, కడలుగొని చిడిముడిపడె ♦ మడఁతి యొకతే

చ॥ యమునకు నోరె మిచ్చు గుణ ♦ మందిన కుంతముఁ దాల్చు నాప్రియుం డమిత ముదంబు నందు నను ♦ నానను దాల్చుగలే దలంకృతుల్
తమి గొని యీ శరీరమునఁ ♦ దాల్చును జీవము లంచు భూషలఁ
గ్లమమున నూడ్చియిచ్చె నొక కామిని ♦ కోర్తి వియోగ వేదనఁ. ౯౧౫

ఉ॥ చెంగటి యీఱమందు తన ♦ చిల్క యడంగుట గాంచి కంచెలఁ
లొంగక బూరటిల్లిన వ ♦ లుండ చనుగవ మోవలేమిట

గ్రుంగి వడంకు నెప్పడుము ♦ కూడని నొప్పివహింపఁ జెచ్చెరన్
బంగారు గిన్నెఁ బట్టికొని ♦ పర్విడు నొక్కవరాంగి కుందుచున్. ౯౧౮

ఉ॥ అంచను గాంచి దాని నడ ♦ యందముఁ గాంచి సహాయ లీల నే
తెంచుట గాంచి మైత్రికిరు ♦ దెంచె నటంచుఁ దలంచె దోడు గా
నెంచెను నిన్ను గాంచు జను ♦ లెంచరె యందము లేని దంచు నీ
కించెడి భూష లిత్తు ధరి ♦ యింపుమ యంచొక ముద్దరా లనెన్. ౯౨౦

చ॥ విమల శిరోమణిం గదిసి ♦ వ్రేలెడి కీలడఁ గాంచి పెళ్ళభుజం
గమ మని కాటి నెమ్మి వెను ♦ కం బొడువం గని సుందరాంగి యో
ర్తమిత భయంబునం బఱచి ♦ యప్పటి కుండిన కిన్న వీడి మో
దము వలకాని కెచ్చిరిలఁ ♦ దాఁజె ననుంగు నొడిం దటాలునన్. ౯౨౧

చ॥ అసదృశ సుందరాంగి యొక ♦ యర్థిలి కాంతను పైఁడిబొమ్మ! యిం
పెనఁగు మరందమా! ప్రియస ♦ ఖ! నను గన్గొను మంచుఁ గన్నులన్
బాసఁగఁగ మూసి కోయఁదగు ♦ పుష్పలతా నికటంబు చేరి యో
హాసవరి! రోసి కాంచు మని ♦ యుబ్బున నవ్వెను గేలి గొట్టుచున్. ౯౨౨

తే॥ వింటి నారి లవంగ తీర్థియలఁ జుట్టి, పంకజముఁ దాల్చి యువక దర్శకుఁ డొకండు
నీలవేణుల వదన వ ♦ నేజములకు, నుదయ రాగ భాస్కరుఁ బోలె నిన్ను మిగిలె.

తే॥ చెఱకువిలుకాఁడుసిగ్గిలుఁచెలువ మమరు, మగలు కొందఱు తరితీపుఁలెగయఁగొలుపు
చెలుల కలికి పల్కులకు ని ♦ శేష ఫణితి, శాస్త్రములకు నలెన్ వ్యాఖ్యఁసలుపువారు.

తే॥ భ్రమర గీతముల్ నంభో రః వమ్మ గాఁగ, ననమ శరుడనువ్రేడు లఃక్ష్మ్యమ్మచూపఁ
గదుపు నడుమను కోడెలు ♦ గదలు కరణి, గలువ కంటులు చుట్టిరాఁగదలువారు.

తే॥ మదిఁ గడంకచే మునులు మఃస్మృధుని వింటి, గలుతు రనుకొంట వట్టి మాటలె నిజంబు
చిన్నిలతలఁబ్రసూనముల్ ♦ చిమము నీమె, కనుబొమలెవారిలోఁగింపఁగలవుచూడు.

క॥ పొన్న తరు వెక్కిన ప్రియని, యెన్నికలో నెక్కినిలిచె ♦ నిందువదనయే
యెన్నఁదగు జ్ఞానలేనిం, దిన్నగ గురు కుచల శెలిచి ♦ తిరుగం గలరే? ౯౨౩

తే॥ దేవతలచేతనేని చి ♦ త్రింపరాని, నుషమ యంద తలంపును ♦ చూపు నిలిపి
పుష్పశాఖపై నుండినపురుషుఁ డొకడు, మొగ్గులును చిగురులుగోసిఁముగుదగొనఁగె

తే॥ గదను పోలిన భుజములు ♦ గల యొకండు, ప్రియసఖని గాంచె నాయలివేణి బింబ
ఫలముఁబోలునోటదుడుకుఁపలుకువలుకఁ, గనలు గొనె నని మదిజాలఁగలతనొందె

క॥ అను నిట్టి చెయ్యలం గల, వనితలు పురుషులును గూడి ♦ వనమున విరులన్
ధనియఁగఁ గోసిరి వేసట, గొని జలముల నాడ నిచ్చు ♦ గొనిరి ఘనములన్. ౯౨౪

౧౬. జలక్రీడాపటలము. (౩౩)

చ॥ లలితులు దివ్యమూర్తు లక ♦ లంకులు దేవ గణంబు సిగ్గిలన్
బొలసి శిశిముఖంబులు ప్ర ♦ పుల్ల సరస్సులనుండి ఝంకృతుల్
నలుపుచు మూగి లేవ విల ♦ స ద్వనవాటులనుండి పెంటులం
గలిసి మదేభముల్ చను ర ♦ కంబున నేగిరి స్త్రీలతోడుతన్. ౯౩౧

తే॥ కొలకులం దిగి క్రీడింప ♦ వెలయు లీల, మునుపు దుర్వాసుఁ డింద్రుని ♦ గనలి తిట్ట
నతని సంపద యప్పర ♦ సత్తులతోడ, గడలిఁ జేరిన దృశ్య మ ♦ య్యెడలఁ దోచె.

చ॥ కలుకుల కన్నులం బలెనె ♦ కల్వలు పూచెను కల్వలంబలెన్
జెలువల కన్నుదోయి విక ♦ సింఛెను కోకనదంబులెల్ల స
వ్వెలఁదుల మోముదమ్మి నలె ♦ విచ్చె వరాంగుల మోములెల్ల నా
జలజము లుల్లసిల్లు క్రియ ♦ జానుగఁ బొందె వికాస సంపదన్. ౯౩౩

ఉ॥ ఇందిరఁ బోలి కొందఱు ని ♦ జేసుల తొమ్ములఁ జేరినారు వే
కొందఱు వారి కేలు జత ♦ గూర్చి జయేందర నాఁగ నుండి పైఁ
గొందఱు పాళ విచ్చుక్రియ ♦ గొట్టములం గొని సీరు చిమ్మిరం
దందుల మీలు త్రుళ్ళ భయ ♦ మందిరి చేరి వారి కాఁగిలిన్. ౯౩౪

తే॥ గందమాడినొండొరులుచల్లఁ ♦ గడఁగువారు, విమలజలమునోభలఁబట్టి ♦ యుమియువారు
అంజలులఁ దోయములు చల్ల ♦ లాడువారు, కుచముంటవిరులు పడఁ ♦ గుందువారు.

తే॥ మెఱుపుఁబోలినమధ్యముల్ ♦ మెఱయువారు, వెదురుఁబోలినభుజముల ♦ వెలయువారు
విరియు కేశముల్ మొగముల ♦ మఱుగఁ పఱువఁ, జేరి క్రీడింప నంచలఁ జీరువారు. ౯౩౬

సీ॥ పగడంబు డంబు బిం ♦ బంబు రాగంబు ప, దృంబు నింబారు మొ ♦ గంబు లలర
కువలయ సయనముల్ ♦ చవులించు నించు నం, చుచ మించు మించి ♦ సుందరాంగు
లడరి జడమ్ముల నడుమను నడయాడు, వాలుగ మీలను ♦ లీలఁ గనుచు
నీతటాకంబుల ♦ కెల్ల ను కన్నులు, కలవె యంచు హితులఁ ♦ బలుకువారు

తే॥ తమిని విభుల భుజంబులఁ దడవు పూర్విక, దరుల నున్న మయూరముల్ ♦ విరిసిపాఱు
గుండసప్పు గుండలమ్ములు ♦ గునిసి యాడ, దరులఁ జేరువారలు నై రి ♦ తరుణు లపుడు

తే॥ నిర్జరాంగనఁ బోలిన ♦ నెలఁత యొకత, నీటఁ బ్రతిబింబితులైన ♦ నీడఁ గాంచి
నేను నవ్వ నవ్వసది నా ♦ నెచ్చెలి యని, గబ్బి గుబ్బల సర మీయఁ ♦ గడఁగఁ బ్రీతి.

తే॥ అచటఁ బొసఁగిన దొసఁగేవొ ♦ యరయరాదు, మీఱఁబోలియెఱ్ఱనిచాఱు ♦ వాలుకనుల
నెఱ్ఱఁజేసి పంకజములం దిమిడి నిలువఁ, జెలువమొగమేర్పఱుప శంక ♦ చెందెఁ బ్రియుడు.

చ॥ తలిరులవంటి హస్తములఁ దాల్చిన కంకణముల్ శిలీముఖం
బుల రొదతోడ నార్వ జలఁ పూరమునం జొరఁబాట హేమమే
ఖలలు తునింగి కాళ్లఁ జెనఁ గన్ భుజగంబులు చుట్టె నంచు వె
ల్వెల గొని కంప మొందిరి విఁ భీత మృగాక్షులు కొందఁ జిత్తజీక. ౯౮౦

చ॥ తొలి కలశాబ్ధిఁ ద్రచ్చునెడఁ దుర్బటచూ సుధతోడఁ దోచు వే
ల్పుల జవరాండ్రు చుట్టుకొనఁ బొల్పుగు మందరమట్టు లంగదం
బులు కడియంబులు వెలయుఁ పుష్ట భుజండగు నొక్క రాజు తన్
గలుకులు చుట్టి నిల్వ జలఁ కంబుల నాచుచునుండె వేడ్కమై. ౯౮౧

ఉ॥ కంకణముల్ ధరించు కరఁ కంజములున్ జిఱునవ్వు కవ్వు రా
గాంతితమైన మోవులు ధ్వజాంచలలీలఁ జలించు మధ్యముల్
పొంకముగాఁగ నొప్పు పువ్వుఁ బోఁడులలోనఁ జెలంగు రాజు మీ
నాంకుడు తోచె నిర్ఘరిణిఁ హస్తినులం గల హస్త కై వడిక. ౯౮౨

ఉ॥ కారు నెమిళ్ల క్రొవ్వు లడఁ గం దగు చాయలు గల్గి మబ్బులం
గేరిన కేశ పాశములుఁ గీల్కొను చిల్కల కొల్కి కూటముం
జేరిన యొక్కజేడు విలఁ సిల్లె సురాపగ తీరమందు పెం
పారిన ఋక్షు సంచయ సఁ మాశ్రిత పూర్ణ శశాంకుకై వడిక. ౯౮౩

చ॥ అరుదగు తుంట వింటి యనఁ మాన్తునకున్ వల పొండె కాక యం
పటయు నొసంగు దృష్టి గలఁ మానిని యోర్తు నఖి జనం బలం
కరణము గూర్చఁ జెల్వల నిఁ కాయమునన్ వెలసెన్ మనోజ్ఞయై
విరుల తటాకమందు కడుఁ బెద్ద జలేజము విచ్చు మచ్చునన్ ౯౮౪

తే॥ చెలులు పలువురు తన చుట్టుఁ నిలిచియుండఁ బ్రమద యొక్కర్తు విరిసినఁ ప్రసవనికర
వల్లు లొకకొన్ని యొలయఁగాఁ బాల వెల్లిఁ బొడమినట్టి కల్పకవల్లిఁ పొడవు నూపె.

సీ॥ గురు రథంబుల నుండిఁ కొన్న నితంబముల్, కొబ్బరి మ్రాకులఁ గొన్న కుచము
లేరి యొద్దను గొనఁ నేరని యనవద్య, సౌందర్య మొప్పారుఁ నన్ను తాంగి
కంచెలలోన విఁ గించిన వక్షోజ, ములును వెలికి దూకఁ మునిగినంత
విమల జలంబులఁ వెలుగు రాకా చంద్రు, ప్రతిబింబ మన మోముఁ పరిపిల్లె.

తే॥ వలుద భుజములు వలువలఁ వెలికి నుటుకు, నుట్టిదిపిఱుదులుకుంభపఁ యోధరమ్ము
లొండొకటి మీఱి క్రమ్ముచుఁ నుంటఁ జేసి, వెల్లువలు తటమఁల మీఱిఁ విరియఁబాటె

తే॥ పిఱు నోరు తెల్లఁగ గనుఁ లెఱ్ఱగాఁగఁ, దావి గందము తొలఁగ వఁ శ్రుములు నలఁగ
జలజ వదనలు మునిగినఁ కొలఁకు చూడఁ బ్రేమ మీఱఁగఁ గవిసినఁ ప్రియునిపోలె.

తే॥ మాన్యలంగూడితిరుగు సామాన్యలేని, మాన్యతౌట యుక్తమకదా? మత్స్యములును
దరుణుల యొడళ్ల తావులఁ బరిమళించె, బెర నిదర్శన మిడ దీని ఁకరయ వలెనె?

క॥ తరుణుల చందనములతోఁ, దరుణుల కుంకుమము గలిసి, తగ నిండిన యా
సరసి నొకచోటు సీలపు, శరదమ్మున నెట్ట మొగులు ఁ చంద మ్మయ్యెన్. ౯౪౯

క॥ అలఁదిన యొడలి యగురుతోఁ, గలిసిన కలపంబు సీటఁ ఁ గడుగం బడఁగాఁ
దులకించు మెఱుంగుఁబోణులు, విలసిల్లిరి సానఁ దేఱు ఁ పెను మణు లనఁగన్. ౯౫౦

క॥ చెలువుని భుజమున నంగన, చెలువుగ గందమున వ్రాయు ఁ చిత్రము సరసీ
జలములఁ దుడువఁబడుట తాఁ, దెలియక కను లెఱ్ఱజేసి ఁ తీట్లతఁ జూచెన్. ౯౫౧

తే॥ వలుఁద పిఱుఁదులు దర్పక ఁ జ్వరము కలుగు, నతివ యొక్కతె కలపంబు ఁలరుఁదేనె
క్రొవ్విరులు పుప్పొడియుఁ గొలఁ కున జలంబు, తోడ నలనలనుడికెను, ధూమమెగయ

క॥ వనజ నివాసిని బ్రాంతిని, దన కరమున జలక మార్పు ఁ దంతిం బోలెన్
వనమాలా భుజఁ డొక్కఁడు, తన కరముల నీర మెత్తి ఁ తరుణిం దడిపెన్. ౯౫౩

తే॥ మెల్లని నడక నోడింప ఁ మెలఁత లుంచు, మృదు పదములఁ బోలిన వసఁనెదలఁ గనలి
త్రొక్కులాడుచున్న యనఁదొట్టుకొనియె, నలినములమీఁదియంచుపిల్లలు నయాఁరె

తే॥ చందనము వోనఁ దేటయెసారు గొనుచు, హేమ కుంభంబులంబోలియెనకమెనఁగు
గబ్బి గుబ్బులఁ గని దర్ప ఁ క జ్వరమున, నడలు కాముకు లెందఱో ఁనుడువఁదరమె?

క॥ ఏలిక విరిసిన తామరఁ, బోలిన కేల్సాఁచి జాడఁ ఁ పాలవము చెలువన్
లోలాక్షి చేటి కన్నుల ఁ మూలముగఁ గటాక్ష సంజ్ఞఁ ఁ బోడిమిఁ జేసెన్. ౯౫౬

తే॥ అలలు త్రోయుచుఁ బరువిడియలముకొనఁగ, నురలు సీట మునుంగు రఁత్రోప్పలములు
హరిణసేత్రల మోమంద ఁ మందలేమి, మదిని సిగ్గిలి డాగిన ఁమాడ్కి నొప్పె. ౯౫౭

క॥ ఈరిం గ్రీడించిన, వీరులు మానిచులు సరసి ఁ వీడుచు దరులం
జేరుచు దువ్వలువ లలం, కారంబులు దాల్చి రెల్లఁ ఁ గాంచిన తనివెన్. ౯౫౮

ఉ॥ కోరిన వట్టు సీరములఁ ఁ గ్రుంకి పదంపడి వీడినట్టి కా
సారము లొప్పె రిక్కలును ఁ చంద్రుఁడు వీడిన మిన్నవోలె నిం
డారఁగ విచ్చియున్న జల ఁ జావలి యెల్లఁ దొలంగి దోపు వో
గారము దక్కి కుంది మదిఁ ఁ గంది యలందురు పేద చందమై ౯౫౯

క॥ హరిణాక్షులతోఁ బురుషులు, బెరసి జలము లాడుచుటఁ, వీక్షించిన యా
తరణి యటులాడఁ గోరిన, కరణిం జని చాయతోడఁ ఁ గడలిఁ గ్రుంకెన్. ౯౬౦

క॥ బలహీనుఁ డగుచు నోడియుఁ, జలమున మఱి యరులపైకిఁ ఁ జను నృపుఁబోలెన్
వెలుదుల మ్ముగముల కోడిన, నెలయు చురుల బెకి నెక్కె ఁ నెలకొను కడిమిన్.

౧౭. మధుపానపటలము. (౬౭)

ఉ॥ తెల్లని కల్లు వెల్లువనఁ దేటగు పాటలు రూపుతో నిటుల్
చెల్లె ననంగ, నల్లమునఁ జిక్కని మోహము నిండిపొర్లి యీ
వెల్లువ యయ్యె నా వెలసి ఁ పెల్లుగ వెన్నెల లెల్ల నేత్రముల్
చల్లన గాఁగ నెల్లడలఁ సాంద్రముగాఁ బరవే జగంబునన్.

చ॥ కలిసినవారి చేతలకుఁ గల్లుచుపోలి వియోగ మొందు వా
రల యును తాను దుర్విష వఁ రంబయి నెయ్యపు టల్కుఁ బూను క
ల్కులకును గూర్చు దూతియయి ఁ గొప్పగ విప్పుగ వెన్నెలల్ జగం
బులఁ బరవే మరుండు తనఁ పూన్కికి బాసట గోర వచ్చె నాన్. ౯౬౩

అ॥ నదులు గంగలయ్యె నుదధులు పాల సం, దరములయ్యె బర్హి తంబులెల్ల
వెండి కొండలయ్యె వెన్నెల పెల్లిద, మంగవించు తేమ ఁ నంగవచ్చు? ౯౬౪

ఉ॥ ఎల్లరు నెల్ల దిజ్జీచయ ఁ మెల్ల పదార్థము లుల్లసిల్లి క్రొం
దెల్లని వాటచేత జగ ఁ తీ తల మెల్ల వెలింగె దొల్లి యు
త్పల్ల సరోజ బాణుడిలఁ బుట్టిన నాడు రమా సుమాంగి లో
వెల్లిగఁ బాటు సమ్మదము ఁ వేరిమి గప్పిన వెల్ల యెల్ల నాన్. ౯౬౫

మ॥ పొలతూల్ చేరిరి చుక్కలతైనఁగు మే ఁ ల్ముత్యాల పందిళ్లనీ
డల నంచార పయోదముల్ దిగెడు ద ఁ ట్టంబౌ వనాంతంబులన్
జెలమం దేఱిన నీరువోలు స్ఫటిక ఁ స్ఫీత స్ఫుర ద్వేదికా
నలులం బుష్పిత కాయమాసముల ని ఁ ప్లాగోష్ఠి గ్రీడింపఁగన్. ౯౬౬

తే॥ పుష్పవేణులతోఁ గూడి ఁ పూల సెజ్జ, లందు కాలంబు వుచ్చెడు ఁ నానఁ బురుషు
లమృతముంబోలి తేటయైయలరు మధువు, హైమచక్షకంబులం గొనియానిరపుడు.

తే॥ అమర గంధర్వ విద్యాధి ఁ రాజ్ఞముఖులఁ, శేరు సౌప్తవ మొప్పు న ఁ క్షీరవాణు
లలరులం దేంట్లు తేనియ ఁ లాను లీలఁ, జప్పరించి రాసవమును చవులు వాఱ. ౯౬౭

తే॥ చంద్రికను పాల బోలిన ఁ చక్షక మూను, చేతికాంతిచే జెలువారి ఁ జేగుజయ్యె
నుదలి మానిన సుర్కరాగ ఁ సుధను పోలె, నింతి కనుగవ యప్పుడ ఁ యెల్లఁ బాటె.

తే॥ లగురుపొగగ్రమ్ము క్రొమ్ముడియనఘళించు, మగువ త్రాసిన తెల్లని మధువువహ్ని
కుండమున నేయువోసిన ఁ కుదురుదాల్చి, యుల్లమున నున్న కామాగ్ని నొలుకఁజేసె.

చ॥ విలసిత ఫల యైన యలి ఁ వేసి యొకర్తక పైఁడిగిన్నెలో
పలఁ దన నీడఁ గాంచి చెలు వా! మధు వానుడు రమ్మ యంచు వే

పిలిచె; వినంబుఁ బోల్కనుల ♦ వేడిమి వాక్కుల నబ్ధి వెన్నయున్
వెలయు మనోజ్ఞరాండ్రుచి ♦ వేకపు దీటు మఱొండు గల్గునే? ౯౭౧

చ॥ అలుకఁగఁ దగ్గ కాను గల ♦ యంగన యానవ పాత్ర మందు వే
నలియును కెంపు మోచి చిటు ♦ నవ్వు విష స్ఫురితాగ్ర కుంత వీ
క్షులు గల నీడఁ గాంచి వెఱి ♦ చానరొ యేమి యొసర్తు వద్దియెం
గిలి యిదిక్రొత్త త్రాపు మని ♦ కేరెను కుట్టుల దంత కాంతితో. ౯౭౨

ఉ॥ నూత్న విధంపు హింసలను ♦ నూల్కొనఁ జేసెడి చూపులాడి మేల్
రత్నపు గిన్నెఁ గొముది చొ ♦ రంబడఁ గల్గని సంభ్రమించి వే
యత్నముతోడ నానునెడ ♦ సంగన లెలరు కేరి కామినీ
రత్నముఁ గాంచి సవ్వల ♦ రామయు శీర్షము వంచి సిగ్గితె. ౯౭౩

ఉ॥ వీణకుఁ బిల్లఁగ్రోవి కొద ♦ వించెను శ్రావ్యత యీమె యంచు వి
న్నాణముగా వచింపఁదగు ♦ నారి యొకర్చుక కల్వ తావి కల్
నాచెపుఁ బాత్రఁ బట్టి నయ ♦ నంబుల నీడను గాంచి యంత సిం
గాణి బామల్ వెలుంగఁ దొలఁ ♦ గన్ వడి నూఁదె ద్విరేఫమున్ భ్రమన్.

తే॥ కైపు మిక్కిల ఘూర్ణిల్లకనులతోడఁ, గల్గునం దిందు బింబంబుఁ ♦ గాంచి యొకతె
యీపురాహుభయంబునఁచివటఁదాగి, యుంఁటె? యడలకుమభయంబుఁనొనఁగితి నను

క॥ సుడియే యనఁదగు పొక్కిలి, యడరు పడఁతి పూల పంది ♦ రందలి జ్యోత్స్నాన్
సుడియు మతిచేత మధువని, తొడిఁబడి గిన్నియకుఁ బట్టఁదొడఁగెం దోడ్తో. ౯౭౪

తే॥ మించు సంచుఁ జలియించు ♦ సింఛుఁబోడి, సుధను పోలిన పలుకులఁచొప్పువెడఁగ
రళన నూడిచి విరుల సఁరంబు చుట్టె, శిరసునం గట్టె బంగారు ♦ సరిగ చీర. ౯౭౫

తే॥ కల్లుపాత్రలోఁ దనమోముఁ గాంచి యొకతె, నిందుఁ డానఁగ వచ్చెనఁచెడఁడలంచి
చంద్ర! పొలయల్క వేళలఁజల్ల నగుదు, వేని యీ కల్లు నీ కిపుడిత్తు ననియె. ౯౭౬

తే॥ ఒక్క తిలనాన ముంజేయి ♦ శ్రోక్కులాడ, నాననముపయి నొలికించి ♦ యానవంబు
మైకమున నెలుంగక ఘటి ♦ మధువు నాన, గిండి కెమ్మొప్పిపై బోర ♦ గించె మరల.

చ॥ పిసిని ధనంబుకై యరిగి ♦ వేచిన యాచకు లట్లు తుమ్మెదల్
ముసరి రవాచి సేయ నొక ♦ ముగ్ధ ముఖాబ్జము విచ్చి యానవం
బెనరఁగ నాన నానగొని ♦ యింబుగఁ గోరను నానవైచు నా
బినమున జుట్టసాగె నలి ♦ వేణులు వింతగఁ గాంచుచుండఁగన్ ౯౭౭

ఉ॥ వాలుగ మీలు బెట్టు చెడి ♦ పాట నొటన్ వెలివాటు కత్తి నా
వాలికలైన కన్నులును ♦ వాల్చడయున్ మద బర్హి చాచుయున్

గ్రాలు లతాంత కోమల యొ ధ కర్తు ప్రియుండు సురక గ్రహింపడగ
మేలి గుణంబుతో నదియు ధ మేకోన దానగ నుత్సహింపడుగ. ౯౮౧

తే॥ ఒకతె కోపాభినయ మూనునొటపు దోవఁగన్ను తెలుపొందనొనలు వక్రతభజంపఁ
బండ్లు గొఱుకుచు సులలిత ధ పల్ల వముల, తిము రడఁచు కర తలములఁ ధ ద్రిప్పుచుండె

చ॥ చలనమునొందు మోవియను ధ జానగు నెఱ్ఱని దొండపంటిపైఁ
దెలి నెల కాతులంగినిసి ధ తేజిన తెల్లని పండ్ల నొక్కుచుక
దొలఁకుచు శత్రు రక్తమునఁ ధ దోగిన ప్రాసముఁ బోలు కన్నులక
జిలుకక చూచు చెల్వ మయిఁ ధ జెమ్మట గ్రమ్మెను చిందు కల్లునాకృతి

డ॥ పండిన మోవి దొండపయి ధ భాసిలు రక్తిమ రెండుకన్నలక
నిండఁ, దలంచు టొక్కటియు ధ నేర్పునఁ బల్కుట యొక్కటైన యా
యండజయాన మో మనెడి ధ యబ్జములోఁ గల కన్నబొమ్మ కో
దండము వంగె గంపనము ధ దాల్చె జెమర్చెను భాలచంద్రుడౌ ౯౮౨

డ॥ బూరుగపూవు తీవి గల ధ మోవి మెఱుంగునువీడఁ బండయం
దూరిన నీరు తేనెవలె ధ నొల్కఁగ, తొమ్మున తైకతోడుతక
జీరయు జాఱ, వేలీయుఁ ధ జిక్కుయి జీరుకులాడ గేలి న
వ్వారఁ బ్రియాభిషంగమును ధ నానవ సేవయు నొప్పె సామ్యమై ౯౮౩

తే॥ అనమశరునిచే వలవంత ధ నందుచున్న, యోర్తి ప్రియఁ దేర జేటిక ధ నొగిని పంప
నెంచియొచ్చెనీసప్రనా యొడఁదవలనె, యచటనేయుందోమరలుదోయనుచుఁబలికె

క॥ చూరిణాక్షి యొకతె తనప్రియ, వరుఁ బిలువగఁ జెలులనెల్ల ధ వరునగఁబంపెక
దరువాలె వారివెంటనె, తరలె నొకరుకయె తాను ధ దయితుని కడకుక ౯౮౪

క॥ వలచు విరి సెఱ్ఱపై దరి, దెలియని మోహాభి మునుగు ధ తెఱవ యొకతె తీ
పొలయఁగ వల్ల భు పేరులఁ, బలుకు చిలుకఁ గొంగిలించె బ్రాతి, తొలఁకృ ౯౮౫

క॥ వనజాక్షి యొకతి శయ్యను, దన తోడగు చిలుక నలమి ధ దయితుఁ బిలువ కే
మనియెదు? జక్కవతో నీ, వును తాపము గూర్తె? యనుచు ధ భోరున నేడ్చెక

క॥ తన సవతి పేర దయితుడు, తను పిలువగ నవ్వు వచ్చెఁ ధ దరలాక్షికి వెం
టనె కనులనుండు పలవల, మని బాష్పకణంబు లురలె ధ నలుకయుఁ దొలఁకృ. ౯౯౦

తే॥ మునుపు దొనఁగుచేయుప్రియుండు, నెరుదోవఁ, బిఱుందు మొలనూలిపైఁగేలు,
దరుణికన్నులనశ్రుముఁ కములునెల, జిందెదెగుమేఖలామణులఁ చెదరుమున్నె నెట్టునంతఁ

చ॥ అలుగుదునా ప్రియుం డిటకు ధ వచ్చిక బుచ్చిక నేయ వచ్చినక
కలియుదునా యెదం గలుగు ధ కంఠుని వంత తొలంగు నట్లుగా

పలుకుదునా మనోహరు స్వ ♦ భావ విశిష్టత వీణ మీటుచు

దెలుపుదునా మనోవ్యథను ♦ తేటగ నంచొక యింతి చింతిలె. ౯౯౨

క॥ ఒకరిత తన పొలయల్కును, నకులకుఁ దెలుపకయె వీణ ♦ చయ్యనఁ గొని హస్త కమల మెఱ్ఱన యగునటు, నుకముగఁ దన మదిని గలదిఁచొక్కుగఁ బాడె ౯౯౩

క॥ కాంచును శకునం బొకనతి, కాంచిన యపు డెల్ల ననువు ♦ గానని వగచే నించు విలుతు నేటుల నును, అంచితముగ వెడలఁ బాటు ♦ నన నిట్టూర్పు. ౯౯౪

తే॥ కందుకమున కందం బిడు ♦ సుందర కర, ప్రియుని పిలువఁగా జోటి నం ♦ పినది యంత లోన వచ్చె నన్నంతఁ దల్పులను మూసె, నామె తలఁపేమొ యెఱుంగశక్యంబుగాదు

క॥ అనురిచిన పానుపునఁ జెలి, యమర్షముఁ దొలంచు త్రోవ ♦ యరయని దయతుఁ విమలాంగి కల్ల సోమరి, తిమురున నీలుగుచు నడిగె ♦ దిన్నగ గడియల్ ౯౯౬

క॥ పదరి యొకతె లత్తుక గల, పదమునఁ దాఁపగఁను నిండు ♦ వపువను చేనఁ నెద వేయఁగ వల మొలకలు, పొదలె ననఁ గగురుపాటుఁపుట్టెఁ బ్రియునకు ౯౯౭

తే॥ పగఱ నోరిచి మరలిన ♦ బంటాకండు, సుందరీ స్తనములు కృశిం ♦ చుటను గాంచి పొంగి తన్ను మించిన ము ♦ దంబున మొగంబు, తేటనొంద భుజంబులు, మీటనిలిచె

తే॥ లలిత సుందరుఁ డొకఁడు త ♦ ల్పంబుఁ జేరి, కంతు సంపట యెల్లడఁ ♦ గప్పి యున్న పగిది నొప్పు పానుపు మీఁదిఁపల్ల నములు, మాఁడుటం గంటఁగని దిగ్భ్రామంబునొడె.

తే॥ కలన ముడుకు తాపము గల ♦ కదనవిజయ, వరునకుంబ్రియురాలిబొంఁగరవుఁజనులు తనకు నభిషేక మొసరింప ♦ ఘనులు నిలుపు, కనకపూర్ణ కుంభములను, గరిమఁగాంచె

అ॥ కనక లలిక ప్రియుని ♦ కడఁ జేర నుండి, గజ్జయలును రశన ♦ కంకణములు దొలఁగఁజేసి పొరపు ♦ గల చందురుని మదిఁ, గనలి యుటిమి చూచి ♦ కడఁక మాన.

క॥ నవ మదనున కొక్కర్తుక, తవిలి పువులు కోసి చుట్టి ♦ తార్కిన సరికిఁ బవి భుజ యుగళము లొంగెను, బువు సరము బలంబు నేము ♦ పొగడం దరమే?

తే॥ కుటిలకుంతల తనలోనిఁకుములు దెలుప, మన్మథుని గాంచి తన చెలికా ♦ మరలఁగాంచె నింతియుద్దేశమునుగ్రహింపించినభయ, సుందరుఁడుచను త్రోవనుఁచూడఁదొడఁగ

తే॥ రాజవీరుని కడ కొక ♦ రమణి వెల్లె, నాతిఁబిలిచిన దూత మ ♦ సంబుఁ గలఁచు మధుమా?మాకులమో?మాపా?మరుఁడా?యేమొ?లరసిపలుకంగనేరికి నయితిగాదు

తే॥ పొంగినట్టి మోహమునకు ♦ లొంగి వాన, వంటి చల్లని కనుల బా ♦ వ్యములు రాల్చ నేమి మూఁడెనె యని హితుం ♦ డెదుర నవ్వ, నవ్వి సిగ్గు వీడిన దెలఁనాఁగ యోర్తు.

తే॥ లేమి నెలవగు కటి గల ♦ లేమి కనలు, ప్రబలఁ దడవిన చేతి న ♦ వ్యలికఁ ద్రోచె

ద్రోచునాచేష్టయాప్రియుఁ జూమ్మునందు, కుంతముం గ్రుచ్చుటంబోలఁ గుములఁజేసె

అ॥ చెలిమి కలిమి గలుగుఁ జెలి చేయి దడవుచుఁ, జెలువుఁ బిలువుమంచుఁ జెప్పఁబూను
దన యెడంద సిగ్గుఁ తలయెత్తఁ జెప్పకో, రంప్రప్రాద్దు నిలిచిఁ యలమటించు. ౧౦౦౭

అ॥ నుడిసి వలపు పైకిఁ బూడుచుచుండ నొకర్తు, బయలి ప్రాణమైనవలపుకాని
చేష్టలెల్ల సఖికిఁ జెప్పంగ నుంకించి, బిడియమంది వేటుఁ నుడువు లాడె. ౧౦౦౮

తే॥ ఒకఁ టెయుల్లముల్ ప్రాణముఁ నొక టెనిండు, ప్రేమయొక పాటిదేయైనఁ బ్రియుడుఁ బ్రియు
నొడవు లొకటి చేయఁగఁ బోలుఁ నొత్తిబిగియఁ, గొగిలించి కొనిరివారుఁ కాంక్ష లూఱ

క॥ సుందరుఁ డెదు రగుడు మనసు, ముందేగె మనంబుఁ బోలుఁ మొగమును మ్రొక్కె
సుందరునకు నది క్రొత్తగు, చందము గా సిగ్గు పూచెఁ జానకుఁ బోలె. ౧౦౧౦

చ॥ పొలయలుకఁ జనించు వలఁ పుం గొని దత్తల మూహ నేయు చా
పలమతి యొర్తి కొంటిమెయిఁ వల్లభుఁడేరకఁ రేయివోలఁ గ
ర్వలివలఁ జేటి చేరఁజనిఁ బంధురదేహ! యిదేటి తీరు? పైఁ
జలుకఁదనమ్ము గాడె? యనిఁ సూక్తులు పల్కెను తల్లి పోలిక. ౧౦౧౧

తే॥ నంజదయ్యము దాఁకిన సరణి నొప్పు, వలసరి యొకర్తు తల యెత్తునిలుచుఁ జూచుఁ
బలుకునదియె మొయెఱుంగదుఁ చెలువుఁ బిలువఁ, బంపుదూతితోఁ దన తెల్వి, నంపెనేమొ?

తే॥ జననమరణచక్రమువోలఁ నంచలించు, మనసుతో మొయిలునఁ దోచిఁ మరలమఱుంగు
మించువలె బయటికి వచ్చిఁ కాంచుఁ బిదప, నేగుచుండు లోనికి నొక యించుఁ బోలే.

తే॥ మకరికా యోగ్యుఁడా చనుఁ మలల మీఁద, కంతుతూపులు తొలిచినఁ గాయములను
కేల సదుము నేడుచు నవ్వఁ గినుకఁ జింత, వెల్లడించుఁ బొమ్మని దూతి, వేడు నొకతె

తే॥ సంభవము నార్తినెఱిగినఁ జనులయొద్ద, జెప్పి కొనుటలు వృథయనిఁ చెమ్మరించి
యుడికి కృయించి పడకపైఁ బడుచు నోర్తు, ప్రక్కనిలిచిన చేటినిఁ పాఱ జూచె.

తే॥ లికుచకుచలగు కన్యకాఁ లికిని మించి, బ్రమయుచున్నాడు మదులందుఁ పచ్చెకాని
కరణిఁ జొచ్చివారలు ద్రావుకల్లుతేటఁ, ద్రావెగాఁ బోలుఁ బూన్కిఁ గందర్పుడిపుడు.

తే॥ తరుణులం గూడ రశన లంబరము లూడ్చి, తొలఁగఁజేసిరి వల్లభుల్ఁ తుడుమువంటి
వారలేనియు వెలి వటుఁ పంగఁ దగని, చెయ్యిలొప్పార దగ్గఱఁ జేరఁ దగునె? ౧౦౧౭

తే॥ బయలి మేఖిలల్ వలువలుఁ పదలఁ జేయు, టబ్రమే? యోర్తు బిడియంబున వలద్రోచె
నాద పదిలంబు గలుగు సన్నాస్తి వలనె, తన్ను సన్నాస్తించుటయు నిత్రఱిని గలదు.

తే॥ తరుణుఁ డొకఁ డొక తరుణి కందర్పకదన, మందు సముత్తరి హెచ్చుతగ్గయరాక
యిధువుర తల్లంపులూపిరులేక మయ్యె, నన్నచో నెవ్వరందు గెల్పుండువారు, ౧౦౧౯

తే॥ బిక్కరుఁడుకరమునఁదనఁయురముమూయ, నెదనువసియించుప్రాణనాఁయికకుఁబోటు
గలుగు నని వంచనమ్మునఁగరతలమున, మూయుచున్నావనుచు నొకఁముదిత కనరె.

తే॥ పగడపు మోవి వక్షోజఁపర్యంతములు, మృదుల హస్తముల్ భల్లంబునెనయకనులు
గలుగు నతియోర్తు వలపులకడలియైన, ప్రియన కట రంభవల మేటిప్రేమ నొనఁగ.

తే॥ వలపు కాని యసత్య వాఁ క్కులఁ దలంచి, మేరతేని కోపముగొని ఁ మార కదన
మందు మగపోడిమింజేసి ఁ యడఁగి యున్న, యానయేగెల్వ నొకచామ ఁ యతిశయిలై

తే॥ హింస సాధనములు రూప ఁ మెనసి నట్లు, మెఱయు కన్నుల చెలి తన ఁ యెఱపుకాని
నలమి గుబ్బలి గెలుచు గు ఁ బ్బలు కడింది, విభు సరము దూసి చనెనని ఁ వీపుచూచె.

క॥ చెలువల క్రొత్త వలపులను, వలకాండ్లు భజింప గంధ ఁ పంక మురలె వే
నలు లూడె గాజులందెలు, గలగల మనె నంచలించె ఁ గటి సూత్రంబుల్. ౧౦౨౪

క॥ కలువల దాయ యివము వలె, వలపు కినుకఁ దోల నొకతె ఁ వడి నొడికముతో
బలు కల్ నిద్దురం గొని, కల సాకున నొరిమకానిఁ ఁ గొఁగిటఁ జేర్చెన్. ౧౦౨౫

తే॥ ఇందు బింబాస్యమును తన ఁ హితుఁడుఁజేరు, తరుణమబ్బుటచేదానిఁదలఁగఁద్రోవ
కొడలి నొడలితోఁ బై నవై చిఁయెడయక నెద, నరయరై రియుదయఁపూటఁయరయరై రి

ఆ॥ కాంక్షిలూఁగునుత్తు ఁ కత వరులకు. వక్ర, కుంతలలకు రతులఁ ఁ గూర్చురేయి
వలుఁద చనుఁ మోయుఁబలిమిఁ గాంచని మధ్యములను పోలి కార్యమునుభవించె

ఉ॥ పున్నెపుఁ గర్జముల్ తొడఁగి ఁ పూర్తి యొర్రుని వారి సంపదఁ

చెన్నుగ మధ్య వచ్చుచు న ఁ ఁంచెడు రీతి విధుండు క్రంకె బై

వెన్నుని తొమ్మునం బరిధ ఁ నిల్లెడి కొస్తుభ రత్న లీల వా

రాన్నిధియందు దోచె గ్రహ ఁ రాజు జగంబులు తెల్వినొందఁగన్ ౧౦౨౬

౧౮. ఎదురుకోలు పటలము. (౩౪)

నీ॥ చెడు నీతి త్రోవలలోఁ ఁ జెల్లక ధర్మ శా, స్త్రానుగుణ్యంబుగ ఁ సరుగు నెఱుక
నయము దప్పని పాల ఁ నను గల్గు దశరథ, చక్రవర్తియు గొప్ప ఁ సామజముల
మద జల ధారల ఁ పదులు పాఁతుచునున్న, సేనా సముద్రంబు ఁ చేరి కొలువ
నాగలోకంబును ఁ బాగుగాఁ గనఁబడు, పరిశుద్ధ పై కత ఁ ప్రభలు గలుగు

తే॥ త్రిపథగం జేరఁగా నాయు ఁ ధీయమైన, పైశ్య వారాఁ తిజ్జల ఁ సమితిఁ గ్రోలె
దానిఁ గాంచిన యుప్పు సం ఁ ద్రంబు గూడఁ, దేట నీరు ద్రావెడు నానఁదీటుకొనఁగ

తే॥ పృథుల కేదార వేష్టిత ఁ మిథిల జేరు, సంత దశరథు రాకకు ఁ నలరి జనక
వల్లభుఁడు మహాదారుండుఁ వార్ధి వలెనె, పొంగి యెదురుకోల్వచ్చెనిఁభుతజెలుంగ

మ॥ ప్రబలోత్సాహము చెంగలింప మదనాఁ రంగంబులు దేరులు
విముఢశ్రేణి తురంగపాళి బలయన్ ధీరావభుర్ గొల్ప న
వ్విబుధేంద్ర ప్రతిమానుఁ గోసల విభున్ ధీక్షించి తోడ్చె ధీ
ర బలుండౌ జనకుండు వోయె రవిఁ జే రంగ బోవు చంద్రుండు నాన్.

శా॥ గంగా స్థావిత భూ విభూతము చమూఁ కాండంబు పడ్డారిధుల్
తుంగోద్యమల శంఖ నాదములతోఁ ధోతేర శ్రీలక్ష్మీ నా
రంగం గాంచు సుధాబ్ధి సంతసమునన్ బ్రత్యుద్గమంబై నజో
కం గన్యామణి సీతఁ గాంచు జనకఁ ట్మౌపాలుఁ డేగెన్ వడిన్. ౧౦౩౨

తే॥ పరంగ నశ్వత్థ దళ రూప భల్ల సమితి, యడరు దశరథుసేనకుఁ నబ్ధి నప్త
కంబు చతురంగ బల రూపఁ గరిమ నొంది, జగము పరవంగ నదియ పోపాటియగును

తే॥ జాలరులు జాలువారు మఁ త్యాల గొడుగు, లోలి వీలి కుచ్చులు గప్పఁనుప్పరంబుఁ
బగలు మఱిగి యిరులు గ్రమ్మఁబ్రభుని సేన, రంగు పూవుల పద్మాకరంబుఁబోలె

మ॥ కమలాదేవికిఁ గాణయాచి విపులఁ ట్మౌపాలు పెక్కెంబో? వ
క్షమె? కోటిర మె? నిస్తులీ కృత వళ ఁ క్ష చ్చక్రమో? సత్కుల
క్రమ సూపాదిత రాజ్యమో? బహుళ సం ఁ ఖ్యం బొల్పు సైన్యంబో? బల్
శ్రమలం జెందియు నిర్ణయించి పలుకన్ శక్యంబె యెవ్వారికిన్? ౧౦౩౩

సీ॥ కంచుకాపూర్ణకుఁ చాంచితోరస్కుల, నీలవేణికలంకుఁ నిండుతేంట్ల
ధ్వనులనే పోలునా ఁ దస్వర సప్తస్వ, రారావములు బహుఁ వ్యాప్తి పనియె
రథనేమి రవము వాఁ రాశి ఘోషముఁ బోలె, గజ ఘోషములు మేఘుఁ గర్జుల బోలె
జగతి పరిఖయెనఁ జలధి మెరకగాఁగఁ, బెంధూళి నిండి యాఁ పిదపఁ బైని

తే॥ యేడు లోకంబులను ముంచి యెనఁక మెనఁగె, ననుట తేలిక మాటయాఁనసురవైరి
జగములం గొల్పు పాదముఁ చన్న త్రోవ, నేగి యావలి లోకంబుఁలెల్ల బ్రాకె. ౧౦౩౪

తే॥ పరపు గొడుగులవరుసలుఁ పురముగప్పఁ, గలుగునిరులఁదొలంచుటఁ సులభమె యగు
మణి నిభూషణులెన్నెలఁ ముంపుడెచ్చుఁ, గొరడునై చునెండయుఁగాయుఁ మెఱుపు మెఱయు

తే॥ కోసలేశుండు రాజనఁ కుండు గరిమ, నెదురు వచ్చు పథము లెల్లఁ హేమరజము
గండవొడియుఁ బుష్పాడి పచ్చఁకప్పురంబు, పెక్కు వగల తావుల ధూళిఁ జెరిసియుండె

తే॥ పునుగు కస్మరి కుంకుమఁ పువ్వునగురు, కలిపి చల్లఁగా నై న పంఁ కంబుతోడఁ
గరుల మద జలధారలుఁ గలిసి పాఱ, నై న బురదలే వీధులఁయందు నిండె. ౧౦౩౫

తే॥ నీడ లన్నియుఁ బరిమళఁ నీలకచల, కనక రత్న భూషణ తాంతిఁ గలుగు నవియు
మెఱుపు చిహ్నంబులఁ మెఱుపు మేలు, కట్టు గొడుగులు గప్పఁగాఁ గలుగునవియు,

- తే॥ దశరథుని సేనతోడ నుత్తమంతుని, జనకు సేనయుఁ గలిసె ఘోఁ • షణమునిండు
ఘన తరంగాకులారావశంధియందు, నదులు చేరఁగా జరుగు విఁన్నాణమొప్పు, గంధగ
- తే॥ జనకుఁ డుత్సాహమున లోకఁజనకుఁ డనఁగఁ, దగిన దశరథు రథమును • డాయవచ్చె,
రథికవరులతోఁ దన మనో, రథమువంటి, రథముపై నానఁ బోలినఁరయము మెఱయ.
- అ॥ డాసి తేరు డిగి • మీనరంబగు సేన, వెనుక నిలువ మున్ను • వెడలు నతని
దశరథుండు కేలు • తగఁ జాచి యరద మె, క్కించినొనియెఁ గాఁగి • లించినొనియె.
- తే॥ పులియెదుటి సింగముం బోలిఁపురుషవరుఁడు, చెలిమి బంధు మిత్రాదులఁసేమమడిగి
ముందు జరుగ నిమ్మన ముదఁమంది యెల్ల, వారు మిథిలాపురంబునుఁచేరినారు. గంధర
- అ॥ ఇట్టులింపుపెం • నిరువు రేగుచునుండ. తన్ను దాస పోలు • ధన్య గుణుఁడు
శివుని ధనువు విఱుచు • శ్రీరామచంద్రుండు, జనకు జనకు నెదురు • కొనఁగ వచ్చె
- అ॥ విబుధ మనుజ నాగ • వినుతుండు రాముండు, బలసి వీరవరులు • గొలిచి రాఁగఁ
దమ్ముతోడఁ దాను • తపసియ రథమెక్కి, వచ్చిచేరె దండ్రు • వాంఛవోలె గంధర
- తే॥ దశరథేశు నెదుర్కొనఁ • దరలుసేన, లోన నేనుఁగులో? పిడు • లో? హయముఁ? ?
తక్కపెట్టంగ మానంబు లేకయున్న, యా సమృద్ధిని పలుక శ • క్యంబె తెలిసి?గంధర
- సీ॥ సీలోత్పలమ్ముఁ ద • మాల పుష్పముఁ బోలి, చిత్రసౌందర్యంబుఁచెడఁగ నొప్పి
యమర వినుతమైన • యడుగుదమ్ములు గల, పిన్నవాడగు రామ, విభుండు మున్ను
వదలిన ముఖ్య జీవమ్ము పిదప వచ్చి, చేరిన కరణిని • చేరి యంతఁ
దక్కువారు తనకు మ్రొక్కుచుండఁగఁ దన, కన్న జనకు పాదఁకమలములకు
- అ॥ వినతుఁ డగుచు లేవఁమనువనఁ దగు దశ, రథుండు గాఢముగ నుగ్రమ్ముఁ జేర్చి
యలమిగొనియెరుద్రు, విలుదుంప మున్నెగు, మహితబాహు గిరులు, మఱుగుపడఁగ
- అ॥ తొలఁగ వీలుకానిఁదుఃఖమ్ము మొత్తమ్ము, మాయ మైన యంత • త్కౌ విభుండు
లలిత రీతి మ్రొక్కు • లక్ష్మణుఁ గ్రుచ్చిక, పుంగిలింఁచికొనె గ • రంగుప్రేమ. గంధర
- అ॥ భవుని ధనువు ద్రుంచు • నవ మన్మథుండంత, మరలి తల్లులకు న • ముగ్ధురించె
వారి యెడఁదఁ బొడవిఁపారమ్ము మీఱిన, నంతనంబు దెలుపఁశక్తు లెవరు? గంధర
- తే॥ మేటి భక్తి యతిశయించి • తేట యైన, కరణిఁ గన్నటి కణముల • సరము లురల
మ్రొక్కు భరతుని తను తండ్రు, మున్ను తడవు, పగిదినురమున, జేర్చె జీవములఁబోలె.
- శా॥ శ్యామాకారునితోడ వచ్చు ఘనుఁడౌ • సౌమిత్రయుక్ విస్ఫుర
ప్రేమాకారునితోడ వచ్చు గుణవ • ద్వీరుండు శత్రుఘ్నుఁడుక
ప్రేమ శ్యామల రూప భూషణములై • పెంపారు పాదాబ్జముల్
మోముల్ చేరిచి మ్రొక్కుఁ జేర్చికోని రా • మోదంబుతో వక్షముల్

తే॥ సీతీకరుణాశీ విభవని ని ♦ భ్యాత ధనము, లని యెఱింగిచ తమ తండ్రి ♦ ననుగమించి
యనుప మాగమోక్త క్రమమునునరించు, నుతులునలుపురుచూపింపఁగూడ్కిగొనిరి

అ॥ సాక్షి యనఁగఁ దగ్గ ♦ నత్పరిచాలన, మడరఁ దల్లి బోలె ♦ సమరువాఁడు.
దశరథుండు పిదపఁ ♦ దనయుని వీక్షించి, వై భవంబుతోడఁ బదమ యనియె. ౧౦౫౪

తే॥ కరులఁ బోలిన యవ్వీర ♦ వరుల ప్రేమ, మెంతిదో? వారికాతుక ♦ మెంత పాడువో?
కనఁగ లేము కుమారులు ♦ కదలునంతఁ, బరిజ నోత్సాహ మాతిండ్రి ♦ పగిదిఁ బోలె.

తే॥ ప్రేమమయులగు తమ్ములు ♦ క్రేవలందు, సమ్రుల్ల వేడ్కతోఁ దురంఁగములమీద
రాఁగ నుచ్చత రథముపై ♦ రాముఁ డేగె, భేరి మున్నగు వాద్యముల్ ♦ బోరు కొనఁగ

తే॥ పరవి యభ్రంక పోతుంగ ♦ భర్మ హర్య, ములనుచిత్రాకృతులఁబోలు ♦ పొలతిగముల
విసము నిండిన ట్లుండిన ♦ పీఠాములు, పుష్ప వర్ష మె యన నొప్పు ♦ బురము సాచ్చె.

సీ॥ అందంపు మేడల - యందెల్ల కర కంక, ఇంబులు మొరయ వే - పలులు నిరియఁ
జెందమ్మి పాదమ్ము - లం దాల్చు నందె లా, గమ సద్ధతుల తాళ - గతులు దెలుప
కుంభి కుంభంబుల - దంభంబు చెడ డంబు, సింబారు వక్షిర ♦ హంబు లొప్పు
సన్నుతాంగులు గల - సాధంబు లెల్లను, సర్తనశాల తే - నాఁడుఁ గావు

తే॥ దేవదేవుండు శ్రీరామభూవరుండు, దరియ నా బాలికా ప్రాణ ♦ మరసిమరుండు
ప్రేరణము సేయ వారు గా ♦ నించు చేత, లెలమి నవధరింపఁగఁ గుతూహలులుగండు.

౧౯. వి హార పట ల ము . (౫౪)

సీ॥ పూలచేద దరియ క్రొమ్ముడు లొప్పు పడఁతులు, జింకిలగుంపులు చేరు పగిది
బర్హి సంఘంబులు ♦ భ్రమియించుటం బోలి, ఋక్ష బృందము తేజఁరిల్లు కరణి
మెఱుపుల రాసులు ♦ మెఱసికై వడిఁ, దుమ్మెనల్ జమ్మనిక్రమ్మి యూర్వ
జాతిక క్రొమ్ముడుల్ ♦ సవరించుకొనకయు, మ్మెఱునూలు శిగఁటయు ♦ దెలియకుండు

ప్రే॥ పైఁటలుజాఱనవదరింపకయుఁగొను, లులియఁపెక్కింపకయుఁడానితో లఁగుతోలఁగుఁ
డనఁచు మధువు గ్రోలఁగ వచ్చునఘలయట్లు, సరభసంబున మునరి గుత్సాహ గరిమ

సీ॥ కనులతోనే ప్రేమ యను వస్తు రూపంబు, గాంతము గాక యోకాంతలార!

ఈ నాతి జన్మంబుచే నొందఁ దగు సలం, బీ నాఁడె కందమోయింతులార!

రాతికిఁ దొలిరూపురమణఁ గావించి, పదములఁ జాతమోపడఁతులార!

కను బరువైన శ్రీకంఠ విల్విటిచి, కరము లీక్షింతమో ♦ కలుకులార!

తే॥ అనుచు నీటి యెద్దడి నొచ్చు - హరిణ చయము, నిమల జల పూరముం గన్న విధినివల్ల
ముతూఁ బాటు జలముఁ బోలి. మనసు పడవఁ, బట్టఁ బరుగిడు చందానఁ - బరుగు లిడిరి

ఉ॥ మానుగఁ దేరిపై నగర - మార్గమునం జను రాముఁ డప్పు త
న్నే నయనంబు లార్పక ర - హించి కనుంగొనఁచున్న యట్టి శాం
తా నికరంబు కన్నులనె - దప్ప కెఱుంగఁగఁ జేసెనుత్తమ
జ్ఞానులు తిన్న కృష్ణుఁడను - నామమునం గల యర్థ మంతయున్. ౧౦౬౧

చ॥ తలఁపును మించి యీశని ర - థంబు రయంబునఁ బోవ కిచ్చుటన్
నిలుచునుగాక యంచుఁ దరు - ణీ మణు లెల్ల దపించుచుండఁగా
నిలును దివంబుఁ గొల్చిన ర - మేనుని రాఘవు నెట్లు గంటి జె
ప్పల కలు దాటనిక నిలు - ను దగు మానిని యెంత ధన్యయో? ౧౦౬౨

చ॥ వలతి యొకర్లు ప్రీత్యమును - నల్వయుఁ జిన్నెలు భూషణంబులున్
దెలివి లెఱంగు తేటయును - లేజము లజ్జయు మారసంబు స
త్కులము బలంబు గౌరవము - గోలతనంబును గాత్రమున్ స్వజీ
వ లవము దక్కఁ దక్కినది - పాయగ నిల్చెను పుత్రికాకృతిన్. ౧౦౬౩

తే॥ కమ్మలం దాటి వెలుగొందు కనులయందు, మబ్బువోలె నీరొడియంగ-మహేశరమ్ము
లడము లే కెద గాఁడంగ - వడఁకె నొకతె, మొగులు లేని మించనదగు-మొలనుబోలి

మ॥ కలిసిలాలక లెల్ల జెప్ప లిడ కా - శ్యామాంగు మై యందముం
గలయం గాంచుటఁజేసి నీలిమము నా - కన్నుల్ తగం బొంజెనో
కలుకుల్ కాటుక కన్నులన్ విరిసి యు - త్కంఠన్ విలోకించుటన్
నలుపై యొప్పెనొ రాము మేను జెలియం - గా రాదు సుంతేనియున్.

మ॥ చిగురుం బోడంబు రాముపై నిరులు న - రింపంగఁ గండర్పణ
పగిదిన్ వారలమీఁదఁ బుష్ప శరముల్ - వరింప నొక్క రనున్
జగతీనాథుని చండ శాసనము నీ - శ్యామాంగు చిత్తోన్నతిన్
దగవు న్నేరక భీత సేత్రలకు బా-ధం గూర్చు వీఁ డెవ్వఁడే? ౧౦౬౬

చ॥ లలిత వరాంగి యొక్క తె య - లంకరణంబులు వీడి రాలఁగా
వలువ యొకండు మాత్ర కర - పల్లవ మందునఁ జిక్కఁబట్టుదున్
మలఁగుచు నిల్చె శిల్పకుండు - మాటలఁ గ్రోమల దాటి నిట్లు పెన్
వలపునె ముద్దచేసి చెలు - వంబుగఁ దీర్చి చిత్రమో యనన్. ౧౦౬౭

అ॥ గెలుపు హింస గలుగుఁ గ్రేగంటి చూపుల, చెలువ మోర్తు నొసలు-చెమ్మరింప
మనసు సాక్క నిలిచి-మఱి యొందు గానక, రాముఁ డొంటి యున్నె-దామఁడునియె.

అ॥ మనసు కరఁగి యున్న-మగువ యొక్క ర్త యీ, వంచకుం డెడంద - వచ్చి-తొచ్చి
వెదక కేగకుండఁ-గను-త్రోవ మూసితి, పెద్ద గదికిఁ బోదు-చేటి యనియె-దామ

- అ॥ ప్రతిమః బోలు నతివః * రతిపతి శరములు; గణన గొనక రశనః * కంచుకంబు
వీల వచ్చి నిలిచి * ప్రేమమై రాము మై, యొప్పుగాంచు వారిః నుటిమి చూచె. ౧౦౨౦
- తే॥ ఉత్సుకతలోడ నేతెంచి * యువతి యొకతె, దీర్ఘ చపల నేత్రంబులః * దేటి చూచి
తృప్తివడి ప్రేమ గొని యెడః తెఱపి లేని, లోని సంతాప మడరంగః లోనికేగె. ౧౦౨౧
- ఉ॥ తోరపుఁ గేశపాశములు * దొడ్డ కుచంబులు బల్ పిఱుందులున్
దూఱఁగనీక దట్టమయి - తోఁపఁగ, గన్నులఁ జూడలేక య
వీరుని సారు గాంచు తమి - ప్రేరణ నేయ శుభాంగి యోర్చి యిం
పారఁగ వారి కానుల బ - యల్ల నె వంగుచుఁ గాంచె నత్తటిక్. ౧౦౨౨
- చ॥ మదనుని నూని బాణములు - మానసముల్ గలఁపంగ వీధులం
జెదరిన భూషణావళులు - చిందిన గండము జాఱు మేఖలల్
కొదరిన తారహారములు - క్రొమ్ముడి జాఱిన పూసరంబులున్
బాదలిన చోట్లు దక్క మఱి - పుట్టదు వేఱగు తా వొకింతయున్. ౧౦౨౩
- నీ॥ భుజములఁ గనువారు - భుజములే కాంచిరి, పదములఁ గనువారు - పదులె గనిరి
అజాను బాహుల - యందంబు గనువారు, వానినే తెప్పవాల్చుకయె కనిరి
వాడి కన్నులు గల - వారిలో రూపంబు, పూర్తిగాఁ గాంచిన - పుణ్య లెవరో?
తమ మతానుష్ఠాన - ధర్మంబు చొప్పున, చెప్పంగఁ బడు మహా - చిద్విలాసు
- తే॥ పెక్కురూపులుతోఁపనొక్కొక్కరూప, మొసరనదృక్కిఁగాంచునొక్కొక్కమతము
వారిఁ బోలిరి వీక్షించు - వారలెల్లఁ, జారుతరమూర్తి రామ వి - హారవేళ ౧౦౨౪
- క॥ తనుమధ్య యొకతె బ్రతుకుట, కనువుగ నతఁ డామె యెడఁద - నడఁగె జగముల్
దన కుఱి నడంగించిన, ఘనాఘన నిభాంగుకంటె - ఘనులెవ్వారల్? ౧౦౨౫
- క॥ చెలి యొకతె తేర్చి తొడినవి, గలగల మనఁ బూవు గెమ్మ - కరణి నరిగి యా
వల వలవల నేడ్చుచుఁ జె, ల్వల చేతులలోన మరలె - భవనంబునకున్ ౧౦౨౬
- క॥ గిరి నిభ ధనువును విఱచిన, కరణి జెఱకు విల్లు విఱచి - కావఁగఁ దగదే?
వరవీర! దాసి ననియెన్, బిరుదు మరము గల యొకర్లు బింకము చెడగన్. ౧౦౨౭
- క॥ చెలి యొకతుక యనియెఁ దపః, ఫల మనఁదగు రాఘవుండు - బండిం దిగి క
న్నుల యెదుట నిఱుకు త్రోవ, న్నిలిచిన యీ చేత కలయె? - నిజమొకపటమో?
- క॥ కనకాంగి యొకతె మదినే, తన దూతిగఁ గొనుచు నునుఱు - తలరెడి చింతన్
వనజాక్షి జనుకవదిని, మును ఘన తపములను చేసె - బూనిక ననియెన్. ౧౦౨౮
- క॥ పొచ్చెంబు లేని చిత్రపు, టచ్చనఁదగు పడఁతి యొకతి - యడలి బడలుచున్
పొచ్చెలి- యా దృశ్యము మరుఁ, డచ్చముగా వ్రాసి యుంప - నగునే? యనియెన్

క॥ హరిణాక్షి యోర్తి యారయ, నరునకు నీ లక్షణములు - నలువొందునె? శ్రీ
వరుఁ డితఁడు నిక్కమియ్యది, యరయఁగలరు కన్నులార - ననియెఁ జెలులతో.

క॥ వనజాక్షి తోడవు లూడఁగ, మనసు కరఁగ వాడి యితఁడు - మన పురమునకుం
జనుడెంచుట తొలఁ జేసిన, జనుకు తపఃఫలమె యంచుఁ జక్కఁగ బలికె. ౧౦౮౨

క॥ కను లశ్రులు రాల్చ నొకతె, తన యొడ లొడికంబు వీడఁ - దసియించి యితం
డనుఁగులు మునులును విడివడ, వనట దొలఁగఁ గలనునేని - వచ్చునె? యనియె

క॥ జలదమ్ముఁ గాంచిమురియు నె, మలిబోలెం గనక లతిక - మది వల దాఁచం
దలఁచె, నది మారుఁ డజ్జెగెను, తలఁపుల మది దాఁచినట్లు - దాఁచునె మోమునె?.

అ॥ వాలుగంటి యొకత - పూల సానుపుఁ జేరి, పిడుగు మ్రోత విన్న - వడగదారి
చాడ్పు మిట్ట యిటుకు - చన్నులు చెమరింప, బుద్ధి చెడఁగ నూర్చు - పుచ్చుచుండె

తే॥ చెంగలువఁ బోలి యమృతంబు. చెంగలించు, సధరబింబ లిట్టులు లోపఁ నలయుచుండె
నీత చేసిన వ్రతములు - చేయకుండు, వార తలు లుండఁ గల రార్తి - వడయకుండ.

తే॥ ఒడలు చెమరించి ప్రాణంబులుడుకు నొకతె, విమలుడగురాముఁడింతేని. ప్రేమతోడ
నొకరిఁ జూడఁడ తలఁపడఁయుబ్బు గొనఁడ, వలపునుం తెని మదిలేని. వాఁడో? యనియె.

చ॥ పురమునఁ గల్గు పైదలులొ - పూర్తిగ లెక్కకు మించినారు దా

శరధి శరీర స్థావరము - చాఁగురె! యెల్లయె లేనిదయ్యె నె

చ్చిరి చిరి రాతు మాత్ర మిడఁ - జేయునదేమి? శరంబునందు పూ

శరములు నట్టిపో వయిచెఁ జయ్యెన మొగ్గ కటారి దూయుచు ౧౦౮౪

తే॥ భువిని వెలఁదులకే గాక ఁ దివిని గలుగు, నారులకుఁ గూడఁ గలిగెను ఁ మారు పోరు
లిచట నుండిన మన మద్ది ఁ యెఱుఁగ లేద, ఇచట విడిచిన శరములే ఁ యచటఁ దాఁకె.

తే॥ మోహమునఁ జిక్కి భ్రమియించుముగుదలిండ్, టుండనొక తెనేనిగొనమి యొప్పునేమి
ఇతఁడునన్నాసియో? కాఁడు, సతులపాలి, చెడుగుకొలకాడనుచునొక, చెలువపలికె

తే॥ మఱుగు తాపము గల తనుఁమధ్య యొకతె, కాలు సేతులు తూలఁగాఁసోలి పడియె
కనిన వార లయ్యో సాపఁమనుచు బ్రదుకుఁ, గాక! యనివచ్చించిరి మి త్తి తాఁకెననుచు

తే॥ యువతియొక్క తెయ్యెల్ల, యూడ వోలఁ, గాల్చకాయలుగాయ న ఁ క్కమలనేత్రు
వెంటఁబడి కొంత దవ్వేగి ఁ పిదపమరలి, చేరె యింటికి దవ్వరు ఁ చేయు తీరు?

తే॥ ఉత్కటంపు మనోభ్రమ ఁ మొప్పు మగువ, లందొక తె మఱియొక గోలఁనరసియచట
నా మనముఁ గూడఁగాంచితే, నాతి! యనియె, దలఁపుమితిమీఱునెడసిగ్గునిలుచునేమి?

క॥ ఇ న కులము వారు శరణం, బనఁ గాచిన వార లొనఁగి ఁ యనువులనేని

వనితల యనుజులు గొనుట, తని కెట్లబ్బె ననియొక్క • తరుణి హించెన్. ౧౦౪

అ॥ సిగ్గుచేత నెలవు • చెడిన చంద్రానన, హరుని ధనువు నితఁడు • విజుచు తెన్ను
నీతకొఱకుఁ గాదు • చేపడు నునిద్దె, వలఁతి తనము చూప • నలచి యనియె.

అ॥ మేలి ప్రాణ వితతి • తూలు నొక్కర్తుక, ఘోర ధనువు దాల్చు • వీరు నెదుట
మారుఁ డిట్లు మమ్ము • మారాము నే నెడి, నెంత బల్లి నుండెఁ యీతఁ డనియె. ౧౦౫

అ॥ వనిత లెల్ల రిట్లు • ఫలవంత పాలుగా, నిమల మానసుండు • వినిత గుణుండు
చేరెఁ గొళికుండు వ • సిఘండు నృపవరుల్, కూడియున్న కొలువు • కూటమందు.

అ॥ రాముఁ డంత మెఱపు • భ్రమించుచు తీరుక, హరి నితతి చలన • మందు చుండ
కాలమేఘ మొందు • నేల వ్రాలు సరణి, చాఁగి శిరము వంచె • నన్నునులకు. ౧౦౬

తే॥ ధర్మమును గావఁ బుట్టిన • తాటకొరి, మొక్కి దీనించి వారు కూర్చుండు మనఁగఁ
బుష్ప శిల్పంబు గల రొక్క • పొన్న గడ్డె, దమ్ము లిరుగడ నిల్చి మ • ధ్యమననొప్పె.

క॥ సక్షత్రములు భజింపఁగ, ఋత్యే శుండు మిన్ను నెలుంగ • నేతెచు క్రియన్
బతుముల భులు గొలువ న, వేషన్ మండపము దళిత • భేతుండు చేరెన్. ౧౦౭

తే॥ చేరి మునుల పదంబులు • కొరి మొక్కి, భూసురాశీఃపదములతోఁ • బుష్పవృష్టి
గురియ నుచితాననంబున • కూరుచుండె, నగనిభేదియు సిగ్గిలి • మొగము వ్రాల్చు.

సీ॥ గంగరాజులును కాళింగులు వంగులు, నంగభూపులును కు • లింగవరులు
బాండ్పులు చోళు లా • వంతికుల్ చేరులు, మాళవుల్ మాత్యులు • మాగధులును
శకులు కొంకణులు సోమకులు చీరలుపులిం, దులుతు రుష్కులును చై • ద్యులునుపౌర
పులు కఱినాటి • పులు తెల్లదొరలును, యాదవుల్ నేపాలు • రాదిగాఁగ

తే॥ నాదిభూతంబుచేఁ గ • యంగఁబడిన, కడనటిది యగు పృథివిపైఁ • గల నమస్త
రాజులెల్లఁ గిరీట • భ్రాజమాను, లగుచు వచ్చిరి పెండిలి • కలవి లేక. ౧౦౮

ఉ॥ చక్కెరబోండ్లు వీచు వెలి • చామరముల్ భువనంబు లెల్లడన్
నిక్కిన కీర్తి వృక్షమున • నెక్కిను పల్లవ పంక్తియో యనన్
మిక్కిలియు న్వలింగె; బహు • మేదుర వంశ రుతంబుఁ బోలి పె
వెక్కిన వంశగీతు లె • యించిరి ముగ్ధులు తత్పభాస్థలిన్. ౧౦౯

క॥ తన వంశంబున బుట్టిన, జనకజ పెండిలిని నంత • నంబునఁ గాంచం
జనుడెందు చంద్రుడో యనఁ, దనరెన్ దళితభుని గొడుగు • ధవళిమ మిఱుగో.

అ॥ ఉన్నచోటనుండి • యొడుగంగ పలము లే, కునికిఁ జేసి గొప్పయదభి • బోలి
జనము చేరి నిలువఁజుక రాజ్యం బొక్క, పట్టణంబె యెన • పగిది నొక్క. ౧౧౦

తే॥ జనకరాజా కౌతంకమున • సంపదలను, చల్లి సంతసించిన ప్రేమ • జానకి యెడ
రామునెడ ప్రేమలందును • రాజులందు, రామునందును సమముగా వ్యాప్తి నొందె.

౨౦. అలంకారపటలము . (౪౩)

చ॥ ప్రతిమలు ప్రాణముం గొనిన • పాటిగఁ గ్రేవల రాజు లొప్పు నా
తల విభవేంద్రుఁడౌ దళితధ ష్టిపాలుఁడు సంతసించు నా
తతిని వసిష్ఠుఁ డారసి ను • ధా మధురోక్తుల నిట్లు వల్కె నీ
సుత నిశఁచి బిల్వనంపుము య • శోనయశార్యధనాధ్య! మైథిలా! ౧౧౦౭

క॥ అనపుడుఁ బ్రియ మానందము, తొనఁగఁ జతుండు చెలుల • తోఁ బృథ్వీజం
గొని తెండవ వారలు వడి, జని దాదుల కత్తెఱంగు • జానుగఁ దెలుపన్. ౧౧౦౮

ఉ॥ ఆరుష షాప్ప లక్షులకు • నందము గూర్చ నొనర్చబడ్డ యా
తీరున భూషణంబు లని • తేటగు రూపమూ గప్పనంచు దా
నూరయలేక తీయఁదన • మంబుధివెన్నకుఁ గూర్చు కై వడిన్
సారుకు సారు గూర్చిరి; వ • సుంధర యజ్ఞత గొన్నదే కదా! ౧౧౦౯

తే॥ రామచంద్రుని మై నన్నె • రామ యెడఁద, నెరసి తీఁగలువాటి పై • విరిసె నవఁగ
నొప్పు కప్పుఁ గొప్పుఁ బూవు, లొందఁ జెరిసి, రంబుదంబున మందురా యందమంద.

తే॥ చుక్క లెల్లను తొగఁజేసిఁ • జుట్టినట్లు, నెత్తి నిండఁ బాపటబొట్టు • నెత్తి కట్టి
యబ్బుఁ డనుక్రేపుఁగన్నమ • బృన్దవశువు, చాఁచునాల్కనాఁగఁ దురాయి ననదరించి

ము॥ హర కోదండ విఖండనుం డగున పి • రాగ్రేసరుం డానె? ము
న్నిరవౌ ప్రాణములున్ దసింప వలచే • నుట్టుట లూరింబి నా
తిరుణీర్వంబు గ్రహించువాఁడని యెడం • దం జింతి గానించు సుం
దరికిం దాల్చిరి యూఁగునట్టి మది చం • దంబందు తాటంకముల్. ౧౧౧౦

ము॥ బలజాతాక్షుల కెల్ల భవ్యమగు ల • జం గల్గు కంఠంబులం
దిలకంబై తగు సీమ కంఠమునకున్ • దీప్త ప్రభా భూషణ
గలవే? మాపతి దాల్చు శంఖమె యటం • గల్యాణ రూపముతో
సలరె న్నాఁ జను కంఠమం దిడి రమూ • ల్యంబైన హారావళుల్

ఉ॥ పన్నుగ మింటి రిక్కులను • ప్రావగఁ గూర్చి, కోస యందమా?
నెన్నెల తేనిఁ జీల్చి తటి • వెట్టి కుదిర్చిన మాల యందమా?
చెన్నగు లజ్జతో ననఁగు • చిర్నపు వెన్నెల సర్వే నందమా?
యెన్నఁగఁ దారహారము న • యిచ్చిన పొందిక నేమనందుమో? ౧౧౧౧

ఉ॥ చిన్ని పదంబులకొ మఱుగఁ • చేరిన తమ్మికి రాగ మిచ్చు నా
యన్నిలమిన్న మేనఁగల • యందము చందము సౌరు మీఱి పే
రెన్నికఁ గన్న చన్నుల ప • యిందగు హఠము దాల్చినంతనే
మున్ను వశతమై పరఁగు • ముత్తైము లెఱ్ఱన యయ్యె నయ్యెడక. ౧౧౧౫

తే॥ అంగదంబులు దాల్చిన • హస్తములకు, తప్పలల్లార్ప మిఱుమిట్లు • గప్పు పద్మ
రాగములు ముత్తైములు గూర్పఁ • గ్రాలుఁటి, వెదురు గల్గిన నమలే నొప్పి కొనవచ్చు

ఉ॥ రాగపుఁ గేలు దమ్మి రఘు • రాము భుజంబులఁ దాఁక నోచిత
ద్రాగము నొందఁ బాత్రమయి • రాత్రులలో ముకుళింపవంచు బా
గోగుల నెంచి చంద్రములు • లొందగ మానికముల్ ఖచించుటకొ
జేగుఱు మీఱు గాజులను • చెల్వంగఁ దాల్చిరి సీత కంఠలకొ ౧౧౧౬

చ॥ నెలఁత కుచద్వయం బనెడి • నీలమణుల్ గల కుందనంపుఁ గుం
డల పయిఁ బుష్పవల్లి రతి • నాయకు చాపము నేణనాభి నం
కలితముగా లిఖించి కడఁ • కం బరమార్థముఁబోలె శంకచే
గలదని లేదనం దగిన • కానును నొవ్వంగఁ జేసి రెల్లరుకొ. ౧౧౧౭

తే॥ రంగు లీనెడు పట్టు వ • శ్రుంబు గట్టి, రత్న ఘల్లరుల్ గల మొలఁత్రాప చుట్టి
వివిధ కాంతు లొడలి నుండిఁబీచుచుండ, చెలులె భ్రమియించి నిలిచి రీక్షింపలేక.

తే॥ లక్ష్మము లేకయే రాగఁబహరి పీచు, పదములు నీషములకంబు • మృదువులగును
వాని యందిడునందెలుఁవరునమ్రోయు, మృదువులే మృదువులె మఱిఁమృదువులె యని

చ॥ సారిది విపంబు మధ్యమునఁ • జాట్టు సుధం గొని కర్ణ మూలముల్
దొరసియు వంచకత్వమును • బొంగఱికంబును లేక గోముగాఁ
జెరిగిన కన్నుదోయి నలి • వేణులు నించిన యంజనబా? శ్రీ
వరుఁ డగు రాము మేని నును • వన్నెయొ కాంచఁగలేము శలనకొ. ౧౧౧౮

సీ॥ అందమై విడిచిన • చెందమ్మిలోన నిం, వీవరద్వయ ముప్పు • తిల్లునేని
వానిపైఁ • న్నెల • వంక నిల్చునయేని, తన్మధ్యమునఁ జక్క • తనరునేని
యెవ యుగంబు ని వచి • యింపంగఁజెన్నారీ, త్రిభువన కన్యకా • తిలకమైన
జనక కన్య నుదుట • జానైన కస్తూరి, తిలకంబు దిద్దిరా • తెఱవ లంత

తే॥ వివిధ మధు పాళి ముసరిన • వివిధ వర్ణ, కునుచు నిచయంబు మాలికల్ • గూర్చియుంచి
తుఱిమి చెరివిరి మెత్తిరి • మురువుగాఁగఁ, బొన్న పుష్పెడిఁ బోలిన • పొన్న ధూళి.

తే॥ నేరి దీపంబు చుట్టి ప • స్మీరు పువులు, చల్లి కుల దేవతల మ్రొక్కి • తెల్లయావ
పొడి నొనట నుంచి మూరతి • బడిసి నైచి, రత్న కట్టిరి సీతకు, రావ ముఖులు. ౧౧౧౯

తే॥ చిల్కలకుఁ బల్కులను నేర్పు ♦ నీత చెలువ, మఘలవలె, నాని చెలువలేవలపుగానిది
ఏమి చెప్పుదు నావిత ♦ యెంచి చూడ, యువతులకు యువకుల కల్లు ♦ మొండె కాదె?

చ॥ చెలువలు జానకీ రమణి ♦ చెల్వును పున్నమ చంద్రునట్లు క
న్నులఁ గని సొక్కి సోలిరి; జ ♦ నుల్ పరికింపఁగ వాంఛ నీయమై
పాలతుల కొక్కొకంగమె వ్ర ♦ పూర్ణ మనోహర రీతి నొప్ప నా
చెలువములెల్ల నొక్కయెడఁ ♦ జేరఁగఁ గాంచి భరింప శక్యమే?

ఉ॥ సంకు ధరించియుఁ గమల ♦ సద్భుము నొందియు నెల్లవారి హృ
త్పంకజమందు చిత్రగతిఁ ♦ బర్వి తలంచిన యెల్లచోటులం
బొంకముగాఁగఁ గానఁబడి ♦ పూరువ వర్షుని రాముఁ బోలె నా
సాంకవగంధి నీత యింకఁ ♦ జక్కఁగ వర్ణన చేయు తెట్లుగ?

చ॥ పరవిన మేఖలత్ పసిడి ♦ పాప పటంబు మొగంపు టందియత్
రరములఁ గంకణంబులు ర ♦ కంబుగ మ్రోగఁగఁ గీరవాణు ల
పురసలఁ బోలు సుందరులు ♦ సారసగంధులు పెక్కుమంది ని
ర్భర కుతుకంబు తో జనక ♦ రాజ కుమారిని గొల్చి చుట్టి రా॥.౧౧౨

తే॥ గుజ్జలును గూనివారు స ♦ ఖలును బలయ, మణుల మేల్కట్టునీడ నామగువమిన్న
చుక్కలందునఁ జందురు ♦ సొంపు దాల్చి, సవయకుండు జోతిం బోలె ♦ నడవసాగె.

తే॥ తన్ను గన్న భూదేవి యా ♦ తన్ని మృదుల, పాదములు నొచ్చునని నేలఁ ♦ బఱచినట్టి
ననలు నా నొప్పు తన మేటి ♦ నగల డాలు, ముందు పరవఁగ నీత జా ♦ నొంద నడచె.

తే॥ వినుతి కెక్కిన తనయాన ♦ ముచకు నోడి, పడుచు లేచుచు జను తెలి ♦ పక్షుల వలె
నిరు గెలంకుల నెల్ల చా ♦ మరము లొలయ, బర్హ కాంతితో జను బర్హి ♦ భాతి నడచె

తే॥ ఎల్ల లోకంబులందలి ♦ యిగురుఁ బోండ్ల, కంటి పాపయై యొప్పు నీ ♦ కన్య హృపును
చూడ రామ వంశాద్యుండు ♦ సూర్యుడె దిగె, నాఁగఁజరువితాసము నీడ ♦ నడచివచ్చె

తే॥ మణి కలాపంబు చుట్టును ♦ మలసి నెలుఁగ, నడుమ దేహ కాంతి మిగుల, నొరుచూప
మండలాకృతి వెలయంగఁ ♦ గుండలములు, కాను చలియింప నడచె న ♦ క్కలికి మిన్న

తే॥ విరుల తావియు బంగారు ♦ మెఱుపు కాంతి, చందనపుఁ జల్లఁదనముచు, పొందియంచ
లచ్చరలు సుధ సిగ్గిల ♦ నవని పతులు, వఱులు రత్న ఖచిత మండ ♦ పమరఁ బోచ్చె.

తే॥ కల్పనాకర్త లేని యా ♦ గమ మనంగఁ, దగిన వలంద పొల్పొడ్లొప్పు ♦ మగువఁ గాంచి
స్త్రీలు పురుషు లెల్లరు వట్టి ♦ చిత్రములను, పోలి రావృక యూర్వక ♦ తూల ఘోక

తే॥ ఆమెయో? కాదో? యని శంక ♦ నందుచున్న, ఇనకులేశ సందను డామె, నెదుటఁగాంచె
విసము పుట్ట నిర్వేదించి ♦ వెనుక నమృత, ముద్దు విల్ల హర్షిలు పురుఁబూతు రీతి ౧౧౩

తే॥ ముదురు చని నుధఁ బెరిగినఁ పుణ్యఫలమె, నాఁగఁ దగిన బింబాధరఁ నా యెడంద
యందకాక వెల్పులను పెం పొంద నున్న, యదియొ! యని తలపోసె నీలబ్ధ తనుడు

తే॥ ఎలమి మా చేయు గురు తపః పలము వలన, మహిని రాముఁడై పుట్టెను మాధవుండు
అతని ప్రేముడి వత్తియూ నజ్జ నిలయ, నీత యని వసిష్ఠుండు నంతఁ సిం చె మదిని.

తే॥ కోసలేశుండు జానకి కొమరు గాంచి, యేడు దీవుల నేలిన వాడ నైన
నేడు తత్ఫలరూపంబు నియతితోడ, దైవ మొనఁగె నం చమిత మోదంబునొందె

ఉ॥ నై వళవీణఁ బోలు బలు నాణెపుఁ బల్కులు గల్గు నీత యా
త్రోవను పోవఁగా దశరథ ధుండు మహర్షులు తక్కఁ దక్కు వా
రా వనితామణిం గనిన యంతన మ్రొక్కిరి వారి డెందముల్
దైవమ యంచు నెంచె;దను ధర్మ మెడందకు లోకువేకదా! ౧౧౩౯

చ॥ విసిని సరోజమున్ విడిచి వేడ్క విదేహ గృహంబుచేరు నా
వనుమతి పుత్రి మానులకు భక్తిని వందన మాచరించి పెం
పెనఁగఁగఁ గోసలేంద్రునకు నిచ్చును మ్రొక్కి యనంతరంబు సం
తనమున బాష్పముల్ వదలు తండ్రికడ వసియించె గద్దియన్ ౧౧౪౦

తే॥ ఈమె లక్ష్మీయే యగు నిజ వితండు గిరిశు, వర శరాసన మననేల?వలయునేని
యేడు కొండల విజువంగ లేడె యనుచు, నిరును వంటి వసిష్ఠ ము సింద్రుఁడెంచె

ఉ॥ వేడుక వింటి నెక్కిడుట విరుట్ట చెప్పఁగ నాలకించియున్
బోడిమి యందె నందియము పొందిన నుందరి శంక వీడి లో
వీడని రూపమున్ గనుచు వెల్పులి రూపము కంఠంబులన్
వాడుకచే గుదిర్చెడు నె పంబునఁ గాంచె గటాక్షవీక్షులన్. ౧౧౪౧

తే॥ లీలఁ గ్రేఁగంటి చూపులఁడాలు వోయి బ్రాతి రాముఁడన్ జలధి జీవనముగొనియె
దక్కునుధ పూర్తిగఁదానె త్రావినట్టు, లొడలుపొంగారె మెల్లన నూర్పువెడలె. ౧౧౪౨

చ॥ తన మది నున్న వంచకుడె తథ్యము చాపముఁ ద్రుంచె నంచు నా
జనకజ లోని దుఃఖమును చయ్యన వీడెను జన్మ దుఃఖ కా
రణ మగు మాయఁ దోలి తగు జ్ఞానముచే దనలోనఁ దన్నుగాం
చిన జని ముక్తి నొందు క్రియఁ జెందె నొకానొక ముక్తి నామెయున్

తే॥ విమలకీర్తియూ దశరథ విభుండు వేద, విదుని కాశికుఁ గాంచి యో వినుతచరిత
జానకీ రాములకుఁ బెండ్లి జరుగఁదగిన, శుభ ముహూర్త మదెప్పుడో చూడుఁడనఁగ

సీ॥ వాణుగల్ మిడియుచుఁ బాఱఁగ్రుమ్ముటచేత, శిఖరి మత్స్యంబులు చేరి దుముక
నానులుల మెదఱును పృథ్వీమూర్త ప్రేలంగ, కొఱమీలు పాళలు విరియ దుముకు

చుండు సుత్యేత్రముల్ ♦ దండిగా, గలిగిన, కోసల జననాథ! కొఱుకలేని
 శుభ ముహూర్తము లేపె ♦ సొంపారు నని గాధితనయుండు పల్కుఁగఁగదగు నటంచు
 తే॥ జేడు తెల్లరు మ్రొక్కఁగఁ ♦ వీడుకొలిపి, భూరి వాద్య ధ్వనులు భువిఁబోరు కొలువ
 మునులకుఁ మ్రొక్కి వారలయనుమతిఁ గొని, దశరథుఁడు లేచి విడిదికిఁదరలెనంత
 ఆ॥ అంచుమాన సీత ♦ యరుదుగా నెడఁబాయ, హేమ సౌధమునకు ♦ రాముఁడరిగె
 విభులు మునులు వారి ♦ విడుమల కేగిరి, మేరువున మఱింగె ♦ సూరుఁడంత ౧౧౫౭

౨౧. కల్యాణపటలము. (౧౦౪)

క॥ సీర యశుఁడు మిథిల నాయకుఁ, డరు దారఁగ నుపచరింప ♦ నాబాల ధరా
 వర మొడలితోడ నిర్జర, పురిఁ జేరిన భాతి మోద ♦ ముం బొందె నటన్ ౧౧౫౮

సీ త త హ త హ .

క॥ భరియింపరానివెరవున, విరివిగ దగ గొన్నవారు ♦ వెదకి జలేజా
 కరము గని త్రోవ లేమిన్, సురుఁగు దశం బొందె సీత ♦ సుడివడు మదితోన్ ౧౧౫౯

క॥ కొలమీఱు రాతిరీ! యబ, లల వంచన నేచు వారి ♦ లం గలఱొక్కో!
 తెలవాఱు బ్రియుఁడు రాఁఱో!, తెలవాఱుము దుఃఖ జలధిఁ ♦ దేర్చుము నన్నున్.

క॥ మునితోడఁ గూడి చను రా, మునితోడంబోయి మరలఁ ♦ బొడగానవ యా
 తనితో వత్తువే? మనమా!, మనుతోడున్ నడలియుంట ♦ మరియాదయొక్కో. ౧౧౬౦

క॥ తాడిపయి చక్రవాకీ!, యేడు సముద్రములఁ బోలు ♦ సీరాతిరి నా
 కీడునఁ జనదే? యాఱుడి, గూడుదువే యొంటిఁ బఱిచిఁకొఱమాలి యయో! ౧౧౬౧

క॥ వాఁడిమి కొడిమల పోఁడిమి, వేఁడిమితో నగ్గలించు ♦ వెన్నెల! దొనఁగే
 నాఁడు గన క్తాచే నా, నాఁడుం గృశియించు వారి ♦ నలఁచుట తగవే? ౧౧౬౩

క॥ తావికి జల్లఁదనమునకుఁ, దావలమగు మలయ గుహను ♦ తారు పయిర యన్
 మూవన్న మెకను! యెరకై, వే వచ్చితే? కోట లనెడి ♦ వెన్నెల విరియన్ ౧౧౬౪

క॥ తెరువున దిరుగుచు నొకరుఁడు, నెరవిన పెను కాల మేఘు ♦ నిభ దేహుఁడు నన్
 బఱిచె నిసి పగలు వీడక, వర వంశ్యులు కన్నెల కడ ♦ వఱుట తగవే? ౧౧౬౫

క॥ ఎడ నమ్మఁదగని పనులన్, దుడుకఁడు నిర్దయుఁడు వాని ♦ దోర్బుగళంబున్
 దడవఁ జనఁ దగదు; నల్లని, కడలి యపారంబు; రాత్రి ♦ కడచను నొక్కో. ౧౧౬౬

తే॥ పాటులా తగ్గుటయె లేదు ♦ పగలు రాదు, కూరుకా లేదు నిసి వోదుఁకొర్పివిడదు
 నల్ల ముననొప్పివదలదు, నునులుచునదు, నిట్లు కుందుట విధియే మొఁదలుగరాదు.

తే॥ అమలజలధి! నీవును కంఠఃకణములు జాఱఁ, బడుచు లేచుచుఁ గార్వ్యంబు వడసియెల్ల
వేళలందు నిద్దర లేక ♦ వేగుచుందు, కన్యవో నీవు? మరునిచేఁగలఁగినావో? ౧౧౧౮

రామునియుత్కంఠ.

క॥ అని యీ విధమగు పలవర, మున నొగులుచు సామ్యసిలుచు ♦ ముగుద యటుండఁ
ఘన నిభుండగు రాముడు తన, మనమునఁ దలపోసె నిట్లు ♦ మల్లడి గొనుచున్.

తే॥ మున్నె కాంచి వీడక రెండు ♦ కన్నులనెడి, వ్రాత కలములు నామదిన్ ♦ వ్రాసె; మరలఁ
గనియు సువమాంబునిధి దరిఁగాననై తి, మించుఁగనవారు మఱియొందుఁగాంచుటెల్లు?

తే॥ జానకీ ముఖమే యైనఁచలువ తేడ! కామ బీజంబుఁ బండించుకలువ తేడ!

యేమి యీకార్య పద్ధతి? యింత యెఱుఁగ, వేల? నాయెడ బంధువై యెసఁగరాదో?

తే॥ ప్రాణముల వెలువడ నీడ్చు, రామ కనుల, కరణి నిరులును పరమెనుకొఱఁతవడక
విభుండు రణభూమి మరణింపఁ విఱిగి పాటు, వీరవరుని యపఖ్యాతి విధము దోపఁ.

చ॥ వన హరిణంబుఁ బోలు వర ♦ వర్ణినితోఁ జను మాననంబ! పో
యిన యదె పోక యంచుఁజని ♦ యెంచవదేయొకొ? చారిదవ్వో? మ
న్నన గల చోట నిల్చుటలు ♦ న్యాయమె కాని యనాదరంబు గాం
చిన యెడ నిల్చు టెల్లిదము ♦ చెల్లునె నన్నట విస్మరించుటల్. ౧౧౬౩

ఉ॥ కన్నులనుండి నిప్పుకలు ♦ గ్రక్కు భుజంగము కోఱుల్ విషం
బెన్నఁగ నుంట నిక్క మది ♦ యెల్లెడఁ దెల్లమ మున్నె యిష్టా నా
కన్నుల చూపులందు నెన ♦ కంబుగ మాననమందుఁ బర్వినన్
బన్నుగ నేచుచుండునది ♦ భామిని కన్నుల చూపులొనదే. ౧౧౬౪

ళా॥ లీలోద్ధానములున్ బ్రకల్పిత గిరుల్ ♦ క్రీడా విరామ స్థలుల్
కేళాకూఢులు చంద్రశాలలును తె ♦ క్రింపంగఁ బెంపారి హే
లా లోలాక్షి చరింప నుండినను వా ♦ ల్లభ్యంబుతో నామదిన్
వాలాయంబు వసించుచున్నది మఱి ♦ వస్త్రంబు నిచ్చింపదున్. ౧౧౬౫

తే॥ రాముఁ డిట్లు లుల్లమున విరాళిఁ గొనుచు, నుండ నీతా వివాహమహోత్సవంబు
రేప నగరమెల్ల నలంకరింపుఁ డనుచు, తీవి భేరీ రవములఁ జాఱింపఁ బడియె. ౧౧౬౬

పురాటంకరణము.

ఆ॥ ఘోషణంబు వినుచు ♦ గుములయి పెద్దలు, పిన్నవారు స్త్రీలు ♦ వేగిరపడి
సరుగువాఱువారు, పనిచేయువారునై, యపుడు పురము కడలి, ననుకరించె. ౧౧౬౭

అ॥ రామవిభుండు జనగ ♦ రాజపుత్రిని పెండ్లి, యాడు టెఱిఁగి చూడ ♦ నరుగుదెంచె
ననఁగ నిరుల తేరను, మొనసి గెండుచు నినుం, డేకచక్ర రథముఁ నెక్కి వచ్చె. ౧౧౬౮

సీ॥ తోరణ స్తంభముల్ ♦ తోర నాటువారును, వానికిఁ గై సేయఁ ♦ బూనువారు
మంగళ పూర్ణ కుంభంబు లెల్లడ నిల్పి, వలువలు నవరించి ♦ యలరువారు
మందిరాంగణములఁ ♦ జందనాదులు చల్లి, కవచముల్ కై సేయఁ ♦ దివురువారు
విప్ర దీనానాథ, వితతికిఁ బెట్టంగఁ, జెలఁగుచు వంటలు ♦ సేయువారు

తే॥ ముత్తైములభూషలనుదాల్చి-మురియువారు, మణులతోడవులధరియించి-మలయువారు
పైఁడి సాముల వహించు-పడుచువారు, పూలచే నలంకారముల్ - పూనువారు.

సీ॥ చందనంబు నగురు-గందంబు పీఠులఁ, జల్లుచు నందంద - జరుగువారు
విరులఁ జల్లుచు వేడ్కఁ-దిరిగెడువారును, సామ్రాణి పొగవేయ - సాగువారు
ముత్యాల జాలరుల్ - ముంగిళ్లఁ గట్టువా, రనఁటి మ్రాకులఁ గట్ట - నలరువారు
వివిధ వాద్యంబులు*వినఁగ మూఁగెడువారు, మణిదీపములఁ గాంచ*మలయువారు

తే॥ తిన్నియల రత్నపాలికల్ ♦ దిద్దువారు, రిక్కలట్లు పందిట మణుల్ ♦ చెక్కువారు
మించుఁ బోలు దీపంబుల ♦ నుంచువారు, దీపములకుఁ గై సేయంగఁ ♦ దివురువారు.

అ॥ వజ్రమణులు వెలుఁగు ♦ పచ్చల మేడలఁ, డెక్కెములను వెలయఁ ♦ జెక్కువారు
బండ్లపై న విరుల*వల్ల వంబులు పండ్లు, నిండఁ గొంచుఁ డెచ్చి*నింపువారు ౧౧౭౧

సీ॥ కలపంబులను మేన*నలఁదుకొనెడువారు, విలువయకా వలువల ♦ వెడకువారు
తుఱుములందు విరులు ♦ తుఱుముకొనెడివారు, తిలకముల్ నొనఁగుల ♦ దిద్దువారు
మాలికల్ మేడలందు ♦ తాలుచువారలు, నధరంబులకుఁ గాని ♦ యద్దువారు
కనులకు సాగనుగాఁ ♦ గాటుక యిడువారు, లత్తుక పడముల ♦ కత్తువారు

తే॥ కుండలము లెండ గాయఁగా*గొఱవ యాట,లాడువారును కైసేయు*నపుడుఁ బ్రణయ
కోపముం గొను వేళలఁగొదరి విద్రుచు, వానిఁ గొని వీధులం బాఱ ♦ వైచువారు.

తే॥ ఏనుఁగులకుఁ గై సేయంగ ♦ నెలయువారు, తేజులకు బాగు సేయంగఁ ♦ దివురువారు
స్యందనంబుల కందంబు, నలుపువారు, బిరుద చిహ్నంబులం దాల్చి*తిరుగువారు.

తే॥ వైభవంబులతో నృపుల్ ♦ వజులువారు, వేద ఘోషల విప్రులు ♦ వెలయువారు
వైణికుల గాన సుధఁ గ్రోల*శ్రేణులై న, వారు వెల వెలందుల యాట, గోరువారు.

తే॥ రాజ మకుట ఖచిత రత్న ♦ రాజు లొరసి, కంఠ తారహారంబులు ♦ గదిసి రాలు
మణుల పొంధూళి యచ్చటి ♦ మండపముల, నగరి వాకిలఁ గుప్పలై ♦ నెగడుచుండె.

అ॥ అరిగ లెండగాయ ♦ ననులు వెన్నెల గాయ, ద్విరదములను పోలి ♦ తిరుగువారు
చెలులు నటన లభ్య*నించువా ర్చిఱునవ్వు, చేత జీవములను*చిద్రుచువారు. ౧౧౭౨

తే॥ అమిత కాంతుల నగపడు*నవియుఁగానఁ, బడక ప్రతిఫలించుటఁజేసి ♦ పుడమిజనులు
నమరులుం గూడనురపురి*యదియొయిదియొ, యనుచు భ్రమగొనిదిక్కు*ల*నరయువారు

ఉ॥ తేరులమీఁద బండ్లపయఁ ♦ దేజులపై మణి దీప్తు లొప్పు నం
బారుల లోనఁ గాల్పడను ♦ బల్లకులందు జనంబు లెక్కఁకున్
మీఱి నరోజునేత్రలు స ♦ మృద్ధ సుధాధరలున్ సుమధ్యలున్
సారవచోవిలాసినులు ♦ సామజ మానలు చేరి రొక్కడన్. ౧౧౭౮

తే॥ తారహరముల్ ధరియించువారు రత్న, హరముల్ విచ్చి వినరెడు ♦ వారు పూలు
పెక్కు వగల జడలఁ గ్రుచ్చి ♦ పెక్కువగల, చీరలం గట్టు వారలునై రి స్త్రీలు.

తే॥ మిథిల నిండిన నంపదఁమేదినిపయి, నొక్కచోఁ గాంచఁగా నిట్టులొప్పుటరిది
సాశశానను పట్టాభిషేక వేళ, సమరపురిఁ జోలె నొప్పారె ♦ నప్పురంబు. ౧౧౮౦
వశరథాదులు వివాహ మండపము చేరుట.

తే॥ ఎల్ల యెఱుంగంగ నరుదయి ♦ హిమగిరివలె, నున్నతంబయి మైథిలి ♦ యుద్వహమున
కెల్ల సామగ్రి నిండినఁ హేమ రత్న, రచిత మండపంబును దశఁరథుండు చేరె. ౧౧౮౧

తే॥ నిండి తెల్లని గొడుగు వెఁన్నెలలు గాసె, నించు మించు నగల రాసుఁలెండ గాసె
దేంట్ల గములు గీతములుతివిరి పాడె, దురగ ఖరధూళి యెగసి యంబరము గప్పె

తే॥ నీరదమువోలె మంగళఁభేరు లులిసె, శంఖములు మ్రోసె గాహళఁసమితి మొరసె
బ్రాఁజదువుల ఘోషణములుఁరాత్రివేళఁ, గొఱలుచుండు పారావారఁఘోషమీఱె

తే॥ కరి తురగ రథ నికరముల్ ♦ వరుసదీరి, నడచుచుండఁగ సామంతు ♦ లెడములేక
నిరతముం గొల్చువారలుఁనియతి నరుగ, నింద్రునేవించు వేల్పుల ♦ యెనక మెనసె.

తే॥ అట్లు చేరవచ్చిన కోస ♦ లాధిపుండు, రత్నమయ హేమ వీకపైఁరమణ నొప్పె
మునులు నృపులు గూర్చుండిరిజనకుఁ డపుడు, బంధు వర్గంబుతో మంటఁపంబుచేరె.

క॥ నృపులును మునివరులును వే, లుపులు జనులు హంసరూపం ♦ లును నెఱయంగా
నపుడా పెండిలికూటము, విపులంబగు మేరుశైలఁవిధమున నొప్పెన్. ౧౧౮౨

తే॥ మేఘములుగ్రహతారకల్ఁమెఱుములుఱుము, లొకటమండలయుగళంబునొప్పుమిగిలి
బమ్మచేసిన యండగో ♦ శమ్ము నెనసె, మయవినిర్మిత తన్మ్రణిఁ మండపమ్ము. ౧౧౮౩

క॥ మునులును నృపులును విబుధులు, జనములు నడఁగంగ నచటి ♦ సభ బ్రహ్మాండం
బును లోఁగొని యడఁచిన విష్ణుని నల్లని కడుపువోలెఁజూడఁగ నొప్పెన్. ౧౧౮౪

క॥ జగములె ప్రేరేపఁగ నిం, బుగఁ జేరె జనంబు లనఁగఁ ♦ బొగడఁగ నగునే?
జగములు వేడుటవలన భు, జగ శయనము వీడు నతని ♦ చరితము వినుడీ.

రాముఁ డలంకరించు కొనుట.

తే॥ న ప్రసాగరములనుండి ♦ న ప్రసదుల, నుండి తెచ్చిన నీట శా ♦ స్తోక్త విధిని
మంగళ స్నాన మొనరించి ♦ మహిత రీతి, బీత చీన వస్తువులు రామవిభుండు తాల్చె

తే॥ అజుడు మొదలుగఁ దృణముపర్యంతమెల్ల, జీవులు దవులు పెన్నాయఁ జీల్చియవల
మరలిరాకుండుపరమమ్ము, దొరయఁజేయు, తనదుతి కునామమునుదుటఁ దానుఁదాల్చె

క॥ యతివరులకు నాకర్ణా, యతనేత్రల నొసఁగి పెండ్లి ♦ యమరిచి తపముల్
స్తుతమతిఁ జేసిన యిసకుల, పతులు గొలుచు మొదటి వెలుగు ♦ భక్తి మొక్కె

క॥ పొనుఁగువడు తపము ధర్మము, పున రుద్ధరణమ్ము సేయఁ ♦ బొడమిన కరుణా
తనుఁడు తన మేన జలదము, నెనసిన వెన్నెలనఁ కలప ♦ మింపుగ నలఁడె.

తే॥ కడలి మంగళ కర పూర్ణ ♦ కళలు గలుగు, తొగలతేనిఁ బూచిన దనఁ ♦ దగిన పగిది
సిగను క్రొవ్విరుల్ చుట్టి ప ♦ సిండి నరులు, పూలమాలిక లెనకంబు ♦ పొసఁగఁ బెట్టె

క॥ రేయిం బగటం బడు మరు, దాయము గని యిందుఁ డినుఁడు ♦ దాత్యము గొని యా
తోయలి తోయము చెవులం, బోయి తెలుపు చెలువు నెయ్యు ♦ పోగులఁ దాల్చె

తే॥ శ్రీగళుఁడు పెనుజడయందుఁ చిన్న చంద్ర, కలనుధరియించె నదియేటిఁ కార్యమనుచు
పూర్ణ దివ్యకాంతినమితి, పాలుపు మిగుల, దిద్దె నన వీరపట్టంబుఁ తిలకమూనె.

తే॥ చక్రమును వెను దవలిన ♦ శంఖ మనఁగఁ, దగిన కంఠమునందు ము ♦ త్యాల నరులు
సీత మందహాస రుచులు ♦ చేరి మదిని, వెలికి నుభికిన వన నొప్పి ♦ వెలయుచుండె.

తే॥ వజ్రములు మచ్చ లట్టులు ♦ వజ్రులుచుండ, పద్మరాగ దీప్తులు వహ్ని ♦ వలె వెలుంగ
నంగదంబులు మును మంద ♦ రాద్రిఁ జాట్టి, సట్టి కవ్వపుఁ దరిత్రాటి ♦ ననుకరించె.

తే॥ ఆణి ముత్యాల ముప్పేట ♦ హార మొప్పె, జగము రక్షించు దీర్ఘ భు ♦ జముల నడుమ
ముజ్జగంబుల కితఁ డాది ♦ మూర్తి యనుట, కొప్పినట్టి యభిజ్ఞానఁ ముంచురీతి.

తే॥ వచ్చి వేడిన వారికి ♦ నిచ్చుకొఱకు, గల్పకంబు కాంచన రత్న ♦ కంకణములఁ
బూవుఁ గొమ్మల నుంచిన ♦ పొందు దోచి, దర్శనీయములై న హ ♦ స్తములు వెలిగె

అ॥ కమల నిలయ లచ్చి ♦ కాణాచి యగు నురో, తరమునందు మెఱయుఁ నరులచయము
మెఱుము లడర నొప్పి ♦ మేఘంబు నడుమను, దోచు నింద్ర ధనువుఁ తోయమండె.

ఉ॥ చేరుటకుం దొలంగుటకుఁ ♦ జెల్లిన విజ్ఞుల తెల్వి పోల్కి బైఁ

జేరిన యుత్తరీయ మెడఁ ♦ జిందు దయాకృతి కంఠమందు నాం

పారిన తారహార నిభ ♦ మంది వెలార్చిన కాంతిఁ బోలి వి

స్తారముగాఁగ లక్ష్మికి వ ♦ శంబగు తొమ్మునఁ దోచెఁ జేరిమి.

తే॥ చెనయరాని ప్రభాకరు ♦ చెన్నుదాల్చి, యన్న తొమ్మున ముప్పేట ♦ జన్నిదంబు
త్రిదశులును దెల్పలేని మూ ♦ ర్తిత్రయంబు, రూపమిదియెఱుఁగుండనిఁ తోచనొప్పి.

ఉ॥ అక్కము పక్కము మిగుల ♦ సంగగు బంగరు రంగు లీనగా
నక్కటి రత్న బంధనము ♦ సందలి మేరువు ప్రజ్వలించె వే.
ఊక్క జగంబు దాని కజా ♦ ఊక్కఁడు వెల్వడ నాభియందు న
మృక్కనకాంబుజంబు పాలు ♦ సందగఁ బూచిన దన్న సంచునన్. ౧౨౦౮

అ॥ అలవి దెలుపఁ గాక ♦ యమిత గంభీరమా, నీల వారి రాశి ♦ గేలు సాచి
పాల కడలి యలమి ♦ పట్టిన విధమునఁ, దెల్ల పట్టు వలువ ♦ తెలియఁ గప్పె. ౧౨౦౯

తే॥ ము తెముల నీలముల కాంతి, మురువునూపఁ, బసిండికానియలోగ త్తి ♦ పరగఁజెక్కి-
ముఁతైనరముల గుత్తులు ♦ త్తిప్రక్క, బాల భాను కాంతుల నీన ♦ వేల విడిచె. ౧౨౧౦

తే॥ రత్న కాంతులు, కాంచు నే ♦ త్రముల కాంతి, నిండఁగ, ననూనశిల్పము, నెరయుమకర
ముఖముగల దంతపుంబిడి ♦ మొససిమెఱుపు, లలినిమెఱసిదిక్కులయెల్లఁ ♦ గొలిచిచూపె

చ॥ పరవిన రూపముం గలిగి ♦ పద్మజు నండము గొల్చు టింక నె
ట్లురవగు సంచు నొక్కొకటి ♦ యుం దగ విఘ్నము గూర్చు పోలికన్
మొరయుచు నేరు నారసి క ♦ నుంగొన శక్యము గాని శిల్పముం
బొరసిన వీరమద్దియలు ♦ పొందగు నందెలు కాళ్ల శోభిలెన్. ౧౨౧౧

తే॥ వేయి మాణిక్యదీపముల్ ♦ వెలుగు భుజగ, రాజు సెజ్జను యోగని ♦ ద్రను సురాధి
వేడ వీడిన రాముఁ డి ♦ వ్విధము తన్నె, పోలు నొక యలంకారంబు ♦ పూనె నపుడు.

మ॥ అరవిందాసన ముఖ్య మూర్తులకు నా ♦ ద్యంబై మునీంద్రాభికిం
బరమ ప్రాపకమై జగజ్జనకమై ♦ భవ్యంబు సేవ్యంబునై
నిరతా నంద మయంబునై యెసఁగు నా ♦ నిత్యాత్మయే వచ్చి యీ
సర రూపంబుసలంకరించి కొన న ♦ న్నా! తెల్పు శక్యంబాకో? ౧౨౧౨

తే॥ అమిత గో భూ హిరణ్య దా ♦ నాదికములు, సజ్జనులకు బీదలకును ♦ సరసులకును
విరివిగా నొనరించుచు ♦ వేద ధనులు, వినుతి సేయ రాఘవుఁడు న్యం ♦ దనమునెక్కె.

తే॥ గుండు బంగరు టిరునును ♦ వెండి చక్ర, ములును వజ్ర మయంబులై ♦ వెలయునడిమి
భాగమును చుట్టు రత్నముల్, ప్రజ్వలించ, రాము రథము మా ర్తండునిరథముఁబోలె

తే॥ మంచి లక్షణములు నూత్న, మతిని తెలియఁ, దగుజవంబుబలంబునం ♦ దముమెలంకు
వోలయఁబురుషార్థములఁబోలి, వెలయుతురగ, ములుజగత్ప్రభు తేరికఁ ♦ బూన్పబడియె

తే॥ నరుణ కై వడి నొగలపై ♦ భరతుఁ డెక్కి, మోద బాహ్మంబుమిశ్రితముఖముతోడ
కశను చేకొని రథ చోడ ♦ కత్వ మూనె, నిరు దెసల నిల్చి కవలు చా ♦ మరలు వీవ.

చ॥ అమరిన పొందికంగలుగు ♦ సందముచే నటు లయ్యెనేమొ? శాం
త మనసుచే దలంచుటను ♦ తప్పక యప్పదు రొప్పె నేమొ? న

త్యము నెఱుంగఁగ లేము తగి • సట్టుల యయ్యెడుఁగాక! యయ్యెడం
దమి గొని చూడ నెల్లరు న • దా యనిమేమత దాల్చి రిమ్ముగన్.

తే॥ జగములను హింస సేసి నాశంబు గనక, యున్న పొలనుదిండులపాటులొల్పిడయ్యె,
నేడె యని వేల్పు కూటంబు • నిండు వేడ్క, నచ్చరలఁ గూడినటియించెనిచ్చకొలది

తే॥ పుర పురంధ్రులు విరులను • గురిసినారు, పసిడి వలువలు రత్నముల్ • వినరినారు
రాము చెలువంపు సుధఁ బ్రేమఁ • ద్రావిరేమె? వారి చేతకు వేటిది • కారణంబు?

అ॥ తమకుఁ గల వొసంగి • తాల్చినవియు నిచ్చు, వారి తీరుగా ను • దారుఁ గన్న
నారు లమిత మొనఁగి • నార లందపు మేనఁ, గలుగు సొమ్ము లూడ • నిలిచినారు.

అ॥ నృపులు మద కరింద్ర • నిచయంబువలె జాటి, నిలువ దశరథుండు • నెలవ్రక్షొన్న
కూటమందు చేరె • గోదండవాణి మే, రువును చేరు నూర్మ్యరూపు దోష. ౧౩౧౯

చ॥ వరదుండు తేరినుండి దిగి • ప్రక్కలలో నిరుగేలు ప్రేమమై
భరతుండు లక్ష్మణుండు దయి • వాఱఁగొనన్ సముదీర్ణతొమునీ
శ్వరుల కెఱంగి తండ్రి పద • పంకజముల్ దల పోక మ్రొక్కి యం
దఱకును మేని యందము ను • దారత విందులు సేయుచుండఁగన్. ౧౩౨౦

సీ॥ పై నొక్క ధనువును • వాలుగలను క్రిందఁ, గలిగి పూర్ణేంద్రుడు ము • డలముఁ గాల్పు
నెఱుని సుమలత • యింపై న స్తనకుట్క, లములతోఁ దేరిపై • నమరి తూర్పు
దెనఁ బుట్టినదివోలె • దేజరిల్లెడు సీత, తొల్ల సుధాంబుధిఁ • దోచి మరల
ధరణి నవతరించి • తరువాత నొకమల, యొద్దఁ బుట్టిన దన • నొప్పి పెండ్లి

తే॥ మండపము చేర వేల్పులు • మగువఁ గాంచి, మరల రాముని గని సుధా • మధుర వేళఁ
బాడము లక్ష్మీ వెన్నుని మెఱఁబూల మాల, వై చునాటికంటెచుఘంపు, వజ్రలె ననిరి

తే॥ జగతి జనములకంటె ని • రరులకంటె, నాగలోక వాసులకంటె • నాణె మొంది
వెలుగు జాతి పెండిలి • నిభవ మెల్ల, వాస్తవితినై న వర్ణింప, వలరు పడునె? ౧౩౨౨

తే॥ ఇంద్రుఁ డింద్రాణితో మిటి • కేసదెంచె, భవుండు చనుదెంచె దలిలి • భవానితోడ
బ్రహ్మయేతెంచె బ్రాహ్మితోఁ • బ్రమదమంది, జానకీ రాముల వివాహఃసరణిచూడ

క॥ వడుగులు వై దికులును పెను, కడలి కరణి జాటి రాఁగఁ • గార్యంబుచు ప్రా
వడువున సడప వసిష్ఠుండు, వడి నువకరణములతోడ • వచ్చె ముదమునన్. ౧౩౨౪

అ॥ తండులములు పఱపి • దర్భల నుంచి స్థా, సమును శాస్త్రవిధుల • నమరఁజేసి
పుష్పములను చల్లి పూజించి హోమాగ్ని, నిరపు గొల్పి కార్యమెల్ల జరపె. ౧౩౨౫

అ॥ పెండ్లి వేదియందు • ప్రేమంపుఁ దోడగు, భూమిజాతతోడ • రామ విభుండు
కూరుచుండ వారుఁగొమరొందఁ గలిసిన, భోగ యోగములన్నిఁదోలియుండె. ౧౩౨౬

తే॥ శ్రీహరుడు లక్ష్మితో బోలెఁ జెలఁగి నీవు, నీతతోఁగూడి భువి చిరం జీవి వగుచు
నను సుఖంబుల ననుభవిం • పును యటఁచు, జనకరాజు రామునిచేత • జలము విడిచె

క॥ విశ్వాశిరావములు వ, ర ప్రమదా విజయ గీత • రవములు రూజేం
ద్రప్రవరపంద్యులగు విబు, ధ ప్రకరశీనుతోడ • దరములు మొరసెన్ ౧౨౨౦

తే॥ వేలుపులు కురియించిన • పూలవాన, పుడమిపతులు చల్లిన పైఁడి • పూలవాన
తక్కువారలు వీనరు ముత్యాలవాన, గలిసి యాభూమి గగనంబుకరణిదోచెన్ ౧౨౨౧

తే॥ రాముఁ డప్పుడు శ్రద్ధ మంత్రిము పఠించి, యగ్ని కాహుతిగాఁగ నా • జ్యంబు విడిచి
జానకీ మృదు కిసల హస్తంబు తనదు, దీర్ఘబాహువు చాచి మోదించి పట్టెన్ ౧౨౨౨

తే॥ తివిరి హామకార్యము తీర్చు • దీర్ఘ భుజుని, వెంట పన్నిని వలగొను • వేళ గోల
నీతములు పుట్టువునయందు • జీవమును శరీర మనుగమించిన యట్టిక్రియను దోచె.

చ॥ మురువగు కంకణంబు క్రియ • ముప్పరి రక్ష ధరించి యున్న య
గ్గిరి భుజుండు విదేహ జన • కీర్తిత కన్యయు హామకార్యముల్
హరువుగఁ దీర్చ జానకీ న • యంబుగఁ ద్రొక్కుచు నన్నెకింటి సం
దిరవుగఁ బూజలం గొని ర • హించు నరుంధతిఁ గాంచె మ్రొక్కుచున్.

తే॥ చేయఁదగువానిఁ బూర్తిగాఁ • జేసి సంత, నంబు నొందిన మనులకుఁ • జాఁగి తెలచి
దశరథుని పదంబులకు నడ్డు క్తి మ్రొక్కి, నీతతోడ శ్రీరాముండుచేరె మేడ. ౧౨౨౩

తే॥ చిందములు మ్రోసె, భేరులు చెలఁగె వేద, గోష్ఠి వెలసె శాస్త్రములు పెంకులు పఠింప
భడియె వందిమాగధమతి, బలిసె సురల, కలకలాబులు మిన్నం దెఁగడలి పొంగెగంతుర

తే॥ కన్నతల్లి ప్రేమముకం లుఁగడు, బ్రయమునఁ, దన్ను గాంచు కై కేయి పాదముల కెఱఁగి
జను చరణంబుల శిరంబు • చాచి మ్రొక్కి, నిమలమతి సుమిత్రకడను • విసతుండె న

తే॥ ముగరు పాద పద్మంబులు • మూర్ధమునకు, భూషణంబులుగా నీత • మ్రొక్కుసంత
వారిఁ గని వార లుచ్చి రీ • వారిజాన్య, రామునకు మేటి తొడవుగాఁ • గ్రాలు ననుచు

క॥ కొఱురెను గాఁగిలి గొనితమ, కొమరునకుం దగిన దార • కువలయమున నీ
యమ దక్కఁ గలదె యనుచుం, దమ మనములు కనులు దనియఁ • దడవిరి, ప్రేమన్

క॥ అలవి యట నిష్క్రములు వలు, వలు దానీజనము నగలు • వర దేశంబుల్
వెలదుల దేవత యగు నీ, యలికేళిని పొందుగాక • యని యిచ్చి రొగిన్ ౧౨౨౪

శా॥ నీలాంభోనిధి బోలు నొక్క కరుణో - నిద్రాభి శాస్త్రాంబుధి
వేలం గాంచిన విజ్ఞ వాక్రమమునన్ • బ్రేమాంబుధి గొంచు నా
శ్రీలక్ష్మీం గల పూర్వపుం గలశవా • ర్థిన్ శేషశయాభిమా
లీలా తల్ప గృహంబు చేరె జెను బాభిన్ నంభ్రమోత్సరణోన్ ౧౨౨౫

తే॥ మీనమానంబునం దుత్త - రానువంగ, దినమ్మనందు సహస్రాభి - ధేయః సింహు
పెండ్లి నడపి. షసిష్ఠుండు - వేద విధిని, మంగళంబు వర్ధిల్లు హా - మంబుః శేస. ౧౨౮౦

తే॥ నెపములేని విజయశీలి - నృపవరుండు, నాదు తమ్ముని బిడ్డల - మోక్ష మలర
రాము తమ్ముల కిత్తు మా - రాములేక, యనుచు నడిగినప్పుడ నిశ్చయంబుచేసె. ౧౨౮౧

తే॥ జనకుండు కుశధ్వజుండు ప్రేమ. మున నొనంగ, *లక్ష్మణాఖ్యుండుర్కిళను కే. ల్వైభవతరు
ధుద్వహం బాడ మాంధ్యం. నుత్సహించి, కొనియ్యె శ్రుతికీర్తి శత్రుఘ్నుండును. గుణముగ.

తే॥ అన్ని పెండ్లిండ్లు జరిగిన - యవల దశర, భుండు కూర్చియుంచిన కీర్తి - యొందుదక్క
దక్క - రూపవస్తువులెల్ల - భారవోసె, గోరువారు కోరిన వాని గోరినంత. ౧౨౮౩

చ॥ నరపతి యిట్లు దానము లొ * సర్పి యమేయ ముదబ్ధి ముగ్ధి యే
ర్పణచిన్. శాస్త్ర విశ్రుతియు * బాధతపంబును గలు ఘనస్మి.
శ్వరుల గుమారులం గలిసి * బాంధవ ధర్మముతోడ నుండె న
పురమున మెల్ల మెల్లగనె * పోయెను గొన్ని దినంబు లచ్చట. ౧౨౮౪

౨౨. పరశురామ పటలము (౫౦.)

తే॥ సీతయును రాముండును సముచితసుఖంబు, లొందుచుండఁగొళికముని, డెంద మలర
గని యమోఘ వాక్యముల దీ * వన లొనంగి, కృత మనోరథుండై హిమ * గిరిని చేరె.

క॥ ఒకనాఁడు దశరథుండు కొ, తుకమునఁ బురి కేగఁదలఁచి * తోడన నేనా
నికరమున కాజ్ఞ యిడిరా, జకులము సేవింప బయలు * సాగె రథమున. ౧౨౮౬

చ॥ బలియుండు కోనలేశ్వరుండు * బంధుర బాహు చతుష్టయంబు నా
నలువురు పుత్రులుం దమ జ * సంబులతోఁ బరివార సంఘముల్.
గొలుచుచు రా విదేహ జన * కూటము ప్రాణము వీడు దేహముం
బలె ఘన దుఃఖివార్ధిఁ బడు * మార్గము వట్టె గుతూహలంబుతో. ౧౨౮౭

తే॥ తండ్రి ముందేగ జనుల డెం * డంబు లెల్ల, దన్ను వెన్నంట నడుమను * తన్ను పోలు
ననుజులుం జేరి రా మించునంద మొందు, జానకి గూడి రాముండు * చనుచునుండె.

చ॥ సడవంగ నెమ్మి మున్నగు వ * న ద్విజముల్ కుటీప్రక్క వచ్చె న
లైడమన్న ముందుగాఁ జనుచు * నెడ్డము వచ్చెను వాఱుసాము. ౪
వృధువు గ్రహించి దారి నొక * పాటి నిరోధము గల్గించు. భూ
పుండు తన యున్నతంపు రథ * ము న్నిలువన్ సెలవిచ్చి యత్త. ౧౨౮౯

తే॥ ఒక్క దైవజ్ఞురాలించియున్న రూపు, నొత్తి పలుకు మనంగ నై * జు ర్తికుండు
భూవరేణ్య! నట్టాక. కొండ * వోలె వచ్చి, మంచువలె ప్పడి శుభమగు వంశము బుట్టె.

చోళ్ళరులను పాఱుదోలు జగి • నెట్టు జడల్ గలవాఁడు గొడ్డలిక
గరములఁ గల్గువాఁడు నడ • కల్ గల మేరువుఁ బోలువాఁడు చి
చ్చురలు కను ల్లూఁ డశని • యొప్పుగు పల్కులవాఁడు మేలి బం
గరు మయమైన వింటి నెన • కంబుగ మూఁపునఁ గల్గు నాతఁడు ౧౨౧౧
తే॥ తేదధిలోఁ బ్రభంజన హతి - నురలు కలము, పగిది జగములు గడగడ - వడఁక దిగ్గ
జమ్ము లట్టులై స్తంభించి - సామృత్తిల్ల, జలధిలోలో నుడికి పొంగి - నిలుక దప్ప.

చ॥ సురలు కకావికల్ వడ వ - సుంధర నింగికిఁ బైన నిల్పినో?
ధరణి సమస్త జీవులను • దండధ రాసనమందు చొన్ననో?
దురుసున నింగిఁ గూల్చునొకొ? - దొడ్డ ప్రణంబు ముఖంబు వ్రీల నె
త్తురు క్రియఁ గన్నులం గనలు - దోచి వెలింబడ హేతు వేమెతో?

చ॥ సమరమె ముఖ్యవృత్తిగ భు - జస్థలిఁ గ్రాలు పరశ్వభాగ్రధూ
మము వినుగప్ప భాస్కరుఁడు - మార్గ మెఱుంగక రిచ్చవోవ నం
ద్రమునఁ గలట్టి బాడబ ము - దగ్రత నుప్పర మంట లేచి లో
కములను బూది సేయు గమ - కంబున వేడి వెలుంగు పర్వతగఁ. ౧౨౧౪

తే॥ జానువు లంటు బాహువులు - చాఁగి దిశ ల్లోలువఁ వలంకులం
దాని తుఱంగలించెడు జ - టాగ్రము మిన్నునఁ జెంగలించ న
చొచ్చి నెలయుఁ గనంబడ వ - సుంధర తోయము వహ్నిగాలి వి
న్నానములై నశింపఁ బ్రళ - యోద్ధత రుద్రుని భంగిఁ బొంగుచుఁ.

మ॥ చతు రంభోధి పరిత భూతల మహా • సామాజ్య ధారోయుఁడ
కృతపీఠ్యాత్మజుఁ డ౯ పృథూత్కట తరు • శ్రేష్ఠం బుదంచద్భుజా
యత సాహస్ర సుశాఖముఁ విదళన • వ్యాపారముం జేయు నా
తత విఖ్యాత కుఠారముఁ గురు భుజస్తంభంబునం బూనుచుఁ. ౧౨౧౫

తే॥ నింద నొందిన భూలోక • నృపకులంబు, నిరువదొకమాటు ఖండించినియలిఁ బాడి
పాలమునందల్కి కలుపును • దొలఁచి రక్త, నదుల నొంటిమై మునుఁగుజెట్టిదపుజెట్టి

తే॥ ఓరుపు రూపుగొన్న క్రియ • నొప్పు తపంబును మండు నగ్ని నా
నీరన గల్గువాఁడు తన • యెట్టెదురక బుయిలోడి ప్రక్కకుఁ
దాటు కుమారుపైఁ గనలి • దర్పితఁ డై విహగాళి యిమ్ముగాఁ
దూతెడు నట్లు కొంచమలఁ • దొల్చిన ముల్కులెఱింగి నట్టిఁడు ౧౨౧౬

తే॥ ధరణిధరములు క్రుంగ నంద్రములు పొంగఁ, జేయు వలఁతి భార్గవుఁ డటఁజేరునంత
నరుదుగా రాముఁ గన్న యన్నరవరుండు, కతిను రాకజఁ గత మెఱుంగక తపించె,

తే॥ సేనభయపడితడఁబడిఁ జెడరి పఱవ, బామలు ముడివడఁ గనులనిఁ ప్పకలు రాలఁ
బిడుగువోలె గర్జించి గంభీరుఁడైన, రాము చెంతకు వచ్చె భార్యపుడు కడఁక.

చ॥ అతులిత భక్తి సంభ్రమ సయంబులు తొల్కఁగ జామదగ్నన్య నా
క్షీతివతి యాతిభేయము రచింపఁగ డాసి తదీయ పాద సం
గతముగ శీర్షమూన్చినది - గంబడ కుగ్ర లయాగ్నిఁ గ్రక్కుచున్
దత భయద స్థితిఁ సుగుణభాముని రాముని గాంచి యిట్లనున్. ౧౨౬౧

చ॥ ఎఱుంగుదు భగ్నమైన గిరి - జేకుని చాప బలంబు పూర్వమే;
యెఱుంగఁగఁ గోరి వచ్చితి మ - హీశ్వరపుత్రా! యంగదంబులన్
మెఱసెడు నీ భుజంబు బలి - మిక్ మునుక్షత్రియ కంఠవాళముల్
తఱిగిన మద్భుజంబులఁ దొ - లంగదు తీటయు రాఁ గలం బిడే. ౧౨౬౨

చ॥ అనవుడు భూవుఁ డిట్లను భ - యంబున నుల్లము గ్రుంగ భారణిన్
మునుమిడి గల్చి తిచ్చితివి - పొందుగఁ గశ్యపహాని కోమహా
మునివర! నీకు లెక్కయె త్రి - మూర్తులు? మర్త్యులనంగ నెంత? ఈ
తనయుఁడు నాదు జీవములు -దప్పక నిన్నభయంబు వేడెడున్. ౧౨౬౩

చ॥ చెడుమతిఁ బాపకర్మములు - చేసిన దుష్టులు వధ్యు లాదు రీ
బుధుల ముదాతిరేకమున - బుద్ధి చెడం గొఱగామి చేసెనే?
పుడమి బలిష్ఠులొఁ దవలి - పోరినఁ గీరి లభించుఁ గాక యీ
బడుగులతోడఁ బోర బల - వంతుల చేవ ఫలంబు గాంచునే? ౧౨౬౪

ఉ॥ కొమ్మని భూమి కశ్యపున - కుండయచేసి జగత్ప్రపాలక
త్వమ్ముభరింప వీడిన కృ - పాశర! వీడుమ యిట్టిచేత నే
మమ్మున మానవావళిని - మానుగఁ గాచెడు తోడవల్లఁ గో
పమ్మును మాని తీవు పిదపన్ వహించుట పాడి యానొకొ? ౧౨౬౫

చ॥ పలువురు గేలినేయ నొక - పక్షము నూని గురుత్వ మొందు నా
బలము ఫలం బానంగునొకొ? - పాడియె యయ్యది? ధర్మవద్ధతిన్
నిలిచి వహించు నయ్యశమె - నిర్మల సత్త్వ మనంగ నొప్పు; శూ
రు లనఁగఁ దగ్గ వార లొక - రున్ బల మందురె దీని నయ్యెడన్?.

చ॥ పగతుఁడు కాఁడు వీఁ డితనిఁ ప్రాణము వోయినఁ జట్ట పక్కముల్
వగగొని పౌరులున్ మిగులఁ వందురి యెల్లరు వెంబడింప నే
నెగులున జీవముల్ విడుతుఁ నిక్కము కింకరు నన్ను నాకులం
బగులక కావు మార్యవర! యంజలితో శరణంబు వేడెడన్. ౧౨౬౬

చ॥ అని యిటు వేడు కోనల జ నాధిపు పల్కులు లెక్క సేయకే.

కనుల ఖిడుంగుఱుల్ చెదరఁ గట్టలుక వడ్డిదేటి చూచి రా

ముని కడ కేగఁ బ్రాణములు మొత్తము శావులు దప్ప మించుఁ గాం

చిన్ భుజగమ్ము కేవల బలి చేయున దెయ్యది లేక యుండఁగన్. ౧౨౬౮

తే॥ మాని యగు దశరథుఁ డిట్లు మతిచెడంగఁ, దనకు నాగతి కానుంట ధలఁప తేక
మార ధనువు బలహీనత నందు చరిత, పల్కుదొడఁగె రామునితోడ భార్గవుండు.

తే॥ మేరు సారంబు దినకరుఁగ నేరు కాంతి, పాటవము దైర్ఘ్యమును విఱువంగరాని
చేవ గల రెండు విండ్లను చేసే మున్ను, తేర్చి శివ్యకర్మ యనెడు చేవ శిల్పి. ౧౨౭౦

తే॥ ఒక్కచాప ముమాపతి యొగి గ్రహించె, రెండవది త్రివిక్రముండు వ రించికొనియె
నేయ దా రెంట మిగుల బ లీయ మనుచు, ద్విదశులందఱు చేరి వి రించి నడుగ

క॥ జలజాననుండును వేల్పుల, తలఁపు గొప్ప దనుచుఁ దలఁచి తగ వొక్కటి వా
రలకుఁ బాడ మించి యాధను, పులఁ గొని కడు సలుకఁ బెద్ద పోరఁగఁ జేసెన్.

తే॥ ఇరువులును రెండు చాపంబు లెక్కు వెట్టి, జగములెల్ల నిలుక దప్పి బెగడుగుడువ
బవర మొనరించుచుండఁ గ పర్ది విల్లు, చేవ చెడుటయుఁ గని మది శివుండు కినుక.

తే॥ మరలఁ గలనికిఁ గడఁగ ని ర్జరులు నడుమ, నిలిచి వారించి రంతట నీలగళుండు
తన శరాసన మింద్రు వా న్త మున నునిచె, ఋచిక ముని కీచ్చెఁ దనవిల్లు శ్రీవరుండు

తే॥ ఋచికుఁ డొనఁగె మాతండ్రికి ప్రియముతోడ, సతఁడు నాకిచ్చె నీవింటి నమర నీవు
వందితేని నీ నదృశు లె వ్వరును లేర, నేను నీతోడి యుద్ధంబు మాను వాడ.

చ॥ మొదటనె చేవ వోయినది మూలను పడ్డది త్రుప్పు వట్టి ప
ట్టు దొలఁగి యున్న దానిని పు టుక్కునఁ ద్రుంచుట దొడ్డ చేతయే?
పదరక దీని నెక్కిడుము పాయదు ప్రాత చలంబు నామదిన్
మదిమది నున్న శాంతనిధి మజ్జనకుం బారిమాల్చు దుష్కృతిన్. ౧౨౭౬

చ॥ ఇరువది యొక్క మాణులు మ హీతల మెల్లను చుట్టి రాజులన్
దరమిడి గొడ్డట స్నానకి తద్రుధిరమ్మున శాస్త్ర పద్ధతిన్
జరపి పితృక్రియల్ పిదప శాంతి వహించితి నీడ్చి కొల్వ మా
యురె పిడి దక్కు పాదు; మది నుత్తల పెట్టితి విట్లు బాలకా!

చ॥ కలఁకుల గెల్చి యిమ్మహిని కశ్యపమ్మాని కొనంగితిన్ విత్తో
ధుల కుల మార్చితిన్ గొఱఁచి దోఁపని పెండప మాచరించితిన్
బలువిడి కుల చాపమును భగ్న మొనర్చిన మ్రోత నాశ్రవం
బులఁ జొరఁ గిన్న వచ్చితిది పోతురేణ నిది ఛంచు పోరెడన్. ౧౨౭౮

చ॥ అనుటయు మందహాసమును ♦ లాసన మందొక శోభన గూర్చిన
య్యినకుల వీరుఁ డిమ్మనుచు ♦ శ్రీశుని ధర్మముఁ గొంచు జామద
గ్నుని హృదయంబు భీతిమెయిం ♦ గ్రుంగ, నవదోర్బలమొప్పు వంచి కో
పనుఁ డగు హాని గొంచుచు న ♦ పార కృపారస ధాముఁడిట్లున్. ౧౨౯

ఉ॥ రాచకులంబు మాలించిన ♦ రక్కసి వైనను మేటి బోడకుం
దోచి తపస్వి వేషమును ♦ దొడ్డితి గాన వధింపఁబూస నా
రాచము నాకరంబునఁ దొ ♦ అంగిన నూరక పోవ దింక నీ
వే చెపుమా బిరాన గుటి ♦ యెయ్యది దీనికిఁ జూపుమా యనన్. ౧౩౦

చ॥ ఎఱుంగ కొనర్చు దోషము న ♦ హింపుము కాపుము దేవదేవుఁడం
చెఱిగితి నెల్లప్రాణులకు ♦ నీశుఁడ వాదీ వనాదివై న నీ
కుఱపుఁగ నిందుచూల్చి ధను ♦ పుంకువ నేయఁగ నెత్తునంతలో
విఱుగుట యబ్బురంబె? యది ♦ వేడుకఁ బట్టుటకేని చాలునే? ౧౩౧

తే॥ పురుష మోహన! నీవీటు ♦ భువన రక్ష, పొంటె సవతరించుకతనఁ ♦ బొందె జగము
నెమ్మదిని నే నొనఁగిన ♦ నీదు విల్లు, నీ బలంబున కుఱపు గా ♦ నిదియె సుమ్ము. ౧౩౨

తే॥ కూర్చు నాశుగమ్మునకు నా, గొప్ప తపము, నాహుతిగ నొనంగితి నన ♦ నపుడుచేయి
వదులు విడువ నశ్రుం బేగిఁపరశురాము, తపముపూర్తివారుకొని య ♦ త్తతిన మరలె

తే॥ నీల జీమూత నిభ గాత్ర! నిగమ వినుత, పాత్ర! పరిశుద్ధ సుగుణ చంద్రిత్ర! నీవు
తలఁచుకార్యంబులొనఁగూడఁగలవునాకు, నెలవెయని భార్గవుఁడు మ్రొక్కి, తలఁగెనచట

తే॥ అంత రాముండు పంచేంద్రి ♦ యక్రియాలి, తొఱఁగి సొలిన తన తండ్రి ♦ దఱిసి తడవి
మ్రొక్కి దుఃఖ సాగరమున ♦ మునిఁగియున్న, యతనికిం జూపె నమ్మాద, మనెడు వేల

అ॥ తెలిసి తేఱి వంత ♦ దొలఁగ నిబ్బరమగు, నుబ్బు గలిగి లేచి యుర్వివిభుఁడు
అరిది దుఃఖ జలధి ♦ దరిఁజేరి దరిలేని, మోద నార్థిలోన ♦ మునిఁగిపోయె. ౧౩౩

అ॥ కటికి పరశురాము ♦ కార్మకంబును గొని, యని నోర్చి నిలుచు ♦ నఘ విరాము
రాము నలమికోని శి ♦ రంబు మూర్ఖుని నమ్ము, బ్రాశు కుంభ వారి ♦ నాడఁ జేసె.

చ॥ నయమునఁ చిన్ననాటనె యొ ♦ నర్చిన యద్భుత పౌరుషోచిత

క్రియల జగత్రయం బొకప ♦ రిం గమకించిన జేయఁగూడునే?

అయమనయంబులం జలుపు ♦ ప్రాణులకుం దగిఁబ్ట్టు లీతఁడి

మృయి మఱుమై యొసంగెడు ర ♦ మాపతియే యని యెంచె నెమ్మదిన్.

తే॥ నిరులవానతో వచ్చిన, విబుధులందు, వరుణు గని క్రూర ఘోర చాపంబుగాఁచు
చుండుమని యిచ్చి తన వార, లుత్సహించి, బలయ రాముఁ డయోధ్యకుఁవచ్చిచేరె.

తే॥ చేరి ప్రేమంబుతోడ వఁ సింపుచుండ, దశరథుం డొకనాఁడు మోఁదమున భరతుఁ
గాంచి దై వవశమున ఘటించినట్టి, విషయ మొక్కటి దాఁ దెలిపింపదొడఁగె.

తే॥ తనయ! నీ తాత క్షేయఁ ధరణి ధవుఁడు, నిన్ను చూడఁ గోరినవాడుఁ నెమ్మింతోడ
పోయి రమ్మని యానతిఁ నేయ సతఁడు, మంచిదని తండ్రి చరణ పఁ దృముల కెఱిగి

తే॥ మొససి రాము పాదములకుఁ మ్రొక్కి యతని, కన్న వేలు ప్రాణంబు లేఁ కున్న కలన
ప్రాణముల వీడి గాత్ర మవ్వలికిఁ బోవు, విధిని భరతుండు రాముని వీడిచనియెడల

తే॥ మేనమామతో భరతుఁడుఁ మేనితోడి, నీడవంటి శత్రుఘ్నుండుఁ లోడ రాగ
స్యందనం బెక్కి యేడు వాఁ నరములరిగి, యరయ సాంపై న క్షేయపురము చేరె.

చ॥ భరతుఁడు చన్న పిమ్మట నృపాలుఁడు ధర్మపథంబున జనుల్

జరుగఁగ దగ్గ పద్ధతినిఁ సత్పరిపాలన నల్పుచుండఁగా

సురల మహాతపః ఫలముఁ చోద్యము గావున మిక్కుటంబుగా

జరిగిన దెల్లఁ దెల్పెదముఁ శ్రద్ధమెయి వినుడీ మహాత్మకుల్ . ౧౫౪

బాలకాండము సంపూర్ణము.

శ్రీ రామచంద్రాద్వైతము.

కంబరామాయణము - అయోధ్యాకాండము.

౧. మంత్ర పటలము. (౯౯)

- సీ॥ రాజు రెండవ భార్య ♦ రాముని పితల్లి, కుబ్జయకా మంధర ♦ కొడిమ సేయ
రాజ్యంబు వీడి య ♦ రణ్యంబు సేరి న, ముద్రంబు దాటి న ♦ న్ముని సురేంద్ర
మానవావళి యిడు ♦ మలు తీర్చు శ్రీపాద, ములు గల శ్రీరామ ♦ భావరుంధ్ర
మూలప్రకృతిఁ దోచి ♦ భువనంబులందు వ్యా, స్తి బొందు పాంచ శా ♦ తికములై న
- తే॥ జంగమ స్థావర పదార్థ ♦ సమితి యందు, మేను ప్రాణముల్ ప్రాణ వి ♦ జ్ఞానములును
గూడియున్నట్లులోవెలిఁగూడియుండు, నాత్మయనిపల్కుచుండ్రు మహాత్ములెపుడు ౧
- తే॥ రాజవర! నీవు భూమి పుత్త్రుకున కొనఁగి, దుష్కరతపంబునేయంగఁదొడఁగఁదగిన
కాల మిదియని చెవిజేరి లీలఁ దెలుపు, కరణి జెవిమూలమున నర ♦ గాన నయ్యె. ౨
- తే॥ ప్రాణికుంటకుండై న రా ♦ వణుండు సేయు, పాపఫల మట్లు పలితమై ♦ వచ్చిచేరె
ననఁగ నరసిన సరపు న ♦ రాధిపరుండు, ముకుర మందున నొకనాడు ♦ మొనసికాంచె
- ఆ॥ శంఖ కామాశాది ♦ శబ్దంబు లంభోద, లీల మొరయఁ జామ ♦ రాలు బెరయ
మానవేశ్వరుండు ♦ మంత్రాంగ సభకేగ, మనము నంచలించి ♦ మలఁగుచుండ. ౪
- ఆ॥ ఏఁగి పిదప నృపుల ♦ నెనలేని చుట్టల, సంగడిండ్ర బ్రేమ ♦ సాగనంపి
యొసర జగము గావ ♦ యోగనిద్రవహించు, విష్ణువనఁగ నొంటి ♦ వెలసియుండె. ౫
- ఆ॥ పూర్ణ చంద్రుఁ బోలు ♦ ముక్తాతపత్ర మా, కనమునంట విభుతఁ ♦ గ్రాలుభూపుఁ
డమర గురునిపోలు ♦ సనదృశ మంత్ర వృ-ద్ధులను సభకు నంతఁ ♦ బిలువఁబనిచె. ౬
- తే॥ అవని విభునకు రక్షచే ♦ నాజ్ఞ చేత, దైవమనుచు భావింపంగఁ ♦ దగిన వాఁడు
మూర్తులందున నాలవఁమూర్తియనఁగఁ, దగు వసిష్ఠుండు రాజ న ♦ దంబు చేరె. ౭
- సీ॥ వంశమూలంబై న ♦ ప్రాతదనంబును, విద్యానవద్యత ♦ వెలయువారు
కార్యఫలంబును ♦ కడు చెడు గొనరిన, మాధ్యస్థస్వత్తి నే ♦ మఱినివారు
కోపాదులం దెగఁ ♦ గోసి కడిందియకా, సద్ధర్మ పద్ధతి ♦ జరగు వారు
జరిగిన యదిగాని ♦ జరిగెడు దాని నూ, హము సేయఁజాలు కు ♦ శాగ్ర మతులు
- తే॥ అదియుఁ గర్మానుగుణముగా ♦ నై నదై న, మార్పఁదగు పట్టువలగల ♦ మావ్యగుణులు
కులమునకు ననరూపమా ♦ గుణముగలరు, *చమరమృగమునుపోలుమా ♦ నముగలారు. ౮

* ౭. క పెండ్రుక యూడినను ప్రాణము విడుచునది చమరమృగము.

సీ తరుణంబు స్థలము సా ధనమును చదివిన, మన్నెనీతి యెఱింగి మనలు వారు
దైవాను కూల్యంబు తగు సూక్ష్మమతిచేత, నెఱిగి ధర్మపు వృద్ధి పఱచు వారు
సర్వభావంబు య శస్కరకార్యంబు, గలిగి రాడ్కాగంబు దెలుపు వారు
రాజు కోపించినఁ బ్రాణంబునకుఁ దెగి, కష్టమొరిచి నీతి గఱపువారు

తే సత్పథంబు లొలంగని న్వచ్ఛగుణులు, తెలియఁ దగ్గ త్రికాలముల్ తెలియువారు
సాయకునకు మేల్కొడుల పాయలరసి, వైద్యుఁబోలె హితంబునే వలచువారు.

తే మించినెంజలి ప్రభు సంక్రమించినపుడు, మొదలి పుణ్యస్థలముఁ బోలియొదవువారు
వేలకొలది వారై నను విభుని హితము, పట్ల నైకమత్యంబునఁ బరంగు వారు.

తే మాటయెన్నఁడుఁ దప్పనిమహిత మతులు, లొలకుచుండు సంపద్వృద్ధి కలుగువారు
పొరలుచుండు నలులు గల శరధివోలె, వచ్చిచేరిరి ముత్రాంగ భవనమునకు.

తే చేరి విమల విజ్ఞాని వసిష్ఠ మునికి, జోతయొనరించి తమ భూభుజునకు మ్రొక్కి
తగిన గద్దెపై గ్రహంబుగ వసించి, యుచిత వాక్యజ్ఞ కనికర మొంది రంత.

అ ఆజి వారి మోము లనుమోంద నీక్షించి, చెప్పఁ దలంచు నరిది చెయిది గలదు
సాదు బుద్ధిఁబోలు నయగుణ విదులార! నినుడి సావధాన మున నొకింత.

అ ఇన కులంబు వారి యింపైన నడవడి, నించుకేని కొఱతఁ గాంచకుండ
మీనహాయశక్తి మేదిని నలువది, వేలయేండ్లు మెఱసి యేలినాడ

తే కొమిరెలకు నెల్లఁ దొడవగుఁకొత్తడి తన, మమరఁబ్రేమ యొప్పార ధర్మము దలిర్ప
జీవకోటికి హితమునే చేయుచుంటి, నింక నాజన్మమున కిత వెంచి నాడ.

ఉ కోరితపంబుకై తెరువుఁ గూగుచు ముప్పును గన్నయేను భూ
భారము సర్పరాజ కుల పర్యత దిగ్గజముల్ విరామ మిం
పారఁగ నొంద మోచితి న యంబున సర్వధి మోవఁజాల మా
వారలు పోయినట్టి పెను బాటనె పోయెద మోక్షమందఁగ.

చ అమల మనస్కులై జగతి సంతయు నేలిన మాకులంబు దీ
పములగు పెద్ద లిప్పుడమి భారము పుత్తులు మోవ వీడిదు
ర్గమ విషయేషణంబులు తొలగి నశింపఁగ ముక్తి నొంది రా
క్రమమునె యేను పూనికొనఁ గాఁ దలపెట్టితి నిక్కవంబుగా.

తే బ్రజగముల గల యరుల దోరిచియేచు, దొంగలం బలె దాఁగి యొందుంగు కామ
ముఖ మనశ్శత్రువులకు నీముదిమి యందు, వెఱచి నడవీన్గు కరణి జీవించఁగలనె

తే అరుణ కిసలయ మృదుపద యైనకైక, కోలగొన దశాసుర రథికులను కూల్చు
నాకు మానస భూతంబునడపునైదు, తేరులను గెల్చుటన దొడ్డ దియె తలంప

మ॥ చతురంగ ప్రతివీర సైన్యమనినోఁ ఁ బక్కాడుచుం బావరే
 నతుల జ్ఞానము నొందరే సఖిల సా ఁ ఖ్యంబుల్ విచారింప శా
 శ్వతముల్ గావని వీడరే సమల వి ఁ ద్వద్భానులం జేరి సం
 స్మృతి విధ్వాంతము దాటరేని యగునే ఁ చేరంగఁ గైవల్యమున్? ౨౦

తే॥ ఎన్న 'బాతస్య హి ధ్రువోఽమృత్యు' వనెడి, నుడిని మఱచుట కంటెనుఁచెడుగు గలదె?
 యెనర సనాత్యన మనుతెప్పఁయొప్ప దేని, జననమను మహాంబుధి దాటఁశక్యమగునె?

తే॥ మహిత సన్నాత్యసము తదీయఁ, మార్గమందు, బంధువగు నెఱుకయు ననుపక్షయుగము
 దొరయునేని జనన మను ఁ దొడ్డచెఱును, కడచు కంటె నింపగుగొప్ప ఁకార్యమేది. ౨౧

చ॥ అరుదగు మేలనం దొడరి ఁ యవ్వల నెవ్వగ నించు నింద్రియా
 వరణ సుఖంబులైన నయ ఁ వంచక శాత్రవవర్గ దుష్కృతుల్
 వెరవున నీఁగి మోక్ష రమఁ ఁ బెంపునఁబొందఁగఁదృష్టఁజేసి తొం
 దరపడు డెందమందున హి ఁ తం బగునే యిల నెండమాపులున్? ౨౩

ఉ॥ ఏలితి మీరు తోడుపడ ఁ నిద్ధరఁ బద్ధతితోడ సత్కృతుల్
 సోలఁగఁ జేసితిన్ యశముఁ ఁ బొందితి నీజననంబునందు నా
 కీ లలి సాయపడ్డ సుహృద్ దీశులు మీరలు భావి జన్మసా
 ఖ్యానికి నిట్టులే తగ స ఁ హాయిలు గండిదె మిమ్ము వేడెడన్. ౨౪

చ॥ నెగడిన పాపముల్ తొలఁగ ఁ నీఁగు తలం పనుకంప నింపు పెం
 పగు తపమొప్పుగాఁ జలుప ఁ నయ్యెడునేని యమర్చియుంచు తీ
 పగు నమ్మతంబు వీడి విన ఁ మర్మిలఁ ద్రావుట పోలు నొక్కొ? బల్
 నెగటుగఁ దోచె నాకుఁబృథి ఁ వీభర సౌఖ్యము లుల్లమందున్. ౨౫

తే॥ భద్ర గజము మీఁదఁ - బరవు చికిలి వీలి, కుచ్చు లమరు వెల్ల - గొడుగు నీడ
 సతము గాదనంగ - సహియించునే చాల, కాల మనుభవించి - క్రక్కుకూడు. ౨౬

తే॥ చిర మపుత్త్రక చింతము-చ్చిరుచు నుంటి, రాముఁ డాచింత దొలఁగించె-బ్రాంతి నించి
 యింక నాతండు కష్టింప - నేను జీవ, మాత్రఁగడతేర్చుకొనుమార్గ - మరయువాడ.

తే॥ రణమునన్ మరణింపఁడు - రాము తండ్రి, వార్ధకం బొందియును ధర్మభక్తమునుండి
 సన్న్యసింపఁ డన్ వార్త సం-జనన మొందు, పిదపఁ బుట్టలే దనుకంటె-వేతెయగునె?

చ॥ ఇరవుగ జ్యేష్ఠపుత్త్రుఁ డుద - యించెను జానకీ యన్ రమా సతీ
 వరణము కన్నులారఁ గని - బంధుర మోదము నొందినట్టి యే
 సురవుగ మానినీత్యమున - నొప్పిన భూ వనితా వివాహమున్
 జరపి మదంతరంగమున - సంతసమెంతయు నొంద నెంచితిన్,

తే॥ భూమిదేవియు శ్రీదేవి • ప్రేమతోడఁ, జేరఁ గోరు నాయకుని వి • శిష్ట మైన
ప్రాణములఁజోలఁ బొందు తపః ఫలంబుఁ, దామసింపఁ జేయుట నాకుఁదగవుకాదు

ఉ॥ కాన సమస్త రాజ్యమును • గ్రచ్చఱ రామున కొప్పగించి య
జ్ఞానము వీడమిఁ విడని • జన్మ పరంపర వీడఁగోరి నేఁ
గానకుఁ బోదలించితిని • గాఢ తపంబొనరింప, సింక మీ
మానిత భావముల్ దెలుప • మక్కువతోడ వినంగఁ గోరెదన్ 3౧

తే॥ దశరథుం డిట్లు వల్కుఁ జి • త్తముల నుండి, పొంగి పొరలిన యుత్సాహఁపూర్ణులయ్య
మంత్రు లవనిపు నెడఁబాటుఁమదిఁ గలంపఁ, గ్రేపు జంట కడలు గోవుఁక్రియ నలంగి.

తే॥ అట్లు కుంది వేఱేదియు • సధిపు హితము, లేమి భూమిఁ బ్రాణితతికిఁ రాముఁజోలు
ను త్తములులేమి విధి బలం • బుల్లములను, వంచ నెట్టకేలకు సమ్మ • తించినారు. 33

తే॥ నలువ కొడుకు వసిష్ఠుండుఁకుల హితుండు, నచివుల తలంపు పుత్ర విశ్వానము గల
తండ్రి తలఁపును లోక హి • తంబు దలఁచి, తాఁదటస్థుడై యిట్లని • తనియఁ బలికె.

ఉ॥ తొల్లిటి నీదువంశ గుణ • ధూర్వహు లందున రామువంటి న
త్తల్లజుఁ గన్న వారెవరు? • తజ్జుడ నీకిది యు క్తకార్యమే
యల్లమునందు మిక్కిలిగ • యోచన చేసియె నిశ్చయించి తీ
వెల్ల విధంబులం దలఁప • నియ్యదె చేయఁగఁ దగ్గ దియ్యెడక. 3౫

ఉ॥ పున్నెము గూర్చు జన్మములు • పూర్తిగఁ జేసిన రాజచంద్రమా!
యెన్నఁ దపంబు సేయఁదగు • దేడైఱ నీవిక నీదు పుత్రుఁడు
నిన్ను దొఱంగఁ గాంచి ధర • ణీ తరుణి మణి యంధురాలు కా
దన్న తెఱంగునక బృథివి • నంతయు నేల సమర్థుడే చుమీ. 3౬

చ॥ తగవొక రూపుదాల్చి యవ • తారము నొందిన దంటకంబె వే
ఱుగ నొకయరఘియను • రూపముగా వచియింపఁ గలునే?
పొగడిత కెక్కు నీవిజయ • భూషణుడెల్ల నృజించి కాచి త్రుం
గఁగ నొనరించు నమ్మగుర • కార్యములక సరిదిద్దు వాడగున్. 3౭

చ॥ స్థిరగుణ ధీర! లక్ష్మీయగు • నీతయు భూమియు నింక నీతఁడే
యరవగు ప్రాణపంచకము • నొప్పిన తోడని యెంచు రాఘవుం
డిరవుగ స్వీయ జీవముల • కిష్టుడ యంట వృథా ప్రలాప మె
ల్లరకుఁ బ్రియండు తన్నగని • లాలన చేసిన నీకునుంబలెన్. 3౮

ఉ॥ రాజవరోణ్య! రాముని తి • రంబగు నామము ప్రాణికోటికిఁ
క్షేణముఁగూర్చి దుఃఖములఁ • దీర్చు కతంబు విప్రులొద్దిగా

భూజనముల్ దలంతు తమ - పొందిన ధర్మ బలంబ యంచు వి
భ్రాజిత కీర్తిశాలిపయి - బ్రాహ్మిని గూరిచి యేల చెప్పంగన్? ౩౯

సీ॥ కీర్తిమీఱిన జాన - కీ దేవి యంటి మా, భూదేవి కంటెను - పాడవుగలది
కలుముల జవరాలి - కంటె గాత్రాయని, కంటె సరస్వతి - కంటె దొడ్డ
శ్రీరాముఁ డంటిమా - సీతా కటాక్ష వీ, ఊణముల కంటెను - శాంతపరుఁడు
నేర్చిన వారలు - నేర్వని వారు త్రా, వెడు నీటికంటె జీ - వితము కంటె

తే॥ మించి నీశ్వేష్ట సుతునె ప్రే.మించు వారు, నర సురాదుల యిడుమ ల.ణించి కాచు
వారు రాముకంటెను గొప్ప - వారు లేరు, కాన నీకుఁ దపముగాక - కలదె వేలు?

తే॥ అనుమునీంద్రు పల్కులు విని-నంతఁ దండ్రీ, కన్న నాటికంటె భవుని-కార్ముకంబు
విఱుచు నాటి కంటెను భృగు-వీరు గెలుచు, నాటికంటెను గొప్పయా-నంద మొందె

సీ॥ అట్టి నంతోపంబు - నందిన నరపతి, కనుల నానందాశ్రు - కణము లొలుక
నమ్ముని పాద ప - ద్మమ్ముల కెఱిగి మా, నీంద్ర యింపుగ వది - యించితయ్య
మీదయచేతనే - యీ దాసుఁ డీభూమి, దాల్చె రామున కది - తగకయున్నె?
యత్సాహమున హిత - ముపదేశ మొనరింప, మద్వంశ్యులగు పూర్వ - మనుజుపతులు

తే॥ అఖిల కకుబంధ విశ్రాంత-యశముఁగనిరి, వేలుములు లెక్కకును మీఱి-వేల్చినారు
గురు తరంబగు తమ దయ - గొంటి మంటి, మింటి నంటితి ధన్యతఁ - గంటి ననియె.౪౨

తే॥ అంత నెంతయు సంతయు-మంతు సలుపఁ, జాలు మంత్రులు మొగముల-జాడవాని
చూప నింగితజ్ఞుండు రా-జునకుఁ దగు ను, మంత్రుఁ డిట్లని పలికె న - మస్కరించి.౪౩

అ॥ రాముఁడొందె రాజ్య-రమ యను ముదము మీ, సన్న్యసిండు వార్త-సమయఁజేసెఁ
దలఁగఁ దగదు పూర్వ - ధర్మ పద్ధతు లిఱక, దగవు కంటె జెడుగు - ధరణి గలదె?

అ॥ పౌరులకును రాజ - వరులకు మునులకు, మంత్రులకును భేరి - మది ధ్వనింప
శ్వేష్ట పుత్రురాజు - జేసి నీమఱు జన్మ, హితము చూచికొనుము - నృపశశాంక! ౪౪

తే॥ అను సుమంత్రుని పలుకుల-కతఁడు మెచ్చి, రామ పట్టాభిషేక పూ - ర్యకము గాఁగఁ
దక్కినవి యొనరింపుఁ డీ - తరుణ మంద, యీవ వడినేగి రాఘవు - నిటకుఁ దెమ్ము.

క॥ అని దశరథుఁ డాడఁగ నా, తని పదముల కెఱిగి విమల - తత్పరుఁడై యా
తని మదిబోలెఁ వై శ్రమ, కనక రథముఁ గొనుచు రాము - కడకుం జనియె. ౪౫

శా॥ లోకంబుల్ వశమై చందమునఁ బూ - ల్పుం గాంచి యుప్పొంగి య
స్తోకామోదముతో సుమంత్రుండు వడి - జొరైచి సాధంబున
భూకన్యా మణితో బ్రహ్మనుజ్జనితో - బొంగార భాషించు రా
ఘ్నాకారామృత మానె నేత్రములతో, నానంద సంపూర్ణుడై . ౪౬

మ॥ కనికై మోడ్చి రఘూత్తమా! కలదు వే - గం గార్య మొక్కండు ర
మృని మీతండ్రి ముదంబుతోఁ బిలువ న - న్నంపంగ నేతెంచితిన్
జనుడెడంచు వచింప రాముడు వడిన్ - నద్భ క్తిమై లేచి న్యం
దన మెక్కెన్ బెను మేఘ మొండు కుధరే - ద్రం బెక్కు చందంబునన్

చ॥ తొడరిక చుండుభు ల్మోరయఁ - దోయజ నేత్రల కంకణంబులున్
సడలి ధ్వనింప గోరికలు - సాగె నటంచు సువర్ణ లార్వఁ బూ
ముడిఁ గల చంచోకములు - మూఁగుచు సందడి నేయఁ దేరిపై
వడివడి నేగె రాఘవుడు - వారనిప్రేమము తొల్కరింపఁగన్ ౫౦

ఉ॥ నిండెను వాద్య ఘోషములు - నిండెను మంగళ గేయ నాదముల్
నిండెను మారు తూపులును - నిండెను శింజని మ్రోత పెల్లుగా
నిండె దలంపుల న్నదులు - నిబ్బరపుష్పది యానకట్టగా
నిండెను సిగ్గు వీడి హరి - ణీ తతి నా దరుణీ వితానమున్. ౫౧

ఉ॥ కుండల కాంతితో విరియు - క్రొవ్వెద తోడుతఁ జంద్రశాలలున్
మండిత గేహళీ తత్తులు - మానిత రీతిని పూచె దామరల్
గండెలు ర క్తసి క్తమగు - కత్తులు కుంతములున్ ద్వితీయముల్
నిండి భ్రమించి నిల్వ జిగి - నెక్కొనఁ బూచె గవాక్ష పంక్తులున్. ౫౨

తే॥ నిండు జాబిల్లి వెలుఁగొందు - నీరదంబు వంటి రాముఁజొమ్మున విరి - వడమునందు
విద్రుమోఘల స్థైర్యంబు బిడెముతోడ, వాలుగలు మధుసములతో వరునఁ బోరలె.

ఉ॥ చిందెను కొన్ని పూవులు శ - శివభ తోడ మొయిళ్లు జాటుటన్
చిందెను కొన్ని ముత్తెములఁ - జెందొవఁబోలినవౌ కల్యాణముల్
చిందెను కొన్ని చందనముఁ - జిక్కని చన్నులు వేడిఁ దాల్చుటన్
చిందెను కొన్ని పుష్పముల - శ్రీకర మందిర చంద్రశాలలున్. ౫౩

చ॥ తొలుక యొఱక దిగన్విడిచి - తుంపెనలాడు నరాజి వంటియా
జలజఞిరోధి మోచికొని - చంచల మందెడి పైఁడి తీవలం
గల యెల నీటి కాయ లధి - కంబుగ నన్నని మంచు మొగ్గలన్
నులియఁగ రాల్చు నొక్కయెడ - నువ్వుల పేలవంటి పొంబొడిన్ ౫౪

తే॥ తెరువునం జేష్ట లట్లుగాఁ - బురుషు లెల్లఁ, దల్లిఁ దలంచు క్రేపుల వలె - దమిని నిలువ
విమలుడగు తమ్ముతో రామ - విభుడు కడచి, చేరె నృపతి యతనిఁ బ్రతీక్షించు నెడకు

తే॥ తొలుతఁ దమ కులగురునకుఁ - దెలచి పిదపఁ, దండ్రి చరణాబ్జమాలకు వం - దన మొనర్ప
రాజ్యలక్ష్మీకి సరవై న - రాము సరము, నలము కొనియె భూపరుడు ము - ద్రశులొలుక

చ॥ తనయుని కాగిలించె నని ♦ తక్కువగా వచియింప నేలకీ మే
దిని వహియింపఁగాఁ దగు సి ధి ♦ తిన్ గ్రహియింపఁ దలంచి దోర్పుగం
బును వనమాలకున్ సిరికి ♦ ముఖ్య గృహంబు విశాల వక్షమున్
దన భుజవక్షముల్ పఱిసి ♦ ధారణి నాభుఁడు కొల్పె నేర్పడన్. ౫౮

ఉ॥ అంత మహా ముదంబున హృ ♦ దబ్బ మెలర్పఁగఁ జెంత నుంచికొం
చెంతయుఁ బ్రేమ నిట్లను న ♦ హీనకుతారక రాము కీర్తి య
త్యంతము క్రుంగఁజేసిన మ ♦ హాభుజ! నిన్ గని పెంచినట్టి యే
నింతగ వేడి పొందఁదగి ♦ యేర్పడె నొక్కటి విన్ను పల్కెదన్. ౫౯

తే॥ కష్టమొందితి ముదిమియుఁ ♦ గదిరె నొడల, మోవఁగాలేక దుఃఖించు ♦ భూమిభార
మనెడి చెఱివీడి నత్పథ ♦ మునఁ జనంగ, నెంచి నీదగు సాయ మ ♦ రించువాడ. ౬౦

చ॥ స్పృహ గొని పుత్తులం గనుట ♦ చెందిన దుర్దమ దుఃఖ మీఁగఁగా
నిహపరసాఖ్యముల్ వడయ ♦ నే యని చెప్పుట పెద్దవారికిన్
సహజము ధర్మదేవత య ♦ నం దగు నిన్ గని యిట్లలంగు టి
మ్మహిఁదగవే! యొడంబడుమ ♦ మానుగ నే గడతేఱ నిష్టమేన్. ౬౧

చ॥ మన మహిమాస్వవాయమున ♦ మానవ నాథులు పూర్వలెందఱో
తనయులు భూమి భారమును ♦ తాల్పఁగ నిర్దియ పంచకంబుచే
మొనసెడి దొడ్డ ముప్పగను ♦ మూలము ముట్టఁగఁ ద్రుంచి నిష్టమెఁ
జనఁ దమ జీవితంబులఁ బ్ర ♦ శాంతముగాఁ గడతేర్చి రిద్దరన్. ౬౨

ఉ॥ తొల్లిటి జన్మ పుణ్యముల ♦ దొడ్డ ఫలంబున నీభవంబునన్
గొల్లఁగఁజేయు యాగములఁ ♦ గూడిన భాగ్యముచేతఁ బేర్చి రం
జిల్లఁగ నిన్నుగాంచియును ♦ చెందిన లాభమదేది? ముప్పనన్
జెల్లని రాజ్యచింతను ము ♦ నింగి యలందురుచుంటి నేనియన్. ౬౩

మ॥ ఒక పక్షంబునఁ గుంటి వేటుదెస యం ♦ దుద్దండమా బట్టు నో
పక యల్లాడు వృషంబు భంగి నలఁచెన్ ♦ వార్ధక్యమున్ రాజ్యమున్
వికటించెన్ భువి భోగముల్ మనమునన్ ♦ వేసారితన్ మోక్ష రూ
పక సామ్రాజ్య సుఖంబు గోరితిని త్రో ♦ వన్ దోడుగా వేడెదన్. ౬౪

చ॥ మును మనవారు సద్గతులు ♦ పొందు దశల్ చెడి బ్రుంగ వారికిన్
మనుమఁడు వంశదై వమగు ♦ మాధవు పజ్జలజంబు నుండి పు
ట్టిన యమరాపగన్ బలు క ♦ డింది తపంబునఁదెచ్చి యవ్వలన్
జననము లేని మోక్షమును : ♦ చక్కనఁ గూర్పఁడె యూపితాళ్లకున్? ౬౫

ఉ॥ వారక వీడఁదగ్గ పెను ♦ వంతల వీడిన వారు రాజులా
కారు సుధాంశు భోజనులు ♦ కారు సురేంద్రుని పోలు వారలా
కారు తపోధనాఘ్యులు ♦ కారు వ్రతంబులు చేయువారలా
కా రెవరన్న మాట వినఁ ♦ గాంచిన పుత్రులఁ గన్నవారలే. ౬౬

తే॥ ఐన జనకుఁడు వంచింది ♦ యూర్తిభరము, గూర్చె నాపయి నని కయికోసఁగ వలదు
రత్న మకుటంబుఁ దాల్చి ధర్మమును కాపు, తండ్రి నీయెడఁ బొందంగఁదగిన దిదియ

ము॥ జనకుం డివ్వెఁగి బల్కురాముఁడెదని ♦ ప్పం బింత లేకున్న మా
ఱని వాడై విధియంచుఁ దండ్రి మది నా ♦ రం జూచి బోధించు నా
పని యేదైనను మాటువల్కుకొనరిం ♦ పం బూనుటే నీతి పు
త్రున కంచూహముచేసి యెప్పికొన ♦ ను ద్యోగించె వల్లే యనెన్. ౬౭

ఉ॥ రాము తలం పెరింగిన ధ ♦ రావరుఁ డాదట నావరంబు నీ
వోమితె యంచుఁ బ్రాణముల ♦ నొంటంగఁ జేరిచి వేదనన్నిభుల్
ప్రేముడి మంత్రిపుంగవులు ♦ వెంబడిరా విభవాను భావుడై
హేమ మహీధరోన్నత మ ♦ హీశ్వరసాధముఁ జేరె వేడుకన్. ౬౮

ఉ॥ ఉత్తము విప్రులున్ విభవ ♦ యుక్తులు రాజులు స్త్రీలు పూరుషుల్
చిత్తము రంజిలన్ వెనుకఁ ♦ జేరి ప్రమాద భరంబు తోడ రా
నొత్తి మెలుల్ వహించి పెను ♦ పొందిన సుందర దోర్మగుండు తే
ర్మైతన నెక్కి యేగెఁ దన ♦ మేడకు భేరులు బోరు కొల్వఁగన్. ౭౦

సీ॥ జయ శీలరగు నృప ♦ జనముల రండని, బంగారు తేకుల ♦ పైనవ్రాసి
గరుడ ముద్రను వైచి ♦ గరువంబుతోఁబంపు, కులగురు నీక్షించి ♦ కువలయేళుఁ
డానిక నను భగ ♦ వానుడా! మకుటాభి, షేక సామగ్రిని ♦ సేకరింపఁ
దగు నన నతఁడును ♦ తపసికూటముతోడ, వెడలుడు సామంత ♦ విభులఁగాంచి

తే॥ రాజ ధర్మాను సారంబు ♦ రామ విభున, కిమ్మహీతలమొనఁగంగ ♦ నియ్యకొంటి
ననిన యవ్యాకృత మైరేయ ♦ మాని క్రమము, దప్పి మోదాద్ధిమునిగిరాధరణిపతులు.

చ॥ ఎడగల కాతుకం బుబికి ♦ యేపున రోమ బిలంబులందు వె
ల్వడఁ దమిఁబొంది తోడుతనె ♦ స్వర్గముఁ జేరినవారిఁబోలి యొ
క్కెడఁద గలారలై తమకె ♦ యియ్యల దక్కిన యట్టులుబ్బి య
ప్పుడమి వరేణ్య భక్తిమెయి ♦ మ్రొక్కివచించిరి వార లివ్వెఁగిన్. ౭౨

ఉ॥ ఇర్వదియొక్క మాటు చరి ♦ యించి నృపాలుర యన్వవాయముల్
గుర్దుగ గొడ్డట న్నుఱికి ♦ కూల్చిన యొక్కటి జామదగ్గుడు

ర్గర్వమడంచి మాకులముఁ ♦ గాచిన యాజగడే వీరుడీ

యుర్వర నేలఁగాఁ దగును ♦ యుక్తమ నీవొసరించినాడవున్

23

అ॥ మాటువడక నృపకుఁమారులావిధిఁబల్కు, వినిన విభుఁడు మదిని ♦ వేడ్కునడఁచి
కొనుచు మఱియు నొక్కఁగురు హేతు భూతమా, వాక్యమిట్లుపల్కెఁవారితోడ. 2౪

అ॥ పుత్రమోహమునను ♦ బుద్ధి నశింప ని, వార్త నుడువ మీరు ♦ పలికి నట్టి
పలుకు మనసునిండఁ ♦ బలికినదో? లేక నన్నెయనుసరింపఁ ♦ బన్నినదియో? 2౫

అ॥ అనుచుఁ బ్రశ్న సేయ ♦ నాసభ రాజులు, నిండు గుణముగలుగు ♦ నీదుతనయు
పై నిగలుగు ప్రేమ ♦ బహు దేశవాసుల, పలుకు లివ్వె యనుచుఁ ♦ బలికినారు. 2౬

ఉ॥ దానము ధర్మముం దగవు ♦ తజ్జల శీలము నభ్యసించు వి

జ్ఞానము లోకమందుగల ♦ సద్గుణ పుంజములెల్ల నిండె న

మౌనితరీతి రాజ్యరమ ♦ మన్నన లొందఁగఁ జేరఁదగ్గ నీ

నూనుని ధైర్యశౌర్యములు ♦ చొప్పెడఁబాయకయుండు నిచ్చలున్. 22

క॥ ఉపయుక్త సరసి నాడఁగ, నుపయోగ కుజంబు పండ ♦ నొగి మొగిభుల వా
స పడంగ మల్ల వెల్లవ, లు పటన సద్భక్తును వార ♦ లుం గలరాకొక్కో? 2౮

క॥ భూమి! నిన్ను మిక్కిలి, ప్రేమించెడు ప్రజలపట్లఁ ♦ బ్రియ మెట్లుండున్
రామునకు నట్టి ప్రేమయె, రామునియెడ నుండు నిజము ♦ ప్రజ కెల్లపుడున్. 2౯

క॥ అని పలుకఁ గోసలేశుఁడు, మనమున నానందవార్ధి ♦ మగ్నుండగుచున్
దనిసెను చింతల నీఁగెను, కనుల ముద్రశ్రువులు రాల ♦ గడ కిల్లనియెన్. ౩౦

క॥ నడియునికి తగవు చెడుగుల, యెడఁ గఠినత గలుగు శీల ♦ నృపులారా! యీ
తఁడు నాకొడుకెట్లగు మీ, కొడుకగు నిల్లడగ వీనిఁ ♦ గొనుడం చవలన్ ౩౧

క॥ రాజసభసంపి కోసల, రాజన్యఁడు శుభదినమున ♦ రాజులు లగ్నం
బోజఁ గన జోస్యులంగొని, యోజింపఁగ నొక్కచవిక ♦ కొండగఁ జనియెన్. ౩౨

క॥ మడఁతులు నలువురుప్రేముడి, దొడఁకఁ బిగులు చన్నుకట్టు ♦ గలిగిన వారల్
పొడవు జడ గలిగి నన్నని, నడుములు గలవారు పరుగు ♦ నం జనువారల్. ౩౩

క॥ ఆడుచు నొడలి వివశతం, బాడుచుఁ జేడియల మీదఁ ♦ బడుచుఁబ్రియమునం
గూడుచు వారలకుం గై, మోడుచుచుం బఱచి డాయఁ ♦ బోయిరి వడిగాన్. ౩౪

తే॥ కాలజిమూత దేహుని ♦ కన్నతల్లి, వారి చేష్టలఁ గని చంద్ర ♦ నదనలార!
పట్టరానట్టి సంతోష ♦ వార్తయొండు, గలిగినటు దోచెఁ గలదేని ♦ పలుకుడనఁగ

తే॥ ధరణిపులు వీరకటక పాదములుగొలువ, నింపుమైభూమిఁ జరము పాళింపుమనుచు

సీదుజ్యేష్ఠ పుత్రునకు భూః సేత ప్రాత్ర, మకుటముం గూర్చున్నాడుఁ బు స్తకమున. ౮౬
 తే॥ రామునకు రాజ్యసంపదఁ క్రాలె ననుచు, మునుమునం దోచు నానందఁ వనధి గురుత
 నవనిపుడు నన్ను సించెడుఁ ననెడి భయము, బాడబముఁ బోలె వట్టి పోవంగఁ జేసె
 ఆ॥ అట్టిదయ్య నామె యరు దైన మణిహార, నితతి ద్రవ్యరాశి వేడ్క నొసంగి
 మైత్రి పాత్రమగు ను యిత్రతో నేతెంచె, జక్రపాణి యమరు నదనమునకు. ౮౭
 ఆ॥ చేరి భక్తి మొక్కెఁ శ్రీదేవి భూదేవి, తో ననాదియగుచుఁ దోచి యమర
 వరుణుకెల్ల మేటిఁ ప్రాణంబు జ్ఞానంబు, నగు ముకుందు శ్రీపఁ దాబ్జములకు. ౮౮
 తే॥ లోకముల గొప్పయుదరంబుఁ లోనడంచు, కొన్న విశ్వేశ! వరద! నాకొడుకుఁ గాచు
 తెల్ల సీయధీనంబని యుల్ల మంద, యడఁగు తపమొప్పు కొనల్య యర్థి బలికిఁ గం
 తే॥ పోడశోప చారంబుగఁ శ్రుతి హితముగ, నాదిదేవు నారాధన మాచరించి
 యచటనున్న తపస్వుల నాదరించి, వత్సయుత ధేను వితతుల వారి కొనఁగె. ౯౦
 ఆ॥ భూసురులకు మణులు భూములు కన్యకల్, చందనంబు పసిఁడి సన్న వలువ
 లన్నమును విభూష లరుదైన గేహముల్, నిరివి గాఁగ నొసఁగె వేడ్క యెసఁగ
 తే॥ ఒసంగి శ్రీవరు పదముల కొనర నెఱంగి, పొగడి నేనించి వలగొని నగరి కరిగి
 ప్రాత్ర వ్రతముల నన్నింటి నూత గొనియె, రామునకు మంగళంబులు రాజిలంగ

౨. మంథర బోధన పటలము. (౮౯)

క॥ భూమిఁగూడు జ్యోతిషికుల, మోములు వికిసింపఁ గాంచి ముదితుండై శ్రీ
 రామాభిషేక ముక్తుల, కామెతగాఁ దగిన లగ్న మరయుండి యనినె. ౯౧
 తే॥ భవ్య లగ్నంబు రేపె రేపకడ నున్న దనుచు మహాహూర్తికులు వల్కు మనుజువిభుఁడు
 విని యనింద్య తపోఽగ్రణివిమల సుగుణ, గణ్యుఁడు వసిష్ఠుఁ డిటువచ్చుఁ గాకయనియె
 తే॥ దేవపీఠాష మట్లరుఁదెంచు మానిఁ గాంచి శుభ ముహూర్తము రేపఁగాన మీరు
 శ్రేయములు గూర్చు విధు లాచరించి రాఘ, వ్రునకు వలయు సీతులను తెల్పుండియనంగ
 తే॥ తమియుఁదానుగా ముందేగి తపసి వరుఁడు, రాము సుగదరోన్నతమందిరంబుఁదఱియ
 మాని రాకయెఱింగి సంభ్రమము దొలఁక, నెమరు వచ్చి లోనికిఁగొని యేగె నతఁడు
 క॥ నేరువఁ దగు శాస్త్రంబులఁ గూరించి విని తనివినొందు కొమరుని గని యో
 వీర్యాగగణ్య! రేపే, భూరఘుఁడు సీకు బట్ట ముం గట్టుఁ జూచి. ౯౨
 క॥ ఉన్నవి నుడువఁగఁ దగినవి, మన్నీనికి సావధాన మతివై విను మీ
 విన్నవి మఱవక మనమున, నెన్నికఁ గొని యట్లు సడవు మిద్ధ చరిత్రా! ౯౩

- క॥ హరి హరధాతల కంటెను, ధరాది భూతముల కంటెఁ దధ్యము కంటెఁ
స్థిర విబుధులున్నతులు త, త్వర మతివై నలుపు తత్స • పర్యలు వత్సా! ౧౦౦
- క॥ అలిగి చెఱువఁ గరుణించియుఁ, గలిమి నిలువఁ గందువంబు • గల వారలు వే
ల్పులె నొచ్చి విచ్చిరన నా, ర్యల మహిమం గొలుచు బద్ధ • యున్నదె? వత్సా!
- క॥ క్రూర గుణములకు మిక్కిలి, దూరుల చరణములు శిరము • తొట్టఁ దెలిచి యిం
పారఁగ మాటాడుము నుడి, వారల దూషణము సేత • వదలుము వత్సా! ౧౦౧
- క॥ పొదలను ప్రిదులను వారల, ముదలఁ గొనియె విధియు నడచు • మొగి నన నిఁక నె
య్యది గలదు పూజ్య పూజకు, నదృశం బిరు మెయికి నరయఁ • జను నిది వత్సా!
- క॥ పలుకు నుడివాలు శూలము, గలిగి వలఁతులైన ముగురు • కర్తలకును ని
శ్చలత దయ తగవు లేదే, నలవడునే మేల్మి యించు • కంతయు వత్సా! ౧౦౨
- క॥ వసుధఁ జెలి యాది నప్త, వ్యవసంబులు నీకు లేని • వగు నై న నవే
కనలుల కెల్ల ను కుదురులు, కసెము లనుచు హృదయమందు • కాంచుము వత్సా!
- క॥ సమరస భావము గలిగిన, సమరమ్ములు గలుగ వనము • స్రగ్గదు సేనల్
సమయపు తత్సక్యతస్థితి, యమరినఁ జెడఁగోర వలెనె? యరులను వత్సా! ౧౦౩
- క॥ తనియఁగ నింద్రియములు కలి, మిని నిత్యము పెనిచి పాడి • మిగులంగ దిటం
బున నేలున దేల్చి య, ప్పని యసిధారా వ్రతంబు • పాటిది వత్సా! ౧౦౪
- క॥ హరి హర హిరణ్య గర్భులు, పొరసిన భుజ బలము పెంపు • పొందిన యేర్ప
నర వరులు నచివ బల మన, సరించుట బలీయమైన • చక్కటి వత్సా! ౧౦౫
- క॥ నరుల కమరులకు బలితపు, టరులగు నక్షముల నిగ్ర • హము చేయుటచే
బెరుగునె సంపద జగముల, నరుదగు ప్రేమంబు మిగుల • నడరక వత్సా! ౧౦౬
- క॥ జనములె జీవముగాఁ దాఁ, దనువుగ నొప్పారు ధరణి • ధవ్రనకుఁ దగవు
నెరును నిచ్చలముగ ని, ల్పినచో జన్మంబు లేల • చేయఁగ? వత్సా! ౧౦౭
- క॥ ప్రియ వాక్యజ్ఞత యిగియు, జయము విమల గుణము శుద్ధి • జతనము తగవు
దయయుఁ బరామర్శము గల, నయ విదులం జేటు లలమి • నలఁచునె? వత్సా! ౧౦౮
- క॥ సిలుఁగులఁ దొలఁచుచుఁ ద్రాసున, ములు పగిదిఁ దటస్థుఁడైన • భూవరునకు మర
త్రుల లక్ష్య సమీక్ష యొనరఁ, గల కాలము గాక కనులు • గలవే? వత్సా! ౧౦౯
- క॥ ధర ధూమకేతు లనఁదగు, తరుణుల వలలోనఁ జిక్కి • తపియింపఁదయో
నెరగను పేధును గలుగదు, సరకంబును లేదతనికి • నమ్ముము వత్సా! ౧౧౦

తే॥ తగ విమర్శింప నెడలేని ♦ తగవుపనులు, కోటగాఁగల ప్రాజ్ఞ వా ♦ క్కులకు లొంగి
తెరువు దప్పని విధియు వ ♦ రించు వారి, కరుణ పడయ నదియ మేటి ♦ తెరువు వత్స!

తే॥ తత్త్వవిదుఁ డిట్లు పెక్కు వి ♦ ధాల సయము, భువన గర్భున కుపదేశ ♦ ముం బొనర్చి
యరయి కను వెలిగించి న ♦ మాన శీర్షు, నాలయంబున కే తెంచెనతని తోడ. ౧౧౫

తే॥ శేష శయనుఁ డా లక్ష్మీకుఁ ♦ జేరికొలిచి, వేద పూత జలంబుచే ♦ వేగ జలక
మార్చి నద్విధుల్ చక్కఁగాఁగిరిచ్చి తెల్ల, దర్శలఁ బఱపి రామునా ♦ స్థలిని నిలిపి.

అ॥ రామచంద్రుఁ డందు ♦ రంజిల్ల నుపవసించి, పగ వసిష్ఠుఁ డేగి ♦ ప్రభున కద్ది
తెలుప నతఁడు సేవకులకు నాజ్ఞాపించె, లలిత రీతిఁ బరమ ♦ లంకరింప. ౧౧౬

తే॥ రామచంద్రుండు రేపు భూరిమణుఁడగుచు, బట్టముం గట్టుకొన నుండెఁబొరులార! ♦
పురముఁగై సేయుఁడని తల ♦ వరులు పూన్చి, భేరులఁ మొరయించిరి ♦ వేల్పులలర.

అ॥ గేయమాన విమలకీర్తి రాముఁడురేపె, ప్రాభవంబు తోడ ♦ రత్న ముకుట
మును ధరించు నన్న ♦ మోదవాక్కులు వారి, కమృత మబ్బి నట్టు ♦ లయ్యెవినఁగ.

క॥ జనములు కోలాహలముగ, ధ్వని చేసిరి తనిసి రాడి ♦ పాడిరి పులకల్
తనరఁగఁ బూరించిరి తే, నిని పొగడిరి తలవరులకు ♦ నినిచి రుపదలఁ. ౧౧౭

అ॥ ప్రేమతోడఁ బ్రజయు ♦ వేవెలుంగును కొన్తు, భమును సానవట్టు ♦ పగిదిసొప్పి
మునుపె యంద మగుచు ♦ మొనసిన నగరంబు, సంచుగా నలంకరించి నారు. ౧౧౮

క॥ పలు రంగుల వెలయు పతా, కలు చూడఁ రాము కలిమిఁ ♦ గాంచెడు వేడ్కఁ
బలు వన్నెల పులుగులు వరు, నలుగా నప్పరము చేరు ♦ సరణిం దోచెన్. ౧౧౯

చ॥ పనితల నిద్రమా తోడల ♦ వంటి యనంటులు వారి గొంతులం
జెనసిన పోక మాఁకులును ♦ చెన్నగు వారి రదాళిఁబోలు సం
తనగల తారహారములు ♦ తత్కుచ సామ్య మహిష్ఠ తప్త కాం
చన కలశంబులున్ నగరి ♦ జానుగఁ గానఁగ నయ్యె నెల్లడఁ. ౧౨౦

ఉ॥ అంబుధి సంభవుం దగులు ♦ నట్టి వినూతన తోరణంపుఁ గం
బంబులు వెల్లు గోపురపు ♦ ద్వారము లందలి డాలు సుప్రభా
తాంబుజ మిత్రుకాంతి వడ ♦ నగ్గలికంబుగఁ గ్రొత్త చంద మం
దంబుగ నొందియొప్పెఁ గను ♦ దమ్ములకుఁ మిఱుమిట్లు గొల్పుచుఁ.

తే॥ ధవళ కవచ రత్న స్తంభ ♦ తతులు భూతి, గలుగు నర్థ నాశీశ్వరు ♦ కైపు దోచె
విద్రుమ స్తంభములుమంచు ♦ విరియమఱిగి, యలరుమార్తాండురూపంబున నుకరించె.

ఉ॥ ముత్తియముల్ మనోహరతఁ ♦ బూర్ణ శశాంకుని కాంతి వీవ సం
పత్తమ పద్మరాగములు ♦ ప్రాగుదయార్క గభస్తు లీన న

త్వత్తమ నీల రత్న తతుః, లుక్మట గాఢ తమంబు నింపగా

గ్రోత్తు గీధు లొప్పె గణః, కు ల్దైలిపించు దినంబులం బతె. ౧౨౬

ఉ॥ సృత్యము సేయు రథ్యముల, నేరిచి కట్టిన తేరు లొప్పె సాం

గత్యము సేయ భూజగముః, గాన నెరంగు విమాన పంక్తి నా

నిత్య లలాట పట్టములు, నిచ్చులు శోభిలు దంతు లొప్పె నా

దిత్యునితోడ నాన నరు, దెంచెడు పూర్వ దిగద్రులో యున్. ౧౨౭

తే॥ పటిక గోడలఁ జేరిన, వసునలందు, నిండు కెంపులు చీకట్లు, నీంగఁ జేయ

నచట నేనాఁడు నెడఁబాటునరయ కుండ, జక్కవలు మది నెమ్మది, సంతసిల్లు. ౧౨౮

తే॥ పూలజడి నీటిజడి గండ, పాడుల జడియు, నాణి ముత్యాల జడి యొరఁ, యంగ రాలు

నగల బంగరుజడి చేరి, నెగడి జడిగఁ, దుఱంగలించె మిక్కిలి యాప్ర, తోలి కలను

తే॥ గంధగజములు కవచులు, కటకపదులు, నైన వీరులకై వడి, నరుగు చుండె

వ్రేలు రశనా నితంబముల్ వెలయు సకుల, క్రియను కరిణులు నడచెఁ గింకిణులతోడ

ఉ॥ పై పయి వృద్ధి నొందు విభ, వంబు సుఖంబు మనోజ్ఞకర్తవ్యమున్

లోపము లేమిఁ గాంచి యిహ, లోకముఁజేరిన వేల్పు లేమియుం

దోష కయోధ్యఁ జేరియును, దూరము వచ్చియుఁ స్వర్గలోక మం

దే పరిగొంచు నుంటి మని, యెంతయుఁ జింతిలుచుండి రచ్చటన్.

మ॥ వడిఁ గై సేసిన యప్పురోత్తమము భ, వ్యంబై సుకౌకంబుకై

వడి నొప్పాక దశాననుం బలె నొన, ర్పంగా నసాధ్యంబులౌ

కొడిమల్ పూని చరించు మంథర పురిన్, గోలాపాల ధ్యానముల్

కడు వేధింపఁగ వీధిఁజేరి కనియెన్, గార్యంబులున్ హేతువున్. ౧౩౦

సీ॥ కాంచి మంథర తగు, కారణం బూహించి, తత్తమమందు చి, త్తంబు తోడ

వేదనతోఁ గోప, వీక్షణంబుల తోడ, వడిచేతఁ దడఁబడు, నుడులతోడ

ద్రుజగంబులకు నన, దృశ వీడ యొనరించు, కడఁకతోఁ దొల్లి రా, ఘృవుని వలన

కారుక ముక్త మృ, త్కణ బాధితాంగయా, కతము దలంచి పెను, కనలు తోడ

తే॥ మణులతోఁగూడి విరియు తా, మరలు గల్గు, పాల కడలి వీచికలఁ బ్ర, వాళ లతిక

నాఁ గటాక్షముల్ పరవ మం, చమునఁ బండి, యున్న కై కేయి కడకేగ, నుగ్రగతిని

తే॥ మృదుల వికచపద్మములు నో, మిన వ్రతముల, వలన నుపమానతం బొంది, వెలయునట్టి

కై క బంగరు పదముల, కడ వనించి, తడవె మెల్ల నఁ గూరుకు, తలఁగునట్లు. ౧౩౧

తే॥ తడవ నుత్తమ సతి కై క, తన విశాల, నేత్రముల నుండి పూర్తిగా, నిద్ర విడమి

గాంధి కట్టాడిం బొందు, కలుచ రేఁఛ, బలికె నిట్లులు నిర్బంధఃఫణితిఁ గుబ్జ. ౧౩౨

తే॥ చెడుగునేయువాలునుపోలి, చిలుముగలుగు, రాహుకబంధించువఱకుమాఱనిమ్మగాంక
బింబముంబలె వెల్లువ ♦ విధినిరెచ్చు, దుఃఖములు సమీపింపని ♦ ద్దుర వహింతె?

అ॥ కొడిమ వినముఁ బోలు ♦ చెడుగరి గుజ్జట్లు, పలుకఁ గైక చాప ♦ పాణు లగుచు
నా కుమార వరులు ♦ నలి నున్న వారు ధ, ర్మంబు దలఁగఁరెట్లు ♦ మలయుగీడు? ౧౩౭

అ॥ పొగడఁ దగిన సుతులఁ ♦ బొందిన జనములు, కీడు దొలఁగి పో ను ♦ ఖంత్తు నిజము
శ్రుతులఁ బోలు రాము ♦ సొంపారఁగను నాకు, నాపదయును కలదె॥ యవని యందు?

తే॥ గారమను నబ్ధి మునిగిన ♦ కై క యిట్లు, పలుక వంకరపాపంబు ♦ పగిది నొప్పు
కుబ్జయనుఁ, దూలె మేలిమిఁకూలె సిరియు, నేర్పు చేతఁ గౌసల్య యన్ని యుఁగడించె.

తే॥ అనుడుఁ గై కయిట్లునుభ ర్త, యధిపుఁడగుడు, పొగడఁదగుగుణభరతుండు ♦ పుత్త్రిఁడగుడు
నింత కంటెను కౌసల్య ♦ కేమి కోరఁ, దగిన సుఖ జీవితం బింక ♦ ధరణిఁ గలదు? ౧౪౦

తే॥ వీరులు హాసింప మగపాడిదూఱువడఁగఁ, దాటకంజంపురాముఁడు ♦ త్యాహియగుచు
నెల్లి రాజ్యాభిషేకంబు ♦ నెనయఁగలఁడు. కడకుఁ గౌసల్యగాంచు సుఖంబు నిదియ.

తే॥ అనుచు మంథర యవ్వార్త ♦ వినుచు నంతఁ, గై క కౌసల్యల యెడంద ♦ లేక మగుచు
భేదముంబొందకుండ భూ విభుఁడుదళర, ఘండు కై కేయిమదిజొచ్చి, యుండఁబోలు

చ॥ కలిగిన గొప్ప ప్రేమ యను ♦ కంధి విరావము తోడ నుబ్బుగాఁ
గలఁగని నిండు చందురుని ♦ కై వడి నొప్పు మొగంబు తేటయై
వెలయఁగఁ గై క యుల్లమున ♦ వేడుక యెల్లను మీఱు మూఁడు వ
హ్నులకు శిరో విభూష యన ♦ నొప్పిన రత్న నరం బొసంగఁగఁ. ౧౪౩

ఉ॥ వంచక దాసి నేత్రముల ♦ వహ్ని కణంబులు రాలఁ జూచె గాం
డించె నదల్పఁ దిట్ట బెద ♦ రించె రదంబులు గీతె భూషలం
ద్రెంచెను నెత్తి గొట్టు కొనె ♦ ద్రెల్లెను బోరున నేడ్చె వెక్కె గో
పించెను రత్నహారమును ♦ వ్రేసెను మేదిని పల్లమేర్పడఁ. ౧౪౪

ఉ॥ వేసటఁ జూచి చూచి యవి ♦ వేకిని వింత యెఱుంగలేవు పె
నోసము లేమి నింకఁ జెడిపొయెడు పుత్రుని తోడ నీవు, నా
కోసలరాజ పుత్త్రి తన ♦ కోరిక నొందెను నీ సవత్నికీ
దాసుల కింక నే జగము ♦ దాస్యము సేయఁగఁ జాల నోర్చుమె. ౧౪౫

తే॥ అవనిజయు రాఘవ్రెడు నున్న ♦ తాననములఁ, గ్రాల నీవట్టి యట నిల్చి, కేలు మోడ్చి
పనుపు నేయ నీవొందు నం ♦ బర మదేది? దీనఁ బొందిన నీమన ♦ స్థిరత యెద్ది? ౧౪౬

మ॥ తన మేలుక మది నెన్నఁడుక మఱవ దా ♦ తంత్రజ్ఞ కౌసల్య, త
తనయుండో తన తండ్రి రాజ్య రమఁ దా ♦ దక్కించు కొన్నాడు, నీ

తనయుం డెల్ల ను సేగఁ జచ్చి నతఁడౌ ♦ దక్కెమియుం గాఁడ, యే
మని నీదుఃఖము దీర్చి కొందు భరతున్ ♦ హా! నీవు కన్నావోకో! ౧౪౭

చ॥ ధరణిని రాముఁడే యతని ♦ తమ్ముడు లక్ష్మణు తోడ నేలుచో
భరతుఁడు వాని తమ్ముఁడును ♦ భారపు జీవిత కాల మంతయున్
దొరలఁగ రాజ్యము నివ్విడిచి ♦ దుర్గమ కానన నీమలందు దు
ష్కర తపముల్ వ్రతంబులును ♦ చల్పఁగఁ బంపుట మేలు చూడఁగన్.

తే॥ రథ గజాదులఁ గల్గి భూ ♦ రమణి వలచు, నంత నుందరుఁడై రాజు ♦ లందు లెక్క
పెట్టఁ దగినట్లు భరతుండు ♦ పుట్ట లేదు, కాన గిట్టుటయే మేలు ♦ కాదె తలఁప. ౧౪౯

తే॥ పుణ్య హీనుని భరతుని ♦ మున్నె తండ్రి, యాజ్ఞ యొసఁగి కారడవి ద, వ్యరుగు నట్లు
వడిగఁ బంపిన హేతు వి ♦ ప్పట్ల నాకుఁ, డెల్ల మయ్యె; బట్ట పగట ♦ దీప మేలి! ౧౫౦

తే॥ భేద బుద్ధి మనంబునఁ ♦ బెట్టి యిట్లు, రాజ్య మాతని కిచ్చు కా ♦ రణము వలన
తండ్రి క్రూరుండు తల్లియు ♦ దైత్యురాలు, చిన్ని భరత! నీవే మిఁకఁ ♦ జేయు దయ్య

ఉ॥ రాజ కులంబునం బొడమి ♦ రాజ గృహంబుననే పెరింగి పై
రాజ గృహంబు సొచ్చి మఱి ♦ రాజ కళత్రమ వైతి వయ్య నీ
వోజను వేల గానని మ ♦ హోగ్ర విపజల రాశిలోఁ బడం
గాఁ జనుచుంటి చెప్పినను ♦ కానవు నీకును లేదు బుద్ధియున్. ౧౫౧

ఉ॥ విద్యయు యావనంబు నల ♦ విం గనరాని బలంబు మేల్ ధను
ర్విద్యయుఁ బేర్చి యందమును ♦ వీర్యము శీలము సద్గుణంబులున్
హృద్యముగాఁగ నీనుతున ♦ కేర్పడి యుండుట శాడ్యలంబుపై
నుద్యమ మొప్ప దేన నుధ ♦ నొ ల్కఁగఁ జేసిన చందమయ్యెఁగా!. ౧౫౩

తే॥ నాల్గు చేదగు నట్లు మం ♦ ధర వచించు, చెడుగు పలుకులు మండెడు ♦ చిచ్చునందు
ప్రాజ్యముం బోసినట్లు కో ♦ పంబుఁ బెంపఁ, గనులు కెంపుగదురఁ బల్కెఁ ♦ గై కలులు

చ॥ దినమణి యాదిగాఁగఁ గుల ♦ ధీరులు ప్రాణ ధనంబు లూడినన్
దనరిన నీతి మార్గమును ♦ తప్పురు; కేకయ వంశ వివ్రతుల్
మనుకుల మాటు దూఱువడు ♦ మార్గము దెల్పెదె? క్రూరురాల! యే
మని వచియించి తిట్టు లిఁక ♦ నాడకుజీవము లింత తీపయ్యేన్. ౧౫౫

చ॥ తనియఁగనాకు మేలల్పువు ♦ దానవు కావిడ నాదు పట్టికిం
జనవున శ్రేయముం బొనరఁ ♦ జల్పెడు దానవు కావు రాచ పా
డిని గమనింప నీకును ఘ ♦ టింపదు లగ్గు వివేకహీన! నిన్
గొని కలుషంబు దుర్విధియుఁ ♦ గోరిక నార్పఁగ నాడి తివ్వెధిన్. ౧౫౬

ఉ॥ పుట్టిన గిట్టిన న్నరులు ♦ పొందుట వీడుట కీర్తియే యనన్
జుట్టులు వీడినన్ గుణము ♦ చూడిన నీతి వివర్యయ స్థితిం
బట్టిన వీడ దప్పినను ♦ పాడి తపంబులు మాటు పొందినం
బుట్టిన వంశ ధర్మమును ♦ పోవిడువం దగునే సరాశిని! ౧౫౭

చ॥ నిలువక పొమ్ము నాయెదుట నిల్చి దురాపము లల్పవాక్యముల్
పలికిన నీదు నాలుకను ♦ పచ్చడి నేయక యోర్చి మానితిన్
బలుకకు విద్ది యొడ్లు వినఁ ♦ బాప ఫలంబును తప్ప కొందెదో
పలువ! దురాత్మురాల! యిట ♦ వాగకు మూయుము నోరి నికనేన్. ౧౫౮

చ॥ వినమును తీసివై చినను ♦ వీడక ప్రాణిని కష్టపెట్టు న
ప్రేనఁగి తదీయవాక్యముల ♦ కించుక జంకక కుబ్జ యోర్పు మై
గునుమలతా! మదాశ్రయమ! కొంచక వెక్కనమైన నీకు మే
లొనఁగు హితోక్తులన్ విడువ ♦ నోప నటంచును పట్టె బాదముల్. ౧౫౯

తే॥ జ్యేష్ఠనక రాజ్యభారంబు ♦ చెల్లునన్నఁ, దండ్రికంటె రాముఁడు పిన్న ♦ తండ్రి కాఁడె
తేడ దీనికి సంగీక ♦ రించె ననఁగ, భరతునకు నీయ నక్రమ ♦ భంగ మగునె? ౧౬౦

ఉ॥ ధర్మము నిండు ప్రేమగల ♦ తాపన వర్మలకై న రాడ్రమా
శర్మము నొందు నాపిదపఁ ♦ జయ్యన మాటు స్వభావ ముల్లస
త్కర్మలై యయ్యు నింతవడి ♦ కష్టము గూర్చని వారు మీఁద దు
ష్కర్మపు లాచరింతు మదిఁ ♦ గాతీయ సెందుచుఁ గ్రుంగునట్లుగన్. ౧౬౧

తే॥ నూనుఁ డేలికయైన న ♦ నూయ యెడఁద, గలుగు కౌసల్య కత్యంత ♦ బలము గలుగు
నీకు నీకొడుకున కామె ♦ నెవరు చేసి, యిచ్చు నల్పంబు గాక వేఁతేమి గలదు? ౧౬౨

ఉ॥ ప్రేరణ నేయు కష్టమును ♦ బీదజీకంబును దొట్టి నిల్వ ని
స్గోరిన వారికిన్ సవతిఁ ♦ గోరి యొసంగెదో? సిగ్గు నొందెదో?
మాటని సంకటంబునను ♦ మాడెదో? యూరక పొమ్మటందువో?
యేరహి జీవితంబు భరి ♦ యించెదో? కుందెదో? క్రుంగికూలెదో? ౧౬౩

ఉ॥ ఏమి యొసర్ప నీయెడఁద ♦ నెంచితి వింకను కొన్ని నాళ్లలో
లేమిని దీనతన్ మది చ ♦ లింపఁగ నినను తల్లిదండ్రులొ
ప్రేముడి చుట్ట పక్కములొ ♦ వేడగ వచ్చినవారొ కాంచుటల్
నీమహిమమ్మో? నీసవతి ♦ నిక్కపు సంపదయో వచింపుమా? ౧౬౪

చ॥ చసపును చూపు నీపతికి ♦ జంకియె నిక్కము సుమ్ము జానకీ
జనకుఁడు రాము మామ చని ♦ జక్కుగఁ జేయఁగలేకపోయె నీ

జనకుని యింక నాతనికి పౌఖ్యమయ్యెను బగు జీవితము గా

లునా? నినువోలె నాటడివి కుండంగఁబుట్టిరె యేరు వీటికి ౧౬౧

తే॥ క్రూర శాత్రువుల తండ్రి మాఁగొనిన జేరి, వీర లెంతమాత్రముతోడు, గారుగాన
జయ మదెల్లబ్బు? నీవు నీ జనుల తోడఁ, జెడఁగ దుఃఖాభిలషడ సాహ, సింది తిట్లు

క॥ నీ ముద్దు కొమరు జెఱచితి, వీ మహి తోలుదొల్త నబ్బు, నెవని కతని గా

రాము సుతుల కయ్యెడు నా, పై మాతక యల్లె వారి - వారికి నబ్బున్. ౧౬౨

అ॥ పలువ దాని యిట్లు పలుక దివ్యుల మాయ, వలన వారు పొందు, వరబలమున
ఘనులు చేయు తపము కతమునఁ కై కేయి, విమల మనము మాతీ వెడఁగునొందె

తే॥ సురవిరోధుల క్రౌర్యంబు, సురల తపము, పండి ప్రేరేపఁగ మధురవాణి కరుణ
వీడుట గదా రాముని, వినుత కీర్తి, సుధను ద్రావుచున్నారలు సుజన వరులు

తే॥ అట్టి కై కేయి మంథర, నలరఁ జూచి, నన్ను ప్రేమించి నా పుత్రుని నకు నయంబు
నేయుదాసపు మకుటాభి, పేకమతఁడు, పొందువిధమది పొసఁగఁదెల్పుమ యటన్న

తే॥ దాని యిట్లునై మోడ్చి, దైవ్యమింక, నీకుఁగల్గునా? నావాక్య నియతి విడక
జరుగుదే నయోధ్యయేకాదు, జగములెల్ల, సంతరింతు నీసుతునకుఁ జదురు రాల!

తే॥ అరసి చెరిగి గాలించి వా క్యం బొకండు, పలికెదను విను మున్న శం, బరుని కలన
గెలుచు నాఁడొనఁగిన వర, ములను రెంటి, నీవుడు పడయుము విడక ప్రాణేశునొద్ద

తే॥ ఒకట మేదినిగొని మఱియొకట నవతి, కొడుకు రావ్రంబు త్యజియించిఁ ఘోరకాన
నముల నలయ సంపుమునను, స్తముఁగలించు, ననియెనొడలియల్లెడవంక యమరుకుబ్బ

తే॥ దానియారీతిఁబల్కసంతనమునొంది, యలమిశ్రమునఁ కై కయముల్యువారముమిత
ధనమొనంగి నాసుతునకు, ధరణియెల్ల, నిచ్చితిక రాజమాతవు నీవ నుమ్ము. ౧౬౩

తే॥ మంచి వెరవు బోధించితి, వంచితముగఁ, బొట్టివారికిఁ బుట్టెఁడు బుద్ధులనుట
నిజము; నేఁడు నాకోరిక, నెగుటా పతి, కడన జీవముల్ వదలుటాంగలుగు బొమ్ము

మ॥ అనుచుం దానిని సాగనంపి సుమత, య్యం డిగి నీలంపుఁ గొ
స్సను విప్లవ విరులక విదిచ్చెను శిరో, భూషణ త్యజించె మహా
ఘన జీమూతమునక మఱింగిన నన, క్షత్రు నిశానాభు జై
లునకుం దీసిన లీలఁ దేనియ కళు, ల్కూఁగక రొదల్చెయ్యుచున్. ౧౬౪

చ॥ పెరిగెడు కీర్తి వల్లకను, వేరులతోడఁగఁద్రుంచె నాఁగ బం
ధుర లనదంగమా రశనఁ ద్రుంచి విదుర్పురుఁ గాలి యందెలక
వర కటకంబులం దిగిచి, వైచి శశాంకు కలంకు దుడ్చు వై
ఖరి నుదుట రహించు తిలకంబును పోదుడిచెం దలుక్కునక. ౧౬౫

చ॥ తొడవుల నొక్కొకండుగను ♦ త్రుంచి చెదర్చి ధరాతలంబుపైఁ
బొడవగు వెండ్రుకన్ వలపు ♦ పొలిపి వోవఁగ విప్పి కన్నులం
దడవిన యంజనంబు వడి ♦ భారలుగాఁ గరఁగఁగ నేడ్పుచుం
బుడమిని పొర్లుచుండె నట ♦ బువ్వులు రాలిన తీగపొలికన్ ౧౭౮

ఉ॥ పెచ్చగు తాపమొంది పృథి ♦ వింబడు జింకను పోలి నృత్యమున్
మచ్చికఁ జేయు నెమ్మి పురి ♦ మడ్చి యడంగిన భాతి సీత యన్
లచ్చి యయోధ్య వీడుటఁ ద ♦ లంచి ముదంబున నామె యక్కయం
దచ్చుగఁ జేరినట్లు పడి ♦ యూటల నొందుచు నుండెఁ గైక దాన్. ౧౭౯

౩. కై కేయి పటలము. (౧౧౦)

తే॥ అర్ధరాత్ర మరుగునంత ♦ నవని విభుడు, కార్యనిర్వాహకులగు భూ ♦ కాంతు లెల్లఁ
గొలువ వీణాధ్వనియులోనఁగొండఁదగిన, మధురవాణి కై కేయి వేశ్మమునకరిగె. ౧౮౦

అ॥ వెంట వచ్చిన రాజులు ♦ వినతులగుచు, వాకిటను నిల్వ దశరథ ♦ పాశ్చివుండు
పరిజనంబులతోడ లో ♦ పలికి నేగి, పడక వీడిన కై కేయి ♦ కడకు నరిగి . ౧౮౧

తే॥ కాంచి చలియించి కలఁగినఁకత మదేది, యనుచుఁ జింతించి పిడియేచుఁగొనువహించు
వనగిజంబట్లు కై కనుఁతన కరములఁ, గ్రుచ్చి లేవంగ నెత్తె నఁకూర్మిజ్జేడు. ౧౮౨

తే॥ కాంతు ప్రాణములం బోలు - కైక తన్ను, తడవియెత్తిన దీర్ఘహ - స్తములఁద్రోచి
వైచి చలియించు మించు నా-వఱలి నేలఁ, బడి పలుకకుండ నూర్పులు-విడువసాగె ౧౮౩

చ॥ అదిగని రాజు బిట్టులికి ♦ యంగద యెయ్యది సంఘటించె నీ
యెడకుఁ గలంక గూర్చు జను ♦ లేడు జగంబుల నున్నఁ జాపు వొం
దుదు రెటువంటి వారయనఁదోయలి! యొందిన దేదొ తెల్పి యా
పిదప గ్రహింతుగాక పృథి ♦ వీపతి కార్యము లంచుఁ బల్కఁగన్. ౧౮౪

తే॥ విభుఁడు పలికిన పలుకులు, విన్నకై క, మొగులుఁ బోలు కనుల బాష్పములు తొనకి
స్తన గిరులు నిండ నాయెడఁ నెనరు గలుగు, నేని నాడిచ్చు వాని నేఁడిమ్మనంగ

తే॥ ఆమెయుద్దేశ మెఱుంగని, యవని విభుఁడు, మెఱుపు తెఱగున నవ్వి యో, మెలఁలేనినుము
నీ కుమాఁడు శ్రీరాముని పయ నాన, వరము లిత్తు నించుకయు లోపంబునేయ.

తే॥ అని పలుకఁగైక నామది ♦ సడరు చింత, దీర్తువేని వేల్పులె సాక్షి, లేట పడఁగ
నాడు రణ రంగమున మెచ్చి, నాకొనంగు, రెండు వరముల నేడు గోరెద ఫలింప.

తే॥ దృఢమనస్క-యా కై కేయి యెడఁదఁగనక, వరముగొన నింతతడఁ బాటు, వనటవలదు
నా బరువు తగ్గ నిత్తు నీనాడె కొనుము, తెలుపుమదియేదో యని రాజుఁ తిలకుఁడనియె

ఉ॥ క్రూరుల లోనఁగ్రూర, తన ధోరిన రెండిట నొక్కదానిచే
భారణి నాతనూజనకుఁ దప్పక పట్టము గట్ట నొక్కట
నారలు గట్టి దుర్గమ వ సంబులలోఁ బదు నాలుగేండ్లు నీ
తారమణుండు చేర; నని ధైర్యము మీఱ వచించె రాజతోడ. ౧౯

తే॥ నాగముం బోలు కైకేయి ధాన్యముండి, తాపకర వాగ్విషంబు తక్ దాఁతునంత
వడఁగి యొడలెల్ల నుడుక భూవరుఁడు సోలి, పొగ రడంగు నేనుఁగు వలె భూమిఁగూలె

తే॥ ఉర్విపైఁ బడి పొరలిన ధాన్య భాము, నధిక దుఃఖముఁ దెల్ప నమర్థం లెవరు?
ఉమ్మలక వడి ముదురంగ నుడికి యుడికి, కొలిమి నిప్పులఁ బోలె నూర్పులను విడిచె

ఉ॥ నాలుక వాడి యెండెను మ సంబు చలించెను కుంది ప్రాణము
య్యాలల నూఁగె నేత్రయుగ ధాన్యగ రక్తము లొల్కె నక్షముల్
తూలెను చేయఁదగ్గదియె తోచక చంచలతక్ భజించె మూ
ర్ఖాలనతక్ నమస్తము రయంబున లేనిద యయ్యె నంతలో. ౧౯౨

తే॥ పదరి జీవముల్ తపియింపఁ బార్థివుం డొ, కింత తెలివొందుఁ గుములఁగ నేడ్పు నిల్వ
యత్న మొనరించి మఱి కూలునావి యడఁగఁజెల్రముం బోలెఁ జూచును చేష్టదక్కు

ఉ॥ పాపినిఁబట్టి కొట్ట మది - భావన నేయు మడంతి యంచు రా
నోపిన నిందకుఁ బిడియ - మెందు ప్రణంబున బల్లెముం జొరం
జోపిన నొచ్చి కూలు కరిచొప్పునఁ దల్లడ మందు లోని పెం
దాపముతోడ నూర్పు కను - దమ్ముల పోయిన యట్లు దూపిలుక. ౧౯౩

ఉ॥ స్తంభమునందు గట్టువడు - సామజముం బలె భూవరుండు సం
రంభము దక్కి దూపటిలి - ప్రజ్ఞదొలంగి యలంగుచుండఁగా
జంభ విరోధి ముఖ్యులును - జంకి వడంకిరి లోక విప్లవా
రంభము దోచె నైనను క - రంగదు కైక మనంబు సుంతయుక. ౧౯౪

తే॥ భర్తచింతను గని భయపడఁగ లేదు, మనసు కరఁగదు బిడియంబు - గొనదటంచుఁ
బలుక సిగ్గగుఁ బెద్దలు - వంచనంబె, యువిద జన్మమందురు దాని - కూలె యనరు.

తే॥ అట్టిసితి నున్న కైకేయి - నట్టెచూచి, నీవు బ్రమసితివా? లేక - నేర్చినట్టి
వంచకుల బోధ కలదా? నాపైన నాన, నిజము వచియింపుమని పల్కన్పువపడుండు.

క॥ సాధా! నే భ్రమియింపను, బోధించిన దింతలేదు ధాన్యోన్నతగిన వే
సాధింతు నీయవేనిక, వేధింపఁగ నింద నిన్ను విడుతు ననువులక.

తే॥ రాముడే ప్రాణమగు దశ ధర్మ విభుండు, వెలఁది పల్కునగము విని ధాన్య మున్న
చూఁడు బొబ్బపై బల్లెంబుఁగాడి నట్టు, లై నఁ దపియించి యాహచ్చి యాహ్నివాలె

చ॥ త్రిజగము లంధు గెల్చుగొని * తేజిన ధీదుడు, కాలకూటమా!

భుజగమ! ఘృత్యువా! యనును * మూలుగు మూలుగు విభ్రాలించు మై

గజగజలాడ నేలబడు * గ్రమ్మట లేచును సత్యవాక్యమే

నిజముగ నన్ను చంపె నను * నెంజలి ధర్మవై చెడ్డదొ ననుక ౨౦౦

తే॥ నీరవదుల వీర్యంబులు * బీటు వోవఁ, జెనకే నాతఁడు భగము న * ప్రీతముగను

వాడివాలున ఖండించి * వైచియేను, నధము లొందు దుర్గతిఁ గొందుననుచుఁగనలు

తే॥ సత్యకీర్తిమా దశరథ * చక్రవర్తి, కేలు మోదు నొడుగొఱుకుఁ * గీడెయ్యె

సత్యమున నను గంపించు * సంతపించు, నిప్పుపైఘృతమట్లు గుం * డెయుఁగరంగ ౨౦౧

సీ॥ సత్యవాక్యంబు ర * యము త్యజించి శి, క్షించినఁ జెడుగె యి * చ్చినను చెడుగె

కలదని యొర్చుట * కంటెను తన పట్టు, వదలని పాపిని * వధముకంటె

యాచించుటే కావ్య * మని లేచి కట్టుగం, బముల లాగెడు మద * వాతణముల

బలము గల్గి రా * జాలు ముందు తొడరి పూ, జించెడు చరణ రా * జీవ యుగళ

తే॥ ముష్టదు, దశరథుఁ డంత దో * నములఁ ద్రోవ, దలంచు వారలఁ బోలి రాఁ * గలుగుమేలు

శ్రుత్యమేని శాంతము కావఁ * గలదె యుండు, దలంచి భూపతి కైక * పాదములవ్రాలె.

క॥ నీకొడుకు రాజ్య సంపద, గైకొనఁ డటు కొనిన జగము * కైకొనదెపుడుక

లోకమునఁ గీర్తినిలువదు, నీ కగునది నింద యొకట * నిక్కము పడఁటి! ౨౦౨

సీ॥ త్రిదశులు నంగీక * రింపరు మద్యులు, ప్రాణము ల్విడుతురు * పంకజాక్షి!

తక్కువారల కథఁతడవంగనేల? నీ, నెవ్వరిఁ గొనిరాజ్య * మేలు దాన

వేను పల్కుట వల్ల * నే నమ్మితించిన, రాముండు నీదు పు * త్ర కను కలులె

తప్పక యొనఁగు; వ * దాన్యు కేకయుని పు, త్రి! నాదు కన్ను ల * ర్థింతువేని

తే॥ యిపుడ యొనఁగెద జీవంబు * లింతువేని, నీవళమ కావె వరము లే * నియును ధరణి

క్షాత్రముగొనుమువేటొండు * ముఱపుమబలి! నాపయిం దయ్యయింలై నఁజూపఁదగవే?

సీ॥ ఇచ్చితి ననిపల్కి-యింకఁ దప్పఁగాఁ జాలఁ, జెను వగముంచి త * పింపఁజేసి

నొంచున మిట్లు మా * చించిన క్రూర పి, శాచ మేనియుఁ దల్లి * చాచునిచ్చు

నిన్ను మిక్కిలి వేడు * నీ మగనికి దీని, నొనఁగినదొనఁగులు పొనఁగు నేమి?

యిది భర్త తను వేడఁ * దనపాటి తానయై, షిడుగుల ముద్దమా * చెడుగుకైక

తే॥మున్నె వరము లొనఁగి యిప్పు * పొక్కియోట, గొనఁగ వేముండు? నిక సత్యమునుభవధింప

నెవరు గల వారలో భువి * నెఱుంగనైతి, ననుచు మది నుంత కరఁగని, దై వచ్చిచె.

సీ॥ కల్లలుడుట యెఱుం * గని నిత్యశీలిభూ, పాలుఁడా వాక్యంబు * వాలకించి

జీవంబులుడుక మూర్ఖిలుచు నోర్చుమై, నీవనితా ధూప * నైందిమాడఁ

జలుమును చిమ్మును * గలిపి నేసినయది, యనుచు లజ్జించుచు * నావ్రిలేని
మనుజు నైశ్చరి నుండి * మరల నిట్టూర్పులు, విడిచి దీనత దోష * వేడికొనుచు
తే॥ నీకొడుకె రాధ్యమేలును * గాక నీవు, స్వేచ్ఛ సధికారమును జర * పింతు గాక
యింత వశమగుగాక పా * లింతుగాక, యొసంగితిని తప్పి దానికై * విసుగనేను. ౨౦౨
నీ॥ నాప్రాణములును నా * నయనంబులంబోలి, భువిఁ బ్రాణి త్తికెల్ల * బుత్తు బోలి
నడచు నాకొమరుఁ డీపుడమి వీడకయుండు, మాత్రంబు కరుణింపు * ముకురువిడుము
తెలియ సత్యమె. వేరు * తెగఁగోయు కార్యహా, టకు నిట్లు వందువాఁడను మృగాక్షి
నాల్కపిడుపగట్టె * నాకుమారుండు కన్ను, మఱ్ఱుగగునేని నే * మఱిఁగి చత్తు
తే॥ నాదు జీవముల్ నిను శర *ణంబు వేడు, చున్న వని యామె పదముల * నొఱుగఁ గైక
యిచ్చి యడుగకు మునుట నీ * కెట్లు పాడి, యమచుఁ ద్రోపాడె నిందయు * నగడు గొనక
తే॥ కఠిన పాపాణమృదయ యా * కై కయట్లు, పలుకఁగొమరుండుకానకు * వెలలుమున్నె
నేను జీవముల్ నీఁగుట * నిజమటంచు, బిడుగుపడు కొండవలెరాజు * పృథివిఁ ద్రెల్ల
తే॥ త్రెల్ల క్రూర దుఃఖాంబుధి * దిగి మునింగె, మునిఁగి దరి గానకావ్యాళ * ముఖ కఠోర
వాక్కు గుండెల నగలించు * బాపచరిత, నీచతకు సహింపక పడి * నేలఁ బొరలె. ౨౦౩

చ॥ సతులీల జీవితేశ్వరులు * చావక మున్నె సుఖంబు రోయుచున్
బ్రతుకు త్యజించి రా యశము * బ్రాణిగఁ గోరక యింతదాఁక ద
త్పతుల వధించు నారులను * ధారిణిఁ గానము వంశ నాశిని!
పతి నీటు నీకరంబులనె * పాపపుఁ జిత్రవధం బొనర్తువే? ౨౦౪

చ॥ పాపము లెక్కలేదు కుల * పద్ధతి మాడ్చితి ధర్మ మెంచవున్
దాపము నొందవున్ గరుణ * దార్కొని చంపితి వాక్చరాగ్నిచే
వేపుచుఁ దీసి ప్రాణముల * వెంపర లాడి వధించి తింక నే
పాప ఘోషుంగ కుండు ప్రజ * ప్రాణములం గొన నాన చేసితే? ౨౦౫

చ॥ ముగుడతనంబు జంకు బిడె * మున్ నెఱి భూషలుగాఁ గలారలే
మగువలు; కీ రిక్తై బిడెము * మన్నన నేయుట లోక ధర్మమా
తగవు గణింపరేని వని * తల్ మగవారల లోనఁ జేరఁగాఁ
దగుఁ జెలి రూపుఁబట్టి వని * తాతలిఁ జేర్చుట యెల్లు పొందగున్? ౨౦౬

క॥ బలమున బుద్ధిని దాజాల, గలిచితి దేవతలవఱకు * గీమున నొక స్త్రీ
వలఁ దనిలి చెడితి ననియెడు, బలు నిందం బొంద నిపుడు * పాలైతిఁ గదే! ౨౦౭

క॥ మేరుగిరి వేటు మేరువు, లో రాజులు కరణి వెలయు * దోర్మగభుండా
భూరమణు డగలుఁ బొగుల్కు, ధూణు బొరలు లేచుఁ జూచు * దూపిల్లు వెలన్,

అ॥ ఒంటి యొంటి ధూళి ♦ నెఱయఁ బొరలు రాజ, వరుని గాంచి కైక ♦ పదిరి పలికె
వరము లిత్తువా? భ ♦ వ తన్నీధి నె యిప్పు, ప్రాణములఁ ద్యజింతు ♦ నా? వచింపు

అ॥ విరిసి యెరిసి జీవ ♦ వితతిఁ ద్రావెడు వహ్ని, వంటి కైక మఱియుఁ ♦ బలుకు నిట్లు
ఒక్కరాజు సత్య ♦ మొగిఁ గావ నొడలిని, కోసియూడె? యిచ్చింకుండ ఫలమె? ౨౧౭

ఉ॥ చచ్చునదే యటంచు మఱి ♦ చచ్చియు స్త్రీ కొల చుట్టునంచు తేఁ
డిచ్చితి నిచ్చితిం గొమరుఁ ♦ డేలఁగ దుర్గమ కాననంబు నే
జచ్చి దివంబు నేలుదును ♦ చావక నెత్తిని గట్టు కొంచు నీ
విచ్చును రాజ్యమ౯ జలధి ♦ నీది దరిం గనలేక క్రుంగుమా. ౨౧౮

చ॥ పలుకఁ దొడంగు మున్నెనగ ♦ పాలు కొలక ముగియించు కత్తి నాఁ
జెలఁగు మనోవ్యథం గుదురు ♦ చెందని వాడయి చేప్త దక్కితే
డిలఁ బడి యట్లుపల్కె మది. నెంచిన దట్లు గడించి కైక పే
రలరున లోన నుబ్బుచు ర - యంబున సెజ్జకుఁ జేరె నెమ్మదిక. ౨౧౯

చ॥ అతిశయమైన నాల్గ నొక ♦ ప్రాణముఁ బోలిన మేటి కార్య సం
తతు లొనరించి వెండి పరి ♦ తాపమునొందిన భర్తగాంచి యీ
యతివ రవంతయైన నడ ♦ లందదు నవ్వెడి దీనిగాంచి యే
గతిఁ దలయె త్రనొనని వ ♦ గ౯ జనె జల్లిని రేవలందియుక. ౨౨౦

తే॥ కైకవలనఁ దద్వరునకుఁ గలుగు చెడుగు, గని కలఁగి తుక్కలనియెడుంకరములఁ గొని
కడుపు మోఁది కొనుచు నేడ్చుంకరణిఁ దోచె, కొక్రొకోయనుకడజాముఁగొల్లకూత.

తే॥ మదవతులకాలియందెల రొదలఁబోలి, కొలఁకులందు ప్రాఁకులయందుఁ గూడికూయు
పక్షులరుతంబు కైకేయి ♦ పరుసుగాంచి, మండి లోలోనఁ దిట్టెడు ♦ మాడ్కినుండె.

తే॥ మఱవఁ జాలని భద్ర నా ♦ మంబు గలుగు, రాముఁ డడవికి జానకీ ♦ రమణి తోడఁ
బోవ నేము దేశము వీడిఁ పోదు మనుచు, లేచు కరణి శాలలనుండిఁ లేచె గరులు.

చ॥ ప్రభగల పద్మనేత్రుడగు ♦ రాము బలిష్ఠ మదేభహస్త న
న్నిభ కరమందు కంకణము ♦ నిండఁగఁ గట్టకమున్నె చల్లనొ
నభమున రిక్కకూటువలు ♦ నాశిలి తెల్లన యయ్యె నీడగాఁ
గ భువికి వైచు పందిరియ ♦ గల్ప బటాబయలైన కై వడిక. ౨౨౧

ఉ॥ పూనిలు పోరు గల్లు నిసింపొయెను వచ్చెను వచ్చె నేటికే
శ్రీవరుఁ గొల్పు పండువని ♦ చెల్లుగ లేపుచు మ్రోగె భేరులొ
రావము కొండపై జలధి ♦ రంబుల మ్రోతను పోలఁగా మయూ
రాసలిఁబోలి లేచిరి ము ♦ ఖాంబుజముల్ వికసింప నంగనల్, ౨౨౨

ఉ॥ కొందఱు పెక్కులౌ విరుల ♦ గుత్తులపై బడే మందచారియూ
గంధవహుండు మేఖలలఁ ♦ గారచన వస్త్రములక జెదర్పఁగాఁ
గుందిరి; తాపముక సురుగ ♦ గొందఱు వల్లభులక ముదంబునక
నందిటఁ గొన్న కై తవపు ♦ స్వప్నము లాట నలంగి రొక్కడక. ౨౨౩

చ॥ ఇలువడి నున్న చేసి కుల ♦ మెగ్గుల బొగ్గులుగా నొసర్చి ని
శ్చలమగు నిండ చేకొని య ♦ శంబును చూటలు వుచ్చి సిగ్గఱక
నిలిచిన కైక చేష్టలను ♦ నివ్వెఱఁ గ్రొత్తడు లెల్లఁ గాంచి మో
ముల ముకుళించి రిట్లనఁగ ♦ మోడ్చెఁ గువాలయముల్ మొగంబులక.

చ॥ కుతుకము నిండ నాలుకలు ♦ గ్రోసెడు మారుని వాడితూపులుక
మతకరి మందమారుతము ♦ మాడ్చెఁ ప వెన్నెల మేనిఁ గోయ జీ
వితముల రోయుచున్న యు ♦ రుభీతమృగాక్షుల కప్పు మేలు కొ
ల్పు తెఱఁగు త్రాఁచుఁ బాము చెవి ♦ లోఁ జొరఁబాటిన చందమేర్పడక.

సీ॥ చక్రియా శ్రీరామ ♦ చంద్రుని పట్టాభి, పేకంబునకు నెడ ♦ నేయు చెడుగు
రాత్రి యుగాంత న ♦ రణిఁ బెద్దదె యుండు, తులొకొయని పంక ♦ జాలయమును
భూతవితతితోడ ♦ మాతోడఁ దపము చే, సిర నయనంబులు ♦ చిత్తములును
సఫలత్వ మొందంగ ♦ నమయ మిదేయని, మేలుకనిరి యిగి ♦ మేలువారు

తే॥ కనులు తెఱచిపండువుగరాఁఘువుఁడుమకుట, ధారియగుచునూరేగఁగాంఁతమయటంచు
విరుల పాన్పుల నుసలి లేఁచిరి కడంక, సలరుఁడేలులు తోడ భ ♦ మృనుచులేవ. ౨౨౪
తే॥ కునుమగోమలుల్ దిట్టంపుఁగోప మొంది, యదయదుండుభుల్ మ్రాఁగంగ ♦ నులికినగలు
చెదర నడుము లల్ల నాడఁజింత గొన్న, చెలువు లింపొందఁగాఁ గటాక్షింపరై రి.

ఉ॥ క్రాలెను పీలి గుచ్చములు ♦ క్రాలె వికాసిత పుష్ప మాలికల్
క్రాలెను దుండుభుల్ సగలు ♦ క్రాలెను పక్షులు క్రాలె వీణియల్
క్రాలె మదేభముల్ హరులు ♦ క్రాలె రథంబులు క్రాలె జిత్తపుల్
క్రాలెను ముక్త మాలికలు ♦ క్రాలెను క్రాలె మదాళు లెల్లడక. ౨౨౫

ఉ॥ ఏడు జగలతోడ మఱి ♦ యేడు జగంబులు జీవ పాతితోఁ
గూడ విహాయిలంబు లొనఁ ♦ గూర్చిన భూవర మాళి చింతచే
వేడుక దక్కి యంగములు ♦ వెల్వెల వోయి కృశించి నట్టి మై
చాడుపునక వికాసములు ♦ న్నగ్గి మినుక్కనుచుండ దీపముల్. ౨౨౬

ఉ॥ మ్రాఁగెను కాహళాది రవ ♦ ముల్ మధుపాళి నినాద వైఖరిక
మేఁగెను దీపనల్ మఱియు ♦ మీఱెను మేలగు మేలుకొల్పులుక

వాగైన వాద్యరావములు ♦ ప్రబ్బె దర ప్రకరారవంబులున్
రేగైన క్రోవి నాదములు ♦ రెచ్చె హితంబుగ నామ గీతమున్. ౨౩౩

ఉ॥ భూపముపోలికన్ ముదురు ♦ దొడ్డ తమంబను వైరి భీతిలన్
దీపము లెల్లఁ దేజములు ♦ దీలుపడం దన వంశజుండు నం
తాపము నొంది క్రుంగ దురి ♦ తం బొనరించిన క్రూర కైకపైఁ
గోపము నొందె నాఁగఁ దొలి ♦ కొండను భానుండు దోచె నెట్టనై. ౨౩౪

తే॥ మూఁడు మూర్తులై వారికి ♦ మొదలు నైన, విశ్వరూపుని విశ్వేశు ♦ విల్లు విటుచు
వాని యభిషేకముం గను ♦ వాంఛ నున్న మగువల మొగంబులట్లు పద్మములువిరిసె

ఉ॥ ఆ సమయంబునందు గల ♦ యంబులు లొక్కట లేచె నాఁ బురీ
నానులు నేఁడు రామునకుఁ ♦ బట్ట మహోత్సవ మంచుఁ గాంత మం
చానను లేచు నా కలక ♦ లారవ వైఖరిఁ దెల్ప నేరీ కూ
హా నముద్గీర్ణతల్ గలుగు? నంచుఁ దలంచి రొక్కొక్క రయ్యెడన్. ౨౩౫

తే॥ వీరుల మనస్సులను లాగు ♦ వెలఁడు, లెల్లఁ బాదములకు లతుక యిడు ♦ వారు నంకు
గాఁజు లిడువారు కన్నుల ♦ కాటు కిడెడు, వారు క్రొవ్విరుల్ తుఱిమెడు ♦ వారునైరి

తే॥ మోద బాష్ప ధారలు గల ♦ మోము లందు, కల్లుద్రావువాలుగఁజోలు ♦ కనులచెలుల
గండ పంకంబు తొమ్ములఁ ♦ గలుగువారు, పాదలు సుబ్బున లక్ష్మణుఁ ♦ బోలెనైరి

తే॥ సతులు కానల్యఁ బోలిరి ♦ జన్ని గట్టు, లల వసిష్ఠఁ బోలిరి తక్కు ♦ లలన లెల్ల
సీతఁ బోలిరి జానకి ♦ సిరిసి పోలె, బ్రభుని దశరథుఁ బోలిరి ♦ పారు లెల్ల. ౨౩౬

ఉ॥ రాముండు గద్దె నెక్కునని ♦ రాజ సమూహము వచ్చి చేరె న
య్యామని గాంచు వేడ్క హృద ♦ యంబులఁ బ్రేరణ సేయ మున్నె యెం
తో మది నానరేప విబు ♦ ధుల్ సుధకై గుమి గూడు లాగునన్
భూమి నయోధ్య తక్కుఁ బెర ♦ భూములు శూన్యము లయ్యెనో యనన్.

సీ॥ చక్కెరఁ బోలులు ♦ సైకత శ్రోణులు, విద్రుమాధరలును ♦ వీన కుచలు
గుములయి పురుషుల ♦ గుంపులతోఁ గూడి, నడవుండు నడవుండు ♦ నడవుండనుచుఁ
బలుమరు పలుకుచుఁ ♦ చొలి నున్న చోటనె, నిలుతురు వెడలెడు ♦ తలఁపు విడరు
ప్రభువుల కూటమే ♦ ప్రబల మనెడువారు, యావతంబే పెద్ద ♦ దనెడు వారు.

తే॥ యోధ వారమే గొప్పది ♦ యువక సమితి, దొడ్డదను వారు వచ్చిన ♦ స్త్రీమ మెక్కు-
డనెడువారు వచ్చెడుగుంపె ♦ యధిక మనెడు, వారు మొత్తము నెఱిగిన, వార తవరు?

తే॥ అనుచు నీలోత్పలంబుల ♦ యంద చంద, మీఁతల దొనంగులం జేర్చి ♦ కాటుక యను
విసము చంద్రు నంధుంచిన ♦ ట్లెనఁగు కనులు, గలుగు సుందరుల్ నెమఱుల, కరణిఁజనిరి

తే॥ చాల వాసించు నవ వనః మాళికాభి, రాముడగు రాముడటరాజ్యశ్రమనుపొందు
భాగ్యమునుచూడరాకుండు వారులంకఁ, గలుగువారును గిరులు దిక్కురులెయ్యగును

తే॥ ఇంద్రుఁబోలిన రాజులుఁ చంద్రులనంగ, నొప్పు ముక్తాశవత్తముఁ లుప్పురమును
కప్పు నంచల గమి యనఁ విప్పు గలుగు, చామరల తోడ వచ్చిరిఁ చవిక కడకు, ౨౪౪

తే॥ విమల తపమున ఫలమొందు - వేదవిదులు, తాము కనిపెంచు ముద్దుల-తనయు పెండ్లి
నడపు లలి వచ్చిచేరి రా -నందమునను, రాడ్రమా రామ కల్యాణ-రంగమునకు, ౨౪౫

క॥ నించిరి సుర లంబరమును, నించిరి దిక్కులను మేది - నిం గల జనముల్
నించె బసిండి జడి జలధుల - నించె జెవుల బహుళ భద్ర - నినదారభటుల్. ౨౪౬

ఉ॥ దీపపుఁ గాంతి మించిన యు - దీర్ఘనృపాల కిరీట కాంతు లు
ద్వీపిత భాను మండలము - తేజముఁ గప్పె వరాంగనా విభూ
మాప్యధుకాంతులొప్పె భువి - జయ్యస గల్చితీ మింక నాకవి
ట్లవున గెల్తుమ౯ వహి ను - రేఖలకు౯ మిటుమిట్లు గొల్పుచు౯. ౨౪౭

తే॥ వలయుపరికరములు వస్తు-పులునుగొనుచు, మునులుశ్రుతులుపఠించుచు- మొనసిరాగ
దార్ఢి న్నితులు సంభ్రమంబున-దారి దొలంగఁ, గులగురుండు వసిష్ఠుఁడా-స్థలికి వచ్చె.

తే॥ అమరవాహిని మొదలు క - న్యాకుమారి, వజ్రకుఁ గల తీర్థములు వార్ధి- వారియుంచి
వేల్చి నస్తుపులును సింహ-వీతితోడ, వలయు నన్నింటి నట సిద్ధ-పజచియుంచె. ౨౪౮

తే॥ జ్యోతిసికులు లగ్నము డాసి - సని వచింప, జ్ఞాన దగ్ధకర్మండు వసి - వ్యముని యాజ్ఞ
శిరమునం దాల్చి రాజేంద్ర-శీఘ్ర గతిని, తోడి తేర నెమ్మిని సుమం-త్రుండు చనియె.

సీ॥ అభ్రంకషం బగు - సంతః పురీ సౌధ, మున సార్వభౌముని - గనక యచటి
వారి విచారించి - వడిఁ గై కనుందిర, ద్వారంబు చేరి కాం - తా జనంబుఁ
గాంచి కార్యము దెల్పు - గా వడివడిఁ జని, చేటికల్ కై కకుఁ - జెప్పునంత
యముఁ బోలు నయ్యమ - యాతనింగని రాము, వడిదోడితెమ్మని - పనుచునంతఁ

తే॥ బొంగి బంగరు మండప - ములు చెలంగు, వీధులం జని తనలోన - వేడ్కతోడఁ
దన్నదాఁ దలఁచుచునున్న-దనుజ రిపుని, మ్రొక్కి యిట్లను వదనంబు-మూసికొనుచు

చ॥ ధరణిపులు౯ ముసొంద్రులును - తక్కు జగంబున వారు తండ్రి తీ
రరితి వహించి నిల్చి రర - యం చినతల్లియు మిమ్ము దోడితే
నిరవుగ సన్న పంపె వడి - నెక్కు శతాంగము బామ్మిడికము౯
శిరమునఁ దాల్చు గాక యనఁ - జెచ్చెర నప్పడ లేచె నాతఁడు౯. ౨౪౯

శా॥ భీరోదాతుఁ డుదాతుఁ డుత్తమ గుణ - స్థముండు వారాశి గం
భీరుం డంత సహస్ర శీర్షునకుఁ గే - ల్వేమోడ్చి సామంత భూ

దార శ్రీశులు చుట్టిరా విబుధ బృందంబుల్ సుగీతంబు లిం
సారం బాడ విలాసినుల్ గన శతాం - గారూఢుఁ డయ్యెన్ లలిన్, ౨౫౩

చ॥ బొమిడికముక్ ధరించుటకుఁ - బోయెడి నం చుబలాట మొంది జీ
వము లటనెల్ల వారికొక - వైఖరినై రథమెక్కి యేగు రా
ము మొగము గన్నవారివలె - బొందికఁ జూడనివారుగూడ మో
దము దయివాఱు గొప్ప నిన - దంబున మూఁగిరి రెండు ప్రక్కలన్, ౨౫౪

చ॥ బెడిదపుఁ గైకవాక్యమున - వీరుఁడు పట్టము భూమిమాని కా
రడవుల కేగు మున్నె హరి - తాక్షుల హస్తములన్ కరీరముల్
నిడువగు వాలుచూపులను - నేజము లెల్లడ నిండి యున్న పే
రడనిని చొచ్చె భాస్కర కు - లాంబుధి సోముఁడు రాముఁ డత్తజ్ఞిన్, ౨౫౫

సీ॥ గందంబు పుష్పముల్ - చందనం బపరంజి, తొడవులు చెదరంగఁ - దొందర వడి
గాజులు రాల మే - ఖలలు వ్రీలంగ నా, లీలను లజ్జను - కోలువోయి
కందర్ప శరములు - గాఢి గాయంబయి, యుబ్బిన పీన ప - యోధరములఁ
గామాగ్నిచే వెచ్చు - గ్రాఁగిన కన్నీటఁ, గలుకులు కొందఱు - కడుగువారు

తే॥ జాలి లేని యీతఁడు నేల-నేలఁ దగిన, యతఁడే? యనువారు పుండరి-కాక్షములును
నల్లయొడలును న్యందనం-బెల్లయెడల, నరయఁ బడె రాము లెందఱో-యనెడు వారు

సీ॥ లంగన లెల్ల ని - ట్లాడుచుఁ గూటువ, లై నిండఁ జారులు - మాని వరులు
యువకులు రాముని - యొప్పుఁ గాంచుచుఁ బ్రేమ, కెల్ల నుగానక - హృదయమందు
నీలోక మిడ నుఖ - యించు ననెడు వారు, జన్మముల్ క్రమముగా - జరుగు ననెడి
వారు మా మాయువుఁ - బడసి చిరాయువు, గలిగి వెలయు మంచుఁ - బలుకువారు

తే॥ ఇంద్రియము లై దిటిని గృశి-యింపఁ జేసి, పొందిన తపః ఫలంబు ని-న్నొందుఁ గాక
యనెడు వారు మాపుణ్య ఫ-లాతి శయము, నీకె లభియించుఁ గాకని-నిలుచువారు.

సీ॥ కరుణ యేపారిన - కన్నుల బోలంగ, నబ్జంబు లేమి పు - ణ్యం బొనర్చె
మేని రంగును పోల - మేఘము ల్బున్నెట్టి, నోము నోచెనొ యంచు-నుడువువారు
బహు తపంబులు నేసి - భాగ్య దేవతఁజోలు, రామునిచ్చిన దశ - రథున కరయ
నీడుగాఁ బ్రత్యుప - కృతి యేది చేయంగ, ననువగుచని ప్రేమ - ననెడు వారు

తే॥ రాము ననుకంప వారణ - రాజుఁ గాచు, హరికరుణఁ బోలు నంచుఁబ-ల్కాడువారు
శ్రుత్యతీతు నుత్తము మేని - పొబగుఁ గాంచి, కారణములేక ముద్వారి-గార్చు వారు

సీ॥ నీల మేఘశ్యాము - నిండు బుద్ధియు శీల, మొరుల కెవ్వరి కేని - యరయఁ గలడే?
ఘన తపంబులు పెద్ద - కాల మొనర్చియు, గణుతింప రానట్టి - ప్రణవమూర్తి

యమరులలో నొక్కఁ డగునెయ్యట్లని యింత, వఱకుఁ జెడితి మని - పలుకువారు
జలధిఁ ద్రవ్విన సాగ - రులకు న్నర్ధరంగను, నేలకుఁ దెచ్చిన - నిపుణులకును

తే॥ సురల కొఱకు దైత్యులఁ ద్రుంచు-శూరులకును, పేరుగల వన్నెతోడి వి-స్తారకీర్తి
నిశ్చలం బొట యీతని - నెఱి భుజములు, కూర్చు కీర్తిచే ననుచు వా-క్రతువువారు.

సీ॥ ఇదె చందనపుగండ - మిదె చెందిరం బియ్యదియె మంచి యూణి ము - త్రైముల రాశి
ఇయ్యవె మణి భూష - లియ్యవె మదకరు, లియ్యవె హరులివ్వి - హేమ సమితి
ద్రవ్యంబు లేని పే - దల కొనంగుమ యని, చేతి కందిక గాఁగఁ - జేర్చు వారు
తన దూడ దుముకు చు - త్సాహంబుతో రాఁగఁ, గూర్మి గరఁగి కాంచు - గోవుకరణి

తే॥ మెఱపుఁ బోలిన తేరిపై - మెఱసి వచ్చు, రాము మనసారఁగని శరీ - రంబు కరఁగి
మనసు నీరుగాఁ బ్రవహింప - మచ్చి క మెయి, చిత్ర రూపంబు కై వడిఁ జెలఁగువారు

ఉ॥ ఛత్రము చల్వనీడ నిడ - పై న్యము తో బహు శస్త్ర సంతతుల్
చిత్రముగా వెలుంగ నెడఁ - జిందెడు నెమ్మిని ధాత్రి మేల్మీకిం
బాత్రము గాఁగ నేలు సర - పాలురు రాఘవుఁగాంచి యర్మిలిఁ
బుత్రులఁగాంచు టింక సరి - పోలదు పో యని నిల్పు వారలు. ౨౬౧

తే॥ కారు మొగులు సాదామినిఁ - జేరు నట్లు, రాముఁడీ త్రోవ వడి వడి - రథము మీఁద
నేగునేమొ యీ వీధిని - హేమ రత్న, సమితి ప్రోగు పోయ్యుఁడి యని - చల్లు వారు.

చ॥ పెరుగఁడు తల్లి చేతులను - పెద్దగ రాముఁడు కై క చేతులం
బెరిగెఁ దపః ఫలాధికతఁ - బెంచిన యయ్యమ మోద మంది యీ
ధరణి నొసంగ నెంచినది - తానుగ నాతని కామె సంతపం
బిరవుగఁ జెప్ప శక్యమగు - నే యని లోన నుతించు వారలు. ౨౬౩

సీ॥ పాప సందోహము - ల్బహు జన్మ దుఃఖముల్, మొదలంటఁ దెగునని - మురియువారు
భూమండలము నేడు - రామునకే కాద, యెల్లర కొనని - యెలయు వారు
భువనకంటకులై న - దివిజహీరోధులఁ, బరిమార్చు నితఁడని - పలుకు వారు
రాము నాజ్ఞలఁ దీర్చు - రాజు లేతపమొన, రించిరో యని సంత - సించు వారు

తే॥ పలు విధంబుల నీలీలఁ - బలుకుచుండ, జవన తురగ ప్రకీర్ణక - స్యందనమున
సాధవాళులు విలసిల్లు - వీధిఁగడచి, రాచ నగరు ప్రవేశించె - రామవిభుఁడు. ౨౬౪

తే॥ మందయానలు చేరి చా-మరలు వీవఁ, గ్రొత్త యానంద మంది ర - ఘుప్రవీరుఁ
డతిశయ ప్రేమ నచ్చుట - సరసి తండ్రి, గద్దెపై గొలు వుండుట - గాన లేమి. ౨౬౫

చ॥ శ్రుతులు నమస్త శాస్త్రములు - చొప్పుడ నారసి తేజు యోగి హృ

ద్విత మయి పూడు * రూపములు. * గాంచిన రాముడు చూచులు స్వహీ
వతులును మోదమందఁ బోల * పంబయి నిత్యయశో విశేష సం
గత మగు కూటముం గడచి * కైక గృహంబును చొచ్చె నెమ్మిమై. ౨౬౬

చు లటు చనుచుండు రాముఁగని * యందఱు సీతఁడు యుక్తకార్యమే
పటుతర రీతిఁ జేసెఁ దగు * పద్ధతితోఁ దన తండ్రి పాదముల్
నిటలము సోక మ్రొక్కి యవ * నీపతి యాయ దినేళు నుండి వి
స్ఫుట గతి వచ్చు సీతకము * పొందిక నొందఁ దలంచినాడహా. ౨౬౭

చు అనుచు వచించుచుండ నుగు * జాలయుఁ డచ్చట సామ్యసిల్లి తే
ఱని స్థితి నున్న తండ్రిఁ గన * రాఁ బృథివీ పతి దీని నోటితో
వినుచుటకుం దెగింపఁ డిది * విన్నద నేనని, కన్న తల్లిగా
మనమున నెంచ రాముఁ గనె * మారణ దేవతఁ బోలు కైకయున్. ౨౬౮

తే తపకడఁ దల్లిఁ జేరిన * క్రేపుఁబోలు, రాముఁ డామె పాదములకుఁ * బ్రణతి గీసి
యొక్క చేఁబ్రవాళాస్యంబు * నొనర మూసి, యొక్కచే వల్వనవరించు * చొదిఁగినిలిచె

చు యముడను పేరులేక యమ * యాతన గూర్చెడు లోహ మానసం
బమరిన కైక యట్లు విన * యంబున నిల్చిన పుత్తుఁగొంచి యు
తమ గుణరత్నమా! నువిశ * దంబుగ నీ జనకుండు నీకు ని
క్కముగ వచింపఁ గోరినది * కద్దది కోరెద వేని తెల్వదన్. ౨౭౦

చు అనవుడు రాముఁ డామెఁ గని * యమ్మరొ! తండ్రి విధింపఁ దల్లి వీ
వనఁగల దొండు గల్గినఁ గృ * తార్కుడనై తిఁ దపంబు పండె నా
జననము ధన్యమయ్యెఁ గెల * సంబు పవిత్రతఁ గాంచె నింత కం
ఁబను మఱి గలునే పలుకుఁ * డీ తలమోచి యొనర్తు నేననన్. ౨౭౧

చు భరతుండు రాజ్యమేలఁగఁ ద * పన్నీ వలెన్ జడలూని వల్కలాం
బరములు పూని పాలనము * మాని భయంకర కాననంబులన్
బోరిఁ బదునాలుగేండ్లు చనఁ * బుచ్చి పదంపడి రమ్ము నేడె యీ
పురమును వీడి పొమ్మనఁచు * భూపతి యాజ్ఞ యొనంగె నాపుడున్. ౨౭౨

చు వినుతి యొనర్ప నాలుకకు * వీలుపొనంగని మేరలేని మే
ల్గొనముల ప్రోకయైన రఘు * కుంజరు చెన్నగు మోము నన్ను హా

* ఆ రూపములైదు. - పరత్వము, పూర్వము, విభవము, అంతర్యామిత్వము, అర్పణ తాతము.
తరత్వము = వైకుంఠ నామఁడై యుండుట. పూర్వము = పాలకడలిని శేషశయనముపై యొగనిడ.
విభవము = శ్రీరామాద్యనతారములు. అంతర్యామిత్వము = భక్తపూజయొక ఘటసంధ్యండుట. అర్పణతా
రము = వేదాధిపతియగుట. శేషశయనము.

లిస వెడఁగుల్ వచింప మొద ♦ లే యను వొందదు; మున్ను కంజమున్
జెనయు మొగంబు పూర్తి విక ♦ సించిన పద్మము గెల్చె నయ్యెడన్.' ౨౭౩

చ॥ అమల మనస్కుండైన ప్రభు ♦ నాజ్ఞను మీఱఁగ జంకి యజ్ఞలో
కమును భరించి కావఁగొను ♦ కష్టము, యుగ్యము కాడికిందికే
గు మెయిని సమ్మతించి యన ♦ ఘుండుకడ డవ్వలఁ గాడివిప్ప మో
దమునఁ దొలంగిపోయిన వి ♦ ధంబున వీడెను రాముఁ డత్తఱ్ఱి. ౨౭౪

ఉ॥ అమ్మరో! తండ్రియేల? భవ ♦ దాజ్ఞను నేనొసరింప నందునే?
తమ్ముఁడు పొందు భాగ్యమది ♦ తథ్యము నాయది కాదే? యింత కం
టెమ్మఱి యేది నాకొనరు ♦ లేవ? భవద్వచనమ్ము నాదు శీ
ర్షమ్మునఁ దాల్చితిన్ సెలవె? ♦ చయ్యన వల్లెద నేడె కానకున్. ౨౭౫

౪. నగర విముక్తి పటలము. (౨౪౦)

తే॥ జానకీజాని యారీతి ♦ చనవు తోడఁ, బలికి తల్లి పాదములకుఁ - బ్రణతి సేసి
తండ్రి యున్న దిక్కునకు వం ♦ దన మొనర్చి, సరగ వెడలెను కొనల్య ♦ నదనమునకు

చ॥ మొగుభులు గప్పియున్న నగ ♦ ముంబలె నొప్పిన రాఘవుండు మే
ల్లిగి గల బొమ్మిడికమును ♦ శీరమునం ధరియించి రాచ తీ
వి గలిగి వచ్చు నంచు మది ♦ వేడ్కవహించిన తల్లియొద్దకున్
వగ విధి ముందు గాఁగఁ దన ♦ ధర్మము వెఱఁగ వచ్చె నొంటి మై. ౨౭౬

చ॥ బొమ్మిడిక దాల్చలేదు బహు ♦ పుణ్యజలంబుల చేత సార్ద్ర శీ
ర్షము గనరాదు చిత్రమని ♦ శంక యొనర్చెడు తల్లికిం బ్రమో
దమున సమస్కరించు గుణ ♦ ధాముని దీవన చేసి యామె ప
టమునకు నడ్డపాటెదియు ♦ డాయదుగా యని ప్రశ్నచేయఁగన్. ౨౭౭

క॥ మాతా! నీప్రియ తనయుఁడు, నాతమ్ముఁడు నిర్మలుండు ♦ నయగుణచరితుం
డతతమతి భరతుండీ, భూతల మిఁకనేలు ననుచుఁ ♦ బుత్తుం డనుడున్. ౨౭౮

చ॥ నలుపుర నిష్కలంకమగు ♦ సర్మిలిఁ జూచుటయందు భేదముం
డెలియని కోసలేంద్రసుత ♦ ధీరున కిట్లను రాజ నీతికిన్
వెలితి యొకండు గాక గుణ ♦ విశ్రుతుఁడౌ భరతుండు నీకు నే
వలనునఁ దీసిపోఁడు భువి ♦ భారము పూనఁగ నర్హుడే చుమీ, ౨౭౯

చ॥ మఱియొక టాలకింపుము కు ♦ మారక! భూవిభు నాజ్ఞ యియ్యెడన్
నెఱుఁగెనొ లేదొయంచు గన్గు ♦ నింపక యొప్పుట నీకు ధర్మమౌ

బెరిమను నీదు తమ్మునకుఁ ♦ బృథ్వి నొసంగి పొసంగి వానితోఁ
జిరతర భోగ భాగ్యములఁ ♦ జెందుచునుండుము దీర్ఘకాలమున్. ౨౮౧

చ॥ అనుటయుఁ బూతమాసనము ♦ నం దకలంక ముదంబు నొందు న
తనయుఁడు తల్లి కిట్టులనుఁ ♦ దండిరి సత్ప్రథితండు నాకు ని
చ్చిన దొకయాజ్ఞయున్నదటు ♦ చెచ్చెర నే బదునాలుగేండ్లు కా
ననముల సంచరించి తద ♦ సంతర మిచ్చటి కేగుడెంచెదన్. ౨౮౨

తే॥ అనుచు రాముఁడాడిన వార్తయనెడి చిచ్చు, చెవులఁబడియుఁబడకమున్నె ♦ చింతచేగృ
శించె భ్రమియించె గుండె శోషిల్లఁ బరి తపించె బలవించె గౌనల్యపృథివిఁగూతె

సీ॥ తనయ నీవీ భూమి ♦ స్తంభము వలె నిల్చి, కాతుగా కను మాట ♦ కైతవంబా?
అంత ర్విషమె?నాదు, ప్రాణముల్ చలియించె, బ్రదుకంగఁ జాల దు ♦ ర్భరమటంచుఁ
జేరిని చేతితోఁ ♦ జేరిచి నలఁచును, వట కిసలయమన ♦ వఱలు తనయు
నుదరంబుఁ గరమున ♦ నూరక తడవుఁ బొ, గలు లేవ నూర్పులోఁగలఁత నొందు

తే॥ చక్రవర్తి కరుణ చాలఁసౌమ్య మయ్యె, ననుచు నవ్వు నాయన! యెప్పు ♦ డడవి కేగు
దనుచు లేచు నేనును వత్తుఁజనుద మంచు, మించి పలవించు రోదించు ♦ మిగుల నొచ్చు.

క॥ మరణాంత వేళ యాతన, బెరసిన గతిఁ దల్ల డిల్లు ♦ విడిముడి బాటన్
నిటువేద వంచి మొగమును, కరమునఁ గప్పికొని యేడ్పు ♦ కరణిని వగచున్. ౨౮౫

ఉ॥ హేయను ధర్మమింకఁ గల ♦ దా యను దైవమ! యిట్టి పాటు తా
నే యను దప్పెకండు గల ♦ దే యను నెక్కరణిన్ భరింప నౌ
నో యను పూర్వ కర్మఫల ♦ మో యను నుత్తమ పుణ్యకర్మశీ
లా! యను నక్కటా! యను నహహ! యను లోకము లేనిదే యనున్. ౨౮౬

శా॥ క్రేపుం బాసి తపించు ధేనువు క్రియన్ ♦ గీడ్పాటు మైఁ జింత త
న్నేవన్ మూర్ఛిలి నేల వ్రాలు జననిన్ ♦ హృద్యంబులున్ ధర్మముల్
చే పట్టందగు వాక్య సంతతులచే ♦ శ్రీరామ చంద్రుండు సం
తాపం బూడ్చి దిటంబు గొల్ప మదిఁ జి ♦ తంజేసి తానిట్లనున్. ౨౮౭

శా॥ తల్లి! మేటి సతీమతల్లి వయిసా ♦ ధారణ్య కాంతం బలెన్
జెల్లం బోలునె? చిత్తమందు తగవుం ♦ జింతింపు మీయాజ్ఞ నే
నుల్లంఘింపఁగఁ బోలునమ్మ! విభు న ♦ ల్యోద్ధారుఁగాఁ జేయఁగా
నొల్లంబాటు వహింతువే? యిదియు నీ ♦ యుల్లంబునం దోవదే? ౨౮౮

శా॥ నాకంటెం గడు నుత్తముండు నుగుణా ♦ నందుండు తమ్ముండు తా
నీకుం గాదిలి పట్టియా భరతుఁ డీ ♦ నేలం బ్రపాలింపఁగాఁ

గీ కారణ్యములన్ వసించి పితృవాక్ ధీత్రంబు బండించు నా
యా కార్యంబునకంటె బుత్తునకు మే ధీ ప్రపంచంబునన్? ౨౮౯

తే॥ మిన్ను మన్ను సముద్రముల్ మిగులువంచ, భూతములు సమస్తంబును పొలియుగాక
తండ్రియాజ్ఞను జపదాటఁ ధగునె తల్లి! దీనికై నీవు చింతింపఁ దేకు వగునె?

తే॥ అనుడునామెయిట్లనుఁగూమా! రాయలైన, జనకునా జ్ఞదాటఁగఁ బల్కు సాహసంప
నిన్ను విడిచి యీజీవముల్ నీలుపజాల, నన్ను సీతోడఁగొనిపొమ్ము న్యాయ్యమనిన.

చ॥ తనయుడు రాజ్యము న్నడఁపఁ ధండి తపం బానరింప నేగువో
వనముల కేగి భర్త నెడఁ బాయక నోములు నోతుగాకిటన్
నను విడనాడి కుందు జన ధాధున కూటటఁగూర్చు కిట్లు నా
మెనబడి రాదలంపఁ దగ వే? మది ధర్మపథంబు నెంచవే? ౨౯౦

అ॥ ఎద కలంగ హేతు ధెయ్యది? సురలును, మహిత తపము వలన ధ మహిమఁ గనిరి
వనులఁ దనయుఁ డుండ వలసిన దినములు, పదియు నాలుగంచుఁ బది పడుము.

అ॥ మునుపు గాధ తనయు ధనికరమునఁగొన్న, విద్య యవలఁ గల్గు విభవమెల్ల
వీడె నేమి? వారు విధియించు కార్యమ్ము, లొనరఁజేత మేల్మీయెదవు కొఱకె. ౨౯౧

చ॥ మునులకు సేన చేసి గురు బోధము గై కొని కీడు లేని వి
ద్యను గొని వారి దీవనల ధ సంతము లేని బలంబు నొంది పెం
పెనయఁగ దేనతాపితము ధ నిచ్చును చేయుచు వారి వీడుకోల్
గొని యిట కేగు దేరఁ బెను ధ కూరిమిఁ గాంతువు గాక తల్లి రో! ౨౯౨

క॥ ధాత్రిం ద్రవ్విస నగరుని, పుత్రులు తమ తండ్రియాజ్ఞ ధ పొనఁగించుటకై
గాత్రములు వీడు కతమునఁ, బాత్రములై యొప్పె నుతికి వారల కీర్తుల్. ౨౯౩

క॥ శివు గద ధరియించిన భా, ర్గవుఁడు జనకు నాజ్ఞ దాట ధ కయ తనతల్లిన్
దివిరి తెగనేసె మనకున్, ధవు నాజ్ఞం దాటుటెన్నఁ ధ దగునే? తల్లి! ౨౯౪

క॥ అని యిట్లు పలు విధంబులఁ, దనతల్లిని యూఱడించు ధ తనయుని పలుకుల్
విని యితఁ డెట్లును రాజ్యం, బును, విడుచున యనుచు నిట్లు మొగి నూహించెన్

తే॥ భరతునకె రాజ్యపాలన ధ సరఁగుఁ గాక, రాష్ట్రమును వీడి దుర్గమా ధ రణ్యములకుఁ
దపము సేయ రాముని పోక ధ తడయెనర్ప, నవని విభవేడియే తీర్తు ధ ననుచు వెడలె.

తే॥ వెడలుచున్న కాసల్యకు ధ సంతి చేసి, తల్లి నూరాచ్చి వనరెడు ధ తండ్రి దేర్ప
దగినది సుమిత్రయేయని, తలఁచి యామె, సాధమునకు శ్రీరాముఁడు ధ సరగనడచె

తే॥ సడచి కాసల్యకై కేయి ధ నగరు సాచ్చి, వివశతం బడి యున్నట్టి ధ విభుని గాంచి

దేహికిం బ్రాణములు బయ ♦ లేఱువేళ, దనువు కూలు నట్టులు తెల్వి ♦ దప్పిపడియె
 సీ॥ చాలసేపటి కొక్క ♦ చందానఁ దెలివొంది, హానాథ! యనును పా ♦ యంగఁ దగని
 వారల నెడఁబాయఁ ♦ గారణ మేమను, నిదిసీతీయే? యను ♦ హితమే? యనును
 సేవకు రాఁడ మా ♦ స్థితి ధలంపవె యను, బాడియే యిది మహీ ♦ పాల! యనును
 అనదల భాగదేయమ! ♦ యనుఁ గంటివే, యను మదీయూశ్రయ ♦ మా! స్వపాల

తే॥ నాథ నాథా! యనును లోక ♦ సయవిశాల!, కర్జమే యను లెమ్మనుఁ ♦ గష్టమనును
 అవని నాజీవితం బిడ ♦ వ్యర్థమనును, ఇట్లు లొటకుఁ గారణ ♦ మేమె యనును, ౩౦౨

చ॥ ఇరులను పోవఁ దోలెడు ది ♦ నేశునకున్ సమమైన యానతిన్
 జరపుటచేత నెమ్మదిగ ♦ సాగుచునున్న జగంబు కీడు పా
 టారసి లయంబు నొందు నటు ♦ లుల్లమునం దలపోసియో యిటుల్
 కరుణ లొలంగి యుండుటకుఁ ♦ గారణమయ్యె జగచ్చరణ్యమా! ౩౦౩

ఉ॥ వారిధి మేఖలా సుజర ♦ భవ్యతపః ఫల సంభవా! మహా
 వీర! దయాసముద్ర! సయ ♦ విశ్రుత! వేద శిరోర సన్నిభా!
 శ్రీరమకున్ విశేషరమ ♦ చేర్చునుదార! యెదర ద్రవినప సీ
 తీరునఁ గుందుచున్న మము ♦ దేర్చక యూరక యుంట పాడియే? ౩౦౪

చ॥ నిలుకడ చెందు మించువలె ♦ నీటగు దేహము దేహి లేఁ డనన్
 దలఁపఁగ రాని దుఃఖమునఁ ♦ దద్దయు మున్గి సరేశ్వరుండు చే
 ప్తులు విడి తెల్వి దాప్ప నిది ♦ చక్కటి నాఁ డిదమితమంచు నూ
 పాల కెఱుంగఁగరాదు తన ♦ యా! విభుమస్థితఁ జూడ రమ్మిణ్.

చ॥ ఇటు పలవిచు రామ జర ♦ యిత్రి కలధ్వని విన్నరాజులున్
 జటిలు లమంగళంబు వినఁ ♦ జాలము దీనికి హేతు వైదియో
 తటుకునఁ గాంచి రండనుడుఁ ♦ ద త్రుతితోడ వసిష్ఠుడేగి సం
 కటపడి తేని దుస్థితిని ♦ గాంచి సమాప్తియెదంచుఁ జింతిలెన్. ౩౦౬

సీ॥ మనుజుల శీలంబు ♦ మార్పడు విధములు, పరులకు నెఱుంగ ను ♦ కరముగాదు
 నృప వరుడో మర ♦ ణించి నాతఁడు కాఁడు, కాఁడన్న బ్రతికెడు ♦ వాఁడుఁగాఁడు
 కొనల్యయో వగఁ ♦ గ్రాఁగి క్రుంగుచు నుండె, నడిగినఁ జూడదు ♦ నుడువఁబోదు
 పతి వివశుండయి ♦ పడియుండ నించుక, యేని చింతింపద ♦ యెడఁద పదిల.

తే॥ మూనె నియ్యమ దెల్పుసంఁచూహసేసి, యెదుటఁగేలుమోడుపుఘటియింబినిలుచు
 కై కఁగని యిది యేమనఁ ♦ గడచువృత్త, మెల్ల వివరించె నదేని ♦ పల్లటిలక. ౩౦౭

సీ॥ పలికిన కై కేయి ♦ పలుకు చుండంగ వ, సిఘండు దశరథుఁ ♦ జేయి సాచి
 లేవంగ నెత్తి యో ♦ భూవర నీ నిట్టు, లజ్జాని కై వడి ♦ నడల నగునె?

శ్రీకృష్ణా గుణ విభావః కావని దోక్తో యా, యమయే రామునకు రా • జ్యంబానంద
నిది యెట్టి కార్యంబు • మది చింత వీడి లే, లెమ్మందుఁ దాశ వృం • తమ్ముతోడ.
తే॥ వినరి పన్నెరు చల్లిదు • ర్విషముఁ బోలు, జెలఁది వాక్కుల మించుక • నెనుక నడల
రామ రామ యటందు నా • క్రందనంబు, సేయు ధరణీశు ప్రాణముల్ • చెలఁగి కాంచె
నీ॥ కాంచి రాజ్యద్ర! నీ • కటు దుఃఖమును మాను, పురుషోత్తముడెయ్యా భూమిఁగాచు
దానికి విఘ్నముల్ • తనరారు నేమి? న, మంజస మందని • యట్టి పలుకు
తాడు శ్రీకృష్ణుడే • యావని నొనంగును, నీల దేహుడె నేల • నేల కుండ
వనుట కేగెన యేని • మన మిటు నుందుమే, యను వసిష్ఠుని పల్కు • బాలతీచి
తే॥ గురు వోక్తా! యాస్థితి నేను • కూలు మున్నె, పట్టముం గట్టి రాముఁడు వసుల కేగు
తలఁపు మాన్చి నావాక్యముల్ • దబ్బుగాక, యుండరక్షింపవేయని యొడయెడనుడు

చ॥ మొనసిన పాప రూపముగు • మూర్ఖ మొగంబును గాంచి శ్రీరమణ
జెనసిన దానవమ్మ యిటఁ • జెప్పగ నెయ్యది గల్గు నీకు? నీ
తనయున కీ ధరాస్థలి ము • దంబున నిచ్చి భవ న్మనోహరుం
దనుపుము ప్రాణమిచ్చి విశ • దంబగు కీర్తి భరింపు మీవిధి. ౩౧౦

చ॥ పాలుపగు ద్వంద్వ కర్మముల • మూలము ముట్ట నడంచి యున్నతుం
డలఘుఁడు నైన వంశ గురుఁ • డవ్వీధిఁ బల్కుచునుండఁ గైక భూ
తలపతి సత్య వాక్యమును • తప్పిన నేనునుటల్ దొలఁతు నా
పలుకులు నేడె నిక్క పలు • పం గల నంచునె యెట్చె వెక్కుచు. ౩౧౧

చ॥ పతి గతియించు నంచు జన • వారము నమ్మతి సేయ దంచు నిం
నిత మగునంచుఁ బాపమును • దెప్పరముం గలదంచు డెంద మం
దతివ తలంపదు జల మొ • కంతయు వీడదు నే వచింపఁగా
హిత మెది గల్గు నంచు మది • నెంచి వసిష్ఠుఁడు పాడి గాదనె. ౩౧౨

మ॥ తగు మోమోటమి లేక కుంది పతి యం • తం బొందు నంచెంచకే
తగులుం గానక పుంటిలో జొనుపు దు • రాహగ్నియో? నంజో? నాఁ
దగి వాక్రచ్చుచు నున్న నీవు చెలివో? దావాగ్నివో! భూతమో?
మగఁ డింకేటికి నీకు? రట్టో? నలదో? • మన్నించు నిన్నిందుపై.

చ॥ నరపతి నోటితో నుతు వ • నంబుల కంపఁగఁ బల్కు మున్నె ని
బ్బరమునఁ బల్కితీవ రఘు • వర్యుడొ దుర్గమ కానంబుల
దిరుగుటా పొందుటో విడఁడు • దీపిత కీర్త్యనువుల్ దహించు నో
కడనిధి బాడబంబి మఱి • సాటి యెసంగరు నీకు భూధర్మి. ౩౧౩

తే॥ నిమ్మలంకుడమ్మునియిట్లు నియతినుడువ, నృపుడువినినాల్క విసమున్న నెలతఁగాంచి
చాచినీ! వనములకు నా ధ ప్రాణములను, నీవపంపితివే? యతఁ డేగినాఁడ? ౩౦౫

శా॥ నీ యుద్దేశము బాగుగా నెఱిగితికా నీజిహ్వాకా దుర్విషం
బే యెంతో కుడిపించి తిప్పుడనువుల్, హేలం గొనం జూతు కై
కేయా! శాకిని! నిన్ను వహ్నియెదుటం, కేల్వట్టగా లేదు నా
యాయుర్రావృతముదీయ మృత్యువునె యి ల్లాలంఘుఁ జేపట్టితికా

సీ॥ కొడుకు గాకొక దృష్టి, పడయని నాకన్నుల, బాధించెదవేల యో హేలను దిండి!
అతఁడు గాకొక ప్రాణ, మరయంగలేని నక, జంపంగ నెంచితే అంపెలాడి!
నుతుడు గాకొక నాల్క హితపడ కుండు నా, జిహ్వను కాల్చెదే చిచ్చు పిడుగ!
వంశాంకురంబును వసులలోఁ గ్రాంగింప, నెంచితే రవివంశ, మృత్యుమూర్తి!

తే॥ హృద్విదారణే! సిగ్గిడి! హెచ్చు లేల? నీమెడం గట్టు సూత్రంబు నీనుతునకు
భరతునకుఁ బట్టముం గట్టు పట్టు నందు, ననువు గాఁగ రత్నాబంధ మగునుగాక.

చ॥ ముని కుల చంద్ర! యీచెడుగు భూతము నానతిగాదు నేఁడ దీ
నిని మనసార పీడితిని నిక్క మయోధ్యకు భర్త దీని కిం
దనయుండు నాకు మారకుఁడే తక్కఁ గుమారకుడౌనె యాతఁడో
జను మఱి యార్ధదై హికము నల్పఁగ నర్హుండు కాఁడు సుమ్మికకా.

చ॥ అని మఱి కోనలేంద్ర తన యం గని ప్రాణపదంబు నన్నిటక
గనని విధాన నిన్నునటం గానకయే వనవాటి కేగెనే?
యని పలవింప నయ్యమయు నచ్చటనై న విధంబెఱింగి వ
చ్చిన తలఁపుకా మనంబుననె చెచ్చెర వీడుచు వ్రాల నేలపై. ౩౦౬

మ॥ ఇది కై కేయి కుచేష్టితం బనియు భూ మీశుండు కై కేయికై
ముద మందకా వరమిచ్చి తల్ఫలముగా మూర్ఖిలి సంతాపముకా
మదిఁ గొన్నాడని లోన నూడిలి రా మా! తండ్రి వాక్యంబు నె
ల్లి దముం జేయక కాన కేగుమని ప ల్కై లేచి కానల్య తాక. ౩౦౭

సీ॥ పతి పలవింపంగఁ బలవించు నందింప, నందించు నద్దేని నాభుఁగాంచి
యో మహనీయ! యిట్లుడుకంగనేల? న, త్యంబునయందు సుస్థిర్యమతిని
అకలంకమైన నీ యాదార్యమున కిప్పుడించుక కలఁకఁ గ ల్పించెదేని
సుస్థిరగుణి యగు నుతు నెడఁ గల్గు వ్యా, మోహంబుచే వగఁ బాగితదేని

తే॥ జగము వార లీపద్ధతి నమ్మతింప, రట్లు గావునఁ బుత్తు పై నడరుచ్రేమ
నడచి యడవుల కాసుతు, నంపి నత్య, వాక్యడవు గమ్మయశముగా పాడుకొనుము.

ఉ॥ నందనుఁ డేగకుండఁ డిఁక * నాభుడొ జీవము నిల్పడంచుఁ దా
డెందమునందు కుంది వగ * డిందును భర్తృ యశంబుకై దపిం
చుం దనయుం గృహభుతను * జూడుమ యంచును వేడఁబోవఁ దా
చందనగంధి యెట్టి చెడు * సంకటపాటునఁ జక్కె డైవమా! 3౨౨

ప॥ సతీ యటులాడు వార్త విని * సత్యయశస్కుఁడు భూమిభర్త నా
నుతుఁడెఁక మేదినిం గొనఁడు * సూటిగ సింహ మదేభ భల్ల సం
తతులు చరించు కానలకె * దప్పక యేగున యంచెఱింగి సం
తత పరితాప మంది వను * ధం బడె రాఘవ! యంచు తోలుచు 3౨౩

ము॥ తనయా! కన్నులు నీరుగాఁగ ననువుల్ * సానంబులం దప్పఁ జా
వనె యున్నాడను విప్రులగ్ని యెదుట * భవ్యాభిషేకంబు నీ
కొనరింపం గొని యంచు తోయముల నా * కూర్ధవక్రియ ల్పల్చి కా
ననముం జేరు మనంతరంబు నను గా * సం జాల వా మీఁదట 3౨౪

ఉ॥ రాజులఁ బెక్కుమాటులు ప * రశ్వభముం గొని సంహరించు వి
భ్రాజిత సత్వశాలియగు * భార్గవరాముని వింటి చేత ను
త్తేజ మడంచు ధీర! కుల * దీపక! సంతతి వారికెల్లఁ బే
రోజును చచ్చు శీర్షకము * నుంచెద నంచని యిచ్చితిఁ జటల్. 3౨౫

ఉ॥ నీల వలాహ కాభ శుభ - నిర్మలదేహ! మనోవహః క్రియా
శీల! కృపాల వాల! శశి * శేఖర చాప విభంజనా! సుధీ
శాలి హృదబ్జరంజన! కృ * శత్రుము నొందెడు నొంటి వృద్ధ ని
ట్లై పరిత్యజించి తిఁక * నేనును నిల్వఁగ నోప భూమిపై. 3౨౬

సీ॥ అపరంజి కపరంజి! ఖ్యాతికి విఖ్యాతి, నీ గుణంబులును నీ * నియత చరిత
సత్యంబులకు నిత్య * ఫత్యరూపంబు! నా, కంటెను ముందీవు * కాన కేగ
నేఁ బసివాడనే? * నీకంటె ముందుగాఁ దేవలోకముఁ జేరఁ * దివురువాడఁ
బ్రేమచేఁ గరఁగెడు * పెనుపారు హృదయంబు, ప్రేమచేఁ బ్రాణముల్విడుచు నొడలు
తే॥ పడసి యున్న నేనీ వంటి * వాడఁగాను, పరమ పావని నీతఁ జే - పట్టివచ్చు
నిన్నుగాంచిన యీ కంట * నీవ్రవసులఁ, జేర వీక్షింపఁజాల వీ * క్షింపఁజాల. 3౨౭

సీ॥ జగము నీ విరహంబు * సహియించు నేనియ, దేవతావళియుఁ జిం * తింప దేని
నాతండ్రి! నాయన్న! * నా జీవితంపు న, ర్వ న్వమా! నిను గన్న * వాడ నైన
యే నెఱుంగుదు నీ మ * హిమ నాస్థితిం గూర్చి, యేమని వచియింతుఁనివాము నొల్ల
నాల్గు వారిధులకు * నడిమి భూతలమును; తఱుంగక యెలరారు * ద్రవ్య సమితి

శ్రీ రథగజాదికములు నల్గురికిఁ జూపింపఁగ, గీర్తికాముడ వగుచుఁ గై * కేయి కొనఁగు
నీ యుదారతయే నిట్ట * నిల్చువుగాఁగ, నాడు ప్రాణంబులం దీసి * పయ గుణాధ్య!

చ॥ నర సుర నాగ యక్ష కుల * నాథుల యందును నిన్ను పోలు శ్రీ
కరగుణశాలి విశ్రతుఁ డా * కండు గలాఁడొకొ? ముద్దుకూన! యా
పరశువు చేతఁ బట్టు బల * వంతుఁడు గర్వముచే నెదుర్ప నా.
క్కరువుడ నిల్చి మార్కొను మ * గండు జగంబునఁ గల్గ నేర్చునే?

చ॥ అడవుల కీపుపోవ విని * ప్రాణము తోడుత నుండినగదా
పుడమి జనంబు లెల్ల నను * పువ్వంగఁ దిట్టెడువార లిట్లు నీ
పడవుల నుండఁగాఁ గొడిమె * లాఁడి గృహంబునఁ దీసి దేమా మే
నెడవక యుంటినేని బ్రదు * తెల్లదఘాఁ గద? నద్గుణాకరా! 330

చ॥ సిర తప మాచరించి భవ * దీయ బలిష్ఠ విశాల వత్సమున్
మురువుగఁ గాఁగిలించిన * బూనిన లక్ష్మీయు భూమి దేవియున్
ధర మనఁజాల రంతియ క * ధామణి తేనుచు నిన్ను పాసి యు
ర్వరఁ దగ నుండువోఁ గయిక * వంటి దురాత్ముడనే నిజంబుగన్. 331

ఉ॥ కాంతులు గుల్కుభూషలు జ * గా మకుటంబు పసిండి గడ్డెము
క్రాంతరితాతప త్ర ముర * మందున లక్ష్మి వెలుంగఁ జూడఁగాఁ
జింతిలుచుండు నే ముదుక * చీర మృగాజనమున్ ధరించు టా
వంతయుఁ జూచు మున్నె మృతి * నందుట యెన్న సుకర్మమే కదా? 332

ఉ॥ పుత్ర విమోహ మిట్లు మదిఁ * బొంగఁగ జాలు కరంగనేడ్చు రా
ణ్మిత్రుఁడు ప్రాణముల్లరల * నీగు సిరిన్ గృశతన్ భజింప లో
కత్రయ పూజ్యుడైన ముని * కాంతుఁడు భూపతిఁగాంచి రాముడీ
ధాత్రిని ఏడకే నిలిపె * దన్ ధృతిఁ బూనుమ యోర్పుమా యనన్. 333

ఉ॥ ప్రావసుడైన మాని యిటు * వల్కుగ వేదన నొందుచున్న పృ
థ్వీవరుఁ డీమహాత్మకుఁడు * వెల్లి వచించిన రామచంద్రుఁడుం
బోవక నిల్చునంచు దల * పోసి యొకించుక తేటి వెండి చిం
తావిల మానసుండగుచు * నందటు హయనఁగూలె ధారణిన్. 334

చ॥ తలఁపును ప్రాణముల్ మఱచె * ధారణి నాథుఁ డటంచు డెందముం
గలఁగఁగ రాముతల్లి, కొడు * కా! యిట రాజ్యముతోడ మమ్మిట్లుల్
దొలఁచితే? యంచు, నాథ! పెను * దుఃఖమున న్నను వీడి మీరలుఁ
దొలఁగట ధర్మమా? యనుచుఁ * చూలుచు పోలుచుఁ గూలె వెక్కుళ్లున్.

తే॥ మనసు నిలువక విశారిల్లు • మలఁగుచుండ, తోక తైల్లను పెను తింత లో మునుంగు
వచ్చినను ముని తోడ రా • వచ్చు గొడుగు, తెరలకుండని పరిసేద • దీర్చు బాని.

తే॥ పతి మొగంబును మేనివి • పాదయుగము, తన మృదుల హస్తయుగ శాసన • దడవుచుండ
దెలివి దప్పిన నరపతి • తేటి మెల్ల, వచ్చునే వచ్చునే యని • వార కనియె. 332

ఉ॥ కుటిల మనస్కై క తన • కుబ్జ కుబోధముచే వరంబులన్
దటుకున నాదు ప్రాణముల • దప్పక డీయఁగ లోన నిశ్చయిం
చుటయును గాక యామె ప్రియ • నూనుడు భూతల మెల్ల నేలఁగ
ల్లుటయును గాక రాము వని • లో జొరఁ బొమ్మని చెప్పఁగా! కటా!
దశరథుడు కౌసల్యకుఁ దనపూర్వ శాపముం దెచ్చుట.

ము॥ వనితా! రాముఁడు కాన కేగుటలు ద • ప్పం బోడు నాప్రాణముల్
మును మున్నే చను తెంతయు న్నిజము నే • బూర్వంబు నందొక్క న
న్ముని శాపంబును పొందినాడ నది యం • భోజాక్షి! చూడంగ నే
డనుభావ్యంబగు నట్టులుండె వినుమూ • యుద్యంత మాగాధయున్. 33౯

ము॥ మృగయా కౌతుక మొక్కనాడు మదిలో • మేండ్రింప సైన్యంబులోఁ
దగులికి వన భూములం దిరిగి భూ • దార ద్విప శ్రేణులన్
మృగ రాజాదులఁ గూల్చుచుం గడచుచుం • దృష్టి గనం బోక యా
పగ తీరంబునఁ బొంచి యుంటి విధి నన్ • బాధింపఁ బెన్దేటిన్. 3౪౦

ము॥ ఒక జాత్యంధుఁడు భార్యతోడ నుతుండే • యొప్పురు పెన్నుతగా
నికటంబందు తపంబు నేయు నెడలన్ • నీరంబు గొంపోవ దా
రకుఁ డాయేటికి వచ్చి కుండికను నీ • రం బందు ముంపంగ నే
నిక రావంబని యేయఁగా శరము వా • నిం గూల్చె దీరంబునన్. 3౪౧

ము॥ ఉదకం బాను మదేభ శబ్ద మని యే • నూహించి యాత్రోవనే
ప్రదరం బేసితి శబ్దవేధిగొని త • ర్వాతం బ్రలాపింప న
య్యది మానుష్య రవంబ యం చులికి య • త్యావేగమున్ దుఃఖమున్
గదురం బాటితి విప్ర బాలు కడకున్ • గాఢాంధకారంబునన్. 3౪౨

ఉ॥ కుండికతోఁ గరంబు తెగి • కూల ధరం బడి పొర్లుచున్న యా
కొండికఁ గాంచి లోకములె • కూలిన యట్లు దలంచి చేతి కో
దండము జాఱ మై వివశ • త నృహిఁగూలి తపించి కుఱ్ఱ! యె
వ్వండపు తెల్పుమా యన న • బద్ధ మెఱుంగని యాతఁ డిట్లనన్. 3౪3

తే॥ మధ్య మూర్తి యా శ్రీరమా • మహిళ భర్త, నాభిఁ బుట్టిన పరమేష్ఠి • నాల్గువేద
ములను పల్కిన నాల్గు జా • తులను మొదటి, జాతిలో మమ్ము పుట్టిచె • జగతియుండు

తే॥ అజని పుత్రుండు కశ్యపుఁ డతని నూనుఁ, డవని వృత్తేశుఁ డనఁజనుఁ నతనికొడుకు
వై దికుఁడు జలభోజి నాఁ బరఁగు మాని, యతని పట్టి నురోచనుఁ డనెడు వాఁడ.

మ॥ తల్లి దండ్రులు పుట్టు గ్రుడ్డులు డ్రావ నీరము దెమ్మనఁ
వలై యంచుట వచ్చియిచ్చట డాణ విద్దుడనైతి నా
తొల్లి కర్మఫలాన దీనికి డుఃఖ మందకు మేనుఁగం
చుల్ల మందు దలంచి యేసితి డొంద దియ్యెడ దోసమున్. 3౪౬

మ॥ దప్పిచే దపియించు నా తల్లి డండ్రు లాన జలంబులఁ
గొప్ప బుద్ధి నొసంగి యవ్వలఁ డగూర్చిపట్టి గతించుటల్
చెప్పి స్వర్గముఁ జేర నంజలి డచేసె నంచు వచింపు మా
యప్ప! యంచు దివంబు చేరె ను డాళి వేడ్క నెదుర్కొనన్. 3౪౭

చ॥ తనయుని రాశక్తె యెదలఁ డత్రు మందెడు వారి చోటి కా
తనయుని తోడ నీరు గొని డాయఁగ వారు కుమార! యింత సే
వెనయుమికిఁ విచారపడి డయ్యెదొ ముప్పైనఁ గూడెనంచు మా
మనము తపించుచుండె నిక డమమ్ము కవుంగిలి సేయ రమ్మనన్. 3౪౮

చ॥ మునిజనవంద్య! కోసల వి డభండను వేటుకు వచ్చి సామజం
బును వడి సేయ వ్రేటు గొని డపోయిన దానికిఁబొంచి యేటి గ
ట్టన మొగి నుండి యీతఁడు బు డడుగునఁ గుండిక ముంచు చప్పుడుక
విని కరియంచు నేసితిని డవీక్షణ సేయను దొడ్డ చీఱటిక. 3౪౯

చ॥ శరమొగిఁ దాఁకఁ గూయిడిన డశబ్దముచేఁ గరి కాదటంచు నేఁ
బరుగిడి కాంచి సేవెవరి డబాలుడ వన్న నతండు సర్వముక
దెఱఁగు పడంగఁ జెప్పి వెన డివ్యపదంబున కేగె నంత సే
నరవడి బాలకుం జలము డనొయ్యనఁ దెచ్చితిఁ దాపసోత్తమా!. 3౫౦

చ॥ కొడుకును చంపు క్రూరుడని డకోపము సేయక చూడుడికృపక
బుడ బుడ మన్న శబ్దమున డబుద్ధి కలంగి యొనర్చి నాడ మీ
కొడుకు బలెక సముత్తమును డకూర్చెద సేవ యొనర్చెదక సదా
విధువక యుండెదక వనట డవీడుడి యంచు వచించు నంతటన్. 3౫౧

చ॥ పడిరి మూర్ఖుల్లిరి డపనవి హరిలిరి, వగచిరి తపియించి డవనరినారు
పల్లటిల్లిరి తల్ల డిల్లిరి కుమిలిరి, కుందిరి కృశియించి డకూలినారు
నేడె మా కన్నులు డసీగితి మనిరి మా, మనసుఁ బగిల్చితే డయనిరి నీవు
స్వర్గమంధుండ ని డచ్చట మేము వసియింప, మిదె వత్తు మీమీఁద డబ్రదుకమనిరి

తే॥ కంటి పాపను పోలు మా ♦ కందుగోలు, పోయి యెహిక సుఖముల ♦ బోందుచుంటి
మేని లోకు లాణడి వెట్ట ♦ శ్రీ కుమార! నిన్న నుసరింతు మని వెండినన్ను గాంచి ౩౫౨

తే॥ అభయమంటిని క్షమియింపు ♦ మంటిగానఁ, బొమ్మనక నిన్ను పాసినపుత్తు కొఱకు
నేడ్చి మావలె సురపురి ♦ కేకుదనుచు, జెప్పి వారలు త్రిదివంబుఁజేరినారు. ౩౫౩

ఉ॥ నెవ్వగ యించుకే మది గ ♦ ణింపక పుత్తులు లేని నాకు వీ
రి వ్వర మిచ్చి రంచు ముద ♦ మేడైత నొంది పురంబు చేరితిన్
గ్రొవ్వరిఁబోణి! యా పలుకు ♦ గూడెను రాముఁ డరణ్య మేగులల్
నెవ్వడి నేను కుంది మర ♦ ణించుట యెట్టులుఁ దప్ప దిత్తజీన్. ౩౫౪

తే॥ భూమి పతి యిట్లు పల్కున ♦ తీ మతల్లి, రాము తల్లి వినుచు నేల ♦ వ్రాలెఁ గలఁగి
లల వసిష్ఠుఁడు విధి బలీ ♦ యం బటంచు, నెడ తెగని దుఃఖములఁ గని యెడ తపింప

తే॥ భువన విశ్రుత కీర్తియా ♦ భూపు మేడ, ముందు మంగళ వాద్యముల్ ♦ బోరు కొనఁగ
రాము సభిపేకముం జూడ ♦ రాజ చయము, మూఁగి యున్న సభంజేరమునివరుండు

క॥ వచ్చిన ముని మొగముం గని, చెచ్చెరఁ బ్రత్యూహ మేమి ♦ చేకుతె దుఃఖం
బచ్చటఁ బుట్టం గారణ, మచ్చువడం దెలుపుఁ డనుచు ♦ సవనిపు లడుగన్. ౩౫౫

ఉ॥ శంబరు తోడ భూవరుండు ♦ సంగరముం బొనరించు నాడు నే
మంబునం గైక గైకొనియె ♦ మానుగ రెండు వరాలు, మాని వే
పంబున రాముఁ డుగ్ర వన ♦ సంచరణం బొనరించు నట్టులా
యంబనుతుండు రాజ్య భర ♦ ణార్హుండుగా వరియించె నిత్తజీన్. ౩౫౬

తే॥ సత్యవాక్యం డౌముని పల్కు ♦ శ్రవణములను, చేరి చేరక మున్నె య ♦ శేష జనము
స్త్రీలు పురుషులు హా! యనిచెడితి మంచు, దశరథుం బోలె విలపించి ధరణిఁ బడిరి.

చ॥ ప్రణమున నిప్పు చొన్న క్రియ ♦ వారని వేదస నొంది కుంది ధా
రణిఁబడి యెల్ల దేహములు ♦ రంజన దక్కుచుఁ బొర్రె నేత్రవాః
కణములు కాఱి కాల్యలయి ♦ కంధిని పోలిన దట్టిచో సవా
రణమగు రోదన ధ్వని భ ♦ రంబయి నాకము సంఘె జెల్లుగన్. ౩౫౭

సీ॥ సుడి గాలి వడి వీవ ♦ సుడి సెడు సుమలతఁ, బోలిన కోమలుల్ ♦ బేల లగుచు
వెలలేని భూనణ ♦ వితతులు రాలంగ, మంగళ హారముల్ ♦ త్రుంగి చడఁగ
కొప్పులు వీడంగ ♦ గుచ కుక్కులములపై, వేడి బొప్పంబులు ♦ వెల్లి గొనఁగ
వెక్కుచుఁ బురపురఁ ♦ బొక్కుచు సురసుర, స్రుక్కుచు నేలపై ♦ పోలినారు.

తే॥ అక్కటా! జేడు కరుణ లేఁ ♦ డయ్యెనేమి? ధర్మమిఁక వదలితి మని ♦ తలరి నృపులు
గాలిఁగూలిన తరువులఁ ♦ బోలి పడిరి, కడుపు చేపెట్టి కలఁచిన ♦ కరణి గాఁగ. ౩౫౮

ఉ॥ భూరి వదాన్యుడైన రఘు ♦ పుంగవుఁ డేగునె యంచు శారికా
కీరము లేడ్వనాగె నట ♦ గీములలో వసియించుచుండు మా
జ్జారము లేడ్చె రామ నిభు ♦ చందమెఱుంగని కూనలేడ్చె నం
సారము లేడ్చె నేడ్చినని ♦ సౌధము లార్కులఁ జెప్ప నేలొకో? 3౬౨

ఉ॥ బింబము వంటి నోట బలు ♦ వెల్లని మొల్లలఁ బోలు పండ్లు గా
నంబడఁ జన్నుదోయి పయి ♦ నాకెపు ముతైపు నాను త్రైవీ చిం
దం బడు చందమొప్పు గను ♦ దమ్ముల నశ్రు కణంబు లుర్ల గా
టంబుగఁ దొక్కు పల్కుల ప ♦ డంతులు రోదన సేసి రయ్యెడఁ. 3౬౩

ఉ॥ ఏడ్చెను తల్లిఁ బోలఁ బశు ♦ బృందము క్రేపులు నేడ్చె వారణా
లేడ్చెను తేరులేడ్చె మారు ♦ లేడ్చెను గూడుల నున్న పక్షి గుం
పేడ్చెను నాడు పూచు పువు ♦ లేడ్చెను తేనియఁగార్చు నందనా
లేడ్చెను వీధులేడ్చె మఱి ♦ యేడ్వక యుండిన దెద్ది యప్పురి? 3౬౪

చ॥ బ్రదుకఁడు నాథుఁడంచు మది ♦ భావన సేయక రాముఁ గాన కం
గద గొని పోవు నట్లడుగు ♦ కై కయుఁ గ్రూర చరిత్రయైన యా
ముదునలి కుబ్జ దక్క మఱి ♦ ప్రోలున నేడ్వకయుండు వార లె
ప్పదురున వారు? నీరె యయి ♦ పాఱఁ దొడంగిన వెల్ల దేహముల్. 3౬౫

తే॥ తోరములగు తేరులు పాఱ ♦ ధూళిదుక్కి, యైన వీధు లశ్రు ప్రవా ♦ హంబులయ్యె
వారలుచ్చా వచంబుగఁవనరు చున్న, వారి యెదలు భిన్నంబులై ♦ పరఁగ కుండె

సీ॥ భూదేవి చేసిన ♦ పూర్వ పాపపు రాశి, బలుదొడ్డదగునంచుఁ ♦ బలుకువారు
శ్రీదేవి యొనరించు ♦ చెడుగులంతకు మించి, పొడవైనవే యని ♦ నుడువువారు
జగము వారల కనుల్ ♦ నలిపిన పాపంబు, వనధి కంటెను గొప్ప ♦ దనెడువారు
దుర్విధి మన యెదల్ ♦ దొలిచి పుండుగఁ జేసె, గోడుగా ననుచు వా ♦ క్రుచ్చువారు

తే॥ భరతుఁడిల యేలునే యని, వనరు వారు, మరలఁదో రాముఁడిక నని మఁటఁగవారు
పట్టమే మన యముఁడని, పనవువారు, విధి బలీయమనుచు నెంచి ♦ వెగచువారు. 3౬౬

సీ॥ అతిపై మోహాన ♦ మఱిచెడి వరముల, నిచ్చె రాజని లోన ♦ నొచ్చువారు
ఇంత వినియుఁ జావ ♦ కిల నున్న మనకంటె, గతిను లెవ్వారని ♦ కలఁగు వారు
మనము రాముని తోడ ♦ వసుల కేగుదము కా, దే నగిజొత్త మం ♦ చెన్నువారు
ధరణి హస్తంబులఁ ♦ దడవుచు వెల్లియకా, కన్నీటి తోడను ♦ కలుపువారు

తే॥ ఇంక గౌనల్య బ్రదుకదం ♦ చేడ్చువారు, ఓర్వఁగలవె లక్ష్మణ! యని, యుడుకువాడు
తండ్రి మరణించునే యని, తలరువారు, కై కయే సాకె గాదెయని, కనరువారు. 3౬౭

చ॥ కొడుకునకు మహితలము • గోరె నరే రఘురాముఁ గానకుం
గడవఁగ హేతువెయ్యదియుఁ • గానమ నిండును గొంట డక్క నా
గడుసరి వేశ్యగావలయుఁ • గావుననే మదిఁ బ్రేమలేక యి
ట్లాడికముతో వలన్విసరి • యుర్వర లాగె వరంబు సాకునక. 319

చ॥ సిర తపమాచరించి మృతిఁ • జెందుటకో? జగమందు జీవులకా
దరమిడి చంపఁ జూచుటకో? • ధారణి నాథుడు పూని యిచ్చె నీ
వరముల మేలు మేలు ధర • వారలె యేలఁగ నిమ్ము కాన కె
ల్లరముచు పోద మయ్య దక • లంక పురంబగుఁ గొన్నినాళ్లలో. 320

చ॥ అనదృశుడైన జ్యేష్ఠ సుతు • నందఱ ముందరఁ బిల్చి రాజునై
వసుమతి నేలుమా యనిన • భాస్కలిలో వచియించి కైక కై
వసమయి యామెపుత్తునకుఁ • బట్టము నిచ్చిన పత్యమెంతయు
బానఁగునె? యింతయేల? పతి • బుద్ధి వివర్యయ మయ్యెఁజెల్లరే! 321

తే॥ రామునకు నొసంగిన ధరా • రమణి నొకరు, వలవఁగా కామ సీత యీ • వసుధ వీడ
నామె తోడనె న్నెళ్లక • బూమెలాడి, తనయు నంగీకరించి నిల్చునొకొ లక్ష్మీ? 322

తే॥ నేయి పోయక యెగనన • ద్రోయకుండ, గాలిచే నాడు దీపంబుఁ - ఖోలి స్త్రీలు
పుండరీకాక్షు నందంపు • మురుపు చూపు, పొలయ కున్న నేగతియని, యలయుచుండ

ల క్ష్మీ ణు ని కో ప ము .

తే॥ ఔర! కై కేయి క్రార్య మ. త్యధికరింప, వసుధఁ గైకొనెఁ బతి నుండి. వర నిభమున
నన్న కడవుల నొనఁగె నిట్లగునె యనుచు, లక్ష్మణుడు లయ కాలాగ్ని. లలిని లేచె

చ॥ కడు బెడిదంపు టూరుపులు - గ్రాల నొడల్ చెమటన్ మునుంగఁగాఁ
గడ కనులకొ మిడుంగుఱులు - క్రాయ బామ ల్ముడివొండఁ జండ. భా
నుఁడు నడలూన నౌ డదర - నూల్కొను కోపము తోడ లక్ష్మణుం
డడరె స్వస్థీయమైన తొలి - యాకృతి నప్పుడు గొన్నకై వడిన్. 323

తే॥ హరి కిశోరంబునకు నిడు • నామిమంబు, నొక్క మ్రుక్కడి కుక్కకు • నొనఁగఁగోర
మెలఁత తెలి విద్ది మేల్మేలు • మెచ్చ వచ్చు, ననుచుఁ గేల్దట్టె వికటాట్ట • హాస మొదవ

నీ॥ మఱులు చెక్కిన కత్తి • మధ్యంబునకొ వ్రేలఁ, గరమునఁ బెను కార్ము • కంబు గ్రాల
బాన్మలఁ గల పాము • పుట్టల బోలిన, తూణీరములు వెన్నఁ • దూఁగి చూడ
బంగారు కవచముల్ • రంగారు భుజముల, నెఱవైన యురమును • మఱుఁగు పఱుప
పాదంబులందలి • పైఁడి యందుకములు, కడలి బిడియమండఁ • గా ధ్వనింప

తే॥ నారి టంకృతి లోకవి ♦ నాశ కాల, చుండు సప్త నముద్ర తో ♦ యములఁ ద్రావి
బెడిదపుం బిడుగుల తోడఁపడరు కాల, జడద రావముకంటె ముఁమ్మకుఁగుమ్రోగ

సీ॥ అంతంబు లేని భూ ♦ మ్యాకాశములు మొద, లగు భూతములు తమ ♦ యనువు దప్పి
త్రెల్ల నేమో యని ♦ దిగు లూని తొను న, న్నయుఁ దక్క సర్వ జ ♦ సంబు బెదర
నాయోధనముచకు ♦ నాయిత బగు వారి, జగతి భారము నీఁగఁ ♦ జంపు వాడఁ
జంపి వారల దేహ ♦ సమితి లోకము నిండ, గుట్టలుగాఁ గుప్ప ♦ గూర్చు వాడఁ

అ॥ బ్రకటితముగ నేడె ♦ మకుటాభిషేకంబు, చేయఁ బూని నాడె ♦ జ్యేష్ఠుడైన
రామవిభున కడ్డు ♦ రాఁదలంచిన వార, లున్న రండు వాంఛ ♦ లుబ్బు గొనఁగ

చ॥ సర సుర యక్ష కింపురుష ♦ నాగ నభశ్చర సిద్ధ సాధ్యులు
హరి హర భర్మ గర్భ లోక ♦ తై నను మారొని పోరిరేనియు
ధర నిక స్త్రీ తలంపులకుఁ ♦ దావు నొసంగ సటంచు రేఁగి మం
దరము సుధాబ్ధి జుట్టిన వి ♦ ధంబునఁ జుట్టె నయోధ్య మధ్యము. 32౯

ఉ॥ పాపమున విశేషవిధి ♦ భాసిలుకై క యొనర్చు కీడుచే
దాపము నొంది కుందు శివ ♦ తల్లి సుమిత్ర గృహంబు చేరు నీ
తాపతి మూలకించె దన ♦ తమ్ముని కార్ముక మేఘ మండముల్
ప్రేవున బీట వాలుగుణ ♦ భీకర నిర్గత వజ్ర నాదము. 3౩౦

ఉ॥ మేటి విభూషణా వళులు ♦ మిక్కిలి రాజులఁ దారహారముల్
పాటిగ మించులీనఁ బెను ♦ వాయువుచే నెనరేగు పావకు
నీటుగ నార్చు నొక్కకటి ♦ నీరదముం బలె రాఘవుండు శృం
గాటక మందు చేరె గడు ♦ గమ్మని పల్కుల సోన చిందగన్. 3౩౧

చ॥ మెఱపును పోలు కోపమున ♦ మించిన బంగరు మేను మేఘముం
దజనుగ మీఱు కేలుగల ♦ తమ్ముని గాంచి యిదేమి నాయనా!
యొరయ వొకింత యల్క మును ♦ పొక్కపు డిప్పుడు విల్లుపూని పే
రఱపున సంగరంబుచకు ♦ నాయితమైతి కతంబుఁ బెల్లునూ? 3౩౨

చ॥ నావుడు సత్యనాశము నొ ♦ నర్చి భవత్పరిపాలనార్హమా
భూవిభూతం దొలంచిన న ♦ ముద్ధత కాటుక కంటె నల్లనొ
కావలురాలి మ్రోల నొగిఁ ♦ గట్టెదఁ బట్టము నీకునేడె ని
ఘ్నవలి సేయువారు సుర ♦ లైనను కాలేద దూది నన్నినా.

చ॥ ఘనమగు విల్లుచే గలుగఁ ♦ గా నృపు లేమి సురాభలైన నొ
ప్పనిదని సాహసింప రటు ♦ వచ్చిన మచ్చరదావహిని కిం

ధనముగఁ జేసి నీకుఁ బదు ♦ నాల్గు జగంబుల రాజలోకముం
గొనకొని కాచుకార్యము న ♦ కుండిత రీతిని కొమ్మొనంగెడఁ. ౩౫౪

ఉ॥ తమ్ముడిటు ల్వచ్చింప గుణ ♦ భాముఁడు రాముఁడు మెల్లనిట్లును
సమ్మతి నీతి మార్గమున ♦ సాగుచు నుండును నీమనమ్ము నేఁ
డమ్మొయి దప్పి కోపమున ♦ కాకర మీయని నీయెడంద ధ
ర్యమ్మడుగంట మాడ్చెడు తె ♦ జంగునఁ గిన్నయడెట్లు పుట్టెనో? ౩౫౫

చ॥ లలిత మృదూక్తి నిట్టులన ♦ లక్ష్మణుఁడుం జిటు నవ్వు నవ్వి రా
ట్టిలకుండు నీది రాజ్యమనఁ ♦ దేకువ దానికి సమ్మతించి శ
త్రుల వలనక సమస్తమును ♦ దోపిడి పోవఁగఁ గాన కేగుచో
వలవని కోపమింక మఱి ♦ వచ్చుట యెప్పుడో చెప్పుమా వెనన్. ౩౫౬

ఉ॥ నేఁ గను చుండఁగా నవని ♦ నీకు నొసంగిన తండ్రి వెండి స్త్రీ
లోఁ గాన లేదు లేదనెడు ♦ లోభిని పోలె; భవద్విమాత్ర నీ
పైఁ గడు నీను పూని పెను ♦ వంచనఁ గానకు సంపె నింకిటక
వేగుచు నెట్టులుందు నడ ♦ వీనుఁగునై జగ మీనడింపఁగఁ. ౩౫౭

ఉ॥ తమ్ముడు కోపముం గొను క ♦ తమ్ముటు డెల్పుచు నుండఁ గ్రేవుఁ బ్రే
మమ్మునఁ గాంచు ధేనువు క్ర ♦ మమ్మునఁ గాంచుచు భూమిబుట్టు ప్రా
ణమ్ములఁ గాచు నాజ్ఞయు ఘ ♦ నమ్ముగు కార్యక మూను పుట్టి హ
స్తమ్ములు మేటిచూ మను య ♦ శమ్మును గల్గిన రాముఁ డిట్లునున్. ౩౫౮

ఉ॥ చిచ్చును భాస్కరుఁ మెదిపి ♦ చేసిన కై వడి దోచి మించుఁ బై
పెచ్చుగ గెల్చు వాలుగల ♦ వీర! నృపాలుఁడు కొమ్మొనంగ ముక్
వచ్చెడు కీడు గాన కొడఁ ♦ బడ్డ నెవం బది నాది గాక యిం
దచ్చుగఁ దండ్రికిం గలదె ♦ యూఱడి? యింత యెఱుంగ వేలొకో? ౩౫౯

తే॥ నీరు వట్టి పోక నదికి ♦ నిండకాదు, తల్లి దండ్రుల కిది యట్లె ♦ తప్పుగాదు
భరతు దోషమింతయులేదు ♦ వత్స! దై వ, కృతము దీనికై నీకింత ♦ కినుకయేల?

ఉ॥ ఊదిన కొల్మి మంటవలె ♦ నూర్చుచు మండెడు లక్ష్మణుం డనుకొ
భేదము గూర్చుకై క మతి ♦ కిక్ మతిఁగూర్చి త్రిమూర్తు లేనియుకొ
భేదిలి దాటలేని విధి ♦ పేర్మిని పై తము గెల్చు నాదు వి
ల్లాదటఁ జేయు కృత్యము ర ♦ వంత యెఱింగెడు గాక రాఘవా! ౩౬౦

ఉ॥ నావుడు రాముడ్డులను ♦ నాయన! నీతులు నేర్చు నోటితో
నీటులాడఁగఁ ధగునె? ♦ యీ ఘని ధూర్జుల సమ్మఖంబునక

మేవడ నిల్వసేర్చుకొకా? • మేదురబుద్ధిఁ దలంచి చూడుమా?
దావము పోతె మంజి తలి • దండ్రుల నొంచుట యెట్టి కార్యమో? 3౯౨

ఉ॥ వారక తుద్రమూర్తి క్రియ • వర్ధిలు లక్ష్మణుఁ డంత నో మహా
దార! గురుండు నీవ మఱి • తల్లియుఁ దండ్రీయు నీవ దైవమున్
ధీర గుణాధ్య! నీవ తగు • తెన్నును నీవ యితః పరంబు నే
నేరసటంచు నెత్తె గర • నీరజముల్ ముకుళించి భక్తిమై. 3౯3

ఉ॥ రాఘవుఁడంత నిట్లను వ • రంబులు గైకొను తల్లి రాజ్యమున్
దా ఘటియించు కొంట యది • ధర్మమయా జనయిత్రి పల్కులన్
మోఘము సేయకా భరత • పుత్రుఁడు గొంట సమంజసంబ నా
కీ ఘనవృత్తికంటెఁ గన • నెయ్యది మేలగు నీవచెప్పుమా? 3౯౪

చ॥ కనఁగ నొకింత కందు మదిఁ • గానక సత్పథ మంద యెప్పుడున్
జనఁ గల తోడు నీడ నను • జన్ముని చంపి జగంబు నన్నుతిం
చిన మహానీయుఁ దండ్రీ నృప • శేఖరుఁ జట్టలు చీటి యవ్వలన్
జననిని చంపియే కినుక • శాంతి వహించునో యేమొ? తమ్ముడా! 3౯5

చ॥ అనువగు పల్కులన్ వలతి • యా తన యన్నను గాంచి తమ్ముఁ డి
ట్లనుఁ బగలు న్నుతించు యశ • మందిన యేను వినిష్ఫలంబుగా
ఘన గిరులంబలెన్ భుజయు • గంబు ధరించి శరంబు విల్లు మో
చి నిలువఁ బుట్టితిన్; బెదవి • చేతుకదా భువిఁ బేద కోవమున్? 3౯౬

తే॥ ద్రవిడ సంస్కృత శరధి పా-రగుండు రాఘు, పుండు పల్కును మురిపంబు-పొదలనేటి
దనుకఁ గాచు తండ్రీని మీఱఁ - దగదుగాకు, నల్లె నామాట దాఁట నీ-కగునదేమి?

తే॥ వేదముల కడ్డుపల్కుని - విధిని లక్ష్మ, ణుండు జ్యేష్ఠున కడ్డంబు - నుడువ జంకి
కడలి చెలియలి కట్టను - గడవకుండు, రహి నడంగి యాఱటఁ గాంచె - రామునాజ్ఞ

తే॥ పూర్ణి తుది మొదల్ గనరాని - తానుశివుని, గాఁగిలించిన కరణి ల - క్ష్మణుని చేర్చి
పిదప వాక్యజ్ఞ రాలగు - పిన్నతల్లి, గీము సొచ్చె రాముఁ డనుజు - కేలువట్టి. 3౯౭

చ॥ వనముల కేగ సిద్ధపడు • వాశలు కన్నులఁ బోలు నారలున్
మునుకొని రాగఁ జూచి మది • పుండయి దుఃఖ మహాశీ భీరమున్
గనక తపించు తల్లిపద • కంజములన్ శరమాన మ్రొక్కి నొ
వ్వనియెడు శల్యమూడ్చి యెద • కాదట గొల్పఁగ రాముఁ డిట్లనున్. ౪౦౦

చ॥ జనుకుని సత్యవాక్యనిగఁ • జల్పుటకే బదునాలుగేండ్లు కా
ననఘుల కేగి నమ్మది న - సంతర మిచ్చటి కేగుదెంచెదన్

వనముల కేగిన విపుల - వారిధి జొచ్చిన స్వర్గమేగిన
నను నొక డేఁపఁగాఁ గలఁడే - నాకు నమస్త మయోధ్యయే యగున్. రంగ

చ॥ ఒడలు చలింపఁ బ్రాణములు • నుల్లల నాడ వివేకముక జెడక
ముడుంగకు మమ్మరో! యనుచు - ముచ్చిరు తల్లిని నిప్పు నార్చు న
వృడువునఁ దేర్చుచుండ నట - వచ్చిరి తెచ్చిరి చెల్వ లెప్పుడుం
జెడని కళంకు నొంది వగఁ - జెందని కైక యెసంగు నారలక. రం౨

శా॥ కాలాంభోదముఁ బోలు రాముఁ గనుచో - గన్నీరు మున్నీరుగా
జాళుల్వాలుట కంటె మున్ను వనముల్ - స్తంభించి తార్మాలులై
సోలంగాఁ బరదుఃఖముల్ గనియు న - శ్రుల్ రాని కైకేయి మా
కేలం బంపిన నార చీర లివిగో - క్షేమంకరా! కొమ్మనన్. రం౩

ఉ॥ సుందరు లీయ లక్ష్మణుఁడు - చూచి వసుంధర కాడుగా నొన
ర్పం దలపోసి కైక పను - పం దగు;నన్నియుఁ గైకొనంగ లోఁ
గందక యున్న వాఁ డితడు; కాదుక మూనియు వట్టి పందనై
పొందుగ వాని నెల్ల గనఁ - బుట్టిన యేసును చూతు; నిడనెక. రం౪

ఉ॥ చేడియ లీయ లక్ష్మణుఁడు - చేకొని యిందని దుఃఖ మీఁగఁగఁ
దోడనె పోదుగాక యని - త్రోవక తల్లిరో! యాజ్ఞయిమ్ము నీ
వాడిన పల్కె-యూతయగు - నంచు శిరంబునఁ దల్లిపాదముల్
గూడఁగ మ్రొక్కె-నంతఁ దన - కుందును వీడుచుఁ దల్లి యిట్లనెక. రం౫

సీ॥ ఆవనభూమియు - నీవేగఁ దగనిది, కాదు నాయన! యెండు - కలదు వినుము
ఆకానదే నుమ్ము - నీ కయోధ్యా పురి, నీమీఁద మాటని - ప్రేమ గలుగు
రాఘవుండే దశ - రథుఁడు మా జానకి, యే రాజ్యమును వీడి - యేగు సిదప
వని యుండు సీతల్లి, యను బుద్ధితోఁ బొమ్ము, నీవేక నిట నిల్వ - నీతి గాదు

తే॥ తమ్ముడని కాక రాముని - దాసుఁడ నని, సేవనీయు మీతఁడు మమ - చేరవచ్చు
నేని తోడనె రమ్ము కా - దేని మున్నె, ప్రాణములు వీడు మనుచు న-ప్రములురాలై

చ॥ ఇరువురు మ్రొక్కి-నిల్వ జన - యిత్రియు దూడల వీడి గోవు వా
చటచు విధమ్మునం గురరి - చందమునక విలపించె సామ్యముం
దొరయని యక్కు-మారకులు - తోరపు దుస్తులఁ దీసివై చి యా
దరమున నార చీరలను - తాల్చిరి వచ్చిరి రాజ వీధికిన్. రం౬

తే॥ తాను ధరియించు నారలు - తమ్ముఁడుడువఁ, గాంచి కాకుత్స్థవర్మండు - కమ్రఫణి
శ్రద్ధ నీ యు త్తమోపదే - శంబు విఘ్నము; లక్ష్మణా! యంచు నిల్లు ప-ల్కలగఁదోడఁగె,

ఉ॥ తల్లులు తండ్రియుం గన యభాస్థితి లేరు మనంబు లెంతయుం
 డల్లడిలంగఁ గుంది కృశతఁ భజియించిరి నన్నుపాసి వా
 రొల్లక ప్రాణముల్ మఱియునుత్కట శోకమునొందుచుండ్రు నీ

మెల్ల విధాల నాకొఱకు * నిచ్చట సేవ యొనర్చుచుండుమా. రం౯

ఆ॥ అనఘుఁ డట్లు పలుక * ననుజుండు భుజములు, వడఁక నులికి మరల * వచ్చు నొక్క
 యునుఱు నడుమఁ గలఁగ * నుమ్మలించుచు నను, దానుఁ డేమి మీకు * దప్పెనర్యే.

చ॥ భువనము లుండఁ దామరన * ముల్ కువలంబులు చేప లుండెడున్
 భువనము లుండఁ జీవతతి * పొందిక నుండును తీక్ష్ణభానుఁ డీ
 దివి వెలుగఁ నమస్తమును * దీపితమా నటు లేను నీతయున్
 భువి నెవరుండ నుండుదుమొ * పొల్పుగఁ దెల్పఁగదయ్య రాఘవా! రం౧౦

ఉ॥ గాజులు చేధరించు నొక * కాంతకు లోఁగి జగంబు వాడియు
 త్రేజము వాసి ప్రాణములు * తేఱువ దప్పి చలింపఁ గానకుం
 జాజరఁ ద్రోచియున్ బ్రదుకు * సత్యధనుండగు చక్రవర్తికిన్
 వాజ వహించు పుత్రుఁడని * పల్కితివో యిటు జానకీపతీ! రం౧౧

ఉ॥ దండక కీపు పోవుదని * తాల్చిన కోపము నించుకై న లే
 కుండ నశింపఁ జేసి తపు * డొప్పక యిప్పుడు వెండి నన్ను వీ
 డుండని యాజసేయుచు ని * టుల్ వచియించుట దానికంటెఁ బై
 మెండగు తైక్ష్ణ్యముం గలది * మేలిమిఁ జూడుము జానకీపతీ! రం౧౨

తే॥ శాత్రవ ప్రేమ పాత్రక * శత్రునేత్ర, రంజ నాంజన భంజన * వ్యంజనాసి
 దక్షిణకర! నీ పొందంగఁ * దగిన భాగ్య, మెల్ల విడిచి మమ్మును వీడియేగఁదలఁతె?

తే॥ అనుజుఁ డీరీతి వచియింప * నగ్రజుండు, బదులు వలుకంగ నేమియుఁ * బాలు పోక
 తమ్ము మొగము నీక్షించుచుఁ * దమ్మిఁబోలు, చక్షువులబాష్పకణములుఁ జూజనిలిచె

క॥ అంతట నృప సభ నుండి కొ, ఊత గనని తపము ప్రేమ * రాజులు మునియున్
 డెంతకు రాఁగా మ్రొక్కిరి, వంత నతఁడు చూచి శోక * వార్ధి మునింగెన్. రం౧౩

ఉ॥ అంచిత సత్యముం గనిన * యమ్ముని వారల యాననంబులం
 గాంచెను వారి డెందములఁ * గాంచెను కట్టిన నార చీరలం
 గాంచెను వారి యత్నమును * గాంచెను చెప్పఁగనేమి లేమియుం
 గాంచెను మించి నెంజిలియుఁ * గ్రమ్మఁగఁ దా మఱచెన్ సమస్తమున్. రం౧౪

మ॥ అభిషేకంబునకున్ సమగ్రముగఁ గా * ర్యంబుల్ ప్రవర్తి నా
 శుభ లగ్నంబుననే దురంత గతి న * ప్తాకాంత శోకంబులా

రభటిక లేవగ రాఘవుండు వడి నా ♦ రల్గట్టె నా బ్రహ్మనే
నభవున్నేని నొగుల్పు దుర్విధిని తో యక శక్యమే యోకిన్? రంగ

సీ॥ కారాని యీపని ♦ కై కేయి యొక్కతె, వలనఁ గలిగనంచుఁ ♦ దలఁప రాదు
చూడంగ రాని యీ ♦ గోడు యోచింపంగ, రామున కొదవ న ♦ ర్హమును గాదు
దేనిచే నై నదో ♦ యీ నిర్భూణత్వ మిం, కెవ్వరి తలఁపా పై ♦ నెఱుంగ నగును
అని మదిఁ దల పోసి ♦ యారాఘవుని గాంచి, వత్స! నీవీపుర ♦ వరము వదలి

తే॥ వనుల కేగిన నీతండ్రి ♦ బ్రదుకఁడనిన, శేష శయనంబు పై నిద్రఁచేయు టుడిగి
భూమి నవతార మందు శ్రీ-రామ చంద్రుఁ, డిట్టులను గురువునకు న ♦ హేతుకముగ.

తే॥ చక్రవర్తి యాజ్ఞ ను శిర ♦ సా వహించి, నడచు తెన్న నావిధి ధరా ♦ నాఘజేరి
కుందు వాపి నెమ్మది నీవి ♦ కుల గురుండ, వై న నీ విధి యిదియె ధ ♦ ర్మంబు ననిన.

తే॥ అడవిఁ జేరఁగ నీతండ్రి ♦ యాజ్ఞ యిడఁడు, పగఱ బాణమువంటి య♦వ్వార్త పలుకు
కైక కా వరముల ముందుఁగాన కొనఁగె, నను వసిష్ఠుని పలుకుల ♦ నాలకించి. రంగ

చ॥ తగవును నిల్పు కోస మవ ♦ తారము నొందిన రామచంద్రుఁడిం
పుగ నను సన్నునీంద్ర! వర ♦ ముల్ ప్రియమందఁగ నిచ్చెఁ దండ్రి; నె
మ్మిగలుగు తల్లి కానల గ ♦ మింపఁగ నాజ్ఞ యొనంగె; నట్ల యే
దగఁ జరియింపఁ బూనితిని ♦ దానిని మీరలె యడ్డగింతురే? రంగ

తే॥ అనుడు సవ్యసాచి డేమి ♦ యనఁగ లేక, కంట నస్రముల్ ధారగాఁ ♦ గాఱ నిలిచె
నమ్మహా భుజుండగు రాముఁ ♦ డతని కెఱఁగి, నగరి వాకిటి యొద్దకు ♦ నడచె నంత.

పు ర జ ను ల దుః ఖ ము.

తే॥ తనర వల్కలములు దాల్చి ♦ తమ్ము తోడఁ, దమ్మి కంటెను తేటయెనెమ్మొగంబు
కాత్తుకం బొందు రాముని ♦ కడఁక యెఱిఁగి, పుర జనంబులు మిక్కిలి ♦ పొక్కినారు

తే॥ విపులును మునిపతులుఁ బృ ♦ థీ వరులును, వనట యేనాఁడెఱుంగని ♦ పౌర జనము
దేశవాసులు గొనుచింతఁదెలుపఁ దరమే? కలఁగి కోరరు సురలు రాఁగల శుభంబు

తే॥ దేవకన్యలఁబోలిన ♦ తీవఁబోండ్లు, రాముఁ జూచిన యంతనే ♦ తామర పము
వ్రాలు తేఱుల లేఁగొమ్మఁ ♦ బట్టి తోలు, పోల్కిఁ జేతులతోఁగనుర ♦ మూసికొనిరి.

చ॥ కొఱవడ కెచ్చు ప్రేమమునఁ ♦ గొందఱు దేహము బెండగిల్ల ను
ర్వరఁ బడి నాకముం గొనిరి - రాముని తండ్రి కంటె మున్నుగాఁ
దఱుచగు ద్వంద్వ కర్మములఁ ♦ దక్క-క మూలము ద్రుంచు చేతనో
యుఱవగు ప్రాణముల్ మరల ♦ కుండుట చేతనొ కానమేనుటన్. రంగ

ఉ॥ కొందఱు నేలపైఁ బడిరి ♦ కొందఱు క్రుంగిరి సొక్కిసోలుచుకొ
గొండఱు లోననే కుమిలి ♦ కుందిరి దయ్యము సోకు చందముం
గొందఱు పొందినారు మఱి ♦ కొందఱు ముద్గిరి బాష్పవాహినికొ
గొందఱు విహ్వలించి రెల ♦ కుంజము మంటను గూలు కై వడికొ. ౪౨౮

తే॥ కురుల నిప్పుంటు కొని నట్లు ♦ పరుగు వాఱి, తల్లిడిల్లిరి కొందఱు ♦ ముల్లె కొల్ల
వోవు బీద విధమ్మునఁ బొగిలి నారు, తోచకేమియు ధరఁబడి దొరలి నారు. ౪౨౯

సీ॥ కొందఱు కన్నీరు ♦ కురియక యిసుప గుం, డియ నాఁగ మ్రాన్పడి ♦ నిలిచినారు
కాయముల్ తడఁబడి ♦ కంచెచె జీవముల్, చలియించె నిక్కంపు - నెలపుదప్పి
మతులు గలంగెను - మనసులు దిగఁ బాతె, వ్రణముల నెత్తురు ♦ వచ్చునట్లు
కనుల నీర్వడ్డుర - క్తంబు స్రవించెను, గగ్గోలు పడియెన ♦ క్కటక మెల్ల

తే॥ రెండు తుండము ల్లుగు వేదండ లీలఁ, బాలుచు వారలు తెంపునఁ ♦ దలలు డొల్ల
నఱకి కొనినారు కొందఱు ♦ ఛురికలఁగొని, పొక్కుగనలేక కన్నులఁ ♦ బాడిచిసారి.

తే॥ చెదరెఁ దొడవులు మొల నూళ్లు చించె రత్న, సమితిరాలెను తెగియెఁబూనరములెల్ల
జెలుల నవ్వల కాంతులు ♦ చెడియె వారి, నుండరానములు చెంగె ♦ జందురునకు.

తే॥ నిష్కలంక పతివ్రతల్ నృపతిసతులు, రాణు లఱువది లేవురు ♦ రాము కడకు
వచ్చి పొంగు నుమ్మలిక మా ♦ పంగ లేక, వా విడిచి గోల వెట్టిరి ♦ వార్ధి వోలె.

ఉ॥ రాముఁడు తక్కవేఱొక తి ♦ రంబగు ప్రాణముఁబోలు పుత్రకుకొ
నోమని రామలా యడరు ♦ నొప్పి సహింపక కేకి హంసికా
స్తోమము తెక్కలూడ నిల ♦ సోలుచు వ్రాలు విధంబునకొ మన
స్తోమము దక్కినేలఁబడి ♦ చిక్కిరి స్రుక్కిరి పొక్కి- రొక్కటన్. ౪౩౩

సీ॥ ఆ రాజ కాంతల ♦ యమృతంబు కంటె నిం, పైన వాక్కులు మితి ♦ లేని చింతఁ
గడలేని యూర్పులఁ ♦ గ్రాఁగి గద్గడికలఁ, డెరలి నావిడిచి రో ♦ దించు కతన
నుషిర వాద్యములగు ♦ సాంపైన పిల్లనఁ, గ్రోవి మున్నగు వాని ♦ రావములకుఁ
దంత్రీయతంబులై ♦ తనరిన సారంగ, వీణాది నిస్వన ♦ వితతి కొగ్గె

తే॥ వనులఁ జేరుద మని తన ♦ యునకు వగచు, చెలుల ముఖములచేఁ బ్రహరులు గల్పి
నగరులొప్పెను చెందొవల్ ♦ పగటి పూట, చెలఁగి వెలుఁగొందు నొక వనఃక్షేత్రమనఁగ

చ॥ కనులు కలంగి వెల్వడిన ♦ కాల్వలు కుంకుమ పంకమందు నం
దును మొగి వండ గాఁగ నిడి ♦ తోరపు హారములం బెనంగు చు
బ్బిన స్తనశైల శీర్షమున ♦ బిందు సరస్థినితి జాఱి మేఖలా
గుణ కటి తీర వారిధిని ♦ గూఢ గతిం జని చొచ్చెఁ జెచ్చెరకొ. ౪౩౪

తే॥ దరశభేత సతీముఖ , తామరసము, లను దినేశుండు గాంచె నా , దినము నందు
నమర పత్తికై నఁ జెడువేళ , యమరెనేని, యెట్టిదుర్దశ రాకుండు , నెంచి చూడ?

తే॥ తల్లులును ప్రేమబంధులు , తదితరులును, చుట్ట ప్రక్కంబులును నిష్ఠ , సోకఁ బరి త
పించు కరణిఁ దపించుచు , వెలుకఁ బాటి, ముంగిళ్ళుల సందు లేకుండఁమూఁగినారు.

తే॥ గోల పెట్టుచు వారాళి , కూడవచ్చు, పగిది నడవ రాముఁడు వారిఁ బనుచు తెరువు
నెఱుంగ కూఱడించెడి త్రోవ , యరయలేక, వడిగఁ దన మేడ వంకకు , నడవసాగె.

తే॥ ఉన్నతంపుఁ గిరీటంబు , నొగి ధరింప, రత్న మయమైన కాంచన , రథము నందు
వెడలి నట్టి శ్రీరాముఁ డా , వీధి నిపుడు, నారలం జాట్టి కాల్చుడ , నడవ సాగె. రచన

ఉ॥ నల్లని మేను గల్లు రఘు , నాథున కిట్టి కడింది పాటు పా
టిలఁగఁ గాంచియున్ సురిగి , డింకని ప్రాణము గుండెకంటె మేల్
చెల్ల రె! గట్టి దయ్యె నిడఁ , జెప్పఁగ నేటికిఁ దొల్లి బామునన్
నల్లవో! చేయు నోము లవి , నంజనకంటెను బెట్టిదంబులొ. రరం

ఉ॥ పట్టము మోమునన్ వెలయ , వచ్చున యంచుఁ బ్రతీక్ష సేయు ని
ప్పట్టున నెడ లొక్క విడి , వాడఁగఁ జేయు ననంబు చేరు రా
పట్టిని చూచుటా? యొక య , పాత్ర వివాళము సేయు దేశ మం
దిట్టులు కన్న లొంది జని , యించుట సైఁపము సైఁప మక్కటా!. రరం

ఉ॥ అండఱలోనఁ బెద్దయయి , యర్హ బలంబు గుణంబు గల్గు నీ
సుందర దేహఁ డొప్పికొని , చొచ్చుటచూ బహు దుష్ట సత్త్వముల్
క్రందుగ నున్న కానలను? , కానల కేగుటఁగాంచి మేనితో
నిందుల నిల్చుటా? నిలిచి , యెచ్చుటచూ? యిది మంచిప్రేమమే!. రరం

చ॥ బలము చెడంగ బుద్ధియును , భ్రష్టత నొందిన రాజుకై మన
శ్చలనము నొంది ధర్మమును , జాఱఁగ నిచ్చట నిల్చుమేని రా
కొలము నశింపఁ జేయు పెను , గొడ్డటి వాని నడంచు రాముఁ గా
నలకుఁ దొలంచి నట్టి కుల , నాశిని కైకను పోలు వారమే. రరం

చ॥ మురువగు మేన వల్కలము , పొందుగఁ దాల్చిన వాఁడు రాముకై
హరువుగఁ బంచ వాయువుల - నర్పణ సేయు ప్రతిజ్ఞ వాఁడు జో
డొరయని శోక దాగుణత , యుల్లమునం గలవాఁడు తమ్ము డొ
క్కరుండె యొకో రఘు ప్రవరు , గాదిలి చుట్టము పట్టణంబునన్. రరం

సీ॥ పెను బండకంటెఁ గ , తిన మైన మనసును, గదలతోఁ బగుల మో , దుదమయంచు
బరుగులు వాటి త్రో , వసుబాష్ప వంకంబు, లం జాటి వధుచుఁ గ , లంగు వారు

రంధాధుబంగారు * రత్నాల సాములు, చెడఁ దెగి పడఁ దీసి - చెదర వైచి
మించును మించిన * మేన ఘనైల నలు, వల నూడ్చి ప్రాతవి * వలచు వారు
తే॥ తన్నుఁబుత్తుల లోనఁ గూర్చుండొ కండు, చానఁబ్రాణముల విడుతురు * జనకులందు
నంత ఘండను వనికంపి * పలుకుగావ, మనిన తండ్రి గుండియ యిను * మనెడివారు.

ఉ॥ శ్రీకరుఁడు సుధీ జన వ * శీ కరుఁడు గరుణాకరుండు మే
భూకృతిగలు రాముఁడు మ * హాటని జేరఁగ వానితోడనే
లోకులు పోవఁ బాడు పడి * లోచువయ్యె ధరిత్రి బుత్తుఁడు
గైకయు నెత్తిగట్టుకొని * కాతురు గావలయు ముదంబునక. రర౯

తే॥ క్రుంగు నడుములనొప్పించుకుచుములొప్పు, నతులు మస్తములందు హ * స్తములుచేర్చి
రోదన స్వరములఁ జాల * భేద మంది, విరుల లతకూన లట్లు కర * పించి నారు.

చ॥ సిగరములక నిశాకరుఁడు * చిక్కులఁ బొందెడు పెద్ద మేడలక .
మగ్గునలు పయ్యెదల్ దడియ * మ్రందిరి కొండ నెమిళ్ల కై వడిక
బాగిలిరి పంజరంబులను * పొందిన చిల్కల పోల్కిఁ గల్గు లా
పుంగఁ గిటికీలఁ గాంచి రల * బాష్పము లంజన మిశ్రితంబుగాక. రర౯

ఉ॥ అందములైన నేత్ర వల * యంబులనుండి స్రవించు ననఁముల్
బిందువు లొచు ధారలయి * పెద్దప్రవాహములొ కతంబునక
సుందర సౌధముల్ మిగుల * స్రుక్కుచుఁ గన్నులు గుంటవాఱ నా
క్రందనముం బొనర్చు క్రియఁ * గ్రాలెను శ్రీరఘువర్య పోకకై రర౯

క॥ తల్లుల మఱచిరి తనయులు, తల్లులు తమ సుతుల మఱచి * తలరి సురిగి కం
పిల్లిరి కుత్తుక తండఁగఁ, దల్లడిలిరి తండ్రు లెదలఁ * దత్తజ్ఞత కలఁగక ర౧౦

క॥ ఇంపును మృదువును కాకలి, సాంపుగలుగు పలుకు లొప్పు * నుదతులు వీధిక
గుంపులు గూడఁగ మేడలు, కంపిల్లఁగ నీరి తొలంగు * కమలముఁ బోలెక ర౧౧

మ॥ తరణి వ్రాతము లీలఁ గుండలము లు - ద్యత్కాంతు లీనంగ ని
రరిణీ వ్రాతము రీతి సశ్రువులు గా * ఱక స్రస్త్త శిక్యమై
తరుణీవారము బాణ విధమయి సం - తాప ప్రఘూర్ణంబు లొ
హరిణీవారము వోలె సంచలిత దే - హవనమై దూపితక ర౧౨

మ॥ అడఁగె గొండలఁ బోలు మేడలఁ బతా * కాదుల్ మృదంగ న్వనం
బడఁగె మంగళవాద్య ఘోషణము ల * త్యంత ప్రమోదా రవం
బడఁగె వీధుల ధూళి ధూసరము బా * మ్పొంబు స్రవీర్ణంబుగా
నడఁగె భూసుర వేదఘోషములు స * రాస్వతీః ప్రఘోషంబుతోక. ర౧౩

ఉ॥ నీచెను వంటయిండ్లు పొగ ♦ నీచెను మేడలు ధూప ధూమముల్
 నీచెను దేహభుల్ కళల ♦ నీచెను ఖాణముల హరుల్ కరుల్
 నీచెను కీరపోతములు ♦ నీటగు బంగరు పాలగిన్నెల
 నీచెను మోదము జనము ♦ నీగిరి తల్లులు తొట్ల కూనలన్. ర౫౪

ఉ॥ వీడెను కాంతి ప్రాణముల ♦ వీడిన వానిని పోలి యాన్యముల్
 వీడెను వర్షము గురియు ♦ వేడ్క విసీల పయోద సంఘముల్
 వీడెను వారువంబు లల ♦ విస్తృతమై తగు నశ్వశాలలన్
 వీడెను దంతి రాజు తని ♦ విక్రమధ్రువుం గొను తేట్ల కై వడిన్. ర౫౫

క॥ విడిచెను నీడల గొడుగులు, విడిచెను క్రొవ్వెడలు క్రొత్త విరుల సరములన్
 విడిచె మరుశరము వేడిమి, విడిచెను కటకముల మేటి - వీరుల సనముల్. ర౫౬

క॥ వదలెను ధ్వనులను భేరులు, వదలెను కింకిణుల రొదలు - వార్షముల గముల్
 వదలెను గీతల గజములు, వదలెను నేమీన్వనంబు - బంగరు రథముల్. ర౫౭

చ॥ కలుగవు మంగళ ధ్వనులు - కల్గవు విప్రుల వేదనాదముల్
 కలుగవు వీణరావములు - కల్గవు కాళుల సందుకధ్వనుల్
 కలుగవు మేఖలాధ్వనులు - కల్గవు కోకిల శారీకాధ్వనుల్
 కలుగవు తేట్ల శబ్దములు - గల్గవు పిట్టల శ్రావ్యగీతముల్. ర౫౮

క॥ మఱచెను నీటిం బొలములు, మఱచెను లేబొట్టియలను ♦ మగువల కరముల్
 మఱచెను నేతిని వహ్నులు, మఱచెను తత్త్వంబు జ్ఞాన - మాన్యుల మనముల్.

ఉ॥ కుందిరి గుంపు గుంపులుగఁ ♦ గూడుచు నాడుచు నుండు వారలున్
 వందిరి శ్రావ్యగీతములఁ - బాడుచు నుండిన వార లట్టులే
 పొందిరి కొండలంపు రొద - పొత్తుక లల్కలఁ గొన్న వారలున్
 మందిరి ప్రాణనాథులను - మానుగఁ బొందిన సుందరాంగులున్. ర౫౯

ఉ॥ చాచపు తొండము ల్గరులు - చాచపు నోవలు మేతకున్ హరుల్
 చాచపు పోతసంతతికి - సూటిగఁ బడులు తెచ్చు మేపులన్
 దాచపు పాలు దూడలకు - దాయఁగ నీయపు ధేనుకా తతుల్
 మేపపు గోవులం బిదుక - మే కొనవున్ దగ గోప వారముల్. ర౬౦

క॥ మగల వెడందయరమ్ములు, మగువల కుచమర్దనంబు - మఱచెను తోడ్పా
 మగల సాగపై న సీగలును, మగువల నిడుపై న జడలు - మఱచెను విరులన్. ర౬౧

క॥ అందము నొల్లవు గజములు, పందెము నొల్లవును పరువువలచిన మౌవుల్
 గందము నొల్లవు వీధులు, చందము నొల్లవు సువర్ణ, సౌధ పతాకల్, ర౬౨

చ॥ నమముగ సౌఖ్య దుఃఖముల • సన్మతిఁ జూచెడు యోగులే మదిం
గుమిలిరి; తగ్గ చోటరసి • కూడిన దుష్కృత భాగ్యమంచుఁ దో
యఁముగఁ దలంచువారు లన • దంచిత కర్మఫలంబ యంచు డెం
దములఁ దలంచువారు నగు • తక్కిటి వారల చింత యెట్టిదో! ౪౬౪

ఉ॥ ఊహములెల్ల వేడియగు • నూర్పులతో నునుఱుల్ చలించి నం
దేహమునొంద సందమును • దీప్తి చెడక మది స్రుక్క-నక్ష సం
దోహము తాఱుమాఱుచు • దుఃఖము నొందగ మేనులెల్లరా
డేహము వోలఁ బ్రాణములు • తీఱుగతిఁ బురిఁ దోచె నెల్లదన్. ౪౬౫

రాముఁడు సీతయున్నమందిరమున కరుగుట.

ఉ॥ పౌరులు విహ్వలించుచోక • ప్రక్కకె డెందము లెల్ల వ్రాలఁగాఁ
గాఱియనొంది కుంది నెను • కంబడి రాగణియింపరాని యా
కారములొప్పు దేహులకు • గాదిలి ప్రాణమొకండ నాఁగ నొ
ప్పారిన రాఘవుం డరిగె • నయ్యెడ జానకి యున్న చోటికిఁ. ౪౬౬

ఉ॥ తల్లులు ధారణీ నురులు - తాపన వర్మలు సంగకంబులక
బెల్లుగ ధూళినిండ దుర • పిల్లుచు వచ్చుచునుండ రాజనం
బొల్లని నారఁ గట్టికొని • యొప్పని తీరున వచ్చు నాథుఁ దా
నుల్లము పాడఁ గాంచియొక • యూఁకున లేచెను సీత కొంకుచుక. ౪౬౭

ఉ॥ అగతి లేచు ధారణజ • నత్తలు కాటుక కంటి సీటితోఁ
గొఁగిలిఁ జేర్చి తడవుచును • గద్గదికంబున నొక్కపెట్టఁ దా
మాఁగక యేడ్వఁ గాంచి జన • కాత్మజ వారలు దుఃఖముం గొనం
గాఁ గతమేదియో మదిని • కానఁగఁ జాలక కాంచె రాఘవుక. ౪౬౮

తే॥ కాంచి వించునంచునఁ జలి • యించు మేను, గలుగు వై దేహి యిట్లనుఁగఁగంతుతోడ
చక్రవర్తి కేదేనియు • సంభవించె, నేమి పల్కుఁడు జాగు న • హింప ననుడు. ౪౬౯

చ॥ అనదృశుఁడైన నాయనుజుఁ • డక్కటికంబున ధర్మపద్ధతిక
వనుమతిసేలు వృద్ధజన • వాఁచిత మిద్ది జగంబు నెమ్మదిం
బనఁగొనఁ గారణంబయిన • వారిదము ల్వసించు కానకుక
వెనఁ జని వత్తు సీవు మది • వేనట నొందక యుండు మిందనక. ౪౭౦

ఉ॥ కాంతుఁడు క్రూరనత్వయుత • కానన భూమికి నేగునంచు భూ
కాంతుఁడు గాక పోయెనని • కష్టము సెందక యింటనుండుమా

వంతను వీడు వేగ చని ♦ వత్తు నటన్న సుతీక్ష్ణ వాక్కులా
కాంత మనంబు మిక్కిలిగఁ ♦ గాల్పదొడంగ వహించె వేదనన్.

౪౭౧

మత్త|| ఊర సాగరమందు వీలగు ♦ శేష తల్పముపై రహిఁ
చేరికల్ విడి ధర్మ ముద్ధృతి - నేయ భూస్థలి బుట్టగా
వారిజాక్షియుఁ బుట్టి వీడక - వచ్చు తన్ను దొలంచు నా
దారుణార్థము వీనుల స్వినఁ - దన్ని కూట కూరునే?

౪౭౨

క|| జననీ జనకుల యాజ్ఞం, దనయుఁడు తలదాల్చునేత ♦ తగవేయగున
న్వశరంగ నిచటనె యుండుమ, యనఁ గారణమేమి యనుచు ♦ నారట పడియె.

ఉ|| రాముఁడు రామఁగాంచి యను ♦ రాక్షసరూపముజోలు కొండలున్.

భీమములౌ విభావరుల ♦ వేడిమి తగ్గక యుండు ప్రసర
స్తోమము ముమ్మొనల్ గలిగి ♦ త్రోవల నిండుగనుండి కాళులన్
వేమటు బాధవట్టు నలి ♦ వేణి! మరల్పుము సీయభీష్మమున్.

చ|| అని తను గూర్చి పల్కు తన ♦ యర్చిలి భర్తకు సీత యిట్లనున్
గనికర మింతలేక ♦ మది గాటపుఁ బ్రేమయు లేక వీడి పో
ననె తలపోసి నాడ విది ♦ పద్ధతియే? లయకాల భానుఁడున్
ఘనమగు నీవియోగమున ♦ కంచెన్ కల్పునె? ప్రాణ వల్లభా!

౪౭౫

చ|| నలుపుగ రాముఁ డామె వచ ♦ నంబులు వింటయెకాక తన్మృతిన్
దలకొను చింతయుం దెలిసి ♦ తక్కక బాష్ప పయోధి పొంగ నా
జలజ సుగంధిఁ బాయుటకు ♦ సమ్మతి లేని నదంత రంగుడై
నినిచెను కర్జమిద్ది యన ♦ నేరక నెవ్వగ నివ్వట్లంగెన్.

౪౭౬

ఉ|| అత్తరి సీత విస్తృత గృ ♦ హంతర సీమకు నేగి డెంద మం
దత్తలపాటుతోడ మృదు ♦ లాంబరము ల్విడనాడి సాహసం
బొత్తఁగ నార చీర నను ♦ వొందఁగఁ దాలించి వచ్చి రాము ను
ద్వృత్త భుజంబు వట్టికొని ♦ యిమ్ముగ నిల్పుఁ బ్రయాణపాటుకై.

౪౭౭

మ|| అబలా రత్నము గోల కోమలి యనూ ♦ ర్యం పశ్య గావించు చె
ద్ది బహుక్షేతముఁ గూర్చు జావడగు పృథ్విన్ వ్రాలియున్ గాలుఁడున్
గబళింపం డవు జీవితంపు దినముల్ ♦ గల్గె శిరోగ్రంబునన్
బ్రబలంపౌ నొక గుండు వై చినను చా ♦ వం బోవ దే ప్రాణియున్.

౪౭౮

తే|| చెలులు దాదులు దాస దాసీ జనంబు, మంటలోఁ బడి తపియించుమాడ్కినైరి
రామచంద్రుఁ డుత్తమ సతిరాజ వదన, యైన జానకీ గని యిట్లు ♦ లనియె మరల.

మ॥ నుదతీ! రాగల కష్టము ల్లలంప వో * సుంతైన నాతోడ రా
ముద మొప్పారగ నుంటి హెచ్చుగ శ్రమం * బుల్లార్తు వచ్చోననగ
ముదమే కల్గును నన్ను వీడి చనగా * ముఖ్యంబుగా నేనె మీ
ముదముం బాపగ నుంటి నోటు! నిజమే * పో! యంచుఁ గోపింపంగఁ.

తే॥ మనసు కలగి ప్రతి స్థలమునను జనులు, పడుచు లేచుచు దుర్దశఁబడయుచుండు
రాచ పీఠిని మెల్లఁగా * రామ విభుడు, జానకిం దోడు కొనుచుఁ గ * ప్తమున నేగె.

తే॥ ముదిత వల్కులములు దాల్చిముందు వోవ, విల్లుచే బూని యనుజుండు, వెనుకనడవ
నడుమ రాముడేగుట గాంచు * నాగరకుల, యడలు వర్ణింప నాబోటికలవియగునె?.

తే॥ అశుభముగ వెన్న నెవ్వరు * నడల లేదు, తలరు మదితోడఁ జుట్టి నీ * తా హృదీశు
కంటె మున్నుగఁ బోదము * కాన కనుచు, నడచి రెల్లరు పెనుగోలయడరు నల్లు.

క॥ ఇనకుల జలనిధి సోముడు, జనకు నగరు డాసి యంత * జననులఁ గని యిం
దునె యుండి తండ్రి దేవుం, డన పారలు తలడిలిరి * హాహా యనుచున్. ౮౮౮

క॥ సుడియుచు నాలుక తడఁబడ, వడఁకుచు నిలువేల్పులార! ప్రార్థింతుము కా
వుడు వీరల నని తనయులఁ, బుడుకుచు దీవించి నీతఁ * బాగడిరి మిగులన్. ౮౮౯

తే॥ జననులను వీడి కులగురుచరణములకు, మ్రొక్కిరాముడు తన ప్రాణములను పోలు
తమ్ముతోడను నీతతోఁ * దప్త కనో, రథముపై నెక్కి వెడలఁ బు * రంబె కలగ.

౫. తైలగుప్తి పటలము. (౮౯)

చ॥ నిలిచిరి రాణులెల్ల ధర * ణీవరు నెప్పుడు వీడియుండమిఁ
నిలిచెను భిత్తి చిత్రములు * నెక్కిను ప్రాణము లేకపోవుటఁ
దలంపగ నెవ్వరింక నయ * ధాముని రాముని వెంటఁ బోక య
న్నెలవున నిల్చినారలు గ * ణించినవోఁ గలికానికేనియున్? ౮౯౦

తే॥ కాంచన న్యందనంబు మా * ర్గమున యందు, వేడికన్నీటి కాల్యలు*వెల్లి విరియ
మెల్లఁగా నేగుచుండ నా*వేటి వీరు, డబ్బి విహరించు నాది మ * త్స్వంబుఁ బోలె.

క॥ వనముల కరిగెడి రాముని, గనఁ జాల నటంచు నినుడు * కనికరమునఁ దా
వనరాశి దూఁకెనో యనఁ, జని క్రుంకెం బసియు మరలి * చన మందలకుఁ. ౮౯౧

క॥ నెలవంక గొని యజుండే, కలిగించిన జిగి నొనర్లు * గల కలుకుల మో
ముల వలె నరసిజములు మో, ములు మోడిచె నశ్రు లురలి * మురుపుచెడంగఁ

క॥ మునిమాపున వేడిమి చెడ, ఘనమతి కై కేయి మదిని * కటు మంథర బో
ధనమును విస మలమిన రీ, తిని తేటదనంబు వీడి * తిమిరము క్రమ్మెకే. ౮౯౨

క॥ ఉడునమితి వెలుగు గగనము, కడఁక గౌతముని శాప • కారణమున గం
డ్లడరు వెయిగనుల వేలుపు, టాడయని దేహంబు వోతఁనొప్పెనలారె. ౧౯౨

క॥ నగరి విడిచి రెండామడ, లొగిఁ జని కాకుత్స్థవర్ధుఁ • డొక్క వనమున
దిగి యచటి ప్రియన్నేహితు, లగు తాపన వరులఁ గలిసి • యలరి వసింపన్. ౧౯౩

చ॥ వినుత గుణాఘ్య రామ విభు • వీడఁగఁ జాలక వెంటనేగు నా
జన నికురుంబ మవ్వనము • చక్కటి నామడ చుట్టి నూపు గిం
జను విడువం గలట్టి యెడ • సైతము పొందని రీతి నిండ న
వ్వన మొక కంచెకోటగల • వైఖరిఁ గానఁగనయ్యె నయ్యెడ. ౧౯౪

క॥ ఎదియును నోటం బైట్లక, నిదురింపక పరితపించు • నెంజిలి దమనా
నది పులిస శాడ్యంబుల, నొదిఁగి పడిరి జనములెల్ల • నోర్వని చింత. ౧౯౫

క॥ క్రొవ్వెరి తామరలనఁ జను, మవ్వపు నయనములు గలుగు • మడఁతులు పాల
నివ్వటిలు నురుగుఁ బోలిన, దువ్వలువలఁ బఱచిసొని రొ • దుంగఁగ సచటన్. ౧౯౬

తే॥ నిడుపు పగలెల్ల మిక్కిలి • యడలి యడలి, పరితపించి మొగ్గచనులు • కఱకుటలుఁగు
కనులు తీయని పలుకులు • గలపడుచులు, పెంచుతెల్లుల యొడుల ని • ద్రించినారు.

ఉ॥ కాటుక మావిపిందెలకుఁ • గల్గిన యట్లు రహించు కన్నులక
మాటి మొగిడ్చి నిద్రిలిరి • మానిను లందు కరోణులం బఠె
మేటి కరాసివీరులును • మేదుర గంధగంబులం బఠె
బోటులకున్ సమీపమునఁ • బొందిరి కూరుకులం గ్రమంబునన్. ౧౯౭

చ॥ అతిశయ ధర్మముం దపము • నందుట నున్నతి నొంది వల్లభ
ప్రతత కృపానురాగ రస • భారలు కొండలు లే మయూర సం
తతులు ముషింగి వ్రాలు క్రియ • ధారిణిపైఁ బడితీవ్రతాప సం
గతలయి వ్రాలినారు కను • గందులు స్రవ్యముఁ ద్రావుచుండఁగన్. ౧౯౮

ఉ॥ కొండలు మాధవీ కుసుమ • కుంజములక హరిసీలవేడులం
జెంది మయూరవారముల • చెన్నునఁ బండిరి సోలి వ్రాలుచున్
గొండలు బంధుర క్రముక • కూటములక ప్రాద తీర సైకతం
బందు పరుండి కూర్చిరెల • యంచల పిండుల మించు సంచునన్. ౧౯౯

క॥ వనమఱి చంపక వనములఁ, గునుమ లతలు వాడుక్రియను • కొండలు గుములై
యనుక పఱపుపైఁ గొండలు, మనచెడి నిద్రిలిరి విద్రు • మలతల పగిదిన్. ౨౦౦

ఉ॥ కొండలు కుంకుమంబు నెఱి • గూడిన కొండను మంచు వ్రాలు పా
ల్పొందఁగ తొమ్ములందు దవ • యొప్పఁ బరుండిరి నేల సోలుఘా

గొందఱు దిండుగాఁగఁ దమ * కొమల హస్తములం గదించి కూర్చుండిరి మోము లంగు చెడి * యంబుజము ల్మృకుళించు చాడ్చుగాఁ. ౫౦౨

ఉ॥ కొందఱు బండలందు మఱి * కొందఱు రాలిన యాకుకుప్పలఁ గొందఱు కొంగులం బఱచి * కొందఱు పల్లవము ల్లుటించుచుఁ గొందఱు నట్టి నేలపయిఁ * గొందఱు భర్తల పాదసన్నిధిఁ గొందల మంది డెందములు * క్రుంగఁగ వ్రాలిరి సోలి నిద్రకుఁ. ౫౦౩

తే॥ ఇట్లు మైవ్రాల్చి నిదురింప * నెల్ల వారు, మైథిలీ భర్త యపుడు సుముత్రుఁ బిలిచి పావన గుణ వికాసి! నీ * వలన మాకుఁ, గావలయు పని యొక్కటి * కలదు వినుము.

మ॥ అధిక ప్రేమము గల్గు నీ జనులఁ బో * నంపంగ లేనైతి నీ వ్యధి వీరిం గొని పోవఁ జాలనయితి * వే త్రిప్పి కొంపోవు నీ రథ మార్గంబును కాంచి వీరు పురము * రాముండు చేరెఁ మనో రథముల్ దీరెనటంచుఁ గ్రమ్మజెడు వా * రల్ దీని గావింపుమా. ౫౦౪

మ॥ రథిక శ్రేష్ఠుఁడు రాముఁడిట్లు పలుకం * బ్రార్థించుచుఁ మేటి సారథి వాక్రచ్చును నిన్ను వీడియును నా * ప్రాణంబులఁ వీడకీ రథముం గొంచుఁ బురంబు చేరి కన నే * రఁ గోడు, కాంచంగ దుష్టభముం బొందిన కైకకుఁ విధికి నే * బైచేయియే యాదుగా! ౫౦౫

ఉ॥ తమ్ముడు దేవియుం గడు ము * దమ్మునఁ దో నరుదేర రామునం దమ్ములు చిందు నందన వ * నమ్మున వీడితి నంచుఁ జెప్పనా? యిమ్ముగఁ దోడి తెచ్చితి న * హింపుఁడి చూడుఁడి యంచుఁ జెప్పనా? యెమ్మొయి తాతిగుండె గొని * యేమని చెప్పుదు వారి కచ్చట? ౫౦౬

తే॥ ప్రాత మిత్రుఁడ నొక మచ్చ * పడని వాడ, మృదుల పుష్ప ప్రకీర్ణ మహా * మేదినిపయిఁ జెలఁగి నడవంగఁ దగిన యీ * నీల తోడఁ, దనయులం గాన నీఁగితి * ననఁగఁగలనె?

తే॥ ప్రబలములగు నింద్రియములు * రాతి గుండె, గలుగు నేను శరీరంబు * కార్యమొంద మది కలఁగి పరిదేయించు * మనుజు నాథు, కడకు యమ దూతవలెఁ బోవఁగలనెచెప్పుమ

తే॥ సగరవాసులు నీపుత్రు * నయముతోడఁ, బిలిచిగొని వత్తురని శాంతి * గొలుపుచుండ నతని నిప్పుడు కట్టిఁడి * యముని పోలి, కఠినవాక్కునఁ గొలచేయఁగలనె చెప్పుమ? ౫౦౭

తే॥ అరుదుగాఁ గన్నపుత్ర * సిం * హంబు లడవి, కేగెనని తెల్పఁ బోదునే? యీ సునీతి పలుకఁ బోలునే? యట్లైన బాధివునకుఁ, గై కయే మేలుచేయి నా * కంబు నరయ

తే॥ వజ్రపాతంబునకు నుల్కు * ఘోరి విధమున, వెలవెలంబాటి రామ భూ * విభుని చరణ సరసీజంబుల వ్రాలి యా * నచివుఁ డిట్లు, పెక్కు విధములఁ బ్రార్థించె * వీడ లేక.

క॥ జ్ఞానేంద్రియముల కందక, జ్ఞానమునకు నెఱుంగనైన * శాశ్వతుఁడు రమా
జాని సుమత్రుని కరముల, తో నెత్తుమఁ దడవి నీరు * తునుచును ననియెక. ౫౧౩

క॥ పుట్టిరి పిమ్మట రాఁదగు, పట్టిరి సామ్రాజ్యమున * యరసిన నీవుఁ
గట్టిగ శ్రమ గల వరుమక, అట్లు సుధర్మములు మన * అస నాయుజే? ౫౧౪

తే॥ జగతి నుత్తమ ధర్మము * జప మతముగఁ, జలిపి మరణించివచ్చు నిల్చి * నవ్వర్జమొనఁగు
నింపు గలదే చేయు చనిష్ట మొనవ, వీను వాఁడెట్టి ధీరుఁడో * చూచు మీవ.

తే॥ వాఁడి కైదువు తొమ్మిద * గాఁక నోర్వఁ, గలుగు తెన్నుంగ వీరలక్షణము గాదు
మరణ మర్పిసంపదలొసె పోవఁ, దగవు దప్పుకుండుట మగతనము నువ్వె ౫౧౬

తే॥ శత్రుశివాపహరణ * క్షుద్రభాసి, ఖడ్గహస్త! వసుల కేరఁ * గవ్వరుచుచు
మరలితివ యేదిదియందు * చిరయశంబు, గాదు మానా కది కలంకంబుగాదే?

తే॥ సత్కులా దగ్గ పురుషుఁడు * నత్యమునకుఁ, దవయు వసుల కంపుట ననితవచుచుకుచు
అతని యాజ్ఞను తలఁదాల్చి * యడవి కడుగు,టరయ నామేకతపసు; నీవడలుటే?

తే॥ మొదటఁగులగురునకునాదు, మొమ్మగాఁగ, వినయపూర్వకముగ * మొక్కిపిదపనతని
తోడ మాతండ్రిఁగాంచిపుత్తు * యడు జోత, సలిపె ననిచెప్పియవల నాతలఁపుదెలుపు.

చ॥ కులగురు నాజ్ఞ నొదలను, గూరించి ధర్మ పథాను వర్తిపై
నలుపుచు నుండుమా శుభమె, నజ్ఞవ పాలికి దేవతాభిక్
వలవని నా వియోగమున * వాదురు తల్లులఁ దండ్రిఁదేర్చునీ
తలఁగని సత్వర్పత్తిని * తమ్మునకుం దగ విన్నవింపుమా ౫౨౦

ఉ॥ క్రూరుఁడు తండ్రియిల్లు చెమ * గుర్ర ఘోషియిచ్చెన యంచు నీవు దు
ర్దారుణీతి నెంచక ము, దాబున నామెకఁ జూపు నుల్లస
త్కారుణికత్వము దగు వి * ధంబున మార్దవ ఘక్కినాతఁ డో
దారుపు చెందు నట్టులు ని * దావముగా వినిపించ వేడెదక. ౫౨౧

తే॥ గురుచుహదేవుని సంతి * పురికి నేగి, మొదటఁ దండ్రి మఃఖము దీర్చి * పిదప నతని
భరతుపై మీరు హా కృపకఁ ఘోషింప, వలయు వరము వేడితివనిపలుకు మయ్య!

తే॥ అడవులం బడువ్కాల్గున * హామనములు, కడపినచ్చి మీదరణ పరికడముల కడఁ
జేరు నశలకుండచుచు * సిద్ధ హృది, వలనఁ జెప్పించి సాత్త్వికపక్షువువలె. ౫౨౩

చ॥ ననుగని పెంచు తల్లులకు * నానెడి దప్పని వందనంబులక
వినతిమెయి గవించి, యను * మెడిము: దండ్రి యలంత దీర్చి యా
తని మనె నా వియోగమున * దాఱక యుండఁగ నూహించుచుక
బనవక వీడకుండుడని * ప్రార్థన చేసితి నందుఁ దెల్పుమా. ౫౨౪

ఉ॥ శ్రీవకు కింకరత్వ మది ♦ చెందదు మార్పు సతం బటంచు సం
భావన జేసి యంతట ను ♦ మంత్రుడు రాముని భద్రపాద రా
జీవములం భజించి భుని ♦ జీవికి దప్పని సౌఖ్య దుఃఖముల్
దైవ వశంబులంచు వని ♦ తా మణి నీతకు మ్రొక్కి నిల్చుడున్. ౫౨౫

ఆ॥ వందనముల్ వచించె నను ♦ వత్సలతం గను మామగారికిన్
జిందెడు ప్రేమతోడ ♦ నను చేరగఁ దీసెడు ముగ్గు రత్నం
దెంద మెలర్ప మ్రొక్కెనను ♦ తేకువ ముద్దుల కీరి శారకన్
వందక పెంచఁ గోరెనని ♦ పల్కుము గాదిలి చెల్లెయండ్రున్. ౫౨౬

ఉ॥ నీత నచించు వారవిని ♦ చింతయె కానని యీమె కానలన్
జేతము స్రుక్కు నెంత నగ ♦ చెందునో యంచు దపించు నుంత
ఖ్యాతుని గాంచి రాముడనుఁ ♦ గట్టము వచ్చిన దీర్పు నేర్పరుల్
భూతల మందు గల్గుదురె? ♦ పోవఁగఁ జూచిన బోనె ప్రాణముల్?

తే॥ సుస్థిర ప్రేమచే మదిఁ స్రుక్కు మంత్రి, రాము వాక్కులఁ గొంత యూఁజుటనుపొంది
ముదల గొని మ్రొక్కి లక్ష్మణుఁ మోముగాంచి, యేమివల్కడ వన వచియించెనతఁడు

ఉ॥ నామనమున్ సమస్త సుగు ♦ ఇంబుల చేత జయించు రాఘవ
స్వామికి భూమి నిచ్చి యొక ♦ చాస కుబుద్ధికి లోఁగి పిమ్మటన్
రాముని కాస ♦ కంపి తన ♦ రాజ్యము స్త్రీకి నొసంగు సత్య వా
క్యేముని రాజుగాఁ దలచి ♦ చెప్పఁగ నొక్కటి యేని యొప్పున? ౫౨౭

ఉ॥ కానల జ్యేష్ఠ పుత్రుకుడు ♦ కాయలు దంపలు దిన్ను నుండఁగాఁ
దాను సురేంద్ర భోగములఁ ♦ దప్పక పొందెడు సత్యశీలికిన్
దానికి మానిన జత వి ♦ ధానికి జీవము తోడ నుండి యిం
కేని దివంబుజేరఁజలి ♦ యింపని సైర్యముఁ జాటి పల్కుమా. ౫౩౦

చ॥ అవనికి రాజు కాదగిన ♦ యాతని తోడను పుట్టలేదు నే
నవనికి నిప్పు జేలి కగు ♦ నాతని తోడను పుట్టలేదు నా
కవరజుడు భువం గలుగఁ ♦ దంబుజసంభవుచేత నాకు నే
దవలిన తోడుగాఁగ వను ♦ ధన్ జనియించిన యే బలిష్ఠుడన్. ౫౩౧

తే॥ అనుచునిటు కోపమునఁబల్కు ♦ సనుజుఁగాంచి, వత్స! యొప్పినములుగాని ♦ పలుకులనకు
మనుచు నాశ్వాస మొసరింప ♦ మనసు కుమిలి, చాఁగి మ్రొక్కి తేరి కడకుఁ సాగెమంత్ర

ఉ॥ తేరికి బూన్చె స్థుములఁ ♦ దేకువ జేసొనఁ గోలఁగేల నా
దారి జనంబు లెల్ల విశ ♦ దంబుగఁ గాంచెడు నట్లు చోదక

స్ఫూర్త విచక్షణత్వమున ♦ నందడి యెక్కుడుగాక నిద్రకుం
గూరిన వారు మేలుకొనఁ ♦ గూడని తీరునఁ దేరు తోలుధూళి. ౫౩౩

ఉ॥ సీత పత్నివ్రతాత్వమును ♦ స్వీయ విశేష గుణంబులున్ లన
త్యాగ్ర యశంబు నత్యమును ♦ ధర్మపు విజిత కార్యకంబు నం
ప్రీతుఁడు తమ్ముఁడున్ దనకు ♦ వీడని తోడుగ నా నిశీఘ్నిన్
శ్రీతరుణీ మనోహరుఁడు ♦ చేరె వనంబులకున్ మనో ధృతిన్.

చ॥ కుటిల మనస్కులౌ దనుజ ♦ కుంజరలం దగఁ గూడి లోక నం
కటమగు కృత్యము ల్గులుపు ♦ కష్టుల కార్యము లడ్డుకో విశం
కట గతి నొప్పి యెల్లడలఁ ♦ గాటుక రంగు వెలార్చు చుండు చీఁ
కటిఁ దొలగించు వేలుపుల ♦ కాగడ నా నుదయించె జంధ్రుఁడున్. ౫౩౪

ఉ॥ మర్మముఁ దాఁకు పాపముల ♦ మాయఁగఁ జేయ వలంతులైన న
ధర్మములన్ వహించి మహి ♦ ధర్మము నిల్ప నహాయఁడ౯ యా
కర్మ ఫలంబు నెంచి కుతు ♦ కంబునఁ గానఁగ వచ్చినట్టి యా
యర్మిలి ధర్మదేవత ము ♦ ఖాబ్బ మనన్ శశి తాల్పఁ దేజమున్. ౫౩౫

మ॥ భయదారణ్యములం జరించు నసి తా ♦ బృశ్యాము పే దర్మిగాం
చి యెదల్ నొవ్వ మొగంబు మోడ్చి నటు దోఁ ♦ చెం గల్వ లంభోజ నం
చయముల్ గన్పడె జెఱిపోతుల శిర ♦ శ్చార్మక మనో వేదనన్
లయమై నోరులు మూసి కొన్నవని యే ♦ లా చెప్ప నన్యంబులన్. ౫౩౬

ఉ॥ అంజన శైల సుందరుఁడు ♦ నట్టిడ మేలి పసిండి చాయమై
రంజిలు వాఁడు వింటికొన ♦ రాణ నొస ల్లల భూమి జాత మె
ల్లంజన వేనటం గొనని ♦ లాగున నేగుట కాను కూల్మమై
కంజ విరోధి వెన్నెలలు ♦ గాసెను మెత్తని దూది వైచెనాన్. ౫౩౭

తే॥ మిగుల లేఁగాను స్తన లక్ష్మీ ♦ మెఱయు నీత, మృదు మృణాల పదంబులఁ మెల్ల మెల్ల
వెంబడించె విమలమైన ♦ ప్రేమకంటె, గురు తరంబగు వస్తువు ♦ ధరణిఁ గలదో ౫౩౮

చ॥ ఇసుఁ డుదయాచలంబు శిర ♦ మెక్కిఁడు మున్నె రఘూ ద్వహంబుఁ జ
క్కినముగ యోజన ద్వయము ♦ నీడ్వడ కేగెను; మీఱి బాష్పముల్
కను గవ వీడఁగా మనసు ♦ కాతఱ తాపము నొంది కుందఁగా
మనకిత పాటు తోఁజని ను ♦ మంత్రుఁడు చేరె బురంబు చేరువన్. ౫౩౯

ఉ॥ చేరి దినేంద్ర వంశగురు ♦ శిష్యు వసిష్ఠుని గాంచి మ్రొక్కి కాం
తార్థము రాముపోక్కు బరి ♦ తాపముతో వివరింప ఘోషిని

ట్టూరుపు పుచ్చి కాంగలది • యుల్లమునం బరికించి యక్కటా!

భూరమణుండు తీజై బుర • ముం గలగుండు వడం గదా యనెన్. ౫౮౧

తే॥ రాజు నిందకు జంకి మ • రల్పఁ డయ్యె, ధర్మమును నిల్ప నెంచిన • దాశరథియు
వినఁడ యింతయు నామాట • విధిని దాఁట, నగునె? యని యేగె నతనితో • నంతిపురికి

తే॥ దాశరథి వచ్చెననుచు ను • త్కంఠమంత్రు, లరిగి పరిధి చంద్రుంబోలె • నధిపుఁ జేరి
రాముఁగానక బాష్పవ • ర్షంబు గురియు, నానుమంత్రుని గని చాలఁనడలినారు. ౫౮౩

తే॥ తేరుమరలినదని యెల్ల • వారు పలుక, రాముఁ జేతెంచెనని దశ • రథుండు కనులు
తెఱచి నా జీవ జీవ మే • తెంచెనె? యని, యడిగెఁ దనయెడ యుబలాటఁపడుచులేవ.

తే॥ బదులు చెప్పఁ జాలక మాని • పరితపించె, దపసి మొగమే భూపతికి ను • త్తరమొసంగె
నడఁద పగిలి భూమిశ్వరుఁ • డిలకు వ్రాలె, గొవరు చూడఁ జాలక మాని • యవలికేగె.

ఉ॥ దగ్గఱ నండనే సుతుండు • దవ్వుల నండైన యంచు మెలనక
బ్రెగడ నడి యాతఁడు ద • వీయ వనంబుల కేగెఁ దమ్ముతో
సిగ్గరి సీతతో నని వ • చించి వచింపక మున్నె భూవరుం
డగలికంపుఁ బేర్చెఁదన • యా! యని హా!యని వీడె బ్రాణములే. ౫౮౬

ప॥ అపుడు పురందరాది సురు • లందఱు మాన్రభులండి వచ్చె నం
చువగత మోద భావమున • నొక్కటియై శశిబోలె శీతలా
తపము వెలార్చు తేరివయి • దాకొని పుట్టడి తంటలెల్ల లే
క పొదలు పైజగంబునకుఁ • గైకొని పోయిరి సమ్ముదంబునన్. ౫౮౭

మ॥ కని సంజేహమునన్ నతీ తిలకమా • కానల్య మైదాఁకి చ
ల్లనయై యావియు నాడ కుండుటలు పో • లం జూచి నాథుండు మ్రం
దెనకా నిశ్చయమంది గ్రీష్మరవి నం • దీప్త ప్రతాపంబుచే
దనుకం జొచ్చిన యెమ్ములేని జని చం • దం బందుచుం దూపిలెన్. ౫౮౮

సీ॥ కమల గర్భుండాది • గాంగ నమస్త జ, గంబుల నృజియించి • కామ హరిని
తనయుఁగాఁ బడయు ను • త్తమ తపం బొనరించి, నట్టియన్ను లమిన్న • యట్టకూలి
వీయూషమును జాఱ • వీడి వందురు వారి, వలె మది మిక్కిలి • పరి తపించి
మణిగోలు పోయిన • ఫణి విధంబున నుల్ల, మల్లలాడఁగఁబెల్ల • తల్ల డిల్లి

తే॥ మగపులుగుఁబాసి • మనమున మఱుంగునట్టి, కురరి భంగిని గద్గద • న్వరముతోడ
నెన్నువలు పల్కి వినువారి • యెదలు కరఁగి, ద్రవముగాఁ బ్రలాపించె రో • దనముతోడ

చ॥ వినుత మహా శయిండు నృప • వీరుండు ధన్వి యొకండు వ్యాధియున్

జ్ఞానక కానుగాఁగ మృతి • జెందెనె మమ్ము వియోగ దుఃఖ భా

జనముగఁ జేసి యంచు జల + సద్గుము వట్టఁ దపించు మత్స్యభా

తని బలు తల్లడం గుడుచు + దేహముతోఁ బృథివీస్థలిం బడఁ. ౨౦౦

సీ॥ ఈ దేశమును గాచు + నృపతులొకేరీతి, స్వర్గంబుఁ బాలించు + వారెకాదె?
పాలుపుగా మనిన న + పుత్రకులకు గతు, లొక్కడనని లే + కుంట గలదె?
మత్స్యతుండేతెంచి + మదికి నూఱుట గొల్పు, కీటు తండ్రి మృతికిఁ దా + హేతువయ్యె
నను చింత యొక్కట + నన్నాఱుంటపెట్టె, నైదుపుపోటు రో + గంబు లేక

తే॥ ప్రాణములు వీడుగతికిఁ బా - ల్పడియె నకట, కన్నకొడుకులచే నిట్టిగతియుఁ దగునె?
నెదురు శుక్తియరఁటియెండ్రి-విధమెయ్యెన్, సీమహేంద్రుబ్రదుకుభరి-యింపఁదరమె?

తే॥ మతి బలిమిచేత విభుబుద్ధి - మాడ్చివైచి, బదులు పలుకనీయని రీతి - వరము గొంటి
మగనిఁ జంపుకొంటివి తృప్తి-నెగడుచుంటి, కైక! మిగిలియున్న దె చేయఁ-గలదియింక?

ఉ॥ దుర్జయుఁడైన శంబరుని - దోర్బల శక్తి నడంచు వీర! నీ

యూర్జిత శౌర్యసంపదన - యోడక నెమ్మది నందు చున్న యా

నిర్జరపాళికే యిపుడు - నెమ్మి గడించిన విందవైతివే

వర్జన సేయఁగాఁ దగునె - పార్థివ! నమ్మి నమమ్ము దీనలన్? ౨౦౩

చ॥ ననుగాని వేల్చి వేల్చిన మ + నః ప్రియ! యిప్పుడు నన్ను వీడి క్ర

ష్ణన నొకరుండ వేచనఁగ + నాయమె తత్ఫలమున్ భుజింప? స

త్యనయ ఫలంబు నానుటయు + ధర్మ ఫలానుభవంబయేనియున్

జనునొకొ సామి దేహమునఁ + జక్కనగా ననుభూతి నొందుటల్? ౨౦౪

చ॥ గజ విభుఁ బాసి తాపమునఁ + గ్రాఁగు కరేణువు పోల్కి కోసలా

తృజ విభు తొమ్ముపై శిరము + దారిచి యిట్లు విలాప మొంది సో

లి జగతి వ్రాల నంతి పురి + లేమ లురమ్ముల బాఁది కొంచు దుః

ఖ జనిత బాష్ప తోయములఁ + గ్రాఁగుచుఁ దోఁగుచు స్రుక్కి మెక్కుచున్. ౨౦౫

చ॥ విసము భయంబుచేఁగుడిచి + విహ్వల మందుచు వ్రాలు కై వడిన్

దెవచెడి నేలఁగూలుచుఁ బ + తిన్ దివమందు భజింపఁ గోరి ని

ర్వ్యసన మనన్మ-లాచుఁబ్రతి + మాశృతిఁ దాల్చిరి ప్రేమకంట ని

వ్వసుమతి వేహకండు చెడు + వస్తువు గల్గునె పోలఁ జూచినన్? ౨౦౬

సీ॥ ఉప్పుళంబుల తీర - మొప్పారు కడలిచే, బలసిన యీధరా - తలము నందు

దివమున యందుఁ బై - భువనము లందును, కల కులనతుల వీ - రలను పోలు

నకలంక హృదయ లె - దైనఁ గల్గుదులేమి? యనఁగనొప్పి యడవి - నడరు వాఱ

గిడిఁ జాట్టి కవియ ను + సిరముగా నిలిచిన, కొండపై నెమిథుల - కొనురు దాల్చి

తే॥ కొడుకుఁ బాసి డెండము వీలునుడువుచేతఁ, జచ్చియును మరణాంతంబునత్యమందె
నిలుచు ప్రభునొడలిని వీడితొలగలేక, కిట్టి పలవించు చుండిరి-చుట్టు మూఁగి.

చ॥ మనుజుల బంధహేతువగు ♦ మాయ యనం జను చోట మీను చే
రిన జననాంబురాళిని త ♦ రింపంగఁ దారకమంత్రరాజ నొ
కను గొను వారి పోల్కిఁ బ్రభు ♦ కామిను లర్పదవేలమందియ౯
మనమున దార్థ్యమూని యన ♦ మాన సునిశ్చలత౯ భజింపంగ౯. ౫౧౮

తే॥ రాము తల్లి లక్ష్మణు తల్లివ్రాలి సోలి, మఱుంగు చుండ నోరువని సు ♦ మంత్రుఁ డేగి
జరిగినది తెల్పఁగా రాజ ♦ గురుఁడు నచ్చి, స్రభుని మరణంబునకుఁ జాలఁబరితపించె.

తే॥ వరము లొనఁగి కుమారుని-వసుల కంపి, యూర్యుఁడు గతించెనని మది - నడలి యడలి
యబ్బిలో నావ వీల నా-యకుఁడు చావ, తీచ్చవడు మాలిమిం బోలె- ఋషివరుండు

చ॥ జరుపగఁ దగ్గ సంస్క్రియలు - సల్పంగఁ బుత్రులయందు చేత నొ
క్కరుఁడును లేమికిం గురుఁ డొ - కానొక మార్గమునెంచి యంతట౯
భరతుఁడు వచ్చు పిమ్మటనె - పద్ధతిగా నొనరింప రాట్కలే
బరమును తైలరాశి వన ♦ పాయత గుప్తము చేసె నెవ్వడి౯. ౫౧౯

చ॥ పతి కిటు సంస్మృతు ల్లరుపు ♦ పట్టన మీరలు ధీరచిత్తలై
చితిఁ జొరవచ్చుఁ బొడనుచుఁ ♦ జెచ్చెర రాణుల సాగనంపి సం
గతముగ లేఖ వ్రాసి యిది ♦ కైకొని కైక కుమారు రాజు నా
నతి యని వేగ తోడుకొని ♦ నైపుణి రండని పంపె దూతలన్. ౫౨౦

తే॥ సర్వసైన్యాధి పతియును ♦ సారథియును, మంత్రముఖ్యుండు నై న సు-మంత్రుఁబిలిచి
యవసరంబులొ రాజ కాఁర్యంబులెల్ల, జరుపుచుండుమ యనుచు నాజ్ఞప్తియొనఁగె

చ॥ తన కుల దీపకుండయివ ♦ ధారణి నాథుఁడు స్వర్ణమేగెఁ ద
త్తనయులు చేతలేరు నృప ♦ ధర్మము నాశిల కంతఁ దాఁక బృ
థ్విని తగఁగాతు నంచుఁ జను ♦ దెంచిన కై వడి భాస్కరుండు తూ
ర్పున నుడయించె నిర్జరులు ♦ పుణ్యులు మ్రొగ్గఁ బయోధి మ్రోగఁగన్.

సీ॥ చింతింపఁ గూడని-చెన్నునఁ జింతించు, చుండిన వారలు - నొడలు మఱచి
కూర్చిన వారును - కోదండ పాణియు, నిటనె యున్నాడని - యెంచినారు
నగు జనంబులు లేచి - యంబుద శౌమునిఁ, గానక మనమున - గాసిచెంది
మూయని కన్నులు - మూసి మనల నిట్లు, చెఱుప నెంచిన వని - మఱిగి నారు

తే॥ ధరణిఁ బొరలిరి దెనలకుఁ బరుగు లిడిరి, పడిరి లేచిరి కుందిరి - వందినారు
మనల దుఃఖ సాగరమున - మునుగ విడిచి, జాతీ పోయెను రఘురామ-చంద్రుఁడనిరి,

నీ॥ చెడుపని చేసె రాముడు తగునే యిది? దండక భువిలోనె-యుండదేమి?
 వెడకి చేరక యున్న - నెడలోన నూటట, నందఁగాఁ గలమెర - వంత యేని?
 అరదంపుఁ గందువ - యరయుదమా యని, చని కొంత దూరంబు - గని జనములు
 మరలె నయోధ్యకే - మన రాము తేరని, పోయిన ప్రాణముల్ - పొందినట్లు
 తే॥ తలఁచి తలరిచి మేఘముల్ - జలధిఁ గలిసి, ఘోష మొనరించు తీరునఁ-గూడి యార్చి
 త్రాఁచు కాటాంది పై నమృ - తంబు దొరకి, మరల నేమముల్లంచిన - కరణినొంది

ఉ॥ త్రోవ తొలంగ కుండఁ బురి - త్రోవనె న్నందన మేగుడెంచు నా
 ప్రావసు గాంచి మించిన య ధి పార ముదాన లయంబునాఁడు లో
 కావలిఁ గప్పి ముంచికొని ధి యవ్వలఁ జెల్లెలికట్ట లోనికిఁ
 లోపు పయోధిఁ బోలి జను ధి లుం దగఁజేరిరి పట్టణసలిఁ ౫౬౭

ఉ॥ చేరి ప్రభుండు నాకమును ధి చేరెన యంచును రాఘవుండు కాం
 తారమె చేరెనంచు విని ధి తద్దయు డెందము కుంది క్రుల్ల శ్వా
 రీరము కీఁచు వోవఁ దల ధి రెక సాలసెక జనమెల్ల; గాలపుక
 మేర తొలంగదేని మర ధి యించునె జీవి తపించుచుండినక? ౫౬౮

నీ॥ ఉసులు లీఁగిన పతి ధి కొడవని వారును, వనులకేగిన రాఘ ధి వునకు నల్ల
 దుఃఖమక చెఱయందు ధి తూలి తపించెడి, వారలఁ గాంచి తా ధి పనవరుండు
 నేనును తలఁపంగ ధి రాని వంతకుఁ జిక్కి, యే చావకీ గోడు ధి చూచుచుంటి
 నని సమాశ్వాసింప ధి సమ్ముని పల్కుల, నందఱు బడబాగ్ని ధి కలికి వేల

తే॥ మీఱకుండు కడలివోలె , నూటడిల్లి, రట నుదారుడౌ భూదారు ధి నాజ్ఞ యనడి
 నాకుల తపఃఫలంబున ధి నట్టనడిమి, రేయి వెల్లి నాతని విచా ధి రింత మింక. ౫౬౯

౯. గ ౦ గా ప ట ల ము. (౩౭)

ఉ॥ కాటుక కొండయో? మరల ధి కసిరమో? జలపూర్ణ మేఘమో?
 నీటి సమూహమో? యనఁగ ధి నిర్మల సుందర విగ్రహుండు ఘో
 రాటని త్రోవ మేని జగి ధి యర్యమ కాంతిని గప్ప నేగ న
 ప్పాటల గంధితో ననుజ ధి వర్షునితోఁ జరితార్థభావుడై. ౫౭౦

ఉ॥ లేదన నొప్పు కాను లవ ధి లీ లలితాంగము నీలవేణి క్షీ
 రోదధివెన్నఁబోలిన మృ ధి దూక్తులు నిండుతపంబు వంటి శు
 ద్ధోదము వంటి శీలమతి ధి నొప్పు మనోరమతోడ రాఘవుం
 డాదలఁ గాంచె మత్తకల ధి హంసము హంసియుఁ గూడి యాడుటల్. ౫౭౧

అ॥ కాము బాణములను ధి రాము కోదండంబు, గొలిచి గెలుచు కనులు ధి గలుగు నీత
 రాఘవేంద్రు చరణ ధి రాజీవములు హాసి, యించు పంకజముల ధి సంఘఁగాంచె. ౫౭౨

సీ॥ మకరందమును పరి • మళము గుప్పెడు వేణి, నెలవంక బోల్సినల్ • గలుగునుదతి
జానకితో రామ • చంద్రుడు మేఘము, మెఱపుతో వచ్చెడు • తెఱగు దాల్చి
నాగంబు పిడితోడ • నడచు చందంబున, నడచుచు సుమీర ని • నాద పరణి
తంత్రి విరావామృ • తంబు కరణిఁ దేనె, వలెను చక్కెరపాగు • పగిదిసమరి

తే॥ చెలువమైన పల్కులు గల • చిలుకవంటి, నీత కన్నులఁబోలిన • చెంగలువల
మళ్ల లోఁ గల్పు తీసెడు • మగువ మిన్న, లూడ్చి కుప్పవై చుటగాంచె • నొప్పుమీఱు

అ॥ మద మరాళ యూస • హృదయంబు నందించు, కేని గ్లాని యనుట • యెఱుంగ కుండ
విభునితోడఁ జనియె • విహరణ లీలల, నించు గానుగలను • కంచుద్రోవ. ౫౭౮

న॥ చిందమ్మి తెక్కుడు • చిందించు నాణిము, త్యములు వెలుంగు ప • ద్మా కరముల
హంసలు నిద్రింప • ననువైన తోటల, నంకు పువ్వులుగల • సై కతముల
సుమము లొత్తుగరాలు • సుందర వనముల, పర హేమమును వెలి • వఱచు నదుల
పరివెన్నులను మేయు • వదనంబు లందుకీ, రంబులు గార్చు హేరంబ సమితి

తే॥ తేనెఁ గ్రోలఁగ వ్రాలిన • తేంట్లులేవ, వారి దుముకుచు లేచెదా॥వాలుగలను
హంస లట్లు చెలులు మున్ను॥ప్రాద చయములఁగనుచుఁ గోసల దేశంబు॥గడచిచనిరి.

చ॥ పరిధి గలట్టి కాంతులను • భాసిలు భూషణ భూష్యతోడ న ౫౭౫
ప్పురుషులు మేటి క్షేత్రముల • పొల్వైన లారెడు కోసలంబు దాఁ
టి రయమెసంగ వేదము ప • తించి మహత్త్వము నొందు తాపనే
శ్వరులు వసించు తీరములు • భాసిలు గంగను చేరి రంతటన్. ౫౭౬

తే॥ అచటవసియించుముచులుమా॥యఖలవినుత, పాత్రమగుపరమార్థంబు॥వచ్చెననుచుఁ
గాతుకంబున వచ్చి య • క్కమల నేత్రుఁ, గాంచు వేడుక మూఁగిరి • కడఁకతోడ.

చ॥ మతిఁ దలఁపంగఁ బల్కనణు • మాత్ర మడంగని ప్రేమరూపమీకొ
శ్రుతులకు దాటి వెల్లు పరి • శుద్ధ సుధామయ మూర్తి నమ్ముని
ప్రతతులు చర్మ చక్షువుల • బంధుర మోదముతోడఁ గాంచి రం
దితర గృహస్థు లెయ్యెడల • నేని వరాంగులఁ గాంచుకై వడికొ. ౫౭౭

తే॥ వంశ ధరులగు ముని వరుర్ • పద్మనేత్రుఁ, బాలకడలి వెన్నును పోలె • బరిగణించి
కనులఁ ద్రావుచు నెడుటచు • గంతు లిడుచు, నించు పాటలతోడ స్తు॥తించి నారు.

తే॥ ఇల్లు వీడిన కొడుకుల • నెల్ల వేళఁ, దలఁచి తలరుచు వెదకుచో॥దనయు లొకట
వచ్చిచేర నుత్కంఠమై • వచ్చు తండ్రు, లం బలెక వచ్చి కనిరి ము • దంబు గొనిరి.

తే॥ అతఁడు నడచు మార్గాయాస • మఱి స్వనేత్ర, భాష్యశుద్ధ జలంబుతో॥బరఁగనార్చి
మృదుమధుర వాక్య సుమముల॥నెద గదించి, చెడని ప్రేమామృతంబు భు॥జింపఁజేసి

తే॥ వసము లందుండి యేర్చి తె + చ్చిన విశుద్ధ, కంద మూల ఫలంబులఁ + గాన్మలిడుచు
విమలతేజ! కుఱంగట + వెలయు గంగ, యందు నీరాడి వేల్చి ర + మూరగింప. ౧౮౨

చ॥ తగ నిటు ప్రేమ పూర్ణులగు + తాపను లాడఁగ రామ భద్రుఁడున్
మగువలలోన దీపమన + మాన్యత గన్న విదేహ కన్యతోఁ
బాగడఁగ దేవ సంఘములు + పూర్వము బ్రహ్మ కరంబుతోడ నిం
బుగఁ దన పాదముం గడుగు + పూత జలంబుల మున్నె నత్తఱిన్. ౧౮౩

ఉ॥ గంగయుఁ గేలు మోడ్చి కడుఁ + గప్ర మృదూక్తుల నిల్లు వల్కె శ్రీ
రంగ దురస్థిలా! ఘన త + రంబగు పాపము గల్లు వార లా
రంగ మునింగి పాపృ నిక + రంబుల నాయెడ వీడువారు న
న్నుంగను తండ్రి వీవిట ము + నుంగ భజించితి నేఁ బవిత్రతన్. ౧౮౪

ఉ॥ నాగ కులేశ కంఠుఁడు + నాక నదీ జటిలుండు కైల పు
న్నాగ తనూజయు న్నిలిచి + సందన మందుచుఁ గాంచుచుండ, నా
భోగ మనుష్యతం దెలుపఁ + బుట్టిన రాముఁడు మున్గి లేచు నా
బాగు రహించె గంగను క + పర్దమునఁ ధరియించు పోలిక. ౧౮౫

చ॥ జనకజతోడ మున్గి నృప + చంద్రుఁడు లేచుట చూడఁ దొల్లిశ్రీ
వనిత కరంబు వట్టికొని + పన్నుగ వెండివి పోలు పాల వె
ల్లిని ఫణి తల్పమందు పవ + లింతను వీడి జగంబు గావ లే
చిన రహి దోఁచె బుణ్య జన + సేవిత కై వలినీ జలంబులన్. ౧౮౬

సీ॥ కానును గాంచి తీఁ + గలు పుయి లోడంగ, ననుఁగు నడక కోడి + హంసలొడుఁగఁ
బదముల కెదవడి + పద్మముల్ తేలంగఁ + గనుల కలికి వాలు + గలు తొలంగఁ
బారాణిచే నీరు + వన్నియ మీఱంగ, మృదు పదయుగ యగు + మెలఁత మిన్న
పతి భుజంబును కర + పంకజమునఁ బట్టి, పూత తోయంబుల + మునింగి లేవ

తే॥ శూలి జటలోని జిల్లేడు + రేలపూల, గండముం బొంద నట్టి గం + గా జలంబు
కుసుమవేణి క్రొవ్వెడలోనఁబాసఁగు పుష్ప, వాసనయుఁ గస్తూరియుఁ గొనిఁపరిమళించె

చ॥ తరఁగలు పై నురుంగులఁ గ + దల్చుటచే నరవొందు వేణి కా
భరము గలట్టి పెద్ద మగు + వం బలెఁ గానఁగ వచ్చు గంగ సం
బరమున నీతఁ దృప్తి పఱు + పం గొని పెంపుడు తల్లి కై వడిన్
దరఁగ కరంబు చాఁచి ప్రమ + దంబునఁ దీర్థము లార్చె నొయ్యనన్. ౧౮౭

తే॥ నీత జడయను జీమూత + జాత మపుడు, విరిసి వ్రాలి నీటను మున్న + విధము దోఁచె
గంగ నడుమను బ్రవహించుఁకట్టియమున, యుదకమందున్న పెనుసుడుల్ + కదలెనఁగ

తే॥ కురుకు వడుచు శబ్దించెడు ♦ సుర సరిత్తు, కనులఁ బోలిన శనువాలు ♦ గలు చలించి
దుముకు వెలువఱు నీత ♦ దోఁగి లేవఁ బాల కడలి లేచిన లక్ష్మి ♦ పగిడి దోఁచె.

చ॥ తొలి నొక పాదమే కడిగి ♦ దోవము లెల్లఁ దొలించి కొంచు ని
రమలినతఁ జెంది పూర్ణ మహి ♦ మంబు గడించిన గంగ యిప్పు డా
సలలిత దేహమెల్లఁ బెలు ♦ చక్షు స్ఫురియింపఁగ నో చె నింక లో
కులు నరకంబుఁ బొందెదరొ ♦ కో! తనయందు మునుంగ భ క్తిమె? ౫౯౦

తే॥ నార లీలిత రేపున ♦ సీర మాడి, యూశ్రమము చేరి జ్ఞాన గ ♦ వ్యంబు పరమ
వస్తువుఁదలంఁది హృతవహుభ క్తి గొలిచి, మునుల ప్రేమంపుటాతిధ్య ♦ మునుగ్రహించి
ఉ॥ వేసట కోర్చి తానె యొద ♦ వించిన యయ్యవృత్తంబుఁ బ్రీతి స్వ
ర్వాసులకుఁ భుజింపుడని ♦ రాజుల నిచ్చిన మేటి యిప్పు నం
తొనము తోడ మానులిడు ♦ దుంపల నాకులఁ దృప్తిగాంచె; నౌ
వీసర వోవునె తనియు ♦ పెద్దల కొందఁగఁ జేయు కృత్యముల్? ౫౯౩

గుహండు రాముని గాన చ్చుట

సీ॥ అంత వే నావల ♦ కథకారి దివ్యాప, గా తీరవాసి వి ♦ లాక్కండ్ర మిన్న
కుధరి భుజ యుగుండు ♦ కుక్కలు గలవాడు, తమ్మటమును జోట్ల ♦ దాల్చువాడు
చీకట్లు గుంపులై ♦ చేరెనఁగ నొప్పు, మెఱుంగారు నల్లని ♦ మేని వాడు
తనవెంట సేన రా ♦ దట్టంపుఁ గార్మోగు, ల్లోగి లేచి వచ్చెనా ♦ నొప్పువాడు

తే॥ కొడుపుఁ గట్టుతోదుందుభిఁగొట్టువాడు, పంబి పంబ వాయించునై ♦ వ్యంబుగలఁడు
తలిరుఁ బోలిన కెంపు తూ ♦ పులుగలాడు, గజఘటలవఁటిచుట్టముల్ ♦ గలుగువాడు

తే॥ తొడల కందంపుటరలాగు ♦ దొడిగినాడు, చుట్టు పులితోఁకలను వ్రేలఁజుట్టినాడు
తెఱ్ఱ నామంబు నుదుటను ♦ దిద్దినాడు, భల్లుకాజి నోష్టిపంబుఁ పరఁగువాడు. ౫౯౫

సీ॥ పండ్లు కూర్చిన లీలఁ ♦ బరిధ విల్లెడు గవ్వ, లం గూర్చుహరము ♦ ల్లాల్చినాడు
తాళ్లు కూర్చిన రీతి ♦ రవళించు సందియల్, పాలుపుగాఁ గాల్లకుఁ ♦ బూనినాడు
చీకట్లఁ గట్టి చే ♦ ర్చినయట్లు చెన్నాని, సిగయందు పరివెన్ను ♦ చెక్కినాడు
నూనియఁ ద్రావిన ♦ జూనున నొప్పారు, నిరుల వన్నియ మేనఁ ♦ బొరసినాడు

తే॥ నిడుద కనుబామల్ మిక్కిలి ♦ వెడఁద తొమ్ము, గలుగువాడు కఱకు తాళఁకంటకముల
జోలు రోమముల్ ముంజేతఁ ♦ బొందువాడు, వజ్రముం బోలు మధ్యంబుఁ వఱలువాడు

తే॥ పలుకు పొందిక లేకుండఁ ♦ బలుకు వాడు, చిలువ కంటెను క్రూర దృష్టులు గలాడు
నల్ల చిన్నెల దునెగలఁ నడుము వాడు, జముడు సై తము వడఁకెడుఁ నర్పరమువాడు.

తే॥ బలమతిశయింప నెఱచి చేఁ ♦ పలు భుజించు, కంపుగలిగి నవ్వని నోరుగలుగువాఁడు
కినుక లేకున్న నిప్పులు ♦ కెరలునట్టి, కఱకు బెడిదంపుఁ జూపులు ♦ గలుగువాఁడు

ఆ॥ గంగ దరిని గలుగు ♦ శృంగి బేరంబను, నగరమున వసించు ♦ నాయకుండు
గుహుండు రాముఁ జూడఁ ♦ గొనకొని తేనియల్, మీలు కాన్క- గొనుచు, లీలజేరె.

క॥ ముదమున బంధులకడఁ దన ♦ ప్రదరంబులు, విల్లు వాలు ♦ వడలి విమలవశా
నెదయందు నెనరు నిండుగఁ ♦ బాదలు గుహుండు తపసి వాటి ♦ పొంతను నిలిచెన్.

తే॥ వేటరుల నాయకుండఁ ♦ బ్రేమనిండ, గుక్క బోలిన నీసేవ ♦ కుండు వచ్చి
యాజ్ఞ నెఱవేర్చు నున్న వాఁడనఘ చరిత! ♦ కరుణ నేలు కొమ్మనుచు బింగళగఁబలిచె

తే॥ పిలువ విని లక్ష్మణుండట ♦ వేగ వచ్చి, యెనఁడ వీవు వచ్చిన పని ♦ యేమి యనఁగఁ
గుర్కురము వంటి మీసేవ ♦ కుండు గుహుండు, పాద సందర్శనము చేయవచ్చెననిన

చ॥ ఇచటనె యుండు మంచు వచి ♦ యించి పదంపడి లోని కేగి యు
న్న చరణ పంకజంబులకు ♦ నర్మిలి మ్రొక్కి విశుద్ధ మానసుం
డుచితుండు తల్లికంటె నెన ♦ రొప్పిన వాఁడు గుహుండు నావికా
నిచయము గల్గువాఁడు నిను ♦ నెమ్మిని చూడఁగ వచ్చి నాడనన్. ౬౦౩

ఉ॥ రాముండు సంతసించి కొని ♦ రమ్మన రమ్మని లక్ష్మణుండు ప్రే
మామృత మొల్కుఁ బిల్వఁగ గు ♦ హాఖ్యుండు లోనికి వచ్చి యాన నా
కోమలికంబు గాంచి తన ♦ కుం గల కన్నులు ధన్యతఁగొనన్.
నేమము తోడ మ్రొక్కియట ♦ నిల్చె గరంబున నోరు మూయుచున్. ౬౦౪

మ॥ ఇటఁ గూర్చుండుమ డాసి యంచు రఘు వం ♦ శేశుండు వాక్రుచ్చు నం
తటఁ గూర్చుండక యెల్ల మీఱిన ప్రియాం ♦ త రూపుత భావాధ్యుడా
దట మీకోరెము దెచ్చినాడ మధుమ ♦ త్వంబుల్ గొనుండుమీ
దట రాముం డెల సవ్వతో ననుఁ దపోధన్యాత్ములం గాంచుచున్. ౬౦౫

ఉ॥ వీడని ప్రేమ పండి ప్రభ ♦ వింధిన భక్తియె ముఖ్య హేతువై.
నూడిదగాఁగఁ దెచ్చినవి ♦ చొప్పడు తెప్పఁగ దుర్లభంబులొ
బోడిమి కూర్మిచేత. నవి ♦ పూతములొ సుధకంటె నింపులొ
వేడుకతోఁ గొనం దగిన ♦ వే భుజించినవారమే కదా! ౬౦౬

క॥ మాఫించట నుండిరేపట, రేపకడ సురాపగం ద ♦ రింపఁగ వలె నీ
వీపాట వెల్లిన్దానం, జేపడఁ గొనితెమ్ము సాహ్య, చిత్తమునఁ జెలి! ౬౦౭

ఉ॥ శ్యామల ధేహుఁ డిట్లులు ప్రి ♦ యుంబునఁ బల్కు-గుహాఖ్యుఁ డిట్లున్
భూమిని సర్వసంపదలు ♦ పొల్పుగ నీయవికావే నీదు తి

రీమెయిఁ గాంచు కన్నుల న + హించిన కృత్రిమ వేషి నేనునీ
బాములఁ జూచి నిన్ను విడు . వం గలనే? యిటు సేవ చేసెదన్. ౬౦౮

చ॥ విలుగల వీరులందు ఘన . విశ్రతుఁ డాతని పల్కువించుఁ దొ
య్యలి జనకాత్మజుం గని గు + కాకరు తమ్ముని మోముఁ గాంచి యీ
బలియుఁడు మేరదాటి చను + భక్తిగలాఁడని పల్కుచున్ దయఁ
విలసిల్లేత్రుఁ డాతనిని . పేరిమి మాకడ నుండుమా యనన్. ౬౦౯

ఉ॥ నావుడు రామ చంద్రునకు . నర్మిలి మొక్కి మునీంద్ర వాటికిన్
గావలియుంచి సైన్యమును . కార్ముకముం దగ నెక్కువెట్టి బా
ణావలి చేతఁబూని కటి . యం దడిదంబు ఘటించి యంబుదా
రావముఁ బోలు కంఠమున . రాఘవుఁ బ్రస్తుతిసేసి నిల్పుచున్. ౬౧౦

ఉ॥ రాజ్య సుఖంబు వీడి యిటు . రాఁ గతమేమన నర్వలోక సం
పూజ్యుని తమ్ముఁ డంతయును . పోలఁగఁ దెల్పఁగ నానిపాద నా
ప్రాజ్యవిభుండు చింతిలి ధ . రారమ పెద్ద తపించియున్ ఫల
ప్రాజ్యత నొందకుండెనని . వందురె గన్నుల నీరు చిప్పిలన్. ౬౧౧

చ॥ పరవిన చీకలన్ పగజుఁ . బాఱగఁ దోలి దిశల్ జయించి యు
త్తరదిశ నిల్చి పాలన ము + దంచిత లీల నొనర్చి కీర్తి సం
భరితముచేసి నర్వజన + మాన్యత పెల్లుగడించి పెద్ద ని
ద్దరగొను నాజ్ఞకై పడిన + తోయజ మిత్రుఁడు క్రుంకె వెనెనన్. ౬౧౨

చ॥ ఉరవడి సంజ కర్ణముల + నొప్పుగఁ దీరిచి రాఘవేంద్రుఁడున్
సురసుధ వోలు సీతయు వ + సుంధర వర్ధిలు శాద్వలంబునం
బారసిరి నిద్ర కార్ముకము + పూని సుమిత్ర సుతుండు తెల్లవా
ర్వజుకును కన్న మూయక కళంబు మెలంకువ నిల్పె గావుగన్. ౬౧౩

ఉ॥ ఎండలు కాయు హేమగిరి . యింబు చెఱన్ విలసిల్లు ప్రాజ్యరుక్
షండము లీను వజ్ర మయ . కాంచన భూషణుఁ డర్కవంశ్య చం
ద్రుండు మృగేంద్ర సన్నిధి గ . తుండగు లక్ష్మణు నిద్రచేర నా
యండ కయోధ్యుడేరు దిన . మందున రమ్మని పల్కనామెయున్. ౬౧౪

తే॥ వీరనిధి లక్ష్మణుని విధి . మీఱలేక, యతని పాదపద్మములకు . నతి యొనర్చి
యాశ్రయ! మీయాజ్ఞ తలఁ దాల్చి యల్లవత్తు, ననుచు వెడలె నిద్రాదేవి యచటినుండి

చ॥ కమల నికేతనాంశయగు . కాంత విదేహ వృపాత్మజులతో
నిఘ్నఁగు ధాన్యపండుఁ డట . విం బవళింపుటఁ గాంచి యెట్టి గా

రములను పొందు సంచితుఁడు - రక్కెన రీతి నిటం బరుండె హా!
యమవిధి యంచు లక్ష్మణుఁడు - సశ్రులురాలుచు నిల్చె బొమ్మనాక.

మ॥ పరికానిం గరియూథముల్ బలయు శే - వం జుట్టు చుట్టలతో
శరముం గూర్చిన వింటితో గుహుఁడు పజ్జక్ లక్ష్మణుం జూచి ని
ద్దర గావించెడు రాముఁగాంచి మిగులక - దుఃఖించి కన్నీటితో
ర్షురముల్ వెల్పడు శైల లీల నిలిచెక - సంతప్త సర్వాంగుడై. ౬౧౭

చ॥ జననము లేని భాస్కరుఁడు - స్వర్గసుఖంబులు చావుపుట్టుకల్
దినగతి బోధనేసి కడ - తేలు పథంబును తెల్పఁబూని భూ
జనముల మేలు కొల్పుటకు - జయ్యన వచ్చిన వానిఁ బోలి తా
మునుపటి నాఁడడంగి మఱి - పుట్టెను పిమ్మటి నాఁడు తూర్పునక. ౬౧౮

తే॥ పంకజంబులు తేరిపై - బరంగు భాను, మండలముఁగాంచి వికసించె-మఱియునొక్క
సల్ల సూర్యుఁడనందగు - నాథుఁ గాంచి, నీత మోముఁ దమ్మియు విక - సించె నపుడు

చ॥ పగఱకు భీకరం బయిన - బాహులకుం దగు కార్ముకంబునొ
ప్పుగ ధరియించు రాఘవుఁడు - పొల్పుగఁ దీరిచి కాల్యకృత్యముల్
మొగసలఁ జేరి నావికుల - ముఖ్య గుహుంగని గంగ దాటఁగాఁ
దగు కలమొందు దెమ్మని ము - దంబున నానతి నేయ నంతటక. ౬౨౦

చ॥ మనమున వీడలేని ప్రియ - మండనుడైన గుహుండు భక్తిమై
జనకజకుం దమాల సుమ - సాగర నీరద నీలరత్నవ
ర్ణనకుఁ బ్రణామముల్ నలిపి - నొచ్చి కనుల్ వెనఁ గ్రుమ్మరించు వాః
కణములు వెల్లువై పఱవఁ - గై ముకుళించి కడంక నిట్లనుక. ౬౨౧

సీ॥ వనమాలి! విను మాని - వాన మనత్య వ, ధృతిలేని శుద్ధ కాం - తార భూమి
లక్ష్మీణ బలమున - నలరారుదుము మేము, భవదాజ్ఞ మిగుల న - ల్పంబ ధైవ
శిరసా వహించి చే - సెదము మమ్మెల్లర, నీ బంధువులు గాఁగ - నెమ్మి నెంచి
నీ వనవాసంబు ♦ మా వసంబునఁ గడ, పంగ నర్ధింతు మా ♦ ప్రభుఁడ వగుచుఁ

తే॥ దేవె కొఱులు దివ్య లగ్ధిండు నెఱచి, కలవు తోడుగాఁ గుక్కల ♦ కరణి నున్న
యల్పమైన మాప్రాణ చాయంబు గలదు, వసులు గలవు గంగయును దాపున నెగలదు

సీ॥ పట్టుఁ బోలిన చరమ - పట్టముల్ గలవు భు, జింప నింపగు పండ్లు ♦ దుంపలుండు
నూగు లాడుటకు మే ♦ లుయ్యాలలంబోలు, కలముల పై భాగ ♦ ములును గలవు
పరుగెత్తఁదగు కాళ్లు ♦ బలువిండ్లు గలకేలు, గలవు దుస్సాధముఁల్లుకువు సేసి
సంబర వీధి ను ♦ న్నట్టి వస్తువునైన, గడియలోఁ దెచ్చి యా ♦ గలము మేము

తే॥ విల్లుకాండ్రాజ్ఞ నెఱవేర్చు ♦ వేటరులును, బలియు రేబది లక్షలు ♦ కలరుమీర
లొక్కదినమేని మాయాకుటిక్కయందు, నిలిచి మము ధన్యులం జేయుఁడెలమితోడ

ఉ॥ ఆతని వేడికోలు విని ♦ హర్షముతోఁ జిలువవ్వతో హృద
బ్ధాతము నిండు ప్రేమ రఘు ♦ వర్షుడు పల్కును వీరశేఖరా!
పూతములైన యాపగల ♦ పుణ్య జలంబుల గ్రుంకి పెద్దలం
జేతము రంజిల గొలువు ♦ చేసి యనంతర మిందు వచ్చెదన్. ౬౨౪

తే॥ అనుడు నింగితజ్ఞుండగు ♦ నాగుహుండు, వడివడిం జని యొకపెద్ద ♦ పడవదెచ్చె
జలజనేత్రుండు మానుల సెలవుగొనుచు, దమ్ముతోఁ జంద్రభాలతోఁ దరణి నెక్కె

ఉ॥ ప్రాణముఁ బోలు రాముండు త ♦ రంగిణిలో నడసింపు వే యనన్
నాణెముతో మరాళ మటు ♦ నావ తరంగములందు పోవ ని
స్త్రాణ వహించి తాపనులు ♦ సంకటమున్ భజించి చింతమై
బాణలి నైచు మిర్యముల ♦ భాతిని వాడిరి రాము పోకై. ౬౨౬

ఉ॥ పాలను గెల్చు పల్కుల నృ ♦ పాల తనూజయుఁ దమ్మి నెచ్చెలిం
బోలిన రాముండున్ నదిని ♦ పుణ్య జలంబుల మీలతోడుతన్
బోలగఁ గేల వారునిని ♦ పొల్పుగఁ జల్లుచు నుండఁ దెడ్లతో
మాలిమి నడ్పు నావ పటి ♦ మం జనెఁ గర్కట మేగు కై వడిన్. ౬౨౮

ఉ॥ చందన సైకతస్థని స్ర ♦ శస్త్ర సురాపగ కాంతి పుంజముల్
చిందుమణుల్ తళ తళలు ♦ చెంద సుగంధ జలేజ రోచు లె
ఱుదన మొంది తేటగు త ♦ రంగములన్ కరము లుట్టించి తె
చ్చెం దన దక్షిణంపుఁ దట ♦ సీమకుఁ బ్రేమ పయోధిఁ జేరుచున్

ళా॥ ఆర్యుం డావలి తీర మెక్కి ప్రమదం ♦ బారంగ నచ్చో సుహృ
ద్వర్యం గాంచుచుఁ జిత్ర కూటమునకున్ ♦ దారిన్ వెసం జూపి నీ
కార్యం బారయ నేగు మన్నఁ జెలిమిం ♦ గావంగఁ బ్రాణంబులున్
సైర్యం బొప్పగ నీయఁ దగ్గ గుహుండా ♦ సత్య సిరుం గాంచుచున్. ౬౩౦

ఉ॥ ఏనుసు వెంటవచ్చెడు న ♦ దృష్టము పొందుదునేని రాఘవా!
కాననమందు దారి నెఱుఁ ♦ గన్ వలఁతిన్ మఱి పండ్లు దుంపలున్
దేనెయు మీకు వేళకొగి ♦ దెచ్చి యొనంగు పనిన్ సమర్థుడన్
జాను కుటీరముం జలుపఁ ♦ జాలిన ప్రోడను వెగట వచ్చెదన్. ౬౩౦

ఉ॥ దుష్ట మృగంబులన్ దిశలఁ ♦ దోలుదు శుద్ధ వనస్థలంబులన్
గష్టము లేక రోసి వెసఁ ♦ గాంతును కోరిన వస్తు జాలముల్

మృష్టము గాఁగఁ దెత్తుఁ బని ♦ మేలొని చేయుదు రేయి వేళ వి
స్వప్నముగాఁ జరింతు నెడఁ ♦ బాయక యుండెద వెంట వచ్చెదన్. ౬౩౧

చ॥ పలువగ దుంపలన్ శిఖరి ♦ పై లభియించినఁ గెల్లగించి తే
వలతిని చాలదవ్వు నడ ♦ వన్ జలమెచ్చట నున్నరోసి తే
గలుగుదు విల్లుదాల్చి మిము ♦ గాతును కంటిని తెప్పవోలె నే
నలుకను దేనికిన్ శ్రమము ♦ నందను వీడక వెంట వచ్చెదన్. ౬౩౨

చ॥ మురువగు వక్షముం గలుగు ♦ మోహనరూప! యభీష్టమేని సం
బరమున నాటలంబుఁ గొని ♦ వచ్చెదఁ గాచెద నొక్కవేళ ము
ష్కరు లెవరేని శాత్రవము ♦ నల్పి పయింబడిరేని తొల్త నే
నిరవుగఁ దాఁకి ప్రాణముల ♦ నిచ్చెద వేడెద వెంటవచ్చెదన్. ౬౩౩

చ॥ అనుచు గుహుండు భక్తి మెయిఁ ♦ బ్రార్థన సేయఁగ రాముఁ డిట్లనున్
వినుము సుహృత్తమా! సుగుణ ♦ విశ్రుత! ప్రాణముఁబోలు వాడ వీ
యనుజుఁడు నీకుఁ దమ్ముఁడు ల ♦ తొంగి ధరాత్మజ నీకు మిత్రురా
లును భవదాజ్ఞఁ కేను మఱి ♦ లోఁగిన వాడ నొరుండ నాదునే? ౬౩౪

చ॥ శ్రమముల నొందు నంతఁ గద ♦ సౌఖ్యము గల్గును జీవోటికిన్
వెనుక సుఖంబుకై పడుమ ♦ వేధ వియోగము గూర్చెనంచు నీ
మనమున నెంచి చింతిలకు ♦ మానుగ నల్వర ముంటి మయ్య నె
క్కొను మసమొప్పు సోదరులు ♦ కూరిమి నైదుగు రైతి మియ్యెదన్. ౬౩౫

ఉ॥ కాలవిపర్యయంబునను ♦ కల్లు నీలుంగు భరింపఁ దోడు కాఁ
జాలిన నీదు తమ్ముఁడు య ♦ శస్కరుఁ డొక్కరుఁ డున్నవాఁడు నా
కేలలి నేరితో నయిన్ ♦ నేల పగల్ జనియించు? నీవు నీ
ప్రోలికఁ బొమ్ము నే మరలి ♦ పోయెడు నాటికి నిన్ను గాంచెదన్. ౬౩౬

ఉ॥ అచ్చటి బాంధవ ప్రతితి ♦ నారయ నీ యనుజుండు గల్గెన
ట్లిచ్చటి చుట్టలం గరుణ ♦ నేలగ నేరు గలారు పల్కుమా?
నచ్చిగ నీకు బంధువులు ♦ నాకును బంధులు గారో? వారలున్
బెచ్చగు దుఃఖ మొందఁ దగ ♦ వే? మదనుజ్ఞను వారిఁ గావుమా. ౬౩౭

ఉ॥ ఆనతి మీఱలేక మది ♦ సంగద వీడఁగలేక చూచు వా
రీ సరుడేదో రోగపడె ♦ నేమొ యనం జను శృంగిభేర భూ
జానియు వీడుకోల్వడసె ♦ జానుగ భూషలు దాల్చుకేఁబోల్
జానకి లక్ష్మణుండు రఘు ♦ చంద్రుఁడు పట్టి రరణ్య మార్గమున్. ౬౩౮

౨. వన ప్రవేశపటలము. (౪౭)

చ॥ వెడఁగులు పోడిమిన్ వలఁచు ♦ వేశ్యల డెందమువోలె జెమ్మయొ
క్కెడయును కద్దొ లేదొ యని ♦ యేర్పడ శంక వహించు నట్టు ల
పుడమియు నెండఁ బాటు మిడి ♦ వొందుచు వేసఁగి వచ్చువేళ రా
ముఁడు చనుదేర మేఘములు, మూఁగెడు జాడలు దోచె మింటిపై. ౨౩౯

చ॥ గ్రహపతి లేత వెన్నెలల ♦ కై వడిఁ గాయఁ దరూత్కరం బను
గ్రహమున నీడ లీన ఘన ♦ కాండము సోన వెలార్చ గంధ సం
గ్రహుఁ డనుకూలుఁడై వెలయఁ ♦ గై పున నెమ్మిళు లాడఁ జారు వి
గ్రహు లెదఁ దాపముం గొనక ♦ కాననవీధిఁ దరించి రిమ్ముగన్. ౨౪౦

మ॥ ధరణీజాతను గాంచి రాముఁడను డెం ♦ దం బింపు సొంపార నో
హరిణాక్షీ! యిటు చూడు మింపయిన వ ♦ స్త్రాభిల్ ఘటంపించు మే
త్వైరపుం జూపెడు నింద్రగోపములు ను ♦ ర్విన్ తేలపూరాసులున్
ధరణీ దేవికి రత్న హార విధి ను ♦ ద్యత్కాంతులం జిమ్మెడున్. ౨౪౧

శా॥ రోలంబంబులు పాడ మద్దెల మొగుల్ ♦ మ్రోఁగింపఁ బింఛంబులన్
లీలన్ విప్పి నటించు నెమ్మిళులు నీ ♦ నెమ్మేననంభ్యాక నే
త్రాలం జూచుచు నీదు వేనలి క్రియన్ ♦ రాజుల కుండంగఁ బే
రీలన్ బర్హము ముద్దుకొన్న వయిన ♦ బింపారగాఁ జూచితే? ౨౪౨

చ॥ పరవిన కాంతు లుల్లసిలు ♦ పచ్చని మేనును రాగ వక్త్రమున్
బొరసిన కీర వారములు ♦ పోల శిరీష లతాంత రాజుపై
నిరవుగఁ గూరుచుంట గణి ♦ యించిన నీదు ప్రకోష్ఠమందు వ్రా
లు రహిఁ జెలంగుఁ గాంచితే వి ♦ లోల విశాల మృగాక్షీ! యియ్యెడన్.

తే॥ ఆమ్ర పల్ల వ లలిత వ ♦ స్థాంగి! చూడు, నమలి పిల్లలు జింక కూ ♦ నలును నీదు
మేనివన్నియ చూపుల ♦ మేల్మీఁగాంచి, తమకుఁ జుట్టంబనియె యెంచిదాయుచుండె.

తే॥ ప్రసవ రాశిలో నిద్రించి ♦ వచ్చుకేకీ, పింఛమునఁ దావి యుండుట ♦ పెట్ట గాంచి
ప్రణయ కోపాన దానిఁజే ♦ రంగ నీక, తిరుగుచుండుట చూచితే ♦ తెఱవ మిన్న!

తే॥ వికచ కంకేలి నెట్టని ♦ విరుల యందు, గండుఁ దుమ్మెదల్ వ్రాల బం ♦ గారునూఁడు
బాగులందున లేచు ని ♦ పులను పోలి, వెలయుచుంట వీక్షించితే ♦ విధు నిభాస్య!

తే॥ నాగలింగ కలిక నొక ♦ నమ్మిగాంచి, పాముని తలంచి నోటితోఁ ♦ బట్టి కొన్న
నరణిఁ గని విరి మొల్లులు ♦ నలుపు చుండు, మందహాసంబు గంటివేమధుర వాణి!

ఉ॥ కోనల సంచరించు పులి ♦ కూనలు చీకటి ముద్దలన్న చె
న్నానిన వాస్తీ పోతములు ♦ నొద్దిక గొల్లల యింటి క్రేపులక
బూనికఁ గూడి వైరమును ♦ పొండక వీడెడు నిచ్చలేక మే
లానిక సంచరించి చెర ♦ లాడుచునుండుట గాంచితే చేలి! ౬౮౮

చ॥ ముడువఁగఁ దగ్గ పూలు పరి ♦ పూర్తిగఁ బూచిన గుత్తు సంతతుల్
దొడిగిన పెక్కుకొమ్మలు మ ♦ ధు ప్రసవంబులఁ దాల్చు కొమ్మ లొ
క్కెడ దిగి నీరమాడు క్రియ ♦ నింపగు తెల్లని పట్టువల్పుకై
వడిఁ దగి తావులం జిలుకు ♦ వారిని మునుట చూచితే సభ! ౬౮౯

ఉ॥ నీటగు వింటి కొప్పు లలి ♦ నెన్నుదు రొప్పు వరాలకుప్ప! యీ
పాటలి మొగ్గలందు చొరఁ ♦ బాటఁగ లే కెలదేట్లు మిక్కిలిక
వాటము గాఁగ విచ్చు ప్రస ♦ వంబుల పైకెగఁ బ్రాకి యుండుటల్
హటకమందు నీల మణు ♦ లంటిన చందము దోచుఁ గాంచితే. ౬౯౦

చ॥ పరిమితి మీఁజీ త్రాగు మధు ♦ పాయలు కన్నులు తెరవలేక బ
మ్మెర గొని సొక్కి మార్గము గ ♦ మింపఁగఁ గానక తూల, నాడు బం
భరములు గాంచి ముందుగను ♦ పాటలు పాడుచుఁ బోవ వెన్కఁ జీ
కు రహిని నేగు చుండె నది ♦ గో కనుఁగొంటివే? యంబుజాననా! ౬౯౧

చ॥ నిరి కయినేత కన్యకలు ♦ వే యలవాటానరించు నట్లు బం
గరుపు హారంగు రంగరుపు ♦ గల్గిన వేగిన కొమ్మ లిందు నీ
వరసితే? నీదు ముంగురుల ♦ యందపు భాలము నంట సూటిగా
బెరయు వినూత్న పుష్పముల ♦ వేడుకఁ జిందఁగఁ జేయుచుండుటల్. ౬౯౨

ఉ॥ సుందరి! తార హారమును ♦ సొంపుగఁ దాల్చు పయోధరంబుపై
సందు హరిద్ర లేపము క్రి ♦ యక సుర తావులు వీవఁ బుష్పెడుల్.
క్రందుగ రాలపైఁ బడుచుఁ ♦ గప్పుట చేత హిరణ్య ఖండముల్
పొందుగ వానగా విరిసి ♦ భూస్థలిఁ బడ్డ విధానఁ గప్పడున్. ౬౯౩

ఉ॥ నీ పదకంజముల్ కరఁగు ♦ నే యని హర్షునఁ ద్రోవ నెల్లడక
మోపఁగ మెత్తనొ కరణిఁ ♦ బూవుల రాల్చిన చెట్లఁ జూడు మీ
దాపలి పూవుఁ గొమ్మలు ను ♦ ధామయదేహ! యుడుక్కఁ బోలి మో
పోపని నీదు కానునకు ♦ నొప్పుగ లేక చలించె వెల్లనై. ౬౯౪

నీ॥ నీరజంబులఁ బోలు ♦ నీ పాదముల నీదు, పాదంబులం బోలు ♦ పల్లవముల
ముసరిన తేటి గుం ♦ పులను గాంచెదె? చీక, టిం బోలు నీవేణి ♦ తీవి యొప్పు

మొగుటలఁజూచెదే? భుజములఁ బోలిన, యెల వెదుళ్ల గుముల ♦ లలినిగంటె?
ఈకోకిలలపాట ♦ లాకేకి గమియాట, లీజింక చూపుల ♦ పేల కంఠె?

తే॥ కలికలును నూనములు నిండఁగలుగుకొమలఁ, బట్టులటనటఁగూర్చుంటఁవర్ణివ్రాయు
పలుతెగల పూల పక్షుల ♦ విలసనంబు, వఱలు తెర చీరలం బోలు ♦ వానిఁ గంటె.

చ॥ అనుగల మొందు జానకికి ♦ నర్యమ వంశ్యుఁ డీటుల్ వచించుచున్
దనియు విహార పద్ధతిని ♦ దారిని చాల నతిక్రమించుచున్
దినమణి యస్తలమునఁ ♦ దేరును నిల్పుట గాంచి రాఘవుం
డెససితి మంచుఁ బల్కెను ము ♦ నీశ్వర వాటముఁ జిత్రకూటమున్. ౬౪౬

రాముఁడు భరద్వాజు నాశ్రమము చేరుట

తే॥ మించు ప్రేమను మనసు పూ ♦ రించువాఁడు, చిరము తిరముగ సిద్ధికై ♦ చేయుతపము
ఫలము గనుటెఱింగిన భర ♦ ద్వాజ మాని, పూని భవరోగ వైద్యుని ♦ గానవచ్చె.

క॥ గొడుగును దండము కుండీక, జడముడులును జింకతోలు ♦ సంధించి నెనన్
దడఁబడక త్రోవఁగాంచుచు, నడచి యెదురు వచ్చె యోగి ♦ నాథుం డటకున్. ౬౪౭

సీ॥ నాల్గు వేదములు ఘు ♦ నశ్రమ పదరీతి, నటనంబు నలిపెడు ♦ నాల్కవాఁడు
సలున సృజించు ప్రా ♦ ణులు సమస్తం బొక, రూపునఁ గాంచు కా ♦ రుణ్యమూర్తి
యెల్ల లోకముల ♦ సృష్టించు నేర్పున, హరినాథిఁ బుట్టని ♦ యపర ధాత
మునినాథ నికరంబు ♦ ఘన శిరోమణి యగ్ని, పూజ తప్పక చేయు ♦ పుణ్యమూర్తి

తే॥ రాగరాఘవేంద్రుఁడునుమా, ర్చనముచేసి, మునిపదములకుముమాఱుటఁ మ్రొక్కిలేవ
నతని గాఢ పరివృంగ ♦ మాచరించి, తపసి వేషంబుఁ గాంచి చిం ♦ తయు వహించె

క॥ చిరము భరనేలఁదగు నీ, తరుణంబునఁ దపసి రూపు ♦ దాలించి వసులన్
జరియింప వచ్చు కారణ, మరయఁ దగున యేని తెల్పు ♦ మా? యని యడుగన్

చ॥ జరిగిన వృత్త మాతనికి ♦ స్పష్టముగా వివరింప మాని ని
వ్వెరగాని యిట్టి చెయ్లి ప్రభ ♦ వించునె యీ యుగమందు సక్కటా!
జరుగక తప్పునేమి విధి ♦ చక్కటి; గొప్ప తపంబు చేయదీ
ధరణి యటంచుఁ జాలఁ బరి ♦ తాపము నొందెను డెందమందుసన్. ౬౪౮

ఉ॥ పేరల క్రమ వాక్య వర ♦ బింబ సమోష్ఠి విదేహ కన్యతో
శ్రీశనిభుండవొనిను మ ♦ హిం బరిచాలన నేయు మంచు భూ
మిఁకుడు నాహితుండు వచి ♦ యించి యనంతర మిట్లు పంజి జే
భాశ గడించువాఁడు భువి ♦ నాటడిఁ బొందక యుండుఁ జెల్లరే ౬౪౯

చ॥ తొడరిక గాఁగ సౌఖ్యమును ♦ దుఃఖము వచ్చుట సాజమేకదా?
పుడమిని దేహి చేయు తన ♦ పుణ్యము పాపము చేత నవ్యయుం
దొడరును మిన్న కిక్కరణి ♦ దుఃఖము నొంది ఫలంబె? యంచు దాఁ
దడవుచు రాముదేహము ము ♦ దంబున దోకొని యేగ నింటికొ.

ఉ॥ పూతగుణుండు యోగికుల ♦ పుంగవుడొడటఁ దోడి తెచ్చి ప్ర
స్థిత తలంబు చూపి గుణ ♦ వేశల వాక్కుల నాతి ధేయముల్
ప్రబోధిగఁ జల్చి కాయలను ♦ పండ్లునొసంగి తనూజులం బలె
ప్రీతిగఁ జూడ రాఘవులు ♦ వేడుక నిల్చిరి రేయి యచ్చటన్. ౬౬౪

తే॥ ఇతనితో మనమిట వసి ♦ యించు కతన, సుగతి గలదని తలపోసి ♦ సుజుహితని
రాముఁగని భరద్వాజుండు ♦ ప్రేమతోడఁగలదు వచనీయమని యిట్లు పలుకఁదొడఁగె.

చ॥ కలవిట నిండుగా జలము ♦ కాయలు పూవులు పండ్లు దుంపలున్
గలిగిన చింతలుం దొలఁగుఁ ♦ గ్రచ్చఱు బుణ్యము వృద్ధి నొందెడున్
గలుగద యింతకంటె మఱొ ♦ కండు ప్రశాంత సుఖఫలంబు మీ
రలు మముగూడి యుండినఁ గ ♦ ధంబు కృతార్థుల మౌదు మిమ్మహిన్.

శా॥ అంతర్వాహినియా సరస్వతియు సూర్యాత్మీయసంజాత యీ
ప్రాంతంబందె సురావగం గలియు ది ♦ వ్యక్షేత్ర మీతావు వా
క్యాత్మండుండు వసింపఁగా నెడఁద ను ♦ త్కర్మించు మా బోటికి
చెంతంజేరఁగ దుర్ఘటంబు లభియిం ♦ చెం బూర్వపుణ్యంబునన్. ౬౬౭

చ॥ అనియిటు పల్కు మానిఁగని ♦ యంజలితో రఘురాముఁ డిట్లనున్
మునివర! కోసలంబునకుఁ ♦ బుణ్యతటంబిది దవ్వగాదు మా
జనములు గుంపు గుంపులుగఁ ♦ జక్కన వచ్చి వసించు రిందు మా
యునికి నెఱింగిరేని యది ♦ యొప్పుదు మీరు గ్రహింపఁ జాలరే? ౬౬౮

ఉ॥ నావుడుఁ దాపసేంద్రుఁడను ♦ నాయమ యిద్ది నిజంబ యొప్పితిన్
వావిరి సీవనంబుఁ గడ ♦ వన్ దశయోజన దూరమందునన్
దేవతలెల్ల బ్రాంజలి ను ♦ తింపఁగ నొప్పిన చిత్రకూటమే
నీవు వసింపఁ దగ్గ దది ♦ నిక్కము నాకముకంటె నింపగున్. ౬౬౯

తే॥ మురిపమున నిట్టులను యతి ♦ వరునకెఱఁగి, మూపురును చని పిల్లన ♦ గ్రోవులూఁడు
గొల్లపల్లె లుపత్యక్త, లెల్లఁగడచి, యమునఁ గాంచిరి కడఁక మధ్యుద్దినమున. ౬౭౦

శా॥ సారంగంబులు నీరుద్రావుటలు భా ♦ స్వద్విత సహంబు లొ
స్వారం గాంచి పవిత్ర వాహినికి హా ♦ స్తాజ్ఞరంబుల నోడ్చి వి

స్ఫారంబైన ధరా పరాగము విడక * స్నానంబు గావించి కాం
తారాహారముఁ గొందు నిల్చి రగ బృందచ్ఛాయ విశ్రాంతికి . ౬౨౧

ఉ॥ అవ్వల వాహినిం గడుచు * టారయుమా యన లక్ష్మణుండు తా
నవ్వనిఁ గల్గి వంశముల * నంటఁగఁ గట్టి కలంబు చేసి పై
జవ్వనియుఁ రఘూల్తముఁడు * చయ్యన నెక్కఁగ రెండు చేతులుఁ
మవ్వపుఁ దెడ్లుగా ర్పుషము * మాక్కిని త్రోచుచు దాఁట నన్నదిక ౬౨౨

తే॥ రాము తమ్ముని భుజ మందఁ రంబు తిరుగ, నొక్క ప్రక్క నీరంబు తూర్పుదధిశేర
మిగులు జలములు పడమటి * మేరఁజేరె, దెప్ప వై శంబ యావలి * దిక్కుఁజేరె. ౬౨౩

ఉ॥ సారలు దాల్చియుం ద్రిభువ * న ప్రతిమారులు దంతివైరి గం
భీరులు తీరమెక్కియట * విం బహుదూరము వోయి కొమ్మలుఁ
వేరులు మాఁడి ధారణియు * వేడిమి నొంది కనంగఁ జిత్తముఁ
నీరుగఁ జేయునట్టి యొక * నిర్జల భూమిని గాంచి రయ్యుడక ౬౨౪

ఉ॥ జానకి యీభువిం గడవఁ * జాలదయంచు విభుండు చింతిలక
భానుఁడు శీతభాను చెలు * వంబునఁ జందన శీతలత్వముం
బూనెను మాఁడి నల్లనగు * మ్రోడులు వెంటనె పల్లవించె ఘో
రానల మంత సంబుజ వ * నాకృతి నొండె మనోహరంబుగక . ౬౨౫

ఉ॥ వేచిన విత్తులట్టి కఱి * వేంద్రపు రాఖులు కోసి మెత్తగా
వై చిన పూలఁ బోలినవి * వేగిన తీగలు నన్నె గోఱలం
బూచిన చిల్మివోయి నుధ * వొంది భుజంగము లుండఁ దృప్తిమైఁ
దోచిన మేఘముల్ గురిసె * దుంపురులక భువనంబు చల్లఁగాక . ౬౨౬

తే॥ హింద్రకులగు వేటరులు ఋషీంద్రులైరి, యాకలియె లేక వగవీడియలరి తడవు
పులుల కడఁ జేరి సారంగ * పోతకములు, పాలు ద్రావ సాగిన యవి, భయములేక

తే॥ కొండ చిలువలు క్రూరంపుఁ * గోపమోగి, నీటదిగినవి వోలె శాం * తిని వహించె
వంశములుచిటపెటమండు, వరుసమాని, కుందరదనల బాహుల, కొమరుదాల్చె . ౬౨౭

చ॥ కనవు పెరింగి పచ్చనగు - కంబళముం బఱపించి నట్టి సాం
పెనఁగె మయూరముల్ పురుల - నింబుగ విప్పుచు వేశ్యలంబలెఁ
బానేగఁగ లాన్యముల్ సలిపె - బోయెడు త్రోవల గండుఁ దుమ్మెదల్
దెనలుగు వైణికాళి బలె - దృష్టిగ గానముసేసె నయ్యుడక . ౬౨౮

చ॥ ఫలము లకాలమయ్యుఁ బరి - పక్షములై యిల వ్రాలుచుండె దుం
పలు తమ వేళ్లతోడ వెలి - వాణి కనంబడ భూమియెల్ల బూ

పులఁ దరుజాలముల్ సాగను - పూనిన చానలఁ బోలెఁ; బేమ మ
గ్గలముగఁ గూర్చు శీలమున - కంటెఁ దపం బొకరుండు గలునే? ౬౦౦
తే॥ బోయ పల్లెయు మునిపల్లె - యాయె గెంపు, బోలె నెడనెడ నారుద్ర. పురుగులొలసె
వృక్షములయందు చింతించు - పెంటులఁ గని, గండు కోయిలల్ ప్రియమున. గారవించె.

చ॥ వెనుకకు వచ్చువేళ విని ♦ పించిన నాథులఁగాంచి ప్రాణముల్
తనియఁగఁ గొగిలించుకొని ♦ దాడికి నంపిన యావతంబు నె
మ్మనముల కై వడిం గుముల ♦ మాఁడిన యమ్మరు భూమి, గెల్చి వ
చ్చిన ప్రియులం గనం జెలఁగు ♦ చేతములం బలె నయ్యెఁ జల్లనై. ౬౦౧

మ॥ మరుభూమిసలి దాటి మువ్వ రెల రే ♦ మన్నీడు గర్భంబున
మఱుగఁ గర్జిలు మేఘపాళిఁ గని నం ♦ భ్రాంతాంతరంగంబుతోఁ
గరిణీవారముగాఁ దలంచి గజముల్ ♦ కై సాచు నెత్తెన భూ
ధరముం గాంచిరి చిత్రకూటము మునీంధ్ర ధ్యాన సంవాటముల్. ౬౦౩

౮ చిత్ర కూట పటలము. (౫౮)

చ॥ వినుత సురాళికి మనకు - వేటిమి నొందక యొక్కయాకృతి
మొనసి వినిశ్చలం బయిన - పుణ్య పథంబునఁ బోవు రాఘవుం
డసఘుండు సీతకా శిఖరి - యందలి సుందర దృశ్య ఏక్షచే
బొనరు పథిశ్రమంబు మఱు - పుచ్చుచు నిట్లు నిఁచుపల్కులల్. ౬౦౪

తే॥ అలరుఁబోడి! చూడుమ యువ-త్యక్తతలముల, నేలకులతీవియలును త-మాలములును
సీరదములు వారణములు - వేటుపఱచి, కాంచరానట్టి కరణిని - కాననయ్యె. ౬౦౫

తే॥ కువలయాక్షిరో! కాంచుము - కొండమీఁది, యురణములు మరకతరత్న - కిరణసమితి
బలయ భానుని పచ్చని - వారువములఁ, బోలి విలసిల్లు చున్నని-పూతచరిత! ౬౦౬

తే॥ మదగజంబు లడఁగు పెద్ద-యుదరములను, దొరయు పాములపొరలు వె-దుల్లయందు
దగులు కొని కదలుచు నయో - ధ్యాపురమున, సౌధశిఖర ధ్వజము లనఁ-జాలెఁగంటె!

తే॥ పగడములు పొదిఁగినయట్లు-ప్రభలు వెడలు, శైల పార్శ్వంబు లందెల్లఁ-బాలఁబోలు
చమర వాలముల్ గదల వి - ద్రుమగిరింద్ర, జనిత నిర్ఘ్న రిణింబోలు - చాయ గంటె!

తే॥ కుపిత సింహ పాటిత గజ - కుంభములను, రాలుము తైముల్ మగువల-ప్రణయజనిత
కోపవేళను రాలు కుం ♦ కుమ విలి ప్త, మాక్తికములన నొప్పారు ♦ మగువ కంటె!

తే॥ శశికి విడిదిగా నెత్తిన ♦ చందమొప్పు, గొనబు కెంపు సాంపులు నింపుకొండకొమ్మ
హార కపర్దము గాఁగ నం ♦ దలరు ఝరము, లందు వసీయించు గంగ నానడరెఁగంటె

తే॥ తలల మానికములతోడఁ దరలు పన్న, గములు చూడఁగా మదకరీంఁ ద్రములు కెంపు
ముఖ పటంబులతోఁ బోవు మురువు దోచెఁగంటివే సుధామయి! కంటికి కలుపుదీఱ.

తే॥ రత్నపుటయుగళమును దాఁరంబు మోచు, ననువు బోలు కొనిప్పు లఁతాంగి! కంటె
సనుచు చందన వనములు ఁ నభముఁగప్ప, నందు చొచ్చి పోయెడుక్రియఁనబ్బుఁదొప్పు

తే॥ ఆకురెమ్మలఁగొని మూఁగు - నభులఁదోలి, తేనియంగొని కరిణికి - నానఁ గరము
చేత నందిచ్చు నెలవంకఁ ఁ జెనయు దంత, ములను గల హస్తిఁగాంచితే - తలిరుబోణి!

చ॥ మనుపఁగఁ గర్తయెన హరి ఁ మాయ నడంగి కనంగ రాకయు
న్నను విజితాక్షులైన ముని ఁ నాథులకుఁ బయలైన యట్టి భం
గిని తనయందు డాఁగి కొను ఁ కింపురుమావళిఁ గానిపించు పొం
తనము వహించెఁ గాంచుమివి ఁ తర్దికతా పటికంపు బండలఁ. ౬౯౮

ఉ॥ ఆడెడు నెమ్మికంటెఁ గడు ఁ నందము నొందిన కోకిల స్వరా!
మోడి యెడదంతోఁ బతుల ఁ మోములఁ గాంచక యల్క నూను నా
చేడెలు తామె వల్లభులఁ ఁ జేరఁ దపించుచు రోయునట్లుగాఁ
బాడెడి కిన్నరాంగసల ఁ పాటల వైఖరి నింటె? యుగ్మలీ! ౬౯౯

ఉ॥ ఎక్కిడు నిల్లువంటి నుదు ఁ రించుక వంచకనుంగొనఁ వెదు
ళ్లక్కడ నక్కడఁ దగుల ఁ నారఁగఁ గాటు మరంద చిందువుల్
విక్కిలి, యందు వేటరులు ఁ మేగలి దుంపలఁ ద్రవ్వటించు స
ల్లకల నిండఁ జూచితే య ఁ హీన సతీత్వ మహిష్ట జీవమా! ౬౯౯

తే॥ ఎలమితోఁ గుతుకంబుతో - జలకమాడు, నాఁడు కోఁతి నిరర జలం - బలమి చల్ల
నెదుటి దరిఁజేరి గడ్డయె - యెనఁగు మొగులుఁ, గలఁచి చల్లులాడెడు మగఁకపిని కంటె!

తే॥ వత్తిలేనట్టి యమృత దీపంబ! యెండ, వంటి పరిధి కాంతులు సిర - త్వంబునొందు
కెంపు గుండులు వెవ్వేఱఁక్రిందికి దిగు, పెక్కురవి బింబములఁ బోలి - వెలిఁగెఁ గంటె!

తే॥ శీలమా యరుంధతికిని - చెప్పజాణ! ఇమ్మహావని వేఁగిన - కొమ్మలెల్ల
స్వర్ణ పుష్పంబులం జల్లి - పాదములకు, నెఱఁగి లేచు వారిని పోలు - తెఱఁగు కంటె!

తే॥ తలిరుఁ బోణి! యుష్కరుఁడు - తడవు నట్టి, శిఖరిపైఁ గొఱచేల్చాచు - చెలువ లరసి
పిట్టలందోల నొడిసెల - వినరుమాణులు, మింటఁ జుక్కల మాడ్కిని - మెఱయుఁగంటె!

తే॥ ఎఱుకు లగురు కట్టలఁ గాల్పు - నెగయు పొగయు, మునుల హోమకుండమ్ముల - మొనయు
గలిసి పెనుగిరి శిఖరంబు - కరణఁ బర్యే, రాజవదన! కంటివె యంబ - గంబు దెనను. ప్రాగయుఁ

చ॥ గుమగుమ గుప్పు వానసలఁ - గూడిన దీర్ఘ విసీల కేళ భా
రమునఁ జల్లింపు కౌనుగల ఁ రామ! వియన్నదిలోన బుక్ష సఁ

ఘము వలె మీలు గాన నగు ♦ కై వడి నట్టిన నిర్భరంబులన్

గొమరుగ రత్నముల్ వెలసి ♦ కుప్పలుగాఁ గనిపించు గాంచితే! 2౦౨

తే! పఱపు కెంపు బండలలోన ♦ నిటుము కొనుచు, బచ్చబండలలోఁగానఁ బడుచునుండు
కినుక గొన్న విద్యాధరాం ♦ గనల యడుగు, లత్తుకల జాడఁగంటివే ♦ లలితవాక్య!

తే! జలకమాడు రంభాదుల ♦ జడలనుండి, విడిచివైచిన వినుమాని ♦ విరులతోడ
దొరలవచ్చు రత్నములతో ♦ మెఱపు వలపు, గలిగి పాఱుర్పురులఁ గంటె? కలికిమిన్న!

తే! వేటరులు చేలఁగావంగఁ ♦ బెట్టినట్టి, పలకలెత్తి వాయించు కోఁ ♦ తులను గంటె!
అందికిని చేత నెలవంకఁ కందుడుడుచు, గోలయగు కొఱవతఁ జూచి ♦ తేలతాంగి!

తే! మాధవీ నికుంజములందు ♦ మగలఁబాసి, వేల్పు మగువలుండిన జాడఁ దెల్పుచుండ
నలనై మాడినట్టి యీ ♦ ననలతోడి, తల్పములఁ గాంచితే? సహాధర్మచరిత! 2౦౩

చ! తలఁచిన యట్టి దేవసుధ ♦ తప్పక యానిన వారి మాడ్కిఁ భే
రెలమిని పొందు జానకి! ర ♦ హింపఁగ నీపెనుమాఁతులందు దీ
వలఁ దగిలించి యుయ్యెలల ♦ వారక యూఁగుచుఁ జెంచువాండ్ర చె
ల్వలు రహిఁ బాడఁగా నశున ♦ పక్షులు వచ్చుచునుంట గాంచితే! 2౦౪

తే! మేనకాదులు క్రిడించి ♦ తానమాడఁ, గలపమును కుంకుమముఁ గల్ప ♦ కంబు లించు
మంగళ ద్రవ్యములు గలి ♦ యంగ నీటి, తుంపురులు పరిమళముఁ బొందుటను గంటె!

తే! అడ్డుకొని మూఁడు జాలకే ♦ యధికమైన, చల్లఁదనము పాంథులకు నొసంగుచున్న
శిఖరరాజంబు సూర్యుండు ♦ చేరమేటి, ముకుటముం దాల్చు తీరునఁ బాలించెఁగంటె

తే! మానికంపు బండల మీఁదఁ మలసివెదురు, పొదలు రాల్చిన ముత్తియఁములువెలుంగ
సంజ మిన్నంటఁ బర్వస ♦ ప్రితనమితి, కరణి గానంగ వచ్చుటఁ గాంచుమబల! 2౦౫

తే! విజిత వంశ వీణారావ ♦ నిమల శుకమ! పూచు మోదుగు లెడనెడఁ బాలుచుచుండ
వనము మండుచు నుండెడు ♦ పగిది దోచె, గాంచితే దూరభాగంబు ♦ కన్నులలర

ఉ! చెందోవలందు గాజులను ♦ చేర్చిన చెన్నులఁ గానవచ్చుకే

లొందిన జానకి! కలభ ♦ యూథము శుండము తోలునంచి గాఁ

బొంది జలంబు నించికిని ♦ పోయి తపస్సుల కుండికావళిం

గ్రందుగ నింపుచుండుటలు ♦ గాంచితే యచ్చటి చిత్రలీలలన్ 2౦౬

తే! వంపుతోఁకలు కూర్మికి ♦ వంగు మనసు, గలుగు కోతులు వృద్ధులఁ ♦ గనులులేని

తాపసులఁ గఱ్ఱలంబట్టి ♦ దారిచూపు, చుండు వేడుక గాంచితే ♦ యుత్పలాక్షి!

శే! పురులు విప్పిమయూరముల్ ♦ మునులహోమ, కుండములనగ్ని వడిరాఁజుకొనఁగ వినరు

- చుండుటలు చూచుచుం టెక్కఁగోదరీ! ప్ర, శ స్తయతుల మహిమన్నఁశక్యముగనె?
- తే॥ చెట్లఫలముల రాల్చెడు ♦ చెడుగుణంబు! చెలఁగు కోఁతులు ప్ర త్తిని ♦ చిక్కుదీసి
పోగుచేసి జం దెములకై ♦ మునుల కొనఁగు, చుండుటలు కాంచుచుంటివే, యువిదమిన్న!
- తే॥ మావి పనన యరఁటిచెట్ల ♦ మంచిపండ్లఁ, దెచ్చి యిచ్చు కీశమ్ములఁ ♦ దెలువ! కంటె
దుంపలం ద్రవ్వకొని భ క్తి ♦ తోడఁ దెచ్చు, కీటుల నిటఁ గంటివేపైఁడి ♦ కీలుబొమ్మ!
- తే॥ కొండవరి జొన్న రాగి కం ♦ కులును వెదురు, బియ్యమనుములు నీ నన ♦ చెయ్యివంటి
నోళ్లుగల కీరనికరమ్ము ♦ మళ్లనుండి, తెచ్చిమునుల కిచ్చుట గంటె ♦ మచ్చెకంటి!
- తే॥ దంతములు తేజరిల్లు మఁ దావళముల, నెత్తుకొని మ్రింగు భుజగంబు ♦ లు త్రమజన
భాతి విసలిమై జటిలులు ♦ పదములూని, త్రొక్కు మెట్లగు టరసితే ♦ నిక్కులాఁడి!
- తే॥ చపలనేత్ర! యీకొండపైఁ ♦ దపముచేసి ♦ కన్నుల ముద్రశ్రువులు కుండ ♦ కరణిరాలు
వారలకు ము క్తిసీయ దేవతలు వచ్చు, మింటి తేరు లెండలఁ బోలె ♦ మెఱసెఁజూడు
- చ॥ తపనుని మ్రింగి యాజ్యమును ♦ త్రావిన కుంతముఁ బోలి కాలుఁడుకొ
విపుల భయంబు నొందు కడు ♦ విప్పగు కాటుకకంటి! జానకి!
ఉపగత సూతికాశ్రమము - నోర్వఁ గరేణువులకొ భరించి త
ద్విపములు నొవ్వనీకొదవి ♦ తేఱిచి పట్టుచునుంటఁ గాందితే!.
- 2౨౦
- తే॥ నీదు మైకాంతి మెఱుపని ♦ నిశ్చయించి, సజలు పుట్టలఁ దూఱుటఁపడఁతి! కంటె
జలద నాదంబు సింహ గ ♦ ర్జనమయంచు, గలుగిపాటు వారణములఁగలికి! కంటె,
- చ॥ అఱిని గృహస్థ ధర్మమున ♦ యందె లిపంబును సత్యముకొ దిటం
పఱచిన యాజ పు త్రీకుండు ♦ పైదలి కిట్టి వినోదముల్ ముదా
కరముగఁ జూపుచుం జని సు ♦ కర్ములు తాపసు లందు కానరా
నెఱిగి ముసంద్రవర్ణులకు ♦ నెచ్చగు విందయి యుండె నచ్చటకొ.
- 2౨౧
- క॥ వెనఁగాల నేమి నాఁజను, ననురుని యునులుల హరించి - యరుణంబయి యా
కనమున వెలసిన చక్రము, పనదోఁచెం బచ్చిమాద్రి ♦ భానునితీరుల్
- 2౨౩
- తే॥ చక్రదారిత దనుజ వి ♦ స్తారదేహ, గభిలర క్తంబు నా సంజ ♦ కావి పరవె
వానినోర విలుగు కోట ♦ పల్లువోలె, నందమొందెను మింటలేఁ ♦ జందమామ, 2౨౪
- క॥ సుదతులకు ముఖ వికాసము ♦ పొదలించుచు సలిసె పుష్ప ♦ ములు ముకుళించెకొ
పదపడిగగనముఁ బోలిన, హ్రదముల రిక్కలను పోలి ♦ యలరెం గలువల్
- 2౨౫
- తే॥ అఁడు మగ కోఁతులటహ్రాకు-లరయచేగె, విడులుదంతులుసానువుల్ - వెడకవెడలె
గాన పిట్టలు నీడముల్ - గానఁ బోయె, జ్ఞాన వేద్యుండు సంజ క - ర్జముల కరిగె
- 2౨౬

తే॥ కొన్నిపువ్వులు ముడిఁగెను. గొన్నివిడిగె, రామునకు లక్ష్మణునకు ను - ధామయి యగు
జానకి హస్తనేత్రకం - జంబు లపుడు, నీరజంబులకై వడి - నేముండింగె 2.౭2

లక్ష్మణుఁడు పర్ణశాలనిర్మించుట.

క॥ ఉత్తముఁడు సుమిత్రాసుతుఁ, ఉత్తతి తనుమధ్యతోడ ♦ ననఘం డుండఁ
జిత్తమున నెంచి యుచ్చటఁ, ఉత్తమునఁ బర్ణశాల ♦ తగ నిర్మించెఁ. 2౨౮

సీ॥ పంగ కట్టల నాటి ♦ పై ననడ్డంబుగాఁ, బొడవైన వెదురులఁ ♦ బొందు పఱచి
నడుమ నిట్రాడుల ♦ నాటి పై వాసంబు, లమరించి పెడియ ♦ లఱఁగఁగట్టి
శాక పర్ణంబుల ♦ జానుగాఁ గప్పిపై, బోదకనవు వైచి ♦ బొద్దుగాఁగఁ
బ్రక్కల వెదురుల ♦ బద్దల నల్లి మ, ట్టిని మెత్తి మణిగాన ♦ మొనరఁజేసి

తే॥ జానకి రామునకు వేటు ♦ స్థలము లుంచి, వాస్తుశాస్త్రాక్రముగ నెల్ల ♦ పనులు తీర్చి
లోనఁ గుంకుమ పంకంబు ♦ లోన యలికి, గోడలకు నదీ రత్నముల్ ♦ కూర్చి యంత.

తే॥ బర్హి బర్హి వితానంబు ♦ పరఁగఁగట్టి, కత్తిఁ గొని వ్రేలు క్రచ్చులఁ ♦ గత్తిరించి
చుట్టు వెలుగు వెదుళ్లతోఁ ♦ గట్టి ననలఁ, బఱచి కొవ్విరుల్ చల్లి ♦ తల్పం బమర్చె.

ఉ॥ ఈవిధి లక్ష్మణుండు రచి ♦ యించిన యొప్పుగు పర్ణశాలలో
దేవతలకా భజించి జగ ♦ తీపతి యంబుజగర్భునందు న
జ్ఞావళి నన్ను బోఁటి జను ♦ లందుఁ జరాచర కోటియందు నొ
క్కేవిధి నొప్పు వాఁడు తన ♦ యుంతినిగూడి నసించె నచ్చటన్. 23౧

ఉ॥ మాయను సేగినట్టివగు ♦ మానసముల్ శ్రుతులుకా సుధాబ్ధియుం
బాయని తొల్లి తెంకియు న ♦ మస్తము నియ్యదె యంచుఁ బల్కనొ
చాయను లక్ష్మణుండు కడు ♦ చాతురిఁగట్టు కుటీరమందు నీ
తాయుతుండై రఘుప్రభుఁ డె ♦ దం బరితృప్తి పసింపె నత్తటికా. 23౨

తే॥ జానకీ సుమకోమల - చరణయుగళి, కటు శిలాతల మార్గంబు ♦ గడవ నడచెఁ
దమ్ముకరములు గుడిసె నొం - దంగఁ గట్టె, సాయమే లేని వారికీ ♦ జగతిగలదె? 233

క॥ అని చింతించుచుఁ దమ్ముని, గనుఁగొని యీపర్ణశాలఁ ♦ గట్టెడు పని యెం
దున నేర్చితి వని నిలువక, కను గొలుకుల నశ్రువులను ♦ కార్చెను తోడ్తోన్. 23౪

చ॥ పొలుపగు సంపదకా భరత ♦ పుత్రుని కిచ్చిన తండ్రి యానతికా
వెలలి వనంబు చేరి బహు ♦ విశ్రుత ధర్మముఁ గాచి భాస్కరుం
బలె వెలిఁగించు నన్నుతి ను ♦ పార్జన చేసితి నంటకంబు నా
కులతను నీకు విక్కిలిగఁ ♦ గూర్చితి నంటయె యుక్తమాఁ గదా? 23౫

చ॥ అని యిటు రాఘవుం డనఁగ ♦ నంతటఁ దమ్ముఁడెడండఁ గుంది య
న్నను తగఁగాంచి యిట్టులను ♦ నాయక! యన్నకు సేవసేతకై
యనుజుఁడు గల్గు నిక్కమిది ♦ మూరయఁ గష్ట ముఖాంకురంబు నా
టనె యుదయించి కాటనె రు ♦ టంబుగ నిల్చుటెఱుంగవే యనఁ. 23౬

ఉ॥ ఐన నటుండ నిమ్ము పరి ♦ హారము దీనికి లేదు ధర్మముఁ
మానుట కూడదంచుఁ దన ♦ మానస మందు తలంచి సేవపైఁ
బూనికయుం గుతూహలము ♦ పూర్తిగఁ గల్గిన తమ్ము చింతయుఁ
లోన నెఱింగి వాని యడ ♦ లుం దొలఁగింపఁగ నెంచి యిట్లునఁ. 237

తే॥ ఉర్వి సంపదలకుఁ దుది ♦ యొందు గలదు, భావి నద్గతి యనెడి లాభంబుతోడి
అతుల నమ్మాద్యమరయ శాశ్వతముగాన, దీనఁగొఱఁతయేమున్నది ♦ తెలియుమయ్య
తే॥ తమ్ము రాఘవుఁ డిటు నమా ♦ భానపటచి, యమరులు నుతింప వ్రతములనాచరించె
తబిసి యగు వసిష్ఠనియాజ్ఞఁ ♦ దరలిసట్టి, దూతలేమైరొ వారలఁజూత మింక. 23౮

కా. ద హ న ప ట ల ము . (౧౪౫)

తే॥ సత్య వాక్యతొ దూతలు ♦ సరగరేయి, బవలు నిలువక నడచి నూభరతుఁడుండు
హర్యముం గని తమరాశయలని కెఱుక, పటపుండని ద్వార్ధి స్రుతులతోడఁ బలికినారు.

తే॥ భరతు నానతిఁ గొనుచు లోపలికి వార, లరుగఁ గుతుకంబు మితిమీఱఁతడడుకాంచి
రాజరత్న కిరీట నీ ♦ రాజితాంబ్రు, యుగళుండగు తండ్రి నుఖుండయి యొప్పునె? యన

ఉ॥ రాజ సుఖుండనంగ యువ ♦ రాజులు లక్ష్మణుఁడున్ సుఖాప్తికి
భాజనులే కదా? కుశల ♦ వర్తినులే జననుల్? తపోధను
దోజకు భద్రమే? యనుడు ♦ నుత్తర విచ్చుచు దూతల్లె వా
రోజు జెలంగు వారనుచు ♦ నుంచిరి భూపతి శ్రీముఖం బటన్. 2౪౦

తే॥ మఱియుఁ గల బంధువుల యనామయము లడిగి, తండ్రి పంపిన లేఖ ను, స్తమున నుచి
ముద్రగల దానిఁద్వరగ వి ♦ ప్పచునె వారి, కిచ్చె నధికంబు గాఁగ న ♦ భీష్మ ధనము.

తే॥ మొగమునందునఁ జిఱువప్ప్య మొలకలెత్తఁ, బులకములకు శరీరంబు ♦ కులకములుగ
నుబ్బి యగ్రజఁగాంచనొ ♦ నుత్సుకతను, విరు లవారిగాఁజల్లెను భరతుఁడపుడు. 2౪౧

తే॥ అరుగఁ బరివార వితతికి ♦ నాజ్ఞ యొసఁగి, పెద్దలకు మ్రొక్కివారి దీ ♦ వెనలఁబొంది
యాయితంబైన తేరిపై ♦ ననుజుతోడ, నెగడి తిథివారముల గమ ♦ నింప కరిగె. 2౪౨

స॥ ఏనుగుల్ ముందుగా ♦ నేగెను రాజ కు, మారులు బారులు ♦ తీరి చనిరి
సాయధం బగు వీర - సైన్యము నాలుగు, ప్రక్కలఁగ్రమముగా - బలసి వెడత

- నొత్తి శంఖముక • మొత్తి భేరులు, వెలసెను ధ్వజములు . బలిసె ధ్వజులు
మొసెను గొడుగులు . బెరసె భూషణ కాంతి, మొరసె నేమి రవంబు. విరిసె సురటి
మ్రోగె బండ్లపై బహువాద్యములరవంబు, మ్రోగె దేలులుక్రొవ్విరి • మొగములందు
రేగె మిన్ను మన్నలము భూ • రేణు చయము, సాగె భరతుండు మిక్కిలి • సంబరమున
తే॥ మించి సకిలించి తలల నా • డించుననియు, నింగి కెగురుమన్న నువేడ్క • నెగయునవియు
పోవఁ దగు వేళకే చేరఁ బోవు నవియు, మొగము వాంచిన వగు నశ్వములునుగదలె.
తే॥ విల్లు కాండ్లు రీతెలవారు • మల్ల వరులు, చక్రతోమరాసి గదా ప్ర • శస్త్ర హస్త
లనుభవం బున్న మావటీ • ద్రుఢక విజయ, శీలురగు వీరులును చుట్టి • చెంత నడవ.
తే॥ పోటులాడుదున్న లుకోడి • పుంజులును పొ, పేర్లు కముఃజులు మఱియఁబూ • రేర్లు పెంచు
నట్టి వేటరుల్ మనముల • నలరి వాని, వెంటఁగొని వేడుకగ ముందు • వెడలి నారు.
తే॥ ఉత్తములు కొందఁ జురముల • నొరసికొనుచు, జరగి చాలాచ్చులునని నిల్చి • జన్మమొత్తి
సురలు జ్ఞానులై ధైహిక • సుఖము వీడి, పూర్వ నాశఁగోకముఁగొన్న • పోల్కినుండి.
తే॥ మధువు చెవులకుఁ గుడిపిన • మాడ్చి వఱులు, మాగధుల కీర్తనధ్వనుల్ • మలసె దివిని
ఒడలికిని ప్రాణముం బోలె • నొప్పునట్టి, మద్దెల రవంబు లెల్లడఁ • దద్ద చెలసె. ౭౫౧
క॥ భేరి రుతి మించి విప్రా, శీరవము చెలంగె మేటి • జెట్టుల పెను గ
రారవము మించి వందులు, పేరుకొని వచించు వినుతి • పేలుచం దాఁకె
- భరతుండు కోసలముఁ జేరుట.
- క॥ అడవుల నదులను గిరులను, కడచి చెఱకు రసము మడవ • గనిమలఁ ద్రిప్ప
వడియు వలుడ పోలములు గల, పుడమిని కోసలము నేడు • పూటఁజేరె. ౭౫౩
క॥ పోలములు మడకల నీగెను, పోలముల పైరులను నీగి • పోయె జలంబుల్
జలజాసన జలజంబున, నిలువక యేగుటయె గాక • నీగె విషయమున్
- క॥ పండిన ఫలముల వెలువడి, నిండి రసము దరులఁ బాటి • నిష్ఫల మయ్యె
మొండగు పువ్వులు వీరిసియు, నెండి దిగువ రాలి వితగ • నెఱసెను మంటన్. ౭౫౫
- తే॥ పక్ష కాంబు నెఱుంగు కా • పరులు లేక, పండి వరిపైరు తలవ్రాల్చి • పాటుచున్న
మావిపండ్లరసము గని • మలను పొరల, మొదలు మురిసి ధాన్యంబులు • మొలకలెత్తె
- తే॥ పక్షు లాడు పోలంబులఁ • బనులు నేయు, తిల సుమంబులఁ దెగడు నా • నలు గలారు
పనులు నేయరు మడఁతులు • ప్రణయ కోప, మొంది నట్టులు కలుపుల • నూడ్చుకుండి
- క॥ చిలుకలు పలుకులు నిలిపెను, పోలఁతులకున్ దూతి పనులఁ • బోవుట తొలగెన్
బలుకవు భేరులు పురపీ, ధులలో నుత్సవము లెందు • దొడరక యుండెన్. ౭౫౭

- క॥ వేడవు శిరసులు పూవుల, నాడవు చెలిగములు నీట ♦ నాట నెలవుల
బాడవు పిల్లనఁ గ్రోవులు, కాడవు మాడువుల నువ్వి ♦ కర్ణ బిలములక 2౫౯
- తే॥ నెలయుఁ ఘోగములుచిఱునవ్వు, వీడియుండె, మాడుగులుతావిపాగలను ♦ మానియుండె
దీపములు ప్రకాశములేక ♦ త్రిక్కియుండె, మదవతుల జడల్ సుమముల ♦ వదలియుండె
- క॥ పెరిగినపచ్చని పైరులు, చెఱువుల నుదకములు రామి ♦ జెడు లోభుల మం
దిరముల వాకిండ కడక, దిరిగెడు యాచకుల మోము ♦ తీరున వాడక
- క॥ వేలువులు దూరమేగఁగ, నాలుకతోఁ బలుకరాని ♦ నయమున నుత్తే
త్రావులు పంటల వీడఁగ, నేలపాలుపుకెక్క ననుఱు ♦ నీఁగు నొడలు నాక. 2౬౦
- క॥ లటువంటి కోసలంబును, తటుకున భరతుండు చూచి ♦ తన మదిలోఁ బే
రటమట పడి చెడుగెదో, యిట విన నగు నంచు నూర్పు ♦ లెచ్చుగఁ బుచ్చెన్.
- క॥ మఱి యేగి సత్య భూషుఁడు, తఱిమెడు నరదంబు కంటె ♦ దద్దయు వడిగా
నెఱుకఁ బనిచి యాలో మెఱు, పొఱయని సాకేతమును న ♦ ముత్కృతఁ గాంచెన్.
- తే॥ వేవెలుఁగుఁగని యిబ్బామివేల యెల్లఁ ♦ దిరిగి యలసితి నిలువుము ♦ తిందు రమ్మ
వెనుకఁ బోవచ్చునని నిక్కి ♦ పిలుచునట్లు, గాన నగు ధ్వజ పటములఁ ♦ గానఁడయ్యె.
- తే॥ ధర్మ పద్ధతి నార్జించు ♦ ధనము నెల్లఁ, గోరు వారలు వచ్చి కై ♦ కొనుఁ డటంచుఁ
గీర్తికాములు పిలిచెడు ♦ కేకవంటి, మురజ నిన్వనములు మున్ను ♦ మొనయ వినఁడు
- క॥ సధనుల నుండి యిభంబుల, నిధులను దొడ్డ గొనువారి ♦ నెఱిఁ గానుకలక
బంధులును గాయకులును మా, గధులును కొనిపోవు టతఁడు ♦ గానఁడు నగరిన్.
- క॥ ఆవుల మద వారణముల, మావులఁ బెన్నిధులఁ బడసి ♦ మన్ననతో భూ
దేవతలు నడచుచుండుట, భూవిభునందనుఁడు కనఁడు ♦ పుర వీధులలో.
- క॥ పురమున గాయను లిండ్లక, ద్వితీయములు వీణియలును ♦ తీయని సప్త
స్వరములు వెలిపఱుపమి నుం, దరుల కురుల కరణి నొప్పె ♦ దార రహితమై. 2౬౯
- క॥ కరులను పల్యంకి కలను, హరులను రథములను బండ్ల ♦ నరిగెడు వారె
వ్యధ లేక నగరవీధులు, శర విరహిత సికత సహిత ♦ ర్పురముం బోలెన్. 2౭౦
- క॥ ఉత్తమగుణియగు భరతుం, ఉత్తఱి నగరంబు కాంతి ♦ యందము చెడుటల్
చిత్తమునఁ దలచి యనుజా!, యెత్తెఱుగన నుండఁ జూచి ♦ తే పురి యనియెన్.
- క॥ అరిష్టర-భయద భుజబల!, పుర సంస్థితి చూడఁ జూడఁ ♦ బాలుపటి దామో
దరు నతి వీడినకలశాం, బు రాశి గతి నొప్పుచుండె ♦ బుధ నుత! కంటే. 2౭౨

తే॥ రత్న భూషుండు సింహ ప ♦ రాక్షసుండు, నై న శత్రుఘ్నుఁ డిరుగేల ♦ నంజలిగాని
యిపుడు గలిగిన దొక దొడ్డ యెడరు సతము, చెడని పురమును సిరివీడు ♦ చెన్నుదోచె

భరతుడు కై కగృహంబున కేగుట.

తే॥ అట్లు పలుకుచున్నంతలో - స్వందనంబు, నగరుచొర వేగ భరతుండు ♦ దిగి బిరబిరఁ
దండ్రివసియించు నట్టి సా ♦ ధంబుచేరె, మనమునందున శంకలు - మల్లడి గొన. ౭౭౮

తే॥ ఉద్ధతభుజుఁ డుత్కంఠలో ♦ నుర్విదాభుఁ, డెలమివాడుక వసియించు ♦ గృహముసాచ్చి
యెచటఁ గానక యిది యల్ప ♦ హేతుకంబు, గాదటంచు శంకించె మిక్కటముగాఁగ

తే॥ జనకు వెదకి విశుద్ధ హా ♦ స్తముల తోడ, వందనమునేయ నుంకించు ♦ భరతుఁగాంచి
యొక్కచేటిక మీతల్లి ♦ యుత్సక్తను, పిలుచు చుండెని రండని ♦ పిలుచునంత. ౭౭౯

తే॥ వచ్చి తల్లికి మ్రొక్క న ♦ వ్యనిత తనయు, మనసు తనివొందఁ దడవుచుఁ ♦ దనదుతల్లి
దండ్రి సేమంబులడుగ నా ♦ తాడు వారు, భద్రయతులని పలికి యా ♦ పలుకుకాంచి

శా॥ తల్లిప్రేమము పెల్లగిల్లఁగను మా ♦ తండ్రి వడిం గాంచ నా
యుల్లంబల్ల నాడుచున్నయది యెం ♦ దున్నాడొ నానేత్రముల్
చల్లంగాఁ గనువాడఁ జెప్పఁ గదెప్ర ♦ శ్నంబింకఁ జాలింపు మే
నొల్లం దండ్రిని కాంచు పిమ్మటనె నా ♦ కుతస్సహ మొప్పారెడు. ౭౮౦

ఆ॥ అట్లు తనయుఁ డడుఁగ ♦ నావంత యుల్లమ్మునందు వంతలేని ♦ యతివ తెగువఁ
బలికె నమర బలము ♦ నడచిన మీతండ్రి, సురలెల్లర్ప దివము చొచ్చెననుచు. ౭౮౧

ఉ॥ భగ్గునఁ గాల్చునట్టి చెడు ♦ వార్త చెప్పింబడ నెత్తిండ్రుకల్
దిగ్గన నగ్గి గాలుగతి ♦ దిక్కటి వజ్రముచేత రావి మ్రా
నెగ్గతిఁ గూలు నగ్గతిని ♦ పృథ్విని గూలి చిరంబు శ్వాసమున్
మ్రొగ్గక తెల్విదప్పి శవ ♦ ముం బలె నుండె జనంబు జంకఁగల్. ౭౮౨

చ॥ మొగమున కాంతి మ్రగ్గ నర ♦ మోడ్చిన కన్నుల నశ్రుబిందువుల్
బుగులుకొనన్ వెనం గొఱచి ♦ పూర్తిగ వీనులఁ జొన్ను రీతి నీ
దగరము లాడ నిన్ను బలెఁ ♦ దక్కొరు లెవ్వరు డెందమందు ప
ల్కఁగఁ దలకొందురే? యిటులు ♦ కర్కశ మానస స్వేబులైతివో!. ౭౮౩

తే॥ గుహుని కంటె సుందరుండు స్రుక్కుచునులేచి, పరితపించుచు మఱినేల ♦ వ్రాలివగచి
వేడిగా నూర్చివేదన ♦ వెక్కనముగ, నేడ్చి యేడ్చి తుదిం గాంచ ఁక్కిట్టు లనియె. ౭౮౪

తే॥ ధర్మ నిర్మాణము చేసి ♦ దయనుచంపి, శీతలోన్నత కరుణకుఁ ♦ జెలుపు చెఱచి
ఘరణ మొందితి వన నీతి ♦ మఱచి నాడ, వింతకంటె హెచ్చుగు దోష ♦ మెద్ది తండ్రి?

ఉ॥ కోపము ద్రోసి కామమును ♦ గోసి యెడందను లోభ సంహతిన్
 లోపము చేసి యున్నతిని ♦ లోకము నేలు నుదార! సీప్రజ్ఞ
 దాపము పాలుచేసి తగు ♦ దారిని నీకయి చూచుకొంటయున్
 లోపము గాదె? యద్దియును ♦ లోభమగ్గాక యుదారమార్గమే? ౭౮౪

తే॥ ఇనుడు మొదలుగా నీకల ♦ నృపుల చరిత, ములను క్రొత్తలు చేసిన ♦ పూతచరిత!
 భర్తమేర్వంశమగు నిల్లు ♦ భంగవఱచు, ముద్దుకొడుకు నెల్లడఁ బాసిపోయి తిల్లు.

తే॥ ఆర్య! ధర్మచరిత్ర! యీ ♦ యవసీయందు, మ్రందు వార లేవంశము ♦ నందులేమి
 స్వర్గమున మైత్రిగలవారు ♦ చాలఁగలరు, పోదమని యెంచి యోగితే ♦ భవనవంద్య!

తే॥ తడవు చల్లనై యున్న సీ ♦ గొడుగు నీడ, వఱలు పలు జీవు లిప్పుడు ♦ వాడి నిలువఁ
 గల్పశీతల చ్ఛాయ నా ♦ కాంక్షచేసి, వెడలి నాడవె నీవార ♦ లిడుమఁ గుడువ? ౭౮౭

క॥ శంబరుఁ బోలిన దనుజులు, వెంబడి మఱిముట్టరేమి ♦ విబుధులు కడగం
 డ్లంబడి పరుగిడి నీచర, ణాంబుజములఁ బడిరె? దాన ♦ నరిగితె చెపుమా? ౭౮౮

ఉ॥ శాత్రవు లిచ్చినట్టి ధన ♦ సంపద విప్రులకిచ్చి దివ్యులన్
 బౌత్రముగా భజింపఁ దగు ♦ పద్ధతిఁ జేసితి వశ్యమేధముల్
 పుత్రులఁ గంటి భక్తి శుచి ♦ పూజ లొనర్చితి వట్టి పుణ్యచా
 రిత్రక! యిట్టి వేవ్వియు భ ♦ రింపని నాకముఁ జేరఁ గోరితే? ౭౮౯

తే॥ తండ్రి! రాముఁడు వట్టి హ ♦ స్తములతోడ, నున్న వాడని నీచేత ♦ నున్నప్రభుత
 నతని కీయఁగఁ దలఁచి యే ♦ బ్రతికియుండ, నమ్మతింపఁ డనుచు నిల్లుఁ జరిగితేమి?

చ॥ అరిది తపోబలంబు భువి ♦ నందమి రామున కీవు మోద సం
 భరితముగాఁ గులక్రమ స ♦ మార్జిత శ్రీర కమున్ ధరింపఁ జే
 సి రహిమహోత్సవంబు చిల ♦ సిల్లఁగ నీదు విశాలనేత్రముల్
 గరువము నొందు భాగ్యమును ♦ కాంచవు గావలయున్ సృష్టోత్తమా!

క॥ భరియింపలేని చింతను, భరణుం డిటు పనవి పనవి ♦ బాష్పాక్షులిత
 స్ఫురితేక్షణుడై యొకవై, ఖరిఁ దేజ్జీ వచించె నిల్లు ♦ కైకం గనుచున్. ౭౯౦

తే॥ తల్లియును తండ్రి గురువును ♦ దై వతంబు, జ్యేష్ఠుఁడును మేరమీఱిన ♦ శ్రేష్ఠగుణుఁడు
 రాముడే కాన నతని పా ♦ దామలాబ్జ, ములకు మ్రొక్కక నామది ♦ యలఁత వోదు.

క॥ అనిన న్విని పిడుగుంబో, లిన పలుకుల నారి తేఱు ♦ లేమ కయిక గా
 తనయా! జానకితోఁ ద, మ్మునితో రాఘవుఁడు వనికె ♦ బోయె ననంగన్. ౭౯౧

క॥ అడవుల నున్నాడని తలి, నుడువఁగ శుచి మ్రొంగు కరణి ♦ నొగిలి మఱియు నే
 చాడుగూల నే చినఁదగినవి, కడమపడియెనో యటంచుఁ ♦ గంపము నొందెన్. ౭౯౨

చ॥ ఉలికి వడికి ప్రాను వడి ♦ యూర్చి యలుదురి రాఘవుండు కా
నలకు గమింప దోసము ణా ♦ నర్చెనో? దై వము కోపగించెనో?
యల విధి దార్చె నేమి? మరి ♦ యాద తొలంగెనో? దేని చేతనో?
కలక తొలంగఁ దెల్పుము క ♦ కావికలయ్యె మదంతరంగమున్. ౭౯౬

తే॥ చెడుగులే రాముఁ డొక్కఁడఁ జేయనేని, తల్లి కార్యంబు వోలె భద్రదమయగును
తండ్రి మరణించు పిదపనే ♦ దాశరథియు, వనుల కేగెనో? తెలుపవే ♦ యనుడుఁగై క

చ॥ గురువులఁ దిట్టి కాదు మఱి ♦ కోపము చేతను కాదు దై వమున్
దొరయదు భానుఁ బోలి తన ♦ దొడ్డ కులంబునఁ బుట్టి నట్టి భూ
వరుఁడు నజీవుఁడై వెలయు ♦ పట్టుననే యతఁడేగఁ గానలన్
ధరణి తనూజతోడఁ దన ♦ తమ్మునితోఁ జరియింపఁ బుత్రికా!

చ॥ అని తన తల్లి వల్కుటయు ♦ నాతఁడు దోసము లేద యేని యీ
నునఁ బగవారి కుట్రలును ♦ చోపవయేని విధి ప్రకారమున్
బాసరక తండ్రి యుండఁగనె ♦ పుత్తుఁడరణ్యముఁ జేరుటెల? మా
జనకుండు పిమ్మటన్ విసివి ♦ చావఁగ నేల? వచింపవే వెనన్. ౭౯౭

చ॥ అనుటయుఁ గై క యిట్టులను ♦ నయ్య వరంబుల నీయఁ గాంచి నే
వనులకు రాము నంపితిని ♦ వారక రాజ్యము నీకుఁ గూర్చితిన్
దనయ వియోగమున్ మదిని ♦ తాళఁగలేక విభండు స్వర్గముం
జెనెను నీవు నా కనులు ♦ శీలల మంద భువిం భరింపుమా. ౮౦౦

భరతుండు కై కను దూషించుట

ఉ॥ కై క కటూక్తి కర్ణముల - గాఢక మున్నె శ్రవంబు మూసె ని
భూకుటి దార్చె నగ్ని నెలి - వుచ్చెను కన్నులఁ జిందె నెత్తురుల్
వాకొన మానె రోమములు - వహ్ని కణంబులఁ గ్రక్కె జెక్కులన్
సోకె వడంకు కాఘల వ - సుంధర వ్రయ్యఁగ మోదె నార్భటిన్.

ఉ॥ కాఘల నేల గ్రుద్దుటయు - గంపము నొందె జగంబు మేరువున్
గాలికి వారిధి సుడియు - గంధ గజంబుల నావత్తె వడిన్
వేలుపులెల్ల భీతిలిరి - వెక్కున మందిరి దైత్యులయ్యెడన్
గాలుండు కన్నులన్ మొగిచె - గల్వల సూడును క్రంకె జంకునన్

చ॥ కలఁగిన క్రూరకోపమున - గ్రాఁగిన యా భరతుండు పాప పం
కిలయగు నామె తల్లియని - గీల్కొను గారవముం ద్యజించి ని
ర్మలుండగు రామచంద్రుఁ డెద - మన్నన సేయఁడ యంచుఁ జంపఁగా
దలఁపక యీసడించుచు బ - దంపడి యిట్లనియెం గటూక్తులన్. ౮౦౩

ఉ॥ రక్కసి వీవు నీ చెడు వ ♦ రంబునఁ దండ్రి గతించె నన్నయ్య
దక్కక కాననంబులకుఁ ♦ దారెఁ దపం బొనరింప నిట్లు నీ
చిక్కులఁగూర్చు జిహ్వాకను ♦ చీల్చక నెమ్మది విన్న యే నిట
దక్కెన యంచు రాజ్యమును ♦ తాల్చిన వాడన కాన? పాపినీ! ౮౦౪

ఉ॥ ఈవును సిగ్గు లేకెదుట ♦ నే నిలుచుండివి క్రూరరాక్షసీ!
నీవిటులాడ వా తెలున ♦ నే ఘరికం గొని క్రుక్కకుండితి
భూవలయంబుఁ గాచు పరి ♦ పూర్ణ గుణుండగు రాఘవుండు నక
గావలఁ డంచుఁ దిట్టు నని ♦ కాక ఊమింతునె తల్లి యంచెడక? ౮౦౫

ఉ॥ క్రూర వచస్సుచేఁ బ్రభుని ♦ గూల్చితి వంపితి వన్నఁ గానకు
గోరక మీఱ రాజ్యమును ♦ కూర్చితి నాకయి మాయ లాడి! యీ
తీర్థాక ధర్మమార్గమని ♦ తేర్చెదో? యిట్లుగ నేని ధర్మము
గోరక యుందుఁ గాక! జన ♦ కూటము కోరఁగ నిచ్చగించునే? ౮౦౬

ఉ॥ పంచకురాలు తల్లి చెడు ♦ పద్ధతిచేత సనాతనంబుగాఁ
గాంచిన వంశశౌరవముఁ ♦ గాటికి ముక్ భరతుండు పంపినాఁ
డంచు జగంబు దూఱ బిడి ♦ యంబున నా తలవంచి మానముం
ద్రెంచి చరించు పీనుఁగయి ♦ త్రిమ్మరు కంటె మఱేమి గాంతునో! ౮౦౭

తే॥ తగు సతీత్వము ధర్మ ప ♦ ధర్మిని వీడు, నిన్ను చేపట్టు పతిని మ్రు ♦ దించి వరము
గాంచు నీవొక పెనుభుజంఁగమవుకాక, కలికినే? మఱి యెవ్వరిఁ ♦ గఱవ నుంటి? ౮౦౮

చ॥ పతి యనుఱుల్ హరించితివి - వ్యాధివో? కావు పిచించివు; జీ
వితము వహించు కంటె వడి - బిడ్డుట మేలటు దోరు; నన్ను గాం
చితి స్తన మిచ్చి పెంచితివి - నింద దృఢంబుగఁ గూర్చితింక నే
వితమున నేమి గూర్చెదవో? - ప్రేముడి తల్లివి మిన్న కుందునే? ౮౦౯

ఉ॥ సత్యము మీఱలేని జన - నన్నుత్స నీవిభ నావిద్రావి యీ
నిత్య విలక్షణంబయిన - నిందను గాంచి ధర్మ హరించి నం
స్తుత్యముగా నుఖింతు మని - సాక్షితి వారఁడు వోవ ధేనుకా
పత్యము న్యాయముం జెనయు - పౌరులఁ గాంచియు బుద్ధిమాటదో? ౮౧౦

ఉ॥ ఇచ్చిన మాటకుం గొఱత - యెంచక తండ్రి గతించె రాజ్యముం
జెచ్చెర వీడుటే తగవు - నేయుట యంచుఁ దృణించె రాఘవుం
డచ్చుగ వాని తమ్ముడగు - నాతఁడు తల్లి కుతంత్ర బుద్ధిచే
వచ్చిన రాజ్యమేలెనని - వాడెడు దూఱును నే భరింతునే? ౮౧౧

చ॥ జనకుడు తద్వియోగమునఁ జచ్చుటెఱుంగక కైక డెందమీ
యనువున మార్పు నొందగతఁ మక్కట నేనని యెంచి నెమ్మదిన్
జన పరిపాలనంబు తగఁ జల్పఁ గలాడని నమ్మి కానకుం
జనియెను గాక యొండయినఁ జల్పునె రాఘవుడిట్టి పద్ధతిన్. ౮౧౨

చ॥ తరణికులార్థిచంద్రుండగు తల్లి తలంపది యేదియైన నా
గురుత మదీయ సేవనముఁ కోరి యొనర్చుచు నుండినట్టి యీ
భరతుడె లోపలన్ గుటిలఁ భావము నూనెనె యంచు రాఘవుం
డురవుగ నూహసేయ భవఁ దుగ్రవరం బొకటైన జాలదే. ౮౧౩

చ॥ వసముల సగ్రజుండు కరఁ భాజనుడై ఫలమూల సంతతుల్
దిన నిట నేను జీవములఁ దేకువ దాల్చి సువర్ణ పాత్ర మం
దున రుచులూలు నోగిరముఁ తుష్టిగ మెక్కుట గాంచి లోన నే
మని జన మీసడించు? నది యర్హమె రామవదానుజన్మికిన్? ౮౧౪

చ॥ అడవుల జేరె రాముండనుఁ సంతనె తల్లి గతించె గీర్తితోఁ
గడలి వినంబు నా నడదుఁ కైక వచించిన యూ ట్టణంబె నే
విడువక ప్రాణముల్ చెడుగుఁ ప్రీతిక కన్నుల నీరు గార్తుఁ బ్రే
ముడి గలవారి పోల్కి నదిఁ బూటక మంచు జగంబు పల్కదే? ౮౧౫

చ॥ జగములు నమ్మతిం గొనునె? చావక యే నవనిండఁగాంతునె?
సగరము నందు లక్ష్మీ చరఁ ణం బిడి నిల్పునె? యేరి తోడ నీ
తగవు తలంచి చేసితివి? తప్పుడు త్రోవల నేరుచూపి రి
ట్లగడు గడించి పాడి మొదఁ లంటఁగఁ ద్రుంచి యదేమి గొంటివే? ౮౧౬

ఉ॥ నీ కొల నోటిచే జనకుఁ నిల్వనఁ జంపితి నింత మాత్రమా?
లోకము నాడి పోయఁ బెనుఁ లుబ్ధత నన్నన్ పాటఁ దోలితిన్
లోకము లేల నిల్పితి విఁ లుంతత బుద్ధి రవంత దోసమున్
సీకడఁ గల్గునే? తెగడుఁ సీగెడుమార్గము నాకుఁ గల్గునే? ౮౧౭

ఉ॥ ఏనొనరించు కార్యములఁ నింకను కొందఱు కన్నులారఁగాఁ
గానఁగ నిమ్ము; నాయెడఁదఁ గానక లోకము ట్టునేయు; నే
జానున నన్నమోము గనఁ జాలుదు? వంశ వినాశి! గరం
బానని వానిఁ జంప దనుఁ న్యాయము చెల్లెను నాదు మన్నికిన్. ౮౧౮

ఉ॥ పాపిని వైన సీనరకఁ భాజనమా నుదరంబుఁ జేరి నేఁ
దోషగ నైన పాతకముఁ ద్రోచి మరోవ్యథ లెల్లఁ దీట సం

సాపిత ధర్మదేవతయే • సాక్షిగ లోకము చూచి మెచ్చ నేఁ
దాపసి వేష మూని బెడి • దంబగు కానఁ ధపంబు పూనెదన్. ౮౧౯

ఉ॥ జ్ఞానులు పల్కు నీతి వచ • సంబులె యాడితి నింతనైన నీ
ప్రాణము వీడితేని చెడు • పద్ధతి యోచన సేయలేక యే
పూసిన దానవున్ వినుత • పూత చరిత్రవు ధన్యురాలవున్
మానిని వౌదు దీని కీక • మార్గము పాచిత మొండు గల్గునే? ౮౨౦

భరతుఁడు కౌసల్య గృహమున కేగుట.

చ॥ అని వచియించి యా భరతుఁ • డంతట నీ చెడు క్రూర కర్మముల
పనివడి పూని కాఁ జలుపు • పాపిని యొద్ద వసింపఁ జాల నా
కొనరిన దుఃఖముల్ దొలంగ • ను త్తమ శీలయుఁ గోనలేక నం
దనయగు తల్లి పాద నలి • నంబుల వ్రాలెద నంచుఁ జయ్యనన్ ౮౨౧

అ॥ వెడలి యచట రెండు • విధముల కౌసల్య, యడలుచుండ నామె • యడుగుల కిడ
పుడమి పగులు పగిదిఁ బడుచు నమ్మా! యని; యవలఁ బలుక లేక యడలఁ బెలుచ.

ఉ॥ నాకులు సంతసింపఁ గరు • ణంబుగ నేడ్చుచుఁ బలుఁ, దండ్రి యే
లోకముఁ జేరె? సద్గుణ ని • లోలుభుఁ డగ్రజుఁ డెందు పోయె? నే
కాకినయైన యేను వడి • గాఁ జను బెంచుట గోడు చూడనే?
వ్యాకులపాటు దీర్పఁ దగు • వారలు మీరలు గాక యన్యులే? ౮౨౨

అ॥ ధూళి భుజములంట • దొరలుచు మాయన్న, చరణ యుగళిఁ గాంచఁ • జాలనై తి
రాఘవుండు రాజ్యంబు వీకఁ దగువాడె, నలదు నారు తప్పు • నలిసినారు. ౮౨౩

తే॥ పాపు లెల్లరు కులమును • పాడుసేయ, రేను తద్వాక్యముల నిశ్చ • యింపలేదు
చెడుగు కడుపునఁ బుట్టిన • చెనఁటి నౌట, మదిని తాపంబు దీఱంగ • మ్రంనువాడ.

తే॥ వీరకులుగొంగ మొదలుగోఁ • జెలంగు శీల, వంశమున నొక్క భరతుఁడు • ధృవమునొంది
పూర్వగౌరవ మెల్లను • పాలియఁ జేసి, తార్చెనొక నింద నాచంద్ర • తారకముగ

అ॥ తండ్రి దివిని చేరఁ • దనయుండు వనిజొరఁ, గనులు లేని పగిదిఁ-గాంచి నాడు
ఘోర దుఃఖ బలధిఁ-గూలి తీరముగాన, కందె మునిగి మునిగి-యడలె ననుడు. ౮౨౪

తే॥ కులము నోర్చు నతీత్యంబు • కుదురుకొన్న, కరుణయాపిణి కౌసల్య • భరతుఁ గాంచి
రాజ్యముం గోరఁడిలఁడు ని-ర్మలుడటంచు, నిశ్చయించి యిట్లనియెను. నెగులుతోడ

తే॥ కలుష మింతయు లేని ని-మ్మ-పటి వీవు, కైక వంచన మెఱుంగవు • గాద! యన్నఁ
గట్టవడిన సింగము వోలె • గర్జజేసి, భరతుఁడెట్లను ధర్మదే-వతయు నులుక. ౮౨౫

భరతుడు శపథములు సేయుట.

సీ॥ ధర్మంబు చెడఁ బ్రయత్నము సేయువాఁడును, కరుణనుతయులేని కటికివాఁడు పరుల వాకిటనిల్చి ♦ సరితపించెడు వాఁడు, పేదలపై నఁ గో ♦ పించు వాఁడు ప్రాణిహింస యొనర్చి ♦ బ్రదుకు దుష్టాత్ముండు, చామలఁ గత్తితో ♦ జంపువాఁడు సన్యాసులకుఁ గీడు ♦ సాధించు వాఁడును, బవరాని వెన్నిచ్చి ♦ పాటువాఁడు

తే॥ యాచశాధనమును గొన ♦ నడరువాఁడు, హరిని పరమాత్మ కాఁడను ♦ నవగుణుండు పోవు దుర్గుణులకు నేను ♦ పోవువాఁడ, రామునకు నెగ్గుదలచు దు ♦ ర్మతినయేని. ౮౩౦

సీ॥ తల్లి యాఁకలిగొని ♦ తపియింపఁ దన పాడు, కడుపు నించుకొనెడు ♦ కావరుండు తన నాయకుండు రణ ♦ స్థలినుండఁ జేపిడి, వెనుకకుఁ బాటిన ♦ పిఠికిపంద చరణంబులంబడి ♦ శరణు వేడినవాని, శత్రుల కొప్పించు ♦ స్వార్థ పరుండు యతి నిందకుండు ని ♦ యతి దూషకుండును, లఱచుగా ధర్మంబు ♦ మఱచువాఁడు

తే॥ సభనుకూటసాక్ష్యమువల్కు ♦ సాహసికుండు, నొచ్చువానినిమఱియును, నొంచువాఁడు పోవు దుర్గుణులకు నేను ♦ పోవువాఁడ, రామునకు నెగ్గుదలచు దు ♦ ర్మతినయేని. ౮౩౧

తే॥ కలస భీతిల్లి మ్రాచ్చడి . నిలుచువాఁడు, కొన్న శరణాంకమును లాగు. కొనెడువాఁడు పోవు సరకంబులకు నేను ♦ పోవువాఁడ, రామునకు నెగ్గు దలచు దు ♦ ర్మతినయేని.

సీ॥ అనఘుల యిండ్లకు ♦ నగ్గియిడెడు వాఁడు, నినుఁగుల వధియించు ♦ నీచగుణుండు ప్రాడ్వివాకుండయి ♦ పక్షపాతము పూను చెనఁటి, వేలుపు నింద ♦ సేయువాఁడు క్రేపు కృశింపంగ ♦ ఊరంబు గొనువాఁడు, నిల్గడ గొని హరి ♦ యించువాఁడు తోడని వచ్చు పా ♦ ల్తుకను దొంగలు బాధ, వెట్టఁ గాసాడక ♦ వీడువాఁడు

తే॥ తోడివారలాఁకొనఁది నఁ, దొడఁగువాఁడు, కృతముమఱచినిందించుదు ♦ మృతిపరుండు పొందు పాపంబులేనును ♦ పొందువాఁడ, రాఘవున కెగ్గుదలచు దు ♦ ర్మతినయేని. ౮౩౩

సీ॥ ధర్మమార్గము తప్పి ♦ ధనహరయగుఁడెడు, నమ్మించి చెఱచు దు ♦ ర్ణయ పరుండు తనకుల ధర్మంబు ♦ దప్పియేగెడు వాఁడు, చెల్లుననుచు బీడ ♦ సేయువాఁడు శరణు చొచ్చిన తన ♦ జనమును బాధించి, పాటిపోవఁగఁ జేయు ♦ పాలనుండు కన్యకం జెఱచిన ♦ కడు కావరుండును, గురుపత్ని మోహించు ♦ క్రూరకర్మ

తే॥ తగుమనని రణమాలను ♦ తాల్చి శక్తి, కొలఁది పోరక పాటు భూతలవిభుండు పోవుదుర్గుణులకు నేను ♦ పోవువాఁడ, రామునకు నెగ్గుదలచు దు ♦ ర్మతినయేని. ౮౩౪

సీ॥ మంచి వంటక మొంటి . మ్రే గుక్కవలె దన, కడుపుచూచు కొనంగ, గతుకువాఁడు క్షీణుడాయన సిగ్గు . కరలించి తన్మృత్యు, ములను తొలికి యట . నలుపువాఁడు

పెద్దల పలుకులఁ - బెడ చెవినిధువాడు, పరుల దోషమె వెలి - పఱచువాఁడు

నిర్దోషవంశంబు - దుర్దోషయతమంచు, వ్యర్థకల్పన నేయ - నడరు వాఁడు

తే॥ కఱవ్రనక బీదలన్నంబు - చెఱచువాఁడు, జనుల నోరూర భక్త్యముల్ - దినెడువాఁడు
పొందు దుర్గతు లేనును పొందువాఁడ, రామునకు నెగ్గదలచు దుర్మతి నయేని. ౮౩౫

తే॥ అస్త్ర శస్త్ర కార్యంబుల - వ్యర్థపఱచి, క్షణ వినశ్య శరీర - క్షణము గోరి
దయ దలచి యరులిచ్చు క్షు-ద్రంపుఁడిండి, తినెడు వాఁడొందు గతినాకు-నొనరుగాత

తే॥ ఈయనని పల్కితపియింపఁ - జేయకుండ, నున్నదని యిత్తునని చెప్పి - యురక యొకని
పలుమఱుల్ దిప్పి యలయించు-పాపిగతికే, బోవు వాఁడ రామునకెగ్గు-పునియున్న.

తే॥ పగఱ గెలుచు ఖడ్గము కేలఁ - బట్టివెల్లి, నిత్య రోగాన్నదగబయ - నీచులూరు
నొడలిపై నాన సుదతులు - తొడరి నవ్వఁ, బగఱ కడఁగు దుర్గతులు నా - కగునుగాక

తే॥ ఘనములును గుళ్లు పరిమళ్లు - పఱవియుండు, తన విలాసిని పరరాజు - లనుభవింప
సంకెలల పాదముల తోడ - శత్రునెదుట, నిలుచు హీనగతులు నాకుఁ-గలుగుగాక

తే॥ ఇవిశాచ కార్యంబులే - సరసియున్నఁ, గుక్కనై రోత కూడాని - కుష్మవొంది
చదిసి చత్తునుగాక న - జనుల కడరు, గూర్చువాని గతులు నాకుఁ-గొఱలుగాక. ౮౪౦

చ॥ ఇటు లకలక మానన మ - హీన గతిం దెలిపించు వాక్యముల్
పటుతర రీతిఁ బల్కు దన - పట్టి సుఖంబుల నీఁగి యేగి పి
మృటఁ జనుదేరఁ గాంచు గతి - మానిని తృప్తి వహించి యాతనిక
దటుకునఁ గాఁగిలింఁచె బరి - తాపము గూర్చితి నంచుఁ బల్కుచుక

తే॥ సరమ పూత చేతస్కుండ - భరతుచెయిది, కైక క్రూర్యంబు కొనల్య-గనినయంత
స్త్రన యుగంబున దుగ్ధంబు-జాలువాఱ, శోక మోహృక మోమూఁడ-స్రస్కియేడ్చె

తే॥ తలఁపఁ దలఁప మనసుక్రంగి - తలరి కరఁగి, పనవు నాయమ యుత్తమ-పార్థివేంద్ర
మీకులంబున నినువంటి , మేటిగుఱులు, పుట్టలేదని దీవింది - యట్టై తడవె. ౮౪౩

తే॥ చిన్నతమ్ముఁడు మఱిమఱి - చిటిమి లేచు, శోకమున విక్లబుండయి-నురింగి తల్లి
చరణముల వ్రాలఁ గొనల్య-సరగనెత్తి, వత్సలత మీఱ నూరార్చె-వానికుందు

క॥ అత్తఱి వసిష్ఠుడచటికే, జూత్తేరఁగఁ గాంచి తండ్రి - జూపంగదె యో
నత్తమ! యని పదములఁ బడఁ, జిత్తము తలరంగ భరతుఁ-జేర్చి నుకమునక. ౮౪౬

దశరథునకు శత్రుమ్ముండు దహన సంస్కారాదులు నేయుట.

క॥ ఖాణ్డన! మీనాయన చరి, యాయెడ కీరేడుదిసము - లేగను పుత్తుల
చేయంగఁ దగిన విధులం, జేయుదు గాకనుభుఁ దల్లి - చేయును యనియెన్. ౮౪౭

ఉ॥ అనతియిచ్చు తల్లిచర - బాబ్బములకొ శిరమందు చేర్చియ
 మ్మాని కులేంద్రు వెంటఁ జని - మానుగ ధర్మముఁగావ నవముల్
 దానముసేయు ధీర విను - తంబు సనాతన ధర్మమూర్తి నా
 బాగు తండ్రి దేహమును • జాలి దగ్గుల్పడఁ గాంచె నొక్కచోక. ౨౪౭

క॥ కని ధరఁబడి పొరలుచు రో, దన మొసరిచి యంతఁ జిన్ని • దప్పుఁ జాయను పొం
 దిన మేనిని కన్నీటక, మును ము న్నాడించి పూత • ముగఁ గావించెక. ౨౪౮

క॥ వేద విదులు పెను చింతను, భూదారు కళేబరంబు • పొలుపగు రవముల్
 మేదురముగ మ్రోగఁగఁగొని, యాదట బంగారు విమాన • మందుంచి రొగిక. ౨౪౯

క॥ భూరమణ సమూహంబొక, తీరమువలఁ దోచి కుమిలి • తెరలుచు నుండక
 జారులు జలనిధి ఘోషము, తీరున రోదించిచుట్టు • తీరిరి గుములై. ౨౫౦

క॥ సారథులు హితులు మంత్రులు, వీరులు సేనాధి పతులు • విరివిగఁ గనులక
 సీరము గార్చ విమానము, వాతణ పృష్ఠమున నుంచి • పదిలించి రొగిక. ౨౫౧

క॥ భేరికాహళ మురజా, ద్యౌరవములు జాలి వుట్ట • నడరుట చూడక
 జారాంగనాళి కన్నుల, వారక మోది కొని యేడ్పు • వైసమ తోచెక. ౨౫౨

క॥ హరులు కరులు తేరులు భూ, సురులు నృపులు నడవ రాజ • సుదతులు వెనురా
 నర విభుని ప్రేతముం గొని, నరయూ తీరంబు చేరె • జన సంచయముల్. ౨౫౩

క॥ చేరి మహిసురులు తెలివిన, తీరునఁ గార్యంబు లెల్ల • దీరిచి భరతా!
 రాకమ్ము జనకునకు సం,స్కారము లొనరింపు మనడు - సంయమి యనియెక. ౨౫౪

క॥ సీతండ్రి కై కవలనక, చేతము రోయంగఁ గలకఁ • జెంది ప్రతిసమై
 సీతోడి వావి తెంచెను, ప్రేతక్రియఁదీర్పఁ దగవు • వీడుము వత్సా!. ౨౫౫

ఉ॥ సీవలనకగులానుగుణ - సీతి విపర్యయ మందె నన్న యూ
 భావము తెల్పునట్టి వహి - వావిని తెంచెన యన్న తోడనే
 తా వికలత్వ మొంది ధరఁ - దాతెను; రాజులు వల్లెనప్ప డీ
 పావన చిత్తముం దెలిసి - పాల్పడునే యిపు డట్టి బాసకున్? ౨౫౬

చ॥ ముని యటు పల్కు మాటవిని - మూర్ఛిల్చి కొండొక తేటి మేలు మే
 లని కడు నూర్చి వెక్కి మది - నాఁపఁగఁబూనిన నాఁగకుండఁ బొం
 గిన పెను వంతచే గుమిలి - కీడ్పడి గద్దదిక స్వరంబుతోఁ
 బనవుచు నెల్ల వారు వినఁ - బల్కెను రాలు కరంగు జాలితోన్. ౨౫౭

చ॥ తుదకిటఁ బ్రేత కృత్యములఁ - దూకొన నర్హుడఁగాని సీమండక
 బదపడి రాజునై ధరణి - పాలన కర్హుడ నైతిఁ జెలరే!

పొదలిన సూర్యవంశ్యులగు - పూర్వులలో నొకరుండు నావతే
గొదరిన యిట్టి కీర్తి గయి - కొన్ని మహాత్ముండు కానవచ్చునే? ౮౫౮

అ॥ సారిది వచ్చు మా వ - సుంధరాధ్యులు తమ, ఏమల ధర్మముననె - వేల్పులైరి
ఎన్న నేను పుట్టి - పిన్న నాడే నడ, వీను నై తిఁ దనువుఁ - బెంచి చెడితి. ౮౫౯

అ॥ కాంచి పెంచు తల్లి - గాదిలిఁగూర్చిన, మేలు బల్లిరె! యెట్టి - మేల్మి గలది?
డిందు లేక గాచు - టెంకాయ గల గూబ, ద్రోక్కు కాయ రీతిఁ - దోచినాడ.

తే॥ పలు విధంబుల నీరీతిఁ - బలుకు చడలు, భరతు నూటడఁ బల్కి తి - ద్వంశ గురుండు
తదను జన్ముని గొని చేయఁ - దగిన కృత్య, ములను క్రమముగా జరపించిఁపూర్తిచేసె

చ॥ చలనము నొందు పూ లతల - చందము నొందిన రాజులెల్ల భూ
మలును తదంగముల్ మెఱయ - శైల మయూర చయంబు పత్తముల్
వెలయ నికుంజమున్ తుంగ - లించు వనంబునఁ జొచ్చు కై వడి
జ్వలనము నందు చొచ్చిరి వె - నన్ మనముల్ పరితృప్తి జెందఁగన్

ఉ॥ తమ్ముల వైఖరిన్ శశి విధమ్మున రాజుల మోము లంద చం
దమ్ములు దోచ వహ్నియు ముందమ్మునఁ జందన శీలిగాఁగ డెం
దమ్ములఁ దృప్తిమొఁ బతి ప - దమ్ములతోడ గమించుస్త్రీలు చే
తమ్ములు చల్లఁగాఁ గొని ప - దమ్మును పొందిరి కాంక్ష తీరఁగన్. ౮౬౩

తే॥ వారలకుఁ జేయఁదగు క్రియల్ - వరుసఁ జేసి, యరుగుజెంచెను శత్రుఘ్నుఁడన్నకడకు
నాటుదూఱును నాకుతా - యాద తావ, భరతుఁడింటికి నేఁగఁ బెన్వనట మునిఁగి.

తే॥ భరత శత్రుఘ్ను లంతటఁ - బది దినములు, యుగములం ద్రోచినట్టుల - నొగిలి త్రోచి
పైత్తుకంబుల విధ్యుక్త - భంగిఁ గొఱత, వడక పూర్తి గావించిరి - కడక చెడక

చ॥ నియమిత పైత్తుకం బెదుట - నిల్చి యొనర్చు వసిష్ఠ మాని య
వ్యయ గుణశాలులైన ముని - వర్గముతో భరతుం గనం జనన్
నయ విదులైన మంత్రులును - నాఘండు లేని విలాతి దుఃఖ సం.
క్షయములఁ బొందు సంచరి - గానఁగ వచ్చిరి వృద్ధపాళితో. ౮౬౬

౧౦ ప్రయాణ పటలము (౫౯)

క॥ కరుణానుస్థిర చిత్తులు, వరమంత్రులు మాని జన వి - భావనుండు సభన్
బరంగునని సంతసంబునఁ, బర వృద్ధులతోడ వచ్చి - మ్రొక్కిరతనికే. ౮౬౭

క॥ సిద్ధులగు మునుల తోడఁ బ్ర, సిద్ధులు సండితులు స్థపులు - సేనాశతులన్
వృద్ధులు కవులును గాయకు, లిద్దగుణుని భరతు బలసి - యేర్పడ నుండన్. ౮౬౮

క॥ మతిమంతుఁడగు సుమత్రుఁడు, తతమతి భరతుఁడుఁ దనదు ♦ తలఁపు విశదమా
వితమగు ముఖ చిహ్నంబులఁ, బ్రతిభా శాలియగు గురుని ♦ వదనముఁ గాంచె.

తే॥ మత్ర సంతోషలను వసిష్ఠ ♦ మాని నోటఁ, గాక సంతోషలతో బాగు ♦ గా నెఱింగి
ధరణి బాలింపు మిదిసేకు ♦ ధర్మమనుచు, దెలియ నట్లుగ నిట్లని ♦ పలుకఁ దొడఁగ

చ॥ అరయుము నావచస్సు సుగు ♦ శాకర! విప్రులు వృద్ధులు మునుల్
సరపతు లాదిగాఁగల జ ♦ నంబులు సీకడ కేగుడెంచుటల్
తిరముగ నీతియున్ దగవు ♦ త్రైవ్యక న్నోనఁ జేయుకోసమే
విరివిగఁ జెప్పనేల? యిది ♦ విశ్రుత పద్ధతి నీవెఱుంగవే? ౨౨౧

చ॥ ధరణిని ధర్మమున్నెఱయఁ ♦ చాల్చుట శ్రుతియధర్మమంచు నీ
వరయవె నీమనంబున? న ♦ మంజున రీతిగ నీజగంబునం
బరమున సౌఖ్యమిచ్చు నిది ♦ పావన మానసులై చ వారతే
జరపఁగఁ దగ్గ కార్యమగు ♦ సజ్జన సన్నిత సద్గుణాన్వితా!

తే॥ అరసి చూడంగ రాజు లేనట్టి భూమి, నలినమిత్రుండు లేని దింబు సరణి
కలువ చెలిలేని రాతిరి ♦ కరణి జీవుఁ, డెడలు నొడలి వడువునగు, నృపకుమార! ౨౨౩

తే॥ నాకలోకంబునను దైత్యలోక మందు, నితను గల లోకములయందు ♦ నెన్నఁడేని
జీవులను గావ నొకఁడేడు ♦ చెలఁగఁడనుచు, విసంగరాదింతఁదాఁచు ♦ విమలచరిత!

చ॥ క్రమముగ నిశ్చయించి మఱి ♦ కాంచిన బ్రహ్మ సృజించినట్టి స్వ
ర్గమునను భూమియందును ♦ ఖస్థితిఁ బొందిన జీవరాశియున్
సమసేడు ప్రాణికోటి యగు ♦ సర్వచరాచరముల్ విభండు లే
కమరిక నుంట యే జనులు ♦ నారయ రప్పుడు నిప్పు డెప్పుడున్. ౨౨౪

చ॥ హరినాథ కమలోద్భవుండయిన బ్ర ♦ హ్మంబొట్టి పుణ్యాత్ముల
ల్లరు కీర్తించు యశంబుగాంచి సుజనో ♦ ల్లానంబుగా నీ ధరా
తిరుణిం జేకొని కాచిరింత దనుకన్ ♦ ధన్యాత్మ! యీ నాడు కా
వరుల స్నేహి పయోధిలోఁ బగులు నా ♦ వంబోలి యల్లాడెడిన్. ౨౨౫

చ॥ తనయా! తండ్రి గతించె నన్నయును కాం ♦ తారంబులం జేరె నీ
జనయిత్రీ వర సంగృహీత ధరణి ♦ సామాజ్య మిద్దాని నీ
వనకంపన్ గుణసంపదన్ మనుపుమా ♦ యక్షీణ రక్షామతిన్
జనముల్ మంత్రులు మేము గోరిన యభీ ♦ ష్టం బిద్దియే నాపుడున్

తే॥ కనులనిండ బాష్పముల్లు ♦ గ్రమ్మనతఁడు, గరళముం దినుమంచు ని ♦ క్కచ్చిపటుప
వడఁచు వాని కంటెను గొప్ప యడలుపూని, గడగడ వడంకి పుడమిని ♦ పడియె సురిగి

అ॥ వడఁకి వడఁకి నాల్గుఁ తడఁబడ నయసముల్, ముడుంగ నాఁడువారి యొగిని వగచి
ప్రాణములును వాడఁ బడవడి తెలివొంది, తన తలంపు దెలియఁననియె నిట్లు. ౮౭౯

అ॥ మూఁడు లోకములకుఁ మూల కారణమగు, జ్యేష్ఠాదుండ నేను శీర కంబు
తొడుపుటరయ గురులు నొడువు ధర్మబద్ధుల, దల్లి కార్యమందుఁతప్పుగలదె?

అ॥ దుష్టురాలుకై క యొనగు సమగించి, యు త్తములగు మీరె యొదవి పలుక
నడుమరెండు యుగము లెడలఁ దుదనువచ్చు, కలియె డా సెననుచుఁదలఁతునిపుడు

అ॥ రాజసభను నిలుచు రాజిత గుణులార! నలువ మొదలు నేటి నరుల వఱకు
నన్నయుండఁ దమ్ముఁ డవని న్యాయంబున, నేలినాతఁ డుండఁ నేని చెప్పుడ. ౮౮౨

ఉ॥ నీతి తొలంగకుండు పెను నేమ మిదేయని మూదలించినన్
భూతలమున్ భరించుటకుఁ బూని యొడంబడు వాడనే? మహీ
నేతగ రామునే యిటకు నే దొడి తెచ్చెద మత్కుల క్రమా
నీతి కీటి మాతనికె నొక్కొన నిచ్చెదఁ జూడుఁ డిందఱున్. ౮౮౩

శా॥ నాచే నయ్యది కాదయేని వని స న్నం గూడి పదాలు గేం
డ చందంబున నారలున్ జడలు నొ య్యందాల్చి తృప్తి దపః
శ్రీచెన్నారఁ జరింతు నడ్డులు మఱి రీతిం బ్రశంసించినన్
మీచెంతం ద్యజింతు జీవములఁ జూ డి యంచు వాక్రువ్వగన్. ౮౮౪

చ॥ భరతుని పల్కులన్ విని స భాసదులెల్ల సెబాసు! మేదిని
వరుఁ డట మున్నెరాముసకుఁ బట్టమీ గట్టగ సమ్మతించె దం
డిరి సుభూమిఁ జేర వగ డింది ధరారమఁ ద్రొవివై చి తు
రర్థ సిను వోలె మీకుల యు వ ప్రవరుండొకరుండు గల్గెనే? ౮౮౫

తే॥ పుడమి బాలించి ధర్మంబుఁ బ్రోచి జన్మ, ములను కావించి పెంచంగ నలయునేమి?
ఈచతుర్దశ భువనంబుఁలెడలి చనిన, నీదుకీర్తి సుస్థిరమయి నెగడుఁ గాక. ౮౮౬

తే॥ అనుడు భరతుండు తనతమ్ముఁనపుడపిలిచి, రాజపదయోగ్యుడైన శ్రీరాముడొడి
తేర సరిగద మని చాటి భరి మ్రోగఁ, జేసి సైన్యంబు పయనింపఁజెప్పు మనియె.

క॥ శ్రీకరుండు భరతునాజ్ఞ గు, గాకర శత్రుఘ్ను డంతఁ సరయంజేయన్
శోకమున బడిన ప్రజకా- వా కమృతము జోల లేచెఁ బటు ఘోషంబుల్ ౮౮౭

ఉ॥ ఇంద్రియ నిగ్రహాత్ములు ము నీశ్వరు లాదిగ భూమి గల్లు రా
జేంద్రులు వీరులున్ జనులు నెల్లరు రాముండు రాజుటంచు ని
స్తంద్ర విఘోషణంబు విని తద్దయు నార్చిరి మోద సంభృతిన్
సాంద్ర నినాద మద్ది శ్రవ ణంబుల జుట్టు సురామృతం బాకో! ౮౮౮

మ॥ భరతుం డన్నను కేతనాంచల పటు • ప్రాంచస్మహాభోగ సుం
దరమా నీ పుటభేదనంబునకు మో • దంబారం దోడ్డరంగా
దురగ స్వందన దంతి వీర భట నం • దోహంబు వే లెమ్మనక
బుర పాఠోనిధి కట్టి చాటు చెనసెం • బూర్జేందు జస్మంబు నాన్ ౮౯౦
ఉ॥ ఎన్న యుగాంత కాలమున • నేడ్డెట లేచు పయోధి సప్తకం
బన్న యటుల్ చమూ నమితి • యానము సేయుచునుండఁ గాంచుడున్
మున్నుగఁ గైక యాన చెడి • మూలము ముట్టగఁ బెల్లగిల్లె; నా
మన్నని యందు పౌరులకు • మక్కువ పొంగఁ దొలంగె నంగదల్. ౮౯౧

తే॥ కరులు తేరులు తురగముల్ - ధరణి గప్పె, ఘన పతాకలు గగనంబు - గప్పివైచె
వాహినీ పాద ఘట్టనక - వడిగలేచు, రజము సరసిజాసనుని నే - త్రములగప్పె

తే॥ రుద్రుడిలోకములనెల్ల - రుత్త చేయు, దివమునం దోచుధ్వనికంఠుఁదివిరె ప్రాంత
రాముఁగాంచు సుతాహంబు - ప్రబలమైన, యానకంటెను సైన్యమ - తృధికమయ్యె

తే॥ రాజ్యమును వీడినట్లె పు - రంబు వీడి, వృక్ష సంకీర్ణమగు మహా - విసనమునకు
చామయనుమించుతోఁ జను-రామమేఘు, మిదియ యనఁ గరేణువులతో - నేగెగరులు

మ॥ అరవిందంబుల యందముం దెగడు స - మృక్కాదలై నట్టి సుం
దరులన్ మోచు కరేణు సంఘములు వే - దండంబులన్ వీడి యా
తరుణి యాన విలాస సంపదలకుం - దధ్యంబుగా నోడి ముం
దరి పందెంబునకై నహించు కరణిన్ - దైవాతై నప్పట్టనక. ౮౯౨

తే॥ వేదనం గూర్చు భాస్కరు - వేడినార్ప, జలద శీకరంబుల వడి - జల్లుచుఁ జను
తటచు ధ్వజ పటావళులు కో - దండ పాణి, గనక చింతించు కాంతలగతిఁ జలించె

ఉ॥ ఉన్నత మూర్తియై ప రవి - యొక్కటఁ బెక్కుగు రూపు లొంది పైఁ
దిన్నగఁ బూర్ణచంద్రు లరు - దేరఁగఁ గంధర సంఘ ముర్విపైఁ
బ్రన్ననఁ బర్వి యొక్క మొగి • బంధువ రీతిఁ జరించె నన్న యా
చెన్నున వెల్లినారు స్వప • శేఖరు లెల్ల మదేభపాళిపై ౮౯౩

మ॥ ఒక పాఠోనిధి తేరపై వెడలె వేటా • క్కం డిభశ్రేణిపై
నొక నీలాంబుధి వాజి సంచయముపై • నొక్కబ్ది యిద్ధాత్రిపై
నకలంక సిరిఁ బోవఁ గాహళ మృదం • గాది ప్రణాదంబు మూ
ర్ఖ కదంబంబునఁ బండితాళి కరణిన్ • రాణించె మనంబునక. ౮౯౪

చ॥ సురుచిర లజ్జమున్ గుణము • సామ్ముగ సామ్ములు దాల్చు పొల్లపై వే
సరి ధరియింపమిన్ సహజ • చారుత వేలుపులున్ మరుల్గొనన్,

బెరసిన మందయాన లట ♦ విం గొను రాముని చూడఁ బోవు సం
బరమున నేగినారు కును ♦ మంబులు రాలిన వల్లులో యనక ౮౯౯

ము చతురంభోధి పరీత భూతల మహా ♦ చక్రంబుఁ బాలించు భూ
పతి వంశాను గతాతపత్రము పయి ♦ భాసిల్లమిం జేసి యా
పుతనా వారమునందు పిన్నగొడుగుల్ ♦ వే పర్వ నక్షత్ర సం
తతు లొప్పార విధుండు లేని నిసి నాఁ ♦ దాల్చెం బ్రభాహీనతక ౯౦౦

చ చను నడచేత దిక్కులును ♦ చాలిన విస్తృతి లేనివంచుఁ దె
ల్పిన గురు సేననే యచల ♦ లీల వహించిన దన్నచోఁ జతు
ర్వననిధి వేష్టితం బగుచు - పర్తిలు ధారణి నొక్క చానయం
చు నబల యంచుఁ బల్కు మనుజుల్ నిజమారయ సత్యవంతులే? ౯౦౧

తే॥ గండ మగురువు కుంకుమ - కలపములును, తారహారములేక లేఁ - తయును వలుద
యై కుచములు వేటు భూ-పాలిలేమి, సప్పు డెలసీరుకాయల-యందమొందె. ౯౦౨

తే॥ తరుణి కుచలేపమైన చం - దనము చేత, నిరుల నరులచే మఱుంగయి పరంగకుంట
గుములు పొదలును లేనట్టి ♦ కొండలవలె, వీరుల బలిష్ఠ భుజములు - వెలసె నచట

ఁజ॥ తావి పొగల్ గుబుల్కొనిని ♦ తంబము నొంచెడు వేణులారు నే
ని విమలాక్షు లయ్యెడ న్ ♦ ణింప కలంక్రియల్ల మానగా
మేనిన యంజనం బధిగ ♦ మింపని కన్నులు, గెల్చి యావలక
బోవిడఁ జూలర గడుగఁ ♦ బొల్చు కుశారముఁ బోలి రాజితక. ౯౦౪

తే॥ రణిత కింకిణీ విరహిత ♦ రథములట్లు, సఖుల పిఱుందుల మేఖలా ♦ స్వసములేడు
మధుప రుతిలేని వికచ ప ♦ దృములరీతి, చివ్రురు టడుపుల నందెల ♦ రవములేడు.

తే॥ తాల్పదగిన హారాదులఁ ♦ దాల్పకుంటఁ, దలరు నడుము లూపిరి నెడఁ ♦ దరుణమబ్బె
కైక పాడు వరంబు లీ ♦ కలువ కంట్ల, నడుములకు మాత్రమే మేలు ♦ తొడరఁబోలు

తే॥ రాఘవుడు వీడి చనుటచే ♦ రమణచెడిన, సిరియుఁ దప మొనర్పఁగ దవ్వు ♦ చెందెననఁగ
మరుఁడు దుస్తర దుఃఖాల్లి ♦ మణిఁగె ననఁగ, లెక్క లేని సేన హారంగు ♦ దక్కియుండె

క॥ దివి భువి దిశలను ముంపఁగ, దవిలి యుబుకు నుదధి యుపమ ♦ దగునన నెల్లాఁ
దివిరి నడచు చమువు స్వయం, భువు కనులను మనసు మించి ♦ పాలిచెన్ దారిన్.

క॥ కడలి జలముఁద్రావుటచేఁ, బుడమి తిరముగాఁగ నిలుపఁ ♦ బూనుటచే గ
ట్టడఁచుటచే సైస్వము ద్రా, విడ భాషా నప్తఁబోలి ♦ విలసిల్లె గడున్. ౯౦౯

తే॥ నెడలు నాబాల గోపాల-నుడరు జనము, సిరియు వీడుటచే సాంపు-చెడి యయోధ్య
లల యగస్త్యుడు జలమెల్ల - నాని ఁడువ, సురిఁగి చేప్పడి యుండిన - శరధిఁ బోలె

క॥ వనముల నుత్తేత్రంబులఁ, జెను మ్రాఁకుల నదుల గిరులఁ బృథివిం గనుచుం
జను సేవ త్రోవ నెఱి సే, యని సాకేతంబు వీధి యనఁ దగి యుండెన్. ౯౦౦

క॥ ఘన గజముల మదజల వా, సనఁ దక్కఁగ నిరులొ నరులొ - చందనమో మేల్
పునుఁగో కస్తురియో కూ, ర్చిన కలపము తావి విరియఁ జెందదు సేనన్. ౯౦౧

క॥ మనుజులు కలమెక్కి చనెడి, వననిధికంఁజెను విళాల - వాహిని యందా
వనితల మధ్యము దక్కన్, ఘన తాటంకాది కాంతి - గప్పదు కనులన్. ౯౦౨

తే॥ మురజ కాహ శాదికములుఁ మ్రోగకునికీ, సరుగుచున్న చమూనమూఁహమ్ముచూడఁ
బృథుల కుడ్యంబుపై నఁ జి త్రింపఁ బడిన, ప్రభు బలరామును పోలి యప్పట్లనుండె.

చ॥ అడవుల రామచంద్రుఁడు దు - రంత మనఃక్లమ మొందె నంచు బూర్
ముడువ కలంకృతులైనని - ముగ్ధుల కన్నులనుండి వాడిమిన్
విడిచిన యమ్ములొ యువక - విస్తృత వక్షములందు గాడి నె
వ్వడి నుసుతాన లేదు మఱి - వజ్ర తనుత్రము లయ్యె వారికిన్. ౯౦౩

చ॥ మదనుని పంచ బాణముల - మానక మున్ను తపించు డెందముల్
సుదతుల చన్న దోయి పయి - సూటిగ వ్రాలి రమింప వయ్యెడన్
హృదయములందు కైక యెడ - హెచ్చిరు కోప దవాగ్ని మండగా
మదమతి యవ్వొ మాఁడునని - మానెను కావలయున్ నిజంబుగన్. ౯౦౪

తే॥ ఇట్లు పెను సేవ నడవఁగా - నిద్ధ గుణుఁడు, భరతుఁడును నారలు ధరించి-ప్రక్కవచ్చు
తమ్ము తోడ శతాంగంబుఁ - దఱిసియెక్కి, పొడవు కొన్న నెవ్వగ తోడఁబోవుచుండె

తే॥ తల్లులును తపోధనులును - తండ్రిఁబోలు, మంత్రులును బంధుగులును సా-మంతవరులు
బ్రాహ్మణులు తొడరిక గాఁగ - బలసి రాఁగ, సగరి పెద్ద వాకిలి దాటి-నడచెనతఁడు

తే॥ మంథరయనుమృత్యుప్రజనుల్ - మలయుచుండఁ, ద్రోసికొనిపోవుచుంబతఁ, త్రుఘ్నుఁడు
మండి పరుగిడి గర్జించి - మగువఁబట్టి, తొక్కినింగికెగురవేయఁ, దొడఁగునంత గని

చ॥ భరతుఁడు చేయి వట్టికొని - పావన! పూర్వ సృపాల పద్ధతుల్
వఱదను గల్పి యిట్టి చెడు - పాప మొనర్చిన కైక దేహమ్మున్
నఱకియె యందుఁ గిన్నయఱ - నజ్జగ నజ్జగఁ గాని, రాముఁడీ
కఱకుఁదనంబు పైఁపడని - కాక తలంతునె తల్లియంచెడన్? ౯౦౫

తే॥ కాన సీతిజ్ఞ! యంతము - లేని చింత, మనకు నెల్ల రకును కూర్పు - మంథర పయి
నలుక పూనంగఁ దగదన్న! - యన్న కినియు, ననుచునూర్చితోడ్కొని-యరిగెనవల

క॥ జనములు సేనయైగ్రమముగఁ, జని చెంతనె చుట్టి నిలిచి - సంద్రము చంద
మ్ముననుండ, రాఘవుఁడు తొలి, దినమున దిగు వనము నందె - దిగియొ నభంధున్,

శా॥ ఆ రేయంతయు నిద్రలేక నయ నా . నంతాశ్రుపూరంబు నం
దారం దోగి వసంబులం దొరకు కా . యల్ కూరల మెక్కి యా
శ్రీరాముండు పరుండినట్టి పృథు లో - ర్విక్ బర్ణ తల్పంబుపై
జేరెం దమ్ముండు చెంతనుండి తెరలక - జింతాకుల స్వాంతుండై

తే॥ రాముండట నుండి నన్న మార్గమున నడచె, నని శతాంగ తురంగ సారంగములను
వెంట రాబంచి భరతుండు వినుగు లేక, కాలి నడకతో జనియె నా - కారు టడవి.

౧౧. గుహ పటలము. (౭౩)

క॥ కావేరీ తీరావని, కై వడిఁ గేదార ఫలము . ఘన కోసలము
వేవే కడచి చని చర, సావరములు నగవ గంగ - దరిఁ దారసిలెక. ౯౨౫

తే॥ విరివియై జలపూర్ణమై - వెలయునదిని, కరి మదాంబుపూరంబులు - గలియు కతన
నభులకుందక్కఁ ద్రావను - జలక మాడ, నొడవదయ్యె నత్తటిని గం - గోదకంబు

తే॥ తురగ క్షర ఘట్ట నోడ్దూత - ధూళి పర, దివిజ శ్రీరము లలముట - దెలియరాదు
కాని, జలమాను టీదుట - కడకఁబొరలు, పెచటఁ గాంచినఁ గాననై - యేపుమీతె

క॥ గంగా వాహిని యమృతపు, రంగుఁ దొలియట్లు తోయ - రాశిఁ గలియఁ జే
రం గాంచ దచట దగ యా, అంగం ద్రావినవి తత్త - ఁంబున సేనల్. ౯౨౬

క॥ కానల కేగిన రాముని, గాన భరతు వెంటఁ జనిన - క్రందగు జనముల్
సేనలు లెక్కించుచో, నానిక నార్పదుల వేల - యశ్శాహిణిల్. ౯౨౭

క॥ జనములు గంగాతీరము, ననువుగఁ జేరుటను కాంచి - యంబుధి జలముం
గొను మొగులుఁ బోలు శ్రీరా, ముని మీఁదికి వచ్చెననుచు - మొగిఁ గుపితుండై .

తే॥ కాలకల్పండు ధీవర - పాలకుండు, గుహుండు కనులెఱ్ఱఁజేసి భూ - కుటి ముడించి
నాసికారంధ్రముల పొగల్ - ధూసరిల్ల, నట్టహాసముచేసి విల్ల ముల్లు గొని. ౯౩౦

సీ॥ కెరలిపాపులఁ జంపఁగేలఁ శూలము గొన్న, రుద్రమూర్తియై పెక్కు - యాపులాండె
ననఁ బ్రాణి భీకర - మైయొప్పు సై న్యంబు, గలవాడు బలువిల్లు - గలుగు వాడు
సురియఁ జెరివి యాడు - గజుచుఁ బరుసుతో, గ్రుద్ధనేత్రముల మి - ధ్గులులు రాల
నలుకతోఁ గాంచి నేఁ - డాలంబు గలిగెన, కాయని భుజముల - గల్గికఁ బొంగ

తే॥ మొగిసి యరుదెంచు నీ చమూ - మూషికములఁ, గాలభుజగమనై యావి - గాలిమింగి
కాడుగాఁ జేయు వాడనీ - కదనతలము, ననుచుఁ గటు వీర వాక్యంబు - లాడికొనుచు

తే॥ పంచ నఖముల కై వడిఁ - బరంగుసేన, విలయ కాలాబ్ధ నిర్ఘాత - విధుల నార్చి
శుక్త జల్లధులు పొంగిన - సరణిలేచి, తన్ను బలసి రా నది వల - దరినిచేరి ౯౩౩

క॥ పైన్యముగని భరతునితో, జన్యం బొనరించి నేనఁ ♦ జంపి శమన రా
జన్య పురి కంపి రాజ్యము, మాన్యత రామునకు నొసగఁ ♦ మది గుఱిగొంటి. ౯౩౮

క॥ మ్మోరలును సమ్మతింపుడు, భేరులు మొరయింపుఁ డరులు ♦ వెడలక యుండఁ
దారులు రేవులు చెఱుపుడు, తీరపు నావలను నీట ♦ దింపకుఁ డెసఁగఁ. ౯౩౯

ఉ॥ ప్రాణహితుండు రాఘవుఁడు ♦ ప్రాయఁడిగా భువి నేల నీక ని
స్త్రాణునిగా నొసర్చి మహి ♦ సంపద వంచనఁ గొన్న భూపుఁ డ
క్షీణ బలంబుతో వసులఁ ♦ జేరిన యన్నను నొంప వచ్చె ము
ద్బాణ వరంపరక రిపుల ♦ భగ్నము చేసెదఁ జింతనూడ్చెదఁ. ౯౪౦

ఉ॥ వీరలఁ గూల్పనేని పృథి ♦ వీరలమే నను గేలి చేయదే?
వీరలు గంగ దాటుదురె? ♦ భీతిఁ జలింతునె వీరి ధాటికి?
గూరిమి తమ్ముడంచు నను ♦ గొప్పఁగఁ జూచిన రాఘవేంద్రుకై
పోరిని జీవము ల్విడువఁ ♦ బోలడె? యింతకు నేను చాలనే? ౯౪౧

ఉ॥ అగ్రజుడంచు సుంత హృద ♦ యంబున నెంచడు వేగివంటి న
త్యాగహుడై న తమ్ముడొకఁ ♦ డందు గలాఁడని లెక్క నేయఁ డ
వ్యగ్ర హితాత్ముడై గుహుడ ♦ వక్ర పరాక్రమశాలి మల్ల భూ
పాగ్ర నరుండు గల్గునని ♦ యైన మదిం దలపోయఁ డేలొకో? ౯౪౨

ఉ॥ దోసము పామగా నడరు ♦ దూఱును మిత్రులు వీరు శత్రు లీ
వేసమువారలంచు బృథి ♦ వీ పతులెందును చర్చ నేయరో?
చేసిననేమి? చేయమని ♦ చేసెడిదేమి? గుహుండు జీవముల్
పాసిన పిమ్మటం గద నృ ♦ పాలుండు రామునిపైకిఁ బోవుటల్? ౯౪౩

ఉ॥ రాముండు నాడు పోవిడి య ♦ రణ్యములం దపియించుచుండ నీ
ప్రామిడి రాజ్యమేలుటయె? ♦ ప్రాణము నాకు సుధానమంబొకో?
నేమహిఁ గీర్తి నిల్పి మర ♦ ణింపఁగ లేనె? యనుగుతో వనీ
భూమికి నేగకుండుటయుఁ ♦ బోలెను నానెఱి నేడె తీర్చెదన్ ౯౪౪

మ॥ మదమూతంగ తురంగ సద్భట కదం ♦ బంబుల్ నదిం దాటుచోఁ
బిదపం జూతము మీఁది కార్య మిపుడే ♦ వే పోయి నౌకాతతిఁ
నదిలో నిల్వక తెండు పొండు సమరా ♦ సందంబు డెందంబులం
బొదలం జేయుండు మిత్రుకంటె ననువుల్ ♦ మున్వీడఁగా నొప్పదే? ౯౪౫

మ॥ మన వీరావలి కొక్కనాటి యనికై ♦ మాతౌడ్డఁగా లేని యీ
మొన మీరేల సురాలి తాఁగి ను నా ♦ పొల్పారు ♦ కై నున్న యీ

ఘన కోదండ ఘనాఘన ప్రవృత్తని ♦ హ్రాంత ప్రభా పూర్ణమా
ర్గణ వర్ణంబునఁ బ్రేత భూమిగ నొన ♦ ర్పంజానీ వేల్పిడి? ౯౪౨

మ॥ పరమో దారుఁడు రామ భూవిభునకుం ♦ బట్టాభిషేకార్హ వే
ళ రహిత్ వల్కలముల్ ధరింప నిడుకా ♦ లవ్యాళ సంకాశకుఁ
వర పుత్త్రిండగు వీని సైన్యముల మ ♦ ద్బాణ ప్రఘాతంబులఁ
మురియల్ సేయ శవంబులఁ జలనిధి ♦ ముయ్యేలు చొప్పింపదే? ౯౪౩

చ॥ రణమున వీరులం దునిమి ♦ రాముఁడు ప్రాకట ధర్మమూర్తి ధా
రణే దగనేలనిచ్చి యమ ♦ రంబగు శ్రీ వహింపుఁ డీరు న
ద్గుణుఁ యి రాజ్యముం దనకుఁ ♦ గొంకక వీడిన యామహాత్ము దు
ద్గుణుఁడయి కాన నుండుటకుఁ ♦ గూడ సహింపక యెత్తె జెల్లరే! ౯౪౪

చ॥ యతులకుఁజుట్టమై యడవు ♦ లందు వసించు మదగ్రజుండు న
స్మృతి మది నొచ్చునో యనుచు ♦ నాయెద జంకెడిఁగాని లేనిచో
శితి విశిఖాగ్నిచే నివరఁ ♦ జేయనె సైన్యసముద్ర సప్తకం
లితవగు లేత పైరు పసి ♦ కిమ్ముగ నప్పిన చంద మేర్పడ? ౯౪౫

తే॥ జెట్టివిలుకాఁడురామునిఁచెలిమికాఁడు,గుహుండుమూఁకతోనిట్లువాఁక్రుచ్చుచుండఁ
గని సుమంత్రుండు సింహసం ♦ హనను భరతుఁ, జేరి మెల్లన నిట్లనిఁచెప్పఁదొడఁగె.

సీ॥ ఈగంగ యీరుదరు ♦ లెమి నేలెడివాఁడు, మగయేనుగుంబోలుఁమాబలుండు
లెక్కయిడఁగ రాని ♦ పెక్కునావలవాఁడు, రామ చంద్రున కతిఁ ప్రాణ హితుఁడు
సాయుధ వాహినీ ♦ జలరాశిగలవాఁడు, గుహుండును నిఖ్యాతి ♦ కుదురు వాఁడు
శైలబలుండు కరు ♦ కాళుండు చీకటి, ముద్దఁ బోలినమేని ♦ మురువువాఁడు

తే॥ నీవు చనుదారికెదురయి ♦ నిలిచి నాఁడు,నిన్ను చూడఁ దలఁచినాఁడు ♦ నిర్మలాత్మ!
బలము నందెల్లఁ గాంచిన ♦ బాహువులును, నీలనీరద తనుకాంతి ♦ నెగడు సుభగ!

తే॥ పితృసముని సుమంత్రునిపల్కుఁచిన్నయంత, నలరి యనఘుండు రామునిఁయంతరంగ
హితుఁడ యగునేని ననుచూడఁ నేగుదెంచు, మునుపె నేబోయి కాంచెదఁననుచులేచి

తే॥ తమ్ముతో మది సుబుకు ప్రే ♦ మమ్ముతోడ, వెలలి సురనది దరిఁజేరి ♦ నిలుచుభరతు
గుహుండు గని వానివేషంబుఁ గూడఁగాంచి, చెన్ను చెడిన మోమరసి నిఁ శ్చేష్టుడయ్యె

ఉ॥ నారలఁగాంచి మేనిపయి ♦ నం గడు నిండిన ధూళిఁ గాంచిపైఁ
జారు తరాన్య బింబము కృ ♦ శత్వమునఁ జిగి పోక గాంచి యా
తీరు నిజంబుగాఁ గరుణ ♦ దేవత రూపును పోలఁగాంచి పెం
పారిన విల్లు జాఱి పడ ♦ నట్లులే నిల్వెను తాతి బొమ్మనాఁ, ౯౪౬

చ॥ పురుష వరేఽఖ్యుఁడౌ భరతః • భూవిభుఁడుఁ రఘురాము పోలికఁ
బరఁగుచు నున్న వాఁడతని • ప్రక్కనె నిల్చెను తమ్ము లత్ముఁ
దొరసిన వాఁడు వెక్కనపు • దుఃఖ భరంబున కంతులేదు శ్రీ
ధరణిజభర్త తమ్ములును • తప్పు లొనర్పఁ దలంపఁ బోదురే?

ఉ॥ తాపము నొందువాఁడు మదిఁ • దాఱని ప్రేమగలాఁడు రాముఁ బో
ల్తాపని వేషముం దనరఁ • దాల్చిన వాఁడగు కైక పుత్రుని
ద్వీపిత భావమెల్ల మఱి • తేట పడం గని వత్తు నుండుఁడీ
యోషిక ద్రోవఁ గాచి యని • యోధుల కాజ్ఞయొసంగి యంతటఁ.

చ॥ కల మొకఁడెక్కివచ్చి రఘు • కాంతుని దిక్కుననున్కరించు నా
యలఘుని చేరి మొక్క నన • ఘాత్యుల శీరహృదంతరంబులం
జెలఁగు యశస్కుఁడుఁ నిధియుఁ • జేతులు మోడ్వఁగఁ దగ్గ మాతఁడుఁ
దలిరిచి కాఁగిలించికొనె • దండ్రికి మించిన కూర్మి తోడుతఁ.

౯౫౩

తే॥ భరతుఁ గాంచి గుహుండు నీవచ్చు హేతు, వేమి? యన సలంఁడును మామహీశధర్మ
మందు నుండి తొలంగె మా యయ్యదానిఁ, బాప రాముఁ దోడ్కొనిపోవవత్తుననుడు

తే॥ ఒనరునవ్వార్త వినిగుహుం, హర్షపుచ్చి, యత్సుకతపాంగఁ బూరించి, యుర్వివ్రాలి
మరల భరతుని యడుగు దామరలదనదు, హస్తములఁ బట్టియిట్లని, ప్రస్తుతించె.

చ॥ విమల యశోవిశాల! తలి • వేడఁగఁ దండ్రి యొసంగఁ బాపకా
ర్యము వలె రాజ్యముఁ విడిచి • యూసనమందున దైన్యమంది యీ
క్రమమున రాముఁ దోడుకొని • క్రమ్మట నేగఁగ వచ్చు నీదు శీ
లము గన వేయి రాములు తొలంకిన నీ సము తాదురే మహి? ౯౫౬

ఉ॥ ఉత్తమశీలమే భుజ బ • బోన్నతి గాఁగల ధీర! నీమహా
చిత్తవిశుద్ధి బోయ తెగఁ • జెందిన నే వినుతింప నానె? రా
ట్నత్తమ సంస్తుతంబగు ప్ర • శస్త్ర దినేశ కులేశ కీర్తు లొ
కైత్తున మ్రుంగి నాఁడప్ర గ్గ • హేళుఁడు తక్కుటి కాంతులంబలెన్. ౯౫౭

మ॥ అని పల్కాడి గుహుండు కైకసుతుపై • సత్యుని సౌహార్దముం
గొనియెఁ ధారణి నెవ్వరాతని యెడం • గూర్చిం బ్రమోదించి యుం
చని వారల్? మది నూహకే యరిది యా • సచ్చీలమే హేతువై
చనుఁగాదా? యట రాముపై గుహునకుఁ • సంగాతముఁ వర్ధిలెన్. ౯౫౮

మ॥ కరుణాశీలుఁడు కైకపట్టి యతనిఁ • గౌరవ్య భావంబుతో
నిరవారం గని యన్న యాస్థలము నం • బెచ్చుట నాఁడుండ నే

కరణిన్ నిల్చె వచింపుమా? యనుడు నో ♦ కాకుత్స్థ వర్యా! యిదే
యరయన్ రమ్మని లోడి తెచ్చె గుహుడ ♦ త్యంత ప్రమోదంబునన్. ౯౫౯

మ॥ భరతుం డయ్యడఁ బండపైనఁ దృణత ♦ ల్పంబంది యారేయి భా
స్కరవంశాంబుధి చంద్రముండు నిదురం ♦ గావించుటం గాంచి దు
ర్భర దుఃఖంబునఁ దత్తళించి ధరపై ♦ వ్రాలెన్ మహా భూజ ము
ద్ధర వాతాహతిఁ గూలు చందమునఁ దాదోదూయ మానాంగుడై. ౯౬౦

శా॥ ఈపాపాత్ముండు పుట్టు హేతువున నీ ♦ కీపాటు కై కేయిచే
నాపాదిల్లిన దంచు విన్నపుడు కా ♦ యల్ మూలముల్ మెక్కిని
శ్చాపల్యంబున నిందు కూరుకుట లేఁ ♦ చం గాంచుచో నిప్పుడున్
దీపా వ్రాణము వీడకుంటి నిఁకఁ బృ ♦ థ్వీ భారముం దాల్పనో? ౯౬౧

తే॥ తమ్ముడా! అన్ననిదిగించు ♦ తలమిడైనఁ, గూర్మిచే భోగ భాగ్యముల్ గాలఁ ద్రోచి
వెంట వచ్చిన యూర్మిళా ♦ భుండు రాత్రి, గడపె నెచ్చటఁ గాన్పింపఁగదవెయనుడు.

తే॥ నీతయును రాముడిచట న ♦ సించి నిద్ర, సేయ నచ్చట విలు దాల్చుచేతితోడ
వేడినిట్టూర్పుతోఁ జెప్ప ♦ వేయకుండ, నిలిచి తెలవాటు దాఁకఁదానలఁగుచుండె

చ॥ అన విని మాండవీ పతి గు ♦ హాఖ్యున కిట్లను తమ్ములంచుఁ బు
ట్టిన ముగురందు నొక్కడ ఘ ♦ టించితి నంతము లేని సేగి నా
యనుజుండు దానిఁ దీర్చ స్వసు ♦ ఖావలి వీడుచు వెంటనేగె భూ
మిని కడుఁ ప్రేమకుం గలదె ♦ మేరయు? నాబ్రదు కేల కాల్పనో? ౯౬౨

చ॥ అని యట నాఁడు ధూళిపయి ♦ సంగముఁ జేర్చి పుళిందరాజ! ది
న్యసదిని దాటఁ జేసిన న ♦ నంత నిరంతర చింత దీర్చి రా
ముని కడఁ జేర్చి యూపదను ♦ పూర్తిగఁ బాపిన పుణ్యమూర్తివౌ
దని భరతుండు కోరుటయు ♦ నాతఁడు సమ్మతించి యంతటన్. ౯౬౩

చ॥ సరియని బోయజ్జేడు తన ♦ సంగడికాండ్రను చేరఁ జీరి మీ
రురవడి నేగి యోడల మ ♦ హోన్నతి నాయిత పర్చి తెండవన్
హరు రజతాద్రి రామ విభు ♦ హస్త విభంజిత మేరు శైలమున్
నర తురగేంద్రు పుష్పకము ♦ నాఁ బలు రూపుల నొప్పు నావలున్. ౯౬౪

చ॥ ఆవలి వారి నీవలికి ♦ నావలి కీవలి వారిఁ జేర్చుటన్
దేవ మహీతలంబులకుఁ ♦ దేకువ జీవుల జేర్చు పుణ్యపా
పావలి నాఁగఁ జెల్వల యొ ♦ మారపు యాసముఁ బోలి యొత్తుగా
నావలు చేరె నందముగ ♦ నాకసదీ జలమెల్ల నాడుచున్. ౯౬౫

క॥ భరతుని గని గుహుండిట్లను, నరవర! లెక్కకును మీఱు ♦ నౌకలు వచ్చెన్
బరికింపుడన్న నతఁడును, త్వర నేక్కింపుడని తన ప్ర ♦ ధానికెఁ దెలుపన్. ౯౧౮

ఉ॥ ఏవగు నాజ నౌదల వ ♦ హించి సుమంత్రుఁడు గుంపు గుంపుగా
నోపిన పద్ధతిం జలిపి ♦ యోడలఁ జేర్చ రథాశ్వ దంతి నే
నా పరివారముల్ మనుజ ♦ నాథులు బంధులు నెల్లవారు వీ
చీ పరిపాటి రత్నములు ♦ చిందు సురావగ దాటి రయ్యెడన్. ౯౧౯

ము॥ విల యాంతంబున మేఘముల్ గదియఁగా ♦ వేలేచి గర్జాభ్రో
జలముల్ పూర్తిగఁ ద్రావఁ దోయధిని వ్రా ♦ ల్బందంబునం బొందికన్
గలముల్ పెందెర కంబము ల్పొనర శీ ♦ ప్రసంబేగు సంగంబునన్
గలభంబుల్ పయి కెత్తి హస్తముల గం ♦ గా వారి నీఁదె న్నడికన్. ౯౨౦

ఉ॥ సామజముల్ జలంబులను ♦ చప్పు డెనంగగ నీడు చుండ, ము
క్తామణులు దరంబులు ను ♦ దగ్ర ఝమంబులు లేవఁ ద్రోవఁ బ్రో
ద్భీమ మహాభి తోయమును ♦ దివ్య నదింజొర, దేవ గంగయున్
రాముని చూచు కౌతుక భ ♦ రంబుననో వడి దాఁటె గూలమున్. ౯౨౧

చ॥ ఘనమగు తేరులందలి యు - గంధర చక్ర యుగానుకరముల్
పనివడి యక్ష మాదిగ న - వస్కరముల్ విడఁదీసి వానికిం
బనుపడఁ బూన్పు గుట్టములఁ - బట్టుగ నావలఁ బంపినారు చ
చ్చిన పిదపన్ శరీరములఁ ♦ జేర్చెడు కర్మములం బలె న్నడికన్. ౯౨౨

తే॥ పాలముద్ద శరీరముల్, భయము ముద్ద, మనసు, కరువలి ముద్ద కా ♦ భును గలట్టి
పవన జవన తురంగముల్ - బయలుదేఱె, నడకఁ జొట ముద్ద నాఁదగు ♦ నావలందు

తే॥ కలుకు లేదురెదు రయి యొత్తు - గాఁగఁజేరి, కావచ్చుటచే భద్ర ♦ గజ చయంబు
లొండొకటిఁగ్రమ్మనిలువఁగా ♦ నొప్పుమీఱు, దంతములభంగినుబైచిన ♦ స్తనములొప్ప

తే॥ ఉ త్తరీయములం బోలి, యొత్తుగాఁగ, నలులలేవ దిగిన మద ♦ హస్తీ నికర
శిరములం గుంభ వరములు ♦ చెలఁగెఁ జూడ, జాహ్నువీ స్తనములఁబోలి, జానుమీఱి

చ॥ ఉరవడి నావలేగు నెడ ♦ నొక్కటి నొక్కటి దాఁకఁ గోమలుల్
కరము మనః కలంకమునఁ ♦ గాతరలై యిరువంకఁజూడ, దు
ర్భరమగు విభ్రమంబున, శ ♦ రంబులు త్రోవఁ జలించి భీతిమై
సుఱుకుచుఁద్రుట్లు వాలుగల - యొప్పు వహించెను వారి చూడుకున్.

చ॥ చెరచెర రెండు ప్రక్కలను ♦ చేరికఁ దెడల గదల్చ లేచు తుం
పరలు వరాంగనా మృదుల ♦ వస్త్రములం దడుపంగఁ దోరపుం

బిఱుడుల కాంతు లుట్టి పడి ♦ వెల్వడ, డెందములందు కుంది ము
చ్చిరి తల వ్రాల్చు వీరులకు - జింత రవంత తొలంగ నత్తజిన్

శా॥ ఈ తీరంబునఁగల్గు వాహినులఁ బై ♦ నెక్కించి కొంపోయి వే
చూ తీరంబున డించి క్రమ్మటిలు శూ ♦ న్యంబై న నాకావళుల్
దాతృత్వం బటవోక యిచ్చి మఱియున్ ♦ దానంబు సేయంగ సం
ప్రీతిఁ రత్న నివాసుఁ జేరెడి ఘన ♦ శ్రేణి విడంబించెడిఁ.

ఉ॥ నమ్మిలి యీశలందనరి ♦ నల్లని ధూపము వోలె నాడు పొం
కమ్మగు కాడ లయ్యెడలఁ ♦ గంబములం బలె నిల్వ నాణి ము
త్యమ్ముల జంపు లుల్లసెల ♦ నల్లల నాడెడి నల్ల శైశ్మముల్
క్రమ్మిన చాపలంబలె వి ♦ రాజుల నావలు వోయె నల్ల నన్.

సీ॥ గంగ యాకాశంబుఁగాఁగఁ జిందిన ముత్రై, ములు విరాజిలు ఋక్ష ♦ ములుగ నప్ప
జెందమ్ములం బోలు ♦ సందంపు మోముల, మించుఁబోడులు పయ ♦ మించునావ
లెలమి జలము లాడి ♦ బృందారకాంగనల్, గమనించు సుర విమానములఁ బోలె
తుంపురుల్ లేవఁగా - ద్రోచు తెడ్లడుగుల, వలె గానరాఁ జెల్వలలరు నౌక

తే॥ వారిపాదంబులును వెలి, వచ్చితోఁప, ప్రాణములు పొంది నడచెడు ♦ పగిరి నొప్పె
సేనలును పౌరవరులును ♦ చేడియలును, గంగ వెనుకఁ బడఁగ నట్లుకడచినారు. ౯౮౦

ఉ॥ తక్కువ జాతిచేత ఘటి ♦ తంబయి త్రోవఁగఁ బూను నావపై
నెక్కక కామ వేగమున ♦ నేపున మిన్నన సూనివర్గముల్
చక్కన నేగె, నిక్కముగ ♦ సత్ఫల మిచ్చెడు కృత్య మొక్కఁడే
నెక్కడ నేనియుం గలదె ♦ యిద్ధ తపంబున కంటె నిద్ధరన్? ౯౮౧

చ॥ సుడులు గలట్టి వెల్లువలఁ ♦ జొప్పిలు గంగను దాటి యెల్లరున్
దొడరికఁ దీరముం గదియ ♦ దుర్ధన వాంఛలు సంచసంబులున్
విడిచి ప్రభుత్వముం జరపు ♦ వీరుల కీర్తుల గ్రిందు చేసి యీ
పుడమి మహాన్నత స్థితిని ♦ పొందిన యా భరతుండు చెచ్చెరన్.

తే॥ అనుపమగుణిత్రుఘ్నండు, జనమలునును, మంత్రుండు సుగుహుఁడెక్కఁగా ♦ మాన్యుఁ
భరతుఁడెక్కిన యంతనా ♦ పడవ నడవ, సాగెదెడ్లను కాళ్లతో ♦ సత్వరమున. ౧౮౨

సీ॥ బాంధవుల్ దేవతల్ ♦ ప్రణతులై సేవించు ♦ కోసతేంద్రాత్మజున్ ♦ గుహుండు గాంచి
యీమె యెవ్వరి తల్లి ♦ యెఱింగింపఁ దగునన, భరతుఁడెట్లు వేని ♦ వాకిలికడ
రాజులు మనవికై ♦ రహింఁగాచి యుందురా, దశరథేశ్వరు జ్యేష్ఠ ♦ దార యీమె
కమలజ నాభిని ♦ గన్న మహాత్ముని, ఘన తనుఁ గడుపారఁ ♦ గన్న తల్లి

తే॥ భువన తారకమగు రామ ధూరిఫలము, కడఁక జగముల కొనఁగిన ధూరిఫలము, కల్పతరువు
అతనిఁ గనుటచే నొందు భాగ్యంబుదెల్ల, నేను జనియించుకలమున నీఁగి కొనియె. ౯౮౪
తే॥ అనుడు గుహుండామె యడుగుల నడలిపడఁగ, వత్సముంబాయు గోవునావనరుడేవి
యీతఁడెవఁడనమాయన్న హితుండుమాకు, నన్న గుహుండునిభరతుండా యమకుండెలుప

ఉ॥ నాయనలార! దుఃఖమున ణంపుడు సత్య పరాక్రముండు భో ౯౮౫
గాయతనంబు రాజ్యరమ నందక కానకు నేగుటెన్న మే
లే యొసరం గతంబయిన దింక మహామతిఁ గూడి యేవుర
త్యాదుత భూమి నేలు కొనుఁ డర్మిలి నొద్దిక జాలకాలముక. ౯౮౬

చ॥ అనుడు సుమిత్రఁగాంచి గుహుం డల్లన నిట్లనుఁ బ్రేమపూర్ణయీ
జనని నిగూర్చి పల్కుమనఁ జక్కటి వీడని చక్రవర్తి కొ
ప్పిన కడగొట్టు భార్య రఘు వీరుని సన్నిధి పాయకుండు నా
యనుజుని కన్నతల్లి సుగు జాలయ యంచు నతండు దెబ్బఁగన్. ౯౮౭

చ॥ తనపతిఁ గాటికంపి కుప ధంబునఁ బుత్తుండు దుఃఖ వార్ధిలో
మునుఁగఁగ రాఘవుండు వన ముం జొర విష్ణువు గొల్చు లోకముల్
తనమది నున్న క్రౌర్యమునఁ దక్కగ గొల్చిన కైక జూపి యీ
జననిని గూర్చి పల్కుమనఁ జయ్యన నా భరత ప్రభుం డనుక. ౯౮౮

ఉ॥ దొడ్లగు నెంజిలిక భువికిఁ దుందుడు కొప్పఁగ గూర్చి నిందయక
బిడ్డను పెంచుతల్లి పృథి వీసలి ప్రాణములేని పోల్కి బే
రెడ్డఁ దపించుచుండ లవ మేని యలందురు చిన్నై లేని యీ
వెడ్డరి యెవ్వరో యెఱుంగ వే? ననుగన్న మహాత్మురాలగుక. ౯౮౯

చ॥ అనియతఁ డాడు పల్కువిని యగ్గుహుండుతట వారికిం గ్రమం
బునఁ దనమేల్మి కేక్కిరిచి మ్రొక్కెను హంసి యొకండు టెక్కలక
గొనక జలంబు నీచి దరి గొన్న వితంబున ద్రోణియుం దరిక
గొనకొని చేరె జాహ్నువికిఁ గూరిమిఁ జేతులు మోడ్చి రందఱుక ౯౯౦

తే॥ దిగిన జనసులు మువ్వరు తీరమందు, పల్లకి లెక్కించునఁ నా భరతుండపుడు
క్రొత్త కన్నీటివెల్వలఁ జిత్తభార, మడఁగఁ గొల్పడ గుహునితో నడచి నడచి
తే॥ కర్మ భరము జ్ఞానాగ్నిచేఁ గాల్చివైచు, వరబలుండగు మునిభర ద్వాజావనము
చేరె నమ్ముని వారల తీరుగాంచి, వృద్ధయతులతో నక్కడ కెదురు వచ్చె. ౯౯౧

౧౨ పాదుకా పటలము. (౧౪౧)

క॥ అరుదెంచిన యతివరుఁగని, భరతుండు తండ్రివలె నెంచి ప్రణతియొనర్చు
హరుఁ జోలిన యమ్మునియును, భరతుని దీవించె బుత్తి పాత్రల్యమునన్. ౯౯౨

- క॥ భారతా! నీకుం జేరిన, ధరణిఁ గిరీటము ధరించి • తాత్పర్యమునన్
భరియింపక నారలు జడ, లిరవుగ ధరియించి రాఁగ • నేమి కతంబో? ౯౯౦
- క॥ అనుచు మన మెరియఁగినుకను, మునివరుఁగని ప్రాజ్ఞులిక! మొట్టమొదట ని
ట్లునవగు పనియొనరువలే, దనుటయు మిము బోటివారి • కర్హమే చెప్పుడీ! ౯౯౧
- మ॥ శ్రుతి శ్రీ ర్షప్రతిపాదితాంఘ్రి యుగుండై • శోభిల్లు శ్రీరామ భూ
పతికిం దమ్ముండనై నెఱిగి విడిచి భూ • భారంబుఁ గైకొందునే?
యతఁడే మెక్కువ వచ్చి రాజ్యము ప్రియం • బారం గొనఁడేని ని
శ్చిత బుద్ధి వనమంద యన్నకడ ని • శ్చింతం బ్రవర్తించెదన్. ౯౯౨
- క॥ ఆపలుకు భరతుఁ డాడఁగఁ, దాపన వరతనువు లుబ్బె • దన్మానసముల్
ప్రాపిత హరిచందన కృత, లేపమ్మునఁబోలె మోద • లీలలఁదేలెన్. ౯౯౩
- క॥ మునుకొను నెనరున భరతుని, తన శుద్ధ కుటీరమునకుఁ • దతమతిఁ గొని య
మ్ముని సేనకు విందులు పం, బిన వేడ్క నొనర్తు ననుచు • వేలిమి చేసెన్. ౯౯౪
- క॥ తలఁచిన యంతన దివియును, లలిత గతి న్నిలిచె జనము • లకు వేటొక పు
ట్టలసిన గతి తమ ముండటి, నెలవు మఱవ నుఖ జలధి ము • నింగిరి వారల్. ౯౯౫
- తే॥ చెడని ధర్మ ఫలంబులఁ • బడయువార, లంచు రంభాదు లెదు రేగుఁ దెంచి పొగడి
యిందు మండలములఁ బోలియెనకమెనఁగు, సాధములకుఁ గొంపోయిరి•సకలజనుల
- తే॥ గండవొడి మేనఁగూర్చి న • లందినారు, విన్నవాఁకలో మున్నగా • విందినారు
శిరములం గల్ప సుమములఁ • జెరివినారు, సుమములంబోలు వల్వలఁ • జాట్టినారు
- తే॥ కుసుమ లత కూనలం బలెఁగునిసి నిలిచి, సుందరాంగులు నగలిచ్చి • సాగసుచేసి
యొనర దేవ రాజును పీఠ యూష కల్ప, మైన యోగిరములు వెట్టి • యలరఁజేసి
- తే॥ హంస కేకి తూలిక లెఱ్ఱ • నైన పత్తి, తెల్లదూది బూరుగదూది • తీర్చిచేయు
పట్టునెఱ్ఱల హరిణుల • పగిది దేవ, వనితలు పరుండ నెల్లరు • కునికినారు. ౧౦౦౩
- తే॥ ఏలికలు మొదలుగఁ బల్ల • కీలు మోచు, వారివఱకుఁ గ్రమంబుగా • గారవమున
కుహిమ నొందిన విబుధుల • మాడ్కినుపచ, రించి వారి యెడఁదల • రించినారు
- తే॥ అటులు రంభాదులై న బిం • బాధరలును, వారియాజ్ఞల దానుల • వలె నొనర్చు
భరతులోవచ్చుకాంతలు • భవ్యమైన, దివ్య భోగంబులంది సం•తృప్తి గొనిరి. ౧౦౦౪
- తే॥ నందనవన నవ ప్రసూ • నములతాపి, గొనుచు నంధులు కేయిల • గొని చరించు
కరణి నచ్చటి పిల్లతె • మ్మొరలు పొలసె, సకలజనముల మనములు • సంతసంప.
- తే॥ తొద్రమెక్కువ కలిపిన • కబళములను, లేత వరియాకురాసి గ •ల్పించి కల్ప
శంబు భాసఁగ భుజంఁచెను • గజచయంబు, మదజలముద్రావిమధుప్రము • ల్మదముగోసఁగ

తే॥ సరక బాధలఁ దొలఁగించు ♦ గురుతగలుగు, నీరముల వారణంబు లింపారద్రావె
పచ్చతా లేతకాంతులు - పరిధవ్విల్ల, బెరుగు కనవుఁదురంగముల్ ♦ వేడ్కమేసె.

క॥ అందఱు నారీతిగ బలు, విందుల సురభోగ మనుభ ♦ వించిరి భరతుం
డందలి కాయల దుంపలఁ, బొంది యొడలు ధూళి నునిచి ♦ పోగడపె సిని

తే॥ తెలివిగలుగుచో వీడెడుకలయుఁ బోలె, నమ్మహాభోగములు పూర్తి, యగుదుఁబుణ్య
ఫలము పొందిన జీవి క, వ్వలి విధాప్తి, కరణి నిరులు తొలంగఁగఁ ♦ దరణి పుట్టె

తే॥ త్రికర జ్ఞాక్యంబుగాఁ బాడి ♦ తినిరి చేయ, కుండు జీవికి వలె భోగ ♦ యుక్తిమాతె
సురపదచ్యుతులై భువి, జొచ్చువారి, వలెనె వారలు పూర్వభావములఁగనిరింగఁ

తే॥ నాటి యదయానఁ బెనుత్రోవనడచునేనఁ, గాంచి దివ్యులు వననిధి ♦ గాదుభరతు
సైన్యమని యెన్ననయ్యది ♦ తైలవనము, లెల్ల దుక్కిగా మరుభూమి, యెల్లజేరె

క॥ పెరిగిన రజమున మఱిగిన, తరణియు శీతకరుడగుచుఁ ♦ దాపము వీడె
కరుల మదజలము నడవం, భారయని రొంపియయి యెడరు ♦ పొలముగమాతె.

క॥ రాజులతెల్లని గొడుగులు, రాజులె గురుతరుల నీడ - ప్రాచీన కరణి
రాజుకొను గులక రాలల, యాజగ మరు భూమి పందిరై యొప్పెనఁగె. ౧౦౧౪

తే॥ అధికరాజ్య సంపద గొను - మంచుజనని, సలుక నొందిన కినుక య ♦ గలముగాఁగ
మొగమెఱుపు మేనునల్లనౌ, పుణ్యఁగాంచి, ప్రేమఁ గరఁగి యెండిన తరు, వితతి ననిచె

తే॥ జీవముల కంటె గొప్పది ♦ శీలమనుచు, సత్యవాక్కుకై మరణించు ♦ జన వరో
దడము క్రూరమౌనెడరుఁ గే ♦ దారమట్లు, దాటి చిత్రకూట శిఖరిఁదఱిసె సంత.

భరతుని సైన్యమును కని లక్ష్మణుఁడు కోపించుట

సీ॥ అధిక భూరజము నశ్వాదులు రథములు, కోపానఁ జెలరేగు - కుంభిచయము
కలిగించు రవమును ♦ కాల్బలంబుల కల, కలమును విని గొప్ప - బలమె యనుచు
నేల యుబికి లేచు - పోలికఁజనునొక్క, తైలాగ్ర మెక్కి ల, శ్మణుఁడు చూచి
యిల శాశ్వతంబుగా - నేల నిచ్చించి దు, రాశచే దుర్బుద్ధి - యడర నిల్లు

తే॥ భరతుఁడే కూర్చుకొని సేన - పరశురాము, గెలుచు జోద్యుడై దాడి నా-గించెనుచుఁ
గ్రుద్ధుడై శిఖరంబు ను ♦ గుగను ద్రొక్కి, దుమికి వడి నన్నయొద్దకుఁదొడరివచ్చి

చ॥ భరతుఁడు తోడఁబుట్టువను ♦ పాటియు నెంచక గొప్పనేనతో
సురవడి దాఁక వచ్చెనని ♦ యొత్తిన కిన్కఁ గటారి చెక్కి తొం

దొరగ ధనుస్సు నెత్తికొని ♦ తూణముఁ దాలించి యన్న పాద పం

కరుహములక భజించి పలు ♦ కం దొడఁగె మది తత్తఱింపఁగె. ౧౦౧౫

చ॥ ఇహపర సౌఖ్యముల్ విడిచి యీ భరతోద్ధర బాహుశక్తియున్
సహచర సైన్య సత్త్వమును యీ సత్యపరాక్రమ! నీదు తమ్మును
త్సహన మహా సహాయ బల యీ సంపదయున్ ముదమారఁ జూడుదు
స్సహతర కష్టముల్లోలఁగి యీ సంతన మందెదు నేడు రాఘవా! ౧౦౧౯

ఉ॥ పీనుఁగు పెంట చేసి యిటఁ యీ బేర్చిన తుంగ మతంగజంబులన్
జాను తొఱంగి పడ్డ రథ యీ సంఘముఁ బ్రేవులు చింద కూలు నీ
నేనల నుడ్డుగుడ్డి తెగి యీ చిందట వందట యైన తేజులన్
మానగు రక్త వాహినుల యీ మానక చూచెదు గాక రాఘవా! ౧౦౨౦

చ॥ తళతళ లొప్ప తూపు లడి యీ దంబుల చేతుల బొందడంబులం
దళమగు తొమ్ములం దొలిచి యీ దద్దఱు ప్రాణము తోడ వీపునం
గళచెడ డుస్సి రక్తము ము యీ ఖంబుల నొప్పన వెల్ల దిక్కరుల్
కళవళ మంద నేచుటలు యీ గాంచెదు గాక ప్రసన్న రాఘవా! ౧౦౨౧

చ॥ జవన తురంగముల్ కెరల - న్యందన హాటక శృంగ పంక్తులం
దవిరళమై పిశాచము ల - హంకృతి నార్చుచు ప్రీలు కేడముల్
దవిలి ధరించి హస్తములు యీ దట్టుచుఁ బాటలు పాడు చాడుచున్
జవి గొన నల్లఁ ద్రావి కడు - జంపునఁ ద్రేన్పుట చూడు రాఘవా! ౧౦౨౨

తే॥ భరతు సేనా మహీజంబు - పాదుతోడఁ, ద్రుటిని పేరు లేకుండఁగఁ - ద్రుంచి వైవ
స్వర్గ పృష్ఠంబు విఱుగ న్న-భార మీఁగ, భాత్రి యూటట గొనుటయుఁ-దపిలి కనుము

చ॥ ఎనసిన రక్త వాహినుల - నీడుటచే నొడతెచ్చనైన శా
కినులును ప్రేత భూత తతి యీ గిట్టి కబంధములున్ సమస్త ప
ట్టనములు నీ కరంబుల న యీ శంగిన వంచు సురావళిం బలెన్
గని మనమందు సంతసిలి యీ గంతుట గాంచెదు గాక రాఘవా! ౧౦౨౪

క॥ కరులు హరులు బలియురు తెగ, నురవడిఁ బ్రవహించు రక్త యీ ముదఘి గలియన్
శరధులు రక్త శరధులై, కురుయుటగని మనమునందు మోదింతు నృపా. ౧౦౨౫

చ॥ విఱుగ శతాంగముల రథిక యీ వీరులు చావఁగఁ గైదువుల్ చెడన్
దఱిగిన దంతి వాజ భట యీ తండ శిరమ్ములు సంఘ్రు లూరువుల్
బరులు కరంబు లొ డొకటిఁ యీ బాసి రణస్థలి ఘోరభూమిగాఁ
బటపు మదీయ బా.ముల యీ పద్ధతి గాంచెదుగాక రాఘవా! ౧౦౨౬

చ॥ మురువగు తొక్కలున్ గనక యీ పుంఖములుం గల మచ్చరంబుల
య్యిరువుర తొమ్ములం దొలిచి యీ యిచ్చమెయిన్ గగన సలంబునన్

దిరిగెడు కంక గృధ్రములఁ ♦ దీయని విందొనరింపఁ బిల్వఁగాఁ
దొరతొరఁ బృష్ఠభాగమున ♦ దుయ్యట్ల గాంచెడు గాక రాఘవా! ౧౦౨

చ॥ ఒక సకీయందు మోహమున ♦ నుర్వర నొందిన రాజు నాజ్ఞచే
వికలుఁడు పొందినట్టి పృథి ♦ వీసలి నేలుట వీడి యివ్వెభి
బ్రకటిత రీతి నన్నపయి ♦ వైరముతో నిట వచ్చినాఁడు నా
రకమున కేగు వాడిపుడు ♦ క్రన్నన నావలన రఘూత్తమా! ౧౦౩

తే॥ పుడమివీడి కాననములఁ ♦ బొందుసీకుఁ గలుగు నాపదఁగని నిన్ను ♦ కన్నతల్లి
యడలుటం గాంచి మోదించి ♦ సట్టికై క, నేలఁబడి పొరి యేడ్చుట ♦ నేడుగనుము.

తే॥ ఒక్కత్రుటిలోనె యీ బలఁముక్కడంచి, త్రిపురముల దహియించినఁమృదుని భంగి
గ్రాలువాడ నటంచు లఁకృణుఁడు పలుక, నల్ల నిట్లను జానకీ ♦ వల్లభుండు. ౧౦౪

ఉ॥ తమ్ముడ! నీ తలంపులకుఁ ♦ దగ్గ విధంబున సర్వలోక జా
లమ్ముఁ గలంగఁ జేయఁగఁ ద ♦ లంచితి విష్ణుడు దానినాఁప శ
క్యమొక్కో? దానిఁగూర్చి యింక ♦ నాడుట కేమియు లేదు సావధా
నమ్మున విందుగాక యొక ♦ జ్ఞాన వికాస విధాన కార్యమున్. ౧౦౫

చ॥ జగముబలంబు మెల్లిన భు - జంబులు గల్గిన వీర! సుసిరం
బుగ మనవంశ జాతులగు ♦ పుణ్యుల లెక్కిడ శక్యమాన? యీ
సుగుణుల నొక్కరేని తమ ♦ నూపుత ధర్మములం ద్యజించిరే?
నిగమ హిత ప్రకారములు - నేర్చిన యాభరతుండు దుష్టుడే? ౧౦౬

చ॥ హితమతి సత్యవాక్యుడగు ♦ సీతఁడొనర్చు నమస్త కార్యమల్
శ్రుతి హితముల్; నిరుద్ధములు ♦ చొచ్చుటగానమ; నీవు నాయెడన్
మితి చెడనుంచు ప్రేమమున ♦ మించి పరాచరిసింపకుంటి వె
ద్వితమునఁ జర్చసేయఁ గ్రుధ ♦ వెంచిన డెందము సత్కృతమ్ములన్?

ఉ॥ అడికవోవ నన్నయను ♦ నర్మిలి నాయెడ కేగుడెంచుచు
న్నాఁడు సమస్తభూతలము ♦ శాకొనఁగన్ మది నిశ్చయించి యు
న్నాఁడిది నీ వెఱుంగక ఘ ♦ సంబుగఁ బోఁగ నెత్తినచ్చుచు
న్నాఁడని యెంచుటల్ మతి కొ ♦ నందగు పద్ధతి యశాన? తమ్ముడా!

క॥ భరతుఁడు నేలను సేనల, సిరి నొనఁగి క్షమాపణంబు ♦ సేయఁగఁగోరన్
బరిణతి వచ్చె ననుట విడి, యిరవుగఁ బోరంగ ననుచు - నెంచుట తగునే? ౧౦౭

తే॥ తెలియుమా సద్గుణంబను ♦ తేరి చీల, ధర్మమూర్తి భరతు నిట్లు ♦ తలఁపఁదగునె?
యిచ్చటికి నన్ను చూడనే ♦ వచ్చువాఁడు, పిదపఁ దెలియంగఁ గలవిది ♦ వినుతసుగుణ!

భరతుడు రాముని డాయ వచ్చుట.

తే॥ రాముఁడిట్లు తమ్మునూ ధర్మచుండ, భరతుఁడచ్చట సేనన ధర్మలనె నిలిపి
తన్ను వీడని యనుజాతో, దగ్గఱించి, యన్నస్థితిఁ గాంచె నుమ్మలఁమధికరింప. ౧౦౩౭

ఉ॥ దోయిలి గూర్చు హస్తముల ధర్మతో వసివాడి కృశించు మేనితోఁ

బాయని దుఃఖవేధ జగి ధర్మ వాసిన కన్నులతో జటాలితో

వ్రాచుగ రాని దుఃఖమయ ధర్మ భావముతో నొక నారచీరతో

దాయగ వచ్చు నా భరతుఁ ధర్మక రాముడు కాంచె బూర్తిగ. ౧౦౩౮

తే॥ లక్ష్మణా! యిటు రమ్ము బలంబు గలుగు, భరతు సంగర యోగ్య రూపంబు గంపె!
యనుడుఁ దమ్ముడు నాతని ధర్మ చూచి, మానుపడి నిల్వఁ గన్నీటి వానతోడ.

తే॥ తాను నిందించు పలుకులు తనదు కినుక, నెంచి సిగ్గిలి డెందంబు ధర్మ సంచలంప
వింటితో వేడి బాష్పముల్ పృథివిదొరగ, వాడిన మొగంబుతోఁటిచ్చవడుచునిలిచె

ఉ॥ న్యూనత లేకయుండఁ దప ధర్మ మున్నతి జేసి ఫలంబు పొందువో

భాను శుతేశుడౌ మగని ధర్మ బాసి శుభంబులఁ బాసి శోకముం

బూని కృశించు రాజ్యరమ ధర్మ పూనిక నంపిన దూతవోలె మో

హ్మనిన కేలుతో భరతుఁ ధర్మ డుత్కట దుఃఖము తోడ డగ్గ. ౧౦౪౦

తే॥ తఱిసి మరణించు తండ్రి ధర్మ సరసినట్లు, కాంచి తగవు దలంపక ధర్మ వీడి
సీతి మానితి వనుచు మై ధర్మ నెలవు తప్పి, పాదములఁబడె హా! యను ధర్మ దనమున. ౧౦౪౧

తే॥ ఉనులు లున్నవో లేవో యం! చూహనేయఁ, దగినతీరునఁ గృశించు ధర్మ గాంచి
నేత్ర కంజముల్ విడుచుక ధర్మ న్నిరు భరతు, పడల నింది పొరలి కాఱి ధర్మ జడిమ నిలిచె

తే॥ ఆదిదేవుడు ధర్మంబు ధర్మ నలము పగిది, నెల్ల సీతుల కిల్లయి ధర్మ యెనఁగు రామ
వరుడు నిట్టూర్పుపుచ్చి బాష్పములు వీపున బడఁగఁ దమ్మునాలింగంబున ర్చె

క॥ అలవికొని యతని వేషము, పలుమలు గమనించి యరసి ధర్మ! జనకుం
డలమిని సుఖముం బొందునె? యిల నేలునె? దుఃఖ మొంద ధర్మ! యనుడు. ౧౦౪౨

తే॥ అన్న! సీవియోగ వ్యాధి ధర్మ యలము కొనఁగఁ, గన్నకై వరంబను ధర్మ కాలువలనఁ
దనకుఁ దగిన సత్యంబును ధర్మ నిలిపి, నర్హలోకంబు చేరెను ధర్మ డనఁగ. ౧౦౪౩

ము॥ పరలోకంబున జేరె నన్న పలుకుల్ ధర్మ బలెంబు గాయంబులో

జొర దూఱించిన యట్టులె చెవులలో ధర్మ జొరెంచు మున్నే వెనక

సురలోకోఽధిభోక మేలఁదగు ను ధర్మ శ్లోకుండు హృన్నేత్రముల్

సురుంగం గాలిపటంబు చుట్టు కరణిం ధర్మ జుట్టె ధర్మ వ్రాలుచు. ౧౦౪౪

తే॥ మొదలు సఱకిన భూజంబు ♦ పుడమి వ్రాలు, నరణి బడి పిడుగున కల్కు ♦ సర్పమువలె
తెలివి దప్పి యొకింతకు ♦ దేటి యూర్పు, పుచ్చి తపియించి యాఱు ♦ పొగిలెనొగిలె

సీ॥ ఆటని భాను కు ♦ లాలయ దీపమా! నిర్వాజ గురు ధర్మ ♦ నిలయ! తండ్రి!
అరిమద గజసింహ ♦ మా! దమూలోల! యిం, కెవ్వరు సత్యంబు ♦ నేల వారు?
మాకు దిక్కవర్ధు? ♦ మఱి తేర్పువారేరు? మరణించితే యిట్లు ♦ మమ్ముపాసి
యెవ్వరి నింక దం ♦ డ్రీ! యని పిల్తుము, తగునె యిందఱ పీడి ♦ తరల నీకు

తే॥ మేటి ఋశ్యశృంగునిచేత ♦ మేల్చి వేల్చి, యెనర గావించి ననుగాంచి ♦ యుర్వియందు
కన్న గొప్ప ఫలంబేది? కడకుమమ్ము, వీడి యింపై న ప్రాణముల్ ♦ వీడుటొక్కో?

తే॥ ప్రాణులకుమేలునేయు దా ♦ ర్థంబు గలుగు, భూమి భారము నేదాల్చు ♦ బాడమువిఘ్న
హేతు విదియొక్కో? నీయాని ♦ యెగురఁగొట్టు, కాలుండై పుట్టితి నె జగ ♦ మేలుకొఱకు?

తే॥ శంబరుం జంపి వజ్రకి ♦ స్వర్గమిచ్చు, పార్థివేంద్ర! పాలనము మా ♦ వశము చేసి
యింద్రియములు న్వవశముగా ♦ నెనఁగఁజేసి, తపము చేసిన విధమిదే ♦ తండ్రినీవు?

ఉ॥ కోరఁగఁ దగ్గ పాలనము ♦ కోరిక నెల్లరు వేడఁ బూని యీ
ధారణి కెల్ల దుఃఖమును ♦ దార్చిన యల్పుడ నైతి మృత్యువుం
గోరుట దక్కఁ బ్రాణములఁ ♦ గూరిమి వీడని మేను వెంచి యే
నేరి మొగంబు గాంచుటకు ♦ నింకను మేదిని నుండఁ గోరుటల్?

తే॥ కోసలము వీడి యడవి నీ ♦ కొడుకు చేరె, ననుచు విన్నంతనే దివి ♦ కరిగితి వఁట
తండ్రి! నీమృతి వినియుచు ♦ తలరి తలరి, బ్రతికియే యున్న వాడను ♦ బ్రదుకుగోరి

ఉ॥ జానుగఁ బూర్ణ చంద్రునకుఁ ♦ జల్లఁదలంబు నొనఁగు లోకన
మూన సితాతప త్రస్రప! మానము దివ్యుల కేని మాన్వగా
రాని బలం బుదారత తి ♦ రంబగు సత్యము నీతి ధర్మము
దోస యడంచు కొంచు నిటు ♦ తూటితె యెల్లర వీడి స్వర్గమున్? ౧౦౫౪

తే॥ ఇట్లు పలువిధముల నెలు ♦ గెత్తి యేడ్చు, రామ చంద్రుని తమ్ములు ♦ రాజ వరులు
చేరి లేపి పట్టుకొన వ ♦ సిద్ధుఁ డంత, హిత మితోక్తుల నోదార్ప ♦ నెంచుటయును.

తే॥ తాపన శ్రేష్ఠులగు భర ♦ ద్వాజుఁడొది, మునులు నేడు దీవుల లోని ♦ మనుజువరులు
మంత్రులును సైన్యవతులు రా ♦ మ విభుఁడేర, వచ్చిరి మనంబులారట ♦ పడుచునుండ

తే॥ మఱియు రాదగు నెల్లరు ♦ మలసి వచ్చి, నిలువఁ బరితపించుచున్న ♦ నృపకుమారు
మోముఁగని బ్రహ్మసముండగు ♦ మునివరుండు, వాక్యకోనిడుఁడీరితి ♦ పలుకఁబొడఁగె.

చ॥ తతమతి సన్న్యసిండుటయు ♦ ధర్మమొనర్చుట దక్క నెమ్మదిన్
బ్రతుకఁగ గోరు పుణ్యలకుఁ ♦ బ్రాపగు సాయ మొకండు గల్గునే? ౧౦౫౫

మృతియును పుట్టువున నహః జమే కద! ప్రాణుల కెల్ల భూమిపై

శ్రుతి హితపారగుండవు నిఁ జుద్ధ చరిత్రుడవున్ స్మరింపవే! ౧౦౫౮

తే॥ స్థిరములేని జన్మంబులు - దెలుపనేల? కోట్లకొలదియూసవి కామ - కోపమాహ
దుఃఖసాఖ్యములొందునీ-తోయమెఱిగి, యముడుదాక్షిణ్యముతుండని-యనగదగునె

ఉ॥ పుట్టక మున్నె జీవములు యిహ జనించుట చూచుచుండమే?

పట్టుగు విద్యకత్తి భువి యిహ భారము నర్పదవేల యేడు లి

ట్టు చలింప కోర్చి నెల యిహ వారిని ధర్మము కీర్తి నించి యే

లిట్ల గతింప నిట్లు వగఁదీల్పడఁ బాడియె? రాజనగదనా! ౧౦౬౦

తే॥ శీలమును ధర్మమును భువి యిహ జెడక నిలిపి, శూలమును చక్రమును వాణిఁ లీలఁదాల్చి
మూల పురుషులై వెలయుముఁ మూర్తులకును, కాలమును వలఁబడకుండఁ గావశంబె?

తే॥ ఇంద్రియంబుల కెఱుకయైఁబయిలను వెలయు, నన్నిటికిని మూలంబులై యమరుపంచ
భూతములు నొక్కయపుడుఁ పాలియు నవియె, యనగదీనికిఁ జింతింపఁనగునెచెపుమ?

తే॥ పూజ్యమగు పుణ్యమను నేయి యిహ కాళ, మనెడి వత్తిడి నిధియను యిహ
జీవితమను దీపము నుద్దేసించి నిలువఁ, గారణములు రెండును తీఱఁ నాటుటరు దె?

తే॥ ఈజగంబున దుఃఖముం యిహ దేమునింగి, యాజగంబున నరకంబు యిహ నందె మునింగి
మరల జన్మించి చిక్కుల యిహ మలఁగుచుండు, పెక్కు వగల జీవుల లెక్క యిహ పెట్టనగునె?

తే॥ వినుత సద్గుణాకర! తండ్రి యనెడు కతన, సృష్టి కర్తయౌబ్రహ్మకుం యిహ
విష్ణులోకంబు నందున యెఱుగు చుండె, పతనీకీపు గావించు సాధులెవరె? ౧౦౬౨

ఉ॥ ఆతని పోకకై మది ర యిహ వంతయుఁ జింత యొనర్పరాదు పై

నాతని కింతకంటె నర యిహ గడ తేఱు పథంబు లేదు నీ

వాతని కింక జేయఁదగు యిహ నయ్యవి యున్నవి శ్రద్ధతోడ నీ

చేతులతో నొనర్ప మది యిహ చింతము శాంతిలఁ గారణంబగున్. ౧౦౬౩

ఉ॥ వాచ పదంగ నీటివడి యిహ భాసిలు బుద్బుద పంక్తిభాసలు నీ

మేనులఁ గూర్చివీరిత మది యిహ మిఱుట వేఱిడి లక్షణంబగున్

మానక బాష్పముల్విడిచి యిహ మానిసి గాంచు ఫలంబు గానమున్

గాన జలాంజలి నివృద్ధము యిహ గాదిలి తండ్రికి బాసకీర్పరా! ౧౦౬౪

తే॥ అనుడు శ్రీరాముడును చింత యిహ వలఁద్రోచి, యాచతుర్వేద వేది మ యిహ
యగు వసిష్ఠతో గంగకు నరుగు దెంచి, చేయఁదగు కృత్యముల భక్తిఁ జేయఁబూనె

తే॥ నీల జీవాత్మలకు నొకేచందమొప్పి, యెఱుక నొనగు మహాత్ముడఁ య్యెటమునింగి
గురుఁడు తెలివిన విధులెల్లఁ గొఱుతలేక, నలిపి మమ్మాటు తర్పణ యిహ జలము వదలె.

తే॥ చేయఁదగుక్రియలనుపూర్తిచేసియవల, మాన్యులగుమంత్రులునుసృష్టుల్ మానివరులు
తక్కువారలు తను చుట్టి - తరలిగాఁగ, జానకి వసించు నప్పర్ణ - శాలజేర. ౧౦౨౦

తే॥ చేరునంతలో భరతుండు, సీతయున్న, పర్ణశాలను గని యొంటిఁ, బర్ణగుచుంట
గని కరంబులతో మోదికొనుచుఁగనుల, రోదనముతోడఁ బడ నామె, పాదములను

తే॥ ఇంద్రియములలో జలనిధి, లేడునున్న, వనఁగ నెఱునౌ కన్నులఁ, బనవి పనవి
వెక్కి వెక్కి బాష్పంబువుల్, వెల్లువలుగ, విడుచుచుండెను భరతభూ, విభుఁడు వెలికి

క॥ పెను దుఃఖంబున మునిగిన, యనుజని తన పాదపుచేతు, లమరిచి రాముం
డనువుగ నెత్తుచు సీతను, గని జనకుఁడు మనలవీడి, కడచనె ననుడున్. ౧౦౨౩

క॥ వడఁకూను నెడఁదతోడఁ, బుడమింబడి యడలి యడలి, పొక్కుచుఁ బెలుచఁ
గడలికవ యనఁగఁ గనుఁగవ, యెడపక బాష్పములు విడిచె, నెన్నవతోడఁ. ౧౦౨౪

క॥ కలకంఠంబున వనరెడు, జలజాక్షికి భర్తవెంటఁ, జనిన యడవియున్
విలసిల్లఁ బ్రోలుగా నిపు, డలరాణ్యస్థితి దుఃఖ జలధి, నడుగుల నిలిపెఁ. ౧౦౨౫

క॥ ముని పత్నీలు తల్లుల వలె, జనక సుతను డాసి హస్త - సరసిజములతోఁ
గొని విమల జలములందున, మునిచి యడలు పోవఁ బలికి - మోదించి రొగిఁ. ౧౦౨౬

క॥ నలుపురు రాజ కుమారులఁ, బాలుపుగఁ, గను పూజ్యరాండు, మువ్వరతో వృ
ద్ధుల తోడ సుమంత్రుం డిన, కుల జలనిధి విధుని కడకుఁ, గుములుచు వచ్చెన్. ౧౦౨౭

తే॥ మొదటి వాడగు నలువకు, మొదటివాడు, తండ్రి వీడి వచ్చితిరె యో, తల్లులార!
యనుచుఁ దచ్చరణాబ్జచ, యంబు లందు, వ్రాలి కన్నీటి కాల్యలోఁ, బరితపించె.

క॥ వారలు నొక్కట రాముని, వారక కౌగిలిని చేర్చి, వనట యుబుకఁగా
భోరున రోదించిరి యం, గారమ్ముచ నేయి కరఁగు, కరణిఁ గరఁగుచున్. ౧౦౨౯

తే॥ అవల నవ్వీరులంగన్న, యవ్వలచటి, తీయని యెడంద గలుగు వై, దేహిఁ జేరి
చెలువకబ్బిన యప్పటి, స్థితి గాంచి, కడుపు మండి కట్టుకొని పెల్లడలినారు. ౧౦౩౦

తే॥ యోధవరు లయోధ్యంగల - యోగ్యజనము, రాజబంధువుల్ తక్కిన-ప్రజయువచ్చి
క్లిశిత మానసములతోడఁగిట్టిరాము, వేషమును స్థిగిని చాలవెగచినారు. ౧౦౩౧

చ॥ పడగల నీడఁబాఁచ దణి - పాన్పునఁ బండుట మాని ధాత్రిపైఁ
బాడమిన లోక నాయకుండు - పొందిన తత్కుల నాథుఁ డాటచే
నడవిన యంటు వోమునిఁగి - యర్హ విధు లొప్పనరిప నేగె నాఁ
బడమటి వారిలోమునిఁగె - భాన్కురుఁ డంతట లోక శాంతికి. ౧౦౩౨

భరతుడు రాముం బ్రార్థించుట

సీ॥ అనాఁడు కడవఁగా - నవసేవతులు రాజ, బాంధవుల్ మునులును - బలసియుండ
శ్రీరామ చంద్రుండు - చెంతనెయున్న భ,రతుఁ గాంచి వత్స! యీ - హితమువినుము
జనకుఁ డవ్యయ పదం - బునకేగె నతనియా, జ్ఞానుసారముగ రా-జ్యంబు నీదె
మకుటంబు ధరియించి - మహినేల కీలీలఁ, దపసి వేసము నూనఁ - దగునె? యనుడు

తే॥ సీవు కాటడవులఁ జేరి యిట్టులుండ, ధర్మమూర్తు లెవ్వరు? పురి ధర్మమేది?
పాడి నీకంటె మున్నె యీ - వనము చేరె, దానిఁబడసి కొంపోవంగఁ యీనినాడ.

తే॥ మనసు సమ్మతించని వర యనునెనిన్ను, తగని స్థితి నిల్పియంతట యగనిఁ జంపి
నట్టి కైకేయి కన్నట్టి పట్టిగాన, నాకు నీవేషముచిత ము న్యంబు తగునె? ౧౦౮౪

చ॥ జగములు సంతపింప బలు జాలిని గూర్చిన దుష్టురాలి కిం
బుగ జనియించు పాపగుణ యూర్ధ్వఁడఁ గావున నాకుఁ జావఁగాఁ
దెగువయుఁ గల్గ లే దొడలి తీపియుఁ బోదు తపంబు సేయఁగల్గ
దెగడికనుండి తప్పి కడ తేతద నింత యనుగ్రహింపవే. ౧౦౮౫

తే॥ కొలముపాడి వీడిన సతి యగుణము, నోర్పు, పరఁగకుండు తపంబును, కరుణవిడిన
ధర్మమును, పూర్వ వంశ ప ధతులు నీఁగు, పాలనము కంటె మేలయి యెక్కువనెమి?

చ॥ జననము తోడ నీకుఁగల స్వామ్యము, వీడఁగ రానిదా ననా
తన కులధర్మమా పదవిఁ దప్పఁగఁ ద్రోసి తపంబు పూనె దీ
వనునెడఁ బట్టుపట్టి నయ మాటిచి ధర్మముఁ ద్రెంచి మ్రింగువా
రిని బలె రాజ్యపాలన వ రించి చరింతునె నీకుఁ దమ్ముడన్? ౧౦౮౬

ఉ॥ మేర యిడంగరాని పెను మేలిమి కూరిమితల్లి చావఁగాఁ
గారడవిం జరించుచును కాయలు మెక్కుచు సీవు పోవఁగా
వేటిమితోడ వంచనము వెంచి ధరాస్థి గవ్వకొంటకుఁ
బేరిమి క్రుంగి యున్న తఱిఁ బేరిచి నాచుకొనంగ వైరినె? ౧౦౮౭

మ॥ భువనాధీశ్వర! తండ్రి చేయు పొరపుఁ బోరామి లోకాలకుఁ
దవులం జేసిన కైక కీడు భువిజెం దక్ష రాశ రక్షింపఁ బ్రా
భవ సామ్రాజ్యము నేల రమ్ము జగముల్ భవ్యంబులం బొంద మా
భవ బంధంబులు డింద నంచు నిటు వి స్పష్టంబుగా నాడఁగల్గ. ౧౦౮౮

తే॥ భరతు పల్కులు విని వాని భావమెఱిగి, చింతనము చేసియతని నీక్షించి వత్స!
నాడు పల్కుకొండు కలదు వినుంగఁదగును, చాల యోచింప ధర్మనూత్ముంబుడెలియు

ఉ॥ శీలము సత్యము దగవు • చెల్వీయు నీతియు వాంఛనీయమా
మేలిమి మున్నగుగలుగు • మెచ్చగు సత్పథవృత్తులై భూ
పాలర శాసనంబులకు • బద్ధములై భువి నిల్పుచుండు నీ
లీల మనంబు నందు పది • లించి తలంపుము సద్గుణాకరా! ౧౦౯౧

ఉ॥ ఉత్తమ శాస్త్రముల్ వినుట • యుత్తమ బుద్ధి గడించు చుండుటల్
ఉత్తమశీలముం గొనుట • యుత్తమవృత్తుల సభ్యసిండుటల్
చిత్తము దేవుపై నిడుట • చింతన సేయఁగఁ బెద్దవారె కా
సత్తమ మార్గ దర్శకులు • సత్యము నీవుఁ దలంచి చూడుమా. ౧౦౯౨

తే॥ ఆమహాత్ము లెవ్వారని • యడుగ వలతే? యెల్లవిధముల మనసున • నెంచిచూడ
తల్లిదండ్రులు దక్కనీ • ధరణియందు, వేఱవరు లేరు నిక్కంబు • విమలచరిత!

మ॥ జను లభ్యాసము సేయు శాస్త్రముల వై • శారద్యముం గొన్న పా
వన చారిత్రక! తండ్రి యాజ్ఞ గొని సం • భావ్యాస్వయాచిత్యభా
వనతో దానిని సమ్మతించితిని నీ • ప్రార్థించుటంజేసి వీ
డినచో సయ్యది సద్గుణం బగునె? పా • టింపంగ లేవే మదికా? ౧౦౯౪

క॥ తనయులు తలిదండ్రులకు, ఘన కీర్తిని కూర్చుటకొ? య • ఘంబగు నిదం
బెనుచుటకొ నీవచెపుమా? జనియించిన ఫలము సుజన • సన్నత చరితా! ౧౦౯౫

ఉ॥ ఏను దురాశచే జనకు • నీభవమందునఁ గల్గ రీనిగాఁ
బూనిచి కారవంబున గు • భుల్లునఁ ద్రోచి వినోదసౌఖ్యనం
ధానక రాజ్య భోగములఁ • దాల్చిని పొంది రహింపనేర్తునే?
మానవుడైన వాని కిహ • మాత్ర సుఖంబులు సుస్థిరంబులే?

చ॥ ధరణి నొసంగి సత్యమునఁ • దప్పక నిల్చిన తండ్రి పల్కుచే
భరత! ధరిత్రి నీదెయగు • బాలన సేయఁగఁ దగ్గ సత్త్వముం
బారసిన నీదెయకా మహి • బ్ర • భుత్వపు టర్వత నీకేయున్న దిం
కరమర లేల? యేలుకొను • మయ్య జనంబులు సంతసిల్లఁగక. ౧౦౯౬

తే॥ అనుడుభరతుఁడిట్లనుజ్ఞేష్ఠుఁడగుచుఁబుట్టి, మూఁడులోకంబులనుసాటిఁ మొనయకుండు
నీవ నాదిరాజ్యంబని • యెంచితేని, నీక యొసంగితి రమ్ము మఁన్నించి మమ్ము. ౧౦౯౭

ఉ॥ భూమి సమస్తముం గలఁగి • ముచ్చిరు చుండఁగఁ జూచి చూచి పై
నీమనమందు దోచు లలి • నే యొనరింతే? కలంకదేహిగాఁ
ప్రేమమీడి వచ్చి మమ్ముకయి • వీడక ప్రోవుమ యంచు దీనతక
ధామ పదాంబుజంబులుక • రంబులఁ బాయక పట్టె బట్టుడుక. ౧౦౯౮

తే॥ ననరు మనసున సీయిచ్చు * నేర్చినట్లు, నేల యిచ్చుట కొనుటలు * సీతియగునె?
నిందకై జంకి జనకుండు * సీకునొనగ, నాడు నమ్మితినిచిన యేండ్లు * నేడె చనెనె?
తే॥ సత్యమొక్కటి దక్క యాజగము వేటు, పూతగుణమున్నదని చెప్పఁబూనునేమి?
సత్యమున నుండి జాట దుష్కృత్యమయగుఁ, గాని వేటొండగునె నీవఁకాంచుమయ్య
క॥ ముదమున జనకుని యానతిఁ, బదునాల్లేండేను వనుల * వసియింపంగా
నదమలమతివై యంతకు, వదలక నాయాజ్ఞ సీవు * వసుధం గొనుమా. ౧౧౦౦
తే॥ తండ్రి యపుడె కిరీటంబుఁదాల్చు మనఁగ, నతని యాజ్ఞ మీఱఁగ జంకియనుమతినిచి
నాడె నదియెంచి నావచఁనంబు దాటఁ, దగునె? పని వినుమింకఁ జింతనమువలదు.

వసింపుడు రాము నయోధ్యకు రమ్మని కోరుట

ఉ॥ జేజిత సత్వశాలియగు * ధీరుండు రాఘవుఁ డీట్లు వల్క వి
భ్రాజిత కీర్తిశాలి ప్రతి * భక్ భరతుండు వచింపఁ బూన నం
భోజభవాత్మజుం డనియెఁ * బూర్వ నిరూఢ పరాక్రమాఢ్యులౌ
రాజుల సచ్చరిత్రములు * శ్రద్ధను విన్మరియాట దీటఁగన్. ౧౧౦౧

ఉ॥ తొల్లి వరాహమూర్తియై * తోయజ నేత్రుండు కోట పంట జా
బిల్లి కలంకి మట్లు కను - పింప ధర్మ జలరాశి నుండి యు
త్ఫుల్ల మనంబుతోడ జన * ముల్ పరితోషమునొంద నెత్తి నాఁ
డుల సిత ప్రకాశమున * నొప్పుచు నెప్పటియట్లు యుండఁగన్. ౧౧౦౨

మ॥ విల యాంతంబునఁ బంచ భూతములు ని - ర్విర్యంబులై తేజముల్
పొలియన్ దత్తము లెల్ల లీనమగుడున్ * భూతేశుడౌ విష్ణు వీ
జలరాశిన్ సృజించి యందు బహు వి * శ్రాంతి గనంగోరి ని
ర్మలమౌ మేటి వెలుంగు రూపమున ని * ద్రం జెందె మత్తాకుపై. ౧౧౦౩

తే॥ ఉన్నతులగు వేల్పులకుఁ బీ * యూష మొనఁగు, కడలి వంటి నల్లని మేను, గలుగువాని
నాభియందు పుట్టిన నలి * నంబు నుండి, యఖిల జగముల సృజియింప * నజుండుపుట్టి

తే॥ అవ్వారింబి జగంబుల * నివ్వటిల్లఁ, జేయుచోఁ గల్గె దొలుత వి - శిష్టమైన
మీ మహాస్వయ మందలి * మేదిసీశ, వరులు నెఱి దప్పు వారలీ * వఱకు లేరు

తే॥ శ్రుతులుశాస్త్రములివాపర * సుఖములొందఁగఱపుగురుఁడెవోఁగునుఁడుజగంబులందు
తండ్రు లై దుగురం దని * తద్జ్ఞ లండ్రు, నిక్క మిదియుఁ గుమారక! నీవెఱుంగవే?

తే॥ నదమ లాత్మక! యేను శాస్త్రములు పెక్కు, లెమి నేర్చిన ఫలము నా * కెనయునట్లు
నాదు పనుపు గాదనక వె * న్నకును వచ్చి, రాజ్య భారంబు పూనుము * రామభద్ర!

తే॥ అట్లు పలికిన కులగురు ♦ నరసిరామ, చంద్రుడీతీతిఁ బల్కు నం ♦ జలి ఘటించి
నర్వ శాస్త్రార్థ వేత్తలు ♦ సద్గుణులరు, కలవి మిర్రెఱుంగని ధర్మ ♦ గతులు ధరణి?

చ॥ అగుదురు గాక సద్గురువు ♦ తొదురు గాక ధౌత సూనులే
యగుదురుగాక దైవతము ♦ తొదురు గాకయుఁ దల్లి దండ్రులే
యగుదురు గాక సత్యసుతు ♦ లాడి తొఱంగమి కడ్డు లాడుటల్
తగునొకొ? మిమ్ముజోటి గుణ ♦ ధన్యులకుం దలపోసి చూచినా?

ఉ॥ తల్లి విధించెఁ జేయుమని ♦ తండ్రియు నుత్తరు విచ్చియయ్యెఁ బైఁ
జెల్లుదునంచు నియ్యకొని ♦ శీరమునకా వహియింప కేగు నా
ప్రల్లదు పుట్టుకంటెఁ బడు ♦ పాటుల మంచియుఁ జెడ్డ గాన కే
పొల్లగు లంపటకా దిరుగు ♦ మ్రుక్కడి కుక్క భవంబు మేలెకా? ౧౧౧౩

చ॥ ఎదుట విధించు పెద్దల య ♦ భీష్మితముల్ నెఱవేర్తు నంచు బెం
పొదవఁగ సమ్మతించితి న ♦ మున్నత మానస మందు మీరలా
పదపడి యిట్లు లాజ్ఞ యాడు ♦ వారలు! నేనెది చేయు టొప్పుగూ
ద్రుదశ మునీంద్రవంద్య! యుప ♦ దేశము చేయుడి ధర్మ సమ్మతికా. ౧౧౧౪

చ॥ అనుచు వసిష్ఠ మౌని యిఁక ♦ నాడఁగ నెయ్యది లేదయంచు శం
కను గొని యూరకుండె నటఁ ♦ గైక సుతుండను నట్టులైన మే
దిని పరిపాలనం జలుపు ♦ దివ్యము చిత్తము గల్గు వారలే
గొనకొని యేలసి; యితని ♦ గూడి వసంబులనే చరించెదకా. ౧౧౧౫

తే॥ అనఁగ నత్తఁ వేలుపు ♦ లది యెఱింగి, గుంపులై తమ్ముడన్నను ♦ కొంచుఁ బోవ
మన తలంపులు సఫలమ్ము ♦ నెనయఁజాల, వసుచుఁ జింతించి యిట్లని ♦ రందఱు విన.

చ॥ వినత గుణాఘ్యుడైన రఘు ♦ పీరుఁడు ధీరతఁ దండ్రు మై
వనులఁ జతుర్దశాబ్దముల ♦ వారణ రీతిగ నుండువాఁడు స
న్మనమునఁ గైక పుత్తుఁడు జ ♦ నంబులఁ బ్రోచుచు రాజ్యమేలువాఁ
డినకుల వార్ధి సోములకు ♦ నియ్యది యుత్తమ ధర్మమై తగుకా. ౧౧౧౬

ఉ॥ దేవత లిట్లు పల్కు జగ ♦ తీ తనయా వరుఁడంత నానుడుల్
త్రోవఁగ రాని వయ్య మది ♦ దొడ్డగ యోచన సేయ వయ్య నే
సేవని నుండు కాల మది ♦ యెంత? పదంపడి వత్తు సయ్య ని
న్నీవిధి వేడికొందు నని ♦ యిచ్చ గ్రహించెను తమ్ము హస్తముల్. ౧౧౧౭

చ॥ ఇటులను నన్నకయ్యనుజాఁ ♦ డిట్లను నేమనువాడ నిందుపై
నటులై చతుర్దశాబ్దముల ♦ యమ్మఱునాడె పురంబు చేరఁగాఁ
దటుకున రమ్ము రాకయటు ♦ తప్పిన నీపదమాన సుమ్ము ప్రో
త్కటతర వహ్నిఁ జొచ్చి కడ ♦ గాంచెద నాడె సురల్ నుతింపఁగకా

తే॥ అట్లు శపథంబు చేసి హృదయముందు, నెగులు విడిచెను భరతుండు * పొగడుగుడిచె
నడరు నత్తిరి తనకంటె * బొడవుగాఁగఁగఁచు రామచంద్రుఁడు సమ్మతించెనంత

చ॥ భరతుండు వేటాకం డరుదు * భావన చేసి మహాత్మ! పాదుకల్
స్థిరమతినిమ్ము తత్ప్రతిని * ధిత్వము పూని ధరిత్రఁ గాచి నీ
కరుణ గడింతు నన్నఁ బద * కంజములం ధరియించు వానిని
జరులకు నొందరాని స్థిర * సౌఖ్యము లిచ్చెడు వాని నిచ్చినాఁ. ౧౧౨౧

ఉ॥ వారక బాష్పధార లొద * వంగల కన్నులతోడ ధూళి యొ
ప్పారిన మేనితోడ నమ * రాది నమస్త జనాళిదుఃఖని
స్తారక రామ పాదుకల * సమ్మతి రత్న కిరీట లీలఁ జూ
క్కారముగా ధరించి రఘు * కాంతుని వీడ్కొని యంతఃగ్రమ్మఱు.

క॥ జననులు బంధులు పెద్దలు, మునులును సచివులును పౌర * ముఖ్యులు తక్కుం
జనములు భరతుని వెంటనె, చనియెం జన లేక రామ * చంద్రు నెడయుచుకా.

తే॥ ధర్మశాస్త్ర వీరుఁడు భరదవాజుఁడేగె, మరలె నింగిని కూడిన * సురగణంబు
కూర్చి మిత్రుండుగుహుఁడు వీ * ధ్యోలువడసి, భరతువెంటనెచనెదుఃఖ * భరితుఁడగుచు

నీ॥ ఈపాదములె కదా * యింద్రాది సురల కా, పదవేళ నొదవెడు * పట్టుగొములు
ఈ యింఘ్రులే కదా * శ్రేయంబు లొనఁ గూర్చు, పావనంగంకుఁబ్రభవ గృహము
ఈచరణములెకా * యింద్రియ జేతలా, యతివర హృదయ గే * హముల దివెలు
ఈపదములె కదా * యింతి యహల్య పా, పంబుల మాన్పిన * పరునవేది

తే॥ అనుచు భరతుండు తననింద * కాదుకొనిన, పాదుకల మస్తకంబున * భక్తిదాల్చి
గంగదాటి పాడె చెడు * కాడుఁబోలు, పురము సాకేతమును చొర * బుద్ధిగొనక.

శా॥నందిగ్రామమునందు పాదుకల నం - దం బొప్పఁ దాపించె తా
ముందుం బోలెనె రామసన్నిభ సుఖం * బుంబొంది రాజ్యంబు రా
జేందుల్ భక్తిని గొల్వ మోదమున * కేశుల్ ప్రశంసింప న
ద్భుందంబుల్ సుఖయింప నేలె భువన * శ్రేయంబు గేయంబుగాక. ౧౧౨౬

ఉ॥ రాముఁడు చిత్రకూట శిఖ * రంబున నుండెడి జాత మం చయో
ధ్యామనజుల్ ప్రియంబు మెయి * దప్పక వచ్చుచు నెమ్మనంబు డో
లామతి సేయవారని త * లంచుచు నచ్చట వీడి దక్షిణా
శాముఖుడై యతండు చనె - జానకితో ననుజన్మతోడుతక. ౧౧౨౭

అయోధ్యా కాండము సంపూర్ణము

శ్రీ రామచంద్రార్చనా హస్తు.

ఓమ్. రిత్. సత్.

కంబరామాయణము - ఆరణ్యకాండము

౧. విరాధ వధ పటలము. (౭౨)

చ॥ వృనుజవిభుండు సత్త్వగుణ • మాన్యుడు జీవ హృదంతరాత్మయై
మననము సేయఁ జేయ మహి • మం బానఁగూర్చెడు వేదముల్ విరిం
చనుఁడుఁ దపంబుసేసి కనఁ • జాలని సర్వజగత్ప్రభుండు మా
మనమున కందువాఁడే? పలు • మార్గములఁ గమనించి చూచినఁ.

ఉ॥ ముత్తయముల్ కుదించి నటు • ముచ్చటఁ గూర్చు స్మితంబు మోమునఁ
హత్తిన నీతతో యువకు • లాదటఁ జిత్ర శరాసనంబులఁ
జొత్తిలఁ దాల్చి పత్రఫల • శోభితవాటి భవాల్లి పారగుం
డుత్తముఁ డైనయత్రి వన • మొప్పుగఁ గాంచిరి వారుముందటఁ. ౨

చ॥ గొనకొని భూమి భారము క • కుప్పల నిల్చి వహించు మత్తవా
రణములఁ బోలె వారు ముని • రాజు వనంబునఁ జొచ్చి ముప్పుగఁ
దునిమి ప్రశాంతిమై దపము • తొట్టఁ గఁ జేయు మునీంద్రుఁ గాంచి వం
దన మొనరించి నిల్వఁ బ్రమ • దంబును పొందె నతండు పొంగుచుఁ. ౩

ఉ॥ బందుగులెల్ల గీమునకు • వచ్చినచో గృహమేధి సంతసం
బందు విధాన సత్రి ముద • మంది కుమారకులార! మీర లి
ట్లాండఁగ దర్శనం బొసఁగ • నొక్కట దేవతలుఁ జగంబులుఁ
బొందుగ వచ్చి నట్లడరెఁ • బుణ్యుడనై తి నటంచు మోదిలెఁ. ౪

ఉ॥ ఆరినితోడ నాడచట • సర్మిలిమై వసించి సాధ్వీయుఁ
బూత చరిత్ర యత్రిముని • పుంగవు దేవ్యసనూయ నీతకుం
ప్రబ్రాంతి నొసంగు గంధ ఫల • వస్త్ర సుభూషణరాజి గొంచు రా
మాతిలకంబు రా విబుధ • మాన్యులు దండకఁ జేరి రంతటన్. ౫

సీ॥ మదవారణంబులు - పదునాఱు సంత రెం, డంతల సంఖ్య పం - చాసనములు
పదునాఱు శరభముల్ - గుదిగాఁగఁ గూర్చిన, ముమ్మొన వాలు చే • బూన్చి పట్టి
జంజాఱు జేగుఱు - జొంపంపుఁ దలవాఁడు, వివగిరి నడచె నా - వెలయువాఁడు
క్రొమ్మొగుల్ వసియించు • కొండలు కాలద్రొ, క్కుడు దూదివలె లేవనడచువాఁడు

తే॥ ప్రణము అట్లు ప్రకాశించు • కనుల నుడి, మిడుఁగులులురాల రవికుంగ-మిన్ను వడఁక
నవనియును దద్దటిల్ల మహాబలివృం, డైన యముని చేవయును కా • ర్యంబు నొంద.

సీ సింహసంఘము ప్రవే - శించి గర్జించెడు, శ్రవణ కందరముల - ప్రక్కలందు
నెల్లదిశల విల - నిల్లెడు మేరు శి, ఖరములు పోగుల - నొరయు చుండ
మొగులునందున - బొడనూపు నెత్తని, యానమోయన - సతిశయిల్లి
నల్లచే దడిసిన - నల్లని కాయంబు, చందన సిక్తము - చందమొప్ప

తే వీరులను తురంగముల - వారణముల, నరదములను సింగంబుల - వ్యాఘ్రములను
చిక్కువాని నెల్లను కొండ - చిలువలందు, గూర్చు దండలు కుత్తుక - గొమరుమిగుల

ఉ॥ కొండల బోలె శూలమున - గ్రుచ్చిన యేనుగులం గరంబు లొం
డొండుగ నంది యాయగ మ - హాన్నత పర్వత కందరంబు నా
నుండెడి బాకినోట నొక - యోరను ముడ్చి మెదించి మ్రొంగుచున్
మెండగు నాడటం దనిని - మేకొనకుండెడు బొట్టపొట్టతో.

ఉ॥ పన్నగరాజ రత్నముల - బంధురలీల బొదింగి వానితో
బ్రహ్మన రాహు పాశమున - బట్టి దిగ్గి విమాన పంక్తులన్
గ్రన్నన గూర్చి ఋక్షముల - గట్టిన మాలికలోన గాములన్
మన్నన జేర్చితాల్పు జయ - మాలిక వక్షమున గహింపగన్.

ఉ॥ సంజను వహ్ని బోలి పరు - సం బయి యెత్తె దనంబు మీలు నా
జంజలు వెండ్రుకల్ విరియ - శోభన వారణ కుంభమట్టు లు
బృంజను భాలభాగమున - వాసవ సామజ భాల పట్టమున్
రంజిలు పొన్ను పొన్ను రద - సంబులు చొక్కముగా వెలుంగగన్.

తే॥ నలుపు మీఱంగ గూర గుణంబుపొంగ, నలుక దగియున్న కొడిమె - పొగ్గులట్లు
పాలయ దామనమను నిరుల్ - పూతగాంగ, బూసికొనివచ్చుకలికాల - మోయనంగ.

ఉ॥ చంపిన వేగిచర్మములె - నన్నని వల్వగ దంతి చర్మముల్
జంపగు నుత్తరీయముగ - జాలగు దిగ్గజ మస్తముక్తముల్
పెంపగు నందుకంబులుగ - బెన్చిన లావగు కొండ చిల్వలై
సాంపగు కాసెగాంగయిది - శూలము దాల్చి హరుండు నాదగన్.

తే॥ ఘణి ఘణామణి ఖచిత కం, కణము లొప్పు, చేతులందున వలమురి, చింద మమర
జేయు కడియంబులును దాల్చి జేబులైన, మిసముల గల్లువాసన, మిగుల గొలుప.

తా॥ కైలాసంబును మేరు భూధరమును - గ్రన్నూర్తి జెండ్లంబలెన్
దూలందన్న బలిష్ఠ పాదములతో - దుర్వార వేగంబుతో
వేలావేట్టిత భూతలంబు తనతో - వెన్నెంటి రానాదితే
యాలోకంబుల నంతరంగముల న - ల్లాడించు రాద్రంబుతో.

ఉ॥ సూలములై న భూతములు - చొక్కముగా నొక రూపమందెనన్
 పోలిక వాడు మేఘురవ - ముందలపించు నెలుంగు వాడు గీ
 ర్తాలసుఁ డిచ్చునిచ్చు నొక - లక్షయు నిర్వదియైదువేల నా
 గాలి బలంబు గల్గిన య - జాండ భయంకర దుష్టకర్ముడున్. ౧౧

చ॥ బెడిదములై న గుంపు మగ - పిడ్గులఁ బోలిన క్రూరకృత్యముల్
 నడపెడువాడు కూళుడు చె - నంటి విరాధుఁడు డాసి వృక్షముల్
 బెడియుచుఁ బెల్ల గిల్లఁ బృథి వీ ధరముల్ వడి వ్రేల రేగి దుం
 దుడుకున దొడ్ల విండ్లు గల - దోర్బలవీరులఁ గాంచి కేరుచున్. ౧౨

ఉ॥ కోటలఁ జూపుచున్ బఱపు ♦ కొండ గుహంబలై నోరువిప్పుచున్
 మీఱి యదల్చి నిల్చునుచు ♦ మ్రింగెడు పోలిక వచ్చితెప్ప ల
 ల్లాఱుచునంతలోన విక ♦ చాంబుజ మందు వసించు హంసి నా
 సారు వహించు సీతఁగొని ♦ చయ్యన వ్యోమ పదంబు ముట్టగన్. ౧౩

ము॥ పురుషశ్రేష్ఠులు వానిఁ గాంచి మిగులం ♦ బొల్వారు కోపంబుతో
 శరముల్ విండ్లును గూర్చి వెంటఁ జనుచున్ ♦ జావేడి యిటల రా
 జరుగంజూచెడు రాక్షసాధమ! యెటే ♦ చందాన నీవేగినన్
 బరియల్ నేయక వీడఁ బోము నిలుమా ♦ పందా! యనన్ దైత్యుడున్.

ము॥ తొలి వేల్చిచ్చు వరంబుచేత ననువుల్ ♦ త్రుగింపలేరెవ్వరున్
 బలిమిన్ ముజ్జగ మొక్కటై యెదిరి నన్ ♦ భంగింపఁగా లేదు నే
 నిల నేకై దువు లేకయే యెనఁగి మా ♦ యింతున్ నమస్తంబు మీ
 కెలమిం బెట్టితిఁ బ్రాణ భిక్ష చనుడెం ♦ దే నీ చెలిస్వీడుచున్. ౧౪

ము॥ అన శ్రీరాముఁడు దంత కాంతు లొలయన్ ♦ హాసంబు గావించి యీ
 దనుజుం డెన్నఁడు పోరెఱుంగఁడు భుజో ♦ తాహంబు దర్పంబు నొ
 క్క నిమేషంబున నూటసిల్లి నమయుం ♦ గాకంచు లోనెంచి ని
 స్వన పూర్ణంబుగ నారి లాగుచు ధను ♦ వృంకారముం జేయఁగన్. ౧౫

విరాధయుద్ధము

తే॥ విరిసి యాధ్వని సాగర ♦ వేష్టితంబు, కుధర భరితంబునైన యీ ♦ కువలయంబు
 నమర నాగాది లోకంబు ♦ లభిగమించి, యశనిపాతంబు చందాన ♦ సతిశ యిల్లె. ౧౬

తే॥ వంచక బిడాల వదన గ ♦ హ్వరము నందు, చిక్కి తపియించు చిల్కనాఁజెలగుసీత
 నిలను వదలి దైత్యుఁడు సుంతఁచలితుఁ డగుచు, నగజనాద్రిఁబోలినరాముఁడదరితాఁకి

శా॥ బేరాళాదుల యాడలిం దనుప వి + ద్విడ్వద్బృంద కీలాలముఁ
జేతః ప్రేతి నొనంగి వారి వినుతుల్ + చేకొంచు నాదిత్య హృ
ద్వీతిం గూర్చుచు బాడబాసల శిఖా + దీవ్యత్రయభాయ క్షమై
చేతం దాల్చిన శూలముఁ వినరె నా + శ్రీరాముపై నుద్ధతిఁ. ౨౩

ఉ॥ దిక్కులు దిక్పతుల్ సురలు + దిక్కురులుఁ భువనంబు సర్వముఁ
దిక్కుటి వెక్కునంపడ ను + దీర్ఘ హలాహల మట్టురాగ, న
మృ క్కులశైలమట్లు కన + కాచల మట్లు వెలుంగు చాప మం
దొక్క యలుంగు గూర్చి చెవి + యొందఁగ లాగుచు రాముఁ డేయఁగన్.

తే॥ అనుర కుల మెల్ల నేడె పొం + గాత్ర ననఁగఁ, బట్ట పగలునక్షత్రముల్ + పడియెననఁగఁ
దుండ్లు తుండ్ల యి శూలంపుఁదుంట లెల్లఁ, జువ్వలట్టులఁ బఱచుచుఁజొచ్చెదిశల.

చ॥ సురలకు మృత్యు హేతువగు + శూలము త్రుంగుటఁ జూచి రక్కసుం
డూరవడిఁ జేతులఁ మలల + నూడ్చి రఘూత్తము పై నవై వ న
గ్గిరులను వజ్ర సన్నిభ ని + కృంతన భల్లము లేసి త్రుంప నా
పరియలు వానిపై మరలఁ + బాటి శరీరము నొవ్వఁ జేయఁగన్. ౨౬

తే॥ దైత్యుఁ డంతట నొక మహా + తరువు వెఱికి, విజ్ఞా తెవ్వని తత్త్వంబు + వేడ్కఁగాంతు
ధర్మ మూర్ధ రింపఁగ నేడు + ధరకు దిగియె, ప్రణవ మంత్రార్థ మెవ్వఁడా + రామునేసి.

క॥ వీరుఁడు రాముఁడు నాలుగు, నారసముల దానిఁ ద్రుంచి + నాటించెను నా
తాఱు శిల శరము లనురుని, పేరురమున బాహువులను + భీకర లీలఁ.

తే॥ కంటకములు వేధింప ముం + గాల్గ తోడఁ, దీయనెంచి నంకటపడి + దేహమును వి
దిర్చికొను నేదువలఁ దన్ను + దివిరినొంచు, ములుకులూడ మేనినివాఁడు + ముడిచివీడ్చె.

ఉ॥ నిప్పుల వంటి ముల్కు లవ + నీవిభుఁడేయఁగ నవ్వి మేనిపైఁ
గప్పక దూఱి దూయుటయుఁ + గవ్వ విచేష్టితుండై న కూశయుఁ
గుప్పన మేనినుండి వడి + గ్రొచ్చిన గంటుల రక్త ధారలఁ
దొప్పగఁ దోఁగి న త్వమును + త్రుంగఁగఁ జెల్వినశించి నిల్వఁగన్. ౩౦

చ॥ పిడికిటి పోరునందు బహు + విశ్రుతవీరులు రామలక్ష్మణుల్
చెడని వరంబు గొన్న బల - శీలి యితండు శరాభిచేతఁ జా
వఁడు మరలఁ రణంబునకు + వచ్చు నటంచు నరాసి దూసి కే
లెడయఁగఁ ద్రుంతమంచు + ననురేశ భుజంబుల నెక్క నాతఁడుఁ. ౩౧

తే॥ పొంగిపాతెడు శోణిత + పూర మొప్ప, నుంత దెలిసి భుజంబుల + శూరవరుల
నోక్కినడక పదింతలు + నిక్కుటముగ, గగన వీధిని పఱచె న + గ్గలిక మెఱయ. ౩౨

తే|| కనక గిరి జాట్టు చంద్ర భా యన్మరులఁబోలి, యిరువురొప్పారనసురయంబరమునందు
రక్తకాయంబు తోడను ధర్మడి గడించి, దిరిగె గిరిగిరి శరధిమం ధరము మాడ్కి.

ఉ|| బంగరు చాయ వాడసిత ధారిద వర్ణము వాడు బాహుల్య
రంగరుచుండ మింటికి ద్వారక నెగయంజను సోకు చూడఁగా
సంగడి నన్నలం గొనుచుఁ జయ్యన మింటికి నేగు పాడి రూ
పుంగొని యొప్పు పక్షికుల ధర్మగవుల దార్మ్యని బోలె నత్తటిక. 3౪

క|| కరుణా కరుణగు తనవతి సురరిపుచే బడఁగ సీత ధర్మము వడి హంస
దొరఁగిన హంసిం బలె వా, ధొరసిన సుమవల్లి వోలె ధర్మరక్త వ్రాలె. 3౫

తే|| పదముపడి లేచి వేళ్లొండు పలుకఁ దోఁప, కునికి నడు మసియాడ నా ధర్మజనుంటి
చనుచు దల్లి బోలిన దయా ధర్మగుల వీడి, తన్ను భక్తింపుమని సీత ధర్మఁగూలె.

తే|| పనవి పలుకులు తడఁబడఁ బ్రాణములును, వాడఁ జేష్ట దక్కిన సీత - పగిది యెఱిఁగి
యన్నఁ గనుఁగొని లక్ష్మణుఁ డార్య! దేవి, పరితపింప నిట్లుండుట - పాడియె? యన.

చ|| జరుగఁగఁ దగ్గత్రోవ యిటు - సాగుట మేలె యటంచు నెంచితిక
దొరకొని వీని జంపుటది - దొడ్డయె? యంచు హసించి రాఘవుం
డురుతర పాదఘాతమున - సుర్యరఁ గూలఁగఁ దాఁప వాడు పెం
దరువు ప్రభంజనాహతికి - ధారిణిఁ గూలిన పోల్కిఁ గూలుచుక. 3౬

చ|| ధర్మబడి రోజుచుండఁ గని - దైత్యుని రాజకుమారు లిద్దఱు
ధురతర బాహుమూలముల - ద్రుంచుచుఁ దూక విరాధుఁ డుగ్రుండై
యురవడి సూర్యచంద్రుల న - ముద్ధతి మ్రొంగఁగ వచ్చు రాహు వ
ట్టిరవుగ రామలక్ష్మణుల - నెత్తుగడం గబళింప వచ్చుడుక 3౭

చ|| ప్రణముల నుండి యోడిగిలు - రక్తము పై పయి వృద్ధిసొంద దు
ర్గుణుడగు దైత్య ప్రాణములు - క్రుంగమి రాముఁ డెడంద నెంచి ల
క్ష్మణుఁగని గుంట ద్రవ్యము ని - శాచరుఁ బూడ్చుట యుక్తమన్న న
ద్గుణయుతుఁ డొక్క పల్లమును - క్రొచ్చెను బాణబలంబునకవడిక

చ|| నదల జలంబునందు జత - నంబున దోషిని పాచితంబుకై
వదలక ముంచునట్లు రఘు - వర్యుండు త్రోవఁగరాని దొడ్డ యం
గదలఁ దొలంచు భక్త జన - కామదమైన పదంబు తోడ నా
మదయుతుడైన రక్కసుండు - మ్రంగఁగ బల్లమునందు త్రోవఁగక

చ|| తొలుతను బ్రహ్మయై నెగడి ధర్మ యజాండము సృష్టిచేసి యం
దుల వడిఁ దానొక ధంగను ధర్మోచిత రాముని కాలి తాఁకుచే

నలఘుఁడు సోఁకుఁ గ్రాశ్వమల • కాధిపుఁ డిచ్చిన శాపశక్తిచేఁ
గలిగిన ఘోరరూపమును • గ్రక్కున వీడి గమించె మింటికిన్. ౪౨

తే॥ ఎగిరి గంధర్వుడై నిల్చి • యింద్రియముల, విషయములకు వశంబయి • వీఁగుబుద్ధి
మాఱి సుజ్ఞానియై భక్తి • మనసు నందు, గలుగ రాఘవు వినుతించెఁగారవమున. ౪౩

విఁధుఁడు రాముని వినుతించుట.

చ॥ శ్రుతులు నుతించు నీదగు ని • శుద్ధ పదంబులు సర్వలోక సం
గతములు గాఁగ వ్యాప్తిగొనఁ • గాఁ గడ మంగము లెట్టి వ్యాప్తివో?
రతసపుఁ డెఱి యందునఁ ది • రంబుగఁ గాక యొకఁడొకంటి తో
నతుకని పంచ భూతముల • యందును నిల్చిన నిఁ భరించునే? ౪౪

మ॥ గజనాథుఁడు జలగ్రహ గ్రహణ దుః • ఖంబంది కేలెత్తి యో
ప్రితగద్యంద్య! ముకుంద! దేవ! శతణా • ర్థింజూడవే ప్రోవవే
భుజగాఢీశ్వర తల్ప! యంచుఁ బిలువం • బూర్ణాను కంపామతిఁ
నిజ సంశీలత దంతిఁ గాచితివి ని • ర్జిద్రాప్ర మేయాకృతీ! ౪౫

తే॥ ఇహపరంబులు గన నడు • నెడను నిలిచి, స్థిర కృపాకటాక్షంపు వీ • చికలఁబరపు
దేవ! నీవాకో! ధర్మను • స్థిని మనుష, నొంటిగ గాలిపడగ నా•నొలయుచుంటి. ౪౬

ఉ॥ పుట్టుట గిట్టు టాటలుగఁ • బూన్చిన దేవ! విరాగ పూరుషుల్
పుట్టిన వారి పూర్వగతి • పోవునె? తక్కినవారి కై వడిఁ
బుట్టుదురేమి? తొల్లి తమ • పొందిన సంస్థితిఁ బొందు టబ్రమే?
యిట్టలమైన సదృశము • నెల్లడ నించిన రాఘవేశ్వరా! ౪౭

చ॥ భయమును కూర్చునట్టి భవ • వారిధి దాటఁగ నాశ్రయంబుగా
సయగతిఁ బూను సర్వమత • నాయకులట్టి మతాధిదేవతల్
నియమిత తత్త్వరూపివయి • నీవు జగంబుల నుల్ల సిల్ల నే
జయ మహిమంబు లొందుదురు? • నల్పున డెయ్యది? రాఘవేశ్వరా! ౪౮

తే॥ బ్రహ్మ మొదలుగ నెల్ల ని • ర్జర వరులకుఁ, దక్కు ప్రాణులకు మొదలి • తండ్రివీవ
యెనచో లోక ధర్మంబు • ననుసరించి, కాంచి పెంచెడు తల్లిగాఁగ్రాలు తెవరో? ౪౯

ఉ॥ నీవే పరావరంబు, గతి • నీవె, సమస్త మహాండ జాలముల్
నీవె, చరాచరంబులును • నీవె, విచారణ చేయఁ దేలుటల్
నీవె, మతంబు లన్నియును • నీచరణావధులే, యిటల మా
యావిధిఁ గ్రీడనేయ వల • పా? మఱి దొంగ విధంబు లేభాకో! ౫౦

ఉ॥ రానరుడైన వానికియఁ ♦ గ్రాలుచు వచ్చు మహేశ! ధేనువుం
గానని దూడ వత్సమును ♦ కానని గోవును లేవు; శాకజా
లానకుఁ దల్లి నీవయిన ♦ లాలిత రీతి నెఱుంగు దెల్లయున్
గానఁగఁ జాల దీ జగము ♦ గాంచిన తల్లి నిదేమి మాయయో? ౫౧

చ॥ జనములు పెక్కు దైవముల - సన్నుతి సేయఁగ నిచ్చగింతు రై
నను నినుగాక యన్యమగు - నాయకదైవము గల్గునంట న
జనుల కన్వర్తమా; కమల - జ త్రిపురాంతక నిర్జరావళుల్
వినుతి యొనర్తు నిన్నెయని - విజ్ఞ సమూహ మెఱుంగ కున్నదే? ౫౨

తే॥ శ్రీనివాస! రమేశ! నిర్మల! జగతిఁ బలుమతముల దైవములు ద్వం-ద్వములఁదగులు
వారివలెఁ దసించు; ని - ర్ద్వంద్వఁడైన, యీవు సిద్ధింప కీవేష - మేలకొంటి? ౫౩

తే॥ మోయుచున్నాడ వహివయి , భూవరాంగి, నెత్తుచుంటివి పోత్తివై - యెలమితోడ
గ్రుక్కగొందు హక్కికపరికొలుచుచుందు, నిద్ది శ్రీదేవి యెఱిగిన-నెరియకున్నె?.

తే॥ నీవు పుట్టించు జీవులు - నిజము నెఱిగి, కొఱల దానిచే నీకింత . కొదువ పడునె?
శర్వునకు నిచ్చు భిక్షచే - శంకవిడిన, వారు మర్త్యులమర్త్యులి - పుటికిఁ గలరు. ౫౪

మ॥ భువనోద్ధారణ! హంసవై నిగమముల్ - బోధించి తాబ్రహ్మక
య్యవి నీకెవ్వరు మున్ను నేర్పి? రలవా - రంతంబు పాటించిరే?
భువి జీవాత్మల వేఱయై యొకటియై-పొంకంబుగానుండు సం
భవ మవ్వానిని వీడియో? విడకయో? - భావింప నేమాయయో?. ౫౬

చ॥ అనదృశమూర్తి! నీవు తొలి - నాదటఁ బండిన పాలవెల్లిఁ బా
ప నకిన మంచము నివిడిచి - పాపుని దాసుని గాచుకై కృపా
రసము వహించి నచ్చి తమ - రక్ష భవనాగర మీఁదఁగంటి నిం
పొనఁగు భవత్పదాబ్జ మహి - మొన్నతి నేఁగని సంస్తుతింతునో? ౫౮

తే॥ ఇట్లు వినుతించు సతని నీ - తేకుఁడరసి, యిట్టిజన్మంబు రాఁగత - మేమి తెలుపు
మనుడు నాతఁడనత్వ జీ - వనము తొలఁగ, జ్ఞానమొనఁగు పదాంక! నా-చరిత వినుదే?

తే॥ అలకవాసిని తుంబురుఁ - డనెడు వాడ, రంభ నాట్యగానంబు లా - రంగఁ గాంచి
వలచి కలియుటచే శ్రీదు-వలన నాకు, నిట్టిజన్మంబు సిద్ధించె - నేమిసెప్ప? ౫౯

తే॥ తోడఁగి జ్ఞానంబు మొదలంటఁదుడిచివై చు, కామరుజనన్ను వెన్నంటఁగలుగుకతన
కరుణ మాని కుబేరుండు - కృప దైత్య, రూపి వగుమని తిట్ట నీ - రూపువచ్చె ౬౦

క॥ ఈశాప ముక్తి తెలుపఁగ, దే శంకరమిత్ర! యంచునే - వేడ భవత్
పేశల పద తాడనమున, నీశాపము దీటునంచు - నెఱిగించె దయన్. ౬౧

క॥ స్వర్గపదం జెల్లడల న, నర్గళ గతిఁ దిరిగి వేచు - సరహంతకుండై
దుర్గముండై దానవకుల, మార్గుడగు కీలింజనకుఁ గు - మార్గుండ నై తిక్. ౬౨

క॥ మంచియుఁ జెడుగు నెఱింగెడు, నంచిత మతిలేక చెడుగె - చూర్జించితిఁ దూ
స్పించిన ప్రాణుల వీడక, వంచి విఱిచి పొట్టఁజెట్టు - వంచనకతనన్. ౬౩

తే॥ నన్ను నద్గతికిం ద్రిప్ప - నున్ననాడు, పూర్వకృతపుణ్యమున నిట్లు - పొగడఁదగిన
నిగమ నిశ్చేణిగల పద - నీరజములఁ, బొంది తేఱితి నెప్పటి - పాలుపు గొంటి. ౬౪

తే॥ నన్ను క్రుంగించు పాప గ - ణంబులడఁచు, నిన్ను వెడఁగనై నేచేయు - నేరములను
మన్నన యొనర్చి ప్రోవు న-న్మాన్య! యనుచుఁ, గ్రన్న నెలవంది దిచ్చుమొ-గంబునొందె.

తే॥ సాధువుల బాధ సేయు ని ♦ రాధుఁ డీలై, ననుచు నలరిన విమలాంగి ♦ జనకబాఠఁ
గూడి వేడుక వనములఁ ♦ బాడుచుండు, సత్తీ రుతముల వినుచు న ♦ వ్యారుచనిరి. ౬౬

తే॥ కాలుఁ బోలు శరంబులు, శరములందు, గలుగు రామ లక్ష్మణులు నాఁడెలమి మిగుల
వేదములై రూపునొందిన, విధిని వెలయు, మునుల వనముల మనలిరి ♦ ముదిలితోడ.

౨. శరభంగ ముక్తి పటలము. (౪౪)

క॥ ఆరాత్రి వికచ సుమలత, సాగుగల మహీజతోడ - సౌఖ్యంబుగ న
య్యారామమందు కడపి శు, భారంభకులు శరభంగు - నరయఁగఁ జనుడున్. ౬౮

క॥ సునిశిత శరంపన్నులు, ఘను లచటికిఁ జేరునంతఁ - గలునల దొర పు
ట్టిన ముడుంగని తమ్ముల బో, ల్కను లొకవెయి గలుగు ప్రోడ - గానఁగనయ్యెన్.

క॥ తెలిపిట్ట నడకగల వే, ల్పుల చెఱవలు దాల్చినట్టి ♦ భూపణకాంతుల్
మిలమిల మని మిన్నున మెఱు, పులు మెఱయఁగ వాని నడుమఁబోలుపుగొలుపుచున్

చ॥ పెలుచగు నీలదేహమున ♦ వేల్పు పడంతుల యాన్య పద్మ కో
మల వస చారులొనయన ♦ మంజుల భృంగ సహస్రకంబుతో
గలహ సుఖాశీచే మహతి ♦ కమ్ర నినాద మధుద్రవంబు ని
మ్ములఁ జవిచూచుచుండు శ్రుతి ♦ పుష్పలిహంబులతో ముదంబుతో

తే॥ శాస్త్రు సమ్మతముగఁ గ్రతు - శతమొనర్చి, నట్టి మేటరి; మూర్తిత్ర - యంబుదక్క
దక్కు వేల్పుల మకుటము. ద్దొఁకు నట్టి, గండ పెండరములు కాళ్లఁ - గలుగు వాఁడు.

తే॥ జలజవాసిని బోలిన - శచిని గూడి, ముమ్మదంబుల చొదంతి - నెమ్మి నెక్కి
వెండి కొండపై నగజతో - వేడ్కనుండు, లోకనాథుని శంభుని - జోక నెనసి. ౭౩

తే॥ ఏను కలిగి వర్ధంబని - యెంచి విధుఁడు, విడియ పడి కాంతి హీనుండై - వెల్లఁ బాఱ
స్వర్గమే గొడుగయి తన - పై న నిలుచు, డంబు పంబు శ్చేతాతప - త్త)బుతోడ. ౭౪

తే॥ దిక్కురుల మదమను బంకఁ - జిక్కుఁ జాట్టి, బవరముల యందు ధృతిచెడి - బడలిచాటు
సమరవరుల కీర్తులఁబట్టి - యంటఁగట్టి, నట్టులున్న వింజామర - లండ జెరయ. ౭౫

తే॥ అరుణ కిరణుండు నిల్చిన - యట్టులున్న, మేటి బొమ్మి డీకము తల - మెజయువాడు
కొన్నభంబు కై వడిని ప్ర - కాశ మమరు, రత్న హారంబు తొమ్మునఁ - గ్రాలుపాడు

తే॥ భాను సంకాశ రంజిత ♦ వజ్రఖచిత, కవచ మవయవంబుల మీఁద ♦ గలుగుపాడు
విజయలక్ష్మీ మందస్మిత ♦ విధము దోచు, హర కేయూర భుజములొప్పురుపాడు

తే॥ లెక్కలేక రత్నంబులు ♦ చెక్కినట్టి, నగల జగియెల్ల నొక్కటై ♦ నెగడి చిత్ర
ఘక్కివెలుంగంగనింద్రచాపంబుతోడి, మొగులుకుప్పనాఁదగి డాలుమునుముపాడు.

తే॥ సకలజగములఁ బరపు వా ♦ వనలు గలుగు, మధువు చిందెడు క్రొవ్విరిమాలపాడు
మీల గెలిచిన వేలుపు మెతుంగుఁ బోండ్ల, కనులఁ బోలిన ఖడ్గంబుగలుగువాడు. ౭౯

తే॥ భువన కంటకుండగు పది ♦ మోము లతని, మీఁద వైవఁగ వరిముక్క ♦ మేరయేని
మొక్క వోవక కాంతియుఁ ♦ బోలియకుండు, పవని చేపట్టు నింద్రుండు ♦ పజ్జనిలిచె.

తే॥ ఉరు తపోధనుఁ డెదురేగి ♦ యుపచరించి, వచ్చుపనియేమి యన వజ్ర ♦ పలికెనిట్లు
నీతంబును మెచ్చి య ♦ బ్రాతభవుఁడు, తోడి తెమ్మన వచ్చితిఁ ♦ దోడరమ్ము. ౮౧

తే॥ ప్రప్త మీశీచ్చె నాతని ♦ సత్యలోక, మీరు వేంచేయ ధాతయు ♦ నెదురువచ్చు
శ్రేష్ఠ లోకంబనుచు దానిఁజెప్పవలెనే, యీర లెఱుంగరే యన నాతఁ ఁడిట్టులనియె.

తే॥ కదలజాలని బొమ్మల ♦ కరణినుండి, చెడెడు సత్యలోకంబు నేఁ ♦ జేరఁగలనే
బాధ తపమాని పెక్కుక ♦ ల్పములు గడచె, నీవెఱుంగవే యల్పంబు ♦ నిచ్చగింప.

తే॥ ఇట్టివార నీవును వది ♦ యింపఁ దగునో, బ్రహ్మలోకంబు పడసియు ♦ ఫణిముగలదె
బహుళ భాషలఁకేలీ తంజః ఫలమ్ము, వొందు కాలంబు డగ్గతె ♦ భువనవండ్ల! ౮౪

తే॥ సుసిరంబయి నిలుకడ ♦ చొప్పు చెడక, పెరుంగక నశింపక గుణము ♦ వేఱుపడక
సకల భూతముల్ నశియింప ♦ సమయకుండు, మోక్ష పదవిని నేనిట్లు ♦ పొందువాడ.

రామలక్ష్మణులు శరభంగుని చూడవచ్చుట

తే॥ ఇట్లు శరభంగ ముని వది ♦ యించు నెడను, దృఢధనుర్ధరులటవచ్చియెదుటఁగలుగు
కలకలంబును విని యేమి ♦ కతమొయనుచు, దమ మనంబుల యోచించిదాసి కాంచి

తే॥ బలితమై వజ్ర ఖచిత సంబములు వెలయు, నాల్గు రదనముల్ గల సితనాగముఁగని
యంద్రుఁ డిమ్మునీంద్రుని గన ♦ నేగుడెంచి, యుండుననిమదిఁదలపోసియత్సహించి

క॥ హరిణాక్షిని తమ్ముని ముని, వరు నాశ్రమ వసముబయట ♦ వదలి యొకండ్
హరివలె వృషభమువలె రఘు, వరుఁ డట కరుడెంచె వర త ♦ సప్తింగంచన

క॥ సురలోక నాయకుండీ, ధరనాలుగు వేదములకు - దధ్య ఫలంబౌ

వరమూర్తి రాఘభాస్కరుఁ, బరుఁగాంచె సహస్రనయన. పద్మము లలరక. ౮౯

తే॥ కాంచి మది నొచ్చుకొని తన్ను • గాచుతని, బ్రహ్మవిద్వరులకు నధి • పతియునైన
రాము సలితంబు మొక్కు శ్రీరంబుతోడ, భుజములను వంచి సాష్టాంగముగ నెఱంగె.

సీ॥ జయకేలనంబెత్తి • శత్రులఁ బరిమార్చి, వేదార్థముల నేర్పి • విశద ఘటితి
నధర్మమును సదా • సన్మార్గమునుఁ ద్రిప్పి, సంపదనొసంగి మా • టింబు నిచ్చి
శరణాగతులకు వ • జ్రవవచ మయ్యును, ప్రాణంబులయ్యు • దసంబు నయ్యు
నయసంబులయ్యును • జ్ఞానంబు నయ్యు వే, ర్పడక రక్షించు శ్రీరాముఁ జూచి

తే॥ యధిక సమ్మాద భరమున • పవశుఁడగుచు, మనసుకరంగఁ బజ్జనునిచ్చి • మఘవుఁ డంత
నేమి తెలియని కరణిఁ దా • నెఱింగి నంత, తెలియఁ బలుకుచు నట్లు స్తు • తింపఁదొడఁగె

ఇంద్రుఁడు శ్రీరాముని స్తుతించుట.

సీ॥ ఎల్ల వస్తువులందు • నేకరూపంబంది, యెఱి యంటకయుండు • నాత్మరూప!
నిస్సంగ నియత ము • ని ప్రవరాధార! వేదాంత విద్యాని • నేక వేద్య!
కరుణానమ్మద! ర • త్కణకార్య నిర్నిద్ర! తల్లియు నీవ మా • తృప్తి నీవ
హాసులమగు మేము • దైత్యులచేఁ బడ, రాని పాటులు పడి • దీనులమయి

తే॥ త్వష్టదంబులఁజేరి కా • పాదవేడ, నాఁడొసంగిన యభయంబు • నేడపూరి
నేయ నట్టులేలెంచిన • చిన్మయుఁడవు, నీవదాజ్ఞానముల భవి • నీతి నొండె.

సీ॥ ఊరసాగర శయ • నా! రమానోల! నీ, కెవరు మిత్రులు? శత్రు • లెవరు? రేయి
యెయ్యది? పగలది? • యెందు గలవు బాల్వ, తోరుణ్యవార్ధక్య • దశలు నీకు
నెదియాది? యెదిమధ్య? • మెదియంత, మగుఁగాంచ? లింగవచన నామ • లీలగలదె?
ముందేది? వెనుకేది? • సందేది? యెడమేది? • సొందేది? యెడయేది? చందమేది?

తే॥ అట్టి నీవిట్లు పురుషమా • హనుడవగుచు, జేతఁ గోదండమూని మా • చేతములును
నొవ్వ నడవకుండిన నీకు • నెవ్వగలదె? చిత్తరంబు! మఱుమేలు • చెందఁగలవె? ౯౩

సీ॥ నీనాభిఁబాడమి • నీరజోద్భవుఁడు వి, లయ కాలముల నెల్ల • లలినిరీతిఁ
గొలత కట్టఁగజేసి • పలుకల్పకాలముల, గొలిచినఁదఱుఁగని • గుణగణాభ్య!
మున్ను మేదినికుంభ • ముగ నీరుపెరుఁగుగా, మందరగిరి లిరి • ప్రమానుగాఁగి
నీహస్త పెద్దంబు • లోహటింపక నొవ్వ, జిలికి పీయూషంబు • చిక్కుదనుక

తే॥ దాని మాకు మాత్రమొసంగి • దైత్యవరుల, మోసగించితి వలనఁ • మానఁజేసి
దానులము మేము వారు శా • త్రపుల నీకు? ధర్మవైరంబు నడఁగించుతలఁపుగాక

చ॥ మొదట నొకండవై సిదపఁ జొత్తమవై తుది నొక్కఁజాలన
త్పద! గుణతత్త్వ భూజనవఁ పల్లవ! మావెతదీర్చునాయకా!
కదియుచు సజ్జనావళులఁ గాచెదు దుష్టులఁగోపగింతు; దు
ర్మదమొనరించు దుష్కృతియు - మాయురె! నీదగు సృష్టియే కదా! ౯౫

శా॥ మాచూర వేష్టిత తత్త్వమా! జనము నీ - మాయన్ బ్రభిన్నింప నీ
వేయధ్యాత్మ వటంచుఁ గాదనుచు ను - య్యేలాడు డెందంబులక
నీచూఢిక్యము సన్మునుల్ భృగునీచే - నిక్కంబుగాఁ జూచుచో
నీయోగ్యత్వ మెల్లర్పఁ జేసితి జగ - నిర్మాత వంచేర్పడక. ౯౬

తే॥ ఇట్లుపాపభంగులను నుతియించి యింద్రుఁ, డచటిమునినకగు భాగ్యంబునరసియంత
వర ముసేల్పదుని యానతి - వడసితాగు, వచ్చుదారిని మరలి ది - నంబుచేరె. ౯౭

స॥ తరలిన యింద్రుని మది ఋషి, వరుఁడు దెలిసిరాముకడకు - వచ్చిన సతఁడ
ప్పరమ మునీంద్రుని పదముల, కెరఁగ ముద్రాక్షువులు పులకఁలెగయఁగ సతఁడున్. ౯౮

క॥ సుకముగి వర్ధిలుమని జా, సకీతో లక్ష్మణుని రమ్మఁ జూచి వారలు కా
తుకమును వచ్చిరి రాముఁడు, స్వకీయ పూర్వ సుఖ నిభ శుఁ భంబులఁ దేలెన్. ౯౯

క॥ రాముఁడు నీతయు, లక్ష్మణుఁ, డామాపమ్మని వచించుఁ జూచుచు నాల్గవ
ప్రేమమనఁ గెనుచుఁ గడపిరి, భాముండుదయించు దనుకఁ బ్రమదాలసుతై. ౧౦౦

తే॥ వరని యుజనగు కాంతులఁబరఁగు భానుఁ, డొక్కటిగి నల్లుకొని యున్నదిక్కుడుంగ
మందు కరముల నాతిపఁ మను నరాసి, గొని తమంబను తీఁగలఁ గోసివైచె. ౧౦౧

శరభంగుఁ డగ్నిం బ్రవేశించి శాశ్వతపదంబు నొందుట.

తే॥ తత్త్వ విజ్ఞాని! శరభంగఁ తాపసేంద్రుఁ, డతని యెదుట పగ్నిని చొరఁ జాత్య నిశ్చ
యించి విధ్వంసముగ వహింపఁ దేర్చుడింక, నాకు నెలవిండనుచు దన్యంబునిల్పె

ఉ॥ చాప విశారదుం డపుడుఁ జాస్త్ర విశారదుఁగాంచి పల్కునో
తాపసచంద్ర! మీరిట ముఁ దంబులఁ జేసెడు కార్యమేది? మా
కోపికఁ దెల్పుడన్న సతఁ డొయ్యన నిట్లను రామచంద్ర! నే
దీపిత వహ్నిఁజూచ్చి ముగిఁ తిం గొననెంచితి నాఁ గృపాభుండున్. ౧౦౩

తే॥ తాపసేంద్ర! నేవచ్చిపఁ తరుణ మండ, చేయుటేల? యను కుమారఁసంహలుఁగాంచి
మారజతుండై సతపసి రోఁ మములు నిక్క, నిట్టలంపు మోదంబునఁ నిట్టులనియె.

తే॥ విజయ శీల! నేనిచ్చుటఁ వేనిధములఁ, దపము నేయుచునుంటి నీదర్శనంబు
గలుగునను నమృతంబుతోఁగలిగె నేఁడు, ద్వంద్వములుచళియించెనేఁదలఁతుము క్తి.

తే॥ నిన్న మావున వేల్పు ముఁగ్గీఁడు వచ్చి, బ్రహ్మమీకిచ్చెఁ దన నత్యుపదము రండ
సంగఁ బరమపదము నొందంగఁ గోరి, యచటి కేగక నిలిచితి, నయ్య! యనుచు.

చ॥ మనసునకుఁ వచస్సులకుఁ మానిత నైగమ శాస్త్రపాఠికే
దనరఁగఁ సందకుండు పరఁ తత్త్వముఁ గాంచిన మానిచంద్రుఁ డిం
పురఁ గరుణింపుమంచుఁదనఁ పొల్తుకతో ననలంబుఁజొచ్చి తా
ననుపమ మోక్షభాగ్యరమఁ నందె జనంబు వెఱంగు పొందఁగన్. ౧౦౨

ఉ॥ భావియెఱుంగు పంకజ భువ ప్రభృతి త్రిదశాలిచేత వి
జ్ఞానలిచే మమత్వము నఁ హంకృతి పూర్తిగ నుజ్జగించి ద్వం
ద్వావధి వీడి చేరఁదగుఁ నట్టి మహాపదముఁ భజించె న
ప్పావని తత్త్వవేత్త శరఁ భంగుఁడు పెన్నిధి రాము నన్నిధిన్. ౧౦౩

మ॥ ఒకచోనాడిన నూటవస్తువులఁ దా నుత్సర్గ మందుంచు బా
లికపోల్కిన నకలాండ జాలముల నోలిం గర్భముం జేర్చు న
య్యకలంకేశుని నామ సంస్మరణ పుణ్యంబెన్నఁగాదన్న, నా
యకు శ్రీరామునె గాంచువారు కను భాగ్యంబద్ధి సామాన్యమే? ౧౦౪

౩. అగస్త్య పటలము. (౫౯)

తే॥ అట్లు శరభంగుండంతంబు నందఁగాంచు, కతన వ్యాకులతఁ బొంది ఁ ఘనగభీరు
లతన యాశ్రమనలి వీడి యవలికేగి, రవనిజం గూడి వినుఁగుతో నాదతోడ. ౧౦౦

క॥ వనములు వృక్షంబులు నదు, లును గిరులును కొండచటియఁ లును మనమలరన్
గనుచుఁ గుసిగుంపు వడయక, చని రమ్మువ్వురును దాటి సమ్మదలీలన్. ౧౦౧

తే॥ శలువమనుమలు వాలఖిల్యులునుమాన, యతులు బోడలుజటిలులు యతివరులును
దండకాశ్రయ వాసు లొ తపసులెల్ల, ముదమునంది రాముని గనఁ నెదురుకొనిరి.

క॥ క్రూరగుణుల రాకాసుల, పోరుపడఁగ లేక క్రుంగి పానుఁగు పడిన య
వ్వారలు రాముఁగనిరి జల, ధారలఁ గనినట్టి మ్మాన తరువుల బోలెన్. ౧౦౨

క॥ వెలుకుటి రాకాసుల పే, రులు తడఁబడఁ బలికి దుఃఖ రోగులయిన మా
నులు మండు నడవి వెలువడి, తలిఁ గను క్రేపుల విధానఁ దనిసి రెడఁదలన్. ౧౦౩

క॥ రాక్షసులు సేయు బాధల, మోక్షము గనలేక కుందు మునివరు లబ్ధి
రక్షింప నొక రా నుప, లక్షించిన పగిది గని తొలఁచిరి కలఁకన్. ౧౦౪

క॥ తన్నుతపమే పండేయి గా, రమున నెదురు వచ్చు పగిది రాముఁడు రా మో
దమున మునులు భవ కారా, విముక్తి గను యోగులట్లు విలసిల్లి రటన్. ౧౦౫

క॥ కోరిన వారికిఁ గోరిన, కోరికలిడు తపము నూని ♦ గురుశాంతులునా

కారణమున రాకాసుల, పోరుపడగ లేక కష్ట ♦ ములఁ బడి రోర్చిన్. ౧౭౭

క॥ లేచిరి వచ్చిరి మేఘము, పూచిన సనఁబోలు రాఘు ♦ వుని డాసి రతం

డచిన భక్తిని మ్రొక్కిన, నోచిన ఫలమొంద వరుస ♦ నొడివిరి జయముల్

తే॥ నారిఁ గొనిపోయి చక్కని ♦ పర్ణశాల, యొసఁగి యాతిభ్య మిడి తమ ♦ యునికికేగి
యవల సోఁకులవలన సంభవములైన, తొందరల దొంతరలఁ దెల్పఁ ♦ దొడరి చనిరి

ఆ॥ వచ్చు మునులఁ గాంచి ♦ చెచ్చెరఁ గూర్చుండఁ, బనిచి యాజ్ఞయడుగి ♦ వారుతనిసి
చక్రవర్తి తనయ! సమకుఱినట్టి మా, నొగులు వినుమ యనుచు ♦ నుడివిరిట్లు. ౧౭౮

చ॥ కనికర మింతలేని మది గల్గిన రక్కసిమూఁక పాపవ

ర్తనమునఁ గష్టపెట్టి చెడు ♦ దారులఁ దీసితపంబు పాడుగా

నొసరిచి చేయరాని కడు ♦ నొప్పుములం బొనరింప మాతపో

ఘనసథ ముజ్జగించి కడ ♦ గండ్లను పొందుచు నుంటి మిచ్చటన్. ౧౭౯

తే॥ పులులవనమున జింకల ♦ పోల్కిమేము, రేయిఁబవలు గిగ్గోలొంది ♦ కృతతనది
చితికి ధర్మపథంబు వీ ♦ డితిమి మాకుఁ, దలఁప ముక్తి యుఁగలదె కోడఁడపాణి!

ఉ॥ కాము తపోనియు క్తులము ♦ కాము శ్రుతుల్ చదివించు వారమున్

గాము పఠించువారమును ♦ కాము మఖంబులు వేల్చువారమున్

గాము పరాధ చింతకులు ♦ కాము నిరూమక కార్యనిష్ఠులున్

గాము గురుత్వవర్తనులు ♦ కామికి బ్రాహ్మణులున్ రఘూత్తమా! ౧౮౦

తే॥ ఇంద్రుఁడో దానవుల యాజ్ఞ ♦ యెడఁదయందు, శిరమునందునుతాలించిఁచెలఁగువాఁడు
కాన మాతండ్రి! మాకడ ♦ గండ్లఁ దీర్చు, వారులేరు మాభాగ్యాన ♦ వచ్చి తీవు.

తే॥ రాజరాజ సుతుండవు ♦ రాత్రిపంటి, దుఃఖమున నేమి యెఱుఁగక ♦ దొరలుచుండఁ
దివిరి రవివోలె నీవరు ♦ దెంచి తయ్య, అభయమంటిమి కరుణామ, యాత్మ! కావు.

శ్రీరాముఁడు మును కథయ మిచ్చట.

తే॥ జనకజాజాని యిట్లను ♦ దను జవరులు, నన్ను శరణొందరేని యెం ♦ దున్న నేమి ?
మచ్చరాసన నిర్మూక్త ♦ మార్గణముల, నేలఁ గూలు వారలు దుఃఖమేలమీకు?

ఉ॥ తండ్రినాకమేగఁ, బిన ♦ తల్లి వరంబులు గోర, నాదు త

మ్ముండును నిందకై యడల ♦ భూరిగుణాఘ్యులు పౌరులేడ్వఁ, గో

దండము నూని నీతయును ♦ తమ్ముడుఁ దొనరుచేర, నిట్లు నే

దండకఁ జేరుటన్న మదు ♦ దాల్త చిరంతన దివ్యమే సుమీ, ౧౮౧

ఉ॥ ధర్మపథానువర్తుల యు + దార మహత్త్వ మెఱుంగలేని యూ
దుర్మతులకే వధించి మహిఁ + దోరపు ధర్మము నిల్పినేని నేఁ
గార్ముకముకా ధరించి వృథ + గాదె జగంబున సంచరించుట?!

నిర్మల భాగ్యమన్న మఱి + నెక్కొనునే యితరంబు నాకింక? ౧౨౮

తే॥ ఘన తప్తస్వలరగు మీరుఁ - గవ్వలైన, రక్కసుల కబంధములు న + రనము సేయ
ధనువుమోసిన నాశాహు - దండములును, దగిన విశ్రాంతి నొందుత - ధరణియందు.

తే॥ గోవులను విప్రులను దీచికోటి శరణు, చొచ్చువారి రక్షణముకై - చచ్చువారె
వేలుపులు గూడ మినుతినఁజాలినట్టి, దేవతాశ్రేష్ఠులగుదురు - దివమునందు. ౧౩౦

తే॥ తారకారి త్రిపురవైరి - దనుజవైరి, వచ్చికాచిన, నెవరు దుష్టులు వారి
వారివారిని తుదముట్ట - శ్రచ్చువాడ, శంఠిమాని సుఖంబుండుఁడింకమీరు. ౧౩౧

క॥ అనిన విని మదిని ముదమం, దివవారు త్రిదండములను - త్రిప్పుచుఁ బన్నా
లను పరియించుచు నర్తన, మొనరించుచు నిట్టులనిరి - ప్రోత్సాహమునకా. ౧౩౨

క॥ లోకేశ! నీవు శినియఁ గ్రీ, లోకంబులఁ జోలు కోటి - లోకము లెదురై
తాఁకిన నేమగు? నిక్కిపు, సాకిరు లీ శ్రుతులు తపము - జ్ఞానము తగవుకా. ౧౩౩

క॥ కావున నీగడువగు నేం, ధీవంతున నిలిచి మాయ - భీష్మార్థంబుల్
కావించు మనఁగ రాఘవ, భూభుఁ డందు డ మోద - మున నీకొనియెన్. ౧౩౪

ఆ॥ వారలటఁ బడేండ్లు + వసియించి యుండిరి, మానులు పిదప దీర్ఘ + ముగఁ దలంచి
యిద్దగుణుఁ డగస్త్య + డెలమి వసించు న, వ్యవముఁ జేరుడన్న + వారలేగి. ౧౩౫

సీతాచంద్రకృణులు సుతీర్ణు గాంచుట

ఆ॥ బీటలైన చోట్లు + వెనుఘలు గలచోట్లు, పాదలు దట్టమైన + పదములందు
చనుచు వడి సుతీర్ణుఁ + డను బ్రహ్మతేజస్వి, తపమొనర్చుచున్న + తలము గనిరి. ౧౩౬

ఆ॥ గర్వరహితులైన + కాకుత్స్థ వర్యుల, మృగిణి మొక్క సతఁడు + ముదముతోడ
నిట వసించుఁ డనుచు + హితమతిఁ బల్కవా, సిత సుగంధ వని వసించినారు. ౧౩౭

క॥ శ్రీరామునకుం దగు నిప, చారముల్లు చేసి వత్స! సమ్మద మారకా
మీరిట కరుదేరఁగ నే, పాదిన నాతప మదెంత + యతిశాయి యొక్కో!. ౧౩౮

క॥ అనవుడు రాఘవుఁ డిట్లను, మునివర! బ్రహ్మవ్యయమనఁ + బాడమిన ఋషులకా
మునుకొని మీవలె ఘనతప, మొనరించిన వార లెవ్వ + రు తమ చరిత్రా!. ౧౩౯

క॥ సాధుజన దర్శనంబున, నేధన్యుడనైతి నన ము + ని ప్రవరుడు ప్రే
మాధికత వింద వగుచుఁ ద, పోధన మఖిలంబు గొనుము + పూత చరిత్రా!. ౧౪౦

క॥ అను మునికి రామ భూనిభుఁ, డను మీశ్వర తపము కంటె ♦ నధికమయెనన్
మనమున సగ స్త్యముపివరుఁ, గననెంచితి నదియ కొద్దున ♦ గావెంపుడనన్. ౧౮౧

క॥ రామా మేలే తలఁచితి, యే ముందే యదియ తెలుప ♦ నిచ్చించితి నీ
వా మహాసీయుం గాంచుము, ణ్ణేమంబులు నీకునెల్ల ♦ జేకులు నచటన్. ౧౮౨

క॥ అతఁడును సీరాశకు స, మృతిని ప్రతీక్షించుచుండు ♦ మానుగి నటఁజే
రితివేని జనులకును దే, వతలకు శ్రేయంబులగుఁ గృ ♦ పాపర!యనుచున్.

క॥ ఆదారి చూపి యాశీ, ర్వాదమ్ములు నేసి యనుప ♦ రఘురాముఁడు స
మోదమునఁ దేనె వాఁకల, పాదులుగల యయ్యగస్త్య ♦ వనముంజేరెన్. ౧౮౪

శ్రీరాముఁడ కగస్త్యుఁ డెఱుఁగ వచ్చుట.

చ॥ ధరణిఁ ద్రివిక్రముం బలెను ♦ ద్రావిడ భాషను గొల్చినట్టి స
ద్గురు వరుఁడౌ సగస్త్యుఁడు, క ♦ కుత్సకులేశులు రామలక్ష్మణుల్
హరువుగఁ గాంచవచ్చు నడి ♦ యారసి పై పయి నుబ్బు మోద సా
గరము జగంబునిండఁ బద ♦ కంజము లాతఁడు గొల్వఁగాఁజనెన్

ఉ॥ మున్నొక వేళ రక్కసులు ♦ ముగ్ధున వారిధిఁ జూపి వీరలన్
మన్ని గొనంగ వేఱొకఁడు ♦ మార్గములేదు కృపన్ వహింపవే
యన్న సుకృతి కూయిని ♦ యంబుధి తోయములెల్ల నొక్కచే
తన్నెఱినుంచి త్రావి విశ ♦ దంబుగ నుమ్మనవాఁడు సిమ్మటన్ ౧౮౬

తే॥ వంచకుండగు వాతాపి ♦ సుచితముగ, మెనఁ జీర్ణించిని వాని ♦ యునులు దీసి
వానియనుబ సప్రణామచేసి ♦ ప్రాణికోటి, నెఱిని గాచిర ధీరుండు ♦ కుఱుచవాఁడు.

ఉ॥ యోగులు విభ్రమం బొరసి ♦ యుత్కట సంకట మొంది వేడ ను
ద్యోగిత సూర్య చంద్రులను ♦ వ్యోమము నంటి పెరింగి యడ్డు విం
ధ్యాగముఁ గాలనూని భుజ ♦ గాఢిసలోకము దాకఁద్రొక్కి పు
న్నాగము నెక్కు పోల్కి జల ♦ సంబున నెక్కిన యట్టి జాణఁడున్. ౧౮౮

ఉ॥ పార్వతి పెండ్లి వేళఁ ద్రిభు ♦ వంబులప్రాణులు చేరు హేతువై
యర్వర క్రుంగి యొరగిల ♦ నొయ్యన దక్షిణ మేగు మంచు నా
శర్వుఁడు కోర దక్షిణది ♦ శంగల శైలము నెక్కి ధారిణిన్
సర్వసమంబుగా నిలుపఁ ♦ జాలిన తత్త్వ మహత్త్వ సత్త్వఁడున్. ౧౮౯

తే॥ తనియ ముక్కంటి యొనఁగిన ♦ ద్రావిడ భాష, వినియె నేర్చెడుశ్రుతికంటె ♦ ప్రేగటంచు
ఘనుల వాడుకఁ బట్టియఁ ♦ గవితఁబట్టి, చింతనము చేసి వెల్లడిం ♦ చిన ఘనుండ్లు.

తే॥ నల్లమర్త్య నాగములందు * నకలజీవ, రాశియెడఁదల ఋక్కులఁ * గ్రాలు నాతఁ
డితఁడ యని యెల్లరు తలంచు * భ్యేయవస్తు, తత్త్వమగురాముఁగాంచును * త్కంఠవాఁడు

చ॥ వినుతగుణంబుల న్నెగడు - వేదములం బఠియించి పెంచు జ్ఞా
న నిశఃపమందు రాచి జత - సంబునఁ దోయజగద్భుండుం దుదిం
గనుఁగొనలేని తత్త్వమని - గారము రామునిపైనఁ జేర్చి యా
తనిఁగని పల్కు భాగ్య మది - దక్కుటకుఁ ముదమందు నాతఁడుక.

తే॥ అసమదైత్య బలంబను * విసము పేరు, తొట్టి మాయించు మంచి వై * ద్యుండువచ్చె
బ్రదికి రమరులు మునులు జీ * వములఁ గనిరి, ధర్మవర్తనలై నారు * తక్కు జనులు

తే॥ ఇతర జీవులఁదిన హరియిం - చు దైత్య, భయద నిష్ఠుల నంఘాత - పాత సదృశ
కోపవహ్నిఁ జల్లార్పర - ఘుప్రవీరుఁ, డంచి రాంబుడమూర్తి యే - తెంచెననుచు.

ఉ॥ తీరుగ సర్వలోకములు - దిక్కులు దగ్గతి నీఁగి సద్గతిం
జేర నుదారతఁ బహు వి - శిష్ట తపఃఫల జాతయెన కా
వేరిని కుంఠికం గొనుచు - వేడుకఁదెచ్చు నగస్త్యమాని యా
శ్రీరఘు వీరుఁగాంచి విల - సిల్లి ముదశ్రులు రాల్చినిల్చినక. ౧౫౫

తే॥ మన్మరీంద్రుని గనుచు న-మన్మరించి, సీతయును రామలక్ష్మణుల - చెలఁగినిలువ
ద్రవిడ భాషాప్రసిద్ధుండు - తనిసి యలమి, స్వాగతము వచియించె న-ద్యావణముల.

తే॥ యతివరులు పనసలు వల్కి-యతినిఁ జాట్టి, తమకమండలు జలము మ - స్తమునఁ జిలికి
విరులు నల్ల నగస్త్యుండు - విశదమైన, తన ప్రశాంత వనమునకుఁగొనుచు నేగె. ౧౫౬

తే॥ వీరుఁడతని పర్ణకు - టీరమందు, విందుప్రేమతోఁగొని హర్ష - మందియుండ
ఘనతపము సేయు మా తపో - వనముచేరి, తపము పూర్తిగావించి తు - దా త్రచరిత.

చ॥ అని వచియించు మానిఁ గని * యాతఁడు పల్కు సమ స్తదేవతల
మునులును వృద్ధులక నృపతి * ముఖ్యులు నావలె మీకృపక భరిం
చిన ఘనులేరు లేరు పలు * శ్రేయాము లొందితి సప్తలోకముల
మునుమిడి గెల్చినాఁడఁ బాలు * పుక గడియించితి జన్మధన్యతక. ౧౫౭

చ॥ శశిధరసన్నిభుండయిన * సన్ముని రాముని గాంచి యిట్లనుక
వశమయి * యష్టమంగళ గు * ణంబు లెసంగిన రామభద్ర! న
ద్యశము గడించి తండ్రిని య * భార్గ వచస్కు నొనర్చి దండకా
దిశ కరుడెంచు నాఁడె యరు * దేరుదు వియ్యోడ కంచు నెంచితిక. ౧౬౦

* అజహత పాశుత్వము, విజృంభము, వివృణ్యత్వము, వికోకిత్వము, విబగత్స్వత్వము, అభి
భోగత్వము, సత్సకామత్వము, సత్సంకల్పత్వము, అనునవి అష్టమంగళములు.

తే॥ ఇంద నీవుండు మిట వసి ♦ యించియున్న, మాతపంబు లభీష్టముల్ ♦ పూఁతపూచు
క్రూరులగు రక్కసులు వచ్చి ♦ కొడిమెనేయ, వారి వధియించి మాయెడ్డ ♦ వనటదీర్తు.

ఉ॥ పాలనమ౯ హలంబు గొని ♦ పాడియె పంటయొనర్చు రాట్లుతా!
శీలము నీతియు౯ శ్రుతులు ♦ చెల్వగు ధర్మము వృద్ధి నొందెడు౯
మేలు గడింతు వేలుపులు ♦ మృత్యువు గొండు నిశోచరుల్ నదా
యోలల నాడు నమ్మద ప ♦ యోధి జగంబు నిజంబు నిల్వమా. ౧౬౨

ఉ॥ అమ్మని యట్లు పల్కెనిని ♦ యాయతబాహుండు రాముఁ డిట్లున౯
సమ్మతి మీయనుజ్ఞఁ గొని ♦ చంపెద సోకుల దిమ్ముమాల్పెద౯
నెమ్మది గూర్తు మీకు నిది ♦ నిక్కము నమ్ముండు యాతుధాన నం
ఘమ్ము చరించు దిక్కుకడఁ ♦ క౯ మునుపేగుట యు త్తమాన౯. ౧౬౩

అగస్త్యుండు రామునకు వైష్ణవ ధనువు నొసఁగుట.

ఉ॥ మంచిది బోయిరమ్మనుచు ♦ మానివరుండు రమా హృదీశ్వరుం
డంచిత రీతిఁదాల్చు జగ ♦ దప్రతిమాన శరాసనంబు పూ
జించుచు నుంటి నక్షయ వి ♦ శిష్ట నిషంగము తోడ నిత్తు దు
ర్వంచకులైన వారి సమః రంబునఁ ద్రుంపుమ యంచు నిచ్చుమ౯. ౧౬౪

తే॥ ఈజగములెల్ల నొకతల ♦ యిద్ది యొక్క, తల యనఁగ నొప్పు కత్తియు ♦ డర్పకారి
నగ ధనువుగొని పుర దహా ♦ నంబు సేయు, ననదృశంబగు విశిఖంబు ♦ నమరనిచ్చి.

చ॥ కుజములు సై కలంబులును ♦ కొండలు నెత్తుగఁగల్గి ప్రక్కల౯
నజలములైన వాహినులు ♦ చల్లగనొప్పి ప్రశాంతభూమియై
సుజన మనోభిరామమయి ♦ సూన గుళుచ్చ వికాస భాగ్యమై
యజిర వినోదమై పరఁగు ♦ నట్టిది పంచవటీ స్థలంబగు౯.

తే॥ అచటఁ దోక వడ్లును తేనె ♦ యరఁటి పండ్లు, గలవు కావేరివంటి యే ♦ భులునుకలవు
జానకిం గూడి యూడ హంః నలును కలవు, అందు వసియింపఁ దగుదు వీ॥ వార్యనిమత!

తే॥ అనుడు సీలమేఘ శ్యాముఁ ♦ డతని కెఱిగి, యాజ్ఞ గైకొని పికవాణి ♦ యెన నీత
యనుజుండగు లక్ష్మణుండు వె ♦ న్నంటి రాఁగ, నమ్మునీండు మనస్సుతో ♦ నచటికరిగె.

౪. జటాయు దర్శన పటలము. (౪౨)

ఉ॥ చేరిక గల్గి నట్టియియఁ ♦ జేరక వేఱుగనుండు భూమిభృ
ద్వారము గాంచి యెక్కుచును ♦ దాటుచు వేగయుతంబులైన వాః
పూరము లందు తెప్పపయిఁ ♦ బోవుచు దవ్వ తరించి కాంచిర
వ్వారలు ప్రేమ వేగి పరి ♦ భావితవాయువు నజ్జటాయువు౯. ౧౬౫

తే॥ కరచిన్ద్ర బంగారంబు కరణి నుదయ, గిరి శిఖరముపైఁ జేరు భాసన్మరుడు దిశలు
వెలయుఁ గిరణపక్షంబుల • విరియఁజేసి, యున్న మాష్కి ను త్రేజుడై యున్నవాని.

తే॥ నీలగిరి బోలు కచ్చప, నేత పైని, షీరవార్ధిలో శశికాంతి • చేరియుండ
నిర్జరులు మథియింపంగ • నిలిపినట్టి, మందరాగంబు కై వడి • మలయు వాని. ౧౭౧

క॥ నీలాకాశ వికాసము, మూలంబడ రక్తకాంతి • మొనయు పదములకై
నీలగిరి మీఁదఁ బాడవు ప్ర, వాళ లలిలు పరవు వెరవు • పరవిన వానికై. ౧౭౨

ఉ॥ లోపము లేనివాఁడు గుణ • లోలుఁడు సత్యముతుండు శీలి సం
తాపము లేనివాఁడు నెఱి • ధర్మపథంబు లెఱుంగు ధీరుడుకై
గోపము లేనివాఁడు పెను • కూరిమివాఁడు కుశాగ్రబుద్ధి దు
ర్లాపము లేనివాఁడు సుక • లావిడుఁ డార్యుఁడు దూరదర్శియైకై. ౧౭౩

తే॥ అనిశ మింద్రు సంకుశధార • నెనయుచును, పుటముతోఁ గ్రూరరాక్షసఁ ఘటములను వి
దారణముచేసి యమునకుఁ • బారణమ్ము, చేసి పిదప గాత్రముల భు • జించు వాని.

తే॥ గ్రహచయము నేలు ధ్రువచక్ర • గతిఁదనర్చు, రత్నఖచితహారము మెడఁ • గ్రాలువాని
మేరు గిరి మీఁద వెలుగొందు • మిహిరుబోలు, ఘనకీరంబుశరమునఁ • గలుగువాని

తే॥ వర్ణనాతీతమగు కీర్తి • వజ్రలువాని, నిరులు సకేయింప నుదయించు • సరుణు తనయుఁ
గల్పకాలముల్ త్వరలోనఁ • గడపునట్టి, దినము లట్టులఁ జూచిన • తెఱుగు వాని.

తే॥ శైలమున నిల్చి యది మోవఁ • బాల కిలకుఁ, గ్రుంగి నట్లుండు లోఁపికఁకొఱలువానిఁ
గాంచి రామలక్ష్మణులు శం • కా విలగ్న, హృదయ లగుచు నాతని దరి • కేగి నారు.

క॥ తన ముగియిక తాన వెదకి, కొని వచ్చిన రక్కసిని • కుహనారూపం
బనియును బలియుఁడు గరుడుం, డనియును కలపోసి చూచి • రలుకన్వానికై. ౧౭౪

తే॥ దృఢ ధనుష్కంతులును వీర • తేజులైన, రాకుమారులఁగని జటా • రాజయున్నఁ
దాపసులు గారు వేడ్కై • ధరకు దిగిన, సురలోయని జటాయువువారి • నరసిచూచె

ఉ॥ కాంచితి వాసవకై సురలఁ • గాంచుచునుండు సతంబు భక్తిమైఁ
గాంచితి మాధవుకై గనక • గర్భుని శంకరు నిట్టివారలం
గాంచను మారుఁడేనియును • కాంచిన సిగ్గిలి మూలదాఁగువాఁ
డంచితలైన వీరి చర •ణాబ్జ పరాగము నేని పోలునే? ౧౭౫

చ॥ గొనకొని మూఁడుబోకములు • కూడ • భరింపఁగఁజాలు భద్ర ల
క్షణముల దేహములైలయు • కార్మకవీరులు లక్ష్మీబోలు ని
వ్వనజడభాషీతో హరుల • వై నమునం జరియింపనేల? నా
మనమును చూఱగొన్నగుణ • మాన్య లడెవ్వరి పుత్తులొకడే? ౧౭౬

ఉ॥ ఒక్కడు చూడ సీలగిరి • యొక్కరుడో యరుణాచలంబు పే
రక్కయ్య లక్ష్మికిన్నెలవు • లండపుఁ గన్నులొ పడవత్త్రముల్
చెక్కిభు లద్దముల్ మఱియుఁ • జెన్నగు మొక్కటులెల్లఁ జూడ నా
మక్కువకాడు కోపలర • మాపతి పోలికలే కనంబడున్. ౧౫౭

తే॥ ఇట్లు యోచించుచున్నంత • నిశకులేశు, లతని డాసి రంత జటాయు • వాదరమున
ధనువులం దాల్చి మునులచంఁదమునవచ్చు, వీరులార! మీరెవ్వారు, వినుచుండనుడు.

తే॥ సత్యమే తక్కువేటు కాం • చని కుమార, వరులు ధారణి నేకాత • పత్రిముగను
దివిజవై రుల గుండియల్ • దిగ్గురనఁగ, పాలనము నేయు దశరథఁప్రజలమనిరి. ౧౫౮

జటాయువు దశరథ మరణము విని శోకించుట.

తే॥ అనుడు నానంద వననిధి • మునిఁగి లేచి, ప్రీతి వారలజేర్చి ప • రివ్వజుంచి
జనకు దీర్ఘ బాహులు బలి • వృత్త ముల చెప్ప, డింపుమై నన నవ్వార • లిట్లు లనిరి.

క॥ అనుమాటను మఱి తప్పట, యనుచితమని జనకుఁ జేగ • నమరపురికి నం
చను సంత నాజటాయువు, వనటక భరియింపలేక • వ్రాలెఁ ధరణి. ౧౫౯

క॥ ఇరువురు కరములఁ బట్టి, శ్వరు లేవఁగనెత్తి బాష్ప • జలముల మొగఁకుక
బరిమార్చన మొనరింపఁగ, మరలఁ దెలివి నొంది యతఁడు • మఱుఁగుచు వంతక

ఉ॥ త్యాగము ఛత్రముక శమము • దాల్చిన నికఁగని సిగ్గునొందు క
ల్పాగము చంద్రుడుక భవీయు • నందఁగరాని ప్రమోదమంద, యా
హ్లాగుణపాలి ధర్మమును • నన్నను దుఃఖపయోధి ముంచి మా
కేగతి చూపి పోయితి? నృ • పేంద్ర! యశస్కర! సత్యభూషణ! ౧౬౦

చ॥ జగముల కెల్ల సీడనిడు • ఛత్రము దాల్చిన చక్రవర్తి! యీ
జగములఁ గాచు కార్యమొక • చక్కిని వీడి మదీయ మైత్రి నీ
వగఁ బరికింప నేగితివో? పాపపుఁ బుంజమునైన యేనుగ్ర
ద్దగ జనియించి ధర్మములఁ • దప్పి యడంగక యుంటి నిచ్చటక ౧౬౧

ఉ॥ శంబరుఁడ్రుంచు కాలమున • సర్వ జగంబు లెఱుంగ నీవు ప్రా
ణంబులు నేను దేహమని • నమ్మఁగఁబల్కుట తప్పవేకదా?
వెంబరయకా కృతాంతుఁ డవి • వేకముచేత ననూత్కరంబు భూ
మింబడ దేహముంగొని భ్ర • మించి దివగబున కేగ నేమికో? ౧౬౨

తే॥ కీర్తి వ్యాపింపఁగా నగ్ని • కీలఁబడి, మాండవలయునుగాక యి • మ్మాడ్కి నబల
యట్లు దుఃఖంపఁ దగునె? యంఁచతఁడులేచి, వత్సలార! వినుండనివలె నిట్లు. ౧౬౩

సీ దక్ష ప్రజాపతిఁ తనయులఁ గాంచె నేఁ, బండ్ల వారల నొక్కఁ పగిదినున్న
పదుమువ్వురను కశ్యపఁ ప్రజాపతికిచ్చె, వారిలోఁ దిలకమైఁ వఱలు నదితి
ముప్పదిమూఁడుకోట్లఁ పు సురలఁగాంచె, దితియను నతి పూర్వఁ దేవతాభి
నఱువది యాఱుకోట్లఁ ట్లడరంగఁ గనియెను, దనువను చెలిగనెఁ దానవులను

తే॥ మనుజుతఱిఁ గాంచె మతియనుఁ నుడఁతి, సురభి, కాంత కామధేనువుతురంఁ గంబులాది
మృగములం గాంచె, సింహాక్రఁ మేల గార్ద, భాదులను క్రోధవశయనుఁ నతివపడసె.

సీ వినతా వనితగాంచెఁ బిడుగుల మెఱపుల, నరుణుని గరుడుదిఁ వాంధములను
కంకంబు లాదిగాఁ గల పెనుపక్షులఁ, దామ్రయన్ పడఁతి యొంఁ దంగఁగనియెఁ
బిచ్చుకల్ పూరేల్లఁ బెళవలు కొఁజలు, మున్నగు పిసపిన్నఁ పులుఁగు తెగలఁ,
గళయను నామెతీఁ గలు చెట్లుగుల్మముల్, మొదలగు నుద్భిజ్జఁ ములను పడసె

తే॥ భయద ఫణములుగల యహిఁప్రతతిఁగాంచెఁ గద్రవయనువెలందినాఁగములుతక్కు
వానిఁ గనె సుతయనునదిఁతానర్థిప్రయఁడుము లుడుతలు తొండలుఁపడసెఁ బుడమి

సీ జలచరంబులఁ గాంచెఁ నిలయను నెలనాఁగ, యట్టులా చెలులు చఁ రాచరముల
విరివిగాఁ బడసిరిఁ వినతా సుతులలోన, నరుణుండు రంభ యంఁ దమరఁ గాంచె
మమ్ము, మాయన్న నంఁ పాతి పన్ను జటాయు, నంద్రు దివౌకసుఁలందు నుండి
తక్కుజాతుల వేఱుఁ లెక్కించు కాలాన, జనియించి నాడ మీఁ జనకుహితుఁడ

తే॥ నరుణుఁ డెందెందు వర్తించు నందు నందుఁ, దిరుగనేర్తు నెదురులేకఁ దివ్యతేజ
లార! మిము గంటి మీతండ్రిఁనారఁ గాంచి, నట్టులయ్యె మనంబునఁ నలకు మిగిలె

తే॥ ఆతఁడిటు వల్కు రాఘవుఁలంజలి గొని, యబుకు వంతచే బాష్పంబుఁ లురలఁ గీర్తి
నిచటనిల్చి నాకంబునఁ కేగుతండ్రి, మరలి రాజూచు కై వడిఁ మనలినారు. ౧౯౫

ఉ॥ అ తఱి రామలక్ష్మణులఁ నర్మిలిఁ బక్షుమాలందు చేర్చి రా
జోత్తములార! నాకుఁదగఁ నుత్తరకార్యములెల్ల మీరలే
యిత్తఱిఁ జేయఁగావలయుఁ నిద్దఱు మూర్తుల కొక్క జీవమై
హత్తిన మిత్రుఁడగ భరఁ మై కనుదేహము సగ్ని సేగెదన్. ౧౯౬

క॥ అను పక్షి రాజు పలుకుల, ఘనులగు రాఘవులు వినుచుఁ గై మోడ్చివెనన్
గనులను ముత్తెంబుల యను, వున బాష్పము లురల ననిరిఁ పొక్కుచు వనటన్.

తే॥ కడఁక మాజీవిత సహాయఁ కారియైన, తండ్రి సత్యవాక్యంబుకైఁ తరలె దివికి
నిప్పుడివును మము డించిఁ యెగునెడల, మాకు దిక్కివర్షింక నీఁ లోకమందు?

ఉ॥ వీడఁగరాని ప్రేమపదఁ విశ్రుత రూపులఁ దల్లిదండ్రులన్
వీడితి మూర్ఖబంధువులఁ వీడితి ముద్ధతమా నయోధ్యయున్

వీడితి మెల్లనంపదలు ♦ వీడని కానలలోని కప్టముల్

వీడితి మేము మీవలన ♦ వీడుట పాడియ మీరు నిచ్చటన్? ౧౯౯

తే॥ అని తపించుచు నిల్చిన, యనఘులఁ గని, యిపుడు నేను దేహము వీడుటంపు గాక
యున్న మీరయోధ్యకుఁ జేరు ♦ క్రష్ణవిఃచి, దశరథుం జేరు వాడనోతనయులార!

మ॥ జంకుండుకొ దొక్కేగఁ బూజ్యమగు రా ♦ జ్యంబీరు పాలింప కి

వ్యసకిక రాఁగలమేమి? యేమి జరిగె ♦ బల్కుండు దూపిల్లు నా

మనముకొ నిర్జరదైత్య పన్నగ రిపు ♦ తృనాథు లేరేని నే

గిని గావించిన దీర్చి మీకు సభిషే ♦ కింతుకొ మహింఁగమ్మజన్. ౨౦౧

తే॥ జంకుండైన జటాయు వీ ♦ సరణి బలుక, సన్న తమ్ముని క్రేఁగంట ♦ సరయునంత
నతఁడు పినల్లియగు కైక ♦ కలం జరగు, వృత్తిమెల్ల స్పష్టంబుగా ♦ విన్నవించె.

తే॥ తండ్రి సత్యవంతుం జేసి ♦ తల్లి పలుక, తలను చాల్చి రాజ్యమ్మును ♦ తమ్మునకు నొ
సంగు త్యాగమూర్తి! తండ్రి! నంతనగను, నీ పనుల్ మఱి యేరిచే ♦ నెగడు? ననుచు.

తే॥ కమలనేత్రుని కిగియారఁ ♦ శౌఁగిలించి, శిరము మూర్కొని యశ్రువులురలఁగాంచి
యోనమర్థ కుమార! నీ ♦ వీసరణిని, పితరునకు నాకు యశము ♦ గావించి తనుచు.

తే॥ గాజులం చాల్చు నొక హంసి ♦ కరణి నున్న, జంకజం గాంచి యీతన్నిచందమేమి?
కుసుమకోమలి మీతోడఁగూడిరాఁగఁ, గారణం జేమి? యనుడు లక్ష్మణుండు పలికె

చ॥ తమగమిఁ బోలి ధక్కిలుపు - తాటకిఁ జంపుట గోలె శంభు ధ

ర్మముగొని తుండ్లు నేయుటయు - మైథిలి పెండ్లియుఁ బట్టి భంగముకొ

తమ పిపిసాగమంబు పితృ - తర్పణముం బొనరించు చాక న్న

వ్రతుగ వచించెఁ బక్షికుల - చంద్రముఁ డెల్ల నెఱుంగునట్లుగన్. ౨౦౬

క॥ భోగకర రాజ్యమెల్లను, భోగి కుబుసమూడ్చు పోల్కి - బోవిడిచిన వై

రాగులు మీరీవనమున, నాఁగుండు రక్షించుచుండు - ననవరతంబుకొ

చ॥ అని విహగేంద్రుఁడాడ విని - యార్యుండు రాముఁడగ స్త్యమాని చె

ప్పిన దగు గౌతమీ తట వి - విక్త తలంబున నుండుమన్న న

య్యనఘుండు లెస్సయయ్యెఁ దగ ♦ నాస్థలమందె తపంబునేయుఁ డ

వ్యసఁ గనిపింతు రండనుచు - బక్షము నీడనె కొంచుఁ బోవుచుకొ. ౨౦౮

తే॥ అమలవృద్ధయుండు గుణనిధి, యగుజటాయు, వెదుట నున్న పంచవటి నఁయ్యిద్దగులు
కెఱుక పఱచి చనిన యంత ♦ నినకులేశు, లవ్యసంబునఁ జేరి ర ♦ త్యాధరమున. ౨౦౯

ఉ॥ అచ్చటనున్న రాక్షసుల ♦ యాశ్రయ సత్త్వములెల్లఁ జక్కగా

నిచ్చ నెఱింగినట్టి విహ ♦ కేంద్రుండు క్రొత్తడియెన జానకికొ

మచ్చిక నక్కుమారులను ♦ మాటికి మాటికి వచ్చి పిల్లలకొ
ముచ్చటఁ గాంచు నండజము ♦ వోలెఁ గనంగొనుచుండె నంతటకొ. ౨౧౦

౫. కూర్పణభావటలము. (౧౪౩)

ఉ॥ వీరులు రాఘవుల్ గనిరి ♦ పృథ్వి కలంకృతియై నమస్తనం
భారము లిచ్చి పార్శ్వములఁ ♦ బంచ విధంబుల పంట భూములుకొ
దారిత పాతకంబులగు ♦ దారుల రంజిలి యా త్తలక్షణో
దార కవిత్వ పద్ధతిని ♦ హరి నినిశ్చలయైన గౌతమికొ. ౨౧౧

చ॥ కమల ముఖంబులకొ గలువ ♦ కన్నులఁ గాంచి తరంగహస్తముల్
క్రమముగఁ జూచి పుష్పములు ♦ క్రందుగ వారలపై విదుర్బుచ్చుకొ
బ్రమద విహంగ రావముల ♦ స్వాగతపద్యము లల్లుచుండె గౌ
తమి యతిభుల్ రఘూత్తములు ♦ తిన్న రయంబునఁ జేరఁ గాంచుచోకొ. ౨౧౨

ఉ॥ మిక్కిలిప్రేమ సుప్రతులు ♦ మేదిని నాయక పుత్ర రత్నముల్
చక్కటికై వనంబులకు ♦ సాగిన కష్టముఁగాంచి యోర్వలే
కక్కటికంబుచేఁ దరంగ ♦ లకొ కరముల్ గొని మోఁదుకొంచుఁ బే
రక్కిలినొంది యుత్పల క ♦ టాక్షములకొ వడిఁగార్చె శాష్పముల్. ౨౧౩

సీతా రాముల గౌతమీ తీర విహారము

ఉ॥ నాశయతంబులైన నలి ♦ నంబులపై వెనఁ జక్రభాకముల్
వ్రాలుట గాంచి రాఘవుఁడు ♦ వారకి సీత కుచంబులం గనుకొ
ఆ లలితాంగియుకొ విభుని ♦ యంగద బాహుల సౌరు గాంచి ర
త్నాల మెఱుంగు లీను గిరి ♦ నాయకముం గనుచుండు లీలమై. ౨౧౪

తే॥ హంసి యటఁదొలఁగుట గని ♦ హంసకులుఁడు, సీత సడకను గాంచి హాసంప నామె
సీరు ద్రావి నివర్తిలు ♦ గౌరు నడక, గాంచి రాము నడక చూచి ♦ కడఁక నవ్వె. ౨౧౫

తే॥ తీవ్రియులు కదలుట గని ♦ తీవఁజోడి, నడుము గాంచె రాముఁడు, సీత ♦ నాథుతనువు
నల్ల కలువల నడిమి యుత్ఫుల్ల వనజ, యుగము నెగదిగ నిట్టట్టులొరసి చూచె. ౨౧౬

ఉ॥ అట్టి నిశోద దాయక మ ♦ హానది గౌతమి చెంతఁ గొండలం
బుట్టిన నిర్జరంబులును ♦ ముచ్చట గూర్చు శకుంత రావముల్
పట్టుగ మ్రోఁగు పంచవటి ♦ బంధుర లీల లక్ష్మణుఁ డెడం
గట్టిన గట్టి పర్ణ కుటిఁ ♦ గాంచి వసించిరి వారలంతటకొ. ౨౧౭

* (1) కఠింబి. కొండయు, కొండక్రింది నేలయు. (2) ముల్లై = ఆడవియు, ఆడవిచక్క నేలయు
(3) నెయ్యల్ = కడలియు, భీరభూమియు. (4) మరుదం = మాగానీ. (5) పార్లై = మరుభూమి.

శూర్పణఖ రామునందము గాంచుట

ఉ॥ జీవముతోడ దేహమునఁ జేరి క్రమంబున వృద్ధి నొంది యా
జీవముతోడ దేహమును చీల్చి దఱిం గమకించు దొడ్డ రో
గావృత్తి బోలునట్టిదియు నచ్చపుఁ బచ్చలకొండవంటి యా
రావణ మూలముట్టుగఁ గ రంబు వినాశము సేయు జాణయున్. ౨౦౮

తే॥ జేగుతైన వెండ్రుకలును చిట్టగొన్న, రాహువును పోలు దేహంబు గ్రాలునదియు
విబుధవరులకు మునులకు విశ్వజనుల, కొక ముగింపు నన్నేషింప నూను నదియు

తే॥ భావి కలుషంబులకు నొక పట్టుగొమ్మ, అడవి నెప్పు డొంటరిగఁ జిట్టాడుకొమ్మ
వడిగ లోకమెల్ల యిదిగి వచ్చు బోటి, శూర్పణఖ యను జోటి యచ్చోటికేగ. ౨౦౯

తే॥ చెట్ట తన బండుగులకు నూ చించు గోతి, చుప్పనాతి నాకులు వేడఁసోకుమూకఁ
జంపఁ బావ సెజ్జను వీడి జగతి యందు, నవతరించిన శ్రీరాము సరసి కాంచె.

చ॥ మదనుఁడె యందమా యొడలు మాడినెన్నెఁడొ! యింద్రుఁడందమా
పొదలవు వేయి కన్నులు! భ వుండని యందమ ఫలమందుక
న్నదవదు! నాభి పంకజము నుండి జగంబుల నృప్తిసేయు ల
చ్చి దయితుఁడందమా యలరు చేతులు నాలుగు లేవు కాంచుచోక.

క॥ భవు కంటి మంటచే నివు, అవు మారుఁడు నాటఁగోలె నరుదగు తపమున్
దవిలి యొనరించి యిట్టి వ, పువుఁ బొందంబోలుఁ గాక పోలుపుగ నిల్పె. ౨౧౩

మ॥ అనమానంబగు లీల జానువుల నొ య్యందాఁకి సొంపైన యి
య్యనమేషు ప్రతిమాన బాహులకుఁ గ ల్పగంబు హేమాద్రి యొ
ప్పెసలారక సరిగావు బల్లిదములై యేపారు దిక్కుంభి హ
స్త నమంబుల్ సుకుమార సుందరములై దర్పించు దోర్దండముల్. ౨౧౪

తే॥ పురుష వక్త్ర బాహువులకు ముదియున్న, నీలగిరిసాటియగుఁడక్కఱైలములును
రాలుగలయవి మేరువు రసమయంబు, గాని నినుమంతయును సాటి కావుకావు.

తే॥ కమల దళములఁ బోలిన కన్నలొప్పు, కొండవంటి యీపురుషుని గురు భుజములఁ
గాంచ నా కనుల్ దీర్ఘముల్ గాకపోయె, నంతకంటె వెడద అ మృమరుగదవె!

చ॥ అల్పనికి మించి కాంతు లల రాదు మనోహరు శౌర్యతేజముల్
తొలఁకెడు నెమ్మొగంబునకుఁ దోయజముల్ సరి తూచరాదు లే
జలజ విరోధి మోమునకు సాటియె యన్న గలాక్షయం బటన్
గలుగును నిండుచందురుడొ కందొకఁ డొందినవాఁడు చూడఁగన్.

ఉ॥ ఏమి యొనర్ప నెంచి యితఁ డిట్టి మనోహర రూపమొందె? నీ
కోమలికంబు పాడుగ నొ డొండు తపంబిటు లేల నేయు? దై
త్యామర సిద్ధసాధ్య మను జావళి లోఁగొనఁ జాలు ధీరుఁ డి
ట్టి మహిలోఁ దపింపఁ దప డ మే తపముం బొనరించెనేమొకో! ౨౨౮

తే॥ ఏణలోచన గిరికుచ యభ్యయాన, సైకత్రశోణి ఘనవేణీ జలజపాణి
వనధిచేల భూదేవి యీ వరుని పదము, లంటి శాడ్వల రోమాంచ యగుచునుండె

తే॥ ఈ సుభగు కాంతి దిశకరుఁ డెఱుంగఁడేమి? భువనమందు న్వల్పంబగు పొల్పునించి
బిడియ మొందక నభమున నడచువాఁడు, తానె యసమ తేజస్విగాఁదలంచినాఁడు?

తే॥ దాఁట నడుదెస గిరులను సాటి గొనని, యన్నత భుజంబు లొప్పునీ వన్నెకాని
యధరమునకుఁ బ్రవాళ సా మ్యంబు వలుక, జను లిసీయఁచుటేయేది? నవతుగలదు?

క॥ చక్కని నిండు కళ్ళలతో, నిక్కు నిశానాథుఁ డెగఁచు నీటరి కటిపైఁ
జెక్కిన వల్కులముం బలెఁ, బెక్కున తిపియింప వేమొ పీతాంబరముల్? ౨౩౧

తే॥ మొగులు దొంతుల కరణిని మొనలు దిరిగి, దట్టమె నలనె యన్న జాట్లు విడిచి
జడలఁ బూనడయేని చం చలములగుచు, జెలుల మాన ధనంబులు చెడకయున్నె?

తే॥ తారహారముల్ మల్లికా దామ వితతి, నితఁడు దాల్చిన జిగియున్నె యంతకంటె
ఘనతరోజ్వల మాణిక్య గౌరవంబు, వేఱు రత్నంబుచే నభి వృద్ధియగునె? ౨౩౨

ఉ॥ భద్రగుణాలియెల్ల బహు భంగుల నేర్చి నిరించునుండు సా
ముద్రక లక్షణంబుల న మున్నతఁ జూపు నిమిత్త మిట్లు ని
ర్నిద్రత వీనిఁజేసియును నిందను పొందె సమస్తలోక సం
ప్రదతి వజ్ర యొందెఁ దన పాద రజంబును పోలకుండియున్. ౨౩౩

ఉ॥ వెల్లువలున్ సముద్రములుఁ బిన్నవిగాఁ గనుపట్ట డెందమం
దల్లిన మోహమన్ జలధి యామెను ముంప, దర్శిద దూషణల్
పెల్లగ నోర్చి యెంత విల పించిన నొక్క తృణంబయేని యీ
నొల్లని లోభికి ర్తివలె నుంకెడు శీలము గల్గు దైత్యయున్. ౨౩౪

చ॥ వడలి తపించి కుంది రఘు వర్మని యున్నత దోర్మగింబుపైఁ
బడఁ దన చూపుల న్నిలిపి వాని మరల్పగలేక శిల్పి నే
ర్పడర లిఖించు బొమ్మయన నట్టె చలింపక నిల్చి యేదియున్
వొడఁగఁగఁ బాలుపోక మది తుంపెనలాడఁగ దైత్యయవ్వల్. ౨౩౫

ఉ॥ వీని విశాలవక్షమును పిగ్గ గవుంగిలఁజిక్కఁగొందుఁ గా
దే నవ్యుతంబు నిచ్చిన డ యింతుడు సిక్కిము మిన్న కేగఁగా

లేను మదీయ దిష్టము ఫ + లింపగ నీ నవమారు నన్నిధి
మానుగఁ జేరు తెట్లనుచు + మంతన మొందఁగఁ జేసి యంతటన్ ౨౩౮
చ॥ కుటిల కరాళ దంత, బహు + కోటుల జీవుల వైచికోన్న యు
త్కట కుహరోప మోదర, య + తర్కణ మిట్లు దలంచి యాటెడ
కటుతర రూపమున్ మదిని + కైకొనఁ డంచు నెమిట్ల కోకిల
పటుమతి వెంటనంటఁ దగు + భవ్య తరాశృతి గాంచ నెంచుచున్ ౨౩౯

శూర్పణఖ కామరూపిణీయై రాముకడ కరుగుట

తే॥ నీరజాలయ నెడఁద ధ్యా - నించి తనకు, సిద్ధియై యున్న మంత్ర మాచెలి జపింప
నబ్బఁ దెగడు మొగము తోడ - నంగకాంతి, దెసలఁ బర్వ సుందరియయి-తేజరిల్లె
తే॥ ఎట్టి ప్రత్తియుఁ జిగురాకు-నీల గొనఁగఁ, దగ్గ చరణాబ్జములు గల్గి - తనివి ననఁగ
మాటలాడు మయూరి నా - మానసౌక, మఁగఁ లేడిఁగ యన విస-మనఁగ వచ్చె
తే॥ లక్ష్మీయందంబునీలోత్ప లములసాబగు, గలుగునయనకుంతంబులు-వెలుగు మొగము
నటలయువతిరూపముగొన్న-వాస్త్ర మొండు, మెఱపులోఁగాకమింటితో-నెఱఁ గెనఁగ
తే॥ కల్పకముగన్న యెలదీప + కైపుగలిగి, కామదంబగు మధుర వా + క్యములుగలిగి
యందగఁతైయై భీత + మృగాక్షియగుచు, నమిలి నడచిన కయివడి + నడచివచ్చె. ౨౪౩
తే॥ రశనయును నూపురములు వ + స్త్రమును కురుల, విరుల బంభరముల రొదఁవి స్తరింప
నింతి యొకతె వచ్చెచు నని + యెంచి రాముఁ, డాదెనను దృష్టిసారించి-యరయసాగె.
తే॥ ఒక్క యమృతంబు నాకన + మొనఁగె ననఁగఁ, గుచభరంబున మధ్యంబు + కునియరాఁగఁ
దలఁపు నిచ్చియజ్ఞానంబు + తలఁగఁద్రోచి, జ్ఞానదృష్టి నిచ్చెడుపాడు + నకియఁగనియె.

మ॥ సురలోకంబున నాగలోకమున నీ + క్షోణి గనఁరాని యా
వరరూపంబును కాంచి రాఘవుఁడు భా + వంబంద యూహించె నె
ల్లర సౌష్ఠవ్యము లీమె యంద యడఁగెన్ + లక్షించి వీక్షించినన్
సరిపోల్పందగు చామలుంగలరె యీ + సౌందర్యవారాళికిన్? ౨౪౬

చ॥ తనమది రాఘవున్ వలచు + దైత్యయు నాతని సుందరంపు మో
మును తలపోయుచుం జరణ + ముల్ తన హస్తములన్ మొగిడ్చి మొ
క్కినిడుపుక్రేవ చూడ్మి-దిల + కించియుఁ జూడని యట్లు సుంత ల
జ్జను గొని యేణి యట్టులాక + చక్కి-దొలంగి మలంగి నిల్వఁగన్. ౨౪౭

ఉ॥ ఆగతయై శూర్పణఖ + నాగమవేద్యుఁడు కాంచి పల్కు-మా
రాగత పద్మగంధిరొ! శు + భావహ మయ్యెడు నీదురాక నీ

కీగతి నిందు రాఁ గత ము • దెయ్యది? యెయ్యది వానభూమి? నీ

బాగు వదింపు నామమెది? బంధువులేరు? వినంగఁ గోరెడన్. ౨౪౮

తే॥ అనుడు నయ్యది యిట్లును, నబ్జగర్భు, పౌత్తు? పుత్తిని త్రిపురారిఁమిత్రుఁడగుచు
దిక్కురులగల్పి తారాద్రుఁ • దివిరి యెత్తు, ఘనుని చెల్లెల నాపేరు • కామవల్లి

తే॥ అనిన రాముఁడు సందేహఁమంది దీని, నడత చెడ్డది యగునైన • సరయుడమని
తావఱుని చెల్లెలైన నా • రజపు రూపుగలిగె నెవ్వనిఁ దెలియంగఁబలుకు మనఁగ

చ॥ తడఁబడకుండు వాక్యముల • దానవి యిట్లును రామచంద్ర! మ్రు
క్కడులును మోసగాండ్రు నగు • కర్బుర సంఘము తోడి జీవితం
బెడయఁగ రోసి నా యెడఁద • నింతవివేకము గల్గె ధర్మము
న్నడవుచుఁ బాపమూర్ఖి సుమ • నస్కులచేఁ దగఁ గొంటి నీయెడన్. ౨౪౯

ఉ॥ ఆ పలు కాలకించి సుగు • జాఘ్యుఁడు రాముఁ డనుకొ మహేంద్రుఁడుకొ
ప్రేఁపఱ లొంగి నేవలొద • వింపఁ ద్రిలోకము లేలు వానికొ
జాపలనేత్ర! చెల్లెలయి • సంగడు లెవ్వరు లేక యొంటిమై
నీపగిదికొ వనంబులకు • నీ వరుదేరఁ గలంబు తెల్పుమా. ౨౫౦

తే॥ అనిన రాముని ప్రశ్నకు • నసృతవాది, ని యగు నాపె యిట్లును రాజ! నీచదైత్య
నగగతిని మాని దేవప • తుంబు నూని, వచ్చితిని కార్యమొండు నీవలనఁ గలుగ

సే॥ అనుడుస్త్రీలమానసములు, గనఁగఁదిపుట, యోగ్యములుకావనుచు నెంచియువతి!యే
పని గలదు తెల్పు మయ్యది? భావ్యమేనిఁ, తప్పకయొనర్తు నని పల్కఁజుప్పనాతి. [మి

తే॥ తాముపొందిన వలవంత • తామెతెలుప, మానినులకుఁ దగనిదైన • మాఱు దిక్కు-
లేకయుంటి మృఘుఁ డదఁలించి నేయు, సిలుగులం ద్రోచి నన్ను రక్షింపు మనిన.

క॥ వాలికలై కన్నులు పెను, పోలికలై తిరుగుచున్న • పొలతి తలంపుల్
చీలికలై సిగ్గఱి వల, పేలికలై చెడిన వనుచు • నెంచుచు నుండకొ. ౨౫౧

తే॥ తేంట్లు పోరాడు వేడి నొం • దిన వెలంది, మానమున నున్న రామునిఁమనమునెఱుంగ
లేక ప్రేమించి నన్ను పాఁలించు నొక్కొ, కాదనునొ యంచుఁగలఁగియొకరనిఁబలికె.

ఉ॥ రామ! యలేఖ్య సుందర! న • రాగముతో నిట కీవు వచ్చుటల్
నే మును కానకీ మునుల • నేమకముల్ పొసరించుచుంటి నా
కామనకామినీత్వమును • గారపు రహాపన మింత కాలముకొ
గొముది కానఁ గాయు క్రియఁ • గానట బీసట యయ్యె గాంచితే? ౨౫౨

ఉ॥ నిందితురాలు దైత్యనతి • నీతిని మాలి యిటుల్ వచింప రా
జేందుఁడు వేఱుకార్యమున • కిట్టులు వచ్చిన దంచు నెంచి యో

సుందరి! బ్రహ్మవంశమున * జోటివి నీవు నరేంద్రవంశస్థుడగా
బొందిన వర్ణధర్మములు * బూదిని గల్పుట యుక్తమా? యనన్. ౨౪౯

ఉ॥ తండ్రి బ్రహ్మవంశజుడు * తల్లి యరుంధతిఁ బోలు నామె దై
త్యుండు సుమాలి కూతురగు * దోషము లేదు వృథా వివాదముల్
మెండుగఁ బల్కి యిట్లు కడ * మీటుదువేని భరింపఁ జాల నీ
దండన ప్రాణము ల్విడుతుఁ * దప్పదు పాపము నీకు సుందరా! ౨౫౦

చ॥ వలపెద నగ్గలం బగుడు * వారక రావణు చెల్లె లీగతిం
బలుకఁగ నుస్మితంబను ప్ర * భా తరళంబగు మించుతోడిదా
జలదము భాతి శోభిలు ప్ర * జాహిత చిత్తుండు భలనారతిఁ
జెలువ సురారి కన్యకను * చేకొన మర్చ్యున కొప్పునే? యనన్. ౨౫౧

చ॥ తలఁపఁగఁదగ్గ శ్రేష్ఠ ప్రమ * దం బగు భక్తి ఫలంబు పెద్దగాఁ
దలఁపక తొందరం దవిలి * దైత్య వరాంగిని పంక్తికంఠు చె
ల్లెల నని పల్కుటే తెలివి * లేమిగ నెడఁ దలంచి గొప్ప వే
ల్పుల వరశక్తి దైత్యతను * పూర్తిగ నీగితి నంచుఁ బల్కుఁగా. ౨౫౨

చ॥ ఇనకుల చంద్రుఁ డిట్లు వచి - యించు సుభాసినీ! నీదు సోదరుల్
ఘను లొకరుండు వీరతజ - గంబుల నేలెడి ధీరుఁ డొక్కఁడో
ధనదుండు వారు నిన్ను ప్రమ - దంబున నిచ్చినఁ గేలు పట్టుటల్
పనియగుఁ గాక యన్యమగు - పద్ధతి యుక్తము కాదుచుమ్మనన్. ౨౫౩

తే॥ మరునిచే నై క్యమైయున్న - మనసులొప్పు, స్త్రీలకును మగలకు శాస్త్ర-నిర్ధమగుచు
వఱులు గాంధర్వవిధి యట్లు - జరుగు పదప, నన్నులును నమ్ములింతురు - వన్న కాఁడ!

చ॥ ఋషులపయిన్ విరోధము వ - హించు సురారులు నిన్ను గాంచి వి
ద్విషుడని నై రమూనరు మ - దిం దలపోయ నొకండ వుంటి వీ
విషయమె వంశమైత్రికొక - వేడుక వారధి గాఁగనొప్పు న్వ
ర్విషయము నీయధీన మొన - రింతురు మిక్కిలి మేలు గూర్తురన్. ౨౫౪

చ॥ అనవుడు రామచంద్రుడను - నంగన! నీ సుఖమందితి బలా
శనుల కృపం గడించితినీ - సంపద నొందితి మేలుపొందితి
జనపదముం ద్యజించి విపి - నంబునఁ జేయు మహాతపంబు గాం
చిన ఫలమొక్కఁడా? యనుచుఁ - జిర్నగ్రం బొనరించు నంతలో ౨౫౫

శూర్పణఖ సీతను కొంచుట.

సీ॥ త్రిభువనవాసుల - దృష్టిభూషలచేత, వెలయుచు వాననల్ - వీచుచుండు

నాకు గీమున నుండి - యన్నుల మిన్న ని, ర్జరులు పొందిన మహా - వరము ఫలన

భూమిలో రత్నంబు - పోలిక నుద్భవిం, చిన సీత యచటికిఁ - జేరరాఁగఁ

గాలెడు ఘోంసంబు - గతికి పొక్కిన యూన్య, మొప్పిన మతిహీన - చుప్పనాక

ఈ కాయమున వెల్వడిన సూర్య, కాంతివంటి, కాంతి యొక్కండు ప్రక్కనఁ - గ్రాలనరసి
ధరసు నింగిని నొండిన, క్తంచరాట, వులను కాల్పు పతివ్రతా - నలముఁగాంచె. ౨౬౨

ఉ॥ తావి కురుల్ గలట్టి వసి ♦ తామణి నీతఁడు తోడఁగొంచు ని

ట్టి వని కేగుదోడ మ ♦ హీతలమం దిటువంటి సుందర

శ్రీ విలసిల్లు కామినులు ♦ చెందరు లక్ష్మీయె నద్వమైన రా

జీవము వీడి భూస్థలిని ♦ చెన్నగు కాభులు తేయ నచ్చెనో? ౨౬౩

చ॥ అని భ్రమియించి చూచి కమ ♦ లాసను సృష్టి మతింపు మీలు నం

చున నొక హద్దులేని బలు ♦ సోయగముం గలదంచు నెంచి క్ర

న్నన నొక యాఁడుదాన నగు ♦ నాకె కనుల్ మనమున్ మరల్పఁగాఁ

బనుపడకుండ నింక మగ ♦ చారలు గాంచిన నేమి యకాదురో? ౨౬౪

ఉ॥ తాముని చూచి చూచి మఱి ♦ రామను తప్పక చూచి చూచి యా

తామరసానసుండె యొక ♦ తావునఁ గాంచఁగఁ దగ్గ యట్లు చే

తో ముద మొందఁగాఁ దలఁచి ♦ తోన యజాండమునందు గల్గు న

కోమలికంబు లొక్కయెడఁ ♦ గూరిచి చేసెను వీరి నిద్దఱన్. ౨౬౫

ఉ॥ కుందనముం బలెం బురుడు ♦ గూడని నీలపయోద గాత్రుఁ డీ

సుందరమూర్తి యీతనికి ♦ జోడగు నేమిది నన్నువోలే? నీ

చందనగంధి నావలెనె ♦ చయ్యన మధ్యనె వచ్చెఁగాడె? దీ

నిం దొలఁగించి త్రోవ నిత ♦ నిం బురికొల్పద నంచు రాముతో ౨౬౬

చ॥ సుగుణగణాధ్య! యీచెలువ ♦ చూడఁగ రక్కసి మాయలాడి దీ

ని గుణ మెఱుంగరానిది గ ♦ ణింపఁగనేల? పలాళి దీని సో

తరుగమును నమ్మఁ బోకు నిజ ♦ మైనది కాదిది నీకు హాని గూ

ర్పఁగఁ దఱి వేచియున్నది త్వ ♦ రన్ దొలఁగింపుము మేలు కోరినన్. ౨౬౭

చ॥ అనవుడు రాముఁ డిట్టులను ♦ నాసురికిన్ దరలాక్షీ! మేలు! నీ

సునిశిత బుద్ధి మెచ్చితిని ♦ నూత్నమతి న్నిను గెల్చువారు భూ

మిని కలరేమి? నీ పలుకు ♦ మేలున నీ హృదయం బెఱింగితిన్

గనుపడ దీనిదై త్యయని ♦ కాంచెడు గాకని చవ్వె నల్లనన్. ౨౬౮

చ॥ సుధయు వసిష్ఠ చానయును ♦ జోడనఁదగ్గ వరాంగి సీత రా

మ ధరణినాథు డగ్గఱఁగ ♦ మండెడు నిష్ఫలఁ బోలు కన్నులన్

గ్రంథ గౌనఁ జుప్పనాతి కని * కుచ్చితురాల! విలాసవేళలోఁ
బ్రధనము సేయ వచ్చితివె * పానక మందలి పుల్ల కై వడిక. ౨౭౪

ఉ॥ చంపెదఁ జూడుముచుఁ బరు - మంబునఁ జూడ భయంబునంది యా
చంపకగంధి సీత కడు - నన్నని కౌను వడంక దూది చం
దంపుఁ బదంబు నొవ్వ జల - దంబున మించును పోలె రాము నా
డెంపు భుజాంతరంబునఁ బ - డెం జెడుగొ జనుపూని యత్తటిక. ౨౭౫

ఉ॥ దుష్ట గుణంబులే యడరు - ధూరులతోడిది ఫేలయయ్యుఁ బైఁ
గవ్వములే వెలార్చు నని - కార్ముకవీరుఁ డెదం దలంచినీ
యిష్టము గాననయ్యె సుద - తీ! యిట నిల్వకు లక్ష్మణుండు నీ
చేష్ట లెఱింగనేని తగు - నీక్ష యొనర్చును పొమ్ము వే యనక. ౨౭౬

చ॥ జలగిరి పద్మసద్ములును - శంబరవైరియుఁ దక్కు వేలువుల్
జలగిరి పద్మ సంస్థితులఁ - జాలఁ దపింతురు నన్న పొంద, నీ
చెలువ రచించు మాయ వలఁ - జిక్కితి మోసము వచ్చు నీకు నా
పలుకులు నమ్ముమం చనుర - పల్కుచునుండఁగ రాఘవేంద్రుఁడుక. ౨౭౭

తే॥ తగులు నీతోడ వలదను - సగిదిఁదెలుప, మెఱుపు వెన్నంటు మేఘంబు - కరణి సీత
వెంట శ్రీరామచంద్రుండు - వెడలి వర్ణ, శాల లోనికిఁ జనియె ని - శ్చింత మెయిని.

తే॥ తెలివి నశియించి నిశ్చేష్ట - యెలయు దైత్య, యంత శ్వాసంబుదిడువక-యంతరంగ
మవళి మగుడుఁ గోపించి యీ - యతివయందు, గాఢమగుప్రేమగలదని- కలఁకనొంది

మ॥ ఉరుసౌందర్య పయోధియైన రఘు వ - ర్యుం బొందు మార్గంబు లో
నరయం జూచుచు నేగు శూర్పణఖ య - వ్యాపన్నతక వీని పే
రురముం గొఁగిటఁ గూర్చనేని తచువు - ద్యోగింతు వీడంగ నం
చిరపౌ స్ఫాటిక కందరంబునకుఁ దా - నేగెక నిచారంబుతోక. ౨౮౦

శూర్పణఖ సంతాపము

అ॥ జలజ హితుండు గ్రుంకె - సాంధ్యరాగము గ్రమ్మె, శూర్పణఖకుఁ గ్రూర-నర్పవిషము
వోలె దేహమెల్ల - దూల వ్యాపించె న, మృదుని వలని బాధ-మరులు పోల్కి. ౨౮౧

క॥ తాటక వడుంబున మును, నాటిన శ్రీరాము మార్గ - ణము వలె మరుఁడుక
గాటముగ నేయు బాణము, నాటుటచే నంకటంబు - నం దూపిల్లెన్. ౨౮౨

క॥ మలయా నిలమను నస్త్రము, నిలయావేదనము గూర్చ * వెలవెల గొనుచుక
నెలతేని వ్యంజనంబుగ, వలతేనిం దినఁదలంచె * వడి నాతురయై. ౨౮౩

తే॥ సంకటము గొల్పు వార్ధి ఘో * షంబడంగఁ, గొండలంద్రోచిపూడ్చంగఁ, గోరియంతఁ

గువలయాపుండు తన్ను సంః కోచ పటుప, మాని తాపంబుచేజాల, మాఁడుచుండె
తే॥ విరులు పొడియగు నట్టు లీ * పృథివి గలుగు, వనములనుధ్వంసమొనరింపఁవాంఛచేసి
జక్కవలు కవగూడిన * చంద మరసి, వాని ధ్వని విని మది క్రుంగ * వడఁకు చుండె
తే॥ కడఁగి శశిమింగ నొక భుజం * గంబుఁదెత్తు, ననుచుఁ గోపించి చను దోయిఁనంటిచల్ల
గాలి సోఁక నలకటపడి * కడఁకమాను, రాముపైఁగల వలపున * ఊపె లాడి. ౨౯౬

తే॥ ఉడుకు చనుదోయిపై మంచుఁనుంచు కొనియె, గామశరవహ్ని మేన మి * కట్టము
వేడి బండపై నుంచిన * వెన్నముద్ద, మాడ్కిఁ గరఁగి నీరయ్యె న * మృగువకదియు. [గ్రాఁగ

చ॥ జలనిధిఁ గ్రూరుఁడౌ కునుమ * సాయకు దాఁచి యడంప యోగ్యమా
స్థలమెది యంచునెంచి యను * నంచయ మూఁగుచునుండు దుస్థితిఁ
గలిగి నృరాగ్నికై జడిసి * కంధిని ముగ్ధి మునింగి నట్టి యా
జలమును వేడియాటఁగని * చామ బిడెంబును పొందె నత్తటిక. ౨౯౭

తే॥ చెమ్మగల నెలతాలు ను * వ్లమ్మనొంద, మదిఁ దపించు దై త్యాంగన * మరులుసోఁకి
కారు మొగుళులు నీలంపుఁ * గంబములును, కానవచ్చినఁ గేలోద్భు * గళవలింపు.

తే॥ మారుతమ్మ దోహకర * మన్మథులును, తన్ను చూడకుండఁగ భయ * దంపుదంష్ట్ర
లుండు సర్పముల్ వసియించు * చుండునట్టి, కొండ గుహలోనఁ జేరెర * త్రోమృగాక్షి

క॥ అట వీచు మారుతము మును, పటికంఠై మించి వేడి * పాటి చనులు గా
లుటచేతఁ గర్జమెఱుంగక, తటమట పడి చిగురుటాకు * తల్పమునఁ బడెక. ౨౯౮

క॥ రాముని రూపము గనఁబడఁ, జామయు నుత్కంఠనొందు * సంకోచించుక
సోము గొని సోలు సిగ్గిలు, రాముఁడు మఱుగై న మరుని * రాయిడి మఱుఁగున్.

అ॥ కారుమొగులుఁ గాంచి, కాకుత్స్థుడని యెంచి, చనుల నాన నలమి * నంతసించు
వేడిచేత నదియు * విరియంగఁ జాఱిన, నడలు, దానియలఁత * కంఠు గలదె? ౨౯౯

క॥ విలయాగ్నిం బోలు నృరా, నలమునఁ గ్రాఁగియును శూర్ప * ణఖ రాముని మే
నలమి మనునాన జీవం, బుల విధునఁగ లేదు వలపు * పాలుపెట్టిదియో? ౩౦౦

క॥ అంజన గిరినన్నిభ! యిటు, నెంజలిగొను నాయెడంద * నిలిచి కరుణతో
రంజిలు మంజలి యిడెయని, నంజు గొనినదాని పోల్కి * నడుఁకు నడలునక. ౩౦౧

ఉ॥ ప్రాణము పోయినక మరులు * పాయని మాయని చుప్పనాతి సం
త్రాణము లేదటంచుఁ గొల * దాఁకిన కై వడి సంతపించు న
య్యేణ విలోలనేత్ర భువి * నిందిర కంఠెను సుందరాంగి గీ
ర్వాణ నుతుండు దాని విడి * పాపిని నన్ను పరిగ్రహించునే? ౩౦౨

ఉ॥ ఇచ్చటనున్న సుందరియు * నిందిరయేయగు; నాకుఁగల్గు నీ
మచ్చిక వానికింగలదె? * మారుడు చూపెను పక్షపాత మం
చెచ్చిన బాళిఁగుండునెడ * నీతఁడు రాక్షసలోక తామసిఁ
గ్రచ్చఱమింగు భాస్కరుఁడె*కా! యని చూపఁగఁ బుట్టెభానుఁడున్. ౨౯౭

శూర్పణఖ సీతను పట్టఁబోవ లక్ష్మణుడు దాని ముక్కు సెవులు గోయుట
మ॥ ఉదయం బందుట గాంచి శూర్పణఖ లో * నుత్సాహముం బొంది యి
మ్ముదితారత్నము చెంతనుండు వఱకు * నోడింపఁ డీతండు నా
చదురుల్, దీనిని దాచియుంచి యితనిఁ * నంతృప్తిమై బొందినఁ
బ్రదుకంగల్గుదునంచుఁ బొంచి చనియెఁ * రామామణింబట్టఁగఁ. ౨౯౮

ఉ॥ అంగన, రాముఁడొక్కనర - మం దుదయాదిక కృత్యముల్ పొన
ర్పంగను పోయియుండుటలు . బాగుగఁ జూచెను పర్వతాలచెం
తం గనిపెట్టి లక్ష్మణుఁ డ - తంద్రతఁ జీఁకటియై న తోట నుం
టంగనలేక సీతను క - డంక గ్రహింపఁగఁ బోయె నెవ్వడిన్. ౨౯౯

ఉ॥ ఒంటరియై లతాంగి యిట - నున్నది నాతలఁపుల్ ఫలించె నీ
దంటను పట్టి దాచెద న - తండు నిజంబుగ నాకు లొంగు నా
కంటను పడ్డ యిక్కలువ - కంటియుఁ జిక్కక పోనె? యంచు వె
న్నంపెను లక్ష్మణుండు నను - రాంగన వచ్చుట గాంచి యుగ్రుండె. ౩౦౦

శా॥ ఓసీ! యెచ్చటి కేగె దింక నిలు నీ - యుద్యోగముల్ చాలు రా
కాసీ! యంచుఁ దురీలునం బఱచి త - త్కాంతాత్వముం గాంచి బా
ణానం బూనక కీలఁబోలు కురులఁ - హస్తంబునం బట్టి బ
లోనం బారఁగ వస్త్రీదన్ని కరవా - లుం బూని యుగ్రాతుండె. ౩౦౧

శా॥ ఉత్సాహంబునఁ దన్ను మోచి కొనుచుఁ * వ్యోమంబునం జేర ను
ద్యత్సంరంభము నొందు దానివడిఁ గ్రిం * దం ద్రోచి కొపాన దు
ర్మాతృస్వంబులు మానుమంచుఁజెవులుఁ * రంగారు ముక్కుం జనుల్
తత్సందర్శము వోనఁగోసి విడిచెఁ * దై త్యాంగనం దిట్టుచుఁ ౩౦౨

తే॥ అప్పుడా దైత్య వాయెత్తి - యఱచు నఱపు, దిశలనిండి దివ్యుల చెవిఁ - దివిరిసాచ్చెఁ
గాలునెత్తుట భువి నాని. కరఁగఁజొచ్చె, ననఁగ దాని వడిన పాటు - నరయవశమే? ౩౦౩

తే॥ చంపఁ బుయిలోడి రక్కసి - చనులు ముక్కు, నాన గోసీచ కార్యమె-న్నఁగ దశాస్యు
రత్నముకుటమ స్తక భూధ-రములఁద్రెంప, వరముహూర్తంబుగఱుతించు - కరణిసోపె.

తే॥ పృథివి యదరఁగఁబడి కాళ్లు - విడిచికొని, యఱచురక్కసి ఖరవధ - కొఱకు లేచి
ర కవరము గురియు నీ - రదము వోలె, బెరిగి రోసంబు సవమతి - పెనఁగొనంగ. ౩౦౪

ఉ॥ ఎన్నడు జంకు కొంకు వెత - లించుక యొందని పూర్వదేవ నం
పన్నె కులంబున బాడము - పైదలి మింటికి లేచు ధారణం
దన్నెదపించు జూకురు న-ధైర్యమునందు జలించు వందుకే
ల న్నలచుక విదుర్పు వెత - లం బడు నుత్తలమందు సిగ్గిలున్. 30౬

ఉ॥ ముక్కును చేతనద్ది తడుముం గొలిమిం గల మంట కై వడిక
మిక్కిలి యూర్పు కేల బుడ మిం గడు మోడుం గుచంబు అంటుచుక
దిక్కుట మక్కటంపడుచు ధ దిక్కులు సూచు జెమర్పు వెక్కు వే
చొక్కును పండ్లు గీటు నఱు చుక బఱుచుక వెఱుచుక దలారుచుక

చ॥ జోట జోట గొండ యూటవలె ధ జొబ్బిలు రక్తము చేతనై న యు
త్కటతర పరమందు తడ ధ కట్టుగఁ జుట్టుచు జుప్పనాతి నం
కటపడి వేల్పులుక జముండుం ధ గాలర సెందఁగఁ దగ్గ రాక్షసో
ద్భటులను పేరుకొంచు బలు ధ వార్తల బల్కుచుక బిల్వ మేకొనెక.

చ॥ అనలము చేత బట్టు నిట ధ లాక్షుని శైలము నెత్తిపట్టి యో
దనుడవరోణ్య! నీవు ప్రమ ధ దంబున మేడని నండ మానులుక
ధనువుల చాల్చి క్రుమ్మరుట ధ తక్కువకాదె? పిరోధి వరముల్
మునుకొని నవ్వ నీకు మొగ ధ ముం గనిపించుట యెట్లు? కానవో? 30౭

చ॥ విలయము వేళనైన దగ ధ వేసట నొందని బ్రహ్మ విష్ణు శం
భులకును నిర్జరాళిని ధ భోగుల దైత్యుల కంటె మేటి దో
ర్బల! పులి యుండఁగా నినుఁగుం ధ బట్టంగ నొనె? యటంచు లోకులక
పలుకులు నేడు నాయెడ న ధ బద్ధను యయ్యె నికేమి చెప్పుదుక? 30౮

మ॥ అమరాసీకము చుట్టిరా ముదముతో ధ నై రావతం బెక్కి యు
ద్ధము గావించిన యింద్రు నోర్చిన బలో ధ ద్య ఙ్ఙుబరుక శంబరుక
సమయం జేసిన యాజి నాజి బఱవం - జాగించు నో రావణా!
యమరెక నీకపకీర్తి దొడ్డదిగ ర - మ్మా కాంతు గా కిచ్చుటన్. 309

ను॥ భవుచే ఖడ్గము గాంచు వీర! వరుణుక - నై వస్వతుక బావకుక
దినిజౌఘంబు నవగ్రహంబుల జగ - ద్విఖ్యాతిగా నేనకుం
దవులం జేసిన విక్రమం బిపుడు చెం - దం గల్గె జెన్నింద మా
నవులక వీరి నెదుర్ప జాలమిని న - న్నాసుల్ పిహింపఁగన్ 3౧౦

మ॥ మద దిగ్విగ్రహ దంతరాజి విఱుగక - మాతాటముం జేసి దు
ర్మదులన్ కొండలు పిండిసేయు బలవీ - రా! రూప సౌందర్య నం

పదల మనస్సు మిఱు వారయిన నం . యద్భూమి నీ కాలి చె
పృథవం బోలని యీ సరాధములపై - బూనింపవో కోపము. 3౧౩

తే॥ సురల దెసలకుఁ దోలిన యరిది బలము, వజ్రలు రావణునకును సో - దరుల కిపుడు
చేగ నమసెనా? దనుజుల . కోగిరంబ, యైవ యిమ్మాసపుల కడ - నడఁగనేమి?

మ॥ భవుఁడో ధాతయొ వెన్నుఁడో యని తలం ♦ పం దగ్గ తేజమ్ము నం
స్తవ రీతిం బాలుపారుచుండు ఖర! కాం - తారమ్ములం దాగుచుక
యవలక మెక్కెడు వగ్గ తాపసుల వీ - ర్యంబో? మనుష్యాద దా
నవ హంపీరుల యెంటయో? యెఱుంగవే - నన్నిట్లు వీరేచుటలో?

మ॥ దివిషన్నాథుఁడు బ్రహ్మముక విబుధు ల - ర్థి గొల్వ నింద్రాణి గౌ
రవ చిహ్నంబులఁ బాడ నప్రజగముల్ - ప్రాగల్భ్య మగ్గింపఁ బ్రా
భవ మొప్పుక ధవళాతపత్రము పయి - భాసిల్లఁ గొల్వన్న నీ
కవురా చూపఁగఁ గూడునేమి? వికృతా - న్యంబుక జనుల్ నవ్వఁగ

చ॥ ఇది ఖరుఁడున్న కాన మఱి - యిచ్చట నిట్టి పరాభవంబు నా
కొదవఁగ మీకుఁగాదో? బల - మెగ్గఁగ నన్న ధరాస్థలిం బడక
జదుపుచు ముక్కు గోసిన భు - జంబుల నిక్కునఁ జూచిసొంచు దు
ర్మచుఁడయి మానవాధముఁడు - రాజుల మీ భుజశక్తి గాల్పనే? 3౧౭

ఉ॥ దిగ్గజ వేగముల్ తఱుంగ - దీకొని పోరి తదీయ దంతముల్
నగ్గుగఁ జేసి నద్యశము - నూల్కొన మచ్చివ బాహునత్త్వ! నే
మొగ్గిన యొక్క యానగొని - ముక్కును నీఁగితి రట్టు నొందితిక
సిగ్గిడి నైతి దీననగు - చిన్నతనంబును నీది కాదోకో? 3౧౮

చ॥ త్రిదశుల గెల్చి దేవభు ♦ శృంఖలలక దగిలించి నొంచి యొ
ప్పదమగు సేవలం గొనిన ♦ విశ్రుత మల్లుడ! యల్లుడ! వనిక
మదమున నిక్కి గ్రుమ్ములుచు ♦ మానవు లిద్దఱు నన్ను త్రోచి నీ
గొదవఁగఁ జేయ నేఁ గుమిలి ♦ యూరక చచ్చుట నీకుఁ దృప్తియే? 3౧౯

తే॥ అఖల భువనముల్ గడగడలాడ నన్నిదిశల నోర్చి యింద్రుని గెల్చితివురు మేఘు
నాద! యీమానవుల చేవఁనఱుమ రమ్ము, వీరిఁ గూల్చక నీకీర్తి వృథయె చుమ్ము.

ఉ॥ కొండలు పిండిసేయు రణ ♦ కోపదులార! ఖరా! త్రిశీర! దో
ర్దండ పరాక్రమాధ్యులయి ♦ రాజులు సేవలఁ గూడి కుంభక
ర్ణండును పోలె నిద్రగొని ♦ బ్రుంగుచు నుంటిరో? నేను తోలుటలో
కొండొకయేని మీచెవుల ♦ కుక వివరాదో? యింత బాలమే? 3౨౦

తే॥ ఇట్లు పలువిధంబులఁ బల్కిఁ యీసుగొన్న, చుప్పనాతి భూమింబడిఁ స్రుక్కుచుండ
నరవరోబ్యండు గౌతమీ • నదిని నియత, కృత్యములఁ దీర్చికొని యటఁ కేగుదెంచె

చుప్పనాతి మరల రాముని బతిమాలుట

ఉ॥ వచ్చిన రాముఁ గాంచి దశ • వక్త్రుని చెల్లెలు కడ్పునల్పుచు
బెచ్చుగ బాష్పధారలను • భీకర శోణిత ధారతో భువి
రాచ్చుగఁ జేయుచు నృపశి • రోగ్రణి నీసాగసై న రూపము
మచ్చిగఁ గోరి యీగతిని • మ్రుందితిఁ జూడుమ యంచుఁ జూపఁగన్.

ఉ॥ వీలఁగ వ్రేలు వెండ్రుకల • వెక్కురు రక్కసి క్రూరచేష్ట యే
దో లలిఁ జేసి యుండు నని • యున్ దన తమ్ముడె చేసియుండు నం
చోలిఁ దలంచి నీవెవతె • వాయ్యన నియ్యెడ కేల వచ్చి తీ
లీల నొనర్చి రెవ్వరు చె • లీ! వివరింపుమ యంచు తేడనన్. 3౨౮

ఉ॥ రక్కసి పల్కు నన్నెఱుంగ • రా! పగవారను పేరె యెక్కడన్
నొక్కొనసీకొనర్చు రజ • సీచరనాథుని చెల్లెలన్న, నీ
యిక్కల రక్కసు ల్వదల • నిచ్చట మేము తపించుచున్న యీ
చక్కటి కేల వచ్చితివి? • నంఘటనం బిది యేలొకో యనన్. 3౨౯

చ॥ కుమలెడు వేడి కామ రు జ • కుం దగు మందగు రామ! నిన్ననే
సుమతరు బారి మ్రగ్గి వడ • స్రుక్కుచు వచ్చుట విన్న రించితే
కమలదళాక్ష! యన్న రఘు • కాంతుండు జేగుట రేఖలొప్పు మీ
నముల క్రియం జలించు నయ • నంబులతో నరుదెంచు టిరొకో? 3౩౦

తే॥ అనుడుఁ జెవులుముక్కును పోవఁ నంగుచెడదె? యనుచు రక్కసి పల్కు, నోయనఘ! యాత్ర
పడి యిటేల చేసితి వనిఁ పలుకు నన్నఁ, గాంచి కేల్పొచ్చి నుడివె లఁకొమ్మ ఋండు మెల్ల

చ॥ పలుచవు లూరఁగా నమలి • పారణ నేయుటకో? మఱేమొ? కా
వలి గల రక్కసుల్ కఱిపి • పంపిరొ? కానఁగరాదు గాని ని
ప్పులు గురియంగ మావదినె • బొంచుచు బట్టఁగఁ బోయె నన్న ప
ల్కులు విని యంతకున్ మరులు • క్రుంగక రక్కసి పల్కు నీగతిన్. 3౩౧

తే॥ అడున త్ర మండుకము • నండ నుండఁ, గాంచి చూలె న మండుకః • కలఁతపఱచు
పుష్కరిణి గల కోనల • భూప! నవతిఁ, గన్నపుడు మదిలో నల్క • గలుగకున్నె?

చ॥ పొలఁతికి రాముఁడిట్లను న • పుంసకు లట్లు మఱుంగు నుండి పో
రులు పొనరించు రాక్షసుల • రూపదఁగింపఁ బ్రతిజ్ఞపూని యి

వ్యలనికి వచ్చినార మిటు + వ్యర్థ వచస్సులు వల్ల యూరకీ
పొలియక వేగ పొమ్మనుడు + పోవక మూర్ఖతఁ బట్టునివ్వెడి. ౩౩౦

చ॥ ముదిమియుఁ జావులేని యజ + ముఖ్య సురాళి దశాస్యఁ గాంచఁగాఁ
గొడుకుచుఁ గాన్కలిచ్చి పడి + కొల్లరు వాని యనుగ్రహంబుకై
మదిగొన కిట్లు మీరు మతి + మాలి యొనర్చితి రిట్టి చేతలక
బ్రదుకఁ దలంతురేని యొక + పల్కు వినుండది మీకు లగ్గును. ౩౩౧

చ॥ చెలియలి ముక్కువోయెనని + చెప్పెడి వారల నాల్కఁ గోయు దో
ర్బలునకు మేరలేని తల + వంపుగ నాదగు ముక్కుగోసి నా
చెలువము గడ్డిఁ జిందఁగను + చేసి భవత్కుల రూప సంపదల్
పొలియఁగఁ గోసికొంటి రికఁ + బోవున యెట్టులుఁ దప్పి దాఁగఁగ. ౩౩౨

ఉ॥ నాకముఁ గాచువారలును + నాగముఁ గాచెడు వారు భూమి న
స్థాకమతిఁ భరించు బల + శూరులునేని త్వదీయ శీరముల్
కాకులు గ్రువ్వకుండ నిటఁ + గాచు సమర్థులు కారు మీరు న
న్నీకొని కాతురేని మిము + నేనును కాచెదఁ బ్రాణమిచ్చియే. ౩౩౩

ము॥ తమ మానంబును తామె గాచికొను కాం + తల్ పల్కఁగా నేర్తురే
తమయత్కర్మము? నైన నేనె డెలుపక + దక్కొంటి మీమీది ప్రే
మముచే నియ్యది నిర్జరీగళ చల + న్నాగల్యవిచ్చేది దై
త్యమహిశాసుని చెల్లెలంచుఁ డెలుపం + దార్కొమ్ము నీతమ్ముతో. ౩౩౪

సీ॥ పెనుపోరులందు కా + తును మోచికొని మింటఁ, జనుదు నెచ్చటికేని + ఊణములోన
మాంసమ్మువంటి కమ్మని ఫలములఁ దెచ్చి, యిత్తును కోరిన + దీయఁగలను
రక్షించువారిఁ దిరస్కరించుట మేలె? కోమలి నీతచే + గూడునేమి?
వలఁతుల రైసవోఁ + బలుకుఁడి జగమున, స్వర్గంబునందున్న + సతులలోన

తే॥ జాతియందుఁ గోరిన దిచ్చు + నీతియందు, నేర్పునందును గుణముల + పేర్పునందుఁ
బలుకులందు సుఖమునందుఁ + గులుకులందు, యశావసమునందు నాసాత్వియరయఁగలరే?

ఉ॥ ముక్కును కోసినై చితిరి + మూర్ఖత నెనను లోపమేమి? నక
మక్కువఁ గొందురేని ఊణ + మాత్రములో ముఖముక్కు గొందు మే
ల్చక్కఁదనంబునొందుదును + సత్కృప గల్గినఁ జాలుఁ దక్కువే
ముక్కిఁడి స్త్రీత్వసంపదకు? + మూరెడు ముక్కు వికారమేకదా? ౩౩౬

చ॥ మనసు కవింపకున్నఁ గద + మానినిఁ గోరఁగ రాదటండ్రు మీ
మనమున నేను కోరఁబడ + మానము ప్రాణము మీఁదికాదె? కాం

చిన జనులెల్ల గోరఁదగు ♦ చెల్వముకూడ విషంబయాఁగదా?
కొనియెద నీవు నమ్మతిలు ♦ కోమలికం బవలం గ్రహింపవో? 332

చ॥ మృదుఁడును పద్మగర్భుఁడు ర ♦ మేశుఁడు వజ్రియు ధాత్రినొక్కటై
పొడమిన యట్టులున్న యొఱ ♦ పుణ్ మెఱపుణ్ గల వన్నెకాడ! దీ
టడరని పుష్పబాణమున ♦ నందఱు జంపెడు మన్మథుండు త
మ్ముడె యగునేమి? లక్ష్మణుని ♦ పోలిక నిర్దయుఁ డయ్యె నాయెడన్. 333

సీ॥ ఈర్థాపమున నిడి ♦ యిచ్చుటనేయుండు, నెచటికి వెడలఁ బో? ధైవరుఁ గొనరు
అనియెంచియే యిట్టు ♦ లొనరించి నారలు, కాకదీసి వేటు ♦ కతము కలదె?
యీరు తప్పెనరింప ♦ రే నది యెఱిఁగియే, రెట్టింపు ప్రీతిఁ జే ♦ రితిని తెలివి
లేనిదాననె? యుగ్రు ♦ తా నరాదు లెఱింగి, కోపింప జగమెల్ల ♦ గూలిపోవుఁ
తే॥ దగు కులీనులు ధర్మంబుఁ ♦ దలంచువారు, భోకనాశకార్యములకు ♦ లోనుగారు
అరసి నన్నేలి మీఁకగు ♦ నగడు ద్రోచి, కూడి స్ఫురింపుండవి వేడి, కొనుచునిలిచె.

ఉ॥ ప్రల్లద మిట్లు పల్కుచెడు ♦ రక్కసిఁ గన్గొని రాఘవుండు నీ
తల్లికిఁ దల్లివంటిదగు ♦ తాటకఁ గూల్చిన బాణమున్న దే
సుల్లమునం దపంబె కడు ♦ నూతువఁగాఁ గొని రాక్షసానళిన్
ద్రెళ్లఁగఁ జేయవచ్చితిని ♦ దెప్పరమాఁ జమి చేప్పచేసినన్. 330

చ॥ అనదృశుడైన కోసల ధ ♦ రాధిపు పుత్తులమేము తల్లియా
జ్జ నకల నంపద ల్విడిచి ♦ చయ్యనఁ గానకు వచ్చి చేరి తా
పను లిట నరిమెఁగొనర ♦ వాసము చేయుచునుండి క్రూర రా
క్షస కులమెల్లఁ జక్కఁడఁచి ♦ క్రమ్మటువారము మా పురానకున్. 331

చ॥ చెఱవడినారు దేవతలు ♦ చిక్కి సురారుల కోడి వీర లి
ద్దఱు నరులంచు లెక్కిడక ♦ దంటవయేని క్రుధాసమేతులుం
గఱకరులున్ బలాఘ్యులగు ♦ కర్పూర సంఘము యక్షకోటి న
క్కఱగొని తోడితెమ్ము వెనఁ ♦ గ్రచ్చఱుఁ జంపెద నీదు ముందఱన్. 332

సీ॥ అని రాఘవుఁడు పల్క ♦ నాసురి యనుఁ బై పె, దని వ్రీలిపండ్లెల్ల ♦ దంతురముగఁ
గనఁబడు వాగల ♦ కామిని యని తలం, పక నన్ను నెమ్మిని ♦ వలతువేని
సోతులఁ జంప వ ♦ చ్చును వారి మాయల, నెఱుంగంగ వచ్చు జ ♦ యింపవచ్చు
నన్నియు సాధ్యంబు ♦ లౌ నీత వదలవ, యేని నేనుంటయు ♦ నెక్కువగునె?

మాయులగు రక్కసులు మీకుఁ మఱుగు నుండి, పఱపుమాయలఁ దొలఁగింతుఁ బాము
సామె డెఱుగు నన్ సామెతప్రభుండ విసవో, నన్ను చేకొను నీది నయమునుమ్ము కాల్లు.

ఉ॥ నెమ్మది నాపయింజూరంగ ♦ నీయక జానకి యున్న దన్నచో
మువ్వరమైన యుద్ధమున ♦ మువ్వరముం దలపడ్డ దైత్య శ్రీ
ర్ములఁ ద్రుంపవచ్చు నిది ♦ చక్కటియంచు నెఱుంగలేని మీ
తమ్ముకిం దగం బలికి ♦ తార్పుము రావణు లెక్కకుం గొనక. 3౪౪

ఉ॥ మీరలు కోసలంబునకు ♦ మేలుగ నేగెడువేళ నేను మీ
కోరిన రూపు గై కొనెదఁ ♦ గోపి సుమిత్ర సుతుండు ముక్తిడిక
జేరఁగఁ దీయఁ జాలనని ♦ చెప్పిన మధ్యములేని నీతతో
నారకయుందుఁగాడె? యని ♦ పల్కుము నీ వనుచుండు సంశయో. 3౪౫

ఉ॥ రక్కసఁ జంపఁగా నొక శ ♦ రంబును లక్ష్మణుఁ డోరకంటితోఁ
గ్రక్కునఁగాంచి యార్య! యడఁ ♦ గించెద దీనిని చంపకున్నచో
మిక్కిలి పీడనేయు నన ♦ మేచక దేహుండు పోవకుండుచోఁ
ద్రెక్కొన వచ్చు నన్నఁ గను ♦ ద్రిప్పుచు దానిని లేచి యుగ్రయై.

ఉ॥ చక్కని ముక్కు వీనులును ♦ చన్నులు వోయియు మిమ్ము గూడి నే
నిక్కడ నుండ నొక్క ట్టణ ♦ మేని సహింతునె? మీగుణంబు ల
వృక్క! గ్రహింపఁగోరి యిటు ♦ లాడితి వాయువు నగ్ని మీఱు నా
మొక్కలి మీ యముక ఖరుని ♦ పోడిమిఁదెచ్చెద నంచు వే చనక. 3౪౭

౬. ఖరవధ పటలము (౧౯౨)

ఉ॥ పూని చలంబు శూర్పణఖ ♦ భూరి జవంబునఁ బాటి యా జన
స్థానమునక వసించు ఖర ♦ దానపు పాదములందు వ్రాలె జా
లూనిన నెత్తుతో ముఱికి ♦ యూడ్చెడు కాలువఁ బోలు ముక్కుతో
వేనలి వీడ సంజ జగి ♦ పేర్చిన విప్పుగు మబ్బుకై వడిక. 3౪౮

తే॥ విలయ మిదియని జముని సం ♦ ప్రేరణమున, మ్రోగు భేరినాఁ రోదన ♦ ముంబానర్చి
పిడుగుచే గాలి నంకట ♦ పడెడు త్రాఁచు, పోల్కి నేలపై బడి వడిఁ బారలి యేడ్చు
తే॥ మాటతోఁ గూడఁ బొగలేవ ♦ మండి ఖరుండు, నిన్ను చూచి భీతిల్లక ♦ నిబ్బరమున
నిట్లు చేసినదెవఁడోవాఁడెఱుంగఁబలుకు, యమునితలఁదన్ని శివునెత్తి నుమియువాఁడు

చ॥ అనపుడు దైత్య యిట్టులను ♦ నన్న! మనుష్యులు మానివేషులై
ధనువులఁ దాల్చి క్రాలుదురు ♦ దర్శక సుందరు లాజి పుత్రకుల్
ఘనభుజు లున్న తాంగులును ♦ కయ్యము సేయఁగ దానవావళిక
వసముల రోయుచుక దిరుగు ♦ వారలు సింహపరాక్రముల్ బలుల్.

ఉ॥ ధర్మమునం జరింతురంట! ♦ దానిని నెక్కొనఁ గూరురంట! వే
దుడ్యదులై ఖరకక్కులు ♦ దోర్బలయుక్తిని త్రుంతురంట! మీ

వర్మకృపాణ బాణ ఘనః * బాహు బలోద్ధతిః గీటు పుచ్చు న
త్కర్మకులంబ! వారి బలః * గర్వములక వివరింప శక్యమే? 3౫౨

చ॥ ఇరువురలోడ నొక్క చెలి * యిందును వేల్పుల నెందు నేరికి
దొరకని నూత్న సుందరత * తో విలసిల్లు మదీయ చతువుల్
పొరసి తరింప లేక యటఁ * బొర్లుచు నుండె వచింప శక్యమే
తరుణి విలాస సంపదలు * ధాతకు నాతని తాతకేనియు? 3౫3

తే॥ ఇంతిఁగాంచి లంకాపతి * కిత్తుదీని, నని చలించిన బుద్ధితో * నచటి కేగఁ
గోపమున వారు నాముక్కుఁగోసినారు, చూడుమా యన ఖరుఁడుచిచ్చవలెమండి

చ॥ ఎదురుగఁ జూచు వారల ద * హించెడు తీరున గ్రుడ్ల నార్చుచుం
బదరుచు ముంజెల్లాడ్చు పిద * పం గల తాళఫలంబు తొట్ట ల
ట్లదరక ముక్కు గోసిన దు * రాత్ములఁ జూపుము చీల్తుఁగూల్తుఁ జం
పుదు నుఱుమాడుదుం బొడుతుఁ * బుల్లని పచ్చడిచేసి మ్రొంగుదుక. 3౫౪

చ॥ నిలిచి నమస్త లోకముల * సీరుగఁ జేయఁగఁ జాలు కంటి ని
ప్పులు చెదరంగ మండిపడి * ముద్దుల సోదరిఁ గాంచి తూ దురా
త్ములు మనుజాధముల్ మతి వి * దూరులు నావలన న్నశించినక
జెలియరా! యీశలంకము న * శించునె మేదిని యున్న యంతకు? 3౫౬

ఖర సేనాపతులు పదునల్వారు రాముచే మడియుట

సీ॥ రథముఁ దెమ్మనిన మా * త్రన హస్తముల తోడి, నీలాద్రుఁం బోలి * నిలుచువారు
పృథిని నొక్కొక చేతఁ * బెకలింపఁగలవారు, మమ్మంపుఁడని చుట్టుఁ * గ్రమ్మువారు
పరశు పట్టిన నూల * పాశ గదాతోమ, రాది సాధనముల * నలరువారు
చతురర్థి వేష్టిత * జగతీతలంబెల్ల, వడఁగించు హంకృతి * వఱులువారు

తే॥ హలహలమె రూపొందిన * యట్టివారు, చెలఁగి సేవ ధన్యముగ నీ * క్షింపు మధిప!
యనుచుఁ బదునాల్గు వెల్వల * కధిపులైన, వారు ఖరు నధిక్షేపించిపలుకుటయును.

ఉ॥ లెన్న వచించినారు కడు * లేబర మాఁగద స్వచ్ఛక్తి యా
తున్నులతోడ నే రణము * తూకొనుచో విబుధుల్ హసింతు రం
హస్సున మీరలేగి మను * జాధములక వధియించి వారి యం
హస్సమయంబు లాటిచి త * దంగనతోఁ జనుదెండు పొండనక. 3౫౮

తే॥ ఖరుని యాజ్ఞ సేనాపతుల్ * కడకఁ మ్రొక్కి, సిగ్గిడియుజముదూతనాఁ * జెలఁగుచువు
నాతి ముందేగ శుభకూచ * నముగ వార, లిసకులేశ్వరులున్న తా * వ్రసకుఁ జనిరి,

తే॥ విమల శశ్యత్పహస్ర నా • మములు గలిగి, క్షీరసాగర శాయితా • శ్రీముకుందు
పాదపద్మముల్ స్మరియించు • పద్మనేత్రుఁ, జూపె జేసన్న వారికిఁజుప్పనాక.

తే॥ వీరిఁబట్టి నింగితగుర • వేయవలయుఁ, జేతనందు కోవలయును • చీల్చవలయుఁ
గట్టవలె గొండవలె గడి • కండలుగను, రండు రండని రక్కసుల్ • రాముఁగదియ.

తే॥ లక్ష్మణుని గాంచి మూర్ఛ్యుడీలలనఁ గాచి, యుండుమనికల్పకము పూచియున్న పగిది
నొప్పకరమున గొనయమెఁక్కుచివట్టి, కార్మకంబందికొనె నివంఁగములతోడ. 320

తే॥ తోయజాతుఁడా వింటినం • దుకొని తూణ, ములను తాల్చి పర్ణకుటి యవ్వలకునేగి
యిచ్చటికి రండనును వారి, నెల్లఁ బిలిచి, తొడఁగె యాతుధానులతోడ, దురముసేయ

తే॥ ప్రళయ కాలాగ్నిఁ బోలిన • వారిపాశ, బాణ శూలాదికములఁ గం • బములవంటి
యిరువ దెనిమిది భుజముల • నఱికి వైవ, మ్రోడులం బోలువారలు, మోహరించి.

తే॥ వారిశ స్త్రాస్త్రములతోడ, బాహువులును, తునుఁగనురములబలిమిచే, దురముసేయు
రక్కసులతలల్ సునిశితా, స్త్రాస్త్రములఁద్రుంచి, పాఱజూడ ముక్కిఁడియును, పాటిపోయె

తే॥ కనలు సింహంబుచే గరి • ఘటలుగూల, హస్తమును నెత్తిపై కెత్తి • యడలివఱచు
కరిణిఁ బోలి శూర్పణఖ యా • ఖరునికడకుఁ, బోయి జరిగిన వృత్తాంత, మునువచించె.

క॥ వృషవాహనునకు నరుదగు, విషమనఁదగు ఖరుఁడు దనుజ • వితతి మడిసెనే?
విషధరుఁడు గరుడు మ్రింగెనే? విషమించెనే? యనుచుఁ గనుల • విషముంగిక్కెన్.

తే॥ సింగములును భీతిల్ల గ • ర్జించి ఖరుఁడు, రథముఁ దెండుసైన్యంబుల • రండనుండు
త్వరగ వాయించరేమి ప్ర • స్థానభేరి, లెండులెండని వడిఁ గద • లించె సేన. 321

తే॥ స్వర్గపాతాళములు వడ • వడ వడంక, భేరిమ్రోగ లెక్కిడరాని • వారిదములు
కెరలు కరణి యుయుత్పజ • గీషువులగు, రథికులైల్లరు గుంపులై • ప్రబ్బినారు. 322

తే॥ గురుతరాభీల భాంకృతుల్ • ఘోషములుగ, వీరిగు భుజములె యలలుగా, విలయవేళ
పెద్దకడలి ప్రభంజన • ప్రేరణమున, రేగినట్లు విజృంభించె • బృథులసేన. 323

ఉ॥ ఆఱలి యింకదీటునని • హర్షముతోఁ దిరుగాడు శాకిని
డాకినులట్లు దట్టమయి • డంబుగ మిన్ను మఱుంగుచేసి య
స్తోత్రగతిఁ వెలుంగు కడుఁ • దోరపుఁ డెక్కెము లోలిఁ బర్వగా
నాకులు భీతినొందఁ గద • సంబునకుం జనె సైన్యసంఘముల్. 324

తే॥ బంధములఁద్రెంచికొనిస్వేచ్ఛ, బరుగువాఱు, రెండుతోడముల్ గలుగువే, దండములనఁ
గ్రాలు దానవకరముల • ఖడ్గనికర, ఘర్షణమున నగ్నులు పుట్టి • కాన యెరియ, 325

క॥ పంబల రొదతో నేమీ, శంబరవము గలియ నిరుల • సంఘాతంబుల్
పంబి కమలాపులో సమ, రం భానరుప వచ్చెనుగఁ • గ్రాలా సేనల్. 326

కీ అహిరాజు మేను గుదివడ, మహి నిలుకడ దప్పి క్రుంగఁమాటాడి మహా
మహి ధరము లొక్క వరుస ని, వహముగ రఘరాముపైకి వచ్చినవనఁగఁ. 328

తే॥ పులుల గుంపులో? వారిద ఁ పుంజమొక్కో? వారణాళియొ? వర్షత ఁ పంక్తియేమొ?
కాదు కాదు హర్యక్ష ని ఁ కాయమనఁగ, సాయుధీయ బహుళసైన్య చయములరిగె.

సీ॥ అరికట్టరానట్టి ఁ యమునిపోలిన యనే, క సహస్ర విత్తుతో ఁ కాల్బలములు
శరనిధియో యనఁ ఁ బారలి వచ్చుచపుడు, శరభ సింహ గజ భీ ఁ కర లులాయ
శార్దూల జంబుక ఁ శ్యావ భూత పిశాచ, గంధర్వ కిటి వృష ఁ గార్దభములు
కట్టంగఁ బడినవి ఁ కంటికందిన యంత, దవ్వగొంచెడు గృధ్ర ఁ తండయలము

తే॥ లగుచు జయశంఖ నినదంబు ఁ లడరుచుండు, రథచయంబులు నూత్మనే, త్రములుర క్త
వదనములు గల వారణావ్రజము వాయు, గమన మొప్పుతురంగముల్ ఁ గములుగట్టె.

సీ॥ పరశువుల్ శక్తులు ఁ వజ్రఖడ్గంబులు, ముసల తోమర శూల ఁ ముద్గరములు
దండముల్ వంకర ఁ దండముల్ పాశముల్, వక్రకుంతంబులు ఁ వజ్రములును
చక్రముల్ కుంతముల్, శంఖముల్ బాణ బా, ణాస నాంకుశ గదా ఁ ద్యాయుధములు
భానుఁడగ్నియు సిగ్గు ఁ పడనొప్పు కాంతులు, రక్తమాంసములతోఁ ఁ గ్రాలునవియు

తే॥ వేలుపుల కెల్ల బాధ గ ఁ ల్పించినవియు, విజయ చిహ్నంబులంగూడి, వెలయునవియు
నైన హేతి సందోహంబులన్ని యేడలఁ, గిటుకఁ దళతళమనుచుఁ గ్రీక్రిటిసి మెఱసె.

సీ॥ బయలు దేటినసైన్య ఁ పతులనొక్కొక్కఁడు, వేయ గొరుల చేవ ఁ వెలయువారు
భూమండలము నొక ఁ ముద్దగాఁ గొనువారు, క్రూరాగ్ని వంటి క ఁ సుగ్రద్లవారు
పదునలువురు వారి ఁ బల మొక్క రొకరికి, నఱువది లక్షలు ఁ వఱఁగుచుండు
పలువురు చతురంగ ఁ బలమెనిమిది కోట్ల, నలువది లక్షలు ఁ గలుగునవియు

తే॥ ఒక్కొకని దళ మొక కోటిఁ, లెక్కయనియు, పదునలువురు నాయకులకుఁ, బదియునాల్గు
కోట్ల సైన్యంబులనియుఁ బెక్కురువచింత, రమితమై లెక్కయిడరానిఁ, దదినిజంబు.

సీ॥ బలయుతుల్ పిడుగుల ఁ వలె బొబ్బలిడువారు, విసరు కైదువు కేల ఁ వెలయువారు
బ్రహ్మచే వరములఁ ఁ బడసిన వారలు, మొగుభులు గిరులనఁ ఁ దగినవారు
దురహంకృతులు తమ ఁ దోర్బలశక్తికి, దగువారు లేరని ఁ నెగయువారు
అకాశమును కొల్వ ఁ నగు నొడల్లలవారు, కఠిన విశాల వ ఁ త్ములవారు

తే॥ ధరణిఁ గొల్వంగఁ దగిన పాదముల వారు, విబుధులుమతింపు నేయఁ గావించు నమర
మిదియటంబు పీరావేశ, మెనయు వారు, మొగి నహంపూర్వికగ నని ఁ మొనయువారు

సీ॥ అమరులు వైచిన ఁ యాయుధముల నుగ్గు, గావించు దృఢ దోర్బల గముల వారు
యముఁడును సేవించి ఁ యడఁగి యుండఁగఁ జేయు, చండశాసనములఁ ఁ బలికినారు

హాలాహలబుగ్గి • యడరి రూ పొందిన, గతి నున్న కాయముల్ • గలుగువారు
రక్తకేశములు క్రూరత్వంబు వక్రదం, తమ్ములు మిడిగ్రుడ్లు • తనరువారు
తే॥ కాటుకయుఁ దెల్పెయనఁదగు • కట్టివారు, బలిమి బెడిదంబుగని పితృ • పతియుఁదనకు
మిత్తులనుచు భీతింజెందఁమిడుకువారు, జడుపు దయనుతయును లేనియెడఁదవారు.

సీ॥ గండపెండెరములు • కాభుల గలవారు, పుష్పహారములచే • బాలుచువారు
కవచులు రత్నకం • కణు లురుదంష్ట్రులు, జ్వాలలవంటి కేశములవారు
నంగరోత్సుకులు తు • రంగముల్ సింగముల్, క్రోతులు భూతముల్ • వ్రేతములును
శరభ భల్లూకముల్ • శార్దూలములు సార, మేయంబులను శంక • మీఱువారు

తే॥ నిష్పలం బోలు మొగముల • నెగడువారు, కాలకూటంబుఁ బోలిన • కనులవారు
కాలుసేతులు మొగములు • గణననేయ, మూఁడు నాలెదులేడులై • పొనరువారు. ౩౮౧

తే॥ వజ్రయును కోపఘూరిత • వదనమరసి, బెడిసి వెన్నుచూపఁగఁదగు • బెట్టిదులును
బవరమే లేమిఁ గఁడూతిఁ • బడసియున్న, భుజిగిరులు గలవారలు • భూరిబలులు.

సీ॥ యత్సులనుండి కొ • న్నుది రాక్షసేశు లి, చ్చివని దేవతల వం • చించి లాగి
కొన్నవి గంధర్వ • గుహ్యక సిద్ధుల, బాధించి కైకొన్న • ధ్వజచయంబు
జాలరు గొడుగులు • చామరంబులు స్వంద, న వితానములు నిండి • కవియుకతన
మార్తండు కిరణముల్ • మఱుఁగు పడంగఁ జ, తుర్దశ లోకముల్ • తొడరిగలుచు

తే॥ దణులు పదునల్వరును వారి • దళపతులును, ఖడ్గఖేటక శూలాది • కములుదాల్చి
పులులవలె సింహములవలె • జలముమెఱసి, దాడి వెడలిరి జగములు, తల్లడిల్ల. ౩౮౩

తే॥ విండ్లు కత్తులు గలవారు • పెనవులపయి, బండ్లు కనఁబడు వారలు • పైఁడికొండఁ
బెల్లగించు వారలు దైత్య • మల్లు నాజ్ఞ, దీర్చుటయె ముఖ్యమైయుండు, దీక్షవారు.

చ॥ త్రిశిరుండు దూషణుండు పెను • తేరులనెక్కి జయేందిరన్ వెనక్
వశ మొనరించి నట్టి ఘన • పాశ గదాదులఁ దాల్చియుద్ధక
ర్కశులగు వీరవర్ములు న • కాశమునన్ విజయూంక గీతముల్
విశదముగాఁ బఠింపఁ గడు • వీఁకను వచ్చిరి సంగరాభిటిన్. ౩౮౫

ఉ॥ మిక్కుటమైన మల్లభట • మేఘ కదంబము భేరి మ్రోఁతతో
జక్కరఁజేడు మిన్నోరయు • స్వర్ణగిరి దగఁజాటి నట్టులై
మొక్కలులై న రక్కసులు • ముంగల వెన్నల నన్ని ప్రక్కలన్
నిక్కుచు రాఖరుండు పయ • నించె జగంబులు బెగ్గడిల్లఁగన్ ౩౮౬

మ॥ ఘదమాతంగ ఘటా తురంగ చయముల్ • మూల్యంబులున్ దేరులున్
మదఁఫేనార్ద్ర మహీతలంబునఁ జరిం • పం ద్రొక్కుడై యెండిపె

లిదమై ధూళి వియ తలంబు పరవఁ ♦ లీలఁ జగద్భంధు ప
చ్చందనంబంధి న గుఱముల్ రథము న ♦ చ్చుంబయ్యె వీక్షింపఁగన్. 3౮౭

ఉ॥ సాగర ముల్బుణంబయిన ♦ చందమునఁ మితిమీఱి కాల్బలం
బాగతి సాగఁ బాఱఁగ వ ♦ నాంతరమెల్లను దుక్కియయ్యె శై
లాగములందు మింటఁగల ♦ నబ్జములన్నియు నెండె; బూడెఁబో
సాగరమన్న రాత్రిచర, సై న్యరజంబు వచింప నెట్లగున్? 3౮౮

ఉ॥ కొండలమీఁద వేఱుపెను ♦ కొండలు వింతగ నెక్కుగీరి వే
దండ శిరంబులందు సెగ ♦ దాఁకు వినంబును పోలి హింస లు
ద్దండతఁ జేయు రక్కసులు ♦ దాఁటుచు మీఱుచు హుంకరించుచుఁ
దండితనంబుఁ జూపుచు ము ♦ దంబున నేగిరి కొండ టుద్ధతిన్. 3౮౯

శా॥ మాయాబంధము పూ ర్తిగాఁ దొలఁచు న - న్మాన్యాళికిం ద్రోవ నే
చాయఁ శక్యముగాక తోడనె నివా - సంబంది ప్రాణంబులం
బై యామ్యేశున కందియిచ్చు రుజతే - వఁ సై నికాగ్రంబునం
దాయుర్వర్ధన సూచకంబుగఁ జనెం - బ్రావేశయై విగ్రయుఁ. 3౯౦

ఉ॥ భేరి రవంబుచే గగన-వీధిఁ బయోధము లోట నొండఁగా
జ్వారుతికిం గడుంబడిసి - హాదినలుం బుయిలోడి పాఱఁగాఁ
బేరులివుల్ వినంబడిఁగ - వెన్నుని టంకియు లజ్జనూనఁగా
వీరవర్ణులున్న యట - వీసలిఁ జేరె సురారి సై న్యముల్. 3౯౧

చ॥ పరచిన సేనఁగాంచి మృగ - పక్షులు చూపులు దిగ్భుమింపఁ, ద
త్తపడి నోరులెండఁగ, రు - తంబులు గీడ్పడ, మేలుసోల, దె
ప్పరిలుచు రోఁజుచుం బఱచె - బార్ధివ పుంగవు లోడ శత్రు భీ
కర ఖరసేనరాక వడి - గా మును దెల్పెడు వేగులో యనఁ. 3౯౨

శ్రీరాముడు యుద్ధసన్నద్ధుఁ డగుట.

చ॥ ఘనులగు రామలక్ష్మణులు - క్రన్నన ధూళిదివంబు గప్పుటల్
దనుజుల పాదఘటనఁ బొ - దల్ల మహీజము లుక్కి-కూలు ని
న్వనములు భీతిఁబాటు మృగ - పక్షుల గండరగోళ పాటు చూ
చిన తఱి దైత్యసై న్యములు - చెచ్చెర వచ్చెనకాఁ దలంచుచున్. 3౯౩

శా॥ తూనేరంబులు పూని ఖడ్గ కవచా ♦ దు ల్లాల్పి హస్తంబునఁ
బాణానంబు ధరించి లక్ష్మణుఁడు కో ♦ ప స్వాంతఃకై రాము గీ
ర్యాణ ప్రార్థిత జన్ముఁగాంచి నను నం ♦ గ్రామార్థి నంపుండి యీ
యేణిలోచన లోడ నిందలరి నా ♦ యేపుం బరీక్షింపుఁడి. 3౯౪

ము॥ అనుడుక రాముఁడు తమ్ముఁగాంచి వినుమ ♦ న్నా! మున్ను నన్నరీమై
మునిసంతానము కోర రాక్షస బలం ♦ బున్నేనే మాయించుటగా
కని పంతంబును పూనియుంటిని మదీ ♦ యంబై న పల్కుల్వృథా
చన కుండం బరిమార్తుఁ గావు మిట భూ ♦ జాతక మది న్నెమ్మదిక. 3౯౫

ము॥ అని తమ్ముం గడు బుజ్జగించుచు నర ♦ బ్యంబెల్ల నాశంబుగా
నని సేయం జనుడెంచు నద్ది ఖర పై ♦ న్యంబంచు నూహించి క్ర
న్నన గోదండ తనుత్ర తూణములు పొం ♦ దం దాల్చి నన్నద్ధుడై
యనుజం గ్రమ్మఱఁ గాంచి యిట్లను ఘన ♦ శ్యాముండు రాముం డొగిన్.

శా॥ అన్నా! క్రమ్మఱు టక్కజంబయిన యీ ♦ యాయోధనం బంధు షక్
గ్రన్నం దాఁకిన దైత్యమర్త్య సుర నం ♦ ఘంబుల్ బలంబేది యా
పన్నత్వంబునఁ గుంగి మ్రుందునని చె ♦ ప్పక లేదు దోస్సత్త్వనం
పన్నత్వంబున ప్రాలుమాలికఁదొలం ♦ పం బంపుమా వేడెదన్. 3౯౬

ఉ॥ నావుడు లక్ష్మణుండు రఘు ♦ నాఘ పరాక్రమ సత్త్వసంపదల్
వావిరిఁ గాంచు వాడగుట ♦ భ్రాతృ నిదేశము మీఱకుండ నం
భావనసేయు వాడగుట ♦ మాటు వచింపఁగ లేక మొక్కి బా
ప్పావిల నేత్రయైన జన ♦ కాత్మజ చెంగట నిల్చె భక్తిమై. 3౯౭

శా॥ తాటంకంబులఁ దాల్చు పూర్ణశశి నొం ♦ దం బూచు పూఁ గొమ్మకుక
సాటింజెందిన సీత సోలిపడ ని ♦ మ్మానంబు తోడ న్నిరా
ఘాటం బొప్పు మహా గుహా వెడలు సిం ♦ గం బట్లు రాముండు దో
మాటుల్ గర్జిల వీడెఁ బర్ణకుటి నిం ♦ ద్రాదుల్ ప్రహర్షింపఁగక. 3౯౮

చ॥ నిడుపు వెదుళ్లఁ బుట్టు చెడు ♦ నిప్పడవిం దమ వంశ సంతతిక
బాడవఱఁ జేసి తీలుపడు ♦ పోలిక నొప్పిన చుప్పనాతి త
ల్లడఁడి రాముఁగాంచి మన ♦ లం బరిమార్పఁ బ్రతిజ్ఞఁ గొన్నయా
దుడుకఁ డితండె యంచుఁ దన ♦ లోయము వారికిఁ జూపె నాతనిన్. ౪౦౦

ఉ॥ నింగిని రశ్మిఁ గ్రుంచి రవి ♦ నిల్వ విమానములక జరించు వే
ల్పుం గమిసోర్చి కీర్తి పాలు ♦ పుం గడియించు ఖరుండు భూమిభృ
త్పుంగవుఁ గాంచి రాక్షసుల ♦ తోడ వచించు మనుష్యు సీతనిక
మ్రుంగఁగఁ జేసి నే విజయ ♦ మాల ధరించెదఁ జూచుచుండుడీ. ౪౦౧

చ॥ దుడుకఁ డొకండు వీడు! మన ♦ దుర్దమ సైన్యములెల్ల నిల్వ సీ-
యడవియె చాలకున్నది! న ♦ యంబున నేఁ గొనుగెల్పు గొప్పదై

యదరునె? యల్పకార్యమిది * యందఱుఁ జూచుచు నుండుడనెయ్యె
కృష్ణువున వీనిఁబట్టికొని * ప్రాణము తోడుత మ్రింగివై చెడక. ౪౦౨

చ॥ ఖభుఁడిటు పల్కుచుండఁగ న * కంపనుండక బుధతల్లజుండు సం
బరమున నడ్డువచ్చి విన * మా యొకవాక్యము దైత్యనాథ! సం
గరమున మిక్కిలింగినక * గాంచుట మంచిదె కాని నేడు దు
స్తరతర దుర్నిమిత్తములు * తార్కొనె గాంచుమ యంచు నిట్లున్. ౪౦౩

అకంపనుండు ఖరునకు దుర్నిమిత్తములు దెలుపుట.

తే॥ తోయదములు గరించి నె * త్రులు గురిసె, నక్కబింబంబు పరివేషమమరెఁజూడు
సీధ్యజనుమిఁదఁ గాకముల్ * నిగిడిపోరి, పడుచుఁ బసపుచుఁ బొరలాడు, * పగిదిగనుము

తే॥ ఖడ్గధారలపై మఱీ * కములు మునరె, నెడమ కనులు బాహులు వీఁగె * నక్కటులకుఁ
గుదిరెల్ల నిల్వుననె తూ * గుచును పడియె, నూళవైట్టె గుక్కలు నక్క * లొక్కటగుచు

తే॥ మదజలఘుగార్చెఁగరిణులు * మదకరులకు, విఠిగెఁగొమ్ములుమహితూలఁ * బిడుగులురలె
దెనలు మండె శిరంబులఁ * గునుచుచయము, సోలనువాసన వీచె సీ * పాలముగనుము.

తే॥ ఇల్లగుట వీని నరుడని * యెన్నఁ దగదు, వీనిఁ జూడఁ దోచునని యె * న్నేని గలవు
సన్న మన మాయ లిచ్చటఁ * బనికీరావు, మీఁదు కినియక నన్నుత్త * మింపవయ్య.

చ॥ అనుడు జగంబు లొక్కపరి * యల్లల నాడఁగ నప్పి యూ ఖరుం
డను విబుభావభుర మెదుగ * నాజని మాఱఁగ నన్నె పాత్రముం
జెనసిన మద్భుజాగ్రములు * చెచ్చెర మిక్కిలి బూరటిల్లె నా
వినుత పతాక్రమ స్ఫురిత * వృత్తి మనుష్యుల కంత చుక్కయే? ౪౦౪

క॥ అనుచుండ సింహమును గవి, సిన సామజములను పోలి * శ్రీరాముని దై
త్యునిసైన్యము దట్టముగాఁ, జెనె సే మడిసె నార్చె బేర్చె * జడిముడి పడుచున్.

ఉ॥ వింధులు వంచినా రసుర * వీరులు పిమ్మట రాఘవుండు కో
దండము వంచి బాణములు * దట్టముగాఁ బఱవంగ ధారలై
దుండిగ వారువంబులకుఁ * దున్నె బదంబులు పిడ్గపాటుచే
గొండలఁ బోలె దొండములు * కోల్పడి కూలె మతంగజంబులున్. ౪౦౫

తే॥ విఠిగ క్షూలముల్ ఖడ్గముల్ * మురిసెగడలు, తెగియె భిందిపాలంబులు * త్రైవ్య విండ్లు
క్షునిగెఁజక్రముల్ దండముల్ * శ్రుంగెదోమ, తములునుగయ్యెగేడముల్ * వ్రయ్యఁ

చ॥ చెడియెం గర్జుల పద్ధంబులు, పడియెం గంక్షణము లొరయ * భల్లకరంబుల్ బ్రడియె
నిడిసెం ధల్లల మల్లలు ఘటి, బడిసె శతాంగములు భిన్న * భిన్నాంగములై. ౪౦౬

చ॥ ఖరువుల దుస్సి యండగల * గంధగబంబుల దుస్సి వేడిగఁ
తరములఁ జొచ్చురాఘవుని * దారుణ శాత శరాభిచేత ని
బ్బరముగ వీరలక్ష్మికి నిఁ * వాసములొ దనుజాభి వక్షముల్
విరిసెను శీర్షముల్ తెగియె * వెల్లువలై ప్రవహించె రక్తముల్. రంగ
తే॥ కంజనేత్రుని యశ్రు మొ * క్కండు నూర్లు, వేలు లక్షలు కోటులై * పెరిగి గిరులొ
గిరుల శిఖరములొ యనఁ * బరఁగు సోఁకు, మూఁకలం గూల్చి వీనులఁ ప్రోగుచేసె.

ఉ॥ మ్రాఁకులు కారుటగి బడి * మ్రాలుచునున్న తెఱంగునం దలల్
వ్రేతన త్రుంగ మొండెములు * దైత్యుల రక్తమయంబు లొఱుఁ బై
నాకనమందు పాటు కమ * లాక్షు శరావభి వారి ప్రాణముల్
వీకున మ్రుంగ వెంటఁబడి * వీడక యేగిన చందమై తగెన్. రంగ

ఉ॥ స్త్రీల కనుంగవం బలెనె * దీర్ఘములై బెడిదంబులైన శ్రీ
లోలుని వాఁడి తూపు లరి * లోకము ఖడ్గ కరంబు లుర్లఁ గం
తాలి తెగె జరాలు విరి * యంగఁ బదంబులు తెవ్వఁ జాపముల్
సోలఁ జెదర్చె దిక్కులకు * సోఁకుల వింతగు శీర్షరాసులఁ. రంగ

మ॥ షీతిభృద్విర మహేంద్ర చాప శరవృ * ష్టిక జాటు కీలాల నం
హతిదై తేయ కబంధబంధవృతి యే * పారక మహాఘంటులై
తత విస్సార వనాశయాగిగ వనాంతం బెల్లఁ దత్పూర్వ నం
స్థితి మార్పం బడి యెప్ప టల్ల నెలసెన్ * జిత్రంబుగాఁ జూచుచోక. రంగ

క॥ ఆరక్త సాగరంబున, శూర శిరో బాహుదండ * శూల వతాకా
వారణ రథగజ ఘోటక, వారంబులు దేలియాడె * బరిపరి విధులన్. రంగ

క॥ అప్పుడు బలియురు కొండఱు, నిప్పులు గ్రక్కుచును చూచి * నిగుడుచుఁ గొండం
గప్పిన జేమూతము లనఁ, గప్పిరి శరవృష్టి లోడఁ * గాకుత్స్నవరుఁ. రంగ

క॥ వారల బాణాసారము, వారక యాలఁడు వారింది * పఱిపి దెనలకుఁ
ధారణి నడుము విఱుగఁ గాం, తారము నిండంగ నఱకె * దైత్యుల శిరముల్.

తే॥ అట్టలాడె గ్రొన్నెత్తుట హరులు కరులు, మునిఁగెదై త్యవరులక్రొవ్వఁముక్కువఱకు
మెనవి క్రక్కుచు భూతముల్ * మేలుమోవ, లేక మెలమెల్లఁ గాల్గద * లింపసాగె.

తే॥ కల్లు మత్తు వంచనమును * గలుగు నసుర, వరుల నేత్ర రత్నంబులఁగరట చయము
కొల్లగొనఁ ధర్మ న త్వమ * కుంతెంబు; దుష్టులకుఁ జేటుమూఁడుటఁకప్ప తరమెక్కి

చ॥ ఇరులఁ దొలంచు భాను క్రియ * నేచిన రాఘవు మీఁద నీఁటలం
దొరికిన రోష దృక్కులను * దొందడి సేసి యుగాంత కాల భీ

కర జలదంబు లొగ్గి వడఁ గండ్లు వెల్లార్చిన లీల యామినీ
చర నికరంబు లొక్కమొగిఁ జల్లె వెనక నకలాయుధంబులన్. ర.౨౩

సీ॥ వీరువై చినవారు, వీరు వీచినవారు, వీరు వేయఁ దలంచు, వారలనియు
వీరు నేర్చినవారు, వీరునేరనివారు, వీర లెక్కటి పోరు, వారలనక
నిలిచిన వారల, నలిగిన వారలఁ, గాందిశీకులఁ దిట్టి, కఱపువారి
రేగఁడు వారల, రేపు వారల నెది, రించు వారల హుంక, రించు వారిఁ

తే॥ గని మనఁగి త్రుంపఁగా మస్త, కములుకొన్ని, మేఘమండలమునఁగొన్ని, మిథునరాశి
గొన్ని ఋతు మండల మునఁ గొన్ని గిరులఁ, గానలోఁ గొన్ని కొన్నిదిక్కరులఁజేర

చ॥ తరఁగల లోడి శోణిత న, దంబులఁగూర్చ సురారి శైల కం
దరములఁ దొల్చు రామవిభు, దారుణ శాత శరాధి భూమిపై
గిరుల పయిం బయోదములఁ, గీల్కొనెఁ గొన్ని పయోధిఁగొన్ని క
ర్బురుల తను వ్రణంబులను, గ్రుచ్చుచుఁ గొన్ని యెలరై నెల్లడక. ర.౨౪

ఉ॥ హారయతుల్ మహాజ్వల దృ, గంచితు లాయుధ హస్త లుత్కట
స్ఫార శరీరుతా మగలు, భానుకులేశు శితాస్త్ర పాళిచే
సురలి తునింగి నుగ్గయి శ, రోద్ధత ఘోర సమీరణంబునక
శరధిని చేర నిర్జరులు, సంతస మందిరి నింగి నార్పుచుక. ర.౨౫

చ॥ ప్రబల తురంగ సంహతి త, రంగ వితానము గాఁగర క్తమక
కబరజలాన గుండెలను, కంజ వనంబు రహింప వారణా
లుబికిన నక్ర బృందముగ, నూడిన ప్రేవులు శైవలంబుగా
గబగబ భూతరాజి దుము, కక విలసిల్లె రణోర్వి సంద్రమై. ర.౨౬

ఉ॥ కొందఱు కుయ్యివెట్టి రొక, కొందఱు సోలిరి కొందఱీలఁగాఁ
గొందఱు పొట్ట వీల మఱి, కొందఱు కాళులు చీల టోలుచుం
ందఱు దొర్ల నెత్తురునఁ, కొందఱు ముగ్గుచుఁ జచ్చి తేలఁగాఁ
ందఱు పాఱఁ గొందఱటఁ, గుందిరి రాముని బాణవృష్టిచే. ర.౨౭

ఉ॥ వ్రంతల భీతిఁ బాటు సుర, వైరులఁ గాంచుచుఁ దిట్టి నవ్వి కా
లాంతకుఁ బోలు రాక్షస గ, ణాధిపతుల్ పదునల్వ రొక్కటక
ద్రుంతము క్రుంతమంచు ఘన, దోర్బల గర్వమునక మహేశ దు
ర్దాంత విషంబు నా నడరి, దందడిఁ జాటిరి రామచంద్రముక. ర.౨౮

తే॥ శివుని కవిసిన త్రిపుర దా, నవుల కరణి, రాముఁ గవిసి మతింపక, రాజు కనలుఁ
గనులఁ జూపుచు మేఘంబు, నెనయు ధనువు, కేలఁ గొన్న యాతనిఁగొట్టఁగిట్టివారు

చ॥ ఒకరుడు భద్రము వయిచె ♦ నొక్కడు చక్రము ద్రిప్పి వీడె వే
తొకరుడు పాశము వినరె ♦ నొక్కడు తోమరమేసె జేన ని
కొకరుడు కొండలం బఱపె ♦ నొక్కడు దండము వీచె నుగ్గుడై
యొకరుడు కేరి తిట్టె మఱి ♦ యొక్కడ దదల్పె నొకండు హుమ్మనా.

చ॥ వెలువడె రామ శాత శర ♦ బృందముచే రథ రథ్య వర్గముల్
పాలిసె మతంగజంబులును ♦ భూమికి మ్రొగ్గె దురంగ సంఘముల్
తలలను కోలుపోయె నవి ♦ తామరసాపుని చుట్టె గుళ్లు నాఁ
దొలగిన సోకుమూడయును ♦ దోరె రణస్థలి పీఠ కుప్పగాణ్. ౪౩౨

ఉ॥ సోలిన దైత్య దేహముల ♦ శోణితముల్ వ్రణరంధ్రముల్ విడన్
జాలుగఁ జిట్టున న్నెగసి ♦ త్మాతలమెల్లను కప్పివై వ దే
వాలియుఁ గేల మూసికొనె ♦ నక్షియుగంబుఁ గృతాంత దూతలుం
గాఘలు నొవ్వఁ గాఁపడము ♦ కాంచుచు మోచిరి ప్రాణబృందమున్. ౪౩౩

ఉ॥ ఓలి పిశాచము ద్విరుగు ♦ యుద్ధము నున్నద వృత్తి గోరు దై
త్యాళుల వక్త్ర) గహ్వరము ♦ లందు శునీతతివొచ్చెఁ దచ్చిరః
పాళుల నక్కలెక్కెదమ ♦ వాత శరంబులు గ్రువ్వ వారి ము
ష్టలముఁ జేరు కర్పర ని ♦ కాయము హ్రోదినలట్లు గ్రమ్మతెన్. ౪౩౪

చ॥ తలలురలెన్ గనుల్పెదరె ♦ తన్నయనంబుల నిప్పుకల్ వడెన్
మలలుగ నేల దొర్లి నవి ♦ మత్త గజంబులు దిక్సమూహ మ
ల్లుల వడె గొల్మినట్లు మిడుఁ ♦ గుల్లెగనెన్ నమసెన్ వరూధినుల్
లలిత నృపావతంసు కర ♦ లాఘవ మెట్లు వచింప శక్యమా? ౪౩౫

తే॥ స్వందనములతో నాయుధ ♦ చయముతోడ, దళవతులు పడునల్వరు ♦ తక్కవారి
సైనికనికాయ మెల్లను ♦ నమసి పొలను, కంపుగలరక్త జలధిలోఁ ♦ గలిసిపోయె. ౪౩౬

ఉ॥ వారలు సంగరాంగణము ♦ వారకచూచి శరంబుతోడి వా
రేరును లేమి రాముపయి ♦ నేపునమండుచుఁ బండ్లు గీటుచున్
మోరలు నిక్కఁగా నరద ♦ ముల్ రఘువర్మని క్రేవద్రోలుచున్
ధీరత హుంకరించుచు మ ♦ దించుచు గర్వపు మాటలాడుచున్.

ఉ॥ వచ్చినగాంచి రాఘవుఁడు . వాడిశరంబులు నాటనేసి యొ
క్కచ్చునఁ దచ్చతాంగముల . నర్బుడునేయ గుఱాలు సారథుల్ .
విచ్చిన నేము లచ్చులును . వ్రీలిన టెక్కములున్ యుగాంత మం
దచ్చిరు గాలిచే నెగసి . యేగడు పోలిక దోచె మింటై. ౪౩౭

తే॥ న్యందనము లట్లు నమయఁబ్ర - చండ భంగి, నపుడుగఱచుచు భూమియు-నగులునట్లు
క్రందించి దూఁచి ధనువులు * కేలఁదాల్చి, పిడుగులం బోలు శరములు * విడిచినారు.

తే॥ దిశలఁభేదింపఁ జాలిన * నిశిత విశిఖ, తఱుల నడుమన ఖండించి * దాశరథియు
వారి బాణాననంబుల * వరుసపెట్టి, విడిచి-మానిచె-వారల * వింటిపోరు. రరం

క॥ కోపమున వాడు కొండల, నేవున బెకలించి కొని ది * నేశుని తేరుం
ప్రేపు చెడ * నత్తి పయికా, టోపంబున వైచి రుగ్రుఁ * డున్ దిగులూనన్. రరం

క॥ గొనయముతోఁ గను బొమ్మలు, నిమకులునకు వంగె వాహి * నీశుల తలలున్
ఘన గిరులతోడఁ బడ మే, దినిపయిఁ గరలాఘవంబు * దివ్యుల పొగడన్. రరం

క॥ ఈలాగు వారు గూలఁగ, మూలబలము గడిసి రాము * ముట్టెం బెలుచన్
బోలఁగ దివి భువి దెనలని, తేలికఁ జెలువంగరాక * తికమక పడఁగన్. రర3

తే॥ దుందుభులతోడ నేనుఁగుల్-క్రందునలిపె, గలుగుణధ్వనితోడ శం-ఖములు మొరసె
తురగ పేషలతో రణ - దోహాలులగు, రక్కసుల పేరలుంగులు * పిక్కటిల్లె. రర4

ఉ॥ అంబర వీధి నిండె నను - రావలి కైదువు లెల్ల వాని మ
ధ్యంబునఁదూఱి రామవిభు - దారుణ మార్గరాజి నుగ్గునూ
చంబుగఁ ద్రుంపఁగాఁబెట్టి - చయ్యనమింటికి నేగ నిర్జరా
ఘంబులు పాతె దిక్కరులు - కన్నులనార్చె జగంబు బెగ్గిలెన్. రర5

త్రి శి రు ని స ం గ ర ము .

మ॥ బలవంతుండు పసిండి బొమ్మికము లు * ద్రాఘిజల్లు వాఁడుం గడున్
దళము ల్గలినవాఁడు మూడు తల లు * దృఢీతి రాజులు సోఁ
కులమన్నీఁడు ఖరానుజుండు గిరిశ * క్రూర త్రిశూలంబు నాఁ
జెలఁగెన్ రాక్షససేనమధ్య శరవృ * ప్తింగూర్చు చాపంబుతో. రర6.

మ॥ లయకాలాంబుధియో యనంగ జగముల్ * మాత్రోగశబ్దించుచున్
భయద ప్రోద్ధతిఁ దన్నుచుట్టికొనఁ జా * పశ్రేష్ఠ మాత్రంబు తో
డయి యొక్కఁడుగ నిల్చు రాఘవ విభుం * డవ్వేళ నొప్పెం దమో
మయ రంగస్థలి వెల్లు దీపమన న * మృగీతి యుద్ధావనిన్. రర7

మ॥ శరఖడ్గాదులతోడ భీకర ధను * పుంకార హుంకార ని
ర్భరరావంబులతోడఁ గ్రూర నయన * వ్యాపారుడైఁ రాముఁడా
ఖరుతమ్ముంగని వానిసేనను పృష * త్క్రూర కాశిన్యమున్
వరదోస్సారముఁ గానిపించె సమస్త * భ్రాగల్భ్యుఁ మేషఁగన్. రర8

తే॥ తెగను కాళ్ళు తలలును, తెగనుకీలు, తెగను తొడలును వడుములు, తెగనువేళ్ళు
తెగను మోకాళ్ళు పాదముల్, తెగ గొడుగులు, తెగనుపాశాదికంబులు, తెగరణోర్వి.

తే॥ అరదములు పతాకములు రథ్యములతోడఁ, ద్రుంగిపుడమినిపడియెదుం, దుభులతోడఁ
దుండములు తెగి మత్త వే, దండవయము, పిడుగుచేఁ గూలుగిరులట్లు, బెడిసిపడియె.

క॥ తలలు తెగువారు తెగుటలు, తెలియక శరవృష్టి గురిసి, తీటుదు రిలపైఁ
దలదెగని వారు రేగుచు, జలదము క్రియఁగురియుచుండు, శరవర్షంబున్. ౪౫౧

చ॥ కరములఁ గేడెముల్లనరఁ, గాటుకకొండలవంటి కర్బురో
త్కరము కబంధముల్, కనక, కంకణ నూపురముల్ ధ్వనింపఁగా
మురియుచు నాడు వేలుపుల, బోటులు జన్నపు రోపెలందులున్
మొఱగు పడంగ నాట్యములు, పెక్కువిధంబులఁ జల్పె నయ్యెడన్. ౪౫౨

చ॥ గొడుగులు చామరాలు నురు, గుల్ కరులున్ దెను బాహువర్ణముల్
సుడులుగఁ దెక్కెముల్ పడవ, సోలుపులైతగ రత్నవాహినుల్
కడలని చేర నుప్పనయి, క్రందుగనున్న సముద్రశీలమున్
విడువఁగఁజేసి నూత్నమగు, వేరిమి గూర్చె రణప్రకారముల్. ౪౫౩

తే॥ రామశరములచే శరీ, రములు విడిచి, వక్రదంతములు రక్కనుల్, స్వర్ణవాటి
నమకనారులతోఁ గూడితమ కబంధ, ములు నటించు నాటకము లిమ్ముగను గనిరి.

ఉ॥ వేలుపు టింతులం గలిసి, వేడుకఁగా ననిఁ జూచు పూర్వదే
వాలి ధరన్ రఘూత్తము శ, రావలిఁ ద్రెవ్విన స్వీయ బాహులన్
వాలి పిశాచపాళి యొక, వంకకు శ్వాసము లొక్కవంకకున్
గ్రోలుచుఁ బోరి లాగుటలు, గోరికఁ గాంచుచు నవ్వె రయ్యెడన్. ౪౫౪

శా॥ జ్ఞానాస్త్రంబులు సోకఁ జీలిన హృద, బ్రాతంబులన్ దైత్యుల
జ్ఞానావస్థఁ దరించి పాపముల నో, జు గోసి దివ్యాత్ములై
ధ్యానానకత నద్వితీయుడయి యు, ధ్ధంబాడు శ్రీజానకీ
ప్రాణేశుంగని రద్వితీయ పరత, త్వంబంచుఁ జిత్తంబులన్. ౪౫౫

ఉ॥ తుండ యుగంబుతోడి కరి, తోయము నొందిన రామచంద్రున్
దండ ధనుర్విముక్త నిశి, త ప్రదరంబులు మూల ముట్టుగాఁ
దుండు లానర్చి నొందిపి, దుష్టులఁ గాంచిన వారి నెల్లరన్
జండి యశాంతిమై నవృత, సాక్ష్యము వల్లిన వాక్కులంబలెన్. ౪౫౬

ఉ॥ రాజులు జెక్కఁగొన్న భ్రమ, రంబు లభించిన కీటకంబు ను
ద్యోత రీతిఁ గాంచి తన, తీరు నొనంగిన భాతి పూత ధా

2

తీజ మనోహరుండు తన • తీవ్ర శిలీముఖ రాజచేత ర
క్షోజన కీటకంబులను • శోభిలఁ జేసెను భేచరాధిగన్.

౪౫౮

చ॥ కడు బెడిదంపు టామున నొ • కానొక మానిసి సాహసించి యు
క్కడముగ దైత్య సంఘములఁ • గాడుగ బీడుగఁ జేసె నంచు ను
గ్గడువునఁ బంక్తి కంతునకుఁ • గార్యము దెల్పు ననంగ నచ్చటం
దుడిచిన దానవాంగముల • తోఁ జనె లంకకు రక్తవాహినుల్.

౪౫౯

చ॥ బలసిన మోహరంబుగల • వాహిని రాఘవు నప్తరాజఁ బో
ర్కటనునఁ ద్రుంగఁ గాంచి త్రిశి • రస్కుండు మీఱిన కోప మానియై
కలసిన రక్తమందు మునుఁ • గం బడు తేరును త్రోలు మంచు ని
ట్టముగ నార్చి యాజికి గ • డంగెను దుస్సహతేజఃడై వెనక.

౪౬౦

తే॥ సత్యమునకు నెల్లరకును • సాక్షియైన, రామచంద్రునిపై ముఖ • రంబులైన
శాల సాయక ములు గుప్పి • చంద్రనూర్య, లకును రాఘవుఁ గనరాని • లలినొనర్చె

తే॥ త్రిశిరుఁ జేసిన పూవులఁ • ద్రెంచివైచి, మరలరాముఁడుపదునాల్గు • మార్గణములఁ
గనక రథము ధ్వంసము చేసి • కడఁగి యొక్క, భల్లమున సారథి శిరంబుఁడుల్ల నేసి

తే॥ మఱియు దేవత లార్వంగ • మనుజునిభుండు, స్వర్గ పుంఖ బాణమునరాక్షసునిమూఁడు
తలల నొక్కటి ఖండించి • ధరణిఁ బడక, మునుపె రెండవ తలగూడఁ • దునియనేసె.

తే॥ రథము నిరుదల వోఁ ద్రిశి • రస్కుండనెడు, పేరు చెడినను బలిమియు • బిగువు చెడక
గగనమున నిల్చి తన కార్ము • కంబు వంచి, విశిఖ వర్షంబు గురిసె భూ • విభునిమూఁద

తే॥ భ్రుకుటి వికటంబుగాఁ జూచి, భూవరుండు, కారుమేఘంబుమెఱుపుతోఁ • గానఁబడఁగ
గాలిఁ జెల్లా చెదరులైన • కరణి వాని, యంప వానను తూలించె • నాశుగముల.

చ॥ మఱియును దొడ్డ సాయకము • మాటి త్రిశీర్షుని విల్లుద్రుంపగా
వెఱవఁడు మోము కాంతియును • వీడఁడు బాహుల సత్త్వ సంపదం
దొఱుగఁడు కోప దృష్టులను • దోర్బండు కొండలువైచు పోడిమిఁ
దఱులఁడు వీరవాక్కుల న • దల్పఁడు వాని కడంక యెట్టిదో?

౪౬౧

ఉ॥ మాయలు వన్ని యొక్కఁడె ను • మాళమునక బలుమంది పోలికఁ
జేయుచు సింహగర్జనలఁ • జేయుచుఁ గ్రూరతఁ బోరుచుండు దై
తేయుని రెండు పాదములఁ • ద్రెంచుచు రెంటును రెంటు జేతులక
మాయఁగఁ జేయ నంతటను • మూలక రాముని చిట్టదల్చుచుక.

౪౬౨

ఉ॥ కాళ్లును గేలు పోయినను • కర్బుర వీరుండు విక్రమంబునక
ద్రుల్లుచు శీతభానువయ • దూఁకెడు రాహువు పోల్కి నెత్తిపై

- సుల్లును కోటలుండు గుహ • చొప్పునఁగన్పడు బాకి నోటితో
మళ్లక వచ్చునాని దయ • మాలి వధించెను రాముఁ డత్తటిక. ర౬౮
- చ॥ త్రిశరసుండక మహీధరము - దివ్య రఘుప్రవరాఖ్యగోత్ర భి
న్నిశిత శరాశనిం దెగుడు - నిల్వక దూషణుఁ డడ్డగించినఁ
వశమటి రక్తవాహనుల - వారక తూలుచుఁ గాలి పెండెముల్
పిశితము ప్రేవులుం దనిలి - వెక్కన పెట్టఁగఁ బాటి రందలున్. ర౬౯
- ఉ॥ కొండలు దేవతా వితతి - గొల్లున నవ్వఁగ భూమి పల్లముం
బొందఁగ దూఱి పాటి యటఁ - బూడిన క్రొవ్వునఁ గాల్గు జాఱఁగా
నందె మునింగినారు చది - యంబడు పీనుల నెక్కి జాఱఁగా
నందుల మ్రందుచుం దొరలి - చావక కొండలు తప్పి రయ్యడక. ర౭౦
- ఉ॥ కొండలు మధ్యబాణములు - గుచ్చి పదంబులఁద్రెంచి క్రుంచఁగాఁ
గుందుచుఁ గూలినారు మఱి - కొండలు నెత్తురు పేల్ల మున్ని క్రొ
వ్వొందిన పంకమందు దిగి - యోపిక లేవఁగలేక కొండలున్
దందడి రక్త పూరముల - దాటఁగలేకయె యిల్లి రెండటో ర౭౧
- చ॥ నడుములనుండి జాటి చర - ణంబుల పైఁబడి త్రెంచుచున్న పే
రడిదములం గణింపక భ - యం బురు వానిన రీతి బుద్ధియుం
జెడి పరుగెత్తు రక్కసులు - చెచ్చెర రాఘవఁడయు సంపఱుల్
విడువక వక్షము ల్దాలువ - వీణను రాక లొలంగి రా పథిక్. ర౭౨
- చ॥ పరువిడుచున్న రక్కసులు - వ్రస్సి గుహంతర సీమ కై వడిం
బరఁగిన వారణోదర ని - వాసములం భజియించి నన్నిధిఁ
దొరసిన మొండియమ్ముల నొ - దుంగుచుఁ గాంచి వయస్య! వీరలక
దురమునఁ జూడలేదను మి - దో కయివారము లందు రొంటునన్. ర౭౩

దూషణుండు దురమునఁ బాటు సేనలఁ బ్రేరేచుట.

- ఉ॥ దూషణుండందు నిల్చి తమ - దోర్బల శక్తులు గ్రుంగఁ బాటుచుక
రోషము దక్కు రాక్షసుల • రూక్ష దృశం బరికించి తాపన
ప్రేషిత మానవాధముని - బీరము నోవఁగ లేక పాటునో
యోపితలార! నావచన - మొండు వినుం డిది వీరధర్మమే? ర౭౪
- చ॥ పిటికి మనుష్యులం గనుచు - భీతిలి పాటుచు నిందమోచు న
మొుటకులఁ గాంచి గాజులను - మోదముతో ధరియించు కాంతలున్
వెఱవరు నిబ్బరంబనడి - పేరణయే పదిలంబు గాంచు పె
న్నుఱపు; భయంబు ప్రాణముల - కొప్పిన లోభగుణే కథింపుడీ. ర౭౫

లే॥ బిష్ణులోఁ ద్రిమూర్తులతోడఁ - జెనకి చేయు, యుద్ధమున నిశాచరు లెవ్వ - రోడినారు?
పిఱికి తనమును మీతోడి - వెఱచిపాటు, వేలుపులయొద్దఁ గొంటరే - వెడఁగులార!.

చ॥ సుకమున గాంచి యెల్లపుడుఁ * జొక్కిన రక్కసులార! యందు మీ
రొక నరుచేత నోటునడి * యొక్కరి నొక్కరు ద్రోచి కొంచు బొం
దికగఁ బురంబు చేరగ మ * దిం దలపెట్టితి రేమి? యందు మీ
సకుల పయోధరంబులను * చయ్యనఁ గొఁగిలిఁ గాంచఁ గందురే? ౪22

ఉ॥ జేగులు చూపు వెల్లనఁగఁ * జేకొని పాతాడు పందలార! మీ
రాగిల్లలై న కాంతల క * రణ్యములం జనువేళ వీపులం
దోఁగిన కట్ట గీట్లు రణ * దోహతం గను పోటు లందురో?
మేఁగిన వక్షముల్ తొడరి * మ్రింగిన తూపులఁ జూపి కొందురో? ౪2౩

చ॥ జగములు కూశి మార్కొనఁగ * సాధ్యముకాని భవత్కులోత్తముం
డగు దశికంఠు చెల్లలికి * నంగము వోయిన నింద చాలకీ
వగ ననిఁ బాటి మోములను * వంతురె పెద్దల మ్రోల? మ ర్యుడే
మగఁడయి పోరునల్ప నవ * మానము వేక్షాకఁ దింతకుండు నే? ౪2౪

కా॥ వీరావేశము లోడ యుద్ధముల వి * ద్విద్రావ్యతముం గూల్చి త
త్కూర్తాస్త్రంబులఁ బుచ్చికోన్న విలస * ద్దోక్తిర్వర్మ లారా! యిడక
మీరల్ ముత్తెము లమ్ము వర్తకముకై * మేకొందురో? లేక భూ
దారప్రక్రియ కాయుధంబుల నొగిం * దట్టింతురో కట్టుగ? ౪25

ఉ॥ మీరలు నా ధనుర్బలము * విన్నక మాచుచునుండుఁ డాతనికొ
మాటుతొ నేన యంచు జన * మాన్యని మార్కొనియొక భయంకరా
కారని దూషణు నురలు * గాంచి యెడందలయందు దిగ్భ్రమం
దారిరి కాచుకొమ్మని యు * దగ్గుఁడు రాముఁడు నిల్చె ముంగలక.

రాముఁడు దూషణుని వధించుట

ఉ॥ దురమున నాయుధంబులను * తుండములుక రదనంబులుక గరుల్
బఱియలుగాఁగఁ ద్రుఱగె రథ * వర్గము కేతనముల్ శిరోగ్రముల్
పరిపరోత్తోపలయ్యె వరి * పైయల కోతలఁ బోలెఁ గుత్తుకల్
దఱుగఁ దురంగ నంఘములు * దట్టముగాఁ బట్టపై ధరం బడక. ౪26

స॥ రామధనుర్మక * భీమ సాయకములు, ప్రాణంబు లున్నట్టి * పట్టువెడకీ
వారి యాయుధములు * బంధుర కవచముల్, చెండుచుఁ గొండల * నుండి పాటు
నదులకై వడి రక్త * నదులుచ్చి పాటంగ, డాలుల యందు మై * చాలులందు
భూలుడు వ్రచ్చుచుఁ * ద్రుఱుచుచుఁ దడవ, ములలోడ నచ్చటఁ * గలిసెఁ గొన్ని

తే॥ యల్లు కలిసి పోనొల్లని యర్థచంద్ర, కాండములు గొన్ని కత్రించే • గంఠవిలేటి
గొన్ని వంచకహృదయముల్ • గ్రొచ్చివైచె, దాని తొమ్ముల వీపులదూసె గొన్ని

తే॥ దూషణుడు వేయు శరములు, తునుగుట్లు, వానిసేనల కై దువుల్ • వ్రయునట్లు
యుద్ధ ఫలం గావించి న • మిద్ధ తేజు, డాచమూ సాగరము వట్టియడంగె తేసె

తే॥ కాంచి వేలుపు లార్చి మోదించినారు, రుధిర పూరముల్ చెట్లతో • గుధరములను
గూడఁ బెకలించికోని పాతె, గ్రూరశరము, లన్ని దెనల సోకుల ధర నడచి పైచె

తే॥ దురము గోరి నిల్చిన వారు - కెరలు చుండ, వారి జీవము ల్నింపొపు-పనిని దవిలి
విసింగి వేనరి శోషిల్లె - బ్రేతరాజు, చెలంగి పీనుగుదిండ్లట - చెప్పవలసె? ర౫౬

చ॥ కరులు గుతాలు తేరులును - కార్ముకముల్ తలలుక గబంధముల్
గురువులు దేలు నెత్తురులు - క్రొవ్వ మెదల్లును కాలుగేలు నొ
డ్డొఱకముగాంగ నిండిన ర - ణోర్విని దాటి రథంబు రాము ద
గ్గళ కడలించి తోలుమని - కర్బురవర్షం డడల్పె సారథిన్. ర౫౭

చ॥ తగవునె చంపఁగాఁ దిరుగు - దానవదేహ పరంపరాద్రు తె
త్తుగఁ బడియుండియు - రథము - దోలంగఁ గల్గిన గాలిచేతఁ బె
ల్లగ సెను గాలిగుమ్మటము - లేగినకై వడి నట్టి దారిలో
దిగిన రథంబు వొందుగతి - తీరుగ నెట్టులు పల్క-శక్యమా?

చ॥ తమముఁ దొలించినట్టి హిమ-ధామని పోలిక వెల్లు రామచం
ద్రముని నిశాత బాణమును - ధగ్మని సన్నిధికి స్వయంబుగాఁ
దమింగొని పోవు జీవువలె - దర్పముతోడత నిర్వ్వదె దుగు
ట్టుములను పూన్పు తేరిపయి - రాసెను దూషణు డాజి రాఘవున్.

తే॥ దాయు నరదంబుఁ జాపంబు-దాల్చుకై ల, నరణిఁ దేరిపై బాలుచు దూ-షణునిగాంచి
నీదునిలకడమేలుని - న్మెచ్చవచ్చు, ననెడునంతలో సోకు మూ - డమ్ములేసె.

చ॥ మురువుగ దిక్కుల న్నిలిచి - మోయు గజేంద్రుల తోడ సాయమై
బరువు వహించు కచ్చపము - పన్నగ రాజులలోన నొక్కరిక
ధరణి మోవ నిల్చి మఱి - తక్కింఁడు దోడుగఁ గొన్న జానకీ
వరు నుదుటన్ ధరించు జయ - పట్టముఁదాకె శరత్రయం బటన్

తే॥ దూషణుడు వైచు సమయంబు-దొడ్డకడిమి; లేన్నయని రామభద్రుండు - లేతనగవు
తోడ వాడి యలుంగుగొని, తోడరియేసి, తునియలుగవానియరదంబుఁ ధనువుదునిమి

తే॥ తపసు లాశీర్వదింప వేలుపులు పొంగ, వలఁతి వై తేని గుఱి దప్పి • బ్రదుకుమనుచు
ఛాడి యమ్మోయ పొందును • పండ్లు గీటు, క్రూరదృష్టులతోఁ దలఁగోలు పోయె

తే॥ అనుజాతల తేగుటయురామునంపవాన, మునుగుపై న్యంబు గని కడుఁగినిసి ఖరుఁడు
కొమ్ములం గల్గు దిక్కరి • కొమరువిల్లు, నాయుధమ్ములు చాల్చిన • హస్తమెత్తి.

ఖ రు ని యు ద్ధ ము .

క॥ యముఁడును భీతిల్ల దనుజ, చమూ జలధి తోడ రేఁగి • చందురుని మొగుల్
గము లలము లలిని కోదం, డముఁ చాల్చిన రాముపై న • డరి వేట్పించెన్. ౪౯౫

క॥ లక్ష్మీణ పాప కర్మలు, రాక్షస వరు లొక్కపెట్ట • రథ గజ హరులన్
దక్షత ఫణిరాజ ఘణము, లక్షమమున ననియ నడపి • రతిరభసమునన్. ౪౯౬

శా॥ శ్రీరామ ప్రభు శాత సాయక హతిం • జీకాకులై యేనుఁగుల్
తీర్తె నేలకు వ్రాలె వారువములున్ • దేరుల్ రజంబయ్యెఁ గే
యూరాంచద్భుజముల్ తునింగె మకుట • ప్రోద్యత్తున్నరచ్చీరముల్
చేరెం ధారిణిఁ గాల్గు త్రుంగె గుదులై • జీరాడె నాంత్ర చ్చటల్ ౪౯౭

క॥ మీఠిన ఖడ్గాటవి శూ, లాటవి ధనురటవి తోమ • రాటవి గురుబా
హటవి మున్నగు దను వం, శాటవి శ్రీరామ శర డ • వాటవి నడఁగెన్. ౪౯౮

క॥ తగవే రూపొందిన గతిఁ, దగు రామ శరౌఘ మపుడు • తారాపథమున్
దగ దూసి చనియె నన మృదు, వగు తనువులఁజొచ్చి డుస్సి • యరుగుటయరుడే?

క॥ చుట్టును ముట్టిన మూఁతలు, తెల్లెలుగాఁ గూల నేగు • దివ్యాస్త్రంబుల్
నెట్టన న్యాయనభను కడు, దిట్టలు కపటమునఁ బరుల • దిగుచుటఁ బోలెన్

క॥ ఖరుఁడను క్రూరాభిఖ్యుఁడు, ఖర గుణులగు నసురలెల్ల • గడతేఱుటచే
గురు కోపి యగుచు కోణిత, శరధిని మందరము వోలె • జక్కన నిలిచెన్

తే॥ నల్ల కడలిని చనునొక • నావయనఁగ, నొప్పు నరదంబుపై నెక్కి • యుగ్రదృష్టి
మిడుఁగుఱులు రాలఁజూచుచు • మింటసూర్యుకరణివెలుఁగుచురామునికడకువచ్చె

చ॥ భువనము లెల్ల నొక్కపరి • బూది యొనర్చుగ లేచు నగ్నినా
నెవడి సుతీక్ష్ణుఁడై ఖరుఁడు • నిల్చిన యంత సుమేళు చాపమున్
దినిరి భువింబడంగ నడిఁ • ద్రెంచిన దోర్బల వీర్యశాలి రా
ఘవుఁడు నిశాత మార్గణ నిఁ కాయము లేర్పి ధరించి నిల్చినన్. ౫౦౩

క॥ అనల జ్వాలలఁ గురిసెడు, ననిల జనము గలుగు వాడి • యమ్ములు వేయిన్
జనవరుపైఁ బఱపఁగ నా, ఘనుఁడును నట్టివియ విడిచి • ఖండించి వెనన్. ౫౦౪

క॥ లోకైక నాయకుండగు, కాకుత్స్థుఁడు తొమ్మిదింట • గర్భురు నేయన్
నీకున వాఁడును నభుమనె, తేకువ ఖండించి నవ్వె • దిక్కులు నడఁకన్ ౫౦౫

కా॥ దుష్టుండంతటఁ బోక మానవుఁడనా * ధ్యం దంచు మాయా వీధా
వస్తుంభుండయి మీఱి దానవుఁడు న * త్వ స్సూర్తి శోభిల్ల దు
శ్చేష్టా మేఘమునక శరంబులను వ * ర్షింపంగ నిర్ణీదతా
ధ్యంతుం డాద్యుండు కిన్క - బూని ధనురా * కృష్టిం బ్రకృష్టంబుగఁగ. ౫౦౬
ము॥ ఒక బాణమున వీని యాలము ముగిం - పొందింతు నంచుక వెనక
గ్రకచస్సూర్తి శరంబు దొడ్డి గుణ మా - కర్ణంబుగా లాగఁగా
ర్యుకముక ఫెట్లన ప్రీతి నిర్జరులు మా - పూర్ణాశలుక గర్వముక
వికటంబయ్యెనె యంచుఁ జింతిలిరి వి - లేవొండటక లేమికిక. ౫౦౭

తే॥ ధనువు విఱుంగుట కొంటిమై - దనరుటకును, కలఁత నొందక రాముఁడు - క్షత్రిధర్మ
విధిని తన దీర్ఘ బాహుల - వెనుక వంకఁ, బాచి నిల్చిన వరుణుఁడా - నడి యెఱింగి

అ॥ చెంత కేగుదెంచి - చింత వలవదంచుఁ, దొలుత బామదగ్గు - గలిచినపుడు
కొనుచు నిల్గడగను - తనయొద్ద నునిచిన, వింటి నంది యిచ్చె - విబుధు లలర. ౫౦౮

అ॥ విల్లు నందికొనుచు * వినతిమై గేల్మోడ్చి, వంచి యెడను చేతఁ * బట్టి నంత
ధర్మదూరులైన * దానవావళికెల్ల, నెడమ కనులు భుజము - లెగయ నదరె

అ॥ త్రుటిని నారిఁగూర్చి - దురమున యమువంటి, వారు మెచ్చ నొడ్డి - పోరు నలిపి
ఖరుని రథము నూలు - కఱకుటమ్ములచేతఁ, దుత్తునియలు గాఁగఁ - ద్రుంచివై చె

తే॥ అరద మట్టులు చెడ ఖరుఁ - డార్పటించి, చలము వీడక యంబర - స్థితి నెగసి
రాము భుజిగిరుల్ మునుఁగనా - రాచవృష్టి, మొగులుకై వడిఁగురియించె - మోఁతతోడ.

తే॥ తగ్గుచున్న తూణము నుండి - యగ్గివంటి, శరములం గురియించెడు - ఖరుని చేయి
యక్షయ నివంగమందుండి - యందుకొనిన, యొక్క - యిశువునరాఘవుఁడుర్విగూ ల్పె.

తే॥ కుడికరము పడిపోవఁగ - నెడమ చేత, నొక్క - యిసుప రోకలి గొని - యుక్కుమీఱు
వై చినంతనే జానకీ - వరుఁడు దాని, నడుమఁ దుండ్లుగా నొక కోల - నఱకివై చె. ౫౦౯

తే॥ తాళరాని విసముగల * దంష్ట్రీలూడు, పాము బుసపెట్టి నట్టులా * బలియుఁడూర్చి
వృక్షమొక్కండు గొనిరాము * వేయునంత, మొగి నొకేశరమున దాని * నెగురఁగొట్టి.

ము॥ వరగర్వంబున మాయలం బలిసి న * వద్దీపముల్ నప్త బం
ధురలోకంబుల బాధనేసిన మహా * దోషంబులం బొందఁగా
ఖరుహస్తంబును పోలె వాని తలయుక * ఖండించి శ్రీరామ భూ
వరుఁ డొప్పారెను మంచువో నలరు భా * స్వస్థుండలంబో యనన్. ౫౧౦

తే॥ ఖరుఁడు పడుటను గని నుర * వరులుగూడి, యూడిపాడి యానందించి * యుడరిపొగడి
పాళిజాత సుమంబులా * పంకజాతు, మీఁద నొత్తుగఁగురియించి * మిడిసినారు. ౫౧౧

తే॥ ముప్పులుచేర రా లక్ష్మణాః గ్రముః ఘమ్మదము, నందిఘోర యుద్ధమునకుఁ బ్రాణమొండె
వెడల నొంటిమై నున్నట్టి యొడలి వంటి, ఖోణిజాత యెదురుచూచు యోటికరిగ

ఉ॥ మింటి నేగి డాగు మిడి మేలపు సోకుల మేని నెత్తుదు

మృంటిన యండ్రియుగ్మము ము ద్రశుల భావనచేసె డమ్ముడా

యొంటికి నల్లు ధూళియు వ్ర ణోతిత వేదనవోవ నిమ్మళం

బొంటుఁ గవుంగిలించె నను వొందఁగ జక్కవచంటి నీత్రయన్. ౫౧౯

తే॥ ఒక ముహూర్తమాత్రంబున నుక్కడఁగిన, యెగుర రక్తవాహినులు దిగంతములకు
నడఁగఁ గడలి ఘోషంబు నానమరులార్చి, పొగడరాముఁడు సంతోషమునుభవించె

తే॥ రావణుని చెల్లెల న శూర్పణఖచూచి, చేతఁగడుపు మోదికొని నిశ్చేష్టఁగుడిచి
ఖరునిపై బడి నెత్తురు వజరదబారలి, రోదనముచేసె గనుల న శ్రువులువోఱఁగ

చ॥ మనసున నాన నుంచితిని మానవుపై నది ముక్కుదీసె సి

గ్గన మదిలోఁ దపించి మృతిఁ గోరన కోరక మిమ్మురేపి మీ

తనువుల మంటఁ గల్పితిని దారుణ కర్మము నాచరించితిన్

బనుకుచు నింక నేపనికే బాల్పడుదాననొ యంచు నేడ్చుచున్. ౫౨౦

మ॥ జయమాలలోను నాయుధంబులను హస్తంబందు సంధించుదు

రయులొరక్కఁ శులుం దదీయ కులముల్ ఁంపిల్లు పాపంబులున్

క్షయముం జేయఁగఁబూని శూర్పణఖ ఝం ఝామారుతంబట్లు వా

త్యయుఁ బోలెన్ మది తత్తఱింపఁ జనియెన్ ద్రాచుంబలెన్ లంకకున్.

౭ మారీచ వధపటలము. (౨౫౨)

మ॥ బలవంతుల చనిపోక శూర్పణఖ భావంబందు చింతింపకే

జలదశ్యాముని మేనిసారు మదిలోఁ సంధించి లంకేశుండా

కలికి రాఘవుడేనిఁ గైకొను వహిం గావించునేని చును

వ్యలలామున్ దగఁ బొందవచ్చు నను నూహంజేరె చాలంకకున్. ౫౨౧

సీ॥ నర్మరంబగు భవ సంబును సచరాచరముగ సృష్టించిన బ్రహ్మకై న

నరుదయ విజ్ఞాన వరమార్గమునను శ్ర, మంబొంది చేయుధ ర్మబుసగిది

మయుని నైపుణ్యక ర్మంబు పూర్తి గఁడెల్పు, రత్నఖచిత సభా రంగమందు

దిగ్దంతిదంత వి దీర్ఘభుజాంతర, నీమ పూర్వాదినాఁ జెలగుచుండ

తే॥ ద్వాదశార్క చింబమ్ము లిర్వదిగ నగుచు, వెలయుకరణిని కర్ణకుండలము లలర

బాహువురి మణుల వింశతి బాహులందు, వహ్ని సర్వత ఖిదాలంపగిది వెలుంగ. ౫౨౨

సీ॥ వ్యాఘ్రాజినుండు నీ తాంబూలండును పంక, జాననంజేశోక వీనమేని

క్రూరింపఁ జాల ర నరగఁ జప్పిడివేల్పు, తాకలెక్కయేయని యొనిగి నిల్పువ

సన్నని నడుములు ♦ ననహేమకుంభమ్ము, లెట్టనిరేఖల ♦ నెనఁగు కనులు
చెలువారు చెలువలు ♦ చెవయు నల్కకును వం, గని కిరీటాంచిత ♦ మణులు కలుగ
తే॥ శేషమణి ఘణావళి యట్లు, చెలఁగుభుజము, లడరఁ జుక్కలన్నియుఁజుట్టియలకుచుండ
గ్రహములను పట్టియుంచిన ♦ కారవోలె, నిండురత్న హారంబులుఁసీటుగులుక. ౫౬౬

తే॥ సాటిలేని పరాక్రమ ♦ శాలులైస, రాక్షసుల రత్న మకుటముల్ ♦ రాయు కతన
నణిగి యణిగి మహిమనొందియడుగులందు, రత్నకటకముల్ మిక్కిలిరవమొనర్ప

తే॥ మూఁడులోకంబులందును ♦ ముఖ్యులైన, పెద్దలొనఁగు నుపాయన ♦ బృంధవృక్షంగ
దేవతలు రాక్షసులు భక్తి ♦ దిక్కులందు, చల్లిన సుగంధ పుష్పనం, చయమువెలయ

తే॥ ఇచట సీతఱి గనునని ♦ యెఱిగి శిరము, లందు చేతులు జోడించి ♦ వందనములు
చేసి వరుసలు వరుసలై ♦ చేరి నిలిచి, కొలుచు విద్యాధరులు చుట్టి ♦ నిలిచియుండ

తే॥ చెప్పినది శ్రీమయమై చెలఁగుచున్నఁ, దమ్ముగూర్చియే యనియెంచి తలరిమ్మొక్కు
వారు భయభక్తులును కల ♦ వారునైన, సిద్ధవరులు సింహము లట్లు ♦ చేరినిలువ.

చ॥ సచివులఁగాంచి పల్కినవ ♦ చస్తులు తమ్ముగుఱిఁచి యంచు న
డ్కుచు, ముదలఁ గ్రహింప మదిఁ ♦ గొంకుచు నిల్చి భజించు కిన్నరుల్
విచలితులై పరేతవిభు ♦ వీక్షణ గాంచిన జీవులం బలెఁ
బ్రచుర వికంపన స్థితికిఁ ♦ బాల్పడు నాగులు చుట్టి నిల్వఁగన్ ౫౩౦

తే॥ దిక్కురుల గెల్చి భవుఁడును ♦ తెగడునొండఁ, వెండిమలనెత్తి నల్లరంబు ♦ బెండువడఁగ
నిండుని జయించు భుజములఁదుండ్రకీర్తి, తుంబురుఁడు పాడి ప్రభుని సంతుష్టిపఱువ.

తే॥ వినెడి వారల కరములు ♦ వివశతమెయి, తాళములు వేయ నారద ♦ తాపనోద్రుఁ
డొప్పు మీఱఁగ మహతి చే ♦ నూని వాణి, విధిని వాయించి చెవులకు ♦ విందుచేయ.

ఉ॥ వారిధి నేత కల్పనిట ♦ పంబులఁ బూచిన క్రొత్తపూవులఁ
దీరగు పొన్నపూలఁ గల ♦ తేనియతోడఁ బరీమళించు ప
న్నరుగ్రహించి నుండరుల ♦ నెమ్మెయి పోకునొయన్న భీతితో
వారిధరాఖ్యుఁ జెన్ననఁగు ♦ భస్మికలం జిలికించుచుండఁగన్. ౫౩౪

చ॥ రకముగ బొమ్మిడికములు ♦ రాచుకొనం బడు మాక్తికావళిల్
పికసిత సూన మాలికల ♦ వ్రేలు లతాంత నికాయముల్ భువిఁ
చకచక రాలు మున్నె భయ ♦ సంభ్రమముల్ మది నూర్కొనంగ జ్ఞా
రుకొని నభాంతరంబును మ ♦ రుత్తుఁడు శుభ్ర మొంర్చుచుండఁగన్. ౫౩౫

తే॥ కంచుకులు పైఁడి బెత్తముల్ ♦ గలుగువారు, పలువురందందు నిల్చిన, పార్థివులకు
క్రమముగావెండి బంగారు ♦ గద్దెలిచ్చి, శీఘ్రగతి గౌరవంబులు ♦ నేయుచుండ ౫౩౬

తే॥ రోమయుల చర్మదుందుభిఁ మోఁగునపుడు, యముఁడు శూలదండదుల నవలవీడి
కేల నోరుమూసికొనుచుఁ గ్రేవనొదిగి, నిలిచి ప్రశ్నించు కాలంబు ఁ బెలుపుచుండ.

తే॥ తావినేయి కప్పురము మంద్రన మొనర్చి, నన్న ప్రత్తితో ముట్టించిఁ నరసులందుఁ
దామరలు పూచినట్టి పద్ధతిగఁ జెలులు, మించి దీపపంక్తులను వెల్లించు చుండ. ౫౩౦

తే॥ కల్పతరులు చింతామణి ఁ కామగనియు, నవనిధులు కోరినవి యెల్ల ఁ నవ్యములుగ
నిచ్చుచుండఁగఁ బ్రభునకు ఁ నీయఁదగిన, వేళయెఱిగి సురారు లర్పించుచుండ.

తే॥ కుండలములు మున్నగు మేటిఁ మండనములు, దట్టమగుకాంతు లొలయఁగాఁ బట్టపగలె
కాక రేయియుఁ గలఁదెయ్యఁ లోకమందు, చూడఁడనుచునభ్యులువార్తలఁబడుచుండ

తే॥ గంగ కావేరి మున్నగు ఁ నంగనాళి, స్తన భరంబునఁ గొనులు ఁ నంచలింప
నడచి కెం గేల ఋక్షగ ఁ గంబుఁ బోలు, కుసుమ లాజాక్షతంబులు ఁ కోరిచల్ల.

తే॥ భావరాగ తాళంబులు ఁ పరిధవిల్లఁ, జూపరుల హృదయంబులుఁ చూఁజ గొనుచుఁ.
గారు మొగుభులఁ గన్నమఁ యూరమట్లు, మించి యూర్నాళి నభను నఁటించు చుండ

తే॥ దుర్భర తపంబుచేతను ఁ దోర్బలమునఁ, ద్రిజగముల జయించిన దశఁగ్రీవుఁడొప్పెఁ
గలువకనుల ధనువువంటికన్ను బొమలు, గలుగు చెలువల చూపులఁ గములయందు.

శూర్పణఖం గాంచి రక్కసులు వాపోవుట.

తే॥ తలను కేలుంచుకొని రక్తఁధార వలన, నిండు చనులతో ముక్కుతోఁ గుండలములు
లేని చెవులతోఁ గార్మోగుఁ త్నెగడియుఱుము, చొప్పునఁ తోలు నోటితోఁ జుప్పనాక

ఉ॥ డాలులు చుట్టుఁ బర్వ మకు ఁ టంబులు మిక్కిలి రాయ రాజు లు
ద్వేలముగాఁ గ్రక్కిఁజేయు ఁ దీపిత తన్మృఖళాలఁ జేరి క
ల్లోల పయోధికై వడి వి ఁ లూన కుచశ్రవనాన యుగ్రతన్
తోలుచుఁ జేరవచ్చెను పి ఁ ఁండన దైత్యులుగాంచి దూపిలన్. ౫౩౧

తే॥ లంకయందలి రాక్షస ఁ లలనల్లెల, ముజ్జగంబుల తేనికి ఁ ముద్దు చెల్లు
ముక్కు వోగొట్టినొనఁ దాల్చిఁ మొనయఁగలరె? యెదురఁగదుపుమోడికొనుచు, నేడ్చి

ఉ॥ అక్కజమంది కాంచి యను ఁ రావళి మాయమతోడఁ బల్కఁగా నారు.
ముక్కయుఁ దోఁపకుండుటను ఁ మూతులు జేగుఱువాఱ నూర్చుచున్
గక్కన మందుచున్ మెఱయు ఁ కన్నుల నిప్పులు గ్రక్కుచీగతిన్
ఱక్కిన వాఁడెవఁడొ గద ఁ రా? యని చేతులు నల్పుచుండఁగన్. ౫౩౨

ఉ॥ ఈగతిఁ జేసి యీలుటకు ఁ నెంచినవాడు సురేంద్రుఁడో మహా
భాగుఁడు బ్రహ్మయో హరియో భర్గుఁడో యెవ్వఁడో యంచుఁ గొందఱున్

బాగుపడక మదిందలంచు * వారలొనర్పరు శాత్రువుల జగ
తూర్పుము నందు లేరయిది * పోలున యేరితి? నంచుఁ గొందఱున్. ౫౮౮

ఉ॥ రావణు చెల్లెలంచు వివ * రంబుగఁ దెల్పినఁ దల్లి! యోర్పుమై
బ్రోవుమ యంచుఁ బాదముల * ముట్టుట మాని యిటుల్పొనర్తురే?
యేవగ నెవ్వఁడేని యిల * నిట్టు లొనర్పగ సాహసించునే?
కావరమంది చేసికొనెఁ * గావలెఁ దానె యటంచుఁ గొందఱున్. ౫౮౯

ఉ॥ పాక విరోధి పేరుచెడఁ * బాదము లొత్తుచు నున్నవాఁడు ల
క్ష్మీకలితుండు చేవచెడి * క్షీరపయోధిని పవ్వళించె గౌ
రీకమనుండు తారక గి * రిం భజియించె నిటుల్పొనర్చువాఁ
డే కలుపాత్ముఁడో? తనకు * నెంత దిటంబొకొ? యంచుఁ గొందఱున్. ౫౯౦

ఉ॥ ఊరును పేరులేని యొక * యుక్తివుఁ డిట్టులు చేసెఁదెంపుమై
వేరుగలట్టి వారు పిలు * వేగకొనర్తురే? ఊపులాఁడి యీ
స్వేరికి వంశకీర్తి చెడఁ * బాసిన దంచు ఖరుండె యల్కతో
సారు చెడంగఁ గోసి యిటుసాగఁగ నంపెనొ? యంచుఁ గొందఱున్. ౫౯౧

తే॥ తాపమునఁ గ్రుంగి పోలు త్రి * దశుల పోల్కి, దెబ్బ దినని వారలు మతిఁతెరలువారు
మూఁడు జగములు నశియించు * ముహూనర్ప, దలఁచినారనికొందఱుఁతలఁచినారు

ఉ॥ నూతన కల్పమింక భువి * నూల్కొను నంచుఁ దలంచికాక యీ
పాతకముం బొనర్ప మగ * వారలు పాల్పడ శక్తిమంతులే?
యాతల నిష్ఠమై వసుల * యందు తపంబొనరించు తాపన
వ్రాతము పొందు కోప దవ * భారతరస్థితి యంచుఁ గొందఱున్. ౫౯౨

పౌరస్త్రీలు చుప్పనాకంగాంచి పలవించుట

చ॥ పలుకుచు నుండ లంకఁగల * భామలు గాజులు మ్రోయఁ బల్లవం
బులఁ దలపించు హస్తములు * పొక్కఁగ నల్పుచుఁ జేమిరిడ్డ పా
లలలిని నిల్పు లేమిని ప్ర * లాపము లాడుచుఁ బాటు తెంచుచున్
బెలుకుటఁ గాంచి రే మనుభ * వించితె? యంచుఁ గవ్రంగిలించుచున్. ౫౯౩

తే॥ పటహ వీణా మృదంగాది * బహుళ రవము, లేక్క వేణు నినాద మెఁ త్రవని లేక
విభవముల నొప్పు లంకలో * షెక్కు గోల, నాఁడు మొదలయ్యె నాచుప్పనాతి కతన.

ఉ॥ మధ్యము లొప్పు గిన్నియల * మధ్యమునం దిరుగాడు తుమ్మెదల్
మధ్యముమీఁది డెందమొక * మార్గము వట్టఁగ దై త్యనారులా

యుద్యమముల్ త్యజించి నెఱఁ ♦ యోడికలంబలె నీరుగార్చిని
ద్యుద్యుత వారిదప్రతి ♦ యోజ నలందురి రొక్క పెట్టునన్. ౫౧౬

తే॥ విభులపైఁ బొలయల్కలు ♦ వీడ కుండు, కతన నెఱ్ఱ బాటిన కనల్ ♦ కలఁకఁజెంది
మఱియ నెఱ్ఱనై కన్నీటి ♦ వజర లొప్ప, శూర్పణఖ పాదములఁ బడి ♦ స్రుక్మీనారు
తే॥ తమ శిఖల యందు పచ్చలు, చాల్చుకరణి, బోఁక మాకులశిఖరముల్ ♦ పొలుచుచుండ
మణుల గొలునుల యుయ్యెలల్ ♦ మలయనూగు, చెలులు విసిగి విధికివచ్చి ♦ చేరినారు

తే॥ ఒలయఁ బెంచిన విభుల బా ♦ హువుల వీడి, మీసములఁ బోలుకన్నల, మిట్టిపడెడి
ముత్రములఁబోలు బాష్పము, ల్పొరలుచుండఁ, గొండజాయమఁగనిలోనఁ, గుమిలినారు

తే॥ వైరిభీకరాయధముల ♦ వజలువాడు, భువన విజయుండు దైత్యుని ♦ భుండు దీని
నెఱిఁగెనేని జగములై ♦ నేమి యగునో, యనుచు నేల దొరలె చాలఁ ♦ బనవినారు.

తే॥ మధు మదంబున సోలిన ♦ మగువలై, మగల వలని సౌఖ్యంబులు ♦ మఱచికేళ
బంధములు ప్రీల సీవులు, వదల జనులు, త్రుళ్ల నడచుచు నేడ్చిరి, దొరలెరచట. ౫౧౭

తే॥ తారగిరి లీలనెత్తిన ♦ దైత్యు చెల్లె, లిట్టి గతి నొందెనే యని ♦ యేడ్చి కేళ
పాశములు వీడఁ గెంగేల ♦ వలుడ చనుల, మీఁద మోది కొనిరి వంతఁమీటుచుండ.

ఉ॥ రావణ పాలితం బయిన ♦ రాజ్యమునందు మృగంబులేని ము
న్నేవఁగఁ జింత నొంద విటు ♦ లేర్పడె నేడిక నేమి యబ్బునో?
పై వడి పోయె గీరుతులు ♦ బాధలు నొందఁగ నుంటి మంచు నే
త్రావెల బాష్ప పూర్ణలయి ♦ యంగదలం బడి నొచ్చుచుండఁగన్. ౫౧౮

శూర్పణఖ రావణుతో మొఱియిడుట

తే॥ పలువిధంబుల లంకలోఁ ♦ బారు లడల, నభను నిల్పిన వారును, జాఱఁ దలఁపఁ
గొండక్రిందఁ జేరిన కావ్యో ♦ గులు విధమున, నంగనాచి రావణ చరఁ, ణములవ్రాలె.

క॥ కులగిరులు గదలె శేషుండు, తలలను వంచెను తమంబు ♦ దళదిశ లలమెఱ
దలఁకుచు రవియుం బజచెను, తలరెఱ దిక్కరులు తలలు, దాఁచి రమరులున్. ౫౧౯

ఉ॥ లంగదముల్ చెలంగడి భు ♦ జార్జముల్ వడిబూరటిలఁబై
నంగడి జ్వాలలం గురియు ♦ చక్షుల చెంగట వక్రదంతముల్
వంగి రహింపఁగా భ్రుకుటి ♦ ఫాలము దాఁకఁగఁజూచు రావణున్
ముంగలఁగాంచి సేవల న ♦ మున్నతిఁజేయఁగ జంకిరెల్లరున్. ౫౨౦

చ॥ పిత్తుతితోడ వేలుపులు ♦ భీకరవృత్తినిగాంచి నేడుదు
ర్గతి మనతో మఱిగొ తొ ♦ అంగద యంచుఁ దపించి జీవనం

తతులును దేహముల్ నిలుక * దప్పివడంకుచునుండ భూజునుల్
మతిచెడి యేమియన్నఁ బరిమార్చుకొన్ యని తూలుచుండఁగన్. ౫౬౭

ఉ॥ మూసిన యాస్యకందరలఁ * ముమ్మరమై పొగగ్రమ్మ రోమముల్
మీసములు గగుర్చుగొన * మిక్కిలి యూర్పుచు నాడునొక్కపెన్
రోసముతోడ దంతముల * రోచులు దిక్కులఁదూఱ మేఘ గ
ర్జనము వాక్కులంగినిసి * రావణుడెవ్వరి చేష్టయిద్దినాన్. ౫౬౮

చ॥ అవనిని గాచువారు కును * మాన్యుని పోలినవారు భూమిపై
దివమున నాగలోకమున * దేహముగల్గిన వారిలోన నీ
డెవరును లేనివారలు న * రేండులు కానకు వచ్చి కత్తితోఁ
దివుచుచు నన్నెకాదు భవ * దీయ యశంబును గోసి రుద్ధతిన్. ౫౬౯

చ॥ మనుజు లొనర్పిరం చనుర * మానిని పల్కుగ బిట్టనవ్వి యే
మని వచియించితే యని ద * శాన్యుఁడు కన్నుల నిప్పులుర్లఁ గా
మినిగనుఁగొంచు నల్పులగు * మేదినివారలఁగూర్చి నీవు ప
ల్కునదిటులా? యనంగతము * గ్రొచ్చక సత్యమునే వచింపుమా! ౫౭౦

చ॥ అని దనుజేంద్రుఁడాడఁ జెలి * యల్ వచియించును మారుఁబోలువా
రును దృఢబాహున త్వమునఁ * గ్రుంగఁగ మేరువు నూడ్వఁజాలువా
రని పలుకంగనేల? విలు * నమ్ములచేక్షణమాత్రలోన నీ
వనజ భవాండమెల్ల నుల * భంబున బూదియొనర్ప నేర్పరుల్. ౫౭౧

చ॥ మునుల యెడన్ విధేయులు ప్ర * పూర్ణనిశాకః పంటి కాంతి మం
డన ముఖు లుల్లసిల్లు నలి * నంబులఁబోలిన నేత్రయుగ్మముం
దనరినవారు కోమల ప * దంబులు చేతులు గల్గివారు న
న్మని జనులందు పారికి న * ముల్ గలరే త్రిజగంబు లారయన్? ౫౭౨

ఉ॥ నారలు దాల్చినారు చర * ణంబులఁ బెండరములలారు వి
ల్వీరులు జన్నిదంబు దగి * లించినవారలు సత్యవాక్యులున్
శూరులు నీకు లోబడరు * చూడ నినుం దృణలీలనెంచు వా
ర్ధిరులు శాస్త్రమట్లు తుది * తేలని యక్షయ తూణధారులున్. ౫౭౩

ఉ॥ వారలఁ జేరి మాని జన * వర్మలు రాక్షసబాధమున్గి యు
న్నారము ధీంద్రియ ప్రకట * సంబగు జ్ఞానములేనివారమై
నారము కావరే యనుడు * నాకవిరోధులఁద్రుంచి భూమి ను
ద్ధారణ సేయువారమని * ద్వారుణమైన ప్రతిజ్ఞ చేసికొన్, ౫౭౪

ము ఒకచో నిద్దఱు మారులీ భువనముం దున్నార నత్యంబు వా
రికి విల్విడైన మించు వారలు గలాంకి యన్నిలోకాలి వా
రికి నీడై తగు వారలుం గలుగరీ పృథ్వీతలంబందు వా
రొకరొక్కండై త్రిమూర్తి సన్నిభు లహో యుద్ధక్రియా పారగుల.

ఈ ధరాణి యెల్ల నేకచ్ఛత్రం సరాణినేలు, ధర్మపరతంత్రు దశరథుం తనయులైన
వారు నిర్దోషులగు వారు ప్రభునియాజ్ఞ, గాన నున్నార రామలక్ష్మణులనంగ.

చు చెలియలి నాసికా దునియఁ జేసిన వారు సరుల్ నజీవులై
వెలయుచు నున్న వార లట విజ్ఞ మఱియేటికి నేను గల్గియా
తులువలు తెంపుమై వనులఁ దోచుచునుండఁగ సిగ్గువీడి యి
య్యిల మనినాడ నంచు దను జేందుడ మండ మనంబులోపలన్. ౫౭౭

చు వెలుకుట లోకముల్ గెలిచి భీకరతేజఁడనై సమస్తమున్
బాలుపుగ నేలు నాకుఁ దుడిఁ బొందిక నబ్బె సవాఖ్య కీర్తికిం
జెలువగు స్తోత్రపాఠములు చిచ్చున మాడ్చితి లోకమంతటన్
గలిగినవీరులం దునిమి కాల్చిన నీ యపకీర్తి మాయునే? ౫౭౮

ఉ॥ శాశ్వతనింద నా కునుపఁ జాలిన మానవు లుండిరంట! నా
కీర్త్యుడెచ్చుకైదు వొకంబు చచ్చినదంట! సరుల్ నజీవులై
నశ్వర మొంద కుండిరంట! నాకును విశేషబాహులుండె నీ
విశ్వమునందు నేను సను బృందముతోడత నుంటి జెల్లరే!

ము మనసా! మాయని క్రొత్తనింద మన వం శంబండుఁ బ్రాప్తిచెనే
యని లజ్జంబడి కుందుచేల? యవదూఁ జత్యంతమున్ మోవఁజా
లినకేలుం దల లిర్వడిం బదియు నో లిం దార్థ్యన త్వంబుతో
డనె యొప్పారెడి గ్లేశమందకుము హృష్టస్థైర్యముల్ పొందుమా. ౫౮౦

చ॥ అని వికటంబుగా నగి న హయబలంబులు లేని యిద్దఱు
ట్రనువుగఁ గానయందె నడ యాడ ఖరాదులు శౌర్యమానవ
ద్దనుజులు వారిఁబట్టికొని దారుణభంగిని చీల్చిమింగి కి
ట్రనువు పడంగ వీడిరొకా? యన్నదదగ్రజుఁ గాంచి ఖన్నయై. ౫౮౧

ఈ కనుల బాష్పప్రవాహములార్చునదియు, వక్షముం బొందుకొనునదివనుధావరలు
నదియు నగు శూర్పణఖనైతి యందుచేతు, లుగచుకొని వారలేడ్వ వచ్చించెనట్లు.

ఉ॥ నాయవమానమున్ దనుజం నాయకు లెల్లరుఁ గాంచి క్రుద్ధులై
యామునిసీతులం దునును నప్పుడ సాయధులై ఖరాది సంగ

నేయులు వచ్చిచుట్టి నర • సీజదళాక్షుని యొంటి వింటిచే
నాయమరావతిం గదిసి • రక్కట! యొక్కముహూర్తవేళలోన్. ౫౮౩

ఉ॥ పూహబలంబుచే నడరి • యుర్వరగెల్లిన దైత్యునై న్యసం
దోహముతోడ నాఖరుండు • దూషణుడున్ ద్రిశిరుండు దోస్సమి
ద్దోహాలు లొక్కమానవుని • దోర్మలనంపదచే నశించి ర
య్యాహవమంద యన్న విష • యంబునకై యొడలుం జెమర్పంగన్. ౫౮౪

చ॥ కలిగిన కోపచింతలు వి • కావిక నేయుచు వహ్నివర్ధిలన్
జలికిననేయివోలెగడు • జీదతి వృద్ధియొనర్ప వార లి
ట్లుకను నీదు ముక్కుమొద • లంటగఁ గోయగ నీవు వారికిన్
జలిపిన నేరమేమి? యది • చయ్యనఁ దెల్పుమ యన్న నామెయున్. ౫౮౫

శూర్పణఖ సీత చెలువమును ప్రశంసించుట.

మత్త॥ వేరిచేతను వ్రాసి చూపఁగ • వీలుకాని వరాంగుతో
సారసంబును వీడి వచ్చుచు • శంపనుండియె కౌను బం
గారు నుండి శరీరముం బథ • కంబుగా గ్రహించి యా
కారు కానను చేరు కామిని • కై జనించెను నావుడున్. ౫౮౬

మత్త॥ రామ యెవ్వరి కాంత యంచును • రావణుం డను సంతలో
నామె యిట్లును బల్కుమాటల • నార నారసి చూచు కొ
మ్మామనోహరి గబ్బిగుబ్బలు • హాట కోఖలు పాదముల్
భూమి నోచిన భాగధేయము • ముగ్ధసామము సీతయా ౫౮౭

చ॥ భ్రమరుల గీతముల్ తెలిమ • రందముఁ బోలిన లీయనైన వా
క్యములు సుగంధకేశములు • గల్గి సురాదులు సంస్తుతించు చం
దముగల లక్ష్మీయుం దన యు • దాత్తతకుం దగు చేటి కాదనన్
బ్రమదమనోజ్ఞకత్వములు • పల్కెద నంటయు మాధ్యమే యగున్. ౫౮౮

సీ॥ వ్రాలిన కేశముల్ • వర్షధారలఁబోలు, మృదు పదంబులు ప్రత్తి • క్రియనుపోలు
ప్రేక్షులు మేలైన • విద్రుమంబులఁబోలు, సాగసైన వాక్కులు • సుధనుపోలు
వదనం బలోపమా • పద్మంబుఁ బోలును, కడలికంటెను మించి • కనులు మెలయు
కందర్పం డామెను • కాంచి తపించి ని, క్కచ్చిగా మాటాడఁ • గడఁగియె చుమి

తే॥ దీర్ఘరోగవృథను పొంది • దినదినమ్ము, గార్వ్యముంబొంది నేధలతఁ • గాంచకునీ
మాఁడి మనీయయి తుది రూపు • మాసెగాక, హరునికంటిమంటనశించెననుటకల్ల.

చ॥ పగలు వసించు స్వర్గమును ♦ బాగుగా జూడు, ఫణామణిచ్చటల్
జిగిల నాగలోకమును ♦ చేరిక గాంచుము కంధి మేఖలా
జగముఁ బరీక్ష సేయు మెటఁ ♦ జక్కనఁ గన్నను కాంచలేవ య
మృగువ ధరిత్రిలోనిదె ను ♦ మా విలిఖింప నశక్యమే యగున్. ౫౯౦

చ॥ భుజములఁ గూర్చి పల్కుదున? ♦ మోమును కన్నులఁ బల్కరింతునా?
నిజముగ సారె గుబ్బలన ♦ నీటగు చన్నులనే వచింతునా?
గుజగుజ నొడు కొట్టుకొని ♦ కొంకుచు నూరక యుంటగాక ప
ల్కుఁ జనదు లేవ కాంచెదవు ♦ గాని మఱిక్కటి విన్ను పల్కెదన్. ౫౯౧

సీ॥ బాములు శరాసన ♦ మృదు పోలు నన్నను, కనులు కుంతంబుల ♦ నెనయు ననిన
దంతముల్ ముత్యాల ♦ బంతిఁ జెనయు నన్న, విద్రుమంబుల నేలుఁ ♦ బెదవులనినఁ
దొడ లంటి కంబాల ♦ దొరయన వన్నను, కమతంబువంటి మీఁ ♦ గాభులనిన
ముక్కుచందము నువ్వుఁ ♦ బువు సరి యశాసనఁ, గంఠంబు సాగసై న ♦ కంబువన్న

తే॥ పలుకు సరిపోలుగాని త ♦ ద్వస్త తత్త్వ, మెన్న సరిపోవునే? నరి ♦ తృణముఁ బోలు
ననుట పొసంగునె? యుపమలయ్యనుపమాంగి, కెచటదొరకును దై త్యకుఁ లేశచెపుమ

తే॥ ఇంద్రుఁ డింద్రాణిఁ బడసె మఁ హేశుఁ డుమను, పడసెహరియు రమాసతిఁ బడసె సీత
నీవుఁ బడసితి వారికి - నేడ నుఖము, నీకనుఖము నిజంబుగ ♦ నిర్జరారి! ౫౯౩

తే॥ ఒకఁడుసామేననుంచెవేత్తాకఁడురమున, నుంచె మఱొకఁడాన్యంబున ♦ నుంచుకొనియె
నీవు సౌందర్య, నదనయా, నెలఁతఁగొన్న, నెచట నుంచి సుఖంతువో యెఱుంగరాదు.

చ॥ తరుణిని నీవు గాంచిన ప ♦ దంపడి నేలను నిల్వఁబోవు నీ
యురవగు నెల్ల నంపదల ♦ నుగ్మలికై విడువంగలాడ వె
ల్లర కగు మేలు నీకమర ♦ లాభము నేఁగలిగింతుఁగాని నీ
గరితలకున్ సుదుఃఖ తతి ♦ గల్గఁగఁజేయుదుఁగాదె చూడఁగన్. ౫౯౪

ఉ॥ వేలుపు లోకమందు పృథి ♦ వీ తలమందును కల్లుస్త్రీల గ
ర్భాల జనించినట్టి జవ ♦ రాలదిగాదు సురాసురుల్ మహా
భీలముగాఁగఁ జిల్కుతఱి - ద్విపవతీపతి పంకజాననన్
బోలఁగఁ జక్రిచ్చెనని ♦ భూమియు దీని నొనంగె స్వర్ధమై. ౫౯౫

ఉ॥ అరబుధి మేఖలా జనము ♦ లొననఁ దుమ్మెదలాడు క్రొమ్ముడిం
డంబుగఁ గల్గె రాఘవు ప ♦ డంతుక యన్ హరిణంబుతోడ నీ
వింబుగ నొడు మేను కసి ♦ యేదగ నాడఁగ నీదు ఖడ్గ న
త్వంబు జగంబెఱుంగ నిన ♦ నంశ్యుని నాకు నొసంగుమా రహిన్. ౫౯౬

చ॥ తపనులు నేనియున్ విధిని • దాటుగ లేరు లభించు వేళ ల
భ్యపడు నమస్తమున్ దోరకు • నన్వి లభింపని వేళలందు ల
భ్యపడవు చేతు లిర్వదియు • నాన్యములున్ బది వీనమా నురం
బు పడసినట్టి భాగ్యమును • పొందుట నీ విడమీఁదనేసుమీ. ౫౯౮

ఉ॥ సీతను గొంచు నీకడను • చేర్చు దలందియె పట్టఁబోవ దు
రాతుఁడు లక్ష్మణుం డకట! సభ్రమ మందుచు నడ్డువచ్చి వే
వే తొలి ముక్కుగోసె మను • వే చెడిపోయెను నీకుఁ దెల్పి త
ర్వాతనె ప్రాణము ల్వదల • భావన చేసేతి నన్న! నావుడున్. ౫౯౯

రావణుఁడు సీతచందమువిని విరాళిచేఁ బరితపించుట.

సీ॥ కోపంబు వీర్యంబు • గురుతరమానంబు, బలిసిన నెంజలి - బలమువలనఁ
బాపంబు పండు తా • వలమున సంపదల్, తొలఁగిన కరణిని • తొలఁగిపోయె
దీపంబు మఱియొక • దీపంబుతోఁ జేరు, నపుడుండు రీతిగా • నాదలోని
తాపంబు కామంబు • తనరనొక్కటియై, ప్రాణంబునంద యె • ప్పారఁ గలిసె

తే॥ ధరణిజాతను మఱవని దైత్యరాజు, ఖరుని మఱచెఁ జెల్లెలి ముక్కు • తఱిఁగినట్టి
నృపుల బలమును మఱచెను • నిందమఱచె, బ్రసవశరునిచేఁ పూర్వశాపమునుమఱచె

చ॥ జనకజ నామమున్ మనము • జక్కన నొక్కటియై లయించు నా
మెనుక నొకం డొకళ్లు విడి • వేఱొక దానిఁ దలంప వేలుగా
మనమొకఁడుండునే? మఱచు • మార్గమిఁకెయ్యది? పండితాభిశేఖ
మనము నడంచు జ్ఞానమది • మాడగఁ గాము జయింప శక్యమే? ౬౦౦

క॥ లంకాధిపతి మయూర వి, శంకట గమనన్ మహీజ • సాధింపక యు
న్నొకిలి పడు నెడఁదఁ గడున్, సంకట పడి యెండ వెన్న • చందంబందెన్. ౬౦౧

చ॥ తనవిధి బల్కిచే జరుగఁ • దగ్గ పరిసితిచేత లంకకుం
బనుపడు చేటుచే మతి య • వారణ సభ్రమ మొందుచుంటచేఁ
జెనకిన దొడ్డ కామ రుజ • చెల్లఁబరింపని మూర్ఖుఁ డజ్జతం
బానరుచు చెట్ల కై నడిన • పూవులు పండులు గాఁగ వర్ధిలెన్. ౬౦౨

ఉ॥ బంగరుబొమ్మ సీతఁ దన • భావమునం జూరనిచ్చు త్రోవచే
బంగిని ద్రావు వానిక్రియ • భ్రాంతిని మై వివశత్వ మొందుటన్
రంగుగఁ గాంచి మారుఁడు శ • రంబుల నొంప నమరుఁడయ్యె వా
నిం గొను కామభావన • నిల్పె బలంబు కుదించు శక్తియున్. ౬౦౩

చ॥ కొలువును వీడె రావణుఁడు • కూరిమి దీవనలిచ్చినారు పె
ద్దులుచేలువల్ నుమంబులను • దండడిఁ జల్లెరి శంఖ దుండభుల్

చెలగె నభాషమల్ చనిరి ♦ చెడ్డ మనంబు తపించి తొందరం
జలుపగ హేమరత్నమయ ♦ సాధముఁ జేరె సురారి చింతమై. ౬౦౫

మ॥ సుమతల్పంబులఁ జేరకే నతులపై ♦ జూడ్కిం బ్రసారింపకే
ప్రమదారత్నము లుల్లసిల్లి పలుకం - బల్కింపకే యొట్టిమైఁ
దమి నొండొక్కట నిల్చి నీతపయిఁ జి ♦ త్తంబుంచి తా విన్నత
ద్రమణీయాంగములఁ న్మరించె మది నం ♦ తాపంబు పెంపొందగఁ.

మ॥ తొలఁగింపంగ నశక్యమా తమి మదిం ♦ ద్రొక్కాడ్డి యుట్టుఁతగాఁ
గలఁగింపంగఁ బరీమళ ప్రసవ నం ♦ ఘాత ప్రకీర్ణస్ఫుర
త్తల్లిఘం బందలి పూలువాడి యొడలుం ♦ దప్తంబుగాఁ జిత్తముఁ
మలఁగం బ్రాణము తల్లడిల్ల మఱిగఁ ♦ మారప్రహరంబులఁ. ౬౦౬

ఉ॥ చల్లని గండముం గినల ♦ సారభ పుష్పములఁ వెలందుకల్
మెల్లనఁ గొంచుఁజేర నవి ♦ మించిన నిప్పుగు మందుచే నొడల్
తల్లడ మందు రీతిఁ గడుఁ ♦ దాపముఁ గూర్పగఁ గొల్మిగుంట రా
జల్లెడు నన్ని నా మిడుఁగు ♦ చిందగ నూర్చుచు నుమ్మలించుచున్. ౬౦౭

ఘ॥ మునుపు మనంబు నెమ్మదిని ♦ పొందిన రావణుఁడ్డిపు పాపముఁ
దనికెడు నిందయుం బగయుఁ ♦ దా మది నెంచక యల్లి కుంత మా
ర్గణ హరిణోత్పలంబుల హా ♦ రంగు జయించిన కన్నులొప్పు నా
జనకజఁ గాంచఁ గోరి తమిఁ ♦ జాలఁ దపించె మనోజవేదనఁ. ౬౦౮

తే॥ దిగ్గజంబుల నొంచిన ♦ ధీరుఁడపుడు, తరువులం దొలిచెడు బెండు ♦ పురువులీలఁ
గంతు తూఁపులు తనదు వ ♦ తంబుఁ దొలువఁ, గుంది సోలి కుమారిలిఁక్రంగి కూలె.

తే॥ ప్రసవముల తోడి లేగొమ్మ ♦ వంటిదొకతె, వచ్చిమదిఁ జేరెనని భ్రమఁపడెడియసుర
వరుఁడు మరు నమ్మవలె నెదఁవ్రయ్యసోఁకు, మలయ పవనునిపైఁజాలఁమండిపడును.

తే॥ పొక్కిఱారలి కర్తవ్యతా ♦ మూఢుఁడైన, రావణుఁడు లేచి వడిఁ బలుఁరకములైన
వీణలను కేరు పలుకుల ♦ వెలఁదులెదుర, దీపికలు గొని రా నొకఁతోఁపుఁజేరె. ౬౦౯

నీ॥ మాచిచెట్లకు హీర ♦ మణులు పనవలకు, మాణిక్యములు పోత ♦ మ్రూఁకులకును
నీలముల్ కురునింద ♦ మోలి సాలములకు, గోఁగుల కరవింద ♦ రాగమణులు
నరఁటి కంబములకు, మరకత రత్నంబు, లేపి భూజములకు, హేమరాశి
పాటల తరులకుఁ ♦ బగడముల్ పున్నాగ, ములకును శశికాంత ♦ ములును నారి

తే॥ శీఘములకు వెండిని పోల్చుఁ దేలుఫలము, గల నెఱిమిన్నంటఁ బెరిగి పూఁవులకుఁబ్రక్క
రిక్కలకు వేర్ని గనరాక ♦ నిక్కియున్న, వనమునం దొక శయ్యపై ♦ వంతఁజేరె. ౬౧౩

రావణుని విరహతాపము.

మ॥ ఫల పుష్పంబులనుండి వచ్చు మధువుకా, వాటంబుగాఁ ద్రావు చె
ల్వలు పై కంబులు బంధరంబులును చి ఁ ల్కల్ స్థిచ్ఛక్తి శారికల్
పలుకుత్ రజ్జులు మాని దానవ జగ ఁ త్రృఖ్యాత వీరప్రభుం
డలుకం బూననొ యంచు మూఁగల క్రియకావ్యాహరముల్ నేయేగక.

చ॥ శిశిరముచేత గాలియును ఁ జిల్లను మంచును గూడి మెల్లఁ బం
చశరుని తూపులుచ్చియెడ ఁ సందులఁదూఱఁగఁ గాలునేతులుం
బ్రశమన మింతలేక నభు ఁ పం దొడఁగక 'ఋతువెద్దిరా' యనక
శిశిరము వోయె భీతిమెయిఁ జెచ్చెర వేనని వచ్చె జిచ్ఛనాక. ౬౦౫

ఉ॥ లావగు పెద్ద మ్రాఁకులు శి ఁ లాతలముల్ గిరులుకా హిమస్థలుల్
ప్రొవుగ మండిపోయెననఁ ఁ బోడిమి వేనఁగి వేడి యిట్టిదం
చేనిధిఁ బల్క శక్యముగ? ఁ నిట్టలపు న్వలవన్నిషంబునే
త్రావిన మందులుం గలవె? తాకె నెడంద సుఖంబు దుఃఖముకా. ౬౦౬

చ॥ అతని మదిం జనించిన న్మ ఁ రాగ్ని దిగంతము దాఁజ గాల్చుగా
వెతల భజించి యెండయును ఁ వేదన గూర్చెను దీనిఁ దోలి ముక
ఋతువునె దెండియన్న నది ఁ యే డైత రా నొడలుం దపింప నీ
ఋతువును కాల్పుచున్నదిది ఁ యెప్పటిదే యని చీఁదఱంగొనక. ౬౦౭

తే॥ దైత్యచంద్ర! మీయాజ్ఞను ఁ తప్పినడవ, ఋతువులెల్లను భయపడి ఁకొతుకుననుడు
ఋతువులెవ్వయుఁ బనికీరా ఁ విచటనాకుఁ, దఱిమి వేయుఁడీభటులార! త్వరగననియె.

చ॥ వలదను నంతలోనె ఋతు ఁ వర్గము ధర్మములెల్లఁ దప్పియో
గులవలె సర్వసంగములు ఁ గొబ్బున వీడెను దేశమంతయుకా
బలుపగు రోగముల్ జనన ఁ భంధము వీడి తపస్వ లొందునాఁ
కలియును దప్పిలేని దివి ఁ కై వడి దోచె మనంబులోపలక. ౬౦౮

చ॥ ధరణిని వేడియుం జలియుఁ ఁ దగ్గ దశాస్య శరీరమెల్ల దు
ర్భరముగ నేయిలేక ప్రఖ ఁ రంబుగ మండెడు వహ్నిభంగి నొ
తరముగ మండె గాలమది ఁ తార్చునదొక్కటియూ? స్మరాగ్ని ము
మ్మరమగు మంట జ్ఞానమున ఁ మాయును గాకొక దాననానాకో?

ఉ॥ ప్రబ్బిన మబ్బు నాఁ దనరు ఁ రావణుఁ డప్ట బినంబులకా రసం
బబ్బిన పూలమాలల హి ఁ మాంబువు చల్లిన లేజిపుత్రతో
జొబ్బిలు చందనంబు నిడి ఁ చూచియు నోర్వక మేలు గోరువా
రుబ్బున గొబ్బునం బఱచి ఁ యొషధి నాభుని పట్టితెండనక. ౬౦౯

చ॥ అలుకయె శీలమై తగు ద + శాస్త్వ పురంబు పయి భయంబునం
బాలయక యవ్వలం దొలగి + పోవు నిశాకరుఁ గాంచి రక్కసుల్ .
పిలుచుచు నున్న వాఁడనుర + వీర వరేణ్యుఁడు రావణుండు నీ
వలకక రమ్ములెమ్మన వ్పా + దబ్బము ఝల్లన లేచె మెల్లనన్. ౬౨౨

శా॥ శంకం బొందుచు వెన్నెలల్ పరపు నా + సంద్రంబుపై నిల్చి తా
నంకోచించుచు గుండ్రనన్ వదలి మున్ + శాత్రవ్యచే నొచ్చువాఁ
డంకాపొంకముతోడఁ దగ్గ యదనం + దంకించు చందాన నే
ణాంకుం డప్పుడు దోచె రావణునకున్ + యూమ్యేశు తోయంబునన్. ౬౨౩

ఉ॥ అంబరవీధి వచ్చి కిర + కావళి పర్వఁగఁ జంద్రుడొప్పె మో
హంబుధి ముగ్ధు నాతఁడు శ + శాంకుని దూషణసేయుచుండ ట్టి
రాంబుధిఁ బవ్వళించిన ము + రారి తఱిం బరికించి దైత్యరా
డ్డంబర జీవము ల్గొనఁ గ + డంగి విధించు నుదర్యనం బనన్. ౬౨౪

మ॥ తన పుట్టింటనె చెంతనుండు సుధ మో + దం బారఁగాఁద్రావి చ
ల్లన వ్యాపించిన చంద్రువెన్నెలలు, క + ల్కం బాటి రక్తాక్షుండై
జనిత భూకుటి ఫాలభాగఁడగు దో + పాచార భూజానికీ
దనరెన్ వహ్నిఁ గరంగు వెండిబయిఁ జిం + దం బోయు చందంబునన్.

శా॥ భూరిషాభవమై రమాలలితమై + పుణ్యంబు నిండారు కే
దార శ్రీమిథిలేశు నల్లుడగు నీ + తానాధు సౌందర్య పా
థోరాశీ వినినంతనే కడచె నం + తోపంబు మాడించె ర
క్షోరాట్పుండ్రము నద్ది మానితు రిపు + శ్లోకంబు చందంబునన్. ౬౨౬

ఉ॥ తూరులు ధర్మరాజు మది + స్రుక్కఁ దపింపఁగఁజేయు రావణం
డారభటించి నా లిలఁపు + నారసి చల్లని చంద్రుడెమ్మనన్
గ్రూరవిషంబు గ్రక్కు పెను + కోటలఁ గల్గిన త్రాఁచువంటి యీ
నూరుని దొడితెచ్చిన ప + సుల్ బలుశుంఠలు వారలేరనన్. ౬౨౭

ఉ॥ సేవకు లంగముల్ ప్రిదిలి + శీర్ణతనొంద వడంకుచుం బ్ర భూ!
దేవరయాజ్ఞ లేని యొరుం + దెచ్చుట పల్కఁగఁ బోలునేమి? రా
జీవ హితుండు తేరిపయిఁ + జెందక రాఁడిటు క్రూరచేష్టలన్
మైవడి నేచు నాతఁడు వి + మానయుతుండగు చంద్రుడే యనన్. ౬౨౮

చ॥ పరిణతి నీరసంబయిన - భామలపొందున కిచ్చగించి నం
భరపథు కోడెకొండు ఫల + వంతల నొండు మనోగధంబు నె

పురుసునఁ గాననట్టి సుర • వైరి కులేశుఁడు కాల్పుచుండు వై.

ఖరిని గ్రహించి శీతకరుఁ • గాంచి దయామతి తోఁప నిట్లనున్. ౩౨

శా॥ నక్షత్రేశ! కృశించితేమి? కడు వి • న్నంబోయి యున్నాడ వీ

వక్షీణవ్యథ నొందెదే? మఱిగెదే? • యంగంబు కందయ్యె మీ

నాక్షిక్ సీతను నన్ను పోలె నిని యి • ట్లాదక మదిం బొందితే?

యాశ్చేపింపక నన్నుగావ నెవర • య్యా! యన్నవారీయిలక? ౩౩౦

మ॥ విరహం బేచఁగ బుద్ధిచే నణఁచు న • ద్విద్వాంసులుంగల్గరే?

దొరయ న్నాదగు జీవపాళికిని మృ • త్యుప్రాయమై యన్న యా

తరుణీకై రవయు క పద్మచు నకుం • దధ్యంబుగా నోడి యి

త్సైరునుం బొంది కృశింప గెల్పు గొనెదే • యీమీఁద? జై వాత్సకా! ౩౩౧

తే॥ అనుచు నలఁతనుపొంది రే॥ యినిశెశాంకుఁ, దొలఁచి పగలును ప్రొద్దునుఁకలుగుఁగాక
యనినయంత నెరేయియుఁహరియుఁదొలఁగె, పగలుసూర్యుండుఁదోచిరఁపుట్టునందు

మ॥ క్రతుకుండంబునఁ బోయు నేయివలె బం • గారంపుడేవల్వలె

తత ఖద్యోత మయాఖము ల్పరవఁ బ • ద్మంబుల్ ప్రకాశించె ద

త్క్రతుకుండాగ్నిని పోలి కల్వలు మహా • ద్రవ్యంబులంబొంది యు

ద్ధతిఁ గొన్నాళ్ల కె రిక్తుడౌ వెడఁగు చం • దంబందె నప్పట్టునన్. ౩౩౩

చ॥ స్రుతత మయాఖ భూషణుఁడు • పద్మహితుండొక ప్రక్క లేవఁగా

మతి విడియంబు నూని జిగి • మాసి వడంకుచుఁ గ్రుంకె యామినీ

పతి యొకవంక యామినియుఁ • బజ్జనె యేగెను సార్వ భామునా

నతిఁ జరియించు చిన్న సర • నాభుని చందము నొంది యయ్యెడన్. ౩౩౪

తే॥ రాక్షస స్త్రీలు రేయి భ • ర్తలను చేరి, పొలయలుక వీడి పుష్ప శయ్యలఁ బరుండి
కలల యందును కౌఁగిలి • కడపకుండి, త్వరితగతి రేయి పోవుట • యెఱుంగరేరి.

తే॥ తెల్లవాటిన నడురేయి • వల్లభులును, తొలఁగిచనఁ దృప్తినొందని • చెలువలపుడు
విరియు కలువలు తేనెను • వెలుచు రీతి, బాష్పములు గాచ్చిరా రేయిపగలెయగుట.

క॥ కొందఱు శయ్యలపైఁ దరు, బృందముఁ జుట్టిన ప్రవాళ • వీరుధములన్

గ్రాందలిరు చేతులన్ మగ, లం దగిలిచికొంచు నిద్ర • లం బడి రచలన్. ౩౩౭

తే॥ కల్లుకడవల మూఁగినఁగండుఁదేట్లు, నడికి రేయి వింతగఁ బొద్దు • పొడుచు యెఱుంగ
కుండ నిద్రించె మత్త వే • దండ చయము, త్రాగుఁబోతుల కరణిని • ద్రాగులయ్యె.

తే॥ కలఁగుచుండు ప్రాపిత భర్త • కల మొగంబు, వోలె దీపంబు లన్నియుఁజోలిమండు
నుండి తెల్లంబు కొఱఁతలే • కుండియు జిగి, తగ్గి వెలవెల వాఱుచుఁ • గగ్గుచుండ.

- తే॥ వేకువను వికసించెడు ♦ విరిదళములు, ప్రొద్దు పుట్టియు విప్పును - పొందకుండ
నెజ్జలందు నిద్రించెడు - చెలుల నేత్ర, పద్మములు వికాసములేక - పరంగు పగిది. ౬౮౦
- తే॥ పవటియందును నిద్రింప - దివురువారు, కనులఁ దెఱవరు గావున - గభుకుఁగనులు
బిచ్చమిడని లోభుల యింటి వీదితలుపు, తిప్పుడుమూయఁ బడెడు తీరు - నెనసియుండ
- తే॥ ఒక్క రేయి యెల్ల వియోగ - మోర్వరాక, వంత గుండు జక్కవలు రా - వణుని కరుణ
నంతరమున సుఖించు భా - గ్యంబు నొంది, చెఱును విడివడు నరులట్లు - చెలఁగుచుండ
- తే॥ నడుమనేర్పడు నాజ్ఞచే - నాడు విధుడు, తొలఁగ వికసింప కుండడు - తొగలఁజేరి
యభులు గౌరవకార్యముల్ - నలుపకుండు, ధనులఁ జేరు గాయకు లట్లు - దైన్యమొందె
- తే॥ అర్క కిరణముల్ రత్న గ - వాతములను, తూటి మేల్కొల్పు నిద్రచే ♦ దూఁగి లేచు
చెలులు జ్ఞానంబుచే నిజ ♦ స్థితి నెఱుంగక, కఱచు నజ్ఞులవలె మూర్ఖగరిమ నుండ్రీ
- తే॥ అసురనేత్ర నాజ్ఞబల ♦ మరయలేక, దినఫలంబులఁ దెలుపు జ్యో ♦ తిష్కనమితి
జాములం దెల్పుకోట్ల న ♦ జ్ఞానదశను, మలఁగి తమకార్యములఁ దాఱు మాఱుగుడిచె.
- తే॥ ఇట్లులోక విపర్యయ ♦ మెనయుచుండ, దైత్యవిభుఁడు రవింగని ♦ తనమనంబు
నిప్పుచే గాల్చుచున్న యా ♦ నిష్కరుణుఁడు, చంద్రుఁడే యగుననిపల్క - నరసవారు.
- తే॥ చంద్రుఁడీతండు గాఁడు ప ♦ చ్చని గుతాల, తేరుగల వేడివెలుఁగగుఁ ♦ దివిరియితఁడు
కాల్చునేగాని చల్లని ♦ కైరవాపు, కరణిఁ జల్లదనంబును ♦ కాంచడనిరి. ౬౮౨
- తే॥ కొమ్ములంగల్లు కాటుక ♦ కొండఁబోలు, దైత్యవిభుఁడు క్రూరుని నూరుఁ ♦ దఱిమివైచి
సాగరధ్వనిఁ దొలఁగించి ♦ సంజవేళ, వెలయులేఁజందురుని వేగ ♦ పిలువుఁ డనియె.
- తే॥ అశనివంటి పల్కువని పో ♦ డకకళాప్ర, పూర్ణుడగు చంద్రుఁడప్పుడే ♦ శీర్ణుడగుచు
విదియ జాబిలియై మింట ♦ వెలసె; దుష్ట, శాసనంబన నిట్టిదే ♦ జగతియందు. ౬౮౩
- తే॥ అసురపతి కాంచియిదిబడ ♦ బాగ్నియేమొ? ధరణిమోచు శేషుని విష ♦ దంష్ట్రయేమొ?
కాక నాపై న దొడ్డయ ♦ ల్గును వహించి, సంజయే ♦ త్తిగొని యిట్టు ♦ జరుగఁజూలు.
- తే॥ పాలకడలి మధ్యమున నీ ♦ పద్మవైరి, మొలచినట్టి వేళనె హలా ♦ హలము కంత
మందుధరియిచు హారుఁడువీఁ ♦ డంతకంఠెఁ గ్రూరవిషమనియేయుంచు ♦ కొనియెదలను
- తే॥ అతికరాళ విషంబున్న ♦ యహలయందు, పెద్దదని పిన్నదని రూప ♦ భేదమేల?
పెద్దచంద్రుఁడేపిన్నయై ♦ పిడుగువోలె, మిడుకు మ్రుంగునప్పటికంటె ♦ జెడఁగలేదు. ౬౮౪
- తే॥ చాటుమానిసి నన్నిట్లు ♦ చంపువాఁడు, లోకములఁ గాల్పఁడుంచు బల్కుటలుతగునె?
దుర్మయజేయేమేలు వీనిని ♦ త్రోవుఁడింక, గుబులుకొను నిరులిష్టక ♦ న్నొంద మనియె.
- తే॥ తిప్పుడు సర్వంకవంబయి ♦ యంధతమము, సురుడులను గొనివస్తువుల్ ♦ చూడ నగుచు

హర్షముల నసంఖ్యాక దీపాభులొప్పు, గాఢముగఁగ్రమ్మె దెనలెల్లఁ ♦ గానఁబడక.

ఉ॥ అక్షయవస్తు తత్త్వమది ♦ యాద్యులచేఁ దగనాలకించి య
జ్ఞక్షయమొంది జ్ఞానమను ♦ చక్షువువిప్పుని గ్రుడ్డివాని దు
ర్లక్షణ నిష్కృపా హృదయ ♦ రంగముకంటె మహాంధకారమే.
పక్షమునందు తక్కువని ♦ పల్కఁగఁగ్రమ్మె ధరా తలంబునఁ. ౬౫౫

ఉ॥ చీఁకటియ౯ జముండదట ♦ చెంది జగంబులు నిండి యందుపై
నాకన మంటఁగాఁబెరిగి ♦ యంతట సత్కృపవీడి మింగ నీ
లోకములెల్ల వ్యర్థముగ ♦ లొగ్గడియై సలియించునంచు లోఁ
గైకొనకిట్లుతోడుగొనఁ - గంత విషంబు హరుండు క్రక్కెనో? ౬౫౬

చ॥ హరుండు గ్రసించినట్టి హల - హలము నందిది యొంగియుండునే?
ధరణిని వ్యర్థముగ రసనఁ - దాఁకుచు లేహసముం బొనర్చు భీ
కర విలయాన్ని మెండుకొని - కర్కశ రీతి నెదుర్చు చండ దు
ర్గరళము మింగి నల్లనయి - క్రాలినదీ తిమిరంబు చెల్లరే! ౬౫౭

చ॥ శరములు నగ్నియుంజొరఁగఁ - జాలని సాంద్రతమంబు లోన నొం
టరినయి కుందు నా కుఱఁగ - ట౯ బయిమేఘములొప్పు సాటికం
బొరయని విద్రుమంపు లత - పొందిక లేయెడనీరుకాయలం
దిరముగఁ దాల్చి చంద్రుఁగొని - దీపము నా వెలుఁగొండె జూచితే. ౬౫౮

చ॥ చతురతఁ బూని చూపుఁ జొరఁ - జాలని చీఁకటిలోనఁ గుండలాల
వితముగఁదాల్చి నల్లనగు - వేణికతో నొక చంద్రబింబమీ
తతిఁ గనవచ్చుచున్నదిది - తన్మయరీతిని గల్గుభ్రాంతియో?
సుతనుఁడు క్రొత్తచందురుఁడో? - సుందరమీ నవ దృశ్యమేదియో? ౬౫౯

చ॥ ఉరమును పూర్తిగా నలమి - యుబ్బు పయోధరముల్ పిఱుందులుగ
మురువగు బంధురంబు నడు - ముం గనరావు నిజంబు తక్కునుం
దర తరుణాంగముల్ గనిము - దంబు గడించితీ నిద్దిమెల్లఁగా
గరగరికై న కాంతయయి - గట్టిగ నామది నున్నదే చుమీ. ౬౬౦

చ॥ మునుపె నమ స లోకముల ♦ ముగ్ధులఁ గాంచితి నిట్టి రూపముం
గనివిని యుండలేదు ఘటి ♦ గల్గునె యిట్టిది వేఙ్కాండు? క
ల్లిన దని చూపువారెవరు ♦ లేరిట నాచెలియల్ వచించు మా
రుని తురగం బపుష్పమగు ♦ రోపము నిక్కువ మామె యామెయే. ౬౬౧

ఉ॥ ఏ గొను కామవేదన న ♦ హింపదు దీనిని రోసి తెచ్చెన
న్నీఁగని చెల్లె శూర్పణఖ ♦ యిందొక భేదము నేయఁ బూనునే?

వేగుచు నున్న నాకడకు ♦ వే చనుడెంచిన నుందరాంగి ముఖ
దాఁ గనినట్టిదేమో? విశ ♦ దంబుగఁ దెల్పున కాఁ దలంచుచున్. ౬౬౨

ఈ పిలుచుకొని రండనుచుఁ ద్వర ♦ విభుఁడు పలుక, ననురలేసిదిల్చిన యంతఃసతనికులము
దుంపతోఁ ద్రెంపఁ బుట్టిన ♦ ధూర్తురాలు, మరునికాఁకతో నచటికిఁ ♦ దెరలి వచ్చె.

ఉ॥ కల్లులు నిండు మానసము ♦ కంటె భయంకర రీతిఁ గ్రాలు నా
చెల్లెలిఁ గాంచి దైత్యకుల ♦ శేఖరుఁ డీలెలఁ బోలి కాటుకన్
నల్లలితంబుగా నిడిన ♦ చటులతోడ మయూరి పోల్చి (స్త్రీ)
తల్లజ కావచ్చునది ♦ ధారణి జాతయె? యన్న దైత్యయున్. ౬౬౩

శా॥ చెందమ్మి హసించు నేత్రములతోఁ ♦ జెల్వంపుఁ గెమ్మొనితో
నందంబై తగు దీర్ఘబాహువులతో ♦ పశ్చాసై న కంఠంబుతోఁ
బొందంగోరు విశాలమా నురముతోఁ ♦ బొల్లైన నీలాద్రి యన్
చందం బొందిన ధన్వి యాతఁడెఘన ♦ శ్యాముండు రాముండనన్. ౬౬౪

మ॥ తరుణి రూపము నాకుఁ గానఁబడఁగాఁ ♦ దస్వంగి! నీకేదియో
పురుషాకారము గానవచ్చె ననుచుం ♦ బొంకాడుచున్నావె? య
చ్చెరువయ్యెన్ మనయొద్దనే మనుజు లీ ♦ జిత్తుల్ ప్రసారింతురే?
యురగశ్రేష్ఠుని యొద్దనే యెలుక మా ♦ యోపాయముల్ సాగునే? ౬౬౫

చ॥ అనవుడు నుల్కి యామెయను ♦ నన్న! మహీజ పయిం హృదబ్జముం
జొనిపితి ఎంత మోహమతిఁ ♦ జొక్కితి కావున నెద్ది గాంచినన్
వనితగ నీకుఁ గానఁబడు ♦ వైఖరినై జము నీమనంబునం
బనుపడు కాంతయే యిపుడు ♦ భ్రాంతిని యెల్లడఁ దోచు నావుడున్.

చ॥ చెలియల! ముమ్మరంపు వల ♦ చే నని పల్కితి వొప్పుకొంటి నీ
వల రఘువల్లభున్ గనెడు ♦ సగ్గలపుం బనియేమి? యన్న నా
పొలఁతియు వాఁడు నాకు నుడి ♦ వోవని దుఃఖము గల్గె జేయుటన్
మలఁగుడు నాటనుండి యవ ♦ మానము నోర్వమిచే గదా యనెన్.

చ॥ నిజమెకదా! యటంచు రజ ♦ సీచర నాథుఁడు చూచి నామనో
రుజ కింక నేదిమందు? నను ♦ క్రూరుఁడు మారుఁడు వేచుచున్నవాఁ
డజతుఁడె యన్న శూర్పణఖ ♦ యన్న! కుమారిలనేల? పోయి భూ
మిజఁ గొని తెచ్చుకొమ్మిటు భ్ర ♦ మింపఁగ నేటికి నంచుఁ బల్కుచున్.

ఈ వెడల రావణుఁ డొడలెల్ల ♦ నుడికి తెలివి, నందకుండ మూర్ఛను పొంద ♦ నచటినాకు
వడఁగి రింకను మునుగడ ♦ వజ్రలుకతన, మృణామగడఁడు నిర్జర ♦ మర్దనుండు, ౬౬6

రావణుడు శశికాంత శిలామంటపంబు చేరుట.

- తే॥ చచ్చివారడంబ్రదికిన • చందమొంది, తెలివినది యందున్న దై • తేయలఁ గని
పితుకు పాలట్లు నీరు ద్ర • వించునట్టి, చంద్రకాంతమండప మొందు • నలుపుఁ డనియె.
- తే॥ మయుఁడునను దెంచియూపితా • మహుఁడుసిగ్గు, పడఁగ నూహించి శిల్పంబుపరిధవిల్లి
వేయి కంబముల్ నడుమను • వెలయునట్లు, మేటి రత్నమండపము నిర్మించె నపుడు.
- తే॥ కాలమున కనువయి చంద్ర • కాంతి లేక, చెమ్మ గ్రమ్మెడు నెలజాల • చేత మీఁదఁ
గ్రింగఁ గప్పి తెమ్మెర కిటి • కీల నుంచి, యీవిప్రమాఁకుల యుద్యాస మేర్పఱిచె. ౬౨౩
- తే॥ స్వర్ణమణిమయ కాంతుల • జాలువాఱు, దీపములు చీకటులఁ దోల • దేవనతుల
నగల కాంతులు ప్రక్కల • సాగనునింప, వచ్చె నసురేంద్రుఁ డమ్మండ • పంబుచూడ.
- తే॥ పెక్కు కోట్ల చీకట్లొగి • బేర్చినట్లు, గలిగియున్నను చెలువల • చలువ గలుగు
బహు తరాస్యసుధాంశు బిం • బంబు లచట, వెలయు కతన నా చీకట్లు • విరిసిపోయె.
- తే॥ ఊణి నిల్చిన కల్పక • జ్యోతి రంగ, తరుమహాద్యుతిఁ గేరు ర • త్నముల శోభ
వలనఁ జీకటి మాసె ది • వాకరుండు, పోయియును రేయి కాదయ్యె • భూరికాంతి.
- తే॥ అవయవంబులు వివశత్వ • మంది తన్నె, యటకుఁ గొనివచ్చు చేష్టల • నరయలేక
పూర్వభవ వాంఛ తజ్జన్మ • మునను పడయు, రహిని నూత్నస్థితిం బొందె • రావణుండు.
- తే॥ జగముఁజల్లఁజేయఁగఁగోరి • జలధికిదిగు, మొగులుగములపోల్కిం దేంట్లు • మునరుచున్న
పసిడి తరువుల చివురులఁ • బ్రవనములను, పతచ పానుపువైఁజేరె • బం క్తిముఖుఁడు
- తే॥ అందు మదనుండు తనకు ద • శాస్త్రుఁ బట్టి, విందుగాఁబెట్ట నమృతంబు • విధినివేడలి
యనువు లొసఁగు నేరుపరి మం • దానిలుండు, కొమల కొప్పుల విరితావిఁ • గూడివచ్చె
- అ॥ కాపురించు నింటఁగాల సర్పము చేరు, పగిది వచ్చు మంద • పవనుఁ గాంచి
కోప చండర క్త • ఘూర్ణ నేత్రుండయి, నేవకులను పిలిచి • చీడఱగొని. ౬౨౪
- అ॥ పొంగి కూప జలము • భవనంబులను ముంచి, సట్లు నన్ను పవనుఁ • డలఁచె నిటకు
నేలవచ్చె నాజ్ఞ • నెనయక? నానిని, పట్టి తెండటంచుఁ • బదరి పలికె. ౬౨౫
- తే॥ వారు వాయుదేవుని గొనివచ్చు సంతఁ, బండ్లు గొలుకు చుఱిమి మంద • పవనమునకు
మేలి గుణమేల యీవన • మీరలిట్టి, తగవు నొంది దానిని తిట్టఁ • దగవే? యనుడు.
- తే॥ వాయుదేవుని కోపించి • ఘలములేదు, నీతక్యవ నొందనేని ప • రేతరాజు
చేరుఁ గానఁ గష్ట నిముక్తి • చెప్పఁ గలుగు, ననుఁగుమంత్రులఁబిలుఁ • డని యాజ్ఞ చేసె.
- క॥ వారలు పిలిచిన వెంటనె, వారణములఁ బల్లకీల • వారువములఁ బె
దేరుల నెక్కి భువం దివి, వారులు శంకింప వచ్చి • వ్రాలిగి పెలుచన్. ౬౨౬

రావణుడు మారీచుఁ గాన నేగుట

క॥ వచ్చిన మంత్రులతోఁ దగఁ, జెచ్చెర యోచించి తెలివి ♦ చెడి మారీచుం
డచ్చుగఁ దప మెనరించెడు, నచ్చటికి దళాసుఁడరిగి ♦ యతనిం గాంచె. ౬౦౫
తే॥ పంక్తి వదనుఁడు రాగాంచి ♦ భయము వలన, వడఁకి కొంకుచు నెదురేగి వానిదోడి
తెచ్చి మర్యాద గావించి ♦ తెలిచి యతని, వదనమునఁ జూడ్కి నిల్చి తాఁ ♦ బలికెనిల్లు
తే॥ కల్ప వృక్షంబు నీడను ♦ కాంక్షఁ దిరుగు, నింద్రునకు యమునకు నోట ♦ యెదుగునట్లు
పాలనము సేయు దేవ! యీ ♦ వనికఁ బేద, కిరణి నరుదుగ వచ్చిన ♦ కార్యమేది? ౬౦౬

చ॥ అనవుడు రాగఁ దగ్గ యవి ♦ యైనవి ప్రాణముతోడ నుండియుం
బనవెడఁ గీర్తితోఁ బరువు ♦ మాసెను వేల్పులఁగాంచి యింక నీ
గ్గనఁ దల వంపఁగా వలసె ♦ ఘోరతరంబగు నింద నేటికి
మనుజులవల్ల వచ్చె నిక ♦ మానము వోనది యెల్లు చెప్పుదు? ౬౦౭

చ॥ బలయుతులై న మానవులు ♦ బాహుమదంబున ఖడ్గమూని య
మ్ములుచలు నీదు కోడలికి ♦ ముక్కు సెవుల మొదలంటఁ గోసి రి
ట్లలమిన నిందకంటె ఘన ♦ మా నవదూఱు మఱిండు గల్గునే?
యిలను ప్రసిద్ధమైన మన ♦ యిద్దఱు యన్వయ శీలముల్ చెడఁ. ౬౦౮

చ॥ ఒక మనుజుండు చేత ధను ♦ పూని రుమా విఘాత చిత్తుడై
యకట! నిశాచరావధుల ♦ మాయువు మ్రింగి ఖరాదులక సుర
ప్రకర జయేందిరా కచభ ♦ రంబు గ్రహించిన యానరాదులక
గకవిక చేసి చంప ననఁ ♦ గా మన జన్మము లేల కల్పనే?

ఉ॥ కాఁక యడంప లేక మది ♦ గాసిలి దూపిలుచున్న నేను నా
కాఁక యడంగ నీచులను ♦ గ్రచ్చుటఁ జంభంగ నాటికామి య
ట్లాఁకువ సేయకుంటిఁ దమ ♦ యొద్ద వసించు మడంతి మిన్నఁ గొం
చాఁక నడంచి నిందను న ♦ యంబునఁ ద్రోవఁ దలంచి వచ్చితి. ౬౦౯

చ॥ అని దనుజేంద్రుఁడాడఁ గొడు ♦ పగ్గిని గాల్చి దిటక శ్రవంబులం
జూనినెన యట్లుగాఁగ మది ♦ స్రుక్కి యిసీ యని యాశ దొడ్డదే
యని విలయంబు తప్పదని ♦ హావడిరా యని యోటలేక యి
ట్లని వదియించె నాతఁడు న ♦ యంబున మేను మనంబు కంపిలక. ౬౧౦

ఉ॥ ఆయువు నొల్ల వేమి? మతి ♦ నక్కట పంకము నందు ద్రొక్కితే?
యీ యపమార్గ మిట్లు వడి ♦ నెవ్వరు నీకనుకూలశత్రులై
తీయని పల్కులం గఱపి ♦ తీర్చిరి? నీ తలవ్రాతయే చుమీ
వేయవ నేల? యేను బలు ♦ వీటిఁడి నె నను మేలు సెప్పదక. ౬౧౧

ఉ॥ త్రొంచిన చేతులం దలలఁ ♦ ద్రిక్కుటి చేతుల నందికొంచు హో
మాంచిత కుండమందిడి యు ♦ మాధిపుఁగూర్చి యనేకవత్సరాల
కొంచక నిద్ర యోగిరము ♦ గోరక చేసి తపంబు సంపదం
గాంచితి లోకనింద గొని ♦ కాంచఁగ శక్యమె యిట్టి సంపదల్? ౬౯౮

ఉ॥ పాపగుణంబుచేన? మఱి ♦ పాపనమైన గుణంబుచేతనా?
యీపగిదిం దపంబు ఫలి ♦ యింప ను సంపద నీవు పొందుటల్?
కోపము మాని పల్కు మిది ♦ క్రూరగుణంబున నొంది తేమి? యి
ట్లువున గీడు చేసికొని ♦ యెల్ల నశింపఁ దలంపు గొంటివే? ౬౯౯

చ॥ దుడుకున నితరాజ్యమును ♦ దొడ్డ యొనర్చిన, ధర్మ మార్గముల్
చెడ వలవత్తుమూని నభ ♦ చేసిన, మోసముతో గృహస్థులఁ
గొడవల నొంచి తత్కుసుమ ♦ కోమలులం జెఱి గొన్న, ధర్మమే
మడియఁగఁ జేయు; నెవ్వరిల ♦ మాడక నిల్చిరి దుష్ట వర్తనల్? ౬౯౯

ఉ॥ నాక విభుం డ హల్య వల ♦ నం బడరాని యసహ్య దేహముం
జేసినె నింద్రుఁ బోలిన ప్ర ♦ సిద్ధు లిఁకెందటా కామవీడచే
గైకొనినారు చేటులు ని ♦ కంబుగ లక్ష్మిని పోలి యెందఱో
నీకు నతుల్ గలారు వగ ♦ నెక్కొన నీ మతి మాసె నేమనఁ? ౬౯౭

ఉ॥ కాదని పూనితేని చెడు ♦ కావలముఁ గడు దూఱు గాక వే
తేదియుఁ గాంచలేవ యెల ♦ యించి ఫలంబును పొందితేనియుఁ
సాదుల శాప నన్నిభ పృ ♦ పత్కములఁ రఘురామ భూవరం
డే దమియించు నీదయన ♦ యిద్ద బలంబు కులంబు సర్వమున్. ౬౯౮

ఉ॥ నీదగు సేనకంటె గడు ♦ నేర్చున లావున మేటి యంచు సం
పాదితకీర్తి మోచిన య ♦ వారణ సైన్యము తోడ నాఖరుఁ
మేదినిఁగూల్చె నొక్కఁడె ని ♦ మేషము లోన, నమస్త దైత్యులఁ
మోదముతో వధింప మది ♦ బూనిన వాఁడది నీ నెఱుంగవో? ౬౯౯

ఉ॥ రావణ! నీయనుంగుల వి ♦ రాధునకంటెను శూరుఁడున్నె? వాఁ
డేవగ రామ బాణ హతి ♦ నీలై నెఱుంగవె? యింక నే విధిం
బోవఁగ వచ్చు నంచు మది ♦ బ్రుంగుచు నుండుఁ జెడంగనేల? నే
వే విధముల్ వచించినను ♦ వీనుల కెక్క దిదేమి తెల్వితో? ౭౦౦

చ॥ మడిసిరి నిన్ను మించిన న ♦ మానులు దైత్యులు చావఁగోరి చే
సెడి పనిచేయఁ బూనకుము ♦ చేసిన నాయువు మాయు టబ్రమే?

పుడమి మఱెందఱెందఱా వ్ర + పూర్ణ బలంబున నేలినారు పె
దుడుకులు చేసి భూస్థలిని + త్రుంగని వారలఁ బల్కు- మొక్కరిక, 200
కా॥ తమ్ముండైన సుబాహువుక జనని దో + ర్దండ ప్రభావుండు నా
కమ్ముం గూర్చినదాది దైత్యబలముల్ + గగ్గోలుగా వారి నా
మమ్ము ల్విన్నపుడెల్ల నామనము కం + పంబొందుఁ గాఁబట్టి యే
నిమ్మార్గంబునఁ గుందుచుండు దనుజా + ధీశా! పరీక్షించితే? 201

తే॥ భువిఁ జరాచరములు నిల్క + పొందవనుచు, నిజము దెలిసితి మసురేంద్ర! నీవు దుష్ట
చేష్టలను మాని యున్నట్టి + శ్రేష్ఠమైన, సంపదలఁ బొందు నామాట + చక్కవినుము
మ॥ అన దైత్యేంద్రుఁడు శంభుఁ దారగిరి లీ + లాంకంబుగా నొక్కచే
మొనయం దాల్చిన నాబలంబు చులుకం + బోనాడుచుక మర్త్యు నొ
క్కని నాముందఱ నొప్పవాడనుచు వీఁ + కం బల్కుచున్నాడవా?
యనుచుక భూకుటి భీకరంబుగను మా + యూచిక విలోకించుచుక.

చ॥ నడచిన కార్యమింతయు మ + నంబున నెంచవు నామనస్థినిక
బెడిసి పడంగఁ దిట్టితివి + వీకునఁ జెల్లెలి ముక్కుగోయ నా .
దుడుకరుల న్నుతించితివి + దోసము నొందని వారలంచు నీ
బుడిబుడి మాటలక సయింపఁ + బోలునొకో మఱిసేవ చెప్పుమా?

మారీచుఁడు రావణునకు నీతి కఱపుట

ఉ॥ అని లంకేశుఁడు కోపియై పలుకు ప + ల్కాలించి మారీచుఁ డిం
కను తాఁబల్కిన మండి దూఁకునని య + ల్కంబోక తానిట్లునక
నను కోపింపఁగ లేదు నిన్నును భవ + న్నందక భవద్వంశముక
ఘనకోపంబునఁ బ్రుంగఁ జూచితి వపా + ఖ్యం దాల్తువే నీతలక?. 202

ఉ॥ ఎక్కిడుమన్న భార్గవుని + యేడైఱఁ గ్రుంగఁగఁ వంచుశైలముం
బెక్కువ రాల్పుభక విఱిచి + పేర్చిన శైలము నెంచి చూడ నీ
వెక్కిటి నెత్తినట్టి పర + మేశ్వరు శైలమె? మేరు శైలమే?
మిక్కిలి యాకసం బారయ + మీఱిన వింధ్యమె? నీవ చెప్పుమా?. 203

ఉ॥ కానవు రామునత్వమును + కాంచి వచించిన నా సయోక్తులక
వీనులఁ జొన్నవుక జెడదు + వీరవరేణ్యుఁడు కేలఁ జాపముక
బూనక మున్నె ప్రాణములు + పోవుట నిక్కము మూర్ఖబుద్ధిచే
జానకీ గాతఁగాఁ దలఁతు + జానుగ రాక్షస పాప రూపమా. 204

ఉ॥ చుట్టలతోడ సంయమనిఁ + జొచ్చుట నిక్కువమంచు దప్పెటం
గొట్టిన రీతి గుండ్లియలు + గోడుగఁ బాడుగఁ గొట్టుకొంట నీ

పట్టునఁ గానవేమి? విష • పానముచేసెడు వారిఁ గాంచి య
స్పట్టిన నున్న వారదియు • భావ్యమెయంచు వచింపఁ బోలునే? 20౯

ఉ॥ భూపకుమారకుం బ్రియము • పొందునఁ గౌళిక మాని మెచ్చి నా
గోపముమైన దివ్య విశి • భోత్కర మిచ్చెఁ దదస్త్రజాలముల్
లోపము లేని కోపమున • లోఁగొనఁ జాలు ఊణంబులోన న
పోపరిలోకముల్ మహిమ • నున్నతి నొందిన యా త్రిమూర్తులఁ. 2౧౦

చ॥ అమిత బలంబునం జయము • నందిన యర్జును వేయి చేతులఁ
నమితిని త్రుంచి కూలిచిన్ • ఊత్రియ భీకరు జామదగ్న్యు చా
పమును జగంబు జేయఁగ • వంచిన రాము నమోఘబాహు న
త్తప్తు మన చేతులం గలదె? • తత్త్వమెఱుంగక మాటలాడదే? 2౧౧

ఉ॥ కామవిషంబు దేహమును - గాసిలఁజేయఁగ బుద్ధిమాలి నీ
వీమెయి దుష్టవాక్కువచి - యించితి చేటును దెచ్చు నాయనా!
మామను సీకులంబునకు - మాన్యతఁ గూర్చెడువాడ సీతలం
పోమక యడ్డు పల్కెనని - యుగ్రత నొందక వీడు మీ పనిన్. 2౧౨

ఉ॥ సీచపథంబు మాను రఘు - నేతృబలంబు దలంపుమన్న మా
రీచుఁ దిరస్కరించి వల - రెక్కొను రావణుఁ డిట్లు పల్కు నో
యీ! చతురాగ్రగణ్య! జన • యిత్రి వధించిన మానిసీనికీ
శోచితరీతి జంకు నిను - శూరుడవంచుఁ దలంపఁ జెలునే? 2౧౩

| దిక్కరు లొగి డాఁగిసొన - దివ్యులు నిల్కడఁ దక్కి పాటి లో
స్రుక్కఁగ ధూమధామముగఁ - జమ్మలు చుట్ట దివంబుఁ గాల్చి పే
రుక్కున ముజ్జగంబుల మ - హోన్నతి నాజ్ఞలఁ జెల్లనిచ్చు నే
నెక్కడ? తుచ్చులా మనుజు - లెక్కడ? నన్ను జయించుటెడనో? 2౧౪

| త్రిజగము లందు నన్నెదురు - ధీరులు లేరటు గల్గిరేనా
భుజముల తీటవో నడుతు - మోదము దీనికి మించి కల్గునే?
గుణగుజ పోక నాముదలఁ - గూర్చెడు మంత్రుల ధర్మపద్ధతుల్
నిజముగ దాఁటిపోవుటయు - నీతియో? చెప్పిన యట్లు చేయవో? 2౧౫

త్రోసి తొలంగి పోయినను • ద్రోవక నీశిర ము త్తరించి నా
యానను నేనె పూర్తిగ ర • యంబునఁ గాంచెదఁ గాక మాన ము
న్నాన వహించితేని బదు • లాడక ప్రాణము గోలుపోక యు
ల్లానముతోడ నాదగు త • లంపు ఫలింపఁగ నిల్వమా యోనఁ. 2౧౬

చ॥ కరగిన రాగిపైఁ జలుకు ♦ కంబుకణంబన స్రుక్కిక్రంగి ట
క్కరియగు తాటకేయుఁ డెద ♦ గర్వము నిండిన వారు నాశముం
బొరయుట నిక్కువంబు తమ ♦ పొందఁగఁ గోరిన కార్యమెల్ల నా
గరువము చేతనే ఫలము ♦ గాంచెద మంచుఁ దలంతు రిమ్ముగన్. 202

ఉ॥ నీపని చూచి యే నిచట . నిక్కపు సస్థితి చెప్పఁ బూనితిన్
నాపని గాంచి యే భయము . నం బడి పల్కుఁగ లేదు నాశమే
చేపడువేళ మంచియును . చెడ్డఁగఁ దోచుట నిక్కమల్పు బు
ద్ధి! పనియేమి నత్వరమ . తెల్పుమ యంచు వచింప నుబ్బునన్. 203

చ॥ కవుఁగిలి గొంచు రావణుఁడు . కాఁక తొలంగఁగ నోయి మామ! నేఁ
దిమిరి యసంగు నస్త్రమునఁ . దెల్లటకంటెను రాము తూపుచే
భునిఁ బడుటెన్న భావ్యమని . పూనితి మందసమీర వైరమున్
దవిలిచి నట్టి నీతను ము . దంబుగ నాకు నొసంగుమా యనన్. 204

తే॥ సిగ్గు చెడఁగఁ దపోవనిఁ . జేరి మున్ను, రామ దివ్యాస్త్రనితలిచే . రాక్షసులును
సోదరుఁడు చావ భయముననురింగి పాటి, వచ్చినట్టి నేనిప్పుడే-పని యొనర్తు? 205

చ॥ అని మరణంబు నోటమియు ♦ నప్పుడ పొందిన యట్లు తాటకా
తనయుఁడు పల్కు రావణుఁడు ♦ త త్తట నిట్లనుఁ జింతయేల? నీ
జననిని చంపు దుర్జనుని ♦ చంపఁగ నాయిత మైతి మేటి వం
చనమున నీతఁగై కొనుటె ♦ నమ్మత మిప్పటి కార్యమా ననన్. 206

చ॥ వెనుకను పోవుటేమి? బల ♦ వీరుని రాముని సుందరిం దురం
బున విజయంబు నంది కొను ♦ పోడిమి మెచ్చగుఁ గాక వంచనన్
గొనుటది యెల్లి దంబుగద ♦ ఘోరరణంబున నీ పరాక్రమం
బును వెలయింపుమా యశము ♦ భూమిని నింపుమ యన్న నవ్వచున్

తే॥ వారల జయింప సేనలు . వలయునేమి? ప్రతిచంద్రహాసముచాలు-వారుమడియఁ
దెజవయునుచచ్చుఁగాన నా-తెఱఁగువీడి, మాయఁ గైకొంధమనిదై తృ-మల్లుఁడనుడు
ము॥ ఇనవంశోత్తము దారఁ దాఁకుటకు ము . న్నే వీని మూర్ధంబు లా
తని బాణంబులఁ ద్రెవ్వకున్నె? యనునా . తత్త్వంబు యోచింప నా
కును తద్యామికిఁ నేగి క్రమ్మజాడు ల . గుం గల్గునో? కల్గదో?
ఘనమా నావిధి యెట్టిదో? యనుచుఁదాఁ . గర్తవ్య మూహించుచున్.

మారీచుండు మాయా కురంగమై చనుట

తే॥ అజ్ఞ యేమని మారీచుఁ . డడుగ దైత్య, విభుఁడు బంగారు జింకవై . వెడలి నీత
యాన పడఁ జేయుమని పల్కు . నతఁడు వోయె; వింశతిభుజుండు వెడలెను. నేటుత్రోవ.

తే॥ మునుపు రామబాణబలంబుగనుటవలనఁ, దానుగాఁగాకప్రభునిప్రోత్సాహమునను
జింకరూపొంది పోవఁ ద- చ్చిత్తవృత్తి,యెట్టులున్నో?యూహించియు- నెఱుంగుటరిది.

క॥ కల బంధువులను చావం, గల వీరులఁ దలఁచి కొంకి ♦ కళవళపడుచున్
మిలు విషజలములఁడెరలెడు, లలిఁడెరలుచు మేనువడఁక ♦ లావతి క్రుంగున్. ౭౨౭

తే॥ మునిమఖంబును చెఱుపంగఁ - బోవునాటి, నుండికోకించి నిలుకడ - నొందలేక
మూఁడవ తడవ మరణింపఁ - బూనిరాముఁ, జేరె సింగంపుగుహ దంతి-చేరునట్లు. ౭౨౮

క॥ మెఱపులు భువిదివిఁ దోఁపంగఁ, బారి నభిమానంబులేని - భూరిమయంబౌ
హరిణాకృతిఁ గొనిసీతా, హరిణాక్షి చరించుతావు - నరయుచుఁబోయెన్. ౭౨౯

తే॥ జింకలను గన్నవారలు - జింకకంటి, నరయుబంగరు జింకసౌ - రరసి యెడఁద
లంటులేని వేశ్యల చూపు-లనెడవలలఁ, బడినవడువునఁబడ జింక-నచ్చె నటకు. ౭౩౦

తే॥ అనదు లే నడు మల్లల - నాడుచుండ, శ్రమను నడచుచు మృదులహ- స్తంబులనెడు
కోయఁబడనిపుష్పములతోఁ-గునుమచ-ముము, గోయుచుండెజానకియటఁ-గూర్చితోడ

తే॥ తలఁపఁ దరమయ్యుఁగాని చు - దంపురూపు, చెన్నఁటులునిద్రలోఁగాంచి-రన్నపగిది
నన్నరాని దుఃఖములొంద - నున్న సీత, గాంచె నచ్చెరువది బం - గారు జింక.

ము॥ దశకంఠుండును వాని జీవితమును - ద్యద్భోగ భాగ్యంబులున్
నశియింపం దఱియౌట ధర్మము ప్రస- న్నత్వంబు కా నుండుటన్
విశదప్రేక్షణ సీత మన్నెపుడుఁ బృ - థ్వం గాన కున్నట్టిరూ
పశరీరంబుల నొప్పు జింకను మదిన్ - వాంఛించె దా బేలయై.

క॥ తరళాక్షి ముదురు టానను, హరిణంబును పట్టి యాయ - నడిగెద ననుచుం
ద్వరపడి పూవులు చిందంగఁ, బరువున రాఘవుని కడకు - వచ్చి నయమమై. ౭౩౧

తే॥ కాళ్లు చెవులును మాణిక్య - కాంతి గలిగి, మేను బంగరు చాయయై - మెఱుంగుచేత
గగనము వెలుంగఁ జేసెడి - సాగసు గులుకు, లేడిగలదు కాంతురు రండు - లీలననగ.

క॥ సీత యిటువలకు నది యే, జాతిది యటువంటిలేడి - జగమునఁ గలదే?
బ్రాతి యని తలఁపకెంతయు, నేతేరఁ దలంచె రాముఁ - డిరితి పిఱుందన్ ౭౩౨

అ॥ సీతయాన గొనిన - చేష్టచే నాజింక, యెల్లబోటి గామి - యెఱుంగకుండ
వెడలఁ దలఁచుచున్న - విమలాత్ము రాముని, లక్షణంబుగాంచి - లక్ష్మణుండు. ౭౩౩

లక్ష్మణుఁ డది రాక్షస మాయ యనుట

క॥ కరచరణంబులు వాలము, నరుదగు రత్నములబోలి - హైమాంగంబౌ
హరిణంబు గలదె ధరణిని, సురవైరుల మాయయనుచుఁ - జూచెద ననుడున్. ౭౩౪

క॥ రాముండిట్లను లక్ష్మణా! భూమిని పలుకోట్లు రూప - ములు పలుతీరుల్
నేనుమున నకలమెఱుంగఁగ, లేమిటు లననేల? వింత ♦ లేదనఁదగునే? 23౯

తే॥ ఏమితలఁచి తొక్కేరీతి ♦ నెనయుచుండు, నవయవంబుల సూటిగానరయు దేని
సూక్ష్మభేదముల్ దెలియుటఁచూడలేవే? యేడుపై ఁడిహంసలుపుట్టుఁటెఱుంగవేమి?
తే॥ లెక్కలేని ప్రాణులలోన ♦ నొక్కతీరు, నొక్క యంతంబు లేదను ♦ చుండు సంత
మీరు మాటాడుచుండ బం ♦ గారు జింక, దూరమేగునొ యని సీత ♦ తొట్టుపడియె.

చ॥ అటువలె ద త్తటిలు జన ♦ కాత్మజ చిత్తమెఱింగి రాముఁ డం
తటఁ గుటిలాలకా! పదము ♦ తక్కక కాంతమ యంచు నేగ సం
కటమున లక్ష్మణుండు వెను ♦ కం జన దాటఁగ రాని దయ్యమై
తటుకున వచ్చి యెట్టెదుట ♦ దంభముతోఁ గనుపట్టె లేటియుక్. 2౪౦

ఉ॥ తమ్మునె కాంచు జింకఁ గని ♦ తామరసాక్షిరొ! దీనిఁ జూడఁ జి
త్తమ్మున నేమియుం బలుక ♦ దానొన దియ్యది మంచిదే యనెన్
వమ్ముగు నేమి? దేవతల ♦ ప్రార్థనముల్ సుకృతమ్ము శేష త
ల్పమ్మును వీడి యీధరణి ♦ భారము దీర్చఁ దలంచి వచ్చుటల్. 2౪౩

ఉ॥ దీనిని చూడు వత్స! యిది ♦ దేనిని పోలును? ధాత్రి సాటియే
గానము ముత్తైమట్లు రథ ♦ కాంతులు గ్రమ్మును శౌడ్వలంబుపై
నానెడు నాల్క మించు దొర ♦ యం దగు దేహము మేలి హేమముఁ
బోనిది మచ్చలెన్నఁ గవి ♦ పుత్తుని జోతి సధఃకరించెడిక్. 2౪౪

ఉ॥ ఈ హరిణంబుఁ దేటి కను ♦ నింతులకున్ మగవారి కింత సం
దేహము లేక డెందములు ♦ నీనిపయం జొరఁ బాటకుండునే?
యీహాలు లేచుచుక్ మిడుత ♦ లేవున దీపముఁ జేరు పోలికన్
దోహలమందుచుక్ వడిగ ♦ దొర్లుచుఁ బోవుచునుంటఁ జూచితే? 2౪౫

అ॥ అన్న యట్లు పలుక ♦ నాజింకఁ గని యిది, మంచి గాదటంచు ♦ మది నెఱింగి
తమ్ముడనియె దీనఁ ♦ దనరు ఫలంబేమి? మరలి చనుట యింక ♦ మంచిదనుచు.

ఉ॥ లక్ష్మణుఁ డిట్లు పల్క శుభ ♦ లక్షణ లక్షిత సీత, యీ లన
ల్లక్ష్మము లొప్పు లేడిఁ బది ♦ లంబుగఁ బట్టి యొసంగఁ జాప జి
త్పత్ములులైన సోదరుల ♦ భావము లూర నయోధ్య కేగి యో
సూక్ష్మమతీ! విరామముల ♦ సొంపుగ నాడుకొనంగ నిమ్మగున్. 2౪౬

చ॥ అనవుడు నల్ల తెత్తు నను ♦ సంత విచక్షణ ధక్షుఁడైన ల
క్ష్మణుండు పచించు నార్య! యిది ♦ కర్పర మాయ దురాత్ములైన యా

దనుజులు ధర్మపద్ధతిని ♦ తిప్పి చరింతురు వారిమాయల౧
కున నిదియొక్కటే ననుచు ♦ దుట్టతొడం దెలియం గలారనన్. 28౮

ఉ॥ తమ్మున కన్న యిట్టులను ♦ జై త్యుల మాయయె యెవ మేలె యొ
క్కిమ్మునఁ గూల్చి వచ్చెద ర ♦ యమ్మునఁ బట్టిన ధర్మమున్ ఫలం
బిమ్ముగఁ గాంచు నిక్కమగు ♦ నేమయెని గ్రహించితెత్తు రెం
టమ్మున కేమియుం జెడుగు ♦ డాయదు నీవ తలంపుమా యనన్. 28౯

ఉ॥ దీనిని మున్నుగాఁ బనిసి ♦ దీని పిటుందన నిల్పువారలే
జై నము వారలో? మఱియు ♦ వారల మోనములెట్టివో? యిటుల్
దీనిని పంప నేలొకా? మ ♦ దిం దలపోయ నశక్యమయ్యె దు
ర్మానులు రోయు వేట కొల ♦ మాత్రమ కా దగచాట నిచ్చునాన్. 2౯౦

చ॥ దనుజులు వై రులంచు బహు ♦ ధర్మవిదూరులె యంచు మాయలం
బనుపడు వారలంచుఁ దగఁ ♦ బల్కుచుఁ బూను వ్రతంబు వీడఁగా
జనములు నవ్వరేమి? యిటు ♦ జంకుట తృక్కుల ధర్మమేమి? యె
ట్లును బలు మంచిదే యగు వి ♦ లోలత ధీమని రాముఁ డాడఁగన్. 2౯౧

ఉ॥ డాసిన కార్యముల్ తగ నె ♦ డంద విచారణచేసి చేత యు
ద్ధాసిత రీతిఁ గ్రాలు రఘు ♦ వర్య! మృగంబు పిటుంద నెట్టి రా
కాసులు నున్న మచ్చర వి ♦ ఘర్షణ పారల యుక్కడంతు నా
శ్వాసము చెందుఁ డీ రది ని ♦ జంబగు లేడియయేని తెచ్చెదన్. 2౯2

మ॥ అని సౌమిత్రి వచించుచుండ నమృతం ♦ బంగారఁగా నొల్కు వ
ల్కున ముద్దె తగు చిల్కవోలె వదరెం ♦ గొంచించుచున్ సీత యి
ట్లనుమానించుచుఁ బట్టి యాయరు గదా ♦ యంచున్ విమోదంబుతోఁ
గనులన్ ముత్తెము లట్లు బాష్పకణముల్ ♦ గ్రమ్మకపెనన్ గ్రమ్మతెన్.

రాముడు మాయా హరిణము వెంట నంటుట.

చ॥ చనవు మెయిం గనగొనుచు ♦ సాగిన జానకీఁ గాంచి రాఘవుం
డను ననుజా! కురంగమిపు ♦ డయ్యలివేణికి నేన నెవ్వకిం
గొని చనుదొంతు నిచ్చటనె ♦ కూరిమితో నతిఁ గాచియుండు ము
చు నిశిత బాణముల్ ధనువు ♦ సొంపుగఁ దాల్చినచన్ వడివడిన్. ౨౯౩

తే॥ మున్ను వేల్చిఁ జెఱుపవచ్చు ♦ మువ్వరెంచు, తిప్పిపోయివ ♦ వాడని తలఁతు వీని
మొగిని గమనింపు మని కేలు ♦ మోడ్చి పలికి, అక్ష్మణుడు పర్ణశాల వౌల్చులనె నిచ్చె.

నే|| అరసి లక్ష్మణుఁ డనుమాట • నాదరమునఁ, గొనక జానకి కై కొన్న • కోపమునకు
మందజొనంబు గొని మటు • మోయజొనక, మెంబడించెను సుందర • వీరవరుఁడు.

అ|| నేలను నిల్చుఁ జింక మెడ • నిక్కుఁ జివుక్కున దాఁటు నింగికి
లీలను నేలఁద్రవ్వ ఖర • భించిన తీరున దూకు డాయుఁ బె
గాలి మనంబు వేగిరము • గాఁ జను రీతికిఁ గ్రాత్రమార్గ మ
వ్వేళను నేర్ప బాదములు • పేరురముం దగులంగఁ బర్చిడున్. 2౫2

ఉ|| చాచుచు నెత్తి యీభువన • జాలముఁ గొల్పిన పాదన త్త్యమ్ము
భూచి వచింప వేతొక య - పూర్వ భగోళము గల్గునేమి? తా
నేచఁగ నేగినంత వడి - నేగెను జింకయు నింతమాత్రమే
తోచును నాటి వేగమున - తోరము దెల్ప నశక్యమేరికి. 2౫౪

తే|| కొండలెక్కు మేఘంబులఁ - గ్రుంకువెంటఁ, జేర దూరమేగును తామ - సింప డాయు
నిలిచి యున్నట్టై కనఁబడి - తొలఁగిపోవు, పైడి యాన వేళ్ళల మది - పాటు నట్లు.

చ|| తొడఁగిన దొక్కటై తుదిని - దోచిన దొక్కటి యయ్యె మున్నె త
మ్ముడు తలపోసివట్టి తలఁపుల్ తగ నామదిఁ దోచియున్న ని
క్కడ కీటురాను వట్టిశ్రమఁ - గర్బర మాయలఁ జిక్కిపొందితి
దడయఁగ నేలొకో నదమ - దం బొనరించుట మేలు చూడఁగన్. 2౬౦

నే|| వీడు మామూవి చేపడు • వాడు కాడు, చెండుతే కార్యమనుచు సంసిద్ధుడైన
రాము మది నెఱిగిన వాడుఁరయముమీఱ, మాయ నెగిరెను నింగినిఁమఱుఁగుపడఁగ

తే|| రాముఁడొకఁడమందె చ • క్రింబు రహి న, మోఘశర మొండు సంధించిఁమోసగాఁడు
పోవుచోటికి వెంటాడి • పొరిగొనుమని, నారి తెగ దీసి పఱపె న • న్నారనంబు. 2౬౨

నే|| ఆ శర్లంబు మామూవి తొ • మ్మంటఁ దాఁకె, దాకి నంత నోరు దెఱచిఁదశదశలను
ద్దాటిచన లక్ష్మణా! యంచుఁదద్ద యటచి, ప్రాణములువీడి మారీచుఁడవనిఁగూలె

తే|| నిక్కువపు రూపమునసోకుఁనీల్లఁగాంచి, తమ్ముడలఁచియాతఁడు జాణఁతారకముగ
వెంట వచ్చునతఁడు ప్రోడఁవేయునేల, ప్రాణసముఁడు నేర్పరి యనిఁహర్ష మొందె.

తే|| దిక్కులదరంగ నఱచుచుఁ • దీక్షి కూలు, నీచు దేహంబు నచ్చట • నిలిచిచూచి
మున్ను కౌశిక యాగంబు • పూనిచెఱువ, నరుగుదెంచు మారీచుఁడేయని యెఱింగె

తే|| శరముతో మ్ముననాటఁగ • శ్రమమునొంది, మడియుచోదై త్యుఁడొసరించు • మాయ
నాడు కంఠంబుతో లక్ష్మణాయటంచు, బీలిచె నదినిని మైథిలికలఁగునేమి? యందు

చ|| పిలుపు నిజంబు కాదనుచు • వీటిడి దై త్యుఁడు పల్కెనంచు ము
దెలివిని నాకు పొచ్చరిక • దెల్పిన తమ్ముడెఱింగి తెల్పఁగా

నలమట వీడి సీత హృద యంబున నూట యెందు నంచు దా.
 దెలిసి యొకింత నెమ్మదిగ దించె మదిగ రఘురాము ధయ్యోధగ. 2౬2
 శ॥ చావఁదలంచి వచ్చిన ని శాచరు డీతఁడు గాఁడు మద్దళా
 రావము వోలఁ గూసిన వి రావము నందు తలంచుచూడ న
 థావహ మొండు గల్లు నది యారటపెట్టక మున్నె వెన్నుకుం
 బోవుట మంచిదంచు దల పోసి బిరానఁ జనంగఁ గ్రమ్మెత్తెన్. 2౬౩

౮. జటాయు మోక్షణ పటలము. (౨౨౫)

తే॥ రాముడట్లు మారీచుని నాను మడచి, వడిగ వచ్చుచు నుండంగఁబర్ణశాల
 నున్న సీత యా దీనంపు టులిపు విన్న, యంత దిగులునఁ గళవళ మందె మదిని.
 తే॥ పరభృతంబు వృక్షము నుండి పదరి జాటి, పడిన వడువునఁ బుడమిని పడుచులేచి
 కడుపు చెయివెట్టి కలఁచిన కరణిగాఁగ, విభ్రమము నొంది విలపించె వివిధగతుల
 తే॥ ఏల యజ్ఞానమునఁ బట్టి యిమ్మటంచు, గోరి యాజీవితము చెడఁ గొట్టికొంటి
 నేదిగతి? ముందు వెన్నుల నెఱుంగనై యేమి చెడుగుల దుర్విధి యేచఁగలదో?

లక్ష్మణుఁడు సీతకు దైర్యవాక్కులాడుట.

తే॥ వత్స! లక్ష్మణా! సద్గణ వార్ధియైన, యన్న రాక్షసమాయచే నలుగుల పడి
 పృథివి దూలె ననుచు నీవు వినియు నింక, నిచటనే నిలుచుంటివా యెడఁదగొనక
 తే॥ అనుడు లక్ష్మణుఁ డిట్లు నమ్మ! యీ జ, గమున రాముని కంటెనుకడిమియందు
 మించు శూరులున్నారని యెంచఁదగునో, అఁడుదనమున నరయ కి ట్లంటి గాక.
 క॥ జలధులు నిఖల జగంబులు, కులశైలము లొక్కటగుచు ఘోరరణంబు
 జలిపిన రాఘవు బలముం, జలియింపం జేయఁ గలవో చింతింపు మెదన్. 22౪
 క॥ పుడమియు జలమును వహ్నియు, గడలును రాఘవుఁడనిసి, కాంచనయోని
 పొడియై నీతై పోవవో తడఁబడి యెవ్వనిగ నతని, దలఁచితో తెలియన్. 22౫
 తే॥ రక్కసునకోడి కప్పించి రామదేవు, డిట్లు పిలుచునో పిలిచినే నెల్ల జగము
 లట్టె నిలువునఁ గూల వో యఖల జీవు, లింతకే మండి మాడిల యింప కున్నే?
 క॥ పలుమాట లేలీ దివి భువి, గలవారు నుతింపు గరళ కంఠ ధనువు ము
 క్కులుగా విడిచిన శ్యామల, జలద నిభు నెదుర్చువారు జగములఁ గలరే? 226
 క॥ పతియే నొవ్వియు బోరయఁడు, హతుడగుటో త్రిభువనంబు లడఁగవు రవియు
 గతిదప్పఁ దుదధి యింకదు, మతిమాలిన చింత నొంది ఘటుఁగం భగునే? 22౭

తే॥ ధర్మమున్నది దివ్యులు * తనీయేగలరు, వచ్చు రాముడు వై శంబ * వంత వలదు
చచ్చునపుడు రక్కసుండట్లు * చావుకేక, వైచె నదివిని విభ్రాంతి * పడకు తల్లి!

తే॥ అనుడు మిక్కిలి కోపంబు * నడలు మనము, చంపి నంతటి వేదన * చండ దృష్టి
గలుగు సీత సీ విచ్చట * నిలిచి యుంట, నీతిమంతము గాదని * నెట్టనాడి. 2౮౦

చ॥ ఒకపరి మైత్రి గూర్చికొను * నుత్తము లక్కట ప్రాణమైన దా
పక యిడువారు చేవెచెడి * ప్రార్థన చేసిన యన్న కోరికం
గకడక చేయు తమ్ముడికే * గల్గునె సీవలె? దిక్కులేదు నా
యకుని తలంచుచుకొ విడుతు * నగ్నిని జీవము లిప్పుడే వడిన్. 2౮౧

మ॥ అని చెందమ్మి వనమ్ముకై వెదకు చ * క్రాంగిం బలెం గిన్నమై
ఘన ధూమావృత దావ వహ్ని వెదకం * గాంతారముం గూర్చి యే
గిన వై దేహికి నడ్డు వచ్చి విసతిం * గేల్మోడ్చి యో తల్లిరో!
నను మన్నింపు చలంబు వీడుమని దై న్యం బంది తా నిట్లనుకొ 2౮౨

లక్ష్మణుడు రాముని కడకేగుట

చ॥ మరణము నొందనేల? యను * మానము మానుము సీప్రతిజ్ఞకుకొ
నెఱతు మఱేమియుం బలుక * వెక్కనముం దృజియించి యిందె యే
మఱక వసీంపుమమ్మ బలు * మాయవిధిం గెలువం గలారమే?
యిరవున నిల్చు నేవకుడ * నేగుచునుంటిఁ గలంక వీడుమా. 2౮౩

తే॥ అదను గని మాపదలు వచ్చు * నమ్మిమీరు, ప్రభునియాజ్ఞ నాక్షేపించి * పలుకుచుండ
వెనుక నూయి ముందుగ గోయి విధముకొంది, మదిడపించెదననియేగె * ముదలనొంది.

చ॥ నిలిచితి నేని యీయమయు * నిప్పున దూకక మానదంచు నే
వెలితినేని రక్షణము * వీడ మహాపద చెందు నంచుఁ జం
చలుఁ డయి కార్యమేది యని * చూసల పల్కుల కుల్కి యిట్లు రా
దలంచుట పాడియే యనఁ బ * దంపడి యేమని యందు నన్నకుకొ. 2౮౪

ఉ॥ పాడి దలంతు నేని యది * భావ్యము భవ్యము గాని, యీమె యె
గ్గాడి మరించు దీనిఁ గను * లారంగఁ గాంచుట కంటెఁ గర్మచే
నాడికఁ బుట్టి కొందలము * నందెడు వెంగలి యే మఱేమియుం
జూడక యిచ్చటుకొ వదలి * నూటిగ నేగుట చాల యుక్తమా

ఉ॥ ఏనిదె పోవుచుంటి నెది * యేని యవాంత్రము వచ్చునేని న
మానిత రీతి నెల్లపుడు * మమ్ము భరించు జటాయు వున్న వా
దానిక వచ్చి త్రోవగలఁ * డంచును పల్మఱు వెన్నెఁ జూచుచుకొ
బానలు వొందుచుం జనె ను * పర్వుల పుణ్యము పండు పండగన్, 2౮౫

రావణుడు రావణియై సీత కడకు వచ్చుట

తే॥ అదను గనిపెట్టుచున్నదఁ జూన్యుడంత, వంచనమునేయమది నెంచి, వాటమగు త్రి
డండమును నారలును జడతోఁ దాల్చి జనము, గౌరవించు రావణి రూపుఁకడఁకనందె.

తే॥ కార్యమును మేని బడలికఁ గానఁబడఁగఁ, బాట గతిదప్పక నటించుఁ వాని మాడ్కి
వీణవంటి కంఠంబుఁ వేదములను, స్వరము చెడక పల్కుచుఁ ఘనఁ సరణి తోడ.

చ॥ మెలఁకువఁ బూలు విచ్చగతిఁ మెల్లన నేగడు వాడు భూమిఁ జి
చ్చలమిన చోటఁ గాలిడినఁ యంగముతో నడతెంచు వాడు న
గ్గలమగు వేపనం బలముఁ కాళ్లు కరంబులు గల్గివాడు ని
య్యల జరయుక వరించుటకుఁ నేవపడం దగునట్టి వృద్ధతన్. ౨౯౦

చ॥ నలినముఁ బోలు తేట నయఁ నమ్ములు కచ్చపలీల నిందియ
మ్ముల యడకమ్ము గూనిమునుఁ పొల్పు గుఱిదమొప్పు నొక్క ని
శ్చల ముని వోలె దైత్యకులఁ జాల్ముఁ డయంధులఁ బోలు జానకీ
నిలయము చేరె దిక్కులనుఁ నిక్కి కనుంగొని మాటి మాటికి. ౨౯౧

క॥ త్రిదశులును బ్రమయునట్లుగఁ, ద్రిదండి యయి రావణుడు విఁ దేహతనయ యు
న్నదెసంగని వాతడఁబడఁ, గదిసి యెవరు మీరలనుచుఁ గడఁకం బలుక. ౨౯౨

క॥ సాదగు యోగి యితండని, మోదంబున జనకరాజఁ పుత్రి యతని న
త్యాదరమునఁ గాంచుచు సుమృ, దూదార వచోభిరామఁ యొద్దకు వచ్చె. ౨౯౩

తే॥ మదజలముగాఱునట్లుచె, మృటలుగ్రమ్మఁ, దొలఁకువలపునదై త్యుండుఁ తొడవుతోడవు
ప్రణతి పాత్ర సతివ్రతాఁ రత్న మైన, సీత సుషిమ సుషమ కనుల్ఁ చెలఁగఁగాంచె.

తే॥ వ్యసనమున వాడియున్నయా, వామ మఖము, సురసలీ ముఖంబులకంటె, సాబగుమొఱసె
తన్ముఖమ్మును చూచి నంఁ తనె సురారి, రెట్ట లున్నొగి కృత్యించెఁ హృదికలంగె

ఉ॥ వాని కనుంగవల్ విరిసిఁ పార్థివ పుత్రి మనోజ్ఞకంబునం
దాని ప్రసూన మాక్షికముఁ నాని మదంబునఁ గ్రాలుపుష్పలి
త్రేణివలెఁ బ్రమోదమునుఁ చెందిన వంచు వచింపనేలఁ య
వాని మనంబువోలె ముదఁ పాన్నిధి ముగ్ధి తరింప వత్తుముల్. ౨౯౪

మ॥ వసజావాసము వీడి భూస్థలికి దీఁ ప్యద్రత్న సంకాశహా
తను వల్లం గొని వచ్చినట్టి చెలి సౌంఁ దర్యంబు వీక్షింప నా
కను లొక్కిర్వది చాలునే? తలఁపఁ బ్లాఁ క ద్వేషి చందాన నా
కనిమేషస్థితి నొందు నేత్రములు వేఁ యైనం గనఁజాలునే? ౨౯౫

క॥ తురమణి తోడి సుఖ మను, వారిధి దాటంగఁ దవము - ఫలముగ నజుచేఁ
గూరిన యాయువు చాలునె, సౌరగు మూఁడు నఱి కోటి - సంవత్సరముల్? ౭౯౮

చ॥ దివిజులు దిబ్బహీనులు త - దీయసతుల్ రజసి చరావభుల్

తవిలి భయంబునం గొలువఁ - దక్కక యీ భవన త్రయంబు ని
య్యవతియె యేల నేనును న.యోక్తుల నీయమ కాలఁ చూప గౌ
రవమునఁ జేయఁ బూనుదు శి - రంబున జీవితమే తరింపఁగన్. ౭౯౯

ఉ॥ వేదన తోడి క్లేశమున * వెల్వైయైన ముఖన శోభయే

యీదివి భూమి గెల్పునన - నించు స్థితంబునఁ గూడియున్నచోఁ
బైదలి మోము గోము గరు - వం బది యెంతగ నొప్పుచోకదా?
సోదగ నీచెలిం దెలుపు - సోదరి కిత్తు నమస్త రాజ్యమున్. ౮౦౦

శే॥ ఇట్లు లవిసీతుఁడై మది * నెంచుచున్న, కపటమునిఁగాంచినంతనే * కనులవారిఁ
జేతఁడుడిచికొనుచు దయ * నేయుడనుచు, సీత యుపచారవాక్కు వ * చించియంత.

తే॥ డాసినం గని యామె వే * త్రాసనంబు, చూపికూర్పుండుడన మాయ * తాపసుండు
జింకలోలు త్రిదండంబు * చెంతనునిచి, కొంచుఁ గేశవాయంచును * గూరుచుండ ౮౦౧

క॥ వృక్షములు గిరులు మృగములు, పక్షులు భయమంది వడఁకి * పాతె దెనల కా
రాక్షస వరుఁగాంచి హరిణు, లక్షమమునఁజెదరి కొదరి * యదరుచుఁ దొలఁగెన్. ౮౦౩

తే॥ ఎవరిదిపర్ణశాల?మీ * రెవ్వరిందు, గలుగు మునియెవ్వఁడనిదశ * కంఠం దడుగ
నితఁడువెరవిడి యని సీత * యెడఁదలంచి, పలుకఁదొడఁగె మహాదర * భావమెనఁగ.

తే॥ ఓమహాత్మక! కోసల * భూమిపాలు, దశరథేశమతుండు పిన * తల్లికోర్కి
వెలయఁదమ్ముతోసీయట * వీసలమునఁ, గొఱలుచున్నాడతని నెఱుం * గుదురేయనిన.

తే॥ ఔనవును వినియున్నాడ * నరయలేదు, గంగప్రవహించు కోసలఁ * గంటి నొకట
నరిదియగు కాల మడవిలో * జరపుచున్న, వారు మీరేరి తనయలో * పలుక నలతున్ ౮౦౬

చ॥ అనుకపటంపు మానికి ధ * రాత్మజ యిట్లను మానిచంద్రమా!

అనఘులు నచ్చరిత్రులు మ * హాత్ములు మీవలెనున్న పుణ్యలౌ
మునులయడఁ * మహాదరము * పూను విదేహ ధరాతలేంద్రుఁడౌ
జనకుని (ప్రేమపుత్రి) నను * జానకీయందురు రాముగేహిని ౮౦౭

తే॥ కఠినపథముల నడచి వి * క్క మమునొంది, నారు వృద్ధులు ద్వంద్వముల్ * పాఱఁదొలఁ
దలఁచినారలు మీరే * స్థలమునుండి, వచ్చినారన నట్లురా * వణుండువలికె ౮౦౮

సీ॥ వ్రాయనలవికాని * వరతనుభాసితం, డింద్రునకింద్రుండు * సాంద్రయశుండు
బ్రహ్మవంశజుండు * స్వర్ణముతోడ న, మస్తలోకములేలు * మహితగుణుండు

వేదవేది రజత • పృథ్వీధరము లీలఁ, బెల్లగించిన భుజ • భీమ బలుఁడు
చౌదంతి కొమ్ము వ • క్షమునకుఁ దొడవుగాఁ, బోరునల్పిన లోక • వీరవరుఁడు

తే॥ అతనివీధి వాకిట నిల్పు • నట్టివారు, వేలుపులెనుమ్మి యారామఁబీఠులందు
తరువులెల్లను కల్పక • తరువులెయగుఁ, గాపురంబౌప్రభునిది లం • కాపురంబు. ౮౦౯

సీ॥ పాదంబులొత్తుట • పాదరక్షలుమోచు, పనులు రంభాదుల • పనులె ముగుడ!
అడవక తైలు పాఁప • పడఁతుకల్ కాశంజి, గొనువారు గంధర్వ • వనజముఖులు
తన చండశాసన • మున భానుచంద్రముల్, శీలముల్ మార్పడఁ • జెలఁగువారు
ఇంద్రాది దేవత • లెల్లరు తనయింటి, కావలివాండ్రయి • క్రాలువారు

తే॥ నాకమునయందు భూమిని • నాగమందు, గల యపూర్వ వస్తువులెల్లఁగడమలేక
యుండునాతని నగరానఁయువతి! యేమి, చెప్పనేర్తును? విభవ మొచ్చెంబులేదు. ౮౧౦

తే॥ అజఁడొనంగిన యమితాయుఁవందువాఁడు, భవునిచే జంద్రహాసంబు • పడసినాఁడు
గ్రహములంబట్టి చెఱిలోనఁగట్టినాఁడు, నకలనద్గుణవంతుండు • నన్ను తాంగి!. ౮౧౧

తే॥ మంచినడవడి గలవాఁడు - మహితధర్మ, శాస్త్రవేత్త కందర్పుడా - శ్చర్యపడఁగఁ
దగిన పరువంబుగలవాఁడు - తప్పులెన్ని, యజహరాదుల గౌరవ - మడఁచువాఁడు.

తే॥ నకలలోకంబు లందున్న - నన్ను తాంగు, లెదఱోనాని దయగోరి - యెలయువారు
వాఱోర్కులఁదాఁ ద్రోచి-వైచి యొక్క, కాంతఁబ్రేమించి యామెక్క - కాచినాఁడు.

తే॥ అతఁడు పాలించు లంకయం - దాసమెయిని, కొంతకాలంబు వసియింపఁగోరి చాల
కాలముండి క్రమ్యతినాడఁలోలనేత్ర!, యనుచుఁబల్చి యాయమ తలం-పరయఁదలచె

తే॥ తనువె భారమంచుదలంచు - తాపనేంద్ర!, తపసు లార్దులు కోరంగఁ - దగనిహింప
నేయు నసురల నగర వ- సిండుచుండ, నలసినంత కారణమేమి - వచ్చెమీకు? ౮౧౨

చ॥ వనముల నిష్ఠమై దపము - వారకచేసెడివారి చెంతలఁ
మొనసి వసింప కార్యజన - పూజ్యులు రాజులు గల్గుచోటులఁ
దనిని వహించియుండ కీటు - దర్శితులై బహు దుష్టకార్యముల్
పొనరుచు క్రూరదానవ న - సమాహములొఁ బనియేమినిల్వఁగన్? ౮౧౩

చ॥ అనివచియించు నీతఁగని - యంతటఁగై తపహాని యిట్లు ప
ల్కును మృగనేత్ర! యీరసము - క్రూరపథంబునఁ బోక హింసయున్
దనుజుల యొద్దనుండునని - తప్పుగ నెంచితి నిర్ణరాళికం
శును దనుజుల్ దురాత్ములైక-డిందిగ యోగ్యులు మమ్ముబోంట్లకున్. ౮౧౪

ఉ॥ రావణుఁడై పల్క-రఘు • రామునిచేసి తపోఽధికుల్ నదా
నావనులై న వారు చెడు • పాపులఁ జేరఁగ రాదయంచు నూ

యావులు రక్కసుల్ తలచి • సట్టి స్వరూపము దాల్చువారలకొ
భావన లేని చాట నటు • పల్కంగ నించుక వాడుకొంకుచుకొ. ౮౧౮

ఉ॥ ఈయమ శంకనొందెనని • యెంచుచు దానిని కప్పి పుచ్చుగొ
దోయము మార్చి యిట్టులను • దోయజనేత్ర! బలిష్ఠులైన దై
తేయులు వారికిం బరులు • దెప్పరముల్ పొనరింపకున్నచో
శ్వాయము దప్పి లోకముల • కాపద గూర్చరు వారలెన్నడుకొ. ౮౧౯

ఉ॥ ఆమె మనస్థి సరత్వము ను • రారి యెఱుంగఁగఁ గోరి యిట్లనకొ
భూమిజ యిట్లు పల్కు రఘు • ముఖ్యుఁడు కానల నున్న యప్పుడే
యా మనుజుశనావధుల • నందఱుబట్టి వధించు బిమ్మటకొ
క్షేమము చిత్తశాంతి ముని • సింహాలు చెందెద రెల్ల కాలమున్. ౮౨౦

ఉ॥ నావుడు రావణుండు నుమ • నస్వీని! మర్త్యులు రాక్షసాళికికొ
హంపడి గూర్చి కూలురన • నౌర! శశంబు గజంబు జంపదే?
వావిరి జింక చంపదెయ • వారణ ధీరత వారణ ద్విష్టుకొ
జేవచెడకొ ఖగాధిపుని • జిహ్వాగముల్ వధియింపవే యనన్. ౮౨౧

తే॥ కూర ఖర దూషణదుల • బారి సమరు, టీరు వినియుండ లేదొ మున్నెద్ర! యనియె
నాడు రామునకై న బండ్లంబు దలచి, వెడలు దుఃఖాశ్రుకణముల • దుడిచికొనుచు.

ఉ॥ పుణ్యచరిత్ర! శూరులయి • పొల్చు దినేశ కులేశ ధర్మ నై
పుణ్యముచేత లంకఁగల • పుణ్యజనుల్ నళియింప నిజ్జి
ద్వజులు సజ్జనుల్ శ్రమలు • దక్కి సుఖించుట నేట రేపటకొ
నాణ్యము గాఁగ జూచెదరు • న్యాయ మధర్మ తతికొ జయింపదే? ౮౨౨

తే॥ చక్కెరయుఁ దేనె యమృతంబు • చిక్కఁగలిపి, నట్లు నీత పల్కంగ ముద • మంచుచున్న
యసుర మనుజులు గెలిచెద • రన్నమాట, నిస నహింపక గరువంపుఁ గినుక దాల్చె.

చ॥ కినియును నొక్కమానవుని • కిక్ సరిగాక సమరులైన య
ద్దనుజులు గూలిరందువు గ • దా? దశకంధరు బాహు మారుతం
బున సరుఁడొక్క యుంపుననె • బూరుగ దూదియుఁ బోలెఁ దూలి యే
వననిధిఁ గూలువాడొ కిస • వచ్చును రేపె వరాంగనామణి! ౮౨౩

చ॥ చదురులు పల్కుచున్న వన • జాత ముఖ! దశకంఠ వేనిగా
నెడఁ దలపోసి యిట్లు వచి • యించిలి మేరువు నెత్తఁ గోరికొ
ద్రిదివము గూలఁద్రోయఁగ స • రిత్పతి సంక్షుభితంబుసేయ నౌ
ర్వదహను నార్పివేయఁగ ధ • రం చల్లకిందుగఁ జేను వర్షుఁడౌ. ౮౨౪

ఉ॥ ఈ కరణీ వచించు దను ♦ జేశ్వరుతో నృపపుత్రి పల్కునా •
నాకవిరోధి బట్టి చర ♦ ఇంబులఁ గట్టి యడంచి బందిలో
నూకిన కార్తవీర్యని య ♦ నూన భుజంబులు వేయి, నొక్క రెం
డే కరముల్ గలట్టి మను ♦ జేంద్ర నిరోధియె త్రుంచివేయఁడే?

రావణుడు కోపముతో నిజరూపము చూపుట.

ఉ॥ జానకి యిట్లు పల్కులఁగ ని ♦ శాచకు కన్నుల విస్ఫులింగముల్
వాసగఁ జిందె దిక్కులకుఁ ♦ బర్హు భుజంబు లొకళ్లొకళ్లతో
నూనిక మోదె బొమ్మకము ♦ లుపురమంటఁ బయోధిరావ మ
టానికఁ బఁడ్లుగఁ జె ముని ♦ యాకృతివోయెఁ జలంబు పెంపునన్. ౮౨౮

చ॥ ఇతఁడు తపస్విగాఁడనుచు ♦ నెంచి కలంక వహించి యెవ్వఁడీ
మతకరియఁచు లోన లవ ♦ మాత్రమెఱుంగ నశక్యమైన దు
స్థితి గొనునట్లు క్రూర విష - జిహ్వాగ మల్కు ఫణంబు విప్పి వి
ద్రుతగతిఁ బైఁబడం దొడరు - తోషిక నొప్పవ శాస్త్రుడయ్యెడన్. ౮౨౯

మ॥ అనిరోధుండు యముండుపట్టుకొన న - హ్యంబెంతయున్ లేని జీ
వునిచందంబునఁ గంప మొంది సురింగె - భూపుత్రి యాహ్వాభయం
బును పోకార్కుగ నేరిఁ బిల్చు? నుడువం - బోనేమి గల్గున్? వెనం
బొసరింపంగ మఱేమియందును? తలం - పుంబోవ దేత్రోనకున్ ౮౩౦

మ॥ అనురేంద్రాదులు సేవలంజలుపు బా - హాశ కిసామర్థముల్
తమిషింపును యంచు రావణుడు దై - త్యశ్రేణి నిందించెదే
ప్రమదారత్నము గాన మానితిఁగృహ - భావంబునం గానిచో
దేమలంబట్టి కఱుక్కునం గొఱికి యే - దిందున్ రుమాశాంతికి. ౮౩౧

మ॥ జలజాతేక్షణ! వలగ కెచ్చిరిలు శీ - ర్షశ్రేణిపై శీర్షకం
బుల చందంబున భ క్తిపూర్వకముగాఁ - బొంకంబుగాఁ దాల్చు వే
ల్చుల చెల్వో భవదీయ పాదరజముల్ - పోకార్చి సేనింప రః
జలి పద్మాలుగు లోకముల్ సుఖముమై - జెన్నారఁ బాలింపుమా!. ౮౩౨

సీత రావణుం బదరుట.

శా॥ ఆమాట ల్విని శ్రోత్రయుగ్మకముఁ దా - హస్తంబులక్ మూసి కాం
తామత్తులిక సీత, కుర్కురము పూ - తంజౌ హనిర్భాగముం
ప్రేమం గోరిన రీతిఁ బుణ్యచరితక్ - శ్రీరాము నత్పత్ని న
న్నేమన్నాపుర దుష్ట! బాలిశ! నరా - శీ! ద్రోహి! పోఁగాలమే? ౮౩౩

చే॥ తృణమున నిల్చు కంకణము - తీరగు ప్రాణము కోస మానమై
గుణవతులై న వారు కుల - కోమల ధర్మములం ద్యజింతురే?

ఫణులను పోలు రాఘవుని - బాణకదంబము నీ శిరంబులం

గణకను త్రుంచుమున్నె బ్రదు - కం దలఁతేని తొలంగి పాటుమా? ౮౩౮

తే॥ అనుడు రావణుడనుఁ గరు-బ్బు స్థిరదన, కిణము లొప్పు వక్షమున నీ-యినుఁడువైచు
విశిఖములు కొండపైఁ బడు ♦ విరుల కరశి, వ్యర్థములు గాక యేమేని ఫలముగనున?

ఉ॥ ఓ వరవర్ణి నీ! మదనుఁ ♦ డుత్కుట బాధలఁ బెట్టుమిండ్ నా

యాచి కృశింపసాగె నీడఁ ♦ బ్రాణము నీయటచేత నిల్చె న

న్నేధి నైనఁ గాపు మమ ♦ రేశ్వర కాంతలకుఁ దురానదం

బై నిలసిల్లు భోగముల ♦ సందుమ యంచుఁ బదంబులం బడెన్. ౮౩౯

తే॥ కత్తిపోటుచేఁ బ్రాణము ♦ ల్లలఁగిపట్టు, తనువునుండి జీవంబులు ♦ తరలి నట్టు
లార్తినొంది జానకీ లక్ష్మణా! యటంచు, నార్య! యంచు నా క్రందింపఁనయ్యదనున

రావణుడు సీతం గొనిపోవుట.

తే॥ తొంటి శాపంబుఁ దలచి యు ♦ దుష్టదైత్యుఁ, డురుభుజంబుల నానేల, నొక్క పెట్టఁ
బెల్ల గించి సీతను దాటి ♦ వెడల సేక, చేతులంబాట్టి రథమునఁ ♦ జేర్చిపెట్టె

తే॥ డిరుముపై భయముఁజేతు, లుంచుకొనిన, చెలువతనప్రాణములఁగూడఁ ♦ దెలియదయ్యె
మట్టితో నామె మెలుపులో ♦ మఱిగి పోయి, రావణం డాకసంబున ♦ రథముఁదోలె.

తే॥ అనలమునఁబడ్డపూఁగొమ్మ, యట్లుసేతి, వాడుఁదపియించుదొరలును ♦ వనలఁగుందుఁ
ద్రుళ్లి పడి లేమఁగాలుసేతులు వినుర్చు, దిక్కులం జూచు వెఱగొందు ♦ దిక్కుమాలి

సీ॥ ధర్మమా! యీ యాప ♦ దను తొలఁగింపవే, యిదిగదా రక్షింప ♦ నదను సీకుఁ
బావనివమ్మ గో ♦ దావరీ దేని! నీ, వేని దెల్పఁగదె యి ♦ య్యెడరు పతికి
వనదై వతములార! వందనములు మీకు, నాస్థిఁదెప్పరే ♦ నానిభనకు
శైలంబులార! వృ ♦ ష్టులార! పిక మయూ, రములార! మృగ నిక ♦ రంబులార!

తే॥ మొగుభులార! మీకును దళు ♦ పుట్టదేమి? ఓదినేళ! భవత్కులాఁమోడకరుండు
రామునకు నీవు చెప్పఁగా ♦ రాడె? నీకు, లయుఁ కియ్యది యొక్క కఁలంకు కాడె?

శా॥ అన్నా! లక్ష్మణ! యాపదల్ తలఁగ రా ♦ వన్నా! గురు జ్ఞాన సం

పన్నా! నిన్న సీతీమైఁ బనిపితి ♦ మన్నించి వేరమ్ము యా

పన్నా! రక్షణ సేయుభారమది నీ ♦ పై నుండెఁగాడే? దురా

త్మున్నీచుం బరిమార్చరే భరత శ ♦ త్రుఘ్నుల్ కృపాపూర్ణులై. ౮౪౦

మ॥ భ్రమ గొన్నావు కలంగినావు సుడియక ♦ వత్సంబు గోల్పోయి దుః
ఖమునం గుండెడు ధేనువట్లు మిగులం ♦ గ్రందిల్లు చున్నావు కా
తమి! నీనెంజిలి చూడఁగా నెఱుంగు మ ♦ త్రాప్తజేసుతో నీదు పు
ణ్యము పెంపారఁగ గొబ్బనం దెలుపవే ♦ నాదుష్ట కర్మస్థితిక. ౮౪౩
తీ॥ ఎదురుపడు దొనలార! వృష్కేంద్రులార!, పక్షులార! యీభూమిలో ♦ వ్రచ్చినన్న
పట్టు నిరుపది చేతులు ♦ పది కిరములు, బ్రుంగి ధరణుడఁ గాంచిన ♦ వృద్దురు గాక.

మ॥ ఉరుదుఃఖంబున సీత యిట్టులన నా ♦ యుష్కాలముం గోలుచో
వు రహిం బూనిన రావణుండు తరుణీ! పూజోణి! సింగారి! చ
క్కెర బామ్మా! నను మాసపుల్ గదిసి యా ♦ జేపించి గెల్పొంది నిక
వెరవారక విడిపించు వారె? యని న ♦ వ్వెం జేతులు దట్టుచున్. ౮౪౪

ఉ॥ రావణు సల్కులక వినిన ♦ రామునిదేవి దురాత్మ! నీచ! మా
యాచి మృగంబు బంపి భవ ♦ దంతకు రాఘవు దవ్వచేసియే
యావల నన్ను పట్టితి కు ♦ లాపశదా! యనిసేయు తెంపు నీ
కావిధినున్నదోలకు శ ♦ తాంగము నిల్పుము మాటలేటికిక. ౮౪౫

ఉ॥ వీరుడవై తివేని పెను ♦ భీతిని దొంగిలనేల? సంద! నీ
వారలు రోషమూనఁగ భ ♦ వత్సహజాతకు ముక్కుగోసి యా
తీరున వారిఁజంపురణ ♦ ధీరులు కానన వీధియందె యు
న్నారని గాక కుర్కుర గు ♦ ణంబున వచ్చితివేల? బాలిశా! ౮౪౬

చ॥ అనుటయు దె త్యుడిట్టులను ♦ సబ్బముభి! విను నన్ను బోఁటికిక
మనుజులతోడ నాహవము ♦ మానక చేసిన నిందరాదె? రు
ద్రుని ఘనశైలమెత్తిన యు ♦ దూఢ భుజంబులు దొడ్ల న్యూనతం
జెనయవె? వంచనమ్మె తగు ♦ చెయ్యము మానవసాళి పట్టనక. ౮౪౭

చ॥ అది విని సీత నిర్దయత ♦ నావడి చేసెడి క్రూరదైత్య ధు
ర్మదులకు శత్రుసమ్ముఖము ♦ క్రాలుట లోపము వారితోడ బె
ట్టిదపు దురంబు సేతయు బి ♦ డెంబగు సాధ్వల మోసగించు టా
ప్పద మగు నిట్టిపాపులకు ♦ వీర్యము మాన మనంగ నున్నదే? ౮౪౮

జటాయువు రావణు నడ్డగించుట

సీ॥ అనునంత ధృష్టాత్మ! యరిగెద వెచటికి? నిలుమంచు గాలాబ్బ - నినద లీల
గర్జించి నిప్పులు - గ్రక్కుకన్నులతోడఁ, బిడుగుల బోలిన - నుడులతోడ
మేరుగిరియె లేచి - మింటఁదిరుగుచున్న, దాయననొప్పు కా - యంబుతోడ
శంపాభమా బలి - వ్యంపుఁ జంచువు తోడఁ, గొండ కొండయు ధాకి - పిండిగాఁగ

తే॥ జలధిచైలరేగి భూమితోఁ . గలసిపోవ, నిలయవాయువుకై వడి - వీచుచున్న
పక్షమారుతముచందరు-వ్రజము విఱుగ, గరుడుండని పుట్టలనుభుజం-గములుచొరంగ

క॥ జెక్కలఁ బుట్టిన కరువలి, నక్కజముగఁ బై కి నెగసి ♦ యాకనమందుం
గ్రిక్కిరిసి తూలు మృగములు, మక్కెక్కఁగ మిన్న మిగుల ♦ మాఱుపు చెందన్

క॥ అరదమున ధరణిజం గొని, యురవడి నెటకేగు వాడ ♦ వ్రుండు నిలుము నీ
గరువం బడఁచెద నీచా!, తెరువు గలదె నీకుఁ బోవ ♦ దేకువ? ననుచున్. ౮౫౨

తే॥ ద్రోహిరావణుఁ దలలతోఁ ♦ ద్రుంపనెంచి, యెఱుకావులు మ స్తక ♦ మెఱుకుతిక
తోడఁగైలాసగిరి వోల ♦ దొడ్డ తెల్ల, తనువుతోడ జటాయు వ ♦ త్తఱిని వచ్చె.

క॥ బిడ్డా! భయపడకు మనుచు, నడ్డముగా నిలిచి యనుర ♦ నడలించుచు మీ
డెడ్డతనమూని తాఁకం, డొడ్డాడన యనుచు నుంత ♦ యూఱట పడుచున్. ౮౫౩

చ॥ చెడితివి నీవు బంధులకుఁ ♦ జేహానరించితి దైత్యనాథ! యీ
పుడమి కుమారి సీత నిటు ♦ మెఱుకు బుద్ధిని పట్టి తెచ్చితే?
విడువుము వీడవే ననువు ♦ వీడుట నిక్క-ము జీవితంబు గో
రెడు జనులెవ్వరేనియుఁ జ ♦ రింతురె యిట్టి కుమార్గ వర్తనన్?. ౮౫౬

క॥ ఖరదూషణాది వీరుల, దురమునఁ బాలియించిపితర ♦ చొరకుఁ దనియ విం
దురవుగఁ బెట్టగ నాతఁడు, నరుసముతోఁ గొనుట యెఱుగ ♦ వా? యవివేకి!

తే॥ కోప ఘూర్ణిత మదకరి ♦ కోప్పరింప, శిలలు వైవఁ దలంచితే? చెఱఁటి! పక్షి
యేడ? నను చంపుతుడని ♦ యెంచితేమి? విసము మ్రొంగియు బ్రదుకును ♦ విశ్వసించె?

క॥ హరిణములు పులులఁ గాంచిన, కరణిని దిక్పతులు జనులు ♦ కాలుండును దా.
శరఫులఁ జూచుచు నుందురు, వెరవేడిచి నీవు బ్రతుకు ♦ వెంటయుఁ గలదే?

క॥ సుతసోదర సహితముగా, హతమాటకు నింతకంటె ♦ సధికమగు దురా
గతమును కలదే? కుగతికె, గలమిది, యే జన్మమునకుఁ ♦ గలుగవు శుభముల్. ౮౫౯

క॥ ఈ సరవరులు త్రిమూర్తుల, లో సగ్రియు లాత్మలగుట ♦ లోకములో నె
వ్వానికీ బోల్చుగ నగు? నిది, మానుగఁ దెలియంగలేక ♦ మత్తుడవై తే? ౮౬౦

క॥ అమరులఁ గాచిన సరవరు, కొమరుడు కోడండ ధరుడు ♦ కోల్తల నడరన్
సమయించు దప్పదీ వీ, యమ విడి పరుగిడుము నేనె ♦ యతనిం జేర్చున్. ౮౬౧

తే॥ బ్రహ్మయిచ్చినయాయువు, భర్గుఁడొనఁగు, ఖడ్గమునుమాయమృత్రముల్ ♦ కడఁకలెల్ల
సత్యవంతుడౌ రాఘవు ♦ పాయకములు, బయలు వెడలు సంతపఱకె, బలయుతములు

తే॥ అనిన వినిదై త్యవల్లభుఁ ♦ డొడు గఱచి, కనుల నిప్పు లురలఁ జూచి ♦ గ్రడ్గ! నీవు

త్రోవ వీడుము కాదేని ♦ యీవు పొగడు, వారిఁ జూపుము తలగిల్లి ♦ వైచు వాడ
తే॥ శిత శరాళిచే సీతామ్మ ♦ చీల్చికొనక- త్వరగఁ దొలఁగుము నిలువకు ♦ తప్తబోహ
గత జలం బది క్రక్కినఁ ♦ గ్రక్కుఁగాక, యామధురవాణి మోకడ ♦ కింక రాదు,
తే॥ ఇట్లు లగుర పల్కఁగఁ గోప ♦ మినుమడించి, నీతఁగని జటాయువు, తల్లి ! చెనటియొడలు
ఖండ తుండ ములగు; మహా ♦ క్రందనంబు, నలమ మనవారు లేరను ♦ వంత వలదు.

ఉ॥ కన్నుల నీరు ముత్యముల ♦ కై వడి తొమ్మునఁ జింద నేడ్వకో
యన్నల రాణి! యూటడిలి ♦ యూరయు తాలఫలౌఘ గుచ్ఛమ
ట్లన్న శిరంబులీ ఁది న ♦ మున్నతి మున్నితఁడేలు దిక్కులఁ
భిన్నములై విరూపమానఁ ♦ బేర్చి పడఁ గనుమంచు నుగ్రుండై. ౮౬౬

చ॥ ఎఱకల బల్కిచే నశని ♦ యేవునఁ జావఁ బడంగఁ ద్రోసి య
మొఱుకు తలలే ధరం జనియ ♦ మోదుచు ముక్కునఁ గన్నలూడ్వఁగా
బెఱుగు జటాయు వయ్యసుర ♦ నీరుని పేరిని వీకై తెక్కెముఁ
విఱుగఁగఁ దన్ని తొల్లొలుఁ ♦ వేల్పుల దీవన లందె నత్తఱి. ౮౬౭

ఉ॥ ఎన్నఁడు నిట్టి భంగ మెరి ♦ యింపని దైత్యుమనంబు దిగ్గనఁ
గన్నులు క్రాగు లక్కవలెఁ ♦ గల్గెఱు పొందగ సర్వబోకముల్
క్రన్నన సంచలింప దశ ♦ కంధరుఁ డయ్యెడ బిట్టు నవ్వుచుం
బన్నగ వంచె భూకుటిల ♦ బంధము తోఁ దనదొడ్డచాపమున్

ఉ॥ క్రొన్నెల రేకవంటి నెఱి ♦ కోఱలు దైత్యుడు చిత్తజల్లు గాఁ
బన్నిన బాణజాలములఁ ♦ మౌమరుత్తునఁ గొన్ని దూల్చుచుం
గొన్నిటి గోళ్లతోఁ జఱచెఁ ♦ గొన్నియముండును భీతి నొందఁగా
భిన్నము చేసెఁ జంచువుల ♦ భీమబలుండు జటాయు వయ్యెడఁ. ౮౬౮

ఉ॥ క్రూర భుజంగమంబులను ♦ గొబ్బునఁ గైకొన వచ్చు పక్షి రా
డ్డిరుని వోలె గృధ్రసతి ♦ డిక్కని రక్కస బొమ్మిడికముల్
తేరిపయిం బడం బద హా ♦ తిం దొరలించుచుఁ గర్ణ కుండలాల
వేరిమి డుల్చి పైకెగిరె ♦ వెక్కనమంది సురారి చూడఁగఁ. ౮౭౦

చ॥ దనుజుండు పట్టరాని బెడి ♦ దంబగు కోపముఁతో బడేను మా
ర్గణముల నాజటాయువు ను ♦ రమ్మున నాటఁగఁ నేసి వెండియుఁ
ఘన విశిఖమ్ములం దనువు ♦ గాసిలఁ జేయ ఖగేంద్రుడెట్లు క్రం
గెన యని వేలుపుల్ మిగుల ♦ భేదమునొందిరి పిచ్చులించుచుఁ. ౮౭౧

ఉ॥ గాయములందునుండి వడిఁ ♦ గావడి శోణిత ధారతోడ న
త్యాయత నత్వయుక్తుడు జ ♦ టాయువు చూడఁగ ముఖ ఖరాద్యన్తు

కోయధి నుండి తెల్లనగు ♦ తోయదమొండు ద్రవంబు గొంచు నా
ప్రాయముగా జడిం గురియు ♦ వైనము దోచె నభస్సనిలంబునన్. ౮౭౨

ఉ॥ ఊరుపు పుచ్చి కోపమున ♦ సుగ్రముఖుండయి పక్కితేడు దే
వారి భుజంబు లిర్వది న ♦ ఖావళి అక్కుచు దూటి ముక్కుతో
వారక జెక్కలం జఱచి ♦ వాని మహాజ్వల తారహార యు
క్తాస్పర విశాల వక్షమున ♦ ప్రబ్బిన కంకట మంటఁ జించగన్. ౮౭౩

చ॥ ఎరియుచు రావణుండు కఠి ♦ నేమి శత్రులను బక్కిజేసి వే
రుమును గాఁడ నేసిన ముహూర్తము లోననె చింతనొందు ని
ర్జలులును మోదిలం బులుఁగు ♦ రాయఁడు దైత్యుని వింటినారి ని
బ్బరమునఁ బట్టి లాగెఁ దన ♦ బంధుర చంచువుతో బలంబునన్. ౮౭౪

తే॥ ఈశుతోడఁ గైలాసంబు ♦ నెత్తినట్టి, లావరి శరాసనము నోట ♦ లాగి కొంచు
నింద్ర ధనువుతోఁ దెల్లని ♦ సాంద్రమేఘు, మట్లు వెలసె; నాతని బలమరయ వశమె?

మ॥ వెను చూపింపని వక్షముం బొరయు నా ♦ వేగంటిఁ బాటంగఁ జే
సిన దైత్యేంద్రుని విల్లు శూలిధనువుం ♦ జెండాడు శ్రీరామ చం
ద్రునకుం దండ్రగ నొప్పి యాజకి నుమి ♦ త్తుండైన పక్షింద్రుఁడు
క్కున నోటంగొని కాళ్లతో విఱిచె ది ♦ క్కుల్చూచి మేల్మేలనన్. ౮౭౫

తే॥ లోక కంటకుండైన యా ♦ నాకవైరి, విల్లు వెలుగుట గని కోప ♦ వివశుఁడగుచుఁ
ద్రిపుర సంహారకారకో ♦ ద్దీప్తమైన, శరమువంటి శూలమువై చె ♦ జగము వడఁక.

ఉ॥ శూలము తన్ను చంపునని ♦ స్రుక్మక సీడజ రాజు కాంచి నా
మేలిమిఁ జూడుమంచుఁ గడు - మేకొని వక్షముతోడఁ దాఁకఁగా
వేలుపు లిద్ది సాహసము ♦ విస్మయ మంచు వచించి చేతులన్
బోలఁగఁ దట్టి కేకలిడి ♦ బోరన నార్చిరి మెచ్చులాడుచున్

చ॥ వెల చెలియింటికిం జనిన ♦ పేదను పోలె, సతీమతల్లి వ
ర్తిని గృహంబునం దతిథి ♦ బృందమువోలె, బరేశు చింతయే
చెలువము గాఁగ నొప్పు ముని ♦ సింహునిగాంచిన యొప్పులాడి చూ
పుల వలెఁ, గ్రమ్మటిల్లె వ ♦ డిఁ బోయిన రావణు శూలమత్తఱిన్. ౮౭౬

చ॥ కినుకను వేలుకై దువును ♦ కేలఁ గొనం గమకించు సంతలో
నన రథచోదకుం జదిపి ♦ నాలుక వెల్పుడ మూర్ధ మూడ్చి రా
వణుండు కలంగి వందురఁగ ♦ వాని ముఖంబులు రక్తసి క్తమై
మునుగొనఁ బుకొనుచుని పగు ♦ లోడినివోలె బులుకై దే రావణు

తే॥ విసరికొట్టిన తలఁగాంచి ♦ వెక్కనముగు, బిడియమును కక్కనంబును ♦ పెనఁ గొనంగ
రావణుడు దండమునఁ బట్టి ♦ రాజుఁ గొట్టె, బర్హతమువలె భువె బడెఁ బక్కిఁజేడు.

తే॥ అంతఁ దీక్ష్యదృష్టియును వెఁన్నంబుఁ జాల, నట్టి వేగంబుతోఁ దానె ♦ స్వందనంబు
నడపుకొని పోయె దానవ ♦ నాయకుండు, నీత పుంటిపై నిప్పుంచు ♦ చెన్నునొంద.

ఉ॥ మ్రుక్కడి దైత్యుఁ డేగుటయు ♦ భూమిజ దుఃఖముఁగాంచి చెచ్చెరఁ
నిక్కిమహోద్ధతిఁ మెఱవ ♦ ణించుచు శోకము నొంద కమ్మ! యీ
టక్కరిఁ గూల్తు నేసని జ ♦ టాయువు దివ్యుల సంతసంబుతో
నెక్కడ కేగెదంచు దను ♦ జేంద్రు శతాంగము నడ్డగించుచున్. ౮౮౩

చ॥ బలమున వాని దండమును ♦ పట్టి తటాలున లాగివైచి వా
జులఁ దన శాత చంచువున ♦ జొత్తిలఁ బొడ్చి వధించె జీవితం
బులు గొను మృత్యుదేవతయు ♦ భూరిభయంబునఁ గేలుదోయి కం
పిలఁ గొనియెన్ రథం బవల ♦ భిన్నము చేసెఁ దదున్నతుల్ సెడన్. ౮౮౪

చ॥ అరదము నుగ్గుచేసి భుజ ♦ హంకృతి మాపి శరాసనంబులన్
గరముల నూడ్చివైచిరణ ♦ కర్మము సాగక చేసి లోభులం
బొరసిన ద్రవ్యరాశి క్రియఁ ♦ బొల్చు నిషంగములన్ సరాలునన్
గెరలిపడంగ లాగిని ♦ కీడ్పడఁ జేసె జటాయు వాలనిన్. ౮౮౫

చ॥ చలమున వాని శీర్షములఁ ♦ జక్కుగ మోది శ్రమంబు గూర్చి బా
హులపము టొమ్ముపై శితన ♦ ఖోత్కర శక్తిని టక్కిముక్కుతో
నలిగులిసేయ దైత్యకుల ♦ నాఘుడు స్రుక్కుచు విహ్వలించుచున్
నిలిచినఁ గాంచి నీ జలము ♦ నేరుపు నింతయె యంచుఁ గేరఁగన్.

క॥ ఉగ్రుడయి దైత్యనాథుఁ డు, దగ్రత హరుడిచ్చు చంద్ర ♦ హాసము పెలుచన్
వ్యగ్రమతిఁ బూని వానిని, నిగ్రహమున నేసె విబుధ ♦ నివహము బెదరన్. ౮౮౬

చ॥ అపజయ మెట్టిదో యెఱుంగ ♦ నట్టి జటాయువు వృద్ధుఁడౌట మో
క్షపదము చేరువాడగుటఁ ♦ గ్రవ్య భుగేశ్వర చంద్రహాస సౌ
తవన మహోగ్రతన్ బలము ♦ దక్కి సురేంద్రుని నబ్రహ్మచే
విపుల గరుచ్చిదం బయిఁ ♦ పృథ్వి ధరం బనఁ గూలె నేలపై. ౮౮౭

చ॥ ఎఱకలు త్రుంగి మేదిని ప ♦ యింబడె గృధ్రవిభుండు దేవతల్
పరుగులు వాటి రెచ్చటికొ ♦ పారివనందన దిక్కులేనిదై
సురిఁగె నటంచుఁ జత్తముల ♦ శోకము నందిరి తాపసేంద్రుల
త్తిని సువర్ణ పుష్పములు . దండడి రాలెను కంకరాజుపై. ౮౮౮

ఉ॥ రావణుడార్చె వాగుర * నొటంగి దగుల్కను లేడివోలె భూ
దేవి తనూజ నిహ్వలత * దీల్పడె నూర్చె వడంకె నొచ్చె దుః
ఖావిల తప్తచిత్తయి * యాదరువౌ కొమ త్రుంగిపోవగా
దీవియవోలె నేలబడి * తేఱకి మిక్కిలి కుంది దూపితన్. ౮౯౦

తే॥ నన్ను కాపాడ వచ్చిన * నయగుణుండు, గృధ్రరాజు గతించె ది * క్కె-వ్వరింక
ననుచు జానకి మిక్కిలి * యంగలార్చె, నాదరువువోవ వెల్లువ * నలయుభంగి. ౮౯౧

చ॥ తెలివి యొకింత లేక గుణ * ధీయుతు లక్ష్మణు పల్కుల న్నిరా
కలనముచేసి కోపమున * గాఱులు పల్కితి సాగనంపి త
త్ఫల మిపు డొందితిం దనిలి * బాసటయైన జటాయు వీలెఁ గా
వల మది యెట్టి కష్టముల * పాల్పడఁ జేయునో! యేమి చేయుదుక? ౮౯౨

చ॥ శరణ మొసంగి రక్షణము * సల్పంగ వచ్చిన యీతఁ డీట్లటా?
నరకమునొందఁగాఁ దగిన * బంబుడుదిండి జయంబు నొందుటా?
కరకరిపాపమే జయము * గాంచునె? ధర్మమె యోడివోవునే?
ధరంగల సర్వశాస్త్రములు * దబ్బుటలే? సుకృతంబు వర్ధమే? ౮౯౩

ఉ॥ కొంకక యేను బేలనయి * కోరుటఁ బట్టియె దూరమేగు వీ
రాంకవరేణ్యులార! తగు * న్యాయపథంబున నేగువారికిం
బొంకపు మార్గదర్శియగు * పూతిచరిత్రుండు త్రుడికంబు ని
ర్వంకలఁ బ్రీతిశాలి యగు * పక్షీవరేణ్యుని చూడ రండుటన్ ౮౯౪

తే॥ క్రొత్తది తనంబు చెడఁగొట్టు * కొనకయుంట, నాన్రయన్న మేయైన, వి * న్ననువు నెందు
రాముకోదండమునకు నే * రాణజ్ఞోచ్చు, వంశమునకన్న నాచేటు * వలనఁబ్రబ్బు. ౮౯౫

తే॥ కొడుకుకై ప్రాణములువీడు * కోసలేంద్ర! మైత్రికై ప్రాణములువీడు * మానసియు
నజ్జటాయువు దివఁబరి * వ్యంగసుఖము, గొంగఁబలిచితే? తా నిన్ను * గూడవచ్చె.

తే॥ ఒఱలుచిటులుండు జానకి * నెఱకలుతెగి, నడు జటాయువుగని శేరి * పయిని మట్టి
పెళ్లతో నంసమున నామెఁ * బెట్టికొనుచు, గగనవీధిని పఱచె నా * క్రవ్యభుజుండు ౮౯౬

తే॥ చెనఁటి యాకాశ వీధిని * శీఘ్రగతిని, జరుగఁ గన్నులు మనసును * గిరగిరమని
తిరుగ ధృతిచెడి * దిక్కులు * తెలియకుండ, తన్ను మఱచి జానకిచేష్ట * దప్పియుండె. ౮౯౭

తే॥ పిదపనినుమంత, తెప్పిటి * విహగ భుండు, మింటిదెనఁగాంచి దైత్యుండు * మిగులవేగ
మునను జనకనందిని గొని * పోవుటరసి, మనసు తిపియింపఁగుంది యి * ట్లనియె దుదకు.

క॥ లేరేరి తనయు లిచ్చట, రారేరి ధరాత్మజాత * రావడి యడుపం
గ్రూరాత్ముల రాకాసుల, నేరీతిం గూల్చు వారో? * యెయ్యది తెరువో? ౯౦౦

క॥ రాకాసులఁ బరిమార్చుగఁ, గాకుత్స్థులు జగతిబద్ధఁ ♦ కంకణులగుచో
సీకరణితగునె సీతకుఁ, గై కేయి కడంక యెంత ♦ గావించె దుదిన్? ౯౦౧

క॥ పరమాత్ముడై రాఘవుడై, పరగె నసురవధముసేయఁ ♦ భూపాత్ముడు కా
వరమున నిలువంచించెను, పురుషోత్తము నెదుట నిలువఁ బాలియకయున్నే? ౯౦౨

క॥ నాముద్దుల తనయుడు శ్రీ, రాముడు రక్కసులనెల్లఁ - గ్రచ్చుటఁజంపున్
దామరస జన్ముఖాపము, చే మానిని దాఁక నెఱచుఁ ♦ జెనటి యసురయున్. ౯౦౩

క॥ జనకఁ రక్కసిచెఱబడె, సనిసేయఁగఁ దగినతెక్కఁ ♦ లఱువ్వులైనన్
వనితారత్న సతీత్వం, బనునెఱకలు త్రుంగవనుచు ♦ నారట ముడిగెన్. ౯౦౪

ఉ॥ సత్తువ తగ్గి తెక్కలును ♦ జాఱగ సీత చెఱన్ వదల్చలే
కత్తి న సిగ్గు రాఘవుల ♦ యందలి ప్రేమయు మానసంబులోఁ
గ్రొత్తులువాఱ నిద్రగొను ♦ కోపునఁ గన్నులు మూసియుండె లో
ను తలపాటుతోఁ దెలిసి ♦ యొయ్యనఁ దప్పకయుండె ధీరతన్. ౯౦౫

తే॥ త్వరగఁ బదిలంబుగాఁగ రా-వణుడుజనక, తనయఁగొనిపోయియామెను-తాఁక నెఱచి
విసమువంటి రాకాసుల - పండునడుమఁ, బదినుంచె సశోకికా - వసమునందు. ౯౦౬

లక్ష్మణుడు రాముఁ గానఁ బోవుట

తే॥ అచట హేమకురంగంబు - నంటిపోవు, ససఘురాఘవు డ్దేమంబు - నరసిరాఁగ
సీతయంచిన సొమ్మిత్రి - చెలువునింక, నరయఁబోదము వారల - మఱవనగునె? ౯౦౭

క॥ జానకి నొంటిగ నిడుచుట, చే నేమగునో యటన్న - చింతను సీతా
జాని నిడఁ గాంతి మాసిన, యీనగరము వీడు - భరతు నంగముతోడన్. ౯౦౮

క॥ సాగరమున నొకంబలె, వేగిరమున నడచి రాము - వీక్షించి మన
సాగరము నడచి పరిము, త్సాగిరమున మునిగెఁగనులు - తనివింబొందెన్. ౯౦౯

క॥ తడఁబడి భీతిం బొరయఁగ, నడమగు మారీచురవము - నెఱుంగితి వలనన్
బుడమి తనయ బెగడెడునని, యెడఁదఁదలఁచు రాముడతని. నెలమింగనుచున్. ౯౧౦

ఉ॥ దేహముతోడ మానసముఁ ♦ దీక్షని విక్లమమంది వచ్చె సం
దేహముతోడ మానసముఁ ♦ దీక్షని విక్లమమందు నాకడన్
మోహముతోడ మానసము ♦ మూర్ఛిలఁ దొందఱ వెట్టి పంప వై
దేహియె కారణంబగు ని ♦ ధిం దొలఁగింప జనుల్ సమరులే? ౯౧౧

చ॥ అని తలపోయు చున్న తన ♦ యన్నను డాసి సమస్కరింపఁగా
సనుజని కొఁగిలించుకొని ♦ యత్తరపాటున వచ్చుటెలనన్

వినుటకు వింతయైన ధ్వని ♦ వీనులఁ జేరఁగ నుమ్మలించి మ
జనని భయంబు నొందెఁ బలు ♦ చందములఁ దగవూఁది పల్కినఁ.

ఉ॥ సీవరశ కి ధైర్యముల ♦ నేనెఱిగింప విసంగ నొల్లకే
పోవక యుందువేని పడి ♦ పోయెదఁ జిచ్చున నంచుఁ గానలో
దావముఁ గూర్చి పోవునెడ ♦ ధర్మము కాదని యందు నిల్వలే
కీవగ నామెఁగావ మది - నెంచితి నంచనుజుండు పల్కుఁగఁ.

౬౧౩

ఉ॥ చావఁగనున్నదప్పునొకొ? - నంకటముల్ దొలఁగంగ నూఁకు నే
రేవీధి లేని దక్కట! ని ♦ హీనమతిం బదరె న్నిజంబుగాఁ
గావలి లేనిచో నెడరు ♦ గల్గుచు వచ్చిన యాపదావభుల్
పోవపు వేటుసేయుటకుఁ ♦ బూనిన సోకుల తంత్ర మియ్యదా.

౬౧౪

ఉ॥ నీయెడఁ దప్పలేదు గుణ ♦ సీరధి! ధీ రహితాత్మ సీత నీ
వాయెడఁ బల్కు పల్కుల న ♦ నాదృతి చేసెను నేదలంచిన
ట్లయది పూని నఁ జెఱచె ♦ నే యని యెన్నఁడు నేని డెంద మ
త్యాయతమై కలంకమతి ♦ నందని రాముండు కుండె నెమ్మదిన్.

౬౧౫

ఉ॥ కాలము త్రోవగా ఫలము ♦ గల్గదు జానకీ గాంచు పిమ్మటఁ
దూలును చింత వేఱకట ♦ దోరదయంచు వచించి క్రంచరక
జాలగ దవ్వు నారసము ♦ చందమున న్నడతెంచి లోల వ
క్రాలక సీతయుండిన మ ♦ హావనముఁ దరిసించి యయ్యెడఁ.

౬౧౬

శ్రీ రాముండు సీతలేమికిఁ జిఱియట.

ఉ॥ శ్రీరఘుసీర శేఖరుండు ♦ చింతను పర్ణ కుటీరమందు కాం
తారమునందు నెచ్చటను ♦ ధారణి కన్యక జాడ గానక
ట్లూరక మ్రోచుడ న్నిలిచె ♦ నొత్తిలి కాయము జీవువీడి ని
సార్సరత నొంది పిమ్మటను ♦ నంకట మందుచు రోయు కైవడిఁ.

౬౧౭

ఉ॥ జీవితవాంఛపై నినుగు ♦ చెందిన రాఘవ సార్వభౌముడ
దేవిని కానమి న్నిలిచె ♦ దివ్యనిధిం దనకంచు డాఁపఁగాఁ
జేవిడఁ జోరుఁడొక్కరుండు ♦ చేరి ధరాసలిఁ గెల్ల గించి కొం
పో వెతనొంది దిగ్భ్రమము ♦ పొంది యలంగెడు దీను కైవడిఁ.

౬౧౮

చ॥ తిరుగఁగఁ జూచ్చె భూమియు న ♦ దీనదముల్ కడు సంచలించె సా
గరములు ఘూర్ణి లెఁ గిరులు ♦ క్రక్కదలెఁ దొలివేల్పు కన్నులుం
దిరిగెను సూర్యచంద్రులును ♦ దిక్కటి త్రోవలఁ దప్పినారు శ్రీ
వరుండు తపింప నెయ్యది ధ్రువ వంబుగ నిల్వఁగఁ జాలుఁ జెప్పుమా?:

శా|| కోపంబూనునో పాడిపైఁ ? దనదయం ♦ గోపించునో? పాపముం
గోపంబారఁగఁ జూచునో? త్రిదశులం ♦ గోపించునో? మానులం
గోపన్నుర్నిని కాంచునో? శ్రుతుభిపైఁ ♦ గోపించునో? వేనిపై
గోపంబూనునో? యేమియానో? యనుచుం ♦ గుండె జగజ్జాలముల్.

చ|| సకలము డింది లోకవిభు - చక్కని గర్భము సాచ్చువేళలోఁ
గకవికచెంది లోకములు - క్రన్న విపర్యయ మొందుకై వడిక
సకల జగచ్చరణ్య గుణ - జాలుని రాము మనంబు వేగఁగా
మోకములు కొండలుం జనము - మేదిని నాకము చెందె దుఃఖమున్. ౯౨౧

ఉ|| కాంచుము తేరి చక్రము ది - గంబడి పోయినదారి యియ్యడక
గాంచుము దేని దాక భయ - కంపితుడై భువి జెల్లగించుటల్
కాంచఁగరాదు కార్యమిట - గాడ్పడి యజ్ఞులపోల్చినిల్చినక
కాంచఁగ నౌను వాచు దవు - గాఢ జను ముందని లక్ష్మణుండనన్. ౯౨౨

రామలక్ష్మణులు సీతను వెదకుచుఁబోవుట.

చ|| సరియని రామచంద్రుఁడును - చయ్యన నాయుధముల్ ధరించి పెం
దెరువును పట్టి ప్రూఱులవ - నీ ధరము ల్బలఁగంగ వేగమై
వరదము భూమిమీఁద జని - నంతకు దురమ కాననస్థలిన్
దరియుచు దాటుచుం గడక - తక్కుక యేగె ననుంగుడమ్ముతో. ౯౨౩

చ|| ధరణి శతాంగ చక్రముల - దారియు గుర్తులు తేలిపోయి యం
బరమున నేగిసట్లు సడి - సాటుటచే వ్రణమందు నీ పె పో
టారసిన లీలఁ దోఁపఁ గన - నోపుట కెయ్యది మార్గమంచు నం
బురుహవిలోచనం డనఁ బ్ర - పూర్ణ గుణాంబుధి లక్ష్మణుండనున్. ౯౨౪

శా|| అన్నా! చూడుము తేరు దక్షిణదిశా - ప్రాంతానకుం బోయిన
తెన్నుంగాఁదగు సీతరంబు పొడవే - యివ్వోవు మార్గంబు నీ
కన్నుల్ బాష్పము గార్చుచుండ నెదియుం - గాన్పించునే? పోదమీ
తెన్నుంబట్టి యుదంతముల్ తెలియనాఁ - డెల్లంబుగా మీఁదటన్.

చ|| అన నది యుక్తమంచు వను - ధాధివ వర్ష్యుడు తమ్ముతోడ యో
జనములు రెండు దాఁటిచని - చక్కటి నొక్కనగేంద్రమే ప్రభం
జనహతిఁ దల్లక్రించులుగ - జాతినకై వడి వీణెటెక్కె మొం
డనువుగ ధారణిం బడుట - యల్లనఁ గాంచెను నంశయించుచున్. ౯౨౬

చ|| కని జనకాత్మజాతకయి - కయ్యము గల్గిన దియ్యెడక భరం
బున దనుజాళితో విబుధ - ముఖ్యులకంఠుఁ డలంచి తుండ వు

ర్దనమునఁజాలు వ్రీలఁగని - తద్దయుఁ గన్నుల బాష్పబిందువుల్
తొనఁకఁగ లక్షణుఁగని ను - దుఃఖముతో రఘురాముఁ డిట్లు నున్. ౯౨2

చ॥ అరయుము లక్ష్మణా! జనకుఁ - డైన జటాయు కరాళ తుండఁడు
ర్భరహతిచేతఁ ద్రుంగినది - రాజిత సత్త్వముచే నెదుర్చు న
పురమగుణాబ్ధి కేమిగతి - పాటిలెనో? యొకరుండు దేహమున్
వరఁజెను వార్ధకానఁ బలు - వత్సరముల్ కడద్రోచె నావుడున్. ౯౨౮

ఉ॥ మంచిదె తండ్రి చాల మతి - మంతుఁడు వృద్ధుఁడు సత్త్వశాలియున్
గ్రంచరనేగి యాతనిని - కాంతము వారల నడ్లగించుచున్
మించి నిశాటులం దునిమి - మేలుగ నీరచెఱున్ వదల్చు యో
చించుచు నిట్టులుంట సాగనే యని తమ్ముఁడు పల్క - రాముఁడున్. ౯౩౯

ఉ॥ జాలమొసర్ప కేగుటయె ♦ చక్కటియంచుఁ దలంచి భూమిపై
గాలివలెం జరించుచును ♦ గాలిపటంబు క్రియఁభజించి జం
ఘాలురు రామలక్ష్మణులు ♦ కార్ముకమొక్కటి యింద్రచాపముం
బోలెఁ బయోధి వీచికయుఁ ♦ బోలెఁ దునుంగుట గాంచి రచ్చటన్. ౯౩౦

ఉ॥ తమ్ముడ! కాంచితే ధనువు ♦ ధారణిబడ్డది దేవదాసపుత్
క్రమ్మి పయోనిధిం జలుకు ♦ కవ్వపుఁగొండను పోలు సత్త్వఁడుం
దమ్ములపొందుఁ బోలిన ప్ర ♦ తాపము గల్గిన యజ్జటాయువే
యమ్మొయఁ ద్రుంచెనంచు సమ ♦ రావనిఁజూచుచుఁ బోయిరిద్దఱున్. ౯౩౧

తే॥ మఱియుఁగొంతదూరముపోయి, మరలఁగనిరి, హూలమొక్కండునారాచఁజాలమున్న
తూణములు రెండు కొండల ♦ తుండులట్లు, పడి విరాజిలు టాశ్చర్య ♦ భరితులగుచు.

తే॥ మఱియుఁగొంతదూరముపోయి, వెఱుగగులుప, సూర్యచంద్రులురిక్కలు, సారిదిఁజేరు
కరణినున్న బొందడమును ♦ కానయెల్లఁ, గ్రమ్ముకొనఁ జీల్చివై చుట, గాంచినచట ౯౩౩

తే॥ పవన జవన తురంగముల్ ♦ పడినచోటు, సారథియుఁ దలదెగిపడి ♦ చచ్చుతావు
వానియనుచరుల్ కెడసిన ♦ తానములును, పం క్తికంఠుఁడు సోలిన ♦ పట్టుగనిరి. ౯౩౪

తే॥ ప్రళయవేళను భానుబిం ♦ బములు పెక్కు, లుర్విఁగూలిన కరణి ర ♦ తొన్నెజ్వలత్రు
శస్త్రకుండలములు విభూ ♦ మణచయంబు, తెరలుటంగని కేలువి ♦ దిర్చికొనిరి. ౯౩౫

తే॥ అంగదములు కుండలములు ♦ హారరత్న, మకుటములు పెక్కులున్నవి, మనజనకుఁడు
వృద్ధుతోఁ బోర నిల్చిన, వీరవరులు, శరభములఁ బోలు పెక్కుండ్రఁజాడ దోచె. ౯౩౬

తే॥ శ్రీశుఁడిట్లన లక్ష్మణ ♦ సింహమువిని, తలలుచేతులు పెక్కులై ♦ తనరుకతన
తండ్రితో ననిసేసిన ♦ దై త్యవరుఁడు, దశముఖుండని నామదిఁ ♦ దలఁతు ననియె

తే॥ తమ్ముపలుకులు నమ్మిడెం ♦ దమ్ముకనులు, నిప్పులురలంగఁ జూచుచు ♦ నెగచినడచు
రఘువరుండు రుగిర సాగఁగఁగమునఁదేలు, నురుతరాద్రినాఁజనుజటాఁయువునుకాంచె.

జటాయువుంగాంచి రాముండు చింతిలుట

ఉ॥ తత్తమంది రాఘవుండు ♦ తామరజేకులవంటి కన్నులం
జొత్తిలు బాష్పమల్ తెరువు ♦ చూపఁగ నీయక యడ్డునెట్టఁ దా
నొత్తిలి త్రుడికై వడిన ♦ సూక్ష్మర వైఖరి నొప్పు పక్షిరా
జోత్తముపైఁ బడెన్ భవుని ♦ లోచ్చయమందొక యంజనాద్రినాన్. ౨౩౯

తే॥ గడియనేవు రాముండు రామ్మ ♦ గాంచియుండె, లక్ష్మణుం డశ్రుమిళితజఁ లంబుచల్ల
నలినదళలీల గల నయ ♦ నములుదెఱచి, మెల్లమెల్లన నిట్లని ♦ పల్లటిల్లె ౨౪౦

చ॥ పితరులఁ జంపుకొంచుం ♦ బృథివీస్థలి నెవ్వఁడు తొల్లి నావలెన్
బ్రతికెను?మున్నె కన్నసిత్వ ♦ పాదుని వీడితి మాకుఁగాఁగ నీ
తతి ననువుల్ త్యజించితిని ♦ తిండిని నీవు నికేడి దిక్కు? దు
ష్కృతి నగునేను మీయెడఁ బ ♦ రేతవిభుండనుగా జనించితిన్. ౨౪౧

చ॥ జననిని పోలు ప్రేమగుణ ♦ శాలిని భావి నెఱుంగ కిట్టులే
ననయము నొందితిన్ దెలివి ♦ నందని జానకీకీడుద్రోవఁదో
డెనయక యొంటిమై నిడుమ ♦ నెన్నక మిత్రఋణంబు దీర్చితో
క్కనికినిగాని నేనెక వ ♦ గం గడియించుట యే ఫలంబుకై? ౨౪౨

ఉ॥ ఏనును తుచ్చజీవనుల ♦ సేగియె యుందును చూడలేని న
స్మానుల దుఃఖిమూల్ దొలప ♦ మాటయొసంగితిఁగాన జీవముల్
పూనినవాడ మ్రానివలె ♦ బొల్చి సుకృత్యము చేయకున్నచో
సేనరజన్మమున్ నిలుప ♦ నిచ్చవహింప ధరాతలమృతన్ ౨౪౩

చ॥ తరుణి చెఱుం దగుల్వడుట ♦ ధర్మగర్విష్టుని నిన్నుచంపు ము
మ్మరుం డనువూని యుండుటయు ♦ గాదిలి తండ్రిని మమ్మువీడుటల్
మెరమెరనింప హస్తమున ♦ మేరువువోలిన విల్లుపూని చి
త్తరువు క్రియం జలింపక వి ♦ తంబటి నిల్చిన వాడఁజెల్లరే! ౨౪౪

మ॥ ననుపోల్గిరితిగల్గు వారు గలరే - నాజెంబుగాఁ బ్రాకృతం
బనుభోగించుచునున్న నీత గనుగో - నవ్యాహత స్థైర్యమున్
దనరంజూ పి కృతార్థతగొను మహా - త్మా! యొక్కనీచుండు ని
న్ననుమానింపక కూల్చిపోవ నెక శౌ - ర్యం బుండియుం గాల్పనే? ౨౪౫

తే॥ పలువిలంబుల నృపుణ్ణి - పనవిచిత్ర, వికలతం జెందె; సామితి - వెగడుకుడిచె;
నపుడు సుంత తెలివినొంది యండజేంద్రుఁ, దూర్పుపుచ్చుచు నిర్దురఁ నొగినిగాంచె.

తే॥ రాఘవులఁగని నమ్ముడ - న్రములుగురియ, తెగినతెక్కలు ప్రాణంబు - తివిరినప్త
భువనములఁ బొందుపోలికఁ బొంగినింద - పాపివై చితిసనియల్లఁ బలుకఁదొడఁగె. ౯౮౭

జటాయువు రామలక్ష్మణులకుఁ గర్మప్రభావము దెలుపుట.

ఉ॥ పుణ్యచరిత్రులార! పాలి ♦ వోవు శరీరము వీడ నుంటి నా
పుణ్యవశంబునం దెలియం ♦ బొందితి మిమ్ముని చేరఁ బిల్చి యా
పుణ్య జనేశు శీర్షములఁ ♦ బొడ్చిన ముక్కున భానువంశ రా
ద్గణ్యుల మస్తకంబుల రు ♦ టంబుగ మూర్ఖుని వెండి యిట్లనున్. ౯౮౮

ఉ॥ వంచనచేత జానకికి ♦ వచ్చె దొనంగని మున్నె యెందలిన్
జంచలనేత్ర నొంటి నుట ♦ జంబున వీడితిరేల? యన్న ధ
ర్మాంచిత మూర్తి లక్ష్మణుఁడు ♦ హావడి కారణమెల్లఁ దేట గా
వించి వచింప నాతఁడును ♦ వీనులు క్రుంగ విసంగ లేమికిన్. ౯౮౯

తే॥ వెండి మోమును గన రామఁవిభుఁ డెఱింగి, తెలుసఁ జెవిడ సామితిఁ తెలియఁ బలుక
విని గ్రహించి కుమారులు, వెగడు పడక, యుండునట్లు పల్కుఁగ నెంచి యొయ్యననియె

తే॥ క్రొత్తగా నొక్క రెద్దియుఁ గూర్చలేరు, జన్మ సుఖ దుఃఖములు కర్మఁనంచయమునఁ
గలుగు నని యెఱుంగక యున్నఁ ♦ గర్మములను, బుద్ధిచే జయించుట యెట్లు పొనఁగు

చ॥ విధి కృతమంచు నెంచదగు ♦ వీడలు గల్గినవేళ మానసం బ్రేపుడ? ౯౯౦
బధికముగాఁ గ నొవ్వఁ దన ♦ యక్కఱ మానుట ధీరధర్మమే?
బుధనుతమైన లోకమును ♦ పోడిమి నృప్తి యొనర్చి నట్టి యా
విధికిని మస్తకం బొకటి ♦ వీడఁగఁ జేసిన కర్మ మల్పమే? ౯౯౧

మ॥ సుఖదుఃఖంబులు గల్గినవేళ తొలఁగం ♦ జూడంగ నొనర్చిదే?
మఖ విద్యేషి కపాలియై తిరియఁగా ♦ మార్పించె రాహు గ్రహ
ప్రఖరాశీ గ్రసితుల్ రవీందులు, చెడున్ ♦ వర్ధిల్లు శుభ్రాంశుఁడీ
నిఖలాండంబులు కర్మచేతఁ బూడమున్ ♦ నిల్పున్ నశించున్ దుదిన్.

క॥ చెడుగులు వచ్చుట తీఱుట, పుడమి జనుని పూర్వ కర్మ ♦ మున నగు నిక్కం
బిడుమల నింద్రుఁడు పెక్కులు, కుడువఁడె తొలి? మీరు వినరె, గురుశాపమున్?.

అ॥ సాటిలేని యోధ ♦ శంబరాసురునిచే, నిర్జరాధిపుండు ♦ నింద నొంద
నపుడు వానిఁ గూల్చె ♦ నజ పట్టి మీతండ్రి, కర్మపునస యిన్ని ♦ గలుగుఁ జువ్వె.

ఉ॥ వీరవతంస! జానకిని ♦ వీడుటయున్ దనుజులి ధర్మపుణ్
మీటి చరించి తెంచుటయు ♦ మిక్కిలి భేదము సంఘటించె నీ
ధారణి నజ్జనావళికి ♦ దానిఁ దొలంపుము క్రూరదైత్యులన్
ధీరత సంహరింపుము క ♦ దింపుము కీర్తిని నిల్పు ధర్మమున్. ౯౫౬

ఉ॥ భూమిఁ బెకల్చి యెత్తి కొని ♦ భూమిజు గైకొని పోవుదైత్యు నా
స్థేమముఁ జూపి పోరితిఁ దు ♦ దిక్ దనుజేంద్రుఁడు శంభుఁ డిచ్చుప్రో
ద్భీమ కరానిచే జతను ♦ వీనరవోవఁగ నిట్లు చేసె నా
కీమరణార్తి గల్గినది ♦ యిప్పుడె రాజకులావతంసమా! ౯౫౭

శ్రీరాముఁడు దివిజులపైఁ గినుకఁ గొనుట.

క॥ ఆమాటలు చెవిఁబడ శ్రీ, ధాముని కనుదోయి రక్త ♦ ధారలఁ గురిసెన్
భీమముగ భ్రుకుటి ముడివడె, ధూమముతో నగ్నిలే చెఁ ♦ దొటితె జగముల్. ౯౫౮

చ॥ నిలుకడ దప్పె ధాత్రి ధర ♦ నీ ధరముల్ పెరిగెన్ దినేశ చం
ద్రులు గ్రహముల్ గతుల్ బెడియఁ ♦ దోయజగర్భుఁడు తెక్కిడెన్ జగ
ద్విలయము నాకము న్వడఁకె ♦ దిగ్గజముల్ బెదరెన్ సమస్తముం
దెలిసికొనెన్ రఘుప్రవరు ♦ దీపిత సత్త్వపరాక్రమ సితుల్. ౯౫౯

తే॥ ఎవరిపై వ్రాలునొక్కొయి ♦ యార్జ్యయనుచు, జగములెల్లను బెగఁదొంది, నంచలింపఁ
బాగయు నిప్పును వెలువడ ♦ భూరి భీక, రముగ నట్టహాసంబుతో ♦ రాముఁ డనియె.

చ॥ తెలివి యొకింతలేని యొక ♦ తెక్కలి దైత్యుఁడు నాసతీమణిన్
బలమునఁ గొంచుఁ బోవ నొక ♦ పాటిగ మీరిటు గాఁగ సుంతి భీ
తిలని దిశావృతంబు జగ ♦ తీ తలముం గని యూరకున్న ది
వ్యులఁ బరిమార్తు నిష్టై కని ♦ యూట నందుమ తండ్రి! యాయెడన్.

ఉ॥ రిక్కలు రాల సూర్యుఁడును ♦ ప్రేల సభస్థని నిప్పుగ్రమ్మగా
నొక్కటఁ బంచ భూతములు ♦ నుర్వి చరాచర జీవ కోటులున్
సుక్క సమస్తలోకములు ♦ చూర్ణముగా దిశలుం బగుల్లుగా
నుక్కటి బ్రుంగుచుండఁగ న ♦ ముత్సుకతన్ గను తండ్రి! యిత్తటిన్.

చ॥ అని రఘువుంగవ్రం డడర ♦ సంబుజ మిత్తుఁడు మేఘ మండలం
బున నడఁగారె దిక్కరులు ♦ పొక్కుచుఁ బాతె జంగంబులెల్ల జం
కెనయును బిమ్మిటిం గొనిన ♦ భేదము చెప్పఁగ నేల? దిట్ట ల
క్ష్యుఁడును జంకెన్న నుడి ♦ చాలదో? తక్కటి యేల పల్కఁగన్? ౯౬౩

జటాయువు రామునకుఁ గర్తవ్యము దెలిపి ముక్తుఁడగుట.

ఉ॥ రాఘవు కోప జృంభణ భ • రంబు జటాయువు గాంచి యిట్లనున్
నీ ఘనకోపమున్ విడుము • నిర్జరులున్ ముని చంద్రులున్ వరా
మోఘ భవద్బలంబునన • మోఱకు సోఁకుల పోరుసేగి దుః
ఖోఘములం ద్యజింతురు దు • రాత్ముల వేతొక రీతి దోర్తురే? ౯౬౮

చ॥ లజని వరంబుచే మదము • సంది దురాత్ముఁడు చేయు చేతి ల
క్కజముగ నాయెడం దెలిసె • గాదె? మఱొక్కటి యేల చూపఁగన్?
భుజగులు వేల్పులు న్నరులు • పూజ్యుఁడు బ్రహ్మయు వానిసేవలన్
గుజగుజవోప, ధర్మపును • కోరి చరించెడు వారలుందురే? ౯౬౯

ఉ॥ వైకులయొద్ద నేవకుల • వైఖరి స్త్రీలవలెం జరించుచున్
భూరి సుఖంబుల నివ్వించి • పొక్కుచుఁజావక వేల్పు లెల్ల మున్
శ్రీ రమణుండు పాల్కుడలె • జిల్కిన వేళ ననుగ్రహించి దే
వారుల నేమటించుచు ద • యన్ సుధ యాయఁగ నుండిరింతకున్.

ఉ॥ బాహు బలాఘ్నలార! వర • వర్ణినిఁ గాఁల నొంటి డించి మా
యా హరిణంబు వెంటఁ జని • యచ్చపు మీకులగౌరవంబు సం
దాహ మొనర్చినార లది • తప్పక మీదగు తప్పుగాక సం
దేహములేల? మానవులు - దెప్పిన వారల నేరమానోక? ౯౭౦

ఉ॥ కావున గోప మందకుము - కాంతి యరుంధతి వంటి సేతి దుః
ఖావలె బాపి వేలుపుల • యంగద క్రుంగఁగఁ బాడి వర్ధిలన్
రావణుఁ గూల్చి లోకముల - రక్షణసేయును యంచుఁబల్కి- తా
పావిల మానసుండయి ద • యాఘ జటాయువు మూసెఁగన్నులన్. ౯౭౧

మ॥ విహగశ్రేష్ఠు విసీతి సంభృత వచో • విన్యాసమున్ మూర్ధమం
దహరేశాస్వయుఁడూనె నాత్మ పితృవా • క్యాభింబలెన్; ధర్మ సం
గ్రహమున్ దైత్య వధంబు ముఖ్యమగు నా • కర్తవ్య మిచ్చోఁగ్రుథా
బహుళ వ్యాప్యతులేల యంచు నుడిగెన్ • బ్రజాయతుండై వెనెన్.

మ॥ శ్రమగొన్నారలు బాధ నొందితిరి ని • శ్రాంతిం గొనుం జేను పోఁ
డిమి మీయాజ్ఞ శిరమ్మనం దునుచు కం • బున్ వేటు నాకేది మో
దము గల్గించును? సేత నెచ్చటికి నా • దైత్యుండు కొంపోయె? ద
త్రిమముం దెల్పుఁడు నా జటాయు వలసెన్ • దప్పెన్ స్మృతిఁమోఁదటన్.

మ॥ అరవిందాసన శంకరాదులును సర్వా • మ్నాయముల్ వేసి పా.
ద రజంబుం గినుగొంటకై శ్రమములన్ • దైవాఱగా నోర్చియున్

బోరయం జాలవో యట్టి రామ చరణం ♦ బుల్ గాంచి ధన్యాత్ముడై
దొరసెన్ శాశ్వతమాక్షు లక్ష్మీ విహగేం ♦ ద్రుం డాత్మ సాక్షాత్కృతిన్.

మ॥ అటఁ బక్షింద్రుఁడు ముక్తి నొందఁగ నిలిం ♦ సాదుల్ రఘుశ్రేష్ఠులు
త్కట శోకావలచితులై యల కాం ♦ తార ప్రదేశంబు నం
కట పాటొందె మృగాళితోఁ దరులతో ♦ త్కృ భృత్యమూహంబుతో
బటు దుఃఖంబున శీరమందు కరముల్ ♦ బంధించె లోకావళుల్. ౯౨౨

మ॥ శ్రమలం బొందితి దుష్టరాక్షసునిచే ♦ శౌర్యంబు గోల్పోయితిన్
దమి నై ఘోర తపంబు సేయుదున? దై ♦ త్యక్తేశ మర్దించునా?
యమి నై ప్రాణములం ద్యజింతున? మహా ♦ యం బెయ్యదోతెల్పు శ్రే
యములం గూర్చెడు తండ్రి గోలుపడి యె ♦ ట్లంకింతు జీవంబులన్? ౯౨౩

మ॥ అను నన్నంగని తమ్ముడిట్లను మహా ♦ త్కా! నిత్యతేజా! పురా
తన కర్మంబుల నింద సేయఁ దగునే? దాయంబు రైచ్చెనఁ జిం
తను పొందన్ ఫలమున్నె? రక్కసులఁ గ్రో ♦ ధం బాఱఁ జక్కాడి యా
వెనుకన్ దుఃఖము నొందఁగాఁదగు మదిన్ ♦ పీక్షింపుమా తత్త్వమున్.

శా॥ అన్నా! మీరు మదిం గలంగి కడు నై ♦ న్యంబూని విభ్రాంతి నా
పన్ను మావనినెన్ విడన్ దలతురే ♦ బందీకృతన్? బుద్ధి సం
పన్నుండా మనతండ్రి గీటడఁచు క్ర ♦ వ్యాదున్ వడిం జంప కి
ల్లెన్నన్ శోక పయోధిఁ గ్రుంకుచుఁ దపం ♦ బీ కొంటయు బోలునే?

మ॥ అనుజ శ్రేష్ఠుని వాక్కులొప్ప విని ♦ దైన్యంబున్ విసర్జించి యా
దనుజ శ్రేణి నధించుటే తగవుగాఁ ♦ దర్శించి సామిత్రితో
మనుజాధీశుఁడు పల్కు నీతినికి నం ♦ స్కారంబు గాంతమా
తనుజస్మల్వత నౌర్ధవ దైహికములం ♦ దాత్పర్యమేపారఁగన్. ౯౨౬

తే॥ అని యగురు చందనోధనా ♦ లరసి తెచ్చి, పేర్చి దర్బలు సాపి పై ♦ విరులు సల్లి
యరణి మధించుచి యనలంబు ♦ నెరియఁజేసి, విమల జలమున స్నానాది ♦ విధులుదీర్చి

చ॥ కరములఁ బట్టి యెత్తి తగఁ ♦ గాష్టము సేర్పనఁ జేర్చి వేద వి
ద్యరుఁడు రఘుద్వహుండు శ్రుతి ♦ పద్ధతిఁ దక్కకచేసి యవ్వలన్
శిరము కెలంకునం గొఱవి ♦ జేర్చి దహించి కొలంకులోనఁ గ్రుం
కి రహిని తర్పణాదులను ♦ గీపుడ కూడఁగఁ జేసి నెమ్మదిన్. ౯౨౭

తే॥ పితరులకు నెల్లఁ దర్పణ ♦ విధులు తీర్చి, యిండుక జలంబు తా ♦ ద్రావిత్వప్రికొంద
బ్రహ్మ మొదలుగ నెల్ల జీ ♦ వ ప్రతాన, ముఖును సంత్పత్తి నహింసాచే మోదనుంది

ము॥ జయ శీలుండగు రామ భూవరుడు శా ♦ శ్రు ప్రక్రియల్ దీర్చి సం
శయముల్ మాని నిశాట మర్దన మహా ♦ సక్తిం బ్రకాశింప ని
శ్చయ సంతోషమునఁ దలిర్చెఁ గ్రతు భు ♦ కన్ఘంబు, భానుండుఁ ద
త్క్రియఁ దానుం బాసరింప నేగెననఁ గుం ♦ కెం బశ్చిమాంభోనిధి. ౯౮౦

౯ అయోముఖి పటలము (౧౦౧)

చ॥ సరగున రామ లక్ష్మణులు ♦ సంజను తత్త్వని వీడి కారు చి
చ్చు రవులు వెల్లుచేఁ దెరువు ♦ చొప్పు గనంబడ నొక్క నల్లనా
గిరివరమందు చేరి రటఁ ♦ గిల్కొనె నింద్రు జయించి రేఁగు రే
దిరుగుడు మూఁకలట్లు కడుఁ ♦ దెట్టియలై యిరు లగ్గలించుచు. ౯౮౧

ఉ॥ అయ్యెడ కానలుక గిరులు ♦ సన్నియుఁ దేనియ చింది వాగులక
గ్రయ్యగ దుఃఖమొందు క్రియఁ ♦ గానగ నయ్యన వారి చింతతో
నెయ్య జలాయుపాతమును ♦ నిండిన కోపము నాన తెల్వియుక
డయ్యటయుం బెనంగొని యె ♦ డందల మిక్కిలి నొంచి యూరిచె. ౯౮౨

మ॥ ఘన విజ్ఞానము లేని మూఁగుడు తగం ♦ గర్మంబుచే నొందు సం
జనంబుంబలె రేయియుక, ఘృతము నో ♦ జం బోయ వర్ధిలు న
గ్నిని పోలెం గడు వేడి యూర్పులు పెరిం ♦ గెక, నిద్రరాదయ్యె రా
ముచకు న్నిందిత రీతి దార జనకుల్ ♦ పోరాములం బొందుటక. ౯౮౩

రాముడు సీతం చలించికొని పరితపించుట.

రాము నేత్రపద్మంబులు ♦ రాత్రులందు, ముడుంగకుండుట సీతయక ♦ జడధి కన్య
వీడి యుంటాకో? తన్మృఖ ♦ యధుని చూడ, కుంటవలననో? మది తన ♦ యొద్దలేదో?

తరల॥ అతిని కన్నుల మ్రోలు గప్పడి ♦ నట్టులున్న వసుంధరా
సుత వరాకృతి కప్పి కుప్పలు ♦ శోషిలం బాలుపారె దా
మతిని నిబ్బరమంది లక్ష్మణు ♦ మాడ్కి తెప్పలు వ్రాల్చు క
ట్లతివ రూపు నిమేషణ స్థితి ♦ నంది కాంచుచు నుండగక. ౯౮౪

లే॥ మైథిలాత్మజ శోభాయ ♦ మానమైన, మోము గాంచితి నని తాను ♦ మురియునట్లు
మలయపవననర్పము ప్రాకు ♦ మలచజ్జయను, కాంతిగల చంద్రబింబంబు ♦ కానఁబడియె.

చ॥ అతనుడు పొంచియున్న తెర ♦ నవ్వలఁ ద్రోచి జగంబు లెల్ల నా
యతమతిఁ గాంచు నట్టులు ర ♦ యంబుచఁజేసిన చంద్రకాంతు లు
ద్ధతి భుజగంబు ఘోరనవ ♦ దంష్ట్రలతోడ వియోగ బాధిత
ప్రతీతిని కాటవైచి యెలు ♦ వంతలు గూర్చెడు నట్లు లేనరెక. ౯౮౫

చా జనకజ లేని చింతయు వి ♦ సంబును చల్లెడు చంద్రుడీడయున్
 బెనఁగొన నేమిదోచక వి ♦ భిన్నతనొంది ఘణేంద్రువంటి ప్ర
 న్నని మృదురోమరాజి నలి ♦ సమ్మును మించిన మోము పాలఁ బో
 లిన పలుకుల్ గలట్టి లవ ♦ లీలలితాంగిఁ దలంచి కుందుచున్. ౯౦౮

క॥ పెదవులఁ గఱచుచు నిట్టూ, ర్పిదవ భుజము లదర నిన కు ♦ లోత్తముఁడు మదిన్
 మదగజము విఱిచివై వఁగఁ, గుదివడు లేఁ గొమ్మనంటి ♦ కోమలిఁ దలఁచున్. ౯౦౯

ఉ॥ వంచిన నింటితో వడిగ ♦ వచ్చును వచ్చునటంచు దిక్కులం
 కించుచుఁ జూచె నేమొకిల ♦ కించితవర్తన నంచు లోన భా
 వించుచు వార్ధిపై నిరియు ♦ వీచికలంబలె నెచ్చుతగ్గుగా
 వించెడు నూర్పుతోడఁ బల ♦ వించె మదిం బయ లుబ్బకుండఁగన్. ౯౧౦

తరల॥ మెఱుపుఁ బోలిన వక్రదంష్ట్రలు ♦ మీఱ భీకరరూపుఁడై
 వెఱుపు పుట్టఁగ నీల్గునిల్మని ♦ వెక్కసించుచుఁ బంక్తి కం
 ధరుఁడు డాసినవేళ జానకి ♦ తత్తఱించెనో? సోలెనో?
 విరవిరం గొని విహ్వలించెనో? ♦ భీతి నన్ను తలంచెనో? ౯౧౧

తరల॥ విషధరంబు గ్రసించుచుండఁగ ♦ విన్ననొ విధువైఖరిన్
 విషమ సంస్థితికొందు మైథిలి ♦ వీరుఁడేలొకొ రాఁడు నా
 విషయమే యింక విస్మరించునో? - విశ్రవ స్సుతు ధాటికిన్
 విషధరాధ శరీరుఁ డట్కియె ♦ వీడెనంచుఁ దలంచెనో? ౯౧౨

తే॥ అనుచుఁ బరువును ప్రేమంబుఁ దనకు జ్ఞప్తి, పఱువఁ గష్టమునొందిజీవములుకలఁగ
 దైన్యమందిన శ్రీరామ ♦ ధాత్రివరుఁడు, తలరి నాకింక విల్లు కా ♦ వలెనె? యనుచు

తే॥ ధనువు నెగ దిగఁ జూచి మం ♦ దస్మితంబు, నేయు భుజగిరులం గాంచి ♦ చిన్నవోవుఁ
 జెలువఁ గాపాడలేమికి ♦ సిగ్గునొందుఁ, గడకు రాఁగల నిందకుఁ ♦ గలఁగి జంకు. ౯౧౩

తే॥ మంద పవనునిచే మేను ♦ మలయుచుండ, నానారోహ కులనతి ♦ నన్ను పాసి
 పరితపించెనొ ప్రాణముల్ పాసె నేమొ, యచుచు నిట్టూర్పులొనరించు ♦ నటమటించు

క॥ జగములఁ గావఁగఁ బూనితి, మగువ నొకతెఁ గావలేక ♦ మఱుఁగుచు నుంటిన్
 జగజెట్టి గానె యేనని, సగు సిగ్గిలు నలఁతనొందు ♦ నవయుం గుములున్. ౯౧౪

క॥ నునలును తమ్ముఁడు పఱచిన, కిసలయములు మాఁడిపోవఁ ♦ గెడవును నూత్ను
 వ్యసనము వర్ధిలఁగ మా, ననముం దపియింప బ్రమయు ♦ నలఁకువ పెండున్. ౯౧౫

ఆ॥ కమలములను పోలు - కనుల తెప్పలు వ్రాల్చి, కల్పకాలములను - కడపు నతఁడు
 నిసి ముగింపు గనఁడు - నెలఁతే లేమియొ? యభి, మానముననో? కతము. కానరాదు,

క॥ అన్నాలక్ష్యణ! దివసము, లన్నియు మును సమములగుట - యరయుదు గద నేఁ
డిన్నియమమ్మున నిన్నటి, కన్నను నిసి దీర్ఘమైన కత - మెయ్యదియో? ౯౯౯

క॥ చెలి మోము సాటి నెవయమి, నలఁగుదు సిగ్గునను దిన ది - నంబు మలయుచున్
నలతేఁడా! నానతి ముఖ, జలజము మఱుంగగుడు నేఁ డె - సంగెదు కడిమిన్. ౧౦౦౦

క॥ గగనమున నుండి సూర్యుడు, పొగఁజొందిన తనకులంబు - పొలుపు సమసి నేఁ
డగఁజొందె ననుచుఁ జింతను, జగతీనలి దాఁటి యవల - జని మరలంజో? ౧౦౦౧

అ॥ ఇనుఁడు పుట్టకుండె ♦ నేల? వివస్వంతు, గుట్టములను రథముఁ ♦ గూడఁబట్టి
కట్టి రావణుండు ♦ కారాగృహంబున, నుంచఁబోలుఁ గాక ♦ యున్నరాఁడె? ౧౦౦౨

అ॥ ఉడుకఁబోలుఁ మధ్య ♦ మొప్పారు జానకి, కానకుండు పొడవు ♦ గలుగు రాత్రి
తోడ లోకలయము ♦ తోతెంచు జాడలే, యెఱుంగనయ్యె మదికి ♦ నితనిజము. ౧౦౦౩

తే॥ తాపసులకుఁ గ్లేశముఁ గూర్చి, ధాత్రిచందు, ప్రాణులంజంపి తిను దైత్యువరులు బ్రతికి
యుందురేనియు ధర్మవ్రతనూఁదియున్న, వారు నిల్తురే? తగవునవలలునేది? ౧౦౦౪

అ॥ చెఱకు వింటఁ దేంట ♦ శింజిని నెక్కించి, విరి శరములఁ బూని ♦ వేయఁ దొడఁగె
మారుఁ డంబరంబు ♦ మఱుంగుననిల్చిరా, ఘువుని మనసు తలరి ♦ కలఁగిమలఁగ. ౧౦౦౫

ఉ॥ వీడిన దానిఁ గైకొనఁగ ♦ వీ లిసుమంత లభించునేని యా
వీడినదానికై జతను ♦ వేకొను మానవుపోల్కి రాముమై
పోడిమిఁ గాంచి మానసము ♦ పొక్కఁగ మారుఁడు కుండె మున్నుతా
నాడిక రుద్రుకంటి సెగఁ ♦ దాఱిన మేనిఁ దలంచి పొందఁగ. ౧౦౦౬

తే॥ నీలసీరదశ్యాముని ♦ నెమ్మనమునఁ, దూఱి యారాత్రి శూలమై ♦ దూసిపోవఁ
గమల గర్భుని కల్పాంత ♦ కాలమట్లు, కడచెఁ జీకట్లు కొండల ♦ గవుల కేగె ౧౦౦౭

ఉ॥ క్షీరపయోధిఁ దా వలచు ♦ శేషుని శయ్యను నిద్రవీడి నీ
తారమణి మణి విరహ ♦ దాహ రసాంబుధి ముగ్గుచున్న యా
వీరుఁడు నీడజాది వన ♦ విశ్రుత నాదము తోడఁ దన్నివం
గారవమొప్పు లేచె; నటు ♦ గల్గక జీవులకున్నె నిల్కడల్? ౧౦౦౮

చ॥ నెమిథులు జింకలున్ గరులు ♦ నెమ్మది జంటలుగాఁ జరించుటల్
తమకుమఁ గాంచు రామునకు ♦ ధైర్యము నిల్చునె? తేనెకోకిలం
బమృతము వీణ వేణువు వ ♦ రాంగ రసాలముఁ గేరు క్రమ వా
క్యములు గలట్టి మైథిలిని ♦ కానలఁ గోల్పడి కుండకుండునే? ౧౦౦౯

చ॥ తైలతెలవాఱఁ గాంచియును ♦ తేకువ జానకి యించు పల్కులన్
దెలియని రామచంద్రునకు ♦ నిన్న జలేజముపై వసించు హం

సిలలి వహించు నమ్మగువ ♦ సీత నిజంబుగ నేడు లేమి ని
చ్చలముగ జూపురీతి దొలి ♦ చక్కిని భానుడు పుట్టె నయ్యెడన్ గంగం

చ॥ అడవులఁ గాంచి యందు తిరు ♦ గాడెడు జక్కవజంటఁగాంచి నె
న్నడగల కేకులం గని వ ♦ నంబుల హంసలఁ బూలగుతులన్
బెడఁగగు నేణులం గని వి ♦ భీతమృగాక్షి వరాంగపాళిఁ దా
నెడఁదఁ దలంచి చింతగొను ♦ నిచ్చట నచ్చట నిల్చు నా ర్తిమై గంగం

చ॥ ఇటులు తపించు నన్నఁ గని ♦ యెడ్డ కలంగి సుమిత్రపట్టి సం
కిటపడి లో నలందురి వి ♦ కారము వెల్పులఁ దోఁపనీక మీ
రిట నెతఁచెంది మావదినె ♦ నేర్పడ రోయక నిల్వఁ బాడి గా
దట మనతండ్రి పల్కు దను ♦ జాధము తావును కాన లెండన్ గంగం

తే॥ సరి యనఁగ నిర్దురును కొండ ♦ సందులందు, తూటిపెక్కు వనంబులు దొడ్డగిరులు
నదులు దాటుచుఁ జనిచని ♦ నాడు పూర్తి, నడచి పదు నెన్ని దామడల్ కడచినారు.

తే॥ వసుమతీ తపఃఫల సంభ ♦ వంబు జాన, కేసతిం గానఁ జాలముఁ ♦ గిన్నయడర
నిశ్చసించుచు వారలు ♦ నీడజాత, నాద మేమరమైన వ ♦ నంబుఁ జేర గంగం

తే॥ తనకులేశుల హృదయ చిం ♦ తనము లెఱిగి, యన్ని చోటుల జానకి ♦ నరసి యరసి
కనక మేరువు నవరభా ♦ గమున వెడకఁ, జనినతెఱఁగున భానుడ ♦ స్తమయ మందె

అ॥ జానఘక్కి నెఱుంగఁ ♦ జాలని మూఢుల, మనముకంటె మించి ♦ కనులు గాన
రాని రీతిఁ జెలఁగి ♦ రాముని తనకాంతి, గెలువనేమొ దిశల ♦ నలమె నిరులు గంగం

తే॥ వీణతఁత్రులకును సొంపు ♦ నలయనేర్పు, శారికలు చిల్కలకు బడి ♦ చదువునేర్పు
వనమునం జంద్రమండల ♦ ఘక్కినున్న, పటిక తా ♦ మండపమున ని ♦ ల్వఁగఁ దలంచి

అ॥ కూరుచుండి రామ - ధారణీ నాథుండు, తమ్ముఁగాంచి యిచట - దాపునందు
నీరు గలుగునేని - నెమకి తెమ్మన లక్ష్మ, కాఘ్యఁడరిగె విల్లు - నమ్ములూని గంగం

నీరు తేటోయి న లక్ష్మణుని అయోముఖికాంచి కామిండుట

అ॥ జలము వెడకి వెడకి - తెలియక సౌమిత్రి, యెంటరిగ మృగేంద్రు - నొప్పునఁజను
నచట నెలవుకొన్న - యది యయోముఖయను, కాంత గాంచె నతని - గాముకియయి

తే॥ మంత్రమునకు లొంగని పాముమాడ్కివెంట, నుటియసుర యా సౌమిత్రినరసింత
గర్వోపములను ద్రోచి ♦ కడఁకనితఁడు, మరుఁడె నన్నిందు వెడకుచు మనలువాడు.

క॥ అనియంధకార మందున, ఘనతర మోహంధకార ♦ కలిత హృదయయై
మనసిజని కవయఁ గౌఁగిలి, గొనుటాప్పునుగాని మ్రొంగఁగూడునె యనుచున్. గం

అ॥ వేడుదాన వీడు ♦ వినడేని కడుదవ్వు, గొనుచుఁబోయి యచటఁ ♦ గునురుపఱచి
యలమి యెడఁదఁగలుగు ♦ నలమట నెడలింతు, ననుచు నెదుట నిలిచె ♦ ననురవనిత.

సీ॥ నిట్టూర్పులందుడి ♦ నిప్పులు చల్లుచు, పెనుపండ్ల నిభముల ♦ విఱచి నమలి
మ్రొంగనుబ్బిన పొట్ట ♦ మీఁదఁజుట్టిన కొండ, చిలువల చనుకట్టు ♦ గలయఁజూచి
శరభ సింహముల దా ♦ సరి పాములంగట్టి, కాళ్ళుల నందెలుఁగా ధరించి
యన్ని వస్తువుల గ ♦ ల్పంత మందున మ్రొంగు, మిత్తిఁబోలిన మోము ♦ నెత్తి పైకి

తే॥ కడలి నీటి నెల్లను ముంచు ♦ గరిఁటెవగిది, వెలయు నోటితో బడబాగ్ని ♦ విధమునొంది
విరిసియున్న వెండ్రుకలతోఁ ♦ బృథివిరిచి, గొలుచునట్టి పాదములతోఁ ♦ దలముమీటి

సీ॥ రక్తమాంస క్రియల్ ♦ క్రమ్మి చాలుగఁ జిందు, ఘనకటి శవముల ♦ కాంచి యొప్పుఁ
బ్రళయ కాలానల ♦ ప్రభనొప్పి మిడుఁగులుల్, చిటపట కన్నులఁ ♦ జెద్దరు చుండఁ
బాద సంఘట్టన ♦ మేదిని వణఁతుచు, జానయా యిదియని ♦ సంశయింప
వననిధి మోకాటి ♦ బంటిగాఁ గొండలు, తిప్పలై దొరలుచుఁ ♦ డెరలిపడఁగ

తే॥ పాప కడియముల్ ముంగేలఁ ♦ బరిధనిల్లఁ, బులుల దండ లష్టాపద ♦ ముల మనుకులు
సింహముల కుండలమ్ములు ♦ చెలఁగుచుండ, నడచె లక్ష్మణు నెదుటికి ♦ బెడిదురాలు.

తే॥ నిలిచి వలపున నానంద ♦ జలకణంబు, లెట్ట చిన్నకన్నులనుండి ♦ వట్టువాఱఁ
జూచె దద్దంప్టి కాకాంతిఁ ♦ జొప్పడంగఁ, గాంచె లక్ష్మణుండును దానిఁ ♦ కాయసుషమ.

తే॥ మునుపు ముక్కుంటఁదెగిన శూర్పణఖగుణము, తోడఁ దాటక గుణమును, కూడినట్టి
యీచెడిపె దుష్టగాక్షన ♦ బృందమందు, తిరుగునొక కరాళికయని ♦ తెలిసె నతఁడు.

ఉ॥ వీరలు పాపవర్తనలు ♦ వీఱిఁడులుల్ బలుపాటు సైవ్విరింబల్
కారణమొండె మాకడకుఁ ♦ గ్రచ్చుట వచ్చుటకంచు లక్ష్మణుం
డారసి ఘోరకాననము ♦ నందు నిసిం జనుడెంచితేలిసి

వేరి పడంతివాడు వచి ♦ యింపును వైశమ యన్న వెంబడిన్. . ౧౦౨2

తే॥ బిడము లేనిది చలియించు ♦ నెడఁదగలది, యగు నయోముఖ యిట్లను ♦ నానతోడఁ
బాలకాలంబు నీయొద్దఁ ♦ జనవులేని, దాననై నను కాంచితిఁ ♦ దమి వహించి. ౧౦౨౪

క॥ సుందరవీరా! మున్నెవ, రుం దాఁకని నాసఖత్వ, రుక్మము నీకుం
జెందఁగఁ జేసేతి సుఖముల, నొందుము తొలఁగింపు మరుని, యాగాత్యంబుల్. ౧౦౨౯

క॥ ఉపశమమున రక్కసి యిటు, లుపకంఠమున వచింప ♦ నుడుకుచుఁ గినుకన్
జవలని! యింకనిట నిలిచినఁ, గృపమాలిన నాశరములు, గీటడఁచు నినున్. ౧౦౩౦

క॥ తొలఁగుమ యనిలక్ష్మణుడన, నలుగక రాకాసి యను న ♦ సంగ సుభగ!జో
తలు సేసెద నాప్రాణం, బుల నిలుపుము చెడుగులేదు ♦ పుణ్యమ గలుగున్, ౧౦౩౧

క॥ అభయఁ బిచ్చితి ననుచో, రభసంబున గంగ పుష్కఁ ధరమె తెచ్చెద నో
యిభజిద్విక్రమ! నిన్నును, నభమున గొనిపోదు తలఁపు ధనం గొనునెడకున్. ౧౦౩౨

క॥ అనుపలుకుల మన్నింపక, కనలున సౌమిత్రి సీదు ధ కర్ణంబులతో
డను నాసిక తెగఁ గోయక, మునుచే, తొలఁగుట శుభంబు ధ పొమ్మన నదియున్.

క॥ నే వీనిం గొని నాగుహ, లో వైచిన పిదప నాకు ధ లొంగును సౌఖ్యం
బావహిల ననుచుఁ దలఁచుచుఁ, ద్రోవ విడిచి యొక్క క్రేవ ధ తొలఁగుచు నిలిచెన్

క॥ మొదటన్ మోహనమంత్రము, కొదుకుచు లక్ష్మణుని వారు ధ కొని గగనమునం
దెదగందు తోడఁ జను తో, యద మనఁ బఱచెన్ మనోజు ధ సంగదవలన్.

చ॥ కరతలమందు పెట్టుకొని ధ కన్నుల సద్దుచు తొమ్ము చేర్చగా
సారగు తొలంగి లక్ష్మణుఁడు ధ జోటిక మూఁపున నిల్ప, నల్లి మం
దర మటు లుండె నింద్రు మద ధ దంతిని పోలుచుఁ గుంత హస్తండ్
హరసుతుఁడెక్కు కేకివలె ధ సయ్యెను చక్కసి లేమ యయ్యెడన్. ౧౦౩౩
తే॥ దాని కేలను తొమ్మునఁ ధ దలను మెడను, నిలిచి సౌమిత్రి గజ చర్మ ధ కలితుఁ డభవుఁ
డైన లయకాల రుద్రు మ ధ హ సతేశు, కొమరు విలసిల్లె జంకును ధ కొంకులేక.

లక్ష్మణుఁడు రామికిఁ జింతిలి రాముఁడు వెదకఁబోవుట

అ॥ అటులు దైత్యకాంత ధ యనుజుని గొనిపోవ, నిచట విరహ బాధ ధ నెనయు చున్న
యిన కుటుండు సీరు ధ కొని తేరఁ బోయిన, తమ్ముఁ గుట్ట రామిఁ ధ ద త్తఱింపె. ౧౦౩౪

శా॥ సీరంబుల్ లభియింపవో? తెరువునన్ ధ విఘ్నంబు లేపారెనో?
నారామామణిఁ గొన్న వార లెదురై ధ నారో? దురంబయ్యెనో?
కూరాత్ముండగు పంక్తి కంఠుఁ డితనిం ధ నొంపొయెనో? యేమొకో?
మేరన్ మీఱఁడు వేగవచ్చు నతఁ డ ధ మృధాని రాఁడేలొకో?. ౧౦౩౫

శా॥ నాజీవంబును పోలు లక్ష్మణుని వి ధ జ్ఞాన ప్రబోధంబులన్
రాజుద్రీతి గణింపకే జనకజన్ ధ రామామణిన్ మానమున్
దేజికాంతలు కోలుపోయి వనటన్ ధ దీల్పాటు నొందంగఁ దా
నోజం గానఁగలేక ప్రాణములనే ధ యు జింపఁగాఁ బూనెనో?. ౧౦౩౬

శా॥ దట్టంబయ్యెఁ దమంబు దగ్గటి పదా ధ రగిబుల్ గనన్ రావు నే
నెట్టి చీకటి నెందు రోయుదు మన ధ స్నే పుండుగా బాధ యాఁ
కట్టెన్ దోఁప దిఁకేమియున్ జెడితి నా ధ కాయంబు భారంబుగాఁ
దట్టెన్ జీనితమేల నాకు నను జా ధ తా! నీవు లేకుండఁగన్?. ౧౦౩౭

చ॥ ఎడతెగకుండు యుద్ధముల ♦ నేవునఁ బూనిన నాకుఁ బ్రాణమై
యడరిన నీవుఁ గూడ మఱుఁ ♦ గై తివే? తమ్ముడ! అన్న! నాయనా!
విడిచెదఁ బ్రాణముఁ ధరణి ♦ వీటిఁడినై బ్రదుకంగ నేర్తునే?
కడుఁ జెడుగే యొనర్చితివి ♦ గావున నీవని యొప్పు నేరికి? ౧౦౪౨

చ॥ తొలఁగని డెప్పురంబులను ♦ త్రోవుడు సేయఁగఁ జాలు తమ్ముడా!
తలఁగని చింత నామదికిఁ ♦ దాపము గూర్చితి బాహుశౌర్య వి
స్థలిత మహారివీర! యెద ♦ చంపి యిటుల్ నను వీడ నాయమే?
వెలువల నింత కాల మిటు ♦ వీడి వసించుట నీకు నొప్పునే? ౧౦౪౩

చ॥ ననుగను తల్లితండ్రులను - నర్మిలి సేతను వీడి జీవినై
చనుటయు నిన్ను పాయ మని ♦ చాలమిచ్చే గద! జానకీ వియో
గ నిభృత తాప కర్మితుని ♦ గ్రమ్మట నీవును వీడి నిన్ను రో
యను పని గూర్చి రెండవ మ ♦ హార్తిసి నాకిట సంఘటించితే? ౧౦౪౪

ఉ॥ తమ్ముడ సీవుక్రమ్మరిలు ♦ దారి వచించెడు వారు లేరు న
న్నిమ్ముగఁ జేరవేని త్యజి ♦ యించెద జీవము నిక్కువంబు న
న్నమ్మిన సీతయుం జెడును ♦ నాకము దప్పును తండ్రి కింకఁ బ
ట్టమ్మిన నెల్ల రీలుదురు ♦ డబ్బట యింతకుఁ గూర్చు బోలునే? ౧౦౪౫

ళా॥ మాంధాత్రాది మహిళ వంశమున సా ♦ మ్రాజ్యంబు గైకోక న
ద్భంధు ప్రేమను వీడి వచ్చు నను ని ♦ ర్బంధంబుతో నెల్ల న
ద్భంధుల్ వల్లన నర్వసౌఖ్యముల మ ♦ త్రైంకర్య సంసిద్ధికై
సంధర్షించు ప్రియాను జన్మ! యిట నీ ♦ చక్కిఁ విడంబాడియే? ౧౦౪౬

తే॥ అనుచు లేచును ధరఁబహుసలయుసాలయు, మలయుఁడెలియునుమెఱు పైనఁమెలయ
నిట్టి చీకటు లలమె నిం ♦ కెట్టు లనుచు, నడచుఁ బిలుచునుబమ్మెరఁపడలుబడలుక్రండు

తే॥ సీతతోడ నాప్రాణంబు ♦ చెలఁగి కావ, నిద్రసై తము వీడిన ♦ నిశ్చలుండు
రామికిం గతమేమి? భా ♦ రమగు పాప, కర్మ కాలనిగను నోము ♦ గలదే? యనును.

తే॥ ధర్మమనునది జగమునఁ ♦ దనరునేని, మాఱు జన్మంబునందు న ♦ మ్మాన్యఁడగుచు
నన్నయగుఁ గాక యతఁడు నా ♦ కనుచుఁగ త్తి, దూసిప్రాణముల్ పోకార్వఁదొడఁగు నంత

తే॥ మాయనుండిమేల్కొన్నలఁత్మణుఁడుదాని, ముక్కుగోయఁగనొచ్చినఁ మొఱకుటసుర
వైచెఁ బెడబొబ్బ యదివిని ♦ పద్మనయనుఁ డక్కజంపాటుతోఁ దమ్మునిక్కు వరసె

తే॥ గులకజాల యడవియందు ♦ గూడిదైత్య, సమితి లత్మణుతో నని ♦ సలుపుచుండ
నాఁడు ముక్కుపోయినపుఁనాతియేమొ, నేఁడుపేరెల్లుగునఁగూసెనిక్కుమనుచు

- క॥ నీలాబ్ధ నిభండు జ్వాలా, మాలా భీలంబుగలుగు ♦ మార్గణమును కెం
 కేలం గీలింపఁ దమో, జాలంబులు తొలఁగి పగలు ♦ చందం బయ్యెన్. ౧౦౫౨
- క॥ కొండలు నలఁగఁగ ప్రమాకులు, తుండములుగ విఱుగ ధరణి ♦ తొడిఁబడ వాతో
 ద్దండ గతి నడచె దిశలును, దండ ధరుడు పడల వడిగఁ ♦ దమ్ముని దెనకున్. ౧౦౫౩
- అ॥ నిలయకాల కాల ♦ జలధి భూస్థలి మీఁదఁ, దెరలివచ్చు కరణి ♦ సరవరుడు
 సరగ రాఁగఁ జూచి ♦ సౌమిత్రి కష్టంబు, నలదు వలదటంచుఁ ♦ బలుకరించె. ౧౦౫౪
- క॥ మీశ్వరచే మీ భృత్యుండు, మీకడ కేతెంచె ననుచు ♦ మిక్కిలిభక్తి
 బ్రేకిని మ్రొక్కుచుఁ గనఁబడె, పోకాడిన చూడ్కి మరల ♦ బొందు పగిది గాన్. ౧౦౫౫
- క॥ కన్నీరు దొరఁగ నిల్చిన, యన్నయుఁ దనలేఁగ వెదకి ♦ యలయుచుఁ జేపుం
 గొన్న పసి కరణి లక్ష్మణు, పెన్నొడలిం దడవి తడవి ♦ విరవిర మానెన్. ౧౦౫౬
- చ॥ పలుమఱు దేహము న్నిమిరి ♦ బాధముగాఁగఁ బరివృజించి య
 శ్రుల ననుజన్ము మైరజము ♦ చొక్కిముగాఁ దొలఁగించి తమ్ముడా!
 తొలఁగితి వంచు నెంతయును ♦ దుఃఖము నొందితి నింతసేపు కా
 సల నిటు రేయి తామసిల ♦ నామన మెట్లగునయ్య నాయనా! ౧౦౫౭
- ఉ॥ కూరినదేమి తెల్పుమనఁ ♦ గూరిమి నన్నకుఁ దమ్ముడ డయ్యెడన్
 దారిగఁ దెల్పు రాఘవుండు ♦ తాపము మోదము నంది యిట్లున్
 దోరపు జన్మకారఁబడి ♦ దుఃఖములం గణియింపఁబోలునే?
 వారిధిఁబడ్డ వాడలల ♦ పాటునకుం జడియంగఁబోలునే? ౧౦౫౮
- తే॥ మూండు జగము లొక్కమ్మడి ♦ ముమ్మరించి, చెనకిసను లెక్కనేయక ♦ చీల్చివై తు
 నొక్కడపు నీపు నాయొద్ద ♦ నుండు వేని, చాలు; వేఱు రక్షణము నా కేల చెపుమ?
- క॥ పోయెడి వెల్లను పోసి, వేయానదలై న వచ్చి ♦ విరియ విరియ నీ
 నాయయ్యా! నీవున్నం, బాయును గా కడరి నన్ను ♦ పలుపంగలవే? ౧౦౫౯
- క॥ రాకాసిముక్కు గోసితి, నీకడకున్ మగిడితి నని ♦ నిగదించితి వా
 పోఁకును చంపపు గదకరు, కాకర! యను రాఘవునకు ♦ సతఁ డిట్లనియెన్. ౧౦౬౦
- క॥ చను కట్టుతోడఁ జనుగవ, దొనయుం బలె నున్న ముక్కు ♦ దొడ్డ మొరిఁ టెలన్
 జెనెను చెవుల నసింగొని, తునుమఁగ నేర్చినది యనుమఁ ♦ దుది నప్పుటయున్. ౧౦౬౧
- క॥ మను వంశ సంభవా! కిను, కను నిను వెన్నంటు ననురఁ ♦ గనలి పయిం ద్రె
 క్కినక దయ తలఁచి విడిచితి, యని రాముండు తమ్ము నలమి ♦ యశ్రులు రాల్చెన్ ౧౦౬౨
- క॥ అంగదలు తొలఁగ వారలు - గంగాధరు వరుణుఁ దలఁచి ♦ కట్టియఁ బుడమిన్
 రంగారఁ దొలిచి యంత, ర్గంగం గొని త్రాగి యపటఁ ♦ గడవరి రేయిన్. ౧౦౬౩

క॥ అడవులఁ జివులు పూవులు, తోడరికఁగా లక్ష్మణుఁడు వి • ద్రుచు మృదు శయ్యం
బడి రామవిభుఁడు తమ్ముం, డడుగుల నొత్తంగ రాత్రి • యట శయనించెన్. ౧౦౬౫

క॥ జానకీ చెఱ వడు పిమ్మట, మానము వేధించుచుండ • మలఁగి యొక ఫలం
బేసి భుజింపని రాఘవుఁ, డానిక నిద్రింప కలఁగి • యలయుచు నూర్చున్. ౧౦౬౬

క॥ కన్న పెను కాన జానకీ, కన్నులకుం గట్టినట్లు • కానం బడుటల్
మన్నేఁడు మఱవమినో? లే, కున్నన్ రాక్షసుల మాయ • యో? తెలియముగా!

క॥ జనకజ చెంతం దోఁపఁగఁ, దనుకుచు బయలలమి లజ్జఁ • దలరును నన్నీ
వనితామణి డాయను మఱి, వెనుదీయును తనదు సడము • విధమున మఱుంగన్ ౧౦౬౮

క॥ జానా వదనాంబుజమునఁ, దేనియఁ గల దొండపండు • తీరగు సధరం
బానితి నివ్వడు కనులం, బూనికఁ దెఱవంగ డాఁగుఁ • బో! నిదికలయో? ౧౦౬౯

తే॥ తలఁపుకంటెను పంచభూ • తములకంటె, బెద్దదగు దుఃఖ హిరాత్రి • పీడిసేసె
చలున తానియు నలుపును, వెలయు కురులు, గలుగు కలికి కన్నులకంటె • ఘనమెరేయి

చ॥ జలకణ కీర్ణకారక వి • సార విరాజిత వారిరాశిపై
నలమి విధుండు పుట్టి బడ • బాగ్ని కరార్చులఁ జిమ్ముచుండ నూ
ష్ణులత భజించి యాకసము • మై సకలంబును బొబ్బలెక్కెని
ట్టలముగ నన్న తీరునఁ గ • డల్కొనె జక్కలు మిక్కుటంబుగన్ ౧౦౭౧

తే॥ వెలువిధంబుల సీరీతిఁ • బలవరించి, కార్యమొంది రాముఁడు మదిఁ • గలఁఁజెండఁ
గాంచి లోక బంధుఁడు కని • కరముతోడ, వెలుఁగు తగ్గించి కొనె నన • మొలచి వచ్చె

౧౦ కబంధ పటలము (౫౮)

తే॥ ఉర్వికంటెను మిక్కిలి • యోర్పుతోడి, క్రొత్తడితనంబు గల సీత • కొఱకు వెదకఁ
బఱులును పలవించి • పగిదిఁ గూయు, వేకువను రాఘవులు లేచి • వెడలినారు ౧౦౭౩

తే॥ చాలదూరంబు రామల • క్ష్మణులు సడచి, తమ్మినెచ్చెలి గగన • మధ్యంబు చేరఁ
జేతులను చాచి ప్రాణుల • జేర్చి మ్రొగి, బ్రతుకుచుండు కబంధుని • వనము చొరఁగ

తే॥ ఆపివీలికానేకప • మైన జీవ, నితతి పరుగెత్తి యలసెను • బెదరుచూపు
లాలయ జంకుచు నుండెను • వలను దగులు, కొన్న రీతిని నిలవల • కొనుచునుండె. ౧౦౭౫

సే॥ ప్రజల కులాచార • పద్ధతుల్ నెలకొల్పి, లేనివాఁడును కావ • లేనివాఁడు
బలహీనుఁడును నొక • ప్రభు దేశమున జన, ప్రతలిక్త వడి భయ • పడెడు ననియు
చెదరుననియు గుంపు • చేరుననియుఁ బఱ, చుననియు విభ్రాంతి • నెనయుననియు
పరవ్రత్రయ దొర్లి • వచ్చెడు భూజముల్, పెల్లగిల్లిన యేటి • నెల్లువలును

తే॥ తిరిగిపడు మేఘములు పొంగిపారలువార్చి, గాంగఁ గాలునేతులు పెరుఁగంగఁజూచి
నకల జీవులఁ గుప్పగా ♦ జవిరి నోట, వైచికోను కబంధునిచేతఁ ♦ బట్టువడిరి. ౧౦౭౬

చ॥ జనకజ కారణంబున ని ♦ జంబుగ రక్కసిదండు వచ్చి చు

ట్టినదని రామలక్ష్మణులు ♦ డెందములం దలపోయుచుండఁగాఁ

జనఁజనఁ జక్రవాళమను ♦ శైలము డాయుచుఁ బట్టుచుండె నాఁ

జను బహుభు క్కబంధు కర ♦ సాలములోఁబడి చిక్కిరయ్యెడన్ ౧౦౭౭

తే॥ జానకిని దుఃఖమున ముంచు ♦ దానవేంద్రు, నగర మీయెల్లలోనిది ♦ నవయఁజేయు
మన మనోదుఃఖ మీనాఁడె ♦ మృగ్ధననుచు, సన్న పల్కఁగ లక్ష్మణుఁ ♦ డనియె నిట్లు

తే॥ దనుజునై న్యమేయైనఁ జింఁదముల తుముల, రవము దుందుభి పటహాది, రావములును
గలుగ వియ్యడఁ గావునఁదలఁచి చూడ, నేదియోయిది వేఱనిఁయెంచువాడ ౧౦౭౮

తే॥ పాలనంద్రంబుఁ జిలుకంగఁ ♦ బాలుపడిన, వాసుకియొ? లేక మఱియొక ♦ పన్నగంబా?
తలయుఁదోడయు వట్టువఁగలుగఁ ద్రిప్పి, దొరకు వానిమింగెడు చొప్పుఁదోఁచునాకు

ఆ॥ తమ్ముడనిన పలుకు ♦ తగియున్నదని రామ, ధరణివిభుఁడు మదిని ♦ తలఁచునంత
మూఁడు యోజనములు ♦ ముందఱఁ జని కొండ, పగిదినున్న యాక ♦ బంధుఁజేరింగుర

సీ॥ ఇద్దఱు సూర్యుల ♦ నేక పర్వతమునఁ, బూడ్చిపెట్టిన యట్లు ♦ పాలుచు కనులు
కడుపు మధ్యను నోరు ♦ కడలిగాఁ బండ్ల నం,దులు యోజనాయతి ♦ యెలయుచుండ
దనుజులు సురలబ్ధి ♦ ద్రచ్చుచోఁ జూగిన, యహిరాజుఁ బోలిన ♦ హస్తయుగము
కొలిమి తిత్తినివోలె ♦ జ్వలన ధూమంబులఁ, జెదరఁ జిమ్మెడు ముక్కుఁ ♦ జెరమలొప్ప

తే॥ బాడబ బ్యావంటి జి ♦ హ్వయును చేతు, లనెడురాహున కడలి న ♦ ల్లనిమహీధ్ర
గుహనుచేరిన చంద్రము ♦ గ్రొచ్చిరెండు, గాంగఁజిల్చినట్లగు నంప్తి, కలును మెఱయ.

సీ॥ పంచ భూతములును ♦ పంచపాతకములు. కూడి రూపొందిన ♦ కొమరు మేను
కను లను రవి చంద్రు ♦ లను మింగ వచ్చి ప, క్షులములన్ పాములఁగాంచి రాహు
కేతు లాపనిమాని, క్రేవల నలరారు, గుహల నిదిలి రనఁ ♦ గొఱలు చెవులు
కల్లనాత్మ్యమువల్కు ♦ కఱకరు లొందెడు, ఘన రౌరవముఁ బోలు ♦ గడ్డుకడుపు

తే॥ కాల మానన్నమగు ప్రాణి ♦ గణముఁబట్టి, పడవ వంటి చేతులజేరి ♦ కడుపునందు
వైచు కొనుటలో యమునింటి ♦ వాకిలివలె, నున్న కడుపెద్ద నోటితోఁ నొప్పువాడు.

తే॥ వారిధింబలె ఘోషించు ♦ వాఁడు హాల, హలమువంటి నల్లనిమేను ♦ గలుగువాఁడు
చక్రమునఁ దలదెగి పడఁన్రగ్ధ కాల, నేమివలెఁ బెనుమొండెంబు, నెగడువాడు. ౧౦౮౦

తే॥ పంతమున శిఖరంబును ♦ పవనుడగురఁ, వైవఁ దలలేని మేరువు ♦ వంటిమేను
గలుగువానిఁ గబంధుని ♦ గాంచివారు, రామలక్ష్మణు లిర్వుర ♦ బ్రంబుతోడ. ౧౦౮౧

ము॥ చతురంభోధి పరీతమైన జగతిఁ ద్రవ్యంబు సర్వంబు నం
గతమై తూఱఁగఁ దగ్గ నోరుగని యీ యొక్క భృద్భూహద్వారము
ద్ధత రక్షః పుర సాల మార్గమగు న యొక్క బంతు నీతేశుఁ డు
ద్ధృతినుండం గని లక్ష్మణుఁడు కడు సంఘాతముతోఁ గాంచుచున్. ౧౦౮౬

ఉ॥ క్రూర కరాళ భూతమిది యొక్క రకరంబుల కల్పు జీవులన్
వారి కుదించి నోటఁబడ యెచ్చెడు నట్టిది దీని చేతులం
దారితి మింకఁ దప్ప కొను దారి గనంబడదన్న! చేయఁగాఁ
గారియ మేదియున్న దనఁగారఘవవ్యుఁడు పల్కుఁ దమ్ముతోన్. ౧౦౮౭

చ॥ కుతలము నుద్ధరించు వర యొక్కని పోలిన లక్ష్మణా! వెనక్
గతుకఁగఁ జూచె భూతము; జ యొక్కని దీనికి నిల్వఁ దానమున్
వెలకెన లేదు దొడ్డి దిది యొక్క నమస్తము చుట్టివచ్చు దీ
ర్ఘతమ కరంబు లొప్పినది, కాఁగల దెయ్యది యింకఁ దమ్ముఁడా! ౧౦౮౮

తే॥ ధరాణితఁ గోల్పోయితిఁ దండ్రిపోయె, నిందమోచితి బ్రతుకంగ యెర నేను
దీని నోటను పడియెదఁ దృప్తితోడ, నీవుతప్పించు కొనిపోమ్ము, నియతచరిత! ౧౦౮౯

ఉ॥ తల్లులు చింతమై దలరఁ దమ్ములు వంతలనొంద వృద్ధులున్
దల్లడమంద లోకములు యొక్క తప్పక దెప్పెడు జీవితంబు నే
నొల్లను నీత రాక్షసుని యొక్క దృఢజించితి నంచు భూమిపృ
థ్వజుఁడైన యాజనక యొక్క ధారణినాథు మొగంబు గాంతునే? ౧౦౯౦

క॥ నీతను కావఁగఁ జాలని, భూతలపతి లక్ష్మణుఁడు యొక్క పొలుపుగఁ గావన్
బ్రీతిం బ్రతికెడు వాడన, నాతరమా యనువు నిలుప యయగువా వర్యా! ౧౦౯౧

ఉ॥ బమ్మెర రాముడీ కరణి యొక్కఁగఁ దమ్ముఁడు కాంచి యిట్లనున్
నెమ్మిని మీకు దానుడయి యేజనుడెంచిన పిమ్మటం గదా
యిమ్ములు దప్పుచున్నయవి యే మరణింసక తప్పనేని వ్య
ర్థమగుఁగాక యాడెము కృతార్థత నొందునె యెన్నిభంగులన్? ౧౦౯౨

కబంధుచే జిక్కినరామునకు లక్ష్మణుఁడు దైర్యవాక్కులు పలుకుట

ఉ॥ వచ్చిన యాపదన్ గెలుచు యొక్క వారలె శూరులు యుద్ధభూమిలోఁ
జచ్చెడు వారిఁ జంపుటలు యొక్క సాహసకార్యము కాదు చూడఁగా
నచ్చుగఁ దల్లిదండ్రులకు యొక్క నన్నలకున్ సిలుగొందు వేళఁ దా
జచ్చినఁగాదె మున్ను తన యొక్క జన్మము సార్థకమా ధరాధిప! ౧౦౯౩

ము॥ తరళాక్షి జనకాత్మజన్ గొని మహా దారుండు రాముండు యొక్క
స్వరమా కానల నుండఁగా నిదురయున్ - వరించి రక్షించె న

పూరమోదారుడు లక్ష్మణుం డనినయా - భవ్యాత్ములే వీడుము
మృదుఁ డన్నన్ వదినెన్ దృఙ్చె ననిప - ల్కన్ సైవఁగా నేర్తునే?

మ॥ భవదీయాగ్రజు నాజ్ఞకున్ వశుఁడవై - భద్రంబులం గూర్పునీ
కవు దుఃఖంబుల లెక్కవెట్టకుము నీ - ప్రాణంబులన్ జానకీ
ధవుకై వీడఁగఁ గూడునేని యది మో - దంబారఁ గావింపు మం
చవధానంబుగఁ బల్కు తల్లివలుకుల్ - వృథంబు గావించునే? ౧౦౯౫

మ॥ నను గన్నట్టి సుమిత్ర యేనును భవ ధన్యతన్ నినున్ గొల్పుచో
జనముల్ మెచ్చుచు సంస్తుతింపఁగ మన ధన్యంబుల మాన్యులన్
గొన కిట్లెన్ని విధాల కష్టములు మా కుం గల్గినన్ మిక్కునై
తృణ కల్పంబుగఁ బ్రాణముల్ విడుతుము ధన్యం గీర్తి నంబుకై

మ॥ ధర నామ్నాయములున్ సురేశ్వరులు నం ధర్మబాంధవన్ నాశమున్
బారయంబోవని నీవు, దంతి నిచయం బుం దిన్ను నీ కానలో
గురువు ల్వాఁడె భూత మొండు బలముం గ్రుంగించి హింసించఁగా
నఱుటల్ నమ్మఁగఁబోలునే? విను జనుల్ ధన్యంబు గావింపరో?

తే॥ సీత విడిపించి కీర్తిని ధన్యంబున జేయఁ జాలక ధన్యము నొంది
ప్రాణములఁ బాసెనని లోకు లందురేని, దాని కంటె నపఖ్యాతి ధర్మఁ గలదె?

తే॥ లోకనాయక! యిది లెక్క - లోని దగునె? మనల లాగు నీచేతులఁ దునుకలుగను
ఖండనం బొనరించెదఁ గాంచు మిప్పు, డనుచు ననుజుండు ముందున కరుగునంత

తే॥ తమ్ము దాటి ముందునకేగె, దాశరథియు, నలని వారింది సౌమిత్రి యరిగమున్ను
అన్యు లెవ్వరు లేరు వా దాట దీర్చ, ననుచు గనిన సురలు చింత నందినారు.

చ॥ ఒకమొగ మందు కన్నుదుగ యొప్పున నిర్వరు డాయునంతనే
మెకమెక పోతుతో గినుక మిత్ర కబంధుండు యుద్ధ వీర నా
యకులగు మిత్ర లెవ్వరన నల్కయుఁ జింతయుఁ గల్గి తప్ప వా
ల్కు నెలుచున్న వారిగని, లక్ష్మణు ము చేయర యంచు నాతఁడున్. ౧౧౦౧

ఉ॥ రోష రుహిణిచే నొడలి రోమము లెల్లను మాఁడుచుండ వి
ద్యేషము వెంచి వాడు కని దీక్ష గ్రసించి మెనంగువాడ భూ
రీషణతోడ నంచు గ్రహి యింపఁగ వాని భుజంబులన్ మహా
భీషణ ఖడ్గ ధారలను పీచ మడంగఁగఁ ద్రుంచి రొక్కటన్. ౧౧౦౨

తే॥ కేలు తెగి యొడలున నిరు క్రేవలందు, చిట్టచిట్టన రక్తంబు చిమ్ముచుండ
పొడవు వెదుఱులు తెగిపడఁ బోలువు చెడిన, పర్వతంబుచుండమునఁగ బంధుండుండ

కఙ్కుడు శాపము క్తుడై రాముని వినుతించుట

- మ॥ తన హస్తంబును రాముఁ డంటు కతనన్ ♦ దత్పూర్వ శాపంబుతో
ఘన పాపంబులు దీటిపోవ దనువన్ ♦ గంధర్వ వర్మండు తొం
టి నిజాకారము దాల్చి పఱివలె మిం ♦ టిం జేరి శ్రీరామ ల
క్షణులం గాంచి భయంబు భక్తియు మదిన్ ♦ సంధిల్ల గేల్మోడ్పుచున్
శా॥ పుణ్యాత్ముండు గడించి యత్యధిక న ♦ మోదంబు డెందంబునన్
గణ్యం డీతఁ డజామరాధిపులకున్ ♦ గప్టింప విజ్ఞాన నై
పుణ్య ప్రక్రియఁ గానవచ్చెడు తపః ♦ పుణ్య స్వరూపంబు లా
వణ్య పూహ మటంచు భక్తి వినుతిం ♦ పం జొచ్చె నుతాసిహయై.
- శా॥ శ్రీకాంతా! బహు పాప సంచయముచేఁ ♦ జింతించుచున్నట్టి నా
యీ కాలువ్యముతోడ శాపమును పో ♦ యెన్నిన్ను గన్నంతనే
లోకేశుండవు ధర్మసాక్షి. విశఁ జా ♦ లుం జాలు సీరావమే
లా కైకొంటివి మమ్ము బోలులకు నె ♦ ల్లం దెల్పఁ గానేకదా!. ౧౦౦౬
- ఉ॥ మూలములేని సీవు జగ ♦ మున్ దగవూనఁగఁ జేయ వేయు వే
సాల నెఱుంగ నెవ్వనికి ♦ శక్యము? నీదగు లీలెన్న నేఁ
జాలుదునయ్య! సీవు వట ♦ సాలమొ? పత్తమొ? యందు పండు సం
శీలుడవో? ముకుందుడవో? శ్రీదుడవో? తెలియఁగఁ బల్కవే. ౧౦౦౭
- ఉ॥ కాంచెడు వాడవున్ దెలియు ♦ కాంచనమున్ గను కన్నులుం గనం
గాంచిన శక్తి వీవ యొడి ♦ కంబున దేనిని తాఁకకుందు వీ
వంచనయేల? యీభువన్ ♦ వర్షము గర్భమునం ధరించి వె
ల్లించెడు సీవు పూరుషుడో? లేమవో? రెండునుగావో? తెల్పవే. ౧౦౦౮
- ఉ॥ ఈవ విరించియున్ హరుడ ♦ వీవ జగంబులు సీవ వస్తువుల్
సీవ శ్రుతుల్ తద్రమును ♦ సీవ యనంతృడ వీవ సర్వరూ
పావలి కావలన్ వెలుంగు ♦ నాదిమ తత్త్వముసీవ సర్వము
న్నీవ యటన్న తక్కుఁగల ♦ నిర్జరు లల్క వహింపనేర్తురే?. ౧౦౦౯
- చ॥ ఎనిమిది దిక్కులే బిగి వ ♦ హించిన గోడలు గాఁగ లోకముల్
పెనుగదులై రహించు ఘన ♦ వేశ్యమునందున మూఁడు త్రోవలం
బనుపడు చోట నిచ్చ విరి ♦ వాఱని సారస కర్ణి కాంతరం
బున వసియించు జ్యోతిమయ ♦ మూర్తివి నిన్నెఱుంగఁగ శక్యమే?
- ఉ॥ ఎల్ల యెఱుంగ లేని దెన ♦ లెన్నిది లోపలనున్న భూమిపై
మొల్లముగా దివ్యేశులు ♦ మోదము నంద నొనర్చువేల్పులం

దెల్ల హవిస్సు నీవ భుజి ♦ యింతువు దివ్యలక్ష్మి రెండు నీ
యల్ల సితంపు వేడ్కలని ♦ యల్లముసం గనువార లెవ్వరో? ౧౧౧౧

ఉ॥ ఓయి సనాతనా! జలధి ♦ యుబ్బుచుఁ దగ్గుచు నుండునట్లు త
త్ప్రియక బుద్బుద ప్రకర ♦ భంగి జగంబులు పుట్టి పొల్పుచున్
నీయుదరంబునం దడఁగు ♦ నీదగు లీల లెఱుంగలేము నీ
మాయను దాటి నిన్నగన ♦ మాటలొకో యది మమ్ము బోంట్లకున్?

ఉ॥ నీదగు లీలలం దెలియ ♦ నిర్జర వర్షులు నేర్చినారలో?
వేదము లట్లు పల్కినవా? ♦ విప్రుగ మేమెఱుంగంగలేము బ్ర
హ్మదులు వొందఁగా నరిది ♦ యైన మహోదయ మొందినాడ నా
మాదిరి భాగ్యమెవ్వరు న ♦ మంచిత రీతి భజింప రెయ్యడన్. ౧౧౧౩

చ॥ సిలుగుల కాలవాలముగఁ ♦ జిక్కిన జన్మ పరంపరల్ తెగం
దొలఁచితి దుష్టదేహమును ♦ దోర్చితి సుందర దేహమిచ్చి బు
ద్ధి లవము గూర్చి మోద జల ♦ ధిక్ మునిగించితి మోహదుఃఖముల్
తొలఁగిన వెట్టి సత్కృతులు ♦ తూకొని చేసితి నిట్టి సిద్ధికై ? ౧౧౧౪

ఉ॥ అంతయు నీ యపార కరు ♦ శాకర తత్త్వముఁ గాంచి పొందితిం
జింతలు దక్కినాడ నని ♦ చింతన నేయుచు వీరి పుట్టువుల్
సుంత వచించిన్ సుమన ♦ సుల్ తలపోసిన వెంట కెగ్గు యో
చింతుఁ గదా యటంచుఁ బసి ♦ చెంగటి లేగ విధాన నిర్వఁగన్. ౧౧౧౫

ఉ॥ శ్రీరఘురామచంద్రముఁడు ♦ చిత్తము రంజిలఁగాంచి లక్ష్మణా!
తారజనీచరత్వమును ♦ తక్కిమహోజ్జ్వల దేహమంది పెం
పారఁగ నిల్చినాఁడితని ♦ నారసితే యన లక్ష్మణాఖ్యుడున్
గారవ మారఁ గాంచి యడు ♦ గన్ దను విట్లని పల్కె వారికిన్. ౧౧౧౬

కబంధుఁడు కర్తవ్యము తెలుపుట

సీ॥ దనువను పేరి గం ♦ ధర్మండు వర తపో, బలమునఁ గామ రూ॥ పంబు వడసి
యొక్క రక్కసిరూపు ♦ నొంది వేడుకనూల, కేకుండన్ మునిజేరి ♦ కేరినంత
నాతడీ రూపె నీ ♦ కగుఁగాక యన వేడి, శాపమోక్షము తీరు ♦ చక్కనఁజిగి
యిందునితో బోరి ♦ యిట్టిరూపము గొంటి, మీహస్తములు దాక ♦ మేలుగంటి

తే॥ లోకరక్షణ వినుత సు ♦ శ్లోకులీరు, మిమ్ముపాడగంటి సుఖముల ♦ మీఱుచుంటిఁ
దండులకుఁదండులగుమిమ్ముధాత్రిగాను, నారులేరైన నాకూర్పుపల్కువినఁడు

సే॥ తరణిలేని వారికి సముః ♦ ద్రంబు దాఁట, నరిదియగు పగిదిని నీత ♦ నరయు కొఱకుఁ
దోడులేనట్టి మీకు శ ♦ త్రువులగెలువ, దుష్కరం బగుఁ గావునఁ దోడుగొనుఁడు.

ఉ॥ లోపము లేని మీసితిని ♦ లోఁకువ యంఘ వచింపఁ జాల మీ
చాప శరంబులే గెలువఁ ♦ జాలు జగత్త్రయ, మైన లోక సం
తాపము గూర్చువేళ నగ-ధన్వి వెనం బ్రమథాధిఁ గూడియే
యేపు వహించుఁ గాదె యటు ♦ లే యిపు డీరును కొండు బాసటన్.

చ॥ కుజనుల మైత్రి గొన్నఁ దమ ♦ కుం గడగండ్లు లభించు టబ్రమే?
నుజనుల గూడువారలకు ♦ శోభనముల్ పురణించుచుండు న
క్కజముగ జీవరాసులను ♦ గాదిలి తల్లినిపోలెఁ గాంచు చా
రజమున మిమ్ము గాంచు రహి ♦ రాజులు నాశబరిం గనుండుగొన్.

ఉ॥ ఆవల సూర్యపుత్రిఁడు మ ♦ హాగుణశాలి కపింద్రుఁడైన ను
గ్రీవుని ఋశ్యమూకమున ♦ ఊరజలంబులఁ బోలెఁ గూడి మీ
దేవిని గాంచు యత్నమును ♦ తేర్చుట మేలని పల్కి-మొక్కి ను
శ్రీ విలసిల్ల వీడుకొని ♦ చెచ్చెర నేగె వియత్సభంబునన్.

౧౧౨౧

సే॥ దనువు పల్కిన మార్గానఁ ♦ జనుచువారు, శై లకాననముల దాటి ♦ సంజవేళ
రెండు మాతంగములు చేరు ♦ క్రియ మతంగ, మాని యుశ్రమస్థికి సమ్మతిని చనిరి.

౧౧ శబరీ మోక్షణ పటలము (౯)

ఉ॥ కోరిన వారి కోరికలఁ ♦ గొంచక యిచ్చెడు కల్పశాఖులన్
తీరున నందఱుం గొనఁగఁ ♦ దియ్యని పండ్లను తావి పూవులన్
మీటి యొసంగు నాశ్రమము ♦ మేదిని వారల స్వర్గ భూమియన్
సారున ధర్మయుక్తులకు ♦ సమ్మద మోక్షమనంగ నొప్పగన్.

౧౧౨౩

చ॥ కని ముదమంది రాఘవుఁడు ♦ కల్లు పథిశ్రమమెల్లఁ ద్రోచి నె
మ్మనమునఁ దన్ను తాఁ దలఁచి ♦ మాన్యతపం బొనరించుచున్న వృ
ద్ధను శబరిన్ సమంచిత ము ♦ దంబునఁ గాంచి మహాత్మురాల! యో
జనని! యనామయంబె? యన ♦ సంభ్రమ హర్షము లుల్లసిల్లగన్.

౧౧౨౪

ఉ॥ రామ! రమాభిరామ! జయ ♦ రామ! శుభాపవానామ! సద్గుణ
స్తోమ! యవిద్య మాసె మన ♦ నుం దవసుం బరిపక్వమందె నా
బాము కృతార్థమయ్యెను కృ ♦ పామయ! నీనిట కేగుదేరఁగా
నీముఖ పంకజంబు గని ♦ నేదనువందు ఫలంబు గాంచితిన్.

౧౧౨౫

ఉ॥ ఆకలి గొంటివయ్య నడ ♦ చూడి శ్రమంబు వహించితయ్య నే
సీకొని సీకుగా ఫలము ♦ లేటిచి యుంచిత నానుమయ్య నీ
యాకలి దీక్ష లోకములు ♦ హర్షము నందవె యంచు మున్నుగా
మేకొని పండ్లద్రుంచి చవి ♦ మిక్కిలు వాని నొసంగె బ్రాతిమై. ౧౧౨౯

ఉ॥ ఆతఁడు ప్రేమమై గొని ఫ ♦ లావళి నానుచునుండ నింద్రుఁడు
ధాతయు శంభుఁడు సురలు ♦ తత్పరులై చనుదెంచి నీదు వి
ఖ్యాత తపంబు సత్ఫలము ♦ నందెడు వేళ నమీపమయ్య నీ
తా తరుణీపతిం దనిపి ♦ తక్కక మాయెడఁ జేరుమా యనన్. ౧౧౩౦

ఉ సీనిట కేగుదెంతువని ♦ నిర్మల భక్తిని యిన్నినాళ్లుగా
భావమునందు నిన్నె బహు ♦ భంగుల సంస్తుతి సేయుచుంటి బ్రా
ణావలి నిల్పియుంటి ఫల ♦ మందెను పుణ్యచయంబు తిండి! నే
డివహినన్న, వారు జన ♦ యిత్రి! శుభంబుల నొందుమా వెనన్. ౧౧౩౧

ఉ॥ సీవలన శ్రమాంబులను ♦ సీగితి మమ్మనా! దుఃఖ సంతతుల్
ద్రోవఁగఁ గంటి మిందు తలి ♦ తోవఁగఁ బుత్తులకున్న యెల్ల క్షే
శానిల పంకముల్ తొలఁగ ♦ నా? యని యచ్చట నిల్చిరానిసిన్
వేనిన ఋశ్యమూక పద ♦ విం దగఁ జూపె నిహది ప్రీతిమై. ౧౧౩౨

ఉ॥ మోక్షము చేరఁదగ్గ పథ ♦ మున్ వివరించెడు జ్ఞానికై వడిన్
శిష్యితరీతి నాశబరి ♦ చెప్పిన పల్కులు శాస్త్రరీతులన్
సుక్షములై నవారు విని ♦ సూటిగ జ్ఞాన సుధం గ్రహించి ప్ర
త్యక్షిత తత్త్వలై యలరు ♦ నందమునన్ విని రా రఘుప్రభుల్ ౧౧౩౩

తే॥ శబరీ యవ్వలఁ దన యోగ ♦ శక్తివలన, శాశ్వతంబగు ముక్తి క ♦ శాశ్వతంపు
తనువు నిడువఁగఁ గని చోద్య ♦ మనుభవించి, యామె తెలివిన త్రోవనే యరిగినారు.
తే॥ వనులు కొండలు నదులును ♦ వెనుకఁ బడఁగ, నడచు జనులెల్లఁ జేయు స్నానంబుకతనఁ
బాపమును నగ్ని చల్లాణి ♦ పాడి కరఁగి, పరవి నట్లున్న పంపను ♦ తఱిసినారు. ౧౧౩౪

ఆ రణ్య కాండము సంపూర్ణము.

శ్రీ రామ చంద్రాష్టామస్తు.

ఓమ్ తత్ సత్.

కంబ రామాయణము. ❀ కిష్కింధా కాండము.

౧ పంపా పటలము. (౪౨)

మ॥ స్వజన ధ్యేయ విధానమై శుభదమై ♦ సుశ్చేయమై మూలతో
యజ్ఞమై వ్యక్త గుణాత్మకంబునయి జ్ఞా ♦ నానంద తత్త్వంబునై
త్రిజగత్కారణమై చరాచర సుహృ ♦ తీర్థస్థ హంసంబునై
యజ్ఞముఖ్యార్థి జన్మమై వెలయు బ్ర ♦ హ్మంబండు సీతావిభుక్. ౧

మ॥ మకరందంబులఁ జిందు తామరలచే ♦ మాన్యంబయై మత్తదం
తి కదంబంబులు స్నానమాడఁదగి, నీ ♦ తిం బోలె లోఁతై, సితో
దక పూర్ణంబయి వార్ధినా, మెఱుపు ల ♦ బ్దంబుల్ పురాణింప ద్యో
తకమా నంబరమట్లు, పంప వెలసెన్ ♦ దద్ జ్ఞుల్ ప్రశంసింపఁగన్ ౨

చ॥ మలిచిన నిద్దపుం బటిక ♦ మాడికి నొప్పెడు న్వచ్చ పుష్కరం
బులు తెర లుప్పల్లిలఁ బాలు ♦ పుం గొను వన్నెల తాల మెట్లకుం
దలకొని పెక్కు రంగులను ♦ తాల్చి, బహుశ్రుతుఁడయ్యుఁ దత్త్వముం
దెలియని యజ్ఞ మానసము ♦ తీరునఁ గానఁగవచ్చె నయ్యెడన్. ౩

ఉ॥ ముత్తైపుఁ గుప్ప లెల్లెడలఁ ♦ బొల్చు తటాకము విద్రుమప్రభో
ద్యత్తతిఁ బోలు పాదరుచి ♦ యందిస హంసము హంసీమూఁకతోఁ
జిత్తము రంజిలం దిరుగు ♦ చెన్ను రహించెను ఋక్షనంతతుల్
మొత్తము చుట్టి రా నడుమఁ ♦ బూర్ణ శళాంకుఁడు క్రాలు మిన్నునాన్. ౪

చ॥ అనమ తపస్వి గాధిసుతుఁ ♦ డబ్బి పరీత మహీతలంబు జీ
వ సమితి వేద పాఠుల ♦ బ్రహ్మకు మాఱుగ సృష్టిసేయఁగా
నసమునఁ బూను కాలమున ♦ సంబుధి మాఱుగ శుద్ధ తోయధిక్
వెన సృజయించె నొక్కొ యనఁ ♦ బెంపయి యొప్పెఁ దటాక మయ్యెడన్. ౫

చ॥ రవి నెదిరించు తేజమునఁ ♦ గ్రాలు ఘణామణు లొప్పు పన్నగుల్
తవిలి వసించు లోకమిది ♦ తక్కుక చూడుఁడి యంచుఁ జూపు లోఁ
తు వఱిలి యుండియున్ వెలసె ♦ దోష నిహీన విభాసితత్వవి
ప్రవరుని కావ్య భావ రస ♦ పద్ధతిఁ బ్రసన్నుటమై ప్రవేయమై. ౬

- చ॥ జల విహంగంబులందు ♦ పలు ♦ చందములన్ విహరించు చీవలా
వలకును పాటు చప్పుట ర ♦ వంబులు సేయుచునుంట పెక్కు భా
షలు గల పెక్కు దేశముల ♦ జానపదావళి యొక్క పట్టన
సలి నొక వీధిలోఁ దిరుగు ♦ చాడ్పు వహించె వినోద పద్ధతిన్. 2
- చ॥ సరసున రక్త తామరన ♦ మండమునన్ వసియించు హంస లా
సరసిజవాసినిన్ ధరణి ♦ జాతను గూర్చి వచింపలేమి ము
చ్చిరుచును రాము నెమ్మొగము ♦ చేరికఁ జూడఁగలేక ఖిన్నతం
బొరయుచు వహ్నిలోఁ బడెడు ♦ వైనమునం గనుపట్టె నయ్యెడన్. 3
- చ॥ ఎటుకువ నిర్మలంబయిన ♦ యేపున నుండియు నప్పు డప్పు దు
స్తరమగు మాయ గప్పఁగ ని ♦ జస్థితీ గానక పోవు రీతిఁ బు
ష్కరిణిని గల్గు ముత్తైములు ♦ గట్టు నెల్లి పరీక్ష సేయఁగా
మఱుంగగుచుండు నందు జల ♦ మధ్యమునం గల నాచు మొక్కలన్. 4
- ఉ॥ మోదములేని రామ జన ♦ ముఖ్యుఁడు చూచినచో సతీత్వమున్
సాదుగుణంబు రూపమగు ♦ జానకీ కన్నుల చుట్టలంచుఁ జెం
పేదఁ దలంచి బాష్పజల ♦ మీఁదని కన్నుల నీరు గార్చి వి
చ్చేద మనస్కుఁడౌ ననుచుఁ ♦ జింతిలి లోన నడంగ వాలుగల్. 5
- చ॥ వెనురుల నుండి పంక మద ♦ విశ్రుత వారణ మస్తకంబులన్
జెదరిన ముత్తైముల్ మఱియుఁ ♦ జెన్నగు పెక్కు వినూత్న రత్నముల్
మెదలుచు మీఁద రాజుల గ ♦ మించుచు వచ్చెడు వాఁగు వెల్లువల్
మదవత్తు లుల్లసిల్లి చను ♦ మాఝిఁ గనంబడుచుండు నయ్యెడన్. 6
- చ॥ మదకరు లుల్లసిల్లి జల ♦ మధ్యముచేరి కలంపఁ బుష్కరా
స్పదము భుజంగ పుంగవులు ♦ నల్పిన దర్పక సంగరంబుచే
నదవదయై శ్రమం బతిశ ♦ యంబుగ నొందిన వారకాంత యొ
ప్పదమున నుండె; స్వార్థపర ♦ వీరుల కార్యము లిట్టివే కదా? 7
- చ॥ కొదరుచు నింగి రాయు పెను ♦ గొండలనుండి స్రవించు తేనెయన్
మద గజ ధారలున్ గుసుమ ♦ మంజరులన్ భ్రమరంబు లూడ్చు పె
ల్లిదపు మధుద్రవంబు నట ♦ లీనముగా జలపాయు లెల్ల రు
న్మదితులె యూట నయ్యదొక ♦ మానిని యోషనమం బనం దగెన్. 8
- ఉ॥ బాసలయందు బంధురత ♦ భాసిలు లక్షణ లక్ష్యజాలమున్
వీన మెఱుంగకుండు పెను ♦ వేఱిఁడు లొక్కటఁ గూడి వేడ్కమై

- గానటబీసటం బలుకు ♦ కైవడి నన్వయ బంధ శూన్య ని
హ్లాసిత వాగ్విసోదముల ♦ గ్రాలు విహంగచయంబు లయ్యెడన్. ౧౮
- ఉ॥ ప్రాణనమంబుగాఁ దలఁచి ♦ బాళిని క్కొగిలి గాంచు హంసికన్
ప్రాణములన్ గళేబరము ♦ పాసిన కైవడిఁ బాయు హంస గీ
ర్వాణ పదంబునుండి యల ♦ రక్త మునుగం జను వేల్పుబోట్ల శిం
జాన మృదున్వనంబు తన ♦ జాయ యెలుంగని సంభ్రమించెడున్. ౧౯
- చ॥ పెను గిరులందు నుండి బహు ♦ వేగముగాఁ బ్రవహించుచుండు వా
హినులు సుగంధ వృక్షముల ♦ నీడిచి తేచుచుఁ దెచ్చి నింపఁ బ
త్తన జను లిమ్ముమై నొరసి ♦ దండిగఁ బ్రాత్రను నించు గందము
న్ననువున నొప్పు వర్షముతు ♦ వందలి యయ్యమృతాలయాంబువుల్. ౨౦
- ఉ॥ సాంకవగంధి మోవికిని ♦ సాటి నహించెడు హల్లకంబులం
బొంకముగా స్రవించు మధు ♦ వ్రుం దగఁ గ్రోలి మదించు సక్రముల్;
సంకెలలం బలెన్ సారిది ♦ జన్మ మృతుల్ వహించుచు లీల ను
ల్లంకు లొక ధ్లోకధ్లోగ మి ♦ లం గొన మున్నచుఁ దేలుచుండెడున్. ౨౧
- ఉ॥ ఇంచుగ రామభద్రునకు ♦ నిందిర జానకీఁ దెచ్చి యిచ్చు నే
ర్పించిత శక్తి లేమిఁ దమ ♦ కై న తెఱంగున మేలు గూర్ప యో
చించి మరాళముల్ నడకఁ ♦ జెంగలువల్ కనులన్ బ్రవాళముల్
కాంచనదేహ యోషమును ♦ కానఁగఁ జేయుచు నుండెన త్తఱిన్. ౨౨
- చ॥ తొడవులకాంతి దిక్కులను ♦ దూఁటఁగ నిత్యముఁ దానమాడ నం
దడిఁ జనుదెంచు నిర్జర మ ♦ దావళ యానలు చేతి హంసలన్
గడఁగుచు నందియాయఁ జెలి ♦ క తెలు త తట మందు నిల్చు కై
వడిని సర స్తటస్థ సుమ ♦ వల్లులు హంసలతోడ నొప్పెడున్. ౨౩
- ఉ॥ మేటి తటాక సీరమున ♦ మీఱు బక ప్రతిబింబ దృశ్యముల్
స్ఫాటిక కాంతులం గులుకు ♦ స్వచ్ఛ జలంబుల నుండు మత్స్యముల్
పాటిలఁ గాంచి భీతిలుచుఁ ♦ బాఱుచు దాఁగ బోట ర్ఘాటముల్
నీటుగఁ జెట్లకొమ్మలను ♦ నిల్చి విదుల్చుచునుండు తొక్కలన్. ౨౪
- ఉ॥ తీరమునం దొక్కొక్కదెనఁ ♦ దీరిచి చెక్కిన యట్టులున్న జం
భారి విసీల రత్న రుచి ♦ యంతటఁ బర్వ నొక్కొక్క ప్రక్కఁ జెం
పారిన పద్మరాగముల ♦ యంచిత కాంతులు పర్వ, జక్కవల్
నేరక రేవగల్గ తరు ♦ ణీ కుచ యుగ్ధముఁ బోలు నిచ్చులున్, ౨౫

ఉ॥ వాలముఁ బోలు మీలు కర - వాలము ద్రిప్పిన రీతి నాడఁగా
వాలు తరంగ మధ్యముల - వారి శునీ లతి గజ్జగట్టి యు
ల్లీల నటించు గారడి న - లె న్నటనంబు బెడంగు సేయ భే
కాలప మద్దిగాంచి యహ - హా! భభిరా! యను పోల్కిఁ గ్రాలెడిన్. ౨౦

శ్రీరాముఁడు జలపక్షుల తీరుగని సీతం దలంచికొని చింతియట.

ఉ॥ సుందరమై మనోజ్ఞ గతి - శోభిలుచుండు సరోవరంబు రా
మేందుఁడు జాసి యందుగల - యింబగు హంసలఁ దమ్మిప్పుల నిం
దిందిర వారముం గని వి - దేహ తనూభవ యొద్దలేమి నా
నందము రోయు బుద్ధియును - నాశిల మిక్కిలి చింతనొందుచున్. ౨౩

సీ॥ కవ వీడకుండు జుక్కనలార! యందంపు, టంస మెత్తిన మేటి - హంసలార!
ఎడఁబాయ నొల్లని - యిల్లాలు చెఱవోయె, జిక్కి సోలుచునుంటిఁ - జింత మునిఁగి
ఇయ్యెడనై న మీ - రెదుట నిల్వరదేల? యెడయిక వంత న - న్నేచు చుండఁ
గరుణించి నిల్చిర - గొఱయకానె మీకీర్తి? మిముగాంచి యూఁజట - మెలయరాడె?
తే॥ ఎన్నఁడు వియోగ బాధల - నెవయకుండు, నాకు మది సుంతెనెమ్మది - సోకునట్లు
చెవుల కింపగు పల్కొందు - దవులఁ బలుకఁ, గీడు మూచునే? యాడిక కిట్టునేమి?

చ॥ వికచ జలేజముల్ సురభి - వీచెడు కైరవముల్ చెలంగ జా
నకి నెడఁబాసి కుందెడు మ - నంబున కాషధమా తటాకమా!
నకియ మొగంబుఁ గన్నులును - చక్కగఁ జూపెడు నీవు పూర్తిమై
సుకముగఁ జూపు; మేల్గనర - జూడని లోభులు కీర్తిఁ గాంతురే? ౨౪

చ॥ కమలినీ బద్మకోకనద - కైరవ హల్లక వల్లలన్ దరం
గములను శైవలంబులను - గండు మిలం గని, యొనరంబ! నా
రమణిని చట్టి వోమమున - రావణ హంసకుఁ జాహరించుచో
బ్రమయఁగ నంగముల్ చెదరి - పడ్డవే? యంచడుగున్ భ్రమంబునన్. ౨౬

చ॥ ఉదుటున నాడుచున్ ముదము - నొందుచు నిక్కెడు కేక! నామన
స్పదనకు నాడె యోడితి వ - నంబున నిప్పుడు తృప్తిపొందితే?
సుదతిని గాంచలేక యిటు - స్రుక్కెడు నాపయి జాలి గలదో?
కొదుకక చెప్పవేమి వెయి - గొప్ప కనులల నీవు కానవో? ౨౭

చ॥ అలుకక రండు మీ యెఱుంగు - నర్థము దెల్పుచు హంసులార! నా
వలన దొనంగు లేదు మద - వారణ యూహ మిమ్ము గెల్చె నా
కలికి పయిం బగం గొలుపఁ - గాఁదగుఁ గాని నమానదృష్టితో
నలువురఁ గాంచి సంతసెలు - నాయెడ మీరలు కోపగింతురే? ౨౮

చ॥ దళములఁ జేరిగీతము ము - దంబునఁ బాడ ద్వితీభపాళికిన్
జెలుపుగఁ జోటునిచ్చు సర - సీజములార! తొంగరాని తొ
య్యలి ననువీడి స్వీయ నిల * యంబగు మీకడఁ జేరె; లేదనం
బాలుపగునేమి? కలియును * బొంకెడు వారల మైత్రి గాంతురే? 29

చ॥ ఒక పలుకై న నాడ కిటు * లొత్తిలి సీతముఖంబుఁబోలు హ
ల్లకము కుటంగటం గల వి * లక్షణశైవలమా! కడంగి జా
నకి వదనంబు సేవయిన * నర్మిలిఁ జూపుము తత్సూధా ద్రవ
ప్రకట చణంబులై పరఁగు * పల్కుల నేవిన నిచ్చగింపవో? 30

ఉ॥ అంతర మేల బ్రాహ్మ! లలి * తాంగి శ్రవంబపుకాని వేటుగా
విత పరాకులేల? కృళి * యించుచు దిక్కులు దోపకిట్లు పె
న్వంతలఁ జిక్కు నన్నుగని * వారిజనేత్రను గూర్చి తెల్పవో?
యింతగ వేడుచున్న దయ * యింతయుఁ బూసక వైరమూనెదో? 31

చ॥ పగడము లెఱదామరల * పై ఖచియించిన లీల నొప్పు ప
ద్యుగళ మలక్తకాంగుభులు * తోయద మండలిఁ బోలు ముంగురుల్
నెగడఁగ నన్ను పాయు ధర * ణీసుత కన్నుల మాడ్కి నొప్పు న
ల్ల గలువలార! నన్న వెత * లం బడఁ జేయుచు నవ్వనాయమే? 32

ఉ॥ క్రూర వియోగ తాపమునఁ * గుండుచు నూర్పులు పుచ్చు రామ భూ
దారుఁడు పూ బొదట్లగల * తత్తటమందున నిల్చి చూచి కా
సారమ! నామనోహరిని * జానకి బాసి తపించుచుండ నో
దారుప కూరకుండు విది * ధర్మమొకో తలపోయ నీ కనున్. 33

మ॥ కరుణావారిధి రాఘవుండు మద పం * కం బొప్పు సారంగముల్
కరిణీ వారముఁగాంచి తుండముల నా * కర్మించి తోయంబు మో
దరసార్థి మునుఁగంగ నంది యిడుటల్ * దర్శించి తస్మిన్మణిఁ
ధరణీజాత వియోగ మెంచు నెద నం * తాపంబు వర్ధిల్లఁగన్. 34

శ్రీరాముఁడు సాయం సమయ కృత్యముల నిర్వర్తించుట.

శా॥ ప్రేమానర్థ నిభూషణుండు సుగుణ * శ్రేష్ఠుండు తమ్ముండు శ్రీ
రాముం గాంచి దివాకరుం డపర భూ * ద్రం బొందె సంధ్యావిధుల్
నేమం బారఁగ నాచరించి భవ దు * న్మేష ప్రక్షీర్తిం బలెన్
భూము ల్నిండు త్రివిక్రమేశు పథముల్ * పూజింపు మన్నా! యనన్. 35

ఉ॥ రాముడు చింతతో జనిత రంగముల బాలుపారు నత్తూ
కామల తోయముల్ తొలుత నందు తపంబు ఫలింప, సిగ్గుచే
సామజముల్ తొలంగ రభ నంబున వారి శకుంత జాలముల్
భూమిజపాళి జేర జల ముల్ దరిముట్ట మునింగె నచ్చట. 31

తే॥ ఆతఁ డానీట మజ్జన మాడునంత, నతని దహించు విరహాగ్ని యా తటాక
వనము లెట్లగఁ గాంచిన యినుము ముంచి, నట్టికరణిని నలనల మనుచు నుడికె. 32

ఉ॥ స్నానము చేసి యంతట న నాతన ధర్మ పథానువర్తియై
మానుగ సాంధ్య కృత్యములు మక్కువదీరిచి యుర్వ్యము రమే
శానున కప్పగించి విల నద్గుణులౌ ముని ముఖ్యులున్న యా
కానన మంద యొక్క యొడి కమ్మగు తావున నిల్పె దమ్ముతో. 33

ఉ॥ సంజను చందనాదికము చక్కఁగఁ దాల్చు విదేహ కన్యయు
రంజుల రామిక్ మనను రాగ వియోగ మహారి గుండుచు
గంజదళాక్షుఁ డుండునెడఁ గంజ హితుం బలె దీక్ష దేహుండై
కంజ విరోధి పుట్టెదొలి గట్టువయిం బలు దిట్ట కై వడి. 34

ఉ॥ తమ్ములు మోడ్చు నెందె ద్వీర దమ్ములు నిమ్ముల జేరె నీడజా
తమ్ములు గూండ్ల కేగె మృగ తండము లెల్ల నడంగె గీర సం
ఘమ్ములు పల్కుల వదలె గానల నాట్యము మానె నెమ్మి మొ
త్తమ్ములు గీతముల్ పరభృ తమ్ములు నిల్పె ముడింగె నాకులు. 35

ఉ॥ నిద్రలఁ బ్రాణికోటి ధర చీధర సంస్థిత జీవరాసులు
నిద్రలె వ్యాధి సంఘములు నిద్రలె దామరసాకరంబులు
నిద్రలె బక్షి జాలములు నిద్రలె భూత పిశాచ సంతతుల్
నిద్రలెదెడు పాల్కడలి నిద్రలు సామజ యుగ్మ నేత్రముల్. 36

ఉ॥ జ్ఞానము గల్గినంత దన జన్మరుజుల్ విడిపోవు కై వడి
భానుడు పుట్టుడుందొలఁగె బాధ తమంబును విచ్చె గంజముల్
శ్రీనిధి రామ భూపరుడు నెందెడు దుర్భర చింత తేలికై
జాను వహింపఁగా భువన జాలము మేలుకొనంగ మెల్కొనె. 37

చ॥ ఘనులగు రామలక్ష్మణులు గ్రక్కున మేల్కొని ఊరవార్ధికి
న్యను హరిణాక్షి రాకొమిరె నందములౌ వసులందు శైలకా
ననముల రోయుచుం జని మ నంబున కంటెను వేగ ఋశ్యమూ
క సగము చేరఁ జోయి రెన కమ్మన తెక్కిడకుండె శ్లోకము. 38

౨. సాలభేదన పటలము. (౧౪౫)

సుగ్రీవుడు రామలక్ష్మణులఁగని భీతిల్లుట.

ఉ॥ వచ్చుచునున్న రాఘవుల - వారక యర్కుసుతుండు కాంచి యీ
వచ్చెడు వార లింద్రజుని - పంపున వచ్చిన వారలంచుఁ దా
హెచ్చగు భీతి గుంది వెర - వేది రయంబునఁ బాఞ్చ బ్రాణముల్
మచ్చికఁ గావఁ బూని యభి - మానము వీడి చిలంబు చేరఁగన్. ౪౪

ఉ॥ పాటుచు నాంజనేయుఁగని - పావని! కాంచితే యీ సుధన్వులన్
వారలు వాలి పంపుగొని - వచ్చిన వారలు నన్ను చంపఁగాఁ
గారణ మింక వేతాకటి - గల్గద యంచు భయంబు పెంపునన్
దూతెను దొడ్డ కందరము - తోయజ మిత్ర సుతుండు గ్రక్కునన్. ౪౫

ఉ॥ తారుడు నీలుడున్ హనుమ - తక్కు వనేచరరాజితోడ న
ట్లూరక పాటు సూర్యసుతు - నొయ్యన వెక్కిని పోవుచుండ, భూ
దార కుమారకుల్ శబరి - తత్పరతన్ వచియించు త్రోవ నీ
తారమణి మణిన్ వెదకు - దారి కసంబడు పంచు నెంచుచున్. ౪౬

చ॥ వెదకుచు వచ్చుచుండఁ గపి ♦ వీరులు కొండలు పోయి వారు చిం
త దవిలి చంచలత్వమును ♦ దైన్యము తోఁపఁగ వచ్చువారు జం
భదనుజవైరి పుత్త్రుని ♦ పంపున వచ్చిన వారు కారు భీ
తిదులును గారు చూడుఁ డరఁ ♦ దేకున మారతి తేటి చూచుచున్. ౪౭

శా॥ జ్వాలాభీల హలాహలంబు దెసలం ♦ బర్హంగ నాదిత్య దై
త్యాభుల్ పొందిన భీతి మాన్చిన పరూ ♦ పాతీసుం బలెన్ జానమన్
వేలఁగాంచిన యాంజనేయుడు భయో ♦ ద్వేగముగన్ మానసా
లోలత్వంబు భజించు వానరుల క ♦ ల్లోలంబులన్ మాన్పుచున్. ౪౮

హనుమ రామలక్ష్మణుల తీరు లారయుట

చ॥ భయపడ కిందె యుండుడని ♦ పల్కి యొకానొక బ్రహ్మచారియై
రయమున వచ్చి రాఘవుల ♦ రాజిత చాపుల మోనివేషులన్
నయవిదులన్ మఱుంగున న ♦ ణంగి కనుంగొని శంక నొంది సం
శయము తొలంగ నిట్లని వి ♦ చారణ చేసెఁ గుశాగ్రబుద్ధిమై. ౪౯

॥ దేవతా పూజ్య మూ ♦ ర్రి త్రయంబౌ యన్న - నిద్దజే యిచ్చట ♦ నెనఁగువారు
పటు చాప హస్త లి ♦ వ్యారలఁ బోలిన, వార లే జగమున ♦ వఱలఁబోరు
వీరి కసాధ్య మీ ♦ పృథివీని గల్గునేఁగి, వీరల సఱిగెడి ♦ వెరవులేదు
మ్రుక్కున మడి నొచ్చి ♦ పోలు నట్లున్నారు, వీరు చింతిలఁ దగ్గ ♦ వారుశారు

తే॥ సురపరులుగారు సామాన్య ధనములుకారు, వీరి చింతి యదెయ్యదో ధనముగను
భ్రాంతిఁ గొల్పెడి యరుడైన ధనమును, ఖిన్నులగుచు న న్నేమించు చున్నవారు

సీ॥ ధర్మశీలములే ధనముగాఁ గలవారు, శాంతియుక్తులు కృపా సాగరులును
లోకహితులు దేవ లోకేశుడును వెఱుఁగందు గభీరము మొందినారు
ధర్మదేవతయుఁ దత్తటపడు శీలంబు, గలుగు వారలు జిత కామతనులు
కాలుండు సడలూను ఘన పరాక్రమ గుఱుల, వీరి కార్యము నెంచ వేటుకాదు

తే॥ ధర నలభ్యమౌ దేవామృతంబుబోలు, సరిది వస్తువు నెడ వీడి యరయు వారు
సంహములక్రియ దెనల వీ ధీచు వారు, వంచనములేని మోముల వఱలు వారు

చ॥ ఆనంద్యశ బుద్ధిశాలి యగు నంజని పుత్రుఁడు చాలనేపు మా
నసమున నిట్లు పెక్కు వయి నంబులుగాఁ దలపోసి ప్రీతిచే
ననఁగి యెవ్వందయుం గరఁగ నెచ్చిరు భక్తియు హెచ్చరింప నం
తనమనఁ గాంచుచుండె మును తప్పిన నెయ్యరఁగాంచు కైవడికి. ౫౨

ఉ॥ క్రూరగుణంబు గల్గు మృగ కోటి సిశుచములుం గనుంగొనఁ
గ్రూరత మాన్చి సాధుగుణ కోటిగ మార్పఁగ దగ్గ శక్తి యే
పారు మహాత్ములం గని య హా! పగవారని వైరిసేనలో
వారని యెంచి భీతిగొని పాఱఁగ హేతు మొకండుఁ గలుగే. ౫౩

చ॥ విహగము లెల్ల నందమగు వీరి శరీరము లెడ సోకఁగా
నహనము నొందలేక బలు జాలిని తెక్కుల విప్పి పైపయి
బ్రహ్మతులఁ బోలె బందిరిగఁ బర్వచు వచ్చెడి మేఘ సంఘముల్
తహతహ డింపఁ దుంపురులఁ దన్నుగఁ జల్లుచు వెంటబడిచెడి. ౫౪

ఉ॥ ఆరివ త్తప్ప గండశీల లన్నియు వీరి పదారవింద సం
పాతిమునన్ మధుద్రవము పైకొను పుష్పము లట్లు మేకొనున్
బ్రాహ్మిగ గుల్మముల్ లలిలు పాదపముల్ భువి వంగి వ్రాలుచున్
జోలెలు సేయలీలఁ దగఁ జూడఁగ వీరలు ధర్మమూర్తులో? ౫౫

మ॥ ఘన తాపత్రయమున్ నడల్చి మఱి యా గామ్యాది కర్మాభి వీ
కను పోకార్చి యమాలయంబునకుఁ బో కల్మాన్ని కై వల్యమున్
గొనఁ గాన్పించెడు నిష్ఠామూర్తులొ? కరం గున్ శల్యముల్ పై పయిన్
దసరున్ భక్తి యపారమై కతిము కా సకారాదు నిక్కంబుగన్. ౫౬

మ॥ అని యాలోచన నేసి వారలును డా యంగన్ విసితాత్ముడై
యనుఁ దేజస్వీల రాక భవ్యమయి యి స్టావాప్తి చేకూరుతన్

బానుగూఁ గాత మనిష్టముల్, కుశలమే?పుణ్యాత్ములారా? యనన్
దనుజధ్వంసియు నీవెవండ వన ను - ద్యత్రైప్తిఁ దా నిట్లనున్.

౫౭

హనుమ రామలక్ష్మణులకుఁ దమ వృత్తాంతము తెలుపుట

మ॥ వనదశ్యామల! పంకజేషీణ! జగ - త్రాప్తాణ ప్రసాదంబునన్
వనితోత్తంసిక యంజనాఖ్య గనియెన్ - బ్రఖ్యాతిమైఁ బేరునన్
హనుమంతుండను సూర్యపుత్తునికు మం - త్రాలోచనల్ సెప్పవాఁ
డను భవ్యాత్మకులార! నే వనచరుండన్ దానుడన్ మికడన్.

౫౮

తే॥ ఇచట సుగ్రీవుండను వాని - రేశ్వరుండు, మిమ్ముగని తన మది శంక - మీటుకతన
నరసి రమ్మన నాతని యాజ్ఞానుని, వచ్చినాడ నిటకు పీఠ - వర్మలార!.

౫౯

తే॥ అనుడు శ్రీరామచంద్రుఁ డా - హనుమ పలుకు, లరసి విక్రమంబునను శాస్త్రాస్థిరవితతి
నెఱుకయందు సద్గుణముల నితనినదృశు, లెవరు లేరని తమ్ముతో నిట్లులనియె.

౬౦

క॥ ఇతఁడు పఠింపక మానిన, శ్రుతులును శాస్త్రములు లేవు - సూన్యత వాక్యం
డతులిత మృదుల మధుర వా, గ్విలతి గలుగు నితఁ డజుండో? - వృషభధ్వజుడో?

తే॥ జగతిసామాన్యఁడుగుబ్రహ్మచారిగాఁడు, విక్రమంబునుమహిమయు - వెలయువాఁడు
సుసిరుండు నిమ్మపటి వి - శుద్ధగుణుండు, నిజము సేవు పిమ్మట గమ - నింపఁగలవు.

తే॥ ఋషులయందునాకులయందు నిట్టివాక్య, చతురుండెవ్వఁడుగలఁడు?ని - శ్చయముగాగ
నితని నేలు నాతని కిల. నేది కొడువ? యనుచు హనుమంతుఁగని వెండి - యనియెనిట్లు

తే॥ ఓయి ధీవీర! కేశ కు - లోతముండు, రవిసుతుం డెందు గలఁడు ని - ర్వక్రగతిని
లతనిఁ గను కోర్కెతోడనే - యరుగుదెంచి, నారమన నుత్సహించి వా - నరవరుండు.

చ॥ ఘనభుజులార! మీకుఁ ద్రిజ + గ బుల నెవ్వరు నాటి? మీరలి
ట్లనుపమమైఁ నెయ్యమున + నా కపినాథుని చూడ రాకచే
ననితరసాధ్యమైన తన + మాతఁడు పూర్వ భవంబునందు చే
సినది ఫలించె నిప్పు డని + చిత్తమునం దలపోసి పొంగెడన్.

౬౧

మ॥ బలభిత్సానుండు వాలి కోపమున దు + రైవ్వరంబు వర్ధిలఁ గా
వలుండై చంపఁగ వెంబడింపఁ బురమున్ + వర్జించి యీకొండపై
బలు దుఃఖంబులఁ బొందుచున్ దిగులుతో + వర్జించు మాజేని కి
రలు విచ్చేయుట భాగ్యదేవత కృపన్ + బ్రత్యక్ష మాటే కదా!.

౬౨

ను॥ తమ వాంఛల్ నె - వేర్చుకొంటకయి కా + దా జీవ సందోహముల్
ప్రచుదంబారఁ బ్రయత్నముల్ సలుపుటల్? భావింప యజ్ఞాది ధ

రృములం జేయుదు రీ జగచ్చభముకై ♦ మాన్యుల్; భయంబందు ప్రా
ణము గాపాడుటకింటె ధర్మమొక డ ♦ న్యంబున్నె ఛాత్రీస్థలిక్? ౬౭

సీ॥ మము గావ మీరు న ♦ మర్దు లనుట చాలఁ, జులుకన మాటయై ♦ నిలుచుఁగాడె?
యనిమిషులాది చ ♦ రాచర వితతితో, నలరారు కృతకంబు ♦ నకృతకంబు
కృతకాకృతకమయి ♦ యెసఁగు నీ పదునాల్గు, జగములఁ గానంగఁ ♦ జాలువారు
శరజన్మఁ బోలిన ♦ చక్క-ండనమ్ము ప, రాక్రమ గుణము లొ ♦ ప్పారు మిమ్ము

తే॥ శరణ మొందిన మాకింక జయముగాక, వేఱు గలుగునే? మాపరివృథుఁడు నన్ను
వార లెవరని ప్రశ్నింపఁ బలుకవలయు, వై నమును మీరె సెలవిండుఁ భద్రగుణులు!

తే॥ సత్యమును చేసి కంచెయో ♦ శ్వసన తనయుఁ, డిట్లు లడుగంగ సౌమిత్రియించుకంత
పొరపులేని తీరునఁ దమ పూర్వచరిత, పలుకఁ దొడఁగెను మృదుల వి ♦ స్వప్నఫణితి.

సీ॥ జగతీతలంబు నా ♦ జ్ఞా చక్రమనఁజేసి, చతురత నడపిన ♦ చక్రవర్తి
శంబరాదులఁ జంపి ♦ జన్నంబు నానరించి, యమరలోకం బేలు ♦ విమలకీర్తి
కరుణా కటాక్ష వీ ♦ షణముల నర సురా, దుల మన్ననలఁ గొన్న ♦ యలఘుమూర్తి
సత్యసంధుండును ♦ సహజ సద్గుణుండును, నీతి విఖ్యాతుఁడౌ ♦ నియతవర్తి

తే॥ మనుకులాభరణంబు ప్రా ♦ మాణికుండు, ధరణిముఖ తిలకంబనఁ ♦ దగునయోధ్య
నేలు నాతండు జయశాలి ♦ హితకృపాలి, ప్రథిత గుణశీలి దశరథ ♦ రాజమాలి. ౭౦

శా॥ ఆ రాజన్యని ముద్దుపట్టి రఘురా ♦ మాఖ్యు డితం డుర్వరా
భారం బెల్లను తండ్రి పల్కు నిలువఁ ♦ వైమాత కోరంగ నా
మేరం దమ్మున కిచ్చి యుల్లమున నం ♦ ప్రీతిక్ మహాఠణ్యముక్
జేరఁ వచ్చె మహాత్ము డీతనిని నే ♦ నేమించ సద్భృత్యుడఁ.

ఉ॥ రాముని పుట్టుదొట్టి వివ ♦ రంబుగ దండక జేరు హేతువుఁ
బూమెలు చేసి రావణుండు ♦ భూమిజఁ బందిగఁగొంచు బోవుటల్
తామును రోయుచుండుటలు ♦ తక్కక దెల్ప నమీరుపట్టి చే
తో ముదమంది చాఁగిలెను ♦ తోరపు భక్తి మనంబు నిండఁగఁ.

చ॥ అటులు నమన్కరింపఁ గని ♦ యంబుజనేత్రుండు విప్రవర్ణి వ
క్కట కయిమోష్యుఁగాఁ దగునె ♦ ష్ట్రీయ వర్ణున కంచు సవ్వఁగాఁ
బటుతర నీతివిక్రముండు ♦ పావని యిట్లనుఁ గింగిరుండు మ
ర్కట కులజుం డటంచుఁ బలు ♦ కంఠాకొ! మీర లెఱుంగకుంటిరే? ౭౩

చ॥ అని గురుధర్మ పద్ధతుల ♦ కాదరువై న మరుత్కుమారుఁ డ
య్యినకులు లక్కజంపడ వ ♦ హించె నిజంబగు తొంటియాపు మే

దిన గల సర్వవస్తువులు • తిన్నని పిన్నని వంచు బల్కు వి
న్ననువున, గాంచు వారల మ • సంబులు మిక్కిలి పిచ్చులింపఁగన్. 28
తే॥ జగముఁ గాలితోఁ గొలిచిన • చక్రి లోక, రక్షకుఁడు రాఘవుండె దిగ్గ్రహము నొంద
మేరు నిభ శరీరుఁడును • విహార శిష్యుఁ, డైన పావనై వర్ణింప • నరిదికాదె?

ఉ॥ తమ్ముడ! కాంచితే విమల • తత్త్వము సత్త్వము గూపుదాల్చిన
ట్లమ్ముగ మోక్షమే యొక క-వీశ్వరు నాకృతి నొందు భాతిఁదే
జమ్ముల పుంజమై వెలసె • సమ్మతి నిమ్మహసీయుఁ జేరి దుః
ఖమ్ముల నీగనునట్టి యొడి • కమ్ము నెఱుంగంగ నయ్యె నియ్యెడన్. 29

చ॥ ఎడఁదల దుఃఖముల్ తొలఁగు • నింక సుఖమ్ములు వచ్చు సిక్క-మీ
కడిది పరాక్రమ సిరుని • గల్గిన సూర్యసుతుం డెట్టిఁడో
ఎడయక యెట్టి కార్యలతు • లేని ముంతులు సీతీమంతులె
య్యెడఁగల రట్టి భూపునకు • భృత్యులచే సమకూరు సన్నియున్. 30

చ॥ అని రఘువంశ పుంగవుఁడు • స్వాంతము పొంగ వచించి యానన
బును వికసింపఁ గాంచుడు స • మున్న తి మారుతి వారిఁ గాంచి స
జ్జన నుతులార! మాప్రభుని • చయ్యనఁ దోడ్కొని వత్తు మీర లి
చ్చును ఊణ మింద యుండుఁ డని • సత్పరుఁడై మరలెన్ దదాజమై

చ॥ అతులిత సీతీమంతుఁ డగు • నా హనుమంతుఁడు చిత్తమందు శ్రీ
పతి గుణభూతి మాటికిని • భావన సేసి జగంబు నేను మా
పతియును కష్టముల్ తొలఁగ • బంధుర సౌఖ్యము లొందువారమై
బ్రతికితిమంచుఁ గీశవిభు • పాలికి నేగె వడిక ముదంబుతోన్. 31

హనుమంతుఁడు సుగ్రీవునకు శ్రీరామ స్మృతాంతము తెలుపుట

శా॥ వాలిం గీలి వధించు కాలుఁ డిటకున్ • వచ్చెన్ మనోవేదనల్
తూలెన్ ధైర్యమునొందుఁడింక మది నా • త్సుక్యంబు సిద్ధించు స
త్కాలంబయ్యె నటంచు మారుతి మహా • కాలుండుపోలెన్ ముదా
లోలల్లీల నటించుచుం దెలిపె మే • లుం గూర్చి సుగ్రీవుతోన్. 32

చ॥ దివి భువి నాగలోకమున • దిక్కులఁ దక్కు జగంబులెల్లెడన్
నెవడిన వారిచేతలను • నేత్రములన్ నుడులన్ మనస్సులం
దవిలినవారు శత్రులకుఁ • దల్లడమందెడు వారలెల్ల వా
చవి సుధఁ బోలి చూడఁగల • చందము వారలు రాకుమారకుల్. 33

సీ॥ కల భూమియెల్ల నే • కచ్చతముగ నేలి, నాతఁడు విమల విభ్రాతయగుడు
రాజ రత్న కిరీట • రంజిత పాదుడౌ, దశరథేశ్వరుని పు • త్రుకులు ఘనులు

నీతిమంతులు కృపా నిరీతులు యువకులు, మహిమాన్వితులు ధర్మమార్గరతులు
కీర్తికాములు నీకుఁ ♦ గీశరాజ్య మొసంగి, యువకార మొసరింప ♦ నోపువారు

తే॥ వారిలో జ్యేష్ఠుడగు రామఁవల్ల భుండు, తొటకను సుభాహుని చంపి, తపసి మఖము
గాచి దివ్యాస్త్రములఁ గొని ♦ గౌతమ నతి, శాపముం బాపినాఁడు విశాలగుణుఁడు

నీ॥ జనకుని పురికేగి ♦ శంభు చాపముఁ ద్రుంచి, యవనిజాతను పెండ్లి ♦ యాడినాఁడు
త్రోవలో నెదిరించి ♦ దుడుకుతనము చూపు, పరశురాముని భంగ ♦ పఱచినాఁడు
తండ్రివాక్యము నిల్వ ♦ దల్లికోరిక దీర్చ, నిలయెల్లఁ దచ్చున ♦ కీచినాఁడు
వనమున డిక్కిల్ ♦ జన విరోధు విరాధు, యముని పురంబున ♦ కంపినాఁడు

తే॥ దండకావనమెల్ల నిర్ ♦ నైత్యముగను, సలుప ఖర దూషణాదులఁ జంపినాఁడు
కాలగళుకం బు ఘన పరా ♦ క్రమము వాఁడు, రామచంద్రుండు నజ్జన ♦ రక్షకుండు.

తే॥ అతఁడు తీరసాగరశాయి ♦ యై హరియె, త్రిదశు లర్థింపఁ బుట్టిన ♦ దేవదేవుఁ
డతనితో మైత్రి నెఱపుమా ♦ యువదాళి, యర్కుఁ గను మంచు కైవడినడఁగిపోవు

క॥ మాయిని మారీచు నొకే, సాయకమునఁ ద్రుంచె జముని ♦ సాటికబంధుఁ
మాయించె శబరి ఫలము ల, మేయ ప్రేమమున నొనఁగఁమెనఁగెం గరుణఁ.౧౫

చ॥ కపివర! సంయమిశ్వరులు ♦ గాఢ తపంబు చిరంబు చేసి యా
స్మృతవరు దర్శనంబుకయి ♦ నింగిని గాచిన చాతకంబు చా
డుపు వహియించి బంధములు ♦ డుల్లఁగ గాంచిరి మోక్షనంపదఁ
జపలుండఁ దన్మహత్త్వము వి ♦ చక్షణచేసి వచింపనేర్తునే. ౧౬

ఉ॥ క్రూరుఁడు రావణుండు కడు ♦ క్రొవ్వున వంచనచేసి రామ భూ
దారుని ధర్మపత్నిఁ గొని ♦ దండక మార్గముఁ బట్టిపోవ నా
వారిజ లోచనఁ వెదక ♦ వచ్చిన వారలు నీ సఖత్వముం
గోరినవారు నీసుగుణ ♦ కోటియు మున్నుగ విన్నవారలు. ౧౭

మ॥ మనమీదం గృప నూసినారు మనకై - మర్దింతు రయ్యుండ్రజుఁ
గనిసెన్ నీసుకృతంబులున్ శుభములం - గాంక్షించి కాకుత్స్థులఁ
గని మైత్రిం బొనరింపఁగా నడపుమా - కాలంబు మేలయ్యె లె
మ్మని రాణ్ణీతి విశారదుం డఖిల కా - ర్యజ్ఞుండు వాక్రువ్వఁగన్. ౧౮

మ॥ తనపై నెమ్మిని మారుతాత్మజుఁడు చం - దంబొప్ప వాక్రువ్వ నం
తనగా సూక్ష్మమతిఁ గ్రహించి విపులో - తానహుండు సుగ్రీవుఁ డ
త్యను మోదంబునఁ బావనిం గని గుణా - ధ్య! ధీయుతున్ మంత్రిగాఁ
గొను నా కెయ్యది దుర్ఘటం బనుచుఁ గా - కుత్సుం గనన్ వెల్వడన్.౧౯

రామసుగ్రీవులు మైత్రినేయుట.

మ॥ కనులారం గనె భానునూనుఁ డచటన్ ♦ గార్జ్యేఘముం బోలె వి
చ్చిన యంభోజముఁబోలె పోడశ కళత్ ♦ చెన్నారు చంద్రుంబలెన్
ఘనమౌ పచ్చలకొండవోలెఁ దగు శ్రీ ♦ కాకుత్స్థ నత్కర్ణవే
ప్తన హీనంబగు నెమ్మొగంబును కడున్ . జల్వెన్ కందోయియున్ ౯౦

చ॥ కని చిర ముల్ల నిల్చి యెన ♦ కంబున ధాత సృజించినట్టి భూ
త నివహమెల్ల బుట్టిన మొ ♦ దల్కొని నిన్నటి దాఁక జేయుచుం
డిన సుకృతంబు లన్నియుఁ బ ♦ టివృతఁ గూడుచు రెండు దేహముల్
గొని యిటు పుట్టె గావలయుఁ ♦ గోరిక నంచుఁదలంచె నెమ్మదిన్. ౯౧

ఉ॥ ఇమ్ముగ విప్రరశ్రవనుఁ ♦ డీ యవతారమునందు మానవ
త్వమ్ము భజింప గోరి యిటు ♦ వంటి శరీరము దాల్చెఁ గాన లో
కమ్మున బ్రహ్మగా హరుఁడు ♦ గా వహించిన లీలకంటె మ
ర్త్యమ్మున మానవుం డగుట ♦ నన్ని భవంబులకంటె మేలగున్. ౯౨

మ॥ అని సూర్యాత్మజఁ డాత్మనెంచి పులకల్ ♦ హర్షంబుచేఁ గ్రమ్మఁగం
దన నేత్రద్వయి నాన దీఱఁ గని యా ♦ నందాల్లి నోలాడుచుం
జన శ్రీరాముండు ప్రేమ మీఱఁగఁ గరా ♦ బ్జాతంబు వే చాచి ర
మ్మని నమ్మోదకరంబులైన కుశల ♦ వ్యాహరముల్ నేయుచున్. ౯౩

శా॥ శ్రీరాముండును వాసరేశ్వరుండు రం ♦ జల్లంగ నంధించి దు
ర్వారుల్ క్రూరులు దాసవాళి యను ని ♦ ర్లం ద్రోలి ధర్మంబు సి
రైన్ద్ర ప్రక్రియ నిల్పఁ బూనిన యుగ ♦ ద్వంద్వక్రియానంధి నా
నారం బొల్చిరి దర్శక జేరు శశి కం ♦ జాప్త ద్వయంబో యనన్. ౯౪

మ॥ తొలి పుణ్యంబుఁ బ్రయత్న మొక్కటిగఁ దోడ్తోఁ జేరు మాడ్కిన్ గ్రుధా
కలిత క్రూర నిశాచరాఖ్య కలుషా ♦ ఘంబుల్ విమూలంప శా
స్త్రు లనద్ జ్ఞానము తత్త్వవిజ్ఞతయుఁ బ్రా ♦ ప్తంబైన చందంబునన్
దలఁపుల్ గూడఁగఁ జేరి రర్కసుతి మా ♦ ర్తండాస్వయుల్ నమ్మతిన్. ౯౫

చ॥ రవిసుతుఁ డంత నిల్లనియె ♦ రాఘవుఁ గాంచి నయంబు మీఱ నో
రవికుల దీపకా! నకల ♦ రాజిత నద్గుణ రాశివై జగ
ద్భవుక వివోద కార్య సుఖ ♦ భావముఁడొ నినుచేరఁగంటి నా
భవము కృతార్థమయ్యె నను ♦ వంటి తపోధనుఁ శున్నె యీభువిన్? ౯౬

ఉ॥ పున్నెము పండు వాఱఁ దలఁ ♦ పుల్ నెఱవేటుట యింక జోద్యమే?
యన్న రఘూత్తముండు సుగు ♦ ణాకర! మాకు నిషాది తెల్ప నీ

యున్న తెఱంగు నీవలన ♦ నుత్కట శోకము నీగు నంచు మే
మెన్నిక వచ్చినార మది ♦ యేగినదే యగు నన్న నాతఁడు

చ॥ సడవడి తప్పి తమ్ముడగు ♦ నన్ను మహా బలశాలి వాలి దుం
దుడుకున సర్వభూమియును ♦ తోయధులు ఘన చక్రవాళము
గడచని పోవఁగాఁ దఱిమి ♦ ఖండన నేయఁ దలంపఁ బ్రాణముల్
విడువఁగ లేక యీగిరిని ♦ వీడక యుండు భయంబు పెంపున.

చ॥ మిము శరణంటి నన్ను కృప ♦ మీఱఁగ నేలుట మీకుఁ బాడి చం
ద మనుడు రామచంద్రుఁ డను ♦ ధర్మ గుణాకర! యింతదాఁకఁ దో
రముగ భరించినట్టి కడు ♦ రాయిడి తీతెను రేగ దింక సా
ఖ్యములును దుఃఖముల్ మనకుఁ ♦ గల్గె సమంబుగ నింత యేటికి

సీ॥ నిను పఱిచెడువాఁడె ♦ ననుపఱిచెడు వాఁడు, నీ విరోధియై చుమ్ము ♦ నా విరోధి
నీ చెలికాఁడెపో ♦ నా చెలికాఁడు నీ, బంధు వితతి నాకు ♦ బంధు వితతి
నీకు దుఃఖబేడి ♦ నాకు దుఃఖమ్మది, నీ సుఖం బైనదే ♦ నా సుఖమ్ము
నీవు ప్రాణమువంటి ♦ నెయ్యుండవైతనఁ, గపులెల్ల ముదమను ♦ కడలి మునిగి
తే॥ రామచంద్ర విభుని వాక్య ♦ రాజి సకల, జగములకు వేదముల మించి ♦ నెగడుననీరి
హనుమ పులకితగాత్రుడై ♦ యాడె సురలు, విరులు గురిసిరి మొగులు తుం ♦ పురులు చల్లె

ఉ॥ అంతట రామభద్రునకు ♦ సంజలి చేయుచు నాంజనేయుడో
సంతత తేజులార! సిర ♦ సంపద మీ చెలికార మొందిక
ల్పాంతముదాఁక లోకులకు ♦ నర్మిలి నించెడు తారకాణయై
మంతు వహించుఁగాక యింక ♦ మా భవసంబున కేగుదెండున.

చ॥ సరియని రామలక్ష్మణులు ♦ సారసమిత్రసుతుండు లేవ వా
నరులును చుట్టిరాఁ బనన ♦ నాగ తమాల రసాల సాలముల్
సరసులు గల్గి పుణ్యఫల ♦ సంపదవోలె వెలింగి పుష్ప వ
ల్లరులు రహించు తోటకు వి ♦ లాసముతోఁ జని రుల్లసిల్లుచు.

ఉ॥ చందన వృక్ష సంతతులు ♦ స్ఫాటిక సుందర కందరంబు లం
దందు రహించు నిర్మల జ ♦ లాశయముల్ వికచాంబుజాతముల్
పొందుగఁ దత్తటస్థ ఘన ♦ భూజ సిఘాంతర డోలలందు వే
ల్పుం దలిరాకుఁబొండ్లు తమి ♦ నొంగఁగ నూఁగుట నేత్రపర్వమా.

అ॥ విబుధసభను మూర్ఖు ♦ వెలయని రీతి ను, ద్యానమందు మఱి వి ♦ తానకాంతి
పుంజ మెదుట గార ♦ ముం బొందలేవయ్యె, సూర్య చంద్రముల వి ♦ శుద్ధ రుచులు

అ॥ అట్టి యందమైన యలరుల తోటలో, రాఘవులును ప్లవగ రాజు పిరుల
యాననంబులను ను ఖాసీనులై వేడ్క, ముచ్చటించుకొనుచు ముదితులై రి. ౧౦౫

అ॥ కందమూలములును కాయలు పండ్లును, చవులు మీఱు మంచి శాకములును
కపులు గొంచుడేరఁ గాకుత్సతిలకుండు, స్నానమాడి మెక్కి శ్రమము వీడె.

అ॥ అనఘుఁ డిట్లు లతని కతిథియై ముదమంది, సరితితోడఁ గని గృహస్థ ధర్మ
మెడలకుండ నడవ గృహిణిని నీవును, పాసితేమి యనుచుఁ బ్రశ్న సేసె. ౧౦౬

హనుమ శ్రీరామునకు వాలివృత్తాంతము తెలుపుట

క॥ శ్రీరాముని ప్రశ్నమునకు, మారుతి కేల్పాగించి నిలిచి మహనీయగుణా!
పూరితిగఁ జెప్ప దగునది, మీరలు నవధామతిని మేకొని నినుడీ. ౧౦౭

క॥ శంకరు ననుగ్రహమున ని, శంకటగతి వరబలంబు సామర్థ్యంబు
జంకు గొలుపు విక్రమ మక, లంకంబుగఁ గొన్నవాఁడు లావు గలవాఁడు. ౧౦౮

తే॥ దేవదానవుల్ షీరవా ర్థిని మధించు, తఱిసి తరిత్రాటి యొప్పుమే సరుగునట్టు
లొక్కడే యిరుగేలను, చిక్కబట్టి, తరిచినట్టి బాహుబలంబు తనరువాడు. ౧౦౯

తే॥ అవనిజలము తేజమువాయువనెడునాల్గు భూతములన త్వమొక్కటై పాలుచువాడు
చక్రవాళంబునుండి యీ శైలమునకుఁ, దేలికగ లీల దాటంగఁ జాలువాడు

తే॥ బవర మొనరింప నెదిరించు వారి బలము నగము లాగికొనెడు వరశక్తి గలఁడు
ప్రతిదినంబు దిక్కుల కొన వజరు నేగి, వాగ్ధి నీరాడి హరుఁ గొల్పి వచ్చువాడు.

ఉత్సా॥ గాలి వాని యూశుగతిని గడవఁజాల దెప్పుడు

శూలి సుతుని బల్లె మఱిని సూటి తొమ్ము పొడువదు

వాలి వాలు చొరని తావు పం కీర్తిరుఁడు బోవఁడు

వాలి యనెడువాఁడు కలన వాలువాడు మిక్కిలి. ౧౧౩

తే॥ వాడు కుప్పించి యెగసిన వడికి గిరులు, పెకలి లేచుచు ఘనభుజ వేగమునకు
జలదములు గ్రహసంఘముల్ కలకఁబాటి, గతులుదప్పును వివరింపఁగలమె బలిమి?

మ॥ ధరణిం గోఱలఁ గ్రుచ్చి యెత్తు కిటి మం థానాద్రి యంభోనిధి

దరువన్నిల్చిన కూర్మము హరిషద ధ్యానై క శీలై గుణ

త్కరు రక్షింపఁగ నా హిరణ్యకశిపుఁ దర్పించి చక్కాడు భీ

కరయాపుండు నృసింహుఁడు గపివరుఁ గయ్యంబులో గెల్తురే?

తే॥ వేయి పడగలతో ఘణి విభుఁడు మోచు, పుడమి నగచరుడగు వాలి నడచుచుండి
యె భరింపఁగలఁడు వాని యేపు కొలిచి, తెలుప వేల్పుల కేయినలవికాదు. ౧౧౪

తే॥ సతము జలధి ఘోషించుట ♦ శ్వసనుడెపుడు, సంచలించుచుండుటవివశ్వంతుడెల్ల
వేళఁ దిరుగుచుండుట వాలి ♦ బెట్టిదంపుఁ, గినుకకై బిట్టు బెడరియె ♦ యని తలంతు.

ఉ॥ వానరసేన కంఠకుచు ♦ వాలి యధీశుఁడుగాఁగ నుండఁగాఁ
బ్రాణములం గొసంగ సమ ♦ వర్తియు జంకుచునుండు వాని యా
రాణువ లెక్కవెట్టఁగ వి ♦ రాజులు డెబ్బది వెల్వలూ సుప
ర్యాణ నగంబునేని కడ ♦ వం దలక్రిందొసరింప శక్తముల్

తే॥ మొగులు మొరయుచుమీఁదుగాఁ, బోవవెఱచు, సింగములుకందరములగఁజ్రింపవెఱచు
వీరులు రాలంగ వాయువు ♦ వీవ వెఱచు, వాలి పౌరుష మేమని ♦ పలుకనేర్తు?

తే॥ వాలి వాలంబుచే బల ♦ వంతుడైన, రావణుని భుజములఁ బట్టి ♦ రాణ చెడఁగఁ
జుట్టి కొంపోవ నెత్తురు ♦ సోఁకకుండు, తలము నాతఁడు పోవని ♦ తలముఁగలదే. ౧౨౦

క॥ శతమఖునకు ప్రియ సుతుఁడగు, సతఁ డుడుపతి సాటియైన ♦ స్వచ్ఛ తనుండున్
చిత్తవతికి నాజ్ఞ యిడఁదగు, ధృతిమంతుఁ డితని యన్న ♦ తేజోయుతుఁడున్.

ఉ॥ ఈవిధి వాలి వాలి ప్లవ ♦ గేశ్వరుడై మము గాచుచుండ సు
గ్రీవుఁడు యావరాజ్యమునఁ ♦ గీర్తి వహించుచునుండ నీచు మా
యాచి యనంగ నొప్పు దను ♦ జాధముఁ డొక్కఁడు వచ్చి మించి దు
ర్భావముతో రణంబునకు ♦ రమ్మని వాలిని పిల్వఁ బెల్వన్. ౧౨౧

చ॥ నిలువఁగ వాలియున్ దనుజ ♦ వీరుని దాఁకి కలంచి నొంపఁగా
నిలువఁగలేక రక్కసుఁడు ♦ నిల్వనఁ జంపెడి నంచుఁ బాటుచున్
నిలువక వెంబడించు కసి ♦ నేతను గన్గొని ప్రాణ భీతిచే
వెలవెల వోయి యొక్క బల ♦ వీధిని చేరఁగ వాలి యంతటన్. ౧౨౨

ఉ॥ సెంబడి వచ్చుచుండు కసి ♦ వీరుని తమ్ముని గాంచి సావధా
నంబున నీ గుహాముఖము ♦ న స్మిలుమేను సురారెడెత్తు శౌ
ర్యంబునఁ దాఁకెనేని సమ ♦ రం బొసరించి వధించి వత్తు ధై
ర్యంబున నుండుమంచుఁ గుహ ♦ రాంతర నీమను చొచ్చి యువ్వలన్. ౧౨౩

క॥ పదునాలుగు ఋతువులు దు, ర్మనుని వెదకి యెట్టులయిన ♦ మడియించెడు ప
టైదఁ దలపోయుచునుండఁగ, మది సుగ్రీవుండు దుఃఖి ♦ మగ్నుం డగుచున్. ౧౨౪

చ॥ ముతకరి రక్కసీఁడు మటు ♦ మాయముగాఁ జనె నన్నకింతకే
చితము ఘటించెనో యెఱుంగ ♦ వీలు గనంబడ దేనునేగి యా
హతకు వధింతుఁ గానియెడ ♦ సంతము నొందెద వానిచేత నం
చితఁడుచు పోవఁగా దొడర ♦ నేమును పౌరులు నడ్డువెట్టుచున్. ౧౨౫

చ॥ తగదని లోకనిండ యని ♦ తా మది నొప్పుకయున్న నెన్నియో -
తగవులు పల్కివేడుకొనఁ ♦ దక్కటి వారలు చింతనూని యొ -
ప్పుగఁ బురికేగుచేరుమని ♦ పొందికతో బలిమాలఁ ద్రోసి పు
చ్చుగ మదిరాక తుట్టతుద ♦ నమ్మతిచూపె బురంబు చేరఁగన్. ౧౨౭

చ॥ తలకొని వాలిఁ జక్కడఁచి ♦ వైత్యుడు ద్వారము దాటి పట్టన
స్థలికిని వచ్చునేమో యని ♦ తద్బిలమున్ బెను జాత మూసి పె
క్కులు శిల లొక్క పేరుపుగఁ ♦ గూర్చితి మా శిల కూతగాఁగ న
వ్వల రవిపుత్తుఁ దోడుకొని ♦ వచ్చితి మయ్య పురంబు చేరఁగన్. ౧౨౮

మ॥ లట మాయావిని గూల్చి ప్రాణ మధువు ♦ ద్యుత్పేథిమైఁ గ్రోలి యు
త్కట మత్తుండయి వాలి ధీరత గుహా ♦ ద్వారంబు దాపించి య
చ్చటి మూతలగని సూర్యజుంబిలిచి యే ♦ చందాన మార్కాట యొ
క్కటియున్ లేమికి తిచ్చనొంది వడి ను ♦ గ్రక్రోధుడై యంతటన్. ౧౨౯

ఉ॥ వాలముతోడఁ బాదమును ♦ పై కెగయించి బలిష్ఠ చండ వా
తూలముఁ బోలెఁ దన్న వడిఁ ♦ దూలి శిలా నికరంబు లువ్వనన్
దూలము పోల్కిఁ గొన్ని చని ♦ తోయద మండల మంటెఁ గొన్నిది
గ్జాలము దాఁకెఁ గొన్ని పడె ♦ సాగరమందున తివ్వ తివ్వనన్. ౧౩౦

చ॥ ఉరవడి వాలి వెల్వడి మ ♦ హోద్ధతిఁ గాంచిన వారలెల్లఁ బె
ల్కుటి పటవంగ నచ్చటికి ♦ ఘోరతరాకృతితోడ రా, గుహో
త్తరుఁ డకలంకుఁ డాశ్రవుడు ♦ తామరసాస్తనుతుండు చూచి త
చ్చరణములందు వ్రాలె భయ ♦ సంభ్రమ భక్తులు ముప్పిరిం గొనన్. ౧౩౧

ఉ॥ వ్రాలి నమస్కరించి ప్రభు వర్య! ♦ భవ త్పునరాగమంబు మా.
కేటొకొ లేమిఁజేసి తపి ♦ యించి మహాపద మూడె నంచు మీ
పాలికి రాఁ బ్రయత్నపడె ♦ వానర సూరులు మంత్రివర్య లీ
కోలును చూప కిచ్చటికిఁ ♦ గోరికఁ దెచ్చిరి తమ్ము గావఁగన్. ౧౩౨

ఉ॥ వారల యాజ్ఞకున్ వెఱచి ♦ వచ్చితి నిచ్చటి కిట్టు లీ భరా
భారము పూని మీకడకుఁ ♦ బట్టుగ రామికి సిగ్గునొందునా
తోరపు దోషమున్ దయను ♦ ద్రోచి కృపామతి నాదరింపుమా
నేరమి పిన్నలం గలుగ ♦ నేర్చిన పెద్దలు పైఁచు టొప్పుగన్. ౧౩౩

ఉ॥ తమ్ముఁ డిటుల్ వచింప భయ ♦ దమ్ముగ నింద్రసుతుండు కాంచి గ
ర్భమ్ములు ప్రేవులుం గలఁగ ♦ రక్క-నమాటలు వల్కి తమ్ము దే

హమ్ము సలంగ మోదె జల ♦ జాప్త తేనూజుడు డిల్లవోఁ బ్లవం
గమ్ములు దొడ్డభీతిని క ♦ కావికలై దిశలక భజంపగక. ౧౩౪

మ॥ పరితాపంబున నూర్యనూనుడు భయ ♦ భ్రాతం బయోరాసులం
బరంగం దాటి యజాండ భిత్తిక సమీ ♦ పం బొందగాఁ జేరినక
గరుణా సంగములేక వాలి హరి సం ♦ కాశుం డనాయాస స
త్వర సత్త్వంబున దాటి పోయెన నీ ♦ తానాథుఁ డగ్గించుచుక. ౧౩౫

మ॥ మన సుగ్రీవుడు వాలిచే నపుడె సా ♦ మర్వంబునక దూకుచుం
జను చందంబులు నేర్చె గావలయుఁ గ ♦ వ్రంబొంది యంచాంజనే
యుని వీక్షించి యనంతరంబు త్రిదివే ♦ శోతంస మారాండ నం
దనులే జాడల బోయిరో యన జగ ♦ త్రాప్తాత్మజుం డిట్లనుక. ౧౩౬

చ॥ జలధుల కవ్వలం జరిగి ♦ సారసమిత్ర మయూఖ సంతతుల్
చెలగని చక్రవాళగిరిఁ ♦ జేరియు వెండి యతిక్రమించుచుక
జలజభవాండ భిత్తికను ♦ చయ్యన నింద్రసుతుండు డాసి య
చ్చలమునఁ బట్టె నాతని వి ♦ శంకట వృత్తిని పిచ్చులింపుచుక

ఉ॥ సోదర హింసకుం డనెడు ♦ సుద్ది జగంబు వచించు నంచు సుం
తేఁ దన మానసంబున మ ♦ తింపక దొడ్డకరంబు లెత్తుడుక
ఫేదిలు నీతఁ డయ్యదను ♦ కీడ్పడకుండఁగఁ జూచి వేగ ని
ర్మోదముతోడఁ బాతెఁ దన ♦ ముందటి వెల్ల నలంగఁద్రొక్కుచుక

చ॥ పటపటమంచు వాలి తన ♦ పండ్లను గీఁటిన కాలుఁ డేనియుక
దటతటపొంది తా నభయ ♦ దానము చేసిన వానిఁ గావగా
నటమటనూనుఁ బూర్వము మ ♦ హాత్ము మతంగుని శాపభీతిచేఁ
గటకటఁరాఁడు గాన మనఁ గలె ♦ నితం డిట నిన్నినాళ్లుగక. ౧౩౭

తే॥ ఇతని ధర్మపత్నిని రుమ ♦ నతఁడుకోరి, చేరఁదీసె నీతండు సు ♦ శ్రీని ప్రీని
వదలి రెంటికిం జెడ్డ రేవఁడుగ నున్న, వాడనుచుఁ బల్కెఁ దత్కథఁపవనసుతుండు.

తే॥ నిత్యనిర్మలుడగు రామ ♦ నృపవరుండు, మిత్రుకథ విని కోపంబు ♦ మిగులనూనె
గ్రుంగువేళ జగంబుల ♦ మ్రుంగునట్టి, పెదవి కంపించె గెంపొందె ♦ వీక్షణములు. ౧౩౮

చ॥ అరయఁ జతుర్ముఖుండు నిట ♦ లాక్షుండుఁ దక్కు సురాధిపాదులే
పరముని వాఙ్మనః క్రియల ♦ భావనసేసి గ్రహింపనేర రా
హరి తన పాదపంకజము ♦ లాదట ధాత్రి వహింపనుంచుటల్
ధరణి సధర్మముం జెఱిచి ♦ ధర్మము నిల్కగ నిల్పనే కదా? ౧౪౧

చ॥ దయ యొక యింతలేని పిన * తల్లి వచించిన దంచుఁ దమ్ముకై
రయమున సర్వసంపదలు * రాజ్యభరంబు నొసంగునా కృపా
మయుఁడు దయా దోహది యొక * మందుఁడు తమ్ము సత్కీ హరించుటల్
స్వయముగ విన్నవించు తరు * వాత సహించుచు నూరకుండునే? ౧౮౩

ఉ॥ వాసర వీరులార! త్రిభు * వంబులఁ గల్గిన వీరు తెల్లరుం
బూనిక వచ్చి వాలి యను * పుల్ పరిరక్షణసేయ నిల్చినన్
మానక యుక్కడంచి కపి * మాస్యధర్మి రుమా యుతంబుగన్
మానుగ నీకు నిత్తు నను * మాసము మానుము వానిఁ జూపుమా. ౧౮౪

ఉ॥ నావుఁడు దుఃఖసాగరము * నం బడి ముగ్ధి తపించుచున్న సు
గ్రీవుఁడు త త్తటంబుఁ దిల * కించి ముదంబను వార్ధి జూచ్చి తా
నావల రాముఁగూర్చి ప్లవ * గావళితోఁ దలపోయఁదగ్గ సం
భావన గల్గునంచు మతి * మంతులఁ బానని ముఖ్యమంత్రులన్. ౧౮౫

ఉ॥ దూరముగాఁగ నింగితులఁ * దోడ్కొని పోవఁ గవీంద్రుఁ గాంచి సా
మీరి వచించు నీతలఁపు * మేలిన భావ మెఱింగినాఁడ జం
భారిసుతున్ వధింపఁ గల * యట్టి పరాక్రమ సత్త్వ సంపదల్
వారికిఁ గల్గునే యని య * వారణ సంశయ మందనేటికిన్? ౧౮౬

హనుమ సుగ్రీవుని సంశయము దీర్చుట.

ఉ॥ ఆతని హస్త పాదముల * యందు సుదర్శన శంఖరేఖ లు
ద్వ్యోతక విశ్వ వంద్య లన * దుత్తమ పూరుష లక్షణాళి వి
ఖ్యాతము గాఁగ నున్నవి జ * గంబున నేరికిఁ గానఁ గానల
క్ష్మీతరుణీ విభుండె యగు * సిద్ధము నమ్ముము నా వచస్సులన్. ౧౮౭

చ॥ త్రిపురములన్ దహించి యతి * తీవ్ర రుషా సహితుం గృతాంతు ము
స్వ్యవగత జీవుఁ జేసిన క * ప్పర్తి కరాంచిత భీష్మ చాపమున్
ద్రుపదాని రాజనూనులు శి * రంబులు వంపఁగ నెక్కువెట్టి చి
ద్రుప లొనరించు సత్త్వుఁడు చ * తుర్బుజుఁ డొక్కఁడు దక్కఁ గల్గునే?.

ఉ॥ నా జనకుండు వాయు వొక * నాఁడు 'కుమారక! భాతఁగన్న పం
కేజదళాయతాక్షునకుఁ * గింకర వృత్తి గడింతు వీవు త
త్పూజయె నీకు నాకు భవ * దుఃఖము లెల్లఁ దొలించు జన్మము
త్రేజితరీతిఁ బొల్పు' నని * తెల్పఁగ నేనును సంతయించుచున్. ౧౮౮

ఉ॥ అప్పురుషోత్తముం దెలియు * నంగముఁ దెల్పుఁడి యన్న నాతఁడున్
ముష్ణ జగంబువొందు తఱి * బుట్టి ప్రసన్నతఁ గానవచ్చుచోఁ

- విష్వగు భక్తి చేకులు ద్ర ధింనును ప్రేవు లకారణంబుగా
నప్పుడు తత్కృపాకరు ప ధాంబుజ సేవ యొనర్చుమా యనెన్. ౧౫౦
- ఉ॥ వానరవర్య! తద్విధమె ధి వర్తిలె నిప్పుడు శంకలేల? శ్రీ
జాని మహాత్మ్యసత్త్వముల ధి చంద మెటుంగఁ దలంచితేని ల
త్యోనకు లొంగకుండు తరు ధి సప్తక మొక్క శిలీముఖంబుచే
నూనము లేక తూటి చన ధి నొయ్యన నేయుట చూతమా యనెన్. ౧౫౧
- చ॥ భళియని తోడునీడయగు ధి వాయుకుమారుని గట్టిగాఁ గవుం
గిలి గొని మోదమంది తుల ధి కించుచు రాముని చెంతకేగి ప్రాం
జలి ఘటించి రండుని ని ధి సమ్రుతఁ దోడ్కొని పోయి యొక్కచో
నిలిపి నభంబు రాయు నవ ధి సీజములం గనిపించి యిట్లనెన్ ౧౫౨
- తే॥ ఈ మహోన్నత సాలంబులేడు నొక్క, యిప్పువుచే రంధ్రములు వహించుచునేని
ప్రబ్బి యున్నట్టి నామనో ధి వ్యాకులతయుఁ, దాటునని వచియింపంగ ధి దాశరథియు
క॥ ఇననుతు కోర్కి దెలిసి మో, ముని మందస్మితము చెలువు ధి పాలు పారఁగన
ట్టన ధనువున గుణమెక్కిడి, ఘన తరువుల చెంత కరిగె ధి గజ గమనుండై ౧౫౪

స ప్త సా ల వ ర్ణ న ము

- చ॥ యుగములు మాజినెన్ నిలుచు ధి నున్ని సశింపదు లోక జాలముల్
తెగు తటియెన నీ తరులు. ధి తీతపు సప్త కులాచలంబులే
యగములుగాఁగ నిల్చినవి ధి యంచు వచింపఁగ దగ్గ సంస్థితీ
నెగడి మహోన్నతంబులయి ధి నింగిని రాయుచునుండు నెప్పుడున్. ౧౫౫
- చ॥ ఇన శశు లీ మహీజ శిఖ ధి రేంద్రముఁగొంచి తరింపలేక చిం
తను తపమూన బ్రహ్మయు ను ధి దగ్గ మహోత్కట సాల సప్తకం
బును గని దచ్చిలోగ్గ దళ ధి ముల్ గని తెప్పఁగలేకపోవఁగా
మనుజులు దాని యున్నతిని ధి మానుగఁ గొల్చి వచింపనేర్తురే? ౧౫౬
- చ॥ ప్రతిదినముం బ్రతిక్షణము ధి భానుని వాజులు ప్రాలు మాల కి
ట్లతితర వేగముం గొని ప్ర ధి యాణము నేయ మతొక్క హేతువున్
వెతకినఁ గానరాదు తరు ధి విస్తృతి దిక్కులఁ బర్వి పూర్ణసాం
ద్రత గొన దాని నీడ నలఁ ధి తం భజియింపకయుండు నిత్యమున్. ౧౫౭
- చ॥ చదలఁ జరంబుగాఁ బొదలు ధి చక్కని చుక్కలు గాము లుప్పురం
బు దనిలి యెల్ల దిక్కులను ధి పొల్పు వహించెడి విందు పూచు నొ
ప్పిదమగు పూవులే; విటప ధి వేధముచే వ్రణమైన మచ్చయే
యెద శశి కంధటంచు వచి ధి యింపఁగ నొప్పే దదున్నత స్థితుల్. ౧౫౮

ఉ॥ భేదము నేయరాని పృథి + వీజము లందలికొమ్మ రెమ్మలూ
చ్చాదనసేసి వ్యోమము ది + శా వలయంబును గప్పియుంటచే
వేదములట్లు పొల్చుటను + వేలుపుఁజెద్ద హుమాయి హంసితో
మోద విహారముల్ నలువఁ + బోలు నటంచు వచింపఁగాఁ దగున్. ౧౫౯

ఉ॥ గాలి చలింపఁగా వినరఁ + గమ్మని వానన వీచు పుష్ప వ
త్రాలియుఁ బండ్లు కాయలు న + మస్తము చెట్టుల నుండిఁడుల్లి య
వ్వేలుపువాఁడయందు పడి + వేశమ భూమికే జాటి తోయధిన్
బోలఁగఁ జేరఁగాఁదగు న + మున్నతి నొప్పెను నప్తసాలముల్. ౧౬౦

చ॥ కొనలు గనంగ రా వజుని + గోళములం దగదాటి యవ్వలన్
మొనరఁగఁ బోలు నన్న విధ + మున్ వహించి త్రివిక్రముంబలెం
బాసరి ధరిత్ర మధ్యమునఁ + బొల్చు హిరణ్య నగంబువోలె లా
పునఁ దనుపొంది చూపులకు + భూరి భయంకరమై విరాజిల్లున్. ౧౬౧

తే॥ వాలి సుగ్రీవుల మనంబు + పగిది చేవ, గలిగి, యూది శేషుని పడ + గలను గూడఁ
జేల్చుకొని క్రిందికిం బోవఁ + జెనయు వేళ్లు, గలిగి మద్దుల భేద్యమై + వెలయుచుండు
తే॥ పెరిగి దట్టమై పరవిన + విటప చయము, భాస్కర నిరోధ శంక యా + వహిలఁజేసి
యుదయ చరమ గిరులకంటె + నున్నతిగొని, యోజనంబువిస్త్రుతితోడ, నొప్పుచుండె

ము॥ ఇటు లొప్పారెడు నప్తసాల నికరం + బీక్షించి రాముండు త
త్పటు బాహుబల మంత వారలకుఁ జూ + పంబూని జీవశ్రవః
పుటముల్ గింగురు వోవ నిర్జరవరుల్ + మున్నెన్నఁడున్ లేని సం
కటముం బొందఁగ నుల్లసిల్లి గుణ టం + కారంబు గావింపఁగన్. ౧౬౨

ఉ॥ దగ్గఱ నున్న వారలును + దవ్వల నుండడివారు దిక్కరుల్
బెగిలి సామ్యవోవ నర + వింద భవుండు దినంబు లెంచ మి
న్నొగ్గె ఫణిండుఁడున్ వడఁకి + యోరకువ్రాల్చె ఫణంబు లన్నిటిన్
మొగ్గతిలంగఁ బడ్డవి న + రోజ హితాశ్వము లచ్చులించుచున్. ౧౬౩

తే॥ శత్రు సంహారకుండు దా + శరధి చాప, గుణ నినాదంబు విన్న ల + త్కృణుఁడుదక్కఁ
దక్కువారలు పడు నవ + స్థల వచింప, నవమతించిన చందమే + యగునుగాదె.
తే॥ హనుమ దాదులు నిబ్బరమంది రాము, నస్త్రు విద్యా మహాత్మ్యమును సరయఁగోరి
పూన్కి నిలువ నాకర్ణాంత - ముగను లాగి, నీరజాక్షుండు పఱపెను - నిశిత శరము.

సాల వేద న ము .

ఉ॥ సాయక మంత సాల తరు - నప్తముం దొలచేసి క్రింద న
ప్తాయత లోకముల్ దొలిది - యవ్వల నేడగు వస్తుపాథి లే

దే యని క్రమ్మటిల్లి వను - ధేళు నిషంగము చేర న ప సం.

ఖ్యాయుతముండుచోఁ దొలిచి - యవ్వలికిరజన కేగుడెంచునేకీ. ౧౬౮

చ॥ జలనిధుఁ లూర్ధ్వలోకములు - శైలములుక ఋషు లర్కువాజులుక
మలయు మరుతులుక భువన - మాతృకలుక గ్రహరాజ యుక్తి - చం
చలత భజించి యే డనెడు - సంఖ్యను గలుట రామభాణ మి
మ్ములఁ దొలచేసి చంపునని - పొల్పును వీడి వడంకె నయ్యుడక. ౧౬౯

శా॥ లోక త్రాణఁ పరాయణుండయిన శ్రీ - లోలుండు దుష్టాత్ములక
జోక గూలిచి ధర్మము న్నిలుప ను - శ్లోక స్ఫుర జన్మముక
శ్రీకారుణ్యము తోడ నొందెనని ను - గ్రీవుండు నిర్భీతి న
స్తోక ప్రాభవ భవ్య పాదముల సం ♦ స్తోత్రంబు గావించుచుక. ౧౭౦

సీ॥ సుర పూజితంబులౌ - చరణంబుభములకు, శిరము సోకఁగ మొక్కి - చేమొగిడ్చి
పంచ భూతములీవ - పంకజాననుడీవ, తీర సాగరమందు - చెలఁగు దీవ
పాపమ్ములం దెంచు - పరదేవతపు నీవ, వెలుపల లోపల - వెలుఁగుదీవ
మత్సర్య పుణ్యక - ర్మములె యాదాసుని, కడకుఁదో డైచ్చెని - మ్మలుషహృదయ!
తే॥ ఏ గృతార్థుడనై తి నా ♦ కేది కొదువ? పాపములు తెల్పి పుణ్యంబు ♦ పండ నేడు
రాక్షసవిరామ! భవ్యతా ♦ రక సునామ!, నద్గణ స్తోమ! శ్రీరామ ♦ సమర భీమ!

చ॥ అని వినుతింప వాలి యిడు ♦ సంగదచే దపియించు వానరుల్
గని కపిరాజుపాలి కొక ♦ కాలుండు నేటికి నచ్చెనంచు ము
ద్వననిధి ముగ్ధి రుచ్యమగు ♦ వారుణి నాని చెలంగి పాడి న
ర్తనములు సేసి గంతులిడి ♦ దాటిరి దూకిరి తొంగలించుచుక. ౧౭౧

ఉ॥ అండచయంబు లొండయి యు ♦ గాంతము వేళ మహాగ్ని కీలలు
ద్వండతఁ గాల్పఁగా మిగిలి ♦ తప్పిన యెమ్ములకుప్ప కై వడిక
మొండయి దొడ్డ కొండవలె ♦ మిక్కిలు దుందుభి యెంపగూడు కో
దండధరుండు కాంచె దన ♦ దారిని నెమ్మది నట్రమందుచుక. ౧౭౨

ఉ॥ ఇయ్యది కాలు వాహనము ♦ నెమ్ముల కుప్పయ్యె? దిగ్గజం బొకం
డొయ్యనఁ గూలెనో? మకర ♦ మొక్కటి చచ్చి కృశించి యెండెనో?
యియ్యెడ నిట్టులుండుటకు ♦ హేతు వదెయ్యది? తెల్పుఁగోరెడక
నెయ్యరి! యన్న నిట్లను వ ♦ నే చరనాఘండు సంతసంబునక. ౧౭౩

౩ దుందుభి పటలము, (౧౫)

ఉ॥ శాత్రవ హింసనాయత రు ♦ హమతి దుందుభి దానవుండు న
క్షత్రవతిం బెకల్పు నుని ♦ శాత్ర మహాన్నత శృంగధారియై

చిత్రతరాకృతిఁ మహిమః శీర్షముతోఁ జని మందరాద్రి నా
త్రాత్రముతోఁ బయోధిఁ బెలుఁ చం గలఁచెన్ హరి రోయు కోసమె. ౧౭౫

చ॥ హరియును మ్రోలనిల్చి యిటుఁ లాలము చేయుట యేల యన్న సం
గర మొనరింప రమ్మనుచుఁ గర్పరుఁ డాడఁగ నన్నుబోటి న
త్వరహితు నేల కోరెదవు? తార గిరింద్రము చేరి పార్వతీ
వరుని దురంబు సేయఁ బిలుఁ వం దగునం చసురారి పల్కఁగన్. ౧౭౬

చ॥ వడివడి వాడు రుద్రభగఁ వానుని శైలముఁ జేరికొమ్ములం
బాడిచి పెకల్చి త్రోయఁ బనిఁ పూనుడు శూలియు మ్రోల నిల్చి నీ
వడుగు నదేమి తెల్పువనఁ న య్యనురుండును నంగరానకుం
దొడఁగును యన్న శంకరుండుఁ దుండుభిఁ గాంచి హసించి యిట్లనెన్.

ఉ॥ సీకు నమాన దోర్బలుండుఁ నిర్జరనాథుండు భిక్షునైన నే
సీకొను లెట్లుపొమ్మన నుఁ రేంద్రుని చెంతకు నేగి దైత్యుండున్
నాకు రణంబు నిమ్మనఁగఁ నాక విభండును గాంచి సీకు న
స్తోక భుజాగ్ర కండువునఁ ద్రొక్కటయేని వచింతుఁ బ్రీతిమై. ౧౭౮

ఉ॥ ఆహవ దోహలుండు ప్లవఁ గాధిపుఁ డొక్కఁడు నా కుమారకుం
దోహరి సాహరిం బెనఁగఁ నోపును వాలి యతండు పొమ్మనన్
దాహకుపోల్కి నేగి రణఁ దర్చుని వాలిని పిల్చి యూగిరిన్
బాహులఁ గొమ్ములం గెలఁకిఁ పాహ్సరింపఁగఁ దాఁకె వాలియున్. ౧౭౯

సీ॥ వడిదాఁక నిరువురుఁ వలపల దాపల, గిరిగిరఁ దిరుగుచుఁ నొరయు నపుడు
వారి నేర్పఱుపంగఁ వలను గాకుండఁగఁ బడుదురు విడుదురుఁ తొడరుచుండ్రు
నిలుతురు పిలుతురుఁ నెగయుచుఁ దిగియుచుఁ ద్రోతురు లేతు రుత్సుకత మొలయుఁ
బాద ఘట్టనలచేఁ బలువిడి యగ్నిపై, కెగసెను ధూళియుఁ నెగడె దిశల

తే॥ భూధరంబులు హుంకారములకుమాటు, మ్రోగె భూసలీవడఁకుచుఁ మ్రొగ్గెలబక్తో
నిలుకడం దప్పి చెలువంబుఁ నీఁగె వార, తెచ్చు తగ్గులు గనకీట్లుఁ పెచ్చు పెరుంగ.

సీ॥ అంబుదంబులు నంబఁ రంబు నంబుధులు నం, బుధి వేష్టితాఖిలఁ భూతలంబు
ధూనరావృతముయి, తోతేరకుండెని, య్యిది యది యని నిర్ఘోషంపరాక
పండ్రెండు నెలలిట్లుఁ తీండ్రంబుగాఁ బోర, విజిగ్గెషునౌ నగఁ భేదినుతుండు
ప్రొన్నత శృంగముల్ పోడిమితోఁ బట్టి, యీడ్చి యూడ్చి శిరంబుఁ నేయునంత

ఉ॥ ననురుఁ డంతఁ బర్జన్య గఁ గ్రానుకారి, యైవ ఘన గర్జితంబు మిఁ న్నదరఁజేసె
నిలువ వాలియుఁ గోపంబుఁ నిలువలేన, పిడుగుకై వడి నెత్తిపైఁ పొడువ వాడు. ౧౮౦

ఉ॥ దిమ్ముగొనంగ నెత్తిపయి ♦ దెబ్బపడక విఱుగక బదమ్ములం
గమ్ములు నుగ్గుగాఁ జదియఁ ♦ గండరలీలను పొల్పునోట ర
క్తమ్ములు గ్రమ్మి వెల్లువలు ♦ గాఁ బ్రవహింపఁగ జీవపాళి యొ
క్కుమ్ముడి లేవ వజ్ర హతి ♦ నుర్లు గిరింబలెవాడు డుల్లంగక. ౧౮౨

చ॥ మఱియును వానిఁ బట్టి పలు ♦ మాటులు చామర మట్లు త్రిప్పుచుక
దిరుగుచునుండ శోణితము ♦ దిక్కుల జిజ్ఞుసఁ జిప్పిలంగ ది
క్కురుల యొడఘ్న ధాతువుల ♦ కాంతి వహించిన లీలఁ గ్రాలె నీ
గిరివరమెల్ల నొక్క ఘన ♦ కింశుక వృక్షముఁబోలె భాసిలెక. ౧౮౩

మ॥ పలు బాహు బలశాలి వాలి యటుపై ♦ పైఁ ద్రిప్పి వై వంగ నొ
క్కట మేఘంబుల దాఁటి భాను శశి న ♦ క్షేత్రప్రభా మండల
స్ఫుట భాగంబులు దాఁటి యూర్ధ్వ భువనం ♦ బుల్దాటి ప్రాణంబు ల
చ్చటనే నిల్వ శరీర మిచ్చటఁ బడెక ♦ శక్రాదు లగ్నింపఁగక. ౧౮౪

ఉ॥ దుందుభి విస్తు కంపెనఁగు ♦ లోరపు దేహము ఋశ్యమూకముం
గ్రింది కడంగఁగాఁ బడుడు ♦ గిన్నమహామహుడౌ మతంగ మా
సిందుఁడు శాప మిచ్చె నది ♦ యే యపకారిగఁ గాచుచుండె న
న్నిందని సూర్యసూతి వచి ♦ యించెను పూర్వ చరిత్ర మింపుగక. ౧౮౫

ఉ॥ రామవిభండు తత్కథక ♦ రంబు రహింపఁగ వించుఁ జాప వి
ద్యా మహానీయు లక్ష్మణు ము ♦ దంబుసఁ గాంచి యనుంగ! దీని ని
చ్చానుతి నిఁదునుండి యొక ♦ చక్కటికిం దొలఁగింపు మన్న ని
త్యామల శీలచిత్తుఁడు ప ♦ దాంగుళితో నెగమిఁట మిఁటంగక. ౧౮౬

చ॥ అదియును సత్యలోకమున ♦ కవ్వలి చోటికిఁ బోయి క్రమ్మఱక
జిడయఁగ నచ్చటం బడియె ♦ జెచ్చెరఁ గోతుల మూకయాఱ్ఱె నీ
రదము క్రియక రఘూత్తముఁడు ♦ రాజిత పుష్ప వనంబుచేరి న
మ్ముదమున నుండ భాస్కరుని ♦ పుత్తుఁడు నన్నిధి నిల్చి వేమమై. ౧౮౭

౪. ఆభరణ దర్శన పటలము. (౪-౨)

చ॥ మఱి యొక మాట దేవ! విను ♦ మా యొకనాఁ డిట మేము గుంపుగాఁ
దిరుగుచునుండ రావణుఁడు ♦ తెక్కలియై తమ కాంతనేమొ పే
రురవడిఁ గొంచుఁ బోవునెడ ♦ నుగ్మలి యుమ్మలికించు చీ వనో
త్కరములఁ గల్గు త్రోవలను ♦ గాంచుచు రోదనముం బొనర్చుచుక. ౧౮౮

మ॥ తన మార్గంబు తదీయ నాభునకు దూ ♦ తం బోలెఁ గాన్పించుఁగా
కని కాఁబోలును భూషణావళుల న ♦ య్యబ్జాక్షి చోరపలర

- బున నొప్ప ముడివైచి జాతి విడిచెన్ ♦ బూర్ణాశ్రు వర్షంబుతోఁ
గని మేమయ్యది యంతరిక్షమునఁ జి ♦ క్కం బట్టి హస్తంబులన్. ౧౮
- మ॥ ఒకచో దాచితి మావిభూషలను మీ ♦ కొప్పారఁ జూపింతు మో
పిక వీక్షింపుండు మీ సతీతిలకహా ♦ పృథ్వీజనో? కావో? యం
చకలకుండు దినేశ పుత్త్రుకుండు ప్రే ♦ మాలాపముల్ సేయుచున్
సుకలుండౌ రఘురామ భూవరునకుం ♦ జూపెన్ బ్రమోదంబునన్. ౧౯
- శా॥ సీతాదేవి విభూషణంబులఁ బరీ ♦ క్షించెన్ నిమేషంబునన్
జేతం బగ్నిగరంగు మైనముక్రియం ♦ జెండెన్ విభూషామృత
ప్రీతిం బొందెను సామృసిల్లె నని వ ♦ ర్ణింపంగ నెల్లను? త
జ్జాతస్థితహృదంతరస్థితి మహా ♦ చాంచల్యముం బొందగన్
- శా॥ నారీరత్నము నంగకంబులను వి ♦ న్నాణంబుగా నొప్పు మం
జీరా ద్యాభరణావళుల్ జనకజా ♦ శ్లిష్టాంగముల్ జ్ఞప్తికిం
దేరం గానగనయ్యె బాప మవి యా ♦ ర్థిం గూర్చునే కాక పే
రారాటంబును మాన్పనేర్చుకొనుం ♦ తైనన్ ధరా జానికీ? ౧౯౨
- చ॥ ఎడయికచే గృశించిన మ ♦ హీశుని తెల్విని దెచ్చె నందునా?
దుడుకున రాము జీవముల ♦ దోరిచె నందున? చందనంబుకై
నడి సుఖ కైత్య మిచ్చెనని ♦ పల్కుదునా? కడు సుగ్రతాపమే
యిడె నన నేర్తునా? మఱియు ♦ నేమని చెప్పుదు? నెల్లు దెల్పుదున్? ౧౯౩
- చ॥ కొసరి వచించు సీత తోడు ♦ గుల్ రఘువర్యుండు ప్రేమ మూర్ఖునం
గుసుమములయ్యె దాల్చుటకుఁ ♦ గోరంగ నొప్పిన వృత్తరీయమై
విస్తమర కాంతి యుల్లసిలి ♦ పే రురమందున గందమట్లు లా
ప్పనఁగె శరీరమెల్ల రహి ♦ యించి విరాజిత దుష్పటంబు నాన్. ౧౯౪
- చ॥ కనుగవ నుండి యశ్రువులు ♦ కాటి యటం గల వస్తుజాలముం
గొని వడిఁ బాతె దేహము గ ♦ గుర్పొడిచెన్ భరియింపరాని మో
దనమున నుబ్బి నిక్కె భుజి ♦ దండము లయ్యెడ రామభద్రుఁ డొం
దినయది నంతన బా? మఱి ♦ త్రైవ్యని తాపము? మేని సామ్యయో? ౧౯౫
- మ॥ తనువెల్లెన్ విషభాధ నొందు వహి నం ♦ తాపించి శ్వాసంబుఁ బ్ర
జ్ఞను పోనాడి దరితి వ్రాలు నరసీ ♦ జాతాక్షు సుగ్రీవుఁ డొ
య్యన వక్షంబున రోమబృందము చుటు ♦ క్కంచూనఁ గేల్పించి తొ
మ్మున కానించుకొనెన్ మహమ్మున దిగు ♦ ల్పుట్టింప దూషిల్లుచున్. ౧౯౬

సుగ్రీవుడు రాముని స్థితికి సంతాపించుట.

మ॥ అటు సుగ్రీవుఁ డురమ్ముపైఁ గొడువలే ♦ కానించు కొంచుక మహా
తృటమా రాముని దుర్వ్యవస్థఁ గని చి ♦ త్తంబందు సంతాప లం
పటుఁడై కుందుచు నిట్లును రఘువరా! ♦ పాపాత్ముఁడౌ నేను నం
కటపాటుం గలిగించినాఁడఁ దొడవుల్ ♦ గాన్పించి నీ కియ్యెడక. ౧౯౨

శా॥ వేదోద్ధారక! యీ యజాండమున న ♦ న్వేషించి నాలావు దై
త్యాదుల్ రావణ దుర్విదగ్ధుఁ డెఱుంగక ♦ వ్యక్తంబుగా నీ యశః
కేదారస్థల భూసుతక భవన ల ♦ క్షిం దెత్తు సందేహముక
లేదిట్లెల తపించి సామ్యసిల? వే ♦ లెమ్మా జగన్నాయకా!. ౧౯౩

మ॥ అమృతోద్ధార! పతివ్రతానియమముల్ - వ్యక్తికరింపంగ జ
న్మము తాఁ గాంచిన లోకమాత భయ కం ♦ పంబుల్ వెసం జెంద నొ
ప్పమి గావించిన నీచ రావణ శిరో ♦ బాహర్గభుల్ గాక లో
కములున్ నీయొక బాణ సంహతికి ల ♦ క్ష్యంబై నఁ గాజాలునే?. ౧౯౪

మ॥ భవనోద్ధారక! యింద యుండుము మహా ♦ వీర్య ప్రతాపంబునక
దివిజుల్ మెచ్చంగ లంక యేటికి జగ ♦ ధ్బృందంబు శోధించి దా
నవ రాజన్యుల మస్తకంబులను చూ ♦ ర్ణం బాడి నీదేవి నీ
వపు మేల్మేలనఁ దెత్తు సేవకుని కా ♦ ర్యం బిచ్చి పేషింపుమా. ౨౦౦

ఉ॥ దానవ మర్దనా! భవ దు ♦ దార గుణంబులఁ గొల్చి నిల్చి నీ
యానతిసేయు నెయ్యర, మ ♦ హార్య పరాక్రమ శోభితుండు స
మ్మానితుఁడై న లక్ష్మణుఁడు, ♦ మస్తక మందు జగముత్తాల్పు నీ
యానను, నిన్ను నీవ యిటు ♦ లక్కట చూచెదె యల్ప దృష్టితో?. ౨౦౧

మ॥ తమ సామర్థ్యము తామె చెప్పుకొనరు ♦ ద్యప్తీతిమై సజ్జనుల్
తమ కార్యంబులఁ బట్టి లోకమె గురు ♦ త్వంబుక గనన్నేర్చు ధ
ర్మము నీవేకద నిన్ను గాకితర ధ ♦ ర్మంబుల్ భువిం గల్గునే?
భ్రమలం బొందుచు నుమ్మలించెదగునే ♦ భ్రాంతాత్ము చందంబునక?. ౨౦౨

చ॥ అకలుష వాగ్విశారద! పు ♦ రాయు బ్రహ్మయు విష్ణుశ్రేవుం
డొకటిగఁ జేరుచో సమత ♦ యొప్పుగుచుండునుగాని వార లొ
క్కొకరుగ వేఱువేఱయిన ♦ నొప్పురు నీకు సమాన సత్త్వైతై
వికచ జలేజనేత్ర! యిటు ♦ పీఠిడి పోల్కిఁ దనింపఁబోలునే?. ౨౦౩

ఉ॥ కాంచన చిత్ర పంకరుహ ♦ కార్ముక! నా కుఱుగొని నిప్పుడే
కొంఞక చేయుఘా యనుఘఁ ♦ గోరుటలేదు విభంబనంబు లే

కందిత లీల నేగి యను ♦ రాధిపుచే నగచ్ఛాట్ల నొంది శో

కించెడు దేవి బంది దోల ♦ గింతము లెమ్మని పల్కునంతటన్. ౨౦౪

క॥ రాముఁ డొక విధమునన్ మూ, రాఘ. మేఘము తొలగఁ దేటి ♦ ప్రబ్బిన బాష్ప

స్తోమము వెలియఁ గడు గా, రామున సుగ్రీవుఁ గాంచి ♦ క్రచ్చట ననియెన్. ౨౦౫

. శ్రీ రాముని నిర్వేదము.

ఉ॥ పాపుఁడనైన యేను నొక ♦ పర్యత నన్నిభ చాప మూని పె

ల్లోపిన శ్చార్యశాలివలె ♦ నర్హుఁ బ్రాణముతోడ నుండ దు

ష్టాప్త దురంత దుఃఖముల ♦ వందరి జానకి భూషణంబులన్

దూపిలి దూసె నా బ్రతుకు ♦ దుర్భర భారము గాడె భూషికిన్. ౨౦౬

చ॥ అలఘు పతివ్రతా గుణము ♦ లారసి గౌరవకీర్తులన్ మహిం

జెలఁగిన స్త్రీలపట్ల నిటు ♦ చేసిన వారలు పూర్వమెవ్వరే

గలరొకొ? దేవియట్లు కడ ♦ గండ్లను పొందుచు నుండ నే శిలా

తల గిరి కాననంబుల వృ ♦ ధాతిరుగాడుచునుంటిఁ జెల్ల రే! ౨౦౭

ఉ॥ దారిని పోవువారయిన ♦ దగ్గటి చామల కెద్దియేని యొ

డ్డారము సేయువారల న ♦ డంపఁగఁ బ్రాణము లిచ్చియైన మేల్

కూరుచువారు సద్గుణులు; - కోరిక దిక్కుగ జీవగట్టగా

వారక నన్నె నమ్మిన ను - భాసినె గావఁగలేక యుండితిన్. ౨౦౮

మ॥ గుణ సంపన్నులు మత్కులోద్భవులు కా ♦ కుత్స్థుల్ పయోరాశినే

కణఁకం ద్రవ్వరి గంగఁ దెచ్చిరి యశః - కార్యంబులం జేసి ధర్మ సం

చణతం జింకలు దువ్వలొక్కదొన ని - చ్చన్నీరు ద్రావించి రే

బణఁతిన్ సద్గుణ సంయులన్ సతిని గా ♦ వన్నేకయుంటింగదా? ౨౦౯

చ॥ సిరుఁడగు ధర్మరాజునకుఁ ♦ జేరఁగ శక్యముగాని వీరు శం

భరుఁ దునుమాడి యింద్రు దుర ♦ వసలఁ బాపిన రాజుపట్టిన

గురుతర దుఃఖపాత్రమగు ♦ గోడు గొహరు భరించి దానితో

శరములు చాపముల్ బరువు ♦ చాలక మోయుచునుంటిఁ జెల్ల రే! ౨౧౦

చ॥ జనకుని సత్యవాక్కునకు ♦ జాటుడు గల్గుట యొప్పుదంచు నె

మ్మనమున నెంచి రాజ్యము శ ♦ మంబున పీడి యరణ్య సీమకుం

దనియఁగ వచ్చి యిందు సహ ♦ ధగ్గిణిఁ గోల్పడి శాశ్వతంపు నిం

దను జను లీనడింపఁ దలఁ ♦ దాల్చితి నెట్లు తొలించుకొందునో? ౨౧౧

తే॥ ఇట్లు దుఃఖించి పనచెడి ♦ యెన్నరాని, శోక వేదనాహతుఁడయి ♦ సొమ్మసిల్లు

రామచంద్రుని వానర ♦ రాజు దుఃఖ, వారిరాశి తీరము చేర్చి ♦ యూటించె. ౨౧౨

ఉ॥ నీ యుపచారవాక్యముల ♦ నీగితి దుఃఖ మొకింత మిత్రమా!
 పాయంగ నెంచినాడఁ దను ♦ బంధము వేఱకా త్రోవ లేదు నా
 కి యెడ గడ్డునింద సమ ♦ యింపఁగ, నీకొనరించు పంతుము
 మాయక తీర్చి యవ్వల న ♦ మాహిత చిత్తుడనై మరించెదక. ౨౧౩
 హనుమంతుడు కర్తవ్యముం దెలుపుట.

క॥ అని రఘురాముడు పలుకఁగ, విని మారుతి కేలు మొగిచి ♦ వినయ నమితుండై
 జనపాలకయొక మనవిని, వినవలతును జరుగవలయు ♦ విధ మొపికమై. ౨౧౪

తే॥ మొదటఁ గ్రూరకర్ముని వాలి ♦ సదమదంబు, సేసి భాస్కర పుత్తుఁ గిమ్మింధ నిలిపి
 యసదృశంబగు ప్లవగ సైన్యంబు గూర్చు, కున్న దైత్యుల తాపు రోయుట కడింది.

క॥ దైత్యులకు నెలపు ధరనా? య, ధిత్యకలనా? నాగముననా? ♦ దివిన్? యెటన్?
 సత్యముగ నెఱుంగలేమ య, గత్యముగా వలయు వెమకఁ ♦ గపి సైన్యంబుల్ ౨౧౬

మ॥ ఊణకాలంబునఁ జుట్ట నేరుతురు లో ♦ కంబెల్ల నిష్కారముల్
 చఱులై కూర్చురు పూర్వకర్మవలె హిం ♦ సల్ చేయ నేతెత్తుదు
 ర్గుణ లెఱుగ్గొ లొలంగుచుందురు మహా ♦ ఘోరాపదల్ వోపు ధో
 రఁగి వారేగు పథంబు లా కుటిల చ ♦ ర్యల్ కాంచ దుస్సాధ్యముల్. ౨౧౭

ఉ॥ అంచిత రీతిమై జగము ♦ లన్ని యొకేవరి నివ్వట్ల గా
 లించి మహిజఁ గానఁగ వ ♦ లెక బరి దప్పి యొక్కోక్కచోపె శో
 ధించుచుఁ బోవుచో వితగఁ ♦ ద్రిప్పటగాక ఫలంబు లేదు యో
 చించఁగ నేండ్లు పూండ్లు కడ ♦ చెలును మీరుఁ దలఁచి చూడుడి

ఉ॥ వానరసేన కల్పమున ♦ వారిధి పొంగిన రీతి లోకముక
 బూనిక గప్పఁగాఁ గలదు ♦ పూర్తిగ డెబ్బది వెల్వలుండు నం
 భోనిధిఁ ద్రావఁగాఁ జగము ♦ బోడిమితోఁ దలక్రిందు సేయఁగా
 నైనను చాలియుండు భవ ♦ దాజ్ఞ శిరంబునఁ దాల్చు నిచ్చులుక.

ఉ॥ కావునఁ దొల్త వాలిఁ గడఁ ♦ కక వధియించి యనంతరంబ మీ
 దేవిని రోయఁబూనఁగ వి ♦ ధించుట కార్య మటంచు నెంచెదక
 దేవ! యనంగ శాంతినిధి ♦ ధీరుడు రాముడు మంచదంచు నం
 భావన సేసి నేడె చని ♦ వాలిని గూల్తుము రండు లెండనక. ౨౨౦

సీ॥ భయద నేత్రంబుల ♦ పటలు శరభ మొండు, కడిమి నొప్పారు వ్యాఘ్రములు రెండు
 గమన కాశల మొప్పు ♦ గజములు రెండు స, రాక్రమ స్థిర మృగ ♦ రాజ యుగళి

త్రోవఁ జన్నట్లు ను ♦ గ్రీవుండు నల నీల, తార మారుతులు ను ♦ దారగుణులు
రామలక్ష్మణులును ♦ రాజల్లఁ గదళీర, సాల తమాల త ♦ కోల సాల

తే॥ వట పనన సుర పున్నాగ ♦ బదరికాది, తరువు లేలాది లతికా ప్ర ♦ తతులు క్రమ్మి
యున్న చరియల మార్గాన ♦ నుద్ధతిమెయి, నేడుగురు కూడి వెడలినా ♦ రెనకమెనఁగ.

సీ॥ ఆమార్గ మందెల్ల ♦ హరిణాక్షు లై నట్టి, హరికాంత లూఁగు ను ♦ య్యాల లుండు
నుయ్యల లేని చో ♦ ట్లాస్పగాఁ జందన, తరులచే నిబిడహా ♦ చరియ లుండుఁ
జరియలు లేనిదే ♦ శముల మేఘావృత, మగు ఘనగిరి శిఖ ♦ రాళి యుండు
ఘనగిరి శిఖరముల్ ♦ గలుగని చోటులఁ, దావులు వెడజల్లు ♦ తీవ లుండు

తే॥ తీవ లల్లిబిల్లిక గల ♦ త్రోవలుండుఁ, ద్రోవలందు విశ్రాంతికై ♦ తోట లుండుఁ
దోటలం దొడ్డ డిగ్గియల్ ♦ దోచుచుండుఁ, డిగ్గియల హరిణంబులు ♦ డిగ్గుచుండు.

తే॥ అద్రు లెక్కునప్పుడుదిగు ♦ నపుడు సహజ, వరరుతమునేయు గండపెం ♦ డెరములులియ
రామలక్ష్మణుల్ వీరహా ♦ ర్యక్ష భంగి, నడిచినారలు తోడి వా ♦ నరులతోడ. ౨౩

సీ॥ కాకుత్స్థ సవర్యుల ♦ కపికులో త్తంసుల, గమన వేగమునకుఁ ♦ గరులు బెదరె
జీమూతసంఘముల్ ♦ చెదరె దుంపురులు చిం, దర వందరై వసుం ♦ ధరను రాలె
సురపాన్న వృక్షముల్ ♦ సాంపారఁ బెరిగిన, చఱియల నురగముల్ ♦ పరుగులైతై
శరభ శార్దూల ♦ కేసరి కిరి భల్లుక, గవయాదులును భీతిఁ ♦ దవిలి పాతె

తే॥ వాని వేగాన విఱిగిన ♦ పాదపములఁ, దేనెతెట్టెలు చితికి ధా ♦ త్రిని న్రవినఁ
పోవు త్రోవ యెల్లడఁ జాల ♦ బురదయగుచు, నడవ సులభంబుగాక బా ♦ టుడుగ నుండె.

తే॥ పద్మరాగ మణి ప్రభా ♦ పటలి పరవి, మండుచున్న కొండలఁబోలె ♦ మలసె గిరులు
వానిఁ జల్లార్ప జలదముల్ ♦ ప్రబ్బు కరణి, రాఘవుల దేహకాంతులు ♦ క్రాలుచుండె.

ఉ॥ పాటు వియన్నదీ జలము ♦ పర్యత సానువులందు ద్రోణులఁ
బాటుఁ బొలంబులందు గల ♦ పైరుల కందలి మీలు చాలుగఁ
బాటు ర్పురంబులుఁ బాడువఁ ♦ బాటు మదావశపాళి వెన్నలం
బాటుఁ బత్రప్రి బృందములు ♦ పాదప శాఖలఁ బాటుఁ గోతులుగ. ౨౪

సీ॥ ఏలా లతాజాల ♦ డోలా సమాలోల, ఫల వాసనలు సుర ♦ పాళిఁ దివుచు
మకరంద నివ్యంధ ♦ మలయజ సాను ని, ర్ఘరములు నక్షత్ర ♦ సమితిఁ దివుచు
బహురత్న జాత ప్ర ♦ భా మరీచీ జాల, మింద్రచాపంబుల ♦ నేచి తివుచుఁ
బటాతరవిస్ఫుట ♦ స్ఫటిక శిలాతల, నందోహములు బాల ♦ చంద్రుఁ దివుచు

తే॥ విరులగుత్తులుగ్రహకాంతి ♦ విరియఁ దివుచు, సాంద్రగుల్మముల్ మేఘసం ♦ చయముఁ దివుచు
వృక్ష సంతానములు మిన్ను ♦ వ్రీలఁ దివుచు, రమ్యతమమైన యవ్వన ♦ రాజఘండు,

మ॥ కమనీయంబుగ నిట్టు లుల్లసిలు త ♦ త్కాంతార మార్గంబునకొ
శ్రమ తెక్కింపక పోయి స్వర్ణమయమా ♦ స్వర్గంబె యుచ్చోటికిన్
సుమనోరాజసుతుండు తెచ్చె ననగా ♦ శోభిల్లు కిష్కింధ మో
దము పెంపారంగ డాసి చేయడగు చం ♦ దంబుకవిచారించుచున్.

౫. వా లీ వ థ ప ట ల ము . (౧౫౩)

చ॥ అరి బల మర్దనుండు సుగు ♦ జాధ్యుడు రాముడు కొంతసేపు శ్ర
చ్చుఱు దలపోసి యర్కసుతు ♦ నాదటఁ గాంచి బలీముఖేంద్ర! నీ
వరమర లేక వాలిని ర ♦ జావని కామికతోడఁ బిల్చి నం
గర మొనరింపు మొక్క విళి ♦ ఖంబునఁ గూల్చెద దవ్వనుండియే.

ఉ॥ నావుడు మేలుమేలని ఘ ♦ నంబగు నూహమటంచు నుబ్బి ను
గ్రీవుడు సింహనాద మొన ♦ రించెఁ బయోధులు పుల్లగిల్ల మే
ఘావళి సిగ్గిలంగ నమ ♦ రాలి కలంగ జనంబు క్రుంగ ది
గూఢవలయంబు పిక్కటిల ♦ వ్యోమము మిక్కిలి బూరటిల్లఁగన్. ౨౩౦

సీ॥ రమ్మెదిరించి పో ♦ రంగ సమరంబున, నంత కాంతికమున ♦ కనుపువాడ
నని యాడుగఱచి భు ♦ జాస్ఫాలనమ్మొగి, జేయఁ దద్రవము కి ♦ ప్కింధయందు
దడిమంబునం బాల ♦ కడలికై వడి నిద్ర, పెందిన యవ్వాలి ♦ చెవులఁ జొరంగఁ
గరిరాజు గీత కే ♦ సరి విని కోపాన, లేచు కై వడి వాలి ♦ లేచి నిలిచి

తే॥ తమ్ము డాజి కాయతమయి ♦ దాసి సింహ, నాద మొనరించె నని పెద్ద ♦ నవ్వునవ్వె
నా నగవుచేత నొకపరి ♦ యదరె సగరు, పరిజనంబులు వాసర ♦ వరులు బెదర. ౨౩౧

మ॥ లయకాలంబున వారిరాశి తరంగల్ ♦ అంపిల్లఁగా లేచు నొ
ప్పయి తల్పంబున వాలి లేచి చల మే ♦ పారక ధరక దాచెఁ ద
ద్భయదాఘాతముచే గిరింద్రము దిగం ♦ బాతక మహీజాత నం
చయముల్ దొర్లె భుజంబులక విదురువక ♦ జండాశుగ ప్రోద్ధతిన్. ౨౩౨

ళా॥ క్రోధావేశముచేత రోమతతి గ ♦ గుర్వొందె సందుండి నీ
రోధ ప్రక్రియఁ జిట్టి పెట్టి వెడలెన్ ♦ రూక్షంబుగా నిప్పుకల్
వేధోండంబు వడంక మిడ్లులు ప ♦ ర్వే నేత్రయుగ్మంబునన్
బాధించె దవ ధూమమట్లు పొగ లు ♦ చ్చావ్వసంబుచే స్వర్గమున్. ౨౩౩

చ॥ కరతలము ల్వడిం జఱచు ♦ కర్కశ నాదము భూమి మోయు ది
క్కరులకు భీతిఁ గూర్చె గిరి ♦ కందరముల్ మఱువ్రాఁతఁ జేర్చె బ్ర
స్తరములు దొర్లు పేరులివు ♦ దందడిచే జలదంపు గర్జనల్
కొఱవడఁ బ్రాణిత కల ♦ గుండు వహించె జగంబు కంపితన్. ౨౩౪

తే॥ అధమ! వచ్చితి వచ్చితి, ననెడి వీర, వాక్యములు దిక్కులకు విన ♦ వచ్చె నడరి
నిలువ శీర్షక శిఖరంబు ♦ నెగడి తగిలి, ఋషజాలంబు పలపల ♦ క్రిందరాలె. ౨౩౫

సీ॥ నడతెంచు వేగాన ♦ నడరిన పెనుగాలి, వీవ గిరిశేణి ♦ పెల్లగిల్లి
దెనల కొనల దాడ ♦ వినరుకొనుచుఁ బోయి, ధరణి దద్దరింగ ♦ దొరలి పడియె
శ్వేత రోమంబుల ♦ చివరల వెడలిన, యదరు లజాండ కు ♦ డ్యముల మూసె
మిత్తికన్నులు మిఱు ♦ మిట్లు గొల్పెను తెఱ, గంటులు పఱచిరి ♦ గతులు దప్పి

తే॥ పండ్లు పటపట గీటంగా ♦ పఱలు నగ్ని, కణము లశనిపాతమువోలె ♦ గడల జెదరె
బుజము లప్పరిపకగ బాహుపురుల రాలు, రత్నములు మెఱుపులక్రియరాలుచుండె

చ॥ నరులును వారిధుల్ సురలు ♦ నాగులు భూతగణంబు తత్త్వముల్
ధరణియు నాసిరిల్లు తఱి ♦ దార్కొను చండతరాగ్నివోలె జా
పఱకుఁ గనంబడె భయము ♦ భ్రాంతియుఁ గొల్పుచుఁ బూర్వమందు తా
దరిచిన పాలవెల్లి బెడి ♦ దంబుగఁ బుట్టు నిషంబు కై వడికె. ౨౩౬

తార వానికి హితోక్తులు పలుకుట

తే॥ తార తిలకిసి తిలకంబు ♦ తనను భర్త, కనులనుండి నిప్పుకలు మొ ♦ గంబునుండి
పొగయు వెలువడి మేనిని ♦ ముంగురులను, కాల్పుచుండ నడ్డమువచ్చి ♦ కరమువట్టె.

తే॥ మగువ! విడువును యడ్డగిం ♦ పకుమ నన్ను, బలిమి ననికిఁ బిల్చిన ప్రాద్దుఃపట్టిఁ బట్టి
జలధివలెఁ ద్రచ్చి తజ్జవ ♦ ములను గ్రోలి, వేగ మరలెద ససవుడు ♦ వెలది పలికె.

ము॥ జయశాలీ! భవదీయ దోర్బలము నో ♦ ర్పణేక యల్లాడి దు
ర్భయ చిత్తంబునఁ బాటువాఁడు నవ స ♦ త్వంబొందఁగాలేదు వి
స్మయమా నూలిన జన్మమొందఁడును భా ♦ స్వత్పుత్తుఁ డివ్వేవ ని
ర్భయఁడై రా బలశాలి యొక్కరుని తో ♦ డ్పాటుండు నిక్కంబుగఁ.

చ॥ అన విరటంబుగా నగి సు ♦ రాధిప పుత్తుఁడు పల్కుఁ దొయ్యలి!
వినుము త్రిలోకజీవు లాక ♦ పెట్ట నెదిర్చినఁ గొప్పరించి యు
క్కునఁ బరిమార్తుఁ దారసిలి ♦ క్రుంగక నిల్చిన శూరుఁ డొక్కఁ డిం
దనుకను వింటివేమి? విత ♦ థంబుగ భీతిలనేల చెప్పుమా? ౨౩౭

సీ॥ మందరశైలంబు ♦ మంథానముగఁ బాఁప, తేఁడు దిట్టపుఁ దరి ♦ త్రాడుగాఁగ
చక్రీ వీరంబుగాఁ ♦ జంధ్రుండు తరికంబ, ముగ నుంచుకొని దేవ ♦ పూర్వదేవ
బృందంబు క్షీరవా ♦ ర్ధిని చిల్కి-యలసిన, తఱి నొక్కడన పట్టి ♦ తరిచి సుధను
వారి కొనంగు నా ♦ భీరంబు మఱవంగఁ, దగినదే? నీకుఁ జం ♦ దన సుగంధి!

తే॥ దేవ దానవు లెదిరించి ♦ దీలుపడిరి, ప్రాణి బ్రాణంబులను వేఱు ♦ పఱచు యముఁడు
నా యభిధ విన్న గడగడ ♦ నడువకువాఁడు, పోర నాతోడ నెవ్వఁడు? పూనువాఁడు?

చ॥ అటు లొకవేళ మందమతి • యె యొకరుం డెదిరించెనేని యు
త్కట తపమూని మేలిమిని • గాంచు వరంబున శత్రుదేహ వి
స్ఫుట పటు సత్త్వమం దరులు • స్రుక్క సగంబు బలంబు చెందు న
న్నిట నెదుర్కొడువాడు ఫల • మేమి గడించును? చింత యేటికి? ౨౪౩

తే॥ వాలి యిటు పల్క విని తారఁప్రాణనాథ! , రామచంద్రుండు దశరథరాజ సుతుఁడు
రవిజ మిత్రుఁడై నిను చంపఁబ్రతినచేసె, ననుచు హితులచే వింటి నేఁడనుడు నతఁడు

వాలితారకు శ్రీరాము గుణము లభివర్ణించుట

ఉ॥ పాపిని! యేమి పల్కితివి? • బంధములం దెగఁ గోయలేని బా
ధా పరితప్త దేహులకు • ధర్మపథంబు గమించి చూపు ల
క్ష్మీపతి కిట్లనర మగు • చెట్టలు గట్టదవేమి? యిట్టి నీ
పాపము వోవ నింక నొక • పాపితముం గలదేమి? వెంగళి. ౨౪౪

చ॥ ఇహపర సౌఖ్యముల్ తనర • నిచ్చు చుకుందున క్లిట్టునేత ము
ద్యహమెవో? గౌరవార్హ మెవో? • తత్కృతి లాభకరంబో? ప్రేమయున్
సహనము రూపుగా నకల • జంతువులన్ బరిరక్ష నేసి లో
క హితము గోరు ధర్మమె స్వ • కర్మ మడంచుకొనంగఁ జూచునే? ౨౪౫

చ॥ జనకుని సత్యవాక్యనిగఁ • జల్చు విమాతృ నిదేశ మూని వ
ర్ణన మొనరింపలేని కరు •ణామతిఁ దత్త్రియసూతికిన్ స్వమే
దిని విడిపించి కానలకుఁ • దృష్టిగ వచ్చిన యుత్తమోత్తమున్
దనియ నుతింప కిట్లు నడి • దార్పెడు ప్రల్లద మాడఁగూడునే? ౨౪౬

ఉ॥ అండములెల్ల నొక్కటయి • యూజి నెదిర్చినఁ గేలఁ బూను కొ
దండ సహాయుఁడై విజయ • తామరసానన చెట్టెబట్టు ను
ద్దండుఁ డనన్య సామ్య గుణ • ధాముఁడు రాముఁడు పేరు నూరు తే
కుండెడు నీచుతోఁ జలిమి • యొప్పుగఁజేయునె మత్తకానీ! ౨౪౭

చ॥ అనుజాలకంబై వేటయిన • ప్రాణము లేదని యెంచి వారితో
నెనరునఁ గూడి వర్తిలు వి • నీతుఁడు కారుణికుండు నాడు వే
ల్చునగు రఘుప్రభుండు తన • పూజ్యత మాయఁగ నేనుఁ దమ్ముఁడున్
మొనసినవేళ మధ్య శర • మున్ దెగ నెక్కిడునేమి? కోమలి! ౨౪౮

చ॥ క్షణ మిట నుండు మియ్యదన - చయ్యన నేజిని ఘోర స గరా
గణమున వాని క్రోవ్వడఁగఁ • గాఁ జదియించి యనున్రజు బవా
రణగతిఁ బారణల్ నలిపి • క్రచ్చట తోడుగ వచ్చినట్టి ది
ర్లులులకు భంగపాటు నొడఁగూర్చెద వచ్చెదఁ జరిత దక్కుమా, ౨౪౯

చ॥ అనవుడు భర్తమాట కెదు ♦ రాడ కుదార కపింద్రుదార తా
ర నిలిచె వాలి యుత్సుకత ♦ గ్రన్నన బాహువు లుబ్బు బూర్వ ది
గ్గన గిరి మీఁద దోచు రవి ♦ కైవడిఁ గ్రాలి మహాగ్ర చండ కో
పనుడయి దుర్నిరీక్ష్యగతి ♦ వాలి కనంబడెఁ తన్మహాద్రిపై. ౨౫౦

చ॥ భుజబల దార్ద్రమందు పెను ♦ పోడిమినొందు గిరీంద్రుఁ బోలు నిం
ద్రజుఁడూ, నిశాచరేంద్రుని మ ♦ దం బడఁగింపఁగఁ బూని గుంజ న
క్కజముగఁబుట్టు నా సరమ్మ ♦ గప్రభు సంచునఁ గాంచువారలున్
గజగజలాడ వచ్చెఁ దను ♦ కంబున నర్కజుఁ డున్నచోటికిన్. ౨౫౧

వా లి సు గ్రీ వు ల స మ ర ము .

ఉ॥ గరిలు తమ్ముఁ గాంచి ఘన ♦ గర్జన చేసె సురేంద్రసూతి త
దర్జ త్రివిక్రమేశుని ప ♦ దంబు పెరింగిన యట్లు లోకముల్
దుర్జయలీల నుగ్రముగ ♦ దూఁటెను మేఘ సమూహమెల్ల వి
స్ఫూర్జిత రీతిగాఁ బిడుగు ♦ పుంజములన్ వడి రాల్చె నెల్లడన్. ౨౫౩

ఉ॥ అప్పుడు రాఘవుండు తన ♦ యర్మిలి తమ్ముని గాంచి యిట్లనున్
దప్పక చూడు నాగ విబు ♦ ధ ప్రకరంబులు రాక్షసాళి నీ
ర్కుష్పయు మేఘరాజియు మ ♦ రుత్తు లయాగ్ని మఱేవియేని యీ
యొప్పుగు మేనితో నమర ♦ యొప్పునె? భీకర దేహి వీడనన్. ౨౫౪

చ॥ అవరజుఁ డిట్లనున్ విఠతి ♦ నార్య! విభాకరసూతి జ్యేష్ఠు నా
యువుఁ గొనఁ గ్రూరకాలుని స ♦ ముద్ధతిఁ దోడ్కొని వచ్చె నేడు సం
స్తవగతి సంగరంబు బెడి ♦ దంబుగఁ బూనినవాఁడు కాఁడ యీ
ప్లవగుఁ డటంచు నా మనము ♦ పాయని వేదన నొందు నిత్రటిన్. ౨౫౫

ఉ॥ చిత్తజరూప! ధర్మము నశింపఁగ నమ్మిగ మాయు చెయ్యలన్
జిత్తముచేర్చు బాలిశుని ♦ శిష్టులు నమ్ముగరాదు నమ్మికో
లుత్తమ రీతికాదు తన ♦ యుల్లమునందు విరోధి వోలె ను
న్మత్తుండు జ్యేష్ఠుఁ జంప జత ♦ సం బొనరించె నిఁకెట్లు నమ్ముటల్? ౨౫౬

చ॥ అను తనతమ్ము మోముగని ♦ యార్యుండు పల్కును లక్ష్మణా! వివే
చన మొక యింతలేని మృగ ♦ జాతుల శీలముఁ గూర్చి యిట్లు చిం
తన మొనరింఁగూడ వొక ♦ తల్లి కుమారులలోనఁ దమ్ము లె
ల్లను తమ యన్నజాడల మె ♦ లంగినచో భరతుం డెలర్చునే? ౨౫౭

ఉ॥ చాప కణ్ఠాంక సుందర భు ♦ జా! భువి శిష్టులు కొందఱే సుమీ
పాపుల పల్కు రుండుమరు ♦ బాళి యెలర్చిన వోట నడ్లగా

వాపమె గాంచుచుంట గుణి ♦ పద్ధతి యట్లుల గాకయున్న ని
స్వాపులు లోకమందుగల ♦ వారొకొ నూత్నమతిక గ్రహించినా? ౨౧౮

తే॥ బలియరగు రామలక్ష్మణ ♦ ప్రభువు లిట్లు, మాటలాడుచు నుండఁగా ♦ మంచుగొండ
లట్లు దిగ్గజంబులపోల్కి ♦ నర్క శక్ర, పుత్రు) లిరువురు పోరాడఁ ♦ బూనినారు. ౨౧౯

ఉ॥ కొండయుఁ కొండ డీకొనిన ♦ కోపున నొప్పి బలంబు హింసయున్
దండితనంబు గల్గిన యు ♦ దగ్ర మృగేంద్ర యుగంబు కై వడిక
జండతరంబుగాఁ దిరిగి ♦ సారెకుఁ గుమ్మరి దోర్బలంబునన్
మెండుగఁ ద్రిప్పు సారె కర ♦ ణిక గుడిచుట్టుచుఁ బోరి రుద్ధతిక. ౨౨౦

చ॥ తొడలు తొడల్ పెనంచి భుజ ♦ తుండములక మెల్లినై చి దంతు లు
గ్గడువుగఁ బోరురీతిఁ దడ ♦ కట్టుచుఁ బట్టుచుఁ బట్టు వీడుచున్
దొడఁకక చెంగుచున్ మరల ♦ దూఁకుచుఁ బట్టుచుఁ బట్టు వీడుచున్
బెడమఱఁ ద్రిప్పుచున్ మెఱసి ♦ బెట్టిమలై వడిఁ బోరి రిద్వరున్ ౨౨౧

చ॥ భుజ బల వీర్య సంపదలఁ ♦ బొల్చిన భీకరమూర్తు లేక గ
ర్భ జనితు లొక్క కాంతకయి ♦ పట్టుగఁ బోరుట చూడ మున్ను బే
రజమున వచ్చు నచ్చర క ♦ రంబు గ్రహింపఁ జలంబు మీఱి పె
చ్చు జతన పోరు నుండు నుప ♦ నుండుని పోలిరి వార లయ్యెడన్. ౨౨౨

చ॥ జలనిధు లొండొక్కఁ బెలు ♦ చన్ సరిపోరుట రెండు మేరువుల్
తలకొని మించి డీకొనుట ♦ దర్పము రోషము మాటుకొంట యి
య్యిలఁ గనలేనివార మిఁక ♦ నేడెఱ వాలియు సూర్యసూతియున్
మలయుచుఁ బోరుచుంట కుప ♦ మానము తెల్పుగఁజాల మియ్యెడన్ ౨౨౩

ఉ॥ వానర నాథు నేత్రముల ♦ వారక వెల్పుడు విస్ఫులింగ సం
తానముచేఁ బయోదములు ♦ తాతెను కొండలు మండె దిక్కరుల్
పూనె వడంకు నాకులును ♦ పూర్ణ భయంబున డాఁగఁబాటి నా
రూనములై చతుర్విధము ♦ లొప్పిన భూస్థలి వీడె దగ్ధతుల్.

ఉ॥ వారు మహేంద్రలోకమున - వారొ? ధరాధర సాను భూమిపై
వారొ? ధరిత్రిపై వఱలు - వారొ? దిగంతములందు నిల్చి వా
రొ? రహి సమ్మఖానఁ గల - రొ? యని చూపఱు భ్రాంతి నొంద వి
స్ఫార జగీషులై దిగులు - వాఱక నమ్మికఁ బోరి రుద్ధతిక. ౨౨౪

చ॥ కఱచుచు రక్కికొంచుఁ బెను - గాయములన్ రుధిరంబు కాల్యలై
నఱలఁగ వార్ధ లొండొకటి - పైకొని నేసెడు మ్రోత కైదు పా

శ్రుతిచుచు ముప్పిఘాతముల - తూరవము ల్లయకాలమందు మ
బుట్టిమిన లీలఁ గ్రాలఁగ మ - హాన్నతులై యెసరేగి రయ్యెడక.

ఉ॥ వా రితరేత రాహతుల - వాడి నఖంబులఁ బంటి కాటులక
బోర వపు తీతంబులను - బోరన రక్తము చిమ్మి మిన్ను వి
స్తారము తోఁగఁ జేయ నుడు - బాలము భామునిపోలె, సాంద్ర సాం
ధ్యారణ శోభితంబయిన - యంబరముంబలె నొప్పె మేఘముల్. ౨౬౨

సీ॥ కొలిమి నెఱ్ఱనగఁ గ్రాఁ - గుడు లోహమును దాకఁ, బెట్టి సమ్మెటతోడఁ - గొట్టునంతఁ
జిటవటమని దెసల్ - చెదరు మిడుంగుల, కిరణి నిప్పుక లెల్ల - కడల బెరయ
నిరువుర భుజముల ♦ నిరువురు పిడికిళ్లఁ, బాడింతు ఘననినా ♦ దంబు లెగయ
నరములతోడఁద్రోఁయుదురు పాదముఁ తోఁ, దన్నుచుండుదురు హస్తములతోడ

తే॥ బాడుతు రజతురు తరుబృందములనుపెఱిగి, వై తు రద్రులఁ బెకలించి వై చుచుండ్రు
బెదర నారప్పటింతురు కోపవీక్షణములఁ, గాంచుచుందురు లోకముల్ ♦ కలఁతఁజెంద

సీ॥ పైకెత్తుదురు నట్టి ♦ పాఱవై తురు తొమ్ము, గాన్పింతు రురమున ♦ గాఢ ముప్పి
లొక్కిగఁ బాడుతురు ♦ లోఁగొన సవ్యాప, సవ్యపద్ధతులఁ గే ♦ సరుల సరణి
నరికట్టుదురు చెన్న ♦ కరుగుదు రొండొరుల్, పెనవడి పడుదురు ♦ పృథివి యదర
తొమ్ముతోఁకంజుట్టి ♦ యెమ్ముల పొడిగాఁగ, లాగుచుఁ గాళ్లతో ♦ లాగి త్రోతు

ఆ॥ రీఁతెతోడఁ బాడుచు ♦ వాటాన ఖర సఖ, రముల నెత్తు రొలుక ♦ జిక్కుచుండు
రలసి సాలసి లేచి ♦ యలవు బలంబును, చలము మీఱ రణము ♦ నలుపుచుండ్రు.

ఉ॥ భూమిని పాదుకొన్న తరు ♦ వుల్ శిలలుం బొడిగా ధరాధర
స్తోమము సర్వపస్త్రపులు ♦ స్రుక్కక వై వఁగ నొండొకండు పై
వ్యోమమునందె నుగ్గయి ప ♦ యోధిని దిక్కులఁ జేర వాడు నం
స్తేమము దక్క కొక్కరును ♦ చిక్కక పోరిరి భీకరంబుగక. ౨౬౦

ఉ॥ పూచి రహించు మోడుగుల ♦ పొల్బున దేహములొప్ప నిర్దురుక
బూచి చలంబు పెంపఱక ♦ పోరఁగ నెండిన భూజ పుంజముల్
పూచిక లున్న కాన దవ ♦ ముంబలె రోమములందు వహ్నియుం
దోచె సురల్ వడంకి పలు ♦ త్రోవలఁ బాటిరి తక్కులేటికిక. ౨౬౧

ఉ॥ వీరులు వానరాధిపులు ♦ విక్రమనంపద సాంపుపెంపఁగాఁ
బోరొసరించుచుండఁ బటు ♦ భూరి భుజా బల శీలి వాలిక్రో
ధారుణ లోచనుండయి గ ♦ జాధిపు సింగము నొంచుకై వడిక
గ్రూరముగా నలంచి వడిఁ ♦ గొట్టె మనస్థిరి సంచలంపఁగక. ౨౬౨

మ॥ ఘన దర్పంబున వాలి వాలి పెను ని - ధ్వాతంబు నా వ్రేయ నొ
చ్చిన సుగ్రీవుడు పాటి వచ్చి పడుచున్ - జింతాకుల స్వాంతండ్ల
యిన వంశోత్తముఁ గాంచి దీనుడయి న - న్నిట్లెల సేయంగ నీ
వన శ్రీరాముడు లోన నొచ్చుకొని యి - ట్లాడెన్ దయాసాంద్రుడై . ౨౭౩

సీ॥ భేద మొందకుము ను - గ్రీవ! మీలో వాలి, యెవ్వఁ డనుచు మది - నెఱుంగనై తి
గజపుష్ప మాలను - కంఠమం దిడికొని, యీసారి పొమ్ము మే - లెనయు నీకు
నని పంప సుగ్రీవుఁ . డతి రథసంబునఁ, దారకల్ గూర్చిన - తీరు మీఱు
పేరు దాచిచిపోయి - పేరెత్తి వాలిని, చీరే పేరులివునఁ - జేరే యుతఁడు

తే॥ నెఱుంగ బొడిచి హింసింప న - వ్యేగుఁ డులికి, పాటిపోయిన వాడేట - వచ్చెననుచు
నెగడి కోపించి రవిసుతు - నెఱుకులంటఁ, బొడిచె దంచెను గ్రుద్దెను - మోఁడెదన్నె.

చ॥ రవిజుడు ప్రాణములైడలఁ - గ్రక్కెను నెత్తురు వచ్చెఁ గన్నులం
జెవులను నొచ్చి యాతఁడును - శ్రీరఘురాముని దిక్కుచూచెఁ బైఁ
దవేలి సురేదనండునుడు - దారుణ హింస యొనర్పఁ జూచె రా
ఘవుఁడు నమోఘసాయకము - కార్ముక మందునఁ గూర్చెఁ జెచ్చెరన్ ౨౭౪

చ॥ కిటిపయిఁ గంఠమందు నొడి - కంబుగఁ గేలు గదించి యెత్తి యు
ద్భటగతి నేలపైఁ జదుమ - వాలి దినేశుని పట్టి నెత్తఁగాఁ
బటువుగ నారి లాగి రఘు - సర్వుడు లక్ష్యముచేసి యేసె ను
త్కటుండగు వాని తొమ్ము వడిఁ - గాడ నమోఘ శరంబు గ్రక్కునన్ .

రామ బాణముచే వాలినేలఁ గూలుట.

సీ॥ ఆ రామ శరరాజ - మయ్యెడ జలమును, జలముఁ బుట్టించు వై - శ్యావరండు
వైశ్యావరునిగన్న - వాయువు వానికా, ధారమై వెలసిన - ధరణి యనెడు
భూత చతుష్కంబు. పాలుపు బలంబు నొం, దిన వాలి యరమునఁ దినిరి తూతె
నరఁటి పండున నూది - యవలీలఁ దూటిన, పగిది దనృహిమంబు - పలుకవశమే?

తే॥ నిర్దయుండయి తమ్ముని - నేలమోది, కడప యత్నించు వాలి ది - గ్భాంతిఁ గూలఁ
బ్రళయవేళ బ్రచండ - ప్రభంజనగతి, వేళ్ల తోఁ బెల్లి గిలు మేరు - విధముదోప.

తే॥ విలయవేళను భాన్కర - బింబ మురలి, నేలఁ గూలిన లీలను - వాలి గూలి
తరణిపుత్తుని గొన్న హ - స్తముల వదలి, నిగుడు శర మురమ్మునఁ దూటినీక పట్టె.

ఉ॥ పెంపున రామసాయకము - భీకరలీల నురంబు గాడ ను
త్కంఠితగాత్రుడై యతఁడు - క్రన్నన లోఁజొరసీక వాలుతోఁ

దెంపునఁ గాలఁ గేలను గ - దించుచు నాఁపుటఁ జూచి తా శిరః

కంపన మాచరించె నల - కాలుఁడు గూడఁ దదీయ శక్తికిఁ. 229

ఉ॥ చీల్చి ఖగోళ మ్మాత్రుటిని - చింనఱ లాడెద నంచు లేచు నేఁ
గాల్పెదనంచు దిక్కులను - గాంచు సమస్త జగంబు లిప్పుడే
కూల్పెదనంచుఁ ద్రుల్లీపడు - గ్రొచ్చెద భూస్థలి నంచు డొల్లు నఁ
మాల్చిననాఁ డెవం డనుచు - మాటికి దిక్కులు సూచు హాయనున్. 230

ఉ॥ నేలను మోఁదు నేత్రముల - విప్పులు రాల్పు శరంబుఁ బట్టి వే
వాలునఁ గాలఁ గేల నెలి - వాఱఁగఁ జేయఁ గంచు రామికిఁ
దీలుపడున్ దపించుఁ బడు - దెప్పిలు లేవఁగఁ జూచు వేధమై
సోలుఁ గృశించుఁ గ్రుంగు వెలి - స్రుక్కుఁ జూఱుక్కనఁ దత్తళించుచున్.

ఉ॥ బాణము నేసి నారలు ది - వంబున నుండెడు వేల్పులేము? గీ
ర్యాణులు నిట్లు లేయఁగల - రా? యిటులేయఁ బనేమివారి కీ
జాణ యెవండా? యంచు నొక - సారి హసించు నతండు దైత్యజి
త్థాణు విరించి తుల్య బల - శౌర్యము లొందినవాడెవో యనున్. 231

శ్రీ చక్రమో శూలమో కాక * శక్రచేతి, వజ్ర మిట్టులు నా యురః * పథముఁ దూఱు
శక్తి క్రొత్తగాఁ బడసెనో * సంశయంబు, గలిగె నంచు నాక్రోశించుఁగలఁగు నలఁగు.

చ॥ ఉరమునఁ జొచ్చియున్న శర * యోగము గాంచుచు నొక్క వింటిచే
బఱపిన తూపు గాదు శర * పగ కితి నింతటి శక్తి యే? మునీ
శ్వరు లొగి మంత్రశక్తి తగు - సాయముగా విడిపించినారో? యే
కరణియో? యంచు దంతముల - గట్టిగఁ గీటు నలంగు దీల్పడున్. 232

చ॥ శరమిది ఘోరమంచెఱిఁగి - సంశయమంద ఫలంబులేదు నా
యరమునఁ బ్రాణ ముండఁగనె - యుద్ధతిఁ దూఱిన యియ్యలుంగు నా
కరములఁ గాల వాలమునఁ - గ్రన్ననఁ దీసెద నేసినట్టి యా
పురుషుని పేరు గాంతునని - పోడిమి దానిఁ దివంగ మేకొనెన్. 233

ఉ॥ చేవయు మేటి సాహసముఁ - జిత్త దృఢత్వము ధైర్యవిక్రమ
శ్రీ విలసిల్లు వాలి తన - జీవము నొవ్వఁగఁజేయు బాణ ము
చోచ్చ వెలికిఁజ్చే చేవ దను - జల్ కయివారము నేసి రార్చుచున్
భూవలయంబునం దెవఁడు - పోల నుతింపఁడు ధీర మానసున్. 234

చ॥ అడవులఁ గొండలం గడచి - యంబుధిఁ జేరెనొ నాఁగ నెత్తురుల్
పవల ముంచి పోయు క్రియఁ * గాయము గాయమునుండి చిట్టునన్

వెడలెను మ్రోతతోఁ గనిన ♦ వీరుల యల్లములెల్ల నీరమై

కడవగ ఘోరదృశ్యమయి - కన్నులు మూతవడం దటాలునఁ. ౨౮౭

తే॥ వాలి యురమను దొడ్డ ప - ర్వలమునుండి, వెడలు నెత్తురు కలయేటివిధము చూచి

సోదరప్రేమ పాశ ని ♦ యుక్తుఁ డైన, నూరసుతు నేత్రముల వారిఁ ధార దొరఁగె.

ఉ॥ మేరువుఁగూడ భగ్గుముగ ♦ మేకొని చేయఁగఁజాలు చేవయ్య

గీరితి గల్లు వాలి తన ♦ కేల శరంబును పట్టి త్రుంప నూఁ

కారఁగ నంగవించియుఁ బ్ర ♦ యత్నము వ్యర్థమ యంచు దానిపైఁ

దీరుగనున్న వ్రాలు కను ♦ దేటిచి చూడఁదొడంగెఁ గ్రక్కునఁ ౨౮౯

మ॥ త్రిజగత్సేవన మూలమంత్రము భవా - ర్తిం బాపు దివ్యోషధం

బజ రుద్రామర నిత్యపూజితము శ్రే - యఃపాళి హర్ష్యంబు భ

క్త జన శ్రేణికిఁ దారకంబు నిగమాం - త జ్ఞాన వేద్యంబు తా

భజియింపంగల రామ నామ మెద నొ - వ్వంగాంచె నేత్రద్వయిఁ. ౨౯౦

మ॥ గృహిధర్మంబుల వీడి కానలకుఁ గో - ర్కిన్ వచ్చు ధీరుండు ని

ర్వహణీయంబయి ఓ త్త్రవంశమునకుఁ - రాణించు సద్ధర్మ సం

గ్రహ కార్యంబుల నాకునై విడిన యీ - రాముండు జన్మింపఁగా

గ్రహరాక్ష్యంశము దుష్టమయ్యెనని వీఁ - క న్నైన చెందె న్నగై ౨౯౧

నీ॥ పరఁగ నగాధ జం - బాల పటల మగ్న, మగు గజరాజంబు - పగిదినున్న

వాలి సిగ్గున మణి - జాల సంశోభిత, శీరక యుతమగు - శిరమువంచు

నవ్వు నాలోచించు - నరవరేణ్యుల కిది, ధర్మ మేమో యని - తలఁచి తలరుఁ

బ్రాణికోటికిఁ బ్రభు - వగు రాముఁడే నీతి, దప్పిన జనులెల్లు - తలఁగకుండ్రు?

తే॥ మేటి నియతి నాకొఱక న్నట్టటఁ గలిపె, ననుచుఁ జిం తాకులితుఁడగు - నతనియెదుట

నిలిచె ధర్మసంస్థాపన - నియతీకొఱకు, జగతి సుద్భవించిన రామ - చంద్ర విభుఁడు.

నీ॥ నీలనీరదమొండు - నీరజ ద్వయముతో, విలసిల్లుచున్నట్టి - పాలుపుదోఁపఁ

జక్కటి తా శిల్ప - చాతుర్యమున నొండె, పవయవ స్ఫూర్తి నా - సతిశయిల్లఁ

జీతటి మ్రాకునఁ - జెలగు తీవియవోలె, బలు విలెడకుకేల - వెలయుచుండ

క్షత్రియధర్మంబు - సచ్చీలమార్గంబు, క్రమపడ నిల్పుంగఁ - గాంక్షసేసి

తే॥ ధారణికి దిగినట్టి సౌం - దర్యరాశి, సుగుణరాశి తేజోరాశి - సుకృతరాశి

రామభద్రుని గన్నులా రంగఁ గాంచి, యేమిచేసితి వని వాలి - యిట్టు లనియె. ౨౯౩

వా లి శ్రీ రా ము ని నిం దిం చు ట .

ఉ॥ సత్యము నాభి జాత్యమును - చక్కటిఁ గావఁగఁగోరి ప్రాణ సౌ

గత్యము వీడు పుణ్య కరు - కానిధి పంక్తి ధేను పట్టి వీ

వత్సమలాఘ్యఁడౌ భరతు - నన్నవ్రగా జనియించితే! నృపుల్
సత్యము మీటి ధర్మ మనఁ . జాలుదురే యధికార గర్వలై?

చ॥ కులము బలంబు విద్యయు న - కుంతిత శౌర్యము లోకరక్షణా
కలిత మహాశయంబు సధి - కారము శీలము నీదు సాత్తులై
వెలయఁగ నన్నియుం దెలిసి . వీటిఁడికై వడి సేగుణాలి ని
వృల మగుచుట్లు వీడువడి - పల్లటమై చనఁజేయ నొప్పునే?.. ౨౯౫

చ॥ ఇలఁగల రాజధర్మము ది - నేశ కులాఘ్యుల సాత్తుకాడె? ని
ర్మలగుణ ప్రాణతుల్యయును - మైథిలు పెంచిన రాజహంసి వే
ల్పులయెరవోలె సబ్రముగఁ . బొందిన జానకీ బాయు మీఁద నీ
వలసిన కార్యపాళి తడఁ - బడ్డవి యేమొ యత్యఖ్య సుందరా!.. ౨౯౬

చ॥ దనుజులు కీడుసేయఁ గృప - దప్పి కపీంద్రుని త్రుంపుమంచు నా
మనువు వచించెనేమి?మతి - మాలి దయాగుణ మేడవిడి తీ
యనువున నన్ను చంపుటకు - నారసి తెయ్యగి యెగ్గునీవ యి
ప్పని యొసరింప సద్యశము ♦ బ్రాతిగ నేరు భరించువారలో?.. ౨౯౭

మ॥ కరుణావార్ధి! చతుస్సముద్ర పరిభ్రాం - కంబైన యీధాత్రిపైఁ
బరుగుల్ మాటు ప్లవంగరాజికె కలి - ప్రారంభ మిట్లయ్యేనే?
వరశీలాదులు దుర్బలావళికె యే ♦ ర్వాటయ్యె గాఁబోలు! భూ
వరు లెగ్గునిన నిందగాక యశమున్ ♦ బ్రాప్తించునే రాఘవా!.. ౨౯౮

శా॥ నాటం జేసితి వొక్క చిత్రమొగి నా ♦ నందంబునం దండ్రి యా
పాటన్ రాజ్యముసీయఁ దమ్మునకు న ♦ ర్వంబిచ్చి యామీఁద నీ
కాటన్ జేసితి వొక్క చిత్రమును వీఁ ♦ కం బూని కిష్కింధ కీ
చోటన్ దమ్మున కిన్నఁ గూల్చి తిఁక నె ♦ చోచ్చె గల్గు నీ పద్ధతుల్?.. ౨౯౯

ఉ॥ శాంతినిధీ! సరాక్రమ ని ♦ శాలురు చేయు పనుల్ మగంటిమొ
సంతనగాఁగఁ దెల్పుఁగద! ♦ సత్య సనాతన ధర్మపాళి కా
ద్యంతము నీవ కర్తవయి ♦ యక్కట నాయెడఁ జేయు కార్య మి
ట్టింతలుగాఁగ, రావణుని ♦ యెగ్గులు వల్కు నెడంబు గల్గునే?.. 300

చ॥ ఇరువురు పోరుచుండ సమ ♦ హృత్స్థితి దూరముచేసి యొక్కరుం
గరుణను గాంచి వేటొకని ♦ గై తవ మొప్పుఁగ డాఁగి క్రూరహా
శరమున తొమ్ము జేల్చి వడిఁ ♦ జంపుట ధర్మమో?వేటొకఁడో?దు
ర్భరతర నిందకు న్నెలవో? ♦ ప్రాజ్ఞులు మెచ్చని పక్షపాతమో?.. 30౧

ఉ॥ కాదిది విక్రమంబు విధి ♦ కాదు ఋజుత్వము కాదు ద్వేషముం
గాదు భవత్ప్రపాలిత జ ♦ గంబున నా తను వొక్క భారమే?
నీ దయవాటు సత్కరుణ ♦ నీతియు మాని దురాశ్చలంబు పెం
పేద నొనర్చితే? భవి ♦ నిట్టిది కూడునె నిన్నుబోటికి? 30౨

చ॥ ఇహపర సౌఖ్య పద్ధతుల ♦ నెంచి సమ ప్రతిపత్తి నిల్చి వి
గ్రహములఁ దోలి యెల్లర క ♦ ఖండిత లాభము గూర్చు కార్య సం
గ్రహ మది ధర్మము ♦ నిలుపు కార్యముగాకిటు పక్షపాత ము
త్సహనము తోడఁ బూని విప ♦ ధంబున మర్కటుఁ జంపు పెట్టిదో? 303

ఉ॥ చింతిలఁజేసి నీనతిని ♦ చేకొని చన్న సురారిఁ జంప ని
త్తంతయు వీని సాయము గ్ర ♦ హించితి నందువ యేని దొడ్డదా
దంతి శిరోంతరస్థ పిశి ♦ త గ్రహ లాలస కేసరిం గొనం
జింతిల కేన్గు కాల మృతిఁ ♦ జెందు శశంబును గోరు పెట్టిదో? 30౪

తే॥ జగము వెలిగించు చల్లని ♦ చంద్రునందు, పుట్టుతోడఁ గలంకంబు ♦ పుట్టె ననుచు
రవికులంబునకును నిల్వ ♦ రంబుగాఁగ, నిలుపఁ బోలుఁ గాలువ్యంబు ♦ నీవు పుట్టి. 30౫

తే॥ ఒకఁడు పోరున కహమహ మి ♦ కను సిలువ, నచ్చు నను డాఁగి కూల్చి తి ♦ ర్వాత నిచటఁ
దక్కువారి యెదుట నాన ♦ దడవకుండ, నిక్కి మగసింగముంబలె ♦ నిలిచితేమి? 30౬

తే॥ శాస్త్రధర్మముల్ కులవృద్ధ ♦ చరితములును, శీలమును పూని నీవు ర ♦ షీ పలేక
వాలిఁగూల్చి తంతియ కాదు ♦ ప్రాభవంపు, ధర్మ మర్యాద చెఱిచితి ♦ దారుణముగ.

ఉ॥ నీదగు ధర్మపత్ని నొక ♦ నీచుఁడు దొంగిల మాటుచేత నిం
పాదిగఁ జేయ కిట్టు లన ♦ యంబు నొనర్చితి నీశరంబు దు
ష్టాదముకాదో? నివిల శ ♦ రాసన విద్యల నారి తేఱుట
మోదముతో నిరాయుధుల ♦ మ్రుచ్చుగ నేయుటకా? వచింపుమా. 30౭

తే॥ పండ్లు పటపటఁ గొఱుకుచుఁ ♦ బ్రబ్ధిరిల్లు, కనుల మిడుఁగులు లురలఁగాఁ ♦ గఠినవాక్కు
త్తిట్టులాడు వాలిని గని ♦ యెదుట నిలుచు, వీరుఁడగు రాముఁ డనియె నీ ♦ విధముగాఁగ

శ్రీ రా ముఁ డు వా లి కు త్త ర మి చ్చు ట .

సీ॥ మాయాని వెన్నాడి ♦ మడియింప బిలమున, కొంటిమె యేగి రా ♦ కునికిఁజే
యీవు పోయిన త్రోవ ♦ నేగ నంసిద్ధుఁడొ, సుగ్రీవుఁ గని బుధుల్ ♦ చుట్టముల్లును
రాజువు గమ్మని ♦ ప్రార్థింప విక జ్యేష్ఠుని చంపు దుష్టుని ♦ తునిమి పిదప
నేనును చచ్చెద ♦ నింతియ యన్నకుఁ, ధరువాత రాజ్యంబుఁ ♦ దాల్చి ననిన

తే॥ వారు ప్రాధేయపడుచు ని • ర్బంధపఱచి, నిష్కలంకుని సుగ్రీవు • నియత చరితుఁ
బిలుచుకొని పోవఁగా మాటు • పలుకలేక, తుదకు నేలికై కాలంబు • ద్రోచుచుండ.

సీ॥ మాయావి మాయించి • మరలి వచ్చిన నిన్ను, గని సంతసమున వం • దనమొనర్చి
బలిముఖుల్ ప్రార్థించి • బలవంతమునఁ గట్టు, నీరాజ్య మిదియని • నీకు నొనఁగి
నిర్మమత్వంబున • నిన్ను వేడిచవాని, యెడఁ దప్పులేదని • యెఱుఁగు సిదప
శరణు బాధింపకు • కరుణఁ జూడుమ యను, తమ్మునిపై నీవు • దయను వీడి

తే॥ మన్ననలు గోర మానక • మండిపడుచుఁ, ద్రుంపఁ బూనితి వలఁజి • తోస్మియనుచుఁ
నిటల తట ఘటితాండలి • పుటుఁడు నగుచుఁ, గాల్గఁ బడి బతిమాలినఁ • గానవైతి.

సీ॥ భయమొంది పరుగిడు • వాడని యెఱిఁగియుఁ, గొంచెమేనియు దయ • యుంచవైతి
లవరజం డఁగఁగదా • యనుచు నక్కటికంబు, పూనక తఱుముట • మానవైతి
మునిశాపమున నీవు • మొనయని గిరినెక్కు, దనుక వెన్నంటుట • తప్పవైతి
పాటువారల వెంటఁ • బడుట శూరులకు గ, ర్హితమని సుంతయు • నెంచవైతి

తే॥ ప్రేమకృత్యంబులు త్రమ • కృత్యములును, శౌర్యఫలితంబు ప్రాజ్ఞులు • చదువుఫలము
నొకఁడు వలచిన సతిఁ గాచి • యొనఁగు ఫలము, గాక వేఱొంటఁ గలుగునే • గారవంబు?

చ॥ మదమున వీరధర్మమును • మాలించి దుర్బలుఁ గోపగించుటల్
నదయులు ధర్మదూరమని • చాటుమ రొక్కపడంతి భర్తతో
ముదమున నుండ మానమును • మూర్ఖత మాల్పుట పాడి వీడుట
గద! యిది గాన కీవు పలు • కం గమకించెదె ధర్మ పోలికా?.

3౧3

తే॥ పాలుచు ధర్మంబు నై హికా • ముమ్మికంబు, లిట్టివని పరిశీలించి • యెఱుఁగవైతి
వనుజు జీవితేశ్వరిని మ • ర్యాదవీడి, పొందినాడ నిదియు నీకు • బుద్ధి యగునె?.

3౧౪

తే॥ ప్రాణ మిత్రుండు భానువు • త్రుంకుండు కాన, నిన్ను చంపితి సంబంధ • మెన్న లేని
వారయైన దుర్బలులగు • వారి సిలుఁగు, నీఁగఁజేయుట నామనో • నిశ్చయంబు.

క॥ అని సుందరుడగు నన్నుని, వినతుండనఁ దగవుకాని • వెడ పనులం జే
సిన వాలి యిట్టులను మా, కొనరవు నీ వాడు సీతు • లొక్కటి యేనికా.

3౧౫

సీ॥ మీ కులధర్మముల్ • మేటి పతివ్రతా, ధర్మముల్ వానిని • దవలియుండు
ప్రీడాది గుణములు • వెలయ నారులకగు, మాంగల్యధారణల్ • మాకులేవు
స్వేచ్ఛానిధిగఁగ్రీడ • నేయుచుఁ దిరుగ వి, రించియే మాకు వి • ధించినాడు
శిచ్ఛాప్రవర్తన • మే గాని వేదోక్త, మార్గ సంఘటంబు • మాకులేదు

తే॥ వంశ సంగతి వచ్చిన • వర గుణములు, మాకు లేవు నేజేయు ప్ర • మాద మెదియు
లేవు కనుమని గారవ • స్తిప్తభూతిఁ, బలుకు వాలిక శ్రీరామ • భూమిఁ డుయ్యె.

ఉ॥ మీరలు నిర్జరాంశముల ♦ మేదిని బుట్టిన వార లింద్రియ
క్రూరవిశేష దోషముల ♦ గోరిక మీఱ నెఱింగి ప్రాక్తనా
చార నిగూఢ పద్ధతుల ♦ జక్కగ నేర్చిన వారలౌటనీ
ధారణి బోల్ప దగ్గ మృగ ♦ ధర్మము పెందిన వార లౌదురే? 3౧౮

ఉ॥ హఃముసేయువారు జయ ♦ హఃము దాల్చినవారు మీర లి
ట్లారయ నింద్రియాళి గల ♦ యంగికిఁ జేరునె ధర్మ మార్గముల్
తీరు పరీక్షచేసి కడ ♦ తేజిన తెల్వికిఁ జెందుగాక యీ
గౌరవ పద్ధతుల్ దెలిసి ♦ కాని పనుల్ పొనరింప బోలునే? 3౧౯

చ॥ మకరము వట్టిలాగ విడు ♦ మార్గము గానక చక్రహ స! నా
నికలత మాన్పవే యనుచు ♦ వేడిన జ్ఞానఫలంబుచేతనే
యకలుష ముక్తియుగ్మకము ♦ నందిన యా గజరాజుకూడ మీ
మొకముల జాతి యాతఁడె న ♦ మీక్షణ నేయుము శక్రసందనా! 3౨౦

ఉ॥ సతత ధర్మవృత్తిఁ జన ♦ సమృత్తుడౌటనుగాదె జానీ
చింతను తీర్చు బూని విల ♦ సిల్లెడు సాహస ధైర్య శౌర్య వి
క్రాంతులఁ జూపి యూపనికిఁ ♦ బ్రాణము లిచ్చిన పెద్దతల్లి నా
వంత మెఱుంగకుందువె జ ♦ టాయువు నాతఁడు గృధరాజెకా! 3౨౧

చ॥ పరువున మంచిచెడ్డల స్వ ♦ భావ మెఱుంగు విమర్శన స్థితిం
బారయక సంచరించుటయె ♦ మూర్ఖ మృగాదిక లక్షణంబు నీ
వరయని ధర్మపద్ధతు లి ♦ హంబున లేవని నీ వచస్సులే
విరింగి జాటుచుండ నిక ♦ వేటిడి చందము లేల యాహగళా? 3౨౨

తే॥ ఇదియ తగు నిది తగదని ♦ మెఱిగి నీతి, పద్ధతిని నడవని వారిఁ ♦ బశువు లంద్రు
పశువులే యైన సద్ధర్మ ♦ పద్ధతిఁ జన, వేల్పు సమము తొనని ధర్మ ♦ విజ్ఞు లంద్రు. 3౨౩

క॥ కాలునకుఁ గాలుడగు శ్రీ, కాలగళుం గొలిచి ఫలము ♦ గంటిని విజయ
శ్రీలం జెలఁగితి కొంటిని, నాలుగు భూతముల బలము ♦ నయ మెఱుంగవోకో? 3౨౪

తే॥ దోషులందును నిమ్నులం ♦ దును గలారు, ధర్మమార్గంబుఁ దప్పక ♦ తరలు వారు
మునులయందును దేవతాజనులయందుఁ, జెడుగు లొనరించింపింతుండు ♦ జడులుగలరు

చ॥ అరయ యథార్థ మిక్కరణి ♦ యాటఁ గులీనులకేని యేరికే
నరనడి మేలు కీడులు స్వ ♦ యంతృత కర్మలఁ బట్టి వచ్చుటీ
వరసియు గర్వబుద్ధిని ప ♦ రాంగన శీలము పాడుచేసి తి
టరసిన మూఢచిత్తు లెవ ♦ రె నను నీవలె గానవత్తురే? 3౨౬

చ॥ అని తగు తెల్వీ యబ్బు నటు ♦ లాడిన మాటల నాలకించి రా
ముని గని వాలి యిట్లను న ♦ ముద్ధతి యుద్ధము నేయువేళ నే
గన సముఖమ్మన న్నిలిచి ♦ కాండము నేయక డాగి యేయు లే
లన విని లక్ష్మణుండు సము ♦ దంచిత రీతి వచించె వాలితో. 302

ఉ॥ నీయనుజుండు తొల్ల గుణ ♦ సీరనిధి౯ శరణంబు వేడ న
బ్రాయతనేత్రుఁ డంత నెటి ♦ యూటిన నిన్ను కృతాంతుప్రోలికి౯
బ్రాయక పంపువాడ నని ♦ బాస యొనర్చెను గానఁ బోరిలో
నాయనఁ గాంతువేని శర ♦ ణంబునా యంచు మఱింగె నివ్విధి౯. 30౩

ఉ॥ బాల్యమునుండి నజ్జనుల ♦ పజ్జ శ్రుతి స్మృతి మార్గరీతి సా
కల్యము విన్నవాడగుటఁ ♦ గంజహితాన్వయుఁ డాడు వాక్యముల్
కల్యము లాట నమ్మతిని ♦ గైకొని రామ విభండు ధర్మ వై
కల్యము నేయఁ డంచుఁ గపి ♦ కాంతుండు మూర్ఖము వంచి యిట్లను౯. 30౪

వా లి శ్రీ రా ము ని క్ష మి య ప వే డు ట.

ఉ॥ తల్లిని పోలి జీవక వి ♦ తానము పట్లను వత్సలత్వముం
గొల్గఁ బూని ధర్మము న ♦ కుంతిత వీర్యము సదగ్ధావభుత్
చెల్లిన నీవు ధర్మపరి ♦ శీలన దృష్టిని చూడ దోషముల్
పెల్లగ నుండవే? నెనరు ♦ పేర్కి ట్టమింపుము రాక్షసాంతకా! 330

చ॥ తెలియని కోఁతియంచు మదిఁ ♦ దేల్చి వెలార్చిన నావచస్సులం
దలఁపకుమయ్య! చింతలిడు ♦ దారుణ జన్మ రుగ్ధాషధంబు నీ
సలలిత నామమే కద! వి ♦ శంకటవృత్తి శరంబునేసి నా
కలఱను పాషి జ్ఞానమను ♦ కంటి నొసంగితి మోక్షదాయకా! 33౧

సీ॥ ముమ్మూర్ఘులీవె త ♦ న్మూలంబు నీవె పా, పంబును నీవె పు ♦ ణ్యంబు నీవె
శత్రుత్వమును నీవె ♦ మిత్రత్వ మీవె యా, దాసీన్య మీవె కృ ♦ త్నంబు నీవె
త్రిపురారి మున్నగు ♦ దేవత లిచ్చిన, వరములు విధలమా ♦ కరణి దూసి
యకలంక దార్ధ్యప ♦ రాక్రమోపేత వ, శ్చముఁ దొలచేసి స్రా ♦ ణములఁ గ్రోలి

తే॥ నట్టి నీతూపు ధర్మంబ ♦ యరమరేల? హరుఁడు కొల్చిన వారికి ♦ వరములీగి
నీ లన న్నామ సంస్తుతి ♦ నియతి గాడె? యట్టి నిను గంటి మోక్షంబు ♦ నందుకొంటి.

సీ॥ చరములు నీవ య ♦ చరములు నీవ ను, స్థిరములు నీవ య ♦ స్థిరము లీవ
ఋతువులు నీవ యా ♦ ఋతుఫలంబులు నీవ, విరులందు వానన ♦ వెలయు లీల
సర్వసస్తువులందు ♦ సమరీతి నుండు వం, తగ్భూత మగుచు న ♦ తృప్రకాశ!
నీవిట్టి వాడని ♦ నీగుణాలివియని, నాజ్ఞానమే యిట్లు ♦ నాకుఁ దెలిసె

తే॥ కాన సక్షయలోక సు ♦ ఖంబు లరుదె?, నన్ను వెన్నంటు కర్మముల్ ♦ నిన్ను గాంచు వలకె కద! నీదు దండంబు ♦ వలసఁ బాసె, నాయఘంబులు నుతిపాత్ర! నలిననేత్ర! 333

చ॥ అనుజుడు నన్ను చంపుటకు ♦ నై నిను దోడ్కొని వచ్చి యల్ప చింతనము గలట్టి వాసర మ ♦ తంబున నిష్కల రాజ్య భారమున్ బానుపుగఁ బొంది నాకుఁ బరి ♦ పూర్తిగ శాశ్వత మోక్షరాజ్యమున్ దనియఁగ నిచ్చె నింతకును ♦ తమ్ముని మేలు మఱిండు గల్గునే? 33౪

ఉ॥ సేవకుడైన యేనొకటి ♦ చిత్తమునం దలపోసి వేడెదన్ నావలె నాదుతమ్ముఁ డొక ♦ నాఁడు మధుద్రవ మాని మందుడై కావర మందునేని నను ♦ గ్రచ్చుట నేసిన నారసంబు సు గ్రీవునిపై వడిఁ గినిసి ♦ కీడ్పడ నేయకుసుయ్య! రాఘవా! 33౫

చ॥ మఱియొకమాట రామ విను ♦ మా! రవిసందనుఁ గాంచి నీదు సోదరు లొకవేళ గెలికయి ♦ తక్కక భ్రాతృవధంబు సేయు ముష్కరుఁడని యాడిరేని తగు ♦ చందము కాదని మందలింపు నీ వరములు పూర్తిచేసి తిఁక ♦ వాఁడును తప్పి చరింపనేర్చునే? 33౬

ఉ॥ వేటాకమేలు నీకు నొద ♦ వింపఁగ లేను దశాస్యుఁబట్టి వాలూరక గట్టిగాఁ దిగిచి ♦ లూమముతోఁ గొనితెచ్చి నీకు దైవాటఁగఁ గాన్కగా నిడెడు ♦ భాగ్యము నోచకయుంటి నన్నిటన్ దేజిన వాయుపుత్త్రిఁడు సు ♦ ధీమణి చాలిన బంటు నీకగున్. 33౭

ఉ॥ శూరుఁడు సద్గుణాకరుఁడు ♦ సూన్యతవాది మహాశయుండు సామిరి భవత్కరం బధిగ ♦ మించిన బాణముగాఁ దలంపుమా సూర కుమారు నీ యవర ♦ జంబలెఁ గాంచుము వీరిఁబోలె నీ కేరును దోడ్పడం దగు మ ♦ హిష్ట బలాధ్యులు లేరు భూస్థలిన్. 33౮

శా॥ వీరింగొంచు సమస్తదేశముల న ♦ న్వేషించి నీ జానకిం దేరం గాంచుమ యంచుఁ బల్కి యనుజున్ ♦ దీర్ఘంబులౌ బాహులంజేరం దీసి కుమార! నీకు నుపదే ♦ శింసంగఁ దగట్టి మేలారం దెల్పెద నాకునై వగవరా ♦ దయ్య! సుధీంద్రోత్తమా!. 33౯

మ॥ వరవేదంబులు ధర్మశాస్త్రములు స ♦ ర్వంబున్ దపోధన్యులన్ పరమేష్ఠ్యాదులు తక్కువారలును సఁ ♦ భావించి వాక్రుచ్చు నా పరమేశుండె కడంక ధర్మమును ని ♦ ల్పంగోరియే శత్రు సఁహరణ క్రిడన లాలనంబయిన యిష్టానంబు చేఁ పాల్పుచున్, 3౪౦

దు॥ విజయంచేసెను రాముడై నిజము నా • విజృంభి లోనమ్ముమా
సుజనుల్ ముక్తికి రామనామమును నం • శుద్ధాత్ములై నిత్యము
భజియింపం గలవారు నీవితని న • త్వం బారయం గోర న
క్కజమకా లీలను నన్ను గూల్చుటయె సా • క్ష్యం బింక వేయేటికి. 380

ము॥ అనివార్యంబగు దుష్టకార్యము లనం • ఖ్యాకంబు మోసంబుతో
దినముం జేసిడివారలే యయిన వి • ద్వేషంబుతోనైన రా
ముని యస్త్రాహతిఁ గూలువారు విలస • న్ముక్తి భజిత్రైపు డా
తని పాదాంబుజ సేవకావలికి • ముక్తత్వంబు సందేహమే? 381

ము॥ తన సత్కర్మలె తోడు రా జని కసా • ధ్యంబెద్ది? చూతాడితిం
దున నందుం గల సౌఖ్యజాలముల నెం • దు న్నూనత లల్లవీ
ఘన లక్ష్మీయత వక్షు నాజ్ఞ యె నదా • కర్తవ్యమౌ చన్య చిం
తనము లామృని తలం ధరించి విలస • ద్భాగ్యంబులం బొందుమీ. 383

సీ॥ మార్గ్యంబు పెనుపారు • మర్కటచేష్ట లు, స్మృతగుణంబు పూ • ర్ణముగ విడిచి
శ్రీరామవిభుఁ డొన • ర్చిన మహావక్రతి మ, నంబున నిడి సమ • యంబు రాగఁ
బ్రాణంబులైన న • ర్పణసేయ జాణుగకు, మంచిత గతి ప్రసా • దించు నితని
యాజ్ఞానుసారంబ • యఖిలకార్యంబులు, జరపి దుర్లభ పున • ర్జన్మ రహిత
తే॥ పదవి నొందుము తుచ్ఛమాప్రాభవంబు, గలిగె ననుచు ను పేక్షింపఁగడఁగకయ్య
నెరసు లొనరినఁ గృపను మన్నింపరయ్య, నృపులు ప్రజ్వలితాగ్నిసన్నిభులు తండ్రి!

చ॥ అని హితవాక్యముల్ పలికి • యవ్వల రాఘవుఁగాంచి సత్ప్రభా!
యినజాడు రక్షితవృక్షంబు ప • యంబయిఁ దెల్పఁగనేల? యంచు కే
లొనసి నమస్కరించి రవి • పుత్తుని గన్గొని తోడితెమ్ము నీ
తనయని సంగదాఖ్య ననఁ • దత్ప్రతిఁ దోడ్కొని వచ్చె నాతఁడుక 384

తే॥ అంగద మతెన్నఁ డెఱుఁగనియంగదుండు, నిండు నెలవోలె వచ్చి కన్పించి యచట
మృదుల సుమళయ్యగా కన్ర • నదమునందు, గాసి పొందిన తండ్రిని • కనులఁగాంచె

అంగదవిలాపము.

సీ॥ రవినిభ కుండల • రాజ ద్వారాంగద, సంగత భుజాడగు • నంగదుండు
ప్రాణపదంబయి • క్రాలు తండ్రినిగాంచి, కన్నుల బాష్పం • క్తమ్ము దొరుగ
ననువు దప్పి పడిన • యబ్జ బింబంబుపైఁ, ఒడునొక నక్షత్ర • భాతిఁ బడుచు
హతండ్రి! నిను గని • యడలక మృత్యువు, డాసెనే? దాని న • డంపఁ దరమే?

తే॥ వాఙ్మనః కర్మపాళి నే • ప్రాణికేని, యెట్టి కీడొనర్పని సీకు • నిట్టిపాలు
లెనె నేమని పల్కుదు? నెందుచొత్తు? నపజయ విదూర! వీర భ • ద్రావతార!,

సీ॥ మేకులిడినయట్లు ♦ మేకొని దిక్కుల, మోయు గజంబుల ♦ మొనసి గెలుచు
రావణు హృదయంబు ♦ లావై న యాదోక, వాటమై యందమా ♦ వాలుఁ దలఁచు
నపుడెల్లఁ దటతట ♦ నదరు నీ మీఁదట, వాని భయంబును ♦ వదలిపోయెఁ
జక్ర వాళముఁ గుల ♦ శైలముల్ నీపాద, హతిఁగల్గు దద్దురు ♦ లందవంక

తే॥ సురలు ప్రార్థించిరేని నీ ♦ కరణి జలధిఁ, జలికి యమృతంబు నిచ్చువాఁరలును గలరె?
యమరులై రి వారలు నీవొఁహతుఁడవై తి, హరపదాబ్జాత శీర్షాంక! యగచరేంద్ర!.

తే॥ పలునిధముల నంగదుఁడిట్లు ♦ పనవుచుండ, వత్స! మఃఖ మొందకుమని ♦ వాలియలమి
నాయనా! చూడు మీ జగ ♦ న్నాయకుండు, చేయు పుణ్యఫలంబిది ♦ చిన్నితనయ!.

చ॥ జగతిని దేహధారులకుఁ ♦ జావును పుట్టువు వీడకుండు నా
యగణిత పూర్వ పుణ్య ఫల ♦ మయ్యది యిట్లు రణాంగణంబునం
దెగడిన మంచి చావును వి ♦ ధించె జగంబుల సాక్షి భూతుఁడై
నెగడిన రామమూర్తి కరు ♦ ణించె దనంతన వచ్చి మోక్షమున్. 3౫౦

చ॥ జనకుఁడనై న నా ♦ పలుకు ♦ జార్ప కనుత్తమ మద్వితీయమున్
ఘనమగు తత్త్వమిట్లు పద ♦ కంజము ధారణి సోకఁగా శరా
ననమును కేలఁబూని మను ♦ జత్వముఁ దాలిచి కన్నుదోయికిం
గనఁబడుచున్న దిందు పుల ♦ కంబులు గ్రమ్మ నమస్కరింపుమా. ౩౫౧

మ॥ భవరోగంబులఁ బాపు నౌ ♦ వధము నా ♦ ప్రాణంబులందీసె నం
చవహేలం గమనింపకన్న! రఘురా ♦ మాజ్ఞాను సారంబుగా
బవరం బచ్చిన నీవుఁ దోడ్పడుము న ♦ ద్భక్తికిం దదీయాంఘ్రియు
గృహనేజంబుల శీర్షమం దిడుము న ♦ త్కల్యాణముల్ నీకగున్. 3౫౨

మ॥ అని యారీతి హితంబు పల్కి తన య ♦ వ్యామోహ మేపారఁ బు
త్రుని గాఢంబుగఁ గొఁగిలించి రఘు వ ♦ ర్యం గాంచి యీ నా సుతున్
దనుజౌఘంబను తూల భారములకున్ ♦ దావాగ్ని నా నొప్పు వా
నిని రక్షింపుము నీదు భారమిది న ♦ నిర్జ్వీంతుఁ గావింపుమా. 3౫౩

మ॥ అనుచుం బుత్తుని రాముకేల ముద మే ♦ పారంగ నర్హింప వాఁ
డును శ్రీరామ పదాంబుజంబులకుఁ దో ♦ ష్ట మొక్క లోకేశుఁడున్
దన ఖడ్గంబు ననుగ్రహించి శుభవా ♦ స్తం బుత్తమాంగంబుపై
నునిచెన్ వాలియు నెమ్మదింగొనియె దే ♦ వఁఘంబు లగ్నింపఁగన్

డి॥ అంతట వాలి యార్ధగతి ♦ నందఁ గరంబుల పట్టువీడ శ్రీ
కౌతుని సాయకం బురము ♦ గాఢి వడిం భువీడాచ్చి యయ్యుట

స్వంతములోనఁ దోఁగి గగఁ ♦ నంబున దివ్యుల కల్పహరముల్
సంతనఁదాల్చి రాఘవు ని ♦ మంగముఁ జేరఁగ వచ్చెఁ గ్రమ్మఱన్. ౩౫౫

౬ పట్టాభిషేకపటలము. (౫౪)

ఉ॥ వాలి మృతిం భజింప రఘు ♦ వర్షుఁ డపార కృపా రసాంబుధిన్
దేలుచు మోక్ష మిచ్చి తన ♦ దివ్యకరంబుల భాను పుత్ర్రుఁకున్
వాలి కుమారుఁ గొంచు నొక ♦ వంకకు నేగఁ గప్పిండు దార య
వ్యాధి మరించు వార్త విని ♦ వచ్చి యెఱుంగెను వాని మేనిపై ౩౫౬

ము॥ కొప్పురుల్ తీరిన కొండ కొమ్ములకురం ♦ గుల్ గూర్చు పాలిండ్లపై
నపుడే వెల్పుడు నెత్తు కుంకుమ రస ♦ వ్యాప్తి బ్రసాదింపఁగాఁ
దిపురుల్లట్టిస ముంగురుల్ రుధిర దీ ♦ ప్తి బొంద శౌఖాచరా
ధిపు వక్షంబున వ్రాలె దార పెను సం ♦ దేవ మించు చందంబునన్. ౩౫౭

సీ॥ అవ్యక్తమధుర వీణాదిక రవముల, రహిఁదీల్చు కంఠస్వ ♦ రంబుతోడ
నేక మనస్కయై ♦ యింకఁ దసించు గ, ద్గదికతో నిట్టూర్చు ♦ గాఢ్యుతోడ
రక్త పంకిల శరీ ♦ రంబుతో నేత్రముల్, వర తెడు కన్నీటి ♦ పటదతోడఁ
గనువారి గుండియల్ ♦ కరఁచి నీరుగఁజేయు, కరుణంబు నించు వాక్యములతోడ

తే॥ నధిపు మస్తక ముత్సంగ ♦ మందు చేర్చి, దీర్ఘకుంతల జాలంబుతివిరి కప్ప
మొగులులోని విభాకరు ♦ మొగినిదోచు, మోము గని తార యిట్లు బిమ్ముచును వగచె

శా॥ నాజీవంబ! మనోధనంబ! గుణమా! నాపాలి సర్వస్వమా!
తేజస్సూర్జిత బాహు పంజరమునన్ ♦ దీపించి యేనాఁడు నే
యోజన్ దుఃఖము లెట్టివో యెఱుంగకే ♦ యున్నట్టి యేనిప్పు డీ
నీ జోకం గనఁ జాలకుంటిఁ గద మ ♦ న్నిఁడా! భయం బయ్యెడిన్. ౩౫౮

ము॥ అనుకూలప్రియ జీవితేశ్వర! భవ ♦ ద్వ్యత్వస్థ ఘోరసిద్ధి
దనుకం గాంచియుఁ బ్రాణముల్ విడని దై ♦ త్యక్త ప్రేమతోఁ బిల్వవా?
నను దుఃఖంబుల పాలు చేసిన విధీ ♦ నాజీవముల్ పోవఁగాఁ
దనువీ మేదిని నిల్చునే? యొకటి చే ♦ తన్ రెండు గావించితే?

శా॥ ప్రాణంబుల్ గొనిపోవుకాలునకు మున్ ♦ వారాన్నిధిం ద్రచ్చి గీ
ర్వాణ స్తామముతోడ నీయవె సుధా ♦ ద్రవ్యంబు? నీవేళ నీ
ప్రాణంబుల్ హరియించి కొంటకును సం ♦ భావించెనే తాను? మ
త్పాణేశా! జముఁ డింతలో మఱచెఁ గ్రూ ♦ రస్వాంతుడై శ్రేయమున్

ము॥ కర్ణబంధంబుల కేగి దివ్యసుమముల్ ♦ గైకొంచు సామేన సం
ఘిక ప్రేమంబునఁ దాల్చినట్టి కూరు ము ♦ వేళన్ వినిశ్చంభలం

బకలంకంబగు భక్తిగొల్తు వది నే ♦ డాలన్యముం జేసి యూ
రక యిట్లుండుట పాడియే? దనుజ స ♦ మాధర్వ విధ్వంసనా! 3౬౨

చ॥ వర సుమతల్పమందు మృదు ♦ వస్త్రముపైఁ బవళించు నీవు నే
డిరవుగ వట్టి నేలపయి ♦ నెడ్డియవోలె బరుంటఁ గాంచి దు
ర్భరమగు దుఃఖ తాపముల ♦ వ్రాలుచు నేడ్చెడు నన్నుగాంచి యొ
ప్పరికము నేయునంత యవ ♦ పాడి యొనర్చితిసేమి నాయకా! 3౬౩

ఉ॥ ఇచ్చట నిన్ను పాసి తపి ♦ యించుచు నుండఁగ నన్ను వీడి నీ
వచ్చట స్వర్గలోకసుఖ ♦ మందుచు సంతసీలంగ నాయమే?
నచ్చిక మీఱఁ బల్కితిని ♦ నా వర జీవము నీవయంచు నా
పొచ్చెములేని పల్కిపుడు ♦ పొల్లగ నేల చరింతు వల్ల భా! 3౬౪

ఉ॥ నీమది నే వసించుటలు ♦ నిక్కమయేని రిపుప్రకాండ మీ
భూమిని నన్నుగూడఁ బారి ♦ పుచ్చియె యుండును గాదే? నీవిట
నామనమందునుండినను ♦ నావలె జీవముతోడ నుండు వి
ప్లెమొకొ రెండు పద్ధతులు ♦ నేర్పడఁ గల్గయ యయ్యె వల్ల భా! 3౬౫

ఉ॥ నీదయచేత నెల్లరము ♦ నిశ్చల జీవిత మొందినార మ
య్యా! దరిఁ జేర్చితంచు విబు ♦ ధాళి కృతజ్ఞత చూపి నిన్ను నా
మోదముతో నెదుర్కొని ప్ర ♦ పుల్ల నిలింప మహిజపుష్పముల్
సాదరవృత్తిఁ జల్లుచును ♦ స్వాగతమిచ్చిరె నీకు వల్ల భా! 3౬౬

చ॥ కలశ పయోధిఁ ద్రచ్చి తెఱ ♦ గంటులకుఁ సుధయిచ్చు నీకు ని
మ్ముల వడి డాఁగి నీపయి న ♦ మోఘ శరం బాగి నేసినట్టి మై
ధిలి హృదయేశ్వరుండె పని ♦ జెల్పి యొనంగఁగ నాజ్ఞయిచ్చుచోఁ
బలువకు నీదు తమ్మునకు ♦ భాగ్యము లన్నియు నీయకుందువే? 3౬౭

ఉ॥ తమ్మునితోడఁ బోరుటకుఁ ♦ దార్కొని యేగడు వేళఁ గూడదం
చొమ్మిక నెల్పితిన్ రఘుకు ♦ లోత్రముఁ డన్నెము లాచరింపఁడం
చిమ్ముగఁ బల్కి నమ్మి యటు ♦ లేగి యుగాంతము చూడఁదగ్గ నీ
విమ్మెయిఁ గూలినాడ విక ♦ నెన్నఁడు నిన్ను గనంగ నయ్యెడికే? 3౬౮

ఉ॥ నీవెదిరించి డిక్కొనిన ♦ నిగ్గగు కాంచన తైలమైన ను
గైవడి రాలునన్న నొక ♦ యమ్మెద్దురై భవదీయ వక్షమున్
వానిఁ జీల్చివై చె నను ♦ పల్కుల నమ్మంగఁజాల కుంటి ని
ట్లేవగఁ జచ్చియుండు వ్లవ ♦ శేషుఁడు వేటొక వారియొక్కో! 3౬౯

మ॥ తనయా! అంగద! నీపితృవృంద తాళిన్ ♦ దా వాలి తమ్ముండనన్
ఘననంపూజ్యత నొంది యిప్పుడు పగన్ ♦ గార్వణ్యముం బెంచి వా
లిని శ్రీరాము నమోఘు బాణమునఁ గూ ♦ ల్పించెం బ్రభుత్వంబుకై
మన సాభాగ్య పవిత్ర జీవితము లి ♦ మృష్టి స్పృశించెం గదా? 320

మ॥ పర కష్టంబుల నౌషధంబువలె బా ♦ పంజాలు విల్కొండ తా
మరసాక్షుం డొక వీరుడేని యొనరిం ♦ పక్షరాని దుష్కార్యమున్
జరపెం; బెద్దలు వారివారి పనులే ♦ సద్వీతిఁ దద్యోగ్యతల్
ధరజూప నికటోపలంబు లను న ♦ ర్థంబెన్న వ్యర్థంబాకో! 321

తే॥ అనుచుఁ బరిపరివిధములఁ ♦ బనవి పనవి, సోలినట్టి సంభవమును ♦ చూచినీతి
మంతుఁడగు హనుమంతుఁడు ♦ మానవతినీ, చెలులతోఁ గొనిపొమ్మని, చెప్పిపంపి

తే॥ అవల వాలీ మేనునకుఁ జే ♦ యంగఁదగిన, చరమ కర్మంబు లంగదు ♦ కరముమీఁద
గడఁకఁ జేయించి జరపిన ♦ కార్యమెల్ల, విన్నవించెను శ్రీరామ, విభునియొద్ద. 322

తే॥ దోషనమితి సమూలంబుఁత్రుంగిపోవఁ, జెలఁగు నర్కుండు చరమాద్రిఁజేరుచుండ
నతని బింబ మంతిమదశ ♦ నందినట్టి, యంద్రనందను మొగమట్టు ♦ లెఱునయ్యె. 323

తే॥ రవియుఁ గ్రుంకెను ధీరుఁడొ ♦ రామవిభుండు, సీతఁగూర్చి చింతించుచుఁజెంతనొక్క
నెలవున న్దరిసియించి యానిడుదరేయి, యనెడు కడలి నెల్ల యీఁదిఁదెనునసె దరిని

చ॥ తనయుఁడు నాఁడు రత్నసము ♦ దార కిరీటము చాల్చునంచుఁ ద
జనకుఁడు చూడవచ్చె నను ♦ చక్కటి భానుఁడు వేగలేచి యా
పనికి రహించి తోడుపడు ♦ పంకజవాసిని వచ్చిచేర నె
ఱుని కరపాళితోఁ దెఱచె ♦ రాజిత పద్మ దళారరంబాగిన్. 324

ఉ॥ అంతఁ గృపాసముద్రుఁడగు ♦ సర్వకులగ్రాణి యర్కసూతి క
త్యంత ముదంబుతోడఁ బ్లవ ♦ గాధిప పట్టము శాస్త్రపద్ధతుల్
సాంతముగా రహింప నెల ♦ సంబునఁ గట్టుమ యంచుఁ దెల్ప ధీ
మంతుఁడు లక్ష్మణుండు హను ♦ మంతుని గాంచి వచించెఁ గ్రచ్చుటన్.

మ॥ అభిషేకం బొసరింపఁగా వలయు దీ ♦ వ్యధ్యవ్య సామగ్రులన్
రథనం బారఁగ నేకరింపు మన న ♦ ర్వంబయ్యె సిద్ధంబుగా
నభిషి ద్వేషయు డాసె రండుని మో ♦ దాత్ముండు సామిత్రి తా
నభిషేకం బొసరించె భానుజనకున్ ♦ బ్రాంచన్మణి వీటపైన్. 325

కా॥ కార్యంబుల్ క్రమరీతిఁ దాపనవరుల్ గా ♦ వింపఁగా దేవతా
వర్యుల్ కల్పకసూనముల్ ముదముమై ♦ వర్జింపఁగా వృద్ధుల

శ్రీర్యక్తంబుగ నక్షతంబు లిడఁగా * శ్రీరంబునక శ్రీరకం
 బార్యశ్రేష్ఠుఁడు నెట్టై వానరుల క * త్యానంద మాపాదిలక. 32౯
 చ॥ అవలఁ గిరీటధారియగు * సర్కసుతుండు కుతూహలుండు రా
 ఘవ చరణారవిందముల * గాటపుభక్తి భజింప నాతఁడు
 త్వవ మలరారఁగా నలమి * సాదర మేదురమైన దీవనల్
 తవిలి వచించి వెండియు ను * దార వచస్సుధ లూర నిట్లనుక. 3౩౦

శ్రీరాముఁడు సుగ్రీవునకు రాజధర్మములు దెలుపుట.

సీ॥ కీశకులాధ్యక్ష ! * కిష్కింధకేగి నీ, కర్తవ్యములను చ * క్కఁగ నెఱింగి
 విధ్యుక్త విధులఁ గా * వింఞ్చుచు రాచకా, ర్యము లాచరింపు కొ * ఊతలేక
 యంగదుతోఁ గూడి * యానంద జీవిత, మనుభవింపుము పుట్టు * సారకముగ
 జ్ఞానధనాధ్యుతా * సచివలతో వీర, వరులగు సైన్యాధి * పతులతోడఁ
 తే॥ బావనంబగు నెయ్యంబు * పాటిలంగ, నలరి కలుషవిదూర కృ * త్యములఁ బ్రేమ
 నిలిసి ప్రజలకు నాశ్రయ * ణీయఁడవయి, కీకరుడవై గభీరిమక * వెలయు మయ్యు.
 సీ॥ ధూమంబుగలచోట * ధూమధ్వజుండుండు, ననువాక్కులో సత్య * మరయుమయ్యు
 శత్రుమిత్రులయెడ * సమరీతి మధుర వా, క్యములఁ బ్రసన్నత * నాడుమయ్యు
 అమరు లతిశయించి * బ్రమియింపఁదగిన నం, పధౌరవంబుఁ గా * పాడుమయ్యు
 ముల్లోకములయందు * మూఁడు తెగలవారు, మునులకుం గలరని * మనఁగదయ్యు
 తే॥ ఎవరి విషయంబునను క్రూర్య * మెంచకయ్యు, దూషణము లాడినను చెని * దూర్షకయ్యు
 యించి వర్ణాశ్రమములఁ బా * లించుమయ్యు, దేవుఁడని ప్రజల్ దలంప వ * ర్తింపుమయ్యు
 తే॥ పరుల కుపకృతి సత్యవా * క్షాలనంబు, పరులధనమునకై యాస * పడమి యనెడు
 పద్ధతులె జగమున గౌర * వంబుగూర్చి, నద్గతిం జేర్చునని యని * జరగుమయ్యు. 3౩౩

ఉ॥ తక్కువవారటంచు ఘన * దర్పముతో నెటువంటివారికిఁ
 జిక్కులు గూర్పఁగాఁదగదు * చేటాశఁగూర్చును బాల్వచేష్టచే
 నొక్క యవజ్జచేసికద * యొందితి మంధరచేత నింతయుక
 నిక్కము దీని నాత్మ గమ * నించి చరింపుము మిత్రతన్నమా! 3౩౪

ఉ॥ స్త్రీల నిమిత్తమే జనులు * చేటుల నొందుదురన్న యర్థముక
 బోల నెఱుంగు మిన్విధము * పూర్తిగ నియ్యెడ వాలిచేతలక
 దేలెను వారి మూలమున * దీఱని దుఃఖజనాపవాదముల్
 తేలికయుక ఘటించు నని * తేర్చితి మీయెడ నేల వేఱికక? 3౩౫

చ॥ ఇతఁడొక నాయకుండఁగి * కేడడ తల్లియుఁ దండ్రి చుట్టముక
 హితుండును గాఁడె యంచు గణి * యింపఁ బ్రజాహిత తత్పరుండవై

ధృతిగొని స్రూరకర్ములను ♦ తెక్కలి వారలఁబట్టి ధర్మ ప
ధ్ధతి చెడకుండఁ గాచుటకు ♦ దండన చేసెడు గాక మిత్రమా! 3౪౬

చ॥ ఋజుమతిఁ జర్చచేయునెడ ♦ నెక్కువ తక్కువ చావు పుట్టుకల్
ప్రజలకుఁ బూర్వకర్మములఁ ♦ బట్టియె వచ్చు నధర్మవృత్తు ల
య్యజునకునేని జీవిత మ ♦ హావధిఁ గ్రుంచును ధర్మవృత్త ము
క్కజముగఁ బెంచుచుండు నను ♦ గణ్యుల పల్కులు నమ్ము మిత్రమా!.

చ॥ కలిమియు లేమియుం గలుగఁ - గారణమానవి పుణ్యపాపముల్
బలితములంచుఁ బల్కుదురు ♦ ప్రాజ్ఞులు పెద్దగ నిశ్చయించి యా
కలిమికి హేతువైన శుభ ♦ కర్మ సమూహము నుజ్జగించి లే
ములఁ గలిగించు పాపములఁ ♦ బూని యెనర్చుట మెచ్చుచేతయే? 3౪౮

చ॥ నృపధర్మావళి యిట్టిదంచు మది ని ♦ రీతిక విచారించి న
ల్కృపఁ బాలింపుము కీశరాజ్యమును; ప్రా ♦ వృట్కాలమంతంబుగాఁ
గపిసంఘంబులతోడ నాయెడకు వీఁ ♦ కక రమ్ము పొమ్మన్న నం
తపడక భాస్కరనూతి యిట్టులను నీ ♦ తాహృత్సరోజుర్ముతోక. 3౪౯

కా॥ చెట్టుల్ చేములు ద్రోణులున్ వెలయు కి - క్షింధాద్రి కీశాలి కిం
బట్టె నంచొక పేరె గాని యరయక - స్వర్గంబుతో సామ్యముం
దొట్టుక వై భవ నంపదావళులతో - దుఃఖిమ్ములం దోలి మా
పుట్టుల్ ధన్యముగాఁగ సేవ గొనుమా - పుణ్యాత్మకా! వేడెడక 3౫౦

చ॥ నిను శరణంబు గోరి మఱి - నీయనుకంపకు భాజనంబులై
నిను పెడఁబాసి భోగముల - నిచ్చలు గోరునె మా హృదబ్జముల్?
జనకజ రోయఁగా నదను - నంధిలు దాడఁ బ్రవంగ పట్టనం
బున వసియింపఁగా వలచి - మ్రొక్కెడు వార మనుగ్రహింపవే. 3౫౧

చ॥ అనవుడా మందిహాస రుచి ♦ రాననుఁడై రఘురాముఁ డిట్లనుక
వనులఁ జరించు సువ్రతులు ♦ పార్థివ భోగము లందఁజెల్లునే?
పనిగొని నీవు మమ్ము కడు ♦ భక్తి సపర్యలు సేయుచుండఁ బా
లనమున లోటు లేర్పడ వి ♦ లాతి నధర్మము రేకులై త్రదే? 3౫౨

ఉ॥ కానల సంచరింతునని ♦ కైక సమక్షమ నందు పత్కితిం
గాన వసింప నొల్ల మహి ♦ కాంతుల కిమ్ముగు రాజధానిలో
మానవతీలలామ యగు - మైథిలిలేమి నలంగు నాకు న
హ్మనిత సౌఖ్యముల్ గలవె ♦ హ్మతలమందు తలంచుచూడుమా! 3౫౩

మ॥ తనదారక దనుజుల హరింప మదిఁ జిం ♦ తాలేశముక లేక య
బ్బిన రాక్షోగములంది స్నేహితులతో ♦ వేంచేసి యాతిభ్యముల్
గొనుచున్నాడని లోకు లాడుకొనువా ♦ క్కుల్ లోకమున్నంతదాఁ
కను దైవాఱక యంతరంబున నడం ♦ గం బాటునే మిత్రమా! ౩౯౪

మ॥ గృహిధర్మంబులు వీరధర్మములు మూ ♦ రింబోవ నల్లాడు నే
మహి నెయ్యండ్రను గూడి పౌఖ్యముల న ♦ మ్మానించుటల్ రోత;మ
ద్ధహిణిం గోల్పడ నేనుచేసిన నుదు ♦ మ్మృత్యుంబు లింకంగ ని
స్సప్రవాతోఁ దాపనధర్మవృత్తి వనులం ♦ జింతామతిం బూనెడక ౩౯౫

మ॥ పరిపాలింపఁగఁ దగ్గ కార్యముల నం ♦ భావించి రాజ్యంబుఁ ద
త్సరణిం జేయుచు నాల్గుమాసములు వే ♦ దాటక మహాసేనతో
వెరవారక నను గాంచ రమ్మదియ నా ♦ వేడ్కోలు సుమ్మించు భా
స్కర వంశంబుధి సోముఁడాడ మతి ప ♦ ల్కలకేక సుగ్రీవుఁడుక. ౩౯౬

మ॥ కనులక బాష్పకణంబు లుబ్బి యురలం ♦ గాకుత్స్థు నాజ్ఞానువ
ర్తనమే శ్రేయముగాఁ దలంచి తదభి ♦ ప్రాయంబు గుర్తించి యా
తని పాదంబు శీరంబుతోఁ దడవి చిం ♦ తావారిధి న్మున్ది లి
బ్బిని గోల్పోయిన వానిలీల నడచెక ♦ వెన్నాడు పాదాలతోక. ౩౯౭

ఉ॥ వాలికుమారుఁడుం గదిసి ♦ వారని భక్తి నమన్కురింప శ్రీ
లోలుఁడు ప్రేమతోఁ దిగిచి ♦ లోభి పసిండిని పోలెఁ జూచి న
చ్చీలుఁడ నాటకుక జనకు ♦ చెన్నున నీపినతండ్రి నెంచి త
త్పాలనలో నహాయుడయి ♦ భాసిలుమా యని పల్కి యంతటక. ౩౯౮

ఉ॥ పావనిఁ గాంచి నీవును వి ♦ భాకరసూతికిఁ దోడుగా వనా
టావని పాలనంబు నర ♦ యందగు నన్న నతండు దేవ! మీ
సేవకుఁ డిందయుండఁ గృప ♦ సేయుఁడు దాన్యము సేయుచుండు మీ
కేనిధమైన తక్కువల ♦ నేర్పడనీయక చూచువాఁడనక. ౩౯౯

ఉ॥ రాముఁడుపల్కు గౌరవము ♦ ప్రాజ్ఞత పౌరుష మొందినట్టి రా
టోసిముఁడు తొల్పియుండిన వ ♦ సుంధర వేతాకరాజు పూన నాఁ
గాములు గల్గవచ్చు నటు ♦ గాన భవాదృశ బుద్ధిమంతుల
భూమిపు చెంతనున్నఁగద ♦ పోలఁగఁజెల్లును రాచకార్యముల్. ౪౦౦

శా॥ మాన్యండ్ల న దినేశసూనునకు స్వా ♦ మ్యంబైన ప్రాగ్భర రా
జన్యత్వంబు సిఠింబుగా నిలిపి యా ♦ చందఱునక పచ్చి పా

జన్మన్మూర్తి వహించి నాదగు పనుల్ ♦ సాధింప నీకంటె నా
కన్యలేరిపు డేను గోరిన విధం ♦ బారంగఁ గాచింపుమా!.

రంగ

ము॥ అను శ్రీరాముని గాంచి మారులియు మీ ♦ యాజ్ఞ ప్తి యిట్లెనచో

నన నేమున్నది కింకరుం డటులె నే ♦ యంగలు వాడంచుఁ ద
ద్ధన పాదాబ్జములన్ భజించి కపులం ♦ గన్నాకు కిష్కింధకుం
జనియెం బిమ్మట వేఱుకొండ కరిగెన్ ♦ సామిత్రితో రాముడున్. రం౨

ము॥ ఇనవంశోద్భవునాజ్ఞఁ బూని కపి లో ♦ కేశుడు కిష్కింధకుం
జని భూభారముదాల్చి బాంధవ సుహృద్ ♦ తామంత సేనావతుల్
తను గొల్వొం జని మాతృభావమున నా ♦ తారం బ్రశంసించి వా
లిని డెందంబునఁ దండ్రుగాఁ దలఁచి వా ♦ లించెం గపివ్రాతమున్. రం౩

శా॥ దిగ్రాజశ్యమహాపభోగములతో ♦ దీపించు శాఖాచరుల్
వ్యగ్ర ప్రక్రియ బాంధవావళి లలిన్ ♦ భాసిల్ల నాజ్ఞావిధుల్
సుగ్రీవాజ్ఞ యటంచు నానుడిగ వి ♦ జ్ఞుల్ పేర్కొనం జేసె నా
సుగ్రీవప్రభుఁ డంగదుండును యువ ♦ ట్టోణీశుడై యొప్పగెన్. రం౪

ము॥ వినుతుల్ సేయఁగ వీలుకాని గుణగం ♦ భీరుండు శ్రీరాముఁ డ
వ్వనముం దాఁటి మతంగమాని నిలయ ♦ ప్రాంత ప్రదేశంబునన్
దన తమ్ముం డొసరించు పల్లకుటిలోఁ ♦ దాత్పర్య సంయుక్తుడై
తన జాయం దలపోయుచుం జరపెఁ ద ♦ త్కాలంబు సామిత్రితోన్. రం౫

౭. వర్షర్తు పటలము. (౧౨౧)

ఉ॥ పుత్రడిబామ్మ చందమునఁ ♦ బొల్పు వెడంగును మించు జానకిన్
దత్తపాటలతో వెదక ♦ దక్షిణ దిక్కునకున్ రథూత్తముం
డత్తటిఁ బంపినట్టి యొక ♦ యర్మిలి కాలరివోలె భాస్కరుం
డు త్తరదిక్కునుండి తగు ♦ నోజును వెల్వడై దక్షిణాశకున్.

౧౨౨

తే॥ నల్లమబ్బలు ధరయను ♦ మల్లకమున, వారిరాజియన్ నెయివోసి ♦ మేరువనెడు
వత్తిలోన భాస్వరుని దీ ♦ పము రగిల్చి, కాటుకం గొని పెట్టిన ♦ కరణిఁ దోచె. రం౬

క॥ జీమూతంబుల వలనన్, వ్యోమము గరకంఠ కుతికఁ ♦ బోలి యధికమై
తామసి గప్పెను భాస్కర, ధామంబుల తైక్ష్యముడిగి ♦ ధర చల్లారెన్. రం౭

శా॥ నీలాకాశము నంజు చందమున ము ♦ స్నీటింబలెన్ గాటుకం
బోలం దిద్దిన శ్రీల కన్నులవలెన్ ♦ బొల్పారు కేశంబులం

బోలె నంజుడు దిండ్ర దేహముల చా • ద్దుష్ బొంది తచ్చిత్తముం
బోలెం జేప్పలఁ బోలెఁ గారు మొగుభుల్ • మూఁగెఁ జగంబంతటఁ. రం౯

ము॥ చిరకాలంబుగ వార్ధి తోయముల వా • సిం గ్రోలు మేఘంబులఁ
మొలుపుల పుట్టెను నంగరస్థలి విజృం • భింపఁ మదేభంబులఁ
ఖర ఖడ్గంబుల వీర బృందములు వ్ర • క్కల్ సేయఁగాఁ దోచు నె
త్తురుతోఁ కూడిన దుర్వ్రణంబులఁ గఱిల్ • తోఁపంగఁ జూపించె నాఁ.

తే॥ కారుమొగుభులు భద్రదేభ • కాండమట్లు, గానిపించె గరల్ల తోఁ • గడలిపొంగి
గగనమెల్ల ను వ్యాపించి • గర్జనంబు, లొనరఁజేయు విధంబున • నులుమసాగె. రం౧

తే॥ హరిహరూదుల భూషణో • త్కరములట్లు, కరువలం దగ్గి తరువులఁగాల్చినట్లు
నవ్యఫక్తి దిగ్దేవతల్ • నవ్వినట్లు, నింగి శంపా పరంపరల్ • నెగడి మెఱసె. రం౨

తే॥ గగనమను బాగులను వడ • గాలి యనెడి, తి త్తిచే నూఁది వడివడి • దిక్కులనెడు
కమ్మరీండు రగుల్ప నింగలములుమియు, కొలిమియననొప్పె మెఱుపుతో • జలదచయము

తే॥ పన్నగములు వియోగినుల్ • పరితపింప, నిన మయూఖముల్ కోసి పె • ట్టిన విధాన
నశని జిహ్వలో యన మిట్టి • యతిశయిలై, నిఖలదిక్కుల సౌదామి-నీ వ్రజంబు. రం౩

తే॥ ఒనర విద్యాధరులు నమ • రోర్వియందు, ర క్తసిక్త కరాసుల • రమణఁ ద్రిప్పు
రహిఁ బదచ్యుతులై నది • గ్రాజదంతి, ఫాలపట్టికలట్లు శం • పాలి మెఱసె. రం౪

చ॥ అవనిని మోయుచున్న భుజ - గాష్టక మప్సరశాంతసీమలఁ
దివిరి నభంబు నాకఁ బలు - తేవలు జిహ్వలు చాఁచెనో యనఁ
నెవడెను చంచలాలతలు - నీరదముల్ వనజాక్షు మేను నా
మివులుచు నిశ్వసించె నన - మిక్కిలి వీచెను శీత వాయువుల్. రం౫

ఉ॥ పల్లము మిట్ట నాక మఱి • పైయవి క్రిందివి నాక వాని గా
జ్వలత వీవసాగెను మ • హీధ్రములందును పట్టణంబులఁ
బల్లెలఁ గానలఁ; గుణము • వంశము యోగ్యత లెక్కపెట్టకే
పల్లవు లిచ్చు రోయికయి • పడ్పుది చాఁచు మనంబుకై వడిఁ. రం౬

తే॥ మగలనెడఁబాసి వెతఁజెందు • చిగురుఁబొండ్ల, పొగులుకుచములమాంసపు • ముద్దలనుచు
ప్రమింగవచ్చు భూతంబు ల • నంగ నొప్పి, దారుణంబుగ నడరే నీఁడరలు ధరణి. రం౭

తే॥ ధూళిక్రమ్మి యాకనమునఁ • దోఁచుకతన, మెఱుము లడిదంబులంబలఁ • మెఱయుకతన
మొగులు మురజంబుకై వడి • మొరయుకతన, గగన మయ్యెడ రణరంగఁగతినిదోఁచె.

తే॥ జనకజం బాసికుందు దా • శరధిమీఁద, మారుఁ డరవిరి శర పరం • పరల నేని
నట్లు సౌ దామినులతోడి • యంబుదములు, వర్షధారలఁ గురిసెను వసుధమీఁద. రం౮

చ॥ అడవులఁ గొండలందు సదుఁ నంబుదధారలు శక్రు వింటితో
విడిచిన బాణరాజవలెఁ బేగముతోఁ బడె నందునుండి రా
ల్పిడుగులు రేలఁ గొండల వెఁ బింగెడు మూలికలట్లు కాంతు లు
గ్గడుపుగ వీచు రత్నములఁ కై వడి రోచులు వీచె నయ్యెడన్. ర.౨౦

ఉ॥ తోరపు వర్షధారలట - దొడ్డుగు గుండ్రపయిం బడన్ సమి
ద్వీరులు శక్రు మత్తగజఁ బృందముపై నిగిడించు నీఁతెలన్
తీరున నుండె నాదరువు - తీఱఁ గరంగఁగ దొర్లు రాళ్లు త
ద్వారణముల్ రణస్థలి మ - దంబఱఁ బొర్లిన పోల్కిఁ గన్నడన్. ర.౨౧

ఉ॥ అంబుదముల్ రమానుతుని - యందమునొందఁగ నింద్రచాప మా
శంబరవైరి చాపమును - చందము నందఁగ వర్షధార పు
ష్పాంబకలీల నొంద గిరు - లందలి సానువు లొప్పె మన్మథా
శ్రుంబుల నొచ్చి విచ్చుచుఁ గ - రంగు వియోగుల మేనులో యనన్.

చ॥ జలజహితాన్వయుల్ ప్రబల - శౌగ్యులు కీశులు నొక్కటాటచేఁ
బాలిసిరి రావణాదు లని - పూర్ణ ముదంబున వేల్పు లార్కట్టుల్
సలిపిన యట్లు మేఘములు - నందడి గర్జితఁ గల్ప సూనముల్
జలజల రాల్చుకైవడిని - జాతెను దందడి వర్షబిందువుల్. ర.౨౩

తే॥ రావణుడు జానకిం గొని - రయముమీఱ, గగనవీధిని పోవుచోఁ - గలికి మిన్న
కనుల నశ్రువుల్ మిక్కిలి - కార్చినట్టు, లంబుదము లంబుధారల - నవనిగాల్చె.

ఉ॥ రాజ ధరుండు మున్ను త్రిపు - రంబులఁ గాల్చిన చిచ్చుటమ్ము నా
రాజులు చంచలాలతలు - రాచిన కుంతము వోలెఁ జిత్తపం
కేజములందు గాఁడి యుడి - కించె వియోగమునొంది కుందు ని
ర్వాజ రుషా పరీతమగు - యశావతసున్ యువక వ్రజంబులన్. ర.౨౬

మ॥ ధన మార్జింపఁగ దూరదేశముల కు - త్సహంబుతో నేగి గ్ర
ద్దన రాకుండెడు నాథులం గలఁచి వం - తం గ్రమ్మఱం జేయుటన్
ఘన చింతాకులితాత్మలా సతులకుం - గల్యాణదంబైన కా
రును పోల్పంగ వియోగ దుఃఖ ఫణి తా - ర్మ్యండున్న నంచె తగన్. ర.౨౭

తే॥ జలధరములు గరిలుచు జలముగురియు, చొకటిచొకటి తాఁకుచునుంట - యొప్పెగొప్ప
కరీలు గర్జించుచు మదము - గార్చు చీర్వఁ, దవిలి పోరు సాగించు చం - దంబునంది.

తే॥ పయర తెమ్మెర సుడిగాలి - వానగాలి, యీడనెడిపేళ్లతో వాయు - వేచి పివ
జలకణంబులు బాణవర్షంబుమాడ్కి, బడియె దిక్కులుదిక్కులు, పొడిచెనఁగ, గ.౨౮

చ॥ నకల జవాలి కూతయగు ♦ సంపద పెంపంగ దూరదేశ వ
ర్తకముల కేగు నాయకులు ♦ క్రమ్యుఁడ గ్రమ్యుఁడ బ్రాణమొందు పొం
దిక నలరారు నాయకల ♦ తీరున వాడిన వృక్షజాల మా
నికను తలిర్చి పూచి నసి ♦ నిండి యెలర్చెను వానకారునక. ౪౩౭

సీ॥ పాటలీ తరువులు ♦ ప్రసవ దూరంబులై, దుఃఖంబు నొందిన ♦ తోయమొప్పుఁ
బ్రేకణంబులు ప్రస ♦ వించి విరాజిల్లఁ, గువలయంబులు కంది ♦ కుందుచుండ
దినకరుండును స్వీయ ♦ తేజో విహీనుడై, కరములు క్రుంగఁ బే ♦ దఱిమి నొంద
సంపద లలరార ♦ సంతృప్తి గొనుపోల్కి, నమ్ములు నెమ్మిమై ♦ న ర్తిలంగ
తే॥ తమ్ముగిడనాడిచన్న బాంధవులనెడక, నలసియుత్సాహరహితులై ♦ యలయుజనుల
మొగిని పికము లడగి మాన ♦ ముద్రఁ బూన, నెనకమెనఁగ నీరామనిఁ దెనలఁ గ్రమ్మి.

మ॥ పలురంగులల బంధరంబులు వెనక ♦ బంగారు రంగారు వ
న్నెలచే గ్రాలు ప్రియూఁగు సూనములపై ♦ నిండారుటల్ పొల్పె నీ
తొలికారామని నూడ్చి గెల్పెఁ గదయెం ♦ తో మేలు మేలంచు భూ
లలనారత్నము గ్రీష్మ మాఁపఁగను పె ♦ ల్చుం జూచు కెంగేలనక. ౪౩౮

మ॥ తమ శీర్షంబుల కైవడిం దనరి - నిద్దంబై వళక్షంబునై
భ్రమలం గొల్పెడు నాగలింగ కుసుమ - వ్రాతంబు నీక్షించి నై
ర్షములే యంచు భుజంగ బృంధము పరి - వ్యంగంబు గావించె బు
ష్పము లామోదము చెందినట్టులే వికా - సం బందె నాకూటమిక. ౪౩౯

ఉ॥ నీమలు గాని నీమలకుఁ - జేరిన నాథులు గీము సేరఁగాఁ
బ్రేముడి మీఱు తత్సతులు - తృప్తి వహింపఁగఁ జెక్కునీతులక
గామునికేళిఁ దేలి తమ - కమ్మున నుమ్మిన తమ్ములో యనక
భూమిని నూపుగింజ పడఁ - బోలక నిండిన వింద్రగోపముల్. ౪౪౦

ఉ॥ నేరెడుపండు దుల్లిపడి - నింగిని తాఁకెడు నెత్తువొల్చున
మృగ్రువునుండి బంగరువు - మిక్కిలి తెచ్చెడి నేర టేజునక
జాతిన వెలువల్ నెగడి - సర్జక పుష్పము లారె తేల పూ
ల్లారిచి తెచ్చుచుం గలియఁ - గూడుచుఁ బాతె భయంకరసిథిక. ౪౪౧

ఉ॥ అందము చందముం బొడవు - నందిన కాండలతోడి మోరటుల్
పొందిక నుల్లసిల్ల దళ - మూలములం బడి యింద్ర గోపముల్
చిందిన తేల పూవులును - చెన్నలరారె ధరిత్రిచేసి సాం
పొండఁగఁ బాడు తేలులకుఁ - నొప్పున నేయు కరంబులొ యనక. ౪౪౨

సీ॥ జంజమ్మనుచుఁజాట్టి - సుడియాడు మధు లిడ్వి, రావంబు కిన్నర - రవముఁబోల
ఘమఘమ ధ్వనులతో - ఘూరిలు మేఘుగ, ర్జనము మృదంగ ని - న్వనముఁబోలఁ
బురివిచ్చి యాడు సాం - పారయ మయూర నృ, త్యంబులు చెలుల న - ర్జనముఁబోలఁ
దాలిపూవులు కంచు - తాళంబులను పోలఁ, బ్రేంకణంబులు దీవ - వితతిఁ బోల

తే॥ కాకీకలువలు సభ్యుల - కనులఁ బోల, దేవసభ నాఁగ నా భూమి - తేజరిల్లెఁ
బ్రావృడంబుదజాత వ - ర్షప్రకీర్ణ, శాంత నిర్మల విశ్రాంతి - సదనమగుచు. ౪౩౭

మ॥ సుర పున్నాగ విశిష్ట పర్వతములక - స్రోతస్వినుల్ జాటు చొ
ప్పరయక జీవులఁ గావ ధాత్రి కరుణా - వ్యాసంగయై మేదిసి
ధర వక్షోజములందు చేసిన పయో - ధారా ప్రవాహం బనం
బరఁగెక; జీవనదాత్రి భూమియె కదా - బ్రహ్మాండ భాండంబునక

సీ॥ కోరిన వారల - కోరిక లొనఁగంగఁ, బుత్ర పుత్రమునకుఁ - బసిడినరులు
వ్రేలనొప్పెను కల్ప - వృక్షంబువై ఖిరి, తేలతరువు లొప్పెఁ - బూలతోడ
నేవంకఁ గనుగొన్న - నేపారు తుమ్మెద, రొదలతో వెలయు పూ - బొదలు పొదలె
కామ మగ్గులముగాఁ - గ్రాలు మృగంబులు, పరిమళ తరువుల - కొరసికొనుడుఁ

జే॥ గ్రోత్రతాళి కస్తురి కంటె - గుబుబుకొనఁగ, హరిణు లారసి తమువీడి - యశ్యజాతి
మృగములతోఁ గూడె ననశంక - నొగిలి యలుక, చెంది చెంతకు రాసికఁకుందుచుండె.

మ॥ షటిదూరంబున కేగ వానతజీ నె - వ్వంబొంది దూపిల్లు ప్రో
పిత నాథాత్మిక కన్నులట్లు ముకుళిం - చెక వాడి యిందీవర
ప్రతతుక; నాథుఁడు క్రమృణిల్లఁగ ని - ర్వాచ్యప్రమోదోత్తరం
గిత సుస్వాంత వినుత్తు హాస రుచులక - గెల్పొండె జాతీ లతల్. ౪౪౦

మ॥ దరి సర్పించు కుశీలవ ప్రభృతి ను - ద్యస్తీప్రతి మస్మించు భూ
వరుమాడ్కిం దరి నాడు నెమ్ములకు నొ - ప్పక హేమమృత్పిండముల్
దరులం ద్రోచెను వెల్పు; లింట నతిథి - దన్పించు సాధ్వీము ఖాం
బురుహ ప్రక్రయ లేచె బంకజము లం - భోదంబు నీక్షింపఁగెక. ౪౪౧

మ॥ కందర్పాగమకోవిదుక బహుళ సం - ఖ్యాకామిని సంగమా
నందం బొందు విధానజేరి యభిబృం - దం బన్ని పుష్పంబులం
గ్రండై చిందు రసంబు నొక్క యెడఁ గూ - ర్పంజొచ్చె స్ఫూర్ణద్రసా
నంద శ్రీకర రూపకంబు కవి తి - న్నక గూర్చు చందంబునక. ౪౪౨

మ॥ మన రమ్యక్షుల గెల్చి మించు ధరజక - మాయావి మారీచుఁ డీ
మన రూపంబె ధరించి యావదలు ప్రా - మంజేసె సంతోషముక

మన మీరాముని మ్రోలఁ జూపుట యనం - భావ్యబయ్యా నామ న
 న్ముని భావంబు వహించెనో యనఁగ న్ - ప్పూజింక లయ్యుద్రిపై. రర3
 చ|| చిర మెడఁబాయఁ బ్రేమమునఁ - జెల్వల చిత్తము వాడియుండ ని
 ర్భర కృప వచ్చి మోహము భ - రంబుగఁ జేసిన భర్తలం బలెక
 వరటి జలంబు లేనివగు - వాహినులందు రసంబు పొంగ సం
 బరమున వచ్చి చేరినవి - వారక తండములై మరాళముల్. రర4

శా|| పారావార జలంబు గ్రోలి విను త్రో - వం బోవు మేఘాలితోఁ
 దారామార్గము చేర నేగు బకముల్ - దామోద రోర స్థలిక
 దోరంబై చను తారహారమున ను - త్తుంగోత్తరీయబనక
 గారామార వెలింగెఁ దక్కినవి చు - క్కల్వోలఁ గన్పట్టఁగన్. రర5

శా|| కోపాత్ముండు నిరంకుశుండు తపన - క్షోణీశుఁ డేగంగ ని
 క్లోపుండుక సుగుణాభిరాముండగు ప్రా - వృద్ధాపుఁ డేతేర హృ
 త్తాపం బాటి ధరిత్రి మేనఁ బులకల్ - స్తంభించె నా శాడ్వలం
 బేపారెక గనుపండువయ్యె ధరణీ - వృత్తంబు లెందేగినన్. రర6

మ|| నలువందొట్టి మహాత్ములెల్లరును వి ♦ జ్ఞానేశ్వరుండైన కో
 సలరాజాత్మజా దుఃఖముం గని కృపా ♦ సంగాత్ములై జానకీక
 గలయన్ రోయఁగఁ గన్నులన్ బాపి యా ♦ కారించిరో నాఁగ మం
 దల బర్హంబుల విప్పి యాడినవి కా ♦ నన్ నీలకంఠావధుల్. రర7

మ|| అరిరక్తార్ద్ర) కృపాణ కుంతధర వీ ♦ రాగ్రేన రోత్కర్ష శీ
 ర్ష రుహ ప్రాక్తన వర్ణముం జెఱుచు రా ♦ జద్రాజ బింబాననా
 చరణాలక్తక భంగి నెఱువగు న ♦ బంబుల్ విరాజితఁ ద
 ద్వర మధ్యంబులఁబోలి పూలతిక లు ♦ త్కంపించె లీలాగతిన్. రర8

మ|| పికరాడ్భృందములార! విమ్ముబలె తి - విం బల్కు నాసీత నో
 పికమై గాననసీమలందు దగ న - న్నేసించి తోడ్పెండనన్
 బికముల్ నమ్మతి నెల్లదిక్కులను వే - పెర్కొంచుఁ బేర్కొంచుఁ దోఁ
 పిక వేసారి యలంగి కూయిడుట లా - పెంబోలు నీరామనిన్. రర9

చ|| కడిమిడి మేసి లేగ గమి - గంతులు వేయఁగఁ బుట్టక్రోవు లె
 లెడఁబడి బజ్జయి చెదరి - యేవటి మార్చికవోలఁ గన్పడెన్
 గడిమినుమంబు లుల్లసిలి - కానఁగనయ్యెను ప్రేత లీడి పెన్
 గడవలఁ బోయఁ బై కుబికి - కన్పడు పాల నురుంగుకై నడిన్. రర10

సీ॥ కొండచేరువనేలఁ ♦ కొండగోగులు పూచి, కొఱవత కురుల ఘుం ♦ ఘుమలొనర్చె
సురపొన్న పూవులు ♦ విరిసి బెస్తల యువి, దల కచముల తావి ♦ యలరజేసె
బల్లంపునేల ♦ భాసిల్లు కలువలు, భిల్లుల తలలు వా ♦ సిల్లగూర్చె
నద్యో వికస్వర ♦ జాతి సుమంబులు, వ్రేతల వెండ్రుకల్ ♦ వెలయనొప్ప
తే॥ ఎచ్చటచట విచ్చిన విరు ♦ లచ్చటచటి, మానినీ మస్తకముల న ♦ మౌనమొంది
జనన సాఫల్య మొనరించు ♦ కొనుచునుండె, వాసికెక్కు వారల కిదే ♦ వర్తనంబు.

ము॥ విరివెల్కొని కవారిగా శరతతుల్ ♦ వేకూర్చు నీరామనిక
సరసీజాతీ ప్రసన్న సుందర తరా ♦ స్యస్సూర్తి గాంచంగలే
కురుతాపంబునఁ గ్రుంగి కుండు రఘున ♦ ర్యుండెట్టులోర్చుం గటా!
ధర నెందే సతిఁ గోలుపోవు జనికీ ♦ దార్కొన్నె నమ్మాదముల్? ౪౫౨

ము॥ అతిదీర్ఘంబగు వానకారడర ధై ♦ ర్యంబెల్ల మానీంద్ర సం
తితికేని జెడుచుంట తథ్యము సుధా ♦ ధారా నిమిత్త స్ఫుటీ
కృతవాక్యక జనకాత్మజక విడిచి తా ♦ నేకాకియై కుందు నా
శ్రిత రత్నమణి యేగతిం గడపుఁ బ్రా ♦ వృట్కూల మా కానలోక. ౪౫౩

శ్రీరాముని విరహ సంతాపము.

ము॥ స్ఫురదిందీవరగాత్రుఁ డయ్యెడ మదిక ♦ స్రుక్కుక విచారించు దు
ర్భర తాపమ్మునఁ గ్రుంగుఁ గుందు బలన ♦ త్వంబుల్ దిగంబాఱని
వ్వెరపొందుక జలియించు నూర్చు వెత ని ♦ ర్పేదించు నిశ్చేష్టుడౌ
ధరణీజాత ముఖాంబుజాతము నికక ♦ దర్శింతు నొక్కోయనుక. ౪౫౪

ము॥ వనదంబా! వనజాతీ నాచికొని క్ర ♦ వ్యాదుండు బంధించి దాఁ
చిన తావుం దెలిపింపవో? తెలుప నీ ♦ చిత్తంబు మైవోదో? జీ
వనసంధాతపు నీకు నాపయిని న ♦ ద్భావంబు పాటిల్లదో?
నను క్రుంగించి హృదబ్జముం ♦ గలతువే? న్యాయంబె యిక్కార్యముల్ ?

చు॥ మెఱువనను కోటపండ్లు గల ♦ మేఘమ! సల్లని చాయ గల్గి భీ
కరముగ బొబ్బ మెట్టు చెటఁ ♦ గాంచిన నచ్చటఁ దోచుచుంటి దు
ర్భరమగు క్రూరచేష్టలును ♦ వంచనయుం గల దైత్యరాజ వై
ఖరి గల నీవు ప్రాణములఁ ♦ గై కొనికాని నివృత్తిసందవో? ౪౫౬

కవిరాజు॥ తరళమృగాతీ సుధామయవాణి మ ♦ దావళయాన హిమాంశు ముఖక
ధరణి కుమారిని తోడ్కొని వచ్చి వి ♦ తాకును దైన్యము నొందిన నా
కురవుగఁ గూర్చు మనేక సునేత్ర మ ♦ యూరమ! నేను వియోగముచేఁ
గరఁగి కృశించుట గాంచియుఁ గారుణి ♦ కత్వము పూనమి నాయమెవో?

ఉ॥ తెమ్మెరతోడఁ జేరుకొని ధీకువ నయ్యది యార్చు భంగి నే
మమ్మున నాడుచుండెడు ను ధీ మ స్రవతీ! చెడునంటు బల్మి నా
యమ్ముల గ్రుచ్చి నొంచెడు ధీ ధీ రాత్మజ మధ్యము వోలె నాడుచు
నెమ్మని నున్ననాకు మును ధీ నెమ్మని గూర్చుట విస్మయమువే? ౪౪౫

చ॥ తరలను దుమ్ముతంబులకు ధీ దంచిత సత్కృతు లందు నుండియు
మరలను మంచిచెడ్డలను ధీ మానుగఁ గాంచెడు తెల్వి నుండియు
దొరలను సోలితిం జెడితిఁ ధీ దూలితి నన్నియుఁ బోయె బుద్ధియుం
దెరలెను సీతఁగూర్చి నను ధీ దేర్పు కురంగమ! పుణ్యమబ్బెడిక. ౪౪౬

కవిరాజ॥ మృదుపద జానకి నిష్కలుషాత్మిక ధీ మేదిని పుత్తిక యున్నెడ నక
వదలఁగ నీవు వలంతివె యైన ను ధీ భాసిన వెంటనె యేగవోకో?
నుదతియ నీకును నాయకఁగూ పరు ధీ నుక వెడజీవమ! యెంచవోకో?
మదిమది నుండక మాలుమ యంచు ను ధీ మధ్య త్యజింప నుభయవోకో?.

తే॥ ప్రసవ సరములు వ్రేలు నా ధీ రగ్వధంబ! కలికి కురులతోఁ బగఁబూను ధీ కతన నన్న
గలఁచుచుంటి వియ్యది గుణ ధీ క్రమమె చూడ? నెయ్యమెప్పుడునీకుండు నియతులందు?

మత్త॥ సాంద్ర కోరక దంత సంగతి ధీ నర్పముంబలె జాజియు
జంద్రతో మరగార్తిఁ గూర్చుచుఁ ధీ జంపనే తలపెట్టె ని
స్తంద్రుడౌ సురవైరి కోపమె ధీ చాలియుండఁగఁ జంపెఁగా
యంద్రకోపమొ యంద్రగోపమొ ధీ యితియోష్ఠముఁ జూపుచు. ౪౪౭

శా॥ మారీచుండు ధరాత్మజాతను హరిం ధీ పం దగ్గ యాలోచన
సారంగాకృతిఁ దాల్చె దొల్లి యిపుడో ధీ చంపం గృతాంతండు దు
ర్వార క్రూర గుణాత్మకంబయిన యీ ధీ వాత్యకృతిం దాల్చె మా
కారాటం బానఁగూర్చు వారలకుఁ గా ధీ మ్యాకారముల్ గల్గెగా! ౪౪౮

ఉ॥ క్రూర నిశాచరావధుల ధీ కోపున గర్జలు కాల మేఘుడౌ!
నీరసమొందె రాముడని ధీ నెమ్మినిసీతను తెచ్చి యాయకీ
తీరున మాటి మాటికి వి ధీ దేహ తనూభవ మేని కాంతులక
జేరిమిఁ జూపి డాచెదవు వేటిమి చేతలు నీకు నచ్చెనో? ౪౪౯

మానిని॥ ప్రాణము నిల్వఁగ తావు నొనంగక ధీ యంతట నిండిన తాపము నా
ప్రాణములక వెలి ద్రోచిన పిమ్మటఁ ధీ బ్రాణము లేని శరీరమునక
బాణము లేయుట రోత గదా నుమ ధీ బాణ! తొలంగుము తమ్ముడు నీ
ప్రాణము తీయుఁ దదీయ భుషా పరి ధీ పాశ మడంపఁగ లేరెవరుక. ౪౫౦

చ॥ అసమశరా! భవచ్చరము + లార్థులపైఁ దెగ నేయఁగా నమం
జనములు కాపు చేవయును + సైర్యము గల్గిన వారిపట్లనే
యనమున వైవఁగాఁ దగుఁ; గృ + తాంతుని యట్లనుకంప లేక నీ
కసి మఱి నాపయిక్ విడువఁ + గా ఫలమబ్బునె? కీర్తి దక్కునే? ౪౬౬

చ॥ అనదృశ దుఃఖ వారినిధి + యందు మునింగిన రాముఁ డిష్టిధిక్
బనచెడి పల్లరింప గుణ + బద్ధుఁడు తమ్ముఁడు కాంచియోర్పు సా
హసము చలింపఁ గేల్మోగించి + యార్య! యెఱుంగవు నిన్ను నీవు, దు
ర్వ్యసనము కార్యభంజన క + రంబని పల్కుచు వెండి యిట్లనుఁ. ౪౬౭

డి॥ రామ! శమాభిరామ! గుణ + రాజిత భామ! యలంగుటల? నీ
రామని దీర్ఘమైనదని + యూ? దనుజేంద్రుని శౌర్య మెంచియూ?
కామిని యున్న తావు వెద + కం గపి సేనలు రావటంచునా?
నీమదిఁ గుంద నేమిటికి? + నెవ్వగపాలయి వాడ నేటికి? ౪౬౮

చ॥ శ్రుతులు నశించినా బ్రదిలి + సూర్యుఁడు చంద్రుఁడుత్రోవ దప్పినా
వితల సభంబు భూమియును + వీఁగి విపర్యయ ముదినా భవ
స్మృతి చలియింపరాదు కల + నా బలు దైత్యుల విక్రమ క్రమ
సితులు భవ చ్చుల ధృప్తుకుటి + సింగిణి వంగెడు దాఁకనే కదా? ౪౬౯

డి॥ మారుతి శౌర్య ధైర్యములు + మానుగ వింటిమి, తక్కువారలుఁ
వీరులు కీకు లేడు పది + వెల్వలు, పాపములంబలె? సదా
రీతిని వీడ వానతటి + దీతాను, జానకి వచ్చిచేరు నీ
వారట పొందఁగా వలవ + దాఱడి లేదిక నూఱడిల్లుమా. ౪౭౦

డి॥ దండకయందు మానులకు + దానవ వారము పేరు మాయ ను
ద్దండతఁ గూల్చి సౌఖ్యములఁ + దార్చెద నంటివి తగ్గయల్లె యూ
దుండగులుఁ ఘటించిరి ను + దుఃఖము; వారలఁ జంపి చేవతా
తండము నాకవాసము ము + దంబునఁ బొందఁగఁ గీర్తి నిల్పుమా. ౪౭౧

చ॥ పగతుంఁ గూల్పఁగా విజయ + భాగ్యము నిన్ను వరించు; రిత్త యీ
పగిదిఁ దపించుటల్ మగల + పద్ధతి గాదు; సుఖంబు దుఃఖముఁ
జగతిని సర్వజీవులకు + సాజము; నీవు ప్రయత్న పడ్డవో
నెగడని చేదియుం గలదె? + నీమది చింత యడేల? రాఘవా! ౪౭౨

డి॥ ఈకరణిక్ హితంబు వచి + యించిన తమ్ముని యూఱింపులక్
శోకము మాని రాఘవఁడు + జోక వహించెను కొన్ని నాభి ల

శ్రీకడచన్న మీఁద నొక యాండ్రము సేసెను గోరుచుట్టుపై
రోజటిపోటు రీతిని దు యుద్ధరమై జడివట్టి క్రమ్మఱు.

౪౨౩

సీ॥ కాసారము తెలిర్చె యభూసారము తలిర్చె, దటపట లాడుచుఁ యదరగ లురలె
ధరణి వేడిమి తగ్గె యదరణి వాడిమి మ్రగ్గె, దిక్కులు నల్లనై యతెలియవయ్యె
నెడఁబాటు బరువయ్యె యదడఁబాటు గురువయ్యె, పక్షివితతి జత యపాయకుండ
లోకంబు శాంతించె యభేకంబులు రుతించె, సీటియెద్దడి యెల్ల యనీగిపోయె

తే॥ చాలినంతకు మీఁటి వర్షంబు గురిసె, జనులు ఘటికార యంత్రంబు యపాయముననె
గడియ లెఱిగిరి రేయిం బ యగ్గ మునరి, పెక్కు దినములు జడివట్టి విడని కతన

సీ॥ కీరవాణుల వాక్య యీ కీర్తికి సిగ్గిలి, చిలుకలు ధాన్యరా యసులను డాగె
సుదతుల సుందర యరదనంబులకు నోడి, ముత్తైంబులు తరంగ యములను డాగె
గలకంతకంటుల యకలనంబుల కోడి, కలకంతములు కుడుం యగముల డాగె
అంచయానల నడ యందంబులకు నోడి, యంచలు మానన యమంద డాగె

తే॥ పూల పొన్నలు బంగరు యపోకముడిని, విప్పినట్టి పగిదినుండ యవెలదు లూగు
నుయ్యెలల గాలివలె నేగియువకహృదయ, ములనుక్రాంగించె జలిగాలి, మునరివిసరి.

తే॥ నర్వనంగముల్ విడిచిన యసామలట్లు, కదలకుండు గ్రావంబుల యకరణి సామ
జము లహారాత్రములును వర్షమునఁ దడిసి, నిద్రలేక చలింపక యనిలిచియుండె.

మ॥ చలిచేఁ గంపిలు హంసలెల్ల నుటజ యసాంబులన్ హోమ వే
దులపై వ్రాలె బ్రవంగిల్ గుహలలో యదూఁగె బ్రవంగాళి ముం
దల నిల్చె బుషినత్తముల్ దరులబ్ర యత్యాహర యోగసిత్తి
నిలుకం జెందిన మాడ్కి నెల్ల సుఖముల్ యనీగంగ నవ్వేళలన్

లయగ్రావీఁజడి వట్టియెడఁమీక కురియంగఁ బెనువాఁకలు కొలంకులుతఁటాకములు నిం
జోకగొని కామిను లశోకమతి నాడమి వితాకువడి తావులును యపోకువడకుండె డ్రా
ఆకనము నంటుకొను యపోకతరులందు బలు యతేకువను కట్టఁబడి యటీకు గొనియుండె
శ్రీకర విలాసినులు యచేకొనమి నుయ్యెలలు యవాకమగు మంచెలును యమూఁకవడియుండె

చ॥ మొగలి పొదళ్ల మీఁదఁ గల యమోహన దీపక పుష్పరాజి బం
దుగుల విధంబునం బలసి యతొరముగా వెలయన్ బకోటముల్
తిగిచిన ఔక్కలన్ ముడిచి యదేహము చాపలమంద నూరికె
మగలను పంపి దూపటిలు యమానినులంబలె నొప్ప నయ్యెడన్.

౪౨౪

సీ॥ పలుపలు వన్నెల యజల విహంగంబుల, స్వనము మృదంగ ని యస్వనముగాఁగ
బహువిధ భృంగ రా యవంబులు శాస్త్ర ప, ధృతి నొప్పు సరస గీ యతములుగాఁగ

కేకుల సృత్యమః నేక విధంబులై, డంబించు భరత నా ధన్యులుగాఁగ
నూముల కులికి బెడరు చూపులం జూచు, సారంగ తతులు వ్రే ధన్యులుగాఁగ

తే॥ వెలయు సుమ లతా వేష్టిత ధన్వతోడ, చిగురు టాకుల చేలంబు ధన్యులదాడ
సలరు వనదేవతా సభా ధన్యులందు, మదము దీపించు వేడుకల్ ధన్యులచుండె

చ॥ సకీనల మంచమందు సుమ ధన్యుల ధూపపుఁ దావి క్రమ్మగా
సుకముగఁ దీగఁ కౌనుగల ధన్యులదైలురు చొక్కుచుండఁగా
వికచ జలేజ రాజుఁ జలి ధన్యనమంచుఁ దొలంగి తుమ్మెదల్
రకముగఁజొచ్చె గంధ తరు ధన్యులముల్ సుఖనిద్ర నేయఁగల్గె. ౪౪౧

ఉ॥ అంచలు కాణయాచియగు ధన్యుల పుష్పములం ద్యజించి వృ
క్షాంచిత వాటిఁ జేరి కొమ ధన్యుల వసింపఁగఁ దావికట్టలన్
జెంచులు నంచు నించి విర ధన్యుల మంచెలఁ గప్పుకొందుగల్గె
జెంచెత లంటసిల్ల నొగి ధన్యుల వెచ్చని హాయి నిద్రకున్. ౪౪౨

ఉ॥ తీవలు ప్రక్కలం బలియ ధన్యులములొ పెను చెట్లకింద న
త్తావుల మేషబృందముల ధన్యుల నిల్చిరి గొల్ల లొక్కెడన్
త్రోవలుగాని త్రోవలను ధన్యులగల్గె వడి నేగు నా విశా
చావలి పల్లు గిట్టుకొని ధన్యులచే గృహీయించె నెల్లడన్. ౪౪౩

ఉ॥ నింగిని మ్రొగున ట్లడరి ధన్యుల పంక్తులు బాణవృష్టి భా
తిం గొని యేఁపఁ దేనియల తెట్టెల పట్టులు వ్రేలు కోనలన్
నంగడిగా వసించు నన ధన్యుల డాఁగఁగ నొంటి యొంటి మా
తంగము లేగఁ బర్వత ని ధన్యులం గల కందరానికిన్. ౪౪౪

ఉ॥ దీటొకయింతలేని గుణ ధన్యుల రాముఁడు వర వేళలోఁ
గాటుకకంటి తామరన ధన్యుల సుహాసిని ధాత్రిజాతపై
మాటిన చింతతో నయిచు ధన్యుల గానక తన్ను చూచుచున్
మాటికి మాటి కూర్చుచు గు ధన్యుల తమ్ముని గాంచి యిట్లనున్.

ఉ॥ పంకజగంధి జానకిని ధన్యుల విచారుఁడు రావణుం డొగిన్
లంకకుఁ గొంచుఁబోవుతటి ధన్యుల సోలి పయోధిఁ గూలెనో?
సంకటమందుచున్ దనుజ ధన్యుల జీవములం ద్యజించెనో?
జంకి కృశించుచుం బ్రదుకఁ ధన్యుల యేగతి నోర్తుఁ దమ్ముడా! ౪౪౫

చ॥ అరి జన భీకరంబులగు ధన్యుల లిట్లు నిషంగమంద ని
ద్దుర కొన దీర్ఘ పుష్ప దృశ ధన్యులగళంబు కృశించి పోవ దు

ర్భరమగు దుఃఖ తాపమున ప్రమాలుచు నుండుట నాకు నైజమై
పరంగిన దీటె పోటువకు ప్రయ్యక యున్నది తొమ్ముతమ్ముడా! ౪౮౭

ఉ॥ జీనువ లించు నీడములఁ జేరి మిడుంగుఱుఁబుర్పు వెలునన్
జానుగ ధర్మచారిణుల సంగతి హాయిగ నిద్రసేయఁగా
నేపిటఁ దుంట విల్పుడుర తీకుడు పొంచుచు బాధముప్పించే
నూసశరంబు లేయ మది స్రుక్కుచు మ్రుక్కుచు నుంటి లక్ష్మణా! ౪౮౮

క॥ ఉఱుముల మెఱుములఁ గని పెలు, కుఱు సర్పముభంగిఁ గ్రుంగి కుందుచునుంటిన్
నెఱుపిన కార్యము లేమిని, వెఱువరులు న్నవ్వనుంటి నిజ్ఞాననిధీ! ౪౮౯

చ॥ ఉడుగక యిల్లె వాన పడు చుండినవో దపియించి జీవమున్
విడిచి దివంబు చేరుటయె నిక్కము; దైత్యుడు దొంగిలెంపఁగా
బడఁతిని గోలు పోవు నప వాదము రెండవ జన్మమెత్తినన్
విడివడునో? తపోధనుల వృత్తినె వీడునో యేము? లక్ష్మణా! ౪౯౦

తే॥ ఇచ్చటనె యుండి దైత్యుల యిక్క దెలిసి, కొనఁగఁ జరకాలమేగు నాపనియెవలదు
విరహపహ్నిచేఁ గ్రాగి దా శరథి యీలై, ననుటయే నాకు గౌరవమనుచుఁదోచె

మ॥ అలిసిలాక విప్రుమోక్షి గురుక ప్రమాలాప వైదేహి ని
ర్మల భవ్యాత్మక సాహచర్య గుణ ధర్మశ్రీల మోదించు నే
నిలఁ దామ్రద్రవ వైఖరిం గురియు వ్రా వృట్కూల దుశ్శీకరం
బుల గాత్రం బెరియంగఁ దల్లడిలి ము ప్పం బొందనయ్యంగటా! ౪౯౧

మ॥ పురుషార్థంబుల పొంటె నీ గృహిణిగాఁ బూఁబోణి వైదేహి భా
స్వరు సాన్నిధ్యము నం దొనంగితిఁ గృపం బాలించు కొమ్మన్న భూ
వరు సీరధ్వజ ధర్మ నిర్ణయము వి ధ్వంసంబు గావించు నీ
దురదృష్టాత్మున కున్నె సౌఖ్యముల పొం దుం దమ్ముడా! చెప్పుమా!

ఉ॥ ఊటట పల్కఁగా ననుజుఁ డుండ వియోగభరంబు నోర్చిపై
నూటడ నేను సమ్మతిలి యుండఁగ జానకీ యిందు వచ్చి నా
కూటటగాఁ గనంబడునో? యుత్కట దుఃఖము నాసిరిల్ల నా
కూటట గొల్పలేరు మఱి యొక్కరు దీనికి నంతమేదియో? ౪౯౨

మ॥ శితభల్లంబుల బ్రహ్మలోకము మొదల్ చీకాకు గావించి సం
గత రోమంబుర సర్వలోకముల వీఁ కం గూల్చి దిక్పాలక
ప్రతపిందొట్టి సుపర్వ రాక్షస నర వ్రాతంబులన్ మాడ్చి ని
రతి గావించిన గాక కాంచఁగలనే కల్యాణి నా జానకీ? ౪౯౩

కీ?

మ॥ ఘనగర్జనా సమ శింజినీకృతరవా • క్రాంతాప్తదిబ్బిండలా!
ఘన రోషంబున నీ ప్రపంచ లయమున్ • గావింప క్షిలుంట ధ
ర్మ నిబద్ధ సితిగాదె? దానవ సుర • వ్రాతంబు లొక్కండయై
యనిలో నన్నెదిరించి నిల్వఁగలవే • ప్రాణాలతో? లక్ష్మణా!.

౪౯౬

మ॥ అన సౌమిత్రి వచించు నార్య! కడత్రో • యం బూని యున్నట్టి నా
ల్గు నెలల్ వోయె శరత్తు వచ్చినది ర • క్షోణాభుఁ డెవ్వోట నీ
వనితారత్నముఁ దాచెనో? బలిముఖ • వ్రాతంబు వేరోయఁగా
ననుపొ కాలము డాసె మానుమిఁక నీ • యారాటముల్ రాఘవా!.

౪౯౭

లయగ్రాక్షీరజలరాశిఁగని యూరకయ తేమ్మనిన, మాటుపలుకాడుటకు • నేరకయతానే
తేర రహినుండ నెర • వార నటు లానయిడ, కోరిమిని మందరమునార భరియించెన్
వీరులగు వేల్పుల ను • రాదులను చేర్చికొని, వారకమథించియె చొ • కారమగు మెన్నన్
శ్రీరమణిఁ జెందె హరి • భారణిని కార్యములు, తేరకు ఫలింపవు వెతారపడకున్నన్

మ॥ తన సంకల్ప నికల్ప మాత్రమున భూ • తశ్రేణిలో లోకముల్
తనియంజేసి హరించు శక్తిగల ని • త్య శ్రీనిభం డెప్పుడున్
ఘనచక్రాదులఁ బూనియే దనుజులం • గారించి లోకత్రయం
బును రక్షించుచునున్నవాఁ డిదిగదా • ముఖ్యంబు మాన్యాలికిన్

౫౦౦

చ॥ త్రిపురములన్ దహింప మదిఁ • దేకువఁ జేసిన శూలి యోచనల్
తపమ! నుదాత్త యత్నము ను • దంచిత యానముఁ దక్కు దివ్యమా
నుపకరణంబులున్ వినిఁగ • నూహ మొనర్ప మతింప శక్యమే?
తపనకులార్గళణ్య! ఘన • ధర్మ శరణ్య! తలంచి చూడుమా.

౫౦౦

తే॥ పలుతెఱంగులఁ బలుముఱుప్రాణహితులఁ, తోడ నాలోచనముచేసి, తోడుగొనుచుఁ
బోవఁదగు నడనునఁ బోయి • పోరొనర్ప, జయము చేతులు ననుటకు • శంకలే?

చ॥ నిలువర మొందఁగా ధరణి • నిర్మల ధర్మము నిల్వఁబూని రా
కలిమిఁ ద్యజించి కానఁ గడ • గండ్లు గడించిన నీకుఁగాక యా
పలువలు రేయిద్రిమ్మరులు • పాపహితాత్ములు క్రూరచేష్టలే
చెలువని యెంచినట్టి దృఢ • చిత్తులు వారికి గీర్తి యబ్బునే?

౫౦౨

ఉ॥ పావని ధాత్రిపుత్రి పశు • బాములు బాములనొంద సౌఖ్యమో
దావలి నొందు; నీకుఁ గల • యాఱడి యాఱడివోవు; నిచ్చలున్
ధేవ మునీంద్ర సంతతి స • దింబది సారులు వేడ వారి ర
క్షాచిధి నిర్వహించు మన • కా యపవాదులు? రాజవల్లభా!

౫౦౩

ఉ॥ తమ్ముఁ డిటుల్ వచింప నవి • తథ్యముగా మది నిశ్చయించి శాం
తమ్ము వహించె వరముతు • దర్పము తగ్గె శరన్మహంబు మొ
త్తమ్ముగ లేచె నోజగొని • ధారణి వంశ పరంపరాత్తవి
త్తమ్ముగఁ గాడె? స్త్రీలకు న్వ • తంత్ర దశల్ గలవే జగంబునన్? ౫౦౪

శరత్కాల వర్ణనము

ఉ॥ కొంకొక యిండుకంత మదిఁ • సూర్యక యద్ధుల కిచ్చియిచ్చి కూ
లంకప లట్లు రిక్తత న • లంగెడుచో నొక యర్ధి రాగ ల
జ్జా కురితానంబు తెల • యొన జెఱుగునఁ గాలమేఘముల్
బింకము దక్కి ఘోషములు • వీగఁగ వెల్లన యయ్యె సయ్యెడన్ ౫౦౫

ఉ॥ మేదిని మేలుకీ శ్లథిగ • మింపఁగఁ దెల్పు శ్రుతుల్ పఠించి క
ర్మాదుల పద్ధతుల్ తగు ఫ • లావళి శీలన చేసిచేసి జ్ఞా
నోదయ మొందునంత నడి • యొందు నవిద్యవిధిన్ శరత్సమా
సాదనవేళ సంధతమ • నంబు పలాయన మొందె మబ్బుతోన్. ౫౦౬

శా॥ వీరశ్రేష్ఠు లొనర్చుచుండిన సమి • ద్వృత్తంబు శాంతించుచో
భేరి ధ్వానములంబలెన్ జలద గం • భీర ధ్వనల్ శాంతిలెన్
నారాచంబులఁబోలె దుంపురుల ని • న్నాణంబులున్ శాంతిలెన్
నారాజీ ప్రాణయందు దాఁగినక్రియన్ • జాటొందె శంపా లతల్. ౫౦౭

తే॥ గిరుల చఱియల దరులఁ గొ • ప్పరములందు, వజ్రులొడ్డిచ నెలయేఱు • వట్టిపోయె
నత్తఱిం గొండ లుత్తరీ • యంబు సంత, రీయముం గట్టిపడిన • రీతిగ్రాలె. ౫౦౮

తే॥ జలదములు సర్వతోపరి • తలములందు, వ్రాలి కురియ నాకనము ని • ర్మణీనమగుచు
న్యాయపథమునఁ గూర్చి న • న్మార్గవృత్తి, వ్యయముచేయు ఘనుని కల్మి • వలెవెలింగె

ము॥ మద మాతంగ సమాధముల్ బెరయు సా • మ్యంబంది జీమూతముల్
చదలం దెల్లడఁ గ్రమ్మియుండి తెర వ • స్త్రం బూచ్చు విన్నాణమై
యొదుఁగంబాఱఁగ నర్తకీ వదన బిం • బోన్మేషముఁబోలె నొ
ప్పిదమై వెల్వడి వెల్లెఁ జంద్రుఁడు సభో • వీధిన్ మహాల్లాసుండై. ౫౦౯

చు॥ పసిమి కడాని రంగుగల • వాలుగకంటుల గబ్బిగుబ్బులన్
నసిగ నలంది తెమ్మగొను • చందన పంకము లాఱిపోవఁగా
శ్వసనుఁడు పుష్పితా తతుల • పైఁబడి నీరములాడి నెండియున్
మిసికినఁ దాఁకుడొందునని • మెల్లన మెల్లన ఏచె హాయిగన్ ౫౧౦

తే॥ చాళతథి చింత దొలఁగింపఁ • దగినయదను, దొరక మేమును జనకజ • నరయనేగు
శాశనుని పోవుక్రియ దివి • బారుగట్టి, నలువశేషలు నలు పలం • కులుకుఁబాఱె

కవిరాజుఁ యెఱువుల నీకము సాధుతపస్సుల ♦ చిత్తములంబలె నిర్మలమై
పరఁగెను తూలముపై నిడుమా యని ♦ పల్కిన మాత్రనఁ బొక్కులు ని
బ్బరముగ లేచెడు లే యడుగుల్ గల ♦ పాయపుఁ జెల్వల కాటుకరం
గొరఁపెడు కన్నుల కై వడి నందలి - యల్పులు మిక్కిలి మిట్టిపడెన్ ౫౦౩

చ॥ ముదిరిన పంకజంబు లొక ♦ మూలకు వ్రాలి చిరాకు నొంది యొ
ప్పిదము తొలంగు కామినుల ♦ వేద మొగంబులఁ బోలియుండె న
ల్లదనము నొందు పూవులఁ జె ♦ లంగి వెలింగెడి నీరుపిప్పలుల్
చిదియఁగఁ బీల్చుగా వెలయు - చెల్వల యోష్ఠము వోలె రాజలెన్ ౫౦౪

సీ పిన్న బాలకు లొజ్జ - నన్నిధి నాతని, బెత్తంబునకు లొంగి - భీతితోడఁ
బలువిధంబులు గల - పాఠముల్ గొంతెత్తి, యటచుచు నుండెడి - తెఱఁగుదోష
వర్తరువునయందు ♦ పరిపరి తెరువుల, బెకబెక లాడెడు ♦ భేకనీకర
మా శరత్సమయాన ♦ నంతటఁ దమతమ, కలకలంబులు మాని ♦ పలుకకుండె

తే॥ తమ వచోనై పుణికిఁగౌరవమును ఫలము, గొఱలకుండు నదస్సులఁగ్రుక్కఁమ్రుక్క
మనక మానమే భూషణ ♦ మనుచునుండు, చతురులగు బుద్ధిమంతుల ♦ చందమమర

తే॥ వాన వెలిసిన యంతట ♦ బర్హములను, ముడుచుకొని వినుగున దుఃఖ ♦ మును భజించి
నెమలి గుంపు లెల్లడ ధర ♦ కీకుమారి, చందమునఁ జిత్తతోఁగూడి ♦ కుందుచుండె.

చ॥ జలనిధి వీచికా కరము ♦ చాచి జలంబను వల్ల నీడ్చి వ
త్తులఁ గవఁ గూడ లొగికొను ♦ తోయమునఁ గనుపట్టె; వాహినుల్
పాలుపుగ భర్తతోఁ గలిసి ♦ పూర్ణసుఖంబులఁ దేలి మోదముం
దెలుపఁగ నవ్వెనో యనఁగఁ ♦ దేలెను ముత్తైము లంతటంతటన్. ౫౦౬

చ॥ ఎఱయికచేఁ బడఁతుక ల ♦ హీన మనోహర వర్ణమొందు న
వృడువున నద్విధుల్ వివెడు ♦ భక్తులపోలికఁ బోషమాఁకులం
దడరి రహించునట్టి గెల ♦ లదృఢత రీతిగఁ బై డి వన్నియం
బడనెఁ గ్రమంబుగా జనుల ♦ భావన హెచ్చుగకై వడిన్ వడిన్. ౫౦౭

తే॥ చాలకాలంబు నీటనే ♦ గ్రాలుచుంటఁ, జలికి నోర్యక లేయెండ ♦ చిలుకునట్లు
తటములం జేరి సుఖముగాఁదనిసి కూర్చె, సక్ర సంఘంబు లందందు ♦ వక్రగతుల.

తే॥ కొనరి మాటాడు చిలుకల ♦ కొమరు గలిగి, సాలయు తేటను నలకలఁసాంపుగలిగి
తలిరు టాకుల చేల యం ♦ దంబు గలిగి, తను లతాంగుల కై వడిఁదనరె లతలు. ౫౦౮

తే॥ తమవలన నుద్భవించు ముత్యములు స్త్రీల, పలువరుసతోడ సామ్యంబుఁపడయకుని
నాచివెఱుములఁ గన నాన ♦ వాటి యడుసు, లోన మునిగె నాశుక్తులు ♦ కాశరావు,

తే॥ పద్మలతలు వర్ధిల్ల నాఁప త్రీములను, మఱుగుగొని లోభులంబోలె, మఱుగువడంగ
ద్వారముల మూసికొని లోనఁ జేరుకొనియె, గర్కటములు కర్కటులతోఁగలసిమెలసి

౮. కిష్కింధా పటలము. (౧౩౯)

ఉ॥ వెన్నెలకాలముం జనఁగ, వీరుఁడు రాముఁడు తమ్ము లక్ష్మణుఁ
గ్రన్ననఁ జూచుచున్ గడువు, కాలము మీటియు నింత నిద్రమై
నన్ను దలంపఁ డియ్యెడకు - నర్మిలిరాఁడు కవీంద్రుఁ డేమి యీ
మన్నన? యేమిగాఁ దలఁచె, మానసమందు మదించి? తమ్ముఁడా!

ఉ॥ పొందఁ గడిందియైన కపి, భూస్థలి నీ పగిదిన్ సుఖంబుగాఁ
బొందియు శౌరవంబు దల, పోయఁడు శీలము జూచ్చె ధర్మమున్
డెందమున్ గణింపఁడు ప, టిప్తతఁ జేసిన మేలు నెంచ కి
ట్లొందిన నొందుఁగాక కని, యున్ మన విక్రమ మింత యెంచఁడో? ౫౨౪

ఉ॥ రాజ్యసుఖంబులన్ మరఁగి, రాఁడు కృతఘ్నుఁడు సౌహృదంబు న
ప్రాజ్యముగాఁ దలంచె జన, పాళికి ధర్మము సత్యమెల్లడన్
భాజ్యముగాఁగనుండ నది, పాసిన పాపిని ధాత్రిఁ గూల్చుటల్
ద్యాజ్యముగాదు వానిహృద, యస్థిర నిశ్చయమున్ గ్రహింపుమా. ౫౨౫

శా॥ ఉగ్రకూరుల సంహరించి ధర ధ, ర్మోద్ధారణం జల్పఁ బ్ర
త్యగ్రస్థిత నిశాత సాయక నికా, యం బుండె; దుర్వారుడై
వ్యగ్రుండై మనచెంతనే కలఁడు ప్రే, తాధీశ్వరుం డింకనో
సుగ్రీవా! మిమచుపుశక్తి కలదం, చుం బల్కుమా ధీరతన్. ౫౨౬

తే॥ వినముఁబోలు కూరులఁ జంప, వొనఁగుగాదు, పుట్టుకన్ వచ్చిపుడుకలఁబోవుననుట
యైదులో లేని దేబది, యందురాద, యనఁగ నన్న సుగ్రీవున, కానఁ బలుకు ౫౨౭

శా॥ మీ కిష్కింధయు మీప్రజా సుఖములున్, మీపాలనా పద్ధతుల్
మీ కల్యాణులు మీరు బంధువులతో, మేలొందఁగా నెంచువో
నే కైలాటము లేక రండు కృత మూ, హింపుండు రాఁదేని నా
యా కోదండ నిముక్త ఘోర శర. వ, హ్నిధ్మంబులై చావుడి. ౫౨౮

ము॥ మనకంటె బలవంతులైన విభులన్, మాతాకుగాఁ గాంచ న
న్నిన ముల్లోకములన్ బలాధ్యు లెచటన్, నీకన్న లేరన్న వ
క్కణయున్ వారికి నాటునట్లు జెలుపం, గాఁ గోరెడన్ వైళమే
చని యాపీరుల యూహ మెట్టిదియై లె, స్పంఘించి చచ్చింపుమా. ౫౨౯

చ॥ మఱియొకమాట తొట్టొలి, మన్నన నీతులు సెప్పి యవ్వీధుల్
తెఱచిని గూర్చున్న వడిఁ, ద్రెక్కొనఁ జూడకు వారి భావముల్

నెఱపుగ నాకుఁ దెల్పుమని ♦ సీరజనేత్రుఁడు కీర్తి భూషణుం
డుఁపుగ నాడి తమ్ముని న ♦ మున్నత పద్ధతి వీడుకొల్పఁగఁ.

౫౨౦

ఉ॥ బొదలఁబూని యన్నసలు ♦ కాదట మొక్కి యతండు వేదనా
సాదిత వేగుండై తన వి ♦ శాల భుజంబున విల్లు నక్షయ
శ్రీద నివంగముం జెలఁగఁ ♦ జితమునం దన యన్న పాదముల్
మోదిల నుంచి తాఁ బయన ♦ ముం బొనరించె మహాగ్ర శీఘ్రుండై

శా॥ రామాజ్ఞంగొని లక్ష్మణుండు సుకుమా ♦ రశ్రేష్ఠుఁడేయయ్యుడు
దీప ప్రోతిత వేగుండై మనువు ను ♦ గ్రీవుండు కొంపోవు నీ
మామార్గంబును వీడి యెట్టయెదురౌ - మాఁకుల్ ధరిత్రీధర
స్తోమంబుల్ పొడిగాఁగ ద్రొక్క నొక క్రొం ♦ ద్రోవన్ విస్మయించుచున్.

తే॥ అర్చింపుటనచే మేరు ♦ వంత లోఁతు, పర్వతంబులు భూమియుఁ ♦ బల్లు వడియె
నిలను భరియించు దర్శిక ♦ రేంద్రుఁ డపుడు, కన్నులకుఁ బరిక్షింపంగఁ ♦ గానఁబడఁగ.

తే॥ అమితవిక్రముఁడగువారి ♦ యనుజుఁగూర్చి, యరుగు మనుకులతలకుని ♦ యనుఁగుఁ
వేగ మరయ నొప్పెను సాల ♦ భేదనంబు, సేయఁబోయిన శ్రీరామ, సాయకమన ద్రమ్ము

ము॥ ఒకదిక్ష్వాగము శాబకమ్ము చనఁగా ♦ సూర్యుచ్చుటం గాంచి వే
తొక దిక్ష్వాగము తోడిజే నరయ వే ♦ గోద్యుక్తమై యేగుతోఁ
పికతో లక్ష్మణుఁ డగుచుండఁ గృతమున్ ♦ వే జార్చు సుగ్రీవు చి
ట్టకమున్ రామునిమీఁది భక్తియును నె ♦ ట్టం దన్ను బిట్టార్చఁగఁ. ౫౨౫

తే॥ పూర్వగిరినుండి పశ్చిమ ♦ భూద్రమునకుఁ, బరచు నాజ్ఞచే జను భాను, భంగి నార్య
నాజ్ఞ సౌమిత్రి ఋశ్యమూ ♦ కాద్రి నుండి, కిశేవరుఁ డుండు కిష్కింధ ♦ గిరికి నేనె

తే॥ రామునుండివెల్పుడు బాణ, రాజ మనఁగ, వడిగఁబుశ్య మూకమునుండి ♦ ప్లవగ గిరికి
నేగులక్ష్మణుఁడొప్పె మృ, గేంద్ర మొండు, కొండ కొండకు లంఘించు ♦ కొమరు దోఁప

తే॥ ఇట్లు కోపంబుతో వచ్చు ♦ నినకులేశుఁ, గాంచి ప్లవగులు కాలుని, గన్న పగిది
గడగడ వడంకి యంగదుఁ, గాంచి రాము, తమ్ము డరుదెంచె నుగ్ర ♦ విధానననుడు

ఉ॥ పారువవంతుండై న రఘు ♦ వర్యుని తమ్ముని రాకకుం గతం
బారయ డాసి డాయక ము ♦ ఖాబ్బ విలక్షణ మూహసేసి ప్రా
గ్భర లఘుప్రకారఁడయి ♦ పాటి పితృవ్య గృహంబు వొచ్చి యం
దార విమాత్స భోగముల ♦ నందు కపీశ్వరుఁ గాంచె గ్రక్కున్. ౫౩౦

ము॥ నల నిర్మాణ విమాత్స భావ్యదురు ర ♦ త్వస్థిత విద్యు త్ప్రభా
ఫలన భ్రాంత సురాక్షతారమగు నా ♦ సౌధాగ్ర భాగంబున్

గలిత ప్రస్తరమందు తొయ్యలులు ధా • కాచంద్రబింబాననల్
లలి బాదంబుల నొత్త నిద్రగొను హే • లాలోల సోమత్తునిక. ౫౪౦

కా॥ సుజ్ఞానాఘ్యలు రామలక్ష్మణులు సం • శుద్ధాత్ము లీయంగఁ దా
నాజ్ఞాచక్రముతోడ నానవము నిం • పారంగ సేవించుటక
బ్రాజ్ఞత్వంబు దొఱంగువాని విలస • ద్భువ్య ప్రభారాశి స
ర్వజ్ఞ గ్రావము మేరు భూధర గుహా • బన్నుండెనా నొప్పుచుక. ౫౪౧

మ॥ లలితామోదక పాటలీ వకుళ క • ల్వారాజ్ఞ సంఘంబులక
విలసచ్చందన చర్మలక గచభగా • విరూఢత గంధంబులక
లలనాచ్చాంగ విశేష వాసనలఁదా • లంకించి యామోదియై
నలువొందం దిరుగాడు గంధవహు నా • నందించు నిద్రాలసుక. ౫౪౨

మ॥ మధురాలాపలు విద్రుమాధరలు భా • మారత్నముల్ సేయు న
మృధురాలాపములక ఫలోష్ఠ సుధలక • మందస్మృత జ్యోత్స్నలక
మధువుం ద్రావి వికారచేష్టలను కా • మంబుక మదంబుక మనో
మథనంబున్ గురునిద్ర విస్మృతి యన - న్మాంద్యంబు గొన్నాతనిన్. ౫౪౩

ఉ॥ కుండల హార సస్మకుట • కూట మరీచులు తెల్లమేన్దిపై
నిండులచే దినేశ్వర వి • నిర్మల దీధితి పుంజముల్ మహా
ద్దండతఁ బర్వ రాజులు ను • దార మహీధర చక్రవర్తి నా
నుండెడువాని నిద్రగొని • యుండెడు వానిఁ బ్లవంగ వల్లభుక. ౫౪౪

తే॥ కాంచి తారాసుతుఁడు సమీక్షించి కేలు,దోయి శిరమునఁ గీలించి తొడరి మేలు
కొలుప యోచించి హితవాక్యములు శ్రవములఁ, బడఁగ గంభీరవమునఁ బలికె నిట్లు

మ॥ ఉరుకోపంబు మొగంబునం దెలియ న- త్యుగ్రాక్షుండై లక్ష్మణుం
డరుదెంచెక రభసాతిరేకమున బ్ర - హ్మాండంబై యూటాడఁగాఁ
జరుపందగ్గరి యేది? నీదగు నభీ - ప్తంబిపు తెల్లంబుగా
నరయం గోరుచునున్నవారు కపు ల - త్యంతంబు విభ్రాంతులై ౫౪౫

మ॥ కఱ లేకొప్పెడు రాజ్యసంపద బలా - త్కారంబుగా లోఁపఁగాఁ
గొఱలేకుండ సురానవంబులు మతిం - గుంచింపఁగా దేహముక
మఱచెక మాటయు స్నేహముక మఱచె నే - మంబొప్పు దారాసుతం
డుఱిదిం దెల్పిన వాక్యముల్ వినఁగలే - కుండక గవీంద్రుం డటక. ౫౪౬

మ॥ కలభంబుక హరిపోతముం జెనయు నా • కపాఘ్ని పౌత్రుండు గాఁ
గల కార్యుంట్ల నంత మొట్టయ్యిడినం • గాదఁపూ దత్తజ్ఞాతుక

లలితాచ్చ ప్రతిభాధ్యుడుం గపికులా • లంకారుడౌ మారుతిం

గలియంగా నగునంచుఁ గ్రమ్మటిలె వే • గన్పూరి శోభిల్లఁగన్. ౫౮౮

౮౮ హనుమతోడఁ గలిసి • యతనిజోలిన కపి, వరులఁ గలిసి మరలి • బయలుదేటి

తల్లి తార యున్న • తత భర్మగేహంబు, చొచ్చె నామెవలనఁ జొప్పునరయ. ౫౮౯

౮౯ చేరి జరిగిన వృత్తాంత • మారఁ దెలిసి, భావి కర్తవ్య మేమని • ప్రశ్న సేయఁ

జెడుగునేసి తప్పికోసఁగఁ • గడఁగినారు, తప్పి బ్రతుకుట గలదె కృతఘ్నులకును. ౫౯౦

౯౦ సేనలఁ గూర్చుకొంచుఁ దను • చేరఁగ రండుని మీకు జానకీ

జాని వచించు నాగడువు • జార్చిన నాయువు జాటు నంచు ము

న్నే నయమారఁ దెల్పితి బ • యిం దగినట్టులె విస్మరించుచున్

గాని పథంబుఁ ద్రొక్కితిరి • కాఁగల దేమిడఁ గీడు తక్కుఁగన్. ౫౯౧

౯౧ వాలి కడింది యాయువు స • వారణరీతి జముండు కైకొనన్

గోల నొకండు తాఁబఱసి • కోరిన రాజ్య నిభాతి నిచ్చు నా

భీలగుణండు రాఘవుఁ డు • వేడు యొనర్పఁగఁ దగ్గవాడట!

మేలును విస్మరించుటలు • మీకె తగుం బలు మాట లేటికి? ౫౯౨

౯౨ తన సహధర్మచారిణి ను • దారుండు రాముండు పాసి కానలన్

ఘనతర చింతఁగుంది తన • కాయముపై విసుగొందుచుండ మీ

రనువుగ భార్యలం గలిసి • యాదట వోవని భోగనంపదల్

గొని పరిమత్తతన్ వికృత • ఘూర్ణ మనన్ముల ర్తతి రేమనన్. ౫౯౩

౯౩ తప్పితి రాడి మిక్కిలి కృ • తఘ్నులరై తిరి పాప పుంజముల్

గుప్పనఁ జాటె బుద్ధులును • కూడని త్రోవలఁ బట్టె జేయఁగా

నిప్పు డొకండు గల్గునె? మ • హీంద్రులతో నని సేయ నెంచుచోఁ

దప్పక చచ్చువారలని • తార కటూక్తుల మందలింపఁగన్. ౫౯౪

౯౪ కోతులు పాటి గుంపుగొని • కోట కవాటము మూసి ప్రస్తర

వ్రాతము వృక్షజాలముఁ గ • వాట బలంబుగఁ బేర్చి మించి తా

సీతలి కేగుదెంచిన స • హింపక మర్దనసేయ వృక్ష నం

జాతము గుండ్లు గుట్టలు న • నంబునఁ దాలిచి పొంచి నిల్వఁగన్. ౫౯౫

౯౫ వానరు లొకవాటముచు • బంధనసేయుటగాంచి లక్ష్మణుం

డినియతుల్ స్వరక్షణ న • హించుటకా? యని కోప సంచల

నాననుఁడై యలంతిగను • నన్వ యలత్కము చేసి లక్ష్మికిం

- ఉ॥ అంతటఁ గోట వాకిలియు ♦ నానికఁ బేర్చిన తాలుఁజప్పలున్
నంతనయైన గోడలును ♦ చయ్యన గూలఁ బ్రవంగరాజి దా
వంతపడంగ లక్ష్మణుని ♦ పావన పాదము సోకి ఘోర దు
ర్దాంత పురాణు పుంజములు ♦ తాటి సమూలము గూలుకై వడిన్. ౫౫౭
- చ॥ బలమగు కోట వాకిలియుఁ ♦ బ్రసర కుడ్యము లయ్యలంగముల్
సులభముగా రుటంబు చెడి ♦ క్షోభముఁ గూర్చుచు దిక్కుదిక్కులన్
మలయఁగఁ గాంచి వానర స ♦ మాజము భీతిని తల్లడిల్లుచున్
దొలఁగి చనెన్ సరాలు మని ♦ దూరముగాఁ దమ జీవరక్షకై. ౫౫౮
- చ॥ మెఱపును మబ్బు లేక తల ♦ మీఱిన హాదినివోలె లక్ష్మణ
స్ఫురదురు పాదతాడనము ♦ సోక నలంగిన కోటగోడ లొ
త్తొరవుగఁ గూలఁ గ్రిందఁగల ♦ యోధుల తొమ్ములు మస్తకంబులున్
బరిపరియై యడంగఁ గని ♦ పాటిరి తక్కినవారు భీతిమై. ౫౫౯
- చ॥ తెలుపఁ గడింది యైన పెను ♦ దెప్పరమందిన వానరావహల్
కలఁగి కకావికం బఱచి ♦ కాటియఁ గేకలువెట్టఁ బల్కమున్
జెలువుగ మందరాచలము ♦ చిల్కిన యత్రుఁ నార్పటించుచున్
జలచరరాతితోఁ గలఁగు ♦ సాగరముంబలె బిట్టు ఘూర్ణితెన్. ౫౬౦
- ఉ॥ ఈగతివాచరుల్ కలఁగి ♦ యిచ్చ తెఱంగునఁ బాటి తత్పరిన్
నీఁగి సమీప పర్యంత వ ♦ నీ కుహరాంతర భూములన్ వడిన్
డాఁగఁబురంబు దట్టముగ ♦ డుంబుగఁ బంబిన భంబు బృందమున్
నీఁగు నభంబు నా సాగను ♦ నీఁగి బిసోరన నుండె నత్రున్. ౫౬౧
- ఉ॥ అంతట రాము నానతియె ♦ యాశ్వుతి గొన్న విధాన నూర్మిభా
కాంతుండు రాజవీధిని ది ♦ గాలునఁ జొచ్చుట చూచి తారతో
మంతన మాడుచున్న కపి ♦ మంత్రులదే యదె వచ్చె వచ్చె వీ
ధ్యంతరముం భజించె నిక ♦ నయ్యెడి దేమని కేకవెట్టఁగన్. ౫౬౨
- ఉ॥ అయ్యెడ నంజనేతనయుఁ ♦ డంగద మాతను గాంచి తల్లియా
యయ్య మనంబు సూనమున ♦ కన్నను కోమలమాన గాన వెన్
దియ్యక నీన యేగి యరు ♦ దెంచెడు వాకిట డడ్డింపుమా
యియ్యదె చేయఁదగ్గ పని ♦ యివ్వలికిం గన్పెచ్చి చూడఁడున్. ౫౬౩
- చ॥ అనవుడు దార యిట్టును ♦ నంతటి భీతి యదేల? యేనె యా
తనిఁ గని మాటలాడి చెడి ♦ దంబగు కోప వాడఁగఁజేసెదన్

జనుడన వారు దవ్వలకు • జఱ్ఱున నేగిరి పుష్పవేణులొ
వనితలు చుట్టిరా నరిగె • వారక తార యుదార ధీరతన్. ౫౬౮

చ॥ మదగజ నన్నిభుండయిన • మాన్యుడు లక్ష్మణుడంతః గీత రా
ట్టదవని చొచ్చి యంతిపురి • బంగరు వాకిలిఁ జేరఁ బోవ వ
ట్టదముల లాగు నై జమగు • బంధుర వాసన గల్గుపెన్నెఱుల్
పొదలు వరాంగనా మణి ప్ర • పుల్ల జలేజ దళాక్షి తారయున్. ౫౬౯

ఉ॥ కాంచిన వారి దిట్టముగఁ • గట్టఁగఁ జాలిన దేహకాంతియుం
బ్రాంచిత చంద్రికా నిభ ద • రస్మితమున్ మఱి కల్లు లేదనం
గాంచిన కాను లేఁగొమరు • గన్న చనుల్ గరువంపు నెన్నడల్
మించిన కన్యకల్ బలసి • మేవడి రాఁ జనె వాలి దారయున్. ౫౭౦

సి॥ మేనఁదాల్చిన మేటి • మిసిమిపాత్రాడ నగల్, విల్లు నమ్ముల వలె • వెలుఁగుచుండ
కాలి యుదియలును • కాను మేఖలలును, జేజే నినాదముల్ • సేయుచుండ
పలుపలు తెఱఁగుల • వంగిన ముంగురు, లరిది తెక్కెఱుబుల • ట్లందగింప
గజైల రవములు • ఘన భేరి మ్రోతగఁ, బిఱుదులు మెఱవడి • యరదములుగ
తే॥ బామలువిండ్లుగఁగన్నుల • ముల్లులుగనమరి, యావతంబనునై న్యమ • య్యనఘనలమఁ,
గినుక వదలి మోమును వంచు • కొనుటెకాక, వారిఁ దేటిచూడఁగనర • వాయిగొనియె.

చ॥ మొగమును వాంచి కార్మకము • భూస్థలి నూని సుమిత్రనూతి యా
తగవున నత్తగార్ల పెను • దండున నిల్చిన క్రొత్త యల్లుడన్
పగిదిని కొంకునొంది నిలు • వం బరిశుద్ధ మయాత్మ తార కో
డిగములు లేని సిగ్గును గ • డించుచు లక్ష్మణుఁ గాంచి యిట్లనున్. ౫౭౧

ఉ॥ వీరకుమార! నిష్ఠమెయి • వేయి సమల్ తప మాచరించినన్
మీరలు మమ్ముబోటి గృహ • మేధుల యుండకు వత్తురేమి? మీ
శ్రీరమణీయ పాద సర • సీరుహముల్ వహించి మాగృహం
బారఁ బవిత్రమయ్యెఁ బురు • పార్థము లెల్ల లభించె మాకిటన్. ౫౭౨

ఉ॥ సీమహితోగ్రమూర్తిఁ గని • నిర్విక కోఁతులు భీతిచేత ది
క్కా మొగమయ్యె నీకడఁక • కారణ మారయలేము తెల్పవే
రామపదాంబుజంబు లను • రక్తి సతంబు భజించు సీవ యా
స్వామిని యొంటిమై విడిచి • వచ్చితివేల? కుమారన త్రమా! ౫౭౩

ళా॥ సంగీతంబునకంటె నింపయిన వా • చాస్పూర్తిచే దార న
ర్వాంగీణ ప్రశమంబు గూర్చు పగిదిన్ • వాచింప సౌమిత్రి సా

రంగాంకుండు దినంబునక వికలుడౌ * రాణు వెలుంగారు తా
రంగాంచంగ వెనక నుమిత్ర మదికి * రా నొండె బెందుఁఖము. ౫౨౦

ఉ॥ మంగళనూత్రమూడ్చి కును * మంబులఁ దాల్పక రత్నభూషిత
స్వంగము వెల్లినొండఁ గల * పంబు లలందుట మాని యున్న తా
రాంగన వాలకంబు గని * యత్తఱిఁ దల్లుల యిట్టి దుస్థితుల్
చంగునఁ జిత్తముం దగుల * జాలిని కన్నుల నించె నశ్రువుల్. ౫౨౨

చ॥ ఇటువలె దల్లు లిద్దఱును * హీనదశక భజియించియుండు ర
క్కట! యని జాలిఁదూలి కలఁ * కం గొని యేమియుఁ దోచకుండి నం
కటపః ప్రశ్న సేయ నొడి * కంబున నుత్తర మీయఁకుంట యొ
క్కటఁ దగుధర్మ సంగతము * గాదని తారను గాంచి యిట్లున్. ౫౨౩

చ॥ రవిజుడు మన్ను తాను దన * రాణువతో ధర్మతనూజ నీ
భువి నకలంబు రోసి నతి * పోబడి తెల్పెద నంచుఁజెప్పి తా
నవలను రాని కారణము * నారసి రమ్మని పంపు జానకీ
ధవుని యనుజ్ఞ వచ్చితిని * దాని నిజస్థితి దెల్పుమా యన్. ౫౨౪

తార లక్ష్మణుని సమాధానపఱచుట.

ఉ॥ పిన్నలు తప్పొనర్చు తఱి * బెద్దలు సైరణ సేయుటాప్పు మీ
కన్నను మిన్నలేరు కని * కావ? దినేంద్రసుతుండు దూతలం
బన్నుగ వేటువేటుగను * పంపె భువింగల యెల్ల సేనలక
గన్ననఁ దేర వారలకుఁ * గాచెను గాక కడంక మానేసే? ౫౨౫

ఉ॥ కోతుల గుంపుఁ దెచ్చుటకుఁ * గోట్లకొలందిగ దూతలేగి రా
దూతలు రాఁగలట్టి తఱి * దూరములేదు భవత్పదాంబుజ
ధ్యాతలఁ గాచు కార్యమునఁ * దల్లని పోలిన మీరు పూర్ణ వి
ఖ్యాత యశుల్ సహింపఁదగు * నట్లు సహించుటె గొప్ప ధర్మమా. ౫౨౬

ఉ॥ తప్పులు సేయకుండు నెడ * దండన కర్తులు గల్గ రీభువిక
దప్పులు లేనివారి యెడ * దన్నుటకంటెను తప్పునైచుటల్
గొప్ప యటండ్రు మిత్రులకుఁ * గోరినవెల్ల నొసంగి వానిచే
దప్పొక యిండుకైనఁ దమ * తప్పెగదా యని సైఁపఁగాఁదగు. ౫౨౭

ఉ॥ సత్యమనస్కులై యరిని - చంపి నుఖాస్పదమైన రాజ్యముక
నిత్యముగా నొసంగితిరి - నీరజసేత్రకు మీరుపోరుచోఁ
బ్రత్యయమొప్ప మీకునయి - ప్రాణము లీయరయేని యిట్టి నా
గత్యము నేటిబలయగుఁ - గాక నిజంబగు సాహృదంబాకో? ౫౨౮

- ఉ॥ ఇమ్మగుమేలు మీవలన - నిచ్చ గడించినవాడె ఋమ్మల
 ఓమ్మమ్మనరించునేని యథ - మాధముడై చెడు నంతెకాక లో
 కమ్మున నెద్దడిం గుడిచి - కష్టము లొంది పరమ్మునందు ని
 త్యమ్మగు సౌఖ్యసంపదలఁ దన్నికొనుం దనకాలఁ దానుగన్. ౫౭౯
- ఉ॥ మేటి కపీంద్రుఁ గూల్చినది ధీమితర మొక్కడై కాదె? నేడు దై
 త్యాటవలం దహింపఁగ న - హాయఁడొకం డదియేల మీకు? మీ
 బోటిని దాచియున్న నెల ధీమితర దెలుపంగలరే యవశ్య మీ
 పాటియొనర్ప నర్హులుభ ధీమితరచారకు లివ్వనాటకుల్. ౫౮౦
- ము॥ అని యింద్రాత్మజుడార తార యను వా ధీమితరేణి నాలించుచో
 ననుకంపామతి లక్ష్మణుం డపుడు ప్రి ధీమితరచిత్తుండుగాఁ
 గనలుక మానెనకాఁ దలంచి ప్రతిభా ధీమితరుండు సామిరి క్ర
 న్నన నేతెంచి సుమిత్రనూతి పద కం ధీమితరులక వ్రాలఁగన్ ౫౮౩
- ఉ॥ కోపముగల్గిన గృహను ధీమితరుండు లక్ష్మణుం డాజనేయు నం
 తాపముగాంచి యూటడిలి ధీమితరుండు సీత పైతముక
 బ్రాపు నొనంగు మమ్ము మఱి ధీమితరునే? యన వాక్యకోవిదుం
 డా పవనాత్మజుండు విను ధీమితరుని తెల్పఁదొడంగ నివ్వధిన్. ౫౮౨
- ఉ॥ ఓపినపెద్దలక జనకు ధీమితరు తల్లిని స్త్రీల గోవున్
 బాపలఁ జంపువారి ఘన ధీమితరుండును పాచితంబుచే
 బాపఁగవచ్చుఁ గాని యొక ధీమితరు మేలును సమీరించు నా
 పాపుల పాపముల్ తొలఁగఁ ధీమితరు మొందు ధీమితరు గల్గునే? ౫౮౩
- ఉ॥ మీకుఁ బ్రవంగరాజునకు ధీమితరు మైత్రి సతంబుగాఁగ నే
 నేకద నాఁడు కూరిచితి ధీమితరు నెయ్యము శీర్ణమైనచో
 నేకడఁ దప్పి యేగఁగల ధీమితరు వానరనాథుఁ డంతియే
 కాక భవత్సహృత్త్యమునఁగల్గెమ మందుట కాదె మా మతుల్? ౫౮౪
- ము॥ తొలి జన్మంబున సీతవంబునను నం ధీమితరుండు జేయు ప్రా
 జ్ఞులనేవల్ల వ్రత దాన ధర్మములు నం ధీమితరు మీరూపమై
 చెలఁగెం గాకని నమ్మియుండుఁ ద్రిజగ ధీమితరుల్ కృపంజూడుడి
 తలి దండించిన బిడ్డ తల్లి పద వ ధీమితరు వడిం జుట్టదే? ౫౮౫
- ము॥ కపిరాజేంద్రుండు మిమ్ముగూర్చి మఱివం ధీమితరు జంఘాలురన్
 గణి సంఘంబులఁ దేరఁగాఁ బనిచి రా ధీమితరు జూచుచున్నాడు త

త్కపులేలేరగఁ దామనంబు గలిగెం గాకన్యము లల్లునే?
కపియైనం దగవుం ద్యజింప నరకా • క్రాంతుండు గాకుండునే?

౫౮౬

చ॥ తనకడ మేలువొందని యు • దారుండు మేనొనరింప వానికై
తన కొదవంగనాతఱిని • తప్పక యాతని శత్రువర్తమున్
జెనసి యెదిర్చి గెల్పుటయొ • చేడ్పడి కయ్యమునందు చచ్చుటో
తన గడియింపఁగాఁ దగిన • ధర్మము వేఱొకచేత యుక్తమే?

౫౮౭

ఉ॥ నీవిక నిందు నిల్పుటయు • నీతివధంబును గాదు శత్రులీ
త్రోవ యెఱింగితేని మన • తోయము ద్రెంపఁగఁ బూనకుండురే?
నీవ యనుగ్రహించిన వ • నేచర రాజ్యరమణ్ నహోదరుణ్
లోవరి కేగుడెంచి యవ • లోక మొనర్తువు గాక రమ్యునన్.

౫౮౮

చ॥ హనుమని మాటలన్ విన • యూర్వ్యుండు కోపము వీడి రాముచే
దనియ లభించు భోగముల • దత్పరతన్ భజియించి మత్తుడై
మనమున మిత్రకార్యమును • మానెన యాతండు కాండు కావునన్
వనచరరాజు చూడఁదగు • వాడని చింతననేసి యిట్లనన్.

౫౮౯

క॥ పలుకంగలదే? పవనజ!, పలుకఁగ నగునేమి? యన్న • పరితాపంబున్
దిలకింపఁ గలిగెనేనియు, శిలయైనం గరఁగుఁ గడుపు • చెఱువగుఁగాదే?

౫౯౦

శా॥ క్రూరాత్ముండు ధరాత్మజుం జెఱిగొనం • గోపంబు మానాగ్నియున్
శ్రీరామున్ దహియించుటల్ గనెన నా • చిత్తంబు సోద్రేకమై
ఘోర క్రూరతఁ గొంది కొంది నఱకం • గోరుం జఘన్యావలిన్
క్రూరత్వంబు నపాఖ్యయుం దలఁపఁజూ! కోపాతిరేకంబునన్

శా॥ నాకోపంబును నేనె యార్చుకొని ప్రా •ణంబుల్ బిగంబట్టి నీ
తాకాంతున్ దగ నూఱడించుటకె నీ • తంబయ్యె నాకాలమా
మాకోపంబు లడంగకున్న జగముల్ • మాండున్ సురల్ చతు రం
తేకాకుండఁగ ధర్మమాఱు;విధిచె • యిం దాట శక్యంబాకో?

౫౯౧

ఉ॥ పోలఁగ నిన్ను చూచి రఘు • ముఖ్యుండు దెప్పరమందువేళ నీ
మూలముగా శుభంబులను • పొందఁగఁజేయన యంచుఁ గీశభూ
పాలుని నన్నువోలెఁ గొని • బ్రాతిని చూచుచు నిన్నిన్నాల్ల ప్రా
ణాలను నిల్వఁగాక తన • నాతిని రోయఁగలేడె యమ్ములన్?

శా॥ ఆకాశంబననేలభూ జలధి శై • లాంతర్గహసీమలన్

లోకాలోకములం దజాంఢమున నా • లోకించి భూపుత్రి) వృ

దైవ్యశక్త్యంబు దొలంగి తెచ్చుటకు భా • స్వద్యంశ్యు కోదండమే
వీణంజాలనెమైన మీవలుకు ని • ర్వీర్యంబు గానొప్పునే? ౫౯౪

శా॥ ఈపాలాదుపు కాలయాపనమెకా - దెన్నంగ నైత్యాలికిం
బ్రోవుం గూర్చితి రాదితేయుల హిత - మ్ముం దూర్చి పారాశరి
వ్యాపారంబుల గూర్చి పాపముల నొ - ప్పంగూర్చి లో నెన్నడుం
గోపంబూనని రామచంద్రు మదికిం - గ్రోధంబు గల్గింతురే? ౫౯౫

మ॥ అని సౌమిత్రి వచింప వాయుసుతుఁ డా - ర్యా! మించు కార్యములన్
మనమందుంచకుమయ్య మేము చలువన్ - మైకొన్న కార్యంబు వీ
డినచోఁ బ్రాణమె వీడువార మిది పా - టింపంగ ధర్మంబె యొ
మైన సాక్ష్యంబగు భానునూనుఁ గనర - మీ! ప్రేమ వైవాహికన్ ౫౯౬

ఉ॥ నావుడు లక్ష్మణుం డనిల • నందనుఁ గాంచి వచించు మారుతీ!
నీవనినల్లె పూర్వమును • నెక్కొనఁజేసితి మా ప్రయత్నము
దావకబోధనం బెపుడుఁ • దప్పము పోదము కీశరాణ్యనో
భావము గాంతమంచు • వడిఁ బావని వెంబడి నేగె లోనికిన్. ౫౯౭

సీ॥ శరములవంటి వీ • ఊణములు చెంగలు, వలవంటి పౌరై న • వదనములును
వింటికోపులఁబోలి • వెలుగొందు బామలు మ, యూరంబువంటి యొ • య్యారములును
అంచకై వడి మంద • యానంబు ముత్తియ, ములవంటి యొప్పైన్ • పలు వరుసయుఁ
గోమల భుజములు • కోయిల కంఠముల్, బంగరు గిండ్లనఁ • బరఁగు చనులు

తే॥ చంచలా లత యనఁదగు • సన్న కౌను, లలరు సంపెగవంటి నా • నలును కాదు
మొగులు నాఁదగు కచభార • ములును వెలయు, చెలులతోఁదార శుద్ధాంత • సీమకర్ణిన్.

ఉ॥ అత్తటి వాలిసూనుఁడు న • యంబున మంత్రులతోడ వచ్చి యా
సత్తము పాదపద్మములఁ • జాగిలి మ్రొక్కఁగ లక్ష్మణుండు వీ
రోత్తమ! నీవు మున్నరిగి • యోజను దెల్పును యన్న నాతఁడున్
జిత్తము భాగ్యమంచు వడిఁ • జేరఁగఁ బోయెను పిన్నతండిరిన్. ౫౯౮

ఉ॥ అంగమఁ డేగి యంతిపురి • నర్కజు పాదములొత్తి నిద్దురన్
దొంగలపాలుసేసి వడి • దోర్బల యుక్తుఁడు లక్ష్మణుండు లో
నంగద ముమ్మరింపఁ జల • మంబుధికంబెను దొడ్డగాఁగ నీ
ముంగలి వాకిట న్నిలిచె • మ్రొక్కద వైశమ లేచి రమ్మనన్ ౬౦౦

ఉ॥ మత్తునఁ దెప్పిటిల్లని సు • మాళము నొందిన భానుజుండు పై
మత్తు సుకాశినిమణు ల • ఘాంతముగా నొనరించు కేకలన్

జితముదేటి రాఘవుల * సేగి దలంపము యట్టులుండ రే
కెత్తిన కిన్నతోడ నతఁ * డేమి కతంబున వచ్చెఁ దెల్పుమా. ౬౦౧

చ॥ అనవుడు నంగదుం డనన * యమ్మున నిట్లనుఁ దొల్లి బానచే
సిన గడువుం గతించె రఘు * శేఖరు నన్నిధి కేగలేదు మే
లును తలఁపంగలేదు సుఖ * లోలత సత్యము నెంచలేదు ల
క్ష్మణునకుఁ గిన్నపుట్టె హను * మంతుని సాంత్యము ప్రోచె నెల్లరే. ౬౦౨

తే॥ లక్ష్మణుఁడు వచ్చు వేగబ * లంబు గాంచి, కోట వాకిలి బిగియించి * కోఁతిమూఁక
జాలు జప్పలు వేర్చికఁగములఁ బూని, నిలిచి యతని కోపాగ్నిని * నిగుడఁజేయ. ౬౦౩

తే॥ వారిచేట్టలఁ గని యల్లి * పాదమునఁ గ, వాటముందన్న నదియును * ప్రహరితోడఁ
జేర్చు జాలుజప్పలతోడఁ * బిండిపిండి, యగుచుఁగూలి చెదరిపోయెనన్ని దెనల ౬౦౪

తే॥ దానిఁ గాంచిన వానర * సేనలగతి, యేమియఁయ్యె నెచ్చటకేగి * యిటుమఱినియెఁ
దెలుపనేటికిమాతల్లి * తెలిసి చెలుల, తోడ సౌమిత్రి వచ్చెడు, త్రోవ నలిచె. ౬౦౫

ఉ॥ దారికి నడ్డమైన వని * తాజనతా పరివీక్ష సేయఁగా
నేరక లోనఁద్రోచికొని * నెట్లు చిరాకున మానమూనఁగాఁ
దార మృదూక్తి మావలనఁ * దప్పెది వర్తిలెఁరామువీడి యీ
తీరున రాఁగతంబు గల * దే? యన నాతఁడు విన్నె సర్వము ౬౦౬

ఉ॥ వచ్చినకార్యముం దెలుప * వారక తారయు సూర్యసూతి తా
నిచ్చుట నూరకుండఁడు మ * హింగల వానర సేన దేరఁగా
నచ్చుగ దూతలక దెనల * కంపెను వారల రాకవేచినఁ
దొచ్చెము లేదటంచుఁ దన * యోషిన యంతకు మాన్పెఁ గోపము. ౬౦౭

చ॥ తగ విని సూర్యసూనుఁ డను * దాశరథుల్ కనఁబూనిరేని యీ
జగముల నేరెదుక్కొనఁగఁ * జాలినవారలు?లక్ష్మణుండు కో
పగతిని తీవ్ర వేగమున * వచ్చుచునుండఁగ నాకుఁదెల్పకీ
వగిది యెనర్చుటలయన * వాలితనూజుఁడు తండ్రి కిట్లను ౬౦౮

ఉ॥ ఆతఁడు వచ్చుతీరరసి * యప్పుడె తెల్పితిఁగాని నీవు నీ
చేతములోన లేవు మఱి * చేసెడి దేమని వాయుసూతియే
యీతఱిఁ ద్రోవ దెల్పునని * యేగితి నిప్పుడు మీరు లక్ష్మణుక
బ్రాంతిగఁ జూడనేగుటయె * భావ్యము చెచ్చెర లెండు నావుడు. ౬౦౯

సుగ్రీవుఁడు సురాపానమును దూషించుట

ఉ॥ శ్రీవరుతోడ బాధమగు * చెల్లి వహించు కపింద్రుఁ డిట్లను
బావనమూర్తించే మహిత * భాగ్యము నావలె బొందరెవ్వరు

నావలన నవంతల న ♦ ఇంచుకొనం దలపోయిచో సురం
ద్రావి నమస్తమున్ మఱచి ♦ తప్పితి నాతనిజూడ సిగ్గున్. ౬౧౦

ఉ॥ కల్లును త్రావు కై పొకడు ♦ గాక మఱొక్కటిలేదు; దీనిచే
దల్లి గళత్రముం దెలియు ♦ తద్ జ్ఞతయే నశించు నన్నచో
గొల్లగఁ గోటిధర్మములు ♦ గూరిన నేమగు? మాయ పైకొనన్
దలడమంది దానిపయి ♦ దార్పితి హలను వెట్టిపోలికన్

ళా॥ మాయాబద్ధులుగాక కర్మముల న ♦ మూర్ఖులను నిష్ఠాత్ములే
మాయందాటి విముక్తి నొందుదురు; పై ♦ మల్లాడు కీటంబులం
బాయంద్రోచి సురన్ భజించు జనముల్ ♦ జ్వాలాకరాళాగ్నిలో
నేయు బోయుచు నార్పఁగాఁ గడఁగు చి ♦ న్నెం బొల్పువారే చుమి?

మ॥ తను దాఁ గాంచిన జన్మదుఃఖములు ని ♦ ధామంబులై తూలెడిక
దను దాఁ గానక రోగదుఃఖముల న ♦ దృఢమైన దేహంబు నీ
మనుజుం డొందెడు నొందియొంది పిదపన్ ♦ మెరేయ పానంబుచే
జనుఁ డంధుండయి నూతి నొబడెడిఁ ద ♦ త్సంగత్యముల్ కూడునే? ౬౧౩

సీ॥ శరణాగతార్థిర ♦ షణ్డధురీణులు తత్త్వ, నిష్ఠాత్ము లింద్రియ ♦ నిగ్రహమును
సుఖదుఃఖనమచిత్త ♦ శుద్ధిగలారు గా, కొరులను వంచించి ♦ సురను ద్రావి
మత్తునఁ బడరాని, మల్లాటపడి దూలు, గనువార లొందున ♦ ద్ధతియుఁగలదె?
వంచన చౌర్య మ, బద్ధోక్తి యున్నాద, మజ్జాన మవలెప ♦ మవినయంబు

తే॥ ప్రాక్తనాన్వయాచారగ ♦ ర్హణము శరణు, చొచ్చువారిఁ జేసిడుట ♦ చుట్టిచెఱచు;
వినము త్రాగువారిని చంపి ♦ నిడుచుఁగాని, కల్లువలె నవ్వలను నర ♦ కంబునీడు. ౬౧౪

ఉ॥ మిత్రమహాపకారము న ♦ మిత్రులుకూర్చు మహాపకారమున్
నేత్రముతోడఁ జూచిరది ♦ నేర్చిన విద్యయు వృద్ధవాక్యమున్
బాత్రతనిచ్చుమార్గమును ♦ బన్నము వచ్చునిధంబు చక్క నీ
మాత్రమెఱింగినేని జన ♦ మాస్యత నొందుట యబ్బురంబొకో? ౬౧౫

మ॥ మదిరాపాయికిఁ గీడవచ్చునని న ♦ మ్మంబల్కు నద్వాక్య మ
య్యది నాచే ననుభుక్తమయ్యె నిక వా ♦ దాడన్ ఫలంబుండునే?
తుడకీయాపద మారుతాత్మజునిచేఁ ♦ ద్రోవంబడం దప్పి యీ
బ్రతుకుం గంటిని గాక లక్ష్మణునికో ♦ ప జ్వాలలన్ మాడనే? ౬౧౬

మ॥ సుర నేనింపఁగఁ గల్గు దోషములు నన్ ♦ స్రుక్కించె నిక్కంబుగా
సుర చేదాఁకు టటుండఁ జీంతనమె లె ♦ చ్చుర బ్రాణగొడ్డంబిళకన్

సురజిత్రంబున నెంతునేనియు ♦ రఘు ధ్నోణీశు పాదాబ్జముల్
తొఱుగం ద్రోచి నలంచుగాక పయి నెం ♦ దుంగాని చందంబునన్. ౬౧౭

ము॥ అని సుగ్రీవుడు తెల్విడెచ్చుకొని తా ♦ నత్యంత మోదంబుతో
నినవంశీయుని స్వాగతంబుకయి యా ♦ యిత్రంబుచేయించుచున్
దనయా!మున్నగ నేగుమంచు భాలుపాం ♦ దం బంపి చుట్టాలతో
వనితాజాతముతోడ వచ్చి భవన ♦ ద్వారంబున న్నిల్వగన్. ౬౧౮

సీ॥ అయ్యెడశ్రీచంద ♦ నాగురు మృగనాభి, కాదులు వికచ ల ♦ తాంతదామ
ములును మంగళకుంభములును దీపశ్రేణులును ముత్రై ముల సరులును ధ్వజములు
వీలికుచ్చులు శంఖ ♦ భేరీరవంబులు, వీధులయందెల్ల ♦ వెలసినిండె
శుద్ధ స్ఫటిక శిలా ♦ సుందర కుడ్య భా, గములను నవరత్న ♦ ఖచితములగు

తే॥ స్తంభములయందు లక్ష్మణస్వామి ప్రతిభ, లింపజూచువారలకు భావింప శత న
హస్ర కార్ముక ధరులట ♦ కలవి మీఱి, వచ్చి రను సందియము దోపఁబ్రజ్వలించె.

ఉ॥ వాలినుతుండు రాఁ గనిన ♦ పాగివపుత్రుండు వాసరేంద్రుఁ డెం
దేలలి నున్నవాడనిన ♦ నిర్ధపరాక్రమతొల్లి బామునన్
జాలంగఁ బున్నెముల్ నలుపు ♦ సౌరి భవచ్చుభదాగమంబుకై
పోలంగ వేచుచున్ మొగిలు ♦ ముద్దిడు నా మొగసాల నుండెనాన్. ౬౨౦

ఉ॥ మేలి కడానిసాములను ♦ మించుగఁ దాల్చి రహించు వాసర
స్త్రీలు కలాపముల్ విరులు ♦ తీరుగఁ జల్లుచు వెల్లచాచురాల
లీలగ వైవగా నిధుని ♦ లీల వెలింగెడి యెల్లినడఁ గీ
శాలి భజింప భానుసుతుఁ ♦ డాదట లక్ష్మణుఁ గాంచె నమ్రతన్. ౬౨౧

సీ॥ బింబాధరలు రఘు ♦ వీరుని సేవింప, సర్వాదులను గొని ♦ యరుగుదేర
భేరీ పటహ ఝల్ల ♦ రీ రావములు మేఘ, నిన్వసంబులలీల ♦ నెరవుకొనఁగ
సంగీతవాద్యముల్ ♦ సకలదిక్కులనిండ, వేలుపుల్లని చాల ♦ విభ్రమిం ప
యావతంబు నడుమ ♦ నలరారు కపిరాజు, రిక్కలతోఁ జుగ్రు ♦ రీతి వెలుంగు

తే॥ శ్రీయుతుండు సుందరుండు సుగ్రీవుఁ డుదిత, భాను పగిది రాజులుచుభక్తి వినయ
సంభ్రమంబులు మునుకొనినందడింప, నియతి రామావరజుని సన్నిధిని నిలిచె

ఉ॥ వాసరనాయకుం డెదుట ♦ వైభవ లీలల నట్లు గన్పడన్
మానితమూర్తి లక్ష్మణుండు ♦ మానసమం దుదయించు కోపమున్
మానుగ ధర్మనూత్నమును ♦ మన్ననసేయు మహాత్ముఁడౌటఁ దా
మానిచె సుత్ర రక్షణమె; ♦ మాన్యుల కిన్నా నిమేషమేకదా? ౬౨౩

క॥ ఇరువురు తమ భుజముల నొ, కొక్కరు నొక్కరు కాఁగిలించి ♦ కొని గాటముగాఁ
దరుణులు కపులును తమతో, నరుదేరఁగ బసిండిమేడ ♦ కరిగిరి బ్రాంతి. ౬౨౪

చ॥ వ్లగకులాధిపుం డచట ♦ వైచిన సింగపు గడ్డఁ జూపి మా
నవవర! కూరుచుండు మన ♦ సప్తచు నాతఁడు నాదువేల్పు రా
ఘవుఁడు వనంబునందు కడు ♦ కర్కశ భూమి వసించుచుండ నే
పవిదిఁ బసిండి గడ్డపయి ♦ భాసిలువాఁడను నీవ తెల్పుమా! ౬౨౫

ఉ॥ కైకవరంబునకొ మణివి ♦ కాసి కిరీటము వీడి కానలకొ
నాకనుదోయి మాఁడఁగ దృఢప్రసరంబగు సెజ్జ రాఘవుం
డాకరణికో దపింప నక ♦ టా! విరులాల్కిన పైఁడి గడ్డపె
నేకరణికో వసించు నది ♦ యించునె నామదికికొ నుహ్మత్తమా! ౬౨౬

తే॥ అనుచు సౌమిత్రి వచియింపఁనర్కనుతుండు, కనుల జలజలమనియగ్రు ♦ కణములురల
నేమియును పల్కలేడయ్యె ♦ రామవిభుని, తమ్ముఁడును కదలక యల్లె ♦ ధరణినిలిచె.

తే॥ బాలురును వృద్ధులును స్త్రీలు ♦ బావురుమని, కొంద జేడ్చిరి కొందఱు ♦ కుందినారు
కొందఱేమియుఁ బలుకక ♦ క్రుంగిలోన, నొగిలి సోలి మహర్షుల ♦ పగిదినుండి. ౬౨౭

ఉ॥ అంతట వానరేంద్రుఁడు మ ♦ హాత్ముని లక్ష్మణుఁగాంచి తల్లిడి! యీ
చింత నడంచి స్నానవిధి ♦ చేసి రసోచిత మైన యోరె మీ
క్కింత భుజింప మేము కృత ♦ కృత్యుల మాదుము మా గృహంబు నీ
మాంత పవిత్రతం జెనయు ♦ నన్న నరేంద్రుని తమ్ముఁ డిట్లనకొ. ౬౨౮

ఉ॥ నిందయు దుఃఖముకొ గడుపు ♦ నిండుగ నుండఁ గృశించి జీవముల్
కందఁగనున్న మాకు నెది ♦ గారము నింపును గూర్పు? నాఁకటకొ
గుందినయేని దుఃఖములు ♦ గూరినవేళ సుధారసంబయే
నొందఁగ నింపితంబగునె? ♦ యోచన సేయుము వానరేశ్వరా! ౬౨౯

ఉ॥ తామరసాయతాక్షు సహ ♦ ధర్మిణి యెచ్చటనుండె జూపినకొ
బ్రామిన యారటంబనెడి ♦ పావకు నాటిపి మమ్ము స్వర్నదికొ
బ్రేమను ముంచి నాడవును ♦ వీడఁ దుగ్ధపయోధిఁ బుట్టు దే
వామృత మిచ్చినాడవును ♦ ప్రాణము లిచ్చిన వాడవుం జూచి! ౬౩౦

ఉ॥ ఆకులు దుంపలుకొ ఫలము ♦ లాయన మెక్కి మిగుల్చువానినే
కై కొనువాఁడ వేఱొకటి ♦ గ్రాహ్యముకా దటుమిటి కోరుచొ
శ్రీకరమూర్తి కర్పణము ♦ సేయమి శ్వాసము ముట్టు నెంగిలే
నాకగు నిశ్చయంబుగను ♦ నమ్ముము ముట్టను వానరేశ్వరా! ౬౩౧

చ॥ మఱియొకమాట యేను ఊణ ♦ మాత్రములోఁ జని కాయలాకులగ
 ద్వరపడి తెచ్చి యిచ్చిన భ ♦ వత్సుహృదుండు భుజించుఁ గావునగ
 నొకవడి నేగఁగావలయు ♦ నీకును నిల్పుట పాడిగాదు నె
 య్యరి గొడఁదీర్ప నీకును న ♦ మర్హమె కాదొకొ? వానరేశ్వరా! ౬౩౩

చ॥ అన విని భానునూతి జన ♦ కాత్మజనాథుఁ దలంచి లక్ష్మణుం
 గని మనువంశవర్ధనుఁడు ♦ కష్టము లొందఁగ నంతసంబుతో
 మనుట యనం బ్లవంగులకు ♦ మాత్రమె చెల్లునెయంచు నిశ్చయిం
 చెను వడిలేచె భోగములఁ ♦ జీదఱ నొందెను రాల్చె నశ్రువుల్. ౬౩౪

తే॥ అలతనొందిన మదితోడ నర్కసుతుఁడు, నీరజాక్షునికడకుఁ బో ♦ నిశ్చయించి
 నిత్యసుఖములనెల్లఁ బరిత్యజించి, నెనరు వహియించి మఱి యాంజఁనేయుఁగాంచి.

తే॥ నిఖిల శాస్త్రార్థి కోవిద! నీవు దూత, లేగుదెంచెడు సందాఱ ♦ నిందెయుండి
 రాణవలఁ గూర్చుకొని రమ్ము ♦ రాముకడకు, ననుచు లక్ష్మణుతో నడి ♦ నరుగుదేరె

ఉ॥ నిండుమనంబుతో నట వ ♦ నేచరనాథుఁడు నిష్కలంకు కై
 దండ ఘటించి యంగదుఁడు ♦ దావునరాఁ దనమూఁక ముందు చ
 న్చుండఁగఁ గామినీజనుల ♦ యుల్లములెల్లను వెంబడింఁగ గో
 దండము కేలఁదాల్చిన యు ♦ దారుని సన్నిధిఁ జేరఁగాఁ జనెన్. ౬౩౫

ఉ॥ తొమ్మిదివేలకోట్ల కపి ♦ తోయము వెన్కయు ముందు క్రేవ లం
 దమ్ముగఁ జుట్టిరా హితులు ♦ దగ్గటి బంధులు డాసిరాఁగ ర
 త్నమ్ముల సామ్ము లెండలను ♦ తన్నగు వెన్నెలలగ దట్టెల్
 జమ్ముచునుండ భానుఁజుడు ♦ చేరఁగఁబోవుచునుండె రాఘవున్. ౬౩౬

అ॥ ధ్వజము లతిశయించె ♦ వాద్యధ్వనులు చెల, రేగఁ జిందములును ♦ మ్రోగ నగల
 జిగులు మెఱుఁగు గముల ♦ పగిదిని నెగడారె, ధూళి యెగసి మిన్న ♦ తొడరికప్పె.

తే॥ బంగరును వెండిముత్రెముత్ ♦ స్ఫటికములును, మణులు వలువలుకూర్చియ ♦ మర్పఁబడిన
 పల్లకులు దట్టమై కాన ♦ వచ్చె వెల్ల, గొడుగులు మనోహరంబుగఁ ♦ గూడివచ్చె.

తే॥ లక్ష్మణుని మృదుపదము లి ♦ లాతలమున, నానుచుండుటచే నర్క ♦ సూనుడంద
 మైన వీరఘంటలు మ్రోగఁ ♦ నతనివెంట, భూరథమున శిబిక వెంటఁ ♦ బోవుచుండె.

ఉ॥ వీరగుఁగో త్తరుండు రణ ♦ భీకరుఁ డార్యుఁడు లక్ష్మణుండు పం
 కేరుహమిత్ర సూనుఁడును ♦ క్రేవల వచ్చెడు మూఱ వెన్కకుం
 దూఱఁగ రామదర్శన కు ♦ తూహల మయ్యది ముందువోవఁగా
 శ్రీరఘువీరసింహుఁడు వ ♦ సింఁచు గిరింద్రముఁ జేరి రయ్యెడన్. ౬౩౭

ఉ॥ అందఱచేతఁ గోరఁబడు ♦ నట్టి మహోత్కట భోగభాగ్య రా
జ్యేందీర మీఁది భ్రాంతిఁ ద్యజి ♦ యించి రమేశు పదద్వయంబు ని
వృంద మనంబుతోఁ గొలువ ♦ వచ్చిన భక్తుఁడు భానుసూతి ము
న్నొంద భజింపవచ్చు నన ♦ యుక్ భరతుం దలపించె నత్తఱిక్. ౬౪౩

ఉ॥ ఎప్పుడుఁ దోడునీడవలె ♦ నిమ్ముగనుండెడు లక్ష్మణుండు త
న్నప్పుడు పాసిపోవ విల ♦ యాంతమునన్ భువనంబు లాఱఁగాఁ
దప్పక యొంటినిల్చు పర ♦ తత్త్వముకై వడి నున్న రాఘవున్
జప్పునఁ గాంచి నేలఁబడి ♦ సాఁగిలి మ్రొక్కెను భక్తి మెప్పునన్. ౬౪౪

శా॥ సుగ్రీవుండు నమస్కరింపఁ గని ర ♦ క్షిప్తైరి ప్రేమంబుచే
వ్యగ్రుండై యురముందు లక్ష్మీయును నొ ♦ వ్యక్ దీర్ఘ బాహర్గళిక్
బ్రగ్గీవంబున కర్యమాత్మజుని శీ ♦ ర్షంబాన గాఢానురా
గైవేయకమో యనంగ నలమెన్ ♦ గారుణ్య భావంబునన్ ౬౪౫

శా॥ కూర్చుండఁ సెలవిచ్చి ప్రేమమునఁ గా ♦ కుత్తున్డు బ్రహ్మాండమం
దర్శనూపుండు కాంచి నీవ్రభుత సాం ♦ పారంగ నిర్విఘ్నమై
పేర్చుంగాడె? జనంబులెల్లరును ని ♦ ధీతిన్ సుఖంబుండిరే?
చర్చింపన్ జలదంబుఁబోలెఁ గపిరా ♦ జ్యం బెల్ల రక్షించెడే? ౬౪౬

ము॥ అని సంప్రశ్నము సేయు రామునకుఁ గీ ♦ శాధ్యతుఁ డోదేవ! నీ
యనుకంపార్ద్ర కటాక్ష దృష్టిగల మా ♦ కబ్రంబె సాఖ్యాలికి?
ఘన తామిస చయంబు లెన్నియయినన్ ♦ గంజాపు సాన్నిధ్యమం
దన నిల్వంగలవే? భవాద్ధి తరణ ♦ ద్రోణీ! దయాంభోనిధి! ౬౪౭

తే॥ నీయకారణ నత్కృపా ♦ నియత సంప, దంధతను మీఱితిని భవ ♦ దాజనేను
నై జమైన కాపేయంబు ♦ నన్ మహాత్మ! బుద్ధివచ్చె మన్నింపవే ♦ పూతచరిత! ౬౪౮

ము॥ కకుబంతుంబుల దాఁక నీజగములన్ ♦ గాలించి యెందున్న జా
నకి నేపారగఁ దెచ్చియిచ్చు బలన ♦ న్నాహంబు నేఁ గల్గియున్
వికలాత్మన్ మఱి నీవు దుఃఖవడఁగా ♦ విస్తార భోగమ్ములం
దకటా! మగ్నుండనై పరాకునను కా ♦ లాతీతముం జేసితిన్. ౬౪౯

తే॥ నా స్వభావంబు నానీతి ♦ నాతలంపు, లిట్టివయ్యె సిగ్గయ్యెడి ♦ నెదుటనిలువ
నిశ నను గూర్చి పలుమాట ♦ లేల రామ, భద్ర! రణవీర! విలసత్కృపా నముద్ర!

ము॥ కమలావతుండు రాఘవుండనుఁ బ్రవం ♦ గ గ్రామః! వర్తకా
లము వేచన్నను వత్సలత్వమున నా ♦ లాపింఘ సీవాకృముల్

ప్రమదారత్నము రోయకార్యమును సం ♦ భావించుటంజేసి య
 ల్పములై తోఁపున న్యూనతందెలుప నే ♦ లా ప్రేమ నిండారంగ. ౬౫౧
 ఖ॥ భరతుం బోలిన భక్తి యుక్తుడవు త్ర ♦ వ్వంబోకు మీ చన్నయ
 న్నెరసుల్ మూడవకన్ను డాచిన మృడా ♦ నీభర్త సర్వజ్ఞుడ
 ప్సరమోదారుడు మారుతాత్మజుడు నీ ♦ పజ్జం బ్రకాశింపఁడ
 చెరువయ్యెం గతమేమి యున్న జ్వగ ♦ శ్రేష్ఠుండు తా నిట్లను. ౬౫౨
 ఉ॥ దూతలు కోఁతి మూఁకలను ♦ తోడ్కొని రాఁజనియున్నవారు వా
 రీతటిదాఁక రారు గడు ♦ వింకను తేపటిదాఁక నుండె ని
 ర్ణితిని వచ్చిచేరిన వ ♦ నేచరవర్గముఁ దోడితే మరు
 త్సానిని నిల్పివచ్చితిని ♦ తొందరవచ్చును నేటరేపటన్. ౬౫౩

తే॥ వెంటవచ్చెను తొమ్మిదివేల కోట్లు, రావలయు సైన్యములును ని ♦ ర్ణయము చెడక
 రాఁగలవు రేపెవచ్చు త ♦ రావత మిగత, కార్యమును నిశ్చయింత ముక్కుటగననుడు.

చ॥ తలఁచినకార్యము బలయు ♦ తంబుగఁ జక్క యెనర్చుటన్నచోఁ
 జులుకన గాక దొడ్డగునె ♦ సూర్యకుమారక నీకు? శ్లాఘ్యమీ
 యలఘు వినీత భావమది ♦ యందఱ కబ్బునె? నేడుపోయి రే
 పెలమిని రమ్మటంచు సెల ♦ విచ్చి ప్రియంబునఁబంపె భానుజు. ౬౫౪

ఉ॥ వాలితనూజఁ గాంచిప్రియ ♦ వాక్యములాడి కుమార నేడు నీ
 ప్రోలికి నేగి తండ్రికిఁ ♦ బూర్తిగఁ దోడ్పడుమంచు బంపి శ్రీ
 లోలుఁడు తమ్ముతోడఁ దన ♦ లోపలి జానకి తోడఁ దన్నిశా
 కాలము ద్రోచివైచెఁ గడఁ ♦ కఁ; భువి నిల్చినఁ గాల మాఁగునె? ౬౫౬

ఉ॥ రాతిరి కీర్తికాముడగు ♦ రాముఁడు తమ్మునిగాంచి నాయనా!
 కోఁతులజేసి నెట్లుగనుఁ ♦ గొంటివి! తత్ఫల నిమిక్తారె? నా
 కాతలరీతిఁ దెల్పుమన ♦ నాతఁడు దెల్పుచునుండె నన్నయు
 బ్రీతిని విన్నునుండె జనె ♦ రేయియుఁ బ్రొద్దును వచ్చెఁ గ్రమ్మటన్. ౬౫౭

కపిసేనా సందర్శన పటలము. (౪౦)

ఉ॥ సూర్యుడు పూర్వదిక్కుటిని ♦ శోభిలు మున్నుగ లేచి సూర్యవం
 శార్యుడు నిత్యకృత్యముల ♦ నాదరమొప్పంగఁ దీర్చె; ధాత్రి యీ
 ధుర్యత నోర్వదఁ దిగులు ♦ దోఁపంగ వానరసేన నై జమా
 చర్యలు సేయుచు జనక ♦ జాపతిఁ జేరఁగవచ్చె నత్రటిన్. ౬౫౮

తే॥ శతనవాన నాగబలులు ♦ సైన్యపతులు, వేపురొగి వెంటరాఁబది ♦ వేలకోట్లు
 ధింధము బోలుం నచ్చంపు ♦ చందమొప్పు, సేనతో శతబలి వచ్చి, చేరెనటన్.

తే॥ మధువు నక్కువ గ్రోలియు ♦ మత్తుగొనక, మేరువును గూడఁ బెకలింప ♦ మీఱుమేటి శిక్షణలు వానరులు పది ♦ లక్షకోట్లు, వెంబడింప సుపేణుండు ♦ వేగవచ్చె. ౬౬౦

తే॥ సరసవాక్య రుమాదేవి ♦ జనకుడైన, తారుఁడు పయోధి త్తణములో ♦ దమ్మునేయఁ జాలు నలువది యెనిమిది ♦ వేలకోట్ల, కపిచయంబుతో రవిసూతి ♦ కడకువచ్చె. ౬౬౧

తే॥ దివిని భువిని శాశ్వతకీర్తి ♦ నివృడఁజేయు, హనుమతండ్రి కేసరియను ♦ నగచరుండు కోతు లేఁబది లక్షల ♦ కోట్లు గొలువ, వెలసి దినరాజసూనుని ♦ గొలువవచ్చె. ౫౬౨

తే॥ అలుక గొలువ భాన్గరునేని ♦ నలఁచివైచు, క్రోధమునవసుంధరనేని ♦ గ్రొచ్చిత్రోచు కొంఠముచ్చులు నలువేల ♦ కోట్లు బలయ, సత్తయబలుండు వచ్చె గ ♦ వాఱుఁడటకు

ఉ॥ ఆది వరాహమూర్తి బల ♦ మందిన వారలు రోమరాజి శై
లాదులఁగట్టి యాడ్వఁగల ♦ యట్టి యెలుంగులు రెండువేల కో
ట్లాడటఁ గొల్వ వానర వ ♦ రాధిపుఁ జేరఁగ వచ్చె జాంబవ
తోదరుఁ డాజిభీకరుఁడు ♦ ధూముఁడు మిక్కిలి కౌతుకంబున. ౬౬౩

తే॥ పిడుగు హాలాహలముఁ బోలుఁభీకరుండు, పనసుఁడనువాఁడునడగొండ ♦ యనఁగవచ్చె వినుత బలయుతుల్ పండ్లెండు ♦ వేలకోట్లు, కీశవరు లోలిఁ గొల్వసుఁగ్రీవుకడకు. ౬౬౪

తే॥ అగ్నికొడుకు నీలుండను ♦ నగచరుండు, కంధి కంధర నన్నిభ ♦ కంఠ రవుండు యమనమాను లేఁబదికోట్ల ♦ యగచరాలిఁ, దోడుకొనివచ్చె రవిసుతుఁతోయమలర

తే॥ గురుభుజుండు విశాల వ ♦ క్షుండునైన, దధిముఖుఁడు స్థిరకార్యులు ♦ దగ్రమూర్తులుగ్రులై సముప్పదికోట్ల ♦ యువక వనచ, రావళులతోడ వచ్చి సు ♦ గ్రీవుఁ గలిసె.

తే॥ తాము వసియింప వేఱాక ♦ ధాత్రియున్నఁ, జాలదననొప్పు ముప్పది ♦ వేలకోట్లు సింహభీకరులగు కపి ♦ సేనతోడ, వచ్చి దిగియెను విఖ్యాతఁ బలుండు గజాఁడు. ౬౬౫

తే॥ అంబుధి తరంగములఁబోలె ♦ నంటియంటి, వచ్చు, వేయు నేఁబదికోట్లభల్లుకేంద్ర విఠతితో బ్రహ్మపుత్తుఁడు ♦ వీరవృద్ధు, జాబవంతుఁ డేతెంచె ను ♦ తాపహమడర.

తే॥ అజని యాజ్ఞచే దనుజుల ♦ యాయువడఁప, వచ్చెననఁ బదిలక్షలపంక్తులిరువ దైన సేనలతో సాటిలేని కడిమి, నొప్పు దుర్ముఖ ప్లవఁగ వ ♦ ర్యుండువచ్చె

తే॥ అశ్వినీదేవతల యంశ ♦ మందు పుట్టు, విక్రమోన్నతుల్ మైందుండు ♦ ద్వివిడుండెనడి ప్లవగు లాక లక్ష కోటి బ ♦ లంబు తోడ, ధూళి మిన్ను గప్పఁగ వచ్చి ♦ దూఁకినారు

తే॥ మల్ల యుద్ధకోవిదుండు న ♦ న్మహితగుణుండు, విజయశీలి కోటికిఁ గోటి ♦ వెలయుదళము వెంటరా గోముఖుండను ♦ వీరవరుండు, భుజయుగము పొంగ రవిపుత్తు ♦ పొంతఁజేరె

తే॥ గాలియన గాలిపట మఁగఁగ్రాలి యలల,తోడి కడలినా ♦ నుప్పొంగి తొమ్మదియగు కోట్ల రాణువతో వచ్చెఁగుముదుఁ డటకు, విజయమే రూపమందిన, విధముఁదోచ

- తే॥ ప్రళయకాలమందేని న ♦ శ్వరములేని, ప్రోడ పద్మముఖుండేడు ♦ నేడువేల
కోట్లసంఖ్య యొప్పారెడు ♦ కోటిమూఱు, తోడవచ్చె భూతలమెల్ల ♦ ధూళిగ్రమ్మ.
- తే॥ విలయమున జగములు చెడ ♦ పీఠచెడని, కులమహీధ్రములన లావు ♦ కొమరువెరపు
గలుగు తొంబదికోట్ల సం - ఖ్యకుమతించు, దళముతో ఋషభుండు రవితనయుఁడేర
- తే॥ కడలికంటె విస్తరమైన ♦ కట్టికోటి, మూఁకలను లెక్కకందని ♦ మొత్తములను
పిలిచికొని దీర్ఘపాదుండు ♦ వినత శరభు, లొక్కొక్కరుగా వచ్చి ♦ రుల్లసిల్లి. ౬౭౬
- తే॥ రవికిఁగూడ భీతిల్లని ♦ పవనసుతుండు, దెసలుచిన్నవియన నొప్పి ♦ ముసురు కవసి
యన్న యెదైదువేల కోట్లాలయు బలము, లొప్ప నడతెంచె ధాత్రియు, నొడ్డిగలఁగ.
- తే॥ వేలుపులకును లెక్కింప ♦ వీలుకామి, యముండు కాంచి దిగ్భ్రమ మొంద, నరిదియైన
లక్షకోట్ల యెన్నికగల ♦ పక్షబలము, లొలయ విశ్వకర్మసుతుండు ♦ నలుండు వచ్చె
- తే॥ రాము నమ్ములపొదలోని ♦ ప్రదర సంఖ్య, తోడఁ బోల్పంగఁదగినది ♦ తొడరి తెచ్చు
శంఖ కుంభుల విస్తార ♦ సైన్యచయము, లోకులకు లెక్కవెట్లంగ ♦ లోనుగాదు
- సీ॥ ఇట్లుకూడిన వాన ♦ రేశ్వర సైన్యంబు, మునుఁగంగ జాలదు ♦ వనధిజలము
త్రోక్కిన దిక్కు మే ♦ రువును ధరాస్థలి, యెడ్డగెడవుగాఁగ ♦ నోరగిల్లు
జరియింపఁ దొడఁగిన ♦ జగమందు నువుగింజ, నిడుటకేని యెడమ్ము ♦ నెనయకుండుఁ
గినిసిని రవియును ♦ కీలియుఁ గాలి బొ, గ్గగుదురు భుజియింప ♦ నండచయము
- తే॥ పిడికఁడేనియేనియు నాఁటి ♦ యిడఁగరాదు, వెరసి లెక్కింప డెబ్బది ♦ వేల బ్రహ్మ
లంగవించియు వ్యర్థప్ర ♦ యత్నమగును, తెరలిచూచి చిచ్చుటకంటి ♦ గెలువఁజాలు.
- తే॥ విఱువఁదలఁచిన మేరువు ♦ విఱువఁగలదు, పొడువఁదలఁచిన మింటిని ♦ పొడువఁగలదు
పట్టఁదలఁచిన యమునై నఁ ♦ బట్టఁగలదు, త్రావఁదలఁచిన జలధులఁ ♦ ద్రావఁగలదు.
- తే॥ కడలదాఁటి యవ్వల దూఁకఁ ♦ గడఁగువారు, విభునిపనికిఁ బ్రాణములేని ♦ విడుచువార
లఱువఁదేడుకోటుల పది కాధిపతులు, నొప్పినేనతో సుగ్రీవుఁ ♦ గూడినారు. ౬౭౭
- తే॥ వనధికంటె విస్తృతిని మిల ♦ చిన దళమ్ము, లెలమి నలమఁగ దళపతు, లెల్లవచ్చి
సప్తహరిదశ్వ సుతుపాద ♦ జలజములకు, సరగ నెఱఁగి క్రొవ్విరులను ♦ చల్లినారు.
- తే॥ ఇట్లు వచ్చినేనలు నిండ ♦ సినసుతుండు, దాశరథి కడ కరుడంచి ♦ త్వరితగతిని
లఘువిదార! తలంచుచు ♦ న్నంతలోన, దడము లేతెంచె జిత్తగిం ♦ పుడి యటన్న.

ఉ ॥ మోహనమూర్తి కాంచి పరి ♦ మోది భరంబున మోమెల్ల నై
దేహిని యవ్వడే కనిన - తీరున సంగద వీడి సైన్య సం
దోహమునెల్లఁ గాంచెడు కు ♦ తూహలమంది నగేంద్ర శీర్ష మా
రోహణసేన; భానుజుండు ♦ కోతులమూఱును చేర యవ్వల. ౬౭౮

తే॥ పదియనై దుయోజనముల ♦ పరపుగలిగి, యిచటినుండి దక్షిణమున ♦ కేగుడనుచు
నాజ్ఞయిడి సైన్యములకుఁ సైన్యాధిపతులఁ బిలుచుకొని వచ్చి శ్రీరామవిభునికడకు

తే॥ వచ్చి సేనలఁ జూపుచుఁ ♦ బార్థివేంద్రు, కడన యుండఁ బాలకడలి ♦ కడలతోడఁ
దెలి ప్రవహించుచందానఁ దివిరి సేన, బహుళ కోలాహలంబుతో ♦ బయలు వెడలె.

అ॥ అష్టదిశలు భూమి ♦ యనిమిషలోకంబు, వనధిచయము మఱుఁగు ♦ పడఁగ సైన్య
ఘట్టనలను దుమ్ము ♦ కడురేగఁ బ్రహ్మాండఘటము నెలసె మట్టికడవయనఁగ. ౬౮౮

చ॥ మొనలకు గొప్ప వారినిధిఁ ♦ బోల్తమ యన్న సముద్ర విస్తృతిం
గనిన జనంబులుం గలరు ♦ గావునఁ బోలిక కేదియుండు? నా
యినకులు లట్టులే దినము ♦ లిర్వది చూచియుఁ జిక్రమధ్యమున్
గనరనఁ బూర్తిగాఁ దెలియఁ ♦ గాంచుసమర్థులు గల్గనేర్తురే?

చ॥ జయమునఁ బ్రాడిమంబునఁబ్ర ♦ శస్త్రబలంబున సాటిలేని శ్రీ
దయితుండఁ కన్నులన్ మదిని ♦ తర్కవిధంబున నింగితజ్ఞతన్
బయిపయిఁ గాంచి కాంచి మఱి ♦ పట్టుగ నూహమొనర్చి సైన్యనం
చయములఁ గూర్చిప్రేమ నను ♦ జన్మనిగాంచి వచించె నివిధిన్. ౬౯౦

మ॥ మనబుద్ధిగొని చూచినారము చమూ ♦ మధ్యంబు సీకై వడిం
జన సంపూర్తిగఁ గాంచు నోషికయు నెం ♦ చకోతద యంభోనిధిన్
గనినట్లందురెకాని యెవ్వర్కుతదా ♦ కారంబు పూర్ణంబుగా
గనినారో యని సంశయంబు గలుగున్ ♦ గాకుత్స్థ చూడామణీ! ౬౯౧

మ॥ ప్రమితిన్ సర్వజగన్నియూమకుని స ♦ ర్వవ్యాప్త దేహంబుఁ బం
చ మహాభూతములన్ దిశాంతముల, నూ ♦ ష్మజ్ఞానమున్ బల్కులన్,
భ్రమలంగొల్పు మతప్రవక్తల యభి ♦ ప్రాయంబులన్, గీశసై
న్యములన్, సాంతముగాఁ గనుంగొనిన పు ♦ ణ్యాత్ముల్ కనన్ వత్తురే?

కా॥ ఈసైన్యంబుల నిందయుండి రహిమై ♦ సీక్షింప యత్నించుచో
గాసింబొందుట కాలముం జనుటయుం ♦ గాకొండు గానేర్చునే?
యా సుగ్రీవునితోడఁ గ్రచ్చుఱుగఁ గా ♦ ర్యాలోచనల్ చేసి సీ
తా సౌగంధికగంధి నారసెడు చేఁ ♦ తల్ చూడ మేలొంగదా! ౬౯౩

చ॥ అన విని లక్ష్మణుండను మ ♦ హాశయ యీకసినేన యెందు నే
ఘనమగు కార్యమైన ట్టణ ♦ కాలములో నవలీల నేర్పుమై
నొనరుపజాలు; జానకి న ♦ యోనిజ రోయుట దొడ్డకార్యమే?
పనిగొని ధర్మమే గెలిచెఁ ♦ బాపములెల్ల నశించె రాఘవా! ౬౯౪

చ॥ నలినభవుండు గొప్పజత ♦ నగబునఁ జేసిన నృప్తియందు జీ
వుల గములన్నియుఁ జలధి ♦ భూధర నన్నిభమై చెలంగు నీ
బలిముఖ సైన్యసంతతులఁ ♦ బట్టుగ లెక్కిడఁ బూని యంచు నా
సలుగలు గాఁగఁ దోచె ముని ♦ సన్నత నిర్మల పద్మణాకరా! ౬౯౫

శా॥ ఆలస్యం బిఁకనేల మైథిలిని యో ♦ గృహప్రాధి రోయంగఁ గీ
శాలిఁ దిక్తతి కంపుటే తగిన కా ♦ ర్యంబంచు వాక్రువ్వఁగా
శ్రీలక్ష్మీ హృదయేశుఁ డాప్తవరు ను ♦ గ్రీవుం బ్రజోధించుచుఁ
గాలాతీతములేని పద్ధతిని ప ♦ ల్కంబూనె మోదాత్ముడై. ౬౯౬

౧౦ అన్వేషణ ప్రేషణ పటలము. (౭౪)

మ॥ జనతా నై జ మహాభిమానము మన ♦ స్థాపంబు సన్యోన్య భ
ర్జన విద్వేషము లేమిలేక విపులో ♦ తానహంబుతో నొప్పు నీ
మన సైన్యంబుల లెక్క-వెట్టఁ దలఁపఁ ♦ మానం బొకండున్నె ధా
త్రిని? మోదంబునఁ దెల్పుమా యనుడు ను♦గ్రీవ ప్రభుం డిట్లున్. ౬౯౭

సీ॥ ఎనిమి దక్షాహిణు ♦ లేకంబు నాఁబడు, నెనిమి దేకములై న ♦ నేకకోటి
కోటు లాకెన్నిది ♦ గూడి శంఖంబగు, నవి యెనిమిది కుము ♦ చాఖ్య నొప్పుఁ
గుముదంబు లెనిమిది ♦ యమరఁ బద్మంబగు, బద్మంబు లెనిమిది ♦ పరఁగు నాడి
నాడు లెన్నిది చేరి ♦ సక సముద్రంబగు, సంద్రంబు లెనిమిదై ♦ చనును వెల్వ

తే॥ అట్టి * వెల్వలు డెబ్బది ♦ యమరు సేన, యిందు సేనాను లఱువది ♦ యేమకోట్లు
వీరలకు నెల్ల మొనగాఁడు ♦ క్రూర కాలు, నై స నలఁపఁజాలిన నీలుఁ ♦ డనెడివాఁడు.

తే॥ అనిన రవిసుతుఁ బ్రేమమైఁ ♦ గని సృపాలుఁ, డింక వ్యర్థ ప్రసంగంబు ♦ లేల మనకు
సక్రమముగాఁగఁ గర్తవ్య ♦ సరణి చూడ, నగుగదా యన్న సుగ్రీవుఁ ♦ డనుమఁగాంచి

క॥ జనకునివలె జవము బలం, బును గలిగిన సీవు కార్య ♦ మున మునుకొనకే
యనువున నితరుల బలమును, గను వేడుక నుంల తగునె ♦ కరువలివట్టి! ౭౦౦

అ॥ ఈవ బయలుదేఱి ♦ యిలయెల్ల గాలించి, భోగ భూమి వెదకి ♦ భోగిలోక
మరసి తరణి కులజ ♦ తరుణి యునికిఁ గాంచి, తెలివితోడ బలముఁ దెలుపఁ దగవె?

చ॥ దనుజుని పట్టనం బిటకు ♦ దక్షిణ దిక్కున నుండుఁ గావునక
ఘన జవ మొప్పుగా నరిగి ♦ కర్పరవర్చుల గెల్చి శ్రేయముఁ
జనక కుమారికిఁ ధరణి ♦ జాపతికిఁ మఱి మాకుఁ గూర్చి కీ
ర్తిని వహియింపఁగాఁ దగిన ♦ తేకువ నీక యెనంగు మారుతీ! ౭౦౧

- అ॥ వాలిసుతుఁడు జాంబ ♦ వంతుఁడు తక్కిన, బలము రెండు వెల్లు ♦ వలును మీకుఁ
దోడుగాఁగ వచ్చుఁ ♦ దోయజాతీని రోసి, త్వరగ రండు త్నేమ ♦ వార్తతోడ.
- తే॥ వరుణ దితకు ఋషభుఁ డేగి, యరయువాఁడు, వినతుఁ డింద్రుని దిక్కున ♦ వెదకువాఁడు
ధనదు దెన శతబలి రోయ ♦ మొనయువాఁడు, రెండు రెండేసి వెల్వల ♦ దండుతోడ.
- తే॥ శ్రమమునకు నోర్చి పలు ప్రదేశములఁ జొచ్చి, రాముడేని నన్వేషించి ♦ రావలయును
గడపు నెల గల్గు సంతలోఁ ♦ గడఁకతోడ, వచ్చి తెలుపుఁడు మీర ల ♦ వార్తలెల్ల.
- తే॥ * దక్షిణంబున కేగ య ♦ త్నంబునేయు, వారిఁగని వెండి మీరలు ♦ భవ్యమైన
విష్ణు విశ్వరూపంబున ♦ వెలయుచున్న, వింజమును దొల్లఁ గాంచుఁడి ♦ వేడ్కతోడ
- తే॥ వింధ్యగిరియందు దేవిని ♦ వెదకిచూచి, యవల వేల్పు డిగ్గియ యన ♦ సలరి పట్టు
దముల ఝంకృతిచే శ్రవ ♦ ణముల కింపు, గూర్పు సర్వదఁ జేరుఁడు ♦ కూర్చిమీరు.
- తే॥ అమరకాంతలు డోలిక ♦ లందు తూఁగి, నేయు గానామృతము గ్రోలి ♦ చేష్ట లుడిగి
యబరి తూలి నిద్రించెడి ♦ యశునపక్షి, కూటముల కిరవగు హేమ ♦ కూటము గని.
- తే॥ అచటఁ గలుగు పూజాదరిండ్ల ♦ నరసి కడచి, యుత్తర పినాకీని నది ♦ ను త్తరించి
సుందరంబులై యలరారు ♦ చోటులెల్ల, నెమకి యవ్వలఁ జనుఁడు ని ♦ ర్ణిద్రులగుచు.
- తే॥ తాచి యగురు వృక్షములు చం ♦ దన వనంబు, లేపు మీటి భాసీలు విద, రాభాపురంబు
ఘరసి నానా పురంబుల ♦ నధిగమించి, దండకాటవిఁ జేరుఁడు ♦ త్వరితగతిని. ౭౧౦
- తే॥ పిదపఁ గమలాకరములచే ♦ వృక్ష సాంద్ర, మగు తలంబులచే రమ్యమై యగ స్త్య
మాని వసియించు పుణ్యాశ్ర ♦ మంబు గనుఁడు, పావనస్థలల్ దర్శింపఁ బాప మీఁగు
- తే॥ ప్రసవజాల సంభృతమైన ♦ వన ముదారు, సంపదంబోలె స్థిర వికా ♦ నంబు నొందుఁ
బూవుఁబోండ్ల తీయని మోవిఁబోలు ఫలము, లెల్ల ఋతువులలో ఫలి ♦ యించుచుండ
- తే॥ అచటివారలు కనుతెప్ప ♦ లార్పకుండ్రు, గాఢనిద్ర నేయరు మోద ♦ కర సుఖంబు
లచట సుసీరమై యుండు ♦ నర్కుండేని, చొరఁగలేడు తగ్గనివగు ♦ ఝరములుండు.
- తే॥ దాని దాట నిశాకరు ♦ దాకి యొరయు, నదియు భాసుండు విశ్రాంతి ♦ ననుభవించు
పట్టునాఁ దోచునదియు నొ ♦ పాండులై ల, మొండు కన్నట్టు నచటికిఁ బొండుమీరు.
- సీ॥ సతతంబు జీవన ♦ సందాత్రియై ప్రవ, హించుచుండుటచే ర ♦ హించునదియుఁ
గనక రేణువుల ము ♦ క్తాఫలంబుల రత్న, సంచయముల దొర ♦ లించుకొనుచు
గొల్లల కవ్వముల్ ♦ కొల్లలాడుచు ఘన, ద్రుమ నికరంబులఁ ♦ ద్రోచికొనుచు
జీవజాలముల నీ ♦ డ్చికొనుచు మునిఁగిన, వారి పాపము నోట ♦ వై చికొనుచు

* ఇటు నుండి గల పద్యములలోని వింధ్య సగ్రద్ధి దండక అగస్త్యాశ్రమము గోదావరి యనునవి
కీర్తిషీంశకు త్తరముననుండునని. వింధ్యమాను మధ్యప్రదేశముగా మృగకొని నాలుగుదిక్కులకు కవులను పం
పెనని వ్యాఖ్యకారులు వ్రాసియున్నారు. అట్లు చూచినను తక్కినపద్యము స్థలక్రమ విరుద్ధములై యున్నవి.

తే॥ వచ్చు సావన నది యొండుఁ పఱలుచుండు, ధర్మమార్గంబుకరణి నా • దార్యముట్లు
పరగు గోదావరిం దాటఁ శరవణాఖ్య, నమరు నదియుండు పుణ్యఖుఁడందు నిలుచు

సీ॥ ఆవలఁ బోవ భి • ల్లాంగనల్ మంచెల, పై నుండి వక్షులఁ • బాటఁదోల
నుడియంగ నొడిసెల • సూర్యకాంతంబులఁ, జుట్టి వై వఁగ నెండ • ముట్టికాచు
కొట్టచేలల కొండ • కోనలఁ గాంతరు, కడచి చనఁగఁ జంద్ర • కాంతగిరియుఁ
గనవచ్చు నదియును • కడచనఁ జెక్కుచి, శాల ప్రదేశముల్ • సారుమీలు

తే॥ నవల నాది శేషుండు భి • గాధిపతికి, నలికి డాగిన కొంకణ • మను విలాతిఁ
బొందవచ్చు నవ్వలను కు • ందపురము, చేరఁగలరు మీరలు దానిఁమీటి చనుడు.

సీ॥ హరుండు ఘనుండని • హరియె ఘనుండని, వాదించు మూఢులు • పడయలేని
సద్గతి కై వడిఁ • జనరానిదియు నుర, నది పరిసరమునఁ • బొదలునదియు
సభ్రంకపంబయి • శుభ్రాంశుఁ డుగ్రాంశు, డను దీపకభికలఁ • డనరు నదియుఁ
బ్రణతుల కభిమతా • ర్థము లొనంగునదియు, నగు నరుంధతి గిరి • మొగిని గనుడు

తే॥ కాంచి మొక్కుడుదానినిఁగాంచి నదులు, గిరులు కొన్ని దాటిన భగఁవరుండు సుధను
సర్పముల కిచ్చి తల్లిదా • న్యంబు దీర్చు, తలము మరకతగిరి దానిఁగలయఁగనుడు

సీ॥ ఉత్తర భాషయా • నురు సంస్కృతమునకు, దక్షిణ భాషయా • ద్రావిడమున
కెల్లగాఁ గలదియు • నెల్ల వేదాంతముల్, వివరించు తత్త్వంబు • వెలయునదియు
మేటి ధర్మములకు • మేరయా నదియు న, సామాన్యమగుట య • శశ్వరీర
మట్లు ప్రకాశించు • నది మహర్షులకు మ, హత్త్వములకు స్థాన • మైన నగము

తే॥ వేంకటాచల మనుపేర • వెలయుచుండు, దొండములఁ ద్రోచి నమ సుఖిఁదుఃఖులై న
తత్త్వవేత్తలు జ్ఞానాగ్ని - దగ్ధకర్మ, లై న తపసు లా శైలంబు - నందుగలరు. ౭౧౮

సీ॥ సర్వపాపఘ్నముల్ • స్నాన తీర్థంబులు, మాని ప్రశాంతాశ్ర - మ స్థలములు
రత్న పుంజములతో - రాజిల్లు చటియలు, వేల్పుబోటుల గాన • విధము వినుచు
సారంగ పోతముల్ - శార్దూల శాబముల్, ద్వేషంబు మాని ని - ద్రించు చోట్లు
కాంచువారలకు నాఁకలియుఁ గన్పింపదు, వినుగు పుట్టదు మోద • మెనఁగుచుండు

తే॥ గిరిని దర్శింపఁ గల్గెవ • గిరు లడంగు, దానినకా ముక్తి తప్పక • డక్కుచుంట
మనకుఁ గార్యభంగంబగుఁగనుక నచట, దూరముననుండి ప్రణుతించి తొలఁగుడెడు

సీ॥ విమల ప్రభావ ని • వేశ మయ్యది గాన, రావణుం డచటికి • రాముడేనిఁ
గొనిపోవఁ డవలికిఁ • జని తొండమండల, మునఁగాంచి విఖ్యాతి • నెనసి న్వచ్చు
శీతలవారిచే • జెన్నారి సజ్జన, చిత్తంబువోలె ను • దాత్త మగుచుఁ
బ్రవహించు కావేరి • వఱలు చోటల దేశ, మును దాటి యవ్వల • ఘనుల వనతు

తే॥ లగు ప్రదేశబులం గాంచుఁ డలత లేక, యలను లెన్నుండు నఫలత • నందలేరు
కడచి ద్రవిడభాషను పేరు • గాంచినట్టి, పాండ్యదేశంబునకుఁ బొందు • వ్లవగులార!
మ॥ మలయాద్రిం గల యాయగ స్త్యమునిని • రాజించు భామాన్పుర
త్కలనా ద్రావిడ సంఘముం గనినఁ ద • ద్భాషా సుధామాధురీ
కల నాదం బది క్రమ్యజిల్లుటకు నాఁ • కం గూర్చుం గాఁబట్టి మీ
రల శై లంబున కర్థి మొక్కి చనుడి • యంభోనిధి దాఁటఁగఁ. ౭౨౦

సీ॥ దారిలోఁ బ్రకృతి సౌం • దర్య పూర్ణంబగు, దరులతో విలసిల్లు • తామ్రపర్ణి
ద్విరద పోతంబులు • విచ్చలవిడిఁ జరి, యించు సానువుల మ • హేంద్రనగము
కలవు వానిని గాంచి • కడచి యవ్వలఁ జూచి, నెలలోన మరలి రా • వలయు ననుచు
సుగ్రీవుఁ డాజ్ఞ యి • చ్చుట గాంచి రాఘవ, ప్రవరుండు కపివీరుఁ • బవనసూను

తే॥ నక్షయ కటాక్ష వీక్షణ • మాన్చి యరసి, యతనిచేఁ గార్యసిద్ధి యా • నని గ్రహించి
యేకతమఃనకుఁగొనిపోయి, యెలమితోడఁ, గొన్నియంగమచ్చముల వాఁ • క్రువ్వఁదొడఁగె

సీతా సౌందర్య వర్ణనము.

శా॥ క్షీ.రాంభోనిధిఁ బుట్టు విద్రుమ లతా • చేచ్చదంబులం దెచ్చి సౌం
పార్థ లత్తుక పూసి చంద్ర దశకం • బాపై నఁ బొందింప నే
తీరా నవ్వేధిఁ గాలి వ్రేళ్ల మరు ధా • త్రీపుత్రికం గావునఁ
నీరేజాదులు సాటిగావు వినుమా • నిక్కంబుగా మారుతీ! ౭౨౩

మ॥ మెఱుంగుంబోడుల నింపు సౌంపెనఁగు న • మ్మిఁగాళ్లకుఁ నత్కపుల్
తెఱఁ గొప్పం గమతంబులఁ నదృశరీ • తిం బోల్చి వర్ణింతు చ
కైరకంఁబు మధురంబులౌ పలుకులం • గీలించు చంద్రాన్య కా
యుఁబౌ సామ్యము దెల్పు టజ్జత యగుఁ • న్మానోపమం బొటచేఁ.

మ॥ విలింపంగ నశక్యమై తనరు పూ • విల్కాని చేయమ్ము లీ
లల నొప్పారెడి సీత జంఘలకుఁ బో • లం జూచి విద్వాంసు లా
కలనం దెల్పెడి శాలిగర్భము నివం • గంబుఁ మహాగ్రాహముఁ
దెలుపం గల్గెడు మోదమేది? త్రిజగ • ద్విఖ్యాత వీరోత్తమా! ౭౨౪

తే॥ కలికి సాబగు నీరోమోరు, వులకుఁగవులు, నహజముగఁ దెల్పు కదళికా • స్తంభములను
తోలుతనె జయించె నన వేఱు, తొడరి తెలుప, నుపమ లేదయ్యెజగమునఁనూహసేయ

తే॥ కంచుకము దాల్చు చక్రవా • కముల సౌరు, పసిఁడిగిండ్ల మెఱుంగును. పరఁగఁగల్గు
కుచభరంబున నసియూడి • కునియ కౌను, కలదు లేదను తత్త్వంబు • కరణి నొప్పు.

ఉ॥ సౌవృహళముఁ జగతి • సాదనచేసి గడించి బ్రహ్మయుఁ
నిష్ఠను మెచ్చులాడులను • నేర్పున నృప్తి యొనర్చుచుండె బిం

బోష్టి తను ప్రకాశమున ♦ నొప్పుగఁ గానఁగరాదు కాను నే
నుష్టుగ నంటియే కలుగు ♦ చొప్పు గ్రహింతు నిజంబు పావనీ! 2౨౮

మ॥ పటపత్తంబును వెండిపల్లియరమున్ ♦ వర్ణాటఁ డంకించి వ్రా
యుటకుం గూర్చు పటంబు నద్దము కవి ♦ ప్రోక్తంబులై యుండు ని
చ్చొట నవ్వానిని పోల్చి పల్క నుపమా ♦ స్తోత్రంబులొ మైథిలీ
పటు భవ్యోదర పద్ధతిం గనెనచోఁ ♦ బ్రజ్ఞాధనీ! పావనీ! 2౨౯

శా॥ సంద్యావర్తపు మధ్యరంధ్ర మది గాం ♦ చక్ష సౌరుగా నుండినన్
నింద్యంబౌ నుపమానమా గుణవతీ ♦ నిమ్న స్ఫుర న్నాభికిన్
సంద్యోతంబగు ద్యో నదీ విమల వా ♦ స్సంఘాత జావర్త మా
నంద్య ప్రక్రియఁ గాంచి నాడ నది యె ♦ స్తున్ వచ్చుఁ దత్సామ్యమున్.

తే తరుణి నూఁగారు నాప్రాణధార యనియె, తలఁపు మది కౌసులతయెగు-దలకుఁబ్రాణి
యలమ నొఱగినీకుంచు మాఁతాకుఁబోలు, ననుచుఁ దెలుపంగఁదగునాశుఁగాత్మజాత!

చ॥ దళముల రాపిడిం దనువు ♦ దద్దురు వోవున యన్న శంకతో
జలజము నుండి వెల్వడిన ♦ సాగరకన్యకకున్ వశిత్రయం
బిలఁ గల ముద్దరాండ్ర నసి ♦ నింపును సొంపు హరించు కీరితిన్
సులలిత రీతి వ్రాయు జయ ♦ సూచక రేఖలొ నాఁగఁ బొల్పెడిన్. 23౨

చ॥ కనకపుగిండ్లు పోల్పడవు ♦ కందుకముల్ సరిరావు చక్రవా
కిని జత పొందియుండదు చి ♦ గిర్చిన పూవుల కుచ్చు లారహిం
గాన వెడనీరు కాయలును ♦ కూడవు పో చదరంగకాయలుం
బాసరవు కల్కిచన్నులకుఁ ♦ బోలిక కన్నడదయ్యె నింతకున్. 233

ఉ॥ లేవెదు రిక్షుదండములు ♦ లేమ భుజంబుల సాటి యెంచి నే
నావించి త్తతన్ గనుల ♦ స్రవణులు రాల్చుచు నుండుఁ గాని యా
దేవి భుజంబు సాటియగు ♦ తీరు గనుంగొన నేరనైతి వా
పోవక యుక్కు గుండియను ♦ పొందినఁ గాదె వచింప నిమ్మిగున్. 23౪

తే॥ అతివ ముంజేలికిని సామ్య ♦ మరయలేదు, దిరిసెనయును కాఠన్యమై ♦ పరఁగు మకర
వీణియయు సరికాదికఁఁబృథివియందు, సౌష్ఠవము మించి యొకఁడున్నె ♦ సౌష్ఠవంబు

తే॥ ఎఱ్ఱకంకేలి చివురుల ♦ నెన్న నేల? కల్ప కిసలయములు నవ్య-కమలజములు
నందెలు ధ్వనింప నందమా ♦ నడుగు జతకె, సాటిరావనఁ గేలకుఁ ♦ జాటఁదగునె?,

చ॥ చిలుకల ముక్కులున్ జెలువ ♦ నీత నఖద్యుతిఁ బోలలేవ యం
చలికులవేణు లాలిగొన - నమ్ముఖవైరము నూని కిన్నమైఁ

జలుకలు నేటికి విడక - స్త్రీల ముఖంబులె యంచు దొండలం
దొలుదుచుఁ దృప్తినొందుననఁ - దూఱొని సామ్యమి కెందు దెత్తునో? 232

చ॥ కర చరణంబులం దనియఁ - గాంచెడుచో మదిఁ దట్టుచుండుఁ దా
మరసము లట్టులే చెలువ - మంగళ కంఠము గాంచువేళ నె
చ్చరముగఁ బోక వృక్షమును - శంఖము జ్ఞప్తికి వచ్చుచుండు నా
సరసిజనేత్ర యందమును - సాటి గనుంగొని నిశ్చయింపుమా. 23౩

తే॥ వెలది నోటికి బగడంబు - బింబ ఫలము, నెట్టుగలువ బూరుగుపువ్వు - నిలద్రగోప
మును పలాశమమంబుఁ దెల్లని వెయగుట, నుపమకాలేవు తననోరె - యుపమయగును

తే॥ ఎఱ్ఱ యమృత మెఱ్ఱని తేనె - యిలను లేవు, తలఁచు మాత్రాన నవ్వి మో - దంబు నిడవు
తెఱవ యధరంబునకు సాటి - ధరణి లేద, యేది చెప్పిన గౌరవ - హీనమచుమి. 2౪౦

ఉ॥ జానకి దంతపాళికిని - జాజులు ముతైనరుల్ స్ఫుటంబులై
జానగు నెమ్మి యీకల పి - సాళి బుడంబులు సాటి యన్నచోఁ
దేనియతోడ వారిధి మ - థించి గ్రహించిన వెన్నతోడ నా
మానిని వాశ్యజాలము న - మానము చేసి వచించుటయగుక. 2౪౧

ఉ॥ ఊనరవెలియున్ దిల సు - మోన్నతియున్ మఱి నీరు గుబ్బియున్
నాసికతో నమాన మన - నానెముగా జగి లేదు వానికిన్
వాసపు చిత్రకారుఁడును - వ్రాయఁగలేడట గాన జానకి
నానను గాంచియే ననుపు - నౌరు నెఱుంగ నగుక మరుత్తుతా! 2౪౨

ఉ॥ వంగిన వంగ చిక్కుడును - వ్రాలనుశ్రీయును ముంతమామిడిక
పొంగుచుఁ జాటి బాలకులు - పోలికగాఁ గొనువారు పండితో
త్తుంగులు పల్క వెఱ్ఱులని - త్రోవఁగవచ్చును కుండలంబులే
యంగన వీనులై జనన - మందె బురాత్త తపః ఫలంబుచే. 2౪౩

ఉ॥ శ్రీవతివోలె నల్లనయి - తీరపయోనిధి బోలఁడెల నె
యేపగు వాలు వాడిమి జ - యించిన కన్నుల మేల్గిరిమన్
దేపకుఁ దేప గాఁగ వెయి - తేపలు చూచినఁ దృప్తి లేదు నీ
చోపమమా నముద్రమితి - యాహకు నందదు పోల్చి తెల్పఁగక. 2౪౪

ఉ॥ సామ్య మొకింత యుండినను - చాటి వచింపఁగవచ్చు సాజ్ఞై
రమ్యములైన పోలికల - రాణ రహింపదు పూవు టమ్ములన్
గామ్యముగా రహిందొడుగు - కాముని చాపము రెండుకోమ్ములన్
నమ్మ గుదారతం గొనవు - జానకి బామ్మల పోల్కిఁ దెల్పఁగక, 2౪౫

చ॥ చెలువము గల్గు తామరల - సిగ్గిలజేయు పదంబులొప్పు నా
చెలువ లలాట లావణిక - సీమ ద్వితీయవిధుండు కాంచి నీ
గ్గిలి నెఱి పున్నమందునను - గీడ్పడి యెల్లదినంబు తెచ్చు త
గులు గొనఁడేని వానినొక - కోపునఁ బోల్చుగవచ్చు మారుతీ! 2౪౬

ఉ॥ వారక కానఁజేరు పిద - పక్ష వసజాక్షికి దువ్వి పేరలం
కారము సేయుచుండు చెలి - కఁజెలు లేరుగదా? యటుండ నా
వారిజనేత్ర నై జమగు - వక్రత నొందిన ముంగురుల్ మనో
హరిత నొప్పు; నీలమణి - యందము నొల్లపు సాటిగాఁ గొనన్. 2౪౭

అ॥ వానమబ్బుచిగురు - వంగిన విండ్లు ము, నై నన వస్తువుల ని - శాధిపతిని.
గూర్చి బ్రహ్మచేసె - గొమ్మ నెమ్మోము నీ, వచటఁ గాంచు నప్పు - డరయ్యఁగలవు

ఉ॥ సన్నని వస్తుజాలమును - సాంద్రముగా నొనరించినట్లు మ
బ్బు న్నెఱిగట్టి తావియును - పొందఁగ ధూపమువెట్టి క్రమ్మఱు
జెన్నుగఁ గప్పనీట జిగి - చేసి రుటంబుగ మోపు గట్టి నం
పన్నత వ్రేల వైచిన క్ర - మంబున నొప్పుఁ గురుల్ వెలదికిన్. 2౪౮

చ॥ కమలము ముండ్లు గల్గినది - కంజవిరోధికి మచ్చయుండు నీ
క్రమమునఁ జూడఁ జూడఁగ జ - గమ్మున మేలగు వస్తుకోటి యం
కము నొకటేని పొందినవి - కాని విదేహతనూజ యెట్టిలో
పము వహియింపకుండునది - పావని! కాంచియె నిశ్చయింపుమా. 2౪౯

ఉ॥ అద్రిజలోనుగాఁ గలుగు ♦ నంగన జాతికి నుండఁదగ్గ సా
ముద్రక లక్షణంబు లవి ♦ పూర్తిగ లక్ష్మికి నుండఁబోవు త
ద్భద్ర గుణంబులెల్లఁ బరి ♦ పక్ష దశన్ గడియించి చెందె నా
భద్ర గజేంద్రయాన నవి ♦ పావని! నీకట నానవాళ్లగున్. 2౫౦

ఉ॥ పిల్లనగ్రోవి కోకిలము ♦ వీణియ కీరము గోరువంక నా
నెల్లడఁ గ్రమవాక్కులకు ♦ నేర్పడఁ బోలిక గూర్పు వస్తువుల్
కొల్లగఁజేసి యానలువ ♦ కోమలి వాక్కులఁ గూర్చె; బోలికన్
జెల్లరె! యింకదాఁక మఱిచేయఁడు చేయునొ యేమె మీఁదటగా? 2౫౧

ము॥ పరగన్ జానకి కప్రవాక్కులకు నౌ ♦ పవ్వుంబు లార్జించుచో
దొరకుం దేనియ పాలు మున్నగునవా ♦ త్రోవన్ నిచారింప దే
వరలాహరము గల్గుఁగాని యవి జి ♦ హ్వంద్యస్తి గావించు నా
హరువౌ వాక్కులఁబోలె నించునొకొ సర్వాంగీ సౌహిత్యమున్. 2౫౨

సీ॥ సారసాశరముల • సంచరించుటయందె, యులవాటుపడిన రా • యంచగములు

నారై న లేజవ్వ • నంబున విలసిల్లి, వనములఁ దిరుగు హ • స్తినచయమ్ము

తీరై న నడకలఁ • దీరినవని నీత, నెమ్మి నడకఁ జోల్ప • సమ్మతింప

ధారావిశుద్ధిచే, • సౌరుగాఁ జదువంగ, విన నింపుగూర్చు క • విత్వములు

తే॥ పండితవరోఽన్యులు రచించుఁపద్యగతులఁ, బోలియొయ్యారమును సొంపుఁపొంపుగలిగి
యుల్లసిలును జానకీ • యువతి నడలు, పరమ పావన చారిత్ర! • పవనపుత్త్ర! ౭౫౪

సీ॥ మావి చిగుళ్లు ని • మృతముగ నెల్లప్పు, డొక్కటే తీరున • నుండలేవు
బంగారు వెతఁజెంది • వన్నియ చెడిపోవు, రత్న కాంతులు మగ్గి • రాపునొందు
సాదామినియు విని • శృలత నుండంగ జంకి, మొగుళ్లుల డాఁగురు • మూఁతలాడు
వనజముల్ నెనుకంజ • నై చి నీటను డాఁగు, నీత మైచాయకు • స్థిరముగాఁగ

తే॥ నొక్కటేనియు నుపమానఁమొత్తిపలుకఁ, దగినయదిలేదు తెలుపంగఁ,దలఁపుగొన్నఁ
దని శరీర వర్ణమె చుమీ • తనకు సాటి, యనఁగవచ్చు జగద్దేయ! యూంజనేయ! ౭౫౫

శా॥ ఈ లోకంబున జానకిం దొరయు స్త్రీ • లే లేరు లేరంచు నీ
వాలోచించి దృఢాత్మకుండవయి న • మృగిణి సన్నేపణా
లోలత్వంబున నేగి ధాత్రిసుత నా • లోకించి యా చాయగా
నీలో సమ్మిక దోచుచోఁ గదిసి మ • న్నింపంగ మాటాడుమీ. ౭౫౬

చ॥ జనకుని యాగముం గనెడి • చక్కటిఁ గొళికుతోడ వచ్చు నాఁ
డనువుగ మేడమీఁద నడ • యాడుచు నుండిన యూమెఁ గాంచి నే
మనమున నారటంపడితి • మానిని మిన్నయు నన్నుగాంచి కం
తుని పరి కోర్వలేక నిసి • దూపిలు చుండెను దానిఁ దెల్పుమా. ౭౫౭

మ॥ భవకోదండ విఖండన క్రియను ని • ర్వర్తించు టాలించి యా
నవ కందర్బుండె యూనొ కాఁడొ యనుమా • సంబయ్యెఁ గాకున్న నూఁ
కువ జీవంబుల వీడనుంటి నెని నా • కుండెల్వె, దర్వాతఁ దే
కువ సీవార్తను నమ్మకంబొదవ వా • క్రువ్వందగున్ మారుతీ! ౭౫౮

మ॥ ఘన మత్త ద్విప కుంభయుగ్మము క్రియన్ • గర్వంబుతో నొప్పు స్వ
స్తన దుర్గంబుల మోవలేక యనఁదె • జవ్వాడు మధ్యంబుతో
జనకాస్థానముఁ జేరవచ్చు తరుణిన్ • సాదామినీ వల్లికన్
గను విన్నాణము గూడ నాయమకు వే • డ్కం దెల్పుమా మారుతీ! ౭౫౯

ఉ॥ కానకు నేగుదెంచు తటిఁ • గాంతయు వెల్వడ నింతదాఁక న
నాథసముతోడ నాకుఁ బరి • ణామ సుఖంబులఁ గూర్చుచుంటి వీ

పై సభికార్తి గూర్వ జల • పట్టితివా? యన నాభుజంబులన్
మానుగఁ గూర్చుకొంచు వ్యన • నమ్మును పూనుట జ్ఞప్తి నేయుమా. ౭౬౦

ఉ॥ రాజ్యరమం ద్యజించుచు న • రణ్యము చేరఁగనున్న నాథ! నీ
ప్రాజ్య సుఖంబు లన్నిటికి • భంగము నేఁ గలిగింతునేమి? నక
ద్యాజ్యమునేయ సర్వము ను • ఖాన్పదమై చనునేమి? యంచు సా
యుజ్యముకై తలంకి నెగు • లొందిన చందము దెల్పు మారుతీ! ౭౬౧

చ॥ పురమును వీడి కానలకుఁ • బోయెడివేళ సుధాంశు మండఁ
బారసెడు కోట వాకిలికి • నొప్పుగ వచ్చెడు మున్నె పాదముల్
విరచిరవోవ నిచ్చి 'యట • వీసలి యెంతగ దవ్వో' యన్న భూ
వర తనుజాతకిద్ది విసు • వాసము పుట్టఁగఁ బల్కు మారుతీ! ౭౬౨

మ॥ అని యారీతిగ నానవాళ్లు గల వా • క్యంబుల్ నిరూపించి పా
వనికిన్ ముద్రక నిచ్చి కార్య మెదియుం • బ్రత్యూహము లేక గ్ర
మ్మన గావించి ప్రమోదదాయివయి ర • మ్మా యంచుఁ బల్కున్ మరు
త్తనయుం డాదట మొక్కి రామ కరుణా • దర్శోద్ధతిన్ వెల్పడెన్. ౭౬౩

మ॥ పర దేహ కీతి వాహినీ హలమునన్ • భంగించి భాస్వద్యుత
స్కర సన్యంబులఁ బంటవెట్టుటకు ను • త్సహంబుతో నంగదా
ద్యరి దుర్వారులు కీశరాడ్వరుని న • ప్రాశ్వాన్వయాబ్ధిక్షపా
కరులన్ వీడ్కొని మొక్కి వెల్పడిరి వ్య • గ్రనూర్ధ్వఁ గుప్పించుచున్.

౧౧ బిలనిర్గమన పటలము (౭౪)

తే॥ తరణిసుతుని యాదేశ హూఁ దలను దాల్చి, యంగదాదులు వెడలు నానంతరంబు
తక్కు దిశలకు విసతాది • తరుచరులును, పరపు నుత్సాహాగరిమతోఁ • బయనమైరి.

తే॥ తక్కుదిశల కేగినవారిఁ • దడవనేల? పట్టుదలతోడ దక్షిణా • పథముఁ జేరు
నంగదాదులు చనిచని • యవనిజాత, వెదకు తమితోడఁ జేరిరి • వింధ్యగిరిని. ౭౬౬

ఉ॥ * చెందిరవన్నెతో మణుల • చెన్నగు కాంతులతోడ సాంద్రమై
సందియ వన్నియం జలుకు • చక్కని యంబరమట్లు వెల్లుచున్
జందురు నిర్భరంబులను • సర్పచయంబులఁ బొందియుంటచే
నిందు ధరాగ్రచూడమను • నేడ్డెఱ నొప్పిన వింధ్యఁ జేరుచున్. ౭౬౭

చ॥ గిరి కుహరంబులున్ మణి వి • కీర్ణ విభాసిత సానుదేశముల్
గురు శిఖరంబులున్ వెదకె • గోత్రుల మూఁతలు పెక్కు నాళ్ల కే

సరయంగరాని యా కుధర ♦ మంతయు నొక్క దినంబులోననే
పరవుచు నెందు చూచినను ♦ వాసర సేనయె తోచునట్లుగాఁ.

2౬౮

చ॥ పుడమికిఁ జేలయకా నుదధి ♦ పొంకము నొందిన కీశరాజి యూ
పుడమికుమారి మించులను ♦ భూషలఁ దాల్చిన కారుమబ్బునా
నడరు కురుల్ ప్రకాశిలు వ ♦ రాంగిని రాముని రాణి రోయుచుగా
విడువక వేసటం గొనక ♦ వింధ్య గిరింద్రముఁ జాట్టి రత్తటికె.

2౬౯

ఉ॥ కొందఱు వ్యోమమందెగసి ♦ కొందఱు డిగ్గుచుఁ గొంద తెక్కుచుగా
గొందఱు కంజముల్ గుహలు ♦ కొందఱు శుద్ధ జలాశయంబులగా
గొందఱు నిర్ఘ్న రీ దరులఁ ♦ గోరిక రోసిరి చూడకుండు తా
వందునఁ గల్గునేని యది ♦ యంబుజ సంభవు నృప్తి కానిదే.

22౦

చ॥ పృథివికి మేల్మీగూర్చి ఫల ♦ విస్తృతిచేఁ బాగడొందు దక్షిణా
పథమున మైథిలిక వెదకు ♦ వాసర వీరులు, కారు మబ్బులుగా
బ్రథితముగా లులాయములు ♦ భాసీల గుర్రెఱుంగంగరాని య
విధమున నొప్పు సర్మదను ♦ వేగమ డాసిరి ప్రీత చిత్తులై.

22౧

క॥ అంచలు క్రీడించెడి ప, ట్లంచితముగ దేవకాంత ♦ లాడెడు చోట్లుగా
గాంచిరి మధువానిన యల్లి, సంచయములు రొదలు సేయు ♦ సముచిత తలముల్.

సీ॥ ధరణిజాన్వేషణ ♦ తత్పరులగు కపుల్, నల్ల పైకతమును ♦ నారు కురులు
నీలాలకములను ♦ రోలంబ సంతతుల్, ముసరిన ముఖ తామ ♦ రసచయములఁ
దరఁగలు త్రోవఁగా ♦ దరుల సరులుగాఁగఁ, గొదరు ముత్రైములను ♦ రదనములను
హంసయానంబుల ♦ హరిణ నేత్రంబులఁ, గనిన వారలె కాని ♦ కలికిమిన్న

తే॥ గాత్రమును పూర్ణ ముగ నెందుఁ గానరై రి, తనిలి మదకరులును కరే ♦ బువులు గలిసి
మదము తోడఁ గ్రీడించు సర్మదను దాటి, యవలికిం బోయి రెల్లడ ♦ సరయు నాన.

ఉ॥ రత్న మయూఖరాజి జిగి ♦ రాజులు శృంగములందు పుట్టుచుగా
బ్రత్న పథంబులగా వఱులు ♦ పావనులంబలై బాటు నిర్మరుల్
నూత్నరుచుల్ తొలంకు సుమ ♦ నో వర ఫేటము హేమకూటముగా
యత్నముతోడఁ గీశులు ధ ♦ రాత్మజ రోయఁగఁ జేరి రాదటగా.

22౨

తే॥ పరిసరంబుల యందున్న ♦ తరులు గిరులు, తక్కు వస్త్ర జాలంబులు ♦ తమ నివర్గ
వర్ణముల వీడి యెరఁ జింపగది వెలుంగు, చుండుఁ గాన స్వర్గంబుతో, నొప్పుమీఱు

తే॥ అచట పసియించు నృగపక్షినిచయములకు, సందుగల హేమరజముపై నంటికొనఁగ
మోటువందలి వస్తువుల్ ♦ మెఱయు లీలఁ, గాంచనమయంబులై ప్రభాకరములయ్యె.

క॥ బంగారు రేణువులతో, రంగారు జలంబు పద్మ • రాగ మణులతో
డం గూడి పాట నగ్నిఁ గ, రంగిన బంగరువుతో • రాజిలు గిరియున్ 222

తే॥ కమ్ర విద్యాధరాంగనా • గానరవము, నిర్జరీ నటచ్చరణ స • న్నియతరవము
ఘీంకృతులు గర్జనములు ప్ర • కీర్ణమగుచు, హేమకూటంబు గౌరవ • హృద్యమయ్యె

తే॥ దనుజు వానస్థలం బిందు • తనరు ననుచు, ధరజ గప్పడునంచు మో • దమున నుబ్బి
కొంద రాడిరి నెగసిరి • కొంద ఆసుర పైని కోపానఁ గనులెట్లు • పఱచినారు. 22౯

తే॥ ఈమహీధరమున గోల • నేణనేత్రఁ, దెలియఁగలము రాముని చింత • దీర్పగలము
పొదఁ డనుచు నుల్ల ముప్పొంగ • వెదకఁగోరి, గిరివరం బధిరోహించి, కీశవరులు, హం

తే॥ జరగు చుండఁగఁ గనికరి • శరభ సింహ, భల్ల శార్దూల నికరముల్ • భయము నెంది
పొదలఁ దూతుచు నుండఁగఁ • బూవుఁబోడి, వెదకి కానఁగ నేరక • విసుపు పుట్ట.

ఉ॥ అంబర చుంబితం బయిన • యగ్గిరి యంతట రోసి క్రూర న
త్వంబుల కాకరంబయిన • పర్వత మియ్యది దైత్యనాథు వా
సం బిట లేదటంచుఁ గపి • సత్తము లయ్యెడనుండి క్రిందికిం
బంచిన చండ వేగమున • వచ్చిరి క్రమృతీ దేవిగానమిన్. 2౩౨

తే॥ అంత నంగదాదులు సైన్య • సంతతిఁగని, మీరు పడమటి తీరంపు • మేదిని ధ
రముల వెనకి మ హేంద్ర పర్యవ్రాజమునందు, మమ్ము గలిసి కొనుం డని • నెమ్మి నంపి.

ఉ॥ పావని జాంబవంతుఁడును • వాలిసుత ప్రభృతుల్ జగీషువుల్
ధీవరు లొక్కఁడాయఁ దొలి • దిక్కుగఁ బాయ వహించి పోవుచున్
ద్రోవను వారి శూన్యమయి • దుస్తరమై హరిదస్వఃడేనియుం
బోవఁగ జంకు కొంకు గొను • పోట యెడారిని గాంచి రొక్కెడన్ 2౩౪

చ॥ మృగములు లేవు పక్షులును • వృక్ష లతాదులు లేవు రాలు నీ
ఱుగఁ బయి కేగుచుండు నట • రోసిన వెల్పలినుగిడి వచ్చునే
తెగ యగు వస్త్రవైసఁ బడి • తెల్లి పడంపడి బూది యశాచు నా
శుగమునఁ జేరి పైకెగయు • నూత్ము రజంబగు; వేటు లేదటన్ 2౩౫

చ॥ తెలియక యేగినట్టి కపి • ధీరుల యింద్రియ రాజి బెగ్గిలన్
దెలివియు నామమాత్ర మగు • దేరఁగ గాత్రము లుక్కి దూపిలన్
బాలుపతి తప్తకుంభమున • బ్రుంగి తపించెడు పాపులంబెన్
వెలవెల పోయి తాపమున • వెక్కనపాటు వహించి రయ్యెడన్. 2౩౬

ఉ॥ నాల్గులు వెల్లఁబెట్టి చర • ణంబులు బొబ్బలు. వోవ. స్రుక్కుచున్
బల్కఁగ లేక కాలిడఁగ • బాధల నొందుచుఁ దూలి సోలుచున్

నిల్కడ దప్పి బాణలిని • నివ్వరి పేలల మాడ్కి మాడుచుక
బెల్కుటి జీవితాశలను • వీడిరి తప్పెడు త్రోవ లేమిచేక. ౨౮౭

ఉ॥ ఆశ్రయమంద నీడ యిను • మంతయు లే దనువునీ తొఱంగుటే
ప్రశ్రయమందఁగాఁ దగిన • పద్ధతి యంచుఁ దపించి తీసిచే
నేశ్రమ మందియైన వెలి • కేగఁ దలంచి కడంక సేయఁగా
నాశ్రమరీతిఁ గన్పడె గు • హముఖ మొక్కటి యంత వారికిక. ౨౮౮

చ॥ ఎడరునఁ గల్గు నీయెడరు • నేక్రియ దాటఁగ బాలు వారమో
పుడమికుహారి నేపగిది • బోయి కనుంగొను వారమో కటా
యెడవు నెఱెట్టులో కడచి • యేగి గుహ ముఖమందు చొచ్చినక
బడలిక వోవు భూసుతను • బాలిశుఁ డచ్చట దాచెనేమొకో? ౨౮౯

చ॥ అని పలువంతలం బడుచు • నా కపిముఖ్యులు తమ్ము భాస్కరుం
డనువుగఁ బట్టి దప్పికయు • నాకలి దీటఁగ మ్రింగు నన్న భీ
తిని గొని సేమమందు పగి • దిం గని చీకటి గుంపు లిచ్చటక
దనుకఁగ డాఁగె నన్న క్రియఁ • దారు గుహంగని చొచ్చి రత్తటిక. ౨౯౦

ఉ॥ పోయిరి కొంతదవ్వు మఱి • పోవఁగలే కడుగై నఁ బెట్టఁగాఁ
బోయిన మార్గముక మఱియుఁ • బోవఁగ మార్గము తోఁపలేదు వ్రే
గై యిరవొంది పేరి విల • యంబు గడింపని చిమ్మచీకటిక
దాయము నొంది యొండురుల • దాయఁగఁ జూడఁగ లేక యూర్పుచుక.

క॥ కర్తవ్యంబును విస్మరించి తత ది • గ్రాహితాత్ములై భీతిమై
నా ర్తత్రాణపరాయణాత్మక! జగ • త్రాణప్రియా! కావవే
మూర్తంబై తగు కాశరాత్రి పగిదిక • మ్రొగించి బాధించు నీ
యూర్తిక మాన్పఁగ నీవ దిక్కని కపుల్ • ప్రార్థింపఁగా నాతఁడుక. ౨౯౧

క॥ మీకుక జీవము లిచ్చెదక దిటవుమై • మీరెల్లరుం గూడి నా
తోఁకం గట్టిగఁ బట్టికొంచు వెనుకక • దోయంబుగా రండు శో
కాకంపంబులు మానుడం చతఁడు మా • స్తాభోజముల్ చాచి ఘో
రాకారాంధక మార్గముం దడవె నం • ప్రార్థించి నీతాపతిక. ౨౯౨

తే॥ ఆశుగ సుతుండు దొడ్డ దే • హంబుతోడ, మెఱుపుఁబోలిన పోగుల • విసిమి తనకుఁ
ద్రోవఁ జూపుచుఁ జీకటిఁ దొలఁగజేయ, వేగ నడచెను ప్లవగులు • వెంబడింప ౨౯౩

కపులు స్వయంప్రభ మేదను కాంచుట.

చ॥ కపులు బిలంబులో నడచి • కాంతి జగ త్రోయి కిచ్చుచుండు నా
తపనఁజె నిన్ని పాలన వి • ధమ్ము నొనర్చు పురంబా? స్వర్గముం

ద్రవగొను చందమొంది జిగి ♦ రాజులు లచ్చి మొగంబా? నా ననం
తపనము గూర్పు పట్టణము ♦ దాపునఁ గాంచిరి మోదితాత్ములై. ౭౯౪

ఉ॥ కల్ప కుజంబులం జెనయు ♦ కాంచన వృక్షములున్ మనోహరా
నల్ప లాశయంబులు మ ♦ హా రజత స్ఫుట గోపురంబులున్
వేల్పులు విస్తయంబుగొను ♦ వేశ్యములున్ దనరారఁ గ్రవ్య భు
క్తిల్లి మయుండు స్వేచ్ఛగొని ♦ చేసిన యప్పుర మెన్న శక్యమే? ౭౯౬

తే॥ ఇంద్రు నమరావతియు దానికీడు గాదు, సూర్య చంద్రుల కాంతులుఁచొరకయున్న
సాధ శిఖర ఖచిత మణి ♦ జాలకాంతి, చీకటులఁ దోలుచుండు ని ♦ శ్లేషముగను.

చ॥ తగ భువి సంస్తుతించు బహు ♦ దాన నిహర్తల భూమి భర్తలం
బొగడిన సత్కవింద్రుల న ♦ మున్నత గేహములందు పచ్చపా
న్నగలును కీలు మంచములు ♦ నాణెపు వస్త్రములున్ సుగంధముల్
జిగిబిగి నుండు పోల్కి విల ♦ సిల్లెను తత్పుర వైభవ క్రియల్. ౭౯౮

చ॥ పనగొన గల్లుగల్లును ర ♦ వంబుల నించెడు గజ్జె లందియల్
మిసిమిగలట్టి పాదముల ♦ మించి చరించు వరాంగనామణుల్
రసికత గల్లు పూరుషులు ♦ రాజుకుండుటచేత నప్పురం
బనువులు లేక ముద్దయిన ♦ హాటకపుత్రిక నాఁగ భాసితై. ౭౯౯

చ॥ అమృతముకంటె నింపింప ♦ యన్నము ద్రావిడ భాషఁబోలు రు
చ్యములగు తేనెలున్ సురయు ♦ స్వాదుఫలంబులు తావినించుచున్
దుమదుమ లాడు జిహ్వలకుఁ ♦ ద్రుప్పును డుల్చు విధాన నొప్పుచున్
శ్రమగొని వచ్చు వారలకు ♦ స్వాగత మిచ్చుచు నుండె నయ్యెడన్. ౮౦౦

మ॥ హనుమ జ్ఞాంబవ దంగదాదులు ముదా ♦ యత్తాత్ములై యాపురిన్
మన శత్రుండగు రావణాసురుని న ♦ ద్యౌబుండఁగా నోపు సీ
తను కాంచంగలమంచుఁ గౌతుకముతోఁ ♦ దద్దార్గర సీమన్ సుఖం
బునఁ జొత్తెంచిరి వీధులం దిరిగి రా ♦ మోదంబు క్రుంగంబడన్. ౮౦౧

తే॥ నరులు సురలును లేరు దానవులు లేరు, ప్రాణులును లేవు రూప చిత్రములు లేవు
మఱియు యాథార్థ్య వస్తువు ♦ తెఱఁగు లేదు, వట్టిపురమునఁ దిరుగాడఁ ♦ వానరాలి.

సీ॥ నడబావు లుండెను ♦ నలినాకరములుండె, దావులు వెదజల్లు ♦ తావు లుండె
నుత్పలాక్షుల మంజు ♦ లోక్తులఁ దెలిపెడి, శుక షిక శారికా ♦ నికరముండె
గలహంసలుండె ద ♦ త్కలీత సుఖంబుల, ననుభవింపంగఁ దొ ♦ య్యలులు లేరు
వానరు లాపుర ♦ వైఖరి యంతయు, నరసి మాయూదృశ్యమనుచుఁ దలఁచి

అ॥ భోగి భూమి యనుచు ♦ బుద్ధి నూహించుచు, నగును కాదటంచు ♦ సరగలి గొని
తుదకు నిద్రి శుద్ధ ♦ పదము స్వర్గంబని, నిశ్చయించి మఱియు ♦ నిలకలేక ౫౦౩

సీ॥ స్వర్గలోకమె యైనఁ ♦ జాపు గలుగలేదు, జన్నముల్ నద్విధి ♦ జరుపలేదు
రణరంగమున నన్య ♦ రణమొందఁగాలేదు, జరిగిన విషయముల్ ♦ మఱవలేదు
సందేహమును నిమి ♦ పత్వంబు నున్నది, స్వేదంబు నున్నది ♦ చిత్రమయ్యె
నని తిచ్చ వడఁగ ఋ ♦ ఊఘ్యఁ డిట్లును రాము, దేవిఁ దెచ్చిన దొంగ ♦ పావి కపటి

తే॥ మనలఁ దగిలింప నుంచిన ♦ మాయ గుహయె, గాక వేజ్జేది? మన పాప ♦ కర్మ వశతఁ
జిక్కితిమి తప్పికొని పోవు ♦ చెన్నులేదు, చావు దప్ప దనుచు నోరు ♦ చప్పరించె. ౫౦౪

సీ॥ పావని యది విని ♦ భల్లుకేంద్రుని గని, మరలి వెల్వడుట దు ♦ స్తరముగాఁగఁ
దోచిన నగర పు ♦ త్త్రులఁబోలె ధాత్రిని, త్రవ్వి బిలముచేసి ♦ తలఁగి పోద
మటు గాదయేసె యీ ♦ పటుమాయ లొనరించు, దనుజుల మ్రందించి ♦ తలఁగి పోద
మంతరిక్షంబున ♦ నన నదిమేలని, యంగదాదులు పొంగి ♦ యంగవింపఁ

తే॥ బట్టణంబు లోపలి యెల్ల ♦ భాగములును, వనచరులు పరీక్షించుచుఁ ♦ జనుచునుండ
వినత తపమె స్త్రీరూపంబు ♦ గొనియెననఁగ, నొప్పజటిలస్వయంప్రభ ♦ నొకటఁగనిరి.

సీ॥ తరుణి వల్కులములఁ ♦ దాల్చి చక్రంబుల, పగిది బంగరు గిండ్ల ♦ భాతి నమరు
పాలిండ్లపైఁ బై టు ♦ వన్నె తొఱఁగి ధూళి, పటలి గప్పఁగ నొప్పు ♦ వాసియుండ
రక్తాంచలంబులై ♦ రాజిల్లు నేత దృ, ప్తులు నాసికాగ్రంబుఁ ♦ జూచుచుండఁ
బద్మాననంబున ♦ భాసిల్లి శ్వాసంబు, నణఁచి మధ్యం బెగ ♦ యంగ నిలిపి

తే॥ కేలుదమ్ములఁ దొడలపైఁ ♦ గీటుకొలిపి, శత్రు పట్కంబుఁ గూల్చియ ♦ క్షములగెల్చి
సాంద్ర దీర్ఘ కోమల శిరో ♦ జములు జడలు, కట్టి వ్రేల నిశ్చల రీతిఁ ♦ గ్రాలుచుండె. ౫౦౬

మ॥ కపు లామెం గని భక్తి భావన నమ ♦ స్కారంబు గావించి మేల్
తపముం బూనిన యీమెయే నిజము సీ ♦ తాదేవి యంచుట్టి మో
ద పరీతాత్మకులై నమీరసుతు చెం ♦ తన్నిల్చి పీక్షించి యీ
యపయే జానకి యానాకో తెలుపవే ♦ యన్నంత నాతం డనున్. ౫౦౭

ఉ॥ జానకి యంగ చిహ్నముల ♦ జానుగ రాముఁడు తెల్పె వాన నొం
డేనియు సీమేయందుఁ రహి ♦ యింపవు పెక్కు లింకేల? యెమ్ములం
బూనుచు దండ ముత్తైములు ♦ పోహణ చేసిన దండతో సమం
బేని విదేహరాజుత్వకు ♦ నీయమ సాటి యనంగఁ బోల్పడున్. ౫౦౮

చ॥ అని వచియించుచుండఁగ న్వ ♦ యంప్రభ యోగ సమాధినుండి మే
ల్కని యెదురం గలట్టి కపి ♦ కాంతులఁ గిన్న వహించి చూచి కాం

చన మయ పట్టనంబునకుఁ ♦ జక్కగ వచ్చిన మీర లెవ్వరే
ప్సనికయి యిందు వచ్చితిరి ♦ పల్కుడి యన్న వచించి రివ్విధి. ౮౦౯

ఉ॥ రావణుడ౯ దురాత్మకుడు ♦ రామునతిగ హరియించె మాయచే
దేవిని రోయఁబంపె జగ ♦ తీధవుఁ డాతని దూత లేము ధ
ర్మావన దక్షు నాజ్ఞగొని ♦ యద్రులు కానలు పట్టనంబులుగ్
భూ వివరంబులు నైమకఁ ♦ బోయెడు వారము సత్తపస్విసి! ౮౧౦

తే॥ అనుడు నామెయులేచిప్రియంబుమీఱఁ, గాంచి మీరాకశుభమగుఁగొక యనుచుఁ
గనులనుండి ముద్రశ్రువుల ♦ గాఱుచుండ, నొక్క యుత్కృత జనియింపఁ నుత్సహించి

క॥ పలుకుడి రాఘవుఁ డెచ్చటఁ, గలఁడని ప్రశ్నించునంత ♦ గాడుపుకొడుకా
జలజాక్షికి రాముని కత, దెలిపె సమ స్తంబు మిగులఁ ♦ దేటపడంగ. ౮౧౧

తే॥ విని న్వయంప్రభ నాతప ♦ మినకులేశు, చరిత వినుటచే ఫలియించె ♦ శాప మీఁగ
ననుచు న్నైన పానముల మృష్టాన్నములను, తనియ నిడె మృదావాక్కుల, వనచరులకు.

తే॥ అంత మారుతి యామెకు ♦ నర్థిమొక్కి, నీదు పేరేది? యీ పురి ♦ నేత యెవఁడు?
తపము సేయఁ గారణమేమి? తల్లి! తెలుపు, మనుడు నయ్యమ యిట్లుఁ హనుమఁగాంచి

ఉ॥ ఏణ ముఖుండు దొడ్డ దను ♦ జేంద్రుల శిల్పి మయుండు గేహ ని
ర్మాణ విశారదుండు జల ♦ మారుత భోజనుడై తస్కిచి నం
త్రాణ పరాయణుం డయిన ♦ బ్రహ్మ వరంబున నీ పురంబు గీ
ర్వాణులు మెచ్చఁగాఁ గొని ప్ర ♦ వాసము మాని వసించె నియ్యెడగ్. ౮౧౨

ఉ॥ దానవుఁ డంత హేమ యను ♦ దాని సురాంగనఁ బొందఁ గోరి నే
దానికిఁ బ్రాణమిత్ర నగు ♦ దానను కాపున నన్న మిక్కిలిగ్
దీనత వేడ నాయమను ♦ దేవజగంబుననుండి తెచ్చి యీ
మానిత కందరాన గుణ ♦ మానితుఁ జేర్చితిఁ బేర్చి గూర్చితిగ్. ౮౧౩

ఉ॥ కూరిచినంత హేమఁ గవ ♦ గూడి సురారుల శిల్పి ప్రేమ దై
వాట జలాశయంబులను ♦ పర్వత కందర సీమలగ్ మనో
హరి హిరణ్మయంబులగు ♦ హర్మ్య తలంబులఁ జాలకాల మి
చ్ఛారతిఁ దేలుచుండఁ జెలి ♦ సంగడి పాయక యింద నిల్చితిగ్. ౮౧౪

చ॥ నిలిచిన యంత దేవగణ ♦ నేత యొకానొకనాడు నాదు నె
చ్చెలి వసియించు చోటెఱిగి ♦ చిందఱతో నరుడెంచి యంతటగ్
బలియుని దైత్యకారువును ♦ వజ్రముతోఁ దెగటార్చి హేమపైఁ
దఱిగిని నీవొనర్చినది ♦ తప్పని కోపము చేసి మారుతి! ౮౧౫

ఉ॥ కోపముచేసి హేమఁగని ♦ కూడని యీపని యెట్లు కూరెనో
దాచక తెల్పుమన్నఁ గను ♦ దమ్ముల సంజ్ఞను విద్రుమోషి నక
జూపుచు దీనిచే నయిన ♦ చొప్పని చెప్పిన నన్ను గాంచి యీ
గోపతి యింద యొంటిమెయి ♦ గొందలమందఁగఁ జేసి నానతిక. ౧౧౯

ఉ॥ ఆనతిసేయ నాతని ప ♦ దాంబుజ యుగ్మము మీఁద వ్రాలి నా
పై ననుకంప యుంచి చెడు ♦ బంధ నిముక్తి యనుగ్రహింపవే
నా నతఁ డక్కనొక విడిచి ♦ నాతిరొ! రాముని యాజ్ఞ వానరుల్
జానకి రోయ రాఁ దొడరు ♦ సద్గతియంచు వచించె నాయనా! ౧౨౦

చ॥ ఇచట భుజింపఁగా ఫలము ♦ లిచ్చు కొలందిని గల్గుఁ బూయఁగాఁ
బ్రచుర పరీమళంబులగు ♦ బంధుర గంధ కలాప మబ్బుఁ బు
ష్పచయము భూషణంబులును ♦ వన్నియ వల్వలవెన్నియున్న రో
యుచు భవ దాగమంబు పోలు ♦ పొందఁగఁ గోరి లెపించుచుండితిక. ౧౨౧

చ॥ అధిక విశాలమైనది గు ♦ హంతర మంబర వీధి కేగుటే
విధమె యెఱుంగలేను దయ ♦ వేడెడ మిర లనుగ్రహించినక
బధము లభించు నేడనబ్ర ♦ భంజన సూనుడు లేమఁ గాంచి నే
బ్రథిత హితంబు చేసెద న ♦ పార గుణాలయ! చూచుచుండుమా! ౧౨౨

చ॥ అనవుడు సంధతామసము ♦ నందు మునింగి మనుంగ నున్న మ
మృనువున నీలంబున ద ♦ యామతిఁ గాచితి వట్ల యిప్పుడుక
వనితను మమ్ముఁ గావ నొక ♦ పద్ధతి చూడుమ యంచు వానరుల్
పనివడి వేడ మారుతి య ♦ పార కృపారసమూర్తి యంతటక. ౧౨౩

చ॥ భయపడనేల యంచు మృగ ♦ వల్లభుఁబోలె బరాక్రమించి య
మృయ ఘనమండలంబు నడు ♦ మానము బిట్టనియంగ వర్ధిలక
మయిమయి కందరంబు పయి ♦ మాడుగు ఫట్టని ప్రీతి నిక్తుల్
పయికోని నిండ గ్రావముల ♦ బ్రద్దలు వోయెను తిప్పు తిప్పునక. ౧౨౪

చ॥ వడిగొనఁ జూచు కేలు నిజ ♦ వక్త) గుహా నిశితోగ్ర దంష్ట్ర)లక
వడువునఁ గ్రాలఁ బైకి వెలు ♦ వడ్డ మరుత్సుతుఁ డప్పు డొప్పె ముక
పుడమి సముద్ధరించు తఱిఁ ♦ బొచ్చిన యాది వరాహమూర్తి కై
వడిఁ గనుఁగొన్న చిత్తములు ♦ భ్రాంతియు నబ్రము తిచ్చ యొందఁగక.

మ॥ అరవిందాసనస్థప్రియం దమరు ర ♦ వ్యాది గ్రహాధిష్ఠిత
స్ఫుర దాకాశ శిరోగ్రముం బొడిచి నం ♦ శోభిల్లు సామిరి, యు

ర్వర పాదత్రయి వేడి యంత జగదా • క్రాంతంబుగాఁ జెంచు శ్రీ
హరి పాదాంబుజముం బలెక వెలిగె న • త్యాశ్చర్య సందాయమై.

తే॥ ఇట్లు బిలము భంజించి పై • కెగసి దానిఁ, బడమటి సముద్రమునఁ బాఱివై చిప్రళయ
జలద నినదంబు పగిది గర్జనము చేసె, సమర నివయంబు భయ విస్మయంబు లొండ

చ॥ బిల నగరంబు పశ్చిమ కృ - పీటనిధిం బడి యుండు నేటికిఁ
బిలమను పేరి దీవియయి; వేడ్క స్వయంప్రభ కీశవర్యులు
బిలముననుండి భూస్థలికి - వెల్పడఁ గల్గిరి; హేమ యున్న వే
ల్పుల నగరంబు చేరఁ దల - పోసి వరాంగన కాంచి మారుతిఁ. ౮౨౮

తే॥ గురు గుణంబులఁ బెక్కుభం•గులను మధుర, వాక్కుల నుతించి మేరుసా•వర్తిపుత్రి
యగు స్వయంప్రభ మేలు మీఁకగుతమనుచు, బలికి దేవలోకమునకుఁ బయనమయ్యె

తే॥ వీరులగు కపుల్ హనుమంతు, వివిధగతులఁ, బొగడుచుం బాదచారులై, పోయిపోయి
యమల జలపూర్ణమై న ప • ద్మాకరంబు, నరసి చేరంగ భానుఁ డ • స్త్రాద్రి జేరె. ౮౨౯

౧౨ మార్గాన్వేషణ పటలము. (౫౫)

తే॥ చేరి వానర పుంగవుల్ • చేర లొడిసి, జలములం ద్రావి తటములఁ • గలుగు తేనె
పండ్లు మెనవి విశ్రాంతి కై • పండి నిదుర, నేయు నచటికి వచ్చెదై, తేయుఁ డొకఁడు.

తే॥ పాడవునం బర్వతంబు రూ • పునఁ బయోధి, హింసలను సమవర్తియు • నీడుకారు
క్రౌర్యములకుఁ గాణాచి రా • తనుఁడు చండ, కోపుండై కాలకూటంబు • కోపుగలిగి

తే॥ వారివాహములను వాని • బాహుయుగ్మ, మొరయుకతమునజాటుతుం • పురులుమేన
ధారగాఁ గాఱ నుదక పా • తంబుతోడఁ, జెలఁగు నడగొండయన వచ్చెఁ బొలసుదిండి

ఆ॥ వేల్పులకును మొదటి • వేల్పులకును గెల్వ, రానివాఁడు దురభి • మాని యెదురు
వారు లేమి మత్తి • వారణ లీలను, తిరుగుచుండు వాఁడు • దిమ్మరీఁడు. ౮౩౦

తే॥ పుష్కల సుతుండు ధూముండు • పూర్ణ గర్వి, ధర్మచింతనపరులు ప • భశ్రమంబు
వలన నిద్రించు వారతా • వానరాలిఁ, గాంచి విధివశమున వారిఁగడకు వచ్చె. ౮౩౧

తే॥ ఈ తటాకంబు నాదని • యెఱిగియుండి, వచ్చి నిర్భీతి నిట్లున్న • వారలెవరు?
చావఁదలఁచిరేయని యుగ్ర • చంచలుఁడయి, గాఢముష్టినంగదుని వఃక్షంబుఁబొడిచె.

తే॥ అంగదుఁడు నిద్రమేల్కని • యసురఁగాంచి, పం క్తిముఖుఁడని శంకించి, పట్టి యూడ్చి
మాఱు దెబ్బ యొకండీయ • మడిసె వాఁడు, విలవిలం దన్నీకొని నాల్క • నెడలఁబెట్టి

తే॥ వజ్రహతిఁ గూలు పెనుగొండ • పగిది నసుర, చావుకేతతో మేదిని • నంచలంపఁ
బడఁగ నిద్రలో నుండిన • ప్లవనలెల్ల, లేచి పొలసుదిండి శెవంబుఁ జూచినాఁడు. ౮౩౨

క॥ మారోతి తారానుతుఁ గని, యారక్కనుఁ డెవ్వఁ డిచటి ♦ తేలా వచ్చెన్
శోరం గారణ మేమన, నారఁగ నేనెఱుంగ ననుచు ♦ నంగదుఁ డనియెన్. ౮౩౯

చ॥ అది విని జాంబవంతుఁడు మ ♦ హాబల నందనుఁ గాంచి యిట్లనున్
మదయుతుఁడై న వీఁడు బలు ♦ మానిసిడిండి దురాత్ముఁ డీ జలా
స్వదమునఁ గాచియుండి యిట ♦ వచ్చిన ప్రాణులఁబట్టి మ్రొంగుచున్
గొద నదలించుకోఁ దొడఁగు ♦ క్రూరుఁడు ధూముఁడు నాఁగ నందఱున్.

చ॥ ఇతనిని పోలు రక్కసు లి ♦ కెందఱు గల్గుదురో? దురాత్మకుల్
మతకరుతాట నేమఱిన ♦ మాఁడ్తురు మేల్కొనియుంట భావ్యమా
విలేమని ముచ్చటాడుచును ♦ వేడుక నుండఁగఁ దొలైసం ద్విషాం
పతి యుదయించె రాఘవుని ♦ పత్నిని రోయఁగఁ బోయి రాకపుల్. ౮౪౦

ఉ॥ ఉన్నత సైకతస్థల ప ♦ యోధరముల్ వికచాంబుజాన్యముల్
తిన్ననియుత్పలాక్షములు ♦ తేటగు మాక్తిక దంతపాళి యా
పెన్నది కుంటఁ బెన్ననది ♦ బిత్తరి నాఁ గనుపట్ట రాము నా
పెన్నది తీరమందు కపి ♦ వీరులు రోయుచుఁ జేరి రిమ్ముగన్. ౮౪౧

ఉ॥ రేవులలో నుయూరములు ♦ రెచ్చి నటించుచునుండు చోటులన్
దీవులలోఁ బరీమళము ♦ తేనెయుఁ జిందు వనంబులుగఁ నా
తావులలో వినిర్మల త ♦ టాకములన్ స్ఫటిక స్థలంబులన్
దేవులలో వినూత్నమణి ♦ దీపిక రోసిరి వానరో త్రముల్. ౮౪౨

చ॥ లలిత సమీర పోతకము ♦ లం జనియింపఁగఁ జేయు నంచ డో
లలఁ బాలుపారు నిర్మల జ ♦ లంబుల మృజ్జన మాచరింపఁగాఁ
దొలఁగని జన్మ దుఃఖములఁ ♦ దోర్ని సుఖంబులఁ గూర్చు పెన్నన
బృలిముఖు లొయ్యనం గడచి ♦ వచ్చిరి నక్షీణ తీర భూమికిన్. ౮౪౩

ఆ॥ నదులు గిరులు ఝరులు ♦ పొదలును దరులును, దెరువులును మఱువులు ♦ నరసికడచి
ముగిలి కేగునట్టి ♦ పురుషులకరణి ద, ♦ శార్ఙ్గ దేశమునకు ♦ జరిగినారు. ౮౪౪

తే॥ చంపక ద్రుమములచేఁ బ్ర ♦ శస్త్ర గాంచి, వివిధ ఫలవృక్షములచేత ♦ వినుతిగన్న
యా దశార్ఙ్గ దేశంబెల్ల ♦ నరసి శుక్రం, డుదితుఁడైన విదర్భకుఁ ♦ గదలినారు౮౪౫

తే॥ పల్లెపల్లె యూరూరును ♦ ప్లవగవరులు, వక్షమున జన్నిదంబులు ♦ వఱులుచుండ
గేల దర్భలఁ గొని ముని ♦ వాలకమ్ము, లూని వెదకిరి రాఘవ ♦ ధ్యానమొప్పు. ౮౪౬

తే॥ శాలి పండు విదర్భ దే ♦ శమును చాటి, యాత్మరూప జిజ్ఞాసా మ ♦ హాత్ములైన
తపస్వి వరులు మిక్కిలి యున్న ♦ దండకాఖ్య, వనమునం బ్రవేశించెను ♦ వనచరాలి. ౮౪౭

తే॥ బయలి యింద్రియ జ్ఞానంబు ♦ పరపుచున్న, సంతరింద్రియ శక్తుల ♦ నణచుకొన్న
బుష్టులు గల దండకాటవి . యెల్ల వెదకి, ముండకాటవి చేరిరి - ముదిత వెదక. ౮౪౯

ఉ॥ అందలి సారసాకరము - లందమరాంగన లెల్ల నిత్యమున్
జందన లేపముల్ తొలగ - స్నానముచేయుటచే జలంబులున్
గందము నొంద మీలు తమ - కంపును వీడుటఁబట్టి పక్షులున్
జెందవు వానిఁ గై కొని భు - జించెడు కోరిక మాననంబుల్. ౮౫౦

చ॥ హితముగఁ గోడకాండ్రురకు - నింపును గూర్చంగ నెంచికిన్నరీ
వితతులు వీణమీటుచును - వేడుకఁబాడ వియోగిని సతుల్
పతులఁ దలంచి కుంది మది - వాడఁగ నశ్రులు రాల్పఁ దజ్జలం
బతితరమై మతంగజము - లాడు మడుంగులు గల్గు తావులున్. ౮౫౧

చ॥ కలువలఁబోలు మోములు పి - కంబుల గేరు మనోజ్ఞ కంఠముల్
చిలుక వజీరు తూపులనఁ - జెల్లిన చూపులు మారు చాపమున్
గలిచిన భూలతల్ మధుర - గీతములుం గల సుందరాంగనల్
చెలువుగఁ బోత మాఁకులకుఁ - జేర్చిన డోలల నూఁగు తావులున్. ౮౫౨

తే॥ అరసి *పంచ సంస్కరణార్హ-మైన దీర్ఘ, కుంతలంబు లొప్పారు కా - కుత్తున దేవీ
గనఁగలేక యమ్ముండక - వనము గడచి, పాండుగిరికి వేగమ చేరె - బ్రవగచయము.

తే॥ అల త్రివిక్రమపాదాబ్జ ♦ మందునుండి, గంగ యందేడుముకుచున్న ♦ కరణిఁ దోచ
వెలయు నగ్గిరగనచుం ♦ బిత మహాన్న, తంపు శిఖరంబుఁ జేరెను తరుచరాళి. ౮౫౪

తే॥ చంద్రచంద్రికలను గేలి నలుపునట్టి, ప్రబల కాంతులతో నొప్పు ♦ పాండుశిఖరీ
పంక్తికంఠుని త్రొక్కిన ♦ పరమశివుని, పర్వతమువోలె దెల్లనై ♦ పరిఢవిల్లె. ౮౫౫

తే॥ అమృతవాణి సరోజాక్షి ♦ యనఘు దేవి, నెచ్చటెచటఁ జూడఁగ సంశయించువారొ
యచ్చటచ్చట గాలించి, యరసి కానఁ, జాల కగ్గిరింద్రము వీడించనిర కవులు. ౮౫౬

తే॥ భువనకంటకుడైన దా ♦ నవవిభుండు, జానకిం గొనిపోవుచో ♦ జాతిపడిన
పుష్పహరిమో యననొప్పి, పొలుపు మీఱు, గౌతమీనదిఁ గీశులుఁ కాంచినారు. ౮౫౭

చ॥ పొలుపగు వీచికాచయము - ముత్తైమువంటి విశుద్ధ నీరముం
గలిగిన గౌతమీనదిర - కంబుగ జన్నపుసాల దున్న నాఁ
గలి మొనఁ జిక్కివెల్వడిన - కన్యను రక్కసి మ్రుచ్చిలింపఁగా
నలఁగిన భూమిదేవీ నయ - నాశ్రుల ధారయొ నాఁగ రాజితే ౮౫౮

* కొండవేయుట, చొక్కెను పెట్టుట, కీలుగంటు వేయుట, కొప్పుపెట్టుట, ప్రేయజడ అశునవి
ప్రత్యేకపంచ సంస్కరణములు.

ఉ॥ కాంచన రత్న జాలములు - కన్నులు పండువుగాఁగ వీచికా
నంచయ మూడ్చితేరఁ బెలు - చక గమకంబుల వచ్చు గౌతమి
గొంచక చూడనొప్పె ధరఁ - గొల్పెడు దారమొ గృధరాజు రా
త్రించర రాజుతోఁ బెనుగి - త్రేంచిన మాక్తికహారమో యనక. ౫౫౯

శా॥ న్యాయాన్యాయవిచక్షణుల్ ప్రవగు లా ♦ నందించి గోదావరీ
తోయంబుల్ దగఁ ద్రావి తత్పరిసరో ♦ త్తుంగ ప్రదేశంబులక
దోయం బొప్పఁగ జానకికె వెదకి యెం ♦ దుంగానఁగాలేక మా
ర్గామానంబును లేక స్వర్ణ నది డా ♦ యంబోయి రుగ్ర త్వరక. ౫౬౦

చ॥ పనుపును నల్పు వన్నెగల ♦ బంభరముల్ బకముల్ మరాళముల్
నసీ నడయాడు డేత్రములు ♦ చల్లని తావులు నీటిపట్టులుక
విసవిస నేగి చూచి మఱి ♦ వేడ్కఁ దరించుచు నారికేల వృ
క్ష సమితి నిండు ధాత్రితిల ♦ కంబు కుళిందము దాటి యంతటక. ౫౬౧

ఉ॥ కొంకణదేశముక గడచి ♦ కోరికఁ బశ్చిమవార్ది చేరువక
వంకలు డొంకలుక వెదకి ♦ వారక యంబరమంటి యేగి యే
ణాంకుని త్రోవ నడ్డు శిఖి ♦ రాగ్రము లొప్పఁగ దేవపూజ్యమై
క్రంకుడుగట్టు నాఁ జను న ♦ రుంధతి శైలము జేరి రవ్వలక. ౫౬౨

ఉ॥ అచ్చటఁ గాంచి యందమున ♦ కందము గూర్చెడు సీత లేమికిక
నొచ్చి తరించి భిల్ల తరు ♦ ణుల్ తమ తేనియ నిచ్చి గొల్లతల్
తెచ్చిన చల్ల మార్చికొను ♦ తేటగు పచ్చల కొండ సానువుల్
చొచ్చి ధరాత్మజక వెదకి ♦ చూచిరి మల్లీరి వేంకటాద్రికి. ౫౬౩

శా॥ జ్ఞానుల్ మానులు బాసవాలులు మరు ♦ న్నారీమణుల్ సాధు ల
జ్ఞానుల్ పాపులు సర్వమానవులు త ♦ చెచ్చలేశు నారాయణుక
జ్ఞానాతీతుని గొల్చువారు విలస ♦ చ్చారితులై వేడ్క న
జ్ఞానం బూడ్చెడు పుణ్యతీర్థములలో ♦ న్నానంబు గావించుచుక. ౫౬౪

శా॥ కామాదుల్ తెగఁగోసి యింద్రియకృతుల్ ♦ ఖండించి నిందాస్తుతుల్
సామాన్యంబుగఁ జేసి కాంతల కటా ♦ క్షప్రకియల్ రోసి యు
ద్దామంబైన తపంబునేసి మునినం ♦ తానంబు గోవింద రా
ణ్ణామధ్యాన పరాయణుల్ సతత మా ♦ నందించు నాకొండపై. ౫౬౫

శా॥ కేలక లీల సుదర్శనాదికములక ♦ గీలించి భక్తాలిక్త
నీలాంభోద శరీరుడై వెలయు త ♦ న్నిత్యాంఘ్రి కంజాతముల్

పోలం దాల్చిన యగ్గిరిం గల మృగం ♦ బుల్ చెందు మోక్షంబనక
శ్రీలక్ష్మీకు పదంబు చేరు టరుదే ♦ నేవించు పుణ్యాత్మకుల్? ౮౬౬

ఉ॥ ఆగిరిరాజముం దటిసి ♦ యంగదముఖులు చుట్టి వచ్చుచుక
యోగనమాధినుండి విని ♦ యోజిత మాధవ పాదచిత్తులై
ప్రాగఘభారముల్ తొలగఁగఁ ♦ బావనులై న తపోధనాఘ్యులక
బాగుగఁ గాంచి తచ్చరణ ♦ వారిజముల్ తలసోక మ్రొక్కుచుక. ౮౬౭

తే॥ కుటిల కుంతల యైన కా ♦ కుత్స్థు దేవి, నెందుఁ గనక ద్రావిడమున ♦ కెల్లయైన
వేంకటాద్రి వదలి విప్ర ♦ వేషములను, వెలలినారలు తొండ మం ♦ డలము చేర.

తే॥ దేశమంతయు నటవీ ప్ర ♦ దేశమగుట, వ్రేల యిండ్ల ముంగిటఁ బంటుచేలు పొనఁగు
నీర పూర్ణ తటాక కే ♦ దార వనము, లచ్చటచ్చట మిక్కిలి ♦ యలరుచుండు ౮౬౮
మ॥ పోలముల్ దున్నెడి కర్షకుల్ వృషములక ♦ బోఁ గోలతోఁ గొట్టఁగాఁ
గలఁగం బాటిన హంసముల్ వనన వృ ♦ షంబుల్ తెగంబండి భే
దిలి యందుండి న్రవించు ద్రవ్యములు ప్రో ♦ దింగూర్చు జెంపారు పై
రుల దొమ్మాడుగఁ ద్రొక్కుచుండు నవి యా ♦ రూఢంబుగా నచ్చటక.

తే॥ తరుణుల విశాల సుషిమ నేత్రములఁ బోలు, నుత్పలములటశోభిల్లుచుండుఁ; జెలుల
యూరువులవంటి కదళీ త ♦ రూత్కరముల, నిద్ర సేయును పరభృత, నీడజములు.

ఉ॥ వీధుల మ్రోఁగుచుండు బహు ♦ విశ్రుత వాద్య విరావ మేదురో
ద్యోధము నిత్యముక వినుటఁ ♦ దోయద గర్జనమంచుఁ గేకులు
తేనెధము నొండ వంచలును ♦ ధింధిమి నాదము విన్నఁ బాఱువుక
బాధ భ్రమంబు గలుగొకొ ♦ వాడుక యకానెడఁ బ్రాణికోటికిక? ౮౭౧

శా॥ శృంగారిం చిన తేరులం జెనయు తేఁ ♦ జెట్లందు పూఁబాళలక
రంగారంగని గండు చేపలు బక ♦ వ్రాతంబుగా నెంచి భీ
తిం గాంచుం దొవ మొగ్గలం గని మహా ♦ ర్తి భేక నంఘాతముల్
మ్రుంగక వచ్చిన జెట్టిపోతులని ని ♦ ర్వేదింఁచు జెల్లార్పుచుక. ౮౭౩

క॥ వీతలను పట్టుకొను కడ, జాతి చెలులు ముత్తైముల ప ♦ నం గని బక నం
జాతాండములని పగులఁగ, వై తురు తాఁబేటి చిప్ప ♦ పై నజ్జతచే. ౮౭౪

క॥ లేత వయసు గల కోతుల, చేతులఁ గల పనస తొనలఁ జిట్టేగలు పైఁ
దొతెంచి మునరుఁ బుష్ప, వ్రాతమునకు మునరు బంభ ♦ రవ్రజముక్రియక. ౮౭౫

చ॥ ధనికులతో గృహస్థులగు ♦ ద్రావిడపండితపాళితోడ ని
ర్ధనులకుఁ గామితార్థముల ♦ దండిగ నిచ్చు వదాన్యరాజితోఁ

నొనకొని దుష్టనిగ్రహము ♦ గోరిక నేయు నృపాలిబోడ డీ
కొని పులుమేయంగాఁ దొడఁగెఁ ♦ గోరిన దిచ్చెడి యాపు వెల్లనె . ౮౭౬

ఉ॥ మీఱిన వైభవంబు లుప ♦ మింపఁగరాని విలాతి యందు పం
కేరుహవాసినికొ వెదకి ♦ కీశులు దాటి గమించి గొప్ప కా
వేరి పరంగు చోళ పృథి ♦ వీధలిజొచ్చి వనంబు బొత్తుగాఁ
బైరులు గల్గి తూట నెడ ♦ పాటని భూములఁ జేరి గడ్డుగక . ౮౭౭

ఉ॥ వంకర టింకరై పెరిగి ♦ వ్రాలిన మ్రాఁకులనుండి రాలు తేఁ
డెంకలు కాళ్లకుం దగుల ♦ డెందము లేల్లడమంద డుల్లుచుక
వంకలు పాటు తేనియల ♦ పల్లములంబడి లేచి తుడ్పుకొం
చంకిలి నంకటం పడుచు ♦ నాఁగక యేగిరి యూఁకి జోకచేక . ౮౭౮

మ॥ శ్రుతిగూర్పక బొసరించు నాదుక్రియ మో ♦ చ్చుందగ్గగా మ్రోఁగ ని
క్షుతతూల్ నించిన గానుఁగుల్ విడుచు నిం ♦ చుంబాలు నిండారి నం
గతమై యుండఁగఁ గాంచి యాపెనములం ♦ గాంక్షించి యుల్లంకుల
ద్భుతరీతిం జొరఁబాటి చేపలట నెం ♦ దుక లేమి వేక్రమృత్యుక . ౮౭౯

చ॥ వికసిత పుష్ప గుచ్ఛములఁ ♦ బెల్లుగ వ్రాలిన వట్టుదాభిచేఁ
బ్రకటిత గాన మాధురి వి ♦ రాజులు తోటలయందు తేనియల్
చికిచికి కాటి వెల్లువయి ♦ శీఘ్రగతిం జనుచుండఁ గీశ శా
బకములు గాంచి యేతయను ♦ భ్రాంతి డిగంబడకుండు శాఖలక ౮౮౦

ఉ॥ కేతకి పూల దుమ్మచటి ♦ కేళివనంబులఁ బండి వ్రేలు నా
చూత ఫలంబులం దవులఁ ♦ జొప్పడుఁ బూవుల తావి పండ్లకుక
రీతిగఁ గేదరంబులను ♦ రేగటి పంకములందు కల్ప పూ
లాతతమాటఁ బంకిలము ♦ నందలి వ్రీహులుఁ బొందు గందముక . ౮౮౧

ఉ॥ స్రుక్క వానరుల్ వెదకి ♦ చోళులదేశము దేవిఁ గానమిక
మిక్కిలి కుంది ధర్మపథి ♦ మేటి గృహస్థులు కల్లు చేరలోఁ
దక్కకచూచి యింపయిన ♦ ద్రావిడభాషకుఁ డెంకి యంచుఁ బే
రెక్కిన పాండ్య దేశమున ♦ కేగిరి వేగ దిటంపుఁ బూన్కిమై ౮౮౨

చ॥ నకలజగంబులకొ విమల ♦ నన్నుతిగాంచిన గద్య పద్య నా
టకముల ఖ్యాతి నొందు ద్రవి ♦ డ ప్రకటామృతముక జనాలి కి
చ్చకముగ నిచ్చి గౌరవ వి ♦ శాలత నొందిన పాండ్య దేశముక
లుకలుకలాడు నప్పిబుధ ♦ లోకము పోలు నేనడఁ జెల్లునే? ౮౮౩

ము॥ ఋజు మార్గ ప్రవణుల్ కపీంద్రులు మహాః * తృప్తప్రభా పుణ్య పాం
ద్యజగంబందు మెలంకువం దిరిగి నీ * తాన్వేషణ స్ఫూర్తిచే
భుజముల్ పాదములు జలించుచును నొ * ప్పుల్వోంద నిర్విణ్ణులై
నిజ జీవాబులు వీడువారివలె గ్లా * నిం బొంది రప్పట్టునన్. ౮౮౪

ఉ॥ దక్షిణ వార్ధితోయ కణ * తర్పిత శీతల వాత పోతముల్
శీతామొందినట్టి వహిఁ * జెంది సతంబును వీచుచుండు పాం
ద్య క్షితి దాఁటి కీశులు క * డంకను చేరి మహేంద్రశైలమున్
లక్షణ లక్షితాంగి మహి * షామణి రోసిరి యెల్లచోటులన్. ౮౮౫

౧౩ సంపాతి పటలము. (౬౬)

ఉ॥ కాంచిరి వానరుల్ కడఁక * గర్జన సేయుచు నింగిదాఁక ని
క్కించిన దీర్ఘ వీచులను * కేలను చాచి కురంగనేత్ర పూ
తాంచితగ్రాత్ర జానకి ధ * రాశ్రుజ యున్నది లంకయందు వీ
క్షించఁగ రండు రండనుచుఁ * జీరెడి కై నడి నొప్పు నంబుధిన్. ౮౮౬

తే॥ కలిసికొనఁ బల్కి పంపిన * కపిచయంబు, లన్ని దెనలను వెదకుచు * నవనిజాతఁ
గాంచనేరక వచ్చి యా * గ్రావమందు, కడకు సంగదాదులతోడఁ * గలిసికొనియె.

తే॥ కలిసికొని యందఱుంగూడి * కమలనేత్రఁ, గుటిలకుంతల నెందుఁ గ * న్గొనఁగలేమిఁ
గర్జమియ్యది యని మదిఁ * గాంచలేమి, దూఱటిల్లుచు నాల్కలు * తొట్రుపడఁగ.

తే॥ తేఁడొనంగిన గడుపు మీ * జినది కాని, కార్యమో వట్టిదయ్యె రా * ఘువుండు విన్న
ననువులను వీడు; మనచేత * నగునదేది? చెడితి మెల్లవిధంబులఁ * జిట్టచివర. ౮౮౭

తే॥ పొనఁగ నిండె తపింతమా? విసముప్రింగి, చ త్రమా? యేదియుచితంబు? చావెమేలు;
పోయి చచ్చుటకంటె నీ * భూధరమున, నిలుగుటేయుటవని వారు * తలఁచుచుండ.

తే॥ అపుడు యవక పంచాన్యమా * నంగదుండు, గిరులు వరుసలై యమరిన * కరణినున్న
వనచరులఁగని తనకుఁ దోఁ * చిన విధంబు, నిట్లు వాక్రుచ్చెఁ జింతాకు * లేక్షణుడయి

ము॥ దివియున్ భూమియు నెల్లడన్ వెదకి నీ * దేవిన్ సమీక్షించి వా
చపు లూరంగ వచింతుమ య్యవనిజా * సందేశము స్మికు రా
ఘవ! యంచుం గడు జాణలంబలై నన * ధ్ను ప్రజలం బల్కి యా
పవిదిం జేయఁగలేక మాటపడఁగం * బాలైతి మిప్పట్టునన్.

ఉ॥ చేసెద మన్న కార్యమును * చేసి ముగింపము మేరమీలు ము
న్నే సతి గానరాదనుచు * నేగి వచింపము పూనియే ననం

తానుతఁ గానవచ్చు నను ♦ ధైర్యము లేదు మరిచుటే యిక్కఁ
మోనములేనిత్రోవ యగుఁ ♦ బోవుట సిగ్గులు పెన్న యుక్తమే? ౮౯౩

మ॥ గడువుకొ మీఱఁగఁ గార్యముకొ సమకుటఁ ♦ గైకొక కిష్కింధ కూ
టడగా నేగినఁ దండ్రికోపనడు శ్రీ ♦ రాముండు చింతాంబుధిం
బడు నాఘోరము గాంచజాల నగుటకొ ♦ బ్రాణంబులకొ వీడెదకొ
గడు ధర్మజ్ఞులు మీరు నిశ్చయముతోఁ ♦ గర్తవ్యముం దెల్పుడి. ౮౯౪

చ॥ అన విని జాంబవంతుఁ డిటు ♦ లాడుఁ బ్రభుండవు నీవు సన్న త్రో
వన చనువార మీవు కడ ♦ వం గని యిచ్చట నేడ్చుచుందుమే?
మనమున దార్థ్యమూని యను ♦ మానము మాని వినాశవార నీ
జనకునకుకొ వచింపఁ జనఁ ♦ జాలుదుమే? పలుమాట లేటికికొ? ౮౯౫

తే॥ వినుత విక్రమ! యువరాజ! వెనుక కేగి, తెలుపఁగా నేమిగలదు చిం ♦ తింపు మయ్య
యేము చావంగఁ దగుఁ గాని ♦ యింగితజ్ఞ!, నీవు చావంగఁ దగవు మఁన్నింపఁదగుదు

చ॥ అదివిని జాంబవంతుని త ♦ దన్యులఁ గాంచి వచించు నిట్టు లం
గదుండు మహాత్ములార! దరి ♦ గానక మీరు వివస్వహంబుధికొ
బ్రదిలి మునుంగుచుండ నొక ♦ వీరునికై వడి నేను మాత్రమే
మదిమది నేగినకొ జనము ♦ మన్నననేయునె? యద్ది యుక్తమే? ౮౯౬

తే॥ పెద్ద లేమందురో యను ♦ భీతిలేక, వెంట వచ్చిన మిత్రులు ♦ మంటఁ గలియ
వీడు చావక యిటు వచ్చి ♦ నాఁడొ! యనెడి, లోకనిందకై యరిగెద ♦ నాకమునకు

నీ॥ మనమిందటము నిందు ♦ మరఁగింతుమేని నా, తలిదండ్రు లెఱింగినఁ ♦ బాలియువారు
అదివిని రాఘవుఁ ♦ డతని తమ్ముండు త్రై, య్యుదురు తద్వార్త యఁయోధ్యుఁబ్రాక
భరతాదులును తమ ♦ ప్రాణముల్ విడుతురు, వారి తల్లులు వెండి ♦ పౌరవరులు
చచ్చెడువారది ♦ సత్యంబు సత్యంబు, చెడితిఁ జెడితిఁ జెడఁ ♦ బొడమినాఁడ

అ॥ పుట్టి నిల్లు తాను ♦ మెట్టిన యిల్లును, వెలుఁగఁ జేసినట్టి ♦ విమల చరిత
లోకమాత సీత ♦ కాకుత్స్థ కులవత్ని, కానరాకయున్న ♦ కారణమున. ౮౯౭

తే॥ అంగదుం డోర్వలే కీట్టు ♦ లాడునంత, నిప్పు క మపునఁ బుట్టిన ♦ చొప్పుగాఁగ
నల్లవారల యల్లముల్ ♦ తల్లడిల్లె, ఋషనాథుఁ డంగదుఁ గని ♦ యిట్టులనియె

ఁ॥ ఏవగ నెంచిచూడ మఱి ♦ యీవును నీజనకుండు రాజు ను
గ్రీవుండు దక్కఁ గీశకుల ♦ కీర్తిని నిల్పెడు వాఁడు లేఁడటుల్
గావున నీవు నీలుగుట ♦ గాఁదగదంచు వచించినాఁడ నా
శ్రీవరు చావుఁ గూర్చి యిటఁ ♦ జింతన నేయుటయేని యుక్తమే? ౯౦౦

ఉ॥ ప్రాణముతోడఁ బోవఁదగు ♦ వాడవు నీవొకరుండవే చుమో
యేణవిలోచనక వెదకి ♦ యేడ్వెట వానరవర్కులెల్ల ని
స్సాణ భజించి క్రమ్మటిలఁ ♦ జాలక చచ్చిర యంచు నాజగ
త్తాఁబసకుం గప్పిండునకు ♦ రాణ వచింపుము మాకు మాటుగక. ౯౦౨

చ॥ అపపుడు నాంజనేయుడను ♦ నర్యమ శీఘ్రగులార! లోకమం
దున నొక భాగమేని వగ ♦ తోఁ బరికింపఁగ లేదు రాముడే
విని; మఱియింతలో గమన ♦ వేగము మాలినవారిమాడ్కి శ్ర
ద్ధను విడువారి పోల్కిని వి ♦ తాకును వేసట నొందఁ జెల్లునే? ౯౦౩

శా॥ పాతాళంబున నూర్చి లోకములలో ♦ స్వర్గాద్విపైఁ బద్యనం
జాతాండ ప్రజమందు నిబ్బరపు దీ ♦ తుంబూని వీక్షించుచుక
నీతాదేని కాంతుమేని మఱి యా ♦ జేపింతురే? తప్పగాఁ
జేతంబందు దలంతురే? యొడయఁడుక ♦ శ్రీరామ సౌమిత్రులుక. ౯౦౪

ఉ॥ కావున జానకిక వెదకు ♦ కర్జుమె న్యాయము లోకమెల్లడక
దీనరమంది రోయుదము ♦ తేకున నంతటఁ గానమేని యా
నీవరుడౌ జటాయువు గ ♦ తించిన దారిని పోద మిప్పుడీ
త్రోవఁ జరింతుమేని యప ♦ దూఱు గడింతుము మూర్ఖ సద్ధతిక. ౯౦౫

ఉ॥ సీతుల నిట్లు మారుత గ ♦ గించి వచింపఁగ గృధ్రరాజు సం
పాతి, యనుంగుడమ్ముడు న ♦ పార కృపాభుండు నిత్య విక్రమో
వేతుండు సీతిమంతుండు వి ♦ వేకి జటాయువుచావు వింటచేఁ
జేతము తలఁడిల్ల వడిఁ ♦ జేరె గవీశ్వరు లున్న చోటికిక. ౯౦౬

సీ॥ ఆయతే రి జ ♦ టాయు వెటులఁ గూలె, నని కొట్టుకొను గుండె ♦ యొనరువాడు
గడగడ వడఁకు మే ♦ న్లవాడు పవి భిన్న, పక్షమా శై లంబు ♦ పగిదివాడు
తమ్ముని చంపిన ♦ తత బలుఁ డెవడని, కన్నుల బాష్పముల్ ♦ గార్చువాడు
భూమిపై గరించు ♦ భారి మేఘమునూడ్కి, వేదనచేఁ బల ♦ వించువాడు

తే॥ గుల్మతరు లతాదులు మిట్టగుట్టలెల్ల, ననుము లగునట్లు త్రొక్కుచుఁ జరగువాడు
వాయుదేవుండు బలముతో ♦ వై న దొరలు, వెండికిండ విధంబున ♦ వెలయువాడు

తే॥ వచ్చి చేరఁగ బ్ల వగులు ♦ భయమునొంది, పరుగులిడిరి కకావికఁ ♦ బవనసూనుఁ
డుగ్రుండై నిల్చి పక్షి రూపాంది వచ్చు, మాయలాడవు నిలుమని, మాటుకొనియె.

ఉ॥ మార్కొని నిష్కలంకుండును ♦ మాన్యండు దుఃఖతుఁ డార్తి దమ్మునే
పేర్కొనువాడు కన్నులను ♦ వృష్టిగ నశ్రులు రాల్చునాతఁడే

కోర్కెయు లేనివాడగుటఁ ♦ గొంచక యింగితవేది తత్త్వము

త్యక్తుఁడు వాయుసూతి ముఖ ♦ మందలి చిన్నె తెఱింగె బాగుగఁ. ౯౦౯

తే॥ ఎఱింగి యాతఁడు డాయంగ ♦ నెదుర నిలిచి, వాయి తెఱవక మున్నె సంపాతి నాయ
నుంగుడమ్ము జటాయువునొంచి కూల్చు, శూరుఁ డెవడనియడిగె సామీరిఁగాంచి

తే॥ అంత మారుతి నీదు వృ ♦ త్రాంత మిపుడు, నిజము దాఁవక తెల్పుడేనియును పిదప
జరిగిన యుదంతమెల్ల ని - శ్చయముగాఁగఁ, డెలుపఁగలనన సంపాతి - పలికె నిట్లు

ల॥ నాకు వెనుకఁ బుట్టి - నాకన్న ముందుగా, మరణమొంది యశము - ధరణి నిలుపు
నాజటాయువునకు - నన్నను భ్రాతృవి, రహితవృత్తి నిట్లు - బ్రదికినాడ. ౯౧౦

తే॥ అనిన సంపాతి పల్కుల - నాలకించి, యడలి యో పక్షిరాజ! ద - శాస్త్రితోడ
నాల మొనరించి యతని చం - ద్రాయుధమునఁ, గాలగతి నొందెనని పల్కె - గాలిపట్టి

తే॥ విన్న సంపాతి వద్రది - ర్భిన్న కుధర, భాతి భువిఁబడి వేడిని - శాసములను
వదలి ప్రాణముల్ తత్తఱ-పాటు సెంద, హనుమ పల్కులల్లే పల్కి - యడలిబడలె

మ॥ అనుఁగా! భానుఁడు కాల్పఁ బక్షములు పా - డై పోవ నిచ్చానువృ
త్తినిఁకెందుం జనలేక దుర్భర మహా - ర్థిం బొంది చాకుండఁగా
నినుచే సుంతయు నొప్పి చెందవును నీ - వేముందుగాఁ బోవు తెం
దనువా ధర్మము? చిత్రమయ్యె నిది మా - యాలోకమంచెందె. ౯౧౧

మ॥ సరసీజాననుఁ డట్లెయుండ భువియుక - స్వర్గంబు నిల్పొందఁగా
వర ధర్మంబును నిల్చియుండ దివిఁ గ - ల్పంబట్టులే యుండ నం
బర వాయు జ్వలనాంబు మేదినులు స - ర్వంబట్టె యుండంగ పో
దర! నీవొక్కఁడ వెల్లు కూలితివా? చి - త్రంబయ్యె నాకీయ్యడన్. ౯౧౨

ఉ॥ రంభ కనూరుచేఁ జొడమి - రాగము మీఱఁగ నిన్నినాళ్లు సం
రంభముతోఁ జరించితిమి - క్రందగు లోకములెల్ల వెండిఁ బ్రా
రంభము దోఁచె నిర్దురకుఁ ♦ బ్రాయిడియెన వియోగ మిప్పుడా
రంభయె తల్లిప్రేమగాని ♦ రమ్మన నేగితె నన్ను వీడుచుక. ౯౧౩

ఉ॥ వీరవరాగ్రణి! గరుడ ♦ వేగ! దశాస్త్రిఁడు మూఁడులోకముల్
వారక గెల్పుఁగా కడలి ♦ పాఱక నిల్చెనె? నిల్చి ధీరుడై
పోరెనె? పోరుఁగాక! పారి ♦ పుచ్చుఁగఁ జాలెనె? చిత్రమయ్యె నా
గారిని పాము మార్కొని జ ♦ యంబు గడించెను ధాత్రి నేటికి. ౯౧౪

తే॥ అనుచు సంపాతి పలవించి ♦ యవశుడై నఁ, దలరి మారుతి సమయోచి ♦ తంబులై న
పల్కులూడి యోదార్ప నాపక్షినిభుండు, మరల నిట్లనియె మరుత్తుఁమారుఁగాంచి.

౮॥ క్రౌర్యశీలి బహుళః కపటి దశాస్యతోః, బోరఃగా జటాయుః ప్రసకు నేమి
హేతువోనరైః దెల్పః వే మహాత్మక! యన, వాయుపుత్రుః డిట్లు పలుకఁదొడఁగె.

శా॥ మారామప్రభు ధర్మపత్ని మిథిలా యానాథు సత్పుత్రి నీ
తా రామామణి దుష్టరక్షకుఁడు దై యత్సామి కావించు మా
యారంభంబునఁ జిక్కి నాథు నెడఁబా యం గల్గె నవ్వేళ లం
కారాజస్యఁడు మ్రుచ్చిలిఁచికొని యే గంబూనె భూమీనుతఁ. ౯౨౦

శా॥ ధర్మాత్ముండగు నీదు తమ్ముండట దై యత్స క్రౌర్యముం గాంచి దు
ష్కర్ము నీతిరులఁ దేర్పఁ జూచి యెటులుం గాకున్కి గోపంబునఁ
మర్మం బంట నఖాలి దూటి దనుజుఁ యూర్కొంచు ధాత్రీసుతా
నిర్ముక్తిం దలపోసి సంగరము పూ నెం బల్కి లంకేశుతో. ౯౨౧

ఉత్సాహ॥ పూని వాని యరదముఁ బొడి యొడిగఁ జేసి చేతులు
మేను వాడిగోళ్లఁ జీల్చి మిగిలి దిటపు గ్రుంచఁగా
దానవుండు శంభుఁ డీయఁ దాల్చిన కరవాలుచే
నూని నీదు తమ్ము నునులు యూడ్చి పోయె నాపుడు. ౯౨౩

ఉ॥ తమ్ముని చావుకై మిగులఁ దాపము నొందితిఁగాని రామ కా
ర్యమ్మున నశ్వరంబయిన యప్రాణములం ద్యజియించి నిత్యమో
క్షమ్ము గడించె నంచు మది సంతసమందెద నట్టిజన్మమే
యిమ్ముగ సార్థకం బయిన దెన్న మహీనలి భక్తసత్తమా! ౯౨౪

ఉ॥ రామునిదేవిఁ గావ నమ రం బొనరించి రణంబునంద యూ
స్వామినికై ప్రియంబుమెయి యాఘాతము లర్పణ చేసినట్టి గా
రా మనుజుండు నిక్కము సి రంబగు నిర్మల కీర్తి దేహుడై
భూమిని గల్గువాఁ డనఁగఁ బోలు మతోక్కటి చెప్ప నొప్పునే? ౯౨౫

ఉ॥ శ్రీరఘువీరు నెయ్య మొన రించిన తమ్ముండు రామసేవకై
జాణించి జీవముల్ విమల యాశ్వతీరీ గడించె దానిచే
గూరిన నప్తమేది? మఱి యోరికఁ బొందఁగదగ్గ యర్థము
గౌరవ మున్నె? సంతసము గాంచఁగ నింతకు మించి కల్గునే? ౯౨౬

చ॥ అని వినుతించి నిర్మల జ లాశయ మందున మజ్జనాదికం
బొనరించి వెండివచ్చి ప్లవ గోత్రములార! వడి ధర్మాత్మజా
తను వెదకంగ వచ్చితిరి తమ్ముని వార్తను దెల్పి నన్నుపా
వనునిగఁ జేసినార లొక వంతను గూర్చిన వారె మీరలు? ౯౨౭

చ॥ మృదు మధురోక్తుల న్నిజము ♦ మేకొని పల్కెడు వీరులార! యొ
ప్పిదముగ నేకకంఠులయి ♦ వేమను తారక మంత్ర రాజమున్
బదరక యుచ్చరింపుఁ డటు ♦ పావన నామము విన్న నాకు మే
లాదవును రాము సత్కరుణ ♦ నొప్పును కాలిన పక్ష యుగ్మమున్. ౯౨౮

మ॥ అని సంపాతి రహించి వేడుకొనఁ బ్ర ♦ త్వక్షంబుగాఁ జూచు వే
డ్కును శ్రీ రాముని దివ్యనామము తదే ♦ కస్వాంతులై భక్తిభా
వనతోఁ గీశులు పాడుదుండఁగనె త ♦ త్వక్షంబు లందంబుగా
దసరెన్ విస్మయమంది రెల్లరును త ♦ ధ్వాన ప్రభావంబుకై. ౯౨౯

చ॥ సురుచిర దేహకాంతి గల ♦ సూపుత భాషుండు గృధ్రరాజు, శ్రీ
వరుని కృపా కటాక్షము న ♦ పారముగాఁ గొని టెక్కన్ బ్రష్టం దీ
వరమగు వహ్నిఁ గ్రక్కు కర ♦ వాల మొఱంగొనుపోల్కిఁ బక్షకాం
తర గత దీర్ఘ దేహుడయి ♦ తద్ద వెలింగెఁ బ్లవంగు లుబ్బఁగన్ ౯౩౦

ఉ॥ టెక్కలులేని యండజము ♦ టెక్కలు గొన్నవిధంబు గాంచఁగా
నక్కజమంది నందియము ♦ నంది భయంబును పొంది రాఘవున్
నిక్కపు భక్తిచేఁ గొలువ ♦ నేర్చిన వారికిఁ గల్గు లాభమున్
జక్కని కన్నులారఁగని ♦ నల్పిరి పాడుచు మోద నృత్యమున్. ౯౩౧

క॥ శ్రీ రామ నామ మహిమము, నారూఢిగఁ దెలిపినట్టి ♦ యండజ రాజున్
గాతవమున మ్రొక్కి యతని, చారిత్రము దెలుప వేడ ♦ సంతృప్తుండై ౯౩౨

క॥ పలుకు నిటు మిత్రులారా!, యిలఁ జీకటిగొంగ రథము ♦ నేడ్జెఱ నడవం
గల యరుణుని సుతులము గ్ర, ద్దల కులమున కేలికలము ♦ తరుణ వయసునన్. ౯౩౩

క॥ సురపురిని చూచు వేడుక, నిరుపురమును నెగసి యెగసి - యేగుచునుండన్
ఖరకబిని చేరువకుఁ జను, తరుణంబున సతఁడు కాంచి - తద్దయుఁ గినిసెన్ ౯౩౪

శా॥ నాకన్నం గడు సూర్యమం దరుగుటన్ - నాతమ్ముడల్లాడి య
న్నా! కాపాడుమ యన్న నేను తనక - న్నం బైకి వే హాయి యా
కాఁకం దాఁకఁగనీక కాచితిని టె - క్కల్వీస్థి, నామేనికీన్
సోఁకెన్ వేడిమి టెక్కలుం గమరె నీ - ట్లోణీస్థలిం గూలితిన్. ౯౩౫

మ॥ పుడమిం గూలిన నన్నుగాంచి రవియుం - బూర్ణానుకంపామతిన్
బెడఁబాయంగల రాముధర్మనతి న - న్వేషింపఁగా వానరుల్
కడఁకన్ వచ్చుచు నిన్నుగాంచి యెలమిం - గాకుత్స్థ సంతోరసల్
నొడువన్ టెక్కలు వచ్చుగాకని వివ - నోక్తుంబు వాక్రువ్వఁగన్. ౯౩౬

శా|| నా పక్షంబులు భస్మమౌ కలన నం ♦ తాపించి నిట్టూర్పుతో
నీ పృథ్వీధరమందు గూలి మరణం ♦ బే మేలుగా నెంచుచో
శాపానుగ్రహశక్తుఁ డార్తజన ర ♦ ఊన్ లోక సారంగుఁ డా
నాపూన్కిన్ వదలించి యూఱడిల వి ♦ న్నాణంబుగాఁ బల్కుచున్. ౯౩౭

చ|| చదువని మూఢులంబలెనె ♦ స్వాంతమునందున నుత్సహించి స్వః
పదమున కేగనెంచి యిటు ♦ భంగము నొందుట నీదు తప్పకా
కిది మఱియొక్కటే? యినకు ♦ లేశుని దూతలు వచ్చునంతకుం
బదరక యుండు మాశ్శ్రవధ ♦ పాతక హేతువు శీలధర్మమే? ౯౩౮

శా|| గర్వ ముదెట్టివారికిని ♦ కాని గుణంబది కల్గియేచుమీ
సర్వముఁగోలుపోయితివి ♦ సత్యము వానరరాజి పూన్కి మై
సుర్వర కన్యకై ప్రభు ని ♦ యుక్తిని వచ్చును మేలుగల్గు నీ
కోర్వని యిట్టితీరు తగు ♦ నో? యని యమ్ముని మందలించగన్. ౯౩౯

చ|| తుదకిటు జీవముల్ నిలిపి ♦ దుఃఖము లోర్చుచునుంటి నామహా
పదగని దిక్కుదోచక య ♦ పార మనోవ్యథ నొందు తమ్ముఁ డ
య్యదనున నాయనుజ్ఞ విన ♦ యంబున మీఱఁగలేక గృధ్రరా
ట్పదమును పొంద మాచరిత ♦ పావనులార! గ్రహించినారలే? ౯౪౦

ఉ|| మీరలు వచ్చినారలును ♦ మేలిమి తెక్కలు వచ్చె నాకు మీ
చేరహి నొందితిం బుడమి ♦ శ్రీరఘురాముని సేవసేత మీ
కారయ నెట్లు ధర్మమగు ♦ నట్టులె నాకును ధర్మమాట నే
నారసినంతవట్టు కెలి ♦ యం నెలుపంగలవాడ నమ్ముడీ. ౯౪౧

ఉ|| దేవిని దొంగిలించికొని ♦ దిట్టరి సీచుండు పాపి క్రూరుడీ
త్రోవనె యేగఁ గాంచితిని ♦ దుష్టుండు లంకను చేరినాడు తా
గావలినుంచినాడు జన ♦ కప్రభు నందిని యందయున్న దీ
రో వగనై న నభిఁ దరి ♦ యింపుండు కాంచుండు రామగేహినిన్ ౯౪౨

చ|| ఏగుట కెట్లు శక్యమగు - నిచ్చటి కున్నది నూలు యోజనాల్
సాగరవేష్టితిం బయిన - లంక యమండును చూడ్కి నిల్వగా
నీగును బెగ్గడిల్లి దను - కేంద్రుని కోప దవాగ్ని పావకున్
జాఁగఱలాడఁజేయు ననఁ - జాలుదురే యెవరేని చేరఁగన్? ౯౪౩

చ|| నలువయు శంకరుండును చ - నంగ నశక్య మనంగనేల? క
ర్వణియును కాలుండున్ జొరఁగ - రాదు చరాచరకోటి లోఁబున్

వెలుపలనున్న వెన్నుడు ప్ర - వేశ మొనర్పగలేడు మీరలీ
 పాలుపు నెఱింగి పెల్లు దల - పోసి చనుండు మెలంకువం దగ్గ. ౯౮౮
 ఉ॥ ఇంద్రుఁ డేరి పోదమని - యెంచుట గూడని కార్యమాను మీ
 యందు సమర్థుడై మెలపు - నందిన యొక్కరుఁ డేగి డాగి యం
 దందు చరించి రామునతి - నారసి తెల్పుడు తన్ని దేశ మ
 ట్లాందిక గానివో మరలి - యోషికఁ దెల్పుడు నా వచస్సులగ్. ౯౮౯
 మ॥ పరిపాలించెడు వారు లేమిని ప్రభు - భ్రంశంబుచే బాడి వీ
 నరవోవం జెడు గృధ్ర సంఘములు ర - ట్లానూర్తి కే బోవుటే
 యురవో మీరలు రెంట నొక్కటి తగ్గ - యోచించి చేయుండు సు
 సిరక్కిర్తి వహియింపుఁ డంచుఁ జనియె - దీవించి సంపాతి తాగ్. ౯౯౦

౧౪. మహేంద్ర కైల పటలము (౨౯)

ఉ॥ తప్పులు పల్కునే యతఁడు * తద్జ్ఞుఁడు గ్రద్దలతేడు తెల్పు నా
 చొప్పునఁ బోవ జానకిని * చూడగవచ్చును రెంట నొక్కటిగ్
 దప్పక చేయఁగా వలయు * దాటుటయా జలరాశి? రాముతో
 నిప్పని దెల్పుటా? యుచిత * మెయ్యది యేర్పడ సిశ్చయింపుఁడి. ౯౯౨
 మ॥ త్రిజగన్మోహనుడైన రాఘవుని సు * గ్రీవుగ్ వెసంజేరి భూ
 మిజ వృత్తాంత మెఱింగినంత తెలుపగ్ * మెలొందుఁ గర్తవ్య మ
 క్కజమా తేవఁ బయోధి దాటి యచటన్ * ట్లాపుత్రి నీక్షించి నీ
 రజ పత్రేక్షణ తెల్పు వాక్యముల నా * రం దెల్పు టుత్పత్తవ్తమా. ౯౯౪
 నీ॥ గడువు కడవఁజావఁ * గడఁగినారము సిగ్గు, చెడఁ గ్రమ్మఱిల సాహ * సింది నార
 మివి రెండు తొలఁగు వాడుపు విన్నవారము, సంపాతివలన నిశ్శృంకముగను
 కడలిని దాటి లంకకునేగి జానకీ, బొడగాంచి రాగల * పుణ్యుఁ డెవఁడు?
 మా ప్రాణ మాన సంరక్షణ భారంబు, నతనిపై నుంచిత * మనిరి కొంద.
 తే॥ ఆ సమశూరులు నీలాదు * లంబురాశి, దాటు శక్తి లేదనిరి * సంద్రంబు దాటుఁ
 గలను వెదకుదు మరలి రాఁగలనో లేనో?, యనుచు శంకింతు ననియె దా*రాత్మజుండు
 చ॥ నలువ కుమారుఁ డిట్టులను . నాయనలార! త్రివిక్రముండు భూ
 స్థలి నొక కాలితోఁ గొలువఁ . దక్కొనుచో జయభేరి వ్రేసి ది
 క్కులను ప్రదక్షిణించు తఱి - గ్రుచ్చుకొనెం గనకాద్రి కొమ్ము నా
 బలము చెడెగ్ బదం బిలుకు . పట్టెను నొచ్చుచునుండు నిప్పుడుగ్ ౯౯౦
 ఉ॥ కావున నల్లి జంగఁగొని . కావలికోటను దాటి లంకలోఁ
 జేవను చొచ్చి రాక్షసులు - చేడ్చుడు చేతలు చేసి జానకీ

దేవిని గాంచి వచ్చుట కు - దీర్ఘ బలంబు జవంబు లేదు నే
నేనిధిఁ బోవనేర్తు నని - యిమ్ముగ నంగదుఁ గాంచి యిట్లను. ౯౫౦

ఉ॥ రాజపు నీవు కానఁ జన - రాదిఁ నెవ్వరి వేడువారమీ
యోజఁ దలంచుచుండుటయు - నొప్పుదు లొల్ల దినేశనూతికి
రాజత కీర్తిశాలి యగు - రాముని చెల్మి ఘటించి యున్న యు
త్తేజిత మూర్తి యుండఁ దెక - తేరకుఁ జింత వహింపనేటికి? ౯౫౧

ఉ॥ నెయ్యము గూర్చినాఁడు రఘు - నేతృ పదంబులఁ గొల్పినాఁడు తాఁ
దియ్యము మీఱ నుంగరముఁ - దెచ్చినవాఁడు యశంబు గూర్చు వాఁ
డెయ్యడనేని హెచ్చరిక - నేడ్డఱఁ గార్యమొనర్చువాఁడు జో
డియ్యల లేనివాఁడు కలఁ - డియ్యడ మారుతి చింతయేటికి? ౯౫౨

సీ॥ పవననందన! నీవు - పరమేష్ఠిపొందని, చిర జీవితమ్మును - చెందియుంటి
సకల శాస్త్రంబులు - శ్రద్ధమొఁ బరియించి, యంచితార్థమ్ము గ్ర - హించియుంటి
వివరింప వలసిన - విషయమ్ము లనువొందఁ, దెలుపు వక్రత్యానఁ - దేటియుంటి
కర్తవ్యములఁ బూర్తి - గావించు నుస్థిర, సంకల్పుల డంచుఁ బ్ర - శస్తిగంటి

తే॥ జముఁడు శంకించునంతటి - శక్తిగంటి, బుద్ధి నపర విధాత యన్ - పాలుపుగంటి
రణమునందు రుద్రుఁడె యను - గణుతిగంటి, మేమెఱుంగమె నిన్ను న.మీరతనయ!

చ॥ అనిలమునందుగాని మఱి - యంబువులందునఁగాని యుగ్రహ
నలమునందుగాని మృతి - సందపు దివ్యశరాళు లేవియున్
జెనకి వధింపఁజాలవు వి - శిష్ట గుణుండవు నీకు నీవ కా
కెన మఱి లేరు దాట రహి - యించిన నండము దాటఁజాలెదున్. ౯౫౩

చ॥ సులువుగ నుంచి చెడ్డలను - శోధన చేసి వచింపనేర్తు వి
య్యల సనహాయ శూరుడవు - నేడ్డఱ శత్రుల గెల్వనేర్తు వ
గ్గలికను లంకకేగి ఘటి - క్రమ్మఱనేర్తు మరంబునందు దో
ర్బలము నశింపకండెడు స్వ - భావము గల్గినవాడ వయ్యరే!, ౯౫౪

ఉ॥ మేరువుకంటె దొడ్డదగు - మేను ధరింతువు కార్య మేర్పడన్
వారిధరంబునుండి పడు - వర కణంబులలోనఁ బిన్న యా
కారము నూని తూలుదువు - గ్రక్కున లీలగ నెత్తనేర్తు నీ
ధారణి సర్వముం గదిసి - తాఁకఁగ నోపుదు చిన్ని చేతులన్. ౯౫౫

మ॥ మఱియుం బెక్కు - వరంబులందియును నం - భావించు శీలంబ యే
డ్డఱ బాగోగు లెఱింగి యేర్పఱతు పు - ధీపాల ధర్మంబులన్

వెలుపలనున్న వెన్నుడు ప్ర - వేశ మొనర్పగలేడు మీరలీ
 పాలుపు నెఱింగి పెల్లు దల - పోసి చనుండు మెలంకువం దగ్గ. ౯౮౪
 ఉ॥ ఇందఱుఁ జేరి పోదమని - యెంచుట గూడని కార్యమాను మీ
 యందు సమర్థుడై మెలపు - నందిన యొక్కరుఁ డేగి డాఁగి యం
 దందు చరించి రామునతి - నారసి తెల్పుడు తన్నిదేశ మ
 ట్లొందిక గానిచో మరలి - యోషికఁ దెల్పుడు నా వచస్సులగ్. ౯౮౫
 మ॥ పరిపాలించెడు వారు లేమిని ప్రభు - భ్రంశంబుచే బాడి వీ
 నరవోవం జెడు గృధ్ర సంఘములు ర - ట్లాసూర్తి కేఁ బోవుటే
 యురవౌ మీరలు రెంట నొక్కటి తగ్గ - యోచించి చేయుండు సు
 సిరక్కిర్తి వహియింపుఁ డంచుఁ జనియె - దీవించి సంపాతి తాగ్. ౯౮౬

౧౪. మహేంద్ర కైల పటలము (౨౯)

ఉ॥ తప్పులు పల్కునే యతఁడు * తద్జ్ఞుఁడు గ్రద్దలతేడు తెల్పు నా
 చొప్పునఁ బోవ జానకిని * చూడగవచ్చును రెంట నొక్కటిగ్
 దప్పక చేయఁగా వలయు * దాటుటయా జలరాశి? రాముతో
 నిప్పని దెల్పుటా? యుచిత * మెయ్యది యేర్పడ సశ్చయింపుఁడీ. ౯౮౭

మ॥ త్రిజగన్మోహనుడైన రాఘవుని సు * గ్రీవుగ్ వెసంజేరి భూ
 మిజ వృత్తాంత మెఱింగినంత తెలుపగ్ * మెలొందుఁ గర్తవ్య మ
 క్కజమా శేవఁ బయోధి దాటి యచటన్ * ట్లాపుత్రి నీక్షించి నీ
 రజ పత్రేక్షణ తెల్పు వాక్యముల నా * రం దెల్పు టుత్కృష్టమా. ౯౮౮

సీ॥ గడువు కడవఁజావఁ * గడఁగినారము సిగ్గు, చెడఁ గ్రమ్మటిల సాహ * సింది నార
 మిని రెండు తొలఁగు వాడుపు విన్నవారము, సంపాతివలన నిశ్శృంకముగను
 కడలిని దాటి లంకకునేగి జానకి, బొడగాంచి రాగల * పుణ్యుఁ డెవఁడు?
 మా ప్రాణ మాన సంరక్షణ భారంబు, నతనిపై నుంచితి * మనిరి కొంద.

తే॥ ఆ సమశూరులు నీలాదు * లంబురాశి, దాటు శక్తి లేదనిరి * సంద్రంబు దాటు
 గలను వెదకుదు మరలి రాఁగలనో లేనో?, యనుచు శంకింతు ననియె దాఁరాత్మజుండు

చ॥ నలువ కుమారుఁ డిట్టులను . నాయనలార! త్రివిక్రముండు భూ
 స్థలి నొక కాలితోఁ గొలువఁ - దక్కొనుచో జయభేరి వ్రేసి ది
 క్కులను ప్రదక్షిణించు తఱి - గ్రుచ్చుకొనెం గనకాద్రి కొమ్ము నా
 బలము చెడెగ్ బదం బిలుకు - పట్టెను నొచ్చుచునుండు నిప్పుడుగ్ ౯౮౯

ఉ॥ కావున నల్లి జంగఁగొని - కావలికోటను దాటి లంకలోఁ
 జేవను చొచ్చి రాక్షసులు - చేడ్పడు చేతలు చేసి జానకీ

దేవిని గాంచి వచ్చుట కు - దీర్ఘ బలంబు జవంబు లేదు నే
నేనిధి బోవనేర్తు నని - యిమ్ముగ నంగదుఁ గాంచి యిట్లున్. ౯౫౦

ఉ॥ రాజపు నీవు కానఁ జన - రాదిఁ నెవ్వరి వేడువారమీ
యోజఁ దలంచుచుండుటయు - నొప్పుదు లొల్ల దినేశసూతికి
రాజత కీర్తిశాలి యగు - రాముని చెల్మి ఘటించి యున్న యు
త్తేజిత మూర్తి యుండఁ దెక - తేరకుఁ జింత వహింపనేటికి? ౯౫౧

ఉ॥ నెయ్యము గూర్చినాఁడు రఘు - నేతృ పదంబులఁ గొల్చినాఁడు తాఁ
దియ్యము మీఱ నంగరముఁ - దెచ్చినవాఁడు యశంబు గూర్చు వాఁ
డెయ్యడనేని హెచ్చరిక - నేడ్డఱ గార్యమొనర్చువాఁడు జో
డియ్యల లేనివాఁడు కలఁ - డెయ్యడ మారుతి చింతయేటికి? ౯౫౨

సీ॥ పవననందన! నీవు - పరమేష్ఠిహందని, చిర జీవితమ్మును - చెందియుంటి
నకల శాస్త్రంబులు - శ్రద్ధమొఁ బరియించి, యంచితార్థమ్ము గ్ర - హించియుంటి
వివరింప వలసిన - విషయమ్ము లనువొందఁ, దెలుపు వక్తృత్వానఁ - దేటియుంటి
కర్తవ్యములఁ బూర్తి - గావించు నుస్థిర, సంకల్పుల డంచుఁ బ్ర - శస్త్రీగంటి

తే॥ జముఁడు శంకించునంతటి - శక్తిగంటి, బుద్ధి నపర విధాత యన్ - పాలుపుగంటి
రణమునందు రుద్రుఁడె యను - గణుతిగంటి, మేమెఱుంగమె నిన్ను న.మీరతనయ!

చ॥ అనిలమునందుగాని మఱి - యంబువులందునఁగాని యుగ్రహ
ననలమునందుగాని మృతి - నందపు దివ్యశరాళు లేవియున్
జెనకి వధింపఁజాలవు వి - శిష్ట గుణుండవు నీకు నీవ కా
కెన మఱి లేరు దాఁట రహి - యించిన నండము దాఁటఁజాలెడున్. ౯౫౩

చ॥ సులువుగ నుంచి చెడ్డలను - శోధన చేసి వచింపనేర్తు వి
య్యల ససహాయ శూరుఁడవు - నేడ్డఱ శత్రుల గెల్వనేర్తు వ
గ్గలికను లంకకేగి ఘటి - క్రమ్మటనేర్తు మరంబునందు దో
ర్బలము నశింపకుండఁడు న్వ - భావము గల్గినవాఁడ వయ్యరే!. ౯౫౪

ఉ॥ మేరువుకంటె దొడ్డదగు - మేను ధరింతువు కార్య మేర్పడన్
వారిధరంబునుండి పడు - వర కణంబులలోనఁ బిన్న యా
కారము నూని తూలుదువు - గ్రక్కున లీలగ నెత్తనేర్తు నీ
ధారణి నర్యముం గదిసి - తాఁకగ నోపుదు చిన్ని చేతులన్. ౯౫౫

మ॥ మఱియుం బెక్కు - వరంబులందియును సం - భావించు శీలంబ యే
డ్డఱ బాగోగు లెఱింగి యేర్పడుతు పు - ధీపాల ధర్మంబులన్

హరిచే నేర్చి దినేంద్రవంశజునిచే . సవ్యాళిఁ జంపింపవే

పురుహూతాశని బాల్య రోమమొకఁడే . బోఁగొట్ట మున్నోపేనే? ౯౫౮

మ॥ రణరంగమ్మునఁ దాఁకునేనియు జగ - ద్రావృతమ్ము లొక్కుమ్మడికే

దృణకల్పమ్ముగఁ జూచువాఁడ వారు లూ - హింపంగరానట్టి భీ

షణ నిస్తుల్య బలుండ వర్కుని రథ - స్ఫారోగ వేగంబుతోఁ

గణఁకం బోపుచు నేర్చినాడపుకదా - గాంక్షించి సద్విద్యలకే ౯౫౯

ఉ॥ నీతిపథంబునకే దిటగ - నిల్చినవాఁడవు సత్యశీలివికే

నాతిసుఖంబు చిత్తమున - నాటని ధీర జితేంద్రియుండవుకే

ఖ్యాతిగ వేదముల్ చదివి - యందలి మర్మ మెఱింగినాడవుకే

ధాతవు కాఁగలాడవని - ధారణఁ బేరు వహించినాడవుకే. ౯౬౦

శా॥ సీతాన్వేషణ కీవ యర్హుఁడని రా ♦ జీవాక్ష సుగ్రీవులే

ప్రీతిం బ్రేరణసేయ మేలనుచు నూ - రీకారముం దెల్పుటల్

చేతంబందున నుంచినాడ నది నీ - చేఁ దీరు నిక్కంబు నీ

చేతల్ ధాత్రిని సుస్థిరంబు లయి భా - సిల్లుకే మరు న్నందనా! ౯౬౧

ఉ॥ కాలముకానిచో సణఁగి ♦ కాలము పుచ్చుగ నేర్తువయ్య! పే

రాలము కూరెనేని కడు - నాగ్రహ మందిన సింగముంబలకే

వాలుదు వెల్ల కార్యములఁ - బట్టి సమగ్రముగా నొనర్తు వి

ఘ్నాలి నెదిర్చి త్రోచుచు మ - హా ఫలసిద్ధిని గాంచు టబ్రమే? ౯౬౨

మ॥ అమరేంద్రాదులకై న నాదరణమై - యాదర్శమై యొప్పు శీ

లముచే నుక్షమచేతఁ గామిత ిధుల్ - సాధించు ధీశక్తిచే

విమలాశ్రీయక! నీకుఁ గానివనులీ - పృథ్వీస్థలిం గలునే?

యమరం దెల్పఁగఁదగ్గ దొండుగలదే - యర్థంబు? వాతాత్మజా! ౯౬౩

శా॥ నీచే వారిధి దాటి మైథిలిని స - న్నీతిం బరీక్షించి దే

వీ వృత్తాంతము దెల్పఁగాఁగల మహా - వీరుండవై యుంటి మా

జీవంబుల్ భవదీయ హస్తగతమై - చెల్వారు మాకింక నే

త్రోవం జూపెదొ యంచు విశ్వసృజ పు - త్నం డధి వాక్రవ్యంగకే. ౯౬౪

తే॥ అవనత ముఖాబ్జమం దొక్క - యంబుజంబు, మొలచుపోలికనన్ని కే - ల్మోగించిహనుమ

వానరావలి యుల్లముల్ - పల్లవింప, దెలిపె నీరీతిఁ దనమది - తేటపడఁగ. ౯౬౫

మ॥ త్రుటిలో సప్త సముద్రముల్ కడచి యు - ద్యోగించి లోకంబులన్

జటుల స్ఫీలినడంచి గెల్చు చతురుల్ - చర్చింప మీరిట్లు వి

మృత భావబుగ నాజ్ఞ యిచ్చుటలు మ - శూర్పర్వాదితంబైన య
పూర్వాభాగ్యయుగ పెంచెదన్ దృఢమతిన్ - భావింప నల్పజ్ఞుడన్. ౯౬౬

కా॥ టంకాపట్టణ మధుతోఁ బెరికి లీ - లందెత్తునా? కై త్యులన్
బింకంబుల్ చెడఁగూల్చి రాఘవుని దే - విం దెత్తునా? వాలుతో
లంకాధీశుని గట్టి యొడ్చితిని పో - లన్ వత్తునా? యేదిమీ
పొడంబైన మనోరథంబు వడిఁబె - ల్పుండిపై కావించెదన్. ౯౬౭

కా॥ వెన్నుం డేపున నొక్క పాదమునఁ బృ - థిం గొల్పు చందంబునన్
గ్రగ్గుం గొల్చెద నీసముద్రమును ర - షి శ్రేణికిం దోడుగా
నెన్నన్ వేల్పులు వచ్చినన్ నలఁచి మీ - యిష్టంబు గావించు ని
పిన్నత్వంబున నుండుడి నమద సం - శ్లిష్టాత్ములై వానరుల్! ౯౬౮

కా॥ భూభాగంబును ముంచఁగాఁ దొడరి యం - భోధుల్ విజృంభించినన్
భూభాగంబె పటాలునం బగిలి పై - వ్యోమంబుతోఁ గూడినన్
శ్రీ భూ నాయకు నాజ్ఞ పటములుగాఁ జెన్నార్ సేవాబల
శ్రీ భాసిల్లఁ దరింతుఁ దార్మ్యనిక్రియన్ - గ్రీడావిధిన్ వాఁధిన్. ౯౬౯

మ॥ త్వరగా నుత్తరు విండు క్రమృతిలు నం - దాఁకన్ సుఖంబుండుడి
ధరణీపుత్రికఁ గాంచి వచ్చెదను వ్య - ర్థప్రక్రియన్ రాసటం
చుటిదిన్ మారుతి యెక్కెఁ దచ్చిఖర ము - ద్యోగంబునన్ లేచి వా
నరు లాశీస్సులు సేయ వేల్పులు ప్రసూ - న వ్రాతముల్ నల్లఁగన్. ౯౭౦

మ॥ జలధిం దాఁటఁ గుతూహలం డయిన యా - సామీరి దైవాజ్ఞ న్వ
స్థలముం గొల్వంగ నెత్తినట్టి హరి పా - దంబట్లు తద్ధాత్రమున్
గలయం పెంచెను శ్రీపదుండను సమా - ఖ్యా స్ఫూర్తి సార్థంబుగా
నల శ్రీపాదమె సాటియా ననుచు బ్ర - హ్మాదుల్ ప్రశంసించఁగన్

మ॥ రణ తేజోధిక విక్రమంబు దిశలం • బ్రభాజిల్లుచున్న ట్లవా
రణ తేజోధిక విక్రమంబు దిశలన్ • రాజుల్ నాకాశ చా
రణ తేజోధికుఁ డ సమించు మునుపే • రక్షోగణాధిశ రా
నణ తేజోధిక పట్టణంబు వడిఁ బో • వంగన్ సముద్యుక్తుడై. ౯౭౧

శా॥ పంచాన్యంబు లనేకపంబులును కం + పం బొందఁ బంచాన్యం నం
 శాంచత్పన్యని భారమోర్వక గిరిం + ద్రాగంబు క్రుంగార ని
 ఘ్నంచద్వాలము మేనఁ జుట్టికొని య + చోచ్చి నాది కూర్మంబుపై
 సంచె నిల్చిన మందరంబుకరణిక్ + సామీరి విభాజితా. ౯౨౩

శా॥ శంసా యుక్త పయోదముల్ చరణ శిం + జా నాదముల్ సేయ వ
 ర్ణింపన్ లేక నిలింపు లాతనువు ని + ర్ణిద్రాత్ములై కాంచ గో
 శంపుం గంబము క్రింది తాయి యన శై + లం బొప్పఁగా నందుపైఁ
 జాంపేయాది విధమ్మున న్నిలిచె నా + సామీరి గంభీరుడై. ౯౨౪

కిష్కింధా కాండము సంపూర్ణము.

శ్రీ రామచంద్రార్పణ మస్తు.

